

Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha

Miguel de Cervantes

Část první

VÉVODOVI DE BÉJAR

markýzi de Gibraleon, hraběti de Benalcdzary Bañares, vikomtu obce Alcoceru, pánu na Capillu, Curielu a Burguillvsu

Doufaje v dobré přijetí a čest, již Vaše Excellence prokazuje všemožným knihám, jakožto velmož podporující krásná umění a nejvíce ta, jež svou vznešenost neponižují k službě a pro zalíbení davu, rozhodl jsem se vydati na světlo důmyslného rytíře dona Quijota de la Mancha pod ochranou nejskvělejšího jména Vaší Excellence a prosím s úctou, již jsem povinen toliké velikosti, abyste jej laskavě přijal pod svou ochranu, aby ve stínu vašem, ač nemá oné vzácné ozdoby elegance a učenosti, již bývají odívána díla, složená lidmi znalými, odvážil se zjeviti se beze strachu před soudem mužů, kteří neomezují se hranicemi své nevědomosti co nejpřísněji a co nejnespravedlněji odsuzují cizí práce; a dopřeje-li moudrost Vaší Excellence zraku mé dobré vůli, naději se, že nepohrdne skrovností pokorné mé služby.

Miguel de Cervantes y Saavedra

PŘEDMLUVA

Čtenáři, jenž máš dosti volného času! Můžeš mi uvěřit bez přísahy, že bych si přál, aby tato kniha, dítě vtipu, byla nejhezčí, nejpůsobivější a nejbystřejší na světě. Ale nemohl jsem se vyhnouti zákonu přírody, podle něhož každá věc zplodí opět jen věc sobě podobnou. A co tedy mohl ze sebe vydati neplodný a neučený můj duch, leč příběh o bytosti vyschlé, vrásčité, svéhlavé a plné různých myšlenek, které nikdy druhému do hlavy nepřijdou? Vždyť jsem jej ostatně zplodil ve vězení, kde se usídlilo veškeré nepohodlí a kde vyhledaly svůj útulek všechny smutné vzdechy světa. Klid, milé místo, příjemnost venkova, jas oblohy, zurčení potoků, pokoj duševní velmi napomáhají, aby i nejneprodnější Múzy staly se plodnými a daly světu děti, jež jej naplní údivem a spokojeností. Stává se, že má otec syna nehezkého a bez půvabu, však láska, již k němu cítí, mu klade závoj před oči, aby neviděl jeho nedostatků, ale pokládal je naopak za chytrost a líbeznost a vypravoval o nich přátelům jako o vtipu a nadání. Ale já, ač se zdám otcem, jsem pouze otčímem dona Quijota, nechci se dát po proudu zvyku, ani tě prosit téměř se slzami v očích, jako jiní činí, milý čtenáři, abys odpustil nebo zastřel si chyby, jež na tomto mém synu uhlídáš; a poněvadž nejsi ani jeho příbuzným, ani přítelem a máš svoji duši ve svém těle a svobodnou vůli jako malovanou, ajsi ve svém domě pánem, jako je král pánem svých daní, a víš, co se všeobecně říká: že pod svým pláštěm jsem já králem (což tě zbavuje a zprošťuje všech ohledů a povinností), můžeš říci o tomto příběhu vše, co se ti uzda, bez obav před pomluvami, budeš-li jej hanět, bez nadějí na odměnu, budeš-li jej chválit.

Chtěl bych ti jej dát holý a nahý, bez okrasné předmluvy, bez nespočetných, obvyklých sonetů, epigramů a chvalozpěvů, jež se pravidelně kladou na počátek každé knihy. Neboť ti povím, že ačkoliv mne stálo hodně námahy složit tento příběh, nepokládám to za tak namáhavé jako napsat tento úvod, který čteš. Mnohokrát jsem vzal pero, abych jej napsal, a

zase jsem je odložil, nevěda co napsat. A když jsem tak jednou byl zamyšlen, papír před sebou, pero za uchem, loket na psacím stole a tvář v dlaních, přemítaje co bych řekl, vstoupil pojednou kterýsi můj přítel, vtipný a moudrý, a ten, vida mě tak rozvažujícího, tázal se mne po příčině; nezakrýval jsem mu ji a řekl jsem, že myslím na předmluvu k příběhu o donu Quijotovi a že mě to tak trápí, že bych ji nejraději nepsal, ba ani nevydal na světlo boží slavné výkony vznešeného rytíře. Neboť jak chcete, abych se nestrachoval, co řekne ten starý zákonodárce, zvaný obecnstvo, až uvidí, že po tolika letech, po něž spím v tichu zapomenutí, objevují se znovu nyní, obtížen nákladem tolika roků věku, š vypravováním suchým jako rákos, bez vynalézavosti, špatného stylu, chudým na vtip, prostým vzdělání a učenosti, bez vysvětlivek na okraji a bez poznámek na konci knihy; vždyť vidám, že jiné knihy, i vymyšlené a světské, jsou plny výroků Aristotelových, Platonových i celé řady filozofů, jež čtenáři obdivují a pokládají potom jejich autory za sčtetlé, vzdělané a výmluvné. A když pak citují ještě Písmo svaté! Tu říknou čtenáři přímo, že to jsou opravdoví svatí Tomášové a jiní doktoři církevní, neboť oni dovedou přitom zachovat tak důmyslně zdání slušnosti, že když vám vykreslí záletného milence, hned na druhé stránce vám udělají křesťanské kázáníčko, až radost je slyšet nebo číst. Toto všechno má scházeti mé knize, neboť není, co bych na okraji vysvědoval, ani k čemu bych na konci připojoval poznámky, ba ani nevím, které spisovatele v ní napodobím, abych je uvedl na začátku, jak se to dělá, podle abecedy, počínaje Aristotelem a konče Xenofontem a Zoylem nebo Zeuxisem, ačkoliv byl jeden utrhač a druhý malíř. Také budou mé knize chybět na počátku sonety, alespoň sonety, jejichž autory by byli vévodové, markýzi, hrabata, biskupové, dámy nebo nejslavnější básníci. Ostatně vím, že kdybych o ně požádal dva nebo tři i přátele, již se v tom vyznají, dali by mi je a takové, že by se jim nevyrovnaly sonety básníků ve Španělsku nejslavnějších. "Zkrátka, pane můj a příteli," pokračoval jsem, "míním, aby pan don Quijote zůstal pochován v archivech manchských, až nebesa nadělí někoho, kdo by jej vyzdobil vším, co mu schází, neboť já se k tomu necítím povolán pro svou nedostatečnost a malé vzdělání a protože jsem od přírody bázlivý a příliš leniv, než abych šel hledat autory, již by řekli, co já sám neumím. Odtud to zamýšlení a napětí, v němž jste mě nalezl." Slyše to, pleskl se přítel do čela, a když se notně nasmál, řekl: "Namouduši, brachu, teď vidím, že jsem se mýlil po celou dlouhou dobu, co vás znám, pokládaje vás za rozumného a v skutcích rozvázného. Ale nyní je mi jasno, že jste toho tak dalek jako země nebes. Jak je možno, aby věci tak nedůležité a lehce napravitelné byly schopny zastaviti a do nesnází uvéstí ducha tak zralého jako váš, tak zvyklého překonávati větší obtíže než tyto? Věřu, to nepochází z neobratnosti, ale z přílišné lenosti a nerozumu. Chcete se přesvědčit, že mám pravdu? Dejte pozor a uvidíte, jak mžiknutím oka rozptýlím všechny vaše nesnáze a napravím všechny nedostatky, o nichž mluvíte, že vás zdržují a odstrašují vydati na světlo boží historii vašeho slavného dona Quijota, zrcadla a slunečka všeho bludného rytířstva."

"Mluvte," odvětil jsem naslouchaje mu, jak hodláte zaplniti prázdnotu mého strachu a objasniti zmatek mé nesnáze?" A on zase nato: "Především, co se týká znělek, epigramů a chvalozpěvů, jež vám chybějí na začátku a jež mají být od lidí vážených a slavných: tomu lze odpomoci tím, že vy sám si dáte trochu práce a napíšete je, načež je můžete pokřtít a pojmenovat, jak si budete přát, přičítaje je knězi Janu z Indie nebo císaři trapezuntskému, o nichž, jak vím, se povídá, že byli slavnými básníky. A pakliže nebyli a nějakí pedanti a školometové by za vašimi zády reptali a měli námitky, nedělejte si z toho svědomí, protože i když dokáží, že jste lhal, ruku, již jste psal, vám za to neuseknou. Co se týče citování knih a autorů, odkud jste vybral výroky a sentence pro svou historii, stačí, když se jich na vhodném místě vyskytne několik, buď latinských, které znáte z paměti nebo které aspoň vyhledáte snadno, jako například, až budete pojednávat o svobodě a otroctví:

Non bene pro toto libertas venditur auro

(Svobodu prodati nelze za všechno zlato), a po kraji citujte Horáce, či kdo to napsal. Budete-li jednat o moci smrti, vrazte tam:

Pallida mors aequo pulsat pede

Pauperum tabernas, regumque turres.

(Bledá smrt stejným krokem drtí chaty chudáků i hrady králů.) Jestliže o lásce a přátelství, jež máme mít podle božího přikázání i pro nepřátele, pomozte si přímo Písmem svatým, což bude bez jakékoliv námahy a uveďte přinejmenším slova samého Boha: Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros (Já pak vám pravím, milujte i nepřátele své!). Jestliže o zlých úmyslech, pomozte si evangeliem: De corde exeunt cogitationes malae (Zlé myšlenky vycházejí ze srdce). A jestli konečně o nestálosti přátel, máte tu Platona, jenž vám poskytne svůj dvojverš:

Donec eris felix, multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

(Pokud budeš šťasten, budeš čítati četné přátele. Přijdou-li časy zlé, ostaneš sám.) A pro tyto latiníky a jiné budou vás mít za učence, což dnes není malou ctí a malým prospěchem. Co se dotýká poznámek na konci knihy, můžete si jistě vést takto: zmíníte-li se v knize o nějakém obrovi, hleďte, aby to byl Goliáš a máte tu hned velkou poznámku, ač vás to nic nestálo, neboť můžete napsat: Obr Goliáš nebo Goliat byl Filištin, jehož pastýř David zabil ranou kamenem v údolí Terebintském, jak se vypravuje v Knize králů, v kapitole, kterou si najdete. Potom, abyste se ukázal jako muž znalý učenosti světské a kosmografie, hleďte, aby se ve vaší knize jmenovala řeka Tajo, a hned jste získal další výbornou poznámku: Řeka Tajo byla tak nazvána po jednom španělském králi; pramení tam a tam a vlévá se do oceánu, líbajíc hradby slavného města Lisabonu, a má se za to, že je zlatonosná, atd. Budete-li pojednávat o lupičích, povím vám příběh o Cacovi, jež umím nazpaměť. Jestliže o přelétavých ženských, máte tu biskupa montonědského, jenž vám poskytne Lamii, Laydu a Floru, o kterýchž zmínka dodá vám velké víry. Jestli o ukrutnicích, Ovid vám dodá Médeu, když o kouzelnících a čarodějkách, Homér má Kalypso, Virgil Kirké. Bude-li řeč o statečných vojevůdcích, Julius César poskytne vám sám sebe ve svých Zápiscích a Plutarch dodává tisíc Alexandrů. Budete-li pojednávat o lásce, stačí znát krapet italštiny a Leon Hebreo vám příkladů naloží vrchovatě; a ne-čcete-li odbíhat do ciziny, máte doma Fonsecovu Lásku boží, kde se uvádí vše, co vy i ten nejchytřejší mohl by si jen přát v tom ohledu. Zkrátka, snažte se jen vyjmenovat tato jména a uvést historie, jež jsem tu vyčetl, ve své knize a ponechte mně opatřiti přípisky a poznámky a slibuji vám, že zaplním všechny okraje stránek a spotřebuji čtyři poslední archy knihy.

Zmíním se ještě o uvádění autorů, jež ostatní knihy pěstují a jež knize vaší chybí. Odpomoci tomu lze velmi snadno, protože stačí vyhledat knihu, jež je všechny obsahuje od A až do Z, jak říkáte. Ten celý abecední seznam opíšete do své knihy: na tom málo záleží, že bude jasně patrné, že jste vlastně vůbec nepotřeboval jich užívati; snad se najde nějaký přihlouplý dobrák, jenž uvěří, že jste jich všech použil v té prosté a jednoduché historii. A když to nebude k jinému dobré, tedy alespoň onen obsáhlý seznam autorů dodá neočekávaně knize authority; a nikdo se nepůjde přesvědčit, užil-li jste jich,

nebo ne, protože o to neběží. Ostatně, soudím-li správně, tato vaše kniha nepotřebuje vůbec věcí, které říkáte, že jí scházejí, neboť je celá výpadem proti rytířským knihám, na něž si nikdy nevzpomněl Aristoteles, ani je nejmenoval svatý Basilius, ani je neznal Cicero; jejich vymyšlených nesmyslů netýkají se zákony přesné pravdivosti, ani pozorování hvězdářská, nemají pro ně důležitosti měření geometrická, ani vyvrácení argumentů rétorických; kniha vaše nemá, proč by komu kázala, mísíc věci božské s lidskými, což je směšování pro křesťanský rozum nezdravé. Jejím úkolem je jen všimati si toho, o čem píše, a čím dokonaleji to se stane skutkem, tím lepší bude spis. A poněvadž vaše dílo klade si za účel jen potření vlivu a autority, již mají na světě u prostých lidí rytířské knihy, je zbytečno dožebravat se výroků filozofů, božských rad Písma, báchorek básníků, obrátů řečníků, zázraků svatých, a je lépe hledět, aby vaše řeč a věta plynula zvučně a slavnostně, slovy bohatými významem, poctivými a řádně umístěnými, vyjadřujíc vaše myšlení nejdokonaleji, jak se vám podaří a jak bude možno, a abyste své myšlenky nezaplétal a ne-zatemňoval. Snažte se také, aby, bude-li vaši knihu číst smutný, pohnut byl k smíchu, smíšek aby se smál ještě více, hlupák aby se neurazil, vtipný aby byl udiven autorovou vynalézavostí, vážný aby jí nepohrdal a rozumný aby ji nepřestával chválit. Zkrátka a dobře, usilujte o to, strhnouti neblahou věž rytířských knih, odmítaných jedněmi, vychvalovaných četnějšími. A podaří-li se vám to, nedokážete málo."

Vyslechl jsem přítelova slova velmi tich a jeho vývody vtiskly se tak do mé mysli, že jsem je bez odporu schválil a usmyslil jsem si z nich samých složit úvod. Poznáš v něm, milý čtenáři, rozumnost mého přítele a štěstí, jež jsem měl, naleznuv včas potřeby takového rádce; poznáš též, jakou je pro tebe úlevou nalézt zcelajednoduchou a nezapletenou historii slavného dona Quijota de la Mancha, o němž se domnívají všichni obyvatelé roviny Montielské, že byl nejcudnějším milencem a nejstatečnějším rytířem z těch, jež za mnoho let v onom kraji bylo vidět. Nemíním vynášet službu, již ti prokazují, seznamuje tě s tak pozoruhodným a váženým rytířem; ale chtěl bych, abys mi poděkoval za to, že ti představím slavného Sancha Panzu, jeho zbrojnoše, na nějž, po mém zdání, jsem snesl všechny zbrojnošské půvaby po spouště lichých rytířských knih roztroušené. Nyní, ať ti Bůh dá zdraví a na mne kéž nezapomene! Vale!

KAPITOLA I.,

jež líčí stav a působení slavného rytíře dona Quijota de la Mancha.

V jedné osadě manchského kraje, na jejíž jméno si nechci vzpomenouti, žil před krátkým časem rytíř z rodu těch, kteří mívají na stojanu kopí, starý štít, hubenou kobyly a honícího psa. K obědu míval nejčastěji hovězí, málo skopové, k večeři studené maso na koření, v sobotu jídal slaninu s vejci, v pátek čočku, v neděli nějaké holoubě na přilepšenou a na to šly tři čtvrti jeho příjmů. Zbytek padl na kabát z černého sukna, na sametové sváteční kalhoty a sametové střevíce; ve všední den nosil šat z obyčejného sukna domácího. Měl doma hospodyně, již bylo přes čtyřicet let, neteř, již nebylo ještě dvacet, a sluhu, který mu sedlal herku a zahradničil. Našemu šlechtici bylo asi tak padesát: byl pevně stavěný, suchý, v líci hubený, vstával za úsvitu a rád chodil na lov. Jmenoval se prý Quijada nebo Quesada (spisovatelé, kteří o té věci píší, nejsou zajedno); nám se zdá pravděpodobným, že jeho příjmení bylo Quijana. Ale to pro nás nemá důležitosti: stačí, když se naše vyprávění neuchýlí ani o krok od pravdy.

Nuže, třeba věděti, že tento šlechtic se oddával za svých volných chvil (a to bylo vlastně po celý rok) četbě o rytířských dobrodružstvích, a to s takovou vášnivou chutí, že téměř docela

zapomínal na lov i na řízení svého statku. A došel tak daleko ve své nesmyslné dychtivosti, že prodal mnoho měr orných polí, aby si mohl nakoupit románů o rytířích. Sněs do svého domu všechny, jež bylo lze sehnat, a ze všech se mu žádné tolik nelíbily jako ty, které složil pověstný Feliciano de Silva. Jasnost jeho řeči a složité jeho myšlenky zdály se mu být přímo perlami, nejvíce když četl ona vyznání lásky a vyzvání k souboji a potkával věty, jako tahle: "smysl nesmyslu, jímž týráte mou mysl, mou mysl bolí a dává smysl mému nářku na vaši krásu," anebo: "vznešená nebesa, která vaši božskost božsky obklopují hvězdami a činí vás záslužnou zásluh, kterých vaše urozenost zaslouží."

Z takovýchhle a podobných řečí ztrácel ubohý rytíř rozum, nespál a jen se snažil jim porozumět a proniknouti k jejich smyslu, ač by

jej nenalezl a nerozuměl jim ani sám Aristoteles, kdyby jen proto vstal z mrtvých. Nebyl moc spokojen ranami, jež don Belianis dával a dostával, poněvadž se domýšlel, že i kdyby ho byli ošetřovali ti nejlepší mistři, musil by přece jen mít obličej i tělo plné jizev a šrámů. Ale zato si pochvaloval na autorovi, že skončil své dílo slibem nekonečných dobrodružství, a mnohokrát dostal chuť vzít pero a dokončit je, jak se tam slibuje: byl by tak bezpochyby učinil, kdyby ho od toho nebyly odvedly jiné, neustálé a významnější myšlenky. Často se přel s farářem osady (jenž byl člověkem učeným, neboť dosáhl hodnosti v Siguenze) o tom, kdo byl lepším rytířem, Palmerin Anglický nebo Amadis Galský; ale mistr Mikuláš, holič z téže vesnice, tvrdil, že se nikdo nevyrovnal rytíři de Febo, nanejvýš že by se s ním mohl měřiti don Galaor, bratr Amadisa Galského, rytíř dokonalý v každém směru: nebyl to prý žádný titěra, ani tak stále uplakaný jako jeho bratr, a statečností se mu také vyrovnal.

Zkrátka, zajedl se tak do svého čtení, že četl v noci od světla do světla a ve dne óde tmy do tmy: a od toho nevyspání a ustavičné četby vyschl mu mozek tak, že ztratil rozum. Fantazie jeho se naplnila vším, čeho se dočetl v knihách, čarami, hádkami, bitvami, souboji, zraněními, dvorností, láskami, mukami a nemožnými nesmysly; a tak si nasadil do hlavy, že celá ta spleť vymyšlených bajek, jež četl, byla pravdou, že nakonec proň nebylo jistější věci na světě. Říkával, že Cid Rui Diaz byl velmi dobrým rytířem, ale že se musí schovat před rytířem Ohnivého meče, který jednou ranou rozt'al vedví dva zuřivé a nesmírné obry. Více se mu už líbil Bernardo del Carpio, protože v údolí Roncesvalském zabil začarovaného Rolanda, uchýliv se ke lsti, jíž užil Herkules, aby zardousil Antaja, syna Země. Velmi pěkně mluvil o obru Morgantbvi, poněvadž, třeba pocházel z rodu obrů, obyčejně nadutých a nehorázných, přece byl přívětivý a dobře vychovaný. Ale nade všechny si cenil Reynalda de Montalvan, hlavně když si ho představoval, jak činí výpady z hradu, olupuje, koho dopadne, a jak prý ukradl v Allende sošku Mohamedovu, celou ze zlata. Byl by dal svou hospodyní a ještě neteř k tomu, kdyby mohl kopnouti zrádce Galalona.

Když už jeho rozum byl tak popleten, napadla ho nejpodivnější myšlenka, ná jakou kdy na světě blázen přišel, totiž že je vhodné a nutné jak pro rozmnožení jeho cti, tak pro dobro země, aby se stal potulným rytířem, vyrazil do světa na koni a ozbrojen, hledat dobrodružství a napodobit vše to, o čem se dočetl, že bludní rytíři konali: napravovat křivdy a účastnit se nebezpečných příběhů, jejichž

zdarem došel by věčného jména a slávy. Ubožák se viděl už za zdatnost svého ramene nejméně s korunou trapezuntského císaře na hlavě: a tak ponoukán přepodivnou svou zálibou v těchto příjemných smyšlenkách, pospíšil si převraceti svoje přání v skutečnost.

První, co udělal, bylo, že vyčistil zbroj po svých pradědečcích, jež zrezivělá a pokrytá mechem válela se po dlouhá staletí zapomenuta v koutě. Vyčistil ji a spravil, jak se jen dalo; ale viděl, že mnohé na ní chybí, jmenovitě že neobsahuje helmu s hledím, ale pouhou přílbu: ale zde pomohl jeho důmysl, i vyřezal z tuhého papíru dolní část helmice, jež spojena s přílbou, podobala se helmici úplné. Je ovšem pravda, že chtěje vyzkoušet její pevnost a odolnost proti sečné ráně, vytáhl meč, ťal do ní dvakrát a hned první ranou zničil rázem vše, co lepil dlouhý týden: snadnost, s jakou z ní nadělal kousků, ho přece jen trápila, a aby se proti tomu nebezpečí pojistil, upevnil novou helmu, do níž se dal, uvnitř několika železnými pruty; teď byl konečně spokojen s její odolností, a aniž ji podrobil další zkoušce, přijal ji do své zbroje a pokládal za nejdokonalejší helmici s hledím.

Potom si šel prohlédnout svého koně, a ačkoliv měl mozolů víc než je čtyráků do reálu, a více chyb než herka Gonelova, rytíři se zdálo, že se mu nevyrovnají ani Bucefal Alexandrův, ani Babieca Cidův. Čtyři dny myslil jen, jaké mu dát jméno: protože (jak si říkal sám u sebe) nebylo by rozumné, aby kuň rytíře tak slavného a ostatně sám sebou tak ušlechtilý byl bez významného jména, i snažil se vymyslet je tak, aby hlásalo, čím kuň byl dřív, než náležel potulnému rytíři, a čím je nyní: neboť bylo velmi důležité, aby když přece její pán mění svůj stav, také kobyla změnila jméno a přijala nové a zvučné, odpovídající novému řádu a povolání: a tak po mnoha jménech, jež utvořil, přeměnil, zavrhl, slepil, rozlepil a zase sestavil ve své paměti a obraznosti, nakonec jej nazval Rocinante, jménem podle něho vznešeným, zvučným a stejně zřetelně povídajícím, že byl dosud pouhou herkou, že však nyní je prvním ze všech koní světa.

Když byl tedy dal svému koni tak hezké jméno, chtěl pojmenovati ještě sám sebe a přemýšlením o tom strávil nový týden; nakonec se nazval don Quijote: podle čehož, jak bylo řečeno, usoudili autoři této pravdivé historie, že se bezpochyby jmenoval Quijada, a ne Quesada, jak chtěli namluviti jiní. Ale vzpomenuv, že statečnému Amadisovi nestačilo jmenovat se jen tak suše Amadis, nýbrž že připojil k tomu i jméno svého království a vlasti, chtěje ji proslavit, a říkal si Amadis Galský, rozhodl se i on, jako dobrý rytíř, vést si po jeho příkladu a zvat se donem Quijotem z La Mancha, čímž podle svého

mínění velmi zřetelně označoval svůj rod i vlast, poctěnou tím, že si z ní bral přídomek.

Maje zbraň vycíděnu, místo přílby helmici s hledím, pojmenovav koně a pokřtív sebe, pochopil, že mu již neschází nic, leč najít si dámu a zamilovat se do ní: neboť bludný rytíř bez lásky, toť strom bez listí a plodu a tělo bez duše. Říkal si: „Jestli se pro své hříchy nebo na své štěstí setkám s nějakým obrem, jak se bludným rytířům obyčejně stává, a srazím jej prvním útokem nebo jej vpůli rozetnu, nebo přemohu a zajmu, nebude-li pak dobré mít, komu bych ho poslal darem, aby vešel, padl na kolena před mou sladkou paní a řekl pokorným a odevzdaným hlasem: paní, jsem obr Caraculianbr, pán ostrova Malindranie, kterého v boji přemohl rytíř, jemuž navždy budiž chvála, don Quijote de la Mancha, jenž mě poslal, abych se představil Vaší Milosti a odevzdal se do jejích služeb.“ Ajak se zaradoval náš rytíř, když takto u sebe promluvil a hlavně když našel, koho nazvat svou dámou! Podle obvyklého mínění žilo prý v nedaleké vesnici velmi hezké selské děvče, do něhož byl po čas zamilován, aniž to ovšem ona kdy zvěděla a starala se o to. Jmenovala se Aldonza Lo-renzová a tu si usmyslil nazvat paní svých myšlenek; a hledaje pro ni jméno, jež by nečinilo jméno jeho hanbu a jež by připomínalo jméno princezny nebo velké dámy, pojmenoval ji Dulcinea z Tobosa, protože z Tobosa pocházela: jméno podle jeho mínění zvučné, nezvyklé a významné jako všechna ostatní, jež dal sobě a svým věcem.

KAPITOLA II.

jednající o tom, jak poprvé důmyslný don Quijote opustil domov.

Když se takto připravil, nechtěl již prodlévati s uskutečněním svého úmyslu, poháněn domněním, že světu tuze chybí: urážky naň čekaly, aby je odčinil, křivdy, aby je napravil, nesprávnosti, aby je odstranil, zlořády, aby je vykořenil, povinnosti, aby je naplnil. A tak, aniž komu sdělil svůj úmysl a aniž ho kdo viděl, jednoho časného jitra (bylo to za horkých dnů červencových) oděl celou svou zbroj, vsedl na Rocinanta, nasadil nepodařenou helmici, navlékl na rámě štít, chopil se kopí a postranními vrátky vyjel ze dvora do polí, úžasně spokojen a vesel, vida, jak snadno se daří jeho dobré přání. Ale sotva se octl v polích, napadla ho strašná myšlenka, divže nezanechal počatého podniku: vzpomněl si totiž, že není pasován na rytíře a že podle zákona rytířského nemůže a nesmí dát se v boj s žádným rytířem: a i kdyby jím byl, měl jakožto nováček nésti holé zbraně, bez hesla na štítě, jež lze získati jen vynikajícím činem. Vli-vem těchto myšlenek zakolísal ve svém rozhodnutí; ale protože jeho bláznovství více zmohlo než jakýkoliv jiný důvod, řekl si, že se dá pasovat prvním rytířem, jehož potká, neboť tak to byli udělali mnozí jiní, jak se dočetl o tom v knihách. Co se týče zbraní, pojal úmysl je vyčistit, aby byly popřípadě bělejší než hranostaj: tím se uklidnil a pokračoval v cestě, již nechával na vůli svému koni, domnívaje se, že v tom právě záleží dobrodružnost.

A cestou k sobě náš nový dobrodruh mluvil, říkáje si: "Kdo by pochyboval, že jednou v budoucnu, až pravá historie mých slavných činů dojde známosti, učenec líčící ji bude vyprávěti o této mé první výpravě, tak zrána, takto: Sotva růžový Apollo rozestřel po tváři širé a prostorné země zlaté nitky svých krásných vlasů a sotva malí a pestří ptáčekové pozdravili zpěvem svých jazýčků jako hrou na harfu v sladké, medové harmonii příchod růžolící Jitřenky, opustivší měkké lože žárlivého manžela a ukazující se smrtelníkům branami a balkony manchského obzoru, slavný rytíř don Quijote de la Mancha opustil zahálce učící postel, vsedl na svého proslulého koně Rocinanta a jal se cestovati po staré a známé rovině montielské"(ajel po ní opravdu).

Pak dodal: "Šťastný věk, a století šťastné, jež se doví o slavných mých činech, hodných, aby byly vryty v bronz, vytesány z mramoru, namalovány na obrazech, pro paměť budoucnosti. A ty, čarovný mudrci, ať jsi kdokoliv, jenž se máš státi kronikářem této bludné historie! Prosím tě, abys nezapomněl na mého dobrého Rocinanta, druha mého věčného na všech cestách a výpravách." Potom zase povídal, jako by opravdu byl zamilován: "Ó princezno Dulcineo, paní tohoto zajatého srdce, velmi jste mi ublížila, propouštějíc mě a nařizujíc krutě, abych se neobjevoval před vaší krásou. Kéž byste si vzpomněla, paní, na toto své poddané srdce, trpící tolika starostmi pro vaši lásku." Do tohohle míchal ještě jiné nesmysly, všechny po způsobu svých knih, a pokud mohl, napodobil jejich řeč: přitom jel tak pomalu a slunce stoupalo tak rychle a tak páliło, že by snadno vysušilo jeho mozek, kdyby byl jaký měl.

Téměř celý den putoval, aniž se mu přihodilo něco, co by stálo za vypravování, což ho uvádělo do zoufalství, neboť si přál setkati se co nejdříve s někým, na kom by vyzkoušel moc svého silného ramene. Někteří autoři praví, že prvním jeho dobrodružstvím byla příhoda v průsmyku Lápice, jiní až prý u větrných mlýnů: pokud jsem já mohl vyšetřiti v tomto případě a podle zápisů, jež jsem našel v análech manchských, putoval po celý den, až kvečeru kůň i on umírali únavou i hladu; ohlížeje se kolkolem po nějakém zámku nebo salaši, kde by se ubytoval a uspokojil četné své potřeby, spatřil nedaleko cesty hospodu, i bylo mu, jako by spatřil hvězdu, vítající ho ne-li na prahu, aspoň před branou vykoupení. Pospíšil si a dorazil

tam se soumrakem. U vrat stály náhodou dvě ženské, jak se říká "z těch pravých", jež mířily do Sevilly s několika mezkaři, ostávšimi v té hospodě na noc: a poněvadž našemu dobrodruhovi vše, co myslil, v duchu viděl a si představoval, zdálo se skutečností a podobalo se tomu, čeho se byl dočetl, jakmile spatřil hospodu, napadlo jej, že je to zámek o čtyřech věžích a s báními ze zářícího stříbra, ba i s padacím mostem a hlubokým příkopem, se vším, bez čeho se pořádný obraz hradu neobejde.

Přiblížil se k hospodě (již měl za hrad), na kousek cesty zarazil Rocinanta, očekávaje, že se na hradbách objeví trpaslík a zatroubí na znamení, že se k hradu blíží rytíř. Ale když viděl, že prodlévají a že Rocinante spěchá, aby už byl ve stáji, dorazil až k vratům hospody a spatřil tam ty dvě povedené holčice, které se pro něho staly dvěma krásnými slečnami nebo dvěma půvabnými dámami, bavícími se před branami hradu. Náhodou se stalo, že nějaký pasák, shánějící ze

strniště stádo prasat (jmenují se tak opravdu s vaším laskavým svolením), zatroubil na roh, aby se shromáždilo, a okamžitě don Quijote si představil to, čeho si přál, že totiž trpaslík oznamuje jeho příchod: a neobyčejně spokojen přiblížil se k hospodě a dámám; ty vidouce člověka takhle vyzbrojeného, s kopím a štítem, plny strachu utíkaly do hospody; ale don Quijote, poučený jejich úprkem, že se bojí, zvedl papírové hledí, a odkrýváje suchou a zaprášenou tvář, pravil hlasem zdvořilým a důrazným: "Nepřchejte, milostivé dámy, a nebojte se urážky, neboť moje povolání rytíře nedovoluje mi činiti příkoří nikomu, tím méně tak vznešeným slečnám, jak patrně z vašeho zevnějšku."

Holky si ho prohlížely a pokukovaly mu po tváři, kterou bídné hledí zakrývalo; ale když se uslyšely jmenovati vznešenými slečnami, Což se tak málo srovnávalo s jejich řemeslem, nemohly se zdržeti smíchu a chechtaly se, že se don Quijote zastyděl a řekl: "Ke kráse sluší skromnost a je velmi pošetilé smáti se bez důvodu; však neříkám vám to, abych vás rozmrzel nebo vzbudil vaši nevoli, neboť nepřejí si nic jiného než vám sloužiti."

Řeč, již nechápaly, a špatný střih oděvu našeho rytíře zvýšily jen jejich veselost, což rytíře ještě více pohněvalo, a kdovíjak by to dopadlo, kdyby v tom okamžiku nebyl vyšel hospodský, muž stejně mírumilovný jako tlustý, který, vida tu znetvořenou figuru, ozbrojenou tak nesouladně kopím k dlouhé uzdě a štítem k lehkému krunýři, byl by málem provázel holky v projevech jejich veselé spokojenosti. Ale boje se všech těch zbraní, rozhodl se promluvit k němu zdvořile: Jestliže, milosti pane rytíři, hledáte nocleh mimo postel (neboť v této hospodě žádné není), naleznete v ní všeho ostatního v hojnosti." Don Quijote, vida poníženost velitele pevnosti (za to měl totiž hospodského a hospodu), odvětil: "Pro mne, pane kasteláne, cokoliv stačí, poněvadž mou ozdobou jsou mé zbraně, mým odpočinkem boj, atd."

Hospodský si myslil, že jej rytíř nazval kastelánem, poněvadž ho má za kastilského ničemu, ač pocházel z Andalusie, ze San Lúcar-ského pobřeží, a byl ostatně zloděj ne menší než Cacus a mazaný neméně než nějaký student nebo podkoní. I odpověděl: "Podle toho ložem vaší milosti je tvrdý kámen a vaším spánkem stálé bdění; je-li tomu tak, můžete klidně sestoupit z koně, neboť v tomto domě naleznete přesnadno příležitost. něšpat celý rok, tím spíše jednu noc." Přitom přistoupil podržeti třmen dona Quijota, který sesedl s velkou nesnázi a námahou, jako člověk, jenž po celý ten den neměl

v ústech. Potom řekl hostinskému, aby se řádně postaral o jeho koně, protože to je nejlepší zvíře, co pod sluncem jí chléb. Hostinský si koně prohlédl a nezdál se mu hodný té chvály, ba ani polovice ne; opatřiv jej ve stáji, vrátil se pro další rozkazy svého hosta, kterého svlékaly z

výzbroje holky, zatím se s ním smířivší; sňaly mu sice krunýř z prsou a nárameníky, ale živou mocí nemohly mu uvolnit hrdlo ani mu sundati nepovedenou helmici, přivázanou zelenými šňurami; bylo třeba je přeříznouti, neboť uzly nebylo možno rozvázati, ale k tomu on nijak nechtěl svolit: a tak zůstal po celou noc v helmici a byl tou nejpůvabnější a nejpodivnější figurou, již lze vymysleti: a když jej svlékaly (domnívaje se, že ty ženské sloužící ke všemu jsou významné paní a dámy toho hradu), pravil jim velmi vtípně:

"Nikdy nesloužily rytířovi

výbornější službou dámy,

jako když se don Quijote

z domoviny vyjet chystal,

dívky obklopily jeho,

princezny pak Rocinanta,

neboť toto je, mé dámy, jméno mého koně, jako mé je don Quijote de la Mancha. Neboť i kdybych se nebyl chtěl prozraditi, až by hrdinství, vykonaná ve vaší službě a na váš prospěch, sama mne prozradila, nutnost přizpůsobiti starou romanci o Lanzarotovi k přítomným okolnostem způsobila, že znáte mé jméno předčasně. Ale přijde doba, kdy vaše milosti mi dají rozkaz, já poslechnu a síla mé paže projeví moji touhu sloužiti vám."

Holčice, jež nebyly stvořeny k tomu, aby naslouchaly podobné výmluvnosti, mlčely, jen se ho tázaly, chtěl-li by něco pojíst. "Snědl bych cokoliv," odvětil don Quijote, "a cítím, že by mi to přišlo velmi vhod." Toho dne byl náhodou pátek a v celé hospodě bylo jen několik porcí ryby, kterou v Kastilii nazývají treska, v Andalusii "baka-lářík", jinde "farářiček" a ještě jinde pstroužek. Tázali se jeho milosti, zda by snad nepojedl pstroužka, poněvadž prý jiného k jídlu nemají. "Mnoho pstroužků," odpověděl don Quijote "vydá za pstruha: protože mi je lhostejno, dají-li mi osm reálů v drobných nebo v jediné minci. Mohlo by i býti, že ti pstroužci budou jako te-lecí, jež je lepší než hovězí, a jako kúzlečí, jež předčí kozí. Ale ať tomu jakkoliv, jen to už přineste, neboť působí námahu nosit těžkou zbroj a prázdný žaludek k tomu." Prostřeli mu stůl přede dveřmi

hospody na čerstvém vzduchu a hospodský přinesl mu porci špatně vymočené a ještě hůře upečené tresky a chléb tak černý a plesnivý jako jeho zbroj. Ale vidět ho jísti bylo notně směšné: protože, maje na hlavě helmu se zdviženým hledím, nemohl vlastní rukou nic dát do úst, proto jedna z těch ženských mu v tom pomáhala. Však dát mu též napít nebylo možno, až hospodský probodl rákos, a vloživ rytíři jeden konec do úst, druhým lil víno: a všechno to snášel trpělivě, jen aby nemusil přetrhnout provázky helmice.

V té chvíli se náhodou přiblížil k hospodě klestič prasat a přicházeje čtyřikrát či pětkrát zapískal na rákosovou píšťalu, čímž trvale utvrdil dona Quijota v domnění, že je v slavném hradě, že ho obsluhují za zvuku hudby, že třeskaje pstruhem, chléb bílou houskou, běhny dámami, hospodský kastelánem hradu, což jej plnilo spokojeností nad zdarem jeho rozhodnutí a výpravy. Velmi jej však trápilo, že není pasován na rytíře, protože se mu zdálo, že nemá práva počítati nějaké dobrodružství dřív, než přijme rytířský řád.

KAPITOLA III.,

kde se vypravuje, jakým půvabným způsobem byl don Quijote pasován na rytíře.

A zarmoucen tímto pomyšlením, rychle ukončil svou hospodskou skrovnou večeří, zavolal hostinského, a zavřev se s ním ve stáji, vrhl se před ním na kolena, řka: "Nevstanu, statečný rytíři, pokud mi vaše dvornost neudělí daru, o nějž vás chci požádati a který se obrátí k vaší chvále a všeho lidstva prospěchu." Hospodský, vida svého hosta u svých nohou a slyše podobné řeči, byl popleten, hleděl na něj nevěda co činiti a říci, žádal, aby vstal, však musil dříve slíbiti, že mu udělí žádaný dar. "Neočekával jsem méně od vaší velké šlechetnosti," odpověděl don Quijote; "nuže, povím vám, že moje přání, jež vaše štědrost slíbila splniti, je, abyste mě zítra pasoval na rytíře; této noci v hradní kapli budu bdíti ve zbrani a zítra, jak jsem řekl, se naplní, čeho si tolik přeji, a budu moci podle své povinnosti do všech čtyř dílů světa za dobrodružstvím na prospěch potřebných, jak jest úkolem rytířstva a bludných rytířů jako já, který po podobných výkonech prahnu." Hospodský, který, jak už víme, byl chytré chlapisko a už trochu tušil, že jeho host nemá všech pět pohromadě, byl nyní, slyše tyhle řeči, o tom přesvědčen, a poněvadž se chtěl na noc pobavit, rozhodl se vyhovět jeho nápadu; odpověděl tedy, že jeho žádost je velmi oprávněná, že takový úmysl je náležitý a pochopitelný u takových vynikajících rytířů, jakým se don Quijote se svým statným zjevem zdá; že on sám za svých mladých let byl se oddal tomuto ušlechtilému řemeslu, hledaje v různých koutech světa dobrodružství, že neopominul navštívit Percheles v Malaze, ostrovy Riaranské, Com-pas v Seville, Azoguejo v Segovii, Oliveru ve Valencii, Rondillu v Granadě, břehy sanlucarské, Potro v Toledu a hospody cordobské i jiná místa, kde všude zkoušel lehkost svých nohou a obratnost svých rukou, provedl nejedno darebáctví, napálil mnoho vdov, zkazil několik děvčat a podvedl řadu sirotek, i proslul konečně téměř po všech vězeních a soudech, co je jich ve Španělsku; že nakonec se uchýlil do tohoto svého hradu, kde žije obklopen svým i cizím jměním a přijímaje u sebe všechny bludné rytíře jakéhokoliv druhu a postavení, jen z velké náklonnosti, již k nim má, a aby spláceli částí svého jmění

jeho dobrou vůli. Také pověděl, že v hradu kaple není, že ji strhl a míní postavit novou; nicméně, je-li nutno, že ví, že u zbrani lze bdíti kdekoliv, že té noci mohlo by to býti na hradním nádvoří; ráno, po pobožnosti, vykonaly by se příslušné obřady, aby se stal rytířem, a takovým rytířem, že rytířštějšího nebude pod sluncem.

Tázal se ho, márlí peníze. Don Quijote odpověděl, že nemá ani troníka, protože nikdy nečetl v románech o bludných rytířích, že by některý z nich byl peněz s sebou nosil. Hostinský na to, že se mýlí a že i když se o tom v knihách nemluví, poněvadž se autorům zdálo zbytečným psát o věcech tak zřejmých a potřebných jako peníze a vyprané košile, přece nesmí si nikdo myslit, že jich rytíři neměli; že pokládá zajisté a zaručené, že všichni bludní rytíři (jimiž se hemží tolik knih) mívali s sebou nabitě měšce pro nepředvídané příhody, zrovna tak, jako měli košile, ba i nádobku s mastmi k léčení utržených ran: neboť ne vždy na polích a pouštích, kde bojovali a bývali raněni, býval lékař, ledaže ovšem mívali za přítele nějakého moudrého čaroděje, hned jim spěchajícího ku pomoci a přinášejícího vzduchem po oblaku pannu nebo skřítku s nádobou tak mocné vody, že stačilo se jí napít několik kapek a okamžitě se pozdravovali z ran a poranění, jako by jim nic nebylo bývalo: ale nemívali-li nic takového, pokládali minulé rytíři za dobré, aby jejich zbrojnoši byli opatřeni penězi a jinými nutnými věcmi, jako jsou obvazy a léčivé masti. A když neměli zbrojnoše (ale to se stávalo zřídka), sami je s sebou nosili ve velmi malých tlumocích, sotva viditelných na bedrech koně, což mělo ještě další velkou důležitost: poněvadž se toto nošení tlumoků na rytíře často moc nehodilo, nenosili je bludní rytíři ani rádi. Že mu tudíž radí (ale může mu to i rozkázat,

jakožto svému kmotřenci, jímž se má tak brzo státi), aby nadále necestoval bez peněz a druhých zmíněných opatření, a že uvidí, jak se mu to vyplatí, až se nejméně naděje.

Don Quijote mu slíbil, že se zařídí přesně podle rady, načež mu rozkázáno, aby střežil své zbraně na velkém postranním dvoře. Sebrav je všechny, uložil je don Quijote do koryta vedle studny, navlékl si štít, chopil se kopí a se vznešenou tváří počal se procházeti před korytem; v tu dobu počínalo se smrákat. Hospodský pověděl všem hostům o bláznovství rytířově, stráží nad zbraněmi a očekávaném pasování. Všichni se divili tak podivnému šílení, šli se zpovzdálí podívat a spatřili, jak s klidnými posunky chvíli se prochází, chvíli zase, opřen o kopí, upírá oči na zbraně a dlouho si je prohlíží. Snesla se noc, ale měsíc tak jasně svítil, že mohl závoditi

se sluncem, jež mu to světlo půjčovalo, a všichni viděli, cokoliv jen nový rytíř počal.

Tu si jeden mezkař vzpomněl, že půjde napojit svůj pár mezků; bylo třeba odstraniti zbraně dona Quijota, ležící v korytu; ten však zvolal Hlasitě k přicházejícímu: "Ať jsi kdokoliv, odvážný rytíři, jenž přicházíš se tknouti zbraní nejstatečnějšího bludného rytíře, který se kdy opásal mečem, měj se na pozoru a nech je s pokojem, ne-chceš-li přijíti o život pro svou odvalu." Mezkař nedbal (však lépe by bylo, kdyby byl dbal, neboť tím by byl dbal jen o své zdraví), ale vytáhl zbroj za řemeny a daleko ji odhodil. Když to don Quijote viděl, zvedl oči k nebi, a obrátiv své myšlení, jak se zdálo, na paní Dulci-neu, pravil: "Pomozte mi, paní moje, v této první potupě, jež se děje tomuto vám poddanému srdci! Ať mne neopouští vaše přízeň a ochrana v tomto prvním rozhodném okamžiku!" A za těchhle a podobných řečí spustil štít, zvedl kopí oběma rukama a dal jím ránu mezkaři přes hlavu, až ho složil na zem v takovém stavu, že dát mu ještě jednu, bylo by zbytečno shánět lékaře. Načež sebral zbraně a jal se procházeti stejně klidně jako dřív. Brzo potom, nevěda, co se stalo (neboť mezkař ležel ještě ve mdlobách), přišel druhý, rovněž s úmyslem napojit dobytek; když vyndával zbraně z koryta, don Quijote, teď již beze slova a nedovolávaje se ničím přízně, spustil po druhé štít, zvedl podruhé kopí, a nerozbil-li toto, rozbil alespoň hlavu mezkařovu na tři kusy, rozrazil mu ji na čtyřech místech.

Celá hospoda i s hospodským přiběhla po hluku; což vida don Quijote, uchopil štít, položil ruku na meč, řka: "Paní krásy, moci a sílo mého chorého srdce, nyní bys měla obrátit zraky své vznešenosti na mne, svého jatého rytíře, který očekává takové dobrodružství." Tím si, jak myslil, dodal takového ducha, že by neustoupil o krok, i kdyby ho napadli všichni mezkaři světa. Přátelé poraněných, vidouce je, začali zpovzdálí zasypávati dona Quijota kamením a ten si pomáhal jak jen mohl štítem, však neodvažoval se ustoupiti od koryta, aby se neodloučil od zbroje. Hospodský křičel, aby ho nechali, že jim přece řekl, že je to blázen a že ho proto soud pustí, i kdyby je všechny pobil. Don Quijote křičel ještě víc, nazýváje je zá-keřníky a zrádci a že pán hradu je darebák a nehodný rytíř, dovo-luje-li, aby se takto nakládalo s bludnými rytíři, a že kdyby už byl přijat do rytířského řádu, ukázal by tnu, jak za zákeřnost platí: "Ale vás, podlá a nízká holoto, vůbec nedbám; házejte, přistupte, pojd'te a urážejte mě, jak můžete, a uvidíte, jak se vám vyplatí vaše hloupá drzost." Mluvil s takovou silou a smělostí, že hrozně poděsil všechny

útočníky: z toho důvodu i proto, že jim hostinský domlouval, nechali házení a on dovolil sebrati raněné a jal se opět střežiti svou zbroj stejně tiše a klidně jako předtím.

Hospodskému se nelíbily kousky jeho hosta, rozhodl se pospíšit si a udělit mu neblahou hodnost rytířskou, dřív než se přihodí nové neštěstí: přistupuje k němu, omlouval se za drzost, s níž ona chátra se k němu chovala, aniž on o tom co věděl; že ostatně byli řádně potrestáni za

svou smělost. Řekl mu jako prve, že v hradu není kaple a že jí ani k tomu, co se má vykonati, není třeba; že celé pasování záleží, pokud jsou mu obřady řádové známy, v ráně do týla a v udeření mečem do ramene, což se může stát třeba na poli; že už dosti ostříhal svou zbroj, poněvadž stačí bdění dvouhodinové, však on bděl více než čtyři. Don Quijote mu vše uvěřil a řekl, že je hotov ho uposlechnouti a aby vše skončil co možno nejrychleji: neboť kdyby byl podruhé napaden, jsa už pasovaným rytířem, nemínil by nechat v hradě jediné duše na živu, kromě těch, jež by nechal na jeho rozkaz z úcty k němu. Upozorněn a poděšen tím, přinesl hradní pán ihned knihu, kam zapisoval slámu a obrok, jež dával mezkařům, a provázen klukem nesoucím kus svíčky a dvěma už zmíněnými holčinami přistoupil k donu Quijotovi, rozkázal mu pokleknouti a čta v své knížce, jako by zbožně Boha vzýval, uprostřed četby zvedl ruku a udeřil ho řádně v záhlaví, načež ho vlastním jeho mečem pěkně přetáhl přes rameno, stále bruče mezi zuby, jako by se modlil.

Potom rozkázal jedné z ženských, aby ho mečem opásala, a hol-čice to učinila velmi nenucené a slušně: a nedalo málo práce nepuknout smíchem v každém okamžiku ceremonie; ale výkony nového rytíře, jichž byly svědkem, jim chuť k smíchu sebraly. Pasujíc jej, pravila ta výtečnice: "Bůh učin Vaši Milost šťastným rytířem a dejž jí zdar v zápasech!" Don Quijote se jí optal, jak se jmenuje, aby nadále věděl, komu je zavázán za prokázané dobrodiní, neboť mínil jí popřáti trochu ze slávy, jíž by silou svého ramene dobyl. Odvětila velmi poníženě, že se jmenuje Tolosa, že je dcerou příštípkáře původem z Toleda, že bydlí v krámkové čtvrti v Sancho Bienaji a že, kdekoli by se nalézala, je hotova ho poslouchati a míti za pána. Don Quijote odpověděl, aby pro lásku k němu svolila napříště se jmenovat doña Tolosa. Slíbila mu to, a druhá mu připjala ostruhu: měl s ní téměř tutéž rozmluvu jako s první, tázal se jí po jménu a zvěděl, že se jmenuje Molinera a je dcerou počestného mlynáře z Antequery. Také ji prosil don Quijote, aby se nazývala doňou Molinerou, a nabídl jí své služby a přízeň.

Po kvapném skončení těch dosud nevidaných ceremonií don Quijote toužil už býti zase na koni a vydati se za dobrodružstvím. Osedlav Rocinanta, vsedl naň a objímaje hostitele, řekl mu věci tak podivné, děkuje mu za pasování, že není možno je vyličit. Hospodský, touže, aby již byl za vraty, odpověděl mu s nemenší výmluvností, ale kratšími slovy, a nesháněje se po zaplacení řádu, nechal jej odjeti s Pánembohem.

KAPITOLA IV.

o tom, co se stalo našemu rytíři, když opustil hospodu.

S prvním úsvitem vyjel don Quijote z hospody tak spokojený, tak bujarý, tak rozveselen tím, že je už rytířem, že jím radost zmítala v sedle. Však vzpomínaje na rady hostinského o nezbytných věcech, jež má bráti s sebou (zvláště peníze a košile), rozhodl se vrátit se domů a vše si opatřiti, i zbrojnoše, pomýšleje přijmout do služby jednoho sedláka ze sousedství, chud'asa sice a otce rodiny, ale velmi vhodného k úřadu rytířského zbrojnoše. S tímto úmyslem obrátil Rocinanta k své vsi, a kůň, jako by znal pánovu žádost, tak chutě dal se na cestu, že se zdálo, jako by se ani země nedotýkal. .

Neujel mnoho, když tu se mu zdálo, že po pravici z hustého křoví vychází slabé volání, jako by tam někdo nařikal. Sotva je uslyšel, řekl si: "Děkuji nebi za milost, již mi prokazuje, že mi tak brzo poskytuje příležitost naplniti povinnost mého stavu a skliditi plody mé dobré touhy: to volá asi nějaký nešťastník nebo nešťastnice, kteří potřebují mé přízně a obrany." A zatočil otěžemi Rocinanta směrem, odkud, zdálo se mu, přichází nářek. Sotva se octl v lesíku, spatřil kobylu uvázanou k dubu a chlapce do půl těla nahého a uvázaného k druhému; mohlo mu být

asi patnáct let a byl to on, jenž křičel, a právem, protože statný sedlák mlátil jej opaskem, provázeje každou ránu pokáráním a takovouhle radou: Jazyk za zuby, oči na stráži!" A kluk křičel: "Už to neudělám, pane! Pro boží umučení, už to neudělám a slibuji vám, že dám na stádo lepší pozor."

Don Quijote, vida, co se děje, pravil pohněván: "Neurvalý rytíři, je nepěkné bít někoho, kdo se nemůže bránit. Vystupte na svého koně a chopte se kopí (sedlák měl totiž také kopí, opřené o dub, k němuž byl přivázal kobylu) a já vám ukážu, že je zbabělé takto si počínat." Sedlák vida nad sebou postavu po zuby ozbrojenou, mávající mu kopím nad hlavou, viděl se už v Pánu a odpověděl zkroušeně: "Pane rytíři, tento kluk, kterého kárám, je můj čeledín a pásl na tomto území stádo mých ovcí, je však tak nedbalý, že každého dne mi jedna chyběla, a když trestám jeho nedbalost nebo taškář-ství, říká, že to dělám z lakomství, abych mu nemusil zaplatit mzdu, ale ví Bůh, že lže."

"Že lže v mé přítomnosti, mizerný ničemo?" nato don Quijote. "Při slunci, co na nás svítí, že vás probodnu tímhle kopím. Zaplat'ťe mu hned a bez řečí, a ne-li, svědkem Bůh, jenž nám vládne, pomohu vám hned z tohoto světa; odvažte ho bez meškání!" Sedlák sklopil hlavu a odvázal sluhu beze slova. Don Quijote se sluhy zeptal, kolik mu jeho pán dluží. Sluha řekl, že za devět měsíců po sedmi reálech. Don Quijote vypočítal, že dluh činí šedesát tři reály, a rozkázal sedlákovi, aby je ihned zaplatil, nechce-li zemřít. Poděšený venkovan odpověděl, že, jako že ho potkala tahle nehoda a jako že přísahal (ač tak dosud vůbec neučinil), tolik peněz dlužen není: poněvadž dlužno odečíst za tři páry střevíců a reál za dvojí puštění žilou, když byl sluha nemocen. "Výborně," odvětil don Quijote; "ale střevíce i puštění žilou přijde za ty rány, jež nevinně dostal, neboť jestliže on rozedřel kůži střevíců vámi placených, vy jste mu za to odřel jeho vlastní, a jestliže mu ranhojič pustil krve za nemoci, vy jste mu pustil žilou zdravému; a tak v tom ohledu nedluží vám nic."

"Naneštěstí, pane rytíři, nemám tu peněz: ať jde Andres se mnou domů, zaplatím mu vše na reál." Jít a s ním?" řekl kluk. "Kriste Ježíši! ani mě nenapadne! Protože octnout se s ním sám, sedře mě z kýže jako svatého Bartoloměje."

"Dá si pozor," nato don Quijote; "stačí můj rozkaz, aby si vážil mých slov, a přísáhne-li mi u rytířského řádu, který přijal, propustím jej a ručím za zaplacení."

"Ale Milosti, hled'ťe, co pravíte!" řekl hoch, "můj pán není rytířem a nepřijal žádný řád; je to bohatý Juan Haldudo, soused z Quintanaru."

"Na tom málo záleží," odvětil don Quijote; "i mezi Haldudy mohou být rytíři, tím spíše, že každý je synem svých činů."

"Máte pravdu," odpověděl Andres, "ale jakýchpak činů synem je tady můj pán, když mi nechce zaplatit ani za mou námahu a práci?"

"Ale chci, bratříčku," nato sedlák, "jen pojd'ťe laskavě se mnou a přísahám vám u všech rytířských řádů, co jich jen na světě je, že vás vyplatím do reálu a ještě přidám."

"Přidávat netřeba," řekl don Quijote, "stačí mi, dáte-li mu, co mu patří, a hled'ťe splnit svou přísahu! Ne-li, při vaší přísaze, vrátím se a potrestám vás, a kdybyste se i skryl jako ještěrka. A přejete-li si vědět, kdo vám dává rozkazy - a ať vás to nutí dostátí slibu! -, vězte, že jsem

udatný don Quijote de la Mancha, nápravce bezpráví a křivd. Sbohem a pamatujte na slib i přísahu, sic budete potrestán, jak jsem řekl." Pak bodl Rocinanta a v krátkti zmizel.

Sedlák za ním hleděl, a když viděl, že zmizel v lese a že ho už není vidět, obrátil se k sluhovi Andresovi řka: "Tak pojďte, synáčku, ať vám vyplatím, co jsem vám dlužen, jak rozkázal ten nápravce bez-

praví."

"Bůh ví," řekl Andres, "to uděláte dobře, splníte-li rozkaz výtečného rytíře, který zaslouží sta let, neboť je tak udatný a spravedlivý, že, svatý Roch je svědkem, vrátí se a vykoná, čím hrozil, nezapla-títe-li."

"Také myslím," odvětil sedlák, "ale poněvadž vás tak miluji, zvětším dluh a také dám větší výplatu." Chytil ho za rameno, uvázal znovu k dubu a spráskal ho tak, až zůstal téměř polomrtvý. "Teď zavolejte, pane Andresi," povídal, "nápravce bezpráví a uvidíte, že tohle nenapraví, ba myslím, že není ještě úplně, protože mám chuť sedít vás z kůže, jak jste se bál." Ale nakonec ho odpoutal a dovolil mu, aby šel pro toho svého soudce, jenž by vyplnil slíbený ortel. Andres odešel hněviv, přísahaje, že vyhledá udatného dona Quijota, že mu obšírně poví, co ho potkalo, a že to bude sedlákovi oplaceno sedmkrát. Nicméně odešel s nářkem a jeho pán se jen smál.

Takto napravil bezpráví udatný don Quijote, jenž, nesmírně spokojen s tím, co se stalo, vracel se do vsi. Říkal si, že jeho rytířské povolání začalo šťastně, a tiše k sobě promlouval: "Smíš se nazývat šťastnou, krásná Dulcinea z Tobosa, neboť osud chtěl, abys ovládla svou vůlí a milostí tak udatného a výborného rytíře, jakým je a zůstane don Quijote de la Mancha, který - celý svět o tom ví - byl včera pasován na rytíře a dnes už odčinil největší křivdu, jaké se dopustily nerozum a krutost: vyrval bič z rukou nemilosrdného nepřítele, bijícího bezdůvodně něžné děcko."

Tu dojel na cestu, jež se rozbíhala na čtyři strany, a vzpomněl si na křižovatky, na kterých potulní rytíři váhali, kudy se dáti; jako oni chvíli stá! a po dlouhém rozvažování pustil uzdu Rocinantovi, aby vykročil, kam by chtěl, a kuň poslechl prvního popudu a zamířil ke své stáji. Asi tak po dvou mílích uzřel don Quijote zástup lidí. Byli to, jak se potom ukázalo, toledští kupci, jedoucí doMurcie pro hedvábí. Bylo jich šest, jeli pod slunečníky a provázeli je čtyři sluhové na koních a tři rriezkaři pěšky. Jakmile je don Quijote spatřil, pomyslel si na nějaké nové dobrodružství, a chtěje si pokud možno vésti podle příhod, o nichž se dočetl v svých románech, rozhodl se napodobit určitý vzor: s ušlechtilým vzezřením usedl ve třmenech, stiskl kopí, zakryl se štítem a v prostředku cesty očekával, až se ti potulní rytíři přiblíží (neboť za takové je měl).

Když byli už tak blízko, že se slyšeli a viděli, promluvil don Quijote velitelsky řka: "Celý svět se zastav, neuznáš-li, že není na světě větší krásky než císařovna La Manche, neporovnatelná Dulcinea z Tobosa." Osloveni, kupci se zastavili a při pohledu na podivnou postavu mluvícího pomysleli si hned podle vzezření a řeči, že běží

o blázna; ale chtěli poznati podrobněji, oč jde v tom uznání, které na nich žádal; jeden z nich, který se rád posmíval a ještě raději prováděl vtípné kousky, řekl: "Nevíme, milostivý rytíři, kdo je ta dobrá paní, o níž mluvíte. Ukažte nám ji, a rádi i bez nucení vyznáme, co na nás žádáte, je-li totiž skutečně tak krásná." Načež don Quijote: "Kdybych vám ji ukázal, co by to

mělo za smysl, vyznávat pravdu tak patrnou? Běží o to, že třebaš jí nevidíte, máte to přece věřiti, vyznávati, hlásati, přísahati a brániti; ne-li, bojujte se mnou, tvrdohlavá a nadutá chásko, jeden po druhém podle rytířského zákona, nebo všichni najednou podle špatného zvyku lidí vašeho druhu! Tady stojím a čekám na vás, důvěřuje svému dobrému právu."

"Milostivý rytíři," odvětil kupec, "prosím vás jménem všech přítomných princů, abyste nás nenutil uznávat hříšně něco, čeho jsme neviděli a o čem jsme neslyšeli, nehledě k tomu, že by se tím křivdilo císařovněm a královnám Alcarie a Extremadury. Račte nám tudíž, Milosti, ukázati nějaký obrázek té dámy, byť byl i jako zrníčko; neboť po niti se najde klubičko, a nám to stačí k přesvědčení a Vaše Milost bude spokojena došedší svého. Dokonce myslím, že s vámi souhlasíme už natolik, že kdyby podle obrázku na jedno oko šilhala a ze druhého jí tekla rumělka a síra, přece, jen vám k vůli, ji pochválíme, jak si budete přát."

"Neteče jí," odpověděl don Quijote, rozpálený vztekem, "neteče jí nic z toho, co povídáš, ale vonná ambra jako z bavlnky, a není šilhavá, ani hrbatá, ale rovnější než guarramské vřetenno. Ale vy mi zaplatíte neslýchanou urážku, již jste se dopustili na takové kráse, jako je krása mé paní."

Řka to, vyřítit se s kopím skloněným proti viníku s takovou zuřivostí a hněvem, že kdyby našťestí vprostřed cesty Rocinante nebyl klopýtl a převalil se, smělému kupčikovi by se bylo špatně vedlo. Rocinante se překotil a jeho pán se kutálel pěkný kousek po poli marně se snaže povstat: překáželo mu kopí, štít, ostruhy, přílba, celá stará, těžká výzbroj. A zatímco se vši mocí, však marně, namáhal vstát, křičel: "Neutíkejte, zbabělci, počkejte, otrocká luzo! Ležím tu ne vlastní vinou, to kůň mě překotil." Jeden z mezkařů kupce provázejících, chlapík špatné povahy, slyše drzosti ležícího ubožáka, ne-zdržel se nedáti mu odpověď přes záda. Šel k němu, přelomil mu kopí a jedním kusem naložil našemu donu Quijotovi tolik, že byl přes všecku svou výzbroj chudšas semlet jako obilí. Jeho pánové na něho volali, aby ho tolik nemlátit; ale chlap byl rozvztekle a nepovolil, až své zlosti ulevil úplně: sebral též ostatní kusy kopí a rozmlátil je o ubohého spadlého, který při vši té průtrži ran, jež se naň sne-

sla, nezavíral úst vyhrožuje nebi, zemi i lupičům, za něž kupce měl. Mezkař se unavil a kupci se vydali dále, majíce po celou cestu co povídat o nešťastném postiženém; don Quijote, jakmile viděl, že je sám, začal zase zkoušet, může-li vstát: ale nešlo-li to, když byl zdráv a čilý, jak se mu to mělo podařit zmlácenému a skoro utlučenému? Ale pokládal se ještě za šťastného, protože v tom viděl nehodu vlastní potulným rytířům a přičítal ji celou chybnému kroku svého koně. Vstát však nemohl, neboť měl pošramoceno celé tělo.

KAPITOLA V.

kde se pokračuje v líčení nehod našeho rytíře.

Když viděl, že se nemůže hnout, rozhodl se, že užije svého obvyklého pomocného prostředku, že si totiž vzpomene na nějaké místo ze svých knih; i vzpomněl si, blázen, jaký byl, na Baldovina a markýze z Mantovy, když ho Carloto nechal zraněného v horách: historie, známá dětem, běžná chlapcům, slavená za skutečnou dospělými a při tom všem stejně vylhaná jako zázraky Mohamedovy.

Ta historie, zdálo se mu, se hodila na jeho nynější stav a začal se tedy válet po zemi jakoby z hrozných bolesti a slabým hlasem opakovat slova, jež prý pronesl v lese onen zraněný rytíř:

Kde jsi skryta, moje paní,

nebolí tě bolest má?

možná ze to nevíš ani,

či jsi mi již nevěrná?

Tak pokračoval v romanci až k veršům:

Ctný markýzi z Mantuy,

můj pane, strýce rodný!

Náhoda tomu chtěla, že když byl u těch veršů, míjel tudy náhodou sedlák z jeho vsi, soused, který se vracel ze mlýna, kam vezl pytel pšenice; vida muže ležícího na zemi přišel k němu a ptal se, kdo je, co se mu stalo a proč tak smutně nařiká. Don Quijote myslil dozajista, že sedlák je markýz z Mantovy, jeho strýc, odpověděl mu tedy tím, že pokračoval v romanci; líčil mu své neštěstí i lásku syna císařova k jeho ženě těmiže slovy, v nichž mluví romance. Sedlák poslouchal ty nesmysly s údivem; sundal mu hledí, rozbité bitím na kolik kusů, a utřel mu tvář, plnou prachu. Tu jej hned poznal a povídá: "Pane Quijado (tak se nejspíše jmenoval, když měl rozum a nebyl ještě potulným rytířem místo klidným šlechticem), kdopak Vaši Milost takhle zřídil?" Ale rytíř na všechny otázky odpovídal svou romancí. Do-

brý ten člověk sňal mu jak nejlépe mohl brnění z prsou a zad hledaje nějaké zranění; nenašel však ani krve ani jiné známky. Jal se jej zvedati ze země a s nemalou námahou ho vysadil na svoje zvíře, protože se mu zdálo klidnější. Sebral zbraně až na zlomky kopí, přivázal je na Rocinanta, vzal ho za uzdu, mezka za ohlávku a zaměřil k své vesnici, zamyšlen nad nesmysly, jež don Quijote hlasitě vedl.

Don Quijote, rozbitý a polámaný, nemoha se udržet na oslím hřbetě, čas od času posílal k nebesům vzdechy, takže znovu přiměl sedláka k otázce, co mu je: a nejinak, než že čert sám uváděl mu na mysl pohádky, hodící se na jeho nehody, poněvadž, zapomenuv na Valdovína, vzpomněl si zas na Maura Abindarraeza, jak ho Rodrigo de Narváez, hradní pán z Antequery, zajal a odvážel zajatého na svou pevnost. A tak na dotaz sedlákův, jak mu je a co cítí, odpověděl týmiž slovy jako zajatý Abencerravan Rodrigovi, jak se byl dočetl v povídce Diana od Jiřího z Montemayor; a citoval z té knihy tak obšírně a vhod, že sedláka brali už všichni čerti, když poslouchal takové žvanění. Poznal z toho, že jeho soused je blázen, a spěchal, aby už byl ve vsi a zbavil se nudného, obsáhlého přednášení Quijotova. Tento povídal ke konci: "Vězte, Milosti, pane doně Rodrigo Narvá-ezi, že ona krásná Jarifa, o níž mluvím, je nyní půvabnou Dulcineou z Tobosa, pro niž jsem vykonal, konám a vykonám nej slavnější rytířské skutky, jež svět kdy viděl, vidí a uvidí" Načež sedlák: "Podívejte, milostpane, přece u všech kozlů, abych neklel! já nejsem žádný don Rodrigo de Narváez, ani markýz z Mantovy, ani Pedro Alonso, jeho soused, ani nejste vy, milostpane, Valdovínos, ani Abindarraez, ale

'. poctivý zeman pan Quijada."

"Však já vím, kdo jsem," odpověděl don Quijote, "a vím, že mohu být nejen těmi, které jsem jmenoval,

„ale všemi dvanácti péry francouzskými a třeba i devíti hrdiny z pohádky, poněvadž všechny slavné činy, které vykonali všichni dohromady a každý zvlášť, nejsou nic proti mým.“

J Za těchhle a podobných řečí dorazili do vsi za soumraku; ale sedlák počkal, až se víc setmělo, aby nebylo vidět, co za kavalíra je zmlácený rytíř. Když se dočkal chvíle, na níž čekal, vjel do vsi a zaměřil do domu dona Quijota: tam panovalo velké vzrušení, byl tam míst-

: ní farář, místní holič, velicí přátelé dona Quijota, jehož hospodyně iijim hlasitě naříkala: "Co myslíte, pane licenciáte Pero Pérezi (tak le jmenoval farář) o neštěstí mého pána? Už šest dní není stopy po něm, ani po koni, ani po štítu, ani po kopí, ani po zbroji. Ó já ne-It'astná, vždyť já tomu rozumím, a je to tak pravda, jakože musím Umřít, že to ty jeho zatracené rytířské knihy, které tak rád čte, mu

popletly rozum; teď si vzpomínám, jak často sám k sobě mluvil, že se stane bludným rytířem a půjde za dobrodružstvím do světa. Aby sám Satan a Barabáš odnesli ty knihy, které přivedly na mizinu ten nejjemnější rozum z celé Manchi." Neteř vedla stejnou, ba ještě víc: "Víte, pane mistře, Mikuláši (to bylo zas jméno holičovo), že často můj pan strýček proseděl u těch bezbožných, nešťastných knih dva dny a dvě noci, pak místo knihy chytil meč, bodal do zdí, a když už nemohl, říkal, že zabil čtyři obry jako věže, a o potu, který z něho tekla únavou, říkal, že je to krev z ran, utržených v boji; pak pítval džbán chladné vody a ve zdraví a klidu říkal, že to je nejdražší nápoj, donesený mu mudrcem Esquifem, velkým čarodějem a jeho přítelem. Ale já si dávám vinu za vše, že jsem vám nepověděla o nesmyslech svého strýčka, abyste nepřipustili, co se stalo, a abyste spálili všechny ty prokleté knihy (a má jich mnoho); zaslouží si upálení, jako by byly od kacířů."

"Také to říkám," pravil farář, "a opravdu, než se zítřek skončí, uspořádáme proti nim proces a odsoudíme je do ohně, aby čtenáři nezavdaly příčinu udělat to, co asi provedl můj dobrý přítel."

Tohle všechno slyšeli sedlák a don Quijote a sedlák z toho poznal konečně dokonale nemoc svého souseda, i jal se volat: "Otevřte, milosti, panu Valdovínovi a panu markýzi z Mantovy, který je zraněn, a panu Maurovi Abindarraezovi, jehož zabil statečný Rodrigo de Narváez, hradní pán z Antequerry." Na ta slova všichni vyběhli a poznavše jedni svého přítele, druzí svého pána a strýce, který dosud neslezl z osla, protože nemohl, spěchali jej obejmout. On pravil: "Vězte všichni, že přicházím poraněn vinou svého kóně. Odneste mě na lože a zavolejte, je-li možno, moudrou Urgandu, aby ošetřila a obvázala mé rány."

"Tak se, lidičky, podívejte, u všech všudy," zvolala hospodyně, "zdali mi mé srdce dobře neříkalo, na kterou nohu pán kulhá! Jen pojd'te, milosti, a vyléčíme vás tady bez té Urgady. A ještě jednou a stokrát aby byly zatraceny, povídám, ty dobrodružné knihy, které takhle Vaši Milost zvedly." Odnegli ho potom na postel a hledajíce poranění nenašli žádné a on řekl, že všechno je jen potlučení, protože se nepěkně svalil s Rocinantem v boji s desíti obry, nejohromnějšími a nejsmělejšími, jaké lze nalézt na velké části světa. "No, no, no," řekl farář. "Tak s obry jste bojoval! Při mém posvěcení, že je zítra spálím, než přijde večer!" Ptali se dona Quijota na tisíc věcí, ale nechtěl na nic odpovédět, jen aby prý mu dali najíst a nechali ho spát, čehož potřeboval nejvíc. Tak se i stalo, však farář se vyptal obšírně sedláka, jak se setkal s donem Quijotem. Sedlák mu vyličil vše i nesmysly, jež vyslechl, když rytíře našel a odvážel, což utvrdilo licenciáta v úmyslu učiniti druhého dne, co i učinil: zavolat k sobě holiče mistra Mikuláše, s nímž přišel do domu dona Quijota.

KAPITOLA VI.

o vtípné velké přehlídce, již farář a holič vykonali v knihovně našeho důmyslného rytíře.

Tam rytíř ještě spal. Farář požádal neteř o klíče pokoje, kde byly knihy způsobivší zlo, a ona mu je dala velmi ráda. Vstoupili všichni, i hospodyně, a našli přes sto velkých, pěkně vázaných knih a mnoho malých; hospodyně, jak je spatřila, vyběhla spěšně ze světnice a vrátila se s miskou svěcené vody a kropáčem a pravila: "Tumáte, milosti pane licenciáte, a vykropte tu světnici, aby tu nezůstal nějaký čarodějník z těch, jež obsahují tyto knihy, a nezaklel nás ze msty za trest, který jim udělíme, vypuzující je ze světa." Licenciát se usmál prostotě hospodyně a řekl holiči, aby mu knihy podával jednu po druhé, aby se podíval, o čem jednají, poněvadž prý by mohl nalézt některé, jež nezasluhují trestu spálení. "Ó ne," pravila neteř, "ani jedna nezaslouží milosti, protože všechny uškodily; nejlíp vyházet je oknem na dvůr, udělat hromadu a zapálit, nebo odnést je do ohrady a udělat hranici tam, aby kouř nepřekážel." A zrovna tak hospodyně; tak obě toužily po smrti těch nevinných. Ale farář nedovolil, dokud nepřečte dřív aspoň názvy.

První, kterou mu mistr Mikuláš podal, byly čtyři díly Amadise z Gauly a farář pravil: "Zdá se to kouzlem, protože jsem slyšel, že tohle je první rytířská kniha tištěná ve Španělsku a všechny ostatní pocházejí a pramení z této; myslím tedy, že bychom měli Amadise jakožto zákonodárce škodlivé sekty bez omluvy odsouditi do ohně."

"Nikoliv, pane," řekl holič; "protože jsem také slyšel, že je to z knih tohoto druhu ta nejlepší, a tedy odpusťme jí jakožto jediné svého způsobu!"

"Dobrá," pravil farář, "dáme jí tedy zatím život. Podívejme se nyní na tu vedle!"

"To jsou," nato holič, Hrdinství Esplan-dianova, rodný to syn Amadise z Gauly."

"Věru," řekl farář, "hodnota otcova nemá sloužit prospěchu dětí; tumáte, paní hospodyně, otevřete okno a vyhoďte to na dvůr, ať tím začne hranice." Hospodyně poslechla velmi ráda a milý Esplandian vyletěl na dvůr, očekávaje trpělivě oheň, který mu hrozil. "Dále," řekl farář. "Teď je na řadě," pravil holič, Amadis z Řecka a celá tahle řada knih je, myslím, z téhož rodu Amadisů. "Tak se všemi na dvůr," pravil farář, "neboť

jsem ochoten spálit vlastního otce, kdyby se objevil v podobě potulného rytíře, jen abych mohl dáti ohni královnu Pintiquiniestru, pastýře Darinela s jeho písněmi a čertovské, popletené rozumy jejich autora."

"Také si myslím," řekl holič. "A já stejně," dodala neteř. "Tedy sem s nimi a na dvůr," povídala hospodyně. Dali jí je, a bylo jich mnoho a ona, aby nemusila po schodech, hodila jimi dolů z okna.

"Co je tohle za balík?" tázal se farář. "To je," odvětil holič, Don Olivantez Laury."

"Tuto knihu," pravil farář, "složil autor Zahrady květů a opravdu neumím určit, která z obou knih je pravdivější, či lépe řečeno méně lživá. Jen to vím, že tato kniha poletí na dvůr jakožto nesmyslná a domýšlivá."

"Následuje Florismarte z Hircanie," řekl holič. „Je tu pan Florismarte," odpověděl farář; "tak věru ven s ním, rychle na dvůr přes jeho podivný původ a vymyšlená dobrodružství. Nic jiného nezaslouží jeho tvrdý a suchý sloh. Na dvůr s ním a s tímhle také, paní hospodyně."

"To se mi líbí, můj drahý pane," nato ona a s velkou radostí vykonala rozkaz. "To zde je Rytíř Platir," pravil holič. Je to stará kniha," řekl farář, "a nevidím nic, co by v ní zasloužilo milosti; ať jde za ostatními bez zbytečných řečí," a tak se i stalo. Otevřeli další knihu a viděli, že má za titul Rytíř křížový. "Pro to svaté jméno, co ta kniha má, mohla by se jí odpustit její hloupost; ale také se říká: za křížem čeká ďábel; tak do ohně sní!"

Bera jinou knihu pravil holič: "To je Zrcadlo rytířských udaten-ství."

"Vím, zač stojí; toulá se tu Reinaldos z Montalbanu se svými přáteli a druhy, většími darebáky než Caco a dvanáct péru se skutečným dějepisem Turpinem a věru, chtěl bych je odsoudit pouze k věčnému vyhnanství, už proto, že obsahují leccos z výmyslů slavného Matea Boiarda, z něhož také utkal svoje roucho křesťanský básník Lodovico Ariosto. Najdu-li zde tohoto posledního a mluví-li jiným jazykem než svým vlastním, nepocítím k němu nejmenší úcty, však mluví-li svou řečí, pokloním se mu."

"Mám jej v italském," řekl holič, "ale nerozumím mu."

"A nebylo by ani dobře, abyste mu rozuměl," odvětil farář, "a odpustili bychom panu Capitanovi, kdyby jej nebyl přinesl do Španělska a přeložil do španělštiny: neboť jej připravil o mnoho přirozené síly a stejně se povede všem, kdo by chtěli překládat knihy veršů, neboť ať jsou jakkoliv pečliví a obratní, nikdy jejich překlad se nevyrovná dílu původnímu. Povídám, že tuhle a všechny ostatní knihy, jež nalezneme, pokud jednájí o těch francouzských dobrodružstvích, bude nejlépe vzít a uložit do suché jámy, dokud lépe neuvídíme, co s nimi, kromě Bernarda z Carpio, který tu někde také je, a Roncesvalles, které, dostanou-li se mi do rukou, poputují do rukou hospodyně a odtud do náručí ohně bez odkladu." Holič vše to potvrdil a schválil, věda, že je farář dobrým křesťanem a takovým milovníkem pravdy, že by za nic na světě neprošel nic jiného.

Otevřel novou knihu a uviděl, že je to Palmerin z Olivy a vedle něho Palmerin Anglický, kterého když spatřil farář, řekl: "Z téhle Olivy naděláme třísek a spálíme ji, aby nezůstal ani popel, a tuto palmu anglickou schovejme a opatrujme jako vzácnost a opatřme pro ni novou schránku jako tu, co našel Alexandr v kořisti Dariově, do níž kázal uložit díla básníka Homéra. Tato kniha, pane kmotře, je významná ze dvou příčin: jednak sama sebou je dobrá, jednakji prý složil moudrý král portugalský. Všechna dobrodružství hradu Mira-guarrdy jsou výtečná a pěkně vymyšlená, řeč je vybraná a jasná a velmi vhodně i rozumně zachovává a odráží ráz mluvícího. Pravím tedy, pane mistře Mikuláši, leda vy byste usoudil jinak, že tato kniha a Amadis z Gauly by měly být ušetřeny, a všechny ostatní bez dalších orací ať zahynou."

"Nikoliv, pane kmotře," odvětil holič, "neboť tady držím proslulého Dona Belianise."

"Ten by v druhém, třetím a čtvrtém díle potřeboval trochu rebarbory, aby se očistil od přílišné své zuřivosti, a mělo by se z něho škrtnouti celé vypravování o hradu slávy a jiné nevhodnosti ještě důležitější; proto jim dejme poslední lhůtu a smilujme se nebo vykonáme spravedlnost podle toho, po-lepší-li se; zatím je vezměte, kmotře, k sobě domů a nedávejte je číst nikomu."

"Dobrá," odpověděl holič, a nechtěje se už unavovati čtením, poručil hospodyni, aby vzala všechny veliké folianty a hodila je na hranici.

Neřekl to hloupé ani hluché, neboť spálit knihy jí bylo milejší než dostat sebevětší ajemnější kus plátna, i vzavši jich asi osm najednou, hodila je z okna. Poněvadž jich vzala mnoho, jedna spadla k nohám holiče, kterému se zachtělo vidět, od koho je, a spatřil Příběhy slavného rytíře Tiranta Bílého. "Propánaboha," vykřikl farář hlasitě, "tady je Bílý Tirante? Dejte mi jej, kmotře, pravím vám, že jsem v něm našel poklad zábavy a zdroj kratochvíle. Je tu don Kyrielei-son z Montalbanu, statečný rytíř, a jeho bratr Tomáš z Montalbanu a rytíř Fonseca a bitva, již statečný Tirante svedl s Alanem, vtipy slečny Placerdemividy (slov. hříčka: Placerde-mi-vida = Radost mého života), lásky a lsti vdovy Reposady (Reposada = klidná, usedlá) a paní císařovna, zamilovaná do svého zbrojnoše Hipolita. Po-

vidám vám pravdu, pane kmotře, že svým slohem je tohle nejlepší kniha na světě: zde rytíři jedí, spí a umírají na posteli a před smrtí dělají závět' i jiné věci, což nenajdete v žádné z ostatních knih tohoto druhu. Při tom při všem ten, který jí složil, zaslouží, pravím vám, ga-leje nadosmrti, protože vymyslel tolik nesmyslů, aniž ho kdo nutil. Vezměte si ji domů a přečtěte si ji a uvidíte, že co jsem vám o ni řekl, je pravda."

"Udělám to," pravil holič, "ale co uděláme s těmi malými knížkami, jež tu zůstaly?"

"To nejsou asi dobrodružné romány, to jsou knihy básní," povídal farář a otevřevjednu viděl, že je to Diana Jiřího z Montemayor; a domnívaje se, že všechny ostatní jsou téhož druhu, řekl: "Tyhle si nezaslouží spálení jako ostatní, protože nečiní a neučiní škody jako knihy dobrodružné. Jsou to knihy rozumné a beze zlých úmyslů."

"Ach, pane," řekla neteř, "Vaše Milost je klidně může poslat na hranici jako ostatní. Protože by nebylo divu, kdyby můj strýc, až se uzdraví z nemoci rytířské, četl tyhle a usmyslel si stát se pastýřem a toulat se lesy a loukami zpívaje a hraje, anebo ještě hůř: básníkem, což prý je nemoc nevyléčitelná a hlodavá."

"Slečinka má pravdu," řekl farář, "a bude dobře, vezmeme-li našemu příteli tuto příležitost klopýtnout budoucně. A protože počínáme Dianou Montemayoro-vou, myslím, abychom jí nepálili, ale odstranili z ní vše, co se týká moudré Felicie a čarovné vody, a skoro všechny delší básně a nechali klidně části prozaické i tu čest, že byla první z podobných knih."

"Nyní přichází," řekl holič, "Diana, řečená druhá od Sala-mančana a ještě jedna téhož jména od Gila Póla."

"Nuže, ta Sala-mančanova," odpověděl farář, "aťjde rozmnožit počet odsouzených na hranici a ta Gil Polova aťje uložena, jako by byla od samého Apol-lona; pokračujte, pane kmotře, a pospěšme si, už se připozdívá."

"Tato kniha," řekl holič, otvíraje ji, "jsou Desatery knihy o osudech lásky, složené Antoniem z Lofrasa, básníkem sardským."

"U mého posvěcení," pravil farář, "co je Apollo Apollonem, Múzy Múzami a básníci básníky, tak půvabná a zároveň pošetilá kniha jako tato nebyla sepsána; po svém způsobuje nejlepší a nejosobitější ze všech toho druhu, co spatřily světlo světa, a ten, kdo ji nečetl, může být ujištěn, že nikdy nečetl nic vkusného. Dejte mi ji sem, kmotře, neboť jsem raději, že jsem ji

našel, než kdyby mi dali sutanu z florentského hedvábí." Uložil ji stranou s nadšením a holič pokračoval: "Nyní jdou Pastýř Iberský, Nymfy Henárské a Žárlivost z bludu vyvedená."

"Nuže, stačí je odevzdati světskému rameni hospodyně," řekl farář, "a netažte se mne proč, protože bych se konce nedomlu-

vil."

"Nyní je na radě Pastýř z Filidy."

"To není pastýř," nato farář, "ale velmi vzdělaný dvořan, uložme jej jako klenot."

"Tato velká kniha zde," pravil holič, "se jmenuje Poklad smíšených básní."

"Kdyby jich nebylo tolik," povídal farář, "byly by váženější; je potřebí tu knihu proplet a očistit od několika sprostot, jež obsahuje s mnoha výtečností; schovejte ji, protože její autor je mým přítelem, a pro jiná hrdinštější a vznešenější díla, jež napsal."

"Tohle je Zpěvník Lo-peza Maldonada."

"Také tento autor," odpověděl farář, "je mým velkým přítelem a verše z jeho úst udivují každého, kdo je slyší, a jemnost hlasu, s nímž je zpívá, až očarovává. V eklogách je trochu zdouhavý; ale dobrého nikdy příliš. Uložte ho k vybraným! Ale jaká to kniha je tam vedle?"

"Galatea Miguela de Cervantes," řekl holič. "Ten Cervantes je už pěkná léta mým dobrým přítelem a vím, že mu osud přinesl víc neštěstí než dovedností básnické. Jeho kniha je v leccems dobře vymyšlena, leccos nadhazuje a neřeší nic. Musíme čekat na druhý díl, který slibuje, snad se polepší a dosáhne pro celé dílo přízně, již nyní nemá; zatím mu dejte u sebe pohostinství, pane kmotře!"

"Rád," odpověděl holič, "a tuhle jsou tři pohromadě: Araucana dona Alonsa z Ercilly, Austriada Jana Rufa, porotce z Córdoby, a Monserrate Kryštofa z Virues, básníka valencijského."

"Všechny tři," řekl farář, "jsou nejlepší z těch, jež byly napsány ve Španělsku veršem heroickým, a mohou závodit s nejslavnějšími básněmi italskými; uschovejte je jako největší básnické bohatství, jež Španělsko má."

Faráři se znechutílo další prohlížení, i rozkázal, aby se ostatní knihy spálily krátce bez zkoumání. Ale holič už jednu otevřel a byly to Slzy Angeliky. Já sám bych je proléval," řekl farář slyše název, "kdyby taková kniha šla na spálení, protože její autor byl z nejslavnějších básníků světa, nejen Španělska, a velmi šťastně přeložil některé bajky Ovidiovy."

KAPITOLA VII.

o druhé výpravě zdatného našeho rytíře dona Quijota de la Mancha.

Vtom se dal don Quijote do křiku: "Sem, sem, stateční rytíři, zde l je potřebí ukázat sílu vašich mocných paží, sic shrábnou dvořané slávu turnaje." Poněvadž spěchali za křikem a rámusem, nechali dalšího prohlížení zbylých knih a tak prý putovaly do ohně, aniž byly

viděny a slyšeny, Carolea a Leon de Espafia se skutky císařskými, složené Ludvíkem z Avily, které mezi zbylými byly beze vší pochyby a jež by možná, kdyby je byl farář viděl, ušlý tqmu přísnému odsudku.

Když přiběhli k donu Quijotovi, byl už mimo lože a pokračoval ve svém nesmyslném křiku bodaje a tluka na všechny strany tak čile, jako by nikdy byl nespal. Objali ho a mocí ho odvedli zpět na lože, a když se trochu utišíl, obrátil se k faráři a řekl: Je to opravdu velká hanba, pane arcibiskupe Turpine, pro nás, kteří se zveme dvanácti péry, nechat jen tak bezevšeho vítězství tohoto turnaje rytířům dvo-řanským, když jsme přece, my rytíři dobrodružní, opanovali pole v třech posledních dnech."

"Mlčte, milosti pane kmotře," pravil farář, "Bůh dá, že osud se změní a zítra získáme, co jsme dnes ztratili; i zatím dbejte svého zdraví, neboť se mi zdá, že jste velmi unaven, ne-li vážně poraněn."

"Poraněn ne," řekl don Quijote, "ale zbitý a polámaný jsem jistě, protože ten bastard, don Roland, mě ztloukl du-: bovým kmenem, všechno ze závisti, protože vidí, že já jediný se protivím jeho statečným činům. Ale nebyl bych Reinaldem z Mont-albanu, abych mu to, jak vstanu, nesplatil přes jeho čáry. A teď mi dejte najíst, neboť vím, že to mi nejvíc poslouží, a pomstu nechte na starost mně." Dali mu tedy jíst, i usnul znovu a oni se divili jeho bláznovství. Toho večera hospodyně spálila všechny knihy, které byly na hra-|nici a v domě, a shořely nejspíše i takové, jež zasloužily být navěky uchovány v knihovnách; ale osud a lenost zkoumajícího chtěly jinak a tak se na nich vyplnilo přísloví, že nevinní trpí často za viníky. Jedno z opatření, jež učinili farář a holič stran nemoci jejich přítele, bylo, že zazdili a omítlí dveře do knihovny, aby jí nenašel, až vstane:

snadže s příčinou zmizí i účinek a že řeknou, že nějaký kouzelník odnesl knihy, knihovnu a všechno. Proto si pospíšili. Don Quijote vstal za dva dny a hned se šel podívat na své knihy a nenalézaje místnosti, kde je byl zanechal, chodil sem tam hledaje ji. Došel tam, kde bývaly dveře, ohmatával zeď a vrtěl očima kol dokola beze slova. Za hodnou chvíli zeptal se hospodyně, kterým směrem je knihovna. Hospodyně, dobře poučená o tom, co měla říci, odpověděla: Jaká knihovna? a co hledá Vaše Milost? Už tu není knihovny, ani knížky v celém domě, všechno si odnesl jeden čert."

"To nebyl čert," opravila neteř, "ale čarodějník, který přiletěl v mraku v noci potom, když Vaše Milost odjela, a sestoupiv z draka, na němž přijel jako na koni, vešel do pokoje a nevím, co tam dělal; brzo vyletěl komínem a nechal po sobě plno kouře, a když jsme si vzpomněly podívat se, co udělal, neviděli jsme ani knihy ani knihovnu. Jen si dobře pamatujeme, já a hospodyně, že když ten zlý stařík odlétal, zvolal hlasitě, že z tajného nepřátelství k pánovi těch knih i domu udělal v tom domě škodu, již nenaleznou. Řekl také, že se jmenuje mudřec Muñaton."

"Řekl asi Freston," pravil don Quijote. "To nevím," odpověděla hospodyně, „jestli se jmenoval Freston nebo Friton, jen vím, že to končilo na ton."

"Tak, tak," nato don Quijote, „je to moudrý kouzelník, velký můj nepřítel, který se na mne zlobí, protože vyčetl svým uměním z knih, že jednou přijdu bojovat v souboji s rytířem, kterému přeje, a že ho přemohu, aniž on tomu bude moci zabránit, a proto se snaží mi způsobit všechny možné nepříjemnosti. Ale já mu pravím, že marně se bude protivit a vyhýbat ustanovení božímu." Jakpak by ne," řekla neteř; "ale kdopak vás přivádí, pane

strýčku, do těchhle nesnází? Nebude-li pak lepší zůstat pokojně doma a ne toulat se po světě za chlebem, zvláště když mnozí se vydají za vlnou a vracejí se ostříhání?"

"Milá neteři," odpověděl don Quijote, Jak špatně ty věci znáš! Předně dřív než mě ostříhají, vytrhám a oškubám vousy všem, kterým jen napadne dotknout se konce jediného mého vlasu." Obě dvě nechaly rozmluvy, neboť viděly, že se ho zmocňuje zlost.

Stalo se potom, že čtrnáct dní zůstal doma zcela klidně, nedávaje najevo, že by chtěl opakovat své první pošetilosti, rozmlouvaje velmi pěkně s oběma svými kmotry, farářem a holičem, jimž říkal, že věc světu nejpotřebnější jsou bludní rytíři a že potulné rytířstvo ožívá v něm. Farář mu někdy odporoval, jindy přisvědčoval, neboť bez tohoto uskoku nemohl se s ním dohodnouti.

Zatím don Quijote jednal s jedním sedlákem, svým sousedem, po-

ctivcem (lze-li tak zvat chudása), ale nepřilíš ostrého vtipu. A tolik mu toho nakonec namluvil a nasliboval, tolik se mu nadomlouval, že ubohý sedlák se rozhodl vyjetí s ním jako zbrojnoš. Mimo jiné mu don Quijote říkal, aby s ním jel ochotně, protože se může přihodit, že obratem ruky dobude nějakého ostrova a že ho udělá na něm vladařem. Pro tyto a jiné sliby Sancho Panza (tak se jmenoval sedlák) opustil ženu a děti a stal se zbrojnošem svého souseda. Pak se jal don y Quijote shánět peníze: to prodal, ono zastavil, všechno pod cenu, a sehnal řádný obnos. Sám si opatřil kulatý štít výpůjčkou od přítele, spravil své rozbité hledí, jak nejlépe mohl, a oznámil zbrojnoši Sanchovi den a hodinu, kdy hodlal vyrazit, aby si Sancho mohl připravit, co by pokládal za potřebné. Zvláště mu nařídil, aby si vzal tlumok. Sancho řekl, že vezme a že hodlá vzít s sebou i svého osla, velmi pěkné zvíře, protože sám není zvyklý mnoho chodit pěšky. Co se osla týče, don Quijote se trochu zarazil, vzpomínaje, míval-li některý bludný rytíř zbrojnoše jedoucího na oslu; ale nevzpomněl si na žádného. Přesto rozhodl, aby si Sancho osla vzal, s úmyslem, že ho opatří popřípadě zvířetem vznešenějším, odejma koně prvnímu nezdvořilému rytíři, kterého potká. Obstaral si košile i vše ostatní, pokud mohl, jsa poslušen rady hospodského.

Po skončených přípravách, aniž se rozloučili, Panza s dětmi a ženou, don Quijote s hospodyní a neteří, vyrazili jedné noci tajně ze vsi a ujeli za tmy tak daleko, že za svítání se měli zajisté před vším možným hledáním. Sancho Panza jel na svém dobytčeti jako Patriarcha, s tlumokem a měchem na víno, touže se už vidět jako vladař ostrova, který mu jeho pán slíbil. Náhodou dal se don Quijote tímže směrem a cestou jako za své první cesty, to jest rovinou Montielskou a putoval jí méně těžkopádně než minule, neboť bylo ráno, slunce svítilo šikmo a jeho paprsky je neunavovaly.

Tehdy řekl Sancho Panza svému pánu: "Pohleďte, Milosti pane bludný rytíři, nezapomeňte, co jste mi slíbil stran toho ostrova, protože já mu dokážu vládnout, ať je velký, jak chce." Načež don Quijote odpověděl: "Musíš vědět, příteli Sancho Panzo, že bylo velmi častým zvykem bludných rytířů dělat ze svých zbrojnošů vladaře ostrovů nebo království jimi dobytých, a já jsem se rozhodl, že toho pěkného zvyku neporuším; spíše chci se v něm vyznamenati, pro-tožeoni někdy, ba nejčastěji, čekali, až jejich zbrojnoši budou staří, a teprv sytým už služby a útrap denních i nočních dávali nějaký ten titul hraběcí, nebo alespoň markýzský podle nějakého údolí či krajiny, více nebo méně důležité. Ale dožijeme-li se toho, je možno, že

už v šesti dnech získám království, jemuž budou poddány ještě země jiné, dobře se hodící, abys byl v jedné korunován za krále. A nemysli si, že je to moc, neboť takovým rytířům se stávají příhody způsobu tak nevidaného a nepředstavitelného, že snadno bych ti mohl dát i více, než ti slibuji."

"Takhle," odpověděl Sancho Panza, "kdybych se stal králem jedním z těch zázraků, o nichž Vaše Milost mluví, stala by se Jana Gutierrezova, má žena, královnou a moje děti princí?"

"Ovšem, kdo by o tom pochyboval?" odpověděl don Quijote. Já o tom pochybuji," Sancho Panza nato, "protože si u sebe myslím, že kdyby z božího dopuštění přšely na zemi královské koruny, žádná by se dobře nehodila na hlavu Marie Gutierrezovy. Víte, pane, na královnu nestojí ani za pětník; hraběnkou to už spíš a ještě Pánbůh s ní."

"Nech to Pánubohu, Sancho," odpověděl don Quijote, "ať jí dá, co se jí nejlíp hodí. Ale neponiž se tolik, aby ses spokojil s něčím menším než místodržitelstvím."

"Nebojte se, pane," odvětil Sancho, "tím spíše, že mám tak výborného pána ve Vaší Milosti, jež mi dokáže dát všechno, co se mi bude hodit a proč stačím."

KAPITOLA VIII.

o úspěchu dona Quijota v hrozném a neslýchaném dobrodružství s větrnými mlýny a o jiných příhodách, hodných blahé paměti.

Vtom spatřili třicet nebo čtyřicet větrných mlýnů, které jsou na té rovině, a don Quijote, uviděv je, řekl svému zbrojnoši: "Štěstí řídí naši věc lépe, než jsme si dovedli přátí. Neboť hled', příteli Sancho

' Panzo, tamto se ukazuje třicet, nebo ještě o trochu více ohromných obrů, s nimiž míním zápasit a všechny je pobít a jejich kořistí počne naše bohatství. A bude to spravedlivý boj a velká zásluha před Bohem, odstranit takové býlí z tváře země." Jací obři?" řekl Sancho Panza. "Tamhle je vidíš," odvětil jeho pán; "ti s těmi dlouhými rameny, někteří je mívají skoro na dvě míle." Jen se podívejte, Milosti," odpověděl Sancho, "vždyť to nejsou obři, ale větrné mlýny a to, co se podobá ramenům, jsou křídla, která točí mlýnským kamenem, věje-li vítr." Je vidět," nato don Quijote, "že se nevyznaš v do-

. brodružstvích: obři to jsou, a bojíš-li se, klid' se odsud a modli se, zatímco já podstoupím divý a nerovný boj." Řka to bodl Rocinanta, nedbaje na volání zbrojnoše Sancha, že útočí opravdu na mlýny, a ne na obry. Ale tak dobře se vžil do toho, že běží o obry, že neslyšel ani hlasu Sanchova, ani se řádně na ně nepodíval, ač byl už blízko; ale ujížděl volaje hlasitě: "Neutíkejte, zbabělá a bídná stvoření, útočí na vás jediný rytíř." Tu se zvedl lehký větřík a velká křídla, počala se točiti, k čemuž don Quijote křičel: "A kdybyste hýbali více rameny než obr Briareo, zaplatíte mi to." Odporoučeje se přitom z celého srdce své paní Dulcinei s prosbou, aby mu pomohla v takové úzkosti, přikryt štítem, s kopím zapřeným, pohnal Rocinanta do plného trysku a vrazil kopím do křídla nejbližšího mlýnu; vítr zatočil křídlem tak rychle, že rozbilo kopí na kusy, "sebravši s sebou koně i rytíře, který se zle zveden skutálel po poli.

Sancho Panza přiběhl na pomoc tak rychle, jak jen osel stačil, a když přijel, shlédł, že Rocinante natáhl se s jeho pánem tak prudce, že se rytíř nemůže hýbat. "Pomoz Pánbůh," řekl

Sancho, "copak jsem neřekl Vaší Milosti, abyste se podíval, co děláte, že to jsou jen větrné mlýny a že to nepozná jen ten, kdo má v hlavě také nějaké?"

"Mlč, příteli Sancho," odpověděl don Quijote, "válečné štěstí víc než

co jiného se mění stále; tím spíše, že si myslím, a bude to asi pravda, že ten čaroděj Freston, který mě připravil o knihovnu a knihy, proměnil obry v mlýny, aby mě zbavil slávy z vítězství; tak mne nenávidí. Ale nakonec málo zmohou jeho zlé pletichy proti zdatnosti mého meče."

"Ať Bůh udělá, co může," odpověděl Sancho Panza, pomohl mu vstát, vysadil znovu na Rocinanta, napolo zchromlého; a mluyíce o příhodě, dali se dále cestou k průsmyku Lápice, protože tam musí se naskytnout, jak říkal don Quijote, mnoho různých dobrodružství, neboť je to místo velmi navštěvované; ale tuze ho mrzelo, že nemá kopí, a stěžoval si svému zbrojnoši: "Vzpomínám si, že jsem četl, jak španělský rytíř jménem Jakub Perez z Várgas, ztratit v bitvě meč, ulomil z dubu těžkou větev nebo kmen a vykonal s ním toho dne takové kousky, pobil tolik Maurů, že mu zůstalo jméno Bijec (španěl. Machuca) a od toho dne on i jeho potomci nazývali se rytíři z Várgas a Machucy. Říkám ti to proto, že chci z prvního dubu nebo buku, který najdu, ulomit podobný dobrý klacek jako ten, na který myslím; a chci s ním vykonal takové skutky, aby ses pokládal za šťastného, že ti dopřáno je vidět a být svědkem věcí skoro neuvěřitelných."

"Bohu poručeno," řekl Sancho, "věřím tomu tak, jak Vaše Milost říká; ale narovnejte se trochu, jste jakoby nakřivo, bude to asi od pádu."

"To je pravda," odpověděl don Quijote, "a nenaříkám-li si na bolest, je to jen proto, že si potulní rytíři nesmějí stěžovat na rány, i když jim z nich lezou střeva." „Je-li tomu tak, musím mlčet," odvětil Sancho, "ale ví Bůh, že by mě těšilo, kdyby si Vaše Milost stěžovala, až ji bude něco bolet. O sobě vám mohu říci, že si budu nařikat na tu nejmenší bolest, ledaže by se rozumělo, že si zbrojnoši bludných rytířů nesmějí také stěžovat." Don Quijote se musil zasmát zbrojnošově prostotě a řekl mu, že si může zcela klidně postěžovat, kdy a jak chce, volky nebo nevolky, protože dotud nečetl nic opačného v řádu rytířském. Sancho mu pravil, aby si všiml, že je čas k jídlu. Načež jeho pán, že sám nepotřebuje, on aby pojedl, jakmile se mu zachce. Po tom povolení se Sancho uvelebil, jak nejlépe mohl, na svém zvířeti, vyndal z tlumoku, co tam byl uložil, věnoval notnou chvíli za zády svého pánajídlu a občas si přihýbal z měchu s takovou chutí, že by mu mohl závidět nejbujnější hostinský z Malagy. A zatímco si tak poprával, nevzpomínal na žádný ze slibů svého pána a jízda za sebenebezpečnějšími dobrodružstvími zdála se mu ne námahou, ale pohodlným odpočinkem.

Tu noc strávili pod stromy a z jednoho ulomil don Quijote suchou větev, jež mu téměř mohla být za kopí, a narazil na ni bodec,

sňatý z kopí zlomeného; po celou noc nespál, mysle na svou paní Dulcineu, aby napodobil knihy, které četl, v nichž rytíři tráví beze spánku dlouhé noci na loukách a v pustinách vzpomínajíce na své dámy. Ne tak Sancho Panza, jenž, žaludek plný, a věru ne cichoriové vody, prospal noc celou, a kdyby naň jeho pán nezavolal, neprobudily by ho ani sluneční paprsky bijící mu do obličeje, ani ptačí zpěv, slavící čteně a vesele příchod nového dne. Vstav zkusil meč, a našel jej hubenější než deň předtím, byl zarmoucen, protože se mu

zdálo, že tak hned nebudou moci odpomoci tomu nedostatku. Don Quijote odmítl snídání, neboť, jak se říká, rozhodl se být živ rozkošnými vzpomínkami. Vrátili se opět na cestu k průsmyku Lápice

a okolo deváté ranní jej spatřili. "Tam," pravil přítom don Quijote, "budeme moci se ponořit až po krk do toho, co se zve dobrodružství. Ale pamatuj, že i když mě uvidíš v těch nejhroznějších nebezpečích, nesmíš sáhnouti po meči na mou obranu, ledaže poznáš v nepřátelích neurozenou cháttru, proti níž mi pomoci můžeš; ale

f budou-li to rytíři, žádným způsobem ti zákony rytířské nedovolují,

/ abys mne bránil, dokud nejsi pasován na rytíře."

"Zajisté, pane," odpověděl Sancho, "Vaší Milosti bude v tom poslušně uposlechnuto, protože jsem sám sebou mírumilovný a nepletu se rád do rvaček a sporů; to se ví, že kdybych měl bránit svoji vlastní osobu, nedám /moc na tyhle zákony, protože Bůh i lidé dovolují, aby se napadený bránil."

"Vždyť neříkám," nato don Quijote; "jen co se týče mne

i a mých protivníků-rytířů, musíš přemáhati svou přirozenou divokost."

"Slibuji, že to udělám," odvětil Sancho, "a že ten zákaz budu zachovávat tak věrně jako den Páně."

Za té řeči spatřili na cestě dva mnichy benediktiny, jedoucí každý .ná velbloudu: neboť mezci, na nichž seděli skutečně, nebyli o nic

, menší. Měli cestovní brejle a slunečníky. Za nimi jel kočár, provázený čtyřmi nebo pěti jezdci a dvěma pěšími mezkáři. Jak se později zjistilo, v kočáře jela jedna biskajská dáma za svým manželem do Seville, odkud se měl vydati za značným úředním posláním do Ameriky. Mniši k nim nepatřili, ač jeli touže cestou. Sotva je zočil doň

Quijote, řekl svému zbrojnoši: "Nechci se mýlit, ale toto bude nejslavnější dobrodružství, jež se kdy udalo, protože tamhle ty černé postavy jsou zcela jistě nějakí čarodějníci, kteří unášejí v tom kočáře nějakou princeznu, a je nutno zabránit tomu bezpráví, jak jen bude v mé moci."

"Tohle bude horší než u mlýnů," řekl Sancho Panza, "podívejte se, pane, to jsou přece bratři benediktini a kočár asi patří nějakým cestujícím. Dejte pozor, co říkám, a dejte pozor, co dě-

láte, ať vás neoklame ďábel!"

"Už jsem ti řekl, Sancho," odpověděl don Quijote, "že se špatně vyznáš v dobrodružstvích: to, co pravím, je pravda a uvidíš." A řka to vyrazil vpřed a postavil se vprostřed cesty, kudy přijížděli mnichové; když se přiblížili, jak myslel, na doslech, zvolal hlasem: "Čertova nedobrá chaso, propusťte ihned vznešené princeznu, jež násilím odvážíte v kočáře; ne-li, hotovte se k rychlé smrti za spravedlivý trest vašich zločinů." Oba mniši zadrželi otěže a v údivu nad postavou i řečmi dona Quijota odpověděli: "Pane rytíři, nejsme ani čertovi, ani nedobří, ale dva duchovní řádu svatého Benedikta, jdeme svou cestou a nevíme, zda v tomto kočáře jedou zajaté princezny."

"Na mne neplatí vykračování, znám vás už, lživá roto," řekl don Quijote, a nečekaje na další odpověď, bodl Roci-nanta a s kopím skloněným vyřítit se na prvního mnicha tak zuřivě a směle, že kdyby byl mnich neseskočil z mezka, byl by z něho sražen násilně a ještě zraněn, ne-li zabit. Druhý duchovní vida, jak je nakládáno s jeho druhem, kopl svého dobrého mezka do slabin a uháněl přes krajinu lehčeji než vítr. Sancho Panza, spatřiv mnicha na zemi, slezl rychle z osla, vrhl se na něho a počal z něho svlékat hábit. Nyní dorazili oba mezkaři mnichů a tázali se, proč jej svléká. Sancho na to, že mu" to právem patří jakožto válečná kořist, již dobyl jeho pán don Quijote. Mezkaři ale nerozuměli žertu a nechtěli slyšet o kořisti a vyhrané bitvě i vidouce, že don Quijote odjel mluvě s dámami v kočáře, vrhli se na Sancha, praštili s ním o zem, vyšku-bali bradu, zmydlili jej a nechali ležet dechu a smyslů zbaveného; mnich se dlouho nezdržoval, vylezl na mezka celý postrašený, vyděšený, bez barvy v tváři; ajak byl v sedle, dal se rychle za svým druhem, jenž naň čekal pěkný kousek odtud dívaje se, jak přepad skončí; a nestojíce o to, zvědět konec celé příhody, pokračovali y cestě křižující se více, než kdyby měli d'ábla v zádech.

Don Quijote, jak už řečeno, mluvil zatím s paní kočáru: "Vaše krása, paní moje, může nakládati se svou osobou, jak jen se jí zlíbí, neboť zloba vašich únosců válí se v prachu, stržena touto mou silnou paží. A abyste se nenamáhala přejíc si zvědět jméno svého osvoboditele, věřte, že se jmenuji don Quijote de la Mancha, bludný rytíř, hledající dobrodružství a oddaný nesrovnatelně krásné doni Dulci-nei z Tobosa. Odměnou za službu, již jsem vám prokázal, nechci, než abyste se vrátila do Tobosa, představila se mým jménem této paní a řekla jí, co jsem vykonal pro vaši svobodu."

Vše, co říkal don Quijote, poslouchal zbrojnoš z průvodu kočáru, jenž byl z Biskajska. Ten, slyše, že nechce nechat kočár jeti dále a že

chce, aby se vrátil do Tobosa, vzal dona Quijota za kopí a povídal v špatné španělštině a horší biskajštině: Jdi, rytíř, táhni! U Pána Bůh, co stvořil mne, že nenecháš kočár, zabiješ tě, jakože jsi tady já 'Biskajec." Don Quijote mu rozuměl velmi dobře a velmi klidně mu odpověděl: "Kdybys byl rytířem, jakože nejsi, byl bych už potrestal tvou drzost a odvalu, otrocké stvoření." Načež Biskajec: Já ne rytíř? Pána Bůh ví, lžeš jako křesťan. Pryč kopí, vytáhneš meč, než mrknout, budeš na zem. Biskajec na suchu, rytíř na moři, rytíř k čert a lžeš, když řekneš jinou."

"Však uvidíte, řekl Agrages," odpověděl don Quijote a odhodiv kopí na zem vytáhl meč, přikryl se štítem a vrhl se na Biskajce, aby ho zabil. Biskajec, vida, že naň útočí, byl by rád sestoupil z mezka, na kterého nebylo spolehnutí, protože byl najatý, ale nemohl jinak než tasit meč. Ale našťestí stál vedle kočáru, odkud mohl vzít polštář, jenž mu posloužil za štít, a pak stáli proti sobě jako nepřátelé na život a na smrt. Ostatní je chtěli uklidniti, ale nemohli, protože Biskajec křičel v té své hařmatilce, že nenechají-li ho dokončit boj, on sám zabije dámu a všechn průvod, který by mu překážel. Paní kočáru, podivena a postrašena tím, co viděla, řekla kočímu, aby trochu popojel a zpovzdálí se jala sledovat krutý zápas: během něho dal Biskajec mocnou sečnou ránu donu Quijotovi do ramene přes štít, která by ho rozřala po pás, kdyby nebylo štítu. Don Quijote cítě váhu prudkého seknutí zvolal: "Ó paní mé duše, Dulci-neo, květe krásy, pomozte tomuto svému rytíři, který je v kruté ne-

) snázi, aby se zachoval vaší výbornosti." Vjediném okamžiku řekl tato

i slova, stiskl meč, přikryl se dobře štítem a vrhl se na Biskajce, roz-hodnuv se svěřiti všecko jedné ráně. Biskajec vida, jak se naň řítí, poznal ze zuřivosti protivníka jeho úmysl a řekl si, že učiní totéž: čekal naň dobře kryt polštářem, nemoha hnout ani sem ani tam mezkem

' zcela unaveným, nezvyklým na taková dětinství, neschopným kroku. Řítí se tedy, jak řečeno, don Quijote na bdělého Biskajce, s mečem zdviženým a s úmyslem roztnout jej dopůl, a Biskajec jej očekával podobně, meč vzhůru a polštář před hrudí; všichni přítomní byli postrašeni a s úzkostí hleděli, co vzejde z těch ran, jimiž se ohrožovali, a paní kočáru i s komornými vysílaly tisíce proseb a slibů všem svatým obrazům a poutnickým místům Španělska, aby Bůh vyprostil zbrojnoše a je samy z toho velkého nebezpečí, jež jim hrozilo.

Ale bohužel právě na tomto místě přerušuje autor tohoto vyprávění bitvu s omluvou, že více nenalezl v zápisech o výkonech dona

'; Quijota. Ovšem druhý autor díla nechtěl uvěřit, že by historie tak zajímavá byla propadla zapomenutí a že by duchové manchanští byli

tak málo zvědaví, aby byli neuložili do svých archivů a psacích stolů nějaké zápisy o slavném rytíři: a s tím přesvědčením se nevzdal naděje, až našel s pomocí boží konec té pěkné příhody, jak poví v druhé části.

KAPITOLA IX.,

kde se vylíčí konec strašného boje, který svedli statný Biskajec a odvážný Manchan.

Zanechali jsme v první části tohoto vypravování statečného Biskajce a slavného dona Quijota s obnaženými, zdviženými meči, majícími zasadit dvě divé sečné rány, že kdyby dopadly naplno, byli by ", oba rozřati shůry až dolů a rozloupili by se jako jablko; a na tomto pochybném místě zastavilo se neukončeno vypravování to chutné, aniž nás autor zpravil, kde lze nalézt jeho ukončení. To mi způsobilo ; mnoho těžkostí, protože radost z četby toho mála se obracela v zármutek při pomyšlení, jak nesnadno bude nalézt to mnohé, co podle mne příjemnému líčení chybělo. Zdálo se mi nemožné a proti všem dobrým zvykům, aby rytíři tak dobrému nedostalo se nějakého < Učence, který by vzal na sebe vypsání jeho nevidaných činů: neboť lakového měl každý z těch toulavých rytířů, kteří, jak lidé vypravují, jdou za dobrodružstvími; ba každý měl až dva učence, jak tomu i má ;t>ýt, kteří nejen vypsali jeho činy, ale vylíčili i jeho nejnepatrnější inyšlenky a hlouposti, ať byly sebeskrytější. A neměl být tak nešťastný ýtíř tak dobrý, aby mu chybělo, čím oplýval Platir a jemu podobní. Proto jsem se nemohl smířit s myšlenkou, že hrdinská historie byla jby zůstala kusá a zmrzačená, a dával jsem vinu zlomyslnému času, pohlcujícímu a stravujícímu všecko, který buď ji skrýval, buď ji už Eňičík Z druhé strany jsem uvážil, že když se mezi jeho knihami na-'y tak nové jako Žárlivost z bludu vyvedená a Nymfy a pastýři z He-ares, jeho historie rovněž musí být nestará a že, není-li ještě nasána, je uchována v paměti lidí jeho vesnice a okolních. Tato yšlenka mě znepokojovala a ponoukala, abych skutečně a prav-ivě zvěděl celý život a divy našeho slavného Španěla dona Quijota e la Mancha, světla a zrcadla rytířstva manchanského, prvního, nž v naší době, času plném nesnází, jal se provozovati bludné ry-řství a napravovati křivdy, pomáhati vdovám, chrániti slečny, nej-'ce ty, jež cestovaly s bičikem a koňmo, s celým svým panenstvím na dech přes hory a doly; a nestalo-li se, že nějaký darebák nebo něký selský hrubián nebo neobyčejný obr je znásilnil, stávalo se tenat, že taková osmdesátiletá slečinka, která v svém životě noc ne-

prospala pod střechou, šla do hrobu asi tak panenská jako matka, jež ji zrodila. Proto a pro mnoho jiného pravím, že náš statný don Quijote je hoden stálé a nezapomínané slávy, a také já zasloužím být pochválen za námahu a píli, s nimiž jsem hledal konec této pěkné historie; ovšem, vím dobře, že kdyby nebesa, náhoda a štěstí mi nebyly přispěly, svět by byl připraven o kratochvíli a potěšení, jichž si skoro na dvě hodiny může dopřát ten, kdo bude čísti pozorně.

Našel jsem jej tímto způsobem: Když jsem byl jednou v Alcaně to-ledské, přišel nějaký hoch nabízet jednomu obchodníku s hedvábím jakési staré listiny; a protože rád čtu, třebaš i roztrhané papíry ležící po ulici, veden touto svou přirozenou zálibou, vzal jsem od chlapce jeden sešit a viděl jsem, že je psán písmem arabským. Znal jsem je, ale neuměl jsem v něm čísti a ohlížel jsem se po nějakém Maurovi, znajícím španělsky, aby mi je přečetl; nebylo příliš nesnadno nalézt takového tlumočnicka, našel by se i pro lepší a starší řeč. Štěstí mi jednoho poslalo a ten, když jsem mu projevil své přání a dal knihu do rukou, otevřel ji vprostřed a po chvilce čtení dal se do smíchu. Tázal jsem se, proč se směje. Odpověděl, že jedné věci napsané v knize na okraji jako poznámka. Řekl jsem mu, aby mi ji sdělil, a on, neustávaje v smíchu, pravil: Jak jsem povídal, tady na okraji je napsáno: tahle Dulcinea z Tobosa, tolik v tomto vypravování vzpomínaná, prý nasolovala vepřové maso nejlépe ze všech žen v Manche." Když jsem slyšel mluvit o Dulcinei z Tobosa, byl jsem překvapen a zaražen, neboť mě napadlo, že ty sešity obsahují historii dona Quijota. Veden tou myšlenkou požádal jsem ho hbitě, aby četl od počátku, a on, překládaje ihned arabštinu do španělštiny, pravil: "Historie dona Quijota de la Mancha, sepsaná Cidem Hame-tem Ben Engelim, dějepiscem arabským." Bylo potřebí velké chytrosti, abych ukryl uspokojení, jež jsem pocítil slyše titul knihy a předháněje hedvábníka, koupil jsem všechny listiny a sešitky od hochy za půl reálu. Kdyby byl chytrý a věděl, že o ně stojím, lehce si mohl z prodeje slíbit i obdržet víc než šest reálů. Pak jsem došel s Maurem do chodby hlavního kostela a požádal jsem ho, aby mi přeložil do španělštiny všechny sešity, jednající o donu Quijotovi, nic nepřidávaje ani nic neubíraje, za odměnu, jež by požadoval. Spokojil se padesáti librami hrozinek a sto litry pšenice a slíbil mi překládati dobře, věrně a krátce. Ale já, abych usnadnil obchod a nemusil dát tak dobrý nálezný z rukou, vzal jsem jej do svého domu, kde za něco více než půldruhého měsíce přeložil všechno tak, jak se zde vypráví.

I

V prvním sešitu byla velmi věrně zobrazena bitva dona Quijota s Biskajcem, v postavení, jaké jim historie příkládá, s meči vztyčenými, jeden přikryt štítem, druhý polštářem, a mezek Biskajcův jako živý, takže na 'dostřel bylo vidět, že je jenom najatý. U nohou měl Biskajec nápis: don Sancho z Azpeitie, a u nohou Rocinantových bylo druhé: don Quijote. Rocinante byl obdivuhodně namalován, takový veliký a napjatý, suchý a hubený, s ostrým hřbetem, tak zřejmě nemocný souchotinami, že jasně ukazoval, jak moudře a případně bylo mu dáno jméno Rocinante (Rocín = kůň, ante = kdysi). Vedle stál Sancho Panza, drže za ohlávku svého osla, a u jeho nohou byl nový titul, řkoucí: Sancho Zancas, asi proto, že měl na obrázku ohromné břicho, krátký život a dlouhé nohy; z toho důvodu asi dostal jméno Panza (= břicho) a Zancas (= kuří nožky), kterýmiž pří-domkyjej někdy zve historie. Mělo by se upozorniti na jiné podrobnosti: ale všechny jsou bez důležitosti a nemají významu pro pravdivé vyličení příběhů, a žádné líčení není špatné, je-li pravdivé. Lze-li proti tomuto vypravování něco namítnouti, co se pravdivosti týče, je to leda, že jeho autorem je Arab a tento národ má vlastnost, že rád lže; ale protože jsou Arabové našimi velkými nepřáteli, spíše se může věřit, že z vypravování ubral, než že by byl přidal. Tak mi to připadá; neboť kde by mohl a měl se rozepsati v chvále o tak výborném rytíři, zdá se, že schválně chválu zamlčuje; což je věc špatná a úmysl ještě horší, když přece dějepisci mají být přesní, pravdiví, vůbec ne předpoklati

a když ani zájem, ani strach, hněv ani láska nemá je sehnati z cesty pravdy, jejížto matkou je historie, sokyně času, uchovatelka činů, svědek minulosti, příklad a pokyn přítomnosti a výstraha budoucnosti. Vím, že se zde najde, co se žádá na historii nejzábavnější, a bude-li v ní co dobrého chybět, ručím, že je to vinou toho psa spisovatele, a ne vinou předmětu vypravování.

Nuže, druhá část podle překladu začínala takto: Vzhůru vztyčené ostré meče obou udatných, rozzuřených bojovníků zdály se hroziti nebi, zemi i peklu; tak směle se oba tvářili. První dal ránu prchlivý Biskajec s takovou silou a zuřivostí, že kdyby se mu meč nebyl otočil v ruce, ten jediný úder byl by stačil k ukončení krutého boje a všech dobrodružství našeho rytíře. Ale dobrý osud, který jej určoval k větším věcem, stočil meč jeho protivníka tak, že ač ho zasáhl na levém rameni, neublížil mu jinak, až na to, že jej odkryl na celém boku, odnášeje mu přitom valnou část krunýře a polovici ucha; to vše S hrozným rámussem spadlo na zem a rytíř byl v značné nesnázi. Pánbůh s námi, kdopak by teď dovedl dobře vylíčiti šílený vztek,

který zachvátil srdce našeho Manchana, vidoucího, jak je zveden! Řeknu jen, že se zvedl znovu v třmenech, uchopil pevněji meč oběma rukama a tak zuřivě ťal jím Biskajce míře přímo na štít a hlavu, že tento, ač se dobře kryl, jako by naň spadla hora, počal krváceti z nosu, úst a uší a zdálo se, že spadne z mezka, což by se i stalo, kdyby ho neobjal kol krku. Vytáhl nohy ze třmenů, ruce mu klesly a mezek, poděšený hroznou ranou, jal se prchat přes pole a po několika skocích shodil svého pána na zem. Don Quijote k tomu přihlížel velmi klidně, a jakmile jej viděl padnouti, seskočil z koně, velmi hbitě k němu přistoupil, a míře mu hrotem meče do očí, řekl mu, aby se vzdal, sic že mu usekne hlavu. Biskajec byl tak poděšen, že nemohl odpovědět slovem, a byl by to odnesl, neboť don Quijote byl slepý, kdyby dámy z kočáru, které dotud byly velmi malomyslně přihlížely boji, nepřiběhly k němu a neprosily jej úpěnlivě, aby se nad nimi slitoval a daroval laskavě život jejich zbrojnoši. Don Quijote odpověděl velmi hrdě a důstojně: "Zajisté, krásné dámy, velmi rád učiním, oč mě žádáte; ale bude to pod jednou podmínkou, a to, že tenhle rytíř musí mi slíbit, že se vydá do Tobosa a mým jménem představí se ne-vyrovnatelné doni Dulcinei, aby s ním učinila, co se jí zlíbí." Bázlivé a bezradné ženy, aniž uvažovaly, co don Quijote žádá, a aniž se tázaly, kdo je Dulcinea, mu slíbily, že zbrojnoš vykoná vše, co rozkazuje. "Nuže, na toto slovo mu již neublížím, ač si toho věru zasloužil."

KAPITOLA X.

o vtipném rozmlouvání dona Quijota se Sancho Parnou, jeho zbrojnošem.

Zatím se Sancho Panza zvedl, dost potlučen sluhou obou mnichů, a dával pozor na boj svého pána dona Quijota, prose Boha z plného srdce, aby mu dal vítězství, v němž by získal nějaký ten ostrov, kde by se stal vladařem, jak mu bylo slíbeno. Vida, že zápas je u konce a že jeho pán opět vsedá na Rocinanta, přispěchal podržet mu třmen, a dříve než vsedl do sedla, padl před ním na kolena a chopiv jej za ruku políbil ji se slovy: "Račte mi, Milosti pane doně Quijote, dáti vladařství ostrova, jehož jste dobyl v tomto krutém zápasu, neboť, ať je jakkoliv velký, cítím se schopn vládnouti mu tak dobře jako kterýkoliv jiný vladař ostrovů." Načež don Quijote odpověděl: "Vězte, bratře Sancho, že toto a všechna podobná dobrodružství nejsou dobrodružství ostrovní, ale dobrodružství křižovatková, v nichž nedobudete ničeho krom rozbité hlavy a o ucho méně. Mějte trpělivost, však se naskytne dobrodružství, že vás udělám nejen vladařem, ale i něčím více." Sancho se tím velmi potěšil a líbaje mu podruhé ruku a lem kroužkového odění, pomohl mu na Rocinanta, sám vylezl na osla a dal se za svým pánem, jenž dlouhým krokem, bez loučení a dalšího hovoru s dámami z kočáru vjel do

blízkého lesa. Sancho za ním plným cvalem svého dobytčete; ale Rocinante spěchal tolik, že vida, jak zůstává pozadu, byl nucen volati za pánem, aby naň počkal. Don Quijote uposlechl zdržuje otěže Rocinantovy a jeho unavený zbrojnoš dohoniv ho řekl: "Zdá se mi, pane, že by bylo dobře jít se uchýlit do nějakého kostela. Protože ten, s nímž jste bojoval, špatně dopadl, nebylo by divu, kdyby to udali Svatému bratrstvu a to nás zatkló. A věru, stane-li se to, řádně se zapotíme, než se dostaneme z vězení."

"Mlč," řekl don Quijote, "kde jsi kdy viděl nebo četl, že by bludný rytíř byl postaven před soud, třeba byl sebevíce lidí zabil?"

"O tom nevím nic," odpověděl Sancho, "a co jsem živ, nezkusil jsem to na nikom. Jenom vím, že Svaté bratrstvo se zajímá o ty, kdo se perou po polích, a do druhého se nepletu."

"Nuže, nestrachuj se, příteli," odvětil don Quijote, "neboť vyprostím tě z rukou Chaldejských, natož z rukou Bratrstva. Ale řekni přece při svém životě: viděls statečnějšího rytíře než já na celém známém světě? Četls v knihách o někom, kdo by byl ohnivější v útoku, zmužilejší v obraně, obratnější v ranách, zkušenější v shazování ze sedla?"

"Abych řekl pravdu," nato Sancho, "nikdyjsem žádnou knihu nečetl, protože neumím číst, ani psát; ale mohu se vsadit, že jsem odvážnějšímu pánu než Vaše Milost nesloužil, co jsem živ, a dej Bůh, aby vám za vaše odvážnosti nechtěli zaplatit tam, co jsem řekl. Jen Vaši Milost prosím, aby se ošetřila, neboť vám silně teče krev z ucha a já tu mám obvaz a bílou mast v tlumoku."

"To všechno by bylo zbytečné," pravil don Quijote, "kdyby mě bylo napadlo připravit si láhev balzámu Fierabrasova, jehož jedinou kapkou bychom si ušetřili času i léků." „Jákou láhev a jaký balzám?" řekl Sancho Panza. „Je to balzám," odvětil don Quijote, "jehož recept nosím v paměti a při němž se netřeba báti smrti a netřeba se strachovati smrtelného zranění. A až jej připravím a dám ti jej, stačí jen, až uvidíš, že v nějaké bitvě mě přeťali vejpůl, jak se často stává, abys přiložil pěkně a hezky opatrně, dřív než krev vystydne, část těla, jež spadne z koně na zem, k druhé polovici, jež zůstane v sedle, ale musíš je srovnat rovně a přesně. Pak mi dáš vypít jen dva doušky toho balzámu a uvidíš, že vstanu zdravější než jablíčko."

"Když je to tak," řekl Panza, "zříkám se nyní vladařství slíbeného ostrova a nechci za odměnu svých četných a dobrých služeb, než aby mi Vaše Milost dala recept té zázračné vody, protože mám za to, že všude dostanu za unci více než dva reály, a víc nepotřebuji, abych strávil tento život počestně a v odpočinku. Ale teď se musí vědět, stojí-li mnoho příprava."

"Za méně než tři reály lze poříditi pět litrů," odpověděl don Quijote. "Pánbůh s námi," Sancho nato, "proč tedy čeká Vaše Milost a nenaučí mě to?"

"Mlč, příteli," odvětil don Quijote, "zamýšlím tě zasvětit do větších tajemství a prokázat ti větší milosti. Ale zatím se ošetřme, neboť mě ucho bolí více, než bych si přál."

Sancho vytáhl z tlumoku obvaz a mast; ale když viděl don Quijote svou rozbitou přílbu, myslil, že se zblázní, a vloživ ruku na meč, zvedl oči k nebi a řekl: "Přisahám Stvořiteli všech věcí a při čtyřech svatých Evangeliích, kde jsou nejobšrnější, že budu žít životem velkého markýze z Mantuy, když slíbil pomstíti smrt svého synovce Val-dovína: nepožiji chleba z ubrusu a nepromluví se ženou a všechno ostatní udělám, nač si tu nevzpomínám, ale jako bych to řekl, dokud se nepomstím úplně tomu, kdo mě tak zohavil." Slyše to Sancho, pravil:

"Uvažte, Milosti pane doně Quijote, že jestli ten rytíř vyplnil váš rozkaz a šel se představit mé paní Dulcinei z Tobosa, vykonal

všecku svou povinnost a nezaslouží dalšího trestu, ledaže by se dopustil nového provinění."

"Mluvils a poznamenáls velmi dobře," řekl don Quijote, "a proto ruším přísahu, co se týče nové pomsty. Ale znovu ji potvrzuji a znovu slibuji žít, jak jsem pravil, dokud násilím neodejmu nějakému rytíři přílbu tak dobrou, jako byla moje. A nemysli si, Sancho, že to všechno dělám jen tak do větru: neboť mám v té věci před sebou cizí příklad, poněvadž tohle doslova se udalo s helmicí Mambrinovou, která přišla tak draho Sacripantovi."

"Běžte k ďáblu, milostpane, s takovými přísahami," odpověděl Sancho, "jsou velmi na škodu zdraví a přiči se dobrému svědomí. Pro-, tože, řekněte! Jestli nyní po mnoho dní nepotkáme rytíře s helmicí? Co uděláme? Má se ta přísaha vyplnit přes tolik nevýhod a nepohodlí jako spáti oblečen, spáti pod širým nebem a tisíc jiných trestů, jež obsahovala přísaha toho starého blázna markýza z Mantuy, kterou chce nyní Vaše Milost znovu křísit? Podívejte se dobře, Milosti, po i všech těchle cestách nechodí ozbrojenci, ale mezkaři a vozkové, kteří nejen nemají přílby, ale třeba o něčem takovém neslyšeli, co jsou živi."

"Mýlíš se," řekl don Quijote, "neboť nebudeme ani dvě 1 hodiny na této křižovatce a uvidíme více ozbrojenců, než jich vy-' trhlo proti Albrace dobýt krásné Angeliky."

"Tak pozor," pravil Sancho, "a dej Bůh, aby se nám dobře vedlo a dobyli jsme už toho ostrova, který mi přichází tak draho, a pak ať si třebas umru."

"Už jsem ti řekl, Sancho, aby sis proto nepřipouštěl starosti, protože nebude-li ostrov, máme tu království dánské nebo sobradiské, jež se ti budou hodit jako prsten na prst, a buď o to raději, že to bude na pevné, zemi. Ale nechme toho, až na to bude čas, a podívej se do tlumoku, máš-li co k jídlu, abychom potom vyhledali nějaký zámek, v němž bychom přenocovali a vyrobili ten balzám, neboť přísahám ti u Boha, i že mě to ucho velmi bolí."

"Mám tu cibuli, trochu sýra a několik krajíců chleba," řekl Sancho; "ale to není pokrm, jenž by se hodil tak výbornému rytíři jako Vaše Milost."

"Tomu nerozumíš," odvětil don Quijote; "povím ti, Sancho, že je ke cti potulného rytíře nejíst měsíc, a když už, sáhnout po tom, co je po ruce; a to by ti bylo zřejmé, kdybys přečetl tolik příběhů jako já, neboť ač jich bylo mnoho, v žádném jsem nenašel správy, že by potulní rytíři jedli, leda náhodou a na nějaké slavnostní hostině, kterou jim vystrojili, a jindy vždy se postili. Ač si lze domyslet, že jíst musili i konati všecky ostatní přirozené potřeby, "souce lidmi jako my druzí, je stejně srozumitelné, že potulující se většinu života po lesích, pustinách a bez kuchaře, nejčastěji byli živi

z pokrmů venkovských jako ony, které mi nyní ty nabízíš. Tak, příteli Sancho, nermuť se tím, co mě těší, nechtěj převracet svět ani vysadit bludné rytířstvo z jeho veřejí."

"Odpusťte mi, Milosti," řekl Sancho; "protože neumím, jak jsem pověděl, ani psát, ani číst, neznám a nepřipadám na názory rytířského řemesla. A ode dneška opatřím tlumok všemi možnými suchými křížalami pro Vaši Milost, když je rytíř, a pro sebe, protože jím nejsem, něčím pestřejším a vydatnějším."

"Neříkám," odvětil don Quijote, "že bludní rytíři nemohou jísti nic jiného než křížaly, ale že bývaly asi nejobvyklejším jejich pokrmem spolu s bylinami, jež nacházeli na polích, jež znali a jež já také znám."

"To je výhoda," odpověděl Sancho, "znát takové byliny; jednoho dne, tak se mi zdá, budeme musít té znalosti použít." Přitom vyndal jídlo, jež s sebou nesl, a oba pojedli v míru a dobré vůli; chtějíce však naléztí nocleh, ukončili rychle chudou a suchou večeři, vskočili do sedel a spěchali vyhledat osadu dřív, než by se setmělo.

Ale zapadlo jim slunce a s ním i naděje na to, čeho si přáli, poblíž několika pastýřských chatrčí a rozhodli se, že stráví noc tam. A jak byl Sancho zarmoucen, že nedojeli do vesnice, tak potěšen byl don Quijote, že přespí pod širým nebem, neboť se mu zdálo, že každá noc strávená venku znamená další možnost důkazu jeho pravého rytířství.

KAPITOLA XI.

o tom, co se donu Quijotom stalo u pastýřů koz.

Jest od pastýřů laskavě přijat, a když Sancho obstaral co nejlépe Rocinanta a své dobytče, šel za vůní několika kusů kozího masa, jež se peklo nad ohněm v kotli; a ač by se byl nejráději ihned přesvědčil, lze-li je už nastěhovati z kotle do žaludku, neučinil toho, protože je pastýři sňali z ohně, prostřeli po zemi několik ovčích kozí, upravili rychle svou venkovskou tabuli a s projevy upřímné ochoty oběma nabídli co měli. Kolem kozí se jich posadilo šest, kteří byli na salaši, dříve však požádali s neohrabanými okolky dona Quijota, aby se posadil na díž, obrácenou vzhůru dnem. Don Quijote se posadil a Sancho zůstal stát, aby mu podal pohár z rohu. Vida to jeho pán řekl: "Abys viděl, Sancho, jaké dobro obsahuje bludné rytířství a jak lehce ti, kdož v něm konají jakoukoliv službu, mohou dosíci poct a úcty světa, přejí si, aby sis sedl vedle mne do této dobré společ-l nosti, abys byl jako já, tvůj pán a přirozený vládce, abys jedl z mého i talíře a pil z toho, z čeho já piju. Neboť o potulném rytířství lze říci ii totéž co o lásce: že srovnává všechny věci."

"Uctivý dík," pravil San-" cho,"

"ale povím Vaší Milosti, že mít něco dobrého k jídlu, snědl . bych to stejně dobře, ba ještě lépe stoje a sám, než sedě s císařem. A abych řekl pravdu, lépe mi chutná, co sním v koutku a bez okolků a poklon, třebas to byl chléb s cibulí, nežli krocán na cizím stole, kde musím pomalu žvýkat, málo pít, často se utírat, nekýchat a ne-kašlat, chce-li se mi, a nedopouštět se sta jiných věcí, jež dovoluje samota a svoboda. A proto, můj pane, tuto poctu, kterou mi chcete udělat za to, že jsem služebník a člen potulného rytířstva - a tím jsem jako zbrojnoš Vaší Milosti -, proměňte v něco jiného, pohodlnějšího a užitečnějšího. Ostatně jako by se stalo a vzdávám se toho ; ode dneška až do konce světa."

"Niméně si sednouti musíš, protože kdo se ponižuje, bude povýšen," a uchopil jej za rámě a přinutil Usednouti vedle něho.

Pastýři nerozuměli tomu nesmyslu o zbrojnoších a rytířích, jedli jen mlčky a prohlíželi si své hosty, kteří velmi obratně a s chutí náramnou polykali kusy jako pěsti. Když bylo maso snědono, položili

na kůži množství jedlých kaštanů a půl sýra, tvrdšího, než kdyby byl z malty. Roh zatím nezahálel, protože hned plný, hned prázdný jako vědro u studnice kroužil kol dokola tak, že se jeden z připravených měchů brzo vyprázdnil.

Když don Quijote dobře upokojil žaludek, vzal hrst kaštanů do ruky, a hledě na ně upřeně, pronesl toto: "Šťastný věk a století šťastná, jež staří nazvali zlatými, ač ne proto, že se v nich zlato, jehož si naše století železné tolik váží, nabývalo beze vši nesnáze; ale proto, že ti, kteří tehdy žili, neznali slov 'tvůj' a 'můj'. Za oné svaté doby bylo všechno společným majetkem a k opatření obvyklé výživy stačilo natáhnouti ruku a utrhnouti si z mocných dubů, lákajících sladkými svými a zralými plody. Čisté studně a proudící řeky poskytovaly v znamenité hojnosti chutnou a průhlednou vodu. V dutinách skal a stromů pilné a skromné včely zakládaly svou obec, nabízejíce každé ruce nezištně bohatou úrodu své přesladké práce. Mocné korkovníky odlupovaly ze sebe z čiré ochotnosti široké a lehké desky, jimiž se počaly pokrývat domy na prostých sloupcích, mající pouze chrániti před drsností počasí. Vše bylo tehdy mír, přátelství, svornost. Dosud se neodvážila těžká radlice křivého pluhu otevřítí a navštívití nitro naší pramáti: neboť tato podávala dobrovolně na všech stranách svého úrodného a bohatého klínu vše, co sytilo, živilo a těšilo syny, kterým tenkrát patřila. Tehdy bloudily prosté a hezké pastýřky z údolí do údolí, z vrchu do vrchu, prostovlasé, s copy po zádech, oděny jen tolik, aby se počestně zakrývalo, co počestnost žádá a vždy žádala, aby bylo zakryto; a jejich ozdoby nepodobaly se dnešním, jež zvyšují svou cenu týrským purpurem a hedvábím sto způsoby zpracovaným; ale stačilo jim několik snítek břechťanu spletených s rudými kvítky, aby se vystrojily snad tak nádherně jako naše dnešní dvořanky se všemi nezvyklými výmysly jejich lenivé žádostivosti. Tenkrát milostné touhy duší zdobily se prostě a upřímně, tak jak prostě a upřímně je duše pojímala, nehledíc umělých oklik řeči, aby jejich cenu zvýšila. Nebylo podvodu, ani klam a zlomyslnost nemísily se s pravdou a přímostí. Spravedlnost panovala na svém území, jež nezmenšovaly a nerušily ani přízeň, ani prospěch, které jí nyní tak ubližují, překážejí a ji pronásledují. Stra-nictví neusadilo se ještě v mysli soudcově, neboť tehdy nebyla ještě co a koho soudit. Dívky a počestnost, jak jsem již řekl, chodily kamkoliv samotny a bez obrany, nebojíce se, že cizí zvůle a vilný úmysl je poškodí, a jestliže se oddaly, bylo to pouze z vlastní chuti a vůle. A nyní, v našich hanebných dobách není bezpečna žádná,

i kdyby ji skrýval nový takový labyrint jako krétský, neboť skulinou nebo vzduchem s horlivostí prokleté žádosti vniká tam milostný mor a vede je k pádu přes všecko ústraní. Když pokročil čas a vzrostla ještě více zloba, vznikl pro jejich bezpečí řád potulných rytířů, aby bránil dívky, pomáhal vdovám a podporoval sirotky i jiné potřebné. Z toho řádu jsem, bratři pastýři, též já, který vám děkuji za pohoštění a dobré přijetí, jehož se od vás dostalo mně i mému zbrojnoši: neboť ačkoliv všichni smrtelníci jsou přirozeným zákonem povinni pomáhati potulným rytířům, poněvadž vím, že si nejste vědomi této povinnosti, a přece jste mě přijali a uctili, právem vši svou dobrou Vůli děkuji vám za dobrou vůli vaši."

Celá tato dlouhá řeč (jíž si mohl klidně ušetřit) byla naším rytířem proslovena, protože darované mu žaludy ho připamatovaly na "latý věk i napadlo jej pronést k pastýřům ten neužitečný proslov, jež vyslechli vyjevení a v podivu. Sancho také mlčel, jedl žaludy a často navštěvoval druhý měch, zavěšený na korkovník, aby se víno ochladilo. Řeč dona Quijota trvala déle než večere a po ní řekl jeden pastýř: "Abyste ještě spíše mohl říci, Milosti pane bludný rytíři, ie jsme vás přijali ochotně a s dobrou vůlí, chceme se vám zavděčiti a požádati našeho druha, který brzo přijde, aby zazpíval; je to chytrý ía velmi zamilovaný hoch, který ještě k tomu umí číst a psát a umí hrát na loutnu, že si víc už nemůžete přát."

Jakmile to pastýř řekl, ozval se zvuk loutny a objevil se hudebník, chlapec asi dvaadvacítiletý, velmi hezký. Jeho přátelé se ho tázali, edl-li už, načez odpověděl, že ano. Ten, který se nabídl donu Qui-"otovi, řekl: "Tak nám, Antonio, laskavě můžeš zazpívat, aby zde náš an host viděl, že i v lesích a na horách se najdou dobří hudebníci. Pověděli jsme mu o tvé dovednosti a přejeme si, abys ji ukázal a do-ívědčil tak, že nelžeme. Proto tě snažně prosím, aby sis sedl a zazpí-al píseň o své lásce, kterou ti složil tvůj strýc farář a která se ve vsi velmi líbila."

"Rád," odpověděl mladík, a nečekaje na další prosby, po-iadil se na pařez uťatého dubu, naladil nástroj a brzo velmi pěkně xazpíval takto:

Antonio

Vím, Olallo, miluješ mne, ač jsi to neřekla nikdy, pohledem jsi též nic nezradila, němým poslem lásky.

Proto vím, že miluješ mne, že i ty víš o mé lásce, nikdy láska neselhala, která milé odhalena.

Někdy však jsem, pravda, tušil, Olallo, tvou chladnou duši, jako z bronzu tvrdou v mramoru tvých bílých prsou.

Ale i v tvém odmítání, v počestnosti cudném vzdoru naděje jsem často spatřil lem bílého roucha.

Zmocňuji se toho slibu, posílena moje víra, nezmenší se odmítnutím, nevyroste vyslyšením.

Ve dvornosti je-li láska, z chování již tvého tuším, naděje má že se splní, jakož vroucně toužím.

Mohou-li kdy služby lásky dívčí srdce získat, prospějí mi jistě mnohé, které tobě konám.

Všímáš-li si toho, milá, viděla jsi možná často, že jsem v pondělí se strojil do obleku nedělního.

Vím, že strojivost a láska touže cestou vždy se berou, proto jsem chtěl být v tvých očích co nejlépe vyšňořený.

Neříkám, jak pro tě tančím, nelíčím ti hudbu pěknou, již jsi naslouchala v noci do chvíle, kdy kohout zapěl.

Nevzpomínám ani zpěvů, v nichž jsem tvoji krásu slavil, pravdu mluvily sic všechny, ale mnohou podráždily.

Když jsem tě do nebes chválil, z Berrocalu Tereza mi řekla: Mnozí myslí na anděla, zatím opici ctí jenom,

zahalenou v pestré cetky, s vlasy, běda, nepravými, s nalíčenou jenom krásou, která přec však lásku klame.

Lhářkou jsem ji tehdy nazval, víš, jak hrozně hněvala se, její strýc se jí pak zastal, víš, že z toho byla rvačka.

Nechci tě jen z poblouznění, nesloužím ti, nedbám o tě ze smyslné jenom touhy, věř, že poctivě v tom smýšlím.

Svatá církev poutem pojí, z hedvábí jež upleteno, máš-li ráda, schyl v ně hlavu, vedle ihned užříš moji.

Nechceš-li mne, přísahám ti při největším ze všech svatých, že z těch hor zde neodejdu, a když, tož jen do kláštera.

Tím pastýř skončil, a ačkoliv ho don Quijote prosil, aby ještě zpíval, Sancho Panza nedovolil, protože raději se chtěl vyspat než poslouchat zpívání. Řekl svému panu: "Vaše Milost měla by se už teď poohlédnout, kde si na tu noc lehne, neboť práce, kterou tito dobří lidé ve dne mají, nedovoluje jim, aby noci prozpívali."

"Rozumím ti, Sancho," odpověděl don Quijote, "a chápu jasně, že kdo navštěvoval měch, touží víc po spánku než po hudbě."

"No, všem nám chutná, zaplat'pánbůh," nato Sancho. "Máš pravdu," odvětil don Quijote, "ulehni, kde chceš; lidem mého povolání sluší více bdíti než spáti. Ale přes to prese všechno bylo by dobře, Sancho, kdybys mi ještě obvázal ucho, protože mě bolí víc, než je třeba." Sancho vyplnil rozkaz. A jeden z pastýřů vida ránu pravil mu, aby se nestrachoval, že mu dá lék, jímž se vyléčí. A vzav několik lístků rozmarýny, již tam bylo mnoho, rozžvýkal je a smísil s trochou soli, pak je přiložil donu Quijotovi na ucho a ovázal je dobře řka, že jiného léku nebude třeba. A bylo to pravda.

KAPITOLA XII.

o tom, co vyprávěl pastýř společníkům dona Quijota.

Vtom přišel jiný mladík, který jim přinášival z vesnice potraviny, a pravil: "Víte, co se děje ve vsi, přátelé?" Jak to můžeme vědět," odvětil jeden z nich. "Vězte tedy," pokračoval mladík, "že dnes ráno zemřel ten pověstný pastýř-student Grisostomo a šeptá se, že zemřel lžáskou k té čertové holce Marcele, dceři boháče Viléma, která se toulá v pastýřských šatech těmito pustinami."

"Láskou k Marcele, říkáš?" pravil jeden z nich. "Ano," odvětil pastýř; "a přitom ještě rozitázal ve své poslední vůli, aby ho pohřbili v polích jako by byl maur-i*ký pohan, pod skalou, kde je pramen s kořkovníkem, protože prýji tam (snad tak řekl on sám) uviděl poprvé. A také nařídil jiné ještě podobné věci, ale kněží ve vsi říkají, že se nemají plnit a ani nesmí, protože jsou jako pohanské. Na to na vše odpovídá jeho velký přítel, student Ambrosio, který zároveň s ním stal se pastýřem, že se má vy-(j)plnit všechno, všecičko, jak Grisostomo nařídil, a celá ves je tím znepokojena. Ale jak se vypráví, nakonec se přece jen stane to, co si Ambrosio a všichni pastýři, jeho přátelé, přejí, a zítra jej půjdou pochovat slavnostně tam, kde jsem řekl. Mám za to, že to bude stát ;za podívanou, a já alespoň půjdu tam zcela jistě, i kdybych se neměl až do rána vrátit do vsi."

"Všichni to uděláme," odpověděli pastýři, "a budeme losovati, kdo zatím ostříhá naše kozy."

"Máš pravdu, ifedro," řekl jeden z nich, "ale nebude potřeba losování, protože tu ústanu já za všechny. A nemysli, že to dělám, abych se zachoval, aťebo že bych měl málo zájmu, ale brání

mi jít tříška, kterou jsem si onehdy vrazil do nohy." Jsme ti nicméně vděční," řekl Pedro. I Don Quijote požádal Pedra, aby mu řekl, o jakého pastýře a o ja-;Jcou pastýřku běží. Pedro odpověděl, že pokud ví, mrtvý býval bohatý Šlechtic z nedaleké vsi v horách, že dlouhá léta studoval v Sala-;imance, načež se vrátil domů, provázen pověstí velmi vzdělaného Učence. Zvláště říkali, že se vyzná ve hvězdářství a co se děje se sluncem a měsícem, protože vždy správně předpověděl nekrypsu slunce a měsíce. "Eklipsa se to jmenuje, příteli, a ne nekrypsa, když se zatmí ta dvě velká zřídla světelná," řekl don Quijote. Ale Pedro, ne-

opravuje takových dětinství, pokračoval: "Také uhádl, kdy bude rok plodný nebo estilní."

"Sterilní chcete říci, příteli," řekl zase don Quijote. "I na tom čerta záleží," odvětil Pedro, jen vám povím, že díky jeho předpovědem velmi zbohatli jeho otec i přátelé, kteří mu věřili, neboť dělali to, k čemu jim radil: letos sejte ječmen, a ne pšenici - letos zase hrách, a ne ječmen -, za rok se urodí olivy, ale pak po tři léta nebude oleje kapky."

"Tato věda se nazývá astrologie," řekl don Quijote. "Nevím, jak se nazývá," odpověděl Pedro, jen vím, že znal tohle všecko a ještě více. Neuplynulo mnoho měsíců od té doby, kdy se vrátil ze Salamanky, když se objevil jednou přestrojen za pastýře, s holí i v kožichu, odloživ dlouhý šat studentský, a zároveň s ním se oblékl do pastýřského šatu i jeho velký přítel Ambrosio, který s ním studoval. Zapomněl jsem říci, že nebožtík Grisostomo uměl pěkně skládat písničky, takže dělal zpěvy k Narození Páně a divadelní kusy, které chlapani z naší vesnice hrávali na Boží tělo, a všichni říkali, že byly moc hezké. Když z vesnice uviděli tak najednou oba studenty jako pastýře, byli překvapeni a nemohli pochopit, proč se tak podivně proměnili. Tou dobou byl už otec našeho Grisostoma mrtev a on zdědil značné jmění, na nářadí, polnostech, nemalém množství dobytka hrubého i drobného i na penězích; všeho toho stal se mladý muž naprostým pánem a zasloužil si toho, neboť byl velmi dobrým přítelem, byl dobročinný, měl rád pořádné lidi a tvář měl jako boží požehnání. Později se poznalo, že se přestrojil jen proto, že po této pusté krajině chodí pastýřka Marcela, kterou prve náš kamarád jmenoval a do níž se ubohý nebožtík Grisostomo zamiloval. A teď vám povím, kdo je ta holka. Možná a i bez možná, že neuslyšíte nic podobného po celý čas života, i kdybyste žil déle než Sarna (=svrab)."

"Řekněte Sára," odvětil don Quijote, nemoha snést pastýřovo matení slov. "Svrab má také tuhý život," odpověděl Pedro, "a budete-li mi, pane, vyčítat každé mé druhé slovo, nedopovím vám to ani za rok."

"Odpusťte, příteli," řekl don Quijote, "řekl jsem vám to jen proto, že je opravdu velký rozdíl mezi svrabem a Sárou. Ale vy jste odpověděl velmi dobře, neboť svrab žije déle než Sára. A pokračujte ve svém vypravování, už vás pro nic nezastavím."

"Tedy vám povím, můj předrahý pane," řekl pastýř, "že v naší vesnici žil sedlákještě bohatší než otec Grisostomův, jmenoval se Vilém a Bůh ho obdařil mimo mnohé a velké bohatství dcerou, při jejímž zrození zemřela matka, nejpočestnější žena v celém okolí. Jako bych ji ještě dnes viděl, s její tváří, která byla z jedné strany jako slunce

a z druhé jako měsíc; byla nadevše pracovitá a soucitná k chudým, pročež, myslím, těší se nyní duše její z Boha na onom světě. Z bolesti nad smrtí tak dobré ženy zemřel i její manžel Vilém, zanechav mladou svou bohatou dceru Marcelu v ochraně strýce, duchovního a faráře v naší vsi. Děvče vyrostlo do takové krásy, že připomínala krásu matčinu, a ačkoliv matka byla velmi hezká, soudilo se, že dcera bude ještě hezčí. A tak se i stalo, a když jí bylo čtrnáct

patnáct let, každý, kdo na ni pohlédl, blahoslavl Boha, že ji stvořil tak krásnou, a většina byla do ní zamilována k smrti. Strýc ji choval v ústraní a velmi Opatrně. Ale přesto pověst o její velké kráse se tak rozšířila, že jak pro ni samu, tak pro její velké bohatství nejen z naší vsi, ale i z ostatcích na mnoho mil daleko nejlepší mužové žádali a obtěžovali jelo strýce o její ruku. Ale strýc, poněvadž je dobrým křesťanem, ačkoliv ji provdati chtěl, vida, že již dosáhla přiměřeného věku, nechtěl tak učinit bez jejího svolení, nedbaje zisku a výhod, jichž mohl dosíci ze správy jmění dívčina a odkladu její svatby. A věru toto bylo řečeno na nejednom místě ve vsi k chvále dobrého kněze. Povím Vám, pane potulný, že v těchhle malých vesnicích se o všem klepe a šepce. A vězte, jako já vím, že to už musí být tuze dobrý kněz, když i jeho vlastní ovečky o něm pěkně mluví, zvláště na vsi."

"To je pravda," řekl don Quijote, "a pokračujte, neboť příběh je velmi pěkný i vy, milý Pedro, jej vypravujete s opravdovou milostí."

Jen ať mi neschází milost boží, protože na ní záleží. Nyní vám povím, že ačkoliv strýc neteři nabízel a sděloval dobré vlastnosti každého nápadníka jejího, žádaje, aby si vybrala po své chuti a vdala se, na nikdy neodpověděla, leč že se ještě provdat nechce a že jsouc ještě tak mladá, necítí se schopna nésti tíhu manželství. Po těchto Jánlivě oprávněných výmluvách strýc přestával naléhat a doufal, že trochu dospěje, bude umět si vybrat druhu podle svého vkusu, iebť říkal, a to zcela správně, že rodiče nemají své děti nutit proti jejich vůli. Ale najednou, tumáš!, jednoho dne se objeví upejpvává árcela přestrojená za pastýřku a přes zrázení strýcovo a všech lidí vsi vyšla na pole s ostatními pastýřkami z obce a jala se pást svoje Ido. A když tak veřejně vyšla a bylo lze popatřit otevřeně na její ásu, nedovedu vám ani dobře povědět, kolik bohatých hochů, echticů i sedláků obléklo šat Grisostomův a dvořilo se jí v těchto lích. Jedním z nich, jak už řečeno, byl náš nebožtík, o němž se ří-lo, že ji už nemiluje, ale zbožňuje. Ale nemyslete, poněvadž Mar-ela se oddala tak svobodnému a nespoutanému životu, v němž je k málo tiché pokory nebo žádná, že zavdala příčinu nebo i zdání

příčiny, že její počestnost a mravnost dochází úhony; spíše je tak bdělá na svou čest, že nikdo z těch, kdo se jí koří a ucházejí se o ni, se nehonosí a ani nebude moci honosit, že by mu byla dala sebemenší naději na splnění jeho touhy. Neprchá sice a neutíká ze společnosti a z hovorů s pastýři, jedná s nimi zdvořile a přátelsky, ale když kdokoliv z nich jí projeví svůj úmysl, i když je tak počestný a svatý jako úmysl uzavřít manželství, odžene ho od sebe jako ručnicí. Takovýmto způsobem škodí více tomuto kraji, než kdyby tudy šel mor, protože její přívětivost a krása vábí srdce těch, kteří ji uhlídají, aby jí sloužili a ji milovali, ale její pohrdavost a odmítavostje přivádí k zoufalství a pak nevědí co dělat, zvou ji hlasitě ukrutnicí a nevděčnicí a jinak podobně, což vše dobře vystihuje její povahu. A kdybyste tu nějaký den pobyl, pane, viděl byste, jak tyto hory a údolí znějí nářkem odmítnutých, kteří ji následují. Tady nedaleko je místo, kde stojí asi dvacet vysokých buků a není ani jediného, který by ve své hladké kůře nenesl vyryto jméno Marcelino, a nad některým je vyryta i koruna, jako by milenec ještě jasněji říkal, že Marcela nosí a zaslouží korunu vší lidské krásy. Tady vzdychá jeden pastýř, tam nařiká druhý, zde je slyšet milostné písňe, onde zoufalé nářky. Jsou mezi nimi i takoví, že stráví celou noc pod nějakým dubem nebo skalou a slunce je tam nachází ráno, aniž zamhouřili oči, zabrané, ponořené do přemítání; jiní neustávající ve vzdychání, když slunce v poledne nejpalčivěji pálí, nataženi na žhoucím písku, vysílají své nářky k milosrdnému nebi: a nad nimi všemi vítězí svobodná a veselá Marcela. My všichni, co ji známe, čekáme, kdy stane její hrdost a kdo bude ten šťastný, kdo zvládne tak hroznou povahu a bude se těšit z tak náramné krásy."

"Protože vše, co jsem vyprávěl, je dokázaná pravda, chápu, že je pravda i to, co řekl náš druh o příčině smrti Grisostomovy. A rádím vám, pane, abyste ráno neopominul účastniti se jeho pohřbu, jenž bude stát za podívanou, protože Grisostomo má mnoho přátel a odsud není na místo, kde si žádá být pohřben, ani půl míle."

"Budu na to pamatovat," řekl don Quijote, "a děkuji vám za potěšení, které jste mi způsobil vypravováním tak půvabné příhody."

"Ó," odvětil pastýř, „já nevím ani polovinu toho, co potkalo milence Marceliny. Ale možno, že zítra padneme cestou na nějakého pastýře, který nám to poví. A nyní uděláte dobře, půjdete-li spát pod střechem, poněvadž by vzduch mohl uškodit vaší ráně, ač lék, který vám byl přiložen, vylučuje zhoršení."

Sancho Panza, který už posílal k čertu dlouhé vyprávění pastý-

řovo, rovněž žádal, aby jeho pán šel spát do chatrče Pedrový. I učinil tak a zbytek noci strávil v myšlenkách na svou paní Dulcineu jako milenci Marcelini. Sancho Panza se uvelebil mezi Rocinantem a svým zvířetem a spal, ne jako nešťastný milenec, ale jako člověk řádně zmlácený.

KAPITOLA XIII.,

kde se končí příběh pastýřky Marcely i jiné příhody.

Ale sotva se den počal jasnit v oknech východu, pět nebo šest pastýřů se zvedlo a šlo probudit dona Quijota a říci mu, má-li ještě v úmyslu jít se podívat na slavný pohřeb Grisostomův, že by šli společně s ním. Don Quijote nepřál si nic jiného, vstal a poručil Sanchovi, aby ihned osedlal koně i osla, což se stalo velmi rychle, a stejně rychle dali se potom na cestu. A neušli ještě čtvrt míle, když na rozcestí spatřili ubírat se směrem k nim asi pět pastýřů oblečených v černé kožichy a s hlavami ověncenými věnci z cypřiše a oleandru. Každý z nich měl v ruce silnou trnovou hůl. S nimi zároveň brali se koňmo dva šlechtici pěkně na cestu vystrojení s třemi dalšími pěšími sluhy. Když se sešli, pozdravili se zdvořile a otázali se jedni druhých po účelu cesty; všichni mířili k místu pohřbu i dali se na další cestu společně.

Jeden z jezdců, mluvě se svým druhem, pravil: "Zdá se mi, pane Vivaldo, že nemusíme litovat, že jsme se zdrželi na ten slavný pohřeb, neboť bude jistě slavný podle toho, co podivného nám tito pastýři vyprávěli jak o mrtvém svém druhovi, tak o vražedné pas-týřce."

"Ijá si myslím," odvětil Vivaldo, "a ne jeden, ale čtyři dny bych se zdržel, abych to viděl." Don Quijote se jich zeptal, co slyšeli o Marcele a Grisostomovi. Cestující řekl, že toho jitra setkali se s pastýři, a vidouce je v smutečním šatu, tázali se jich po příčině; jeden z nich mu to vysvětlil, vyprávěje o podivinství a kráse pastýřky Marcely, o lásce jejích mnohých nápadníků i o smrti onoho Grisostoma, na jehož pohřeb šli. Nakonec opakoval vše, co don Quijot věděl již od Pedra.

Když skončili tuto rozmluvu, byla počata nová tím, že ten, který se zval Vivaldo, ptal se dona Quijota, z jakého důvodu cestuje tak ozbrojen v zemi tak pokojné. Don Quijote odpověděl: "Uskutečňování mého povolání nedovoluje, abych cestoval jinak, pohodlí, občerstvení a odpočinek byly vynalezeny pro slabé dvořany, ale námaha, neklid a zbraně byly stvořeny pro

ty, které svět zve bludnými rytíři, mezi nimiž já nehodným jsem nejnepatrnější." Když to uslyšeli,

všichni ho měli za blázna a Vivaldo, aby se o tom více přesvědčil a zvěděl, o jaký druh bláznovství běží, znovu se ho ptal, co myslí těmi bludnými rytíři.

"Nečetly Vaše Milosti," odpověděl don Quijote, "anály a dějiny anglické, kde se pojednává o slavných výkonech krále Arthura, kterého stále v našich španělských písních zveme králem Artušem a o němž se odedávna všeobecně říká po všem království Velké Británie, že nezemřel, ale že se čarodějnickým uměním proměnil na havrana a že jednou má se zase vrátit na trůn a ujmouti se království a žezla? Proto také nelze dokázat, že by od té doby až dodnes nějaký Angličan zabil havrana. Nuže, za dob toho dobrého krále byl založen ten slavný řád rytířů Kulatého stolu a udala se doslova milostná dobrodružství, která se vypravují o donu Lanzarotovi z Jezera a krá-'; lovně Ginevě, jejichž prostřednicí a důvěrníci byla počestná paní Quintera. Z toho se zrodila ta známá píseň, tak často zpívaná v našem Španělsku:

Nikdy nesloužily rytířovi výbornější službou dámy, jako když se Lanzarote z bretoňské země navrátil,

kde se pak sladce a něžně vypráví o jeho milostných a statečných činech. Od té doby se onen rytířský řád stále šířil a roste po mnoha různých částech světa; a byli z něho slavní a známí pro své výkony: . statečný Amadis Galský se všemi svými syny a vnuky do pátého kolena, udatný Felixmarte Hircanský a nikdy dost nedochválený Ti-. raňte Bílý; a téměř v našich dnech vidíme, v obdivu ctíme a slyšíme - nepřemožitelného a mocného rytíře dona Belianise Řeckého. Tomuhle se tedy, pánové, říká být bludným rytířem a ten řád, o němž jsem mluvil, je řádem, jehož i já, hříšník, jsem členem, a to, co vyznávali zmínění rytíři, vyznávám i já. A tak bloudím těmito samotami a pustinami, hledaje dobrodružství, odhodlánnabídnouti svo- je rámě i osobu nejnebezpečnějšímu, jež mi osud udělí, ku pomoci

slabým a potřebným." - Cestující poznali z řeči, že don Quijote nemá rozum a jakéže to , bláznovství jím vládne, a byli udiveni jako všichni ostatní, kteří je nově poznali. A Vivaldo, jenž byl muž chytrý a povahy veselé, aby se pobavil na tom kousku cesty, který, jak pravili, jim k pohřbišti zbýval, chtěl mu dát příležitost, aby pokračoval ještě ve svých nesmyslech. I řekl

mu: "Zdá se mi, pane potulný rytíři, že Vaše Milost provozuje jedno z nejpřísnějších zaměstnání na světě, a myslím, že ani řád kartuzián-ských není tak přísný."

"Tak přísný by mohl být," odpověděl náš don Quijote, "ale že by byl tak užitečný světu, nebudu rozhodně zastávat. Neboť, přiznejme pravdu, voják, který vykoná rozkaz velitelův, nečiní méně než velitel, který rozkaz dal. Chci tím říci, že mniši ve všem míru a klidu prosí nebesa o dobro pozemské; ale my, vojáci a rytíři, činíme skutkem to, oč oni prosí, hájíce to silou svých paží a ostřím mečů, a to ne pod střechem, ale pod širokou oblohou, vystaveni nesnesitelným paprskům slunečním v létě, bodavým mrazům v zimě. Tak jsme služebníky božími na zemi a rameny, jimiž dochází na zemi naplnění boží spravedlnost. A poněvadž podniky válečné a ostatní, jež se války týkají, nemohou být vykonány leč v potu, úsilí a námaze, následuje z toho, že ti, kdo válku vedou, beze vší pochyby více vytrpí než oni, kdo v tichém míru a pokoji prosí Boha, aby přál slabým. Nechci tím říci, ba ani mě nenapadá, že stav potulného rytíře je tak dobrý jako stav mnišský; jen chci dokázat, co trpím, že rytířský stav je namáhavější, klopotnější, hladovější a žízňovější, bídovější, roztrhanější a

všivější, neboť není sporu, že dřívější bludní rytíři zažili mnoho nehod v běhu svého života. A podařilo-li se některým stát se císaři silou svých paží, stálo je to věru řádně krve a potu; a kdyby těm, kdo těchto hodností došli, byli chyběli čarodějové a přátelští mudrci, byli by jistě přišli zkrátka ve svých žádostech a byli by oklamáni ve svých nadějích."

"Také si myslím," odvětil cestující, "ale jedna věc se mi na bludných rytířích nelíbí, totiž že když se naskytne příležitost vykonati velké a nebezpečné dobrodružství, v němž běží zřejmě o život, nikdy v tom okamžiku nenapadne je poručiti se Bohu, jak má učiniti každý křesťan v podobném nebezpečí; ale odporoučejí se svým dámám tak oddaně a zbožně, jako by ony byly jejich bohem. A to se mi zdá, že voní trochu pohanstvím."

"Pane," odpověděl don Quijote, "to nemůže být naprosto jinak, a bylo by zle s bludným rytířem, který by si jinak vedl; neboť to je již ve zvyku a mravu potulného rytířstva, aby si rytíř při vykonávání nějakého významného hrdinství vzpomněl na svou dámu, obrátil k ní svůj zrak něžně a milostně, jako by ji prosil, aby mu pomáhala a chránila jej v pochybném případě, jemuž se vydává; a i když ho nikdo neslyší, je povinen říci několik slov mezi zuby, jimiž se jí odporoučí ze všeho srdce, a na to máme v románech nesčetné příklady. To neznamena, že mají zapomenout na Boha,

ale Bohu se mohou poručiti během svého konání."

"Nicméně," řekl cestující, "mi zbývá ještě jedna obava, totiž že jsem mnohokrát četl, jak mezi dvěma bludnými rytíři vznikl spor v řeči, na obou stranách vzplál hněv, oba obrátili koně, rozjeli se ze značné vzdálenosti a pak, bez dalších okolků, v plném rozběhu se srazili, uprostřed jízdy se od-poroučejíce dámám; pak, jak se v takových setkáních stává, jeden klesne z koně proboden kopím protivníkovým a druhému se stane nutně totéž, neboť se nemohl držet hřívky koňovy; a věru nevím, jak

;', bylo mrtvému možno poroučet se Bohu v průběhu tohoto tak rychlého děje. Lépe by bylo, kdyby slov, jež za jízdy zbytečně utratil

'odporoučením se dámě, užil k tomu, k čemu byl zavázán jako křes-

íťan. Tím spíš, že vím, že všichni bludní rytíři nemají dam, jimž by se poroučeli, neboť všichni nejsou zamilováni."

; "To není možno," odpověděl don Quijote; "pravím, to není možno, aby bludný rytíř neměl dámy, poněvadž všem jim je tak vlast-

' ní a přirozené být zamilován, jakože na nebi jsou hvězdy, a je jisto,

l že nebylo historie, kde by bludný rytíř byl bez lásky, a kdyby bez ní byl, nebyl by pokládán za pravého rytíře, ale za bastarda, který vešel do pevnosti rytířstva ne branou, ale tajně jako lupič a zloděj."

"Ale přece," pravil cestující, "se mi zdá, vzpomínám-li dobře, že jsem četl, že don Galaor, bratr statečného Amadise Galského, nikdy neměl

, ' Určité dámy, již by se poroučel, a přece nebyl pokládán za nic méně a byl velmi statečným a slavným rytířem." Nato odpověděl don Quijote: "Pane, jedna vlaštovka nedělá jara, tím spíše,

že vím, že tajně byl tento rytíř velmi zamilován; jeho přirozenou povahou, kterou nemohl krotit, bylo, že miloval všechny, které se mu líbily. Ale konečně je bezpečně zjištěno, že jednu jedinou učinil paní své vůle, které se odporoučel velmi často a velmi tajně, protože se pyšnil, že

i je mlčenlivým rytířem."

"Nuže, je-li podstatou bludného rytíře být zamilován," řekl cestující, "můžeme se domnívat, že i vy jím jste, když přece náležíte

, k řádu. A jestliže Vaše Milost si nezakládá tak na mlčenlivosti jako

' don Galaor, prosím vás právem jménem celé této společnosti i svým, abyste nám sdělil jméno, vlast, povolání a krásu své dámy; jistě by se měla za šťastnou, kdyby celý svět věděl, že je milována a ctěna tak zdatným rytířem, za jakého se podobá Vaše Milost."

Tu don Quijote zhluboka vzdychl a pravil: "Nemohu říci, zda slad-ká moje nepřítelkyně schválí či ne, aby celý svět věděl, že se jí kořím. Jen to vím, čímž odpovídám na váš zdvořilý dotaz, že se jmenuje Dul-cinea, pochází ze vsi Tobosq v Manchi á je nanejmiň princeznou, už

proto, že je královnou a paní mou; její krása je nadlidská, neboť v ní stávají se skutkem všechny nemožné a báječné znaky krásy, jež básníci propůjčují svým dámám: vlasy její jsou zlaté, její čelo je polem Elysejským, její obočí duhami, oči slunci, líce růžemi, rty koraly, zuby perlami, hrdlo alabastrem, ňadra mramorem, ruce perletí, její bělost sněhem a částí, jež počestnost ukryla zraku lidskému, jsou takové, jak se domýšlím, že jen uctivá láska může je oceniti, však nikoliv přirovnati."

"Chtěli bychom poznatjejí rodinu, rod a kmen," řekl Vivaldo. Don Quijote odpověděl: "Nepochází ze starých CurCiů, Gaiů a Scipionů římských, ani z moderních Colonů, Ursiniů, ani z Moncadů a Requesenů katalonských, také ne z Rebellů a Villano-vasů z Valencie; též ne z aragonských Palafojů, Nuzasů, Rocabertisů, Corellasů, Lunasů, Alagonesů, Urreasů, Focesů a Gurreasů; ani z kastilských Cerdasů, Manriquesů, Mendozů a Guzmanů, ani konečně z portugalských Alencastrů, Pallasů a Menésů. Ale pochází z manchského rodu Toboso, mladého sice, ale takového, že může dát šlechtný původ nejslavnějším rodinám budoucích století. A neodporujte mi v tom, leč za podmínku, jež Cervino napsal pod trofej zbraní Rolandových: „Nikdo se nedotýkej, kdo nejsi schopen měřiti se sRolandem“."

.Ačkoliv jsem z rodu Cachopinů z Lareda," odpověděl cestující, "neodvážím se srovnávati jej s rodem Toboso z La Manchy, ačkoliv, abych řekl pravdu, podobné jméno mi ještě o ucho nezavadilo."

"A ani asi nezavadí," odvětil don Quijote. Všichni ostatní naslouchali rozmluvě obou s velkou pozorností a všichni, dokonce i pastýři, poznali dokonalé bláznovství našeho dona Quijota. Pouze San-cho Panza se domníval, že vše, co jeho pán řekl, je pravda, neboť věděl o něm, kdo je, a znal ho od jeho narození; jen trochu pochyboval o krásné Dulcinei z Tobosa, poněvadž nikdy toto jméno neslyšel a o té princezně nezvěděl, ač žil tak blízko u Tobosa.

Za těch řečí spatřili, jak úžlabím mezi dvěma vysokými vrchy sestupuje asi dvacet pastýřů, všichni v černých vlněných kožiších, s věnci na hlavách, jednak tisovými, jednak cypřišovými, jak se potom ukázalo. Šest z nich neslo máry, pokryté rozličným kvítím a

větvořím. Vida to jeden z pastýřů, řekl: "Ti, co přicházejí, nesou tělo Grisostomo a úbočí této hory je místo, kde projevili přání být pochováni." Proto si pospíšili, aby přišli včas, neboť přichozí postavili již máry na zem a čtyři z nich jali se kopati ostrými špičáky hrob vedle tvrdého skaliska. Jedni i druzí se zdvořile uvítali a don Quijote i ti, co přišli s ním, jali se prohlížet máry: spatřili na nich pod kvítím mrtvé tělo

v pastýřském šatě, asi třicetileté; i po smrti bylo patrné, že zaživa obličej byl hezký a postava statná. Kol sebe měl na márách několik knih a mnoho listin, otevřených i složených.

Všichni ti, kteří naň pohlíželi, ti, kteří kopali hrob, i ostatní přítomní zachovávali zázračné ticho, až jeden z těch, co mrtvého přinesli, řekl druhému: "Podívej se dobře, Ambrosio, je-li to skutečně místo, o němž Grisostomo mluvil, když si přeješ, aby se přesně vyplnilo, co určil v závěti." „Je to ono,“ odpověděl Ambrosio, "neboť mnohokrát mi na něm líčil můj nešťastný přítel historii svého neštěstí. Zde, jak pravil, poprvé spatřil onu smrtelnou nepřítelkyni lidského rodu a zde rovněž jí projevili poprvé svoje myšlení stejně počestné jako zamilované, a zde to bylo konečně, kde ho Marcela nakonec odmítla a jím pohrdla, takže ukončil tragédii svého nešťastného života. A tady, na paměť tolikého neštěstí, přál si, aby byl uložen do lůna věčného zapomenutí!" A obrací se k donu Quijotovi a cestujícím pokračoval: "Toto tělo, pánové, na něž pohlížíte soucitným zrakem, obsahovalo duši, do které nebesa vložila nekonečnou část svého bohatství. Je to tělo Grisostomovo, jenž byl prvním v bystrosti, jedinečným ve zdvořilosti, byl až přehnané šlechtnosti, byl fénixem přátelství, štědrý bez míry, vážný bez domýšlivosti, veselý bez nízkosti, konečně první v tom, co slově být dobrý, a bez sobě rovného v tom, co slově být nešťastný. Miloval, byl odkopnut. Zbožňoval, bylo jím pohrdnuto. Prosil dravce, naléhal na mramor, běžel za větrem, volal na poušti, sloužil nevděku a vysloužil si smrt v polovici svého života, jež zničila pastýřka, již si přál zvěčnit, aby žila v paměti lidské, jak by to bylo možno poznati z těchto listin, jež zde vidíte, kdyby mi nebyl poručil, abych je dal ohni, až jeho tělo svěřím zemi."

"Byl byste k nim přísnější a krutější," řekl Vivaldo, "než jejich pán sám, neboť není spravedlivé ani rozumné plniti vůli někoho, kdo dává rozkazy zcela nerozumné; a ani dobrý César August nemohl by se zvát rozumným, kdyby byl dovolil uskutečniti, co Virgil, božský Mantuan, nařídil ve své závěti. Proto, pane Ambrosio, když už odevzdáváte tělo svého přítele zemi, nechtějte spisy jeho vydat zapomenutí; není dobře, abyste splnil nerozvázně, co on nařídil roztrpčen. Spíše darujte těmto listinám život a zvěčníte tím i krutost Marcelinu, aby byla výstrahou lidem budoucích dob, aby se bránili a vyhýbali podobným propastem. Já a ti, co se mnou přišli, známe již příběh vašeho zamilovaného a zoufalého přítele, známe vaše přátelství, příčinu smrti i rozkaz, jež vydal louče se s životem. Z té truchlivé histo-

rie možno posoudit, jaká byla krutost Marcelina, láska Grisostomo, věrnost vašeho přátelství i co čeká ty, kdo s povolenou otěží řítí se po stezce, kterou jim položila před oči klamná láska. V noci jsme se dověděli o smrti Grisostomově a že má být pohřben na tomto místě; ze zvědavosti i soucitu opustili jsme svou přímou cestu a rozhodli jsme se vlastním zrakem pohledět na to, co nás tak bolelo slyšeti; a pro tuto soustrast i pro přání, jež máme pomoci, kdyby to bylo lze, prosíme tě, moudrý Ambrosio, nebo alespoň já tě snažně prosím, abys nepálil tyto listiny, ale dovolil mi vzíti si některé."

A aniž očekával, až pastýř odpoví, vztáhl ruku a vzal ony, jež byly nejbližší. Vida to Ambrosio, řekl: "Ze zdvořilosti dovolím, pane, abyste si ponechal ony, které jste si už vzal. Ale je marno doufat, že nespálím ostatní."

Vivaldo, toužící zvědět, co listiny obsahují, otevřel jednu a uzřel, že má za titul: Zoufalá píseň. Ambrosio to uslyšel a řekl: "Tot' poslední list, který nešťastník napsal, a abyste viděl, pane, jakých mezi dospělo jeho neštěstí, čtěte jej hlasitě, neboť máme dosti času, než se dokoře hrob."

"Velmi rád," pravil Vivaldo; a poněvadž všichni přítomní měli totéž přání, obklopili jej a on četl nahlas.

KAPITOLA XIV.,

kde se uvádějí zoufalé verše mrtvého pastýře i jiné nečekané příhody.

Píseň Grisostomova

Jestliže chceš, ty krutá, aby kolovalo z úst k ústům, z krajů v kraje, že nad tvou nelitostnou pýchu není, tu způsobím, by peklo samo vlilo v má umučená prsa zvuků taje, jež hlas můj známý zcela změní. A k touze vášnivě pak mého chtění, bych řekl, jak mě čin tvůj žalem dusí, hlas mého hněvu strašlivý se přidá, a žal tvůj aby větší byl, i běda srdce zmučeného tebe samu zhnusí. Nuž, naslouchej, jak zní můj zpěv: ó, nijak lahodně, spíš hřmí jak řev, neb z hloubek hořkosti a hněvu tryská, hnán strašnou silou mého pomatení mně k úlevě; však pro tebe ať klidu není!

Řev lva a příšerné slyš vytí,

jímž divoký vlk zuří, zasykání,

s nímž had svou hlavu tyčí,

jak draka, který všechno' ničí žití,

a zlověstný vran krákat, pokřik kání,

větru svist, jenž s mořem v bouři syčí

neb s mečem v šíji poslední hlas býčí,

hrdličky smutné cukrování, nářek sovy,

hýkání běsů z říše Satanovy

a celé jeho společnosti černé;

to vše nechť s žalem duše mojí

v hlas nejstrašnější, jediný, se spojí,

až všichni smyslové se zmatou.

Vždyť krutý žal, jež v sobě dusím, lze vykřičet jen písni klatou.

Mých rozháraných zpěvů zvuky ialné
nezazní, kde Tajo proud svůj volí
a bétiská kde oliva se chvěje.
Ať zahučí jen v strmé štítý skalné
a v propastech mé kruté žaly,
jež mrtvý jazyk živým slovem pěje,
a v dolinách, kde hluchá houšť jen že je,
a na březích, kam nikdo nepřichází,
kam nikdy nezasvítí slunce zlaté
uprostřed dravců tlupy jedovaté,
jež v jílu bahnitém se líně plazí.
Když v pustinách má píseň slabě zazní,
jak chvěla by se děsnou bázni,
tu lítost nad mým srdcem sirým
přec rozlétne se v dálky světem širým.
Mne vraždí odmítnutí, podezření,
ať skutečné, či klamné, marná naděje,
a žárlivost mě jistě ve hrob sklátí;
můj život ničí dlouhé odloučení
a víra, že se štěstí na mne zasměje,
hned v bázni o tebe se tratí.
Smrt neodbytnou na mých rysech znáti,
jen zázrakem snad doposud jsem živ,
ač žárlím, odloučený, odmítnutý,
ač pravdou domněnky jsou, osud krutý,

a v strašných mukách, v kterých zvolna hynu,

já na klid naděje již nevidím stínu,

již nehledám ji ani ve své trýzni.

Nejhlouběj kdybych rozerval své rány,

tu přísahám: chci po ní Txmřít žízni.

Možno-li muži v téže chvíli mít strach a doufat spolu, zří-li, že příčinu svou úzkost měla?
Když žárlivostí krutou mozek šílí, je možno oči uzavřítí bolu,

když zří i tak, že duše zkrvavěla f Kdo nevíře by brány neotevřel zcela, když pro důvěru není
v srdci místa, jen pohrdání zří a podezření, ó, smutná změna, vše Se mění, v lež hroutí se i
pravda čistá. O tyranko mé divé vášně, hrot meče žárlivosti pálí strašně a smyčku zhrzená má
láska chystá. Však běda! vítězí v té chvíli jen na tě vzpomínka zas čistá.

V mém životě až k smrti jisté

tak málo bylo štěstí;

já ve snu žil jsem a dál žiji,

a dím: víc lásky čistě,

vždyť volně duše může jenom kvéstí

pod sladkou lásky tyranií.

Jak obavy své o zrádkyni skryji,

když zřím v tom těle krásnou duši,

jež zbloudila jen mojí vinou;

a vím, že mnozí na lásku tak hynou,

neb lásce vládnout věčně sluší.

Tím uklidněn svou hlavu v smyčku kladu,

vstříc hledím klidně smrti chladu,

již připravil mi zázrak její krásy,

a tělo zatratím i duši svoji,

vavřínů zřeknu se i věčné slávy.

Ty, která bezpráví jen množíš stále, by příčina mi k smrti byla dána, svůj zatratit a zničit život lichý, slyš, jak mé srdce, k smrti zrale, tak mučí palčivá ta rána, že dím, že rád jsem obětí tvé pýchy. Však kdyby přec tě dojal smutek tichý pro moji smrt a v chvíli rozechvění by se ti v krásné oko slza drala, ne, neplač, nechci, abys litovala, že duše má se v nic už mění.

Spíš usmívej se v truchlivou tu chvíli a projev, že ti okamžik ten milý! Je zbytečná však říkati to tobě, vždyť vím, že ukojím tvou pýchu jen, až zmizím v chladném hrobě.

Čas nadešel! Z propasti se hrouží Tantal, jež žízňně muka tíží, již Sisyf valí hrozné břímě skály, nad Ticiem sup dravý krouží a Ixion se ke mně blíží, i sestry, které v mrákot únavy se halí. Ať muka všech se v jednu trýzeň spojí a vniknou společně do hrudi mojí (vždyť zoufalci se v přízracích svět jeví), ať zazní nad mým mrtvým tělem žalozpěvy, jež lidé v rubáš odít odpírají. A pekelných bran hlídač trojí líc, i jiných příšer na tisíce ať jakem hromovým vše drtí, vždyť jiné oslavy milenec nezaslouží, jež láska usoužila k smrti.

Ó netkej, písni chmurná, usedavá, že druh tvůj tobě nyní sbohem dává, vždyť ona, která dala vzniknout tobě, mým neštěstím se šťastnější jen stává. O písni, nelkej ani v hrobě!

Všem posluchačům se Grisostomova píseň líbila; ale ten, který ji předčítal, řekl, že podle jeho mínění píseň nesouhlasí s tím, co slyšel o počestnosti a dobrotě Marcellině, neboť Grisostomo si v ní nařiká na žárlivost, podezření a odloučení a to je na úkor dobré pověsti a dobrého jména Marcelina. Nato odpověděl Ambrosio, který znal i nejskrytější myšlenky svého přítele: "Abyste se, pane, zbavil pochybností, vězte, že když nešťastník psal tuto píseň, byl vzdálen Marceley, od níž odešel z vlastní vůle, aby viděl, zda odloučení naň bude působit svým obvyklým způsobem, a poněvadž zamilovaného všecko trápí a souží ho nejružnější obavy, týraly i Grisostoma smyšlené žárlivosti a podezření, jako by byly skutečné. Proto zůstává ještě prav-

divo, co se vypráví o dobrotě Marcellině. Ač je krutá, trochu pyšná a velmi pohrdavá, závist sama nesmí a nemůže jí přikládat nějakou vadu."

"To je pravda," řekl Vivaldo a chystal se číst další list, který zachránil z ohně, když ho vyrušilo báječné zjevení (nebo alespoň se tak zdálo), jež se nenadále objevilo před jeho zrakem: nad skalou, do níž se kopal hrob, objevila se pastýřka Marcela tak krásná, že její krása předčila i svou slávu. Ti, kdo ji dosud neviděli, hleděli na ni

. * v obdivu a mlčky, a ti, kdo byli zvyklí patřiti na ni, nebyli méně překvapeni. Ale jakmile ji spatřil Ambrosio, pravil s hněvivou tváří:

; Jdeš se snad podívat, divoký bazilišku těchto hor, zda v tvé přítomnosti počnou zase krváceti rány ubožáka, jehož tvá krutost připravila

; o život, nebo se jdeš pyšnit krutými výkony své povahy, či snad pohlédnout, jako druhý nelítostný Nero, z této skály na požár svého

' Říma, nebo pošlapat tuto nešťastnou mrtvolu, jako učinila nevděčná dcera svému otci Tarquiniovi? Řekni nám rychle, proč přicházíš, nebo co bys nejraději, a poněvadž vím, že mysl Grisostomova nikdy neustala být tě poslušná zaživa, budu hledět, aby, ač on ze-

, mřel, poslechla tě i vůle těch, kteří se zvali jeho přáteli."

V "Nepřicházím, Ambrosio, z žádného z těch důvodů/" odpověděla

; Marcela; "ale pouze sama kvůli sobě, abych ukázala, jak nerozumně si vedou ti, kdo mě viní ze svých bolestí a ze smrti Grisostomovy. A proto prosím všechny přítomné, by mě pozorně poslouchali, ne-

;' boť nebude potřebí mnoho času ani mnoha slov, abych přesvědčila o své pravdě rozumné. Nebesa mě stvořila krásnou, jak vy pravíte, a takovou, že vás krása moje nutí k lásce, aniž jí můžete odolat, a pro

, lásku, kterou mi projevujete, pravíte a požadujete, abych i já vás milovala. Víím, díky přirozenému rozumu, který mi Bůh dal, že všechno

' krásné je lásky hodno; ale nechápu, že to, co je milováno, má i samo

.., milovat toho, kdo je miluje, jen proto, že je předmětem jeho lásky;

j ba mohlo by se státi, že milující byl by sám ošklivý, a proto hodný od-mí tnutí, a tu by divně znělo: miluji tě, protože jsi krásná, i musíš mě milovat, ač jsem ošklivý. Kde stojí, že krása má být .krok za krokem

i sledována vášní? Každá krása lásku neprobouzí, některá se líbí jen zraku, však srdce nepoutá. Kdyby každá krása působila lásku a vázala srdce, byl by svět změtí bloudících tužeb, nevědoucích, kde stanout, neboť, ježto jsou bezpočtu krásné předměty, byly by bezpočtu i tužby a žádosti: však, jak jsem slyšela, pravá láska se nedělí a má být dobrovolná, ne vynucená. Je-li tomu tak, a já myslím, že jest, proč

. chcete, abych svou vůli vázala násilím, jen proto, že říkáte, že mě mi-

lujete? Ne-li, povězte mi: kdyby mě nebesa byla stvořila ošklivou, jako mě stvořila krásnou, byla bych oprávněna stěžovat si na vás proto, že mne nemilujete? Mimoto musíte uvážit, že jsem si nezvolila svoji krásu, ale nebesa mi ji udělila takovou, jaká je, dobrovolně, bez proseb a žádostí. A jako zmije nezaslouží výtek pro svůj jed, ač jím zabíjí, z toho důvodů že jí jej dala příroda, stejně já nezasloužím kárání za to, že jsem krásná, protože krása počestné ženy je jako ohrazený oheň nebo ostrý meč, které nepálí ani nezraní toho, kdo se jim nepřiblíží."

"Čest a ctnosti jsou ozdobou duše a bez nich tělo nemá se zdát hezkým, i když jím je. A je-li počestnost jednou z těch ctností, jež tělo i duši zdobí a okrašlují, proč má počestnost ztratit ta, která je milována pro svou krásu, aby vyhověla touze toho, kdo jen pro svou libost usiluje vši svou mocí a důmyslem, aby jí pozbyla? Narodila jsem se svobodna a chtějíc svobodně žít zvolila jsem samotu polí. Stromy těchto hor jsou mou společností, jasné vody bystřin mým zrcadlem, stromům a vodám sděluji své myšlení a svou krásu. Jsem ohrazeným ohněm a mečem bezpečně uloženým. Ty, kdo se do mne pouhým pohledem zamilují, odmítám slovy. A jestliže se touhy živí nadějí, a já žádnou naději přece Grisostomovi ani komu jinému nedala, může se směle říci, že ho zabila spíše jeho umíněnost než moje krutost. A vy-týká-li se mi, že jeho úmysly byly počestné, a že jsem proto byla povinna je sdílet, pravím, že když na tomto samém místě, kde se nyní kope jeho hrob, mi projevily svoje dobré přání, odpověděla jsem mu, že mým přáním jest žít v ustavičné samotě a věnovat jen zemi plod své zdrženlivosti a kořist své krásy. A jestliže on přes toto odmítnutí chtěl vzdorovat vši naději a plouti proti větru, není divu, že utonul v hloubce své pošetilosti. Kdybych ho udržovala v naději, byla bych falešnicí;

kdybych mu byla učinila po vůli, jednala bych proti svým nejlepším úmyslům a předsevzetím. Vzdoroval odmítnutí, zoufal si, ač nebyl nenáviděn. Hled'te nyní, je-li rozumné dávat mi vinu za jeho neštěstí? Ať si stěžuje ten, kdo byl oklamán, ať zoufá, komu nebyly dodrženy sliby a vyplněny naděje, ať důvěřuje, koho jsem vyzvala, ať se vychloubá ten, jež jsem přijala; ale ať mne nenazývá ukrutnicí ani vražednicí ten, komu neslibuji, koho neklamu, nevolám a nepřijímám. Nebesa dosud nechtěla, abych se zamilovala z rozkazu osudu, a je zbytečno se domnívat, že se zamiluji z vlastní vůle."

"Toto všeobecné odmítnutí ať slouží všem, kdo se o mne, každý pro sebe, ucházejí; a od nynějška ať platí, že umře-li kdo pro mne, neumírá ze žárlivosti a neštěstí, neboť ta, která nikoho nemiluje, ni-

koho nemůže činit žárlivým, a odmítnutí nelze pokládat za opovržení. Kdo mě nazývá dravcem a baziliškem, ať si mne nevnímá jakožto bytosti škodlivé a špatné; kdo mě zve nevděčnicí, ať mi neslouží, kdo neuznalou, ať mne nezná, kdo krutou, ať mne nesleduje; neboť tento dravec a bazilišek, tato nevděčnice, krutá a neuznalá, sama nikoho hledat, znát, sledovat a obsluhovat nebude. Zabíla-li Grisostoma jeho netrpělivost a nezřízená touha, proč obviňovat tedy mé počestné jednání a poctivost? Chráním-li svou čistotu ve společnosti stromů, proč ten, kdo chce, abych ji uchovala i ve společnosti jiných lidí, žádá, abych ji ztratila ve společnosti jeho? Jak víte, jsem sama bohatá a nepotřebuji bohatství cizího; miluji svobodu a nehodlám se podrobiti; nemiluji nikoho a neopovrhují nikým, neklamu tohoto, nevolám po onom, nevysmívám se jednomu, nebavím se s druhým. Počestná roz-

! mluva s děvčaty těchto vsí a péče o mé kozy, toť má zábava. Moje touhy mají za hranice tyto hory, a opouštějí-li je, je to jen, aby poz-

i rovaly krásu nebes; toť kroky, jimiž směřuje duše do své pravlasti."

Po těch slovech, nečekajíc na odpověď, obrátila se zády a zmizela

v nejužší soutěsce blízke hory, nechávajíc všechny přítomné v údivu

nad svým důvtipem i krásou. Někteří z těch, kdo byli raněni mocnou

střelou jejích zářících, krásných očí, ji chtěli, zdálo se, následovati,

i nedbajíce zřejmého odmítnutí, jež vyslechli. Když to spatřil don Quijote, uznal, že zde sluší konati rytířskou povinnost pomáhati dívkám v nesnázi, i řekl hlasitě a srozumitelně, klada ruku na rukojeť svého meče: "Ať se nikdo, budiž jakéhokoliv stavu a povolání, neodvází následovati krásnou Marcelu, sice se naň obrátí zuřivý můj hněv. Ukázala jasně a dostatečně svoji malou či žádnou vinu na smrti Grisostomově, i jak je vzdálena toho, vyhovět vášni nějakého

; svého milence. A proto je spravedlivé, aby ji, místo následování a pronásledování, všichni dobří lidé na světě ctíli a vážili si jí, ježto dokázala, že na světě onajediná žije s tak počestnými úmysly." Buď z obavy před hrozbami dona Quijota, buď proto, že jim

' Ambrosio řekl, aby skončili to, čím byli povinni přáteli, pastýři nehnuli se z místa, až ukončivše kopání a spálivše listiny Grisostomovy vložili tělo do hrobu za pláče

okolostojících. Hrob zavřeli velkým balvanem, do té doby, než bý byl dokončen náhrobek, který Ambrosio pomýšlel dáti zhotoviti s tímto nápisem:

Zde pochován je jinoch mladý, ježž usmrtily srdce touhy. On pastýř byl jen pouhý,

a pro lásku teď leží tady. Jej zahubila krutost zrady a hrubý nevděk pyšné'krásky! Jak strašné otroctví je lásky a svět se nevymaní z její vlády!

Pak zasypali hrob květy a větvemi, a projevivše všichni soustrast přáteli Ambrosiovi, rozloučili se s ním. Rovněž tak učinili Vivaldo a jeho druh i don Quijote dal sbohem svým hostitelům a cestujícím, kteří ho prosili, aby jel s nimi do Sevilly, poněvadž je to místo vhodné pro dobrodružství, jichž lze tam na každé ulici a za každým rohem nalézt více než kde jinde. Don Quijote jim poděkoval za radu a dobrou vůli zachovati se mu a řekl, že tentokrát nechce a nemůže do Sevilly, dokud nezbaví všechny okolní hory ničemných lupičů, kterými se prý hemží. Vidouce jeho chvályhodné rozhodnutí, cestující naň už nenaléhali, ale rozloučili se s ním znovu a jali se pokračovat ve své cestě, na níž jim dlouhá chvíle nebyla, neboť vyprávěli o Marcelu a Grisostomovi i o bláznovství dona Quijota, jenž se rozhodl vyhledat pastýřku Marcelu a nabídnout jí všechnu svou službu. Ale nestalo se, jak myslil, což se líčí dále v této pravdivé historii, jejíž druhá část tuto končí.

KAPITOLA XV.

o nehodě, jež potkala dona Quijota, když cestou natrefil několik yangueských surovců.

Učený Cide Hamete Benengeli vypravuje, že když se don Quijote rozloučil se svými hostiteli i se všemi ostatními účastníky Grisostomova pohřbu, dal se i se svým zbrojnošem tímže lesem, v němž byla zmizela i pastýřka Marcela; jeli jím přes dvě hodiny, hledajíce ji na všech stranách marně, až se zastavili na louce pokryté svěží travou, po níž tekla potůček, klidný a tak chladný, že vybízela a nutil, aby tam strávili hodiny odpočinku, který právě počínal. Don Quijote i Sancho sesedli, a nechavše osla i Rocinanta pásti se podle libosti v trávě, vyplenili tlumok a bez velkých ceremonií v pokoji a družnosti snědli oba, pán i sluha, co v něm našli. Sancho nedbal, aby Rocinanta spoutal, spoléhaje na to, že je tak klidný a málo bujný, že by jej všechny kobyly z pastvisek córdobských nesvedly k žádné špatnosti.

Ale osud a ďábel, který nikdy nespí, chtěli, aby tím údolím míjelo, pasouc se, stádo galicijských kobyly, náležející vozkům z Yangues, kteří obvykle odpočívají se svými stády na místech, kde je tráva a voda, a místo, kde ležel don Quijote, velmi se jim hodilo. I stalo se, že se Rocinantovi zachtělo pobavit se s dámami, a jakmile je ucítil, zapomněl na svou přirozenou zdrženlivost, a neptaje se pána o svolení, pospíšil si svěřit kobyly, co ho trápí. (Ale tyto, jak se zdálo, stály víc o pastvu než o co jiného, i přivítaly jej kopyty a zuby, takže mu zakrátko přetrhly podpěšku a on zůstal bez sedla. Avšak ještě trapnější mu asi bylo, že vozkové, vidouce násilí na jejich kobylych páchané, přiběhli s klacky a tak ho zbili, že jej povalili na zem. Vtom přiběhli udýchání don Quijote a Sancho, kteří viděli výprask Rocinantův, a don Quijote řekl: "Podle toho, co vidím*, přáteli Sancho, tohle nejsou rytíři, ale sprostá a nízká cháska. Říkám to proto, že mi můžeš pomoci náležitě pomstít urážku, kterou před naším zrakem utrpěl Rocinante." Jakpak pomstít, u všech čertů," odpověděl Sancho, "když je jich přes dvacet, a my jen dva, ba možná jen půldruhého?" Já vydám za sto," nato don Quijote a bez dalších řečí uchopil meč a vrhl se na Yangueské a stejně i Sancho Panza, povzbuzen příkladem svého pána.

Nejprve ťal don Quijote jednoho, jemuž rozťal kožený kabát a po-chroumal hřbet. Yanguiejci, vidouce, jak na ně, tak četné, odvažují se zle dotíratí dva jediní, chopili se svých holí, obstoupili si protivníky a jali se do nich pilně a prudce bušiti. Při druhé ráně srazili Sancha na zem a totéž potkalo i dona Quijote, aniž mu byla co platná jeho obratnost a statečnost. Náhoda chtěla, že klesl k nohám Ro-cinantovým, který se dosud nezvedl, z čehož patrno, jak zuřivě mlátí hole, dáte-li je do chámských a hněvivých rukou. Když Yanguejští viděli co provedli, sehnali co nejrychleji stádo a pokračovali v cestě, nechávajíce oba dobrodruhy v špatném pohodlí a ještě horší náladě.

První se vzpamatoval Sancho Panza, a vida vedle sebe pána, řekl nemocným a žalostným hlasem: "Pane doně Quijote, ach, pane doně Quijote!"

"Čeho si přeješ, bratře Sancho?" odpověděl don Quijote týmž rozněžnělým a bolestným tónem. "Chtěl bych, půjde-li to," odvětil Sancho Panza, "aby mi Vaše Milost dala dvakrát polknout nápoje toho Feoblase (Sancho mrzačí jméno hrdiny Fiera-brase), má-li jej tady po ruce; možná že bude dobrý na ztlučené hnáty jako na zranění."

"Kdybych jej tu měl, já nešťastník," odpověděl don Quijote, "co by nám scházelo? Ale přísahám ti, Sancho Panzo, u své cti potulného rytíře, že než dva dny uplynou, neporučí-li osud jinak, budu jej mít v své moci, nebo ať mi ruce upadnou."

"Ale kolik dní uplyne, Milosti, co myslíte, než budeme moci hnout nohou?" řekl Sancho Panza. "O sobě ti mohu říci," pravil ztlučený rytíř don Quijote, "že ty dny odhadnout neumím; ale tím vším jsem vinen já, protože jsem neměl vztáhnouti ruky proti lidem, kteří nejsou rytíři jako já, a proto myslím, že za trest, že jsem přestoupil zákony rytířské, dovolil bůh bitev, abych byl takto potrestán. Pročež, bratře Sancho, je třeba, abys byl pozoren toho, co ti nyní řeknu, neboť je to velmi důležité pro dobro nás obou: totiž když uvidíš, že podobná chátra nám činí nějaké příkoří, nesmíš čekat, až já se proti ní chopím meče, poněvadž to se nestane už nikdy, ale chop se meče sám a potrestej je po své chuti; a kdyby k jejich pomoci a obraně přispěchali rytíři, dovedu tě ubrániti a napadnouti je vši svou mocí, neboť jsi už viděl v tisíci případech a zkušenostech, kam až sahá síla tohoto mého mocného ramene." Tak pyšným se stal ubohý rytíř pro vítězství nad statečným Biskajcem.

Ale pokyn pánův se nezdál tak dobrým Sanchu Panzovi, aby neodpověděl: "Pane, jsem člověkem mírumilovným, mírným a pokojným a umím snést jakékoliv příkoří, protože mám ženu a děti. Pročež vězte

zase vy, Milosti, neboť jako rozkaz vám to sdělit nemohu, že se nikdy meče nechopím, ani proti prost'ákovu, ani proti rytíři, a že ode dneška spánembohem odpouštím příkoří, která mi kdo učinil nebo učiní, ať je na mně spáchal, páše či spáchati má urozený nebo neurozený, boháč nebo chudák, šlechtic nebo měšťák, nevyjímaje žádný stav a povolání."

Slyše to jeho pán odpověděl: "Chtěl bych mít dosti dechu, abych mohl hovořit trochu pohodlně, a přál bych si, aby bolest v boku se poněkud utišila, a vyložil bych ti, Panzo, na jakém jsi omylu. Rozmysli si, hříšníku, jestli vítr osudu, dosud nám tak nepříznivý, obrátí se v náš prospěch a nadme plachty přání, abychom bezpečně a bez nehody přistáli u některého z ostrovů, jež jsem ti slíbil! Co by z tebe bylo, kdybych ho dobyl a udělal tě jeho pánem? Ale ty dokážeš, že to nebude možné, protože nejsi rytíř a nechceš jím být, nejsi statečný a nechceš se mstít za urážky a bránit svoje panství. Neboť musíš vědět, že v královstvích a zemích nově dobytých duchové obyvatel nejsou nikdy tak klidní, ani tak naklonění novému pánu, aby

nebylo obav, že neučiní něco neočekávaného, aby znovu změnili stav věcí a zkusili znovu, jak se říká, štěstí; a je třeba, aby nový majitel měl rozum a uměl vládnouti a aby byl statečný a uměl bojovat a bránit se v každé nesnázi."

"V té, která nás potkala dnes," odpověděl Sancho, "bych býval raději neměl ten rozum a tu statečnost, o nichž Vaše Milost mluví. Ale přísahám vám, jakože jsem chudák, že potřebuji spíš obkladů než výkladů. Zkuste, Milosti, můžete-li vstát, a pomůžeme Rocinantovi, ač si toho nezaslouží, neboť on byl hlavní příčinou všeho toho bití. Nikdy bych to o Rocinantovi nevěřil, měl jsem ho za osobu cudnou a mírumilovnou, jako já jsem. Konečně, dobře se říká, že je potřeba dlouhé doby, než poznáš druhé, a že na tomto světě není věci jisté. Kdopak by byl řekl, že po těch velkých ranách, jež Vaše Milost zasadila onomu ubohému bludnému rytíři, přijde tak náhle ta průtrž ran, která se snesla na naše hřbety?"

"A to ještě tvůj," odpověděl don Quijote, je asi zvyklý na podobné deště; ale můj, vychovaný v měkkém hedvábí, cítil zřejmě více bolest té nehody, a kdybych nemyslil - ale co říkám nemyslil, vždyť to vím zcela jistě -, že všechny tyto nepříjemnosti nutně provázejí povolání rytířské, zemřel bych na místě samou zlostí."

Nato odvětil zbrojnoš: "Pane, když tedy tyto nehody jsou sklizní rytířství, povězte mi laskavě, žne-li se často, nebo jen v určitých obdobích, neboť se mi zdá, že po dvou sklizních nebudeme už schopni třetí, nepomůže-li nám Bůh v nekonečném svém milosrdenství,"

"Věz, příteli Sancho," odpověděl don Quijote, "že život potulných rytířů podléhá tisící nebezpečí a strastí, ale právě tak se může brzo stát, že bludní rytíři stanou se králi a císaři, jak se to ukázalo na mnoha různých rytířích, jichž historii důkladně znám; a mohl bych ti nyní vyprávět, kdyby mi bolest dovolila, o některých, kteří pouhou statečností svého ramene došli těch řečených vysokých hodností, však předtím je samy potkaly nejrůznější nehody a trápení. Tak statečný Amadis Galský dostal se do moci svého smrtelného nepřítele čaroděje Arcause a ví se bezpečně, že byv jím v zajetí připoután k sloupu na nádvoří, dostal od něho více než dvě stě ran koňskou otěží, ba kterýsi nejmenovaný, avšak věrohodný autor praví, že Arcalaus chytil rytíře Feba do jakéhosi propadliště, které se mu otevřelo pod nohama v jistém hradu, a rytíř spadl do hluboké jámy pod zemí spoután už na nohou i na rukou a tam mu dali, jak se říká, klystýr ze sněhové vody a písku, až neměl už daleko k smrti, a kdyby mu v té velké nouzi nebylo pomoheno mudrcem, jeho velkým přítelem, ubohý rytíř by to byl odskákal."

"Mohu se tudíž klidně řadit k takovým mužům, tím spíše, že horší urážky snesli než ty, které nyní my snášíme. Neboť to ti chci říci, Sancho, že neurážejí rány zasazené věcmi, jež se dostaly do ruky pouhou náhodou, a toto je výslovně vyjádřeno v zákonu souboje: udeří-li švec někoho kopytem, jež drží v ruce, nelze říci, ač je kopyto ze dřeva, že udeřený dostal ránu holí. Říkám to, aby sis nemyslil, že proto, že jsme v té hádce byli ztlučeni, jsme proto už pohaněni: neboť zbraně, jež oni lidé měli a jimiž nás zřezali, byly jejich hole a žádný z nich, pokud si vzpomínám, neměl kordu, meče nebo dýky." Já jsem se nestačil na to podívat," odvětil Sancho, "protože sotva jsem sáhl po meči, dali mi těmi svými klacky pomazání, že oči přestaly vidět a nohy mě přestaly nést a svalil jsem se, kde teď ležím; a proto mne ani tak netrápí pomyšlení, byla-li to urážka či rie, jako bolest po těch ranách, které se mi stejně vtiskly do paměti jako do zad."

"Přesto ti pravím, bratře Panzo," odpověděl don Quijote, "že není vzpomínky, již by čas nezahladil, ani bolestí, již by smrt neodnesla."

"Ale může být většího neštěstí," řekl nato Panza, "než to, které čeká, až je čas zahladí a smrt odnese? Kdyby tato naše nepřízeň byla z těch, co se vyhojí párem obkladů, nebylo by tak zle; ale vidím, že nestačí obvazy z celé nemocnice, aby se nám vedlo líp."

"Nech toho a načerpej sil ze své slabosti," pravil don Quijote; já učiním totéž a podíváme se, jak je Rocinantovi, kterému, jak se mi zdá, nepřipadla, ubožákovi, nejmenší část neštěstí."

"Není divu," odvětil Sancho, "vždyť je přece také potulným rytířem. To, čemu se divím, je, že moje zvíře vyvázlo svobodně a bez úrazu, kdežto nám polámali žebra."

"Vždy nechává Osud jedny dveře v neštěstí otevřeny, aby je napravil," pravil don Quijote; "říkám to, protože to dobytče nahradí mi nyní Rocinanta a donese mě odsud na nějaký hrad, kde si vyhojím své rány. A nebudu se ostýchat pro takovou jízdu, neboť si vzpomínám, že jsem četl, jak onen dobrý stařík Silentus, vychovatel a učitel veselého boha smíchu, když vstupoval do města o sto branách, jel velmi pohodlně na velmi pěkném oslu."

"To je pravda, že asi jel, jako Vaše Milost praví," odvětil Sancho; "ale je rozdíl jet, anebo viset přes koně jako pytel smetí." Nato řekl don Quijote: "Rány utřené v boji spíše cti přidají, než ; uberou; a proto, příteli Panzo, mi víc neodpovídej, ale jak jsem ti řekl, zvedni se, jak nejlíp umíš, a vysaď mě, jak se ti zlíbí, na své dobytče a berme se odsud, než přijde noc a zastane nás v této pustině."

"Ale -) vždyť jsem slyšel od Vaší Milosti," řekl Panza, "že to je velmi rytířské, spát v pustině a samotě po většinu roku a že to mají za velké štěstí."

"Tak jest," nato don Quijote, "když jinak nemohou, anebo když jsou zamilováni: a to je tak pravda, že byl jednou rytíř, který strávil na skále \ dvě léta, v slunci i stínu, vystaven nepohodám nebeským, aniž o tom "věděla jeho paní; jedním takovým byl Amadis, když si dal jméno Ne-' známého Krasavce a vzdálil se na Chudou skálu, nevím teď, zda na osm let nebo osm měsíců; stačí, že tam odešel činiti pokání za nevzpomínám už jakou hloupost, kterou mu provedla paní Oriana. Ale nechme toho už, Sancho, a pospěš si, než stihne tvoje dobytče podobné neštěstí jako Rocinanta."

"To by musil sám čert," řekl Sancho a třicetkrát zavzdychav, šede-sátkrát zabědovav a stodvacedcrát prokletv toho, kdo ho sem přivedl, l vstal, avšak zůstal vprostřed cesty ohnut jako turecký luk, nemoha se ; dokonale napřímít; a v takovém trápení připravil osla, který také tro-, chu zdívočel z přílišné své svobody toho dne. Potom zvedl Rocinanta, který by se jistě nedal zahanbiti svým pánem a Sanchem, kdyby byl měl jazyk, stvořený k nářku. Nakonec Sancho uložil dona Quijota na osla, přivázal záň Rocinanta a vzav osla za ohlávku zamířil zvolňoučce ; tam, kde se domníval, že asi vede královská silnice. A osud, který je-i jich věcem čím dál tím více přál, zavedl ho, dřív než ušel malou míli, na cestu, na níž odkryl hospodu, v níž don Quijote mermomocí chtěl ;' Vidět hrad. Sancho ujišťoval, že je to hospoda, a jeho pán, že hrad, a spor trval, až přišli k ní, i vstoupil do ní Sancho bez dalšího zkoumání se vši svou výpravou.

KAPITOLA XVI.

o tom, co potkalo důmyslného rytíře v hospodě, již měl za hrad.

Hostinský, vida dona Quijota naloženého přes osla, tázal se San-cha, co mu je. Sancho odpověděl, že to nic není, že jenom spadl ze skály a že si trochu pohmoždil žebra. Hostinský měl ženu, která měla povahu jinou, než podobné ženy mívají, neboť byla od přírody soucitná a trpěla nehodami bližních. Přiběhla hned ošetřovat dona Quijota a zavolala si ku pomoci i svou svobodnou, velmi hezkou dceru. V hospodě sloužila též holčice z Asturie, široké tváře, silného týlu, ohrnutého nosu, najedno oko šilhavá a na druhé také moc neviděla; pravda je, že statnost těla nahrazovala ostatní chyby. Od hlavy k patě neměla sedm pídí a hřbet, který ji trochu tížil, působil, že hleděla k zemi více, než by si byla přála. Tato krasavice pomáhala tedy děvčeti a obě ustlaly donu Quijotovi na bídém lůžku v místnosti, jež nesla patrné známky bývalého seníku a kde se uložil nějaký mezkař, trochu opodál dona Quijota. Ač bylo jeho lůžko ze sedel a houní jeho mezků, bylo přece mnohem lepší než postel dona Quijota, která se skládala pouze ze čtyř sukovitých prken na dvou kulhavých lavicích a z peřiny tenké jako zíněnka, plné chuchvalců, jež by každý, kdo by děrami neviděl, že jsou z vlny, mohl pokládat za oblázky pro jejich tvrdost, ze dvou prostěradel z kůže na povlékání štítů a z příkrývky, jejíž niti bylo by bývalo snadno spočíst, aniž by jedna ušla. Do té zlořečené postele si lehl don Quijote; potom jej hostinská a její dcera obvázaly shůry až dolů a Maritornes (tak se jmenovala Astuřanka) jim svítila.

Když hospodská viděla při obvazování, že je don Quijote místy samá modřina, řekla, že se to spíš podobá výprasku než pádu. "To není od výprasku," řekl Sancho, "ale skála byla plna hrotů a hran, a každá z nich udělala jednu modřinu;" a také jí povídal: "Zařídte to, paničko, laskavě, aby vám nějaký ten obvaz zbyl, protože tu je ještě někdo, kdo jej potřebuje; mne také trochu bolí v zádech."

"Vy jste tedy," odpověděla hospodská, "také musil spadnout?"

"Nespadl jsem," řekl Sancho, "ale když jsem viděl ten přemet mého pána, tak se mi rozbolelo tělo, že mi připadá, jako bych byl dostal tisíc ran

holí."

"To je možné," pravilo děvčátko z hospody, "mně se několikrát zdálo, že padám z věže a stále nemohu dopadnout, a když jsem se probudila, byla jsem tak zmlácená a polámaná, jako kdybych opravdu byla spadla."

"Háček je v tom, paní," odpověděl Sancho Panza, "že mně se nezdálo nic, ale byl jsem ve bdělejším stavu než nyní, a přece mám skoro tolik modřin jako můj pán don Quijote."

Jak se jmenuje ten pán?" tázala se Astuřanka Maritornes. "Don Quijote de la Mancha," odvětil Sancho Panza, "a je dobrodružným rytířem, a to jedním z nejlepších a nejzdatnějších, které odedávna bylo lze v světě nalézt."

"Co je to dobrodružný rytíř?" znovu nato holka. "Tak málo jste ještě na světě, že to nevíte?" odpověděl Sancho Panza; "vězte, má drahá, že dobrodružný rytíř je člověk, který, než řeknete dvě slova, dostane buďto výprask nebo korunu císařskou. Dnes je tím nejnešťastnějším tvorem na zemi a tím nejpotřebnějším, a zítra bude moci dát svému zbrojnoši dvě nebo tři království."

"Ale jakpak že nemáte, když náležíte tak dobrému pánovi, alespoň nějaké hrabství?" řekla hospodská. Ještě je brzo," odpověděl Sancho, "protože jsme teprv měsíc na cestě za

dobrodružstvím a ještě se nám vlastně nepříhodilo žádné, neboť to bývá, že člověk hledá jednu věc, a nalezne jinou. Pravdaje, že uzdraví-li se můj pán don Quijote z tohoto zranění nebo pádu a nezůstaňu-li já z něho mrzákem, nevyměnil bych své naděje za nejlepší hodnost ve Španělsku."

Don Quijote poslouchal velmi pozorně tyto řeči a sedaje si, jak jen mohl, na postel a bera hostinskou za ruku, řekl jí: "Věřte mi, krásná paní, že se můžete zvát šťastnou, neboť jste přijala na svém hradě moji osobu, a ta je taková, že jestliže ji nevychvaluji, je to jen proto, že se říká, že samochvála snižuje, ale můj zbrojnoš vám poví, kdo jsem. Jen vám povím, že navěky zaznamenám ve své paměti službu, již jste mi prokázaly, a budu vám vděčen, pokud budu živ, a kdyby se bylo líbilo nebesům, aby mě láska tak nepřemohla a nevydala svým zákonům a očím oné krásné nevděčnice, jejíž jméno si nyní myslím, pány mé svobody byly by zraky této hezké slečny." Hostinská i její dcera byly v rozpacích a stejně i dobrá Maritornes, když slyšely řeči bludného rytíře, kterým rozuměly asi tak, jako kdyby mluvil řecky; ale chápaly dobře, že jejich účel je dvorný a galantní. A poněvadž na podobnou mluvu nebyly zvyklé, hleděly naň v podivu, zdál se jim člověkem neobvyklým a opustily jej poděkovavše za jeho dvornost po hospodsku.

Astuřanka Maritornes ošetřila potom Sancha, který toho potřeboval neméně než jeho pán. Mezkař si s ní byl ujednal, že se spolu

té noci vyspí, a ona mu dala čestné slovo, že k němu přijde, až se hosté uloží a její páni usnou, a že mu vyhoví ve všem, co jen bude chtít. O té dobré holčině se vypráví, že nikdy neučinila takového slibu, aby jej také nesplnila, i kdyby jej byla dala v lese a beze svědků, neboť se měla za ženu čestnou; to, že sloužila v hospodě, za ponížení nepokládala, ježto říkala, že neštěstí a nehody ji přivedly do toho stavu.

Tvrdá, úzká, nedostačující a zrádná postel dona Quijota stála první uprostřed té sešlé stáje a vedle ní ustlal si Sancho, maje pouze rohož a přikrývku, která vypadala, jako by byla spíš z cucků než z vlny. Pak přicházelo lože mezkařovo, postavené, jak už řečeno, ze sedel a z postroje jeho dvou nejlepších mezků, jichž měl dvanáct, čistých, tlustých, pověstných, neboť byl to jeden z bohatých mezkařů arevalských; spisovatel této historie se o tomto mezkaři zvláště zmiňuje, protože ho velmi dobře znal, ba vypravuje se, že byl jeho vzdáleným příbuzným. Mimoto Cide Hamete Benengeli byl dějepiscem velmi zvědavým a velmi přesným ve všem a je to zřejmo z toho, že nechtěl pominout ani věci právě zmíněných, ač jsou tak nepatrné a tak nedůležité. Z toho si mohou vzít příklad dějepisci věcí vážných, kteří nám líčí činy tak krátce a stručně, že sotva dojdou našeho sluchu, nechávající, ať už z nedbalosti, ze zlomyslnosti nebo z nevědomosti, hlavní část díla v kalamárii. Tisíckrát budiž pozdraven autor Tablanta, Ricamonta a autor toho díla, kde se vypravují skutky hraběte Tomillase: ti líčí všechno s jinší podrobností!

Pravím tedy, že když mezkař šel dohlédnout ještě na mezky a podruhé je nakrmil, natáhl se na svá sedla a jal se čekat svou velepřes-nou Maritornes. Sancho byl už obvázan a ležel, a ač usiloval usnout, nešlo to pro bolest v žebrech; don Quijote z téhož důvodu měl oči otevřeny jako zajíc. Celá hospoda byla už utichla a nebylo v ní jiného světla než z lampy hořící uprostřed vjezdu. To podivuhodné ticho a nikdy rytíře neopouštějící vzpomínky na události, na každé straně vyprávěné v knihách, způsobivších jeho neštěstí, mu přivedly na mysl jedno z nejpodivnějších bláznovství, jež možno vymyslet: vy-vzpomněl si totiž, že je v slavném hradě (jak jsme již pověděli, hrady byly u něho všechny hospody, v nichž bytoval), že dcerka hospodského byla dcerou pána hradu a že, přemožena jeho šlechetností, se do něho

zamilovala a slíbila mu, že té noci bez vědomí rodičů přijde se s ním trochu vyspat. A pokládaje veškeren tento nesmysl, jež si vytvořil, za jistý a pravdivý, počal se starati a zabývatí nebezpečím, do něhož upadla jeho počestnost, a slíbil si v srdci, že nezradí svou

paní Dulcineu z Tobosa, i kdyby si k němu lehla sama královna Gi-nevra s dvorní dámou Quintafionou.

Zatímco myslil na tyto nerozumnosti, nadešla hodina (pro něho nešťastná) příchodu Astuřanky, jež, v košili a bosá, s vlasy ve vlněné síti, tichými a pozornými kroky vstoupila do místnosti, kde ti tři odpočívali, hledajíc mezkaře. Ale sotva překročila práh, don Quijote ji ucítil a posadiv se na posteli prese své obvazy a bolesti v kříži vztáhl ramena po krásné slečně Astuřance, jež pozorně a tiše s rukama nataženýma tápala po svém milenci. Nahmatala ruce dona Quijota, jenž ji vzal pevně za zápěstí a přitáhnoují k sobě, aniž se odvážíla říci slovo, posadil ji na postel. Pak jí sáhl po košili, a ač byla z rezného - plátka, jemu se zdála z nejjemnějšího, tenkého kmentu. V zápěstích měla šňůry skleněných perel, a jemu se zdály drahocennými perlami východními; vlasy, které se dosti podobaly žíním, ucítil jako vlákna nejjasnějšího zlata arabského, jehož zář i slunce zastíňuje, a dech, který jistě bylo cítit vychladlým včerejším salátem, mu voněl: něžnou a příjemnou vůní; zkrátka vymaloval si ji ve své fantazii tak, jak to byl četl ve svých knihách o nějaké princezně, jež přišla navštívit zraněného rytíře, zmoženého láskou k ní - se všemi půvaby, o nichž tam lze číst. A taková byla zaslepenost ubohého rytíře, že ani , dotek, ani dech, ani jiné vlastnosti výtečné panenky ho z bludu nevyvedly, ač by se z nich udělalo špatně každému, kdo není mezka-řem. Ale jemu se zdálo, že objímá bohyni krásy; a drže ji pevně, jal se k ní milostně a tiše mluvit:

"Přál bych si, krásná a vznešená paní, abych vám mohl splatit nesmírnou milost, již jste mi prokázala pohledem na svou velkou krásu. Však osud, který neúnavně pronásleduje dobré, přivedl mě na toto lůžko a ležím zde tak zmlácen a polámán, že i kdybych měl sebelepší vůli vyhověti vaší touze, nebylo by to možno. A k této nemožnosti přistupuje jiná větší, totiž slib věrnosti, učiněný mnou neporovnatelné Dulcinei z Tobosa, jediné paní mých nejskrytějších myšlenek. Kdyby toho nebylo, nebyl bych tak pošetilým rytířem, abych si nechal pro nic za nic ujítí šťastnou příležitost, již mi poskytla vaše velká dobrota."

Maritornes se úzkostí potila cítíc, jak ji don Quijote drží, a aniž chápala nebo i poslouchala jeho řeči, snažila se mu mlčky vymknout. Povedený mezkař, jemuž nedaly usnout jeho hříšné touhy, uslyšel holku hned, jak překročila práh, poslouchal pozorně vše, co don Quijote povídal, a žárliv, že mu Astuřanka nesplnila slib pro jiného, přiblížil se k posteli dona Quijota, čekaje tiše, k čemu ty řeči,

jinž nemohl rozumět, povedou. Ale když viděl, že holčice se namáhá se vyprostit a že don Quijote se namáhají udržet, uznal to za špatný vtíp, zvedl ruku a dal zamilovanému rytíři takovou nehoráznou ránu přes hubené čelisti, až mu zalil ústa krví, a nejsa tím ještě spokojen, skočil mu na záda a řádně ho po tlapal odeshora dolů. Postel, která byla trochu chatrná a nepevných základů, nemohouc snéstí přírůstek zatížení, se rozsypala a hlukem vzbudila hostinského, jenž si pomyslíl hned, že v tom má asi prsty Maritornes, protože neodpovídala na hlasité volání. S tím podezřením vstal, zapálil svíčku a šel za rámusem. Holka, vidouc přícházeti svého pána celého rozvztekaného, popletena strachem utekla na postel Sancha Panzy, který ještě spal, a tam se skrčila do klubíčka. Hospodský vstoupil řka: "Kde jen jsi, běhno! Jistěže jsi to spískala ty!"

Vtom se probudil Sancho a cíť něco skoro na sobě myslil, že ho tlačí můra, a jal se rozdávat rány pěstí na obě strany; většinu z nich dostala Maritornes, jež odhodila pro bolest všechnu počestnost a vrátila jich Sanchovi tolik, že ho naneštěstí probudila; a Sancho, když viděl, že s ním nevím kdo takhle nakládá, zvedl se, jak mohl, popadl se s Maritornes do křížku a mezi oběma počala ta nejurputnější a nejpůvabnější rvačka na světě. Jakmile mezkař spatřil ve světle hostinského svíce, jak se vede jeho dámě, nechal dona Quijota a běžel jí přispět nutnou pomocí. Totéž učinil hostinský, který však naopak chtěl holku potrestat, myslé bezpochyby, že ona jediná je příčinou oné všeobecné harmonie. A tak jako se říká, že kocour hryže myš, myš provaz, provaz kůl, mezkař bil do Sancha, Sancho do holky, holka do něho, hostinský do holky a všichni se mydlili s takovým spěchem, že si okamžiku odpočinku nedopřávali. Ke všemu ještě hostinskému zhasla svíčka a v nastalé tmě tloukli se všichni bez milosti po ohmatu, a kam padla rána, chlupy nerostly.

Té noci bytoval náhodou v hospodě biřic takzvaného "starého" Svatého bratrstva z Toleda, jenž, slyše rovněž neobyčejný hřmot rvačky, popadl úřední hůl a plechové pouzdro se svými doklady, vešel potmě do místnosti volaje: "Ve jménu spravedlnosti, ve jménu Svatého bratrstva." Prvního nahmatal ztlučeného dona Quijota, nataženého na své spadlé posteli bradou vzhůru a bez paměti, a Uchopiv jej po ohmatu za bradu, stále volal: "Bděte zákonů!" Ale když ten, kterého držel, se nehýbal a nemukal, srozuměl, že je mrtev a že ti, kdož se tam s ním nalézají, jsou vrahy, a na tom podezření vykřikl hlasitěji: "Zavřete dveře hospody a nikdo ať neodchází, zabili tu člověka!" Ta slova zarazila všechny a každý nechal rvačky v okamžiku, kdy

ho zastihl hlas. Hospodský odešel do své komory, mezkař se uchýlil na svá sedla, holka do svého doupěte, jen nešťastní don Quijote a Sancho nemohli se pohnout z místa. Tu pustil biřic bradu dona Quijota a šel pro světlo, aby mohl vyhledat a zatknout viníky; ale nenalezl nic, protože hospodský chytře zhasil lampu vraceje se do své světnice, i musil biřic ke krbu, kde s notnou námahou a po dlouhé době zapálil jinou lampu.

KAPITOLA XVII.,

kde se pokračuje v nesčetných svízelných statečného dona Quijota a dobrého zbrojnoše Sancha Panzy v hospodě, kterou na své neštěstí don Quijote měl za hrad.

Zatím se už probudil don Quijote z mdloby a týmž hlasem, jímž předchozího dne volal svého zbrojnoše, když ležel v údolí holí, počal ho zvatí říka: "Příteli Sancho, spíš? Spíš, příteli Sancho?" Jakpak mám, já ubohý, spát," odpověděl Sancho pln smutku a nevole, "když se zdá, že si mě dnes v noci všichni čerti usmyslili týrat?"

"Buď'jist, že je tomu skutečně tak," odvětil don Quijote, "protože buď' nic nevím, neboje tento hrad začarován, neboť ti povím... Ale musíš mi přísahat, že to, co ti nyní chci říci, zatajíš, pokud budu živ."

"Přisahám," nato Sancho. "Žádám přísahu," pravil don Quijote, "neboť nechci, aby byl někdo připraven o čest."

"Vždyť povídám, že přísahám," opakoval Sancho, "a nepovím to, pokud bude Vaše Milost živa, a dej Bůh, abych to mohl vyzradit už zítra." Jednám s tebou snad tak špatně," tázal se don Quijote, "že mě chceš vidět tak brzo v rakvi?"

"Proto ne," odpověděl Sancho, "ale poněvadž nerad věci uchovávám v tajnosti a nechtěl bych, aby mi samým uchováním shnily."

"Ať je to tedy pro cokoliv," řekl don Quijote, "spoléhám na tvou lásku a na tvou slušnost; věz, že této noci mě potkala jedna z nejpodivnějších příhod, jíž si budu vážit, a abych ti zkrátka řekl, před chvílí ke mně přišla dcera majitele zámku, která je nejšvarnější a nejkrásnější pannou, již lze nalézt na velké části světa. Co bych ti mohl říci o sličnosti její osoby, co o jejím bystrém rozumu a co jiných skrytých věcí! Všechno zamlčím a pomínu, abych neporušil věrnost, jíž jsem povinen své paní Dulcinei z Tobosa. Jen ti povím, že buď mi nebesa záviděla tolik štěstí, do mých rukou osudem vloženého, buď, a to je nejpravděpodobnější, tento zámek je začarován, jak jsem už řekl; neboť když jsem s ní byl v nejsladší a nejmilostnější rozmluvě, aniž jsem co viděl a aniž jsem věděl, odkud co přichází, jakási ruka, patřící paži nějakého neobyčejného obra, mi dala takovou ránu do zubů, že mám čelisti celé krvavé, a potom mě zbila, že je mi hůř než včera, když nám učinili to příkoří mezkaři pro výstřednosti Rocinantovy. Podle toho soudím, že poklad krásy té panny je asi střežen nějakým začarovaným Maurem a není mi určen."

"Mně také ne," odpověděl Sancho, "protože mne zmydlilo více než čtyři sta Maurů a včerejší výprask holemi byl proti tomu pravým pochutnáním. Ale povězte mi, pane, jak můžete tuhle příhodu nazvat dobrou a zvláštní, když jsme při ní byli zvěděni tak, jak jsme byli? A to ještě vy, Milosti, méně než já, poněvadž jste měl v náručí tu nevyrovnatelnou krásku. Ale copak jsem měl já? Leda ty největší rány, co jsem kdy v životě utržil a utržím. Běda mně i matce, jež mě zrodila, že nejsem potulným rytířem a nikdy jím nejspíš nebudu a z každého výprasku to hlavní si odnesu já."

"Tak tyjsi byl také bit?" řekl don Quijote. "Copak jsem to už neřekl, běda mému rodu," pravil Sancho. "Nestýskej, příteli," nato don Quijote, "neboť nyní vyrobím drahocennou mast a ta nás uzdraví v okamžiku."

Zatím se podařilo biřicovi rozsvítit lampu, i šel se podívat na domněle mrtvého. Ajakmile ho spatřil Sancho vstupovat, v košili, s šátkem na hlavě, lampou v ruce a velmi zamračenou tvář, tázal se Svého pána: "Pane, cožpak je-li to ten zakletý Maur ajde nás znovu trestat, zůstalo-li něco, zač jsme ještě nedostali."

"To nemůže být Maur," odpověděl don Quijote, "protože začarované nikdo nemůže vidět."

"Nemůže-li vidět, může je cítit," řekl Sancho, "o tom by mohl vyprávět můj hřbet."

"Můj také," odvětil don Quijote, "ale to není dostatečným znamením pro to, že tento je začarovaný Maurem."

Biřic se přiblížil a vida je v tak klidné rozmluvě byl udiven. Ovšem, don Quijote ležel ještě nznak nemoha se hnout, jak byl ztlučten a spoután obvazy. Biřic k němu přišel a řekl mu: "Nu tak, jak se daří, brachu?"

"Mluvil bych vychovaněji," odpověděl don Quijote, "kdybych byl vámi. Mluví se v této zemi takto s bludnými rytíři, truhlíku?" Biřic, vida se tak hrubě odbyt od člověka tak zbědovaného, nemohl to snést a zvednuv lampu se vším olejem dal jí donu Quijotovi do hlavy a řádně mu ji narazil.

Poněvadž vše se octlo v temnotě, odešel a Sancho Panza řekl: "Bezpochyby, pane, je to přece jen začarovaný Maur a ten poklad, co hlídá, od něho budou mít jiní; my od něho máme jen rány pěstí a lampou."

"Tak tomu bude," odpověděl don Quijote, "a nesmíme si všimati těchto kouzel, ani zuřit a zlobit se pro ně, neboť jsou neviditelní a přízrační ti, kdo je působí, a nebudeme mít, na kom se mstít, i když nejvíce budeme chtít. Vstaň, Sancho, můžeš-li, a zavolej velitele této pevnosti a požádej, ať mi opatří trochu octa, vína, soli a marjánky, abych mohl připravit uzdravující balzám, neboť, myslím, mám ho nyní vskutku zapotřebí, protože mi silně teče krev z rány, již mi dala ta příšera."

Sancho vstal se značnou bolestí v kostech, tápal k hostinskému a vrazil do drába poslouchajícího, co kutí jeho nepřítel, i řekl: "Pane, ať jste kdokoliv, opatřte nám laskavě a milostivě trochu mar-jánky, octa, vína a soli, aby se mohl uzdravit jeden z nejlepších bludných rytířů na světě, který leží tam na posteli poraněn rukama zakletého Maura v této hospodě." Když tohle biřic slyšel, řekl si, že mluví s bláznem, ale protože už počínalo svítat, otevřel vrata hospody, a zavolav hostinského, řekl mu, co si ten dobrý muž přeje. Hostinský mu všecko sehnal a Sancho to odnesl donu Quijotovi, který se držel za hlavu naříkaje na ránu lampou; naběhly mu však po ní pouze dvě větší boule a to, co pokládal za krev, byl jen pot, jenž z něho tekł z úzkosti z přestálého týrání.

Vzal ty věci, smíchal je a vařil je notnou chvíli, až se mu zdálo, že už stačí. Pak chtěl nějakou láhev, aby to do ní vлил, a protože jí v hospodě nebylo, rozhodl se slít to do baňky nebo nádoby na olej, kterou mu hostinský daroval; potom se nad baňkou pomodlil víc než osmdesát otčenášů a tolikéž Zdravas, Maria, Zdravas, Královno, a Věřím v Boha a při každém slově to žehnal křížem. Při tom všem byli Sancho, hostinský a biřic, neboť mezkař šel se klidně postarat o svá dobytčata. Nakonec chtěl sám první vyzkoušet moc drahocenného balzámu a tak se napil toho, co se do baňky nevešlo; byla toho v hrnku, v němž vařil, asi libra. Ale jak to jen vypil, začal zvracet, až mu nezbylo toho nejmenšího v žaludku, a tím nucením a námahou při zvracení se úžasně zpotil, i nařídil, aby ho přikryli a nechali s pokojem. Tak se i stalo a on spal po tři hodiny, a když vstal, cítil takovou úlevu v těle a takové polevení bolestí, že se pokládal za uzdraveného a věřil opravdu, že toho dosáhl díky balzámu Fierabrasovu a že s takovým lékem může od nynějška podstoupiti jakékoli zápasy, bitvy a spory, i ty nejnebezpečnější.

Sancho Panza, který pokládal rovněž za div uzdravení pánovo, ho prosil, aby mu dal, co zbývalo v hrnci, a málo toho nebylo. Don Quijote nic nenamítal a on, uchopiv hrnec do obou rukou, s velkou důvěrou a ještě větší chutí vлил nápoj do hrdla a vypil ho o málo méně než jeho pán. I stalo se, že žaludek ubohého Sancha nebyl tak jemný jako žaludek jeho pána, a tak dřív, než mohl vrhnout, byl stížen takovými křečemi a trýzní, takovým pocením a mdlobami, že opravdu myslil, že nadešla jeho poslední hodinka a v té úzkosti a zármutku proklínal balzám i bídніка, který mu jej dal. Vida to don Quijote řekl: "Myslím, Sancho, že tohle všechno tě potkalo, protože nejsi pasován na rytíře, a já se domnívám, že tento nápoj nemůže

těm, kteří jimi nejsou, býti na prospěch." Jestli to Vaše Milost věděla," odpověděl Sancho, "tak čert vem mne i celý můj rod, proč jste dovolil, abych se napil?" Zatím nápoj skončil své vnitřní dílo a chudák zbrojnoš počal se vyprazdňovat nahoře i dole tak rychle, že ani rohož, na niž zase ulehl, ani rezné prostěradlo, jímž se přikryl, nebyly už k potřebě. Potil a potil se s takovým zmítáním, že nejen on, ale i všichni myslili, že má života nakrátce. Ta bouře a

nevolnost trvala téměř dvě hodiny, po nichž mu nebylo tak jako pánovi, ale zůstal tak rozmlácen a zmořen, že se nemohl na nohou udržet.

Ale don Quijote, jenž, jak jsem už řekl, se cítil lehký a zdrav, přál si vyjeti za dobrodružstvími, ježto se mu zdálo, že o všechen čas, který tam tráví, okrádá svět i ty, kdo v něm potřebují jeho přízně a ochrany; chtěl vyrazit tím spíš, že pevně důvěřoval svému balzámu; tak veden touto touhou sám osedlal si Rocinanta i zvíře zbrojnošovo, jemuž též pomohl obléci se a vylézt na osla. Vstoupil na koně a zajížděje do kouta dvora vzal si tam starou píku, aby mu sloužila za kopí. Všichni, kdo byli v hospodě, si ho prohlíželi a bylo jich přes dvacet, mezi nimi i dcerka hostinského; on z ní rovněž očí nespouštěl a co chvíli vzdychal jakoby z nejtajnější hloubi svého nitra, však všichni se domnívali, nebo alespoň ti, kdo ho večer viděli obvazovat, že vzdychá pro bolesti v kříži.

Když byli oba v sedle, zavolal ve vratech hospody hospodského a řekl mu hlasem velmi důrazným a vážným: "Mnoho velikých služeb bylo mi, pane veliteli, prokázáno v tomto vašem hradě a jsem vám za ně povinen a zavázán pro všechny dny svého života. Mohu-li vám je zaplatit tím, že bych vás pomstil na nějakém hrdopýškovi, jenž vám ublížil, vězte, že to je právě mým povolením, pomáhati slabým, mstít uražené a trestati věrolomnost. Vzpomínejte, a naleznete-li něco toho druhu, co byste mi uložil, jen povězte a slibuji vám při řádu rytířském, jehož jsem dosáhl, že uspokojím vaši žádost a splatím službu vaší dobré vůli." Hospodský mu odpověděl stejně klidně: "Pane rytíři, nepotřebuji, aby Vaše Milost mstila za mne nějaké bezpráví, protože, děje-li se mi jaké, umím se pomstít sám. Jen potřebuji, aby mi Vaše Milost zaplatila útratu, kterou dnes v noci v hospodě udělala, za slámu a obrok oběma zvířatům a za jídlo a za lože."

"Tedy hospoda je to?" tázal se don Quijote. "A poctivá," hospodský nato. "Tudíž jsem se až do nynějška mýlil," odpověděl don Quijote, "neboť jsem si opravdu myslel, že je to hrad, a ne špatný. Ale poněvadž to je hospoda a ne hrad, nelze nyní nic jiného dělat, než že musíte odpustit útratu, neboť nemohu se prohřešiti proti řádu

bludných rytířů, o nichž vím určitě (a nic opačného jsem dosud nečetl), že nikdy neplatili za hospodu ani za nic jiného, poněvadž po právu a zákonu jim patří to nejlepší přijetí v odměnu za nesnesitelnou jejich námahu, když hledají dobrodružství ve dne, v noci, v zimě, v létě, pěšky, koňmo, o hladu i žízni, v horku i zimě, vydáni všemu špatnému počasí i všemu nepohodlí pozemskému."

"Do toho mi nic není," odpověděl hostinský; "zaplat'te mi, co mi jste dlužen, a nechte si své rytířské povídání, protože já se starám jen, abych dostal, co mi náleží." Jste hlupák a mizerný krčmář," odvětil don Quijote a bodnův Rocinanta i skloniv kopí vyjel z hospody, aniž ho kdo zadržel, a nestaraje se, sleduje-li ho jeho zbrojnoš, urazil notný kuš cesty.

Hospodský vida ho odjížděti bez zaplacení běžel na Sancha Panzu, zbrojnoš však řekl, že když nechce platit jeho pán, on také nezaplatí, protože je zbrojnošem bludného rytíře a platí o něm jako o jeho pánovi též zákon, že v hospodách i zájezdech neplatí nic. Hospodský se proto nesmírně rozčilil a pohrozil, nezaplatí-li, že si to vynahradí sám, až ho to bude mrzet. Načež řekl Sancho, že podle rytířského zákona, jež jeho pán přijal za svůj, nezaplatí ani troník, i kdyby ho to život stálo, protože kvůli němu nesmí být přece porušen krásný a starý zvyk potulných rytířů a nesmí se stát, aby mu zbrojnoši rytířů budoucích mohli vyčítat, že se prohřešil na tak spravedlivém zákonu. Chtěl tomu neblahý osud nešťastného Sancha, aby mezi lidmi v hospodě byli čtyři postřiháči ze Segovie, tři jehláři z Córdoba a dva trhovci ze

Sevilly, cháska veselá, dobromyslná, nezvedená a dovádívá; ti, jakoby puzení a pobídnuti týmž duchem, přiběhli k Sanchovi, stáhli ho z osla, jeden z nich doběhl pro pokrývku na postel hostinského, pak jej hodili do ní a zvedli oči, však vidouce, že strop je o něco nižší, než potřebovali, rozhodli se vyjít na dvůr, kde místo stropu byla obloha, tam dali opět Sancha na pokrývku a počali jím vyhazovati do vzduchu a tropit si z něho šašky jako ze psa v masopustě.

Nešťastný vyhazovaný křičel tolik, že to uslyšel i jeho pán, který, zastaviv se a poslouchaje pozorně, domníval se, že se blíží nějaké nové dobrodružství, až poznal, že to křičí jeho zbrojnoš. Tu obrátil koně a namáhavým klusem přijel k hospodě a naleznuv ji zavřenou objel ji, zda nemá druhého vstupu. Ale když přijel ke zdi dvora, která nebyla moc vysoká, spatřil nepěknou zábavu, jež se děla na účet zbrojnošův. Viděl, jak lítá vzduchem nahoru dolů tak půvabně a bystře, že by myslím jistě vybuchl ve smích, kdyby mu hněv dal.

Zkusil vylézt z koně na zeď, ale byl tak rozbit a polámán, že nemohl, ani opustit sedlo, a tak počal z koně urážeti a spílati těm, co Sancha vyhazovali, že to nelze vypsati. Avšak oni se smáli dál a pokračovali ve svém díle a létající Sancho naříkal dál a vyhrožoval i prosil; bylo to málo plátno, až ho nechali z čiré únavy.

Přivedli mu osla, vysadili ho na něj, oblékli ho do pláště a milosrdná Maritornes, vidouc ho tak zvedeného, dala mu z lítosti džbán vody, jež přinesla od studně, aby byla chladná. Sancho jej vzal a zvedl k ústům, však zastavil se na volání svého pána: "Sancho, synu, nepij tu vodu, zabije tě! Mám tady přesvatý balzám (a ukazoval mu džbán toho nápoje) a dvě kapky ti postačí, abys byl zdrav." Na ta slova obrátil Sancho oči jako v sloup a vykřikl ještě hlasitěji: "Cožpak jste zapomněl, Milosti, že nejsem rytíř, nebo chcete, abych vyzvracel ještě ty vnitřnosti, co mi po včerejšku zůstaly? Nechtě si své pití i se všemi čerty a dejte mi pokoj!" A za posledních slov už pil. Ale poznav při prvním doušku, že je to voda, nemínil pokračovat a poprosil Maritornes, aby mu přinesla vína; ona to učinila ochotně a zaplatila je z vlastních peněz, neboť se o ní skutečně říká, že ačkoliv byla oddána tomu nepočestnému řemeslu, byla přece v základě dobrou křesťankou.

Když se Sancho napil, kopl patami osla a vraty, jež mu dokořán otevřeli, vyjel zcela spokojen, že nic neplatil a že to dopadlo, jak si přál, ač se tak stalo na útraty jeho obvyklého věřitele, totiž jeho hřbetu. Ve skutečnosti si hostinský v náhradu za dluh ponechal jeho tlumok, ale Sancho se po něm vůbec nesháněl, jak vyjížděl celý popleten. Hostinský chtěl dát vrata na závoru, když ho viděl konečně venku; ale nedovolili to oni posměváčkové, kteří, i kdyby don Quijote byl opravdu z rytířů Okrouhlé tabule, nebyli by za něho dali ani čtyrák.

KAPITOLA XVIII.,

kde se líčí rozmluva Sancha Panzy s jeho pánem donem Quijotem i jiná dobrodružství, hodná vypravování.

Sancho dojel svého pána zemdlený a zesláblý, že nemohl ani řídit svoje zvíře. Vida ho v tom stavu don Quijote řekl: "Teď už vidím, hodný Sancho, že ten hrad nebo hospoda je bezpochyby zakleta, protože ti, kdo tak strašlivě si s tebou zahráli, co mohli být jiného než přízraky a lidé z onoho světa? A jsem si tím jist, poněvadž jsem viděl, když jsem byl u zdi dvora a díval se na průběh té neblahé tragédie, že mi není možno na ni vylézt, ani z Rocinanta sestoupiti, neboť mě jistě očarovali. Přisahám ti při své cti, že kdybych mohl vylézt na zeď nebo skočit z koně, byl bych tě pomstil, že by si ti šaškové a darebáci vzpomínali na

svůj žertík do smrti, ač, jak vím, přestoupil bych tím zákony rytířské, jež, což jsem ti už mnohokrát řekl, nedovolují, aby rytíř vztáhl ruku na nerytíře, leč na obranu vlastního života a osoby v případě tísnivé a velké potřeby."

"Byl bych se pomstil sám, kdybych byl mohl, ať jsem rytířem nebo ne, ale nemohl jsem; ale myslím, že ti, co si se mnou tak zahráli, nebyli přízraky, ani lidé začarovaní, jak Vaše Milost říká, ale lidi z masa a krve jako my a všichni měli nějaké jméno, jak jsem je vyslechl se jmenovat, když mnou házeli; jeden se jmenuje Pedro Martinez, druhý Tenorio Hernandez a hospodský, jak jsem slyšel, se jmenuje Juan Palomeque a říkají mu Levičák. A to, pane, že jste se nemohl dostat přes zeď do dvora, ani skočit z koně nebylo očarováním, a co z toho všeho já jasně poznávám, je, že tahle dobrodružství, která hledáme, nás přivedou nakonec do takového neštěstí, že nebudeme vědět, která noha je pravá. A nejlepší a nejbezpečnější podle mého slabého rozumu by bylo vrátit se domů, protože počínají žně, starat se o hospodářství a nechat toho tlučení se po světě od čerta k ďáblu, jak se říká."

Jak málo víš, Sancho," odpověděl don Quijote, "o nehodách rytířských! Mlč a měj strpení, neboť přijde den a uvidíš na vlastní oči, jak čestné je bráti se za tímto povoláním; a ne-li, řekni mi: co může více uspokojiti na světě nebo jaká rozkoš může se vyrovnati vítězství v bitvě nebo potření nepřítele? Žádná dozajista."

"Nejspíš," odpově-

děl Sancho, "ač to nevím; jen to vím, že co jsme potulnými rytíři nebo co je jím Vaše Milost (protože já se nesmím počítat do počtu tak ctěného), nikdy jsme v žádné bitvě nezvítězili, leda nad Biskaj-cem, a to ještě Vaše Milost z ní vyšla o půl ucha a přilby chudší; a od té doby byl to samý výprask a zas výprask, samá rána pěstí a já mimoto měl jsem ještě k dobrému litaní, ve vzduchu, a protože se mi jej dostalo skrze lidi začarované, nemohu se pomstít a nevím, jaká je rozkoš potřit nepřítele, jak Vaše Milost říká."

"Tohle právě mě mrzí," odvětil don Quijote, "a tebe tedy také! Ale od nynějška budu hleděti mít v rukou nějaký meč tak důmyslně zhotovený, aby jeho vlastníka nebylo lze nijak očarovati, a může se stát, že mi osud udělí meč Amadisův, jenž se zval 'rytířem Ohnivého meče', a byl to také jeden z nejlepších mečů, jež kdy rytíři na světě nosili, měl tu řečenou vlastnost, řezal jako břitva a neodolala mu zbroj žádná, ani ta nejsilnější a očarovaná." Já mám už takové štěstí," řekl Sancho, "že kdyby se to stalo a Vaše Milost nabyla podobného meče, sloužil by a prospíval pouze pasovaným rytířům, jako ten balzám, a zbrojnoši, ti ať si snědí, co si nadrobili."

"Neměj strachu, Sancho," don Quijote nato, "nebe ti popřeje lepšího osudu."

Za těch řečí jeli, až don Quijote spatřil, že se k nim po jejich cestě blíží velký a hustý mrak prachu, i obrátiv se k Sanchovi pravil: "Nadešel den, ó Sancho, kdy má být spatřeno štěstí, jež pro mne osud střehl; nadešel den, pravím, kdy se má ukázati jako nikdy jindy síla mé paže a kdy vykonám hrdinství, jež zůstanou vepsána v knihu slávy po všecka budoucí století. Vidíš ten mrak prachu, jenž se tam zvedá, Sancho? Nuže, byl způsoben nesmírným vojskem různých a nesčetných národů, jež sem táhne."

"V tom případě jsou ta vojska dvě," řekl Sancho, "protože z téhle opačné strany se zvedá také takový mrak." Don Quijote se obrátil a viděl, že je to pravda, a nesmírně se zaradoval, domnívaje se bezpochyby, že ta dvě vojska mají se střetnout a utkat na té prostorné rovině,

poněvadž nepřestával mít ani na okamžik hlavu plnou samých bitev, čarů, příhod, nesmyslů, lásek a soubojů, o nichž se v rytířských knihách vypravuje; a vše, co mluvil, myslil nebo konal, směřovalo k věcem podobným. Mrak prachu, který viděl, byl způsoben dvěma velkými stády ovcí a skopců, která po cestě přicházela z dvou opačných stran a nemohla se pro prach spatřit až zblízka.

Don Quijote tvrdil s takovou určitostí, že to jsou vojska, že tomu Sancho uvěřil a řekl: "Pane, co máme udělat?"

"Co," odpověděl don Quijote; "přispěti a pomoci potřebným a slabým a věz, Sancho, že

vojsko, jež přichází nám vstříc, je vedeno velkým císařem Alifanfaro-nem, pánem velkého ostrova Trapobany; vojsko za našimi zády náleží jeho nepříteli, králi Garamantovi Pentapolinovi, s vyhrnutým rukávem, protože jde vždy do boje s obnaženou pravicí."

"Ale pročpak se ti dva pánové na sebe tak zlobí?" tázal se Sancho. "Protože tento Alifanfaron," odvětil don Quijote, "je zuřivý pohan a je zamilován do dcery Pentapolinovy, jež je krásnou i roztomilou princeznou a je křesťankou, a její otec nechce ji dáti králi pohanskému, až se vzdá víry falešného proroka Mohameda a přijme víru jeho."

"U mého vousu," řekl Sancho, "že ten Pentapolin má dobře a že mu budu pomáhat, jak jen budu moci."

"Vykonáš tím svou povinnost, Sancho," pravil don Quijote, "protože do podobných bitev může jít i nerytíř."

"To se mi líbí," odvětil Sancho, "ale kam dáme osla, abychom byli jisti, že ho najdeme po té lázni, protože si myslím, že dosud nebylo zvykem jezdit do bitev na podobném komoni."

"To je pravda," řekl don Quijote, "nezbývá ti tedy než ho nechat nazdařbůh, ať se ztratí nebo ne, protože budeme mít tolik koní, až zvítězíme, že i Rocinante je v nebezpečí, že jej vyměním za jiného. Ale dej pozor a hled, chci tě poučiti o nejdůležitějších rytířích, kteří se z obou stran blíží, a abys je lépe viděl a v paměti podržel, ustupme tam na pahorek, odkud musí býti obojí vojsko vidět." Učinili tak a vystoupili na vršek, odkud by bylo dobře vidět obě stáda, která se donu Quijotovi proměnila na rytíře, kdyby mračna prachu jim neza-clonila a neoslepila zraky. Ale přesto, vida ve své obraznosti to, čeho neviděl a čeho ani nebylo, počal volati:

"Ten rytíř, kterého tam vidíš v žluté zbroji a který má na štítu korunovaného lva u nohou panny, je statečný Laurcalco, pán stříbrného mostu; ten druhý se zlatými květy na brnění, se štítem o třech stříbrných korunách v modrém poli, je obávaný Micocolemo, vel-kovévoda z Quirocie; další rytíř obřích údů, jenž je po jeho pravici, je Brandabarbaran z Boliche, nikdy nepocítivší strachu, pán tří Arábií, je oděn hadí kozí a má místo štítu bránu, která prý vedla do chrámu zbořeného Samsonem, když ve své smrti pomstil se na nepřítelích. Ale obrať oči na druhou stranu a uvidíš v čele druhého vojska vždy vítězného a nepřemoženého Timonela z Carcajony, pána nového Biskajska, oděného v zbroj modře, zeleně, bíle a žlutě čtvercovanou a majícího ve štítu zlatou kočku v rudém poli s nápisem miau, což je počátek jména jeho dámy, kterouje prý nevyrovnaná Miaulina, dcera vévody Alfefiiquena z Algarve. Ten, který tíží a tiskne hřbet onoho mohutného koně a má zbroj bílou jako sníh

a štít bílý beze znaku, je rytíř nováček, rodem Francouz, jménem Pi-erre Papin, pán baronství Utrique. Ten, co ocelovou ostruhou bodá strakatou a lehkou zebrou a má zbroj azurovou, je mocný vévoda z Nerbie, Espartafilardo del Bosque, jenž má za znak na štítu chřestový výhonek a španělské heslo: Můj osud buď ti příkladem."

A takto jmenoval mnoho rytířů z jednoho i druhého šiku, jež si vymýšlel, a každému přiřkládal zbroj, barvy, hesla a znaky bez váhání, nesen fantazií svého nevídaného bláznovství, a pokračoval bez zastávky: "Toto vojsko naproti skládá se z lidí různých národů: tu jsou ti, kdo pijí sladké vody Xantu, tam horalé z plání masilských, pak ti, co rýžují přejemné, drobné zlato v šťastné Arábii, ti, kdo žijí šťastně na proslulých, svěžích březích jasného Termodontu, oni, co odvádějí v mnohých, různých odtocích zlatonosný Pactol, Numidové, zrádlní ve svých slibech, Peršané, slavení lukostřelci, Partové, Medové, kteří bojují prchající, Arabové žijící ve stanech, Skytové krutí a bílí, Etiopové s probodenými rty a jiné, nespočetné národy, jichž tváře vidím a znám, ač si na jména nevzpomínám. V tomto druhém vojsku táhnou lidé, kteří pijí z křišťálových potoků bétiských, zacláněných olivami, ti, kdo myjí a čistí si tvář ve stále bohatých vodách zlatonosného Taja, ti, kdo užívají léčivých vod božského Genilu, ti, kdož se toulají po pláních tartesijských, bohatých na pastviny, kdo se radují na rajských loukách kol Jerezu, jsou tu Manchané bohatě korunovaní rudými klasy, lidé odění v železo, staré to zbytky krve gótské, ti, kdo se koupají v Pisuegře, proslulé klidem svého toku, ti, kdo střežou své stádo v širých lučinách klikaté Guadiany, slavené pro skrytý svůj tok, ti, kdo se třesou zimou na lesnatých výšinách Py-renejí a bílých vrcholech vysokých Apenin, zkrátka všichni, jež všecka Evropa v sobě obsahuje a chová."

Pánbůh pomoz, kolik zemí našel, kolik národů vyjmenoval, přiřkládaje každému s báječnou rychlostí vlastnosti, které mu náležely, zcela jsa zabrán a ponořen do toho, co vyčetl ze svých živých knih.

Sancho Panza lapal mlčky jeho slova a co chvíli otáčel hlavu po nějakém tom rytíři nebo obru, kterého jeho pán jmenoval, a poněvadž neviděl žádného, řekl: "U všech čertů, pane, není tu nikde ani človíčka, ani obra, ani rytíře, o nichž Vaše Milost mluví, alespoň já je nevidím; snad je to všecko očarované jako ta strašidla z včerejší noci."

"Co to pravíš," odpověděl don Quijote, "neslyšíš řehot koní, troubení polnic a rachot bubnů?"

"Slyším jen," nato Sancho, "hlasité bečení ovcí a skopců." To byla pravda, protože obě stáda byla už blízko. "Tvůj strach," řekl don Quijote, "působí, že nevidíš a nesly-

šíš, jak náleží, neboť hrůza vskutku mate smysly, že nevnímají věci tak, jak jsou. A jestliže se tolik bojíš, uchyl se stranou a zanech mě samotného, protože stačím sám k zajištění vítězství pro stranu, již přispějí svou pomocí." Řka to bodl Rocinanta, sklonil kopí a pustil se z pahorku jako blesk. Sancho za ním křičel: "Vraťte se, Milosti, pane doně Quijote, ví Bůh, že to jsou skopci a ovce, na něž útočíte. Vraťte se přece, běda otci, který mě zplodil! Co je to jen za bláznovství! Jen se koukněte, že tu nejsou obři, ani rytíři, ani kočky, ani zbroje, ani štíty rozdělené, ani celé, ani znaky modré, ani čertové! Co to děláte? No, pomoz nám Pánbůh!"

Ale don Quijote neobrátil, avšak žena úprkem volal hlasitě: "Vzhůru, rytíři, kteří sloužíte a bojujete pod prapory statečného císaře Pentapolina s vyhrnutým rukávem, za mnou všichni, uvidíte, jak snadno jej pomstím na jeho nepříteli Alifanfaronovi z Trapo-bany." Při těch slovech vjel doprostřed houfů ovcí a jal se je srážeti kopím tak udatně a směle, jako by opravdu bil do svých smrtelných nepřátel. Pastýři a ovčáci, provázející stádo, naň volali, aby

toho nechal; ale vidouce, že jim to není nic plátno, vyňali z pasů praky a počali jej zdraviti kameny, velkými jako pěsti. Don Quijote nedbal kamenů, ale křičel na všechny strany: "Kde jsi, pyšný Alifanfarone? Ke mně pojd', jsem zde rytíř samojediný, chci sám a sám změřit s tebou své síly a poslat tě na onen svět za to, že týráš statečného Pentapolina Garamanta."

Vtom přiletěl oblázek, trefil ho do boku a rozbil mu dvě žebra. Takto jsa zveden, domníval se asi, že je mrtev nebo na smrt zraněn, a vzpomenuv si na svůj nápoj, vytáhl baňku a přiložil ji k ústům a jal si plniti nápojem žaludek; ale dřív než mohl pohltnout, co pokládal za dostatečné, přiletěla nová mandle a dotkla se ruky a baňky tak upřímně, že ji rozbila na kusy a cestou sebrala i tři nebo čtyři zuby a stoličky a zle mu podrtila dva prsty. Takové byly obě rány, že chudák rytíř se musil volky nevolky poroučet z koně dolů. Pastýři přiběhli k němu a domnívajíce se, že ho zabili, sehnali velmi spěšně stádo, sebrali mrtvé ovce, jichž bylo asi sedm, a aniž se sháněli po čem jiném, odtáhli.

Po celý ten čas Sancho byl na pahorku sleduje bláznovství svého pána, rval si vousy a proklínal hodinu, kdy ho s ním osud seznámil. Vida potom, jak klesl k zemi a že se pastýři vzdálili, sestoupil z výšinky k němu a našel ho ve velmi zuboženém stavu, ač ne ve mdlobách; řekl mu proto: "Copak jsem za vámi nevolal, pane doně Quijote, abyste se vrátil, že útočíte ne na vojsko, ale na stádo skopců?"

„Jak jen to dovede změnit a zakleti ten ničema černokněžník, můj nepřítel! Věz, Sancho, že takovým jako on je snadno představití nám, co chtějí, a ten zlomyslník, který mě pronásleduje, záviděl mi slávu, které viděl, že bych musil dosíci v této bitvě, i proměnil šiky nepřátelské v houfy ovcí. Ne-li, Sancho, udělej jednu věc, je-li ti život můj milý, aby ses poučil a poznal, že říkám pravdu: vsedni na osla a jed' jednoduše za nimi a uvidíš, jak kousek cesty odtud nabudou opět své prvotní podoby a stanou se ze skopců lidmi takovými, za jaké jsem ti je vylíčil. Ale nechod' raději, protože teď mám zapotřebí tvé pomoci a služby! Pojd' sem a podívej se, kolik zubů a stoliček mi chybí, neboť se mi zdá, že mi nezůstalo v ústech nic.“

Sancho se přiblížil, až strčil oči téměř do úst, a v té době už působil balzám v žaludku dona Quijota; když tedy Sancho počal mu prohlížeti ústa, vychrtil ze sebe don Quijote rychleji než z pušky, co v sobě měl, zrovna na bradu soucitného zbrojnoše. "Maria Panno!" řekl Sancho; "copak mi to provedl? Nejspíš je nešťastník zraněn na smrt, neboť vrhne krev." Ale všimnuv si toho trochu lépe, poznal po barvě, chuti a vůni, že to není krev, ale balzám z baňky, který ho viděl pít, a pojal ho takový hnus, že se mu obrátil žaludek a Sancho vyvrhl obsah vnitřnosti na vlastního pána; oba vypadali jako učiněné perly. Sancho běžel k oslu, aby vyhledal v tlumoku, čím se utřít a čím obvázat pána, a když tlumoku nenalezl, myslil, že přijde o rozum. Proklel se znovu a slíbil si, že svého pána opustí a vrátí se domů, i kdyby měl přijít o plat za službu a o naději na vládu nad slíbeným ostrovem.

Zatím se don Quijote zvedl a sáhnuv si levicí do úst, aby mu nevypadly ještě ostatní zuby, druhou uchopil otěže Rocinantovy, jenž se na krok od pána nebyl hnul (tak byl věrný a dobré povahy), a šel tam, kde se jeho zbrojnoš opíral hrudí o osla s tváří v dlaních jako člověk zamyšlený; vida jej don Quijote takto a tak smutného, řekl mu: "Věz, Sancho, že člověk není ničím víc než kterýkoliv jiný, ne-dokáže-li více než jiný. Všechny tyto bouře, které nás stíhají, jsou znamením, že brzo se čas vyjasní a podniky naše se nám budou dařit, neboť není možno, aby zlo nebo dobro trvaly věčně. Ale z toho následuje, že poněvadž zlo trvalo už dlouho, dobro je už blízko. A tak se nesmíš rmoutit nehodami, jež mě potkávají, neboť ty na nich podílu nemáš." Jakpak nemáš?" odpověděl Sancho; "byl snad ten, kterého včera vyhazovali

do vzduchu, někdo jiný než syn mého otce? A tlumok, který mi dnes chybí se všemi potřebami, náležel někomu jinému než jemu?"

"Ty nemáš tlumoku, Sancho?" ptal se don

Quijote. "Nemám," nato Sancho. "Tak tedy nemáme dnes co jísti," pokračoval don Quijote. "Neměli bychom," odpověděl Sancho, "kdyby na těchto lučinách nebylo bylin, o kterých Vaše Milost tvrdí, že je zná, a jimiž si v podobné tísní vypomáhají takoví nešťastní rytíři, jako je Vaše Milost."

"Nícméně," odpověděl don Quijote, "nyní bych sáhl raději po kusu chleba, podplamenici a dvou slanečcích než po všech bylinách, které popisuje Dioscorides a rozbírá doktor Laguna. Ale vsedni přesto na své dobytče, Sancho, a pojed' za mnou, a Bůh, jenž se o všecky věci stará, nás jistě neopustí, zvláště když putujeme v jeho službách, když neopouští mušky ve vzduchu, červy na zemi a pulce ve vodě a je tak milosrdný, že dává slunci svítiti na dobré i zlé a dešti pršetí na nespravedlivé i spravedlivé."

"Vaše Milost by se líp hodila za kazatele než za potulného rytíře," řekl Sancho. "Potulní rytíři znali a mají znáti ze všeho," pravil don Quijote, "neboť za minulých věků byli bludní rytíři, kteří pronášeli kázání nebo řeč uprostřed pole, jako by byli vyučenci pařížské univerzity. Z toho následuje, že riikdy kopí neotupilo pera, ani pero kopí."

"Budsi tedy, ať se stane, jak Vaše Milost praví," odpověděl Sancho, "vydejme se odtud a hledejme nocleh a dej Bůh, aby tam neměli ani pokrývek, ani těch, kteří s nimi tak umějí zacházet, ani přízraků, ani začarovaných Maurů; a bude-li tam co takového, pošlu celý nocleh k čertu."

"Pros za to Pánaboha, synu," řekl don Quijote, "a ved' mě, kudy chceš, neboť tentokrát chci ponechatí tvé vůli obstarání noclehu. Ale podej sem ruku a prstem ohmatej dobře, kolik zubů a stoliček mi chybí na pravé horní čelisti, neboť tam mě bolí." Sancho tam * strčil prsty a pozorně hmataje řekl: "Kolik stoliček jste, Milosti, měl na této straně?"

"Čtyři," odpověděl don Quijote, "krom zadní, všechny celé a zcela zdravé."

"Dejte, Milosti, pozor na to, co říkáte," nato Sancho. "Čtyři říkám, ne-li pět," odpověděl don Quijote, "neboť za celý můj život mi nevytrhli zubu nebo stoličky z úst, žádný mi nevypadl, ani se nezkazil, ani mě oň reuma nepřipravilo."

"Tak tedy, na dolejší straně," řekl Sancho, "má Vaše Milost jen dvě a půl stoličky a na hořejší ani tu půl stoličky, je tam hladko jako na dlani." „Já nešťastný," zvolal don Quijote, slyše smutné noviny z úst svého zbrojnoše, "raději bych přišel o ruku, byla-li by to ta, ve které nedržím meč. Neboť ti povídám, Sancho, že ústa bez stoliček jsou jako mlýn bez mlýnských kamenů a zub je cennější než diamant; ale tomuhle všemu jsme vydáni my, kteří vyznáváme přísný řád rytířský. Vzhůru, příteli, ved' mě a já tě budu následovati krok za krokem."

Sancho uposlechl a zamířil tam, kde se domníval, že by mohl na-

lézt přijetí, a neopustil královské silnice, jež tam byla velmi pohodlná. Poněvadž jeli velmi zvolna, neboť bolest v čelistech nedovolovala donu Quijotovi, aby si chvilku oddechl, ani aby

zrychlil jízdu, chtěl jej Sancho něčím pobavit a povyrazit a mezi jiným mu řekl i to, co obsahuje následující kapitola.

KAPITOLA XIX.

o bystrých hovorech Sancha s pánem, o příhodě s mrtvým a jiných slavných příbězích.

"Mně se zdá, pane, že všechny tyto nehody, které nás tyto dny potkaly, byly jistotně trestem za hřích proti řádu rytířskému, jehož se Vaše Milost dopustila tím, že nesplnila přísahu nejíst chléb z ubrusu a neobejmout královnu a to všechno ostatní, co Vaše Milost přísahala vyplnit, dokud neodejme přílbu Malandrinovi, nebo jak se jmenuje ten Maur, teď si nevzpomínám."

"Máš zcela pravdu, Sancho," řekl don Quijote; "ale abych se přiznal, zapomněl jsem na to, ale také ti povím, že tebe zase, protože jsi mi to včas nepřipomenul, potkalo to házení na přikrývce; ale já to napravím, neboť v řádu rytířském lze urovnati všechno."

"Ale copak jsem také já přísahal?" pravil Sancho. "Na tom nezáleží, že jsi nepřisahal," odpověděl don Quijote; "stačí, že si myslím, že sis také smočil prsty, a ať je tomu tak či onak, bude dobře postarati se o nápravu." „Je-li tomu tak," řekl Sancho, "hled'te, Milosti, ať na to nezapomenete zase jako na přísahu, sice se znovu zachce strašidlům pohrát si se mnou, a třeba i s vámi, uvidí-li, jak jste zatvrzelý."

Za podobných řečí zastala je noc uprostřed cesty, aniž měli nebo viděli, kde by se uložili, a co bylo nejhorší, umírali hladem, neboť s tlumokem zmizela i všechna potrava a zásoby. A aby neštěstí bylo dokonalé, potkalo je dobrodružství, které se opravdu bez nadsázky dobrodružství podobalo a bylo jím. Nastala noc dosti temná; přesto pokračovali v cestě, neboť Sancho myslil, že poněvadž je to královská silnice, po jedné nebo dvou mílích najde na ní přece nějakou hospodu. Když tak jeli tmavou nocí, hladový zbrojnoš a pán, jemuž se chtělo jíst, spatřili, že po cestě jim vstříc se blíží velké množství světel, jež se podobala tančícím hvězdám. Sancho se poděsil a don Quijote dostal strach, jeden zidržel za ohlávku osla, druhý za otěže koně a zůstali stát pozorně hledíce, co by to mohlo být; spatřili, že světla se stále blíží a čím dál tím větší se zdají, a tu se Sancho počal třást, jako by se nadýchal rtuti, a donu Quijotovi vstaly vlasy na hlavě; vzmužil se však trochu a řekl: "Sancho, toto asi bude největší a nejnebezpečnější dobrodružství, kde bude nutno, bych ukázal všechnu

svou zdatnost a sílu."

"Běda mně," nato Sancho; "bude-li to dobrodružství se strašidly, jak se mi zase zdá, kdepak naberu žeber, aby to vydržela?"

"Ať jsou to strašidla ta největší," pravil don Quijote, "nedovolím ani, aby se dotkla nitky tvého šatu, protože ztropila-li si onehdy z tebe žert, bylo to proto, že jsem nemohl přeskočiti zeď dvora; ale dnes jsme v širém poli, kde budu moci po své vůli vládnouti mečem."

"Ale jestli vás očarují a přikovají na místo, jako se to stalo minule," naříkal Sancho, "co vám pomůže být v širém poli?"

"Přesto," odvětil don Quijote, "tě prosím, Sancho, abys byl dobré mysli a zkušenost tě poučí, jak dobré mysli jsem já."

"Dobrá, líbí-li se Bohu," odpověděl Sancho a ustoupivše oba na kraj cesty znovu se dali do zkoumání, co ta bludná světla asi jsou; brzo rozpoznali velký počet zakuklenců a strašlivý ten pohled úplně dobil ducha Sancha Panzy, jenž počal cvakat zuby jako v horečce, a ta hrůza a cvakání se ještě zdvojnásobily, když spatřili zřetelně, oč běží: asi dvacet zakuklenců jelo na koních s planoucími pochodněmi v rukou a za nimi bylo vidět nosítka smutečně zakrytá, následovaná novými šesti jezdci ve smutku až po kopyta mezků; neboť dobře viděli, že to nejsou koně, podle pohodlného kroku; zakuklenci tichým a žalostným hlasem cosi mručeli.

Ten podivný zjev v takovou hodinu a na tak opuštěném místě věru stačil, aby nahnal strachu srdci Sanchovu, i srdci jeho pána; don Quijote se vskutku poděsil. Co se Sancha týče, ten se už chvíli třásl ze vši síly. V tom okamžiku však jeho pána jasně napadlo, že běží o jedno dobrodružství z jeho knih. Představil si, že nosítka jsou márami, na nichž leží nějaký těžce zraněný nebo mrtvý rytíř, jehož pomstít jemu jedinému náleželo, a bez dalších řečí namířil píku, posadil se pevně v sedle a křepče a sebevědomě se postavil doprostřed cesty, kudy zakuklenci musili nutně projít; vida je už zcela nablízku, zvolal: "Zastavte, pánové, ať jste kdokoliv, a řekněte mi, kdo jste, odkud přicházíte, kam jdete, co nesete na těch márách, neboť, jak se zdá, buď jste provedli nebo jste vytrpěli nějaké bezpráví, i je slušno a třeba, abych to zvěděl a potrestal vás za hřích nebo pomstil vás za utrženou křivdu."

"Máme naspěch," odpověděl jeden ze zakuklenců, "hospoda je daleko a nemůžeme se zdržovat podáváním tak obširných zpráv;" a bodnuv mezka vyrazil vpřed. Don Quijote byl velmi uražen touto odpovědí, chopil mezka za uzdu a řekl: "Stůjte a buďte slušnější a odpovězte mi, nač jsem se tázal! Ne-li, tedy meče do rukou!" Mezek byl plachý, a když byl vzat za uzdu poplašil se tak, že zdvihnuv se na zadní nohy shodil svého jezdce přes zadek na

zemi. Pěší sluha zakuklencův, vida jej padat, počal donu Quijotovi nadávati, však ten, rozzuřen a nečekaje na další, napadl píkou jednoho z mužů ve smutku a srazil ho raněného k zemi; a když se obrátil na ostatní, byla radost se podívat, jak je napadal a rozháněl. Zdálo se, že v tom okamžiku narostla křídla Rocinantovi, jak se vznášel lehce a pyšně. Všichni zakuklenci byli bojácní a bezbranní a tak snadno upustili za okamžik od boje a jali se prchat po té pláni s planoucími pochodněmi a podobali se maškarám, jež se prohánějí v masopustní noci. Také muži ve smutku, zapleteni do svých faldů a rouch, nemohli sebou hnout, takže jim don Quijote bez nebezpečí nařezal všem a zahnal je z bojiště; všichni si mysleli, že to je ne člověk, ale ďábel z pekla, který je přišel připravit o mrtvého na márách. Všemuh přihlížel Sancho v podivu nad statečností pánovou a říkal si: Jistě je můj pán tak neohrožený a udatný, jak říká."

Na zemi hořela pochodeň vedle prvního, jehož shodil mezek, a v jejím světle jej don Quijote spatřil, přispěchal k němu, namířil mu hrot píky do tváře řka, aby se vzdal, sic že bude zabit. Načež spadlý odpověděl: „Já jsem se už dávno vzdal, protože se nemohu hýbat, mám nohu zlomenou; prosím Vaši Milost, je-li křesťanským rytířem, aby mne nezabíjela, nechce-li hrubě hřešit: jsem licenciát a mám první svěcení."

"Ale který ďábel vás sem přivedl," ptal se don Quijote, „jste-li duchovní?"

"Který ďábel, pane?" nato ležící; "moje neštěstí."

"Ale jiné, hroznější vás očekává," řekl don Quijote, "neodpoví te-li mi uspokojivě, nač jsem se vás prve tázal."

"Vaší Milosti bude snadno učiněno zadost," odpověděl licenciát; "vězte tedy, Milosti, že ačkoliv jsem vám řekl, že jsem licenciát, jsem pouze bakalářem a jmenuji se Alonso Lopez. Pocházím z Alcovendas, přicházím z města Baezy s druhými jedenácti kněžími; to jsou ti, co utíkali s pochodněmi. Jedeme do Segovie doprovázejíce mrtvého na těch nosítkách; je to rytíř, jenž zemřel v Baeze a tam byl pohřben, a nyní, jak pravím, odvážíme jeho pozůstatky do rodinné hrobky v Segovii, odkud pochází."

"A kdo ho zabil?" otázal se don Quijote. "Pánbůh morovou horečkou," odpověděl bakalář. "Tak mne tedy," pravil don Quijote, "zbavil Hospodin namáhavé úlohy pomstíti jeho smrt, kdyby ho byl zabil někdo jiný. Poněvadž rytíře zabil ten, kdo ho zabil, nezbyvá než mlčet a pokrčiti rameny a totéž bych učinil, kdyby zabil mne samého. Vězte, důstojný pane, že jsem rytířem z kraje manch-ského, jménem don Quijote, a mým povoláním a řemeslem je bloudit světem a napravovat křivdy a rušiti bezpráví."

"Nevím, jak to napravujete křivdy," řekl bakalář, "protože mne jste napravitel z rovného

nakřivo, zlomil jste mi nohu, která se nenarovná po celý život, a bezpráví jste v mém případě zrušil tak, že jsem porušen navěky, a bylo to holé neštěstí, že jsme potkali vás, který hledáte dobrodružství."

"Někdy se něco nemilého stát musí," odpověděl don Quijote; "neštěstí bylo v tom, že jste cestovali v noci, oděni v bílá roucha, s planoucími pochodněmi, v modlitbách, v smutečním oděvu, takže jste se opravdu podobali věci nedobré, z jiného světa. Nemohl jsem tudíž nesplniti svou povinnost a nezastaviti vás, i kdybych opravdu věděl, že jste sami d'áblové z pekla, a za ty jsem vás také skutečně měl."

"Když už mám takový osud," pravil bakalář, "prosím Vaši Milost, pane bludný rytíři, který jste mi naneštěstí zabloudil do cesty, abyste mě zdvihl zpod toho mezka, který mi sevřel nohu mezi třmen a sedlo."

"Mluvil bych až do rána," řekl don Quijote, "a proč jste čekal a neřekl mi, čeho potřebujete?"

Zavolal potom na Sancha, aby přijel; ale ten nespěchal, neboť právě byl zaměstnán drancováním zásobního soumara těch výborných pánů, dobře naloženého zásobami potravin. Sancho si udělal z kabátu pytel, sebral do něho vše, co mohl a našel, obtížil tím svého osla a pak šel za pánovým hlasem; pomohl vytáhnout pana bakaláře zpod mezka, a posadiv jej na něj, dal mu pochodeň a don Quijote mu řekl, aby se dal za svými uprchlími druhy a poprosil je jeho jménem za prominutí příkoří, jež nebylo v jeho moci jim neučiniti. Také mu Sancho řekl: "Kdyby snad náhodou chtěli ti pánové vědět, kdo je ten statečný, co je tak rozehnal, řekněte jim, Milosti, že je to slavný don Quijote de la Mancha, který se jinak jmenuje též rytíř Smutné Podoby."

Nato bakalář odjel a don Quijote se tázal Sancha, co ho přimělo, aby ho nazval "rytířem Smutné Podoby" právě nyní. "Řeknu vám to," odpověděl Sancho; "protože jsem se na vás chvíli díval ve světle té pochodně, co nese ten chudák, a opravdu, Vaše Milost má odne-dávna tak špatnou tvář, že jsem to ještě neviděl; a způsobila to buď únava z tohoto boje, nebo to, že nemáte stoličky a zuby."

"To není tím," odpověděl don Quijote, "ale asi se uzdalo kouzelníku, jehož úkolem bude sepsat historii mých slavných výkonů, že bych měl také přijmouti nějaké přízvisko, jaké měli všichni

minulí rytíři: ten se jmenoval rytíř Planoucího Meče, ten zase rytíř Jednorožce, onen si říkal rytíř Panen, jiný rytíř ptáka Fénixe, jiný opět rytíř ptáka Noha a poslední byl rytířem Smrti a pod těmito jmény a značkami byli známi po celém povrchu zemském; a tak pravím, že nejspíš ten kouzelník ti vložil nyní do úst a mysl, abys mě nazval rytíř Smutné Podoby

a tím jménem se hodlám nadále jmenovati, a aby se mi lépe hodilo, chci si při příležitosti nechat namalovati na štít nějakou velmi smutnou tvář."

"Není třeba ztrácet čas a vyhazovat peníze na podobné věci," řekl Sancho, "ale stačí, aby Vaše Milost odhalila tvář svoji a ukázala se lidem, a ti beze všeho, bez obrazu a štítu, ji budou jmenovat rytířem Smutné Podoby. A věřte mi, že říkám pravdu, neboť vás ujišťuji, Milosti (však tohle povídám žertem), že vám hlad a vyražení zubů zvedly tvář tak, že opravdu, jak jsem pravil, obrazje už zbytečný."

Don Quijote se zasmál Sanchově vtipnosti, ale přesto si umínil jmenovati se tím způsobem, jakmile mu bude možno dát si vymalovat štít podle svého nápadu. Řekl: "Chápu, Sancho, že jsem vyobcován z obce věřících, poněvadž jsem vztáhl násilně ruku na věc posvátnou: juxta illud, si quis suadente diabolo atd., ač vím, že jsem nevztáhl ruku, ale tuto píku. Mimoto jsem si nebyl vědom, že urážím kněží a věci církevní, které naopak ctím, ba klaním se jim, jsa katolíkem a dobrým křesťanem, ale přízraky a bytosti z onoho světa. Ale i kdyby tomu tak bylo, pamatuji se, co se stalo Cidu Rui Diazovi, když rozbil sedadlo vyslance královského před Jeho papežskou Svatostí, jež ho proto dala do klatby; a přece výtečný ten Rodrigo de Vivar (pozn.: Cid se jmenoval Rodrigo n. Rui Diaz z Vivaru) toho dne zůstal zcela počestným a statečným rytířem."

Bakalář za těchhle řečí odjel beze slova. Don Quijote by se byl rád podíval, zbývají-li z mrtvého na nosítkách už jen pouhé kosti, ale Sancho nedovolil říka: "Pane, Vaše Milost ukončila toto nebezpečné dobrodružství s největším zdarem ze všech, co jsem viděl. Ti lidé, ač přemoženi a rozprášeni, mohli by připadnout na to, že je přemohla jediná osoba, a ze zlosti a studu mohli by se znovu shromáždit, vyhledat nás a dát nám za vyučenou; mé dobytče je opatřeno, jak má být, les je blízko, hlad nás trápí, tedy vzdalme se odměřeně a důstojně. A jak se říká: mrtvému hrob, živému dobré bydlo." Táhna osla za sebou prosil pána, aby ho následoval, a rytíř beze slov uposlechl, pomysliv si, že má Sancho pravdu; a po chvíli cesty mezi dvěma pahorky octli se v prostranném, ukrytém údolí, kde sestoupili, Sancho odstrojil své zvíře a ulehnuvše do zelené trávy s řádným hladem místo soli posnídali, poobědvali, posvačili a povečeřeli zároveň, konej-šice své žaludky z hojných zásob, jež páni páteři (a ti na sebe panečku pamatují!) vezli s sebou na soumaru v průvodu nebožtíkově. Ale potkala je nová nehoda, již Sancho pokládal za horší ostatních: neměli vína, ba ani vody k podání do úst. Žízeň je zle trýznila a tu Sancho, vida louku, na níž leželi, pokrytu zelenou a jemnou travou, řekl, co poví kapitola příští.

KAPITOLA XX.

o nevidaném a neslýchaném dobrodružství, jehož žádný slavný rytíř na světě nepodnikl s menším nebezpečím než statečný don Quijote de la Mancha.

"Nelze jinak, pane, než že tato tráva svědčí, že tu někde blízko je nějaký pramen nebo potůček, jenž trávu svlažuje, a proto nejlíp bude, postoupíme-li trochu; snad najdeme, čím utišit tu hroznou žízeň, jež nás vysiluje a jež je jistě horší než hlad." Rada se donu Quijotu líbila, vzal za otěž Rocinanta, Sancho za ohlávku osla, naloživ naň dřív zbytky zásob jídla, a

počali sestupovati po louce potmě, neboť temnota noční jim nedovolovala prohlédnout. Ale ušli sotva dvě stě kroků, když zaslechli silný šum vody, jako by padala z velkých, vysokých skalisk. Ten šum je naplnil radostí, však zastavivše se, aby poznali, odkud přichází, zaslechli pojednou jiný hluk, který jim vzal radost z vody, zvláště Sanchovi, jenž byl od přírody bázlivý a malo-dušný. Pravím, že uslyšeli pravidelné údery s řinčením železa a řetězů, jež, provázeny zuřivým hukotem vody, poděsily by každé srdce krom srdce dona Quijota. Noc byla, jak už řečeno, tmavá a oni se dostali pod několik vysokých stromů, jichž listí, zmítané lehkým větrem, vydávalo strašidelný, tichý zvuk. Samota, místo, tma, šum vody s ševlením listí, vše to nahánělo hrůzu a děs, tím spíše, že údery neustávaly, ani vítr neusínal, ani se nerozednívalo. Ke všemu ještě nevěděli ani, kde to jsou.

Ale don Quijote, provázen svou nebojácnou odvahou, vyskočil na Rocinanta, chopil se štítu, sklonil píku a řekl: "Příteli Sancho, věz, že jsem se narodil z dopuštění nebes v tomto našem věku železném, abych v něm vzkřísil věk zlatý, nebo pozlacený, jak se říká. Jsem ten, jemuž jsou vyhrazena nebezpečí, velké výkony, statečné skutky. Jsem, opakuji, ten, jenž má vzkřísiti udatenství Kulatého stolu, dvanácti péru francouzských a devíti rytířů Slávy a jenž má zastíniti Pla-tiry, Tablanty, Olivanty a Tiranty, Feby a Belianise s celou řadou jiných potulných rytířů zašlých časů tím, že v tomto svém věku vykonám tak nesmírné a podivné výkony válečné, že zastíní i nejslavnější jejich rekovství. Vidiš dobře, věrný a poctivý zbrojnoši, temnotu této noci, jak je divně tichá, jak hluše a zmateně šumí listí stromů, jak strašidelně hlučí voda, již hledáme a která jako by pa-

dala z vysokých hor měsíčních, a slyšíš to ustavičné bušení, jež zraňuje a uráží náš sluch. Všechny ty věci dohromady, ba každá, o sobě stačí, aby nahnala strachu, hrůzy a děsu do prsou samého Marta, tím spíš do hrudí, nezvyklé podobným příhodám a dobrodružstvím. Však to vše, co ti zde líčím, je jen pobídkou probouzející mého ducha a působící, že už se odvaha vrací do mých prsou s přáním podstoupiti toto nebezpečí, ať je jakkoliv obtížné. Proto utáhni trochu sedlo Rocinantovi a zůstaň tu sbohem a čekej mě tu ne více než tři dny; nevrátím-li se do té doby, můžeš se odebrati zpět do naší vsi a odtud, chceš-li mi prokázati laskavost a dobrý skutek, půjdeš do Tobosa a řekneš neporovnatelné paní mé Dulcinei, že její oddaný rytíř zahynul vykonávaje věci, jež ho měly učiniti hodným zváti se je - jím."

Když Sancho uslyšel slova pánova, jal se plakat velmi dojat a řekl mu: Já, pane, nevím, proč Vaše Milost chce jít do tak strašlivého dobrodružství. Teď je noc, nikdo nás tu nevidí, můžeme snadno zahrnout a vyhnout se nebezpečí, i kdybychom tři dny neměli pít. A protože nás nikdo nevidí, nikdo nám nenadá zbabělců; tím spíš, že jsem slyšel kázat našeho faráře, však ho Vaše Milost zná, že kdo mečem zachází, mečem i schází: a proto není dobře pokoušet Boha tak vyzývavým jednáním, z něhož nelze vyváznouti leda zázrakem. Nebe těch zázraků prokázalo Vaší Milosti už dost, že jste nelítal do vzduchu jako já a ušel jste vítězně, svobodně a bez úrazu tolika nepřátelům, kteří provázeli mrtvého. A jestli tohle všechno nepohne a neobměkčí vaše tvrdé srdce, nechte se pohnout pomyšlením, že jakmile odtud Vaše Milost odejde, vydám strachem svůj život každému, komu napadne mi jej vzít. Opustil jsem domov, děti i ženu jen pro službu u vás, protože jsem myslel, že mi u vás bude lépe, a ne hůře; ale lakomost dře vlastní pytel a mne připravila o mé naděje, protože když jsem nejvíc doufal, že dostanu ten zatrápený, nešťastný ostrov, který mi Vaše Milost tolikrát slíbila, vidím, že mě místo všeho chcete nyní opustit v liduprázdné pustině. Pro jediného Boha, pane, neubližujte mi, a nechcete-li upustit docela od vykonání té věci, odložte to aspoň do rána, protože podle zkušenosti, které jsem nabyl za svých pastýřských let, zbývají do rozednění jen tři hodiny: ústí Velkého rohu máme nad hlavou a o půlnoci bývá v směru levé paže." Jak můžeš, Sancho,

vědět," řekl Don Quijote, "o směru a kde máme to ústí nebo neústí, o němž mluvíš, když je noc tak tmavá, že na celém nebi není ani hvězdičky."

"To je pravda," řekl Sancho; "ale strach má velké oči a vidí i věci pod zemí, natož na nebi, zvláště je-li opravdu patrné po dobré úvaze, že den je blízko."

"Ať je blízko nebo daleko," odpověděl don Quijote, "ale nesmí se říci o mně nyní ani nikdy, že slzy a prosby mě odvrátily od konání toho, co se na rytíře patří. A proto tě prosím, Sancho, mlč a Bůh, který mi vnukl podstoupiti nyní toto tak nevidané a hrůzyplné dobrodružství, postará se už o můj zdar a o potěchu pro tvůj zármutek. Učiň, co máš učiniti, utáhni sedlo Rocinantovi a zůstaň zde, neboť já se vrátím brzo, ať živ, ať mrtev." Sancho vida pevné rozhodnutí svého pána, i jak málo u něho zmohly slzy, rady a prosby, rozhodl se užít chytrosti a zdržet ho, bude-li lze, až do rána a tak, když utahoval koňské sedlo, klidně a tiše přivázal k ohlávce svého osla obě Rocinantovy nohy, takže don Quijote chtěje odjet nemohl, neboť kůň nemohl vpřed, leda skoky. Sancho Panza při pohledu na úspěch své lsti pravil: "Nu tak, pane, nebesa dojata mým pláčem a nářkem ustanovila, že se Rocinante nehne, a vzdorovat zde, bodat jej a bít, znamená dráždit osud a lít oleje do ohně." Don Quijote si zrovna zoufal, čím víc pobízel koně patami, tím méně sebou tento hýbal; nenapadlo jej, že je svázán, i uznal za dobré klidně vyčkat, až se rozední, nebo až se Rocinante pohne.

Jsa přesvědčen, že tu nehraje lest Sanchova, řekl: "Když už tedy nemůže Rocinante z místa, spokojím se čekáním, až vyjde zoře, ač bych plakal, že si dává tak načas." „Je zbytečno plakat," odpověděl Sancho, "neboť vás budu bavit vypravováním až do rána, nechcete-li slézt z koně a vyspat se trochu na zelené trávě, jež je k službám potulným rytířům, abyste byl bystřejší ráno, až budete mět provést ten neporovnatelný výkon, jenž na vás čeká." Jak to, slézt a vyspat se?" řekl don Quijote; jsem snad z těch rytířů, kteří v nebezpečí odpočívají? Spi ty, jenž jsi se narodil pro spaní, a dělej, co chceš, já budu dělati co uvidím, že nejlépe odpovídá mé hrdosti."

"Nezlobte se, milostivý pane," odvětil Sancho, "neřekl jsem to proto," a přišel k němu, jednou rukou se opřel vpředu o sedlo, druhou vzadu o sedlo, takže objal levou kyčli pánovu, a nehnul se od něho na krok; tak se bál úderů, jež stále střídavě zněly.

Don Quijote řekl, aby mu vypravoval něco zábavného, jak byl slíbil; Sancho odpověděl, že by velmi rád, kdyby ho neděsilo, co slyší: "Ale přece zkusím vypravovat jeden příběh, který, podaří-li se mi to a nebudu-li vyrušován, bude tím nejlepším příběhem, a dejte, Milosti, pozor, neboť začínám. Jak to bylo, tak bylo, a pojde-li z toho štěstí, ať je pro všechny, a jestli neštěstí, ať potká toho, kdo je hledá, a všimněte si, Milosti, můj pane, že začátek, který staří dávali svým

vypravováním, nebyl jen tak ledajaký, ale byl to výrok Římana Catona Zonzorina (pozn.: Sancho mrzačí tu jméno Catona Censorina; zonzorin od zonzos = nechutný hlupák), který praví: neštěstí ať potká toho, kdo je hledá, což se sem hodí jako prsten na prst, aby Vaše Milost zůstala zde a nehledala nikde neštěstí, ale abychom se vrátili jinudy, protože vás nikdo nenutí, abychom leželi tam, kde nás čekají takové hrůzy."

"Povídej příběh, Sancho," řekl don Quijote, "a o cestu, kterou půjdeme, nech starost mně!"

"Povím vám tedy," pokračoval Sancho, "že v jedné vsi v Extremaduře byl jeden kozí pastýř, chci říci, že ty kozy pásal, a ten kozí pastýř, povídám, se jmenoval Lope Ruiz a ten Lope Ruiz chodil za pastýřkou, která se jmenovala Torralva a ta pastýřka Torralva byla dcera bohatého dobytkaře a ten dobytkař..."

Jestliže budeš příběh vypravovati takto, Sancho," řekl don Quijote, "a budeš-li dvakrát opakovati to, co jsi už řekl, neskončíš ani za dva dny. Mluv souvisle a vypravuj rozumně, nebo raději mlč!"

"Tak jako já vypravuju," odpověděl Sancho, "se u nás vypravují všechny příhody a já to jinak neumím a není hezké, že Vaše Milost na mně chce, abych zaváděl novoty."

"Mluv, jak chceš," nato don Quijote, "když už si osud přeje, abych tě nemohl neposlouchat, pokračuj!"

"Tak tedy, můj nejdražší pane," pokračoval Sancho, „jak jsem už řekl, ten pastýř chodil za pastýřkou Torralvou a to byla holka tlustá, divoká, bezmála jako chlap, protože měla pod nosem trochu vousy, ještě teď ji vidím."

"Tudíž jsi ji znal?" pravil don Quijote. "Ale neznal," odpověděl Sancho; "však ten, co mi vypravoval tento příběh, řekl, že je tak jistý a pravdivý, že mohu klidně, až jej budu vypravovat, tvrdit a přísahat, že jsem všecko viděl. A tak, jak ten čas plynul, čert, který nespí a ve všem překáží, způsobil, že láska pastýře k jeho pastýřce se změnila na nenávist a nevěřil, a příčinou toho podle zlých jazyků bylo prý, že ho uváděla v žárlivost a nějak že to přesahovalo meze, a tak si ji pastýř zošklivil, a aby ji neviděl, chtěl opustit kraj a odejít, kde by ji už jeho oči nespátřily; Torralva, když viděla, že jí Lope pohrdl, měla ho ráda jako nikdy předtím."

"To je přirozená povaha žen," pravil don Quijote, "povrhat tím, kdo je miluje, a milovati toho, kdo je odmítá. Pokračuj!"

"Stalo se," řekl Sancho, "že pastýř uskutečnil své rozhodnutí, sehnal své kozy a dal se po pláních extremadurských směrem ke království portugalskému. Torralva to zvěděla a vydala se za ním a sledovala jej zpovzdálí pěšky, bosá, s holí v ruce a tlumokem na zádech, v němž prý měla střepek zrcadla, kus hřebenu a nějakou škatulku liči-

dla na obličej; at' měla konečně, co měla, teď to nechci zjišťovat. Jen povím, že prý pastýř došel až k řece Guadianě, která tou dobou byla rozvodněna a téměř vystupovala z koryta, a nebylo tam člunu, ani prámu, ani převozníka, jenž by přepravil jeho i stádo, nad čímž se velmi zarmoutil, protože viděl, že Torralvaje už blízko a že ho bude nejspíš velice obtěžovat pláčem a prosbami; dlouho se díval, až uviděl rybáře, jenž měl s sebou malou lodičku, na niž by se byla vešla pouze jedna osoba a jedna koza, ale přece se s ním dohodl, že přepraví jeho samého i jeho tři sta koz. Rybář vstoupil do člunu a převezl jednu kozu, vrátil se zas a převezl druhou, vrátil se zas a převezl třetí. Dávejte, Milosti, pozor na kozy, co rybář převáží, protože zapomenete-li jednu, příběh je u konce a dál vypravovat už to nepůjde. Povídám tedy, že přívoz na druhé straně byl pln bahna a kluzký a rybáři dlouho trvalo, než se vrátil. Přesto přepravil ještě jednu kozu a ještě jednu."

"Předpokládej, že je převezl už všechny," řekl don Quijote, "a nejezdí a nevracej se takto, sic je nepřepravíš ani za rok."

"Kolik je jich už na druhé straně?" ptal se Sancho. "Starého kozla," odpověděl don Quijote. "Ale vždyť jsem vám říkal, abyste dobře počítal. Teď je, namouduši, příběhu konec a nelze dál vypravovat." Jak to?" řekl don Quijote; je tak důležité pro příběh vědět podrobně, kolik koz přeplulo, že vypadne-li jedna z počtu, nemůžeš pokračovat ve vypravování?"

"Ne, pane, to ne," odvětil Sancho; "ale když jsem se vás zeptal, kolik koz bylo přepraveno, a vy jste odpověděl, že nevíte, v tom okamžiku mi vypadlo z paměti všechno, co jsem měl ještě říci, a bylo to opravdu velmi pěkné a byl byste spokojen."

"Tak tedy," pravil don Quijote, „jsi už dovypravoval a je po povídce?“ „Je po ní, jako po mé matce," nato Sancho.

"Opravdu," řekl don Quijote, "vypravoval jsi tu nejnovější bajku, příběh nebo historii, kterou lze jen na světě vymyslet, a způsob, jak jsi ji vyprávěl a ukončil, neuvídím a neviděl jsem za celý život, ač jsem mnoho jiného od tvého vtipu nečekal. Ale nedivím se, možná že ty údery, které neustávají, ti popletly rozum."

"Všechno je možné," odpověděl Sancho., "ale to vím, že v mé povídce není už co dále říci, protože končí tam, kde počne zmatek při počítání koz na přívozu." „Ať si končí, kde chce," řekl don Quijote, "podívejme se, může-li se hýbati Rocinante." Pobídl jej zase ostruhami, on se dal znovu do skoku a opět stanul; tak byl dobře svázan.

V tu chvíli, zdá se, že buď působením ranního chladu, jenž nastával, buď že snědl něco projímajícího, buď konečně (a to je nejpravděpodobnější) způsobem přirozeným, Sanchovi se velmi zachtělo

vykonat to, co jiný zaň vykonat nemohl; ale měl takový strach, že se neodvažoval vzdálit se na píď od svého pána; ale stejně bylo nemožné chtít se zdržet toho, čeho se mu chtělo, a tak jediné, co pro pokoj duše učinil, bylo, že sundal pravici vzadu ze sedla a pěkně, tiše si rozepjal jedinou přezku, která mu spínala kalhoty, jež mu spadly a zůstaly na zemi kol nohou jako okovy; pak zvedl košili nejvýš co mohl, obnaživ mocný zadek. Myslí si, že to zcela stačí, aby se zbavil té hrozné tísně a úzkosti, ale jiná horší mu nastala, když poznal, že neprovede svou bez hluku, i počínal zatínat zuby, stahovat ramena a tajit dech, co jen mohl. Ale přes všechno svou bdělost byl tak nešťasten, že nakonec způsobil přece trochu hluku, velmi se lišícího od hluku, který v něm probouzel tolik strachu. Don Quijote to uslyšel a ptal se: "Co je to slyšet, Sancho?"

"Nevím, pane," odpověděl tento; "musí to být něco nového, protože dobrodružství a nehody nikdy nepočínají s málem."

Pokusil se znovu o štěstí a podařilo se mu to tak dokonale, že bez dalšího hluku a hřmotu si pomohl od toho tížícího trápení. Ale poněvadž don Quijote měl smysl čichový tak jemný jako sluchový a Sancho byl zrovna u něho, jako k němu přišitý, výpary stoupaly téměř přímo vzhůru k němu a nebylo lze zamezit, aby také nedospěly částečně k jeho nosu, a jakmile se tam dostaly, stiskl si don Quijote nos dvěma prsty a trochu huhňavě povídal: "Zdá se mi, Sancho, že máš velký strach."

"Mám," odpověděl Sancho, "ale proč to pozoruje Vaše Milost nyní víc než dřív?"

"Protože je tě nyní víc cítit, a nikoliv ambrou," odvětil don Quijote. "To je možné," řekl Sancho, "ale za to nemohu já, ale Vaše Milost, jež mě vláčí v takovou hodinu po nehostinných místech." Jdi odsud na tři nebo na čtyři kroky, příteli!" pravil don Quijote, aniž pouštěl prsty z nosu, "a dej si na sebe od nynějška větší pozor, a také dbej více na mne, neboť jen moje důvěrnost k tobě způsobila tuto tvou nevážnost."

"Vsadím se," Sancho nato, "že si Vaše Milost myslí, že jsem provedl něco, co jsem neměl."

"Už o tom přestaň, Sancho!" odpověděl don Quijote.

Za těchto a podobných řečí pán a sluha přečkali noc; ale Sancho vida, že se jitro přiblížilo, hbitě rozvázal Rocinanta a oblékl si kalhoty. Jakmile se Rocinante ucítil volný, ač sám nebyl nijak bujný, jako by procítl, počal se vzpínat, poněvadž, žádáme ho za prominutí, ale všemi čtyřmi vyhazovat neuměl. Don Quijote vida, že se Rocinante hýbe, měl to za dobré znamení, aby, jak věřil, podnikl ono nebezpečné dobrodružství. Zatím svítalo, bylo čím dál tím zřetelněji vidět a don Quijote spatřil, že je pod několika vysokými stromy, byly

to kaštany, jež vrhají velmi temný stín; bušení neustávalo, ale nebylo vidět, co je působí, a proto bez dalšího meškání dal pocítit Rocinantovi ostruhy; znovu se louče se Sanchem, přikázal mu, aby ho tu čekal tři dny nanejdéle, jak mu byl už řekl, a nevrátí-li se do té doby, aby měl zajisté, že se zalíbilo Bohu, aby v tom nebezpečném dobrodružství přišel o život. Znovu mu opakoval vzkaz a poselství, jež má od něho vyříditi paní Dulcinei, a aby se neobával o plat za službu, protože pořídil testament, dřív než opustil vesnici, v němž mu byla určena mzda podle délky času, po nějž sloužil; ale že pomůže-li mu Bůh z nebezpečí ve zdraví, zdaru a bez újmy, může být víc než jist slíbeným ostrovem.

Sancho se znovu jal plakat při nových truchlivých řečech svého dobrého pána a rozhodl se neopouštět ho až do konce podniku. Podle slz a tohoto čestného rozhodnutí Sancha Panzy soudí autor našeho vypravování, že byl jistě z dobré rodiny a přinejmenším z rodu odedávna křesťanského. Sanchův smutek dojal poněkud jeho pána, ale ne tak, aby projevil nějakou slabost, ale ukrýváje se, jak mohl, zaměřil v stranu, odkud se zdál přicházet hluk vody a bušení. Sancho ho následoval pěšky, drže, jak mívával ve zvyku, za ohlávku osla, věčného druhu v slastech i strážních; a po notném kusu cesty pod kaštany a jinými temnostinnými stromy dorazili na lučinu pod vysokými skalami, z nichž se řítíl prudký vodopád; u paty skal stálo několik chatrčí spíše podobných zříceninám, a oni zpozorovali, že z nich vychází ten hluk a hřmot a bušení, jež dosud neustávaly. Rocinante se polekal hlukem vody a ranami, však don Quijote krotě jej blížil se pomalu k chalupám, poroučeje se z celého srdce své paní s prosbou, aby ho v nebezpečné té chvíli chránila, a zároveň se poroučel i do vůle boží, aby naň nezapomněla. Sancho se nehýbal ani na krok od jeho boku, natahoval, seč byl, krk a koukal Rocinantovi mezi nohami po tom, co jej tak neklidnilo a děsilo.

Ušli dalších asi sto kroků, když se za rohem objevila patrně a zjevně jediná příčina onoho děsivého a strachu jim nahánějícího hluku, jenž je po celou noc zarážel a lekal: čtenáři, nezlob se, bylo to šest valchových stoup, jež střídavými ranami působily hřmot. Když don Quijote spatřil, co to je, oněměl a zdřevěněl od hlavy k patě. Sancho se naň podíval a viděl, že kloní hlavu na prsa se zřejmým výrazem studu. Don Quijote se také podíval na Sancha a viděl, že má tváře nadmuté a ústa plna smíchu a že už už propuká, i nemohl se přes svůj zármutek při pohledu na Sancha Panzu neusmát. Ajakmile Sancho zpozoroval, že jeho pán počal, nechal přemáhání a spustil tak, že si musil

pěstěmi tlačit břicho, aby nepukl. Čtyřikrát se uklidnil a čtyřikrát znovu začal stejně s chutí jako poprvé, až to nebylo donu Quijotovi milé, a zvláště když slyšel, že říká jako na posměch: "Příteli Sancho, věz, že jsem se narodil z dopuštění nebes v tomto našem věku železném, abych v něm vzkřísil věk zlatý nebo pozlacený. Jsem ten, jemuž jsou vyhrazena nebezpečí, velké výkony, statečné skutky." A takto opakoval všechna nebo většinu slov, jež don Quijote pronesl, když poprvé uslyšeli bušení. Don Quijote vida, že si z něho Sancho tropí posměch, pohněval se do té míry, že zvedl píku a přišil mu takové dvě rány, že, kdyby mu je byl dal do hlavy místo přes záda, byl by zbaven povinnosti zaplatit mu mzdu, leda jeho dědicům.

Sancho boje se, aby mu jeho posměšky nevynesly ještě více, než mu vynesly, řekl mu velmi poníženež: "Uklidněte se, Milosti, neboť, namouduši, jen žertuji."

"Protože žertujete vy, nežertuji já," odpověděl don Quijote; "pojd'te sem, pane Veselý, zdá se vám, že jsem neprojevil odvalu potřebnou k podniknutí a vykonání nějakého opravdu nebezpečného dobrodružství, jež nás tu mohlo čekati místo valch? Jsem snad povinen, jsa rytířem, znáti a rozeznávati zvuky, a uhodnouti, které jsou od stoupy a které ne? Tím spíš, že může býti, a tak tomu i je, že jsem stoupy za celý svůj život neviděl, kdežto vyje znáte jako bídny sedlák, jímž jste, narodil jste se a byl jste vychován mezi nimi. Učiňte tedy, aby se těch šest stoup proměnilo v šest obrů, a pošlete je na mne jednoho po druhém nebo všechny najednou a ne-položím-li je všechny bradou vzhůru, tropte si ze mne šašky, jak si přejete."

"Nechme toho, pane," odvětil Sancho, "neboť přiznávám, že jsem zašel trochu daleko. Ale povězte mi, Milosti, teď, když jsme zase zadobře - a Bůh vám pomoz ze všech dobrodružství vyjít tak zdráv a bez úrazu jako z tohohle! Nebylo to k smíchu, a ještě teď, když o tom mluvíme, ten velký strach, co jsme měli? Alespoň ten, co jsem já měl, neboť o Vaší Milosti už vím, že jej nezná a neví, co je strach a děs."

"Netvrdím," odpověděl don Quijote, "že co nás potkalo, nezaslouží smíchu; ale nemá se o tom mluvit, neboť všichni lidé nejsou rozumní a neumějí změřiti věc správně."

"Zato Vaše Milost dovedla ji změřiti přesně," odpověděl Sancho, "když mě chtěla změřit píkou přes hlavu a dala mi přes záda díky Bohu a rychlosti, se kterou jsem se uhnul. Ale co, děkuji i za to, protože jsem slyšel: ‚Miluje syna svého, kdo ho metlou trestá‘, a velcí pánové dávají svému sluhovi za špatné slovo, jež mu řeknou, na nové kalhoty, ačkoliv nevím, co mu dávají za ránu píkou přes záda; ledaže snad potulní rytíři dávají za takový výprask ostrov nebo království na pevnině."

"Vskutku by se mohlo státi," řekl don Quijote, "že všechno, co říkáš, by se uskutečnilo; a odpusť mi, co se stalo, neboť jsi rozumný a víš, že v první zlosti nikdo za sebe ručiti nemůže, a dej pozor, aby ses napříště zdržel a střehl příliš důvěrně se mnou mluvit, neboť ač jsem nekonečný počet rytířských knih přečetl, nikde jsem nenalezl, že by jaký zbrojnoš tolik rozmlouval se svým pánem jako ty se mnou, a věru pokládám to za naši velkou chybu: za tvoji, poněvadž si mne málo vážíš; za svoji, že tě k větší vážnosti nenutím. Gandalin, zbrojnoš Amadise Galského, byl hrabětem ostrova, a přece se o něm čte, že mluvil se svým pánem vždy s čepicí v ruce, s hlavou skloněnou a klaně se more turquesco. A co potom povíme o Gasabalovi, zbrojnoši dona Galaora, který byl tak mlčenlivý, že aby nám byla zjevná výtečnost jeho podivuhodného mlčení, pouze jedenkrát se uvádí jeho jméno v celé té stejně rozsáhlé jako pravdivé historii? Z toho všeho, co jsem řekl, můžeš, Sancho, usoudit, že nutno dělati rozdíl mezi hospodářem a čeledínem, pánem a sluhou, rytířem a zbrojnošem. A proto odedneška musíme spolu jednati s větší vážností a bez důvěrností, neboť ať se na vás

rozhněvám jakkoliv, nic dobrého z toho nepojde: milosti a odměny, jež jsem vám slíbil, dostaví se svým časem; a nedostaví-li se, o mzdu alespoň nepřijdete, jak jsem už řekl."

"Co Vaše Milost říká, je správné," řekl Sancho, "ale chtěl bych vědět (kdybychom snad marně čekali na den milosti a musili se spokojit dnem mzdy), kolik vydělal za oněch časů zbrojnoš potulného rytíře a měl-li plat měsíční, anebo denní, jako přidavači u zedníků?"

"Nemyslím," odpověděl don Quijote, "že kdy sloužili zbrojnoši za plat; sloužili spíš pro přízeň rytířskou, a jestliže jsem na tebe pamatoval v zapečetěné závěti, již jsem zůstavil doma, stalo se to, protože nevím, co se přihodí a jak se bude dařiti rytířství v těchto našich bídných dobách, a protože jsem nechtěl, aby pro takové drobnosti trápila se duše moje na onom světě: věz totiž, Sancho, že na zemi není nebezpečnějšího povolání než býti potulným rytířem."

"To je pravda," pravil Sancho; "neboť hluk stoup stačil pobouřit a poplašit srdce tak statečného rytíře jako je Vaše Milost. Ale můžete být jist, že odedneška neotevru úst k vtipu na záležitosti Vaší Milosti, ale jen k její poctě, když je přece mým velitelem a přirozeným pánem."

"Tak se dožiješ dlouhého věku," odvětil don Quijote, "neboť mimo rodiče i pánové mají býti ctěni jako rodiče."

KAPITOLA XXI.,

jež jedná o skvostném dobrodružství, v němž dobyto slavné přílby Mambrinovy, a o jiných příhodách našeho nepřemožitelného rytíře.

Vtom začalo trochu pršet a Sancho by se byl chtěl schovat do valchy; ale donu Quijotovi se stala tak protivnou pro směšnost jejich příhody, že rozhodně odepřel do ní vejít, a tak, zahnuvše napravo, dostali se na jinou cestu než včerejší.

Záhy spatřil don Quijote jezdce, který měl na hlavě cosi zářícího, jakoby zlatého, a sotva jej zočil, obrátil se k Sanchovi a řekl: "Zdá se mi, Sancho, že není přísloví, jež by nemělo v sobě trochu pravdy, neboť všechna pramení z těžé zkušenosti, matky všeho vědění, a zvláště pak to, jež říká: Kde se zavře jedna brána, otvírá se druhá. Povídám to, poněvadž zavřel-li nám osud dnes v noci bránu dobrodružství, jež jsme hledali, oklamav nás stoupou, nyní nám otvírá dokořán jinou k jinému, lepšímu a bezpečnějšímu dobrodružství, a kdybych jí nevešel, byla by to moje chyba a nemohl bych se vymlouvatí na neznalost valchy a temnotu noční. Pravím tak, protože nemýlím-li se, blíží se někdo, nesoucí na hlavě přílbu Mambrinovu, o níž, jak víš, jsem přísahal."

"Dbejte, Milosti, na to, co říkáte, aještě víc na to, co děláte," pravil Sancho, "nechtěl bych, aby to byly zase valchy a zval-chovaly a zmandlovaly nám rozum docela." „Abys měl d'ábla bratrem," odvětil don Quijote, "co mají společného přílba a valchy?"

"To nevím/" odpověděl Sancho, "ale věru, kdybych mohl mluvit tak jako dřív, pověděl bych vám možná takové věci, že byste, Milosti, viděl, jak se mýlíte." Jak se mohu mýlit v tom, co říkám, zrádný úzkostlivče?" řekl don Quijote; "což nevidíš toho rytíře, který se k nám blíží na sivém koni, se zlatou přílbou na hlavě?"

"To, co vidím a rozeznávám," odpověděl Sancho, "je jen člověk na hnědém oslu, jako je můj, a má na hlavě něco blýsknavého."

"To je právě Mambri-nova helma," nato don Quijote; "ustup stranou a nech mne s ním samotná; uvidíš, jak beze slova, abych uspořil času, skoncuji toto dobrodružství, a přílba, již jsem si tak přál, bude mou."

"To si myslím, že ustoupím stranou," odvětil Sancho; "ale dej Bůh ještě jednou, aby to nebyla valcha."

"Už jsem vám řekl, bratře, abyste mi nepřipomínal ani pomyšlením těch valch," řekl don Quijote, "sice, u všech

všudy... a víc nepovím, zvalchuji vám duši!" Sancho umkl ze strachu, aby jeho pán nesplnil slib, který naň vystřelil jako z kanónu.

Věc s tou přílbou, koněm a rytířem, jež don Quijote viděl, se měla tak, že v okolí byly dvě vesnice, jedna tak malá, že neměla ani apa-tyky, ani holiče, jež ta druhá, zcela sousední, měla, a tak holič z větší vsi dojížděl i do menší, když tam bylo třeba pustit nemocnému žilou nebo někoho oholit; proto tam jel i nyní, nesa svou mosaznou misku, a osud chtěl, aby během cesty počalo pršet; aby si nepromočil klobouk, který byl nejspíš nový, dal si na hlavu misku, a protože byla lesklá, blyštěla se na půl míle; jel n, a hnědém oslu, jak řekl Sancho. To vše bylo příčinou, že don Quijote viděl sivého koně, rytíře a zlatou přílbu; neboť cokoliv viděl, přizpůsoboval velmi lehce svému pomatenému rytířství a nezdravým myšlenkám. A když viděl, že nebohý jezdec je blízko, beze všech řečí v plném trysku zamířil naň píkou, maje v úmyslu ho naskrz probodnout; ale když byl už u něho, zvolal, stále v zuřivém běhu: "Braň se, otrocké stvoření, nebo mi dobrovolně vydej, co mi tak právem patří!" Holič, vida se naprosto nenadále na sebe řídit tuto příšeru, nemohl jinak uniknout ráně píkou, než že se svezl z osla, a aniž se země dotkl, vyskočil lehčí než kamzík a dal se po pláni do útěku, že by ho nedohonil ani vítr. Misku nechal na zemi a don Quijote se s ní spokojil řka, že ten pohan byl zcela rozumný, že utekl a že si vede jako bobr, který, je-li pronásledován lovci, si zuby ukousne to, proč, jak pudově ví, je stíhán.

Rozkázal Sanchovi zvednout přílbu a zbrojnoš obraceje ji v rukou řekl: "Namouduši, dobrá je to miska, stojí bratru za reál." Dal ji pánovi, který ji postavil na hlavu toče s ní dokola a hledaje hledí; když je nenalezl, pravil: "Nejspíše pohan, na jehož míru byla nejprve tato slavná přílba ukuta, měl velkou hlavu, a tak naneštěstí polovice přílby schází." Když Sancho slyšel misce říkat přílba, nemohl se zdržet smíchu, však vzpomněl si na pánův hněv a zarazil uprostřed. "Proč se směješ, Sancho?" řekl don Quijote. "Směji se té velké hlavě, co měl pohan, majetník přílby, která se mi docela podobá holičské míse."

"Víš, co si myslím, Sancho? Tato slavná, očarovaná přílba dostala se asi nějakou podivnou náhodou do rukou člověka, jenž nepoznal a neoceníl její hodnotu a který, nevěda co dělá, protože byla z ryzího zlata, rozpustil z ní polovinu pro peníze a z druhé poloviny udělal tuto jakoby holičskou misku, jak povídáš. Ale ať je to, co je, mně, který ji znám, nepřekáží proměna a spravím ji v první vsi, kde bude kovář, takže ji nepředstihne, ani se jí nevyrovná přílba, již ukul bůh kovářů pro boha bitev. Zatím ji budu nositi, jak se dá, protože

lepší něco než nic, tím spíš, že mě snadno uchrání ran kamením."

"To je pravda," řekl Sancho, "leďa by létalo z praku, jako v bitvě oněch dvou vojsk, kde Vaší Milosti požeňnali stoličky a rozbili baňku s tím blahoslaveným pitím, po kterém jsem div vnitřnosti nezvrátil."

"Nemrzí mě moc, že jsem o ně přišel, Sancho," řekl don Quijote, "neboť víš, že umím recept nazpaměť." „Já také," odpověděl Sancho, "ale chraň Bůh, abych je připravil nebo okusil, co živ budu, a třebaš v poslední hodině; ostatně nemyslím, že ho budu kdy potřebovat, protože mám v úmyslu stříci se všemi pěti smysly, abych byl raněn, nebo abych koho ranil. O létání na pokrývce nemluvíím, protože podobná neštěstí nelze předem zamezit, a potkají-li našince, nezbyvá než sevřít ramena, zatajit dech, zavřít oči a nechat se vyhazovat tam, kam se líbí osudu a pokrývce."

Jsi špatným křesťanem, Sancho," pravil slyše to don Quijote, "protože nezapomínáš na urážku, kterou ti jednou způsobili; ale věz, že je vznešené a šlechetné nevšímat si dětinství. Na kterou nohu jsi zchroml? které žebro ti zlomili? rozbil sis snad hlavu', že nemůžeš zapomenouti na ten žert? Neboť přihlédneme-li dobře k věci, byl to žert a kratochvíle, a kdybych to tak nechápal, byl bych se už tam vrátil a pro tvou pomstu způsobil bych více škody než Rekové pro uloupenou Helenu: kdyby Helena žila za našich časů, nebo moje Dulcinea zajejích, jistě by nepožívala takové slávy pro krásu, jako požívá."

A tu vzdychl k nebi a Sancho řekl: "Ať to byl tedy žert, když se zaň nelze pomstít. Ale já vím, jaké to bylo žertování, a vím také, že mi nikdy nesejde z mysli, jako mi nesejde ze hřbetu. Však nechme toho a povězte mi, Milosti, co uděláme s tímhle sivým koněm, jenž se podobá hnědému oslu, kterého tu zanechal ten Martin, jehož Vaše Milost srazila ze sedla a jenž, podle toho, jak bral nohy na ramena a upaloval, nemá v úmyslu se proň vrátit, a při mé bradě, sivák je pěkný."

"Nemám ve zvyku," řekl don Quijote, "kořistit z těch, jež přemohu, a není rytířské odnímati jim koně a zanechávati je opě-šalé, leďa by vítěz v bitvě přišel o svého vlastního: v tom případě je ovšem dovoleno vzít si koně poraženého jakožto kořist z poctivého boje. Proto, Sancho, nech toho koně, nebo osla, když chceš, aby to byl osel, neboť až jeho pán nás uvidí vzdalovati se, vrátí se k němu."

"Bůhví že bych si jej vzal rád," odvětil Sancho, "nebo jej aspoň vyměnil za svého, jenž se mi nezdá tak dobrý. Věřu, zákony rytířské jsou velmi těsné, nedovolují-li vyměnit osla za osla, a chtěl bych vědět, mohl-li bych vyměnit aspoň postroj."

"Nejsem si tím zcela jist," odpověděl don Quijote, "a pro tu pochybnost, než se lépe zpravím, do-

voluji ti jej vyměnit, potřebuješ-li jej nesmírně."

"Tak nesmírně," nato Sancho, "že kdyby to byl postroj na mne samého, nepotřeboval bych ho více než tohohle." A osmělen svolením provedl "mutatio-nem caparum" a vyzdobil své dobytče, že bylo pětkrát hezčí než prve.

Potom pojedli ze zbytků potravin, jež nesl mezek, napili se vody z potoka, tekoucího k valchám, ale neohlédli se k nim; tak si je zoš-klivili pro hrůzu, které jim nahnaly. Když umkl jejich hněv, ba i nechut', usedli do sedel, a aniž si zvolili určitou cestu (neboť to právě velmi vyznačuje bludné rytíře, že si žádnou nevolí), dali se, kam vedly Rocinanta oči, jež

rozhodovaly o vůli jeho pána i osla, který jej následoval, ať jej kudykoliv vedl, v dobré shodě a družnosti. Dostali se na královskou silnici a dali se nazdařbůh bez cíle po ní.

Během takového cestování řekl Sancho svému pánovi: "Pane, chce mi Vaše Milost dát svolení k malé rozprávce? Od té doby, co jste mi dal ten krutý rozkaz mlčet, aspoň čtyři věci mi shnily v žaludku a nechtěl bych, aby přišla nazmar i ta, co mám na špičce jazyka."

"Pověz ji," pravil don Quijote, "a buď stručný v řeči, neboť dlouhé povídání nebývá příjemné."

"Povídám tedy, pane," odpověděl Sancho, "že už několik dní si myslím, jak málo se získá a dobude v dobrodružstvích, když je Vaše Milost hledá v pustinách a na křižovatkách; i když zde vítězně vykonáte ta nejnebezpečnější, nikdo to nevidí a neví o tom a zůstanou navěky neznáma přes úmysly Vaší Milosti i přes to, že si zaslouží být známa. A tak se mi zdá, že by bylo lépe (toť se ví, s dovolením Vaší Milosti), abychom šli do služeb nějakého císaře nebo jiného vládce, který by válčil a v jehož službách by Vaše Milost ukázala cenu své osoby, svoji velkou moc a ještě větší rozum; až to pán, jemuž budeme sloužit, uvidí, volky nevolky nás musí odměnit každého podle zásluhy; a jistě tam bude i někdo, aby vypsal hrdinské skutky Vaší Milosti na věčnou paměť: o svých nemluvím, protože nevybočí jistě z mezí skutků zbrojnošských, ačkoli rozumím, že vypisují-li se v rytířstvu i činy zbrojnošů, nesmějí moje zůstat v kalamáři."

"Nemluvíš špatně, Sancho," odpověděl don Quijote; "ale dříve než se dostaneme k této možnosti, je třeba táhnouti světem jakoby na zkušenou, hledati dobrodružství a dosáhnouti jich pomocí jména a slávy, aby když takový rytíř přijde na dvůr nějakého velkého panovníka, byl už znám pro své skutky a aby, jakmile jej kluci spatří vjíždět městskou branou, všichni běželi za ním a křičeli okolo něho: to je rytíř Sluneční, nebo Hadí, nebo nějaký jinaký, podle znaku,

pod nímž vykonal svá hrdinství. To je ten, řeknou, který přemohl v souboji Brocabruna, obra úžasné síly, ten, který zbavil velkého Mameluka Perského zakletí, v němž spal téměř devět set let. A tak od úst k ústům poletí sláva jeho skutků, až na hluk chlapců i ostatního lidu se zastaví u oken svého královského paláce král toho království; a jakmile spatří rytíře, pozná jej po zbrani nebo po heslu na štítě a jistojistě řekne: 'Vzhůru, ať vyjdou všichni rytíři mého dvoru přivítati výkvět rytířstva, jenž se tamto blíží.' A na ten rozkaz všichni vyběhnou a král sestoupí doprostřed schodiště, obejmě ho vřele, políbí ho na tvář na znamení míru a pak ho za ruku dovede do komnaty paní královny, kde ji rytíř nalezne ve společnosti princezny, její dcery, jež bude z nejkrásnějších a nejdokonalejších dívek, jakou jen s velkou námahou lze nalézti na valné části dosud známého světa."

"Pak se ihned stane, že se princezna zadívá do rytíře a on do ní, a budou se zdáti jeden druhému bytostí spíše božskou než lidskou a nevědouce ani jak octnou se spoutání a polapení v spletené síti lásky s velikou trýzní v srdci, jak mají mluvit a jak si vyznati své mučivé city. Odtud jej bezpochyby odvedou do nějakého pokoje paláce, bohatě zařízeného, tam z něho sejmou zbroj a přinesou mu nádherný plášť šarlatový: a byl-li hezký ve zbroji, tím lépe bude vypadati v dvorském oděvu. Večer bude u tabule s králem, královnou a princeznou, ze které nespustí oči a bude si ji prohlížeti, aby přítomní neviděli, a ona učiní totéž stejně chytře, neboť už jsem řekl, že je to velmi rozumná dívka. Pak se sklídí ze stolu a nyní vstoupí dveřmi ošklivý a malý trpaslík s krásnou paní, jež, provázena dvěma obry, přichází ohlásiti dobrodružství, nastrojené starým kouzelníkem: ten, kdo je se zdarem vykoná, bude pokládán

za nejlepšího rytíře na světě. Potom král rozkáže, aby všichni přítomní rytíři se o ně pokusili, však žádnému se nepodaří, leč rytíři-hostu, čímž sláva jeho ještě více vzroste. Princezna bude s tím náramně spokojena a bude pro ni radost i odměnou, že zamířila svým srdcem tak vysoko."

„A nejlepší je, že král nebo kníže, nebo co je to, vede velmi urputnou válku s jiným panovníkem stejně mocným a rytíř-host jej po několikadenním pobytu na dvoře požádá za dovolení, aby mu mohl pomoci v té válce. Král mu je rád udělí a rytíř mu dvorně políbí ruce za tu milost. A té noci se rozloučí se svou dámou, princeznou, mřížovým zahradou, obklopujícím komnatu, v níž ona spí, na kterémžto místě s ní už několikrát rozmlouval dík prostřednictvím a pomoci komorné, jíž princezna velmi důvěřuje. Rytíř si povzdychá, princezna

omdlí, komorná přinese vody u velkém strachu, neboť se blíží jitro a mohli by býti přistiženi na škodu cti její paní; konečně se princezna vzpamatuje, podá své bílé ruce mřížovému rytíři, jenž je tisíckrát zlíbá a vykoupe v slzách. Shodnou se oba na způsobu, jímž si budou podávati zprávy o všem, co je dobrého i zlého potká, a princezna ho poprosí, aby se vrátil co nejdříve: on jí to slíbí s mnoha přísahami. Znovu jí zlíbá ruce a rozloučí se tak dojat, že div žalem nezemře. Odejde do svého pokoje, vrhne se na lůžko, však nemůže usnouti bolem z rozloučení; vstane za raného jitra, jde dát sbohem králi, královně a princezně: tu zví, když se rozloučil s prvními dvěma, že princezna je nemocna a že nemůže přijímati návštěv. Rytíř si pomyslí, že je to žalem nad jeho odjezdem, a je tím tak dojat, že div zjevně neprojeví svou bolest. Komorná-prostřednice je přítomna, všimne si všeho a jde o tom zpravit svou paní, která ji uvítá s pláčem a řekne, že z největších jejích bolestí je, že neví, kdo je její rytíř a je-li z rodu královského či ne. Komorná ji ujistí, že tak dvorný, jemný a statečný jako její rytíř nemůže býti leč muž královský a znamenitý. Ubohá se tím potěší a snaží se býti klidná, aby neuvedla své rodiče v podezření, a po dvou dnech vyjde zase ze svých komnat."

"Zatím již rytíř odejel; bojuje ve válce, přemůže králova nepřítele, dobude mnoha měst, triumfuje v mnoha bitvách. Vrátil se na dvůr, shledá se se svou paní na obvyklém místě a smluví s ní, že požádá krále o její ruku v odměnu za své služby. Král mu ji nechce dáti, nevěda, kdo jest. Ale přesto, ať už byvši unesena, ať jakkoliv jinak, princezna se stane jeho ženou a její otec to má za velké štěstí, neboť se ukázalo, že rytíř je synem statečného krále, nevím kterého království, protože myslím, že není na mapě. Otec zemře, princezna dědí, zkrátka rytíř se stane králem. Nyní dojde k tomu, aby byl odměněn jeho zbrojnoš a všichni, kdo mu pomohli povznést se tak vysoko: svého zbrojnoše ožení s nějakou komornou princeznou, nejspíše s tou, jež věděla o lásce a jež je dcerou velmi významného vévody."

"To si dám líbit," řekl Sancho, "a spolehnu se na to, protože se všecko doslova musí Vaší Milosti vyplnit, když je přece rytířem Smutné Podoby."

"Nepochybuj o tom, Sancho," odvětil don Qui-jote, "protože tímže způsobem a po těchže stupních, jak jsem vypravoval, dostávají se a dostávali se potulní rytíři na trůny královské a císařské. Teď stačí jén dávatí pozor, který král křesťanský nebo pohanský vede válku a má hezkou dceru. Ale na to je dosti času myslet později, neboť, jak jsem ti řekl, dříve než navštívíš panovnický

dvůr, musíš se všude proslaviti. Také mi chybí ještě něco: i kdybych našel krále s válkou a krásnou dcerou a i kdybych došel neuvěřitelné slávy po celém světě, nevím, jak by se mohlo prokázati, že jsem z rodu královského, nebo alespoň císařovým synovcem. Král mi jistě nebude chtít dáti svou dceru za ženu, dokud se řádně o mně nezpravitil, ač si této pozornosti

zaslouží moje činy; tak se bojím, že přijdu pro tento nedostatek o to, co právem patří mé silné paži. Je pravda sice, že jsem šlechtic z rodu známého, majetný, a zákon stanoví za ublížení mé osobě pokutu pět set soldů; a mohlo by se státi, že mudrc, mající sepsati mou historii, tak rozebere moje příbuzenstvo a předky, že ve mně objeví vnuka královského z pátého či šestého kolena. Neboť věz, Sancho, že jsou dva druhy rodů na světě: jedni se odvozují od knížat a panovníků, však čas jim tolik ran zasadil, že končí nepatrným bodem jako pyramidy; jiní pocházejí z rodu nízkého, ale pozdvihují se od stupně k stupni, až se stanou velkými pány; tak je rozdíl v tom, že někteří bývali, čím už nejsou, a někteří jsou, čím nebyli, a možná že jsem z prvních; a až se pozná, že můj původ byl velký a slavný, král, můj nastávající tchán, se tím asi spokojí, však ne-li, princezna mě musí milovati do té míry, že přes odpor králův a třebaš vědouc, že jsem synem podruhovým, mě pojme za manžela a pána. Pakli nikoliv, lze ji unést a skrýti, kde se mi líbí, až čas nebo smrt zlomí hněv jejích rodičů."

"Tady lze také uvést," řekl Sancho, "co říkají někteří darebáci: Nepros, můžeš-li loupit, a ještě lépe: Lepší nůž v ruce než prosba v ústech. Povídám to proto, že kdyby pan král, váš tchán, nechtěl se přemoci a dát Vaší Milosti milostpaní princeznu, nezbyvá opravdu než ji ukrást a ukrýt. Ale hloupé je to, že nežli nastane usmíření a ujmete se v míru království, chudák zbrojnoš bude sušit zuby, ledaže by ta důvěrnice, jež má být jeho ženou, zůstala s princeznou a on sdílel s ní svůj špatný osud, dokud to nebesa lépe nezařídí. Protože, myslím, může mu ji dát pán ihned klidně za zákonitou manželku."

"Proti tomu nelze nic namítati," řekl don Quijote. "Když je tomu tak," odpověděl Sancho, "stačí poručit se Bohu a nechat běžet osud, ať nás vede kamkoliv."

"Bůh to opatříž," nato don Quijote, "jak si přeji a jak ty máš, Sancho, zapotřebí, a ten ať vyjde s málem, kdo se za nic nemá!"

"Pánbůh dej," řekl Sancho, "protože jsem ze starého křesťanského rodu; stačí mi, budu-li hrabětem."

"To věřím," odpověděl don Quijote; "a kdybys jím nebyl, nic nevádí, protože já, jsa králem, mohu ti snadno uděliti šlechtictví, aniž jsi je kupoval nebo se mi něčím zavděčoval, a jakmile tě udělám hrabětem, jsi šlechtic,

ať si říkají cokoliv, a musí ti říkat Výsosti, ať jim to je třebaš zatěžko."

"Bez starosti," řekl Sancho, "však já bych si zjednal už nespěkt."

"Respekt musíš říci, a ne nespěkt," pravil jeho pán. Jak si přejete," odpověděl Sancho Panza; "povídám, že bych si to uměl zaříditi, protože jsem, namouduši, byl jeden čas poslem u nábožného bratrstva a šat poslovský mi tak slušel, že všichni říkali, že bych se hodil i za starostu toho bratrstva. A copak to bude teprv, až obléknu vévodský kabát, nebo se ověším zlatem a perlami jako cizí hrabě? Vsadím se, že se na mne budou chodit dívat na sto mil cesty."

"Budeš vypadati pěkně," pravil don Quijote, "ale budeš si musit dáti oholiti vousy, protože je máš tak husté, rozčuchané a neuhla-zené, že nedáš-li je holit aspoň přes den, na dostřel se pozná, co jsi zač."

"To stačí," řekl Sancho, "najmout holiče a vydržovat si ho doma, a bude-li potřeba, musí všude za mnou jako štolba za grandem." Jakkpak ty víš," tázal se don Quijote, "že grandové s sebou brávají štolby?"

"Povím vám to," odpověděl Sancho, "před lety byl jsem měsíc v sídelním městě a tam jsem viděl se procházet malého mužíčka, o kterém říkali, že je velmi velkým pánem, a za ním jel na koni člověk, který se ho na krok nepustil, že se podobal jeho ocásku. Ptal jsem se, proč ten muž nejede vedle prvního, ale stále za ním, a tu mi řekli, že je to štolba a že je zvykem grandů nechávat si je za zády. Od té doby to vím a nezapomněl jsem na to dosud."

"Máš pravda," řekl don Quijote, "a můžeš tedy s sebou brát svého holiče, neboť zvyky nevznikly všechny najednou, ani nepřišly naráz a tak ty můžeš být prvním hrabětem, který se nechává provázeti holičem. Ostatně holiti bradu je důvěrnější službou než sedlati koně."

"O holiče se už já postarám," řekl Sancho; "a vy se, Milosti, starejte o to, být králem a udělat mě hrabětem."

"Zajisté," odvětil don Quijote a zvednuv oči, spatřil, o čem se vypráví v následující kapitole.

KAPITOLA XXII.

o tom, jak don Quijote opatřil svobodu mnoha ubožákům, které násilně vedli, kam se jim nechtělo.

Cide Hamete Benengeli, spisovatel arabský a manchský, vypravuje v této velevážné, zvučné, podrobné, příjemné a vtipně vymyšlené historii, že zatímco slavný don Quijote de la Mancha a Sancho Panza, jeho zbrojnoš, vedli tyto řeči, uvedené na konci kapitoly dvacáté první, don Quijote zvedl oči a spatřil, že po silnici, jíž se bral, se blíží asi dvanáct mužů, s hrdly navlečenými jako zrnka růžence do velkého řetězu a vesměs na rukou spoutaných. Provázeli je dva jezdci a dva pěší, první s ručnicemi na kolečkový zámek, druzí s hala-partnami a meči. Jak je Sancho spatřil, řekl: "To je řetěz galejníků, lidí, jež dává král násilně odvádět na galeje." Jak násilně odvádět?" tázal se don Quijote; "cožpak může král činiti někomu násilí?"

"To neříkám," odpověděl Sancho; "povídám, že to jsou lidé, kteří za své zločiny jsou odsouzeni, aby králi z donucení na galejích sloužili."

"Koneckonců," odvětil don Quijote, "ať je tomu jakkoliv, ti lidé jdou z donucení a ne dobrovolně."

"To je pravda," řekl Sancho. "Ale v tom případě," pravil jeho pán, "zde náleží, abych vykonal svou povinnost, bránil násilí a pomohl a přispěl ubožákům."

"Pomyslete, Milosti," řekl Sancho, "že přece spravedlnost, jíž je zde sám král, nečiní násilí ani křivdy podobným lidem, ale trestaje za jejich zločiny."

Zatím došel řetěz galejníků a don Quijote otázel se velmi zdvořile průvodců, aby ho laskavě poučili a řekli mu důvod nebo důvody, proč ty muže tak odvádějí. Jeden z jízdních strážců odpověděl, že to jsou galejníci, lidé Jeho Veličenstva, již odcházejí na galeje, že více neví, a don Quijote že více vědět nepotřebuje. "Přesto," odvětil don Quijote, "chtěl bych zvědět od každého zvláště příčinu jeho neštěstí." A k těmto připojil další stejná a stejně zdvořilá slova,

aby je pohnul k svolení, až mu druhý jízdní strážce řekl: "Máme tu sice seznam a ověření odsudků všech těch neblahých lidí, ale nemáme kdy, abychom je vyndávali a četli. Přistupte a zeptejte se jich samých, ať vám povědí, chtějí-li, a oni chtějí budou, protože to jsou lidé, které těší dopouštět se darebáctví a vypravovat o nich."

Po tomto dovolení, jež by si byl don Quijote byl vzal, kdyby mu je

nedali, přistoupil k řetězu a zeptal se prvního, za co špatného je s ním tak nakládáno. Odpověď byla, že za lásku. Jen za to?" odpověděl don Quijote; "odvádějí-li pro lásku na galeje, dávno bych tam už mohl veslovati."

"Moje láska nebyla taková, jako Vaše Milost myslí," řekl galejník; „já se zamiloval do koše bílého prádla a objal jsem jej tak pevně, že kdyby mi jej spravedlnost nevzala násilím, ještě dnes bych ho nepustil dobrovolně. Chytli mě při činu, výslech mučením byl zbytečný, soudili mě, napařili mi na záda stovku a navrch tři roky na skořápky a hotovo."

"Co jsou to skořápky?" ptal se don Quijote. "Skořápky jsou galeje," trestanec nato; byl to chlapík asi čtyřiaadvacetiletý a povídal, že je z Piedrahity.

Don Quijote položil otázku druhému, ten však neodpověděl slovem a šel smutně a melancholicky; zato však zaň promluvil první: "Ten jde s námi, protože dělal kanárka, víte, vyhrával a zpíval." Jak to?" opakoval don Quijote; "hudebníci a zpěváci musí také na galeje?"

"To se ví," odvětil galejník; "drahý pane, není nic horšího než zpívat v úzkých."

"Ale já slyšel naopak," zvolal don Quijote, "že kdo zpívá, neštěstí odhání."

"U nás je to naopak," pravil trestanec; "kdo si jednou zazpívá, pláče nadosmrťi."

"Tomu nerozumím," řekl don Quijote, ale jeden ze strážce mu podal vysvětlení: "Pane rytíři, u téhle nekřesťanské bandy zpívat v úzkých znamená přiznat se na mučení. Tohoto hříšníka dali na mučidla a on se přiznal, že krade dobytek, a za to ho odsoudili k šesti rokům galejí a dvěma stům ránám bičem, které si už s sebou nese na zádech. A je pořád zamyšlen a smuten, protože ostatní zloději, kteří zůstali ve vězení, i tito zde, ho týrají, zlehčují, posmívají se mu a opovrhují jím za to, že se přiznal a neměl dost odvahy zapírat. Říkají, že říci ne není těžší než říci ano a že viník má vlastně velké štěstí, protože život i smrt závisí na jeho vlastním jazyce, a ne na jazyce svědků a na důkazech. Ostatně si myslím, že nemají daleko k pravdě."

"Také se mi zdá," odpověděl don Quijote a dal třetímu tutéž otázku jako prvním dvěma; měl tu hned rychlou a drzou odpověď: "Jdu na pět let k slečným skořápkám, protože mi chybělo deset dukátů."

"Dal bych rád dvacet," pravil don Quijote, "abych vás vyprostil z tohoto neštěstí."

"To mi připadá," zvolal trestanec, „jako když se někdo bohatý octne uprostřed moře a umírá hladu, nemoha si koupit, čeho potřebuje. Povídám to, protože kdybych byl měl zavčas těch dvacet dukátů, které mi vašnost teď nabízí, byl bych jimi namazal kapsu škrabákovu a omladil tak rozum státního prokurátora, že bych se dnes viděl na zocodoverském náměstí v Toledu, a ne na

téhle cestě, v obojku jako chrt. Ale Bůh je mocný, počkejme a dočkáme se!"

Don Quijote přešel k čtvrtému, člověku úctyhodného vzezření, s bílou bradou splývající mu na hrud', který na otázku, proč zde jde, dal se do pláče a neodpověděl slovem. Ale pátý odsouzenec mu posloužil za mluvčího: "Tento vážený muž jde na čtyři léta na galeje, neboť si vyjel koňmo na slavnost."

"To znamená nejspíš, jak si myslím," řekl Sancho Panza, "že jej vozili z trestu ukazovat?"

"Tak jest," odvětil galejník; "a tou hanbou byl postižen za to, že dohazoval, nej-raději ženské. Zkrátka a dobře, tento vznešený muž je kuplíř a také L mimoto je ve spojení s ďáblem."

"Nebýti toho nečistého spojení," řekl don Quijote, "nezasloužil by za pouhé kuplířství, aby musil na galejích veslovat, ale aby na nich rozkazoval a byl jejich velitelem, protože povolání kuplířské není jen tak jednoduché, však žádá rozumu a je velmi nutné v státě dobře zřízeném a měli by je provozovati jen lidé z dobrého rodu. A ještě by bylo potřeba dozorců a inspektorů v určitém, známém množství, jako jsou u jiných zaměstnání, u dohazovačů burzovních třeba. Tím způsobem by se zamezilo mnoho zlého, jemuž se nelze vyhnouti, když je to řemeslo provozováno lidmi omezenými a nerozumnými, jako nanicovatými ženskými, kloučky nebo mladými dareby bez zkušenosti; ti, když je nejnnutněji potřeba důležitého rozhodnutí, nevědí kudy kam, která ruka je pravá a ostrouhají kolečka. Rád bych pokračoval a odůvodnil, proč nutno v obci zvlášť voliti ty, kdo mají provozovati tak důležité zaměstnání; ale zde není k tomu vhodného místa, jednoho dne to povím někomu, kdo věc bude moci opatřiti a nesnáz odstraniti. Ale aspoň řeknu, že zármutek, jež mi způsobil pohled na tyto šediny a tento úctyhodný obličej, tolik zkoušený pro kuplířství, zmizel, když jsem uslyšel o spolku s ďáblem, ač vím, že není na světě ďábelství, jež by mohla pohnouti vůlí a přemoci ji, jak si někteří prostoduší lidé myslí; naše rozhodování je svobodné a není býlí ani čarů, jež by je zmohly. Pár hloupých ženských a prohnaných lotrů připravuje jen jakési směsi a jedy, jimiž blázní lidi, prohlašující, že dovedou přinutiti k lásce, ačkoliv, opakují, je nemožno přinutiti vůlí."

"Tak jest," řekl starý dobrák; "opravdu, pane, spolků s ďáblem jsem se nedopustil. Co se kuplířství týče, toho nemohu popřít, ale nikdy jsem si nemyslil, že se tím proviňuji, a mým jediným úmyslem bylo, aby všichni byli spokojeni a žili v klidu a míru, bez svárů a nářků. Ale můj dobrý úmysl mi není nic pláten a musím tam, odkud se již nedoufám vrátit, neboť jsem stár a trpím močovou nemocí, jež mi ne-

popřává chvílky klidu." A tu se pustil znovu do pláče, až byl Sancho tak dojat, že vytáhl ze záhradní reál a dal mu jej almužnou.

Don Quijote popojel a otázal se dalšího po jeho vině a ten odpověděl mnohem veseleji než předešlý: "Jsem tu, protože jsem příliš laškoval s dvěma svými neteřemi, sestrami a s jinými dvěma sestrami, ale ne svými. A nakonec jsem si se všemi tak zalaškoval, že z laškování vzniklo příbuzenstvo tak popletené, že je nerozluští žádný znalec. Všechno mi dokázali, ochranné přízně nebylo, peněz jsem neměl a divže jsem tam nenechal hlavu; nakonec mi dali šest let galejí. Souhlasil jsem, vždyť je to trest za mou vinu, jsem mlád, život je dlouhý a nakonec všecko napraví. Máte-li Milosti, něco, čím byste pomohl těmto ubožákům, Bůh nebeský vám to odplatí a my na zemi budeme se modlit k Bohu za život a zdraví Vaší Milosti, aby byly tak dlouhé a dobré, jak si podle všeho zdání zasloužíte." Tento muž byl v šatu studentském a jeden ze strážců řekl, že velmi rád mluví a je dobrý latinář.

Za těmito všemi šel člověk velmi dobře vypadající, třicítiletý, ale šilhal tak, že se jedním okem díval na druhé. Byl trochu jinak spoután než ostatní, neboť měl na nohou řetěz tak velký, že mu šel kol celého těla, a na krku dva kruhy, jeden na společném řetězu, druhý pak toho druhu, kterému říkají "pohled' vzhůru" nebo "noha přítelova"; z kruhů šly až do pasu dva železné dráty, na nichž visela pouta, v nichž měl zavřeny ruce velkým zámkem, takže nemohl ani ruce zvednout k ústům, ani sklonit hlavu k rukám. Don Quijote se otázal, proč ten muž je o tolik více spoután než všichni ostatní; stráž odpověděla: "Protože on sám má na svědomí více zločinů než všichni ostatní dohromady a je tak smělý a takový ničema, že ač ho máme tak spoutaného, nejsme si jím jisti a bojíme se, aby neutekl." „Ja-kýchpak zločinů se mohl dopustiti," řekl don Quijote, "nezasloužil-li za ně většího potrestání než galeje?" „Jde tam na deset let," odvětil strážce, "a to je jako smrt. Stačí, řeknu-li vám, že ten výtečník je pověstný Gines z Pasamonte, jemuž přezdívali Ginesillo z Parapilly."

"Pane komisaři," řekl galejník, "hled'te si cesty a nebudeme teď luštit jména a přezdívky. Jmenuji se Gines a ne Ginesillo, a můj rod je Pasamonte a ne Parapilla, jak říkáte, a každý ať si mete před svým prahem, bude toho na něj dost." „Jen ne tak zhurta," odvětil komisař, "zlodějský pane zloději, abych ti nezamkl hubu, ať se ti to líbí nebo ne."

"Už vidím," odpověděl galejník, "že člověku se vede, jak se Bohu ráčí. Ale jednou zví někdo, jmenuji-li se Ginesillo z Parapilly nebo ne."

"Ale copak ti tak neříkají, loupežníku?" řekl strážce.

"Říkají," odpověděl Gines; "ale já se už postarám, aby mi tak neříkali, nebojím to vykreslím. Pane rytíři, máte-li pro nás něco, dejte nám to a táhněte spánembohem, protože jste nás už omrzeli s tím svým vyzvídáním cizích životů. A chcete-li zvědět můj, vězte, že jsem Gines z Pasamonte a že můj život je sepsán těmihle prsty."

"Říká pravdu," řekl komisař, "že on sám sepsal svou historii až jedna radost, ale zastavil ji v žaláři za dvě stě reálů."

"Však já ji vyplatím," odvětil Gines, "a třebaš dvěma sty dukáty." „Je tak dobrá?" řekl don Quijote. Je tak dobrá," nato Gines, "že se musí schovat i Život Laza-rilla z Tormes a všechny ostatní knihy toho druhu, které se napsaly nebo napíší. Mohu vám říci, že obsahuje pouze pravdu, a ta pravda je tak pěkná a vtípná, že se jí nemůže rovnat žádná lež."

"A jak se ta historie jmenuje?" tázal se don Quijote. "Život Ginesa z Pasamonte," odvětil týž. "A je ukončena?" znovu don Quijote. Jak může být ukončena," nato trestanec, "není-li ukončen ani můj život? To, co je napsáno, vypravuje příběhy oděného narození až do mého posledního odsouzení na galeje."

"Tedy jste na nich už byl?" ptal se don Quijote. "K službám Bohu a králi; byl jsem tam čtyři roky a vím, jak chutnají suchary a karabáč. A nemrzí mě příliš, že tam jdu znovu, protože tam budu moci dokončit svou knihu, neboť mi zbývá ještě mnoho vypravovat a na španělských galejích je víc volného času, než je třeba, ač ho moc nepotřebuji k tomu, co mám ještě vypsát: umím to z paměti."

"Zdáš se vtípný," řekl don Quijote. "A nešťastný," odvětil Gines, "neboť neštěstí provází stále vtípné lidi."

"Darebáky," opravil komisař. "Už jsem vám řekl, pane komisaři," odpověděl Pasamonte, "abyste si hleděl cesty, protože vám páni nedali vaši úřední hůl, abyste trápil nás ubožáky, ale abyste nás vedl a dopravil tam, kam poroučí Jeho Veličenstvo, a ne-li, tak u všech... Mohly by jednoho krásného dne vylézt navrch pěkné věčičky, a tak ať každý raději mlčí, je spokojen a mluví slušněji, a hezky pojďme, protože té zábavičkyje už dost."

Komisař zvedl svou hůl, aby Pasamontovi splatiljeho vyhrůžky, ale don Quijote se do toho vložil a žádal jej, aby ho nebil, poněvadž není divu, že kdo má tak svázané ruce, má trochu rozvázaný jazyk; pak se obrátil ke všem na řetěze a pravil: "Z toho všeho, co jste mi řekli, draží bratr i, jsem jasně seznal, že ač vás trestají za vaše viny, tresty, jimž máte být podrobeni, se vám tuze nezamlouvají a že se jim blížíte velmi neradi a proti své vůli a že možná příčinou vaší zkázy i toho, že se vám právě spravedlnosti nedostalo, byl nedostatek peněz u tohoto, strach před mučením u onoho, málo mocné

ochrany u třetího a konečně i předpojatost soudcovská. Všechno to mi nyní tane na mysli a říká, ba nutí mě, abych na vás ukázal, proč mě nebesa seslala na svět a přiměla mě na něm k provozování rytířství, pro něž jsem učinil slib pomáhati potřebným a utlačeným. Ale poněvadž vím, že jednou stránkou obezřetnosti jest, aby se nekonalo po zlém, co se může vykonati po dobrém, míním poprositi tyto pány strážce a komisaře, aby vás laskavě zbavili pout a nechali odejít s pokojem, neboť je dosti těch, kteří budou sloužiti králi za lepších okolností, poněvadž se mi zdá kruté dělati otroky z těch, jež Bůh a příroda stvořili svobodnými. Tím spíše, páni strážcové," připojil don Quijote, "že tito ubožáci neprovinili se ničím na vás; ať si tu na zemi každý chodí se svým hříchem, na nebesích je Bůh, který pečuje o trest za zlé a odměnu za dobré, a není slušné, aby čestní lidé byli katy svých bližních, když jim do toho nic není. Prosím klidně a mírně, abych vám měl býti zač vděčný, vyplňte-li mou prosbu; neučiníte-li tak dobrovolně, toto kopí, meč a síla mé paže vás k tomu přimějí násilím."

"Čistá blbost!" odpověděl komisař; „jste zatraceně vtipný nakonec! Chcete, abychom propustili trestance královny, jako bychom k tomu byli oprávněni, nebo jako byste byl vy oprávněn nám dávat podobné rozkazy! Běžte si, pane, spánembohem svou cestou, narovnejte si ten nočník na hlavě a nekoukejte, má-li kocour tři nohy!"

"Vy jste kocour i krysa a ničema," odpověděl don Quijote a přitom se naň vrhl tak rychle, že neměl času se bránit a padl na zem raněn píkou; naštěstí pro dona Quijota byl to ten s puškou. Ostatní stráž zůstala ohromena nenadálou událostí a váhající; pak se vzpamatovala, jízdní chopili se mečů, pěší halaparten a vrhli se na dona Quijota, velmi klidně je očekávajícího. Bylo by se mu zle vedlo, kdyby galejníci, vidouce tu příležitost k nabytí svobody, nebyli jí využili, snažíce se zlomiti řetěz, k němuž byli přikováni. Nastal zmatek, v němž strážci, brzy chvátající na trestance, kteří se zbavovali pout, brzy se vrhající na dona Quijota, jenž na ně dotíral, nepořídili dohromady nic. Sancho pomohl Ginesovi z Pasamonte od pout, ten první vyběhl volný a zbaven želez vrhl se k padlému komisaři, odňal mu meč i ručnici a jal se mířit tu na toho, tu na onoho, aniž vystřelil, až nezůstalo na místě jediného strážce; všichni utekli jak před ručnicí Pasamontovou, tak před kameny, jež po nich uvolnění trestanci házeli.

Sanchovi nebylo z té příhody veselo, poněvadž ho napadlo, že uprchlíci udají případ Svatému bratrstvu, jež způsobí poplach

a vydá se za viníky, a také to řekl svému pánovi prose ho, aby se ihned vzdálili a skryli v blízkých horách. "Budiž," řekl don Quijote, "ale vím, co nyní sluší učiniti," a svolal všechny

trestance, kteří se rozptýlili a oloupili už komisaře donaha. Obstoupili jej všichni, aby ho vyslechli, a on řekl: "Lidé z dobrého rodu jsou vděční za dobrodiní jim prokázaná a hříchem, který Boha nejvíce uráží, je nevděk. Pravím to, pánové, poněvadž jste na vlastní oči viděli dobrodiní, jehož se vám ode mne dostalo, za něž bych si přál a požaduji, abyste vzali tento řetěz, jež jsem vám sňal z hrdel, dali se na cestu a šli do města Tobosa, tam se představili paní Dulcinei z Tobosa a řekli jí, že její rytíř Smutné Postavy se jí poroučí, a vylíčili jí dopodrobna dnešní slavné dobrodružství, až k tomu, jak jste nabyli toužené svobody; pak můžete jít, kam se vám zlíbí a kam vás oči povedou."

Za všechny odpověděl Gines z Pasamonte: "To, co na nás žádáte, náš pane osvoboditeli, je docela nemožno vyplnit, protože nemůžeme cestovat společně, ale rozděleně, každý sám a na svou pěst, skrývající se třebas do útrob země, aby nás nenašlo Svaté bratrstvo, jež se bezpochyby za námi vydá. To, co Vaše Milost může udělat a udělá ve vši spravedlnosti, je, že změní poselství a hold paní Dulcinei z Tobosa v určitý počet otčenášů a zdrávasů, které se za vás pomodlíme, což se dá vykonat v noci jako ve dne, na útěku jako v klidu, v boji jako v míru. Ale chtít na nás, abychom zas vzali ty egyptské hrnce, chci říci ten řetěz a dali se k Tobosu, je jako si myslit, že je teď noc, když ještě přec není deset dopoledne, nebo jako žádat na jilmu hrušky."

"Nuže, já povídám," řekl don Quijote, již rozzuřen, "vy kurví synu, pane Ginesillo Paropillo, či jak se jmenujete, že tam půjdete vy sám a pěkně schlíplý a s celým řetězem na hřbetě."

Pasamonte, který nebyl nikterak trpělivý (a zpozoroval už, že donu Quijotovi přeskočilo trochu v hlavě, když dovedl vyvést takový nesmysl a osvobodil je), vida, jak je s ním zacházeno, mrkl na kamarády, všichni poodskočili a na dona Quijota se snesl takow příval kamení, že mu štít nestačil, a ubohý Rocinante dbal tak málo pobízení ostruhou k útoku, jako by byl ze dřeva. Sancho se schoval za osla, a tak se kryl před deštěm kamení, jež se na ně sneslo. Don Quijote se nemohl ukrýt tak dobře, aby ho netrefilo nevím kolik oblázků, až klesl k zemi; ajakmile padl, byl tu student, vzal mu misku z hlavy, třikrát či čtyřikrát jí uhodil donu Quijotovi do zad a stejně tolikrát i o zem, že ji rozbil. Vzali mu pláštík, který měl přes brnění, a chtěli mu stáhnout i kalhoty, ale plechovice nedovolily. Zato Sanchovi sebrali kabát a nechali ho o holé košili; pak, rozdělivše si kořist z boje,

rozešli se každý jinam, starající se více o to, jak by utekli obávanému bratrstvu, než o to, aby na sebe naložili řetěz a šli se představit paní Dulcinei z Tobosa.

Osel a Rocinante, Sancho a don Quijote zůstali sami: osel zamyšlen, hlavu sklopenu, stříhaje čas od času ušima, jako by se domníval, že dosud neustala bouře kamení, jež dělala jeho sluch; Rocinante rovněž sražený ranou kamenem ležel vedle pána; Sancho bez kabátu a pln strachu před Svatým bratrstvem; don Quijote rozhněvaný na nejvyšší míru, že s ním tak zle zacházeli ti, jimž prokázal tak velké dobrodiní.

KAPITOLA XXIII.

o příhodě, jež potkala slavného dona Quijota v Sieře Mořeně a jež je z nejzvláštnějších dobrodružství této pravdivé historie.

Vida se tak zveden pravil don Quijote svému zbrojnošovi: "Vždycky jsem, Sancho, slyšel říkati, že činiti dobro špatným je jako liti vodu do moře. Kdybych byl uvěřil tobě, byl bych si ušetřil toto trápení. Ale už je skutkem, mějme tedy trpělivost a pamatujme si to propodruhé!"

"Vaše Milost si to zapamatuje asi tak," řekl Sancho, "jako já jsem Turek. Ale protože říkáte, že byste si byl ušetřil tuto škodu, kdybyste mi byl uvěřil, uvěřte mi nyní a ušetříte si větší, neboť vám řeknu, že před Svatým bratrstvem rytířství čerta pomůže a že Bratrstvo nedá za všechny potulné rytíře, co jich je, ani dva ma-ravedí. A věřte mi, je mně už, jako by mi šípy fičely okolo uší." (Pozn.: Svaté bratrstvo obyčejně popravovalo zločince střelbou šípů a mrtvoly na výstrahu přivazovalo ke kolům.) "Ty jsi od přírody zbabělec, Sancho," řekl don Quijote; "ale abys neříkal, že jsem tvrdohlavý a že nikdy neučiním, co mi radíš, tentokrát chci přijmouti tvůj náhled a vyhnouti se nebezpečí, jehož se tolik bojíš. Ale stane se tak pod jednou podmínkou, že totiž nikdy zaživa, ani na smrtelném loži, nikomu neřekneš, že jsem ustoupil a vzdálil se z tohoto nebezpečí ze strachu, ale proto, abych vyhověl tvým prosbám. A povíš-li co jiného, selžeš a nyní už tvrdím, že budeš lháti, stejně jako budu tvrdit, že jsi lhal a lžeš, kdykoliv si to pomyslíš nebo řekneš, a už ani slova! Neboť pouhá představa, že se vzdalují a utíkám z nějakého nebezpečí a zvláště z tohoto, v němž by se vskutku mohlo zdáti, že se trochu bojím, ponouká mě, abych zůstal a vyčkal zde nejen Svatého bratrstva, o němž s bázni mluvíš, ale bratří všech dvanácti kmenů izraelských, sedmi mládenců, Castora a Polluxe a všech možných bratří a bratrstev, co je jich na světě."

"Pane," odpověděl Sancho, "ustoupit není utíkat a prodlévat není chytré, když nebezpečí přesahuje očekávání, a moudrý se dnes šetří pro zítřek, místo aby se všeho odvážil v jediném dni, a vezte, že ač jsem hrubý a prostý, přece mám trochu toho, čemu se říká dobrá rozvaha. Proto nelitujte, že jste uposlechl mé rady, vsedněte na Roci-nanta, můžete-li, ajestliže ne, pomohu vám ajeďte za mnou, neboť

můj čich mi praví, že teď potřebujeme více nohou než rukou."

Don Quijote bez dalších řečí vsedl na koně a za vůdcovství San-chova vstoupili do blízké části Sierry Mořeny, kterou měl Sancho v úmyslu projet celou, dospěti Visa nebo Almodovaru del Campo a skrýt se v oněch divočinách, aby je Bratrstvo nenašlo, kdyby se dalo do stíhání. Ponoukalo ho k tomu též, že zachránili ze šarvátky s galejníky zásoby, jež vezl osel, což měl za zázrak podle toho, co vše galejníci prohledali a sebrali. Té noci dojeli hluboko dovnitř Sierry Mořeny, kde Sancho uznal strávit noc aještě několik dní, aspoň tolik, co potrvají zásoby, a tak se uložili mezi dvě skály pod korkovniky.

Ale nezměnitelný osud, jenž podle mínění těch, kdo nemají světlo pravé víry, všechno řídí, vede a skládá po svém, způsobil, že Gi-nes de Pasamonte, slavný zákeřník a zloděj, uniknuvší ze řetězu díky síle a bláznovství dona Quijota, hnán oprávněným strachem před Svatým bratrstvem, rozhodl se ukrýt se také v horách, a jeho osud i obavy zanesly ho na touž stranu jako dona Quijota a Sancho Panzu ve chvíli, kdy je mohl ještě poznat a vyčkat jejich spánku. A poněvadž zlí lidé jsou vždy nevděční a nouze železo láme a dělá zloděje, a kdo si může pomoci dnes, nečeká na zítřek, Gines, který nebyl ani vděčný ani počestný, usmyslil si ukrást osla Sancho Panzovi, nestaraje se o Rocinanta, kořist stejně špatnou k zástavě jako k prodeji. Zatímco Sancho Panza spal, sebral mu dobytče a do svítání byl už příliš daleko, aby ho mohli nalézt.

Nastal den k radosti celé země a k žalu Sancha Panzy, neboť pohřešil svého šediváka, a vida se bez něho dal se do toho nejsmutnějšího a nejbolestnějšího pláče a vyváděl tak, že se don Quijote vzbudil a uslyšel tato slova: "Ó dítě mých útroh, v mém vlastním domě zrozené, klenote mých synů, radosti mé ženy, závisti sousedů, úlevo v mé práci, ba i poloviční můj živiteli, protože šestadvacet maravedí, co jsi každý den vydělal, stačilo na polovici mých

výloh." Don Quijote, vyslechnuv pláč a zvěděv příčinu, potěšil Sancha Panzu nejlépe, jak mohl, a prosil jej o trpělivost a slíbil mu poukázku na tři osly z pěti, jež sám doma měl.

Sancho se utěšil, utřel slzy, přestal vzdychat a poděkoval donu Quijotovi za dar; rytíř, jakmile vstoupil do těchto hor, byl radostí všecek pryč, neboť se mu okolní místa zdála vhodná pro hledaná dobrodružství. Vzpomínal si na neslýchané příhody bludných rytířů v podobných pustinách a horách; pohroužil se do těchto myšlenek a nechával se jimi tak unášet, že nebyl schopen pomyslet na něco jiného, a Sancho zase (od té doby, co se domníval být už v krajně bez-

pečné) neměl jiné starosti, než jak by ukojil žaludek zbytky z kněžské kořisti; šel za svým pánem naložen vším, co měl nésti šedivák, a ulehčuje tlumoku o to, co ukládal do žaludku: pokud se takto bavil, nedal by za jiné dobrodružství ani troník.

Tu zvedl oči a spatřil, že jeho pán stojí snaže se špičkou píky zvednout ze země jakýsi předmět; pospíšil si, aby mu pomohl, bylo-li by třeba, a dohonil ho právě, když zvedal na píce podušku a k ní přivázaný malý tlumok, zpoila zetlelé, či zetlelé úplně a rozpadlé. Ale vážily tolik, že bylo nutno, aby Sancho seskočil z osla (Pozn.: Cervantes zde i v dalším asi zapomnul, že Sancho osla už nemá); pán mu rozkázal, aby se podíval, co v tlumoku je. Sancho vykonal rozkaz velmi hbitě, a ač byl tlumok zavřen na řetízek a zámek, otvorem, kde zetlel, viděl, co obsahuje: čtyři košile z jemného kmentu ajině prár dlo, stejně vzácné a pěkné, a v malém šátečku našel slušnou hromádku zlatých dukátů. Jakmile je spatřil, řekl: "Blahoslavena buďtež nebesa, že nám nadělila dobrodružství, které k něčemuje." Dále našel zápisníček bohatě vázaný; o ten požádal don Quijote a rozkázal, aby sebral peníze a ponechal si je. Sancho mu políbil ruku za milost, vyndal z tlumoku prádlo a nacpal je do vaku, v němž nesl zásoby.

Don Quijote vida to všechno řekl: "Zdá se mi, Sancho (a nemůže tomu býti jinak), že nějaký pocestný zbloudil asi v těchto horách a přepadli a zabili ho lupiči a pochovali ho zde někde v zapadlém koutě."

"To není možné," odpověděl Sancho, "protože kdyby to byli lupiči, nenechali by tu peníze."

"To je pravda," řekl don Quijote, "a tak nevím a neuhodnu, co by to bylo. Ale počkej, podíváme se, jeli v tomto zápisníčku něco napsáno, co by nám poskytlo stopu a přivedlo k poznání, jehož si přejeme." Otevřel jej a první, co v něm našel vrženo na papír, ač velmi pěkným písmem, byl sonet, který přečetl nahlas, aby i Sancho slyšel:

Buď o tom Láska neví ani či příliš krutá je. Což moje žaly jsou menší krásy, pro niž vyrůstaly? Jak trpím jimi, Láska nemá zdání.

Vždyť Láska, jako bůh, se zloby chrání, vždyť všechno ví, zná každý záchvěv malý. Bůh nepůsobí lidem žaly. Kdo krutostí však srdce ranit

Těž nejste tím vy, Fili, vinna; vždyť v kráse zloba nesídlivá a nebe domovem je jasů.

Vím: vbrzku umru, teď již hyna. Kde nemoc záhadně se skrývá, jen v zázraku lze čekat spásu.

"Z téhle písničky," řekl Sancho, "nepoznáme nic; leda by nás to pití vína přivedlo na pravou stopu." Jaké pití vína?" pravil don Quijote. "Zdá se mi," odpověděl Sancho, "že Vaše Milost povídala něco, jakože vypili vína."

"Vy, Fili, vinna jsem řekl, a ta Fili je nejspíše nějaká dáma, na niž si naříká autor tohoto sonetu, a jistě je pozoruhodným básníkem, anebo nevím nic o umění."

"Tak tedy se Vaše Milost také vyzná v písničkách?" ptal se Sancho. "Více, než si myslíš," odpověděl don Quijote, "a přesvědčíš se, až poneseš mé paní Dulci-nei z Tobosa psaní ve verších odshora až dolů. Neboť věz, Sancho, že všichni nebo téměř všichni potulní rytíři minulých časů byli velcí básníci a hudebníci; tyto dvě schopnosti, či spíše dary, jsou vrozeny potulným milencům. Ovšem, verše minulých rytířů obsahují více ducha než dokonalosti."

"Čtete dál, Milosti," řekl Sancho, "snad naleznete něco, co nás poučí." Don Quijote obrátil list a řekl: "Tohle je próza a zdá se, že je to psaní."

"Psaní pro někoho, pane?" tázal se Sancho. "Ze začátku se podobá listu milostnému," odpověděl don Quijote. "Čtete tedy, Milosti, nahlas," pravil Sancho, "mně se tyhle zamilované věci hrozně líbí."

"Budiž," nato don Quijote a četl povýšeným hlasem, jak si Sancho žádal:

"Tvůj falešný slib a moje jisté neštěstí mě odvádějí na místa, odkud se k tvému sluchu spíše donese zpráva o mé smrti než slova mého nářku. Odmítla jsi mě, nevděčnice, pro bohatšího, nikoliv pro lepšího než já. Ale kdyby ctnost byla ceněným bohatstvím, nezáviděl bych cizímu štěstí, ani neplakal nad vlastním neštěstím. Co vystavěla tvoje krása, zbořily tvé činy: podle oné jsem soudil, že jsi anděl, po těchto poznávám, že jsi žena. Žij v pokoji, ty, jež jsi způsobila moje neštěstí, a dejtež nebesa, aby lži tvého manžela zůstaly navždy utajeny, abys nelitovala svého skutku a já nedosáhl tak pomsty, po níž nebažím."

Když don Quijote dočetl list, řekl: "Z listu i veršů nelze usouditi, leč že pisatel je nějaký odmítnutý milenec." A listuje v zápisníku na-

šel jiné verše a listy, z nichž některé přečetl, jiné nemohl; ale všechny byly plny stížností, nářků, podezření, radostí a nechutí, lásky a pohrdání, jedny slavnostní, druhé plačtivé. Zatímco don Quijote prohlížel knížku, Sancho prohlížel nalezený tlumok a nenechal v něm ani v podušce koutku, kterého by neprohledal, nepropátral a nevyšetřil, ani švů, kterého by nerozpáral, ani chomáčku vlny, kterého by neprohmatal, aby nic nebylo ztraceno z nedbalosti a nepozornosti. Takovou chtivost v něm probudil nález dukátů, jichž bylo přes sto, a ač nenašel už více, smířil se rázem s líháním na pokrývce, se zvrácením balzámu, s požehnáním klacky, s pěstí mezkařovou, se ztrátou zavazadla, s uloupením kabátu, se vším hladem, žízni a únavou, jež vytrpěl ve službě dobrého svého pána, soude, že mu bylo více než dobře zapláceno tím, že si mohl ponechat nález. . Rytíř Smutné Postavy byl trápen touhou zvědět, kdo byl vlastníkem tlumoku, domýšleje se podle sonetu, listu, zlatých peněz a jemných košil, že je to nějaký vznešený milenec, jež pohrdavost a krutost jeho dámy přiměly k zoufalému činu; ale poněvadž na onom místě, neobyvatelném a neschůdném, nebylo človíčka, který by je mohl poučit, toužil jen dát se znovu na cestu, kamkoli by Rocinante zaměřil (a on dal se vždy tudy, kudy mu bylo nejpohodlněji); byl přesvědčen, že v těch houštinách nemůže ho minout nějaké zvláštní dobrodružství.

Když tak jel ponořen do takových myšlení, spatřil, jak po vrchu pahorku před jeho očima skáče s podivuhodnou lehkostí muž ze skály na skálu a od keře ke keři; zdálo se mu, že je nahý, vous měl černý a hustý, vlasy dlouhé a pocuchané, byl bos a holých lýtek; na těle měl kalhoty, rudé, sametové asi, ale tak roztrhané, že na mnoha místech prohlížely - nahé svaly; byl prostovlasý, a ač přeběhl rychle, jak bylo řečeno, všechny tyto podrobnosti spatřil a postřehl rytíř Smutné Postavy. Snažil se ho dostihnout, avšak nebylo dáno vratkému Rocinantovi, aby mohl cestou necestou, zvláště při své flegma-tičnosti a krátkém kroku.

Don Quijote si hned pomyslel, že je to majetník podušky a tlumoku, a rozhodl se ho vyhledat, i kdyby ho po těch horách měl stíhat rok. I rozkázal Sanchovi, aby sestoupil z osla a dal se jednou stranou do hor, on že půjde druhou, a možná že pospíší-li si, dopadnou toho muže, jenž se jim tak spěšně kmitl před očima. "To nemohu," odpověděl Sancho, "protože jak se oddělím od Vaší Milosti, přepadne mě strach a vidím samé přepadení a samé strašidlo. A tohle vám budiž poučením, že se od nynějška od vás nehnu ani na krok."

"Budiž," řekl rytíř Smutné Postavy, "jsem velmi spokojen, že důvěřuješ mé statečnosti, jež tě neopustí, i kdyby tě opouštěla tvoje vlastní duše. Pojď nyní za mnou zvolna, nebo jak můžeš a dej oči na stopky! Objedeme toto pohoříčko a snad padneme na toho muže, jež jsme viděli a který je bezpochyby majetníkem našeho nálezu." Nato odpověděl Sancho: "Lépe by bylo nehledat ho, protože najdeme-li ho a bude-li vlastníkem těch peněz, musím je zřejmě vrátit, a bylo by lepší, abych si je bez zbytečných spěchů v klidu a pokoji nechal, až by se jiným, obvyklejším a méně namáhavým způsobem objevil jejich pravý majetník; a snad je do té doby utratím a v tom případě mě král osvobozuje."

"Mýlíš se, Sancho," odpověděl don Quijote, "poněvadž se domýšlíme, kdo je jejich vlastníkem, a máme ho téměř před sebou, jsme povinni ho vyhledati a vrátiti mu je. A kdybychom ho nehledali, oprávněné domnění, že vlastníkem je, by nás činilo tak vinnými, jako by jím byl skutečně. Proto, příteli Sancho, nebuď ti namáhavým hledání, poněvadž pro mne bude úlevou, naleznu-li ho." A bodl Rocinanta a Sancho vykročil za ním, pěšky a obtížen nákladem zásluhou Ginesilla z Pasamonte.

Prošedše pohořím, našli v potoku zdechlinu padlého mezka, napolovic sežranou psy a oklovanou havrany, se sedlem i uzdou, což všecko je utvrdilo v domnění, že uprchlík je majitelem mezka i tlumoku. Hledíce na zdechlinu, uslyšeli jakoby pískání pastýře pasoucího stádo a brzo spatřili po levici množství koz a za nimi objevil se na vršku kopce i jejich pastýř, muž již starší. Don Quijote naň zavolal, aby k nim sešel. Pastýř odpověděl rovněž volaje, kdože je zavedl na toto místo nikým nenavštěvované, leda kozami, vlky a jinými šelmami, které se tam potloukají. Sancho odvětil, že všechno zví, aby jen sešel. Pastevec poslechl a blíže se k donu Quijotovi pravil: "Vsadím se, že prohlížíte mrtvolu mezka v úžlabí; je tam, věru, už dobrého půl roku. Povězte mi, natrefili jste někde jeho pána?"

"Nena-trefilijsme nikoho," odpověděl don Quijote, "ale našli jsme polštář a zavazadlo nedaleko odsud."

"I já jsem je viděl," nato pastýř, "ale nezvedl jsem je, ba ani se k nim nepřiblížil ze strachu před neštěstím, nebo aby mě nevinili z krádeže. Protože čert nikdy nespí a nastrčí člověku něco do cesty, aby klopýtl a upadl, neví ani jak."

"To je má řeč," prohlásil Sancho, "neboť jsem ty věci také zahlédl, ale nešel jsem k nim leč na dostřel. Tam jsem je nechal a tam leží, jak ležely, protože já nehasím, kde mne nepálí."

"Řekněte mi, dobrý muži," pravil don Quijote, "víte, komu ty věci náležejí?"

"Mohu jen povědět," odvětil pastýř, "že asi před půl ro-

kem přijel k pastýřské salaši na tři míle odsud štíhlý mladík hezké postavy, a to na témže mezku, jenž tu leží pošlý, a s tímže polštářem a zavazadlem, jež jste spatřili, a jak pravíte, nechali ležet. Tázal se nás, která část pohoří je nejpustší a nejskrytější, a my mu řekli, že je to ta, kde nyní jsme, což je také pravda, neboť pokročíte-li ještě o půl míle, nedostanete se možná ani ven, a divím se ostatně, že jste se dostali až sem, když přece sem nevede žádná cesta ani stezka. Povídám, že když mladík uslyšel naši odpověď, obrátil se a zamířil k místu, jež jsme mu označili, nechávaje nás všechny v obdivu nad svým pěkným zjevem a v údivu nad jeho otázkou i spěchem, s nímž se vydal k horám. Od té doby jsme ho už neviděli, až před několika dny vskočil do cesty jednomu z našich pastýřů, přiběhl k němu beze slova, tloukl ho, vzal mu z mezka veškeren náklad sýra a chleba a s neobyčejnou lehkostí zmizel potom zase v horách."

Jakmile jsme to zvěděli, vydalo se nás několik pastýřů za ním a hledali jsme ho skoro dva dny v nejneprístupnější části pohoří, až jsme ho našli v dutině silného, mocného korkovníku. Vyšel klidně, v oděvu roztrhaném, s obličejem znetvořeným a opáleným, takže I jsme ho sotva poznali; jen šat, ač potrhaný, poněvadž jsme ho znali, dosvědčoval, že běží o hledaného. Pozdravil nás zdvořile a řekl nám stručně a rozumně, abychom se nedivili, jak vypadá, neboť to prý je třeba k pokání, jež mu bylo pro jeho mnohé hříchy uděleno. Žádali jsme ho, aby nám pověděl, kdo je, ale nedosáhli jsme toho od něho; rovněž jsme se ho tázali, kde ho nalezneme v případě, kdy by potřeboval nutné potraviny, a že mu ji rádi a ochotně přineseme; a nehodí-li se mu to, ať alespoň přijde o ni požádat, ale ať ji pastýřům nekrade. Poděkoval za nabídku, omluvil se za dřívější útok a slíbil, že příště o jídlo požádá jménem božím, nečině nikomu násilí. Co se pak týče obydlí, pravil, že nemá jiného leč ono, jež mu poskytne náhoda tam, kde ho zastihne noc. A dokončil svoji řeč tak něžným pláčem, že bychom my, kteří jsme mu naslouchali, musili být z kamene, kdybychom ho v něm nenásledovali: vzpomínali jsme, v jakém stavu jsme se s ním setkali poprvé a v jakém jsme ho našli nyní, neboť, jak říkám, byl to hezký a ušlechtilý mladík a bylo patrné na jeho dvorné, rozumné řeči, že je z dobré, ušlechtilé rodiny. Ač jsme my, kteří jsme ho poslouchali, pouzí venkované, jeho ušlechtilost byla taková, že bila do očí i venkovana."

„A když byl v nejlepším vypravování, zastavil se, umlkl, upřel oči na notnou chvíli k zemi, zatímco my všichni mlčky čekali, velmi dojatai, k čemu tato strnulost povede; neboť z toho, jak otevřel doširoka

oči a zahleděl se upřeně do země bez mrknutí a jak je zase zavřel svíraje rty a chmuře obočí, poznávali jsme snadno, že má záchvat šílenství. A on nás záhy přesvědčil o pravdivosti naší domněnky, neboť vyskočil zuřivě ze země, na niž byl klesl, a vrhl se na nejbližšího s tak prudkou zuřivostí, že nebýt nás byl by ho zabil ranami pěstí a kousáním; přitom křičel: „Ach, zrádný Fernando, tady mi zaplatíš křivdu, kterou na mně spáchal. Tyto moje ruce ti vyrvou srdce, v němž se ukrývají a přebývají všechny nepravosti, zvláště podvod a klam!“ A ještě jinak volal a stále obviňoval onoho Fernanda, nazýváje ho zrádcem a podvodníkem."

"Opustili jsme ho potom smutni a on odešel beze slova a skryl se úprkem v těchto houštinách a křoviscích, kde jej nebylo možno následovat. Usoudili jsme, že se ho šílenost zmocňuje občas a že nějaký Fernando mu asi velmi ublížil, jak patrné z konců, do nichž ho přivedl. To vše se od té doby vícekrát potvrdilo: tu vstoupil pastýřům do cesty s prosbou, aby mu dali jíst

z toho, co s sebou mají, tu zase jim potravu odnímal násilím, neboť jakmile má záchvat šílenství, i když mu pastýři nabídnou vše po dobrém, nepřijímá, ale bere si ranami pěstí; a když je při rozumu, prosí pro boží lásku zdvořile a slušně a vzdává díky, provázené slzami. A opravdu, říkám vám, pánové, že včera jsme se rozhodli, já a čtyři pastýři, dva z nich moji přátelé, dva čeledínové, že ho budeme hledat až do nalezení a že ho pak odvedeme, buď násilím, buď dobrovolně, do města Almodóvaru, kam je osm mil, a tam ho dáme léčit, je-li jeho nemoc vyléčitelná, anebo zvíme, kdo jest, až bude při dobrém rozumu, a má-li příbuzné, jež bychom zpravili o jeho neštěstí. Tohle vám mohu říci, pánové, na vaši otázku; majitelem věci, jež jste našli, je tedy týž, kterého jste viděli prchat nahého a s takovou rychlostí."

Don Quijote totiž řekl pastýřovi, že spatřil ubíhati onoho člověka přes pohoří; nyní byl udiven vyslechnuv pastýře a zatoužil ještě silněji zvědět, kdo je nešťastný blázen. Rozhodl se, že skutkem učiní, nač již myslel, že prohledá celé pohoří a nahlédne do každého úžlabí ajeskyně, až ho najde. Ale osud zařídil věc lépe, než don Quijote zamýšlel a doufal, poněvadž v témže okamžiku objevil se v horské trhlíně, vedoucí k jejich místu, hledaný mladík, mluvě k sobě věci, jimž nebylo lze rozuměti zblízka, natož zdálky. Jeho šat vypadal, jak byl popsán; jen když se přiblížil, spatřil don Quijote, že kabátec, na kusy rozedraný, ježž měl na sobě, byl z drahé, žluté látky, což ho naprosto utvrdilo, že osoba takto oblečená není z rodu nízkého.

Mladík došel a pozdravil je dutě a chraptivě, ale velmi zdvořile. Don Quijote mu oplatil pozdrav stejně ohleduplně, a sestoupiv z Ro-cinanta ušlechtilě a elegantně, objal ho a držel ho notnou dobu v náruči jako od bůhví které doby známého. Mladík (zasloužil by názvu Otrhanec Špatné Podoby, jako don Quijote byl rytířem Podoby Smutné) dal se obejmout, pak ho od sebe trochu odsunul, vložil své paže na jeho ramena a prohlížel si ho, jako by chtěl poznat, zná-li jej; byl asi stejně udiven podobou, postavou a zbrojí dona Quijota, jako byl udiven don Quijote hledě na něj. Konečně promluvil první Otrhanec a řekl, co povíme trochu dále.

KAPITOLA XXIV.,

kde se pokračuje v dobrodružství v Sieře Moreně.

Vypráví historie, že don Quijote naslouchal nešťastnému rytíři z hor s velmi velikou pozorností, a ten promluvil řka: "Ať jste, pane, kdokoliv, neboť vás neznám, děkuji vám za váš projev zdvořilosti vůči mně a přál bych si, abych více než pouhou dobrou vůlí mohl se vám odvděčiti za vaše laskavé přijetí. Však osud můj nedopřává mi jiné věci, jíž bych se odsloužil za dobrodiní mně prokazovaná, než upřímnou touhou oplatit je."

"Mou upřímnou touhou je," odpověděl don Quijote, "sloužiti vám a rozhodl jsem se, že neopustím tyto hory, dokud vás nenaleznu a nezmím, není-li pro bolest, již v podivném svém životě projevujete, nějakého léku, a bude-li potřebí se za ním vydati, učiním tak co nejpilněji; jestliže by pak vaše neštěstí bylo z těch, jež zavírají brány vši útěše, chtěl bych plakati s vámi a hořekovati nad vámi, jak jen bych mohl, neboť v neštěstí je útěchou, i nalezneme-li někoho, koho zabolí. A jestliže moje dobrá vůle zasluží být odměněna troškou laskavosti, prosím vás, pane, pro veškeru laskavost, již očividně v sobě ukrýváte, i zároveň vás zapřisahám ve jménu toho, co jste ve svém životě nejvíc miloval nebo milujete, abyste mi pověděl, kdo jste a co vás přimělo k životu či smrti v těchto pustinách, mezi divou zvěří; neboť zemřete mezi ní zcela odcizen své vlastní bytosti, jak to praví váš oděv i vzezření. Přisahám u rytířského řádu, který jsem přijal, ač nehodný a hříšník, a u svého řemesla potulného rytíře, že vyhovíte-li mi, pane,

budu vám sloužití upřímně (k čemuž mě váže, že jsem to, co jsem) buď odpomáhaje vašemu neštěstí, má-li odpomoci, buď pláče s vámi, jak jsem byl slíbil."

Rytíř z Křoví, slyše tak mluvit rytíře Smutné Postavy, jen se naň díval a díval a znovu si ho prohlížel od hlavy k patě a potom řekl: "Máte-li něco k jídlu, dejte mi to pro lásku boží, a až se najím, učiním vše, co chcete, v odměnu za tolik dobrých úmyslů, co mi zde bylo projevováno." Sancho vytáhl z tlumoku a pastýř z torby, čím by Otrhanec ukojil hlad, a tento jedl vše, co dostal, tak rychle, že neodděloval od sebe jednotlivých soust a hltal je spíše, než jedl. Zatímco jedl, ani on, ani diváci nepromluvili slova.

Skončiv pokynul jim, aby jej následovali, což se stalo; uvedl je na zelenou lučinku za blízkým skaliskem, tam se natáhl na trávu a všichni ostatní učinili mlčky totéž; pak řekl Otrhanec, rozloživ se pohodlně: „Je-li vám libo, pánové, abych vám krátce vyložil nesmírná svá neštěstí, musíte mi slíbit, že žádnou otázkou, aniž čímkoli jiným nepřerušíte nit mého smutného vypravování, neboť učiníte-li tak, ukončíte tím i líčení." Tato slova Otrhancova připomenula donu Quijotovi povídku, kterou mu vyprávěl jeho zbrojnoš, jak neuhodl počet koz přepravených přes řeku a jak příběh zůstal neukončen. Však Otrhanec pokračoval: "Činím toto opatření, poněvadž bych se nechtěl šířiti o svém neštěstí, neboť připomínati si je neslouží k ničemu, leda k jejich násobení, a čím méně mi budete klásti otázek, tím rychleji budu hotov, třebaš nezamlčím nic důležitého, jen abych vám úplně vyhověl." Don Quijote mu to slíbil jménem všech a on po tomto ujištění počal takto:

Jmenuji se Cardenio, pocházím z jednoho z nejlepších měst Andalucie, můj rod je vznešený, moje rodina bohatá a moje neštěstí takové, že nad ním jistě plakali příbuzní a cítil je celý můj rod, ač mu nemůže odpomoci svým bohatstvím: proti ránám poslaným nebesy málo zmohou statky pozemské. V téže krajině žilo nebeské stvoření, do něhož láska vložila veškeru krásu, jíž si jen lze přát: tak krásná byla Luscinda, dívka stejně vznešená a bohatá jako já, ale šťastnější a méně stálá, než býti měla odměnou za mé čestné úmysly. Tuto Luscindu jsem miloval, zbožňoval a toužil jsem po ní od svých útlých let a ona mě měla ráda s upřímností a ochotou, jak jí její mládí dovolovalo. Rodiče věděli o našich úmyslech a nemrzeli se, neboť uznávali, že, až zestárnou, nebudou si moci přát ničeho jiného než našeho sňatku; k tomu vedla i stejná cena našich rodů a bohatství."

"Léta běžela a s nimi rostla i láska obou, až se otcí Luscindinu zdálo slušné odřici mi vstup do domu, čímž jaksi napodobil otce oné Thisby, tak básníky opěvované. A tento zákaz rozdmýchal jen oheň lásky a touhy, neboť ač bylo vnuceno mlčení jazykům, nemohlo být vnuceno perům, jež svobodněji než jazyky vyjadřují, komu jim libo, co je v duši uzamčeno: neboť často přítomnost osoby milované zmate a odejme řeč i úmyslu nejrozhodnějšimu a jazyku nejodvážnějšimu. O nebesa, kolik psaníček jsem jí napsal! Jak něžné a počestné byly odpovědi! Kolik jsem složil písní a kolik milostných veršů, v nichž duše vyjadřovala a vyslovovala své city, kreslila své plamenné touhy, probouzela své vzpomínky a dodávala si odvahy! Vida, jak se soužím a jak se moje duše stravuje touhou po ní, roz-

hodí jsem se jednati a vykonati rázem, co se mi zdálo nutné, abych dosáhl vytoužené a zasloužené odměny: totiž požádati jejího otce, aby mi ji dal za právoplatnou manželku. A to jsem i učinil; on odpověděl, že mi děkuje za to, že jej chci poctít a uzavřítí s ním čestné spojení; ale poněvadž prý je můj otec naživu, že jemu vlastně náleží přijítí s podobnou žádostí, neboť kdyby mu to snad nebylo tuze po vůli, že Luscinda není děvče, jež třeba vdávati či bráti si pokradmp. Poděkoval jsem mu za dobrýjeho úmysl, zdáloť se mi, že mluví pravdu a že můj otec bude se vším souhlasiti, jakmile jej zpravím."

"S tím záměrem jsem ihned šel svěřit se svému otci, ajakmile jsem vstoupil do jeho pokoje, našel jsem jej s otevřeným psaním v rukou; to mi podal, dřív než jsem otevřel ústa, a řekl: Z toho dopisu poznáš, Cardenio, jakou ti míní vévoda Ricardo prokázati milost. Tento vévoda Ricardo, jak asi, pánové, víte, je španělský šlechtic, který má statky v nejkrásnější části naší Andalucie. Vzal jsem list a přečetl jej: byl tak lichotivý, že i mně samému nezdálo se, že by můj otec neměl vykonati, oč v něm byl žádán, totiž aby mě poslal za vévodou, který si přál, abych byl společníkem, nikoliv sluhou, jeho prvorozeného syna, a sliboval mi, že se mi postará o postavení přiměřené úctě, již ke mně chová. Přečetl jsem list a oněměl jsem, zvláště když jsem uslyšel, co říká otec: za dva dny vydáš se, Cardenio, za vévodou a vzdávej Bohu díky, že ti otvírá cestu i k tomu, čeho si zasloužíš; a ještě leccos jiného dodal jakožto otec pamětlivý rad."

"Přišla doba mého odjezdu, promluvil jsem v noci s Luscindou, řekl jsem jí vše, co se sběhlo, a totéž jsem řekl i jejímu otci s prosbou, aby počkal nějaký den a nevdával dceru, až bych uviděl, co se mnou Ricardo zamýšlí; slíbil a ona mi slib potvrdila tisíci přísahami a vzdechy. Konečně jsem dorazil k vévodovi Ricardovi a byl jsem rovněž dobře přivítán, však od toho okamžiku počala své dílo závist: nepřáli mi staří sluhové domnívajíce se, že sliby přízně, jež mi vévoda činil, měly být naplněny na jich škodu. Ale ten, kdo se nejvíc z mého příchodu těšil, byl vévodův druhorozený syn, jménem Fernando, statný mladík, hezký hoch, štedrý a vášnivý, jenž vkrátce si mě hleděl tak nakloniti, že o tom kdekdo mluvil, a ačkoliv vévodský prvoroze-nec mě rovněž měl v oblibě a jevil mi přízeň, přece se mnou nenakládal tak láskyplně jako Fernando. Poněvadž pak mezi přáteli není tajností a důvěrnost, v níž jsem žil s donem Fernandem, stala se již opravdovým přátelstvím, zjevoval mi veškeré své myšlenky a hlavně o lásce, jež ho trochu zneklidňovala. Miloval selku, poddanou svého otce, a ta byla tak hezká, rozumná, zdrženlivá a počestná, že nikdo,

kdo ji znal, nedovedl rozhodnouti, kterou z těchto vlastností více vyniká a kterou předčí nad ostatní. Tyto pěkné vlastnosti hezké selky přiměly toužícího dona Fernanda, chtěl-li jí dosíci a míti ji celou, aby jí slíbil manželství, neboť jinak se jí zmocniti nemohl. Zavázán jeho přátelstvím, snažil jsem se nejlepšími důvody a nejnázornějšími příklady odraditi a odvrátit jej od tohoto záměru; ale vida, že mé úsilí nikam nevede, rozhodl jsem se sdělit věc vévodovi Ricardovi, otci. Ale don Fernando, lstivý a důmyslný, tušil to a obával se toho, neboť věděl, že jako dobrý služebník jsem povinen neskrývati věci tak škodlivé cti vévody svého pána, a proto, aby mě spletl a oklamal, prohlásil, že nemůže zapomenouti na tak podmanivou krásu jinak, leč vzdálí-li se na několik měsíců; a přál si, abychom odešli oba do domu mého otce pod záminkou vévodovi, že tam prohlédneme a nakoupíme znamenité koně, které v našem městě jsou prý nejlepší na světě. Sotva jsem jej vyslechl, puzen vlastní láskou, schválil jsem jeho rozhodnutí jako nejzdařilejší, jaké lze vymysleti, neboť jsem v něm viděl výbornou příležitost a shodu okolností, abych se znovu shledal se svou Luscindou. Pro toto myšlení a tu touhu jsem přikývl jeho názoru a posílil jeho úmysl řka, aby jej uskutečnil co nejrychleji, poněvadž vskutku vzdálenost působí i přes úmysly sebepevnější."

"Když mi toto přišel říci, byl již té mladé selky využil jako manžel, jak jsem později zvěděl, a hledal příležitost uniknout do bezpečí, boje se trestu vévody, svého otce, až zví o jeho lehkomyšlném kousku. Láska u mladých mužů bývá obyčejně pouhou smyslnou touhou, jež touží jen po rozkoši, a jakmile jí dosáhne, pomíjí, a to, co se zdálo láskou, mizí nemohouc trvati přes mez, již tomu položila příroda a již v pravé lásce není. Chci tím říci, že jakmile don Fernando pomiloval selku, jeho toužení se uklidnilo, zanícení ochladlo, a tvářil-li se prve, jako by toužil odejiti k vůli úlevě, snažil se nyní jen zmizeti, aby nebyl nucen plniti sliby."

"Vévoda mu dal svolení a mně rozkázal, abych jej provázel; přijeli jsme do našeho města, otec můj ho uvítal, jak náleželo, já se shledal s Luscindou a tužby moje znovu ožily (ač nikdy neumřely, ba ani ne-zeslábly); naneštěstí svěřil jsem se s nimi donu Fernandovi domnívaje se, že pro velké přátelství, jež mi jevil, nesmím mu ničeho tajiti. Vychválil jsem mu krásu, vtip a rozumnost Luscindinu, až mé chvalozpěvy probudily v něm touhu poznat dívku, honosící se tak krásnými vlastnostmi. Vyhověl jsem mu k svému neštěstí a ukázal jsem mu ji jedné noci ve světle svíčky v okně, kde jsme spolu mluvivali; vir

děl ji tak upravenu, že rázem zapomněl na všechny krásné ženy, které dosud poznal: oněměl, přestal vnímat, stal se zamyšleným a nakonec se tak zamiloval, jak uvidíte dále v líčení mého neštěstí. A aby jeho touhaještě vzrostla (mně ji tajil a nebesům samotným se s ní svěřoval), stalo se, že jednoho dne našel její dopis, v němž mě žádala, abych o ni požádal jejího otce, dopis tak rozumný, počestný a přitom tak milostný, že mi řekl, když jej přečetl, že v Luscindě jediné je více půvabu, krásy a rozumu než ve všech ostatních ženách světa dohromady."

Je ovšem pravda a doznávám to dnes, že ač jsem viděl oprávněnost pochval Fernandových, mrzelo mě, že je slyším z jeho úst, a počal jsem se strachovati a skrývati před ním; neboť nebylo opravdu chvíle, kdy by nechtěl, abychom mluvili o Luscindě, začínal o ní řeč, i když se to hodilo jako pěst na oko; to ve mně probouzelo nevím jakou žárlivost, ne že bych se bál nějakého neštěstí od dobroty a věrnosti Luscindiny, ale poněvadž osud slibuje mi štěstí zároveň je uváděl v pochybnost. Don Fernando snažil se stále čísti moje psaníčka Luscindě i její odpovědi pod záminkou, že má zalíbení v duchaplnosti obou. I stalo se, že mě Luscinda požádala o rytířskou knihu ke čtení, v níž si velmi libovala, a byl to Amadis de Gaula..."

Sotva zaslechl don Quijote jméno rytířské knihy, řekl: "Kdyby mi Vaše Milost byla řekla hned na počátku vypravování, že milostivá slečna Luscinda ráda četla knihy o rytířích, nebylo třeba jiného líčení, abych pochopil vznešenost její mysli, neboť její mysl nebyla by tak ušlechtilá, jak vy jste, pane, líčil, kdyby nenalézala potěšení v tak chutné četbě: co se mne týče, je zbytečno dále plýtvat slovy líčením její krásy, ceny a rozumu, protože mi stačí věděti o její oblíbě, abych prohlásil, že je nejkrásnější a nejrozzumnější ženou světa. Přál bych si, pane, abyste jí byl poslal s Amadisem Galským i dobrého Dona Rugela Řeckého, neboť vím, že by se paní Luscindě velmi líbilo vypravování o Daraidě a Garaji, o vtipnostech pastýře Darinela i jeho podivuhodné pastýřské verše, zpívané a přednášené jím se vším půvabem, vtipem a nenuceností. Ale snad přijde čas, kdy bude lze napravit tuto chybu, a k tomu stačí jen, půjde-li Vaše Milost se mnou do mé vsi, a bude obsloužen vším, čeho si žádá, neboť tam budu vám moci poskytnouti více než tři sta knih, jež jsou potěšením mé duše a radostí mého života. Ač si teď vzpomínám, že už nemám ani jediné zásluhou lstivosti zlých a závistivých čemokněžníků. A odpusťte mi, Milosti, že jsem se prohřešil proti svému slibu nerušiti vás v řeči, neboť, slyše o rytířských knihách a potulném rytířstvu, nemohu si po-

moci a musím mluvit, jako sluneční paprsky musí hřáti a paprsky měsíční rositi zemi. Tak tedy odpusťte a pokračujte, neboť nyní přijde to nejdůležitější."

Zatímco don Quijote mluvil, Cardeniovi klesla hlava na prsa jakoby v hlubokém zamyšlení a na dvojí vyzvání dona Quijota, aby pokračoval, nedal odpovědi a hlavy nezvedl. Až po notné chvíli ji vzpřímil a řekl: "Nemůže mi sejíti z mysli a nikdo na světě mi nevymluví ani mne nepřesvědčí a pouze darebák myslil by a věřil, že ničemný mistr Elisabat spal s královnou Madasimou."

"A to ne, u všech všudy," odvětil velmi hněvivě don Quijote a zrudl, jak míval ve zvyku: "To je zlomyslnost, či ještě lépe darebáctví. Královna Madasima byla velmi vážená dáma a nelze předpokládati, že tak vznešená panovnice by se zahodila s takovým mastičkářem, a kdo tvrdí opak, lže ničemně a přesvědčím jej o tom pěšky, koňmo, se zbraní nebo bez ní, v noci, ve dne, nebo jak se mu zlíbí."

Cardenio naň hleděl velmi pozorně: zmocňovalo se ho již šílenství a nebyl schopen pokračovati ve svém vypravování a don Quijote DYJeJ W1 ostatně ani neposlušoval: tak ho rozhořčilo, co slyšel o Ma-dasimě. Bylo kupodivu, jak se jí zastával, jako by byla jeho opravdu pravou a přirozenou paní: tak ho popletly ony zatracené knihy! Pravím tedy, že poněvadž Cardenio byl bláznivý a slyšel se nazývat lhářem, darebákem a jinak ještě, nechal žertů, popadl kámen vedle sebe a dal jím donu Quijotovi do prsou takovou ránu, až se rytíř překotil. Sancho Panza vida, jak se nakládá s pánem, vrhl se na blázna se sevřenou pěstí a Otrhanec ho přivítal podobně, srazil ho pěstí na zem, vskočil na něj a našlapal mu po své chuti žebra. Pastýř ho chtěl bránit, ale dostal jich také, a když je všechny zbil a potloukl, opustil je a s ušlechtilým klidem zmizel v lese.

Sancho vstal a rozvztekl, že byl zřezán, aniž to zasloužil, chtěl si vylít zlost na pastýři řka, že on je vším vinen, neupozornivje, že onoho člověka časem posedá šílenství, a že kdyby to bývali věděli, byli by se měli na pozoru. Pastýř odvětil, že upozornění dal, a jestliže je Sancho neslyšel, není to jeho vinou. Sancho odsekl, pastýř také a nakonec se chytli za vousy a jali se tak do sebe mlátit, že nebýt dona Quijota byli by se roztloukli na kusy. Sancho v křížku s pastýřem křičel: "Nechtě mě, Milosti pane rytíři Smutné Postavy, protože na tomhle, který je sedlák jako já a nebyl pasován na rytíře, mohu se klidně pomstít za urážku a servat se s ním pěst proti pěstí ve vši počestnosti."

"To je pravda," řekl don Quijote, "ale já vím, že nemůže za to, co se stalo."

Tím je uklidnil a tázal se znovu pastýře, je-li možno nalézt Cardenia, neboť se mu velmi chtělo konce vypravování. Pastýř řekl, co řekl již dřív, že neví bezpečně o jeho skryší, ale že zdrží-li se déle v této krajině, jistě ho nalezne, ať už při rozumu, nebo bez něho.

KAPITOLA XXV.

jednající o tom, co podivuhodného potkalo statečného rytíře z Manchy v Sieře Moreně, a o tom, jak napodobil pokání Beltenebrosovo.

Rozloučiv se s pastýřem a vystoupiv znovu na Rocinanta poručil don Quijote Sanchovi, byjej následoval, což zbrojnoš učinil na svém dobytčeti velmi mrzutě. Jeli zvolna vnikající do nejneschůdnější části pohoří a Sanchovi se k smrti chtělo popovídat si s pánem, čekal však, až rytíř sám začne, nechtěje rušit daného rozkazu. Ale nemoha snést tak dlouhého mlčení pravil: "Pane doně Quijote, dejte mi milostivě požehnání a propusťte mě, neboť se chci vrátit domů, k ženě a dětem, s nimiž si alespoň porozprávím a promluvím, o čem mi bude libo; neboť chcete-li, Milosti, abych vás následoval do těchto pustin dnem i nocí a nemluvil přitom, když se mi zachce, tot'jako byste mě chtěl pohřbít zaživa. Kdyby osud dal, aby zvířata mluvila jako za časů Quisopetových (Pozn.: Sancho zde znetvořuje jméno Isopeta, tj. bajkáře Ezopa), nebylo by mi tak zle, protože bych si pohovořil se svým oslem, o čem by se mi chtělo, a tak bych si ulehčil v svém zlém osudu; neboť to je trpká věc a nelze ji přemoci trpělivostí, tohle chození po dobrodružstvích celý život, při kterém najdeš leda rány, lítání vzduchem,

kamenování a kopance, a ke všemu ještě abych si dal zašít hubu a neodvážil se říci, co mám na srdci, jako němý."

"Rozumím ti, Sancho," odpověděl don Quijote, "dychtíš, abych zrušil zákaz, jímž jsem spoutal tvůj jazyk. Měj jej tedy za zrušena a pověz, co si přeješ, s podmínkou, že toto zrušení nepotrvá, leč co přejdeme tyto hory."

"Budiž," řekl Sancho, jen když teď mohu mluvit, neboť bůhví co bude, a počínám teď užívat toho rozumného dovolení a pravím: pročpak jíte se, Milosti, tak zastával té královny Magimasy, či jak se jmenuje? A co na tom záleželo, byl-li ten Abad jejím milencem či ne? Kdyby přes to Vaše Milost byla přešla, když jí přece do toho nic nebylo, byl by blázen nejspíš pokračoval v svém vypravování a byli bychom si ušetřili ránu kamenem, kopance a dobrých pár facek."

"Věru, Sancho," odpověděl don Quijote, "kdybys věděl, co vím já, jakou počestnou a váženou paní byla královna Madasima, vím, že bys řekl, že jsem měl svatou trpělivost, když jsem nerozbil

ústa, z nichž toto rouhání vyšlo. Neboť je to velkým rouháním, tvrditi nebo i mysliti, že královna sdílí lože s mastičkářem. Pravda je ta, že onen mistr Elisabat, o němž blázen mluvil, byl člověk velmi moudrý a znamenitý rádce; byl za vychovatele a lékaře u královny, však domnívati se, že byla jeho milenkou, je nesmysl, hodný řádného trestu. A o tom, že Cardenio nevěděl co říká, svědčí, všimni si, i ta věc, že byl již beze smyslů mluvě o tom."

"No právě," Sancho nato, "nebylo tudíž třeba všimati si řečí bláznových, protože kdyby dobrý osud nebyl přízniv Vaší Milosti a poslal kámen na hlavu místo do prsou, byli bychom pěkně dopadli, že jsme se zastali té paničky, ať ji čert vezme! Neboť Cardenia by pustili, jako blázna."

"Proti bláznům stejně jako proti rozumným musí se každý potulný rytíř zastati cti žen, ať jsou kdokoliv, tím spíše cti královen tak vznešených a urozených jako královna Madasima, jíž jsem obzvláště nakloněn pro její dobré vlastnosti: byla nejen krásná, ale i velmi rozvázná a trpělivá v neštěstích, jichž jí potkalo mnoho, a rady i společnost mistra Elisabata jí velmi prospěly a byly jí úlevou v rozumném a trpělivém snášení strastí. To zavedlo omezenému a zlomyslnému davu příležitost tvrditi a domnívati se, že byla jeho souložnicí: však, pravím, znovu lžou a dvěstěkrát budou lháti všichni, kdo by to mysleli či říkali." Já to neříkám ani nemyslím," odvětil Sancho; "co chtěli, to mají, a jestliže byli milenci, Bohu si to zodpovědí. Metu si před svým prahem, nevím nic a nerad se pletu do cizích věcí; zač jsi koupil, za to prodej, a pak: nahý jsem na svět přišel, nahý po něm chodím a nevydělal jsem, ani neprodělal. Aťsi byli jací byli, co je mi po tom? Mnozí čekají na jitrnice a není ani špejlu; a kdopak může zavřít pole na zámek, a ostatně vždyť lidé klepou i o Pánubohu."

"Pánbůh s námi," řekl don Quijote, "co to žvaniš za nesmysly, Sancho? Jakkak se hodí k tomu, o čem mluvíme, všechna ta přísloví, jež sypeš z rukávu? Prosím tě, Sancho, mlč a raději pobídní osla a neplet se, do čeho ti nic není. A zapiš si dobře za uši, že všechno, co jsem učinil, činím a učiním, je velmi rozumné a souhlasí zcela se zákony rytířství, jež znám lépe než všichni rytíři, co po světě chodili, dohromady."

"Pane," tázal se Sancho, "cožpak je řádným zákonem rytířským, abychom se toulali po těchto ztracených horách, bez stezky a cesty, hledající blázna, kterého, až ho nalezneme, napadne

třebas ukončit co začal, ne sice svoje vypravování, ale co začal na vaší hlavě a na mých žebrech, a rozbít nám je docela?"

"Mlč, povídám ti znovu," řekl don Quijote, "neboť věz, že mě do

těchto míst vábí nejen touha nalézt blázna, ale i přání vykonati zde čin, jímž chci dosáhnouti věčného jména a věčné slávy po vší zemi. Chci jím zpečetiti vše, co může zdokonaliti a proslaviti potulného rytíře."

"A je snad velmi nebezpečný ten čin?" otázal se Sancho Panza. "Nikoliv," odpověděl rytíř Smutné Postavy, "ač by mohla kostka padnouti i tak, že bychom prohráli, místo vyhráli. Ale vše závisí na tvé příčinlivosti."

"Na mé příčinlivosti?" řekl Sancho. "Ano," pravil don Quijote, "neboť vrátíš-li se brzo z míst, kam tě chci vyslati, moje trápení záhy přestane a sláva moje záhy nastane. A poněvadž není dobře déle tě nechávati v očekávání, kam moje řeč míří, věz, Sancho, že slavný Amadis Galský byl z nejdokonalejších rytířů potulných. Ne-řekl jsem správně, že byl z nejdokonalejších: byl sám nejdokonalejší, první, jediný, pán všech, cojich za jeho časů bylo na světě. Pryč s do-nem Belianisem a se všemi, kdo tvrdili, že se mu něčím vyrovnají, neboť se mýlili, přísahám. Pravím také, že chce-li se nějaký malíř proslaviti ve svém umění, snaží se napodobiti originály nejpozoruhodnějších mistrů, jež zná, a toto pravidlo platí také i pro ostatní řemesla a povolání, sloužící k okrase státu. A tak kdo chce dosíci jména obratného a vytrvalého, musí napodobiti a napodobí Ulyssa, v jehož osobě a osudu nám Homér podává živý obraz obratnosti a vytrvalosti; podobně nám Virgil ukázal v osobě Aeneově vlastnosti zbožného syna a obezřetnost statečného a chytrého vojevůdce, nelíče a neodkrýváje nám je, jak byly, ale jak měly býti, aby sloužily za příklad ctností budoucím lidem. Stejně se stal Amadis severní září, světlem a sluncem statečných, zamilovaných rytířů a musíme jej napodobiti všichni, kdo zápasíme pod praporem lásky a rytířství."

Je-li tomu tak, shledávám, příteli Sancho, že potulný rytíř, jenž by ho nejvíce napodobil, měl by nejvíce nadějí, že dosáhne rytířské dokonalosti. A jednou z věcí, v nichž tento rytíř prokázal nejvíce svou rozumnost, ctnost, statečnost, trpělivost, stálost a lásku, bylo jeho pokání na Pusté skále, kam odešel, když jím paní Oriana pohrdla, a kde změnil své jméno na Beltenebrós, což je jistě výmluvné a hodí se na život, který si dobrovolně zvolil (Pozn.: Beltenebrós = Krásný Zasmušilec). A je pro mne snazším napodobiti jej v tomto než v roz-tínání obrů, rubání draků, zabíjení oblud, rozprašování vojsk, ničení loďstev a maření kouzel. Poněvadž pak tato místa jsou tak vhodná pro podobné záměry, nevím, proč bych se měl vzdáti příležitosti, jež mi nyní slibně podává ruku."

"Ale copak to vlastně Vaše Milost chce činiti na tomto pustém místě?" ptal se Sancho Panza. "Což jsem ti neřekl," odpověděl don

Quijote, "že chci napodobiti Amadise, děláje zde zoufalého, šíleného a zuřivého, abych se podobal zároveň statečnému donu Rolan-dovi, když našel ve studánce znamení, že krásná Angelica hřešila s Medorem, a zbláznil se z tohoto neštěstí, rval stromy, kalil vodu čistých studní, zabíjel pastýře, ničil stáda, páčil chalupy, bořil domy, rozháněl koně a dopouštěl se tisíců jiných odvážlivostí, hodných věčné slávy a zápisu. A ač nechci napodobiti Rolanda nebo Orlanda či Rotolanda (neboť byl zván všemi těmito jmény) dopodrobna ve všech jeho bláznovstvích, jež spáchal, řekl nebo myslil, budu se držeti jak nejlépe možno těch, jež se mi

zdají nejdůležitější, a možná že se spokojím pouhým napodobením Amadise, který dosáhl největší slávy, aniž komu škodil, pouhými slzami a nářkem."

"Mně se však zdá," řekl Sancho, "že rytíři, kteří si takhle vedli, byli k tomu pohnuti něčím a měli příčinu k hloupostem a pokání. Ale z jakého důvodu chtěla by se Vaše Milost státi bláznem? Která dáma vámi pohrdla? Anebo jaká znamení jste našel, že paní Dulcinea z Tobosa vyvedla nějakou maličkost s Maurem nebo s křesťanem?"

"O to právě běží," odpověděl don Quijote, "a tady vězí vtip mého jednání: jakýpak div a copak hezkého je v tom, zblázní-li se potulný rytíř právem? Pomásti se bez důvodu, to je něco! Dáti své dámě na srozuměnou, vyvádím-li takhle pro nic za nic, co bych dělal, kdyby bylo proč! Ostatně mám vážný důvod v dlouhém odloučení od své navěky parii Dulcinei z Tobosa; a slyšel jsi od onoho pastýře Ambrosia, že kdo je vzdálen, čeká všechno neštěstí a všeho se bojí. Netrať tudíž, příteli Sancho, času radami, abych nechal toho vzácného, šťastného a nevidaného opakování: jsem blázen a bláznem musím zůstat, dokud se nevrátíš s odpovědí na dopis, jež zamýšlím po tobě poslati své paní Dulcinei: a bude-li taková, jaké si zaslouží má věrnost, skončí moje šílenství i pokání; však stane-li se opak, zblázním se doopravdy a nebudu pak už cítiti nic. Ať tedy odpoví jakkoliv, zbavím se nejistoty a trápení, v němž mě necháš, a budu se těšiti buď z dobré zprávy zdrav, aneb ztratím schopnost cítiti neštěstí, stana se bláznem. Ale pověz mi, Sancho, střežeš dobře helmu Mambrinovu? Viděl jsem, jaksi ji zdvihl ze země, když ji onen nešťastník chtěl rozbít na kusy, ale nemohl, na čemž je patrná výbornost jejího kalení."

Nato Sancho: Jakože mě Pánbůh slyší, pane rytíři Smutné Postavy, nemohu už opravdu snést a vydržet některé věci, které Vaše Milost říká, a začínám se domýšlet, že všechno, co mi říkáte o rytířství, o dosažení království a států, o darování ostrovů a ostatních milostech a povýšeních, jež bludní rytíři udílejí, je mluvení do větru

a lež a klam, či jak se to říká. Neboť kdo by slyšel, jak Vaše Milost říká holičské misce přílba Mambrinova a jak na tom omylu trvá už čtyři dny, co by si mohl jiného pomyslit, než že kdo takhle mluví, nemá všech pět pohromadě? Misku mám v tlumoku celou potlučenou a beru ji s sebou, že ji doma narovná a upotřebím při holení, dá-li Bůh, že děti a ženu ještě uhlídám."

"Hleď, Sancho, při témž Bohu, jehož ty se dovoláváš," řekl don Quijote, "ty jsi nejomezenější zbrojnoš, který je a byl na světě. Jak je možno, žes za tu dobu, co chodíš se mnou, ještě nepoznal, že všechny příhody potulných rytířů zdají se domněnkami, hloupostmi a bláznovstvím a že všechno dopadne obráceně? Ne že by vskutku všechno bylo naopak, ale protože mezi námi pohybuje se stále stádo kouzelníků, již všechny naše podniky převracejí a zaměňují a mění. Je po svém, podle toho, chtějí-li nám pomáhati či nás ničiti. A proto, co se ti zdá miskou holičskou, mně se zdá přílbou Mambrinovou a jinému bude se to zdáti opět jinak; bylo to úžasně prozřetelné od kouzelníka, který mi přeje, že způsobí, aby to, co je ve skutečnosti a opravdu přílbou Mambrinovou, zdálo se všem miskou, neboť je tak ceněna, že by mě kdekdo pronásledoval, aby mi ji odňal. Ale vidouce, že běží jen o nádobu holičskou, nesnaží se o ni, jako se to ukázalo u toho, co ji chtěl rozbít a nechal ji na zemi, což by věru nebyl učinil, kdyby ji znal. Ostříhej ji, příteli, nyní jí nepotřebuji; ba, nyní musím odložit všichni tuto zbroj a zůstat v rouše Adamově, chci ve svém pokání napodobiti spíše Rolanda než Amadise."

Za těch řečí dorazili na úpatí vysoké hory, jež jako otesané skalisko čněla mezi jinými, jež ji obklopovaly; po jejím svahu tekla klidný potůček a kolkolem se rozkládala lučina tak zelená a

bujná, až radost pohledět. Bylo tam mnoho lesních stromů a tráva i květy dodávaly místu půvabu. Toto místo zvolil rytíř Smutné Postavy k svému pokání a počal hlasitě volat, jako by byl ztratil rozum: "Zde je ono místo, nebesa, jež určuji vám, abych zde plakal nad neštěstím, jímž jste mě sama postihla. Toto je místo, kde slzy mých zraků rozvodní tento malý potůček a stálé a hluboké moje vzdechy rozšvelejí listy horských stromů, na důkaz a znamení bolesti, jíž zarmoucené srdce mé trpí. Ó vy, ať jste jacíkoliv, bohové venkova, kteří obýváte toto nehostinné místo, slyšte nářek nešťastného milence, jehož dlouhé odloučení a domněnky žárlivosti přiměly k pláči v těchto pustinách a k stížnostem na krutost krásné nevděčnice, dokonalého květu lidské nádhery. Ó vy Napaie a Dryády, jež sídlíváte v horských houštinách (kež lehčí a nezbední Satyrové, bez naděje do vás zamilování,

neruší nikdy vašeho sladkého klidu), pomozte mi oplakávatí moje neštěstí, či alespoň je trpělivě vyslechněte! Dulcineo z Tobosa, dne mých nocí, slávo mé bolesti, jitřenko mých cest, hvězdo mého osudu (ať ti nebesa popřejí v osudu tvém štěstí, co hojen požádáš), pohleď na místo a stav, do nichž mě přivedla tvoje vzdálenost, a ukaž mi tvář příznivou, jaké za svoji věrnost zasloužím. O osamělé stromy, které odedneška máte býti druhy mé samoty, pokynte mi jemně větvemi, že vám není nemilá moje přítomnost. A ty, můj zbrojnoši, příjemný společníku v štěstí i nesnázi, zapamatuj si dobře, co mě zde uvidíš činiti, abys o tom věrně zpravil příčinu všeho!"

Přítom seskočil z Rocinanta, sňal mu rychle uzdu a sedlo a plesknuv jej po pleci řekl: "Dává ti svobodu ten, kdo sám jí postrádá, oři, slavný činy a nešťastný osudem. Odejdi, kam se ti zachce, neboť neseš na čele napsáno, že se ti lehkostí nevyrovnal Hypogrif Astolfův, ani pověstný Frontino, jenž tolik stál Bradamanta." Sancho vida to pravil: "Zaplať Pánbůh tomu, kdo nás zbavil práce odstrojo-vat osla, protože by věru bylo toho popleskávání a vychvalování donekonečna. Ale kdybych tu osla měl, nedovolil bych nikomu, aby mu snímal postroj, protože by nebylo proč, ježto zamilovaným zoufalcům do něho nic není: já, jemuž z dopuštění božího patřil, jsem se nezamiloval, ani nezoufám. A opravdu, pane rytíři Smutné Postavy, myslíte-li to s mým poselstvím a se svým blázněním doopravdy, nejlíp bude, osedlám-li zas Rocinanta, aby nahradil osla, čímž ušetřím času na jízdě tam i zpět. Neboť půjdu-li pěšky, nevím, kdy dojdu ani kdy se vrátím, protože jsem skutečně špatný chodec."

"Pravím ti, Sancho," odpověděl don Quijote, "udělej si, jak se ti líbí, neboť tvůj návrh není špatný a vydáš se tedy odtud za tři dny, poněvadž chci, abys viděl, co kvůli ní učiním a jaké řeči vedu, o čemž jí povíš."

"Ale co mám ještě vidět jiného, než co jsem viděl?" zeptal se Sancho. "Ptáš se vhod," nato don Quijote, "nyní musím roztrhnouti šat, rozházeti zbraně, mlátiti hlavou o tyto skály a ještě mnoho podobných věcí, jimž se podivíš."

"Propánaboha," řekl Sancho, "dejte, Milosti, při tom mlácení hlavou pozor, ať se neuhodíte do nějaké hrany, protože s první ranou byl by konec všemu pokání. A myslil bych, když už máte za to, že by to bez toho tlučení hlavou nešlo a že by bez něho pokání nebylo celé, protože ostatně všechno tohle je jen líčené a napodobené a žertem, abyste bil hlavou o vodu nebo něco měkkého jako bavlna; nestarejte se, co řeknu paní, neboť jí povím, že Vaše Milost tluče hlavou o špičaté skály tvrdší než diamant."

Jsem ti vděčen za tvůj dobrý úmysl, příteli Sancho," odpověděl

don Quijote; "ale oznamuji ti, že všechno toto, co činím, není žertem, ale velmi doopravdy, neboť jinak bych se provinil proti zákonům rytířským, rozkazujícím, bychom se nedopouštěli lži, a dělati jedno místo druhého je totéž co lháti: proto mé tlučení hlavou musí být opravdové, důkladné a statečné bez vykrucování a bez přetvářky. A musíš mi tu nechat nějaký obvaz, když už nás osud připravil o balzám."

"Hůřje, že nás připravil o osla," odvětil Sancho, "a tím jsme přišli o obvazy i vše ostatní; a prosím vás, Milosti, abyste už nepřipomínal ten zatracený nápoj, neboť jak jen o něm slyším, převrací se mi celá duše, natož žaludek. Aještě vás prosím, abyste si myslel, že už uplynuly ty tři dny, kdy mám vidět vaše bláznovství, neboť já je pokládám za viděné a skutečné a budu vyprávět paní divy. Napište psaní a vyšlete mě hned, protože bych rád vysvobodil brzo Vaši Milost z očiště, v němž ji nechávám."

"Z očiště pravíš, Sancho?" řekl don Quijote, "měl bys říci: z pekla, baještě z něčeho horšího, je-li taková věc."

"Ale když z pekla, jak slýchám, nulla est retentio," namítl Sancho. (Pozn.: Sancho komolí lat. úsloví "in inferno nulla est redemptio = z pekla není vykoupení.) "Nevím, co má znamenati retentio," nato don Quijote. "Retentio znamená," odpověděl Sancho, "že kdo je v pekle, už se z něho nedostane, ani nemůže, a u Vaší Milosti tomu bude naopak, nebo ať mi ztuhnou nohy, až budu mít pobodnouti Rocinanta ostruhami. A až dorazím do Tobosa, před paní Dulcineu, povím jí takových věcí o hlouposti a šilenství (neboť to je jedno), jehož se Vaše Milost dopouští a dopustila, že ji obměkčím jako rukavičku, i kdybych ji měl nalézt tvrdší než dřevo. A s její sladkou jako med odpovědí poletím vzduchem jako čaroděj a vysvobodím Vaši milost z očiště, jenž se podobá peklu, však není jím, protože máte naději dostat se z něho, kterou, jak jsem řekl, nemají odsouzcenci pekelní, a myslím, že ani Vaše Milost nebude tvrditi něco jiného."

"To je pravda," řekl muž Smutné Postavy, "ale jak to udělati s dopisem?"

"A také s úpisem na osly," připomněl Sancho.

"Všechno tam bude," pravil don Quijote, "a protože nemáme papíru, měli bychom dopis napsati, jako činili staří, na listy stromové nebo voskové tabulky, ač je bude nyní stejně nesnadno nalézt jako papír. Ale už si vzpomínám, kam bude dobře, ba lépe než dobře jej napsati: do zápisníku Cardeniova, a ty jej dáš pečlivě přepsati na pěkný dopisový papír v první vsi, kam dorazíš a kde bude učitel nebo kostelník. Ale nedávej jej prepisovati žádnému písaři, neboť písaři píší písmem úředním a to nerozluští pak ani Satanáš."

"Ale

jakpak uděláme s podpisem?" ptal se Sancho. "Dopisy Amadisovy byly vždy nepodepsány," odpověděl don Quijote. "Dobrá," nato Sancho, "ale úpis musí rozhodně být podepsán, sice dám-li jej přepsat, řeknou, že podpis je falešný, a já zůstanu bez oslů,"

"Úpis bude podepsán v zápisníku, a uvidí-li jej moje neteř, nebude činiti obtíží; a co milostného dopisu se týče, dej jej podepsati: až do smrti Váš rytíř Smutné Postavy. A nezáleží na tom, že ruka bude cizí, poněvadž pokud vím, Dulcinea neumí psáti ani čísti a za celý svůj život nedostala ode mne psaní ani neviděla mého písma, neboť moje a její láska byla vždy platonická a záležela vždy jen v cudném pohlížení, a to ještě tak řídkém, že si troufám

přisahati, že celých dvanácte let, co ji miluji více než zřítelnici svých očí, majících jednou v zemi tlít, viděl jsem ji sotva čtyřikrát, a ještě je možno, že ona ani jednou nezpozorovala, jak si jí všímám. Tak přísně a v takové zdrženlivosti ji vychovali její rodiče Lorenzo Corchuelo a Aldonza Nogálesová."

"Ale, ale," řekl Sancho, "tak teda dcera Lorenza Corchuela je paní Dulcineou z Tobosa, ta, co jí jinak říkají Aldonza Lorenzová?"

"Tak jest," odvětil don Quijote, "a zaslouží býti paní všeho světa."

"Tu já dobře znám", pravil Sancho, "a mohu říci, že zná dřít jako nejsilnější chlap z celé vsi. Namouduši, to je holka jako ze železa, statná jako dub a dovedla by vytáhnout z louže každého tuláka rytíře, který by si ji vzal. Zpropadená mrcha, ta má sílu a hlas! Povím vám, že jednou vylezla na zvonici zavolat čeledíny z úhoru jejího otce, a ač byli na víc než půl míle, slyšeli ji, jako by byli přímo pod věží. A nejlepší na ní je, že není upejpavá a je přívětivá, s každým zažertuje, na každého se ušklíbne a všemu se směje. Říkám vám, pane rytíři Smutné Postavy, že nejen můžete, ba máte tropit bláznovství kvůli ní, ale že si právem můžete zoufat a docela se pověsit a nikdo, kdo to zví, neřekne, že jste si nedobře vedl, a i kdyby vás čert vzal. A chtěl bych už být na cestě jen proto, abych ji zase uhlídal, neboť jsem ji viděl už dávno a změnila se jistě, neboť práce v poli, na slunci a větru ženským tuze kazí tvář. Příznám se vám upřímně, pane doně Quijote, že až dodnes jsem byl na velkých pochybách, neboť jsem se opravdu domníval, že paní Dulcineaje nějaká princezna, do níž jste zamilován a která zaslouží bohaté dary, které jste jí poslal, jako Biskajce a trestance a mnohé jiné, protože Vaše Milost jistě mnohokrát zvítězila v době, kdy jsem ještě nebyl vaším zbrojnošem. Ale rozvážím-li dobře, co je to pro Aldonzu Lorenzovu, totiž pro paní Dulcineu z Tobosa, padají-li před ní na kolena přemožení, které Vaše Milost posílá a ještě pošle? Může se stát, že právě když při-

jdou, bude ona vochlovat len nebo mlátit ve stodole, a oni se zastydí vidouce ji a ona se buď pustí do smíchu nebo dopálí."

"Už jsem ti řekl dříve nejednou," pravil don Quijote, "že jsi velký mluvka, a ač jsi omezený, často si přece hraješ na vtipného. Ale abys věděl, jak jsi hloupý a jak já jsem rozumný, poslyš krátkou povídku: Hezká vdova, mladá, volná, bohatá a především veselá, se zamilovala do mladého mnicha, těžkopádného a neohrabaného. Jeho představený se to dověděl a řekl jednou dobré vdově jako přátelskou výtku: divím se právem, paní, že žena tak urozená, hezká a bohatá jako Vaše Milost se zamilovala do muže tak ubohého, nízkého, hloupého a všedního, když je přece v tomto klášteře tolik mistrů, učenců a teologů, mezi nimi byste si mohla vybrat jako mezi hruškami a říci: tohohle chci, toho ne. Ale ona odpověděla velmi vtipně a nevázaně: Vaše Milost se tuze mýlí a rozvažuje příliš postaru, domnívá-li se, že jsem špatně volila volíc toho mnicha, třeba vypadá hloupě, neboť pro to, nač já ho chci, umí tolik filozofie, ba víc než Aristoteles. - A stejně pro to, nač si žádám Dulciney z Tobosa, stačí, milý Sancho, ona stejně jako nejvznešenější princezna země. Neboť ne všichni básníci, kteří vychvalují dámy, jež nějak, po svém, pojmenovali, měli je vskutku; myslíš snad, že ony Amarilidy, Filidy, Silvie, Diany, Gala-teje, Alidy a ostatní, jichž knihy, písně, holírny a divadla jsou plny, byly doopravdy bytostmi z masa a krve a náležely těm, kdo je slaví a slavili? Dozajista nikoliv, ale většina básníků si je vymyslíla, aby měla o čem psátí verše a aby byla pokládána za milence aneb za takové, kteří stojí za to býti jimi. A tak mně postačí pouze mysliti a věřiti, že ta dobrá Aldonza Lorenzová je hezká a počestná a na jejím rodu málo záleží, neboť nikdo se po něm sháněti nebude, aby z ní šlechtičnu udělal, a já si představuji, že je nejvznešenější princeznou

světa. Věz, Sancho, nevíš-li to dosud, že dvě věci především ponoukají k lásce, totiž krása a dobrá pověst, a obě ty věci se slučují v Dul-cinei dokonale, neboť krásou se jí nevyrovná žádná a dobrou pověstí se jí vyrovná málokterá. Zkrátka představuji si, že vše, co říkám, má se tak, že nic nezbyvá ani neschází, a kreslím si ji v duchu, jak si ji přeji co do krásy i vznešenosti, takže se jí nevyrovná Helena, ani Lu-krecie, ani žádná jiná ze slavných minulých dob, řecké, latinské či barbarské. A ať si říká kdo chce co chce, budu-li proto kárán hlupáky, spravedliví mne trestati nebudou."

"Uznávám, že Vaše Milost má ve všem všudy pravdu," odpověděl Sancho, "a já jsem osel. Ale nevím, proč tu mluvím o oslu, vždyť v domě oběšencově se nemá mluvit o provazu. Dejte mi psaní a Bůh

ví, že už nepromluví." Don Quijote vytáhl zápisník a odešel stranou jal se velmi klidně skládati psaní, potom zavolal Sancha řka, že mu je chce přečísti, aby si je zapamatoval, kdyby je snad cestou ztratil, poněvadž i to je možné při jeho smůle. Sancho odpověděl: Jen to napište, Milosti, dvakrát nebo třikrát do knížky a dejte mi to, však já dám pozor. Protože chtít, abych si to zapamatoval, je nesmysl, já mám paměť tak špatnou, že často nevím, jak se jmenuji. Ale přesto čtěte, Milosti, já si hrozně rád poslechnu, protože se vám psaní jistě povedlo."

"Slyš tedy," řekl don Quijote, "zní takto: Vladařko a vznešená paní moje! Hrotem odloučení poraněný a do hloubi srdce nemocný přeje ti, nejsladší Dulcineo z Tobosa, zdraví, jehož sám nemá. Pohrdali mnou tvoje krása, nepřije-li tvoje výbornost mému prospěchu, jeli cílem tvého odmítání moje utrpení, ač jsem v bolesti trpělivý, nesnesu nadlouho těchto útrap, stejně mučivých jako vleklých. Můj dobrý zbrojnoš Sancho tě zevrubně zpraví, krásná nevděčnice, milovaná má nepřítelko, v jakém stavu se pro tebe nalézám. Zachce-li se ti mé pomoci, jsem tvůj; ne-li, učiň, jak se ti zlíbí, neboť smrtí svou vyhovím tvé krutosti i tvému přání. Do smrti tvůj rytíř Smutné Postavy."

Jakože je mi otec milý," pravil Sancho slyše dopis, "to je nejdokonalejší věc, co jsem byl slyšel. Namouduši, jak pěkně to tu říkáte všecko, co chcete, ajak pěkně to končí podpisem: Rytíř Smutné Postavy! Opravdu, Milosti, vy jste sám d'ábel, že umíte všechno."

"Všeho je potřebí při mém povolání," odpověděl don Quijote. "Tak teda," řekl Sancho, "teď napište, Milosti, na druhý list poukázku na tři osly a podpište ji jasně, ať ji poznají."

"Milerád," na to don Quijote a napsavji, přečetl mu ji: "Milá neti, vydejte laskavě Sanchu Pan-zovi na tuto oslí směnku tři z pěti oslů, jež jsem nechal doma na vaši starost. Tyto tři osly rozkazují mu odevzdati výměnou za tři jiné, jež jsem zde přijal; buďtež mu vydáni na tuto směnku a za kvitanci. Dáno v horách Sierry Mořeny, dvacátého druhého srpna tohoto roku." Je to dobře," řekl Sancho, "a teď se, Milosti, podepište!"

"Toho není třeba," odvětil don Quijote, "stačí přidati mou značku, jež platí za podpis a stačila by na tři sta oslů, ne na tři."

"Spoléhám na Vaši milost," nato Sancho; "nyní mě propusťte, půjdu osedlat Rocinanta a vy se připravte, Milosti, dát mi požehnání, protože se dám hned na cestu nečekaje na bláznovství, jež máte vykonat; ale budu vyprávět, že jsem jich viděl nesmírný počet."

"Chci alespoň, Sancho, a je toho také třeba, abys mě spatřil svlečeného

a byl asi při tuctu či dvou bláznovství, což bude hotovo dřív než za půlhodiny; uvidíš-li je na vlastní oči, budeš moci přísahati i na ostatní, jež snad přidáš, a ujišť'uji tě, že jich tolik nevypovíš, kolik jich já míním vykonati."

"Pro lásku boží, pane, jen at' vás nevidím svlečeného, protože mě popadne lítost a budu zase musít plakat, a mám takovou hlavu od včerejšího pláče za osla, že se nesmím rozplakat znovu. A chce-li Vaše Milost, abych nějaká bláznovství uviděl, udělejte je ustrojen, vkrátce ajak se vám nejlíp bude hodit; ostatně, pro mne toho třeba nebylo, ajak jsem už řekl, znamená to oddalovat čas mého návratu s novinkami, jichž si Vaše Milost přeje a zaslouží. Ne-lii at' si dá paní Dulcinea pozor protože, neodpoví-li rozumně, slibuji slavnostně, že jí už tu pořádnou odpověď z chřtánu vymlátím. Neboť odkdytak se má trpět, aby potulný rytíř tak slavný jako Vaše Milost třeštil pro nic za nic k vůli takové..., at' mě ta ženská nenutí říci jaké, sic, Pánbůh ví, jí to vykreslím do očí, že to od ní nikdo nekoupí! Jsem dobrák na tohle, ta mě nezná, a kdyby mě znala, tak by si mne nepřála!"

"Namouvěru, Sancho," řekl don Quijote, "jak se zdá, nejsi menší blázen než já."

"Takový blázen nejsem," odvětil Sancho, "ale jsem zlostnější. Ale to nechme stranou! Copak bude Vaše Milost jíst, než se vrátím? Bude snad jako Cardenio přepadávat pastýře a krást jim?"

"O to se nestarej," řekl don Quijote, "i kdybych měl, nejedl bych nic krom bylin této louky a plodů těchto stromů, neboť smysl mého jednání je právě v tom, že nejím a jinak se trápím." Tu řekl Sancho: "Víte, Milosti, čeho se bojím? Že nebudu moci trefit sem, kde vás nechávám, neboť místo je velmi skryté."

"Dělej si znamení a já budu hledět nevzdáliti se z těchto končin," pravil don Quijote, "ba budu se snažiti občas vystoupiti na vysoká skaliska, abych viděl, vracíš-li se. Nejlépe bude, nechceš-li mě minouti a zablouditi, nařežeš-li kru-činky, jíž je tu mnoho, a budeš-li jí stláti tu a tam cestu, dokud se nedostaneš na pláň, což ti bude stopou a znamením při návratu jako nit v bludišti Theseově."

"To je pravda," nato Sancho a nařezav jí požádal pána o požehnání a za velkého pláče obou se s ním rozloučil.

Vsednuv na Rocinanta, jehož mu don Quijote velmi doporučil žádaje, by oň pečoval jako o vlastní osobu, dal se na cestu k rovině, pouštěje tu i tam na zem větvičku kručinky, jak mu byl pán radil. Tak se vzdaloval, ač jej don Quijote obtěžoval, aby se podíval alespoň na dvě ukázky bláznovství; ale neujel sto kroků, když se obrátil řka: "Povídám, milostpane, měl jste vlastně pravdu, že abych mohl bez výčitek svědomí říci, že jsem vás viděl bláznit, bude dobře, abych

se podíval aspoň na jeden kousek, ačkoliv pořádným bláznovstvím je už to, že zde zůstáváte."

"Což jsem ti to neříkal?" pravil don Quijote, "počkej tedy, Sancho, budu hotov, co přeříkáš otčenáš." A svlékl spěšně kalhoty a v košili bez dlouhých cavyků udělal dva kotrmelce a dvakrát se postavil na hlavu odkrývaje věci, že Sancho, nechtěje je spatřit podruhé, obrátil Rocinanta spokojen, že může na bláznovství svého pána přísahat. I necháme jej v slibu jet až do návratu, který nebyl dalek.

KAPITOLA XXVI.,

kde se dále líčí, jakých kousků se don Quijote z lásky dopouštěl v Sieře Moreně.

A historie dále vypravuje, co činil muž Smutné Postavy zůstav sám: když don Quijote, nahý od pasu, přestal metat kotrmelce a uviděl, že Sancho odejel nečekaje na další nesmysly, vylezl na špičce vysoké skály a tam se jal přemýšlet o tom, čím se už vícekrát zabýval, aniž se rozhodl, totiž co by bylo lepší a co by se mu spíše hodilo, zda napodobení zuřivého šílení Rolandova či Amadisovy zádumčivosti.

Řekl si u sebe: Jaký div, že Roland byl tak dobrým a statečným rytířem, jak všichni vypravují? Koneckonců, byl chráněn čarami a nikdo nemohl jej zabít, leda t>y mu vrazil špendlík do špičky nohy, a on nosil stále střevíce sedmkrát železem pobité; to mu ovšem nic nepomohlo proti Bernardu z Carpia, který to zvěděl a zardousil ho v Roncesvales. Ale nechme toho, že byl statečný, a všimněme si, že se zbláznil! Stalo se to dozajista proto, že našel u studánky znamení a zvěděl od pastýře, že Angelica se víc než dvakrát vyspala s Medo-rem, kučeravým Maurem, pážetem Agramantovým. A když poznal, že je to pravda, a že jeho milá jej tak pohaněla, zbláznil se právem. Ale jakpak se mu mám šílenstvím podobati já, který se mu nepodobám důvodem k němu? Neboť moje Dulcinea z Tobosa, a na to bych se odvážil přísahati, neviděla Maura v jeho kroji ještě za celý svůj život, a je dnes taková, jakou ji matka zrodila; zřejmě bych jí křivdil, kdybych se zbláznil bláznovstvím zuřivého Rolanda."

"Na druhé straně vidím, že Amadis Galský beze ztráty rozumu a bez bláznivých kousků dosáhl stejné milenecké slávy jako předešlý, neboť, jak historie praví, jen proto, že ho paní jeho Oriana odmítla (rozkázavši mu, aby jí nechodil na oči, dokud se jí nezlíbí), odešel na Pustou skálu k poustevníkovi a tam tak plakal, že mu samo nebe pomohlo uprostřed jeho bolestí a nouze. A je-li to pravda, jakože jest, proč bych se nyní měl trápit, svlékati donaha, škoditi těmto stromům, jež mi neublížily, proč bych měl kaliti čistou vodu studánek, jež mi dají napítí, až se mi zachce? Ať žije památka Amadisova a budiž napodoben donem Quijote de la Mancha, v čem jen lze; pak se bude říkati o tomto, co se pravilo o onom, že nevykonal-li velkých

věcí, zemřel v snaze o ně. A nejsem-li odháněn ani odmítán svojí Dulcineou, stačí, jak jsem již pravil, že jsem od ní odloučen. Vzhůru, ruce k dílu, výkony Amadisovy, vstupte mi na mysl a poučte mě, jak vás mám počítí napodobiti. Ale už si vzpomínám, že nejvíce se modlil a totéž učiním i já."

Za růženec posloužilo mu několik větších duběnek korkovníku, jež navlékl; tuze ho trápilo, že tam není poustevníka, jenž by ho vyzpovídal a potěšil; a procházeje se po lučině, vpisoval a vyrýval do kůry stromů i drobného písku četné verše, vesměs se hodící k jeho smutku nebo opěvající Dulcineu. Ale ty, jež bylo lze číst v úplnosti a které byly nalezeny, když byl don Quijote odkryt, byly pouze tyto:

Stromoví a vše, co kvete, plno mízy, jaré síly, stvoly, jež se k slunci pnete, těžko se vám žal můj sdílí; aspoň pláč můj vyslechněte! Kéž vás v klidu nerušily nejkřutější moje žaly. Pro útěchu k vám se chýlí don Quijote, jenž zde kvílí, Dulcinea že je v dáli

v Tobosu!

Ve vašich se stínech sklání milenec snad nejvěrnější, prchaje před krásnou paní, v bolesti své nejstrašnější, na níž nemůže mít viny. Krušen marnou láskou šílí, z očí se mu slzy valí, že by soudek naplnily, tolik don Quijote kvílí, Dulcinea že je v dáli

v Tobosu!

Dobrodružství vyhledává ve skaliskách příkrých štítů, zklamání však vše mu dává, ze strží a lesních krytů

bolest přepadá jej dravá. Nezná snílky dotek milý, důtek rány spíš tak pálí, které do krvavá bily, don Quijote, že teď kvílí, Dulcinea že je v dáli

v Tobosu!

Ti, kdo našli tyto verše, zasmáli se nemálo přídavku "z Tobosa" ujména Dulciney, neboť se jim zdálo, že si don Quijote asi myslil, že by nikdo básni nerozuměl, kdyby jmenuje Dulcineu nejmenoval také Toboso: to bylo také pravda, jak se sám později přiznal. Napsal ještě mnoho jiných veršů, ale jak řečeno, nebylo lze je rozluštit krom. právě těchto citovaných slok. A mimoto ovšem vzdychal, volal Fauny a Silvany lesní, Nymfy řek i bolestnou, slzavou Echo, aby mu odpověděli, vyslechli jej a potěšili, a hledal byliny, aby měl co jísti, než se Sancho vrátí. A kdyby byl býval nepřítomen tři neděle, jako byl nepřítomen tři dny, rytíř Smutné Postavy byl by vypadal tak, že by ho vlastní matka byla nepoznala.

Nechme jej zabraného vzdechy a verši a povězme, jak se vedlo Sanchu Panzovi v jeho poslání. Když se dostal na královskou silnici, jal se hledat cestu k Tobosu a druhého dne dojel až k hospodě, kde ho potkalo ono neštěstí na prostěradle, a sotva ji spatřil, zdálo se mu, že už zase létá vzduchem; nechtělo se mu proto vstoupit, až byl čas k jídlu a mohl i měl tak učiniti; mimoto měl chuť na něco teplého, neboť už po dlouhé dny jedl pouze jídla studená. To ho přinutilo přiblížit se k hospodě, a když tak váhal, má-li vejít či ne, vyšli z hospody dva muži, kteří ho hned poznali. Jeden z nich řekl: "Povězte mi, pane licenciáte, není tentam na koni Sancho Panza, o němž řekla hospodyně našeho dobrodruha, že odejel s jejím pánem jako zbrojnoš?"

"Skutečně," pravil licenciát, "a to je kuň našeho dona Quijota." Poznali jej dobře, neboť to byli farář a holič z jeho vlastní vsi, ti, co zkoumali a soudili knihy. Jakmile se utvrdili v domnění, že běží o Sancha Panzu a Rocinanta, přiblížili se, zvědaví na dona Quijota, a farář naň zvolal: "Příteli Sancho Panzo, kde zůstal váš pán?"

Sancho Panza poznal je hned a rozhodl se zatajit místo pobytu i stav svého pána; odpověděl jim tudíž, že jeho velitel je na jistém místě jistou před důležitou věcí velmi zaměstnán a tu že nesmí prozradit ani za všechna bohatství světa. "Nikoliv, nikoliv, Sancho Panzo,"

řekl holič, "nepovíte-li nám, kde je, budem se domnívat a již se domníváme, že jste jej zabil a okradl, neboť jedete na jeho koni. Buď nám povíte, kde je pán herky, nebo uvidíte!"

"Mně nemáte co vyhrožovat, já nejsem z těch, co kradou a zabíjejí, ať si zabíjí lidi čas nebo Bůh! Můj pán si pěkně dělá pokání tamhle v horách," a bez zastávky jim hned spěšně vypravoval, v jakém stavu tam zůstal, jaká dobrodružství ho potkala a že on nese dopis paní Dulcinei z Tobosa, dceři Lorenza Corchuela, do níž je pán zamilován až po uši.

Oba byli udiveni vyprávěním Sancha Panzy, a ač už znali bláznovství dona Quijota i ráz jeho, slyšíce o něm byli však znovu překvapeni. Požádali Sancha Panzu, aby jim ukázal dopis, jež má pro paní Dulcineu z Tobosa. Řekl, že je napsán v zápisníku a že pán rozkázal, aby jej dal přepsat na zvláštní papír v první vsi, kam přijede; nato pravil farář, aby mu jej ukázal, že jej přepíše velmi úhledně. Sancho Panza strčil ruku za řadra pro knížku, ale nenalezl jí a nebyl by ji našel, kdyby ji hledal dodnes, neboť zůstala u dona Quijota a rytíř mu ji nedal a jeho nenapadlo říci si o ni.

Když Sancho viděl, že knížky nenalézají, obličej mu ztuhl jako mrtvému, rychle si znovu ohmatal celé tělo, znovu jí nenalezl, a tu si vjel oběma rukama do vousů, vyrval si jich polovic a pak si bez zastávky vrazil půl tuctu facek, až se mu obličej a nos zalily krví. Farář a holič vidouce to ptali se, co se mu stalo, že s sebou tak zle nakládá. "Co se mi stalo?" řekl Sancho, "ztratil jsem obratem ruky tři osly, z nichž každý byl jako celý zámek." Jakkak to?" ptal se holič. "Ztratil jsem zápisník," odpověděl Sancho, "kde byl dopis pro Dulcineu a úpis, podepsaný pánem, v němž rozkazoval neteři dát mi tři osly ze čtyř nebo pěti, co doma mají," a tujim vylíčil ztrátu svého zvířete. Farář ho potěšil řka, že až najde jeho pána, pohne ho, by obnovil poukaz, a to na řádném papíře, jak je zvykem a obyčejem, protože poukázky v zápisníku nejsou přijímány a plněny.

Tím se Sancho utěšil a řekl, že je-li tomu tak, ztráta dopisu Dulcinei ho příliš netrápí, neboť jej umí téměř nazpaměť a může jej diktovat, kde a kdy budou chtít. "Odříkejte jej, Sancho, tedy," řekl holič, "a potom jej napíšeme." Sancho Panza se zastavil, drbal se v hlavě, aby si dopis připomněl, přešlapoval z nohy na nohu, chvíli hleděl do země, chvíli prohlížel nebe, a když si okousal polovic nehtu na prstu udržuje v napětí ty, kdo si přáli být jeho posluchači, řekl po dlouhé chvíli: "Namouduši, pane licenciáte, ať čert vezme, co si z toho psaní pamatují, ale začíná takto: Vladařko a hnětená paní moje."

"To asi ne hnětená," řekl holič, "ale vznešená nebo šlechtná."

"Tak jest," nato Sancho, "a potom, jestli si dobře vzpomínám, pokračovalo... jestli si dobře vzpomínám...: Nemocný beze spánku a pohaněný líbá Vaší Milosti ruce, nevděčná, škaredá krásko, a pak tam bylo něco o zdraví či nezdraví, jež jí přál, a tak to pokračovalo, až na konci stálo: Tvůj do smrti rytíř Smutné Postavy."

Oba posluchači si nemálo libovali dobrou paměť Sancha Panzy a velmi mu ji vychválili a požádali ho, aby jim dopis ještě dvakrát opakoval, aby i oni si jej zapamatovali za účelem opsání. Sancho jim jej opakoval třikrát a třikrát řekl tři tisíce nových nesmyslů; potom se dal do líčení příhod pánových, ale slovem nehlesl o svém lítání vzduchem v této hospodě, do níž se zdráhal vstoupit; řekl také, že jeho pán, až mu přinese dobrou odpověď od paní Dulcinei z Tobosa, vydá se na cestu, aby se stal císařem nebo aspoň králem, neboť na tom se shodli oba a je to snadné, stát se jím při jeho statečnosti a síle; a až jím bude, že jeho ožení, neboť jistě už asi bude vdovcem, s dcerou císařskou, dědičkou bohatého a velkého státu na pevné zemi, neboť o ostrovy že už nestojí. Sancho mluvil tak klidně a tak přihloupě, utíraje si chvílemi nos, že oba byli znovu udiveni, rozvažující, jak silné je bláznovství dona Quijota, když zasáhlo i rozum onoho chudáka. Netrápili se však vysvětlováním, jak se mýlí, pomyslivše si, že je lépe nechat jej při jeho neškodné domněnce a že se posloucháním jeho nesmyslů znamenitě pobaví. A tak mu jen řekli, aby se modlil za zdraví svého pána, že je možné a

myslitelné, že se časem císařem stane, jak říká, nebo aspoň arcibiskupem či jiným takovým hodnostářem.

Nato odvětil Sancho: "Pánové, kdyby se kola osudu tak zatočila, že by mého pána napadlo být ne císařem, ale arcibiskupem, chtěl bych vědět, co mají arcibiskupové ve zvyku dávat svým zbrojnošům."

"Dávají jim," řekl farář, "nějaký jednoduchý důchod, buď faru nebo výnosné kostelnictví, nehledě na ofěru, jež obyčejně vynáší také tolik."

"Ale k tomu je třeba," namítl Sancho, "aby zbrojnoš nebyl ženat a dovedl přinejmenším ministrovat při mši, a je-li tomu tak, běda mně, neboť mám ženu a neznám ani abecedu. Co se mnou bude, vzpomene-li si můj pán být arcibiskupem a ne císařem, jak mívají ve zvyku a obyčejně potulní rytíři?"

"Netrapte se, příteli Sancho," pravil holič, "poprosíme vašeho pána a poradíme mu, ba uložíme mu na srdce, aby byl císařem a ne arcibiskupem, což bude proň i snazší, neboť je spíš statečný než učený."

"Také se mi zdá," odpověděl Sancho, "ač mohu říci, že se hodí ke všemu. Já ze své strany budu se modlit k Pánubohu, aby ho zavedl tam, kde by nejvíce vydělal a kde by mi nejvíce mohl dát."

"Moudře mluvíte," pravil farář, "a jednáte jako dobrý křesťan. Ale nyní musíme ujednat, jak zprostit vašeho pána zbytečného pokání, které, jak pravíte, provozuje. Abychom uvážili jak jednat, a zároveň pojedli, k čemuž je už čas, bude dobře, vejdemo-li do hospody." Sancho řekl, aby jen vešli, on že počká venku a že jim později řekne, proč nechce ani nemůže do hospody vejít; že je však prosí, aby mu přinesli něco k jídlu, něco teplého, a také obroku Rocinantovi. Opustili jej tudíž a za chvíli mu holič přinesl jídlo.

Potom rozvažovali oba, jakým způsobem dosíci cíle, a farář dostal nápad velmi odpovídající vkusu dona Quijota a vhodný pro jejich úmysl; řekl holičovi, že se myslí obléci za potulnou slečnu a on aby se převlékl, jak nejlíp umí, za zbrojnoše, a že pak půjdou za donem Quijotem; slečna bude se tvářit zarmoucenou a pomoci potřebnou a požádá jej o milost, kterou jí jakožto statečný bludný rytíř nebude moci odepřít, totiž aby jel s ní, kam jej povede, napravit křivdu, již se na ní dopustil jistý zlý rytíř; poprosí jej také, aby na ní nežádal, by sňala závoj, a neptal se jí po původu, dokudji nepomstí na onom rytíři. Farář pravil též, že je přesvědčen, že don Quijote vyhoví všemu, oč bude ve věci požádán, a že ho tak dostanou z hor a dovedou zpět do jeho vsi, kde uhlídají, je-li proti jeho bláznovství nějaký lék.

KAPITOLA XXVII.

o tom, jak uskutečnili farář a holič svůj úmysl, a o jiných věcech, hodných, aby o nich tato velká historie vypravovala.

Lazebníkovi se nápad farářův líbil a hned se jej jali uskutečňovat. Požádali hospodskou o šaty a čepec, nechávající jí v zástavě novou farářovu sutanu. Holič si udělal velký vous z šedého volského ocasu, do něhož hospodský zastrkával svůj hřeben. Hospodská se jich tázala, nač těch věcí potřebují, a farář jí krátce pověděl o bláznovství dona Quijota a jak to přestrojení má jej vyvést z hor, kde právě dlí. Hospodský i hospodská si řekli, že ten blázen je asi jejich host

s balzámem, pán létajícího zbrojnoše, a vyličili faráři vše, co se s ním sběhlo, a nezamlčeli ani to, o čem tak mlčel Sancho. Nakonec oblékla hostinská faráře až radost: nastrojila ho do soukenné sukně s černými, sametovými pruhy na prst širokými a do živůtku ze zeleného sametu, zdobeného bílým atlasem; oba kusy oděvu byly tak z doby krále Wamby. Farář odmítl čepce a vzal si plátěnou, prošívanou čapku, již nosíval na noc, a obtočil si čelo stuhou z černého taftu; z jiného pruhu zhotovil závoj a zakryl jím vous i obličej, pak si vtlačil do čela klobouk, jenž byl tak velký, že jej mohl mít za slunečník, oděl se pláštěm a vsedl po žensku na mezka; holič vsedl na svého, maje po pás rudošedý vous, neboť, jak už řečeno, byl to vlastně ocas strakatého vola.

Rozloučili se se všemi i s dobrou Maritornes, která slíbila, že se bude, ač hříšnice, modlit růženec, aby jim Bůh popřál zdaru v tom nesnadném, však křesťanském podniku, jehož se podjali.

Ale sotva farář opustil hospodu, řekl si, že hřeší takto se chovaje, že je neslušno, aby se kněz takovýmto způsobem oblékal, i když má důležitý důvod; řekl to holičovi a požádal ho, aby si vyměnili šat, že bude správnější, aby holič byl potřebnou dámou, on že se vystrojí za zbrojnoše, čímž bude jeho hodnota méně zneuctěna; nechce-li svoliti, on že dále nepojede, třeba bral dona Quijota sám čert. Vtom přišel Sancho a vídaje oba v takovém úboru nemohl se zdržet smíchu. Holič svolil ke všemu, co farář žádal, vyměnili si role a farář jej zpravil, jak si vést a co říci donu Quijotovi, aby byl pohnut a odešel s ním i opustil místo, zvolené k plánu pokání. Holič odvětil, že by

vše řádně provedl i bez návodu. Rozhodl se, že se do ženského obleče teprv, až budou v blízkosti dona Quijota, i složil šaty, farář si upravil vous a pokračovali v cestě pod vedením Sancha Panzy, jenž jim vypravoval, co je potkalo s bláznem v horách, jak našli tlumok a co v něm: neboť třebaže hloupý, Sancho byl trochu lakomec.

Druhého dne dorazili na místo, kde si Sancho nechal znamení z větviček, aby našel místo pobytu svého pána; poznal je a řekl jim, to že je vchod a že se mohou oblékat, je-li toho třeba k osvobození jeho pána; neboť mu předtím byli pověděli, že tato jízda a toto přestrojení jsou velmi důležité, má-li být jeho pán zproštěn špatného života, jež si zvolil, a že mu kladou na srdce, aby pánovi neříkal, kdo jsou, ani že je zná, a otáže-li se ho, což se stane jistě, odevzdal-li list Dulcinei, aby jen řekl, že ano a že, neumějíc číst, vzkazuje mu Dulcinea ústně, aby se pod trestem nemilosti ihned vydal k ní, že na tom velmi záleží; tímhle a tím, co oni sami mají v úmyslu donu Quijotovi říci, že jej jistě převrátí na lepší život a způsobí, že bude hledět stát se císařem nebo králem, protože není nebezpečí, že by se stal arcibiskupem.

Vše to Sancho vyslechl a dobře si zapamatoval a děkoval jim za to, že chtějí pánovi radit k císařství, a ne k arcibiskupství, protože prý si myslí, že více milosti mohou svým zbrojnošům prokázat císařové než potulní arcibiskupové. Také jim řekl, že by měl jet napřed, vyhledat jej a vyřídit mu vzkaz dámy, jenž stačí, aby byl vyveden z onoho místa bez jejich námahy.

To se jim zamlouvalo, i rozhodli se naň čekat, až se vrátí s novinou, že pána našel. Sancho vjel do horských úžlabí zanechav oba v jednom z nich, jímž tekl malý klidný potůček ve stínu skal a několika stromů, příjemném a svěžím. Přijeli tam druhého dne měsíce srpna, v době, kdy v oněch končinách bývá horko největší, byly tři hodiny odpoledne, a to vše činilo místo příjemnějším a lákalo, aby tam vyčkali Sancha, což i učinili.

Když tak oba klidně odpočívali ve stínu, uslyšeli hlas bez průvodu hudebního sladce a příjemně znějící, čemuž se velmi podivili, neb se jim zdálo, že na oněch místech není věru, kdo by tak hezky zpíval; říká se sice, že v lesích a polích bývají pastýři nádherných hlasů, ale to je výmysl básnický, ne pravda.

Jejich údiv vzrostl, když seznali, že píseň je veršovaná, a to nějakou veršují venkovští pastevcí, ale vzdělaní dvořané. To potvrdily tyto verše:

Co srdce moje nejvíc raní?

Pohrdání. Co myšlenek mých krutý host?

Žárlivost. Co snadnou zkouškou pro mne není?

Odloučení. A na úlevu ani pomyšlení, když víře v život stále brání jen nelítostné pohrdání a žárlivost a odloučení.

Co budí bolest, již jsem zmámen?

Lásky plamen. Co radost ničí, již jsem žádostivý?

Osud tklivý. O srdce, kde tě ztratím umíraje?

V branách ráje. Již cítím, jak mi život saje a jak mě hubí divá síla, a zřím, jak v jeden proud se slila má láska, osud, mocnost ráje.

Co tíží mého žalu zdrtí?

Dotek smrti. Co do srdce se lstivě vkrádá?

Lásky zrada. Cím láska žhavých ran se zproští?

Šíleností. Je marno doufat, že se zhostí mé srdce vášně, jež jím zmítá, když vyléčit se může nemoc moje lita jen smrtí, zradou nebo šíleností.

Hodina, doba, samota, hlas i umění zpěvákovo udivilo oba posluchače a bylo jim opravdovým požitkem. Zůstali tiše čekající, uslyší-li ještě něco; ale když mlčení trvalo dlouho, chtěli jít hledat umělce, který tak dobře zpíval; už vstávali, by to učinili, když je též hlas, znovu zazněv, přikul k místu. Zpíval tuto znělku:

Ó svaté přátelství, tvých křídel chvění až v nebeské' tě odvanulo stany a stín jen matný, přízrak rozedraný, zde nechalo jsi při svém rozloučení.

V něm stopy tvého míru není, jak zakryly jej těžké temna brány, a v citech věrnosti teď že jí bédnérany, jež dobro v činy nejšpatnější mění.

Ó přátelství, ó, vrať se bez prodlení, když podvod v roucho tvé se halí a mnohou čistou mysl smutkem kalí.

Již strhni šat svůj ze zla, jež je plení, neb zachvátí svět bojů strašný plamen a nezůstane na kameni kámen.

Zpěv skončil hlubokým vzdechem a ti dva jali se znovu pozorně vyčkávat dalšího zpěvu; ale vidouce, že zpěv změnil se ve vzlykání a žalostné vzdechy, přáli si zvědět, kdo je tím smutným, stejně výtečným ve zpěvu jako truchlivým v pláči. Nešli daleko, když obcházejíce skálu spatřili muže postavy a podoby, jakou jim vykreslil Sancho Panza vyprávěje jim příběh o Cardeniovi. Muž spatřiv je zůstal kli-den, bez úleku, s hlavou na prsa skloněnou jako v zamyšlení, a nezvedl oči leč jednou, když se tak znenadání objevili. Farář, člověk výmluvný (věděl už o jeho neštěstí, neboť ho po některých znameních poznal), přistoupil k němu a krátce, avšak obratně jej poprosil, aby nechal toho bídného života, aby oň nepřišel, což by bylo neštěstí všech neštěstí.

Cardenio byl tehdy při plném rozumu, mimo zuřivé záchvaty, jež ho tak často vědomí zbavovaly, a vida oba v šatech tak neobvyklých v oné pustině, trochu se podivil, zvláště když slyšel, že k němu mluví v jeho věci jako v záležitosti známé. Neboť to poznal ze slov farářových i odpověděl: "Vidím, pánové, aťjste kdokoliv, že nebe, jež pečuje o dobré, ba často i o zlé lidi, mně nehodnému posílá na tato vzdálená a zapadlá místa lidi, kteří by mi před oči předvedli živě a názorně, jak nerozumně žijí, a snažili se mě převést na život lepší. Ale poněvadž nevědí, co vím já, že totiž uniknu-li této bídě, čeká mě horší, snad mě budou mít za člověka mdlého rozumu, nebo do-

konce ještě hůře - za blázna. A nebyl by to div, neboť je mi samotnému patrné, že představa mého neštěstí je ve mně tak mocná a tak mě ničí, že nejsem schopen tomu zabránit, zkamením někdy jako skála a pozbudu všeho smyslu i pochopení; zvím o tom, když mi o tom lidé povědí a ukáží mi známky toho, co jsem ovládnán oním hrozným záchvatem činil, a pak nemohu leč marně se trápit, proklínat se bez užitku a výsledku a omlouvat své šílené kousky vyprávěním jich příčiny, chce-li mě kdo vyslechnouti; poznají-li rozumní lidé, co je příčinou, nejsou udiveni účinky, a nemohou-li mi dáti léku, alespoň mi nedávají viny a jejich hněv pro mou zuřivost mění se v lítost nad mým neštěstím. Ajestliže vy, pánové, přicházíte s tímž úmyslem jako jiní, prosím vás dříve, než budete pokračovati v rozumných svých důvodech, abyste vyslechli vyprávění o mém neštěstí-, neboť možná, že až je poslechnete, zhrozíte se marné námahy léčiti útěchou nemoc, jež léku nemá."

Oba netoužili po ničem více, než aby se z jeho úst dověděli o příčině jeho neštěstí, i prosili jej, aby vypravoval, slibujíce, že pro jeho vyléčení nebo útěchu neučiní nic, čeho by si nepřál; a tu počal smutný kavalír svůj truchlivý příběh téměř týmiž slovy, jimiž jej líčil donu Quijotovi a pastýři několik dní předtím, kdy pro mistra Elisabata a puntičkářství, s nímž don Quijote bránil čest rytířskou, zůstalo vypravování neukončeno, jakož již pověděno. Tentokrát však chtěl dobrý osud, že záchvat šílenství nenastal a mohl dopovědět až do konce. Když došel až k tomu, jak don Fernando našel lístek v knize o Amadisovi Galském, Cardenio pravil, že jej zná z paměti a že zněl takto:

"Luscinda Cardeniovi. Den za dnem odkrývám ve vás přednosti, jež mě nutí, abych si vás více vážila, a chcete-li tudíž, abych vám tento dluh splatila uchraňujíc veškerou svou čest, můžete toho lehce dosíci: mám otce, jenž vás zná a který mě miluje a který, aniž mi tím učiní nejmenší násilí, vyplní vaši oprávněnou touhu, vážíte-li si mne skutečně tak, jak pravíte ajak věřím."

"Tento list mě přiměl, abych požádal o Luscindu, jak jsem již pravil, a tento list způsobil též, že don Fernando pokládal Luscindu za jednu z nejrozumnějších a nejbystřejších žen doby a pojal přání zničit mě dřív, než se moje touha splní. Řekl jsem donu Fernandovi, že otec Luscindin čeká, až otec můj o ni pro mne požádá, což se mu neodvažuji říci obávaje se, že by nesouhlasil, ne proto, že by dobře neznal stavu, dobroty, ctnosti a krásy Luscindiny a toho, že je schopna být ke cti kterémukoliv rodu ve Španělsku, ale proto, že, jak vím,

nepřeje si, bych se ženíl tak záhy, dokud není patrné ještě, co vévoda Ricardo se mnou zamýšlí. Nakonec jsem se mu přiznal, že si to otci netroufám svěřit dílem z řečeného důvodu, dílem z jiných, jež mě zbavují odvahy a jež přitom neznám; že jen cítím, jako by se moje touha nikdy neměla stát skutečností."

"Na to vše mi don Fernando odpověděl, že on sám chce promluvit s mým otcem a přiměti jej k rozmluvě s otcem Luscindiným. Ó ctižádostivý Marie! krutý Catilino! hanebný Sulo! zákeřný Gala-lone! zrádný Velide! mstivý Juliane! lakomý Jidáš! Zrádče, ukrutníku, mstivý zákeřníku, čím ti ublížil nebohý, který ti tak upřímně svěřil tajemství a blaho svého srdce? Čím tě urazil? Co ti pověděl nebo co ti poradil, co by nemělo cílem tvoji větší čest a prospěch? Ale proč nařikám, já nešťastný, když je jisto, že je-li ve hvězdách psáno o něčem neštěstí, řítí se dolů z nebe tak zuřivě a prudce, že není pozemské síly, jež by je zadržela, ani lidského důvtipu, jež by je předešel. Kdo by si byl pomyslel, že don Fernando, urozený kavalír, vzdělaný, za služby mně zavázaný, dosti mocný, aby dosáhl lásky, jakmile by po ní zatoužil a kdekoliv by si jí přál, pokusí se, jak se říká, odnítí mi jedinou moji ovečku, kterou jsem ještě ani neměl? Nechme však těchto úvah, neužitečných a neprospěšných, a na-važme znovu přetrženou nit nešťastného mého příběhu!"

"Donu Fernandovi se zdálo, že moje přítomnost mu překáží v uskutečnění jeho falešného, zlého úmyslu, i rozhodl se poslat mě k staršímu bratru pod záminkou, že ho požádám o peníze na šest koní, které ze lstivosti a jen proto, aby mě vzdálil pro pohodlnější vykonání svého hříšného úmyslu, koupil téhož dne, kdy se nabídl promluvit s mým otcem. Mohl jsem snad předejít zradu? Mohl jsem vůbec na ni jen pomyslet? Nikoliv, naopak velmi ochotně jsem se nabídl vyjeti ihned, těše se z dobré koupě."

"Té noci mluvil jsem s Luscindou a řekl jsem jí, na čem jsem se s donem Fernandem shodl, a aby pevně doufala, že naše dobré a spravedlivé tužby dojdou splnění. Odvětila mi, stejně málo se obávajíc úkladu dona Fernanda, abych se hleděl vrátit brzy, poněvadž myslí, že naše přání budou naplněna ihned, jakmile můj otec promluví s jejím. Nevím, čím se stalo, ale když mi to říkala, vhrkly jí slzy do očí a hlas se jí zadrhl, takže mi nemohla říci nic z ostatních věcí, které mi svěřiti, jak se zdálo, chtěla. Podivil jsem se této příhodě, dosud nevídané u ní, neboť vždy jsme mluvili, když dobrý osud a moje obratnost nás svedly, vesele a šťastně, bez slz, vzdechů, žárlivosti, podezření a obav. Vždy jsem se tím cítil šťastnější a děkoval ne-

besům, že mi ji dala; vynášel jsem její krásu, podivoval jsem se její síle a rozumu a ona mi stejným splácela chválic na mně vše, co se jí jako zamilované chvály hodné zdálo. Přitom jsme si říkali tisíce hloupůstek a co se našim sousedům a známým stalo, a vrcholem mé odvahy bylo uchopit násilím její bílou, krásnou ruku a přitisknout ji k ústům, pokud dovolovala úzká, nízká mříž, dělící nás. Však v noci, jež předcházela můj neblahý odjezd, plakala, vzdychala a tesknila, pak odešla a nechala mě plna zmatku a neklidu poděšeného těmito nevídanými, smutnými projevy bolesti a zármutku. Ale nechtěje mařit své naděje, přičetl jsem vše síle její lásky ke mně a bolesti, již obvykle působí rozloučení v nitru milenců."

"Nakonec jsem odjel smuten a zamyšlen, s duší plnou domněnek a předtuch, o nichž jsem nevěděl, čeho se vlastně týkají: byla to zřejmá znamení trpkého osudu a neštěstí, jež mě očekávaly. Dorazil jsem na místo poslán, odevzdal jsem list bratru dona Fernanda; byl jsem přijat dobře, však ne hned vyřízen, neboť mi k velké mé nevoli rozkázal čekat osm dní, a to někde, kde by mě vévoda, jeho otec, nespáčil, protože prý bratr píše, aby mu peníze poslal bez otcova vědomí. Vše to byla lest zrádného dona Fernanda, neboť jeho bratr měl peněz dosti a mohl mě vypraviti zpět ihned. Ten rozkaz byl takový, že bych ho byl málem neuposlechl, tak se mi zdálo nemožné žítí tolik dní odloučen od Luscindy. Nicméně jsem se podrobil jakožto dobrý služebník, ač jsem viděl, že je to na újmu mého štěstí."

"Ale čtvrtého dne vyhledal mě jakýsi muž s dopisem, po jehož obálce jsem seznal, že je od Luscindy, neboť písmo bylo její. Otevřel jsem jej ve strachu a poděšen, přesvědčen, že jen věc velmi vážná přiměla jí psáti mně, když jsem vzdálen, neboť i když jsem byl doma, činila tak zřídka. Zeptal jsem se toho člověka, než jsem začal číst, kdo mu list dal a jak dlouho trvalo, než mne dojel. Odvětil, že náhodou procházel o polednách ulicí města a tu jakási velmi hezká paní zavolala ho z okna, celá uplakaná, a řekla mu rychle: Bratře, jste-li křesťanem, jak se podobáte, pro lásku boží vás prosím, abyste ihned dopravil tento list na místo a osobě, jež jsou na obálce jmenovány. Poznáte obojí snadno a budete mít zásluhu u Boha; a aby vám bylo možno vše vykonati, vezměte, co je v tomto šátečku; řkouc to hodila oknem šáteček, v němž bylo zavázáno pět reálů, zlatý prsten, jež tuto mám, a dopis, který jsem vám odevzdal. Nečekajíc na odpověď zmizela od okna, když spatřila, že jsem zvedl šáteček i dopis a jí dával znamení, že vykonám její rozkaz. Vida, že je mi tak dobře zapláceno za práci s dodáním listu a že běží podle nápisu na obálce o vás,

pane, jehož velmi dobře znám, i dojat slzami té krásné paní, rozhodl jsem se nespoléhat na nikoho, ale dodat vám dopis osobně; cestu, jež, jak víte, čítá osmnáct mil, vykonal jsem za šestnáct hodin."

"Slova ochotného a nečekaného posla tak na mne působila, že se mi nohy chvěly a sotva jsem se na nich udržel. Otevřel jsem dopis, který pravil takto: - Slovo, jež vám don Fernando dal, že promluví s vaším otcem, aby tento jednal s mým, splnil více na dobro svoje než na váš prospěch. Vězte, pane, že mě požádal za manželku, a můj otec pohnut výhodami, jimiž vás podle něho don Fernando předčí, vyhověl mu tak ochotně, že za dva dny se mají konati oddavky, a to tak tajně a skrytě, že svědky budou jen nebesa a několik domácích. Představte si, jak mi je! Uvažte, máte-li přijíti! Výsledek záležitosti vám ukáže, mám-li vás ráda čili ne. Dej Bůh, aby vás tento list došel dřív, než moje ruka bude nucena spojit se s rukou toho, kdo tak špatně dodržuje dané slovo. - "

"Takový byl celkem obsah listu, jenž mě přiměl k návratu okamžitě, aniž jsem čekal na odpověď a peníze. Poznalt jsem zcela jasně, že ne koupě koní, ale choutka přiměla dona Fernanda, by mě vyslal k bratrovi. Hněv proti němu a strach, že přijdu o poklad, jehož jsem si tolikaletou službou a tužbou zasloužil, daly mi křídla, neboť jakoby letem dostihl jsem příštího dne domova právě v hodinu, kdy bylo lze jít k rozmluvě s Luscindou. Přijel jsem tajně, zanechal jsem mezka, na němž jsem přijel, v domě dobrého muže, jenž mi byl doručil dopis, a štěstí mi přálo, že jsem našel Luscindu u mříže, jež bývala svědkem naší lásky. Poznali jsme se oba, ale nikoliv tak, jak jsme se poznat měli. Neboť kdo na světě může se honosit, že pronikl a poznal těkavé myšlení a nestálost ženy? Nikdo, dozajista!"

Jakmile mě Luscinda spatřila, řekla: Cardenio, jsem svatebně ustrojena a v pokoji očekává mě zrádný don Fernando, ctižádnostivý můj otec a svědci, kteří spíše uvidí mou smrt než moje

oddavky. Neboj se, příteli, ale snaž se být při té oběti, neboť nebudu-li jí moci zabránit slovy, dýka, kterou jsem u sebe ukryla a jež dovede vzdorovati i většímu násilí, ukončí můj život projevujíc lásku, již jsem k tobě chovala a chovám. - Odvětil jsem jí v spěchu polekán a obávaje se, že mi k odpovědi nestačí čas: Necht', paní, tvoje skutky potvrdí tvá slova, neboť máš-li dýku, abys pravdivost svou dokázala, mám já meč, abych tě bránil anebo se zabil, bude-li nám osud nepřízniv."

"Nemyslím, že vyslechla všechna moje slova, neboť jsem slyšel, že ji volají, protože ženich čekal. Tím snesla se noc mého zármutku, zapadlo slunce mé veselosti, zůstal jsem beze světla v zraku a rozumu

v mysli. Nebyl jsem schopen vejít do jejího domu, nemohl jsem se ani hnout; ale uváživ, jak důležitá je moje přítomnost při tom, co se může stát, vzbudil jsem v sobě života, co jsem mohl, a vstoupil jsem do jejich domu, a ježto jsem už dobře znal jeho východy a vchody, ač jsem šel spíše hlučně než tajně, nikdo mne nespátril. Tak nepozorován mohl jsem se ukrýt ve výklenku okna, zakrytého konci a záhyby dvou čalounů, jimiž jsem, sám neviděn, mohl viděti vše, co se v pokoji dělo."

Jak vypovědět zděšené bušení mého srdce v té chvíli! a myšlenky, jež mě napadly! a úmysly, jež jsem pojal! Bylo jich tolik a takové, že nelze je vyřici a není ani dobře, by byly projeveny. Stačí, povím-li, že ženich vstoupil do pokoje v obvyklém svém šatě. Za svědka měl bratrance Lušcindina a v celém pokoji nebylo cizince, kromě domácích služebníků. Za okamžik vstoupila z vedlejší místnosti Luscinda, provázena matkou a dvěma komornými, přizdobena a vystrojena, jak její stav a krása zasloužily a jak odpovídalo jí, která byla vzorem elegance a vkusu dvorského. Nebyl jsem schopen pro napětí a rozčilení všimnouti si podrobně, co na sobě měla, jen jsem rozeznal barvy, rudou a bílou, a v záři drahých kamenů a klenotů, zdobících hlavu i šat, nadevše krásou vynikající zvláštní nádheru zlatých vlasů, jež oslnivě svítily stejně, ba více než drahé šperky a zář čtyř pochodní v pokoji. Ó vzpomínko, smrtelný nepříteli mého uklidnění, k čemu dnes představovat si nevyrovnatelnou krásu mé zbožňované, smrtelné nepřítelkyně? Nebude lépe, krutá vzpomínko, připomeneš-li a představíš-li mi, co potom učinila, abych, pohaněn tou zjevnou urážkou, snažil se ne-li o pomstu, alespoň o konec svého života?"

"Nemrzte se, pánové, pro toto mé odbočování, neboť moje bolest není z těch, jež lze vylíčit krátce a stručně, a každá okolnost její zdá se mi hodnou dlouhého vyprávění." Nato mu farář odpověděl, že nejen nejsou nuděni jeho vyprávěním, ale naopak podrobnosti, jež podává, velmi se jim zamlouvají, neboť nezaslouží mlčení, ale téže pozornosti jako samo jádro příběhu."

"Tak tedy," pokračoval Cardenio, "když byli všichni shromážděni, vstoupil farář a bera oba za ruku, jak za podobného obřadu má být, pravil: Běrete si, panno Luscindo, pana dona Fernanda, zde přítomného, za zákonného manžela, jak předpisuje svatá matka Církev? Naklonil jsem se celou hlavou i šijí z čalounů a nastraživ sluch s duší pobouřenou, jal jsem se očekávat, co Luscinda odpoví, čekaje z této odpovědi buď ortel své smrti, buď potvrzení života. Ó, že jsem se tehdy neodvážil vystoupiti a vzkřiknout: Luscindo, Luscindo, po-

hled', co činíš, považ, čím jsi mi povinna, pomysli, že jsi má a že nemůžeš být ničí jiná! Pamatuj že, řekneš-li: ano, vezmeš mi tím život! Zrádce doně Fernando, lupiči mé slávy, vrahu mého života, co chceš? Co zamýšlíš? Nezapomeň, že nemůžeš křesťansky dojít cíle svých přání, neboť Luscinda je má žena a já její manžel. - Já šílenec! Dnes, když jsem mimo

nebezpečí, říkám, co jsem měl učinit a neučinil! Dnes, když jsem si nechal uloupit poklad, proklínám lupiče, jemuž jsem se mohl pomstít, kdybych měl k tomu tolik odvahy, co jí mám k nářku. Byl jsem zbabělec a hlupák, i právem nyní umru zdrcen, lítostiv a blázen. Farář očekával odpověď Luscindinu a ona dlouho s ní meškala, a když jsem již myslil, že tasí dýku, aby naplnila svoje slova, nebo hotoví se vyslovit pravdu či přiznání nějaké na můj prospěch, slyším, jak praví umdlévajícím a chabým hlasem: Ano, беру! A totéž řekl don Fernando, podal jí prsten a byli nerozlučitelně spojeni. Ženich přistoupil obejmout svoji ženu, však ta, položivši si ruku na srdce, klesla ve mdlobách do náruči matčina."

"Zbývá ještě říci, jak bylo mně, který jsem viděl na jejím přisvědčení, že z nadějí mých ztropen posměch, že slova a sliby Luscindiny byly lživé a že nikdy nebudu už moci nabýt bohatství, jež jsem v tom okamžiku ztratil. Zůstal jsem bezradný a zdálo se mi, že mě nebesa opustila, že se mi země, po níž chodím, stala nepřitelem, že vzduch upírá dechu mým vzdechům a voda vlhkosti mým zrakům; jen oheň ve mně vyšlehl, že jsem všecek planul vztekem a žárlivostí."

"Všichni se polekali mdloby Luscindiny, matka jí rozepjala šat na prsou, aby jí poskytla vzduchu, a tu našla za ňadry zapečetěný list, po němž ihned sáhl don Fernando a jal se jej číst ve světle jedné z pochodní; když jej dočetl, sedl do křesla, dal hlavu do dlaní hluboce zamyšlen, aniž přispěl pomoci k probuzení ženy své ze mdlob. Já, vida všecko služebnictvo ve zmatku, rozhodl jsem se odejít, ať jsem spatřen čili nic, rozhodnut, že dopadnou-li mě, provedu něco, aby celý svět poznal spravedlivý hněv mých prsou na trestu falešného dona Fernanda a na nestálosti omdlevší zrádkyně. Ale osud, který mě asi zachovává pro horší bědy, jsou-li takové, rozkázal, abych v tom okamžiku měl dosti rozumu, kterého jsem potom pozbyl: upustiv od pomsty na svých největších nepřátelích (jež by byla snadná, neboť neměli o mé přítomnosti tušení) řekl jsem si, že sám na sobě a vlastní rukou vykonám trest, jehož oni zasloužili, a to snad ještě krutší, než bych byl tehdy vykonal na nich tím, že bych je zabil: neboť smrt náhlá rychle ukončuje trápení, ale smrt, jež záleží v trvalých mukách, zabíjí stále, a životu přece konce nečiní."

"Nakonec jsem vyšel z domu a vrátil se tam, kde jsem nechal mezka, dal jsem jej osedlat, bez rozloučení jsem naň vsedl a opustil měš- to, neodvažuje se na ně zpět pohlédnout jako druhý Lot. Když jsem se viděl v širém poli sám a kryla mě tma noci, jejíž ticho mě zvalo k nářku, při němž nebylo obav, že jej někdo uslyší a pozná, povolil jsem hlasu a propukl do takového proklínání dona Fernanda a Luscindy, jako by jim bylo napraveno bezpráví na mně spáchané. Spílal jsem jí ukrutnic, nevděčnic, zrádných a necitelných a především lakomých, poněvadž bohatství sokovo zaslepilo zrak její vůle, odňalo mi ji a dalo ji tomu, k němuž se osud ukázal štědrejší a milostivější. A uprostřed zlořečení a urážek jsem ji zase omlouval říkáje si, že není divu, chtěla-li dívka vychovaná v domě rodičů, zvyklá poslušnosti, zachovati se podle jejich vůle, když jí přece dávali šlechtice tak významného, bohatého a vznešeného; neboť kdyby ho nechtěla, bylo by lze se domnívati, buď že nemá rozumu, buď že má jiného milence, což by bylo velmi na úkor jejího dobrého jména a pověsti. Potom jsem si znovu říkal, že kdyby byla řekla, že já jsem jejím snoubencem, všichni by viděli, že ve mně neudělala tak špatné volby, aby jí nakonec neodpustili, neboť dřív, než se jim naskytl don Fernando, nemohli si oni sami přátí nikoho lepšího za ženicha své dcery než mne, leč by si přáli věci nerozumných; mohla říci dřív, než ji násilím přiměli k tomu poslednímu (aby dala svou ruku), že už jsem jí zadal svoji, a já bych přišel a potvrdil vše, co by se jí podařilo v té věci namluvit. Nakonec jsem zůstal na tom, že to bylo málo lásky, málo rozumu, mnoho ctižádosti a touha po vznešeném bydle, co způsobilo, že zapoměla na slova, jimiž mě oklamala a udržovala v pevné naději a čestné touze."

"S takovýmto nářkem a takovou bolestí projel jsem zbytek noci a dorazil jsem za úsvitu k jednomu z průsmyků v těchto horách, jímž jsem putoval další tři dny cestou necestou, až jsem zastavil na louce, nevím kde už v těchto horách, a tázal jsem se jakýchsi pastýřů tam po nejneshůdnější části horstva. Řekli mi, že zde, i ihned jsem se sem vydal s úmyslem skončit zde svůj život; když jsem se blížil této divočině, mezek můj klesl mrtev únavou a hladem, či spíše aby se zbavil tak zbytečného nákladu, jakým jsem byl já. Zůstal jsem opěšalý, umořen, ztýrán hladem, nemaje, ani nehledaje, kdo by mi pomohl."

"V tom stavu ležel jsem nevím jak dlouho na zemi, až jsem vstal, hladu prost, a našel u sebe několik pastýřů, kteří se mne asi v bezmoci ujali, neboť mi vyprávěli, jak mě našli a jak jsem mluvil takové nerozumnosti a nesmysly, že bylo zřejmo, že jsem ztratil ro-

zum. A od té doby cítívám, že ne vždy mám mysl zdravou, ale často tak zmořenou a skleslou, že se dopouštím tisícerych bláznovství, strhávám si šat, křičím v těchto pustinách, proklínám svůj osud a opakuji marně milované jméno své nepřítelkyně, nemaje v tom jiného úmyslu než zemřít s jejím jménem na rtech; když se vzpomínám, jsem tak unaven a ubit, že sotva sebou pohnu. Mým obvyklým příbytkem je dutina korkovníku, schopná ukrýt moje bídné tělo. Pastýři skotu a koz, toulající se těmito horami, milosrdně mě vydržují kladouce mi jídlo na cesty a skály, kudy myslí, že asi půjdu, a tak, ač rozumu nemám, z přirozené nutnosti poznávám jídlo a dostávám chuť okusit je a vůli snísti je. Někdy mi vypravují, když mě najdou při smyslech, že vystupují na cestách a odnímám jídlo násilím pastýřům, kteří je nesou ze vsi na salaše, ač mi je nabízejí dobrovolně. Takto trávím svůj bídný a bolestný život, dokud se nebesům nezráčí ukončit jej aneb způsobiti, abych si nevzpomínal na krásu a zrádnost Luscindinu a na urážku dona Fernanda. Učiní-li to, život mi ponechávajíce, myšlenky mé stanou se rozumnější; ne-li, nezbyvá leč prositi je, aby se smilovala nad mou duší, neboť necítím v sobě schopnosti ni sil vyvésti své tělo z této nesnáze, do níž jsem je dobrovolně zavedl."

"To jest, pánové, hořký příběh mého neštěstí. Povězte, je-li takový, je možno líčit jej s menší bolestí, než byla u mne patrná? A nenamáhejte se přesvědčovati mě a dávati mi rozumné rady k mému vyléčení, neboť pomohou mi tak jako lék, předepsaný slavným lékařem nemocnému, jenž jej odmítá. Nepřeji si zdraví bez Luscindy, a poněvadž ona chce náležet jinému, ač patří nebo má patřiti mně, já chci být nešťastný, třebaže jsem mohl býti šťastný. Chtěla mě zničit navždy svou vrtkavostí, já míním ukojit její vůli usiluje se zničiti a bude to příkladem do budoucna, že mně jedinému chybělo to, co všem nešťastníkům zbývá, jímž nemožnost útěchy bývá právě útěchou, kdežto pro mne je jen důvodem k většímu žalu a bolesti, jež, myslím, neskončí leč smrtí."

Tu skončil Cardenio své dlouhé vypravování, svou historii stejně oplývající slzami jako láskou a v okamžiku, kdy se farář chystal říci mu pár slov útěchy, zarazil jej hlas, který zaslechl a jenž žalostným tónem pronesl, co se poví v dalším oddílu této knihy. Neboť na tomto místě končí moudrý a svědomitý dějepisec Cide Hamete Benen-geli oddíl přítomný.

KAPITOLA XXVIII.,

jež líčí nové a příjemné dobrodružství, které potkalo faráře a holiče v horách.

Přešťastný a blahy byly doby, kdy na svět přišel statečný rytíř don Quijote de la Mancha, neboť díky jeho šlechtnému úmyslu vzkřísit a světu navrátit zašlý a téměř vymřelý řád bludných rytířů těšíme se nyní, v našem čase, tak chudém na zábavu, nejen příjemnou a

pravdivou jeho historií, ale i povídkami a epizodami této historie, stejně příjemnými, vtipnými a pravdivými. Historie, navazující svou zamotanou, pokroucenou a spletenou nit, vypravuje, že, jakmile se farář počal chystati k útěše Cardenia, přerušil ho hlas, který zaslechl a jenž smutně pravil: "Ach, Bože, zdali jsem už doopravdy našla místo, vhodné za hrob obtížnému břemeni mého těla, jež vleku tolik nerada? Snad, jestliže nelže samota, kterou slibují tyto hory. Běda mně nešťastné! Oč příjemnějšími společníky mi budou tato skaliska a houští, neboť mi dovolí pláčem postěžovati si nebesům na své neštěstí, než jakákoliv bytost lidská! Neboť není na světě nikoho, kdo by mi poradil v pochybách, potěšil v pláči a ulevil v neštěstí."

Všecka tato slova vyslechli farář a jeho druhové a poněvadž se jim zdálo, že se mluví nablízku (a také tomu tak bylo), zvedli se, aby vyhledali původce, a neušli ještě dvacet kroků, když za skaliskem spatřili pod jasanem sedícího chlapce, oblečeného po selsku; do tváře mu neviděli, neboť hlavu měl schýlenu myje si v potůčku nohy. Přiblížili se k němu tak tiše, že je neslyšel, všímaje si ostatně jen svých nohou, které se podobaly opravdu dvěma bílým krystalům, jež se zrodily mezi ostatním kamením potoka. Tato bělost a krása nohou je překvapila a napadlo je, že nebyly stvořeny, aby šlapaly hrudy a kráčely za pluhem a voly, jak ukazoval šat jejich pána; vida, že o nich nemá tušení, farář, jdoucí první, pokynul druhým dvěma, aby se skrčili nebo ukryli za balvany. Všichni tak učinili, sledující pozorně hochovo počínání: byl oděn v hnědý kabát s šosy, bíle přepásaný; i kalhoty a kamaše měl z hnědého sukna a na hlavě hnědou čepici; kamaše měl vyhrnutý do půl lýtek, která vypadala jako z bílého alabastru.

Když ty hezké nohy domyl, osušil si je šátkem, jež vytáhl z čepice;

a když ji smekal, zvedl hlavu a ti, kdo jeho hnutí sledovali, shlédli krásu vsutku nevyrovnatelnou, takže Cardenio zašeptal faráři: "Není-li to Luscinda, není to tvor lidský, ale božský." Hoch sňal čepici, zatřásl hlavou a po obou stranách rozpustily se vlasy, že by jim i sluneční paprsky mohly závidět. Podle toho poznali, že domnělý sedlák je žena, jemné stvoření, nejhezčí, co ti dva dosud viděli; ba i Cardenio, který byl poznal a vídal Luscindu, prohlásil později, že pouze krása Luscindina mohla by závodit s krásou touto. Dlouhé, zlaté vlasy nejen jí pokryly ramena, ale zakryly jí celou kol dokola, že nebylo z jejího těla vidět nic krom nohou: tak hojné a tak dlouhé byly. Místo hřebene užila rukou, a podobaly-li se její nohy ve vodě kusům křišťálu, její ruce, ponořené do vlasů, byly napadlým sněhem. To vše uvádělo diváky čím dále v tím větší úžas a touhu zvědět, kdo je neznámá. Rozhodli se tudíž ukázat se, a jakmile se vzpřímili, krasavice zvedla hlavu, oběma rukama si odhrnula vlasy z očí, aby viděla, kdo to zašustil, však jakmile je spatřila, vyskočila a neobuta, s vlasy rozpuštěnými, chopila vedle ležící uzlík, nejspíš prádla, a chtěla utéci, celá překvapená a zděšená. Ale po šesti krocích klesla k zemi, neboť jemné její nožky nesnesly ostrého kamení. Vidouce to přistoupili k ní všichni a farář první promluvil: "Zůstaňte, paní, ať jste kdokoliv, neboť lidé, které vidíte, nemají jiného úmyslu, leč sloužit vám. Není, proč byste měla tak nevhod prchat, neboť ani vaše nohy toho nesnesou, ani my toho nedovolíme." Ustrnulá a popletená neodpověděla slovem.

Přikročili tedy ještě blíže a farář ji vzal za ruku řka: "Co váš šat zapírá, paní, vaše vlasy přiznávají a jsou jasným znamením, že důvod věru nemálo důležitý přiměl vás zakukliti svou krásu šatem tak nehodným a dovedl vás do takové pouště, kde měla jste vsutku štěstí, že jste našla nás: neboť, nedáme-li vám léku pro vaše neštěstí, dáme vám alespoň několik rad, neboť žádné neštěstí nemůže tak zbavit sil a být tak dokonalé, aby, pokud nesáhne na sám život, nemohl postižený vyslechnout alespoň radu, jež je mu v dobrém úmyslu nabízena.

Proto, paní nebo pane můj, nebo čím chcete být, vzpamatujte se z úleku, jež vám způsobilo naše objevení, a vypravujte nám svůj osud nebo neštěstí, neboť v nás vespolek či v každém z nás naleznete duši cítící s vaším neštěstím."

Za řeči farářovy přestrojená dívka byla jako ohromena, hleděla na všechny beze slova a hnutí rtů, jako prostý vesničan, jemuž náhle ukáží vzácné, nevídané věci. Ale když jí farář ve stejném úmyslu opakoval znovu, co byl řekl, vzdychla hluboce a promluvila: "Poněvadž

samota těchto hor nemohla mne ukrýt a moje rozpuštěné vlasy nedovolují mému jazyku lháti, zbytečně bych nyní znovu předstírala, čemu byste snad uvěřili, ale jistě spíše z dvornosti než z jiného důvodu. Proto vám, pánové, děkuji za vaši nabídku, jež mě zavazuje, abych učinila vše, oč požádáte, ač se bojím, že moje vypravování o mém nešťastném osudu vás netoliko dojme, ale i do nesnází uvede, protože nenajdete jistě účinného léku ani působivé útěchy. Ale přesto prese všechno, aby moje čest neutrpěla ve vašich myslích, když jste ve mně odkryli už ženu a vidíte mě samotnu a v tomto šatu (což, každé o sobě, může už podrýt dobrou pověst), povím vám, co bych zamlčela, kdybych mohla." Toto vše řekla ona krásná dívka plynule a tak obratně, tak něžným hlasem, že je její ušlechtilost udivila stejně jako její krása. A poněvadž jí znovu slibovali sloužit a znovu ji žádali, aby splnila slib, nedala se déle prosit, obula se cudně, upravila vlasy, usedla na skálu, a když se ti tři rozložili kol ní, násilím potlačující slzy stoupající jí do očí, klidně a jasně počala svůj životní příběh:

"Zde v Andalucii je místo, po němž se zve vévoda, jeden z takzvaných španělských grandů. Má dva syny, starší je dědicem jeho stavu a zdá se i jeho dobrých mravů, mladší však nevím, čeho by byl dědicem, leda zrádnosti Vellidovy a zákeřnosti Galalonovy. Moji rodiče jsou poddanými tohoto vévody, jsou nízcí rodem, ale tak bohatí, že kdyby jejich původ rovnal se jejich jmění, nebylo by jim třeba přát si více a já bych se nebála neštěstí, jež mě stihlo: neboť pochází asi z toho, že se, bohužel, nezrodili jako lidé urození. Nejsou ovšem tak nízcí, aby se musili stydět za svůj stav, ale ani tak vznešení, abych se mohla domnívat, že něco jiného než jejich neurozenost je původem mého neštěstí."

"Zkrátka jsou sedláky, lidmi prostými, bez příměsku krve nehodné a jak se říká starými křesťany, tak starými, že by jim za jejich bohatství a nádherný způsob života náležel bezmála titul zemanů, ba i rytířů, ač za největší statek a největší své šlechtictví pokládali to, že mne mají za dceru. A poněvadž měli mne jedinou a žádného syna, jenž by po nich dědil, a jsou rodiči velmi laskavými, byla jsem z nejhýčkanějších dívek, co se kdy zrodily. Byla jsem zrcadlem, v němž se zhlíželi, útěchou jejich stáří, cílem, k němuž jako k nebi zaměřovali své touhy, jež, poněvadž byli tak dobří, shodovaly se s mými, a tak jsem byla paní jejich mysli jako paní jejich jmění. Skrze mne byla najímána a propouštěna čeleď, počet o zásetku i sklizni procházel mou rukou; vedla jsem správu olejen, vinných lisů, stád

dobytky drobného i hrubého, včelínů, prostě všeho, co tak bohatý sedlák jako můj otec může mít a má. Byla jsem dozorcem a paní všeho tak ochotně a k takové jejich spokojenosti, že to dobře nelze ani vylíčit. Chvilé, jež mi ve dne zbývaly, když jsem nařídila práci pastýřům, šafářům a dělníkům, trávil jsem pracemi pro děvče vhodnými i nutnými, šitím a předáním; odložila-li jsem kdy tyto věci, abych si odpočinula, bavívala jsem se četbou nějaké zbožné knihy, nebo jsem hrávala na harfu, poněvadž mě zkušenost poučovala, že hudba uklidňuje vzrušenou mysl a usnadňuje práci duševní."

"Takový byl tedy můj život v domě otcovském, a líčím-li jej tak dopodrobna, není to z chlubitosti, ani abych ukázala, že jsem bohatá, však aby bylo patrné, že jsem z onoho štěstí

do dnešního neštěstí upadla nevinně. Trávila jsem svá léta takovýmto zaměstnáním a v odloučenosti přímo klášternické, nejsouc vídána, jak jsem za to měla, leč domácí čeledí, neboť na mši jsem chodívala tak záhy, tak obklopena matkou a služkami, tak zakryta a zastřena, že jsem sotva viděla více půdy než káni nohou stoupnouti; nicméně přece mě spatřily oči lásky, či spíše oči zahálky, jimž se nevyrovnejí oči rysí, dona Fernanda, mladšího syna vévody, o němž jsem vám povídala."

Vyprávěčka ještě neukončila jméno dona Fernanda, když Carde-nio zbledl a vyvstal mu na čele pot bolesti, až farář a holič, vidouce to, pojali obavu, že se oň pokouší záchvat šílenství, který, jak slyšeli, jej tu a tam popadá. Však Cardenio se jen zpotil a zůstal v klidu, pohlížeje chvílemi na selskou dívku, domýšleje se, kdo jest.

Dívka nevšímalá si pohybů Cardeniových a pokračovala: "Sotva mě zočil, tu, jak později prohlásil, se do mne zamiloval a také to dával najevo. Ale abych dokončila brzo vyprávění svých neštěstí, pomlčím o Fernandově námaze zjeviti mi svůj cit; podplatil všechnu naši čeleď, dával a sliboval dary i přízeň našim příbuzným; každého dne byla v naší ulici slavnost a veselí, v noci nebylo lze usnouti pro hudbu. Do mých rukou přicházely nevím jak lístky v počtu nesmírném, plné milostných řečí a nabídek, ba slibů a přísah bylo více než písmen."

"To vše mne nedojínialo, spíše zatvrzovalo, jako by byl mým smrtelným nepřítelem, a vše, co podnikal, aby mě pohnul ke své vůli, mělo účinek opačný: ne že by se mi nelíbila ušlechtilost dona Fernanda, či že by se mi jeho dvoření zdálo přehnané, neboť mě jaksí těšilo, že jsem tak zbožňována a uctívána urozeným velmožem, a ráda jsem četla v jeho dopisech chválu na sebe: ať jsme my ženy jakkoliv ošklivé, myslím, že nám je vždy milé, zvou-li nás krásnými;

ale všemu tomu se vzpírala moje počestnost a ustavičné rady mých rodičů, již velmi jasně chápali, oč donu Fernandovi běží, neboť jemu bylo jedno, ví-li o tom celý svět. Rodiče mi říkali, že jen na moji počestnost a ctnost skládají svou čest a pověst a abych byla pamětná nerovnosti mezi mnou a donem Fernandem a že z toho už poznám, že jeho myšlení, ať jsou jakákoliv jeho slova, míří spíše k jeho vlastní rozkoši než k mému prospěchu a že, překazím-li nějak jeho nedobré nároky, provdají mě za koho si budu přát z nejlepších mužů naší vsi i okolí, neboť jen všeho dobrého lze se nadít od jejich bohatství a mé dobré pověsti. Těmito sliby a pravdivostí jejich vývodů posilovala jsem svou pevnost a nikdy jsem neodpověděla donu Fernandovi slůvkem, abych mu ani zdaleka nedala naděje, že dojde splnění své touhy. Všecka moje zdrženlivost, již on asi pokládal za pohrdání, jistě jen jitřila jeho smyslné přání, neboť takto chci nazvat cit, který mi projevoval a jež, kdyby byl takovým, jakým být měl, byste nikdy nepoznali, neboť by nebylo důvodů, abych o něm s vámi mluvila."

"Don Fernando zvěděl nakonec, že mě moji rodiče hodlají provdati, aby mu odňali naději, že mne dosáhne, nebo alespoň abych byla více hlídána, a tato novina či domnění jej pohnula k tomu, co nyní uslyšíte: jedné noci, když jsem byla v pokoji pouze s jedinou služkou a dveře byly dobře zavřeny z obavy, aby nedopatřením moje čest nedošla úhony, nevím a nedovedu si představit jak, přes všecka ta opatření a opatrnost a závory, v tichu mé samoty stanul přede mnou; jeho pohled mě tak zmátl, že jsem pozbyla zraku i sluchu a nebyla jsem schopna vydati hlásku, ba myslím, že on by mi zamezil volati, neboť ihned přistoupil ke mně a vzav mě do náručí (protože, opakují, neměl jsem sil k obraně, jak jsem byla popletena) jal se ke mně tak mluvíti, že věru nevím, jakým způsobem je lež té obratností, ale umí nastrojiti řeč tak, že se podobá pravdě. Zrádce svým slovům dodával víry slzami, úmyslům vzdechy. Já ubohá, samotná jediná mezi svými, nezkušená v podobných případech, počala jsem, nevím ani jak, míti za

upřímné všecky jeho lži, ač ne tolik, aby ve mně jeho slzy budily jiný cit než pouhou soustrast."

"A když první překvapení pominulo, znovu jsem nabyla ztracených smyslů a řekla jsem mu statečněji, než bych si byla sama pomyslela: „Kdybych, pane, jako jsem v tvém náručí, byla v spárech zuřivého lva a mohla se z nich vyprostit slovem či skutkem, jenž by byl na úkor mé cti, nemohla bych se jich dopustiti, tak jako se nemůže již odestátí, co se stalo. Držíš-li spoutáno mé tělo svými rameny, poutám já svého ducha dobrými úmysly, jež se věru liší od tvých, jak uvi-

díš, chceš-li je přejíti násilím. Jsem tvá poddaná, ne tvá otrokyně, a vznešenost tvé krve nedává a nesmí ti dávatí práva nectíti a hanobiti krev moji, ač nevznesenou; vážím si sebe, já vesničanka a selka, stejně jako se ceníš ty, pán a šlechtic. U mne nezmůže nic tvoje naléhání, k ničemu neslouží tvoje bohatství, neoklamou mne tvoje slova a nedojmou tvoje vzdechy a slzy. Kdybych něco z toho, o čem mluvím, viděla u muže, jež by mi rodiče dávali za manžela, jeho vůle byla by i mou a shodovala by se s jeho: kdyby tu nešlo o čest, i kdybych náklonností necítila, dobrovolně bych ti, pane, odevzdala, oč nyní s takovou mocí usiluješ. Toto vše ti pravím, aby sis nemyslil, že ode mne něčeho dosáhne ten, kdo není mým zákonným manželem.' „Nebrání-li ti nic víc než toto, překrásná Doroteo' (neboť tak se jmenuji, nešťastná), pravil bezectný šlechtic, „hle, dávám ti zde svoji ruku, že budu tvým, a svědky této pravdy buďtež nebesa, jimž nic ukryto nezůstává, a obraz boží Rodičky, jež tuto máš."

Když Cardenio uslyšel, že se jmenuje Dorotea, znovu sebou trhl maje zcela potvrzeno svoje první domnění; nechtěl však rušiti vypravování, aby zvěděl, jak dopadne, co už téměř znal; jen řekl: "Dorotea se jmenuješ, paní? Slyšel jsem také o jedné téhož jména, snad je vás více stejně nešťastných. Pokračuj, a řeknu ti ve vhodnou chvíli něco, co tě stejně uděsí, jako dojme." Dorotea se pozastavila nad slovy Cardeniovými i nad jeho podivným, sešlým oděvem a poprosila jej, aby jí řekl ihned, ví-li něco o její záležitosti, neboť, nechal-li jí co osud, byla to pevná vůle snéstí jakoukoliv pohromu, a že si je jista, že ji nemůže potkat nic, co by ještě zvětšilo neštěstí už událé. "Neopominul bych ti ihned říci, čeho se domýšlím, paní," odpověděl Cardenio, "kdyby moje domněnka byla pravdou, ale prozatím není to vhod a pro tebe nemá to důležitosti."

"Ať je tomu tedy jakkoliv," odvětila Dorotea; "tenkrát se stalo dále, že don Fernando vzal obraz ze stěny pokoje, vzal jej za svědka našeho zasnoubení a přísahaje s neobyčejnou výmluvností dal mi slovo, že se stane mým manželem, ač jsem mu řekla, nedávajíc mu domluvit, aby uvážil, co činí ajak se rozhněvájeho otec, až zví o jeho sňatku se selkou, jeho poddanou; že jej nesmí zaslepit moje krása, byť i sebevětší, protože nestačí na omluvu jeho poblouzení, a chce-li mi něco prokázati pro svou lásku ke mně, ať mě ponechá osudu přiměřenému mému stavu, poněvadž tak nerovná manželství se nikdy nedaří a rozkoš, s níž jsou počata, netrvá dlouho. Všechno toto jsem mu řekla a ještě mnoho jiného, nač si nevzpomínám. Ale neupustil proto od svého úmyslu stejně jako kupec, který nemíní za-

platit, při smlouvání nedbá, že koupě je proň nevýhodná."

"Zatím jsem si v duchu věc krátce uvážila a řekla si, že nebudu první, jež se manželstvím povznese z nízkého stavu k vysokému, a že ani don Fernando nebude první, jehož krása, či spíše slepá vašeň přiměla vzíti si ženu stavem nižší. Nepřevracím-li tedy svět věcí nebývalou, právem přijímám čest, již mi osud nabízí, a i když láska, kterou jeví, nepotrvá déle než

ukojení jeho touhy, přece s pomocí boží stanu se jeho ženou. A kdybych jej s opovržením odmítla, je, jak pa-trno, v takovém stavu, že užije násilí a já zůstanu zneuctěna a bez obrany proti obviněním těch, kdož nevědí o mé nevině. Neboť jak dokáží rodičům i jiným, že tento šlechtic vnikl do mého pokoje bez mého svolení? Veškeré tyto otázky a odpovědi jsem v okamžiku uvážila v mysli; nade vše mě pak počaly přemáhati a sváděti k tomu, co bylo mimo mé nadání mou zkázou, přísahy dona Fernanda, svědectví, jichž se dovolával, slzy, jež proléval, a jeho krása a ušlechtilost, které, provázeny tolika projevy opravdové lásky, byly by přiměly k oběti i kterékoliv jiné srdce, stejně pevné a čestné jako moje."

"Zavolala jsem služku, aby se na zemi přidružila k svědkům nebeským. Don Fernando opakoval přísahy a dovolával se mimo předešlé i světců nových a proklel se tisíckrát předem, kdyby nesplnil svého slibu, znovu plakal a znovu vzdychal a tiskl mě pevněji v náruč, z níž mě dosud nebyl pustil; moje dívka vyšla přitom z komnaty, pak já přestala dívkou být a on se stal věrolomným zrádcem."

"Den po této pro mne nešťastné noci nepřicházel tak rychle, jak si myslím don Fernando přál, neboť, když dosáhneme vytouženého, čeho si nejvíce přejeme, je odejít z místa vítězství. Soudím tak podle toho, jak don Fernando spěchal mne opustiti; obratností téže služebné, jež jej přivedla, dostal se ještě před svítáním na ulici a při loučení, ne již tak vřelém a prudkém, mi řekl, abych byla jista jeho slovem a věřila v pevnost a pravdivost jeho přísah, a na potvrzení své řeči stáhl z prstu bohatý prsten a navlékl jej mně. Odešel a nevím, zůstala-li jsem smutná či veselá; co mohu říci, je, že jsem byla zmatena a zamyšlena a téměř bez sebe touto nenadálou příhodou a neodvážila jsem se, či nepřišlo mi na mysl vyhubovati komornou, že mě zradila zavřevši dona Fernanda do mého pokoje; vždyť jsem sama ještě nemohla rozhodnouti, potkalo-li mě štěstí nebo neštěstí."

"Při loučení řekla jsem donu Fernandovi, že, poněvadž už jsem byla jeho, může mě touže cestou navštěvovati v noci i napříště, dokud by si nepřál naše spojení oznámiti veřejně. Ale on přišel jen

ještě noci nejbližší a pak ho už nebylo lze spatřiti ani na ulici, ani v kostele po více než měsíc a čekala jsem naň marně, ač mi bylo známo, že je v místě a že po většinu dní chodí na lov, jež si velmi byl oblíbil. To byly pro mne věru hořké a smutné dny a hodiny a vím, že jsem tehdy počala pochybovati o věrnosti dona Fernanda, ba nevěřiti v ni. Tenkrát také vyslechla moje služebná výtky, jichž se jí za její opovázlivost dosud nedostalo; musila jsem přemáhati slzy a smutek v líci, abych u svých rodičů nevyvolala otázku, co mě trápí, a abych nemusila pro ně vymýšleti lži."

"Ale to vše ustalo najednou, neboť přišla chvíle, kdy zmizely ohledy a přestaly počestné řeči, přešla trpělivost a zjevily se mé tajné myšlenky. Za několik dní potom se totiž vypravovalo v obci, že se don Fernando oženil v blízkém městě s překrásnou dívkou z velmi vážené rodiny, ač ne tak bohatou, aby si pro věno mohla činiti nároky na sňatek tak vznešený. Říkalo se, že se jmenuje Luscinda, a mluvilo se mnoho o podivuhodných věcech, jež se přihodily při sňatku."

Cardenio při jméně Luscindině trhl jen rameny, hryzl se do rtů, svráštíl obočí a nechal vytrysknouti za okamžik z očí dvěma potůčkům slz. Ale Dorotea pokračovala:

"Tato smutná zpráva mne došla, však místo aby mi při ní srdce stydlo v led, rozpálilo se hněvem a vztekem tak, že málem bych byla vyběhla do ulice vykřikujíc hanebnou zradu, jež

byla na mně spáchána. Ale pak se zuřivost utišila díky úmyslu, jež jsem ještě té noci vyplnila, totiž že jsem se převlékla do šatů, které mi dal jeden z pastýřů, sluhů mého otce, jemuž jsem se se svým neštěstím svěřila, prosíc jej o doprovod do města, o němž jsem věděla, že v něm můj nepřítel dlí. Nejprve káral mou smělost a zrazoval mě od rozhodnutí, ale vida mě pevně odhodlanou, nabídl se mě doprovodit třebaš na konec světa, jak pravil. Hned jsem složila do prostěradla ženský šat, nějaké šperky a peníze pro náhodnou potřebu a v nočním tichu, bez vědomí zrádné komorné, jsem opustila dům ve společnosti pastýře a mnoha myšlenek; zamířila jsem pěšky k městu, poháněna k spěchu touhou dorazit tam brzo, a ne-li zmařiti, co jsem pokládala za hotové, alespoň požádati dona Fernanda, aby mi řekl, s jakým to svědomím tak jednal."

"Za půl třetího dne jsem byla u cíle, a jakmile jsem vstoupila do města, ptala jsem se po domu rodičů Luscindiných; první, jež jsem oslovila, mi pověděl více, než jsem si přála: řekl mi, kde dům je a co se při svatbě dceřině stalo; v městě bylo to tak obecně známo, že

o tom po ulicích mluvil kdekdo; řekl mi, že oné noci, kdy si don Fernando vzal Luscindu, nevěsta, prohlásivši, že svoluje být jeho ženou, omdlela, a když jí manžel uvolnil život, aby vydechla, našel list psaný její nikou, kde prohlašovala, že nemůže být ženou dona Fernanda, poněvadž je ženou Cardeniovou, kterýžto, jak mi ten člověk pověděl, byl významným šlechticem z téhož města, a že donu Fernandovi dala souhlas k sňatku, jen aby byla poslušná svých rodičů. Zkrátka pověděl mi, že z listu vysvítilo, že měla v úmyslu vzít si život po svatbě, a uváděla tam důvody k sebevraždě. Všechna tato slova byla potvrzena dýkou, kterou našli nevíme již kde v jejím šatě."

"Když to don Fernando uviděl, zdálo se mu, že jej Luscinda podvedla, zesměšnila a znevážila, i vrhl se na ni ještě, než se probírala ze mdlob, a chtěl ji u ní nalezenou dýkou probodnouti; by to učil, ale rodiče a ostatní příbuzní mu zabránili. Říkalo se dále, že don Fernando potom odešel a že se Luscinda probudila ze mdlob až druhého dne a že se přiznala rodičům, že je vskutku snoubenkou onoho Cardenia. Potom jsem zvěděla, že onen Cardenio byl při svatebním obřadu, a když viděl to, čeho nečekal, totiž její oddavky, odjel v zoufalství z města zanechav psaní o bolesti, již mu Luscinda způsobila, a o svém útěku na místa, kde ho nikdo nespátí."

"Toto všechno bylo veřejně známo po městě, mluvili o tom všichni a ještě více mluvili, když zvěděli, že Luscinda uprchlá z otcovského domu i města, že jí nelze nalézt a že její rodiče si zoufají nevědouce, čeho se chytit, aby ji našli. Všechny tyto zvěsti posílily mé naděje a bylo mi milejší dona Fernanda nenalézt než nalézt jej po boku manželky; zdálo se mi, že brána k mé spáse není dosud zcela zavřena, a vykládala jsem si, že nebe samo položilo onu překážku druhému sňatku, aby Fernanda přimělo k poznání, čím je povinen spojení prvnímu, že je křesťan a že si musí více hledět duše než lidských ohledů. Všechno toto jsem převracela v duchu a těšila jsem se, ač nebylo čím, vymýšlejíc si četné a slabé naděje, abych udržela život, jehož se nyní hrozím."

"Když jsem tak pobývala v městě nevědouc si rady, neboť jsem dona Fernanda nenalezla, slyšela jsem veřejně ohlašovati, že je slibována velká odměna tomu, kdo mě nalezne, přičemž oznamován můj věk i líčeny šaty, jež nosím; přitom bylo prohlašováno, že mě unesl z domova od rodičů onen pastýř, který mě provázel, což se mne velmi dotklo, neboť jsem na tom poznávala, jak poklesla moje dobrá pověst: neboť jsem jí pozbyla nejen svým útekem, ale i tím, že jsem odešla s člověkem tak nízkým a mého spolehnutí nehodným."

Vyslechnuvši vyhlášku opustila jsem okamžitě město i se sluhou, na němž bylo už patrné kolísání věrnosti; onoho večera vnikli jsme do lesů těchto hor ze strachu, aby nás nenalezli."

"Ale neštěstí prý nepřichází nikdy samo a konec jednoho bývá počátkem druhého, většího. To se vyplnilo též na mně, neboť, když mě můj dobrý sluha, dosud věrný a spolehlivý, viděl tak samotnu, puzen spíše svou smyslností než mou krásou, chtěl využít příležitosti, již mu tyto pustiny skýtaly, a bez studu a bázně boží i úcty ke mně jal se mi projevovati lásku. Slyše moje hrubé a pohněvané odpovědi na své hanebné návrhy, nechal proseb, jimiž chtěl nejprve dojítí svého, a počal užívati násilí. Avšak spravedlivé nebe, které zřídka nebo nikdy nepřestává sledovati a podporovati spravedlivé záměry, poskytlou podporu i záměrům mým a tak jsem jej slabou svou silou bez námahy shodila ze skály a nechala ležeti, nevím, zda živa či mrtva."

"Pak jsem vnikla do těchto hor rychleji, než můj úděs a únava dovolovaly, vedena jedinou myšlenkou a úmyslem: skrýt se zde a utéci otcí i všem, kteří mě hledají z jeho rozkazu. Proto jsem přišla sem před nevím již kolika měsíci a našla jsem tu dobytkaře, jenž mě vzal do služby v osadě v srdci těchto hor; u něho jsem sloužila za pasáka po celý tento čas hledíc být neustále na poli, abych ukryla vlasy, jež mě nyní mimo nadání prozradily. Ale všechna moje opatrnost a námaha nesloužily k ničemu, neboť můj pán poznal, že nejsem chlapcem, a pojal též zlý úmysl jako můj sluha. A protože osud nedává vždy léku našim nesnázím, nenalezla jsem skály ani rokle, kam jej svrhnouti, jak jsem byla učinila sluhovi. Proto jsem ho raději opustila a skryla jsem se znovu v těchto divočinách, než abych s ním znovu měřila svou sílu nebo lest."

"Pravím tedy, že jsem se znovu skryla a hledám místo, kde bych mohla bez závady v nářku a slzách prositi nebesa, aby se smilovala nad mým neštěstím a dopřála mi štěstí vyvážnouti z něho, nebo aby mě v této pustině zbavila života, aby ani vzpomínka nezůstala na ubohou dívku, jež, ač nevinná, zavdala příčinu, aby se o ní mluvilo a šeptalo doma i jinde."

KAPITOLA XXIX.,

jež jedná o vtipné lsti a způsobu, jakým byl náš zamilovaný rytíř odláčen od překrutého pokání, jež si byl uložil.

"Taková je, pánové, pravá historie mé tragédie. Pohleďte a uvažte, zda vzdechy, jež jste slyšeli, slova, jimž jste naslouchali, a slzy, jež mi tekly z očí, měly důvod býti ještě hojnější. Uvážíte-li pak mé neštěstí, nahlédnete, že útěcha je zbytečná, neboť není nápravy. Prosím vás toliko (a to pro vás bude snadnou povinností), abyste mi poradili, kde bych mohla strávit život bez bázně a hrůzy, že mě najdou, kdo mě hledají; neboť, ačkoliv vím, že láska mých rodičů ke mně je taková, že by mě přijali laskavě, jímá mě takový stud, pomyslím-li, že nemohu se jim objeviti taková, jak si oni myslí, že chci raději navždy se jim uklidit z očí, než abych musila patřit do jejich tváře s myšlenkou: v tváři mé není počestnosti, již si ode mne slibovali."

Umlkla a její líce se zarděla tak, že mluvila jasně o bolesti a studu duše. Posluchači pak byli jejím neštěstím stejné dojati jako udivení. Farář první ji chtěl potěšiti a přispěti jí radou, ale Cardenio jej předešel řka: "Tedy, seňoro, jsi krásná Dorotea, jediná dcera bohatého Clenarda?" Dorotea byla udivena slyšíc jméno otcovo a vidouc bídný zjev mluvícího (neboť bylo už řečeno, jak špatně byl Cardenio vystrojen) a pravila: „A kdo jste vy, bratře, že znáte jméno mého otce? Vždyť jsem ho, vzpomínám-li dobře, v celém líčení svého neštěstí nejmenovala."

Jsem," zněla odpověď, "onen nešťastník, o kterém, jak jste, seňoro, pravila, Luscinda prohlásila, že je jejím manželem; jsem ubohý Cardenio, jehož do neštěstí uvalil ten, kdo způsobil i bědu vaši a dokázal, že mě vidíte v tomto stavu, otrhaného, nahého, bez lidské útěchy, a což je nejhorsí, rozumu zbaveného, neboť jsem při smyslech jen v krátkých okamžicích, kdy se nebi uráčí. Já jsem ten, Doro-teo, jenž byl přítomen ničemnosti dona Fernanda a jenž se dočkal Luscindina svolení býti jeho ženou. Já jsem ten, jenž neměl odvahy vyčkati, až její mdloba skončí a až bude přečten list, který byl nalezen za jejími ňadry, neboť moje duše nesnesla tolik neštěstí najednou, a tak jsem bez strpení uprchl z domu zanechav svému hostiteli dopis, aby jej odevzdal do rukou Luscindiných; pak prchl jsem do

těchto pustin, abych zde skončil svůj život, jehož jsem se odtud děsil jako smrtelného nepřítele."

"Ale osudu se nelíbilo zbaviti mě života a měl dost na tom, že mě zbavil rozumu, možná, aby mě zachoval pro štěstí potkati vás; neboť je-li pravdivé vaše vyprávění, a já věřím, že ano, určilo nám oběma možná nebe lepší konec v našem neštěstí, než si myslíme. Nemůže-li si Luscinda vzít dona Fernanda, protože je mou, a ne-může-li se don Fernando oženit s ní, jsa váš, a tvrdila-li to s takovou určitostí, lze doufat, že nám nebesa vrátí, co je naše, neboť je to stále ještě naše a nebylo nám to ani odcizeno, ani zničeno. Poněvadž máme tuto útěchu, jež nepochází z naděje nejisté a ne-opírá se o nerozumné dohady, prosím vás, seňoro, abyste pojala počestně jiný úmysl, tak jako i já míním: rozhodněme se oba čekati na lepší osud! Přisahám u svého šlechtictví a křesťanství, že se vás budu vždy zastávati, pokud vás neuvidím v náručí dona Fernanda; a nedokáži-li jej přiměti domluvou k uznání jeho povinnosti k vám, užiji svého práva šlechtického a vyzvu ho právem na souboj za křivdu, již vám činí, a nebudu při tom vzpomínati své vlastní urážky, neboť mstu tuto ponechávám nebi přeje si na zemi potrestati jen křivdu vaši."

Dorotea byla překvapena řečí Cardeniovou a nevědouc, jak poděkovat za tak šlechetnou nabídku, chtěla mu zlíbat nohy, ale Carde-nio nedovolil. Licenciát promluvil za oba, schválil dobrý úmysl Car-deniův a především žádal, radil a přemlouval, aby s ním odešli do jeho vsi, tam že se mohou Opatřiti vším potřebným, ujednati, jak naléztí dona Fernanda, nebo jak dovésti Doroteu k rodičům, nebo co počítí vhodnějšího. Cardenio a Dorotea mu poděkovali a přijali jeho ochotné nabídnutí. Holič, dosud mlčky zamyšlený, též přátelsky promluvil a se stejnou ochotou jako farář jim nabídl pomoc vším dobrým; pak stručně pověděl, co je sem přivedlo, o divném bláznění dona Quijota a že čekají na jeho zbrojnoše, který ho šel hledat. Cardenio se pamatoval jakoby v mlhách, že se s donem Quijotem utkal, a pověděl o tom druhým, nevěděl však, proč se střetli.

Tu zaslechli volání a seznali, že to Sancho Panza, jenž hlasitě křičel nenaleznuv je na místě, kde je byl zanechal. Šli mu vstříc a ptali se po donu Quijotovi; řekl jim, že ho našel v pouhé košili, zhublého, žlutého, hladem polomrtvého a vzdychajícího po paní Dulci-nei. Řekl prý mu, že Dulcinea rozkazuje, aby se z tohoto místa vrátil do Tobosa, kde naň čeká, ale on prý odpověděl, že se neobjeví před její krásou, dokud nevykoná rekovství, jimiž by zasloužil její přízně.

A bude-li to tak pokračovat, že je nebezpečí, že se nestane císařem, jak by měl, ba ani arcibiskupem, kterým by měl být nanejvýš; proto aby hleděli jej odtamtud dostatí.

Licenciát odvětil, aby se jen nestaral, že jej odtamtud odvedou po dobrém nebo po zlém; pak řekl Cardeniovi a Dorotei, co vymyslili, aby dona Quijota zachránili, nebo alespoň dostali

domů. Dorotea pravila, že bude představovati utiskovanou dámu lépe než holič, protože má šaty hodící se pro tu úlohu, a aby jen spoléhali, že dokáže vše v prospěch jejich podniku, neboť přečetla mnoho rytířských knih a ví dobře, jakou řečí žádají pronásledované panny bludné rytíře o pomoc. "Tak tedy," řekl farář, "dejme se jen ihned do díla, neboť, vzácné panstvo, patrně mi přeje štěstí a otvírá nenadále bránu zdaru dávajíc nám, čeho potřebí."

Potom vyndala Dorotea z balíčku jemný ženský šat, plášť ze skvostné zelené látky a z pouzdra náhrdelník s jinými šperky; hbitě se ustrojila a vypadala jako bohatá a vznešená dáma. Pravila, že to všechno vzala z domova pro strýce příhodu a že teprve nyní se dočkala příležitosti užití toho. Všem se neobyčejně líbila její rozmilost, líbeznost i krása, a uznávali, že don Fernando neprávem pohrdá takovou krásou. Ale nejvíce se divil Sancho Panza, neboť se mu zdálo, a byla to i pravda, že jaktěživ nespatriil bytosti tak sličné, a otázal se faráře velmi naléhavě, kdo je krásná seňora a co hledá v těchto pustinách. "Tato krásná paní," odvětil farář, "bratře Sancho, není jen tak leckdos, je to po meči přímá dědička království Micomiconu a přichází požádat tvého pána o službu, aby totiž napravil křivdu nebo bezpráví, jež jí způsobil zlý obr. Princezna přišla za ním až z Guyneje řídíc se slávou, již má tvůj pán po celém známém světě."

"Šťastně hledala a šťastně našla," nato ihned Sancho Panza, "a zvláště podaří-li se mému pánu napravit onu křivdu a pomstít bezpráví a zabít toho kurvího synka, obra, o kterém Vaše Milost mluví; a také že ho zabije, až ho potká, leda by to bylo strašidlo, neboť proti strašidlům nemá můj pán moci. Ale o jedno bych vás chtěl poprosit nejdřív, pane licenciáte: aby mého pána nenapadlo být arcibiskupem, toho se bojím. Porad'te mu, ať se hned ožení s touto princeznou, a tak nebude moci přijmout arcibiskupské svěcení a snadno se domůže toho císařství a pomůže mi k tomu, čeho si přeji. Rozmyslil jsem si to dobře a vidím, že mi nesvědčí, aby můj pán byl arcibiskupem, protože jsem bez užitku pro církve jsa ženat, a kdybych měl žádat o dispens, abych mohl brát církevní důchody, nedočkal bych se ho do smrti, protože mám ženu a děti. Proto, pane, všechno záleží na tom,

aby si můj pán vzal hned tuto seňoru, kterou dosud nazvati nemohu neznaje jejího jména."

Jmenuje se," odpověděl farář, "princezna Micomiconu, neboť je jasno, že, jmenuje-li se její království Micomicon, musí znít její jméno také tak."

"To je jisté," Sancho nato, "znal jsem mnoho lidí, kteří se jmenovali po rodišti a říkali si Pedro z Akaly, Juan z Ubedy a Diego z Valladolidu, a v Guyneji je asi také zvykem, že se královny jmenují po svém království."

"Tak tomu asi bude," odvětil farář, "a co se týče svatby vašeho pána, udělám, co bude v mé moci." Tím byl Sancho potěšen v stejné míře, v níž se podivil farář jeho prostotě a jak má v hlavě pevně zasazeny tytéž nesmysly jako pán, neboť bylo jasně lze poznat, že věří, že bude císařem. '

Zatím vsedla Dorotea na farářova mezka a holič si připevnil k obličejí volský ocas; Sanchovi řekli, aby je vedl na místo pobytu dona Quijota a neříkal, že poznal licenciáta a holiče, poněvadž na tom, aby je neznal, závisí výhradně, bude-li jeho pán císařem či ne. Farář a Cardenio s nimi nešli, tento, aby si don Quijote nevzpomněl na svou půtku s ním, onen, poněvadž nebylo jeho přítomnosti třeba; pustivše ostatní napřed, šli sami zvolna za nimi. Farář neopominul upozornit Doroteu, jak si má vést, ale ona mu odvětila, že není třeba starostí, že vše se stane přesně, jak žádají a líčí rytířské knihy.

Ujeli asi tři čtvrti míle, když odkryli dona Quijota mezi rozervanými skalisky, oblečeného sice, ale beze zbraní. Jakmile jej Dorotea spatřila a uslyšela od Sancha, že je to don Quijote, pobídla bičem svého komoně a vousatý holič pospíšil za ní; když se přiblížili, zbrojnoš seskočil z mezka a přikročil snésti Doroteu. Dívka sestoupila velmi nenuceně, padla na kolena před donem Quijotem a ač tento usiloval ji pozvednout, nevstala mluvíc takto: "Nezdvihnu se z tohoto místa, statečný a hrdinský rytíři, pokud mi vaše dobrota a dvornost neudělí daru, jenž bude ke cti a slávě vaší a na prospěch nejnešťastnější a nej-utiskovanější dívky pod sluncem; je-li statečnost vaší mocné paže stejná jako hlas vaší nesmrtelné slávy, je vaší povinností zastati se nešťastné ženy, jež přichází z tak dalekých zemí, po vůni vašeho proslaveného jména, s prosbou o pomoc v neštěstí."

"Neodpovím vám slovem, krásná paní," odpověděl don Quijote, "a nebudu vám naslouchati, pokud nevstanete."

"Nevstanu, pane," nato zarmoucená dívka, "až mi vaše dvornost slíbí žádaný dar."

"Slibuji vám jej a udílím," pravil don Quijote, "není-li na škodu či křivdu králi, vlasti a té, jež má klíče k mému srdci a mé svobodě."

"Nebude to na škodu těm, o nichž mluvíte, dobrý pane," odpověděla bolestná mladá žena.

Zatím přistoupil Sancho k uchu pánovu a zašeptal tiše: "Můžete jí, Milosti, slíbit dar, o nějž žádá, vždyť to nic není, jen zabít nějakého obra, a ta, co žádá, je urozená princezna Micomiconu, paní velkého království Micomiconu v Etiopii."

"Ať jest kýmkoliv," odpověděl don Quijote, "vykonám svoji povinnost a co mi svědomí káže, podle rytířských slibů," a obraceje se k dívce řekl: "Vstaňte, krásná dámo! Slibuji vám, oč požádáte."

"Žádám tedy," pravila dívka, "aby vaše šlechetná bytost vydala se ihned se mnou, kam ji povedu, a aby mi slíbila, že nepodnikne jiného dobrodružství nebo boje, dokud mne nepomstí na zrádci, jenž mě přes veškeru právo božské i lidské oloupil o království."

"Pravím, že to učiním," odvětil don Quijote, "a proto můžete, seňoro, již nyní zanechatí zármutku, jenž vás trápí, a dodati nové jarosti a síly své zemdlelé naději. Neboť s pomocí boží a mého ramene brzo se vrátíte do svého království a usednete na trůn svého staroslavného, mocného státu vzdor bídákům, kteří by proti tomu měli námitky. A mějme se k dílu, neboť v meškání prý bývá nebezpečí."

Příkořím stíhaná dívka chtěla mu mermomocí zulíbat ruce; ale don Quijote, rytíř veskrze jemný a dvorný, toho nedovolil, ale zvedl ji a objal velmi jemně a slušně; pak rozkázal Sanchovi, aby Rocinan-tovi utáhl sedlo a jeho aby ihned ustrojil v zbroj. Sancho sňal zbroj, jež visela na stromě jako trofej, stáhl podpínku a v okamžiku vystrojil pána, který řekl vida se ozbrojen: "Vzhůru na cestu ve jménu božím pomoci dámě." Holič ještě stále klečel namáhaje se udržet smích a vousy, aby snad nezmařil společný všech úmysl. Když viděl, že don Quijote dal již slib a že se horlivě strojí, aby se vydal za jeho vyplněním, vstal, vzal svoji paní za druhou ruku a společně ji vysadili na mezka. Pak vsedl don Quijote na Rocinanta, holič se usadil na svém zvířeti a Sancho šel pěšky znovu vzpomínaje na ztrátu osla, jehož by byl nyní tak potřeboval; nicméně snášel vše ochotně vida, že se jeho pán císařem stane, a to co nejdřív.

Věřil totiž pevně, že si jeho pán tu princeznu vezme a stane se tak aspoň králem micomiconským. Jen jej trápila myšlenka, že je to království v zemi černochoů a že poddaní, jež mu dají, budou všichni černí. Ale hned proti tomu v mysli našel lék a řekl si: "Co z toho, že moji poddaní budou černí? Naložím je klidně na loď, dovezu do Špa-něle na trh a tady mi je zaplatí hotovými; za ty peníze si pak koupím nějaký titul nebo úřad a z toho budu žít bez starosti až do smrti. To se nesmí zaspát a je k tomu potřebí trochu vtípu a šikovnosti, aby se tak věci zařídily a dvacet nebo třicet tisíc poddaných se rozprodalo,

co bys okem mrkl. Pánbůh ví, že to budu prodávat, jak stádo běží, velkého s malým, a ať jsou jakkoliv černí, však si je už proměním na běláčky a žlutáčky. Tak sem s nimi jenom, už aby tu byli!" Zaujal se tím tak horlivě a spokojeně, že zapomněl na trampotu své pěší pouti.

Na to vše hleděli z křovin Cardenio a farář a nevěděli, jak se k nim připojiti; ale farář, člověk velmi vtípný, ihned vymyslel, co počít k dosažení cíle; rychle ustříhl Cardeniovi vousy nůžkami, jež s sebou nosil v pouzdru, oděl jej do vlastního hnědého kabátu a dal mu i černý svůj plášť, sám pak zůstal jen v kalhotách a vestové kazajce. Cardenio se tím tak změnil, že by se sám nepoznal, kdyby se byl viděl v zrcadle. Než změnili šat, druzí je sice o kus předjeli, ale přece se farář i Cardenio dostali snadno na královskou silnici, protože jezdcí nemohli tak postupovat jako pěší pro houští a necestu.

Zastavili se na rovině u východu z hor, a když z nich vyjel don Qui-jote a jeho přátelé, jal se jej farář zdálky pozorovat tváře se, jako by ho poznával a po notné chvíli prohlížení zaměřil k němu s otevřenou náručí volaje: "Buďte vítán, obraze rytířstva, můj dobrý krajane, doně Quijote de la Mancha, květe šlechetnosti, ochrano a útočiště potřebných, podstato potulného rytířstva!" Přitom objal levou nohu dona Quijota pod kolenem a rytíř, překvapen tím, co viděl i slyšel u onoho muže, zahleděl se naň pozorně a nakonec jej poznal; byl nesmírně udiven setkáním a mermomocí chtěl sestoupit z koně-

Farář však nedovolil, což přimělo dona Quijota, že řekl: "Dovolte, Milosti pane licenciáte, vždyť se nehodí, abych já jel a tak ctihodná osoba šla pěšky."

"Toho rozhodně nedovolím," pravil farář, „jen zůstaňte, Milosti, na koni, neboť na koni konáte největší hrdinství a dobrodružné výkony, jež byly v naší době spatřeny. Mně, nehodnému knězi, stačí vsednouti na hřbet některého z mezků tohoto panstva, jež putuje s Vaší Milostí, nebude-li nikdo nic namítati, aještě se budu domýšleti, že jsem rytířem ajedu na Pegasu, nebo na zebře, či na oři, na němž jezdil slavný Maur Muzaraque, dodnes spící v zakletí v hoře Zulemě blízko velkého Compluta."

"Na to jsem nepřipadl, pane licenciáte," odvětil don Quijote, "a vím, že moje paní, Princezna, bude tak laskavá a nařídí svému zbrojnoši, aby vás pustil do sedla; sám si může sednouti vzadu, snese-li to mezek."

"Dozajista snese," pravila princezna, "a také vím, že netřeba mému panu zbrojnoši dávatí tohoto rozkazu, protože je tak dvorný a slušný, že nedovolí, aby kněz šel pěšky, může-li jeti."

"Tak jest," děl holič, sesedl ihned a vyzval faráře, aby vystoupil do sedla, což tento učinil bez okolků.

Ale běda, když se holič chtěl vyhoupnout za něho, mezek, jenž byl najatý, což je tolik jako špatný, vyhodil a kopl dvakrát zadníma nohama do vzduchu; kdyby byl zasáhl prsa nebo

hlavu mistra Mikuláše, byl by holič jistě poslal k čertu výpravu za donem Quijotem. Nicméně byl překvapen tak, že sebou uhodil o zem málo se staraje o bradu, jež mu spadla na zem; vida, že přišel o vous, nevěděl nic jiného, než si zakrýt tvář oběma rukama a naříkat, že má rozbité čelisti. Don Quijote vida, že celý chomáč vousů upadl bez čelisti a krve z obličejů ležícího zbrojnoše, pravil: "Bůh ví, že se stal velký zázrak; srazil mu vous z tváře, jako by mu jej schválně oholil."

Farář, boje se vyzrazení záměru, skočil spěšně po vousu a běžel s ním k mistru Mikulášovi, stále křičícímu, jedním pohybem si přitiskl jeho hlavu k hrudi a připevnil mu jej mumlaje nad ním jakási slova, která prý jsou bezpečným zaříkadlem, aby vousy přirůstaly, jak prý uhlídají. Když byl vous připevnil, odstoupil a zbrojnoš byl zase tak bradat a zdráv jako dřív. To nesmírně udivilo dona Quijota, i požádal faráře, aby ho při příležitosti naučil onomu zaříkadlu, protože by prý mohlo působit nejen na vousy, když je přece zřejmo, že se vousy nesedrou bez ran a odřenin; když se to vše zhojí, není v tom výhoda jen pro vousy. "To jest pravda," řekl farář a slíbil mu, že jej tomu naučí při první příležitosti. Shodli se, nyní že se poveze farář, a po kusech cesty že se budou všichni tři střídat až k hospodě asi dvě míle vzdálené.

Když tedy tři, totiž don Quijote, princezna a farář jeli a Cardenio, holič a Sancho Panza šli pěšky, řekl don Quijote dívce: "Ved'te mě, vznešená paní, kam se vám zlíbí!" Nežli odpověděla, řekl licenciát: "Do kterého království nás chcete, Výsosti, zavést? Do Micomiconu? Jistě tam chcete, nemýlím-li se?" Vtipné děvče pochopilo, že má přisvědčit: "Ano, pane, právě tam se ubírám." Je-li tomu tak," řekl farář, "musíme jet naší vsí a odtud může Vaše Milost na Cartagenu, kdež se bude moci s Pánembohem nalodit, a bude-li vítr příznivý a moře bez bouří, můžete dřív než za devět let uhlídati velký záliv Meonu, totiž Maeotis, odkudž je do říše Vaší vznešenosti jen o něco více než sto dnů cesty." Jste na omylu, Milosti," odpověděla, "neboť odešla jsem odtamtud ani ne přede dvěma roky a ač jsem neměla příznivé pohody, přece jsem spatřila, po čem jsem tolik toužila, totiž dona Quijota de la Mancha, o němž jsem slyšela vyprávěti od prvního kroku na španělské půdě; to mě přimělo, že jsem ho vyhledala, poručila se jeho dobré vůli a svěřila své dobré právo statečnosti jeho nepřemožitelného ramene."

"Dosti, ustaňte již v této chvále," řekl

don Quijote, "neboť nepřejí pochlebnictví, a třebaš toto pochleb-nictvím není, přece jen takové řeči se nemile dotýkají mých skromných uší. Jen to říci mohu, paní moje, že, ať už jsem statečný či ne, užiju vší statečnosti, kterou mám nebo nemám, k vaší službě, pokud život dovolí; nechme toho však, až přijde toho čas, a prosím pana licenciáta, aby mi řekl, co jej přivedlo do této krajiny samotného, beze sluhů a v tak lehkém šatu, až jsem udiven."

"To vám krátce povím," odvětil farář, "vzete, milostivý pane doně Quijote, že jsem se bral s mistrem Mikulášem, naším přítelem a holičem, do Sevilly vybrat nějaké peníze, jež mi poslal můj příbuzný před mnoha lety odešedší do Ameriky, a není toho málo, ale prý přes šedesát tisíc dobrých zlatáků. A když jsme včera cestovali touto krajinou, přepadli nás čtyři zákeřníci a div nás neoloupili i o vousy, ba i ty nám zřídili, že si holič musil vzít falešné, a také toho mladého muže (ukázal na Cardenia) zbili tak, že byste ho nepoznal. A kupodivu, všichni v této krajině vypravují, že nás to přepadli čtyři trestanci z galejí a ty že osvobodil skoro na tomto místě muž tak statečný, že je uvolnil všechny, ač při tom byl komisař se strážníky. Nejspíš nemá dobrý rozum, neboje to dareba jako oni, krutý a ne-svědomitý, protože pustil vlka na ovce, lišku na slepice a mouchy na med, poškodil spravedlnost, vzbouřil se proti

svému králi a přirozenému pánu, neboť se vzbouřil proti jeho spravedlivým rozkazům. Chtěl uvést galeje vniveč, pobouřil Svaté Bratrstvo, po léta již odpočívající, a zkrátka dopustil se činu duši své škodlivého a tělu nepro-spěšného."

Sancho sdělil s farářem a holičem příhodu s galejníky, již jeho pán tak slavně prodělal, a proto se farář dal o ní do hovoru, aby viděl, co učiní a řekne don Quijote: rytíř měnil barvu při každém slovu, ale netroufal si přiznat se, že muže ty osvobodil on. "Ti nás oloupili," řekl farář, "a kéž milosrdný Bůh odpustí tomu, kdo je zbavil zaslouženého trestu."

KAPITOLA XXX.,

jež pojednává o moudrosti krásné Dorotey a jiných příjemných a zábavných věcech.

Farář domluvil a Sancho Panza řekl: "Na mou věru, pane licenciáte, ten statečný čin vykonal můj pán, a já mu to povídal předem a upozorňoval jsem ho, aby si rozmyslil, co dělá, že je hřích je osvobodit, protože je to samý darebák."

"Hlupáku," řekl tehdy don Quijote, "potulným rytířům netřeba zjišťovati, ocitli-li se ubožáci, jež potkají na cestě zakuty v pouta, v tomto postavení vlastní vinou nebo zásluhou; mají jim pouze pomoci jakožto jejich pomoci potřebným a všímati si pouze jejich utrpení, a ne jejich darebáctví. Potkal jsem růženec či zástup lidí bedných a nešťastných a učinil jsem, co mi hlas povinnosti kázal, a ostatní je vedlejší. A komu se to nelíbí, kromě svatě důstojnosti pana licenciáta a jeho počestné osoby, o tom pravím, že nerozumí rytířství ani za mák a lže jako z lože běhny narozený a dokáže mu to svým mečem, jak se sluší, a patří." Řka to upevnil se v třmenech a přitiskl si přílbu, protože měl holičskou miskou, v níž viděl helmu Mambrinovu, přivázanu vpřed k sedlu, až se na ní spraví, co galejníci rozbili.

Dorotea, rozumná a vtipná, prohlédla již popletenost dona Quijota a že všichni si z něho tropí šašky kromě Sancha Panzy. Nechtěla zůstat za ostatními a vidouc jeho hněv pravila:

"Vzpomeňte si, Milosti pane rytíři, jak jste se mi zavázal a že tudíž nesmíte podniknouti jiného dobrodružství, ať si sebe naléhavějšího. Uklidněte se, neboť kdyby pan licenciát byl věděl, že galejníky osvobodilo toto nepřemožené rámeč, byl by se spíše třikrát udeřil přes ústa a třikrát by se byl spíše kousl do jazyka, nežli by řekl jedině slovo na pohněvání Vaší Milosti."

"Přisámbohu," řekl farář, "raději bych si urval licous."

"Umlknu, paní moje," pravil don Quijote, "a přemohu spravedlivý hněv, jenž se mi v hrudi zvedl, a budu tich a pokojen, pokud nesplním svého slibu. Ale za tu dobrou vůli vás prosím, abyste mi, ne-působí-li vám to bolest, pověděla, co vás trápí a jak mnozí, kdo ajací jsou lidé, na nichž mám vykonati povinnou, dostatečnou a úplnou pomstu?"

"Ráda to učiním," na to Dorotea, "nebude-li vás nudit poslouchati o bolestech a neštěstí?"

"Nikoliv, paní moje," odvětil don

Quijote a Dorotea pravila tedy: "Nuže, milostiví pánové, poslouvejte pozorně!" Při této řeči přiblížili se Cardenio a holič okamžitě až k ní, toužíce slyšet, jaký příběh vtipná Dorotea vymyslí, a stejně učinil i Sancho, jsoucí o ní v stejném klamu jako jeho pán. Usadila se pohodlně v sedle, odkašlala, pohnula několikrát údy a roztomile začala:

"Vězte, milostiví pánové, že se jmenuji..." a zarazila se na okamžik zapomenuvši, jaké jí dal farář jméno. Ale licenciát pospíchal pomoci, neboť pochopil její váhání, a řekl: "Není divu, paní moje, že se Vaše Milost plete a zarazí, když líčí neštěstí, jež často zbavují postižené paměti do té míry, že ani na své jméno si vzpomenouti nemohou. To se stalo i Vaší Milosti, i zapoměla jste, že se jmenujete Micomiconu, zákonná dědička velkého království Micomiconu. A po tomto připomenutí bude Vaše Výsost moci přivolati snadno do své utýrané paměti vše, co si přeje vyprávěti."

"Zajisté," nato dívka, "a nyní myslím, že nebude již třeba dalších připomenutí a že svůj pravdivý příběh vypovím správně až do konce."

"Král, můj otec, jehož jméno bylo Tinacrio Moudrý, vyznal se výborně v umění čarodějném a vypátral svou učeností, že moje matka, královna Jaramilla, zemře dříve než on a že brzo potom i on z tohoto světa odejde, a já že zůstanu sirotek úplný. Ale říkával, to že ho ani tak netrápí, že však k velké své starosti bezpečně ví, že ohromný obr, pán velkého ostrova téměř v sousedství našeho království, jménem Pandafilando Kosooký (neboť ač je jisto, že má oči na správném místě a pravidelné, přece hledí vždy úkosem, jako by šilhal, a to činí ze zloby, aby postrašil a poděsil ty, na něž hledí), jakmile se dozví o mé sirotě, vpadne s velkou mocí do mého království a celé mi je odejme nenechávaje mi ani vísky, kam bych se utekla; že bych však mohla ujít této zkáze a bědě, kdybych si jej chtěla vzít; ale usuzoval podle toho, co věděl, že nikdy mi nenapadne uskutečnit tak nerovný sňatek; a v tom měl zcela pravdu, neboť nikdy mi hlavou neprošlo vdát se za onoho obra, či jiného, a třeba byl sebevětší a hrubší."

"Řekl mi také otec, že, až zemře a já uvidím Pandafilanda vrhati se na mé království, abych se nesnažila klást odpor, poněvadž by mě to zničilo, ale abych mu bez boje vydala království, chci-li zabránit smrti a úplnému zničení svých dobrých a věrných poddaných, neboť nebude lze odolati d'ábelské síle obrově. Ale abych se ihned dala s několika svými lidmi na cestu do Španěl, kde naleznu lék pro své neštěstí v osobě potulného rytíře, jehož sláva se v té době rozšíří po

všem onom království a jenž se bude jmenovati, vzpomínám-li dobře, don Azote nebo don Gigote."

"Řekl nejspíš don Quijote, paní," pravil Sancho Panza, "neboli Rytíř Smutné Postavy."

"Tak jest," na to Dorotea, "a také řekl, že bude vysoký, hubený a že bude míti na pravé straně pod levou lopatkou nebo tam blízko hnědé znaménko porostlé štětinami." Slyše to řekl don Quijote svému zbrojnoši: "Pojď sem, synu Sancho, a pomoz mi se svléci, ať vidím, jsem-li rytíř, o němž moudrý král vypravoval."

"Ale proč se chcete, Milosti, svléci?" ptala se Dorotea. "Abych poznal, mám-li ono znamení, o kterém váš otec mluvil."

"Není potřebí se svlékat," řekl Sancho, "neboť vím, že takové znamení máte, Milosti, uprostřed kříže, a to praví, že jste silný muž."

"To stačí," děla Dorotea, "poněvadž přátelům nezáleží na maličkostech a na tom, je-li to na rameni nebo na zádech. Hlavní je, že tu je znamení, ať leží kdekoliv, protože je to jedna kůže. Jistě uhodl můj dobrý otec vše a také já jsem správně hádala odporoučejíc se panu donu

Quijotovi, o němž otec mluvil; neboť znamení vnější pojí se k slávě, jíž se tento rytíř těší nejen ve Španělsku, ale v celé Manche: jak jsem vystoupila z lodi v Osuně, slyšela jsem líčiti takové jeho výkony, že mi hned srdce řeklo, že běží o toho, jejž hledám."

"Ale jak to, že jste vystoupila z lodi v Osuně, paní," ptal se don Quijote, "když to přece není mořský přístav?" Dřív než Dorotea odpověděla, pomohl jí farář: "Paní princezna chtěla asi říci, že loď opustila v Malaze a prvních zvěstí o Vaší Milosti se doslechla hned potom v Osuně."

"To jsem opravdu chtěla říci," řekla Dorotea. "Tak je to dobře," pravil farář, "a pokračujte, Veličenstvo."

"Nemám v čem bych pokračovala," odvětila Dorotea; "nakonec se mi poštěstilo naléztí pana dona Quijota a už se vidím královnou a paní vší své země, když mi dvorně a velkomyslně slíbil, že půjde kamkoliv se mnou. A já jej nezavedu jinam než před Pandafilanda Kosookého, aby ho zabil a mně vrátil, co mi onen proti vší spravedlnosti uloupil. Neboť všechno toto se stane, neboť to prorokoval můj milý otec Tinacrio Moudrý, a ten také řekl a napsal chaldejsky nebo řecky (neumím to přečísti), že, bude-li tento rytíř z proroctví chtít se se mnou oženiti, sraziv obru hlavu, mám svoliti ihned bez odporu k zákonitému sňatku, jenž mu vedle mé osoby přinese i mé království."

"Co si o tom myslíš, příteli Sancho?" řekl nato don Quijote; "slyšíš, co se děje? Neřekl jsem ti to? Podívej se, že máme už království, jen vládnout! i královnu, jen se ženit!"

"Na mou duši," pravil San-

cho, "a byl by to chlap leda pro běhny dobrý, kdo by se neženil, až tomu panu Pandahiladovi provrtá chřtánek! Copak je ta královna šereda? Jen kdyby mezi mými blechami v posteli byly takové!" Přitom si dvakrát přeradostně poskočil, chytil Doroteina mezka za uzdu, zadržel jej a klekl před ní prose, aby mu dovolila políbiti své ruce, což mělo znamenat, že ji uznává za svou královnu a paní. Kdo z přítomných by se zdržel smíchu při pohledu na bláznovství pánovo a pošetlost sluhovu? Dorotea mu podala ruku a slíbila mu, že jej jmenuje šlechticem ve svém království, až jí nebe popřeje znovu se ho zmocniti a vládnouti mu. Sancho jí za to poděkoval, takže všichni se dali do smíchu.

"Takový je, pánové," pokračovala Dorotea, "můj příběh; jen ještě poznamenávám, že z celého četného komonstva, jež jsem s sebou vzala ze své říše, zbyl mi pouze tento milý bradatý zbrojnoš, kdežto všichni ostatní zahynuli ve veliké bouři, stihnuvší nás u samého přístavu; tak jest můj život samý zázrak a tajemství, jak jste viděli, a jestliže jsem vypravovala nějak přepjatě, nebo ne tak, jak jsem měla, je to, jak již pan licenciát podotkl na počátku mého líčení, vinou toho, že stále a neobvyklé trápení ubírá paměti."

"Mně, vznešená a mocná dámo," řekl don Quijote, "neubere paměti ani to největší a nejnezvyklejší trápení a znovu prohlašuji, že splním svůj slib, a přísahám, že půjdu s vámi na konec světa, až se utkám s vaším divokým nepřitelem a s pomocí boží i svého ramene mu srubnu zpupnou hlavu tímto mečem, neříkám dobrým, protože mi Gines de Pasamonte můj ukradl. (To zabručel jen mezi zuby.) A až mu ji srubnu a vás uvedu v pokojnou vládu nad zemí, budete míti na vůli rozhodnouti o sobě, jak vám bude libo, neboť, pokud bude moje mysl zabrána, vůle spoutána a rozum zajat onou..., více nepovím, nemůže mě ani ve snu napadnouti oženit se, byť i s Féni-xem."

Sanchovi se nelíbilo, že jeho pán nakonec prohlásil, že se neožení, i zvolal v hněvu: "Aby mě čert vzal, na mou duši, vy nemáte, pane doně Quijote, všech pět pohromadě! Jak můžete jen váhat vzít si princeznu tak urozenou jako tahle? Copak si myslíte, že vám štěstí na každém kroku nastrčí takové eso jako teď?" Cožpak je snad moje paní Dulcinea hezčí? Vůbec ne, ani zpolovice, ba povím vám, že nesahá téhle ani po kotník. To si počkám na to své slíbené hrabství, když Vaše Milost bude chodit pro vodu se sítem! Ožeňte se, ožeňte se, ale hned, u všech d'áblů, a sáhněte po tom království, které vám padá do klína jako zralé jablko, a až budete králem, udělejte mě

markýzem nebo vladařem, anebo ať to všechno táhne k čertu!" Don Quijote nesnesl takových urážek své paní Dulciney, mávl píkou a beze slova praštil ihned Sancha dvakrát, až ho srazil k zemi, a nebýt volání Doroteina, aby ho i netloukl, byl by ho asi dobil. "Myslíte, hrubý darebáku," pravil za chvíli, "že stále budu jen skládati ruce a že vy budete vždy tropiti neplechu a já jen odpouštět? Nemyslete si to, prokletý ničemo, a tím jsi dozajista, neboť ses oťel o neporovnatelnou Dulcineu. A nevíte, pobudo, slouho a tuláku, že kdyby ona nedodávala síly mé paži, že bych neměl síly ani zabít blechu? Povězte, chytráku se zmijím jazykem, kdo myslíte, že vydobyl tohoto království, srazil hlavu obru a vás povýšil na markýza (neboť to pokládal již za hotovou a odehravší se událost), ne-li síla Dulciney, která koná rekovství prostřednictvím mé paže? Ona ve mně bojuje a ve mně vítězí, a já žiju a dýchám v ní a z ní čerpám život i bytí. O bídný synu z běhny, jaký jsi nevděčník! Vidíte, že jste zdvižen z prachu zemského a povýšen k hodnosti, a za to dobrodiní špinavě mluvíte o tom, kdo vás povýšil."

Sancho nebyl ztlučen do té míry, aby neslyšel slova pánova, dosti rychle se zdvihl a uchýliv se za mezka Doroteina pravil ddtud svému pánovi: "Uvažte, milostivý pane, že, nehodláte-li se oženiti s touto vznešenou princeznou, království zřejmě nedostanete, a když nedostanete království, co mi můžete prokázat? A to se mi nelíbí, a proto se, Milosti, ožeňte hodně brzo s touto královnou, když sem spadlaja-koby z nebe, a pak zas můžete jít za mou paní Dulcineou, protože 'bylo jistě dost králův, kteří chodili ženám za holkami. O kráse nemluví, protože, abych mluvil pravdu, jsou pěkné obě, ačkoliv jsem ovšem paní Dulciney dosud neviděl."

"Co jsi jí neviděl, zrádče," řekl don Quijote; "copak jsi mi teď právě od ní nevyřizoval vzkaz?"

"Chci říci, že jsem se na ni tak důkladně nepodíval," pravil Sancho, "a neprohlédl jsem si její krásu a přednosti podrobně; ale vcelku se mi líbí. "Pak ti tedy promíjím a též ty mi promiň, že jsem ti ublížil, neboť první pohnutí mysli uniká moci lidské."

"To bylo dobře vidět," odvětil Sancho, "u mne je zas prvním pohnutím mysli touha mluvit a musím aspoň jednou povědět vše, co mi na jazyk přijde."

"Přece však," řekl na to don Quijote, "dávej, Sancho, pozor na to, co říkáš, neboť tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu..., více neřeknu."

"No, dobře," pravil Sancho, "Pánbůh na nebi vidí všechny hříchy a rozsoudí, kdo hřeší víc, zdali já, že nedobře mluví, nebo vy, Milosti, že nedobře jednáte."

"Dosti již," řekla Dorotea, "běžte, Sancho, políbíte svého pánovi

ruku a požádati ho za prominutí a nadále si dejte dobrý pozor, až budete chváliti či pomlouvati, a nehaňte té dámy z Tobosa, o níž vím pouze, že jsem její služkou, a důvěřujte v Boha, že dosáhnete hodnosti, v níž se vám povede jako knížeti." Sancho sklonil hlavu, požádal pána o ruku, rytíř mu ji vážně podal a když ji Sancho políbil, požehnal mu řka, aby přistoupil trochu blíže, že se ho chce zeptati na věci předůležité.

Sancho poslechl, oba ostatní o kus předešli a don Quijote řekl: "Od tvého příchodu neměl jsem příležitosti ani pokdy vyptati se tě na četné podrobnosti tobě uloženého poselství a na odpověď, kterou přinesl. Teď, když nám štěstí poskytlo volnou chvíli i místo, nepřipravuj mě o blaho, jež mi můžeš skytnouti svými dobrými zprávami!"

"Zeptejte se, Milosti, nač se vám líbí," odpověděl Sancho, "prodám všechno, zač jsem koupil. Ale prosím vás, Milosti, abyste příště nebyl tak mstivý!"

"Proč to říkáš, Sancho?" tázal se don Quijote. "Říkám to," zněla odpověď, "protože dnešní výprask byl spíš způsoben svárem, k němuž nás onehdy večer svedl ďábel, než tím, co jsem řekl proti své paní Dulcinei, kterou miluji a ctím jako nějaký svatý ostatek, ačkoliv v ní není ničeho takového, jen proto, že náleží Vaší Milosti."

"Nech těch řečí, Sancho, při tvém životě, neboť mě hněvají," řekl don Quijote; "odpustil jsem ti, ale víš, že se říká: za nový hřích nové pokání." Zatímco se toto dělo, spatřili na silnici přijížděti kohosi na oslu a když se přiblížil, zdálo se jim, že je to cikán. Ale jakmile jej uhlídal Sancho, jenž, jak kde spatřil osla, mohl si oči a duši vydívat, poznal, že je to Gines de Pasamonte, a po té cikánské niti došel až ke klubíčku svého osla, neboť vskutku Pasamonte přijížděl na jeho oslu. Aby nebyl totiž poznán a mohl osla prodat, oblékl se za cikána, protože cikánsky i jinak mluvil jako řečí mateřskou. Jakmile jej Sancho uviděl a poznal, dal se do křiku: "Ginesillo, zloději, dej mi můj majetek, vrať mi můj život, neber mi mé blaho, dej sem osla, dej sem mé potěšení, utec, kurví synu, zmiz, lupiči, ale nech tu, co ti nepatří!" Tolika slov a nadávek nebylo ani potřebí, neboť při první Gines seskočil a dal se do úprku jako o závod a za chvíli byl ten tam. Sancho přiběhl k oslu, objal jej a pravil: Jak se ti vedlo, moje zlato, oko hlavy mé, kamarádíčku?" A líbal jej a laskal jako člověka; osel mlčel, dával se hladiti a líbati neodpovídaje slovem. Všichni přišli a přáli mu k štěstí, zvláště don Quijote, jenž řekl, že proto ještě poukázky na osly neruší. Sancho mu poděkoval.

Za jejich řeči řekl farář Dorotei, že si vedla velmi moudře ve svém vypravování, i v tom, že bylo krátké a že se podobalo příběhům z ry-

tířských knih. Odpověděla, že se často bavívala jejich četbou, ale neznajíc polohy provincií a přístavů, že řekla naslepo, že vystoupila z lodi v Osuně. "Poznal jsem to a proto jsem si pospíšil s opravou, jež urovnala vše. Ale není-liž pak podivno, jak snadno věří nešťastný rytíř všem výmyslům a lžím, jen jsou-li ve stylu a způsobu nesmyslných jeho knih?"

"Ano," pravil Cardenio, je to tak zvláštní a nevídané, že nevím, našel-li by se duch tak bystrý, aby dokázal se takovým úmyslně tvářiti a zdáti jako don Quijote."

"Ale i jiné je podivné," pravil farář, "že totiž krom nesmyslů, jež ten dobrý šlechtic mluví ze svého bláznovství, hovoří zcela rozumně, běží-li o věci jiné, a ukazuje ve všem jasný a zdravý rozum. Každý, pokud s ním nezačne o jeho rytířských výkonech, musí ho uznat za zcela rozumného."

Zatím také don Quijote pokračoval ve svém hovoru řka Sanchovi: "Příteli Sancho, zapomeňme už na svůj spor a řekni mi nyní beze zlostí a záští, kde, jak a kdy jsi nalezl Dulcineu? Co dělala? Cos ji řekl? Co odpověděla? Jak se tvářila při četbě mého listu? Kdo ti jej přepsal a vše, co uznáš, že v tomto případě stojí za otázku, řeč a odpověď, a nepřidávej ani nelži mně k potěše, ani nezkracuj, abys mne neošidil!"

"Pane," odpověděl Sancho, "abych řekl pravdu, psaní mi nepřepsal nikdo, protože jsem s sebou psaní vůbec nevzal."

"Máš zcela pravdu," řekl don Quijote, "neboť zápisník, kam jsem je vepsal, našel jsem u sebe dva dny po tvém odjezdu, což mě velmi zarmoutilo, protože jsem nevěděl, co učiníš, až shledáš, že jej nemáš; stále jsem si myslel, že se vrátíš, jakmile věc poznáš."

"To bych byl také učinil," odpověděl Sancho, "kdybych si nebyl psaní pamatoval, jak mi je Vaše Milost čtla, a tak jsem je říkal jednomu kostelníkovi, který je napsal doslova podle mé řeči a řekl, že, ač četl mnoho výnosů církevních klateb, neviděl a nečetl psaní tak hezkého jako to moje."

"A pamatuješ si je ještě, Sancho?" řekl don Quijote. "To né, pane," Sancho nato, "protože, jakmile jsem je odříkal, zapomněl jsem je vida, že už nemá důležitosti. Vzpomínám si jen na to Věšená, totiž Vznešená paní moje a pak nakonec Až do smrti Váš Rytíř Smutné Podoby; a mezi to jsem dal přes tři sta duší, životů a očí mé hlavy."

KAPITOLA XXXI.

o půvabné rozmluvě dona Quijota se zbrojnošem Sanchem Panzou a příhodách jiných.

"To by všechno bylo v pořádku; pokračuj!" pravil don Quijote; "co činila Královna krásy, když jsi přišel? Jistě jsi ji zastihl, ana navléká perly, nebo vyšívá zlatem znak pro mne, zajatce její lásky?"

"To ne," odvětil Sancho, "ale přesívala právě míru pšenice doma na dvoře."

"Ale řekni," děl don Quijote, "že zrnka pšeničná, sotva dotčena jejíma rukama, byla perlami! A podíval ses, příteli, byla to pšenice zimní nebo jen červená?" Jenom červená," vece Sancho. "Ujišťuji tě," pravil don Quijote, "že, poněvadž ji přesívala vlastníma rukama, byl z ní potom jistě chléb nejbělejší. Ale pokračuj! Kdyžs jí dal dopis ode mne, políbila jej? Přitiskla si jej k líci? Vykonal nějaký obřad hodný toho dopisu, nebo co?"

"Když jsem jí jej podával," odvětil Sancho, "měla právě plné ruce pšenice na sítě a řekla: Dejte mi, příteli, to psaní tamhle na pytel, nemohu si je přečíst, dokud nemám proseto vše, co je zde."

"Rozumná dáma!" pravil don Quijote, "to udělala proto, aby je mohla číst zvolna a s požitkem. Dále, Sancho, a o čem s tebou hovořila při práci? Nač se tě vyptávala o mně? A ty, co jsi jí odpověděl? Rychle, pověz mi vše a ať ti nezůstane v kalamári ani kapka!"

"Na nic se mne neptala," odpověděl Sancho; "ale já jsem jí řekl, jak se na její počest kajete, nahý od pasu až i k hlavě, ztracen v těchto horách jako divoch, že spíte na zemi a jíte holý chléb z holé ruky, nečesán, v pláči a proklínaje osud."

"To jsi neřekl dobře, že svůj osud proklínám," řekl don Quijote, "neboť spíše mu žehnám a budu mu blahorečiti až do smrti, že mě učinil hodným lásky k paní tak vysoké jako Dulcinea z Tobosa." „Je vysoká věru o dobrou píd' nade mne," pravil Sancho. "Copak ses s ní měřil?" ptal se don Quijote. "Měřil," odvětil Sancho, "a to tak, že jsem k ní přistoupil pomoci jí s pytlek pšenice na osla a tu jsme stáli tak u sebe, že jsem poznal, že je vyšší o dobrou píd'."

"Nuže, není-liž pravda," pravil don Quijote, "že tuto velikost provází a kráší tisíc milionů půvabů duševních? Ale jednu věc, Sancho, popříti nemůžeš: když ses k ní přiblížil, pocítils jistě jemné vůně,

jemný jakýsi pach, něco příjemného, co je nesnadno nazvat, takový výdech či výpar, jako v obchodě vybraného rukavičkáře!"

"Mohu jen říci," na to Sancho, "že jsem cítil něco tuze lidského, a to proto, že se asi těžkou dřinou namohla a zapotila."

"To nikoliv," odvětil don Quijote, "ale buďto jsi měl rýmu, nebo jsi cítil sebe, protože dobře vím, jakou vůni vydává ona v trní, lilie polí, tekutá ambra."

"To je možné, proto občas také tak voním," děl Sancho, "jako se mj zdálo, že voní paní Dulcinea; ale tomu se nedivím, vždyť jsme všichni z jednoho těsta."

"Dobrá," pokračoval don Quijote, "a co když vyčistila pšenici a vypravila ji do mlýna, co dělala přečetši list?"

"Nečetla jej," řekl Sancho, "protože neumí prý číst ani psát, ale roztrhala jej na kousky, že prý jej nedá číst nikomu, aby nikdo ze vsi nepoznal jejího tajemství; a že prý jí stačí, co jsem jí ústně řekl o vaší lásce k ní a o divném pokání, jež pro ni činíte. Nakonec mi řekla, abych vám vyřídil od ní pozdrav a že by vás raději viděla, než vám psala, a že vás prosí a přeje si, abyste ihned opustil tyto lesy a nechal hloupostí a vydal se k To-bosu, neboť velmi touží vás spatřit. Moc se nasmála, když jsem jí řekl, že se zvete Rytířem Smutné Podoby. Zeptal jsem se jí také, při-šel-li tam Biskajec, a ona, že ano a že to byl slušný hoch; ale když jsem se tázal po trestancích, povídala, že dosud neviděla ani jednoho."

"Až dosud jsem se vším spokojen," řekl don Quijote, "ale nyní pověz, jaký skvost dala ti za doručené zprávy při rozchodu? Jest totiž starodávnou zvyklostí potulných rytířů a dam, že dávají zbrojnošům, komorným nebo trpaslíkům, přinesším jim zprávy od paní nebo milenců, nějaký nádherný skvost za odměnu."

"To je možné a mám to i za zvyklost dobrou," vece Sancho, "ale to se dalo asi v minulosti a teď dávají jen kus chleba se sýrem: to mi totiž podala paní moje Dulcinea přes plot dvora při loučení, a sýr, abyste věděl, byl jen ovčí." Je neobyčejně štědrá," řekl don Quijote, "a nedala ti zlatého skvostu asi proto, že ho neměla u sebe. Počkej jen, však se vše ukáže a uspořádá. Víš, čemu se divím, Sancho? Že jsi odjel a zase se vrátil jakoby letem, neboť ani ne za tři dny ses dostal odtud do Tobosa a zase zpět, ač je tam přes třicet mil; z toho usuzuji, že moudrý čaroděj, jenž mě chrání a přeje mi přátelsky (neboť takového mám i musím - mít, sic bych nebyl řádným potulným rytířem), ti asi cestou pomohl, aniž to poznal: takový čaroděj vezme potulného rytíře spícího na loži a rytíř se probudí druhý den ráno, nevěda jak, tisíc mil od místa, kde usnul; nebýt toho, nemohli by si bludní rytíři vzájemně po-

máhati v nebezpečí, jak si ve skutečnosti bez ustání pomáhají. Stane se, že rytíř bojuje někde v arménských horách s drakem či jinou divokou nestvůrou, nebo s nějakým rytířem a nedaří se mu a užuž duši vypouští. Tu se pojednou objeví na mračnu nebo y ohnivém voze ry-tíř-přítel, jenž byl předtím v Anglii, a pomůže mu a osvobodí jej od smrti a večer je již zase doma a s chutí večeří, třebaš bylo mezi oběma místy dva či tři tisíce mil; to vše se děje uměním a chytrostí čarodějů. Proto, příteli Sancho, snadno věřím, že ses tak brzo dostal odtud do Tobosa a zpět, neboť, jak jsem řekl, nějaký čaroděj mně přející tě tam bez tvého vědomí donesl." Jistěže," řekl Sancho, "neboť Rocinante skutečně upaloval jako cikánův osel, když má v uších rtuť."

"A měl ji tam," pravil don Quijote, "ba pluk d'áblů tam měl, kteří cestují a bez únavy ženou každého, koho si přejí. Ale nechme toho! Co myslíš, že mám teď dělati, když mi moje paní nařizuje, abych přijel za ní? Uznávám sice, že její rozkaz platí, ale zas mi brání slib daný princezně, která jede s námi: rytířský zákon mi velí, abych dřív splnil své slovo, než vyhledal své potěšení. Z jedné strany mě pudí a týrá touha uviděti svou paní, z druhé mě nutí a zve slib a sláva, již mohu nabýt na této výpravě. Ale pospíším, vyhledám rychle obra a jakmile tam dojdu, utnu mu hlavu, dosadím princeznu na trůn a hned se vrátím, abych pohlédl v světlo, mou mysl ozařující, a omluvím se jí, že schválí mé zpoždění; neboť shledá, že cílem všeho byla jen její sláva a čest, poněvadž vše, čeho jsem se domohl, domáhám a domohu touto zbraní, co živ budu, pochází z milosti, již mi dopřává, a z toho, že jí náležím."

"Ach," řekl Sancho, "čím se to, Milosti, trápíte? Řekněte mi, pane, chcete vykonat tuto cestu zadarmo a dát si ujt ženitbu tak bohatou a výtečnou, v níž vám dávají věnem království, které opravdu, jak jsem slyšel, má dvacet tisíc mil kolkolem a je přebohato vším, co je nutné k živobytí, a které je větší než Španěly s Portugalskem dohromady? Mlčte, proboha, a styďte se za svou řeč, uposlechněte mne a odpusťte mi, ale ožeňte se u prvního faráře, a ne-li, tak tu na to máme našeho licenciáta, který to učiní za med. Nezapomeňte, že už jsem dost stár, abych dával rady, a že tato má rada vám velmi prospěje: neboť lepší vrabec v hrsti než holub v povětrí a kdo může vybrat dobré a zlé si zvolí, pozdě bycha honí."

"Podívej se, Sancho," odpověděl don Quijote, "radíš-li mi k ženitbě jen proto, abych se stal zabiv obra králem a mohl ti milostivě dát, co jsem ti slíbil, věz, že tvé přání splním lehce i beze svatby, protože půjdu do boje jen s podmínkou, že, zvítězím-li, dostanu, i bez že-

není, část království, již bych mohl dáti, komu mi libo; a až mi ji dají, komu chceš, abych ji daroval, ne-li tobě?"

"To je jasné," nato Sancho, "ale hled'te, Milosti, ji vybrat na pobřeží, abych, kdybych tam nebyl spokojen, mohl naložit své černé poddané na loď a udělat s nimi, co jsem již řekl. A teď se už, Milosti, nestarejte o návštěvu mé paní Dulcinei, ale jděte zabít obra, ať je ta věc hotova, neboť se mi zdá, Pánbůh ví, že z ní pojde velká čest i velký prospěch."

"Povídám ti, Sancho," pravil don Quijote, "že máš pravdu, i uposlechnu tvé rady a půjdu dřív s princeznu než za Dulcineou. Ale upozorňuji tě, abys nikomu neříkal nic, ani těm, kdo nás provázejí, z toho, o čem jsme tu mluvili a rokovali, neboť Dulcinea je tak úzkostlivě ctnostná, že si nepřeje, aby její myšlenky byly známy, a nebylo by tudíž slušno, abych je já nebo jiný odkrýval."

"Ale má-li se to tak," namítl Sancho, "proč nařizujete, Milosti, všem, jež svým ramenem přemůžete, aby se šli představit mé paní Dulcinei, vždyť to odhaluje její jméno i to, že ji

milujete a že jste její mileneček! A musí-li poslaní jít padnout jí k nohám a říci, že je Vaše Milost posílá, aby se jí podrobili, jak je možno ukrýt city vás obou?" Jakýjsi to hlupák a prostáček," řekl don Quijote; "copak nevidíš, že to vše máji oslaviti? Věz, že podle našeho rytířského řádu je velkou ctí, má-li dáma mnoho potulných rytířů jí sloužících, však neodvažujících se mysliti na nic více než na tu službu z prostého důvodu, že je to ona; nečekají za své četné, věrné služby jiné odměny, než že je přijme za své rytíře."

"Slyšel jsem kázat," pravil Sancho, "že takto máme milovat Pánaboha pro něho samého, bez nadějí na slávu a beze strachu z trestu, ač já bych jej raději miloval a sloužil mu proto, co dokáže." Jdi k čertu, mizero," odvětil don Quijote, "co to zase máš za rozumy? Zrovna jako bys byl studoval!"

"A přece, na mou duši, neumím ani číst," na to Sancho.

Vtom zavolal mistr Mikuláš, aby trochu počkali, že se chtějí napít ze studánky, jež se tam namanula. Don Quijote zastavil na velkou radost Sanchovu, neboť zbrojnoš byl už unaven sámým lhaním a bál se, aby ho pán při něm nepřistihl: věděl sice, že Dulcinea je selka z Tobosa, ale neviděl ji jakživ. Zatím si Cardenio oděl šat, v němž našli Doroteu, a ač nebyl valný, přece byl lepší, než ten jež svlékl. Shromáždili se všichni kol studánky a trochu ukojili svůj značný hlad tím, co byl farář opatřil v hospodě.

V tu chvíli šel právě po silnici jakýsi hoch, který, pozorně si prohlédnuv lidi u studánky, rozběhl se náhle k donu Quijotovi, objal mu nohy a dal se nuceně do pláče: „Ach, pane můj, Milosti, už mne

nepoznáváte? Pohlédněte dobře, jsem sluha Andres, kterého jste odvázal od toho dubu." Don Quijote ho poznal a vzav ho za ruku obrátili se k přítomným: „Abyste, milostiví pánové, viděli, jak je důležitě, aby na světě byli potulní rytíři, napravující křivdy a bezpráví, páchaná drzými a zlými jeho obyvateli, vězte, že kdysi jeda lesem uslyšel jsem křik a nářek, který jako by pocházel od bytosti týrané a pomoci potřebné. Veden povinností šel jsem po žalostivém volání a našel jsem přivázaná k dubu tohoto hochy, jehož rád zde vidím, neboť bude svědkem, nedovolujícím mi lháti. Pravím, že byl přivázan k dubu, byl obnažen do půl těla a surovec, jeho pán, jak jsem potom zvěděl, jej mrskal koňským řemením. Spatřiv to, tázal jsem se, proč jej tak krutě mučí, a surovec odvětil, že prý proto, že je to jeho čeledín a že způsobil spíše z darebáctví než z hlouposti jistou škodu. Ale toto dítě pravilo: „Pane, bičuje mě jen proto, že chci svůj plat.“ Pán se všelijak vymlouval a vykrucoval a já jej vyslechl, ale důvodů jeho jsem neuznal. Zkrátka, přinutil jsem jej, aby ho odvázal, a vzal jsem od něho slib, že hochy odvede s sebou a zaplatí mu do posledního groše a ještě s nádavkem. Není-li to pravda, synku Andresi? Ne-pozorovals, jak pánovitě jsem mu dal onen rozkaz a jak pokorně slíbil splnit vše, co jsem nařídil, předepsal a žádal? Odpověz, neboj se a nestyď, řekni pánům, co se stalo, ať se ukáže a ocení, jak prospěšní jsou, jak jsem pravil, potulní rytíři na cestách."

"Všecko, co jste, Milosti, řekl, je úplná pravda," odpověděl kluk; "ale nakonec to dopadlo tuze jinak, než si myslíte." Jak to jinak," ptal se don Quijote, "což ti sedlák nezaplatil?"

"Kdyby mi jen nezaplatil," odvětil hoch, "ale jakmile jste, Milosti, odjel z lesa a zůstali jsme sami, přivázel mě znovu k dubu a seřezal mě tak, že jsem byl odřen jako svatý Bartoloměj, a při každé ráně si nějakým vtípem nebo pošklebkem tropil šašky z Vaší Milosti, takže, nebýt bolesti, musil bych se smát jeho řečem. Připravil mě tak, že jsem si až do nynějška léčil rány od něho v nemocnici, a tím vším jste vinen vy, protože, kdybyste si byl hleděl své cesty,

nechodil, kde vás nezvali, a nepletl se do cizích věcí, byl by se můj pán spokojil jedním nebo dvěma tucty ran, pak by mě byl pustil a ještě zaplatil dluh. Ale protože jste ho bez důvodu urazil a řekl mu tolik hrubostí, rozzuřil se a protože si nemohl vylít hněv na vás, vylil si jej, když jsme byli sami, na mně, že se z toho nevyližu myslím do smrti."

"Neměl jsem odjíždět," pravil don Quijote, "dokud ti nezaplatil. Měl jsem vědět z dlouhé zkušenosti, že sedláci nestojí v slově, ne-mají-li prospěchu v jeho splnění. Ale vzpomínáš si, Andresi, na mou

přisahu, že, nezaplatí-li ti, budu ho hledat a najdu jej, třeba se ukryl v břiše velryby?"

"To je pravda," řekl Andres, "ale co z toho bylo?"

"Nyní uvidíš, bude-li z toho něco," odvětil don Quijote a vstal přitom rychle a rozkázal Sanchovi zapnouti udidlo Rocinantovi, jenž se během jejich jídla pásł.

Dorotea se ho ptala, co chce počít, a on odpověděl, že půjde potrestat onoho sedláka za jeho provinění a přinutit ho, aby do posledního haléře zaplatil Andresovi. Tu mu odvětila, aby vzpomněl, že podle slibu nesmí nic podnikati, dokud neskončí záležitost její, a protože to ví on nejlépe, aby se uklidnil a vyčkal, až se vrátí z jejího království. "To je pravda," řekl don Quijote, "Andres musí mít strpení, dokud se nevrátím, jak, paní, pravíte! Dokládám se a přísahám znovu, že neustanu, dokud jej nepomstím a jeho peníze mu neopatřím."

"Takovýmhle přísahám nevěřím," pravil Andres, "a něco na cestu do Sevilly bych viděl raději, než všechnu pomstu na světě. Dejte mi něco k jídlu a na cestu, máte-li, a sbohem, Milosti i všichni potulní rytířové, a mějte z toho svého potulování takový prospěch, jako já jsem měl." Sancho vytáhl ze zavazadel kus chleba a sýra, dal to klukovi a řekl: "Tu máte, bratře Andresi, všichni jsme účastni na vašem neštěstí."

Jakpak na něm jste účasten vy?" zeptal se Andres. "Tím chlebem a sýrem, který vám dávám," odpověděl Sancho, "neboť Pán Bůh ví, nebudu-li ho sám potřebovat. My, zbrojnoši potulných rytířů, zkusíme, přáteli, mnoho hladu a trampot a věcí, jež lze lépe ucítit než vylíčit."

Andres vzal chléb se sýrem a vida, že mu nic jiného nedávají, sklonil hlavu a rychle odcházel; na odchodu řekl donu Quijotovi: "Pro smilování boží, pane potulný rytíři, najdete-li mě ještě jednou, nechte si svou pomoc, i kdyby mě čtvrtili, a zanechte měrnému neštěstí, neboť nikdy nebude tak velké, jako by bylo, kdybyste přispěl svou pomocí; zatrat' vás Bůh i se všemi potulnými rytíři, co se jich narodilo!" Don Quijote se zvedal jej potrestat, ale hoch se dal do takového úprku, že si nikdo netroufal jej dohánět. Don Quijote byl úžasně pobouřen řečí Andresovou a ostatním dalo mnoho přemáhání nepropuknout v smích a nerozzlobit jej úplně.

KAPITOLA XXXII.,

která jedná o příhodách dona Quijota a celé družiny v hospodě.

Skončivše oběd, ihned sedlali a bez velkých příhod dorazili příštího dne do hospody, které se Sancho Panza děsil a bál; ač se mu nechtělo, nemohl se vyhnout vstupu do ní. Hostinský, hostinská, jejich dcera a Maritornes, vidouce se blížit dona Quijota a Sancha Panzu, vyšli je velmi radostně přivítat a don Quijote se s nimi pozdravil s vážnou důstojností řka, aby mu

připravili lepší lůžko než onehdy; na to hospodská, že ho uloží jako prince, jestliže lépe než onehdy zaplatí. Don Quijote to slíbil, i upravili mu slušné lože v téže komoře a on si okamžitě ulehl, jsa utmácen, rozbit a všecek pitomý.

Jakmile zavřel dveře, pustila se hospodská do holiče a chytla jej za bradu řkouc: "U všech všudy, už dost toho dělání vousu z ocasu! Teď mi vrátíte ten chvost, protože je to opravdu hanba, jak tu musím po zemi klopýtat o hřeben svého muže, který jsem obyčejně začísala do toho pěkného ocasu." Holič jí ho nechtěl dát, ač se s ním tahala, až mu řekl licenciát, aby jí jej jen dal, že toho uskoku už netřeba a že se smí ukázat už v své pravé podobě: donu Quijotovi řekne, že ho galejníci oloupili a že utekl do této hospody. A kdyby se sháněl po princeznině zbrojnoši, ať mu řeknou, že byl vyslán předem, aby poddaným ohlásil příchod její i osvoboditele všech. Holič vrátil tudíž rád ocas hostinské a s ní i veškery věci vypůjčené k osvobození dona Quijota.

Všichni v hospodě přítomní se neobyčejně podivili kráse Doro-teině i sličné postavě pastýře Cardenia. Farář dal připravit jídlo z toho, co v hospodě měli, a hospodský, doufaje v lepší zaplacení, hbitě jim opatřil slušné stolování. Zatím don Quijote stále spal, i rozhodli se nebudit ho, protože mu vyspání bylo potřebnější než jídlo. Při jídle hovořili před hospodským, jeho ženou, dcerou, Maritornes i všemi hosty o podivném bláznovství dona Quijota i o stavu, v němž ho našli. Hospodská jim vyprávěla, co se přihodilo mezi ním a mezkářem, a když rozhlédnuvši se nespátřila Sancha, řekla i příhodu s létáním na pokrývce, kterou všichni s chutí vyslechli. A když farář řekl, že donu Quijotovi pomátlý rozum rytířské knihy, řekl hos-

podský: "Nechápu, jak je to možno, neboť, pokud tomu rozumím, není na světě lepšího čtení; mám tu mimo jiné knihy dvě nebo tři z nich a opravdu, velmi mě osvěžily, a nejen mne, ale i mnoho jiných: neboť o žních se sem schází ve svátek mnoho ženců a vždy je mezi nimi někdo čtení znalý, který vezme jednu z knih, a nás ho obklopí víc než třicet a posloucháme ho tak rádi, že zapomeneme tisíc starostí. Alespoň o sobě mohu říci, že slyše o těch zuřivých a hrozných ranách rytíři rozdáváných, mám chuť činit jako oni a poslouchal bych o nich celé dni i noci." „A já také,“ řekla hospodská, "protože nemám v domě chvilky pokoje, leda posloucháte-li čtení; to jste tak zabrán, že zapomínáte se i vadit se mnou." Je to pravda," pravila Maritornes, "já mám také ráda ony věci; jsou moc hezké a zvlášť, když se vypravuje, jak se nějaká dáma objímá pod pomerančovníkem se svým rytířem a že ji hlídá nějaká komorná, umírajíc závistí a strachem. Říkám, že je to věc jako med."

"A co se zdá vám, slečinko?" ptal se farář dcery hospodského. "Nevím, pane, na mou duši," odpověděla, "také poslouchávám a ač tomu ještě nerozumím, mám to ráda; ovšem, nejsou to rány, které se líbí mému otci, v nichž mám zalíbení, ale jak bědují rytíři odloučení od svých dam, a často je tak litují, že se i sama rozpláču."

"Tedy byste je potěšila, panenka, kdyby plakali pro vás," ptala se Dorotea. "Nevím, co bych udělala," odpovědělo děvče; "vím jen, že jsou některé dámy tak kruté, že je jejich rytíři zvou tygry, lvy a jinými šelmami. A, Ježíši, nerozumím, co je to za nesvědomitě ženské z kamene, že dovolí, aby se ctný muž zabil nebo zbláznil, ale pohledu mu nedopřejí. K čemupak to upejpání? Když chtějí být pokládány za počestné, ať se za ně vdají, vždyť oni si jiného nepřejí."

"Mlč, dítě!" pravila hospodská, "mně se zdá, že o těch věcech víš tuze mnoho, a není slušné, aby děvčata věděla a mluvila tolik."

"Když se mne pán ptá," zněla odpověď, "nemohu ho nechat bez odpovědi."

„(Nuže tedy," pravil farář, "přineste mi ty knihy, pane hospodský, chtěl bych je vidět."

"S radostí," odpověděl hospodský, odešel do svého pokoje, přinesl starý, řetízem zavřený kufřík, otevřel jej a vyňal tři velké knihy a nějaké papíry vzhledně popsané. Farář otevřel první knihu a spatřil, že je to Don Cirongilio z Tracie, druhá byla Félix-marte z Hircanie, třetí historie velkého vojevůdce Gonzala Hernan-deza z Cordoby spolu se životopisem Diega Garcíi z Parédes. Když farář přečetl jméno prvních dvou knih, obrátiv se k holiči řekl: "Škoda, že tu není hospodyně a neteř mého přítele."

"Nevadí," na to holič, "vynést na dvůr nebo do pece je dovedu já také, ohně je tam dost."

"Copak chcete, Milosti, mé knihy spálit?" ptal se hospodský. Jenom tyto dvě, Dona Cirongilia a Félixmarta."

"Copak jsou moje knihy kacíři nebo flegmatikové, že je chcete upálit?" řekl hostinský. "Chcete říci schizmatikové, přáteli, a ne flegmatikové," pravil holič. "Ano," na to hospodský, "ale chcete-li už nějakou spálit, spalte si tu o velkém vojevůdci a o Diegu Garcíovi, protože bych raději nechal upálit své dítě než jednu z druhých."

"Bratře," promluvil farář, "tyto dvě knihy jsou lživé, plné nesmyslů a hloupostí, však tato o velkém vojevůdci je skutečná historie a vypráví činy Gonzala Hernandeza z Cordoby, který pro četné své velké výkony vojenské zasloužil, aby byl po všem světě zván velkým vojevůdcem, jménem slavným, skvělým a jedině jemu příslušejícím; a ten Diego García z Parédes byl významný rytíř z města Trujilly v Estremaduře, vojín přestatečný a takové síly, že jediným prstem zadržel mlýnské kolo v nejprudším běhu. S mečem v bráně mostu zabránil celému nesčetnému vojsku pochod a vykonal jiné podobné věci. Vypráví a líčí je sám se skromností hodnou rytíře a kronikáře vlastního života; ale kdyby je vylíčil jiný svobodně a nestranně, zastínily by činy Hektorovy, Achillovy a Rolandovy."

"Běžte mi k šípku," nato hospodský, "to je krámů, zadržet mlýnské kolo! Bože, to byste měl, Milosti, číst, co jsem já četl o Félixmar-tovi z Hircanie, který jednou ranou přetřel pět obrů v pasu, jako by byli z fazolí, jako loutky, které si dělají děti; jindy se postavil velkému, mocnému vojsku, v němž bylo milion šest set tisíc vojáků ozbrojených od hlavy k patě, a rozprášíl je všechny jako stádo ovcí. A co teprv výborný don Cirongilio z Tracie, tak statečný a hrdinný, jak se čte v této knize, že, když se jednou plavil po řece a z vody se vynořil ohnivý drak, vrhl se naň, jakmile jej spatřil, sedl mu koňmo na šupinový hřbet a stiskl mu rukama hrdlo tak, že drak, aby nebyl uškrcen, musil se potopit až na dno řeky i s rytířem, jenž ho nemínil pustit; a když se dostali až dolů, octl se v paláci a zahradách podivuhodně krásných; drak se hned proměnil v starce, jenž mu řekl věci, jakých neuslyšíte. Mlčte, pane, kdybyste něco podobného slyšel, zbláznil byste se radostí. Za velkého vojevůdce a Diega Garcíu nedám ani fíku."

Slyšíc to Dorotea pravila šeptem Cardeniovi: "Málo schází našemu hospodskému, aby byl jako don Quijote."

"Také se mi zdá," odvětil Cardenio, "neboť má nejspíše za pravdu vše, co se v těch knihách vypráví, a že se vše stalo, jak se píše, a o opaku ho nepřesvědčí ani mniši bosáci."

"Považte, příteli," znovu počal farář, "že nikdy na

světě nežil Félixmarce z Hircanie, ani don Cirongilio z Tracie, ani jiní podobní rytíři z rytířských knih; vše to je výmysl a výplod duchů zahálčivých, kteří to složili k účelu, o němž mluvíte, totiž k ukrácení chvíle, jako si ji četbou ukracují vaši ženci. Vskutku vám přísahám, že takových rytířů nikdy na světě nebylo a takové hrdinské činy a nesmysly nikdy se na něm nepříhodily."

"Na jiného psa s touhle kostí," odvětil hospodský, "jako bych neuměl do pěti počítat a nevěděl, kde mě střevíc tlačí; nemyslete, Milosti, mě vyvést na vrch makovice, protože, Bůh ví, nejsem žádný ho-lobrádek. Tak vy byste mi chtěl namluvit, že vše, o čem dobré ty knihy vypravují, je nesmysl a lež, a přece je vše vytištěno se svolením pánů z Královské rady. Cožpak to jsou lidé, kteří by dovolili vytisknout najednou tolik lží a bitev a čarů, že je to k zbláznění?"

Již jsem vám pravil, příteli," řekl farář, "že se to líčí pro zábavu naší lenošivé mysli; ajako je dovoleno v dobře spravovaných státech hrát v šach, míčem a koulemi pro pobavení, tak je také dovoleno tisknouti a prodávati podobné knihy, ovšem v předpokladu, že nebude nikoho tak poštelého, aby příběhy z těchto knih bral za bernou minci. A kdyby byl k tomu čas a posluchači si toho přáli, pověděl bych, co mají obsahovati rytířské knihy, aby byly dobré, a bylo by to ku prospěchu a snad i některým na zábavu. Doufám, že se dočkám, abych to mohl sdělit těm, kdož by mohli věc napravit; zatím věřte, pane hostinský, tomu, co jsem řekl, vezměte si zpět své knihy a těšte se z jejich pravdy nebo lži; budiž vám to k dobru a dej Bůh, abyste nezakulhal na nohu, na niž kulhá váš host, don Quijote."

"To ne," odvětil hostinský, "nebudu takový blázen, abych se stal potulným rytířem, neboť vidím dobře, že dnes není zvykem, co jím bývalo kdysi, když se prý světem toulali oni pověstní rytíři."

Uprostřed této řeči vešel Sancho a velmi ho zarazilo a popletlo, co slyšel, že dnes není už potulných rytířů a že všechny rytířské knihy nesmyslně lžou; řekl si v duchu, že počká na výsledek této pánovy výpravy a neskončí-li štěstím, jež očekával, umiňoval si, že ho opustí a vrátí se k ženě, dětem a obvyklému zaměstnání. Hospodský sbíral kufřík i knihy, avšak farář mu řekl: "Počkejte, ať se podívám do těch listů, jež jsou tak pěkně popsány." Hospodský je vytáhl a podal mu je k četbě; farář uviděl, že je to asi osm archů rukopisu a na počátku stál velký nápis: "Povídka o nevhodně zvědavém." Farář si pro sebe přečetl tři nebo čtyři odstavce a řekl: "Nadpis této povídky není špatný a mám chuť přečíst si ji celou." Nato řekl hostinský: "Vždyť si ji, důstojný pane, přečíst můžete; a řeknu vám, že několika hostům,

kteří ji zde četli, se velmi líbila a velmi ji na mně chtěli; ale já jsem jí nedal, neboť ji chci vrátit tomu, který ji zde i s kufříkem i knihami zapomněl. Možná že se sem majetník jednou vrátí, a ačkoliv mi ty knihy budou scházet, přece mu je vrátím, poněvadž, ač hostinský, jsem dobrý křesťan."

"Zcela správně, příteli," řekl farář, "ale, bude-li se mi povídka líbit, dovolíte mi si ji opsati."

"Velmi rád," nato hos-. podský.

Během jejich řeči vzal Cardenio povídku a počal číst a shledal totéž co farář; i prosil jej, aby ji četl tak, aby všichni mohli naslouchat. "Četl bych ji," pravil farář, "kdyby nyní nebylo vhodnější jít spát než číst."

"Pro mne bude odpočinkem," pravila Dorotea, "když strávím chvíli nasloucháním příběhu, neboť nemám ještě mysl tak uklidněnu, aby mi dovolila spáti, jak bych potřebovala."

"V tom případě," řekl farář, "budu čísti, byť jen z pouhé zvědavosti; snad bude příběh zajímavý." Mistr Mikuláš žádal ho o totéž, i Sancho. Farář vida, že bude četba stejně milá ostatním jako jemu, děl: „Je-li tomu tak, poslyšte všichni pozorně, povídka počíná takto."

KAPITOLA XXXIII.,

v níž se vypráví povídka o nevhodně zvědavém.

Ve Florencii, bohatém a slavném městě italském, v provincii toskánské, žili Anselmo a Lotario, dva bohatí a významní šlechtici a takoví přátelé, že všichni, kdo je znali, nazývali je povytce "dvěma přáteli". Byli svobodní, stejného stáří i zvyků, což vše stačilo k navázání vzájemného přátelství. Je ovšem pravda, že Anselmo byl více nachýlen k milostné zábavě než Lotario, jenž zase byl oddán vášni lovecké. Ale ve chvíli potřeby nechával Anselmo zálib svých a přijímal záliby Lotariovy a naopak; a takto kráčely vůle jejich v tak dokonalé shodě, že lépe by nešly ani ty nejdokonalejší hodiny.

Anselmo byl k smrti zamilován do urozené a krásné dívky z toho města; byla z tak dobrého rodu a sama tak dokonalá, že se rozhodl se souhlasem přítele Lotaria, bez něhož nic nepodnikal, požádat o ni její rodiče a také to učinil. Poslání to vykonal Lotario, a to k takové spokojenosti svého přítele, že se Anselmo vbrzku viděl pánem toho, po čem toužil, a Camila byla tak spokojena, že dostala Anselma za manžela, že nepřestávala vzdávat díky nebesům i Lotari-ovi, díky jemuž se jí tak poštěstilo.

Za prvních dnů, kdy všichni svatebčané bývají veselí, Lotario docházel jako obvykle do domu Anselmova a snažil se, pokud bylo v jeho moci, uctít, oslavit a pobavit jej. Ale když bylo po svatbě a skončeny návštěvy i blahopřání, počal Lotario schválně řídkěji navštěvovat dům Anselmův, neboť měl za to (a všichni rozumní mu dají za pravdu), že se nesmí k ženatým přátelům docházet tak, jako když byli ještě svobodní; neboť, ač dobré a pravé přátelství nemůže a nemá podezírat, čest ženatého je přece tak delikátní věcí, že může, zdá se, být ohrožena i vlastními bratry, natož přáteli. Anselmo zpozoroval, že se Lotario straní, a nařikal si velice: kdyby prý byl věděl, že sňatek má způsobit omezení jejich styků, že by se prý nikdy nebyl ženil, a protože prý za svobody dosáhli pro svou výbornou shodu milého přízviska "dvou přátel", že nedovolí, aby tak proslulé a příjemné jméno zašlo jen proto, že se Lotario bez příčiny nyní staví obezřelým; že ho tudíž prosí (lze-li o prosbách mezi nimi mlu-

vit), aby se měl opět v domě jeho za pána a přicházel do něho i odcházel jako dřív, a ujišťoval ho, že jeho žena Camila nemá jiných přání a vůle než jaké on a že, poněvadž věděla, jak upřímně se milují, je jeho vyhýbavostí zaražena.

Na toto a jiné přemlouvání Anselmovo, aby jej opět navštěvoval jako dříve, Lotario odpovídal tak rozvážně, moudře a rozumně, že Anselmo byl přesvědčen o dobré vůli svého přítele, a shodli se, že Lotario bude k němu chodit k obědu dvakrát týdně a ve svátek. A přesto si ještě Lotario vymínil, že nebude dělat víc, než co uzná za vhodné pro přítelovu čest, neboť mu na

jeho pověsti záleželo víc než na vlastní. Říkával zcela správně, že muž, jemuž nebesa dopřála hezké ženy, má vodit do svého domu přátele se stejnou rozvážností jako hledět, se kterými přítelkyněmi se žena stýká, protože co se ne-ustrojí a nepřipraví na náměstí, v kostele, veřejných slavnostech a výletních místech (věci, které nemohou vždy manželé svým ženám odepřít), se připraví a umožní v domě přítelkyně nebo nejmilejší příbuzné. Také říkával Lotario, že každý manžel potřebuje nějakého přítele, který by jej upozorňoval na nedopatření v jeho chování, protože se stává, že pro velkou lásku, již manžel k ženě chová, buď nepozoruje, buď jí neřekne, aby jí nepohněval, co má a čeho nemá činiti, aby dosáhla cti, nebo vyhnula se hanbě; je-li však přítelem upozorněn, snadno může vše napravit. Ale kde bude nalezen přítel tak rozumný, poctivý a pravdivý, jak jej žádá Lotario? Nevím dozajista; jen Lotario byl takovým, se vši horlivostí a obratností pečoval o čest svého přítele a snažil se omezit počet dní svých ujednaných návštěv a zkrátit je, aby se nestaly nápadnými těkavým a zlomyslným zrakům zahálčivých lidí návštěvy mladíka, bohatého, vznešeného, urozeného a výborného, za něhož se měl, v domě ženy tak krásné jako Camila. Neboť, ač jeho dobrota a ctnost dovedla spoutati pomlouvačné jazyky, přece nechtěl uvést v pochybnost ani dobré jméno svoje, ani jméno přítele, a proto většinu dní, na nichž se byli shodli, trávil jinak, vymlouvaje se na neodkladnost svých zaměstnání. A tak mnoho chvil ubíhalo výčitkami jednoho a výmluvami druhého.

Stalo se, že jednou, když se procházeli po louce za městem, Anselmo pravil Lotariovi: "Pomyslíš jsi, příteli Lotario, že za milosti, které mi Bůh prokázal dav mi takové rodiče, jako byli moji, a tak vrchovatě statků duševních i hmotných, nemohu být ani dostatečně vděčným, a zvláště pák za milost, že mi dal tebe za přítele a Camilu za ženu, dva skvosty, kterých si vážím, jak mohu, ač ne tak, jak zaslu-

hují? A přece uprostřed všech těch výhod, které jsou vším, co lidé nazývají a mohou nazvat lidským štěstím, žiju já jako nejnešťastnější a nejneukojenější člověk pod sluncem: nevím, od které doby mě týrá a trápí přání tak zvláštní a tak neobvyklé mezi rozumnými lidmi, že se sám sobě divím, obviňuji se a plísňím a snažím se je umlčet a zahladiti z mysli, ale tak se mi podařilo uchovati tajemství, jako bych je schválně s každým sdílel. A poněvadž vsutku musí ven, uložím je do archivu tvého mlčení; důvěřuji, že díky tomu a ochotě, s níž mi jako pravý přítel pomůžeš, budu záhy prost úzkosti, již mi tajemství působí, a moje radost tvou zásluhou bude stejně velká, jako byla moje bolest vinou mé pošetilosti."

Slova Anselmova vzbudila napětí Lotariovo a nevěděl, kam dlouhá ta příprava a úvod míří; a ač v duchu přemítal, co to asi za přání přítele trápí, byl stále velmi dalek pravdy. Aby se zbavil rychle nepříjemnosti napětí, řekl, že je zjevnou urážkou velkého jeho přátelství, jsou-li zde Anselmem hledány okolky k projevu nejtajnějších myšlenek, když přece lze od něho, Lotaria, očekávati buď léku pro ně, nebo aspoň rady. "Toť pravda," pravil Anselmo, "a v této naději ti svěřuji, příteli Lotario, že mě trápí pomyšlení, zda moje žena Camila je opravdu tak dobrá a dokonalá, jak si myslím, a nemohu se tu dozvědět pravdy, leč vyzkouším-li ji tak, aby se ryzost její dokonalosti projevila jako v ohni ryzost zlata. Domnívámť se, příteli, že je spolehlivá jen potud, pokud je či není podrobena pokušení, a že jen ta je pevná, jež nepodlehne slibům, darům, slzám a stálému naléhání horlivých milenců. Neboť proč děkovat za to, že je žena ctnostná, ne-svádí-li ji nikdo k hříchu? Jaký div, že je zdrženlivá a nepřístupná ta, jež nemá příležitosti rozvázat, nebo jež ví, že její manžel, jakmile by ji přistihl při prvním hříchu, by ji jistě zabil? Zkrátka, tu, která je ctnostná ze strachu nebo z nedostatku příležitosti hřešit, nemohu ctít tak, jako bych ctil ženu sváděnou, však nesvedenou a obletovanou marně."

"Pro tyto důvody a mnohé jiné, jež ti mohu říci na posílení a odůvodnění svého názoru, chci, aby moje žena Camila prošla těmi úskalími a osvědčila se i posílila v ohni dvoření a svodů, a to ze strany muže, jenž by byl hoden po ní zatoužiti. A vyjde-li, jak věřím, z tohoto boje s palmou vítězství, budu pokládat své štěstí za nekonečné; budu moci říci, že se naplnilo nekonečné prázdno mého přání, řeknu, že mi losem osudu připadla žena silná, o níž praví prorok: Kdo ji nalezne? A dopadne-li to proti mému očekávání, budu spokojen, že jsem skutkem učinil svoji myšlenku, a bez bolesti ponesu

bolestnou zkušenost, ač by mě právem měla mučiti. A poněvadž žádná z tvých námitek proti mému úmyslu nedokáže mě od jeho uskutečnění odvrátit, prosím tě, příteli Lotario, abys svolil být nástrojem tohoto mně milého díla, a já ti poskytnu příležitost k tomu a nebude ti scházet nic, co uznám za nutné k ucházení se o ženu počestnou, ctnou, zdrženlivou a nezištnou. Mimo jiné nutí mě svěřit tuto choulostivou úlohu tobě i to, že, budeš-li ty vítězem nad Cami-lou, vítězství nebude využito do posledních mezí a dojde jen k tomu, k čemu je možno dojít, aby zjevná slušnost byla zachována, a budu potupen jen hříšnou touhou a moje pohana zůstane ukryta tvou mlčenlivostí: ta zajisté, pokud se na mne vztahuje, bude věčna jako mlčení smrti. A chceš-li tedy, abych životu svému mohl opravdu dávat toto jméno, započni ihned tuto milostnou bitvu, nikoliv však vlažně ani bázlivě, nýbrž se zápalem a horlivostí, po nichž má touha baží, a se spolehlivostí, již mi zajišťuje naše přátelství."

Při všem tom, co Anselmo řekl Lotariovi, byl Lotario velmi pozoren a neotevřel úst, dokud onen neukončil; vida pak, že již nic neříká, pohlédnuv naň dlouze, jako by patřil na něco nevidaného a údiv i děs budícího, řekl mu: "Nemohu věřiti, příteli Anselmo, žes ke mně nemluvil pouze žertem, neboť kdybych myslil, že jsi mluvil vážně, nedovolil bych ti řeč tak dlouhou, přerušil bych tě a neposlouchal. Myslím dozajista, že buď ty neznáš mne, anebo já tebe; ale nikoliv, vždyť vím dobře, žes Anselmo, a ty víš, že jsem Lotario; naneštěstí se domnívám, že nejsi tím Anselmem, jakos býval, a ty ses asi domníval, že také já nejsem Lotariem, jakým být mám. Neboť věci, o nichž jsi mluvil, nesluší onomu Anselmovi, mému příteli, a věci, jež na mně žádáš, nesmějí být žádány na onom Lotariovi, jež znáš. Dobří přátelé mají zkouseti dobré přátele a vypomáhati si jimi, jak praví básník, 'až po stupně oltáře', to jest nemají se dovolávati jejich přátelství ve věcech, jež jsou proti Bohu. A jestliže takto smýšlel o přátelství pohan, oč lépe má o něm smýšlet křesťan, jenž ví, že nemá přátelství božího ztráct pro žádné lidské! A když zajde přítel tak daleko přes správnou míru, že dá přednost přátelství před láskou boží, nesmí to být alespoň pro věci nedůležité a malicherné, ale jen pro takové, kde běží o čest nebo život přítelův. Nuže, pověz mi, Anselmo, co z obojího je ohroženo, mám-li se odhodlati vyhovět ti a spáchat věc tak odpornou, jak žádáš? Zajisté nic! Spíše se mi zdá, že na mně chceš, abych hleděl a usiloval cti i života tě zbaviti a sebe ovšem zároveň; neboť mám-li tě hledět připraviti o čest, je jasno, že ti odnímám i život, protože člověk bezctný je méně než člověk

mrtvý; a stanu-li se pak, jak ty si žádáš, nástrojem tvého neštěstí, což nebudu i já zneuctěn a tím samým života zbaven? Poslyš, příteli Anselmo, buď tak trpěliv a neodpovídej mi, pokud ti nedopovím vše, co mi napadá stran tvého přání; budeš míti dosti času na odpověď a i já tě vyslechnu."

"Budiž," nato Anselmo, "řekni, co si přeješ!" A Lotario pokračoval:

"Zdá se mi, Anselmo, že tvůj rozum se nyní podobá rozumu Maurů, které nelze přesvědčit o bludnosti jejich pověry ani citáty z Písma svatého, ani rozumovými důvody, ať už pocházejí ze samého rozumu, nebo jsou založeny na člancích víry, ale pro něž je nutno mít důkazy

hmatatelné, přístupné, snadné, dokazatelné, nepochybné, matematicky zdůvodnitelné, jež nelze popřít, jako například: odejmeme-li ze dvou stejných množství stejné části, zbytky jsou zase stejné; a když tomu neporozumějí ze slov (a tak se vskutku děje), musí se jim to znázornit rukama a položit před oči a přes to vše nikdo je nepřesvědčí o pravdě našeho svatého náboženství. A stejným způsobem budu nucen jednati s tebou, neboť touha, jež se v tobě zrodila, je tak scestná a je tak vzdálena i nejslabšímu stínu rozumu, že se mi zdá mařením času přesvědčovat tě o tvé pošetilosti, kterou prozatím nechci jinak jmenovat; měl bych tě nechat v tvém bláznovství, abych potrestal tvoje nehodné přání. Ale být tak přísný mi nedovoluje moje přátelství k tobě, jež mi i zakazuje opouštět tě v tak zjevném nebezpečí zkázy. A aby ti bylo jasno, řekni, Anselmo, nežádal jsi mne, abych se hříšně dvořil ženě vdané? Abych svedl počestnou? Abych nabízel dary nezištné? Abych podvedl rozumnou? Ano, žádal jsi mě. Ale víš-li, že máš ženu počestnou, nezištnou a rozumnou, co ještě hledáš? A myslíš-li, že všechny mé útoky odrazí (a ona je odrazí jistě) Jaké lepší jméno jí miníš dáti potom než teď? Nebo čím více bude potom než nyní? Buď ji nepovažuješ za to, co pravíš, nebo nevíš, co chceš. Nemáš-li ji za to, co tvrdíš, proč ji chceš zkoušet, ne-li, abys s ní podle své libovůle naložil jako s hříšnicí? A je-li tak ctnostná, jak díš, je nevhodno podrobovat zkoušce zřejmou pravdu, poněvadž zkouškou na cti nezíská. Je tedy správným závěrem, že zamýšlet věci, které přinesou spíše škodu než užitek, je z ducha nerozumného a nerozvážného, tím spíše, že zde není nutnosti ani nezbytnosti a předem je patrné, že zámysl je zřejmým bláznovstvím."

"Nesnadné věci bývají podnikány buď pro Boha, buď pro svět, nebo pro oba; pro Boha je činili skutkem svatí, žijící životem andělským v těle lidském; pro slávu světskou je činí ti, kteří se vydávají na

nekonečné oceány, do nejrůznějších podnebí mezi podivné národy, aby dosáhli bohatství; pro Boha i pro svět je činí stateční vojáci, kteří, jakmile spatří v nepřátelské zdi otvor, jaký může prorazit dělová koule, odhazující všechen strach, bez rozvah a ohledů na zřejmé nebezpečí, nesení křídlem touhy po boji za víru, národ a krále, se vrhají statečně doprostřed tisíce smrtelných nebezpečí, jež na ně čekají. Takovéto věci podnikati se mají a jsou ke cti, slávě i prospěchu, ač plny nevýhod a nebezpečí. Ale to, co ty pravíš, že chceš podniknouti a uskutečniti, nepřinese ti ani spásy božské, ani prospěchu hmotného, ani slávy lidské. Neboť i když dopadneš, jak si přeješ, nestaneš se ani statečnějším, ani bohatším, ani ctihodnějším než nyní; a nedopadneš-li, uvidíš se ubožejším, než si lze představit, protože ti nepomůže pomyšlení, že nikdo neví o tvém neštěstí: k žalosti a bídě stačí, že o něm budeš vědět ty. Na potvrzení té pravdy chci ti říci stanci, kterou složil slavný básník Luis Tansilo na konci první části Slz svatého Petra:

V Petrovi žal roste i pohana, od noci roste krutě do rána, a není-li nikoho nablízku, sám před sebou hanbí se ze hříchu. Šlechtné' srdce nemá potřebí, o hříchu jeho by věděli; před sebou samým se stydí, i když jej zří jen země, obloha.

Neujdeš tudíž bolesti přes její tajnost, spíš budeš plakat stále, ne-li slzami očí, tedy krvavými slzami srdce, jako jimi plakal onen pošetilý doktor, který, jak básník vypráví, čarovným pohárem zkoušel věrnost milenčinu, čemuž se rozumně vyhnul chytrý Reinaldo; ačkoliv je to pouhá básnická smyšlenka, leží v ní mravní naučení, jehož bychom měli být pamětlivi, dbalí a poslušní, a to tím spíš, že z mé následující řeči poznáš, jak velké pošetilosti se miníš dopustit. Řekni, Anselmo: kdyby nebesa a osud ti byly darovaly skvostný diamant, jehož hodnotu i ryzost by uznávali všichni klenotníci, zkoumající jej a tvrdící všichni v jednomyslném souhlasu, že je ryzostí, čistotou a vzácností z kamenů nejznamenitějších, a o němž by ses

totéž domníval, nemaje příčiny k myšlence opačné; bylo by správné potom chtít jej položit na kovadlinu a prudkými ranami kladiva zkoušet jeho tvrdost a ryzost? Kdybys tu zkoušku vykonal á draho-

kam snesl to neúčinné zkoušení, další ceny a významu by tím nedosáhl; a kdyby se rozbil (a i to je možno), ztraceno by bylo vše. A mimoto by všichni lidé mysleli, že jeho majetník je hlupec."

"Uvaž tudíž, příteli Anselmo, že Camila je vzácným drahokamem po mínění tvém i cizím a že není rozumné vystavovat ji nebezpečí zkázy, neboť, i kdyby zůstala nedotčena, větší hodnoty, než nyní má, nabýt nemůže; kdyby podlehla a padla, považ, jak by ti bylo bez ní a jak právem bys mohl vinit sebe ze zkázy její i své. Pomysli, že svět neobsahuje skvostu tak drahého jako neporušená a ctná žena a že všechna ženská ctnost opírá se o dobré jméno. A je-li toto dobré jméno tvé ženy tak veliké, že dosahuje jména ctnosti, proč o této pravdě pochybovat? Věz, příteli, že ženaje tvor nedokonalý a nemají jí být stráženy pasti, aby klopýtala a padala, ale máji být z cesty odklizováno a odstraňováno vše závadné, aby lehce a rychle mohla dospět k dokonalosti, již nemá a jež záleží v ctném životě."

"Přírodopis učí, že sobol je zvíře bělostného kožichu a že, je-li lovcí pronásledován, cesty, po nichž běhá, se zatarasí blátem a tu potom on, přiběhne-li nadehnán k blátu, zastaví se a raději se dá chytit a zajmout, než by skočil do kalu a pošpinil svou bělostnost, která mu je dražší než svoboda a život. Ctná a stydlivá žena je sobol a ctnost je bělostnější a čistší než čerstvý sníh; kdo nechce, aby jí pozbyla, hlídej ji a chovej bedlivě a čiň opak toho, co dělají lovci sobolů, neklad' před ni bláto poklon a dvoření dolézavých milovníků! Neboť možná (ba téměř jistě) nebude mít dosti cti a vlastní síly, aby dovedla překonat a překročit podobné překážky, i je třeba je odklízet a klást jí před zraky čistotu cti a krásy, o něž se opírá dobré jméno. Ctná žena je jakoby zrcadlo ze skvělého a čistého křišťálu, jež se zamlží a postře každým dechem. Vůči počestné ženě dlužno si vést jako vůči svatým ostatkům: ctít je, ale nedotýkat se jich. Nutno střežit a vážit si ženy ctné, jako střežíme a vážíme si krásné zahrady, plné kvítí a růží, jejíž pán nedovolí v ní se procházet a trhat; je dosti na tom, že se lidé těší z její svěží krásy skrze mříže."

"Nakonec ti povím několik veršů, na něž jsem si vzpomněl, které jsem četl v kterémsi nové komedii a které se, zdá se mi, hodí na naši záležitost. Moudrý stařec dává radu jinému, otci děvčete, aby ji střežil, hlídal a choval zavřenu. Mezi jiným praví:

Jeze skla žena, což zkoušet není radno, neb rozbita je snadno. Pevnosti nemá.

Hned bývá v střepy. A není rozum žádný ji stavět v osud vratký, vždyť kdo ji slepí?

Nuž tomu věřte, je rozumné to velmi: když Danajští jsou v zemi, zlata dosti ještě.

Doposud jsem, Anselmo, mluvil o tobě. Nyní však máš vyslechnout něco, co se týká mne. Budu-li obšírný, promiň, ale je to nutno, neboť jsi zabloudil v bludišti a chceš, bych tě vyvedl. Máš mě za přítele, a chceš mi vzít čest, což odporuje všemu přátelství; a mimo tento úmysl usiluješ i, abych ti já vzal čest tvoji. Že mi opravdu o čest usiluješ, je patrné, neboť, jakmile Camila spatní, že se o ni ucházím (jak si žádáš), bude mě beze vší pochyby mít za muže nečestného a špatného, neboť budu usilovat o něco a provádět něco, co se nesrovnává s mou důstojností ani s přátelstvím nás dvou. Že chceš, abych i já zničil čest tvoji, je také nepochybné, neboť, jakmile Camila uvidí moje pokusy o ni, bude si myslit, že jsem v ní

odkryl nějakou lehkost, jež mě podnítila zjevit jí svou hříšnou touhu; když pak se bude pokládat za zneuctěnou, zneuctění bude se vztahovat i na tebe. V tom spočívá i to, že muži cizoložnice, i když nezavdal příčiny k neslušnému chování ženinu a nebylo v jeho moci mu zabránit, i když k němu nedošlo jeho prací, bezstarostností či nepozorností, lidé, jimž hříšnost jeho ženy je známa, spílají a urážejí ho podlými a ponižujícími jmény a hledí naň jaksi s pohrdáním místo se soustrastí, neuznávajíce, že přišel do neštěstí ne vinou svou, ale činem ničemné ženy. Ale já ti řeknu, proč je muž hříšnice právem beze cti, třebaš nevěděl o její špatnosti, nebyl její příčinou, důvodem ani podnětem k ní. A nebud' netrpěliv, protože toto vseje zamýšleno ve tvůj prospěch."

"Když Bůh stvořil našeho praotce v zemském ráji, jak Písmo svaté vypráví, seslal sen na Adama a ve snu vyňal žebro z levého boku jeho a stvořil z žebra toho naši matku Evu; když Adam procitl, pohlédnuv na ni řekl: ‚Tatoť je tělo z těla mého a kost z kostí mých.‘ A Bůh pravil: ‚Pro ni opustí člověk otce svého i matku svou a dva budou vjed-nom těle.‘ Tenkrát byla založena božská svátost manželství v poutu takovém, že jen smrt může je rozvázati. Tato zázračná svátost je tak

pevná a mocná, že ze dvou bytostí utváří tělo jediné, ba u manželů ctných ještě více, neboť, mají-li tito dvě duše, mají jedinou vůli. I plyne z toho, že je-li tělo ženy totéž co tělo manželovo, skvrna na ní ulpěvší neb hřích, jehož se dopustila, vztahují se i na tělo manželovo, ač, jak řečeno, jich příčinou nebyl. Jako však bolest nohy nebo jiného údu tělesného cítí tělo celé, neboť je to stále tělo totéž, a hlava pociťuje ránu do paty, ač jí nezavinila, také manžel trpí nečestností manželčinou, neboť s ní v jedno splývá. A poněvadž všechna čest i bezectnost světská pochází z těla a krve a bezectnost hříšné ženy odtamtéž, manžel nutně je na ní účasten a musí být pokládán za zneuctěna, i když o tom neví."

"Pohled' tedy, Anselmo, na nebezpečí, v něž se vystavuješ chtěje porušit klid života své dobré manželky; pohled', pro jak prázdnou a nevhodnou zvědavost chceš budit nálady, jež nyní spí klidně v nadrech tvé cudné ženy. Všimni se, že získat můžeš málo a ztratit tolik, že o tom nebudu mluvit, neboť mi scházejí slova, jimiž bych to mohl zhodnotit. Ale jestliže vše, co jsem řekl, nestačí, aby tě odvrátilo od tvého špatného zámyslu, můžeš si vyhledat jiný nástroj svého zneuctění a neštěstí, neboť já se jím nemíním stát, i kdybych proto přišel o tvé přátelství, což je největší ztráta pro mne možná."

Čestný a moudrý Lotario umlkl a Anselmo byl tak zmaten a zamyšlen, že notnou chvíli nemohl mu odpovědět slovem. Konečně řekl: "Poslouchal jsem tě, příteli Lotario, pozorně ve všem, co jsi mi chtěl říci, a na tvých důvodech, příkladech a přirovnáních jsem poznal tvoji rozumnost i tvoje naprosto čisté přátelství. Vidím a doznávám, že neposlechnu-li tvého názoru a budu se řídit svým, vzdaluji se dobra a běžím za zlem. To připouštím; ale uvaž, že nyní trpím nemocí, již mívají někdy ženy, že je napadá jíst hlínu, křídou, uhlí i jiné věci horší, ba odporné na pohled, natož kjídlu; tudíž je třeba užít nějaké lsti, abych se uzdravil, a toho lze dosíci snadno, počneš-li se jen, třebaš vlašně a přetvářkou, dvořit Camile, jež snad není tak nepevná, aby hned po prvních pokusech odhodila svou počestnost. Ten pouhý počátek mi postačí a ty splníš tak svou přátelskou povinnost a daruješ mi nejen život, ale přesvědčíš mě i, že cti nepozbudu nikdy; a jsi povinen tak učiniti již z toho jediného důvodu, že, poněvadž jsem odhodlán tuto zkoušku učinit skutkem, nesmíš dovolit, abych svoji pošestilost odkryl cizí osobě, čímž bych ohrozil čest, kterou mi chceš zachovat. A třebaš čest tvoje upadla v očích Camily tím, že se o ni budeš ucházet, záleží na tom málo, ba nic, neboť zakrátko, až poznáme, jak doufáme, její stálost, můžeš jí říci o naší lsti čirou

pravdu a tak se tvoje pověst opět napraví. A poněvadž tak málo dáváš v sázku a můžeš mě tím učinit tak nesmírně šťastným, musíš mne poslechnout, i když se objeví nějaké další nepříjemnosti, neboť, jak jsem řekl, spokojím se trvale tím jediným, že začneš."

Lotario, vida pevné rozhodnutí Anselmovo a nevěda, co mu dále namítnout a jaké důvody předvést, aby upustil od svého úmyslu, slyše jeho hrozby, že se svěří jinému se svým nepěkným přáním, rozhodl se vyhnout se většímu zlu, vyhověl mu a učinit, co si přeje; pojal však úmysl vést si ve věci tak, aby Camiliny mysli nepokazil a Anselmo přece byl spokojen; odpověděl tudíž, aby se Anselmo neprojevoval nikomu jinému, že na sebe toto poslání béře a že počne, kdy se Anselmovi zachce. Anselmo ho něžně a láskyplně objal, poděkoval mu za nabídku jako za nějakou velkou milost, i shodli se, že dílo začnou příštího dne: Anselmo mu poskytne příležitost a čas, aby mohl mluvit s Camilou o samotě, a dokonce mu dá peníze a skvosty, aby jí je nabídl a daroval; poradil Lotariovi, aby jí pořádal hudební dostaveníčka a skládal na ni verše a, nechce-li si s nimi dát práci, že mu je napíše sám. Lotario svolil ke všemu, ale s tajným úmyslem, o němž Anselmo nevěděl.

V takové dohodě vrátili se do domu Anselmova, kdež našli Camilu úzkostně a toužebně manžela očekávající, poněvadž se toho dne vracel domů později než obvykle. Lotario odešel a Anselmo zůstal doma stejně spokojen jako Lotario zamyšlen, nevěda, jak to zařídít, aby dobře vyšel z nevhodného poslání. Té noci přemýšlel, jak oklamat Anselma a neurazit Camilu.

Druhého dne přišel k příteli na oběd a Camila jej dobře přivítala a chovala se k němu laskavě, neboť znala manželovu náklonnost k němu. Poobědvali, odklidili ze stolu a Anselmo řekl Lotariovi, aby zůstal s Camilou, že zatím půjde za naléhavým jednáním a vrátí se za půldruhé hodiny. Camila jej prosila, aby neodcházel, a Lotario se nabídl, že jej doprovodí, však Anselmo nedbal, ba naopak nutil Lotaria, aby počkal a čekal na něho, že s ním musí jednat ve věci velmi důležité. Řekl též Camile, aby Lotaria neopouštěla, pokud se nevrátí. A dovedl tak dobře předstírat nutnost, zajisté pošetilou, svého odchodu, že nebylo možno, aby kdo poznal, že je vše jen nalíčeno.

Anselmo odešel a u stolu zůstali samotni Camila a Lotario, neboť všechno služebnictvo odešlo k obědu. Lotario viděl se v souboji, o nějž usiloval jeho přítel, a před sebou měl nepřítele, který by pouhou svou krásou mohl přemoci četú ozbrojených rytířů. Považte, bál-li se Lotario právem! Položil loket na opěradlo lenošky, tvář

opřel o dlaň a omlouvaje se Camile pro své nezdvořilé chování řekl, že, než se Anselmo vrátí, chtěl by si trochu odpočinout. Camila odvětila, že by se mu odpočívalo lépe na lehátku než v lenošce a pobídla ho, aby si zdřiml na něm. Lotario odmítl a spal až do příchodu Anselmova, jenž jej našel spícího a Camilu v jejím pokoji; myslil, že, poněvadž tolik prodlel, měli oba dosti času nejprve pohovořit a potom i pospat a nemohl se dočkat procitnutí Lotariova, aby s ním znovu odešel z domu a zeptal se ho, jak dopadl.

Vše se zdařilo po jeho přání. Lotario se probudil, oba opustili dům a když se ho zeptal, po čem toužil, Lotario odvětil, že se mu nezdálo dobré hned napoprvé se projevit zcela a že proto jen vychvaloval krásu Camilinu řka, že v celém městě se o jiném nemluví než o její kráse a rozumnosti; to že se mu zdálo dobrým počátkem, aby získal její přízeň a naklonil si ji, aby též podruhé mu ráda naslouchala; užil prý uskoku, jímž pracuje ďábel, chce-li ošálit někoho, kdo na sebe dává dobrý pozor: změní se v anděla světla, ačkoliv je andělem tmy, oděje se v krásné zdání, však nakonec ukáže, kdo je, a projeví svůj úmysl, není-li jeho klam odhalen už na počátku. Toto všechno se Anselmovi velmi líbilo, řekl, že každého dne stejně to zařídí, a

třebas i z domu neodcházet, že se něčím bude zabývat, aby Camila nemohla prohlédnout jeho lsti.

Tak se stalo, že uplynula řada dní: Lotario nepromluvil s Camilou slova, Anselmovi však tvrdil, že s ní rozmlouvá, že však od ní nemůže dobýt jedině malé známky, že se kazí, ani dosící stínu naděje; naopak prý mu hrozí, že, nenechá-li svých špatných myšlenek, poví to naň manželovi. "Budiž," pravil Anselmo, "slovům až dosud Camila odolala; uvidíme, odolá-li činům. Zítřka vám dám dva tisíce dukátů a vy jí je nabídnete ařebas i dáte a ještě jednou dva tisíce dukátů, za něž nakoupíte skvosty, protože ženy, zvláště hezké, rády se fintí a šperky zdobí, a to i ty nejctnostnější. Odolá-li tomuto svodu, budu spokojen a nebudu vás již trápit." Lotario odvětil, že, co počal, i dokoná, ač vidí, že bude odmítnut a přemožen.

Druhého dne přijal čtyři tisíce dukátů, které jej uvedly do stejných rozpaků, neboť nevěděl, jak má nyní zalhat. Konečně se rozhodl říci, že je Camila stejně lhostejná k darům a slibům jako k řečem a že je zbytečné usilovat o další, neboť se tím jen ztrácí čas. Ale osud, jenž vše zařídí jinak, dopustil, aby Anselmo, nechav Lotaria a Camilu samotný jako jindy, zamkl se do pokoje a díval se klíčovou dírkou, poslouchal, o čem oba jednájí, a seznal, že za více než půl hodiny Lotario neřekl Camile ani slova a že by mlčel třeba celý věk;

poznal, že to, co mu přítel říkal o odpovědích Camiliných, je všechno lež a klam. Aby se o tom přesvědčil, opustil pokoj a zavolav Lotaria stranou tázal se, co nového a co dělá Camila. Lotario na to, že nechce o věci už ani slyšet, neboť jej odbyla tak zhurta a s takovým pohrdáním, že si nemůže dodat odvahy opakovat ještě něco. "Lotario, Lotario," pravil Anselmo, jak špatně vyplňuješ za všechno mou důvěru, čím jsi mi povinen! Dnes jsem se na tě díval zde klíčovou dírkou a viděl jsem, žeš neřekl Camile ani slova, z čehož soudím, žeš dříve před ní také mlčel. A má-li se věc tak, jako že má, proč mě podvádíš, nebo proč mě chceš lstivě připravit o možné prostředky, jimiž bych došel svého cíle?"

Anselmo řekl jen toto, ale to stačilo, aby se Lotario zarazil a zastyděl; pokládalt' téměř za pohanu být přistižen při lži, i zapřísáhl se Anselmovi, že od toho okamžiku slibuje vyhovět mu a neselhat, o čemž se přesvědčí sám, bude-li jej stopovat; ale že není potřebí této horlivosti, protože sám bude horlivě hledět mu vyhovět, takže ho zbaví všeho podezření. Anselmo uvěřil a chtěje mu poskytnout bezpečné a spolehlivější příležitosti rozhodl se odejít z domova na týden na návštěvu k venkovskému příteli blíže města; s tímto přítelem ujednal, aby ho naléhavě pozval, neboť chtěl mít pro Camilu záminku k odchodu. Nešťastný a neprozíravý Anselmo, co to děláš, oč ti to běží, kam míříš? Rozvaž, že pracuješ proti sobě, že ti jde o vlastní pohanu, že míříš k vlastnímu zničení. Tvoje žena je ctnostná, žiješ s ní v nezviklaném klidu, proti tvé vůli nejedná, mysl její nezáletá za zed' tvého domu, jsi jejím pozemským nebem, cílem jejích tužeb, splněním jejích snů, vodítkem její vůle, jež je vedena ve všem vůlí tvou a vůlí nebe. Důl její cti, krásy, ctnosti a mravnosti vydává ti bez práce všechno své zlato, po němž jen zatoužit můžeš: nač kopeš v zemi a hledáš nové žíly nového, nevídaného pokladu a vydáváš se nebezpečí, že se vše zřítí, jsouc opřeno jen slabou hradbou její odolné povahy. Pomysli, že tomu, kdo hledá věci nemožné, právem jsou odepřeny věci možné, podle slov znamenitého básníka:

Ve smrti já hledám žití, v nemoc zdraví nechť se změní, svoboden chci do vězení, ve zdi průchod toužím mítí, věrnost žádám ve zrazení.

Osud můj však jinak velí, vždyť mi málo slastí chystá: pro mé blaho není místa. V touze své že tak jsem smělý, i co mám, ztratím dojistá.

Den potom odešel Anselmo na venkov a řekl Camile, že během jeho nepřítomnosti bude dohlížet na dům Lotario a také s ní obědvat: aby se k němu choval jako k samotnému manželovi. Rozumnou a ctnou Camilu mrzelo nařízení manželovo i řekla mu, aby uvážil nevhodnost toho, aby někdo cizí za jeho nepřítomnosti usedal místo něho ke stolu, a že, nedůvěřuj-li v její schopnost spravovat domácnost, ať jen to tentokrát zkusí a že uvidí, že dokáže i více. Anselmo odvětil, že si tak přeje, aby jen poslechla; Camila řekla, že tedy poslechne, ač proti své vůli. Anselmo odešel a druhého dne vstoupil do domu Lotario a byl Camilou přijat vlídně a s úctou. Zařídila věc, aby jí Lotario nikdy nenalezl samotnou, ale vždy uprostřed sluhů a služek, a především s ní stále byla komorná Leonela, již měla velmi ráda, protože vyrostla s ní v domě jejích rodičů; když se Camila vdala za Anselma, odvedla si ji s sebou. První dny jí Lotario neřekl nic, ač mohl, po skončení oběda, když šlo obědvat služebnictvo; Camila jim dala rozkaz obědvat rychle a Leonela musila obědvat dřív než ona a provázet ji stále. Ale Leonela myslila na jiné věci a snažila se své prázdně užít na vlastní potěšení; často neuposlechla rozkazů své paní a nechávala je o samotě, jako by byla dostala takový rozkaz. Ale poctivé vzezření Camilino, vážná její tvář, zdrženlivost její osoby byly takové, že poutaly jazyk Lotariův.

Avšak dobrý tento účinek četných ctností Camilinych vyzněl nakonec v jejich škodu, ač nejprve vnucoval Lotariovi mlčení; neboť, mlčel-li jazyk, mysl pracovala a měla dosti času probrati jednu po druhé všechny krajní přednosti, ctnosti a krásy Camiliny, jež by stačily učiniti zamilovaným srdce mramorové, natož srdce z masa a krve. Lotario si ji prohlížel po celou dobu, kdy s ní mohl mluvit, a přemítal, jak je hodná lásky, a toto přemýšlení počalo pozvolna podryvat úctu, již byl povinen Anselmovi. Tisíckrát chtěl opustit město a odejít někam, kde by ho nikdy Anselmo nespátřil, ani on Camilu; ale už mu v tom bránilo potěšení, s nímž na ni pohlížel. Přemáhal se a bojoval sám proti sobě, aby vyplul a umlčel rozkoš pudící jej hledět si Camily; v duchu se vinil z nerozumu, nazýval se špatným přítelem a dokonce špatným křesťanem. Uvažoval o sobě a Ansel-

movi, srovnával sebe s ním a nakonec si vždy říkal, že důvěřivé bláznovství Anselmovo je menším proviněním než jeho zrádná nevěrnost a že by se věru nebál božího trestu za svůj hřích, kdyby o tom, co míní učiniti, věděl Bůh tak málo jako lidé.

Vskutku krásu a ušlechtilost Camilina zároveň s příležitostí, již mu pošetilý manžel vložil do rukou, rozbily poctivost Lotariovu. A aniž se ohlížel na něco jiného než na to, k čemu se cítil puzen touhou, po třech dnech Anselmovy nepřítomnosti, během nichž ustavičně bojoval sám s sebou, jal se usilovat o Camilu s takovým vznětem a tolika milostnými návrhy, že Camila byla ohromena a nezmohla se na více, než že vstala ze svého místa a odešla do svého pokoje bez jediného slůvka odpovědi. Ale tato strohost neunavila Lotariovu naději, jež se rodí vždy zároveň s láskou. Camila spíš nabyla ještě více ceny v jeho očích.

Anselmova paní, shledavši se v Lotariovi s něčím, čeho se do něho nikdy nedomýšlela, nevěděla, co počít; a poněvadž se jí zdálo, že není věcí bezpečnou ani náležitou poskytovat Lotariovi další příležitosti k rozmluvě, rozhodla se ještě téže noci (a také to učinila) poslat jednoho ze služebníků za Anselmem s listem, kde mu psala takto:

KAPITOLA XXXIV.,

v níž se pokračuje v povídce o nevhodné zvědavosti.

"Tvrdivá se často, že vojsku škodí, nemá-li svého vůdce, a hradu, nemá-li svého pána; a já říkám, že ještě více škodí mladé, vdané ženě, nemá-li svého manžela, leč by ho od ní vzdalovaly záležitosti nadmíru nutné. Jest mi bez vás smutno a nemohu snést to odloučení; nevrátíte-li se brzo, odejdu zpět k rodičům a zanechám váš dům bez ochrany, poněvadž ten, kterého jste určil k ochraně - měla-li to ochrana být - stará se více, jak se zdá, o své zábavy než o váš prospěch. Jste rozumný a více vám nemusím říkat a také se nesluší, abych více řekla." Anselmo, obdržev tento dopis poznal, že Lotario již začal svůj úkol a že Camila se chovala tak, jak si přál; potěšen velice tímto dopisem žádal Camilu, aby neodjížděla, že se vrátí záhy. Camila užasla nad odpovědí Anselmovou a byla na větších rozpacích než dříve; neodvážila se ani setrvat doma, ani vrátit se k rodičům; neboť kdyby setrvala, prohřešila by se proti své cti, a kdyby odešla, porušila by svou poslušnost k manželovi. Později však zůstala a rozhodla se, že se nebude Lotariovi vyhýbat, aby nevzbudila podezření u služebnictva; také jí mrzela její zpráva manželovi o Lotariovi, strachovala se, že na ní Lotario nalezl nějakou lehkomyšlnost, jež ho přiměla, aby se k ní choval způsobem, který se nesrovnával s jejím postavením. Ale majíc oporu ve své ctnosti, důvěřovala Bohu a svým dobrým zásadám a rozhodla se, že vytrvá a neprozradí už ničeho z řeči Lotariových, ani svému manželu, aby jej nepřivedla do nějakých hádek a nepříjemností; dokonce přemýšlela, jak omluví Lotaria u Anselma, až se jí zeptá, proč napsala ten dopis.

Po tomto rozhodnutí, spíše počestném než rozumném a prospěšném, vyslechla druhého dne Lotaria; Lotario na ni útočil tak, že vyrovnanost Camilina počala ochabovati a bylo nutno, aby její ctnost pomáhala očím, aby neprozradily soucit, který u ní vzbudily slzy a naléhání Lotariovo. Toho si Lotario všiml a vzplál ještě více. Rozhodl se, že musí využití nepřítomnosti Anselmovy a útočiti prudce na tuto tvrz: proto se nejprve dotkl její marnivosti, vychvaluje její šličnost, neboť nic nepřemáhá a nepodmaňuje tvrz marnivosti krá-

sek tolik, jako marnivost ústy lichotícího. Podkopával skálu její vytrvalosti tolika uskoky, že i kdyby byla Camila z bronzu, byla by podlehla. Naříkal, prosil, sliboval, vychvaloval a vystupoval citem a opravdovostí, že zlomil Camilinu ctnost a zvítězil lépe, než si vůbec představoval. Camila se poddala, ale divme se, když se ani přátelství Lotariovo neosvědčilo!

Je to příklad, který nám dokazuje, že milostná vášeň se dá zdolati pouze útekem; nikdo nemá zápasiti s nepřítelem tak mocným, neboť jest potřebí síly božské, aby se nad lidskou zvítězilo. Jediná Le-onela dověděla se o hříchu své paní, neboť jí ho nemohli ti dva špatní přátelé a milenci zatajiti. Lotario neprozradil Camile lest Anselmovu, ani že mu její manžel dal příležitost k dosažení cíle; nechtěl, aby pohrdla jeho láskou a aby se domnívala, že o ni zápasil pouhou náhodou a bez lásky a své vlastní snahy.

Za několik dní vrátil se Anselmo a nepohřešil toho, čeho si nejvíce vážil a na čem si nejvíce zakládal. Navštívil ihned Lotaria a nalezl jej doma. Oba se objali a Anselmo se otázal, dostane-li zprávy o životě nebo smrti? "Říkám ti pouze, příteli Anselmo," řekl Lotario, "že tvoje žena zaslouží, aby byla vzorem a korunou všech počestných žen; mých slov vůbec nedbala, neslyšela slibů, dary odmítla a předstíraným mým slzám se vysmála. Tedy právě jako je Camila vzorem šličnosti, je také vzorem počestnosti, mravnosti a všech jiných vlastností, které zdobí ctnostnou ženu. Zde jsou tvoje peníze, příteli, nepotřeboval jsem jich, neboť ctnost Camilina odmítá dary i sliby, věci pro ni příliš nízké. Uklidni se, Anselmo, a už dále nepátrej; suchou nohou jsi přešel moře pochyb a nejistoty, které nám ženy připravují, mnohdy zcela oprávněně; proto nevydávej se opět na hluboký oceán nových starostí a nezkoumej s dalším lodivodem stálost a pevnost lodi, kterou ti dalo samo nebe, abys s ní plul

mořem života; ale pamatuj si, že jsi již v bezpečném přístavu, spust' kotvu zdravého rozumu a vytrvej, až na tobě budou žádati cla, od něhož neosvobodí žádný šlechtický patent světa."

Anselmo byl nesmírně potěšen slovy Lotariovými a uvěřil mu jako nějakému orákulu; žádal ho, aby ve svém pokusu neustal, třeba jen pro veselost a zábavu, aby příště však nebyl tak horlivý jako dosud; že by chtěl, aby napsal k její oslavě pouze verše na jméno Chloris; on že se před Camilou zmíní o tom, že Lotario miluje nějakou dámu, kterou takto nazývá, aby ji mohl verši velebiti, jak toho její ctnost vyžaduje. A nechce-li se Lotario těmi verši obtěžovati, že on sám je složí. "Není potřebí," pravil Lotario, "neboť Múzy mně přejí a něko-

likrát do roka mě jistě navštíví; řekni Camile o mé strojené lásce, jak jsi již řekl, ale verše složím sám; i když nebudou dostihovat svého předmětu, budou nejlepši, jaké umím."

Všetečka a zrádný přítel se takto umluvili; když přišel Anselmo domů, otázel se Camily, udivené, že se netáže, po příčině jejího dopisu. Camila mu řekla, že se domnívala, že Lotario na ni hledí ne-slušněji, než když on byl doma; ale že se mýlila, poněvadž se jí Lotario nyní vyhýbá a nezůstává s ní sám. Anselmo ji žádal, aby byla klidná, že Lotario miluje nějakou urozenou dámu v městě, kterou oslavuje jménem Chloris, ale i jinak že se nemusí strachovati, neboť Lotario je člověk šlechtitný a mezi nimi že jest nerozlučné přátelství. Kdyby nebyl Lotario oznámil Camile, že tato láska jest pouze smyšlená a že o ní vyprávěl Anselmovi z toho důvodu, aby mohl časem opěvati Camilu, byla by jistě zoufalá; ale poněvadž to již věděla, nebyla vůbec zarmoucena ani překvapena.

Druhého dne zasedli všichni tři ke stolu a Anselmo prosil Lotaria, aby jim přednesl nějakou báseň, složenou na oslavu Chloris; Camila že se s ní nezná a proto může bez obav říci svůj úsudek. "I kdyby se s ní znala," zvolal Lotario, "nevyzradil bych nic, neboť milenec, i když opěvává sličnost paní svého srdce a stěžuje si na její tvrdost, nepohání nikdy jejího jména. Ať už je tomu tak či onak, přednesu vám tuto znělku, kterou jsem včera složil o Chloridině krutosti:

Za tiché noci, když život hasne, sladký sen oprádná celý svět, svěřuje bolest můj tichý ret nebeské výši, Chloride krásné.

Když vstane z červánku slunce jasné, z východu bran se připraví v let, pláč můj se počne ve vzlycích chvět, výčitek zazní zas přeryvy hlasné.

V chvíli, kdy slunce z nebeské báně kolmo své paprsky sesílá, vzrůstá můj pláč, až země žasne.

S noci se vrací žal na mé skráně,

marná že zpověď' zběsilá

nebesům hluchým, Chloride krásné.

Camile se tato znělka líbila; ještě více Anselmovi, který ji vychvaloval a pravil, že ta dáma jest příliš tvrdá, když se nedá pohnouti tak určitou pravdou. Camila nato řekla: "Což je možno věřit zamilovaným básníkům?" Jako básníci neříkají vždy pravdu," podotkl Lotario, "ale jako zamilovaní nejsou ani s to ji vyjádřit."

"Nepochybuji o tom," pravil Anselmo, aby získal Camilu pro úmysl Lotariův; Camila však přehlédla lest Anselmovu, neboť již Lotaria milovala. Obdivovala se jeho veršům, neboť věděla, že jeho tužby i verše patří jí, že ona jest tou Chloridou; žádala jej, aby jí řekl jiné verše nebo znělku, pamatuje-li se. "Zajisté pamatuji," zvolal Lotario, "ale domnívám se, že se oné první nevyrovná. Ale posuďte sami, začíná takto:

Již vím, že umírám; a jestli mi kdo nevěří, tím spíše umírám. Však jistě raději u tvých nohou, ó nevděčnice krásná, ztratím duši přeubohou, než abych lásky litoval, když konec děsí.

Pak objevím se v místech ticha, věčna u dveří, prost života i štěstí, slávy s krásou světa mnohou, a přec v mé hrudi ztichlé, marně zanícené touhou, tvá krásná tvář, ach, pevně do ní vryta, se zašepí.

Neb památku tu jasnou pro svatý osud zachovám, jímž hrozí důvěřivost moje bezmezná a věčná a který silnější je stále, čím krutější tvá moc.

Och, jako plavec, jenž pod černým je nebem sám a sám, neznámým mořem pluje, kde cesta nebezpečná, kde není přístavu, severka zhasla a je jen noc."

Anselmo vychválil i tyto verše a tak připojoval článek za článkem k řetězu, kterým se vázalo jeho pokoření; neboť když jej Lotario nejvíce urážel, říkal, že jej to nejvíce ctí; čím hlouběji klesala Camila ke středu své nečestnosti, tím více byla svým manželem ctěna pro svou počestnost a znamenitou pověst.

Jednou, když osaměla Camila se svou komornou, pravila jí: "Ostýchám se, milá Leonelo, že jsem si tak málo vážila sama sebe a že jsem rychle a ochotně dala Lotariovi vše, čeho žádal. Strachuji se, že mnou bude pohrdati pro moji rychlou ochotu nebo lehkomyšlnost

a že si neuvědomí, že na mne útočil tak prudce, že nebylo lze se ubrániti."

"Nestrachuj se proto, paní moje," řekla komorná, "není důvodu a není možno, aby dar rychle daný menšil svou cenu, je-li skutečně dobrý a má-li skutečnou cenu. Vždyť přece přísloví praví, že kdo rychle dává, dvakrát dává."

"Mnohdy se tvrdí," namítala Camila, "že toho, co člověk získal bez námahy, si mnoho neváží."

"Nemuč se proto," odpověděla Leonela, "neboť láska, jak se často říká, někdy letí, jindy jde volně, někdy běží a u jiného se vláčí; mnohé hřeje, jiné sežehla, někdy jen raní a často i zabíjí; mnohdy ji uchvátí touhy a již se jí vyplní a ukojí; ráno útočí na pevnost a večer jí už dobyla, neboť není moci, která by jí mohla čeliti. A poněvadž je tomu skutečně tak, čeho se strachuješ a čeho se hrozíš, když se Lotaria zmocnil Amor, abych získal tebe, dokud můj pán byl v cizině? Za jeho nepřítomnosti rozhodnutí boha lásky stalo se nutně skutkem dříve, než se Anselmo mohl vrátit a přítomností svou překazit dílo. Nemať láska lepšího pomocníka k své práci než je příležitost; užívají zvláště v počátcích. Víím to lépe ze své vlastní zkušenosti než z vyprávění a jednou ti vše povím, paní moje, vždyť jsem taky mladá. - A to tím více, paní Camilo, že jsi nepodlehla dříve, ale až jsi poznala z pohledů, nářků, hovorů, slibů a darů celou duši Lotariovu, nalézajíc v ní i v jeho vlastnostech, jak velké lásky je hoden. Proto si nepočínej tak nerozumně a rozmazleně; buď jista, že si tě Lotario váží jako ty jeho; buď šťastna a blažena, že jsi získala lásku člověka tak moudrého a šlechetného. Nejenomže mu

nechybí čtyři p, která mají míti opravdoví milenci, ale on má celou abecedu. Vyslechni mě a uvidíš, že ti ji celou přeříkám. Tvrdím, že jest: andělský, bohatýrský, citlivý, čestný, duchaplný, elegantní, fešný, galantní, horlivý, chtivý, ideální, jemný, kavalírský, líbezný, mlčenlivý, nebojácný, má čtyři p, rytířský, řečný, sličný, šlechtetný, toužící, tichý, urozený, vážený, zámožný a žárlivý. X mu schází, poněvadž je to nepřijemný zvuk."

Camila se pobavila abecedou své komorné a poznala, že je v lásce zkušenější, než jak sama myslila; Leonela se svěřila Camile, že se milují se vznešeným mladíkem z téhož města; Camila se proto strachovala, aby se tím nepoškodila její dobrá pověst. Útočila na ni otázkami, zdali se stýkají i v mezích nedovolených. Bez zardění a ne-stoudně řekla komorná, že ano: často se stává, že přestupek paní má vliv i na služby; neboť zpozorovavše, že paní klopýtly, hned samy kulhají a netají se s tím svým velitelkám.

Camile nezbylo nic jiného, než aby žádala Leonelu, aby o jejím

poklesku nevypravovala svému milenci; sama aby ničeho neprozradila ani Anselmovi, ani Lotariovi. Leonela to přislíbila, ale dostála svému slovu tak, že Camila s hrůzou viděla, že ji připraví o dobrou pověst; odvážná a nestoudná Leonela vědouc dobře, že ji paní nepotrestá, jak by zasloužila, vodila si svého milence až do domu, jista, že paní, i kdyby jej uviděla, ji neprozradí. To jest také následek poklesku panina, že se stává otrokyní své vlastní komorné, musí ukrývat její bídnost a hanebnost, jak se teď často stávalo Camile; ačkoliv mnohdy věděla o milenci v domě, přece se nikdy neosmělila ji pokárat a často ji podporovala, aby jej ukryla, a odklízela všechny překážky, aby ho její manžel nespátřil.

Ale jednou zrána jej uhlídal Lotario. Neznal ho a nejprve ho pokládal za strašidlo. Ale jakmile spatřil, že kráčí dál a halí se v plášť a bedlivě a tajně si zakrývá obličej, upustil od svého pošetilého nápadu a myslil si něco jiného, co by mohlo všechny zahubiti, kdyby to Camila nevysvětlila. Lotaria nenapadlo, že muž, který v tak nevčas-nou hodinu vyšel z domu Anselmova, vstoupil do něho k vůli Leo-nele; v tu chvíli ani nepomyslel, že žije nějaká Leonela; ale myslil, že Camila podlehla lehce někomu jinému právě takjako jemu. To bývá obyčejně důsledkem poklesku u ženy, která ztrácí důvěru ve svou čest u toho, jehož slibům a nářkům podlehla; vyslyšený obyčejně myslí, že ještě rychleji podlehne ostatním, a chopí se každého podezření, které se mu naskytne.

Lotario byl úplně zbaven rozumu a opatrnosti; bez rozvahy kvačil k Anselmovi, velmi časně a rychle, v rozčilení, šířán žárlivostí a touže po pomstě na Camile, která se ho ničím nedotkla, pravil: "Anselmo, již dlouho zápasím sám se sebou, mám-li ti vyzraditi, co nemohu zatajiti; věř, že jsem Camily již dobyl a že mi vyhoví ve všem, cokoliv bych od ní žádal; zatajil jsem ti pravdu, chtěje vypátrati, není-li to její smyslná žádost nebo' nechce-li prozkoumat, je-li láska, kterou jsem jí s tvým svolením prokazoval, skutečná. Rozvážil jsem vše a myslím, že kdyby byla počestná, za jakou jsme ji měli, že by si už dávno stěžovala na moje dvoření; ale vida, že to zatajuje, tvrdím, že slib, který mi dala, je pravdivý; slíbila mi, že za tvé nepřítomnosti pohovoří se mnou v komnatě, ve které máš ukryty své drahocenné věci (tam měl opravdu s Camilou dostaveníčka). Nepřeji si, aby ses zbrkle mstil, neboť klesla pouze v myšlenkách a je možné, že do té doby, než zhřeší, se obrátí a bude litovat; a poněvadž ses téměř vždy řídil mými radami, poslechni mne a nejprve se řádně přesvědč a promysli pomstu. Předstírej, že odjedeš na dva nebo tři dny, a za-

řid' to tak, aby ses mohl skrýti ve své pokladní místnosti, neboť se můžeš snadno skrýti za čalouny nebo jiné předměty; přesvědčíme se na své vlastní oči o úmyslu Camilině a bude-li to

nějaká hanebnost - počítám s ní spíše než s opakem - budeš moci tajně, bedlivě a rozvážně pomstít svoje zneuctění."

Anselmo byl překvapen a sklíčen slovy Lotariovými, neboť jej zasáhla ve chvíli, kdy se jich nejméně nadál; myslil, že Camila se ubránila předstírané lsti Lotariově, a radoval se již ze svého vítězství. Mlčky pohlížel k zemi a potom řekl: "Vyplnil jsi, Lotario, vše, oč jsem tě přátelsky žádal; uposlechnu tvé rady, dělej, jak rozumíš a ne-prozrazuj to tajemství, jak to tento nečekáný obrat vyžaduje."

Lotario slíbil; jakmile jej opustil, litoval svého činu a uvědomil si, jak bídně se zachoval, poněvadž se mohl pomstít jinak, a ne tak krutě a podle. Proklínal svou ztřeštěnost, odsuzoval svoji žárlivost a nevěděl si rady, jak by měl zabránit důsledkům svého činu, nebo jak by to nějak vtipně vyřešil. Posléze se rozhodl, že poví vše Camile, a protože měl možnost se s ní setkat ještě téhož dne o samotě, sešel se s ní; tu mu Camila řekla: "Příteli Lotario, musím vám říci, že mě trápí takový zármutek, že mi srdce div nepukne, a bude skutečně divné, nestane-li se to; hanebnost Leonelina dostoupila tak daleko, že zde, v mém domě má každou noc až do rána milence na neobyčejnou škodu mé pověsti, kterou může každý pohanět, kdo jej vidí v tak nezvyklou chvíli z domu vycházeti; souží mě, že ji nemohu ani potrestati, ani napomenouti, neboť ví o našem poměru, a to mě nutí, abych mlčela; bojím se, že to dopadne špatně."

Nejprve Lotario myslil, že touto lstí mu chce namluviti, že muž, kterého spatřil, jest milencem Leoneliným; ale když viděl její slzy, strach a úzkost, s jakou touží celou záležitost napravit, uvěřil jejím slovům, zděsil se a zarmoutil se nade vším.

Těšil Camilu a tvrdil jí, že může Leonelinu nestoudnost potrestati. Přitom jí vyprávěl o svém zbrklém skutku ze žárlivosti, o svém ujednání a i o tom, že se Anselmo skryje v pokladní síni, aby se tam na své vlastní oči přesvědčil o její věrnosti; žádal ji, aby mu odpustila to bláznovství a aby mu poradila nějaký prostředek, kterým by se mohl dostat z toho zmateného bludiště, do kterého jej vrhla jeho žárlivost.

Camila, uděšena a pohněvána, oprávněně mu vyčítala jeho nedůvěru a špatné smýšlení o ní; ale poněvadž žena se rozhodne rychleji než muž, ačkoliv neumí věc důkladně promyslet, našla Camila záhy způsob, jak rozřešiti celou událost; žádala Lotaria, aby vše na-

strojil tak, aby se Anselmo skryl druhého dne na řečeném místě; ona že toho užije, aby se příště mohli spolu bavit nerušené. Celý svůj záměr mu neprozradila. Žádala ho, aby jednal rozumně, a až se Anselmo skryje a Leonela jej přivede, aby odpovídal, jako by nevěděl o Anselmovi. Lotario chtěl věděti celý její plán, aby mohl lépe sehráti komedii. "Ne," pravila Camila, "netvařte se nijak a odpovídejte na mé otázky." Neprozradila mu více ze svého záměru bojíc se, že by s ním nesouhlasil a chtěl nalézt jiný, méně vhodný.

Potom Lotario odešel a Anselmo odejel na den z domu předstíraje, že jede na návštěvu k příteli do vsi; zatím se vrátil a skryl, neboť Camila i Leonela mu schválně nepřekážely. Anselmo se skryl s pochopitelným strachem, že na své vlastní oči uvidí, jak se ničí jeho čest a jak ztrácí svůj největší majetek, který, jak se domníval, měl v drahé Camile.

Když Camila a Leonela určitě věděly, že jest už skryt, vstoupily do pokladní místnosti; Camila vstoupivši tam povzdychla si a řekla: "Ach, milá Leonelo, zdali by nebylo lepší, než udělám to, co jsem ti zatajila ze strachu, že bys mi bránila, abys proklála moje bídná prsa

dýkou Anselmovou, kterou jsem ti rozkázala připravit? Ale nedělej toho, nebylo by čestné, abys vykupovala cizí hřích. Nejprve chci vědět, co na mně nestoudné a odvážné oči Lotariovy nalezly, že se odváží mě urazit chtíčem, kterým pohaněl přítele a mou počestnost snižoval. Zavolej jej, Leonelo, z okna, neboť jistě obchází dům a osnuje nějaký nečestný plán, kterým by dosáhl svého cíle. Ale dříve dosáhnu cíle já, krutého, však čestného."

"Ach, paní moje," zvolala vtipná a prohnaná Leonela, "co chceš s tou dýkou učinit? Chceš snad zabít sebe nebo Lotaria? Ať uděláš to či ono, vždycky zničíš svou čest. Lépe uděláš, když skryješ svůj hněv a nedovolíš tomu ničemnému člověku vstoupiti do svého domu a zastati nás samotný; uvaž, paní, že jsme slabé ženy, a on je muž a odvážný; a poněvadž je svým úmyslem tak zaslepen a rozvášněn, spáchá něco, co by bylo horší, než kdyby tě zabil dříve, než ty provedeš svůj záměr. Špatně jedná tvůj pán Anselmo, že jej vítá laskavě ve svém domě; a i kdybys jej zabila, což chceš patřně učiniti, co potom uděláme s mrtvolou?" „Jak, přítelkyně?" zvolala Camila; "ať jej pochová Anselmo, neboť by bylo čestné, aby se ujal té práce a pohřbil své vlastní pohanění. Zavolej ho, neboť se domnívám, že po celý čas, kdy já krotím svou spravedlivou pomstu za svoje zneuctění, prohřešuji se na věrnosti ke svému manželovi..."

To vše vyslechl Anselmo a každým Camiliným slovem se jeho myš-

lehký měnily; ale jakmile viděl, že chce zabít Lotaria, chtěl vyjít a zadržeti ji; ale touha spatřiti, jak vykoná svůj odvážný a věrný úmysl, mu zabránila. Mezitím Camila omdlela a skácela se na lůžko; Leonela s pláčem pravila: „Já bídná, jaké mě potká neštěstí, zemře-li mi v náručí vzor čestnosti, výkvět ženské počestnosti a čistoty!“, a mnohé jiné podobné řeči; každý, kdo by ji slyšel, myslil by, že jest nejnešťastnější a nejvěrnější komornou pod sluncem a její paní novou stíhanou Penelopou.

Záhy se Camila vzpamatovala a pravila: "Proč váháš, Leonelo, zavolat nejzrádnějšího přítele, jakého kdy spatřilo slunce a skrývala noc? Rychle pospěš, aby průtahem můj hněv se nezmenšil a aby oprávněná pomsta neproměnila se v náрек a hrozby."

"Zavolám ho, moje paní," řekla Leonela, "ale nejprve mi vrať dýku, abys za mé nepřítomnosti neudělala něco, nad čím by celý život plakali ti, kteří tě milují." „Jen jdi beze strachu, přítelkyně Leonelo, nestane se nic," pravila nato Camila, "neboť, ačkoliv jsem podle tvého mínění nerozumná a prudká, přemohu se a nebudu zbrklá jako Lukrécie, o níž se vypráví, že zabila sebe, ačkoliv se nedopustila hříchu, a že nezabila toho, kdo byl příčinou jejího neštěstí. Zemru, je-li to určeno, ale nejprve zničím toho, který je příčinou mého neštěstí a který je původcem mého strádání, ačkoliv jsem se nedopustila viny."

Po dlouhých prosbách odešla Leonela zavolat Lotaria; za její nepřítomnosti mluvila Camila sama k sobě: "Bůh mi pomáhej; nebylo by lepší, kdybych Lotaria odmítla jako dříve a nedala mu příležitosti, aby mě mohl pokládati za špatnou a bídnou alespoň do té doby, kdy jej přesvědčím o opaku? Opravdu, bylo by lépe, ale nepomstila bych sebe a pokoření svého manžela, kdyby tak lehce vyvázl z místa, na které jej zahrnala jeho špatnost; ať bídník zaplatí životem za to, čeho chtěl dosáhnouti svou nemravnou vášní; ať ví celý svět - doví-li se to kdy - že Camila jest nejenom věrná, ale že se dovede mstiti tomu, kdo ji pohaněl. Věru, měla jsem o tom zpravit Anselma, ale dotkla jsem se toho v dopise, který jsem mu zaslala na ves; nebránil nehodě asi proto, že nemohl uvěřiti při své šlechetnosti a důvěřivosti zradě svého nejlepšího přítele; ani já jsem po několik dní nechtěla tomu věřiti a také bych tomu nevěřila, kdyby to nedokazovalo jeho drzé jednání, štědré dary, nesmírné sliby a ustavičný pláč. Ale

proč takto uvažují? Což vyžaduje šlechetné rozhodnutí nějaké rady? Ne! Odejděte, zrádci, pomstím se! Ať sem jen vstoupí ten darebák, ať přijde, bude zabit a zemře, ať se stane cokoliv. Čistá jsem se vzdala muži, určenému mi nebem, čistá jej opus-

tím; aje-li to nutné, odejdu očištěna krví svou a pokálena krví toho zrádného přítele, jakého nikdy svět nespatriil."

Při těchto slovech procházela se místností s vytasenou dýkou; a chodila tak rychle a zmateně a rozhazovala rukama tak prudce, že se zdálo, že se zbláznila a že není ženou, ale zoufalcem. To vše spatřil Anselmo, ukrytý za čalouny, a udiven přemýšlel o tom, co viděl a zaslechl; myslil, že je to dostatečné vyvrácení i největšího podezření, a toužil po tom, aby příchodem Lotariovým zkouška byla skončena; děsil se nenadálého neštěstí; již se chtěl prozraditi a vystoupiti, aby manželku objal a vsejí objasnil, když přicházela Leo-nela, vedouc Lotaria za ruku.

Spatřivši jej vyryla Camila dýkou rýhu do podlahy a zvolala: "Lota-rio, vyslechni pozorně, co ti řeknu; nepokoušej se překročiti tuto rýhu nebo se k ní přiblížiti, neboť v té chvíli, kdy se o to pokusíš, probodnu se touto dýkou. A než mi odpovíš, poslechni mě a odpověz. Nejprve chci, Lotario, abys mi řekl, co si myslíš o mém manželu Anselmovi; za druhé mi pověz, znáš-li mě. Odpověz mi, neuvažuj a nerozmýšlej se, neboť to, co chci věděti, není těžké."

Lotario nebyl tak hloupý, aby od první chvíle, kdy mu Camila řekla, že tam má Anselma skryti, neuhodl její úmysl; proto v souhlasu s její lži odpověděl velmi bystře a rychle jako největší pravdu. Řekl Camile toto: "Nečekal jsem, krásná Camilo, že mě zavoláš, aby ses mne tázala na věci nesouvisící s mými úmysly. Děláš-li to, abys oddálila přízeň, kterou jsi mi přislíbila, nemělas mi dávatí tolik naděje, neboť člověka tím více sžírá touha po dosažení přání, čím blíže je vyplnění své naděje; ale protože se tážeš, odpovím ti, že jsem známý s tvým manželem Anselmem od útlého mládí; o našem přátelství neříkám nic, abych sám netvrdil urážky, ke kterým mě dohání láska, velká omluva i nejtěžšího provinění. Tebe znám dobře a vážím si tě právě tak jako on, neboť bez toho a pro menší vlastnosti, než ty máš, nerušil bych zákonů, které mě váží k pravému přátelství, které nyní láska, velký nepřítel, ruší a ponižuje."

"Přiznáváš-li se k tomu," zvolala Camila, "mocný odpůrce všeho, co je hodno lásky, jak se můžeš odvážiti hledět do očí tomu, o kom dobře víš, že jest zrcadlem, v němž se zhlíží ten, v kterém by ses měl shlížet ty, abys poznal, jak neoprávněně jej urážíš? Ale už vím já ubohá, co tě přinutilo, abys urážel sám sebe; byla to patrně nějaká moje neprozřetelnost, které neříkám nepočestnost, neboť vyšla z nesprávného rozmyšlení a úmyslu; žena, která myslí, že není nutno někomu se vyhýbati, mimovolně chybuje. Tedy řekni mi, zrádce, kdy jsem

tvým slzám odpověděla nějakým slůvkem nebo pokynem, které by ti mohly dáti naději, že vyhovím tvému ničemnému přání? Kdy jsem poslouchala tvé milostné řeči a neodmítla je přísně a příkře? Kdy jsem uvěřila tvým častým slibům a častějším darům, kdy jsem je vzala?"

"Poněvadž se domnívám, že žádný nemůže dlouho setrvati v milostné touze bez určité naděje, přičítám vinu tvých urážek sobě; neboť asi nějaká moje neprozřetelnost posilovala tvoji naději; proto ztrestám sama sebe a odpykám to, co tvoje vina zaslouží. Nemohla jsem býti méně krutá k tobě než k sobě, proto jsem se rozhodla, že budeš přítomen oběti, které vyžaduje uražená čest mého manžela, kterého jsi chtěl ponížiti, a které vyžaduje také tvoje lehkovážnost, již jsem patrně podnikla a zvětšila tvé špatné úmysly. Říkám znovu, -že

domněnka, že moje lehkomyšlnost ti dodala největší odvahy k tak velkému bláznovství, mě nejvíce souží; proto se chci potrestati sama, neboť potrestáním cizího člověka dostala by se moje vina na veřejnost. Ale než to udělám, chci umírajíc zavraždit i toho, na němž, jak se domnívám, ukojím svou pomstychtivost vidouc trest, kterého vyžaduje spravedlivost na tom, kdo mě dostal do konců tak zoufalých."

Po těchto slovech se s vytasenou dýkou vrhla na Lotaria s podivuhodnou odvahou a prudkostí; všemožně mu chtěla prokláti prsa, že téměř nevěděl, počíná-li si opravdově nebo předstíraně, poněvadž se jí ubránil jen s největší silou a obratností.

Camila lest znamenitě předstírala a aby ji svou krví učinila pravděpodobnější, vidouc, že se jí nepodaří zranit Lotaria, nebo tváříc se tak, zvolala: "Ač osud odpírá mé šlechetné přání, není tak mocný, abych nepomstila se alespoň částečně." Rychle vytrhla ruku s dýkou, kterou jí Lotario svíral, zranila se pod levým ramenem a omdlela. Leonela a Lotario zděšení zírali na Camilu, ležící na zemi a krvácející. Lotario poděšen a udýchán rychle přiběhl, aby vytrhl dýku; ale spatřiv, že rána není hluboká, uklidnil se a obdivoval se prohané chytrosti krásné Camily; aby celou historii zvětšil, dal se do smutného a srdcervoucího pláče nad tělem Camiliným, jako by byla mrtva; proklínal sebe i toho, kdo byl původcem všeho; a věda dobře, že jej přítel Anselmo pozoruje, nařikal tak, že každý, kdo by ho slyšel, litoval by ho více než Camily, třeba i mrtvé.

Leonela jí pomohla vstáti, položila ji na lůžko a žádala Lotaria, aby vyhledal někoho, kdo by Camilu tajně ošetřil; pak jej prosila o radu, jak má vysvětlit panino zranění Anselmovi, kdyby se vrátil dříve, než se uzdraví. Neporadil jí, že prý nedovede, a žádal ji, aby

se snažila zastavit krev, on že odejde nazdařbůh, a s pláčem a žalem opustil dům; o samotě podivoval se chytrosti a důmyslnosti Camilině i bystré obratnosti Leonelině. Byl přesvědčen, že Anselmo bude pokládati svou ženu za druhou Porcii, a toužil, aby se s ním setkal, aby mohli společně vychvalovati největší lež i pravdu, jakou si jen lze vymyslet.

Leonela zastavila paní krev, které bylo málo, jen tak k potvrzení lsti, vymyla ránu vínem a obvázala; přitom mluvila tolik, že by to stačilo bez událostí předešlých přesvědčiti Anselma o ctnosti manželčině. Její řeč přerušovala Camila, spílajíc si zbabělé a nekurážné a že jí scházela odvaha ve chvíli, kdy byla nejnudnější a kdy se měla zabít. Žádala komornou o radu, má-li celé dobrodružství vypravovati drahému manželu nebo ne; Leonela jí radila, aby raději mlčela, že tím aspoň zabrání pomstě na Lotariovi, při které by byl v nebezpečí sám muž; počestná žena nemá dávat důvody k hádkám, spíše je odstraňovat, je-li to v její moci.

Camila souhlasila s její radou; ale bylo nutno vymyslet ještě nějakou výmluvu Anselmovi. Leonela však tvrdila, že neumí lhát ani žertem. "Ajá snad, drahá sestro," tázala se Camila, "umím? Nemám odvahy vymyslet si nějakou výmluvu, ani kdyby mě to stálo život. Nevíme-li si rady, bude lepší, když řekneme pravdu, aby nás nezastihl při přetvářce."

"Nestrachuj se, má paní," řekla Leonela, "rozmyslím si všechno do zítřka a je možné, že se zranění tak nepatrné a na takovém místě dá skryti, aby je nespatriil; Bůh snad pomůže našemu poctivému úmyslu. Uklidni se, paní, a přemoz své dojetí, aby tě pán nenalezl rozrušenou; ostatní ponech mně a Pánubohu, který dobrým pomáhá."

Anselmo slyšel a viděl, jak hrají tragédii o smrti jeho cti; herci hráli tak skvěle, že se zdálo vše skutečnou pravdou. Toužil po tom, aby nastal soumrak a aby mohl odejít k věrnému

příteli Lotariovi a radovat se z perly, nalezené při zkoumání počestnosti manželčiny. Obě mu umožnily odejít a on spěchal k Lotariovi, jež radostně objal chvále Camilu. Lotario vyslechl jeho pochvalu, ale nemohl se radovati, neboť byl přesvědčen, že jeho přítel byl neprávem oklamán a ponížen. Anselmo pozoruje, že Lotario je smuten, myslil, že důvodem jeho jest, že Camila se poranila jeho vinou; proto jej těšil, aby příhodu Camilinu nebral vážně, že zranění jest jistě nepatrné, neboť ony samy se rozhodly, že celou příhodu před ním zatají; není tedy nebezpečí; jen aby se dále radoval, poněvadž jeho pomocí dosáhl největšího štěstí. Prohlásil, že bude nyní pouze básniti a opěvo-

váti Camilu, aby ji na věčnost oslavil. Lotario schválil jeho úmysl a nabídl mu svou pomoc při stavbě té nádherné budovy.

Tak oklamali Anseima velmi chytře. Sám přivedl do svého domu záhubu své cti myslé, že si přivádí své největší štěstí. Camila jej uvítala zdánlivě nepřátelsky, ale v duchu se radovala. Tato lest zůstala nějakou dobu utajena, ale potom se štěstí obrátilo a obratně ukrytá hanebnost vyšla najevo; Anselmo svou zvědavost zaplatil životem.

KAPITOLA XXXV.

o zápase statečného a odvážného dona Quijota s několika měchy vína a konec historie o nevhodně zvědavém.

Málo již scházelo do konce povídky, když polekaný Sancho Panza vyběhl z komory, kde don Quijote spal, a zvolal: "Spěchejte, pánové, mému veliteli na pomoc; pustil se v nejprudší a v nejstrašnější zápas, jaký jsem kdy spatřil! Bůh ví, že nepříteli paní princezny Micomi-cony, obru, uťal jedním rázem hlavu jako vodnici!"

"Co říkáš, bratře?" tázal se farář a ustal čísti. "Nezbláznil jste se, Sancho? Jak je možné to říkati, když je obr vzdálen dva tisíce mil?"

Vtom zaslechli veliký křik v komoře a volání dona Quijota: "Stůj, zloději, ničemo, šelmo, přistihl jsem tě a tvá hrozná šavle ti nebude nic platná!" a uslyšeli sekání šavlí do zdí. Sancho vykřikl: "Hýbejte se a nenaslouchejte, ale pospěšte pomoci mému pánu, bude-li toho totiž třeba, poněvadž obr jest už jistě zahuben a předkládá účty Pánu-bohu ze svého zdejšího ničemného života; neboť jsem zahlédl krev na zemi a hlava ležela na straně jako měch vína."

"Ať umru," zvolal hostinský, "nezasáhl-li don Quijote nebo don Rohatý některý měch visící mu nad hlavou a ten omezenec myslí, že vyteklé víno je krev."

Pak běželi do komory a našli dona Quijota podivně ustrojeného: byl v krátké košili, která mu napřed nezakryla ani stehna a vzadu byla ještě o píd' kratší; nohy měl dlouhé, hubené, zarostlé chlupy, špinavé, na hlavě mu seděla špinavá, strakatá čepice, náležející hostinskému, kolem levé ruky měl ovinuto prostěradlo z lože, na které Sancho právem nerad vzpomínal, a v pravici třímal vytasený meč, jímž se oháněl na všechny strany s křikem, jako by opravdu zápasil s obrem. A nejlepší bylo, že bojoval se zavřenýma očima, poněvadž spal a potyčka s obrem se mu zdála. Ve své mysli byl tak zaujat dobrodružstvím, na které se připravoval, že se mu zdálo o příjezdu do království Micomiconu a o boji s jeho nepřítelem; mysle, že seká do obra, sekl několikrát do měchů, takže se celá komora naplnila vínem.

Jakmile to hostinský uviděl, rozzuřil se, vrhl se na dona Quijota a mlátil do něho pěstí; kdyby je nebyli Cardenio a farář odtrhli, byl by ihned ukončil boj s obrem. Přesto se ubohý rytíř nevzbudil, až

přinesl holič velké vědro studené vody a polil jej; to dona Quijota vzbudilo, ale přece ne tolik, aby si uvědomil, jak vyhlíží.

Dorotea spatřivši krátké a nedostatečné šaty nevešla do komory podívat se na boj svého přítele s odpůrcem. Sancho nenaleznuv hlavy obrovy na celé podlaze pravil: "Vím dobře, že vše v tomto domě je zakleto; právě na tomhle místě mě jednou neznámý zbil a ztloukl a já neviděl nikoho; teď nemohu zase nalézt hlavu, kterou jsem spatřil, jak ji uťal ajak krev se hrnula z těla jako z vodopádu."

"O jaké krvi a vodopádu vyprávíš, člověče, Bohu a svatým protivná?" řekl hostinský. "Což nepoznáš, ty lupiči, že to nebylo nic jiného než rozsekané měchy a víno, ve kterém se komora utápí; kéž tak plave duše toho, kdo je rozsekal, v pekle!"

"Tomu nerozumím," poznamenal Sancho, "a vím pouze, že nenaleznu-li té hlavy, rozplyne se mé panství jako sůl ve vodě." Sancho, který nespal, mluvil hůře než jeho snící pán; tak jej pomátly sliby pánovy. Hostinský se div nezbláznil z klidu zbrojnoše a darebnosti pána; zapřísahal se, že nedovolí, aby odešli bez placení jako předešle, že jim nepomohou jejich rytířské výsady, neboť musí zaplatiti řád minulý i dnešní i za rozsekané měchy.

Farář uchopil dona Quijota za ruce; rytíř mysle, že dobrodružství jest u konce a že stojí před princeznou Micomiconou, klesl před farářem na kolena pravě: "Vaše Veličenstvo, vznešená a krásná paní, může nyní žítí spokojeně; tato obluda vám již nemůže ublížiti, já jsem dostal slovu, které jsem vám dal, s pomocí Boha a té, kterou miluji a ctím."

"Neříkal jsem to?" zvolal Sancho zaslechnuv to. "Vždyť jsem byl střízliv; vidíte, co můj pán obru naložil, ten už utržil jednu a řádnou; moje hrabství už dozrává!"

Kdo by se nevysmál pošetilosti pána i sluhy? Všichni se bavili kromě hostinského, který zuřil. Konečně položili holič, Cardenio a farář s nesmírnou námahou dona Quijota do postele; rytíř usnul velice unaven. Opustili jej a šli před vrata hospody potěšit Sancha Panzu, který truchlil nemoha nalézt hlavy obrovy; s větší námahou však uklidnili hostinského, který si mohl zoufat pro zkázu svých měchů; také hospodská naříkala a křičela: "Buď prokleta chvíle, kdy k nám vstoupil ten bludný rytíř, kterého bych raději nikdy nespátřila; posledně odešel a nezaplátil večeře, noclehu, slámy a ovsu za sebe, za zbrojnoše, za koně, za osla, dokazuje, že je potulným rytířem - ať se mají mizerně všichni potulní rytíři pod sluncem! - a tvrdil, že nemusí platit a že je to zaznamenáno v pravidlech potulného rytířstva. Teď sem přijde kvůli němu tento pán, vypůjčí si můj

ocas a vrátí mi jej téměř celý oškubaný, že už ho manžel neupotřebí na nic; nakonec mi zničí měchy a vyleje moje víno - kéž bych spatřila vylitu jeho krev! Ať se nedomnívá... při ostatecích mého otce a stáří mé matky: nezaplátí-li mi do haléře všecko, ať se nenazývám, jak mi říkají, a ať nejsem dcerou toho, čím jsem!"

Podobné řeči vedla hostinská rozzlobená a věrná její služebná jí pomáhala. Dcera se mlčky usmívala. Farář je uklidnil slibem, že jim podle možnosti nahradí škodu na měších, víně i zničeném ocasu, pro který tolik naříkala. Dorotea upokojila Sancho Panzu tvrdíc, že, je-li

skutečně pravda, že jeho pán ut'al obru hlavu, slibuje mu nejlepší hrabství, které tam je, jak jen bude vjejí říši klid. Tím se Sancho utišil a ujist'oval princeznu, že skutečně spatřil obrovu hlavu tak dobře, že na důkaz toho tvrdí, že obr má dlouhý vous, sahající mu až k pasu; hlavu že nemůže nalézt proto, že všechno je zakleto v tom domě, o tom že je přesvědčen už dávno, když zde dlel. Dorotea jej ujistila, že mu věří, a aby klidně očekával zítřek, neboť vše radostně skončí.

Jakmile se všichni uklidnili, farář navrhl, že dokončí novelu, neboť byla už u konce. Cardenio, Dorotea i ostatní jej prosili, aby ji dočetl; protože jim chtěl udělati radost a sám se také čtením bavil, pokračoval ve čtení takto: "Anselmo přesvědčen o Camilině počestnosti žil spokojeně a klidně; Camila úmyslně mluvila s Lotariem chladně, aby Anselmo nevyčítal její náklonnost; aby ho ještě více přesvědčil, oznámil Lotario Anselmovi, že jej nebude navštěvovati, poněvadž je to zřejmě Camile nemilé; ale zrazený Anselmo jej přemlouval a tak ničil svou čest mysle, že je to jeho štěstí.

Láska přinášela Leonele tolik rozkoší, že nestrachujíc se nebezpečí vyhledávala je stále, jista, že ji paní bude chrániti a pomáhati, aby jich bez obav dosáhla. Ale jedné noci uslyšel Anselmo kroky v pokoji Leonelině a když se chtěl podívat, kdo tam je, poznal, že dveře uvnitř někdo drží; to jej povzbudilo, aby otevřel; násilím je vyrazil a vstoupil právě v tom okamžiku, když nějaký muž vyskakoval z okna na ulici. Přiskočil rychle, aby jej chytil nebo poznal, ale nepodařilo se mu to; Leonela jej uchopila za ruku a zvolala: 'Uklidni se, pane, a nedělej hluk a nepronásleduj toho muže; jedná se o mne... je to můj snoubenec'

Anselmo nevěřil a tasiv zuřivě hrozil Leonele dýkou, nepoví-li mu pravdu. Ze strachu mu řekla: 'Nezabíjej mne, pane, řeknu ti něco mnohem důležitějšího.' 'Řekni mi to ihned,' naléhal Anselmo, 'nebo zemřeš!' 'Nyní nemohu,' odpověděla Leonela, 'jsem ustra-

sena, ale ráno ti budu vyprávět věci, nad kterými užasneš. Ten mladík, který vyskočil z okna, pochází z našeho města a ožení se se mnou.' Tím se Anselmo uklidnil a rozhodl se, že počká do rána; nenapadlo ho, že uslyší něco o Camile, neboť vjejí čest věřil. Zamkl Leonelu ve světnici vyhrožuje jí, že ji nepustí, dokud mu nebude vše vyprávěti.

Potom odešel ke Camile a vyprávěl jí o komorné i jejím slibu povědět mu něco významného. Netřeba podotýkati, polekala-li se Camila nebo ne; zhrozila se pomyšlení, a to-zcela oprávněně, že Leonela vyradí Anselmovi její nevěru; nečekajíc, je-li její domněnka správná, odešla tajně z domu, když Anselmo usnul, berouc s sebou své nejdražší šperky a něco peněz; uchýlila se tajně k Lotariovi, vyprávěla mu celou historii a prosila, aby ji bezpečně ukryl, nebo aby uprchli před Anselmem.

Náhlá zpráva zbavila Lotaria rozvahy, takže nevěděl co odpovědět a jak si poradit. Posléze se rozhodl, že Camilu doprovodí do kláštera, kde byla jeho sestra představenou. Camila souhlasila, Lotario ji tam co nejrychleji dovedl a sám odešel tajně z města.

Časně ráno Anselmo vstal zvědav na vyprávění Leonelino; nevšiml si, že Camila neleží vedle něho; odešel do místnosti, kterou zavřel, ale Leonely tam nenalezl. Našel pouze navázaná prostěradla na okně, která ukazovala, že se po nich spustila a utekla. Vrátil se, aby vyprávěl Camile tu mrzutou příhodu, ale nenalezl jí ani na loži, ba ani v domě. Vyptával se služebnictva, ale nikdo mu nemohl o ní povědět. Při hledání si náhodou všiml, že jsou skříně zotvírány a nejdražší šperky že zmizely; z toho se domyslíl celé své neštěstí; napolo ustrojen, sklíčen a poděšen, spěchal k příteli Lotariovi, aby se mu svěřil; sluhové mu však sdělili, že té

nocí opustil svůj dům se všemi penězi; zdálo se mu, že ztrácí rozum. K dovršení všeho opustilo ho všechno služebnictvo a dům našel po návratu pustý a prázdný. Nevěděl, jak si to má vysvětlit, a pomalu poznával skutečnost. Viděl, že rázem ztratil ženu, přítele i služebnictvo; poznal, že mu nepřeje nebe a hlavně že s Camilou odešla také jeho čest.

Rozhodl se, že navštíví přítele na vsi, kde byl, když dal příležitost k nastrojení celého neštěstí. Zavřel dům, vsedl na koně a smuten odjížděl; asi na půl cestě unaven bolestnými myšlenkami sestoupil z koně, uvázal jej ke kmeni, pod nímž zůstal, bolestně naříkaje, až do soumraku. Zanedlouho spatřil muže přijíždějícího z města; pozdravil ho a tázal se na novinky z Florencie. Na to muž odpověděl: "Zajímavou novinkou mezi všemi, jež se tam tyto dny udály, je, že

Lotario, věrný přítel bohatého Anselma, bydlícího u Svatého Jana, unesl dnešní nocí Camilu, Anselmovu ženu, a sám také odešel. To vše vyprávěla služka Camilina, kterou dnešní nocí přistihl městský velitel, jak se po prostěradlech spouštěla z domu. Neznám sice dopodrobna celý příběh, ale celé město je překvapeno, neboť nikdo toho nečekal od věrného přátelství mužů, jež nazývali 'dvěma přáteli.' 'Neví se snad, kam uprchlí Lotario a Camila?' 'Není to známo,' odvětil měšťan, 'ačkoliv městský velitel se snažil, aby je chytil.' 'Sbohem, pane' zvolal Anselmo. 'Spánembohem,' odpověděl měšťan a odejel.

Z těchto smutných zpráv div se Anselmo nezbláznil a nepozbyl života. Stěží dojel do domu svého přítele, který nevěděl o jeho neštěstí, ale záhy z jeho smutku a sešlosti poznal, že jej mučí nějaká velká bolest. Anselmo ihned prosil, aby mu dopřáli klidu a připravili psací potřeby. Uposlechli jej, nechali jej samotného, ba i zamkli dveře, jak si přál. Jakmile osaměl, cítil bolestněji své neštěstí a poznal na sobě jasně z neblahých známek, že umírá; proto jal se psát vše o příčině své podivné smrti, ale než dospěl ke konci, zemřel zármutkem, který přinesla jeho zvědavost.

Hospodář pozoruje, že se Anselmo neozývá, rozhodl se, že jej navštíví, není-li více nemocen, a našel ho na loži tváří na psacím stolku, s perem v ruce; před ním byl rozložen list popsaného papíru. Hostitel ho nejprve oslovil, potom se k němu přiblížil; vida, že se neozývá, uchopil jej za ruku a shledal, že jest vychladlý a mrtev. Užasl nad tím a zarmoutil se, potom zavolal služebnictvo, aby mu oznámil smrt Anselmovu, a pak přečetl dopis, napsaný samotným Anselmem, na kterém stálo: "Hanebná a zvědavá touha mě usmrtila. Zví-li Camila, že jsem mrtev, ať také ví, že jí odpouštím; neboť nebylo v její moci dělati zázraky, ani já jsem nemusil jich žádat; já sám jsem příčinou svého pohanění, není tedy nutné..." Až sem Anselmo dopsal, potom jej stihla smrt, že nemohl dokončiti větu.

Přítel Anselmův ihned zpravil příbuzné o jeho smrti; Camila, o které již věděli, v kterém klášteře se nalézá, div nenásledovala svého muže, ne žalem nad jeho skolem, ale nad odchodem svého milence. Pověst vypráví, že ačkoliv byla vdovou, zůstala v klášteře, ale nevykonala slibů; záhy se však dověděla, že Lotario padl v bitvě Monsieura de Lautrec s velikým vojevůdcem Gonzalem Fernánde-zem de Cordoba v království neapolském; tam vyhledal smrt přítele, který pozdě poznal svoji vinu. Camila zvěděvši o jeho smrti vykonala sliby a za několik dní zármutkem zemřela. Tak smutně skončili všichni následkem nerozumnosti."

"Novela tato je pěkná," poznamenal farář, "ale nevěřím jí; je-li to však vymyšleno, tedy špatně, neboť není vůbec myslitelné, že by byl dost pošetilý manžel, aby připravil takovou

nákladnou zkoušku. Kdyby se to týkalo dámy a jejího nápadníka, uvěřil bych, ale mezi manželi je to trochu nemožné; forma vyprávění je ale velice zdařilá."

KAPITOLA XXXVI.,

vyprávějící jiné nezvyklé události, které se v hospodě přihodily.

A tu hospodský, stojící ve dveřích, zvolal: "Blíží se sem společnost hostů; zastaví-li se zde, budeme mít zábavu."

"Kdo jest to?" otázal se Cardenio. "Čtyři muži," zněla odpověď, "na koních s kopími a štíty; mají škrabošky a doprovází je žena s bílým šatem, v dámském sedle, s tváří zahalenou, a dva pěší sluhové." Jsou ještě daleko?" tázal se farář. "Ne," odpověděl hostinský, "jsou téměř zde." Dorotea uslyševši to zakryla si obličej a Cardenio vstoupil do komory dona Quijota; hned na to přišli do hospody ti, o nichž hospodský mluvil; čtyři jezdci vznešeně vyhlížející slezli z koní a přistoupili k ženě, aby jí pomohli sestoupit, jeden z nich jí v náručí donesl na židli u dveří, za které se skryl Cardenio. To vše konali mlčky, pouze žena hluboce vzdychla, jako by byla churava a unavena.

Sluhové odvedli koně do stáje. Farář pozoruje je byl zvědav, kdo jsou, proč jsou tak oblečeni a proč mlčí; šel se tedy otázat sluhů a je-den z nich mu řekl: „Jen Bůh ví, pane, kdo to jest; já vím pouze, že jsou to lidé vznešení, a hlavně ten, který nesl dámu, jak jste si asi všiml; domnívám se, že tomu je skutečně tak, protože s ním všichni zdvořile jednájí a poslouchají jeho nařízení a rozkazy."

"Kdo je ta paní?" tázal se farář. "Také nevím," odpověděl sluha, "neviděl jsem celou cestu její obličej: slyšel jsem ji pouze naříkat, a to tak, jako by měla duši vypustit. Nedivte se, že nevíme více, neboť je doprovázíme, já a přítel, pouze dva dny. Potkali nás cestou a žádali, abychom je doprovodili do Andalucie, a slíbili nám velký plat."

"A jmenovali snad někoho z nich?" tázal se farář. "Ne," odpověděl sluha, "všichni jedou úplně tiše, beze slova, jen jsem slyšel vzdechy a nářky té ubohé ženy; bylo nám jí nesmírně líto a jsme jisti, že s nimi jede pouze z přinucení; podle šatu je to buď jeptiška, nebojí teprve bude, snad je proto smutná, že jí nechce býti."

"To je možné," zvolal farář a odešel od nich k Dorotei, která slyšíc zahalenou dámu naříkati přiblížila se k ní a laskavě se jí tázala: "Co se vám stalo, paní moje? Je-li to něco, v čem vám moje zkušenost může pomoci, jsem vám k službám." Sklíčená paní neodpovídala,

ačkoliv jí Dorotéa nabízela své služby horlivě; mlčky ji poslouchala, až přišel pán zastřený škraboškou, podle řeči sluhy nejvznešenější, a pravil Dorotei: "Neobtěžujte se, paní, nabízením pomoci této ženě, poněvadž nedovede býti vděčnou za prokázanou laskavost, a nechtějte, aby vám odpověděla, nechcete-li slyšet nějakou nepravdu."

"Nikdy jsem nelhala," zvolala paní, která až dosud mlčela, "právě proto, že jsem tak upřímná a poctivá, jsem nyní tak nešťastná; prosím vás, abyste mi to sám dosvědčil, neboť moje pravdomluvnost ukazuje, že jste prohnáný lhář."

Cardenio zaslechl tato slova velmi jasně, neboť byl blízko, pouze v komoře dona Quijota. Když to slyšel, zvolal: "Bůh pomoz! Jaký hlas jsem to slyšel?" Na to zavolání se paní v úžase

obrátila a poněvadž nikoho nespátřila, vstala a chtěla vkročiti do komory; pán však zpozorovav to jí zabránil. V tom shonu se jí sesmekla škraboška z obličej a ukázalo se, že je dokonale a čarovně sličná, ačkoliv byla bledá a zasmušilá; rozhlížela se divoce kolem jako zbavena rozumu a její počínání vzbudilo veliký soucit u Dorotey i ostatních, kteří se na ni dívali, ač je nechápali.

Rytíř ji ze zadu zdržoval; přitom však nemohl zadržeti škrabošku zastírající mu obličej, až mu úplně spadla; Dorotea, vztahující náruč k dámě, spatřila svého manžela dona Fernanda; jak jej poznala, dlouze a bolestně vykřikla; omdlelou ji zachytil holič do náruče, jir nak by byla upadla na zem. Farář přiběhl, sundal jí závoj a postříkoval ji vodou; tuji poznal don Fernando, držící druhou ženu, a zůstal jako přimražen; přesto neustal zadržovati Luscindu, která se mu chtěla vytrhnouti, neboť podle vzdechu poznala Cardenia a on ji. Cardenio slyše také bolestný výkřik, jak myslil, Luscindin, rychle vyběhl z komory a uviděl nejprve dona Fernanda, svírajícího Luscindu v náručí. Don Fernando poznal také Cardenia a všichni tři, Luscinda, Cardenio i Dorotea, jako by nevěděli, oč běží, mlčky a zaraženě na sebe pohlíželi; Dorotea na dona Fernanda, don Fernando na Cardenia, Cardenio na Luscindu a ona na něho.

První přerušila mlčení Luscinda a pravila k donu Fernandovi: "Nezdržujte mne, doně Fernando, pro svůj rod, neuděláte-li to z jiné příčiny; nezdržujte mne a dovolte, abych mohla přistoupiti ke zdi, jejímž jsem břečťanem, k opoře, od níž mne neodtrhla ani vaše dotěrnost, vaše hrozby, sliby, ani vaše dary; pomyslete jen, jakými tajnými a nezvyklými cestami mě nebe dovedlo k mému skutečnému manželu; jste si jistě ze své draze nabyté zkušenosti dobře vědom toho, že pouze smrt by jej mohla vyrvati z mého srdce; kéž by vámi

pohnulo takjisté zklamání - když to není jinak možné - abyste lásku nahradil zlostí a laskavost opovržením; zabte mě před mým manželem, neboť to mi bude nejmilejší."

Mezitím Dorotea okřála a zaslechla celou řeč Luscindinu a poznala ji; a pozorujíc, že don Fernando ji stále drží v náručí a mlčí, těžce se zvedla a vrhnouc se před ním na kolena s radostnými i smutnými slzami zvolala: "Pane můj, nejsi-li příliš zaslepen a očarován sluncem, které zachmuřené držíš v náručí, poznáš zajisté, že ti u nohou klečí Dorotea, smutná a politováním hodná, dokud ty si toho budeš přát. Jsem prostá, selská dívka, kterou jsi snad z dobroty nebo ze zábavy chtěl učiniti svou; spokojeně a šťastně jsem žila v počestné samotě, dokud jsem nevyhověla tvým zdánlivě upřímným a laskavým prosbám, neotevřela ti své ústraní a dokud jsem ti nedala klíče své volnosti. Daru toho sis příliš necenil; dosvědčuje to místo, kde se setkáváme, a způsob, jak se to děje. Ale nepřipustím, aby ses domníval, že moje jednání je nečestné; přivedla mě sem bolest a žal, že jsi mnou pohrdl. Přál sis, abych byla tvou, a dosáhl jsi toho tak, že i kdybys teď chtěl, abych tvou nebyla, nemohl bys přestati být mým."

"Pomysli, pane, že ti náhradou za krásu a vznešenost, pro kterou mě opouštíš, může býti má nesmírná láska; nemůžeš náležeti krásné Luscindě, poněvadž náležíš mně a ona Cardeniovi; lépe uděláš, když budeš milovati tu, která tě zbožňuje, a ne tu, jež tě ponižuje. Tys zavinil můj hřích, tys útočil na moji čest, tys dobře věděl, z jaké vrstvy pocházím; víš dobře, za jakou podmínkou jsem se stala tvou, a nemáš důvodu k stížnostem, žes byl ošálen; proč tedy, jsi-li dobrý křesťan a rytíř, se zdráháš tolik obšťastniti mě i na konec, jako jsi mě obšťastnil na začátku? Ale nechceš-li si mě vzíti za svou zákonitou ženu, jíž skutečně jsem, dovol mi aspoň, abych ti mohla sloužiti; neboť, budu-li tobě jako služka náležeti, budu šťastna a spokojena."

"Neopouštěj a neodmítej mne, aby se nešířily řeči o mém poklesku; nepřipravuj zlé stáří mým rodičům, sloužícím věrně tvé rodině; a obáváš-li se, že pokazíš svou krev smíšením se mnou, pomysli, že je to případ dosti častý v kruzích šlechty a že na ženách mnoho nezáleží v rodokmenech, tím spíš že právě šlechtictví závisí na ctnosti; ztratíš-li ji, nedodržíš svůj slib, budu já šlechetnější tebe. Tedy, pane, říkám ti, že volky nevolky jsem tvou ženou; svědky jsou vlastní tvoje slova, která nejsou či nemají být lživá, vážíš-li si svého šlechtictví, jehož na mně postrádáš, a tvůj slib, dosvědčí mi to nebe, které ty jsi bral za svědka, když jsi mě lákal; a i kdyby to vše scházelo, tvé vlast-

ní svědomí vyradí pravdu uprostřed tvé radosti, dokazujíc pravdu mých slov a maříc tvoje radosti a zábavy."

To vše a ještě mnoho jiného volala Dorotea tak smutně a plačtivě, že všichni přítomní div neplakali. Don Fernando neřekl ani slova, až domluvila a plakala tak lítostivě, že by její pláč obměkčil i bronzové srdce. Luscinda na ni pohlížela a byla dojata jejím neštěstím a obdivovala se jejímu rozumu i kráse; chtěla k ní přistoupiti a potěšiti ji, ale don Fernando ji zadržel; za nějakou chvíli, v níž pomaten a zděšen pohlížel na Doroteu, rozevřel náruč, pustil Luscindu a řekl: "Krásná Doroteo, zvítězila jsi, neboť nemám síly odporovati takové pravdě."
<

Luscinda byla tak unavena, že by byla klesla ve mdlobách, když ji don Fernando pustil; Cardenio, který stál nepoznán za donem Fernandem, přiběhl k Luscindě, objal ji a pravil: "Dovolí-li dobrotivé nebe, aby sis někde odpočinula, věrná, statečná a krásná moje paní, myslím, že si bezpečně odpočineš v náručí, které tě objímá i dříve objímalo, pokud jsem, šťasten, tě mohl zvat svou." Potom Luscinda pohlédla na Cardenia, a poněvadž jej už dříve poznala podle hlasu a nyní se zrakem přesvědčila, že se nemýlila, ztratila úplně rozum a porušujíc slušnost objalajej kolem krku, přivinula se k němu a pravila: "Ano, drahý pane, jste skutečným pánem této otrokyně, třeba tomu bránil nepříznivý osud i neštěstí mého života, který žije pouze životem vaším."

Všichni kolem stojící užasli nad jejím jednáním a řečí i podivnou náhodou. Dorotea myslila, že don Fernando chce ztrestati Cardenia, neboť zesinal a uchopil meč; rychle jej objala, že se nemohl pohnout, a líbajíc mu nohy se slzami v očích mu řekla: "Co budeš dělati, ty jediná má útěcho v této nezvyklé události? U tvých nohou klečí tvá manželka a ta, se kterou ses chtěl oženiti, leží v náručí svého manžela; považ, je-li možné, abys rozbil, co nebe učinilo, a aby tě poslouchala ta, která odolala všem nástrahám a nyní věrná a pevná pláče sladké slzy svých očí na prsou svého manžela. Úpěnlivě tě prosím, pro tebe sama žádajíc, abys nezvětšoval svůj hněv a dovolil oběma milencům těšit se navzájem bez překážky, pokud nebe dovolí; tím ukážeš své vznešené a ušlechtilé srdce a svět uvidí, že se necháváš ovládati rozumem, a ne vášní."

Při těchto slovech držel Cardenio Luscindu v náručí a pozoroval dona Fernanda, odhodlán odraziti každé násilí, a bránit se dle své síly všem, kdo by naň útočili, třeba to musil zaplatiti svým vlastním životem; ale vtom všichni přítomní, farář, holič i Sancho, obklopili

dona Fernanda a prosili ho, aby se dal pohnouti slzami Dorotei-nými, a mluví-li pravdu, oni že jí úplně věří, aby ji neklamal a pomyslel, že jistě z vůle boží, a ne náhodou, se všichni setkali na místě, o kterém se nikomu ani nezдалo; farář mu řekl, že jenom smrt může rozloučiti Cardenia a Luscindu; kdybyje rozloučilo ostří meče, že by jistě radostně uvítali smrt; a poněvadž není jiného východiska z celé situace, měl by se rozumně ovládnouti, jednati

šlechtně a přáteli dobrovolně štěstí těm, kterým je nebe poskytl; aby si povšiml krásy Doroteiny a přiznal, že jí není rovné, aby připočetl k její kráse její pokoru a oddanou lásku k němu, a hlavně aby pomyslel, že musí, je-li opravdovým šlechticem a křesťanem, dostátí svému slibu; tím splatí svoji povinnost k Bohu a získá úctu moudrých lidí, kteří dobře vědí, že počestná krása může být povznesena k vznešenosti bez nějaké škody pro toho, kdo ji k sobě povznáší; a vyplní-li mocné zákony lásky bez hříchu, že nemůže nikdo pohanět toho, kdo jich poslouchá. Uvedli ještě mnoho jiných důvodů, že ušlechtilé srdce dona Fernanda, v němž proudila vznešená krev, se pohnulo a musilo přisvědčiti pravdě, již popřít nemohlo.

A na důkaz toho, že uposlechl dobrých rad, objal Doroteu a pravil: "Paní moje, vstaňte, nedovolím, aby mé nohy objímala paní mého srdce; nedal-li jsem to až dosud najevo, stalo se z vůle nebe, abych, přesvědčiv se o lásce, s níž mne milujete, si vás mohl ceniti, jak toho zaslužíte; prosím vás, abyste mi prominula mé špatné chování a moji lhostejnost, neboť právě důvod a síla, kterou jsem vás získal, nutila mě, abych nebyl vaším; na důkaz toho se podívejte do očí Luscindě, nyní už šťastné, a naleznete v nich omluvení všeho mého provinění. A poněvadž ona dosáhla svého štěstí a já nalezl ve vás vše k vyplnění svého štěstí, ať tráví šťastně a klidně ještě mnohá léta se svým Cardeniem; já se pokorně budu modlit k Bohu, že mi dal podobné štěstí s Doroteou."

Po těchto slovech opět objal Doroteu, hladil její tvář něžně a mile a div se nerozplakal; slzy by podaly neklamný důkaz jeho lásky a pokory. Všichni přítomní i Luscinda a Cardenio se nezdrželi a plakali, jedni z vlastního štěstí, druhí nad cizím štěstím, takže se zdálo, že se všem přihodilo nějaké strašné neštěstí; i sám Sancho Panza naříkal, ale jak se později přiznal, pouze nad tím, že Dorotea není princeznou Micomiconou, od níž očekával velkou milost. Dlouho všichni plakali a žasli, potom Cardenio a Luscinda poklekli před dona Fernanda, děkující mu za prokázanou laskavost slovy tak krásnými, že don Fernando nenalézal odpovědi; objal je laskavě a dvorně a po-

zvedl je. Potom se tázal Dorotey, jak se dostala tak daleko od domova. Pověděla mu stručně vše, co předtím Cardeniovi; její vypravování se donu Fernandovi i všem líbilo a litovali, že není delší, neboť Dorotea velmi poutavě vyprávěla o svém neštěstí.

Pak vyprávěl don Fernando o svých příhodách v městě potom, když nalezl u Luscindy list, v němž oznamovala, že jest ženou Cardeniovou a že se nemůže proto státi jeho. Pravil, že ji chtěl usmrtiti, ale její rodiče mu v tom zabránili; proto opustil dům rozhněván a ponížen a rozhodnut, že se pomstí při nejbližší příležitosti; příštího dne se dozvěděl, že Luscinda zmizela z domu svých rodičů neznámo kam; za několik měsíců však mu došla zpráva, že je v klášteře, kde chce zůstat celý život, poněvadž nemůže žíti s Cardeniem.

Hned se třemi rytíři odjel do kláštera, ale nemluvil s ní, obávaje se, kdyby o něm zvěděla, že by v klášteře byli ostražitější. Den čekal a když bránu otevřeli, zanechal dva rytíře na stráži, sám s jedním vnikl do kláštera hledaje Luscindu; zastal ji na chodbě v rozmluvě s jeptiškou, uchopili ji a uprchli s ní na místo, kde bylo vše připraveno pro další útěk. To se jim snadno podařilo, poněvadž klášter stojí v polích daleko od města. Vyprávěl, jak Luscinda omdlela, když ho spatřila, a když se vzpamatovala, že ustavičně naříkala a mlčela; tak mlčky a v slzách dojeli až sem, do hospody, kde je jako v nebi, kde končí pozemské neštěstí.

KAPITOLA XXXVII.

o slavné princezně Micomiconě a mnohých jiných veselých příbězích.

Ten celý příběh vyslechl Sancho s velkým žalem, poněvadž viděl, že všechny jeho naděje na panování mizejí a že se krásná Micomi-cona změnila v Doroteu a obr v dona Fernanda; jeho pán hluboce spal a nevěděl o celém případě. Dorotea se tázala sama sebe, není-li štěstí, které ji potkalo, snem, rovněž tak Cardenio a Luscinda. Don Fernando děkoval Bohu, že mu byl tak milostivý a vyvedl jej z bludiště klamu, v němž by byl téměř zahynul a cti pozbyl. Vůbec všichni přítomní byli spokojeni a radovali se ze šťastného rozřešení celé neblahé příhody. Farář přál všem štěstí; nejšťastnější byla hostinská, neboť Cardenio slíbil zaplatiti škodu i výlohu, způsobenou donem Quijotem.

Pouze Sancho byl smuten a nešťasten, jak řečeno; s žalostným obličejem došel až k svému pánu, právě se vzbudivšímu, a pravil mu: Jen spěte, Milosti pane Smutná Postavo, jak jen chcete, a netrapte se myšlenkou na obra nebo na zachránění princezny v jejím království; vše jest již šťastně skončeno."

"To si myslím," řekl don Quijote, "vždyť jsem s obrem zápasil tak zuřivě, že se domnívám, že již nikdy nezažiji nic horšího; jednou ranou - šmik! - jsem mu ut'al hlavu; krve bylo tolik, že tekla po zemi ručeji jako voda."

"Snad jako víno by i Vaše Milost měla říci; vždyť tím zabitým obrem jest i rozsekaný měch a krví šest arrob vína, které byly v něm, a ut'atá hlava je běhna, která mě zrodila, a všechno ať čert vezme."

"Co to říkáš, blázne?" zvolal don Quijote. "Máš rozum?"

"Zdvihněte se, Milosti," řekl Sancho, "a sám uvidíte, co jste natropil škody a co se naplatíte; vězte, že se princezna proměnila v obyčejnou dámu, Doroteu; dovíte se ještě jiné podivné věci!"

"Tím nejsem překvapen," poznamenal don Quijote, „jen nezapomínej, že již minule bylo vše zde zakleto, a není pochyb, že i dnes je tomu tak."

"Rád bych všemu věřil, kdyby také mé létání na pokrývce bylo něčím podobným," pravil Sancho, "ale to bylo jistě skutečné a opravdové. Na vlastní oči jsem viděl, jak hostinský, který zde je také dnes, držel za jeden roh pokrývky a vyhazoval mě do vzduchu s takovou radostí,

nadšením a smíchem jako silou. A kde osobně poznátg lidi, tam, myslím, ač jsem hříšný hlupák, není žádných čar, ale mnoho smůly a bití."

"No, Bůh to už nějak zařídí," pravil don Quijote, "ustroj mě, abych mohl vyjít, poněvadž se sám chci přesvědčiti o všem, co mi zde vyprávíš."

Sancho mu podal oděv, a zatímco se oblékal, vyprávěl farář donu Fernandovi a ostatním přítomným o bláznivých dobrodružstvích dona Quijota a o své lsti, které užili, aby jej dostali z Peña Pobre, kde podle svých myšlenek byl proto, že jím dáma pohrdla. Vyprávěl jim všechny příhody, které zvěděl od Sancha; všichni se jimi výborně bavili, nepochybuje, že je to nejdívnější bláznovství, jež může povstat v bláznivé hlavě.

Farář jim oznámil, že jest nutno nějakým jiným prostředkem jej dostat domů, poněvadž šťastné zakončení příhody Dorotiny nedovoluje, aby svoji lest dokončili. Cardenio jim navrhl, aby pokračovali, že Luscinda zastoupí Doroteu. "Ne, to je nemožné," poznamenal don

Fernando; "ať Dorotea dokončí svou úlohu, nemá-li ten milý rytíř daleko domů; budu šťasten, uzdraví-li se."

Je to asi dva dny cesty."

"I dál bych se rád vydal, jen abych učinil dobrý skutek."

Vtom vstoupil don Quijote s helmou Mambrinovou dost po-chroumanou na hlavě, se štítem v ruce, opíraje se o hůl nebo píku. Don Fernando i ostatní užasli nad zjevem dona Quijota, nad jeho dlouhým, hubeným a zažloutlým obličejem, různosti ve zbrani i nad jeho upjatým vystupováním; mlčky čekali, až promluví. Rytíř pohlédl nejprve na Doroteu a vážně, pomalu pravil: "Dozvěděl jsem se, krásná paní, od svého sluhy, že se Vaše Milost změnila z krásné a urozené paní v prostou dívku. Stalo-li se to z rozkazu čaroděje, vašeho otce, jenž se obával mé pomoci, říkám vám, že nerozumí svému řemeslu ani trochu a historie rytířské zná velmi málo, neboť kdyby se jimi byl pozorně zabýval jako já, našel by v nich, že rytířové méně dokonale než já dovedli věci těžší, než je usmrcení nějakého nepatrného obra, a třeba byl sebedrzejší, poněvadž před několika hodinami jsem s ním zápasil a... budu raději mlčet, aby neřekli, že lžu; ale čas, který všechno odhalí, vyzradí to jistě, a až to budeme nejméně čekatí."

"Zápasil jste se dvěma měchy, a ne s obrem!" pravil hostinský, ale don Fernando mu nakázal, aby mlčel a nepletl řeč dona Quijota; rytíř pokračoval: "Říkám tedy, urozená a oloupená paní, je-li váš otec příčinou této vaší změny pro ty důvody, které jsem uvedl, abyste si

toho nevšímal; nic není na světě, co by můj meč nezdolal; srazím vašemu nepříteli hlavu a učiním vás velitelkou země vaší dříve, než se nadějete."

Don Quijote umkl a očekával princeznu odpověď. Dorotea uposlechla přání dona Fernanda, aby ve lsti pokračovala, až by dovedla dona Quijota domů, a řekla mu mile a důstojně: "Ať jste se dověděl jakýmkoli způsobem o mé proměně, odvážný Rytíři Smutné Postavy, tvrdím, že to není pravda, neboť jsem stále táž jako včera; přiznávám ovšem, že mě potkalo nenadálé, velké štěstí i jakási změna, ale proto jsem ještě zůstala táž a nevzdala se úmyslu užítí vašeho odvážného a nezdolného ramene. Proto vás prosím, můj pane, navraťte mému otci čest a přiznejte, že to byl vtipný a rozumný muž, neboť jeho vědou jsem šťastně vyvázla ze svého neštěstí; jsem jista, pane, že bez vaší osoby nedosáhla bych nikdy podobného štěstí; že jsou skutečně moje slova pravdivá, dosvědčí přítomní pánové. Musíme se zítra vydati na cestu, dnes to nestojí již za to; šťastné zakončení, ve které důvěřuji, ponechávám Bohu a vaší statečnosti."

Po těchto slovech rozumné Dorotey obrátil se don Quijote na Sancha a pravil mu rozzlobeně: "Teď ti říkám, Sancho, že jsi největší ničema v celém Španělsku! Řekni mi, ty toulavý darebáku, neřekl jsi mi před chvílí, že se tato princezna proměnila v dívku Doroteu a že hlavou, kterou jsem obrovi usekl, byla běhna, která tě zrodila, a ještě jiné nesmysly, které mě pomátly tak, že se na podobný zmatek nepamatuji? Zapřísahám se," přitom hleděl k nebi se zaťatým zuby, "že tě tak zřídím, že se všichni zbrojnoši potulných rytířů budou míti na pozoru."

"Uklidněte se, Milosti pane můj," zvolal Sancho, "asijsem se spletl ve změně s paní princeznu Micomiconou, ale nemýlím se v události o zápasu s obrem nebo měchem, a že hlava obrova byla měchem a krev červeným vínem, neboť rozsekané měchy jsou ještě nad lůžkem Vaší Milosti a z vína je po místnosti veliká kaluž; Vaše Milost to pozná, až to poleze

za nehty, to jest až vám pan hostinský podá účet; a je-li princezna tím, čím byla dřív, mám z toho radost, neboť to prospěje nejenom mně, ale i jiným."

"Tedy, Sancho, opakuj," pravil don Quijote, "že jsi omezenec a jsme vyřízení."

"Ano," řekl don Fernando, "nezmiňujme se již o tom. Poslechneme rady paní princezny a odjedeme až zítra; a dnešní noc vyplníme zábavou až do rána a potom pojedeme s panem donem Quijotem, abychom viděli jeho odvážné a neobyčejné skutky a činy, které si předsevzal."

"Mým úkolem jest poslechnouti vás a doprovo-

diti," odpověděl don Quijote, "vděčím vám za vaši laskavost i za dobré mínění o mně; vynasnažím se, abych to dokázal, jinak zahynu a třeba i více, je-li to možno."

Don Quijote a don Fernando vyměnili mezi sebou množství vybraných a uhlazených slov; vyrušil je cestující, který zanedlouho přišel do hostince; jeho šat ukazoval, že je křesťanem, příšlým ze země maurské; byl oděn v modrý, soukenný kabát s krátkými šosy, polovičními rukávy, bez límce, kalhoty a čepici měl z modrého plátna, opánky hnědé a maurskou šavli na řemenu přes prsa. Doprovázela ho na oslu žena maursky oděná, se závojem na obličej, který jí splýval z hlavy; na hlavě měla brokátovou čepici a byla zahalena až po paty maurským pláštěm. Muž byl stár asi čtyřicet let, byl silný, pružný, v obličejí snědý, s dlouhými vousy a pečlivě přistřiženou bradou; možno říci, že kdyby se řádně oblékl, že by vyhlížel jako urozený a ušlechtilý člověk.

Jakmile vstoupil, objednal si pokoj a když mu oznámili, že v hospodě už žádného není, byl zřejmě rozmrzen; přistoupil k ženě, patrně Maurice, a pomohl jí sestoupiti z koně. Luscindu, Doroteu, hospodskou i její dceru zajímal nový kroj, obstoupili Maurku a Dorotea, která byla vždy zdvořilá a laskavá, domnívajíc se, že se oba cestující mrzí, že nedostali pokoje, pravila jim: "Nermuťte se, paní, nad nepohodlím, které tu nalézáte, neboť tak je to ve všech hospodách; ale chcete-li sdíleti s námi pokoj," a ukázala na Luscindu, "rády vás přivítáme."

Zakuklená žena neodpověděla, vstala ze svého místa, složila ruce křížem na prsa a mlčky úklonem hlavy děkovala. Z jejího mlčení poznali, že je to patrně Maurka a že neumí španělsky. Vtom se přiblížil otrok a pozoruje, že všichni obklopili jeho družku a ona že mlčí, pravil: "Paní moje, tato dívka rozumí naší řeči jen nepatrně a zná pouze svou rodnou řeč, proto neodpovídá na vaše otázky."

"Netá-zalyjsme se jí na nic," odpověděla Luscinda, "pouze jsme jí nabízely svoji společnost a nocleh ve svém pokoji pro dnešní noc; posloužíme jí ochotně, neboť úcta k cizincům, zvláště k ženě, toho vyžaduje."

"Líbám vám vděčně ruce za ni i za sebe," řekl otrok, "a vážím si vaší laskavosti po zásluze nesmírně, neboť za podobných okolností a od osob tak urozených, jak se lze domnívati z vašeho chování, je ochota to opravdu veliká."

"Řekněte nám, pane," řekla Dorotea, je tato paní křesťanka nebo Maurka? Z jejího šatu a mlčení myslíme, že je tím, čím bychom nechtěly, aby byla."

"Tělem a oblekem je Maurka, ale duší věrná křes-

ťanka, neboť si přeje, aby se křesťankou stala."

"Tedy není pokřtěna?"

"Neměla příležitosti k pokřtění," odpověděl otrok, "od té chvíle, co opustila svůj domov Alžír, a nebyla ještě v takovém smrtelném nebezpečí, aby se musila dáti pokřtiti, než pozná všechny předpisy, nařízené naší svatou církví; Bůh dá, že to bude brzo, bude pokřtěna se slávou, které její původ vyžaduje, neboť jest více, než o čem svědčí její a můj šat."

Touto narázkou vzbudil zvědavost všech přítomných, toužících zvěděti něco o původu Maurky i jeho; ale žádný se ho nezeptal, věda, že touží po odpočinku spíše než po hovoru. Dorotea ji uchopila za ruku, posadila vedle sebe a žádala ji, aby sundala závoj. Maurka se podívala na otroka, jako by chtěla zvěděti, nač se jí táží. Opakoval jí to arabsky; Maurka sňala závoj a odkryla tvář tak krásnou, že ji Dorotea pokládala za krásnější Luscindy a Luscinda za půvabnější Dorotey a všichni usoudili, že může-li se kdo rovnati těmto oběma, je to Maurka, ba někteří ji pokládali za krásnější. A poněvadž krása má sílu, aby poutala myšlení a vůli, všichni si přáli sloužiti ochotně krásné Maurice.

Don Fernando tázal se na jméno Maurky a otrok mu řekl, že se jmenuje Lela Zoraida; Maurka slyšíc to, pochopila a roztomile, rychle a ulekaně řekla: "Ne, ne Zoraida, Maria, Maria," tvrdíc, že se jmenuje Maria, a ne Zoraida. Toto zvolání a vroucnost, se kterou je Maurka pronesla, rozplakala téměř všechny, hlavně ženy, které jsou od přírody něžnější a soucitnější. Luscinda ji objala a pravila: "Ano, Maria, Maria." Maurka na to odpověděla: "Ano, ano, Maria; Zoraida macange," to značí ne.

Zatím se setmělo a na rozkaz hostů, kteří byli s Fernandem, připravil hostinský pěkně a ochotně večeři, jak mohl nejlepší. Když bylo vše připraveno, zasedli všichni k dlouhému stolu, podobnému stolu pro čeledě, neboť jiného, okrouhlého, v domě nebylo; na čestné místo usedl don Quijote přesto, že se zdráhal; posadil vedle sebe svoji velitelku paní Micomiconu, poněvadž byl jejím ochráncem. Potom usedly Luscinda a Zoraida, proti nim don Fernando a Carde-nio, otrok a ostatní šlechtici, k dámám farář a holič.

Vesele večeřeli a rozjařili se ještě více zpozorovavše,* že don Quijote nejí a že je v náladě jako asi, když večeřel s pastevcí koz; tu rytíř pravil: "Opravdu, milé panstvo, uvážíme-li dobře, význačné a podivné věci zažijí členové potulného rytířstva. A není-li tomu tak, který člověk vstoupivší do dveří tohoto hradu a spatřivší nás by poznal, čím jsme? Kdo by řekl, že tato paní po mé levici je královnou

a já že jsem rytíř Smutné Postavy, jehož sláva jde světem? Není pochyby, že toto povolání a umění vyváží všechna, která lidé vymyslili; tím větší úcty zaslouží, čím většímu nebezpečí je vystaveno."

"Nevšímám si těch, kteří tvrdí, že důležitější je věda než zbraně, ať je to kdokoliv; opakuji, že nevědí, co mluví, když dávají přednost a cení si vlastností duševních více než tělesných tvrdíce, že zacházení se zbraní tuží pouze tělo a že jest jen prací nádenickou, k níž stačí síla; neuvědomují si, že v cviku zbraní záleží také statečné skutky, jež lze vykonati jen s velkou rozvahou; jako by nepracoval velitel, rozkazující vojsku anebo bránící obklíčené vojsko, stejně duchem jako tělem. Jestliže ne, uvažte, může-li se pouze silou tělesnou uhodnouti lest nepřítel, jeho úmysl a cíl nebo odraziti hrozící nebezpečí? Ne, to vše závisí na rozumu a tělu je to cizí."

„A když je zbraním stejně potřebný duch jako věda, všimněme si, zda více je zaměstnán duch učencův či vojínův: to nejlépe poznáme z výsledku a účelu, který každý sleduje, poněvadž nejvíce musíme ceniti snahu vedoucí k ušlechtilému cíli. Cílem a účelem vědy (nemyslím vědy božské, mající za úkol nésti duši k nebi, poněvadž tomuto vznešenému cíli se nevyrovná nic), tedy cílem lidských věd je správné odměření, aby každý dostal to, co jest jeho, a aby zachovával dobré zákony. Je to jistě cíl vznešený, ušlechtilý a chvályhodný, ale přesto se nevyrovná zbraním, jejichž účelem jest mír, největší dobro pozemské. Neboť první ušlechtilou radost přinesli světu andělé, když v noci stavší se nám dnem pěli ve výši: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!“ A největší učitel na světě i na nebi učil své učedníky, aby vstoupivše do cizího domu pozdravili: „Pokoj budiž domu tomuto“ - a často opakoval: „Pokoj zůstavuji vám, pokoj můj vám dávám, pokoj s vámi.“ Je to poklad, který nám zanechala ruka jeho, skvost, bez kterého není na nebi ani na světě radosti. Tento mír je opravdovým cílem války a válka a zbraně znamenají totéž. Je-li skutečně cílem války mír a klid, je tento cíl ušlechtilejší než cíle vědy; všimněme si nyní, jak se tělesně namáhá učenec a jak člověk válčící, a promysleme, které zaměstnání jest těžší.“

Podobným způsobem vyprávěl, že žádný z posluchačů si neuvědomil, že jest blázen; předně šlechtici stále zacházející se zbraní radostně jej poslouchali; don Quijote pokračoval: "Tedy, kdo studuje, musí být připraven na toto: předně chudobu, ne že by byli chudobní všichni, ale abych dal příklad co nejnápadnější; říkám-li, že snáší chudobu, domnívám se, že nemusím už více mluvit o jeho nesnázích, neboť kdo jest chudý, ten ve všem trpí. Chudobu studenti sná-

se jí různým způsobem, buď jsou často o hladu, nebo trpí zimou, nedostatkem oděvu, nebo tím vším dohromady."

"Přesto ta chudoba není tak hrozná, aby nejedl, jí pouze poněkud později, než je zvykem, a pouze zbytky z hostin u bohatých lidí - to nejvíce mrzí studenty a říkají tomu: chodit po číslech; přece však někdy naleznou někde cizí kamínka nebo krb, kde aspoň nemrznou a v noci odpočívají pod střechem. O ostatních podrobnostech se nezmiňuji, postačí, poznamenám-li, že často nemají prádla a dost obuvi, chodí v odřených, ošumělých šatech a s chutí se přejedí, když se jim naskytne příležitost k hostině."

"Touto únavnou a namáhavou cestou, o které jsem nyní mluvil, dosahují často klopýtající, padající, někdy se opět zvedající a zase upadající cíle, kterého se snažili dosáhnouti; často jsem byl svědkem, že šťastně unikli Scylle a Charybdě jakoby letem, dostihli cíle a vládli světu pohodlně usazeni; hlad změnil se v nasycení, mráz v milé teplo, ošumělý šat v přepychová roucha a lože z rohoží v postel z holandských látek; zasloužili si skutečně této odměny; ale po-rovnáváme-li jejich útrapy s útrapami bojovníků, uvidíme, jak jsou nepatrné."

KAPITOLA XXXVIII.

o zajímavé řeči dona Quijota o válečnictví a umění.

Don Quijote pokračoval: "Při učencích jsme začali chudobou, nyní si povšimneme, je-li bohatší voják; uvidíme, že samotná chudoba není chudší, poněvadž je závislý na bídném žoldu, který dostává buď pozdě nebo nikdy, a tom, co si vymůže vlastní rukou s nebezpečím života a svědomí; a často bývá tak otrhaný, že rozbitý kabát mu slouží za šat i za košili; mnohdy v třeskuté zimě venku se brání mrazu pouze dechem svých úst, který, poněvadž vychází z prostoru prázdného, je jistě chladný, ač se to zdá nepřírozené. A nedomnívejte se, že se těší na nastávající noc, že si oddychne ode všech útrap v přichystané posteli: jeho věci

by bylo, kdyby se mu zdála příliš těsnou, poněvadž může nohy roztáhnouti na zemi a házeti sebou, jak se mu zachce, podlelibosti a beze strachu, že pomačká prostěradlo."

"Tedy, potom přijde den, kdy dosáhne doktorátu válečnického, nastane hodina bitvy; tam mu posadí na hlavu doktorský baret z cu-paniny, když mu obváží střelnou ránu, která mu rozrazila spánky nebo poranila ruku či nohu; nestane-li se to a dobrotivé nebe jej ochrání a zachová při životě, je možné, že zůstane zase chudý jako dřív; často je potřebí ještě jiných bitev, a aby ze všech vyšel vítězem, má-li něco získati; ale podobné zázraky se dějí málokdy. Nu, řekněte mi, pánové, pozorovali jste, že jest méně těch, kteří válkou získali, než těch, kteří v ní zemřeli? Řeknete mi, že to nelze srovnati, mrtvé že není možno spočítati a živé, kteří přítom něčeho dosáhli, možno spočítati číslem o třech místech."

"Pravý opak je to u učenců, neboť jejich platy, nemluvím-li o různých příplatcích, stačí jim k obživě; tedy, ať voják sebevíce bojuje, přece získá menší odměny. Lze však říci, že snadnější jest odměniti dva tisíce učenců než třicet tisíc vojáků, neboť ony odměňujeme dávajíce jim úřady, které patří lidem jejich povolání, kdežto tyto není možné odměniti, pouze majetkem pána, u něhož slouží; a tato nemožnost je ještě více důkazem mé zásady."

"Ale nepřeme se o to, poněvadž to je bludiště s nesnadným výcho-

diskem, a mluvmě o přednosti zbraní nad vědou, tedy o otázce, která není ještě rozluštěna, neboť je provázena důležitými důvody: vedle těch, které jsem zaznamenal, říkají vědy, že bez nich by vojsko nemohlo existovati, poněvadž i válka podléhá zákonům, které zasahují v obor vědy a učenců. Tomu odpovídají zbraně, že by zákony bez nich se neudržely, poněvadž zbraní se hájí státy, říše, obhajují města; námořní i zemské cesty by byly vydány nebezpečím spojeným s válkou, dokud není skončena a dokud vládne svým právem a mocí; zkušenost učí, že toho, co obtížněji získáváme, více si ceníme a více si máme také vážiti."

"Než někdo dosáhne učencova postavení, stojí ho to mnoho času, bdění, hladu, nedostatku, přemýšlení, ničení zdraví a podobných věcí; ale chce-li se někdo státi vojákem, stojí ho to mnohem více než učence, poněvadž každé chvíle vydává v nebezpečí svůj život. Jak by se asi musil báti chudoby a nouze studující, aby se to mohlo porovnat s bázní vojáka, obklíčeného v tvrzi nebo stojícího na stráž v baště nebo na hradbě, když pozoruje, že nepřítel podkopává místo, kde stojí, a že nemůže utéci nebezpečí, které na něho nedaleko číhá? Může pouze oznámiti svému veliteli, co pozoroval, aby mohl zpětným podkopem zabrániti nebezpečí, a tiše setrvati na svém místě očekávaje, že najednou vylétne do vzduchu bez křídel a spadne k zemi."

"Nezdá-li se vám toto nebezpečí dosti velké, rozmyslete si, možno-li je srovnati s tímto, nebo je-li větší nebezpečí, když se dvě galeje při-dami srazí na širém moři, zahákují slézačskými háky a voják stojí na nepatrném kousku lodní špice, kde mu hrozí tolik posluš smrti, kolik nepřítel má na něho namířeno děl, vzdálených asi na délku piky; když ví, že učiní-li jediný mylný krok, navštíví Neptunův klín a přece se srdcem nebojácným, pobádán ctí, staví se za terč tolika zbraním a usiluje, aby se dostal po úzké lávce na nepřátelskou loď; nutno se obdivovati i tomu, že mnohý padne tam, odkud se nevrátí, a jiný ihned vstoupí na jeho místo, nedávaje smrti skoro času ku práci; nejpodivuhodnější to odvahy a statečnosti, se kterou se setkáte ve válce."

"Blažené byly ony doby, kdy nebylo těch strašných dělostřeleckých strojů, o jejichž vynálezcích jsem přesvědčen, že v pekle pyká za svůj prokletý vynález, který je příčinou, že ničemná ruka

usmrtí statečného rytíře a že znenadání, uprostřed statečného zápalu přiletí drzá koule, která vypálena třeba člověkem, poděšivším se pekelného stroje, usmrtí ihned život i myšlenky člověka, který by zasloužil, aby se jimi utěšoval ještě dlouhá léta."

"Přemýšlím-li o tom díle, řekl bych, že lituji svého povolání potulného rytíře v této hanebné době: přestože nejsem zbabělý, přece mám starost při myšlence, že mi kulka zabráni, abych se stal slavným a věhlasným silou své paže a ostřím svého meče. Ale necht' nebe samo rozhoduje; získám tím větší slávy, podaří-li se mi moje úsilí a podstoupím-li větší nebezpečí, než jakému se vydávali rytířové zašlých dob."

Tuto dlouhou řeč přednesl don Quijote, zatímco druzí večereli; sám zapomněl docela na jídlo, ačkoliv mu Sancho několikrát opakoval, aby nejdříve jedl a potom mluvil. Přítomní byli zarmoucení pozorující, že člověk mající o všem tak dobrý úsudek stává se úplným bláznem, jde-li o potulné rytířství. Farář s ním v jeho chvále válečnictví souhlasil, ačkoliv sám byl učencem a člověkem graduovaným.

Po večeri odklidili ze stolu, hostinská s dcerou a Maritornes připravovaly pokoj dona Quijota de la Mancha, v němž měly přenocovati tři ženy, zatímco don Fernando požádal otroka, aby jim vyprávěl o svém životě, který je jistě zajímavý a nevšední, soudě z toho, že doprovází Zoraidu. Otrok pravil, že by rád vyplnil jejich přání, ale že se strachuje, že nebude vypravování tak poutavé, jak by si přál, přesto však že uposlechne a bude vyprávěti. Farář a ostatní přítomní jej znovu prosili, aby vyprávěl; on pak vida to řekl, že nejsou nutné prosby tam, kde stačí rozkaz.

"Vyslechnete-li, Milosti, pozorně moje vyprávění, uslyšíte příběh, jemuž se možná nevyrovná mnohá vymyšlená příhoda."

Všichni usedli a utichli a otrok klidně příjemným hlasem vyprávěl tento příběh.

KAPITOLA XXXIX.,

v níž otrok líčí svůj život a příhody.

"V horách Leonských je vesnice, odkud pochází moje rodina; příroda byla jí nakloněnější než osud, ač můj otec v této chudé krajině byl pokládán za bohatého. Byl by opravdu bohat, ale utrácel své jmění. A příčinou jeho štědrosti a nešetřivosti bylo, že byl v mládí vojákem, neboť vojenský život dělá z lakomců lidi štědré a ze štědrých marnotratníky, a je-li kdy nějaký voják lakomý, je to jako zvíře, které zřídka spatříme. Můj otec byl téměř marnotratníkem, a to není dobře pro otce rodiny."

"Byli jsme tři chlapi, ve věku, kdy je nutné hledati si zaměstnání. Můj otec pozoruje, že není pánem své povahy a svých náklonností, chtěl se zbaviti příčiny, která jej nutila k lehkomyšlnosti, proto nás jednoho dne zavolal všechny tři do světnice a pravil: „Synové moji, mám vás rád, poněvadž jste mými dětmi, a vím dobře, že nejednám správně, utrácím-li vaše jmění; abyste věděli, že vás miluji jako otec a že vám nechci škoditi jako otčím, skutečným čin, který jsem si umínil a promyslel. Jste již dosti staří, abyste si mohli zvoliti povolání, které by vám bylo k Chvále a cti. Rozdělím totiž svoje jmění na čtyři díly: tři dám vám a čtvrtý si ponechám na živobytí do konce mého života; chtěl bych, aby každý z vás, jakmile obdrží svůj podíl, vydal se na cestu, kterou mu naznačím."

"Ve Španělsku jest přísloví, které se mi zdá pravdivé, jako všechna ostatní, poněvadž jsou to krátké myšlenky, zakládající se na zkušenosti. To moje praví: Církev, moře a královský dvůr, což znamená: kdo chce být bohat a vážen, staniž se duchovním nebo pluj za obchodem nebo vstup do služby královské, neboť se také praví: Lepší drobek od krále nežli bochník od hraběte. - Říkám to proto, že chci, aby jeden z vás se věnoval vědám, druhý obchodu a třetí aby byl ve službách krále ve válce, poněvadž je nesnadné sloužiti u jeho dvora; válka sice nedává velkého bohatství, ale přináší slávu. Do osmi dnů dostanete svůj podíl v penězích a neokradu vás ani o halěr, jak sami uvidíte. Řekněte mi, budete-li se řídití mou radou?"

"Žádal mě jako nejstaršího, abych odpověděl; já jsem mu řekl, aby

se nezříkal svého jmění a podle chuti je utrácel, že my jsme mladí a umíme si peníze získati, a nakonec jsem mu řekl, že chci sloužiti králi a Bohu. Druhý bratr řekl, že odjede do Ameriky za peníze ze svého podílu. Nejmladší a podle mého úsudku také nejchytřejší řekl, že buď ukončí svá studia v Salamance, nebo se stane duchovním."

"Potom nás otec objal a brzo vyplnil své rozhodnutí, dal každému asi tři tisíce dukátů, nemýlím-li se, a vyplatil nás hotovými, poněvadž strýc koupil náš statek, aby nevyšel z rodiny. Vjednom dni rozloučili jsme se všichni tři s dobrým otcem; já jsem jej přinutil, aby si ponechal z mých tří tisíc dva, poněvadž mi zbytek stačil k zakoupení potřeb nutných pro vojáka. Moji bratři, mým příkladem, nechali otci po tisíci dukátech, takže měl čtyři tisíce v penězích a tři v ceně statečku, který neprodal."

"S pláčem jsme se rozloučili s otcem i starým strýcem a odešli; žádali nás, abychom je zpravovali o svých osudech. Přislíbili jsme jim to a přijali jejich požehnání, jeden z nás odejel do Salamanky, druhý do Sevilly a já do Alicante, poněvadž jsem se dověděl, že tam právě kotví loď s vlnou pro Janov. Jsem z domova už dvaadvacet let, a ačkoliv jsem poslal několik dopisů, nevím nic o otci ani bratrech; svoje osudy řeknu vám stručně."

"Vstoupil jsem na loď v Alicante, dostal se šťastně do Janova, potom do Milána, kde jsem si opatřil potřeby vojenské, a pak jsem chtěl jíti do Piemontu. Na cestě do Alexandrie de la Paglia slyšel jsem, že slavný vévoda Alba táhne do Flander. Změnil jsem svůj plán a zůstal u něho ve službě na jeho četných výpravách, byl jsem při smrti hraběte Egmonta a Hornose, byl jsem praporečnickem slavného velitele guadalajarského Diega de Urbina; ve Flandřích jsem se dozvěděl o spolku Jeho Svatosti papeže Pia V. s Benátkami a Španělskem proti Turkům; Turci právě dobyli loďstvem ostrova Cypru, který až dosud patřil Benátkám; byla to nepřijemná ztráta."

"Všude se říkalo, že velitelem vojska bude don Juan de Austria, nemanželský bratr našeho dobrého krále dona Filipa. Mluvilo se o přípravách k válce i toužil jsem zúčastniti se jí a přesto, že jsem očekával povýšení na setníka, odešel jsem do Itálie, kde právě v Janově don Juan de Austria chystal se na cestu do Neapole, aby se spojil s loďstvem benátským, což se stalo později i v Mesině."

"Tedy, zúčastnil jsem se tažení jako setník pěchoty a byl jsem takto vyznamenán díky spíše svému štěstí než svým zásluhám. Toho dne, kdy se všichni křesťané přesvědčili, že Turci jsou na moři pře-

možitelní, - toho dne, kdy hrdost a zpupnost otomanská byla pokořena, byli tam mnozí blaženi (neboť šťastnější byli křesťané, kteří padli, než ti, kteří tam zůstali živi jako vítězi), já

jediný však jsem byl zoufalý, neboť místo lodní koruny, které bych získal žije v dobách římských, měl jsem na nohou a rukou pouta; to se stalo takto:"

"El Uchalí, místokrál alžírský, statečný a odvážný korzár, zvítězil nad velitelskou lodí maltánskou; zbyli na ní pouze tři rytíři, smrtelně zranění, a tu jim přijela na pomoc loď dona Andrea, kde jsem byl já se svou setninou; udělal jsem, co bylo mou povinností, skočil jsem na nepřátelskou loď, ta však odtrhla se od útočící lodi a moji vojáci nemohli za mnou; já jsem zůstal sám mezi nepřáteli, kteří byli v přesile; zmocnili se mne a El Uchalí, jak asi víte, pánové, odejel s celým loďstvem a já jsem zůstal v jeho zajetí, jediný smutný mezi tolika veselými a jediný zajatec, neboť toho dne bylo osvobozeno patnáct tisíc křesťanů ve službách válečného loďstva tureckého. Odvezli mě do Cařihradu, kde sultán Selím jmenoval mého pána vrchním admirálem, poněvadž se vyznamenal v bitvě a získal řádový prapor z Malty."

"Příštího roku, sedmdesátého druhého, sloužil jsem jako veslař y Navarinu na velké galeji o třech svítilnách. Byl jsem svědkem, jak naši nevyužili příležitosti a nezajali celé turecké loďstvo, poněvadž všichni námořníci i janičáři byli jisti, že na ně vypadnou hned v přístavu, a byli uchystáni, že utekou na zem bez boje: tak se obávali našeho loďstva. Ale nebe to zařídilo jinak, ne nedbalostí nebo leností generála, který velel našemu vojsku, ale pro hříchy křesťanů a přání Boha, který si přeje, abychom vždy měli katany, kteří nás trestají. El Uchalí na Modonu, ostrově vedle Navarinu, vylodil mužstvo, opevnil přístav a počkal, až don Juan odtáhne."

"Na zpáteční cestě získal don Juan galej Kořist, jejímž kapitánem byl syn slavného námořního lupiče Rudovousá. Dobyta jí velká galej neapolská Vlčice, již velel odvážný blesk, otec vojáků, vítězný vojevůdce don Alvaro de Bazan, vévoda de Santa Cruz. Musím vyprávěti, co se přihodilo po dobytí Kořisti. Syn Rudovousův byl zlý a jednal velmi špatně se svými otroky; jakmile uviděli ti, kteří právě byli u vesel, že na ně začíná útočiti galej Vlčice a je jim v patách, pustili vesla a vrhli se na kapitána, který stojí na veslařské lavičce pobízel k většímu spěchu; pohazovali jím od lavičky k lavičce, od zádi k přídi, a tak jej umučili, že, sotva narazil na hlavní stožár, vypustil duši. Tak se mu pomstili za jeho krutost."

"Navrátili jsme se do Cařihradu a v sedmdesátém třetím roce jsem

slyšel, že pan don Juan získal Tunis od Turků, za panovníka dosadil Muleye Hameta a tím zmařil všechny naděje Muleye Hamida, nejkrutějšího a nejodvážnějšího Maura pod sluncem. Sultán želel této ztráty a chytře uzavřel mír s Benátčany, kteří po něm prahli více než on; roku sedmdesátého čtvrtého obléhal Goletu a dosud nedostavěnou pevnost dona Juana blíže Tunisu."

"Za těchto událostí byl jsem veslařem bez jediné naděje na vysvobození; rozhodl jsem se, že napíši otci o svém zajetí, a tím také moje naděje, že budu vysvobozen vykoupením, padla."

"Konečně Golety i pevnosti bylo dobyto; obléhalo ji pětasedmdesát tisíc tureckých vojáků, Maurů a Arabů z celé Afriky přes čtyři sta tisíc; tato spousta lidí měla tolik zásob a vojenských potřeb, že by mohli holýma rukama Goletu i pevnost pokrýti hlínou. Nejprve bylo dobyto Golety, až dosud nedobytně, ne vinou jejích obhájců, kteří se snažili, seč byli, ale snadným, jak se ukázalo, kopáním zákopů v těch písčinách; jinde bývá v hloubce dvou stop voda, Turci jí nenalezli ani na dva lokte; tak zvýšili svoje zákopy pytlí písku nad zdi tvrze a střelíce shora dolů zamezili veškerou obranu. Všeobecně se soudilo, že se neměli naši uzavíratí v Golete, ale útočiti na nepřítel v přístavu; ti, kteří to tvrdí, přitom nebyli a

nerozumějí podobným případům, poněvadž počet mužů v Golete a v pevnosti nepřesahoval o mnoho počet sedm tisíc mužů; i kdyby byli sebe odvážnější, jak by bylo možné, aby tak malý počet mohl se ubránit v poli nepříteli tak velkému? A jak je možná udržeti se, když pomoc nepřichází a když napadení jsou obklíčeni četným a sveřepým nepřítelem v jeho vlastní zemi?"

"Ale mnohým se zdálo, a mně také, že pouze neobyčejnou milostí a přízní nebe k Španělsku bylo zničeno to semeniště a původ zla, neslýchaná propast, houba a kořen spotřebující nesmírné množství peněz, kterými se nadarmo plýtvalo pouze k zachování slávy, že jí dobyl slavný a hrdinný Karel V., jako by bylo nutné toto kamení, aby se jeho sláva uchovala navěky."

"Tvrze bylo též dobyto, ale Turci jí dobývali zvolna, neboť obhájci bránili ji tak statečně, že zničili pětadvacet tisíc nepřátel, ve dvaadvaceti útocích. Ze tří set zbylých nebyl ani jediný zajat nezraněn; to je největším důkazem jejich neohroženosti a odvahy, jejich vytrvalé obrany a neústupnosti. Malá tvrz nebo věž uprostřed zálivu, jejímž velitelem byl don Juan Zanoguera, rytíř valencijský a slavný voják, poddala se čestně. Také don Pedro Puertocarrero, generál Golety, byl zajat, ačkoliv se bránil, jak mohl; zemřel smutkem nad svou po-

rážkou cestou do Cañihradu, kde měl být uvězněn. Zajali generála pevnosti Garbia Cervellona, milánského rytíře a známého přestateč-ného vojenského inženýra."

"V obou tvrzích bylo pobito množství významných lidí, také Pagan de Oria, Johanita povahy šlechtné, jak to dokázal svému bratru, pověstnému Juanu Andreovi de Oria; jeho smrt byla tím smutnější, že zhynul rukou několika Arabů, kteří mu nabídli po zničení tvrze, že jej doprovodí v maurském šatě do Tabarky; je to malý přístav nebo sklad Janovanů, kteří v těch místech loví koraly; ti Arabové mu stali hlavu a přinesli ji veliteli tureckého loďstva, velitel však dokázal na nich pravdivost španělského přísloví, že lidé přesto, že zradu mají rádi, přece zrádcem opovrhují; tvrdí se totiž, že generál dal oběsiti všechny tři, kteří mu přinesli jeho hlavu, místo aby mu jej přivedli živého."

"Praporečnickem v tvrzi byl jakýsi don Pedro de Aguilar, pocházející z kteréi vsi v Andalucii; byl to odvážný a bystrý voják a zvláště nadaný pro poezii. Vyprávím to proto, že jsem se s ním setkal na své ga-leji a své lavici a patřil jsem témuž pánu. Než jsme opustili přístav, napsal dvě znělky, jednu na Goletu a druhou na tvrz, na způsob náhrobního nápisu; měl bych je přednésti, neboť je umím nazpaměť a soudím, že by se líbily."

Při jméně dona Pedra de Aguilar podíval se don Fernando na své průvodce a všichni tři se usmáli; když vyprávěl o znělkách, pravil jeden: "Než bude Vaše Milost vyprávěti dále, prosím, abyste mi sdělil, co se přihodilo tomu donu Pedrovi de Aguilar, o němž jste už mluvil."

"Zůstal dva roky v Cañihradě," odpověděl otrok, "a potom prchl přestrojen do arnautského kroje s řeckým vyzvědačem; nevím, žije-li nyní na svobodě, ale myslím, že ano, neboť po roce jsem se s Rekem setkal v Cañihradě, ale neměl jsem příležitosti, abych se otázal na výsledek jejich pokusu."

"Skutečně, dopadlo to dobře," řekl rytíř, "don Pedro je můj bratr, je ženat v naší vsi, má tři děti a zcela bohat a šťasten."

"Díky Bohu," zvolal otrok, "že mu udělil takovou milost, poněvadž, jak se domnívám, znovu nabytá svoboda je na světě největším štěstím." Rytíř na to řekl: "Máte pravdu; umím také znělky, které můj bratr složil."

"Předneste nám je, Milosti," pravil otrok, "umíte to zajisté lépe než já."

"Velice rád," odpověděl rytíř, "znělka o Golete začínala takto:"

KAPITOLA XL.,

jež obsahuje další vyprávění otrokovo.

"O šťastné duše, které smrti závoj jste odhodily a pro dobré své činy jste opustily nízké země příboj

a odletěly v nebeské výšiny,

hněvem planouce, v počestném snažení tělesné síly své jste nešetřily, krev svoji vlastní, krev cizí v zápolení po písku pobřežném, v moře tuň vylily.

Statečnost vaše život položila, unavené ruce smrtí vychladly. Poraženým patří však květ vítězství.

Lítice bitvy, která vás zkosila tam mezi zdi a nepřátelů bodly, slávu vám přinesla i nebe blaženství. "

"V téže podobě ji znám i já," řekl otrok. "A ta o tvrzi, vzpomínám-si dobře, zní takto," pravil rytíř:

"Z té půdy kleté, sterou koulí zryté, a ze tvrzi, jež se země srovnány, se vznesly duše svaté v nebes stany armády křesťanské v těch místech zbité.

Jich paží statečných, vítězů steré seče, zde nejprv nadarmo jest síla pokoušena; když vrahů přesilou nakonec udušena, životy podali na hrotě svého meče.

Toťpůda je, v níž vzpomínání žalné a pláč a nářek, lítost starých strastí si odedávna domov vyvolily.

Vsak nikdy nevzlétly z té hrudi skalné čestnější duše k nebeské své vlasti a těl chrabřejších nekryly mohyly. "

Znělky se všem líbily a otrok, rozradostněn zprávami o svém známém, pokračoval: "Po dobytí Golety a pevnosti nařídili Turci, aby Goleta byla srovnána se zemí. Pro pevnost nebylo podobného ničení třeba. Aby to udělali co nejrychleji a s nejmenší námahou, vykopali pod Goletou tři podkopy; ale žádným podkopem se nezbořily staré zdi, ačkoli se zdály velmi chatrné, pouze nové opevnění vybudované Fratinem, pokud stálo, se zřítilo. Loďstvo vítězně odjelo do Cařihradu, kde za několik měsíců zemřel můj pán El Uchalí, jemuž také říkali Uchalí Fartax, což jest Prašivý Poturčenec a prašivý byl; Turci obyčejně přezdívají po nějaké chybě nebo dobré vlastnosti. Mají totiž pouze čtyři rodová jména z kmene Otomanského a ostatní dostávají, jak jsem řekl, jména podle tělesných chyb nebo ctností."

"Ten Prašivec byl čtrnáct let otrokem Kalifa a vesloval u něho; kolem třiceti čtyř let poturčil se ze vzteku, že ho nějaký Turek při veslování zpolíčkoval, a aby se mu mohl pomstít, zradil svou víru; stal se místokrálem alžírským jsa mužem schopným, pohrdaje obvyklými prostředky sultánových oblíbenců, a později námořním velitelem; je to třetí hodnost v zemi. Pocházel z Kalábie, povahou byl šlechtitný a zacházel lidsky se svými otroky, jichž měl celkem tři tisíce; po jeho smrti podle závěti připadli jednak sultánu (který je každého zemřelého dědicem a s dětmi zemřelého dostává stejný díl) Jednak jeho Poturčencům."

Já jsem připadl poturčenému Benátčanu, bývalému plavčíku na lodi zajaté El Uchalím; Prašivec si ho tolik zamiloval, že jej zahrnoval největší přízní; byl to nejkřutější Poturčenec, se kterým jsem se setkal. Azan Aga, jak se jmenoval, zbohatl nesmírně a stal se králem v Alžíru; s ním jsem šel také do Alžíru, kde jsem byl šťastnější, poněvadž jsem byl blíže Španělska."

"Nechtěl jsem sice nikomu psát o svých nešťastných příhodách; ale chtěl jsem se přesvědčiti, budu-li mít v Alžíru větší štěstí než v Ca-řihradě, kde jsem se mnohokrát pokusil o útěk, ale bez úspěchu. Rozhodl jsem se utéci jiným způsobem, neboť jsem stále doufal, že

opět získám svobodu; přestože se mi moje plány, úmysly a pokusy nedařily, vymýšlel a hledal jsem jiné, oživoval svou naději, ač slabou a chabou."

"Většinu času jsem žil ve vězení nebo v domě, který Turci nazývají lázně, kam zavírají křesťanské zajatce královny a soukromníků a otroky skladištní; to jsou otroci městští, vykonávají veřejné práce a jiné úkoly. Zřídka kdy se tito otroci dostanou na svobodu, poněvadž patří městu a ne soukromníku a není nikoho, s kým by mohli jednat o výkupném, i když je mají. V lázních jsou zavřeni i otroci soukromníků z města určení k výkupu, neboť jsou tam v bezpečí, dokud nedostanou výkupné. Královští otroci určení k vyplacení nepracují společně s ostatními, ledaže se jejich výkup zdržuje; potom jim nařizují, aby psali o výkupné, honí je do práce a posílají na dříví s ostat: nimi; je to veliká námaha."

Já jsem byl také označen pro výkup, poněvadž věděli, že jsem byl setníkem; ačkoliv jsem jim stále opakoval, že nemám majetku, řadili mě do počtů šlechticů a otroků k výkupu. Svázali mě řetězem spíše na důkaz, že žádají výkupné, než aby mě spoutali; byl jsem v lázni s mnohými šlechtici a výbornými lidmi označenými za schopné vykoupit se; ačkoliv jsme často, ba vždy, měli hlad a nedostatek oděvu, přece nás nejvíce trápila krutost a nelidskost, s jakou náš pán zacházel s křesťany. Skoro každého dne některého oběsil nebo narazil na kůl, jinému dal uřezat uši, a to často bez příčiny; i Turci viděli, že si počíná tak proto, že je svou přirozeností vrahem celého lidského rodu. Pouze jistý španělský voják Saavedra uměl s ním zacházeti; dělal mu neslýchanosti, na které jistě nezapomněli tamější lidé, aby dosáhl svobody, ale jeho pán ani ho nerozkázal bít, nikdy mu nespí-lal, ačkoli často jsme myslili, a on sám také, že bude naražen na kůl za nejmenší ze svých mnoha pokusů. Vyprávěl bych vám o kouscích toho vojáka, kdybych měl kdy, bavilo by vás to jistě lépe než moje příhody."

"Do dvora našeho vězení vedla okna bohatého a vznešeného Maura; byly to vlastně spíše malé otvory, uzavřené hustým, neprůs-vitným mřížovím, jak u Maurů zvykem. Jednoho dne jsme já a tři známí zkoušeli skoky v řetězech na terase k ukrácení chvíle. Zůstali jsme sami (neboť ostatní křesťané byli v práci); ohlédl jsem se náhodou a uhlídal jsem z jednoho uzavřeného okna vyčnívati hůlku s uvázaným šátkem na konci, která se pohybovala jako na znamení, abychom ji vzali. Jeden z nás postavil se pod hůlku, aby viděl, spadne-li; ale když se přiblížil, hůlka se pohnula ze strany na stranu,

jako by se vrtělo hlavou. Křesťan se vzdálil a hůlka se opět pohybovala jako předtím. Druhý dopadl jako první a třetí z mých společníků zkusil své štěstí, ale bez výsledku."

"Pozoruje to šel jsem též pokoušet osud a postavil jsem se pod hůlku, která mi spadla k nohám dovnitř lázní. Rozvázal jsem ihned šátek a v něm jsem našel v uzlu deset cianů, drobných zlatých mincí maurských, z nichž každá platí deset reálů. Nemusím říkat, jak jsem byl potěšen tímto objevem a ještě více překvapen přízní, které se dostalo pouze mně; ale, že hůlka byla shozena až mně, jasně znamenalo, že mně platí milost. Vzal jsem peníze, přelomil hůl a odešel na terasu; dívaje se na okno spatřil jsem běloučkou ruku, která je rychle otevřela a zavřela. Z toho jsme soudili, že nám tuto laskavost prokázala žena, v tom domě bydlící; na znamení vděčnosti jsme se po maursku ukláněli, sklánějíce čelo do pasu a tisknouce ruce na prsa."

"Za chvíli jsme spatřili z okna vyčnívati malý kříž, složený z hůlek, který byl záhy stažen dovnitř. Z tohoto znamení jsme usoudili, že v domě jest nějaká křesťanská otrokyně; ale bílá ruka ozdobená náramky, kterou jsme uviděli, odporovala této domněnce; proto jsme mysli, že to jest asi poturčená křesťanka, se kterými se Turci, jich páni, často žení, neboť si jich váží více než žen z vlastního rodu. Ale těmito myšlenkami jsme se nedobrali pravdy; od té chvíle, kdy se nám hůlka objevila v okně jako polární hvězda, pozorovali jsme stále okno jako znamení nebeské."

"Po celých čtrnáct dní nespatrii jsme ani jí ani ruky ani jiného znamení; přestože jsme všemožně vyzvídali, kdo v tom domě bydlí, je-li tam nějaká křesťanská renegátka, nevědělí jsme nic, pouze, že dům obývá urozený Maur, Hadži Murat, bývalý velitel v Patě; u nich to znamená vysoký úřad; ale když jsme byli nejméně připraveni, že nám spadnou zase ciany, ukázala se najednou v okně hůlka a na ní šátek s uzlem větším; lázně jako posledně byly téměř liduprázdný. Přistoupili jsme pod okno jako předtím, nejprve dva ze tří a potom já; hůlka spadla, když já jsem stál pod oknem."

"Rozvázal jsem šátek a našel čtyřicet zlatých dukátů španělských a papír popsaný arabsky a v čele listu nakreslený veliký kříž. Políbil jsem, kříž, sebral dukáty, odešel na terasu a všichni jsme se uklonili; ruka se ukázala, já jsem naznačil, že list přečtu, a okno se zavřelo."

"Tato událost nás udivila i potěšila; nikdo z nás neuměl arabsky a všichni prahli jsme zvěděti obsah listu; ale bylo nesnadné naléztí člověka, který by nám list přeložil. Po dlouhém rozmýšlení jsem se rozhodl, že požádám o to Poturčence pocházejícího z Murcie, který

se mnou jednal vždy laskavě a spřátelil se se mnou tak, že bylo jeho povinností neprozrazovati tajemství, o kterém bych mu řekl; neboť mnozí Poturčenci vrátivše se do země křesťanské ukazují často stvrzení křesťanských vznešených otroků, kterým tito dosvědčují, že Po-turčenec je člověk řádný, který vždy šlechetně jednal s křesťany a který by rád uprchl při nejbližší příležitosti; mnozí tato stvrzení získávají s úmyslem čestným, jiní s úmysly lstivými; když totiž jsou zajati při lupu v zemi křesťanské, ukáží průkazy a tvrdí, že jejich úmyslem, patrným z listů, bylo doprovoditi ostatní Turky na výpravě a přitom už zůstati v zemi křesťanské. Tím se zachrání před trestem, vrátí k církvi a při nejbližší příležitosti odejdou do Berberska a žijí jako dříve. Ale mnozí získávají si tyto listy poctivě a zůstávají již v zemi křesťanské."

"Takovým byl onen přítel, který od nás všech získal potvrzení, v němž jsme mu potvrdili, co jen bylo možno; kdyby byli Maurové našli toto potvrzení, byli by jej jistě zaživa upálili.

Věděl jsem, že umí arabsky mluvit i psát, ale nesvěřil jsem mu všechno; požádal jsem ho, aby přečetl list, který byl prý položený v koutě mé světničky. Rozevřel jej, dlouho si jej prohlížel a potom tiše četl. Tázal jsem se ho, rozumí-li mu; odpověděl, že úplně, a žádal mě o pero a inkoust, že jej doslova přeloží. Podali jsme mu, oč žádal, a on překládal; když byl hotov, pravil: „Zde jsem doslovně do románštiny přeložil arabský rukopis, nezapomeňte, že Lela Márien znamená Paní naše Panna Maria.“

"Dopis zněl takto: „Za mého mládí v našem domě byla otrokyně, která mě arabsky naučila křesťanské zála a vyprávěla mi mnoho o Lele Márien. Křesťanka zemřela a já vím, že nepřišla do plamenů, ale k Alláhovi, poněvadž jsem ji od té doby dvakrát viděla; pravila mi, abych odešla do křesťanské země k Lele Marieně, jež mě miluje. Nevím, jak se tam dostanu. Spatřil jsem oknem už mnoho křesťanů, ale žádný nebyl tak rytířský jako ty. Jsem krásná, mladá a bohatá; zaříd' to, abychom mohli odejít spolu; stanu se tvou ženou, však nebudeš-li si přát, nevdá, neboť Lela Márien mi určí manžela. Rozmysli si, než to dáš někomu přeložiti; nedůvěřuj Mauru, poněvadž to jsou samí marfúzové. Bojím se nesmírně a udělal bys nejlépe, kdyby ses nesvěřoval nikomu, neboť, doví-li se to můj otec, dá mě vhoditi do studny a zaházeti kamením. Pověsím na konec hole nit, na niž mi připevni odpověď; nemůžeš-li to dát napsat arabsky, odpověz mi pohyby; Lela Márien dá, že ti budu rozuměti. Ona a Alláh ať tě chrání, i tento kříž, který líbám, jak mě otrokyně poručila!“

"Pochopíte, pánové, naši radost i překvapení ze slov dopisu; Po-turčenec záhy poznal, že dopis nebyl nalezen náhodou, ale že běží opravdu o některého z nás, a řekl nám, ať mu svěříme, komu list patří, že s nasazením vlastního života pomůže nám k svobodě. Po těchto slovech nám ukázal ze záhradní kovový křížek a s velkým nářkem dovolával se Boha, ve kterého věří přesto, že jest velký hříšník, že neprozradí tajemství, které mu povíme, neboť cítí, že pomocí pisatelky listu octne se konečně on i my všichni na svobodě a že on smíří se s církví, svou matkou, po níž touží a od níž odpadl jako shnilý úd pro svoji hloupost a hřích."

"Dojati tímto upřímným pláčem a lítostí jsme se rozhodli, že mu vše povíme; svěřili jsme mu vše. Ukázali jsme mu okno, ve kterém jsme viděli hůlku; on si zapamatoval dům a slíbil, že vypátrá, kdo v něm bydlí. Potom jsme se rozhodli, že odpovíme na Maurčin dopis, když jsme přece našli muže, jenž to dovede. Poturčenec ihned napsal to, co jsem mu diktoval; řeknu vám vše doslova, neboť na všechny příhody, které se tehda udály, pamatují se příliš dobře a nezapomenu jich, pokud budu naživu."

"Napsali jsme Maurice toto: „Skutečný Alláh tě ochraňuj, paní moje, i požehnaná Márien, pravá matka Boží, která našeptala tvému srdci, abys odešla do země křesťanů, neboť tě miluje. Pros ji, aby tě poučila o tom, jakým způsobem by bylo možno rozkaz vyplniti; je tak dobrotivá, že ti zcela určitě ukáže cestu. Já i ostatní křesťané, moji soudruzi, nabízíme ti svoji pomoc s nasazením vlastního života. Nezapomeň mi napsati, co chceš učiniti; odpovím ti kdykoliv, poněvadž velký Alláh ukázal nám křesťana-zajatce, který umí číst i psát arabsky, jak vidíš v tomto listu. Proto nám můžeš bezpečně sdělit svůj záměr. Píšeš, že se v zemi křesťanů staneš mou ženou; já ti to také slibuji jako čestný křesťan a pamatuj, že křesťané plní své sliby lépe než Maurové. Opatruj tě Alláh a Márien, paní moje!“

"Po napsání tohoto listu čekal jsem dva dny, až byly lázně prázdné; potom jsem se procházel po terase, pozoruje, objeví-li se hůlka; brzy se ukázala. Jakmile jsem ji spatřil, ač jsem nevěděl, kdo ji vystrkuje, zamával jsem listem na znamení, aby na hůl připevnili nit; ale už tam byla, přivázal jsem list a zanedlouho objevila se naše hvězda se znamením míru, bílým

svázaným šátkem. V něm jsem našel asi padesát dukátů zlatých a stříbrných peněz, které zvětšily naši radost a naději na svobodu."

"Toho večera navštívil nás Poturčenec a sdělil nám, že v onom domě bydlí Maur, o kterém nám řekli, Hadži Murat, nesmírně bo-

hatý; ten že má jedinou dceru, dědičku celého jmění, která prý je v celém Berbersku nejkrásnější; že o ni usilovalo několik místo-králů, ale ona že se nechtěla provdati; také se dověděl, že její otrokyně byla křesťanka, která však zemřela. To vše souhlasilo s obsahem dopisu."

"Přemýšleli jsme potom s odpadlíkem, jakým způsobem bychom unesli Maurku a sami sebe vysvobodili ze zajetí; prozatím jsme se umluvili, že počkáme na další list od Zoraidy - to bylo jméno Maurky, která nyní se chce nazývat Marie -, domnívající se, že nám ona nejlépe poradí ve všech nesnázích. Renegát nás ujistil, že nás osvobodí třeba za cenu svého života."

"Za čtyři dny, po které byly lázně plny a hůlka se neobjevovala, spatřili jsme šátek značně obtěžkaný, jenž sliboval vydat ze sebe velmi šťastný plod. Hůlka i šátek se sklonily ke mně. V balíčku jsem našel dopis a sto zlatých dukátů. Renegát, jemuž jsme ve svém pokoji dali list přečíst, nám přeložil dopis takto:"

,"Můj pane, nevím, jak bychom se dostali do Španělska, a ani Lela Maria mi neporadila, ač jsem ji žádala. Mohu vám pouze dáti tímto oknem mnoho peněz; vyplat'te jimi sebe a své přátele, jeden z vás ať se vrátí do země křesťanské, koupí loď a vrátí se pro ostatní a mne; já budu v otcově zahradě u Babazonské brány vedle přístavu, kde budeme trávit léto s otcem a služebnictvem; tam mě můžete snadno unést a dopravit na loď. Nezapomeň, že se musíš státi mým mužem, nebo se budu modliti k Márien, aby tě ztrestala. Nemáš-li k žádnému důvěry, vykup se, jdi ty, neboť ty se vrátíš určitě jako opravdový šlechtic a křesťan. Prohlédni si dobře zahradu, a až se zde budeš procházeti, poznám, že lázně jsou prázdné, a přinesu ti mnoho peněz. Alláh tě opatruj, pane můj!"

"Když jsme tento list přečtli, každý žádal, abychom jeho vykoupili, a sliboval, že se přesně vrátí; já také; Poturčenec s tím však nesouhlasil, tvrdě, že nedovolí nikomu uniknout na svobodu, až všem společně, že podobný případ již zažil, že se v otroctví dané slovo na svobodě nesnadno plní; že často vznešení otroci vykoupili některého, aby mohl v Mallorce nebo Valencii koupiti loď a vrátiti se pro ty, kteří jej vykoupili, ale on se již nevrátil, poněvadž svoboda a strach před novým otroctvím mu zabránily dostáti slibu. Na důkaz tohoto tvrzení vyprávěl nám krátce případ, který stihl v té době několik urozených křesťanů; byl to nejpodivnější příběh, jaký se vůbec kdy udal v těchto krajinách, kde se na každém kroku dějí věci úžasné a podivuhodné."

"Potom nám poradil, abychom dali peníze určené k vykoupení křesťana jemu, aby mohl koupiti v Alžiru bárku pod záminkou, že bude obchodovati v Tetuaně; jakožto majetníku plavidla bude mu prý snadno vyvést z lázní a naložit všechny; dá-li Maurka dle slibu peníze k výkupu všech, bude možno se nalodit prý i o pravém poledni, že ovšem nejvíce vadí, že žádný Poturčenec nesmí míti loď mimo velké námořní pro lup, poněvadž se domnívají, že by jí Španělé použili k návratu do vlasti; ale on že se této překážce vyhne tak, že si vezme za společníka tangerského Maura a tím že se stane pánem lodi a i celé situace."

.Ačkoliv se mně i mým společníkům zdál Maurčin návrh vhodnější, přece jsme se neodvážili s ním nesouhlasiti, strachující se, aby neprozradil náš záměr a nevydal nás v nebezpečí, kdyby odhalil i lest Zoraidy, za niž bychom všichni raději zamřeli. Usnesli jsme se, že vše přenecháme Bohu a Poturčenci, a napsali jsme Zoraidě, že uposlechneme jejích přání, tak vtípně pojatých, jakoby vnuknutých Le-lou Márien; že pouze na ní záleží okamžité provedení plánu nebo další průtah. Opakoval jsem opět, že budu jejím manželem; v nejbližších dnech, když jsme zůstali sami, dala nám dva tisíce zlatých dukátů a dopis, ve kterém nám sdělila, že o příští jumě, to jest v pátek, odejde do zahrad otcových; před odchodem že nám přinese další peníze. Nebude-li jich dosti, ať ji o tom zpravíme, že nám dá, cokoliv si budeme přát, poněvadž její otec ztráty peněz ani nezpozoruje; mimoto má ona ke všemu klíče."

"Za pět set dukátů Poturčenec koupil loď; za osm set jsem se vykoupil; dal jsem peníze valencijskému obchodníku, který byl v Alžíru, a obchodník mě u krále vykoupil, zavázal se za mne a zaručil se, že za mne výkupné zaplatí při příjezdu první lodě z Valencie; kdyby byl peníze položil ihned, upadl by v podezření, že výkupné již dlouho je v Alžíru, ale on že je zadržel a užíval ho k svým obchodům. Můj pán byl takový lstivec, že jsem se neodvážil dát mu peníze hned."

"Den před svým odchodem do zahrad dala nám krásná Zoraida opět tisíc dukátů a prosila mě, abych po svém osvobození vyhledal zahradu jejího otce a snažil se s ní potkati a domluviti. Slíbil jsem jí to a žádal, aby nás poručila ochraně Lely Márien všemi modlitbami, které se naučila od otrokyně."

"Potom jsme se usnesli, že vykoupíme soudruhy z lázní, aby nás ze msty nezradili, vidouce mne na svobodě a sebe nikoliv, a neškodili Zoraidě, ačkoliv jejich rod a postavení vylučovalo podobné do-

mněnky; ale nechtěl jsem spoléhati na náhodu. Při jejich vykoupení jsem postupoval stejným způsobem jako při svém a dal jsem všechny peníze kupci, aby se mohl zaručit s jistotou, neprozrazuje mu své tajemství pro nebezpečí, které hrozilo."

KAPITOLA XLI.

o dalších příhodách otrokových.

"Neminulo ani čtrnáct dní, když Poturčenec koupil výbornou loď pro třicet osob, a aby svůj podnik potvrdil, rozhodl se, že odcestuje do Sargel, místa vzdáleného dvacet mil od Alžíru směrem k Oránu, kde byl čilý obchod se sušenými fiky. Tuto cestu vykonal s Tangeřanem, o němž jsem již mluvil, několikrát. Tangeřany jsou nazýváni v Berbersku Mauři z Aragonu, kdežto Maury z Granady jmenují Mu-dejary; v království fezském Mudejaři jsou nazýváni Elchové a ti jsou nejvíc králem posíláni do válek."

"Vždycky kotvili v zátočině na dva dostřely od zahrady Zoraidiny; tam obyčejně Poturčenec přistál se svými maurskými veslaři, tam také vykonávali náboženské obřady anebo nacvičovali jako žertem to, co chtěli skutečně udělati; Poturčenec chodil do zahrady Zoraidiny prosit o ovoce, které mu její otec neznaje ho dával. Přestože se mnohokrát snažil promluviti se Zoraidou, aby jí sdělil, že on jí má doprovoditi do země křesťanské podle mého přání, nikdy se mu to nepodařilo, neboť Maurky se neukáží nikdy Maurovi nebo Turkovi, jen když jim to otec nebo manžel nařídí; zato s křesťany zajatci se stýkají více, než se sluší. Mně by to nebylo milé, že s ní mluví, poněvadž by se jistě poděsila vidouc, že její osud leží v rukou Poturčenec"

"Ale Bůh nevyplnil dobrého přání Poturčence, který pozoruje, že volně může zajížděti do Sargelu, přistáti, kdy a kde ho napadne a že jeho společník Tangeřan poslouchá jeho rozkazů, že já jsem už vykoupen a sháním ještě několik křesťanů veslařů, žádal mě, abych určil, které chci vzít s sebou mimo vykoupené a abych se rozhodl, promluviv s nimi, odjeti příští pátek."

"Vyjednával jsem se dvanácti Španěly, kteří uměli řádně veslovati a kteří mohli opustiti město; bylo obtížné sehnati tolik veslařů, poněvadž dvacet velkých lodí bylo na moři se všemi veslaři; nebyl bych je vůbec sehnal, ale jejich velitel toho léta dokončoval stavbu jedné galeje a nejel na výpravu. Oznámil jsem jim pouze, aby příští pátek večer se vytratili jeden po druhém a na mne čekali za zahradou Ha-

džiho Murata. Každého zvláště jsem žádal, aby nic nevyprávěl jiným křesťanům, jen, že na mne tam mají čekat."

"Tu na mne čekal nejdůležitější úkol, zpraviti Zoraidu o svém úmyslu, aby se neděsila, jestliže ji přepadneme dříve, než přijede křesťanská loď. Proto jsem se rozhodl, že se pokusím s ní v zahradě promluvit. Den před odjezdem šel jsem tam natrhati různé rostliny a potkal jsem nejprve jejího otce; mluvil se mnou jazykem, kterým hovoří otroci a Maurové mezi sebou v celém Berbersku i Cařihradě a který je směsí různých jazyků, jimiž se dorozumíváme. Tázal se mne, kdo jsem a co chci v jeho zahradě. Řekl jsem mu, že jsem otrokem Arnauta Mamího, neboť jsem věděl, že jest jeho dobrým přítelem, a že trhám byliny k přípravě salátu. Potom se mne tázal, budu-li vykoupen a kolik za mne můj pán žádá."

Za této řeči vstoupila do zahrady Zoraida, jež mne už dlouho neviděla a poněvadž, jak jsem již řekl, Maurkám nevadí, spatří-li je křesťan, mohla se klidně k nám přidružit a pomalu se k nám blížila; její otec na ni zavolal, aby si pospíšila. Zbytečně bych se pokoušel vylíčiti její krásu, šlechtnost, úpravnost a nádheru, v níž se milovaná zjevila mým zrakům; říkám jen, že jí na krásném hrdle, v uších a ve vlasech viselo více perel než vlasů na hlavě. Kotníky nohou, které měla podle tamějšího zvyku odkryty, jí zdobily dva carcajes (to jsou maurské sponky na nohách) z ryzího zlata, vykládané drahými kameny; stály jejího otce asi deset tisíc dublonů stejně jako její náramky, jak mi později řekla. Také měla množství perel, na které jsou Maurky nesmírně pyšné a ješitné; proto je mezi Maury více perel než u všech ostatních národů; o otci Zoraidině se vyprávělo, že má nejkrásnější perly v celém Alžíru a mimoto ještě přes dvě stě tisíc španělských dukátů; tím vším vládla nynější moje paní."

"Ze zbytků krásy, které jí zůstaly po velkém utrpení, možno souditi, jak byla krásná za dnů šťastných; víte zajisté, že krása žen má svá období, a vzrůstá nebo upadá podle okolností, a jest téměř jisto, že duševní strádání jí zvětšuje nebo zmenšuje nebo ničí úplně. Byla tehdy překrásná, neviděl jsem dosud nic krásnějšího a poněvadž byla ke mně nesmírně laskavá, zdálo se mi, že jest bohyní, která mi přišla z nebe na pomoc."

"Když se přiblížila, vyprávěl jí otec, že jsem otrokem jeho přítele Arnauta Mami a hledám byliny na salát. Směsí jazyků se mne tázala, jsem-li šlechtic a proč nejsem vykoupen? Řekl jsem jí, že jsem už vykoupen a že může posoudit z patnácti set soldanů, které za mne byly vyplaceny, jak si mne pán vážil. Tu pravila: .Opravdu, kdybys patřil

mému otci, nedal by tě ani za dvakrát tolik, o to bych se už postarala, poněvadž vy křesťané lžete při každém slově a vynášíte svoji chudobu, abyste Maury oklamali!' .Máte pravdu, paní,' řekl jsem, .ale já jsem jednal a jednám a budu jednati se svým pánem poctivě, jako s každým na světě.' .A kdy odjedeš?' tázala se Zoraida. .Myslím, že zítra, chci odcestovati francouzskou

lodí, která odjíždí zítra.' Nebylo by lepší odjeti lodí španělskou,' pravila Zoraida, 'neboť Francouzi jsou vaši nepřátelé?' Jest sice jisto, že přijíždí loď ze Španělska', odpověděl jsem, 'ale odjedu již zítra, neboť prahnu po setkání se svými drahými tak, že nemohu se zdržeti, abych vyčkal lepší příležitosti, byť i sebe výhodnější.'"

„Máš ve své vlasti ženu a toužíš snad po shledání s ní?“ tázala se Zoraida. „Nejsem ženat, ale zavázal jsem se, že se ožením, až se vrátím.“ Je krásná dáma, se kterou se chceš oženiti?“ řekla Zoraida. „Abych pravdu řekl,“ odpověděl jsem, je tak krásná, že je ti nesmírně podobna.“ Její otec se tomu srdečně smál a pravil: „Při Alláhu, to je opravdu krásná, neboť moje dcera je nejkrásnější v celém našem království; nevěříš-li, podívej se na ni a uvidíš, že mám pravdu.“

„Téměř celý hovor nám tlumočil otec Zoraidin, mluvící dokonaleji tou řečí; ona sice také mluvila tím smíšeným jazykem, ale více užívala posunků než slov. Při naší rozmluvě náhle přiběhl nějaký Maur a oznamoval, že čtyři Turci vnikli do zahrady a trhají nezralé ovoce. Stařec se polekal a Zoraida také; jest známo, že Maurové se bojí Turků, hlavně vojáků, kteří jsou nesmírně drzí a zacházejí s Maury, svými poddanými, jako s otroky. Otec pravil Zoraidě: ‚Dcero, vrať se domů a zavři se, já zatím promluví s těmi psy. Ty, křesťane, vezmi si byliny a odejdi; Alláh tě ochraňuje na cestě do tvé vlasti.‘“

„Uklonil jsem se a on odešel za Turky a nechal mne samotného se Zoraidou, tvářící se, jako by chtěla odejít podle jeho rozkazu; Zoraida, jakmile zmizel za stromy, se obrátila a se slzami v očích zvolala: ‚Amejí, křesťane, amejí?‘ to jest: ‚Odejdeš, křesťane, odejdeš?‘ ‚Zajisté, paní, ale s tebou,‘ odpověděl jsem, ‚očekávej mě o jumě a neobávej se, poněvadž určitě odjedeme do země křesťanské.‘ Mluvil jsem s ní tak, aby dobře rozuměla; objala mě kolem krku a vrávo-rajíc obrátila se k domu, a tu nás potkala náhoda, která mohla zle skončiti, ale nebe nás zachránilo; zahlédl nás v objetí její otec vraceje se, když zahnal Turky, i my jsme poznali, že nás vidí; ale vtipná a rozumná Zoraida objala pevněji moji šíji, hlavu mi položila na prsa, klesala v kolenou a tvářila se omdlelou; já jsem předstíral, že ji držím pouze z donucení.“

„Otec k nám přispěchal a tázal se dcery, co se jí přihodilo, a protože mlčela, řekl: ‚Asi omdlela strachem z těch psů,‘ a vzal ji z mé náruče; ona vzdychla a s pláčem volala: ‚Amejí, křesťane, amejí.‘ ‚Jdi, křesťane, jdi. Ale její otec pravil: ‚Není třeba, dcero, aby odcházel, neboť ti neublížil. Turci již odtáhli, nestrachuj se, nic se ti nestane, vždyť ti říkám, že Turci na moje přání odešli.‘ ‚Pane, poděsili ji,‘ pravil jsem jejímu otci. ‚Ale poněvadž si přeje, abych odešel, nechci překážeti; pokoj s tebou, a dovol mi přijít zase do tvé zahrady pro byliny, neboť můj pán tvrdí, že nikde nejsou lepší pro salát než zde.‘ Jen přijď! kdykoliv,‘ řekl Hadži Murat, ‚ani ty, ani ostatní křesťané ji neobtěžují; moje dcera chce říci, aby odešli Turci, a ne ty, nebo že máš už jít pro byliny.‘“

„Potom jsem se s nimi rozloučil a ona odešla smutně s otcem; já jsem si prohlédl pod záminkou bylin se zájmem celou zahradu, vchody a východy, dům, vůbec vše, co by se nám mohlo hoditi při únosu. Pak jsem odešel a vypravoval o všem Poturčenci a soudruhům a nedočkavě jsem počítal hodiny, kdy už budu moci sevřít v náručí své štěstí, krásnou Zoraidu. Konečně se přiblížil den, po kterém jsme prahli; a poněvadž jsme se řídili plánem přesně a obratně vymyšleným, podařil se nám.“

„Den potom, co jsem mluvil se Zoraidou v zahradě, přistál Potur-čenec večer nedaleko domu otce krásné Zoraidy. Veslaři byli již připraveni a ukryti na různých místech okolí. Všichni na mne čekali rozrušení a bojácní, chtějíce přepadnouti loď, kterou viděli; nevěděli, že jsme smluveni s Poturčencem, a mysleli, že násilím se zmocní lodí, pobijí Maury a dostanou se na

svobodu. Když jsem se se svými přáteli objevil, přiblížili se k nám všichni, kteří byli ukryti. Bylo to v době, kdy jsou už krámy v městě zavřeny a v celém okolí není nikoho. Když jsme byli pohromadě, radili jsme se, máme-li nejprve přinést Zoraidu nebo přemoci maurské veslaře, najaté na lodi; tu přiběhl Poturčenec a žádal nás, abychom se dlouho nerozmýšleli, že je nejpříhodnější doba, poněvadž jeho Maurové nemají žádné podezření a téměř všichni spí. Zpravili jsme jej o své bezradnosti a on nám řekl, že se nejprve musíme zmocnit lodice, to že nám nedá příliš práce, a potom ať dojdeme pro Zoraidu."

"Poslechli jsme jeho rady a vstoupili jsme bez meškání za jeho vedení na loď; on vstoupil první a s vytasenou šavlí maursky zvolal: 'Nikdo z vás ať se nepohne, nechce-li ztratit život!' Mezitím vstoupili na loď všichni křesťané. Maurové, kteří byli celkem zbabělí, vidouce, že s nimi takto mluví velitel, dali se bez odporu majíce málo

nebo žádné zbraně svázat křesťany, kteří jim vyhrožovali smrtí, ozvou-li se. Potom část křesťanů zůstala na stráži a já s ostatními za vedení Poturčencova jsem odešel do zahrady Hadži Muratovy; vrata se otevřela, jako by nebyla ani zamčena, a my jsme se tiše a nepozorovaně přiblížili k domu."

"Krásná Zoraida nás čekala u okna a zpozorovavši nás, tázala se tiše, jsme-li nizarani, jako by se ptala, jsme-li křesťané. Řekl jsem jí, že ano, aby vyšla. Když mě poznala, beze slova v okamžiku vyšla, krásná, velkolepě vystrojena, že to neumím ani vyličiti. Uchopil jsem její ruku a líbal jsem ji. Poturčenec i ostatní přátelé učinili totéž, co viděli činit nás, a zdálo se, že jí děkujeme, uctívajíce ji jako paní své svobody. Poturčenec se jí tázal maursky, kde je její otec. Odpověděla, že spí v zahradě. 'Budeme nuceni jej probuditi, zajmouti a vzíti všechny cenné věci v zahradě s sebou.' 'Ne,' zvolala, 'otci nesmíte ublížiti a cenné věci jsem vzala všechny já sama, stačí, abychom zbohatli a byli šťastni; počkejte chvíli a uvidíte!' Po těch slovech odešla, žádajíc nás, abychom zůstali tiši. Tázal jsem se Poturčence, co s ní vyjednával, a on mi to vyprávěl; řekl jsem mu, že musí poslouchati Zoraidu, která již přinášela malý vak naplněný dukáty, že je sotva unesla."

"Ale zatím se naneštěstí probudil její otec, zaslechnuv v zahradě hluk, přiběhl k oknu a poznal ve všech křesťany; ihned začal hlasitě a rozčileně arabsky křičeti: 'Křesťané! Křesťané! Lupiči! Lupiči!' Toto volání nás všechny nesmírně poděsilo, ale Poturčenec tuše nebezpečí, a jak na tom záleželo skončit podnik, než bude křik zaslechnut, běžel s několika našinci k Hadži Muratovi; já jsem zůstal u Zoraidy, která mi klesla ve mdlobách do náručí. Za chvíli se Poturčenec pospíšiv si s dílem vrátil s Hadži Muratem, majícím spoutané ruce a zacpaná ústa, že nemohl volat o pomoc; vyhrožovali mu, ozve-li se, že jej usmrtí. Jakmile jej dcera uviděla, zastřela si oči; její otec se zhrozil nevěda, že je s námi smluvena."

"Pak jsme hbitým během rychle vstoupili na loď, kde nás již se strachem očekávali. Asi ve dvě hodiny s půlnoci byli jsme všichni na lodici a tam jsme sundali Zoraidinu otcí pouta a šátek z úst; Poturčenec mu nařídil, aby mlčel, nebo že zemře. Jakmile však uviděl svoji dceru, začal bolestně naříkat, neboť zpozoroval, že ji objímám a ona že to klidně snáší; přece však nevolal o pomoc, aby Poturčenec nevyplnil svou vyhrůžku."

"Když jsme se chystali spustit vesla, prosila Zoraida Poturčence, aby mi řekl, abych propustil otce a ostatní Maury, jež yiděla v pou-

těch, že raději skočí do moře, než by viděla svého otce, kterýji tolik miloval, v zajetí svou vinou. Poturčenec se mne tázal na radu a já jsem souhlasil; on však tvrdil, že je to nemožné,

poněvadž by jistě pobouřili celý kraj i město a poslali za námi několik lehkých fregat, které by nám zabránily přistáti i dále plouti a vůbec uniknouti; ale že je můžeme osvoboditi, jakmile se vrátíme do vlasti."

"S tím jsme souhlasili všichni i Zoraida zvěděvši, proč jí nevyhovujeme, byla upokojena; potom všichni odvážní veslaři mlčky a radostně se uchopili vesel a vypluli směrem k ostrovu Mallorce, nejbližší to křesťanské zemi, důvěřující v ochranu boží. Severní vítr, který poněkud rozbouřil moře, přinutil nás, abychom pluli podél břehu směrem k Oránu; obávali jsme se, aby nás neuviděli ze Sar-gelu, ležícího asi šedesát mil od Alžíru, nebo abychom, nepotkali gaT lej vracející se z obchodní cesty z Tetuanu; všichni jsme doufali, že potkáme-li loď kupeckou, ne loupežnickou, nejen že nezahyneme, ale dobudeme jí a na ní šťastně dokončíme svoji cestu. Zoraida tiskla svůj obličej do mých dlaní, aby nespátřila otce, a prosila Lelu Má-rien o pomoc."

"Pluli jsme asi třicet mil, když jsme za svítání spatřili pustou a opuštěnou zemi, vzdálenou na tři dostřely; zajeli jsme přesto dále do moře, které se utišilo, avé vzdálenosti dvou mil mělo se vystřídati mužstvo u vesel, aby se mohlo občerstviti, neboť loď byla dobře zásobena. Ale veslaři prohlásili, že nebudou odpočívati, aby pojedli ti, kteří neveslují, oni že vesel z rukou nedají. Uposlechli jsme jich; zatím se zdvihl silný vítr, takže roztáhli plachty, ustali veslovati a obrátili se k Oránu, neboť jinam nemohli. Potom jsme rychle pluli více než osm mil za hodinu se strachem, že potkáme nějakou loupežnou loď."

"Dali jsme jísti i maurským veslařům, kterým Poturčenec slíbil svobodu při první příležitosti. Totéž slíbil otci Zoraidinu, který řekl: Čehokoliv jiného se mohu nadít od vaší šlechetnosti, křesťané, ale nedomnívejte se, že jsem takový hlupák, abych věřil, že mi vrátíte svobodu, když jste mě zajali, ač vydávající se ve velké nebezpečí; tím méně vám věřím, že víte, kdo jsem a jaký prospěch můžete mít z mého výkupu; ale nabízím vám jakékoliv výkupné za sebe i za tuto nešťastnou dceru, nebo za ni samotnou, která je největší a nejlepší částí mé duše."

"Po těchto slovech plakal tak žalostně, že jsme s ním měli soucit; Zoraida dojata jeho pláčem se zvedla od mých nohou a šla otce obejmout a plakala s ním, že mnozí z nás se neudrželi slz. Jakmile její

otec však spatřil její slavnostní úbor a šperky, řekl jí: Jak to přijde, dcero, že jsi tak vystrojena, vždyť včera večer jsem tě spatřil v domácích šatech a nemělas času k přestrojení a nesdělil jsem ti nic radostného, nad čím by ses měla radovati vystrojením a vyšperkováním, které jsem ti mohl dáti v dobách šťastnějších? Vysvětli mi to, neboť mě to více překvapuje než neštěstí, které mě stihlo.' Poturčenec nám překládal slova Maurova; Zoraida neodpovídala."

"Když však Maur uviděl v rohu lodice vak, do kterého uschovával šperky, a věda určitě, že jej nechal v Alžíru, užasl ještě více a žádal ji, jak se dostal do našich rukou a co je uvnitř. Poturčenec nečekaje na odpověď Zoraidinu pravil: .Netažte se, pane, Zoraidy, řeknu vám něco, z čeho se všechno dovíte; vezte tedy, že jest křesťankou, že nás zbavila pout a vysvobodila z otroctví a jde s námi dobrovolně; myslím, že jest šťastna jako ten, kdo vyvázl ze tmy, ze smrti na světlo a do života ze zatracení k slávě věčné.'"

"Mluví pravdu ten muž?' tázal se Maur. .Ano,' zněla odpověď. Jsi skutečně křesťankou,' zvolal Maur, 'a zradila jsi svého otce nepřátelům?' Zoraida odpověděla: Jsem křesťankou, ale nezradila jsem tě; nechtěla jsem tě nikdy opustiti ani ti ublížiti, ale pouze sobě prospěti.' 'A čím jsi sobě prospěla, dcero?' Zoraida na to: .Otaž se Lely Márien, ať ti odpoví.'"

"Po těchto slovech vrhl se Maur neuvěřitelně prudce do moře, a byl by zcela určitě utonul, kdyby jej široké a volné šaty neudržely nad vodou. Zoraida prosila, abychom jej zachránili i vytáhli jsme ho společným úsilím za almalafu téměř utopeného a omdlelého; Zo-raidajej oplakávala něžně a bolestně jako mrtvého."

"Obrátili jsme ho tváří k zemi, aby z něho vytekla voda; vzpamatoval se až za dvě hodiny, kdy se vítr změnil a hnal nás k zemi, že jsme musili veslovati, abychom na ni nenarazili; ale naštěstí jsme přistáli v zátocě blíže malého mysu Cava Rumia, jak jej nazývají Maurové, a to znamená mys Špatné Křesťanky; maurská pověst vypráví, že v těchto místech je pohřbena La Cava, která uvedla Španělsko ve zkázu, poněvadž cava jest tolik jako špatná žena a rumia křesťanka; na tom místě zřídka kdo zakotví, neboť to pokládají za špatné znamení. Pro nás zakotvení v této zátocě nebylo úkrytem špatné ženy, ale znamenalo štěstí, poněvadž moře bylo neklidné. Rozestavili jsme stráže na břehu a nepustili vesel; nasýtli jsme se ze zásob Poturčen-cových a žádali jsme Boha i Matku Boží z plna srdce o pomoc, abychom mohli šťastně s její pomocí ukončiti svůj záměr."

"Povolili jsme prosbám Zoraidiným a osvobodili jejího otce

a ostatní spoutané Maury, neboť neměla odvahy a její dobré srdce nemohlo snést, aby její otec a krajané byli zajati. Řekli jsme jí, že to učiníme v okamžik odjezdu, neboť nemohlo nás pro ně stihnouti neštěstí na opuštěném místě. Naše prosby byly nebem vyslyšeny, vítr se obrátil, moře se uklidnilo a vybízelo nás, abychom se znovu vydali na cestu. Pak jsme osvobodili Maury a dopravili je po jednom na břeh, nad čímž užasli; při převážení na břeh se Zoraidin otec vzpamatoval a pravil: „Proč myslíte, křesťané, že ta ničemná holka jáásá, že mi dáváte svobodu? Domníváte se, že z dětinské lásky? Ne, pouze proto, že bych překážel svou přítomností jejím špatným choutkám, až ji napadne jim hovět; nedomnívejte se, že změnila víru z poznání, že vaše je lepší, ale poněvadž dobře ví, že ve vaší zemi se může oddati nepočetnosti lépe než u nás.“

Já a druhý křesťan jsme jej drželi za ruce, aby něco neprovedl; tu se obrátil k Zoraidě a zvolal: „Nestoudné děvče, pošetilá dívko! Kam odjíždíš slepě s těmito psy, našimi přirozenými nepřáteli? Prokleta buď hodina, kdy jsem tě zplodil, a radost a péče, se kterou jsem tě vychoval!“ Pozoruje, že by jeho řeč trvala dlouho, vysadili jsme ho rychle na břeh a odtamtud ještě hlasitě proklínal žádaje Alláha, aby nás zničil, zahubil; zdáli, když už odpluvše nemohli jsme slyšet jeho slov, jsme viděli, jak si rve vlasy a vousy a vrhá se na zem; ale náhle hlasitě zvolal, že jsme ho zaslechli: „Vrať se, drahá dcero, odpustím ti vše, nech těm lidem peníze, ale vrať se potěšit zarmouceného otce, který zemře nad tvou ztrátou, zde v pustině, odejdeš-li.“

"Zoraida uslyševši to s pláčem mu řekla: „Pros Alláha, otče můj, aby Lela Márien, která ze mne učinila křesťanku, tě utěšila v tvé bolesti. Alláh ví, že jsem nemohla jednati jinak, že mne tito křesťané nepřinutili k odjezdu; i kdybych s nimi nechtěla jíti, nemohla bych zůstat doma, neboť mé srdce žádalo, abych vykonala skutek, který se mi zdá dobrý a tobě, milovaný otče, špatný.“

"Otec jí však už neslyšel a my ho již nespatriili; snažil jsem se Zo-raidu potěšiti a potom jsme se pozorně vydali na cestu podporováni větrem doufajíce, že druhého dne ráno spatříme břehy španělské. Ale štěstí obyčejně nebývá dokonalé, doprovází je zlo, které je zničí; náš osud nebo kletby pronesené Maurem - neboť kletby otcovy jsou vždy strašné - chtěly, abychom, když jsme se octli na širém moři a když jsme ve tři hodiny v noci vypluli s rozvinutou plachtou a zvednutými vesly, neboť to příznivý vítr dovoloval, viděli v měsíčním jasném

světla loď s rozvinutými plachtami, která kormidlo chýlila nalevo; jela před námi, takže jsme musili rychle spustiti plachty,

abychom na ni nenarazili. Také oni pracovali kormidlem, aby nás nechali přejeti."

"Přistoupili ke kraji korábu a tázali se nás, kdo jsme a odkud přicházíme; mluvili francouzsky a proto Poturčenec řekl: „Mlčte, jsou to asi francouzští korzáři, kteří plení!“ Uposlechli jsme jeho rady a mlčeli; ale jakmile jsme byli trochu stranou, takže zůstali pod větrem, vystřelili náhle ze dvou děl, a zdálo se, že koule byly na jednom řetěze, neboť ranou nám rozrazili stěžeň a srazili jej do moře; druhá koule prorazila střed naší bárky, ale nikoho nezranila; když jsme pozorovali, že se potápíme, volali jsme o pomoc a prosili, aby nás vzali nalod’."

"Svinuli plachty, spustili na moře loď, do níž vstoupilo asi dvanáct ozbrojených Francouzů s puškami a doutnáky, a přispěchali nám na pomoc; vidouce náš malý počet a že toneme, přijali nás na svou loď a oznámili nám, že nás potrestali za nezdvořilost, které jsme se dopustili neodpověděvše."

"Poturčenec uchopil vak se jménem Zoraidiným a vhodil jej nepozorovaně do moře. Francouzové nás vzali s sebou, vyzvěděli na nás vše, co chtěli, a okradli nás o všechno jako své největší nepřátele; Zo-raidě vzali, obroučky na nohou; to vše mne nezarmucovalo, ale strachoval jsem se, abyji neoloupili o skvost drahocennější, než kterými byla ozdobena a jehož si nejvíc vážila. Ale lidé takoví jsou žádostiví jen zlata a peněz a těmi se nikdy neukojí jejich lakota, která byla tentokráte taková, že by nám byli vzali i oděv, kdyby byl měl nějakou cenu."

"Někteří navrhovali, aby nás v plachtě hodili do moře, neboť chtěli přistáti v španělských přístavech, vydávající se za Bretonce; a kdyby nás přivezli živé, prozradili by svoji loupež a byli by potrestáni; ale kapitán, který okradl moji drahou Zoraidu, se rozhodl, že nezakotví v žádném španělském přístavu, neboť byl se svým lupem spokojen, a v noci se přičiní, aby se dostal úžinou gibraltarskou do Rochelle, odkud byl vyplul. Smluvili se, že nám darují člun a zásoby ke krátké plavbě; učinili to den potom, když se ukázalo na obzoru Španělsko. Při pohledu na ně zapomněli jsme na všechna neštěstí a bídu, jako by nás nebyla potkala; taková je radost z nabyté svobody."

"V poledne nás naložili do loďky, dali nám dva soudky vody a něco sucharů a kapitán v návalu lítosti daroval Zoraidě asi čtyřicet zlatých dukátů a zakázal uloupiti jí šat, který nyní na sobě má. Vstoupili jsme do loďky a poděkovali za dobro, více rozradostněni než

smutni; oni pluli širým mořem k úžině a my k zemi, která se objevovala. Veslovali jsme rychle, takže ještě za světla byli bychom mohli přistáti; ale té noci byla obloha temná a měsíc nesvítíl, a poněvadž jsme nevěděli, na kterém místě se nalézáme, obávali jsme se přistáti, abychom při přistání nenarazili na skalisko nebo daleko od lidských příbytků; ale mnozí z nás si přáli zakotviti třeba u skaliska nebo na místě neobydleném, že se tak vyhneme lodím tetuanských korzářů, vyplouvajících v noci z Berberska, ráno loupících v Španělsku a vračejících se vyspat domů."

"Konečně jsme se dohodli, že se pomalu přiblížíme, bude-li moře klidné, a zakotvíme kdekoliv. Před půlnocí jsme se přiblížili k vysoké hoře, zdvihající se dále od pobřeží, takže jsme mohli bezpečně na pobřeží. Vystoupili jsme na břeh, políbili zemi děkujíc Bohu se. slzami štěstí v očích za pomoc, kterou nám poskytl. Vynesli jsme z lodi zbylé potraviny, loď

jsme dopravili na zem a z opatrnosti jsme vystoupili dosti vysoko ria horu, neboť dosud se naše srdce vzpíralo víře, že jsme opravdu v křesťanské zemi."

Jitro nastalo později, než jsme si přáli; vystoupili jsme na vrchol hory, abychom se rozhlédli po nějaké vsi nebo pastýřské chatrči, ale nespatriili jsme ani vesnice, ani člověka, ani pěšiny, ani silnice. Přesto jsme se rozhodli, že se vydáme do kraje, kde bychom se snadno dověděli, kde se nalézáme; nejvíce mě zarmucovalo, že Zoraida musila jíti pěšky tou neschůdnou krajinou, a ačkoliv jsem ji několikrát nesl, unavovala ji více moje únava, než ji osvěžil ten odpočinek; nepřipustila, abych se dále namáhal; kráčela trpělivě a vesele se mnou ruku v ruce; asi po čtvrt míli cesty zaslechli jsme zvuk rolničky, neklamné to znamení, že se nablízku pase dobytek; rozhlížejíce se po něm, zanedlouho jsme uviděli seděti pod korkovníkem chlapce pastýře, klidně a bezstarostně vyřezávajícího hůlku."

"Volali jsme na něho, ale on, jakmile nás spatřil, vyskočil; později jsme se dověděli, že se polekal Poturčence a Zoraidy, které nejprve spatřil v maurském šatě; myslil totiž, že všichni Berbeři světa se na něho rítí, utekl s neobyčejným spěchem vedle do lesa a jal se z plna hrdla křičeti: ‚Maurové, Maurové jsou zde! Maurové, Maurové, do zbraně, do zbraně!'"

"Byli jsme překvapeni jeho zvoláním a nevěděli jsme si rady, vědouce dobře, že chlapec vzbouří celý kraj a že pobřežní jízda při-chvátá se přesvědčit, co se děje, rozhodli jsme, že Poturčenec svlékne turecký šat a oblékne otrockou kazajku, kterou mu jeden z nás půjčil, ačkoliv zůstal v košili; a tak poroučejíce se do ochrany

Boha kráčeli jsme po cestě, kterou zmizel pastýř, připraveni, že náš napadne pobřežní jízda."

"A nemýlili jsme se, neboť ani ne za dvě hodiny uviděli jsme na rovině asi padesát jezdců, kteří se k nám tryskem blížili; jakmile jsme je spatřili, zastavili jsme se a očekávali jsme je. Když se přiblížili a zpozorovali, že jsme ubozí křesťané místo Maurů, zastavili se ustrnutí a jeden z nich se nás tázal, jsme-li snad my příčinou, pro kterou pastýř volal o pomoc. ‚Ano,‘ odpověděl jsem a chtěl jsem vyprávěti své příhody, odkud přicházíme a kdo jsme; ale jeden křesťan z naší tlupy poznal jezdce, který s námi mluvil, a přerušiv mě zvolal: ‚Díky Bohu, pánové, že nás tak šťastně vedl, neboť, nemýlím-li se, nalézáme se ve Vélez Malaga, a neseťřelo-li otroctví z mé paměti vzpomínku na vás, jste, pane, který s námi hovoříte, můj strýc, Pedro de Bustamante.'"

"Po těchto slovech seskočil ihned jezdec z koně a šel obejmout mladého muže, řka: ‚Vzpomínám si na tebe, drahý synovce; já i moje sestra, tvá matka, i ostatní žijící příbuzní oplakávali jsme tě jako mrtvého; ale Bůh nám nechal život, abychom se mohli s tebou potěšiti. Věděli jsme, že jsi v Alžíru; vidím z tvého šatu i z šatu tvých soudruhů, že jste zázrakem vyvázli z otroctví.‘ ‚Ano,‘ řekl mladý muž. ‚A budeme mít dosti času, abych vám vše pověděl.'"

‚Jezdci přesvědčivše se, že jsme vysvobození křesťané, seskočili a nabízeli nám své koně, na kterých bychom se záhy dostali do půldruhé míle vzdáleného města Vélez Malagy. Někteří z jezdců odešli pro lodici, o níž jsme jim řekli, a ostatní s námi odjeli do města; Zo-raida usedla za křesťanova strýce. Celé město nám vyšlo vstříc, neboť se dovědělo od kohosi, kdo jel napřed, o našem příchodu. Nedivili se ani osvobozeným otrokům, ani zajatým Maurům, poněvadž lidé v té krajině jsou zvyklí na obé, ale užasli nad krásou Zoraidinou, která byla tehdy v největším rozkvětu, neboť jednak obtížnou cestou, jednak štěstím, že jsme již v zemi

křesťanů, mimo nebezpečí, zbarvily se jí tváře krásnou červení; a neměl-li jsem oči zaslepeny láskou, zdála se mi nejkrásnější bytostí na světě, alespoň podle mé zkušenosti."

"Ihned jsme šli do kostela poděkovat Bohu za prokázanou milost. Zoraida vstoupivši do chrámu pravila, že vidí obličej podobné Lele Márien. Poučili jsme ji, že jsou to její obrazy, a Poturčenec jí sdělil, jak jen uměl, co znamenají, aby se jim klaněla jako Lele Márien, která k ní byla mluvila. Je velmi bystrá a snadno chápe, proto hned pochopila, co jsme jí o obrazech řekli."

"Potom nás odvedli a rozdělili po domech; Zoraida, Poturčenec a já odešli jsme do domu rodičů křesťana, který přišel s námi, dost zámožných, kde se k nám chovali se stejnou laskavostí jako k svému synovi. Zůstali jsme šest dní ve Vélezi; za tu dobu Poturčenec se o všem, čeho potřeboval, zpravil a odešel do Granady, aby se vrátil pomocí svaté inkvizice do církve; ostatní křesťané odešli do svých domovů a já jsem zůstal se Zoraidou sám; máje pouze dukáty, které dostala Zoraida od dvorného francouzského kapitána, koupil jsem osla, na kterém sem přijela; jsem dosud jejím otcem a štolbou, nikoli manželem, a jedeme do mé rodné obce se přesvědčit, žije-li můj otec, nebo nepotkalo-li některého z mých bratrů větší štěstí než mne; ač se domnívám, že kdybych měl sebevětší štěstí, že bych si ho nevážil tolik jako Zoraidy."

"Pokora, s jakou snáší Zoraida chudobu, a její touha stát se křesťankou jsou nesmírné i obdivuji se jí a pokládám za svoji povinnost sloužiti jí po celý život; moje štěstí a touhu býti jejím a ona mou ruší pouze nejistota, neboť nevím, naleznu-li ve své vlasti nějaké místo, kde bych s ní mohl žít, změnil-li čas a smrt poměry v jmění a životech mého otce a bratrů a naleznu-li někoho, kdo mě pozná, nebudou-li naživu."

"To je celý můj příběh, pánové, usud'te sami, je-li zajímavý a nezvyklý; poznamenávám, že bych jej byl chtěl vyprávět stručněji, ač jsem z obavy, abych vás šíří svého vyprávění nenudil, mnohé vynechal."

KAPITOLA XLII.

o dalších příhodách v hospodě a o jiných důležitých událostech.

To dopověděv otrok zmlkl a don Fernando pravil: "Opravdu, pane setníku, vyprávěl jste nám tu zvláštní příhodu tak zajímavě a poutavě jako jest příhoda sama; celé vyprávění jest podivné a nevšední, plné zajímavých podrobností, a udivuje všechny posluchače. Se zájmem jsme vás vyslechli, a kdybyste vyprávěl až do rána, poslouchali bychom rádi ještě jednou od počátku." Potom don Antonio a ostatní nabízeli mu svou pomoc tak laskavě a upřímně, že setník vzal zadost jejich dobrou vůlí; don Fernando zvláště jej žádal, aby jel s ním, že požádá svého bratra markýze, aby byl kmotrem při křtu Zo-raidině; že jej sám vypraví, aby se mohl vrátiti domů důstojně, jak to jeho postavení vyžaduje. Otrok však zdvořile poděkoval a nabídky šetrně odmítl.

Nastal večer a u hostince zarazil kočár s několika sluhy na koních. Žádali o nocleh a hostinská jim oznámila, že vše jest již zadáno. "Ať je to jakkoliv," odpověděl jeden z jezdců, který vstoupil do místnosti, jistě budete mít nějaké místo pro pana sudího." Hostinská zaslechnuvši toto jméno se ulekla a pravila: "Pane, nemám postelí; veze-li Jeho Milost pan sudí postel s sebou, a jistěže veze, ať vstoupí, přenecháme mu já a můj muž svoji světnici."

"Dobře," na to sluha; zatím z vozu vystoupil muž, jehož oděv prozrazoval jeho úřad i hodnost, neboť dlouhý kabát s vyloženými rukávy ukazoval, že je soudcem, jak byl sluha řekl.

Za ruku vedl asi šestnáctiletou dívku v cestovním oděvu, tak milou, líbeznou a hezkou, že všichni užasli, a nebýt Dorotey, Luscindy a Zoraidy, tvrdili by, že taková krása je k nalezení.

Don Quijote spatřil sudího a dívku a pravil: "Vstupte, Milosti, beze strachu do tohoto hradu a zůstaňte v něm; ač je těsný a nepohodlný, není místa pod sluncem tak těsného a nepohodlného, kam by se nevešly zbraně a učenost, hlavně, když jsou provázeny tak krásnou dívkou jako je ta, Vaše Milosti, která provází vaši učenost; takové kráse se mají nejen otvírati hrady, ale i uhýbati skály a rozestupovati vrchy, aby jí učinily cestu. Vejděte, Milosti, do tohoto ráje,

naleznete zde hvězdy a slunce, které mohou být společníci nebi, které Vaši Milost doprovází; zde naleznete výkvět zbraní i krásy."

Sudí byl překvapen řečí dona Quijota, a prohlížel si jej pozorně, divě se jeho vzezření i slovům a nevěda, co by řekl; užasl, když uviděl Luscindu, Doroteu a Zoraidu, které, dověděvše se o nových hostech a krásné dívce, o níž jim vyprávěla hostinská, přišly ji uvítat; zatím don Fernando, Cardenio a farář oslovili je rozumněji, a učinili jim nabídky dvornější. Pan sudí byl opravdu udiven vším, co viděl a slyšel; krasavice se pozdravily s jeho dcerou. Sudí záhy poznal, že mluví se vznešenými lidmi, ale oděv, podoba a slova dona Quijota jej mýlila; když se všichni uvítali a přesvědčili se o pohodlí v hostinci, bylo umluveno, že ženy budou spáti v známé už komoře a muži že zůstanou před nijako na stráži; sudí rád dovolil, aby jeho dcera šla spáti, k dámám, což udělala radostně. Z polovice lůžka, které přivezl sudí, a z chatrného lože hospodského upravily si lůžko lepší, než myslyly.

Otrok hned při spatření sudího pocítil tlouci srdce a měl tušení, že se setkal s bratrem; tázal se proto sluhy, který jej doprovázel, jak se jmenuje jeho pán a odkud pochází. Sluha mu řekl, že to jest licenciát Juan Pérez de Viedma a že slyšel, že pochází z koňských hor. Touto zprávou se otrok přesvědčil, že je to skutečně jeho bratr, který se na radu otcovou věnoval studiu; rozrušen a rozradostněn zavolal dona Fernanda, Cardenia a faráře a oznámil jim, co se děje a že sudí jest jeho bratrem. Sluha mu také prozradil, že jest určen do zámoří k soudnímu dvoru v Méjiku; a dívka, která jej doprovází, že jest jeho dcera, již matka zemřela při porodu, zanechavši veliké jmění, kterým velice zbohatl a jež mu s dcerou zůstalo.

Tázal se jich, má-li se k němu hlasití nebo se dřív přesvědčiti, zda by se bratr neurazil vida jej chudého a zda by jej radostně uvítal nebo naopak odmítl. "Nestarejte se, já to obstarám," nabídl se farář. "Konečně, můžete očekávati, pane setníku, že vás bratr laskavě přijme, neboť přívětivost a moudrost, se kterou jedná, ukazuje, že není nafoukaný ani necitelný a že zajisté uzná, co jsou obraty osudu."

"Přesto," pravil setník, "bych se chtěl dáti poznat znenáhla."

"Ujišťuji vás, že to zařídím k všeobecné spkojenosti," ujistil ho farář.

Mezitím byla večeře připravena a všichni zasedli ke stolu; jenom dámy a otrok večeřeli ve své světnici. Při večeři poznamenal farář: "Pane sudí, v Cařihradě, kde jsem byl po několik let zajatcem, jsem měl známého přítele, který se jmenoval stejně jako vy; byl to nejen

nejstatečnější z vojínů a pěchotních setníků Španělska, ale byl i stejně nešťastný jako statečný."

Jak se jmenoval ten setník, pane?" tázal se sudí. Jmenoval se," řekl farář, "Rui Perez de Viedma a pocházel z pohoří leonského; vyprávěl mi o svém otci a bratřích, a kdyby to nebyl on, domníval bych se, že mi vypráví pohádku, jaké vykládají stařeny v zimě u ohně. Vyprávěl mi, že jeho otec rozdělil své jmění svým třem synům, uděliv jim rady lepší než Katonpyvy; on sám vyvolil řemeslo válečné a za několik let, pro svou odvahu a poctivost, mimo niž pomocného ramene nehledal, se stal setníkem pěchoty a měl naději, že záhy dostane hodnost velitele sboru; ale osud mu byl nepříznivý a tam, kde hledal štěstí, ztratil svobodu, totiž v přešťastné bitvě u Lepanta, kterou nesčetní ostatní byli osvobozeni; já jsem byl zajat v Golete a v Cařihradě prošeďše různými osudy jsme se stali přáteli. Odtamtud odešel později do Alžíru, kde, jak jsem se dozvěděl, jej potkala nejpodivnější příhoda, jaká se kdy pod sluncem přihodila."

Farář stručně vyprávěl příběh Zoraidin a setníka. Sudí jej vyslechl pozorně, jako snad při žádném soudním výsledku. Když farář pověděl o Francouzích, jak oloupili křesťany v lodici a nechali v bídě jeho soudruha a krásnou Maurku, poznamenal, že neví, co se s nimi stalo, zdali se dostali do Španěl nebo odpluli-li do Francie.

Celé jeho vyprávění vyslechl stranou setník, pozoruje, jaký dojem to na bratra učiní; sudí vida, že farář skončil, povzdechl si, zaslzel a pravil: "Vězte, pane, že vaše vyprávění mě dojalo a že se nemohu zdržeti slz, které mi vstupují do očí přes všechno přemáhání a slušnost! Ten statečný kapitán, o němž jste vyprávěl, jest můj nejstarší bratr; byl statečnější a odvažnější než já a druhý bratr a zvolil si čestné a záslužné povolání vojína, jednu ze tří cest, které nám otec určil, jak jste se dověděl od svého přítele tehdy, když jste se domníval, že vám vypráví pohádku. Já jsem studoval a Bůh a moje příčinlivost mi pomohla k nynější hodnosti. Můj mladší bratr žije v Peru a jest tak bohat, že penězi, které dal mně a mému otci, splatil podíl, který dostal, ba ještě dal otci mnoho peněz, že může obdarovávat podle libosti, a mně, že jsem se mohl nákladněji držet na studiích a dosáhnouti nynějšího postavení."

"Můj otec dosud žije a chtěl by se před smrtí dovědět něco o svém nejstarším synu; prosí stále Boha, aby jej nezastihla smrt dříve, než spatří syna živého; překvapuje mě, že bratr během svých útrap, neštěstí i štěstí nezpravil otce o svém osudu, byť vždy rozumný; vždyť nemusil čekati na zázrak s hůlkou, aby získal peníze pro výkupné; nyní se strachují, zda jej ti Francouzové pustili nebo zabili, aby zatajili svoji loupež. Nebudu nyní na své cestě spokojen jako na počátku,

ale pojedu dále smuten a s bolestí. O, drahý bratře můj, kdybych se dopátral, kde jsi, vyhledal bych tě a pomohl ti z nesnází, třeba bych sám strádal! Ó, kéž by někdo sdělil našemu starému otci, že jsi živ; a třeba jsi byl zavřen v nejhlubším žaláři Berberska, byl bys odtamtud vysvobozen jméním otcovým, bratrovým i mým. O, krásná a dobrotivá Zoraido! Kéž bych ti mohl splatiti laskavost prokázanou mému bratru! Kéž bych mohl býti při znovuzrození tvé duše a při svatbě, ze které bychom se všichni radovali!" To vše volal sudí, dojat zprávami o svém bratru; všichni přítomní cítili s jeho zármutkem.

Farář pozoruje, že jeho úmysl a přání setníkovy se zdařilo, nechtěl déle všechny rozčilovati; proto vstal, odešel do pokoje Zorai-dina a vzal ji za ruku; Luscinda, Dorotea a dcera sudího ji doprovázely. Setníka čekajícího na jeho čin uchopil farář také za ruku a všichni vešli do světnice, ve které sedělo panstvo; farář pravil: "Neplačte, pane sudí, a těšte se ze štěstí, které

vás potkalo, neboť zde jest váš drahý bratr a vaše krásná švakrová; ten, který před vámi stojí, jest setník Viedma, a tato krásná Maurka jest jeho dobrodějka. Francouzi, o nichž jsem vám vyprávěl, je ožebračili, abyste vy mohli ukázati štědrost svého šlechetného srdce."

Setník pospíchal, aby se objal s bratrem; sudí si jej z určité vzdálenosti prohlédl drže jej za ramena a poznav jej objal ho se slzami štěstí v očích; většina přítomných se nezdržela a plakala s ním. Jak se bratři vítali, jaké city si projeví, nelze si ani pomyslet, natož vypsati. Stručně si vyprávěli své osudy, dokazovali si svou bratrskou lásku, hned sudí objímal Zoraidu nabízející jí svůj majetek, hned zase žádal svou dceru, aby ji objala, hned všichni plakali nad krásnou křesťankou a nejkrásnější Maurkou. Don Quijote pozoroval mlčky ty podivné události, přičítaje je k smyšlenkám svého potulného rytířství.

Smluvili se, že Zoraida a setník odjedou s bratrem do Sevilly zpravit otce o svém návratu, aby mohl býti přítomen svatbě i křtu Zorai-dinu, poněvadž sudí nemohl upustiti od své cesty, neboť měl zprávu, že za měsíc vypluje loďstvo ze Sevilly do Nového Španělska, a mrzelo by jej, kdybyje promeškal. Vůbec všichni byli spokojeni a rozradostněni šťastným zakončením otroctví; a poněvadž byla téměř půlnoc, rozhodli se, že půjdou pro zbytek noci na lože.

Don Quijote prohlásil, že bude hlídati hrad, aby jej nenapadl nějaký obr nebo potulný darebák, dychtivý uloupiti poklad krásy, nalézající se v hradě. Všichni, kdo ho znali, mu děkovali a vyprávěli sudímu o divném bláznovství dona Quijota, což jej velice pobavilo.

Jenom Sancho byl rozzloben, že jdou spát tak pozdě, ale lehl si pohodlněji než ostatní, ulehnuv na postroj svého ušáka, který jej brzo potrestal, jak se brzy dovíme.

Když dámy odešly do své komory a ostatní ulehli porůznu, vyšel don Quijote z hospody na stráž, jak prohlásil. Před svítáním zaslechly dámy hlas tak zvučný a příjemný, že pozorně poslouchaly, hlavně Dorotea, ležící vedle dcery sudího, doni Clary de Viedma, poněvadž nespala. Žádná z nich nevěděla, kdo zpívá tak krásně bez doprovodu hudebního nástroje. Chvillemi myslily, že se zpěv ozývá ze dvora, chvílemi ze stáje; tu přistoupil Cardenio ke dveřím světnice a pravil: "Kdo nespí, ať poslouchá zpěv mezkaře, který jest opravdu čarovný."

"Slyšíme jej, pane," odpověděla Dorotea; Cardenio odešel a Dorotea pozorně vyslechla tuto píseň:

KAPITOLA XLIII.

o roztomilém příběhu mezkaře a jiných divných událostech, které se v hospodě sběhly.

Já jsem námořníkem lásky, na propasti oceánu jejího se nyní plavím bez naděje na přístav.

Pluji v dálku za hvězdičkou, jež mi z nebe pokyvuje, krásnější a zářivější nežli spatřil Pálinurus.

Kam mě vede, toho nevím, v bezradnosti tedy pluji, duše moje sleduje ji plna strachu a zas štěstí.

Nepřístupná odmítavost, cudnost přemíru přehnaná, toť jsou mraky, jež ji kryjí, když ji nejvíc volá touha.

Jasná, zářivá hvězdičko,

ohřej mě svým čistým světlem! Jakmile mi v mraku zajdeš,

smrti mé chvíle uhodí.

Zpěvák umkl a tu Dorotea usoudila, že by i Clara měla slyšeti ten krásný hlas; i pohnula jí a budíc ji pravila: "Odpusť mi, dítě, že tě budím, ale chci, abys slyšela nejkrásnější hlas, jaký jsi dosud kdy zaslechla." Clara se probudila a zpočátku v rozespalosti nerozuměla, co jí Dorotea říká; když jí to opakovala, zpozorněla; jakmile uslyšela dva verše, které zpěvák dále zazpíval, přepadl ji takový strach, jako by onemocněla nebezpečnou horečkou; objala vroucně Doroteu

a pravila jí: "Ach, drahá paní, proč jste mě probudila? Byla bych nyní nejšťastnější, kdybych nevnímala zrakem ani sluchem, abych toho nešťastného pěvce neviděla a neslyšela."

"Co to říkáš, dítě? Vždyť to prý zpívá mežkař."

"Ne, je to majitel několika vesnic," zvolala Clara, "a je pánem mé duše, jež mu nikdy nebude odňata, ne-opustí-li ji sám."

Dorotea byla udivena vroucími slovy dívčinými a myslila, že předstihují její rozum a její mládí; proto jí pravila:

"Nerozumím vám, slečno Claro; řekněte mi rozumně, co znamenají vaše slova o duši, vesnicích a pěvci, jehož zpěv vás tak rozrušil! Ale nyní mlčte, poněvadž se nechci tišením vašeho leknutí připraviti o potěšení slyšeti zpěváka; začíná zpívati nové verše novou notou."

"Ano," řekla Clara, a aby ho neslyšela, zakryla si uši rukama, což Dorotea nechápala; naslouchajíc bedlivě zpěvu, slyšela, že zpívá toto:

Přesladvá naděje moje,

jež se béřeš trním, hložíny,

nevzdávej se ještě boje

v cestě, již jsme vyvolili sami. Do očí pohlédni smrti,

jež nám marně hrozí, že nás zdrtí.

Bázlivce marná naděje

na čest, vítězství, úspěch neb slávu,

osud toužení rozvěje

tomu, kdo pevně nestaví hlavu

nešťestí, kdo z lásky k míru

v sílu svých schopností ztratil víru.

Láska prodává vždy draho i svoje štěstí; věc to zcela známá.

Neboť v světě není blaho větší nad to, které ona dává. Tot' věru častý lidský hřích: cenu vidět jen ve věcech drahých.

Lásky snaha neustává,

až se v možnost nemožno promění,

byť často sudba neblahá

v odpor lásce kladla své umění. Takovou mám víru v sebe, že si brzo snesu modré z nebe.

Hlas zmlkl a Clara zase plakala. To probudilo Dóroteinu zvědavost dovědět se příčinu jejího žalostného pláče a toho něžného zpěvu; i tázala se jí znovu, co chtěla předtím říci. Clara strachujíc se, aby ji neslyšela Luscinda, přitiskla se k Dorotei a tiše blízko jejího ucha, že ji druhá neslyšela, vyprávěla:

"Ten zpěvák, paní moje, jest synem šlechtice z království aragon-ského, pána dvou vesnic; bydlil naproti domu mého otce v hlavním městě a ač byly v oknech v zimě plátěné záclony a v létě žaluzie, přece mě ten šlechtic, který tam studoval, spatřil, nevím opravdu, zda v kostele či jinde; nakonec se do mne zamiloval a dával mi to najevo z oken svého domu posunky a četnými slzami, že jsem mu mu-sila uvěřit a že jsem jej počala milovat, nevědouc dobře, co ode mne žádá. Mimo jiné pohyby kladl jednu ruku do druhé naznačuje mi, že se se mnou ožení; byla bych tomu bývala ráda, ale neměla jsem matky a nikoho, komu bych se svěřila, a proto jsem nic v jeho prospěch nepodnikala; když otec odešel a jeho rovněž, nadzvedla jsem záclonu nebo okenici a ukázala se mu celá a tu se radoval a počínal si jako blázen."

"Zatím jsme se připravovali k odjezdu; on se o tom také dověděl, ale ne ode mne, poněvadž jsem s ním nikdy nemluvila. Onemocněl, asi z lítosti, a tak jsem se s ním nemohla ani pohledem rozloučiti; ale za dva dny jsem jej spatřila u vrat hospody, odtud asi na den cesty vzdálené, přestrojeného za mezkaře; kdybych si jej nebyla tak dobře do srdce vtiskla, nepoznala bych ho. Byla jsem překvapena a rozradostněna; pohlížel na mne, aby to otec nevěděl, neboť se před ním skrývá při setkání na cestách a v zájezdních hospodách a poněvadž vím, kdo to jest a že se z lásky ke mně vydává tolika námahám a únavě pěší cesty, trápím se k smrti a kam vstoupí nohou, obracím oči."

"Nevím, proč přichází a jak mohl uniknouti svému otci, který jej má velice rád, poněvadž nemá dědice a poněvadž je toho hoden, jak Vaše Milost uvidí. A ještě dodávám, že všechny ty písňe sám složil, neboť jak jsem zaslechla, je to nadaný student i básník. Jakmile jej uvidím nebo uslyším, děsím se a třesu, že jej otec pozná a uhodne naši lásku. Nemluvila jsem s ním nikdy, ale miluji jej tak, že nebudu moci bez něho žít. Více, paní, nevím o pěvci, který vás tak upoutal;

z jeho hlasu poznáte, že není mezkař, jak vy říkáte, ale pán lidí a vesnic, jak já tvrdím."

"Nemluvte už, doňo Claro," pravila Dorotea a zlíbala ji, "počkáme, až nastane den, neboť věřím v Boha, že přispějí k šťastnému zakončení vaší příhody, která měla tak čestný počátek."

"Ach, paní," pravila doña Clara, „jak mohu věřiti ve šťastný konec, když jeho otec je tak vznešený a bohatý, že podle jeho úsudku asi nemohu býti ani služkou jeho syna, natož ženou? A abych se provdala bez požehnání otcova, to neučiním za nic na světě; chci pouze, aby se ten mladík vrátil a nemyslil na mne; a snad se mi uleví na té dlouhé cestě, kterou nyní konáme, ač vím, že tento lék mi málo pomůže. Nevím, přičiněním jakého ďábla se stalo, že ve mně vznikla láska, kterou k němu chovám, neboť jsem mladá a on je mlád a domnívám se, že i on je asi v mém věku; a mně bude šestnáct až o příštím sv. Michalu, jak tvrdí otec."

Dorotea se musila usmát dětským řečem doni Clary a pravila jí: "Spěme ještě, panenko, po zbytek noci a až nastane den, zařídíme to, a nepodaří-li se mi to, nejsou k ničemu mé ruce."

Potom zmlkly a v celé hospodě zavládlo hrobové ticho; pouze dcera hospodského a služka Maritornes bděly; vědouce, že don Quijote, hlídající hospodu koňmo vyzbrojen, je blázen, rozhodly se, že si z něho ztropí šašky nebo se aspoň pobaví jeho bláznivými řečmi. V hospodě nebylo okna do polí, pouze vikýř ve stodole, kterým se podávala sláma. Tímto vikýřem se obě poloslechny dívaly a spatřily dona Quijota na koni, opírajícího se o píku a vzdychajícího žalostně, jako by chtěl duši vypustit; zaslechly také, že říká jemně, vážně a toužebně:

"Ó, paní moje, Dulcineo z Tobosa, výkvěte vši krásy, vrchole moudrosti, klenotnice roztomilosti, chráme počestnosti a vyvrcholení všeho, co je na světě dokonalé, čestné a drahé, co dělá nyní Tvoje Milost? Zda nemyslíš na svého rytíře, podstoupivšího dobrovolně tolik nebezpečí, aby tobě sloužil? Ó, zprav mě o ní, ty krásné trojlící světlo nebeské; snad závidíc krásu její líci díváš se nyní na ni, jak se prochází komnatami krásného paláce nebo na balkoně přemýšlí, jak by ulevila mému trápení, aniž by uškodila své cti a vznešenosti, jaký ráj by připravila mému peklu, jaký klid mému rozrušení, vůbec, jaký život mé smrti a jakou odměnu mým činům. A ty, slunce, které už asi zapřaháš své koně, aby ses za svítání podívalo na moji veli-telku, prosím tě, pozdravuj ji ode mne, ale varuj se při setkání políbíti ji na čelo, neboť bych na tebe více žárlil než ty na lehkonožou

nevděčnici, pro niž jsi prolilo tolik potu ženouc se rovinami thessal-skými nebo pobřežím Penea - nevím už, kudy jsi tenkrát uhánělo žárlivo a zamilováno."

Tak naříkal don Quijote, když na něho zavolala dcera hospodského a řekla: "Pane, rač sem Vaše Milost přistoupiti." Na tento pokyn se don Quijote obrátil a uviděl v měsíčním světle, že jej volají z vikýře; on ovšem myslil, že je to okno s pozlacenou mříží jako v nádherném paláci, za který tu hospodu považoval; a ihned jej v bláznivé mysli napadlo, že i dnes krásná slečna, dcera paní hradu, stížená láskou opět prosí o jeho přízeň; a nechtěje býti nezdvořilý a nevděčný, popojel k vikýři a uhlídav obě dívky pravil:

"Lituji vás, paní sličná, ale vaše láska nemůže býti opětována, jak by toho vaše vznešenost a cena vyžadovala; nedávejte proto vinu mně, ubohému potulnému rytíři, jemuž láska nedovoluje, aby miloval jinou kromě té, kterou při prvním spatření učinil paní svého srdce. Opuštěte mi, urozená paní, vraťte se do své ložnice a nenuťte mne, projevujíc mi svou lásku, abych byl nevděčný; a potřebujete-li něco jiného, v čem bych vám mohl pomoci - vyjímaje lásku vzájemnou - jen mi o tom povězte a přísahám vám při nepřítomné drahé soupeřce, že vám to ihned obstarám, i kdybyste si přála dostati ka-; deř vlasů Medusiných, jsoucích ze samých zmijí, nebo paprsky sluneční, zachycené v láhvi."

"Ničeho podobného nepotřebuje moje paní, pane rytíři," pravila Maritornes. "Nuže tedy, co si přeje vaše paní, moudrá komorná?" tázal se don Quijote. "Pouze jednu z vašich krásných

rukou," odpověděla Maritornes, "aby mohla ulehčiti své velké touze, která ji přivedla k vikýři, kde vydává v nebezpečí svoji čest, neboť kdyby ji zahlédl otec, uřízl by jí nanejmiň ucho."

"To by se mýlil," zvolal don Quijote, "ať je na pozoru, nechce-li skončiti nejhůře ze všech otců na světě, poněvadž se dotkl rukou krásného těla své zamilované dcery."

Maritornes viděla, že jim don Quijote podá zcela určitě ruku, a přemýšlejíc, co by měla provésti, rozhodla se sejít a přinésti ohlávku San-chova osla ze stáje; v okamžiku, kdy se rychle vrátila do vikýře, se don Quijote postavil v sedle, aby dosáhl do zamřížovaného okna, kde myslil, že stojí zamilovaná slečna; podávaje jí ruku řekl: "Uchopte se této ruky, paní, vlastně toho kata všech darebáků pod sluncem; uchopte se té ruky, které se nedotkla dosud ruka ženy, ani té, již náleží celé mé tělo. Nepodávám vám jí, abyste ji políbila, ale abyste viděla, jak jsou mohutně spleteny její šlachy, jaké jsou její svaly a široké žíly; z toho poznáte, jak je pevné rámě, které má takovou ruku."

"Uvidíme to hned," zvolala Maritornes, udělala z ohlávky smyčku, navlékla mu ji v zápěstí, sešla od vikýře a přivázala druhý konec pevně na závoru u stodoly. Don Quijote ucítiv silný provaz řekl: "Myslím, že Vaše Milost moji ruku hřebelcuje, ne hladí; nejednejte s ní tak zle, neboť není vinna zármutkem, který vám působí moje vůle; není správné, že celý svůj hněv chcete si vylíti na údu tak malém; pamatujte si, že kdo miluje, ten se nemstí." Ale tato slova nikdo neslyšel, neboť obě dívky se smíchem odešly a nechaly jej přivázaného a neschopného se vyprostit.

Don Quijote stál tedy na hřbetě Rocinanta, ruku měl celou ve vikýři a zápěstí měl přivázano k závoře u dveří; obával se, že pohne-li sebou Rocinante, zůstane viseti za ruku; proto se ani nepohnul, ač ovšem by to bylo možné, že Rocinante trpělivě, bez hnutí bude státi celý věk. Když don Quijote nakonec zpozoroval, že jest přivázan a dámy že už zmizely, myslil, že zde působí opět čáry jako minule, kdy ho v tom zakletém zámku ztloukl jeden v mezkaře obrácený Maur; proklínal v duchu svou lehkovážnost, že zase vstoupil do hradu, kde již jednou tak špatně dopadl, ač podobný neúspěch byl vždycky potulnému rytíři pokynem, aby se podruhé o dobrodružství nepokoušel, že je vyhrazeno jiným.

Přece se pokoušel odvázati se trhaje rukou, ale marně. Ovšem škubal provazem opatrně, aby se Rocinante nepohnul. Do sedla také nemohl usednouti, leda by si vymkl ruku. Hned toužil po meči Amadisovu, na který kouzla nepůsobila, hned nařikal nad svým osudem, hned přeháněje přemítal, jaké je prázdno ve světě po dobu, kdy bude začarován, neboť pevně věřil, že je začarován; vzpomínal také na svoji drahou Dulcineu z Tobosa, volal svého hodného zbrojnoše Sancha Panzu, který spal jako poleno natažen na postroji ušáka, nevzpomínaje ani na svou rodnou matku; vzýval mudrce Lirgan-dea a Alquifa, prosil o pomoc svoji dobrou přítelkyni Urgandu.

Posléze nastalo jitro a don Quijote, zoufalý a bezradný, řval jako býk, jsa přesvědčen, že mu nikdo nikdy nepomůže v tom strašném postavení; jeho jistotu o začarování potvrzoval také Rocinante, který nehnutě stál; byl přesvědčen, že takto nebudoujísti ani pítí ani spáti a že budou zakleti až do doby, kdy zlý vliv hvězd pomine nebo kdy je nějaký moudřejší čaroděj zproští kouzel. Ale ve svých domněnkách se značně zklamal, neboť k ránu přijeli k hospodě čtyři muži pěkně vystrojení a ozbrojení puškami na hlavicích sedel. Zabušili hlučně na vrata hospody, dosud zavřená, a když je don Quijote, který stál dosud na stráži, spatřil, zvolal hlasitě a chlubně: "Rytíři,

zbrojnoši, nebo kdo jste, nebuďte na vrata tohoto hradu, neboť není známo, že v této době obyvatelé ještě spí; a není zvykem otvíratí tvrze před úplným východem slunce. Ustupte stranou a počkejte, až se rozední, a potom uvidíme, otevřeme-li vám nebo ne."

Jaký je tohle u všech čertů hrad," zvolal jeden z nich, "že máme dělat takové ceremonie? Jste-li hostinský, otevřete nám; jsme pocestní, chceme pouze nakrmiti koně a jeti dále, neboť spěcháme."

"Pokládáte mě, pánové, za hostinského?" tázal se don Quijote. "Nevím, zač vás pokládat," odpověděl druhý, "ale říkáte nesmysly a jmenujete hradem tuto hospodu." „Je to hrad," řekl don Quijote, "největší z celé této provincie, a uvnitř žijí lidé, kteří měli v ruce žezlo a na hlavě korunu."

"Lepší by to bylo obráceně," poznamenal cestující; "žezlem přes hlavu a korunu v ruce; patrně přenocuje v hostinci nějaká společnost herců s korunami a žezly, o nichž mluvíte, ale pochybuji, že by v takové malé a tiché hospodě, jako jest tato, přenocovali lidé hodní koruny a žezla."

"Nevyznáte se příliš ve světě," poznamenal don Quijote, "když nevíte o příhodách potulného rytířstva."

Ostatní, kteří přijeli s tazatelem, nudil rozhovor s donem Quijotem, i zabušili zuřivě na vrata; hostinský se probudil i ostatní a šel se podívat, kdo přichází. V tom okamžiku ucítil jeden z koní, na nichž přijeli ti čtyři jezdci, Rocinanta, klopícího smutně a odevzdaně uši a nehýbajícího se pod svým natahovaným pánem; a poněvadž byl přece živý, ač se zdál býti ze dřeva, pohnul sebou a obrátil se po čichu; jakmile sebou trhl, ujely donu Quijotu nohy a sklouzly mu ze sedla, že by byl sletěl na zem, kdyby byl nebyl přivázan za ruku; to jej tolik bolelo, že myslel, že mu buď usekávají ruku nebo vytrhávají rámě; nohy se mu téměř dotýkaly země, a to mu jen škodilo, protože vida, jak k ní má blízko, snažil se dosáhnouti jí a natahoval se, jak jen mohl: podobal se člověku napjatému na skřípec, který jen zvětšuje sám svou bolest námahou, s níž se natahuje, mylně doufaje, že, na-táhne-li se ještě trochu, dosáhne země.

KAPITOLA XLIV.

o dalších neslýchaných příhodách v hospodě.

Vskutku don Quijote tak naříkal, že poděšený hostinský, jakmile otevřel vrata, spěchal se s novými hosty podívat, kdo to je. Křikem dona Quijota vzbudila se také Maritornes a pochopivši, co se stalo, běžela do stodoly a odvázala tajně ohlávku, na níž don Quijote visel; rytíř před očima přispěchavšího hospodského a cestujících spadl na zem; všichni se ho ptali, proč naříká. Mlčky vstal, vyprostil se z provazu, vsedl na Rocinanta, zdvihl štít a píku a odjel kus do polí; potom se cvalem vrátil volaje: "Kdo by tvrdil, že jsem byl po právu začarován, tomu říkám, že lže, a vyzývám jej na souboj, svolí-li tomu moje paní, princezna Micomicona!"

Přítomní byli překvapeni slovy dona Quijota, ale hostinský jim oznámil, kdo je to don Quijote, a ať si toho nevšímají, že je blázen. Otázali se hostinského, není-li v hospodě mladík asi patnáctiletý, přestrojený za mezkáře; a popsali úplně nápadníka doni Clary. Hostinský řekl, že je v hospodě mnoho lidí a že neví, je-li tam ten, kterého hledají; ale jeden z nich zahlédnuv kočár sudího, zvolal: „Je zde určitě, neboť to jest kočár, který on stále provází;

jeden z vás zůstane u vrat a druzí půjdou hledat; nejlépe by bylo, aby někdo objížděl kolem hostince, aby nám přes zed' neuprchl."

"Ano, uděláme to," odpověděl druhý; dva vstoupili dovnitř, jeden zůstal u vrat a druhý jezdil okolo hospody. Hostinský si toho všeho všiml a nechápal, proč tolik bedlivosti, ale domyslí si, že asi hledají onoho mladíka, na něhož se vyptávali.

Bylo již ráno, a všichni byli již vzhůru křikem dona Quijota, i doña Clara a Dorotea, které té noci špatně spaly, jedna rozčilením, že jest její milenec tak blízko, a druhá nedočkavostí, aby jej uviděla.

Don Quijote pozoruje, že si ho nikdo ze čtyř nevšimá a že ho nechávají bez odpovědí, zuřil vzteky a zlostí; kdyby byl slyšel, že podle * předpisů rytířstva může potulný rytíř podniknout nové dobrodružství, když se zavázal, že jiného nepodnikne, dokud nedokončil započaté, byl by se pustil do všech a donutil je k odpovědi; ale poněvadž uznával, že se nehodí a nesluší, aby počal nové dobrodružství dříve,

než přivede Micomiconu do jejího království, mlčel a stál čekaje, jak skončí horlivost nových příchozích.

Jeden z nich našel mladíka, spícího bezstarostně vedle nějakého mezkaře a netušícího, že jej hledají a ještě méně, že jej naleznou. Muž jej probudil a pravil: "Skutečně, pane, moc hezky se hodí tento šat k takovému pánu, jako jste vy, a dobře se shoduje láska, s níž vás vaše matka vychovala, s lůžkem, na kterém spíte."

Mladík si promnul rozespálé oči, rozhlédl se a poznav hned sluhu svého otce, polekal se, že nemohl vyraziti chvíli ani slova; sluha pokračoval: "Nyní se musíte, pane doně Luisi, trpělivě vrátiti domů, nepřejte-li si Vaše Milost, aby váš otec a můj velitel to splatil životem, poněvadž nic jiného nelze očekávati od zármutku, který mu nepřítomností svou působíte."

"Ale jak to přijde," tázal se don Luis, "že otec ví, kam jsem odešel a v jakém přestrojení?"

"Nějaký student," odpověděl sluha, "kterému jste se svěřil, vás vyzradil lituje otce zoufalého nad vaším útekem. Můj pán nás poslal, čtyři sluhy, abychom vás našli; jsme zde a k vašim službám a nevíte ani, jak jsme rádi, že vás můžeme přinést zpět na oči milujícímu otci." Jen budu-li chtíti já nebo dovolí-li nebe," poznamenal don Luis. "Co jiného byste mohl chtíti a co jiného nebe, než se vrátiti domů; jiného nic nezbyvá."

Jejich rozhovor vyslechl mezkař spící vedle dona Luise; vstal a odešel povědět donu Fernandovi, Cardeniovi a ostatním, už oblečeným, co zaslechl: že muž nazývá mladíka donem a prosí jej, aby se vrátil domů, a že hoch odmítá. Všichni byli zvědaví a znajíce jeho krásný hlas toužili zvědět, kdo to jest, a pomoci mu kdyby mu chtěli činit násilí. Odešli tam, kde se dosud hádal se svým sluhou.

Vtom vyšla Dorotea z ložnice a za ní ustrašená doña Clara; Dorotea vzala Cardenia stranou a vyprávěla mu krátce historii Clary a zpěváka; a on jí pověděl, že jej právě přišli hledat sluhové jeho otce; jeho zprávu, ač tiše pronesenou, zaslechla doña Clara a dojetím by byla klesla k zemi, kdyby ji Dorotea nebyla zadržela. Cardenio žádal Doroteu, aby se vrátily do ložnice, že se pokusí to spraviti; poslechy

jej-

Již všichni čtyři sluhové obklopili v hospodě dona Luise a naléhali na něho, aby se okamžitě vrátil k otci. Řekl jim, že to neudělá, až skončí svoji záležitost, při níž běží o jeho život, čest i duši. Sluhové mu více domlouvali a prohlásili pak, že jej odvedou násilím a bez něho že se nehnou. "To neučiníte," odpověděl don Luis, "leďa byste odvezli mou mrtvolu; ostatně, ať mě jakkoliv odvedete, zanechám tu,

co je vším mým životem." Mezitím k nim přišli Cardenio, don Fernando, jeho soudruzi, sudí, farář, holič a don Quijote, který se rozhodl, že nebude už státi na stráži.

Cardenio, znaje historii mladíkovu, tázal se sluhů, proč chtějí mladíka odvésti násilím.

"Poněvadž chceme jeho otci vrátiti život," řekl jeden z nich, "o který jej útěk tohoto pána téměř oloupil." Don Luis na to řekl: "Zde není místa, aby se mluvilo o mých záležitostech; jsem volný a vrátím se, kdy budu já chtít, a nikdo z vás mě nesmí nutiti."

"Přinutí vás k tomu samotný váš rozum," odpověděl sluha, "a když ne, my sami mu pomůžeme, abychom dostáli své povinnosti, pro niž jsme přišli."

"A jaký je důvod celé této záležitosti?" tázal se sudí. Sluha, který jej poznal, poněvadž byli sousedy, řekl: "Což nepoznáváte, Milosti pane sudí, tohoto pána? Jest to syn vašeho souseda, který uprchl z domova v tomto nedůstojném přestrojení, jež vidíte."

Sudí jej poznal a objímaje ho pravil: Jaképak dětinství nebo důvody vás přiměly, pane doně Luisi, abyste utekl takto z domu v tomto vás nedůstojném obleku?" Hochovy oči se naplnily slzami, že nemohl odpověděti; sudí žádal sluhů, aby se mírnili, že vše zařídí; uchopil dona Luise za ruku, odvedl jej stranou a tázal se ho, jaký měl důvod k útěku.

Zatímco se vyptával, strhl se u vrat hospody velký křik; dva hosté; kteří tu nocovali, totiž použili všeobecného dotazování po úmyslech těch čtyř sluhů a chtěli upláchnout bez zaplacení, ale hospodský, který si více všímal věcí svých než cizích, zastavil je u vrat a chtěl, aby mu zaplatili; přitom jim vytýkal jejich podvod takovým způsobem, že je přinutil, aby použili pěští tak, že byl přinucen volati o pomoc. Hospodská a její dcera nenašly nikoho, kdo by měl právě volné ruce a mohl pomoci, leč rytíře, a proto dcera hospodského požádala dona Quijota řkouc: "Milostivý pane rytíři, pro odvalu, kterou vám Pánbůh dal, pomozte mému ubohému otci, který je od dvou ničemů napaden a bit jako žito."

Don Quijote jí řekl zvolna a klidně: "Krásná slečno, nemohu vyhověti vaší prosbě, poněvadž musím dokončiti nejprve započaté dobrodružství, na které jsem dal své čestné slovo. Ale mohu vám toto poraditi: běžte a povzbuďte svého otce, aby se držel co nejlépe v tom zápase a nedal se porazit, já zatím požádám princeznu Micomiconu za dovození, abych mu mohl pomoci; a dosáhnu-li toho svolení, buďte jista, že mu pomohu."

"Pro hříchy moje!" zvolala Maritornes. "Než to všechno uděláte, bude můj pán už nebožtíkem."

"Nechtě

mne jíti pro povolení, slečno," odpověděl don Quijote, "neboť jakmile povolení dosáhnu, málo bude záležet, bude-li nebožtíkem či ne; vzkřísím vašeho pána navzdory celému světu

nebo se pomstím na těch, kteří jej poslali na onen svět, tak, že vám to bude dosti velkým zadostiučiněním."

Pak poklekl před Doroteu žádaje ji slovy rytířskými a potulnými, aby mu její výsost laskavě dovolila pomoci kastelánu tohoto hradu v těžkém zápase. Princezna laskavě svolila, on zvedl štít, uchopil meč a spěchal k vratům hospody, kde ti dva hosté ještě bili hostinského; ale když se k nim přiblížil, zarazil se, ač jej Maritornes a hostinská prosily, aby pomohl jejich pánu. "S čeledí nemohu zápasiti," vysvětloval jim don Quijote, "ale jděte pro mého zbrojnoše Sancha, neboť toto jest obrana a pomsta pro něho." To jim říkal u vrat hospody, a zrovna vedle pršely na útraty hospodského kopance a štulce a ani jeden nešel vedle. Maritornes, hostinská a její dcera byly zlostí bez sebe vidouce, že don Quijote stojí nečinně a jejich manžel, pán a otec že se pod ranami prohýbá.

Ale zanechme jej, však mu někdo pomůže, a jestliže ne, musí ten, kdo si troufá na víc, než mu síly stačí, trpěti a mlčeti, a vraťme se padesát kroků k donu Luisovi, kterého zanechali státi stranou, kde se ho sudí vyptával, proč odešel pěšky a přestrojen tak nepěkně. Na to jej mladík uchopil pevně za ruku, jako by mu chtěl říci, že má nesmírnou bolest, a se slzami v očích mu řekl:

"Pane, nemohu vám říci nic jiného, než že od toho okamžiku, kdy se naše rodiny řízením božím staly sousedy a když jsem spatřil milovanou doňu Claru, vaši dceru a svoji velitelku, že od té chvíle jsem se stal jejím otrokem; a nezabráňte-li tomu vy, můj pravý otec a pane, ožením se s ní ještě dnes. Pro ni jsem odešel z otcovského domu, pro ni jsem se přestrojil do tohoto šatu, abych za ní šel kamkoli, jako šipka jde za cílem a jako se námořník řídí severní hvězdou. Ona nemá tušení o mé touze, než jen co asi poznala při několikerém spatření mých slz. Pane, znáte mé rodiče, jejich bohatství a urozenost a víte, že jsem jejich dědicem; myslíte-li, že to stačí, abyste mě učinil šťastným, přijměte mě ihned za syna; a kdyby můj otec, maje jiné plány, nesouhlasil s tímto štěstím, které jsem našel, čas silnější lidské vůle mění a převrací všechny věci."

Po těchto slovech zamilovaný mladík umlkl; sudí byl překvapen, zmaten a zaražen nejen obratností, se kterou mu don Luis odkryl své plány, ale i vlastními rozpaky, které mu způsobila tak náhlá a neočekávaná záležitost; i řekl mu pouze, aby se nejprve uklidnil a zdr-

žel své sluhy o den, že si zatím celou příhodu řádně a na prospěch všech promyslí. Don Luis mu přes jeho zdráhání se políbil ruce a zkropil je slzami; ty by obměkčily i mramorové srdce, natož soudcovo; soudce moudře přemýšlel o výhodném sňatku své dcery, ale chtěl dáti své požehnání jenom se souhlasem otce dona Luise, o němž věděl, že má se synem velké plány.

Mezitím se hosté s hospodským domluvili na domluvy dona Quijota spíš než na hrozby a zaplatili za nocleh; sluhové dona Luise očekávali rozhodnutí svého pána; ale ďábel, který nikdy nespí, způsobil, že v tom okamžiku vstoupil do hospody holič, jemuž don Quijote vzal helmu Mambrinovu a Sancho oslí postroj, který vyměnil za svůj. Holič veda svého osla do stáje spatřil Sancha Pahzu, jak opravuje sedlo; jakmile jej zpozoroval, ihned se do něho pustil: "Holá, pane zloději, už jsem vás dopadl, hned mi vraťte moji mísu, sedlo a celý postroj, který jste mi ukradl!"

Sancho překvapen jeho náhlým útokem a uražen nadávkami uchopil sedlo do jedné ruky a druhou, dal jednu holiči, že měl plná ústa krve; ale holič držel sedlo pevně a začal naříkat, že

se všichni hosté sběhli, a křičel: "Pojďte mi na pomoc, jménem krále a spravedlnosti, tomu vrahovi z lesa nestačí, že mne okradl, a chce mne i zabít."

"Lžeš," odpověděl Sancho, "nejsem vrahem, neboť můj pán don Quijote získal tuto kořist v poctivém zápase."

Don Quijote, který byl pračce už přítomen, s radostí pozoroval odvážné napadení a obranu svého zbrojnoše; od té chvíle jej považoval za statečného muže a rozhodl se, že jej povýší při nejbližší příležitosti na rytíře; soudil, že bude ozdobou rytířskou.

Mimo jiné řekl holič při rvačce toto: "Pánové, na mou čest, toto je moje sedlo, znám je, jako bych je byl zrodil, a tuhle ve stáji je můj osel, který dokáže, že nelžu; zkuste mu je, a nepadne-li jako ulité, ať platím za ničemu; ukradli mi nejenom sedlo, ale též den i holičskou mísu z mosazi, dosud neupotřebenou, která by stála dukát."

Tu don Quijote odpověděl nemoha se zdržeti; skočil mezi ně, roztrhl je, hodil sedlo na zem, aby je každý, dokud nebude vše vysvětleno, viděl, a pravil: "Ať vidí Vaše Milosti jasně omyl, na němž je tento dobrý zbrojnoš, který nazývá holičskou mísou to, co bylo, jest a bude helmou Mambrinovou; získal jsem ji v poctivém zápase způsobem přijatelným a čestným; co se týče soumarského sedla, po tom mi nic není, mohu pouze říci, že můj zbrojnoš Sancho mě prosil, aby si směl vzít postroj koně toho přemoženého zbabělce a vystrojiti jím svého, a dovolil jsem mu to; že se koňská postroj přeměnila

v soumarské sedlo, nedovedu vůbec vysvětliti, ale vím, že podobné změny se v rytířských dobrodružstvích často udály; na důkaz toho pospěš, Sancho, můj synu, a přines helmou, o níž tento dobrý muž tvrdí, že jest holičskou mísou."

"Pro Krista pána," zvolal Sancho, "nemáte-li jiného důkazu pro své obhájení než tento, potom je stejně určitě Mambrinova helma holičskou mísou jako postroj soumarským sedlem."

"Udělej, co jsem ti nařídil," odvětil don Quijote, "snad zde na hradě není všechno začarováno."

Sancho přinesl holičskou mísu; Don Quijote uchopiv ji pravil: "Podívejte se, Vaše Milosti, jak drže tento zbrojnoš lže tvrdě, že jest toto holičská mísa; zapřísahám se při řádu rytířském, jehož jsem členem, že je to táž helma, kterou jsem mu odňal, a že se vůbec nezměnila."

"To je jistotná pravda," poznamenal Sancho, "neboť od té chvíle, co ji můj pán odňal, až dodneška byl s ní pouze v jediném zápase, kdy osvobodil ty nešťastné trestance; a kdyby nebyl měl tuto mísohelmou, byl by špatně pochodil, neboť kamení tehdy lítalo, jen přšelo."

KAPITOLA XLV.

o pochybách týkajících se Mambrinovy helmy a soumarského sedla; vypravují se také jiné příběhy pravdivé, jak se udály.

"Co říká Vaše Milost, pánové," pravil holič, "řečem těchto poctivců, když i na tom trvají, že je tato mísa helmou?"

"A kdo by tvrdil opak," zvolal don Quijote, "dokáži mu, že lže, je-li rytířem, a je-li zbrojnošem, lže ještě více."

Náš holič, který byl této při přítomen, věděl o pomatenosti dona Quijota, a chtěje zvětšiti jeho bláznivost a ztropiti si další žert k pobavení přítomných, řekl druhému holiči: "Pane holiči, vězte, že mám stejné povolání, mám již dvacet let výuční list a znám všechny přístroje holičské; mimoto jsem byl za mladých let vojákem a znám helmu, šišák, helmici s hledím a jiné vojenské věci; a tvrdím - leda by to někdo znal lépe - že ta věc, kterou drží tento pán v ruce, nejen není holičskou mísou, ale jest toho daleka jako barva bílá barvy černé a pravda lži; říkám, že je to skutečně helma, ale ne úplná."

"Zajisté, že ne," odvětil don Quijote, "poněvadž jí chybí spodek."

"Pravda," potvrdil farář pozoruje, co jeho přítel holič zamýšlí, a totéž tvrdil Cardenio. Don Fernando a jeho soudruzi přisvědčili a také sudí by se byl přidal k tomuto vtipu, ale záležitosti vážnější, totiž dona Luise, jej úplně zaujaly.

"Bůh mi pomoz!" vzdychl si zklamaný holič. "Což je vůbec možné, aby tolik rozumných lidí tvrdilo, že holičská mísa je helmou? Podobnému případu by se podivila celá univerzita, byť byla sebeučenější. Tedy, když je má mísa helmou, to bude soumarské sedlo postrojem, jak tvrdí tento pán."

"Myslím, že to jest soumarské sedlo," pravil don Quijote, "ale opakuji, že se do toho nemíchám."

"Zdali je to skutečně sedlo nebo postroj, může nejlépe říci pan don Quijote, který předčí v záležitostech rytířských nad všechny tyto rytíře."

"Proboha, milí pánové," odpověděl don Quijote, "v tomto hradě mě potkalo tolik zvláštních příhod, že si neodvažuji odpověděti na vaši otázku, neboť myslím, že je zde vše zakleto. Poprvé mne tu soužil zakletý Maur, jehož soudruzi neudělali Sanchovi nic dobrého; dnes v noci jsem visel dvě hodiny za ruku neznaje příčinu svého neštěstí. Abych nyní rozhodoval v tomto zmatku, nemohu, bylo by to

příliš odvážné; na otázku, je-li to holičská mísa nebo helma, jsem odpověděl, ale rozhodnutí o sedle nebo postroji ponechávám Vaším Milostem; snad proto, že nejste rytíři, nebudou na vás působit čáry tohoto místa a vy budete moci skutečně a pravdivě říci vše."

"Není pochyby, že slova dona Quijota jsou úplně správná," poznamenal don Fernando, "my sami musíme rozhodnouti; proto tajně odevzdáme svoje hlasy a já pak oznámím výsledek." Ti, kteří věděli o bláznovství dona Quijota, měli švandu a ostatním, hlavně sluhům dona Luise, se zdálo, že celá historie je nesmysl; totéž si myslili jiní tři hosté, kteří se náhodou zastavili v hospodě; byli to biřící, jejichž i měli vzhled.

Ale nejvíce to zlobilo holiče, čekajícího zcela určitě, že se soumarské jeho sedlo změní v nádherný postroj koňský; a všichni se bavili, když don Fernando tiše vyzvídal u všech, zdali myslí, že ten skvost, o nějž šlo, je soumarským sedlem nebo koňským postrojem. A když vše zvěděl, zvolal: "Opravdu, milý pane, jsem už unaven sbíráním tolika hlasů; ať se táži kohokoli, všichni tvrdí, že je to postroj pro ušlechtilého koně; proto se upokojte, a ač vám a vašemu oslu to není vhod, je to skutečně postroj koňský; svůj nárok jste však nedostatečně odůvodnil."

"Ať ztratím nárok na věčnou slávu," pravil ubožák holič, "nemý-líte-íi se, Milosti, a kéž moje duše přijde k Hospodinu v takové pravdě, jako jsem jist, že to je soumarské sedlo. Ale zákony... ne-řeknu už nic; a opilý také nejsem, neboť jsem nesnídal ani trochu." Pomatené řeči holičovy bavily právě tak jako bláznovství dona Quijota, který pravil: "Nezbývá nic jiného, než aby si každý vzal své; co komu Pánbůh daroval, ať mu to svatý Petr požehná."

Jeden ze tří sluhů pravil: "Není-li tohle umluvený žert, nechápu, že by se mužové tak vážní a rozumní, jak se zdají, odvážili říkati, že tohle je soumarské sedlo; ale když slyším, že to tvrdí, myslím, že je v tom nějaké tajemství; ale ať mě vezme tento - a řekl také na celou hubu, kdo - přesvědčí-li mě kdo pod sluncem, že tohle není holičská mísa a sedlo pro osla."

"Mohlo by býti také pro oslici," poznamenal farář. "Na tom nezáleží, běží zde o to, je-li to sedlo soumarské, jak Vaše Milost říká, nebo nikoliv."

Jeden z příšlých biřiců vyslechnuv celou při rozzloben a popuzen zvolal: "Při svém otci se zapřísahám, že to je soumarské sedlo, a kdo tvrdil něco jiného, je opilý."

"Ničemně a podvodně lžete," zvolal don Quijote, zvedl píku a prudce jej s ní udeřil do hlavy, že, kdyby byl biřic neuhnul, byl by jej zabil. Píka se přerazila; a biřici, vidouce,

že jejich druhu hrozí nebezpečí, začali volat o pomoc Bratrstvo.

Hostinský, který byl členem Bratrstva, spěchal hned pro svoji úřední hůl a meč a postavil se ke svým členům; sluhové dona Luise obklopili svého pána, aby jim v tom zmatku neuprchl; holič pozoruje všeobecný zmatek chopil se svého sedla a Sancho také; don Quijote s vytaseným mečem napadl biřice; don Luis rozkazoval svým sluhům, aby šli pomoci donu Quijotovi, Cardeniovi a donu Fernan-dovi. Farář volal, hostinská s dcerou naříkaly, Maritornes křičela, Dorotea byla zděšena, Luscinda překvapena a Clara omdlávala. Holič mlátil Sancha a zase naopak; don Luis udeřil sluhu, držícího jej za rameno, aby neprchl, pěstí, až krvácel; sudí jej chránil, don Fer-nando šlapal po jednom z biřiců; hostinský hlasitě prosil o pomoc svaté Bratrstvo; hospoda se ozývala pláčem, poplachem a nářkem, všude plno zmatku, ran, krve a nehod; najednou napadlo dona Qui-jota, že tu vznikla hádka jako kdysi v ležení Agramantově, a zvolal tak hlasitě, že se hospoda otráasala: "Ustaňte a zastrčte meče; utište se a vyslechněte mě, chcete-li zůstatí naživu!"

Po tomto zvolání všichni stanuli a on pokračoval: "Neřekl jsem vám, pánové, že je tento hrad začarován a plný d'áblů? Na důkaz toho vzpomeňte, že zde mezi námi vznikl spor jako v ležení Agramantově. Všimněte si, jak se zde bojuje o meč, tam o koně, tu o orla, jinde zase o přílbu a jak si všichni vzájemně nerozumějí; pojd'te tedy všichni, Milosti pane sudí, i vy, milostivý pane faráři, a jeden z vás bude králem Agramantem a druhý králem Sobrinem; porovnejte nás, neboť Bůh ví, jak je pošetilé, že lidé tak vznešení tu zápasí pro takovou maličkost."

Biřicové, kteří nerozuměli volání dona Quijota a které Cardenio, don Quijote a don Fernando důkladně zbili, neustávali útočiti; holič se uklidnil, neboť při rvačce si značně poškodil vous i sedlo. Sancho ihned přestal jako poslušný sluha; čtyři sluhové dona Luise také ztichli, pozorující, že by nic nesvedli; pouze hostinský žádal potrestání toho blázna, který na každém kroku je příčinou stálých nepokojů; konečně vše utichlo a don Quijote věřil až do soudného dne, že soumarské sedlo bylo koňským postrojem, holičská mísa helmou a hospoda hradem.

Když všichni umkli a uklidnili se domluvami sudího a faráře, žádali znovu sluhové dona Luise, aby se s nimi vrátil; zatímco se s nimi dohadoval, radil se sudí s donem Fernandem, Cardeniem a farářem, co má v té záležitosti dělati. Posléze bylo ujednáno, že don Fernando oznámí sluhům, kdo jest, a že chce, aby s ním don Luis ode-

šel do Andalucie; tam že mu jeho bratr markýz prokáže čest, jaká donu Luisovi patří, poněvadž zjednání dona Luise je patrné, že se nevrátí k otci, i kdyby jej rozsekali. Sluhové vyslechnuvše jej rozhodli se, že se vrátí k jeho otci oznámit rozhodnutí synovo; čtvrtý zůstal u dona Luise, aby mu sloužil, dokud se nedoví, co bude dále.

Tak se zapletené spory zásluhou Agramantovou a moudrostí krále Sobrina objasnily. Jakmile však odpůrce svornosti a klidu zpozoroval, že nepochodil a jak málo vytěžil z toho, že všechny přivedl do takového zmatku, rozhodl se opět vzbuditi nové spory a vády.

Biřici utichli, vědouce, že by vždycky špatně dopadli v zápase s tak vznešenými lidmi; ale jeden z nich, kterého don Fernando pošlapal, si vzpomněl, že má u sebe také zatykač na dona Quijota pro osvobození galejních otroků; toho se Sancho právem obával. Jakmile si na to vzpomněl, chtěl se přesvědčiti, je-li popis shodný s donem Quijo-tem; vytáhl z náprsní kapsy pergamen, vyhledal příslušné jméno a četl; četl špatně a při každém slově srovnával dona Quijota s popi-, sem ze zatykače; posléze usoudil, že je to určitě ten, kterého popis označuje. Jak zastrčil pergamen, vzal do levé ruky zatykač a pravou uchopil dona Quijota za krk, až se mu dech zatajil, a zvolal: "Zatýkám vás ve jménu svatého Bratrstva! A abyste věděli, že se nemýlím, přečtěte si tento zatykač, jímž má býti tento raubíř zatčen."

Farář uchopil zatykač a zkoumal, zdali biřic mluví pravdu a shoduje-li se popis v zatykači s donem Quijotem; rytíř vida drzé jednání toho sprostého ničemy, rozčilil se tak, že mu až kosti zachrastily, uchopil biřice za krk, a kdyby nebyli soudruzi přišli biřicovi na pomoc, byl by vypustil duši. Hostinský, který byl povinen pomáhati úředníkům, přispěchal na pomoc. Hostinská, pozorujíc, že její manžel jest opět v hádce, rozplakala se znovu a její dcera s Maritornes prosily o pomoc nebe i přítomné. Sancho pravil: "Pánbůh ví, že pán má pravdu: zámek je zaklet, neboť zde není chvilku klid."

Don Fernando roztrhl biřice a dona Quijota, rozevřev jim k jejich velké radosti ruce, kterými jeden svíral krk druhého, druhý límec; ale biřicové žádali o vydání zatčeného, poněvadž toho vyžadovala služba královská a Bratrstvo, jehož přispění v zatčení lupiče, přepadajícího lidi na veřejných cestách, se stále dovolávali.

Don Quijote se při těchto slovech usmál a pravil: "Vy nazýváte, vy darebáci, přepadáváním lidí, když člověk osvobodí otroky, vězně, pomůže chudákům, povznese ponížené a potěší zarmoucené? Ó, da-rebná chásko, zasluhující, abys nikdy nepoznala potulného rytířstva a aby ti nebe nedalo poznání hříčů a tvé nevědomosti, že neumíš

oceniti ani stín, natož celého potulného rytíře! Přiblížte se, zbabělí biřicové, ne biřicové, ale zákeřníci ve službách Bratrstva, a řekněte mi, který zpozdilec podepsal zatykač na potulného rytíře, nevěda, že zákonem potulných rytířů jest jejich meč, privilegiem odvaha a právem vůle? Který to byl pošetilec, že neví, že není šlechtického diplomu s takovými právy a přednostmi, jako ten, kterého získává potulný rytíř dnem, kdy se stává potulným rytířem? Který potulný rytíř platil kdy daň, dávkou, poplatek královně, přírážky či mýto na cestách a řekách? S kterým králem nehodoval? Která dáma se do něho nezami-lovala a nevzdala se mu

zcela? A posléze: byl, jest a bude někdy na světě potulný rytíř, který by byl tak zbabělý, aby nedal čtyřem stům biřicům každému čtyři sta ran holí?"

KAPITOLA XLVI.

o znamenitém dobrodružství biřiců a o velké zuřivosti našeho zábavného rytíře dona Quijota.

Za řeči dona Quijota domlouval farář biřicům, že don Quijote je blázen, jak je zřejmo z jeho činů; že není potřeba pokračovati v této záležitosti, poněvadž, i kdyby jej zatkli, bude propuštěn, neboť nemá zdravý rozum; ale na to biřic, který měl zatykač, řekl, že není jeho povinností posuzovati bláznovství dona Quijota, ale vykonávati rozkazy představeného; ať si jej potom pustí třeba třistakrát, jen když jej zatkne. "Přesto byste jej neměli zatýkati, a pokud vím, není to ani možné."

Tedy farář jim řekl tolik důvodů a don Quijote provedl tolik bláznovství, že by biřici byli blázny, kdyby nepoznali, jak se věci mají; proto se uklidnili a i usmířili holiče a Sancha Panzu, kteří se stále náruživě hádali. Posléze jako sluhové spravedlnosti záležitost urovnali a rozhodli ji tak, že obě strany byly trochu spokojeny, poněvadž si vyměnily sedla, ale ne podpínky a řemení, a farář tajně zaplatil ho-ličskou mísu osmi reály, aby o tom don Quijote nevěděl; holič mu dal potvrzení, že jest úplně vyrovnán až nadosmrti.

Když byly šťastně ukončeny nejhlavnější spory, zbývalo pouze, aby sluhové dona Luise souhlasili s návrhem dona Fernanda. A poněvadž se štěstí počalo obracet ve prospěch milenců, skončily i tyto spory šťastně: neboť sluhové souhlasili s návrhem dona Luise, a to potěšilo doňu Claru tak, že každý jí na očích poznal, jak je ráda. Zo-raida sice nerozuměla všem událostem a radovala se a truchlila podle toho, co pozorovala na tvářích ostatních a hlavně v obličeji svého Spaněla, na něhož se ustavičně dívala.

Hostinský zpozorovav, že farář zaplatil holiči za mísu, žádal dona Quijota, aby mu zaplatil za měchy a víno; přísahal, že jej dříve nepustí z hospody, ani Rocinanta, ani osla Sanchova, dokud nedostane své peníze. Farář vše zaplatil i don Fernando, ač i sudí ochotně nabízel svou pomoc; v hospodě nebyly už hádky jako v ležení Agramantově, jak poznamenal don Quijote, ale klid a mír dob Okta-vianových; všeobecně se soudilo, že jest nutno za to poděkovati výmluvnosti páně farářově a nevídané štědrosti dona Fernanda.

Když don Quijote viděl, že jest volný a zbaven starostí o nepříjemné zbrojnošské věci, rozhodl se, že dokončí započaté dobrodružství, ke kterému byl určen, a proto poklekl před Doroteu, která mu nedovolila mluvit, až vstal, a pravil: "Obyčejně se říká krásná paní, že pilnost je paní dobrého výsledku, a zkušenost mnohdy ukázala, že úsilí zástupcovo přivádí k dobrému konci i záležitost nejistou; nikde jinde není tato pravda patrnější než ve válečnictví, kde rychlost a lest převyšuje záměry nepřítele a vítězí, než se odpůrce přichystá k obraně: říkám to proto, vznešená a krásná paní, že zbytečně marníme čas v této tvrzi a že jednoho dne bychom mohli poznati, že nám to uškodilo; kdo ví, zda se váš nepřítel obr nedověděl pomocí svých zvědě, že jej přicházím zničit, a kdo ví, zda mu nedávám času, aby nás zatím zajal v nějaké tvrzi nebo hradě, na které by nestačila moje síla a odvaha? Proto tedy, vznešená paní, rychlým rozhodnutím předstihneme jeho záměry a vypravme se ihned na cestu, neboť šťastný výsledek nastane ihned, jak se s ním setkám."

Don Quijote se odmlčel čekaje trpělivě na odpověď; Dorotea způsobem přiměřeným donu Quijotovi řekla: "Děkuji vám, pane rytíři, za laskavost, kterou mi prokazujete v mé velké

nejistotě; sluší se to rytíři, jehož úkolem jest pomáhati sirotkům a utlačeným, a Bůh dej, abyste někdy poznal, že žijí ženy vděčné. Odjedme ihned, neboť poslouchám vašich rozkazů; poroučejte, jak vám libo; ta, která vám svěřila svou ochranu a vložila do vašich rukou obnovení své vlády, musí chtít pouze to, co jí vaše moudrost rozkáže."

"Poroučím to pod ochranu boží!" poznamenal don Quijote. "Když se přede mnou poníží taková paní, musím se chápati příležitosti a uvést ji na trůn; odejděme ihned, neboť mě k tomu nutí touha a dálka; často se říká, že z prodlévání vzniká neštěstí. A poněvadž nebe nestvořilo a peklo nespátřilo nic, čeho bych se bál, připrav, Sancho, Rocinanta a přístroj osla a královnina mimochodníka; rozloučíme se s pánem hradu a s ostatními hosty a odjedeme."

Sancho, který byl přítomen, vrtě povážlivě hlavou poznamenal: "Pane, pane, ve vsi se na poplach zvoní, když nepřítel útočí na ni, s odpuštěním řečeno a bez urážky."

"Co může být špatného ve vsi, a třebaš ve všech městech světa, co by mě mohlo postrašiti, hlupáku?" nato don Quijote. "Když se Vaše Milost hněvá," odpověděl Sancho, "budu mlčet a neřeknu, co bych měl říci jako řádný zbrojnoš a jako dobrý sluha." „Jen řekni, co chceš," povzbuzoval jej don Quijote, "ale nemysli, že mě postrašíš, neboť, máš-li ty strach, odpovídá to tvé přirozenosti, a nemám-li jej já, je tomu právě tak." Jsem

hříšník, ale to je něco jiného," odvětil Sancho. "Ale poznal jsem, že tato paní, která se vydává za královnu Micomiconu, je jí asi právě tak jako moje matka, protože kdyby byla tím, zač se vydává, nelízala by se, jakmile se nedíváme, v každém temném koutku s jedním z přítomných."

Dorotea se začervenala, neboť skutečně ji její manžel don Fernando několikrát políbil, aby toho ostatní nepozorovali; to zahlédl Sancho a myslil, že se podobná volnost sluší pouze pro dámu lehkých mravů, ne však pro královnu; nemohla Sanchovi odpověděti ani se brániti a tu on pokračoval: "Říkám vám to, pane, pouze proto, že, kdyby konec našeho potloukání po silnicích a cestách a špatných nocležích měl býti špatný a ovoce naší námahy utrhnouti měl někdo, kdo zde v hospodě mlsá, že není třeba, abych spěchal sedlaje v Rocinanta a stroje osla a mimochodníka; bude lepší, když si každá kurva sní své a my toho necháme."

Bůh pomoz, to byl hněv, který se vznítil v donu Quijotovi při těchto hrubých slovech jeho zbrojnoše. Rozčilil se tak, že mu hlas přeskakoval, jazyk se třásl a z očí mu sršely blesky; zvolal: "Ničemný sprostáku, pacholku nevychovaná, nezdvořáku a nactiutrhači, hrubce drzý a pomlouvači nestoudný, jak ses mohl odvážiti pronést podobná slova v mé přítomnosti a před tímto panstvem, jak jsi mohl takovou drzost a nestoudnost chovati ve své pomatené lebce? Klid se, bídáku, neomalene prohnaná, nádobo klamu a lži, sbírko darebáctví a ničemnosti, hlasateli bláznovství, odpůrce úcty, jaká patří královským osobám! Vzdal se a nechod mi na oči, nechceš-li zakusiti mého hněvu!" Při těchto nadávkách krčil obočí, nadýmval tváře, rozhlížel se na všechny strany a dupal pravou nohou rozzlobeně do podlahy; to vše bylo důkazem jeho hněvu.

Sancho by se byl raději propadl; nevěděl, co má dělati, proto se obrátil a zmizel. Ale moudrá Dorotea, znající dobře bláznovství dona Quijota, mu tiše pravila: "Nezlobte se, pane rytíři Smutné Po- - doby, pro hlouposti, které váš oddaný zbrojnoš řekl, neboť je netvrdí bez důvodu a nelze také obviňovati jeho zdravý rozum a křesťanské přesvědčení, že by někomu naschvál ubližoval; a proto mu musíte věřiti, neboť zde, v tomto hradě jest vše zakleto, jak vy

sám tvrdíte; je tedy možné, že Sancho uviděl vše, co říká, tím ďábelským působením, škodícím tak mé počestnosti."

"Bůh všemohoucí ví," zvolal don Quijote, "že Vaše Milost má pravdu a že se tomu hříšnému Sanchovi ukázalo nějaké zlé vidění; vím dobře, že ten ubohý chlap je dobrák, a žádný klepař a že by se neod-

vážil někoho pomlouvati."

"Zajisté," pravil don Fernando, "a proto mu musí Vaše Milost odpustiti a přijmouti jej sicut erat in principio, než měl hlavu poblázněnou viděními."

Don Quijote Sanchovi odpustil; farář pro něho došel a přivedl jej poníženého, Sancho klekl a žádal pána, aby mu podal ruku, kterou políbil; don Quijote mu řekl: "Nyní sám nejlépe vidíš, že v tomto zámku je vše začarováno, jak jsem tvrdil!"

"Věřím tomu," odvětil Sancho, "ale s tou poslankou to nebyla kouzla."

"Není pravda," řekl don Quijote, "neboť kdyby to bylo přirozené, byl bych tě pomstil tehdy i teď; ale ani tehdy ani nyní nevím, na kom bych tě měl pomstíti." Všichni přítomní chtěli znáti příkrývkovou příhodu; tu jim hostinský vyprávěl, jak Sancho Panza létal k veliké veselosti ostatních; Sancho by se byl opět rozzlobil, kdyby jej pán nebyl uklidnil tvrzením, že to byly zase čáry; ale Sancho nebyl hlupák, aby věřil podobným povídkám, věděl, že jej skuteční lidé z masa a kostí vyhazovali, a ne vybájená nebo zakletá strašidla, jak to důsledně tvrdil jeho pán.

Již dva dny dlela celá urozená společnost v hostinci, a poněvadž se rozhodli, že pojedou dále, ujednali, že není potřebí, aby Dorotea a don Fernando doprovázeli dona Quijota za záminkou osvobození královny Micomicony; do rodné vsi měli jej doprovoditi farář a holič a tam se pokusiti o jeho vyléčení. Proto vyjednali s vozkou, jedoucím právě kolem s volským spřežením, že jej dopraví domů; udělali jakousi klec z dřevěného mřížoví, do které se don Quijote právě vešel; pak don Fernando a jeho společníci se sluhy dona Luise, biřici i s hospodským si zastřeli obličje a různě se přestrojili, aby je don Quijote nepoznal.

Potom vstoupili tiše do světnice, kde spal. Přiblížili se k němu, klidně a bezpečně spícím, uchopili jej pevně a svázali mu ruce a nohy; když se vzbudil, poděsil se nemoha se ani hnouti, ani hájiti, jak správně předpokládal farář, původce uskoku. Jediný Sancho, ač mu mnoho nescházelo k bláznovství, přece poznal zakuklené postavy a neosmělil se říci ani slova, dpkud neuvidí, kam směřuje toto přepadení a spoutání jeho pána; ten mlčky čekal, jak skončí jeho neštěstí.

Skončilo to tak, že přinesli klec, zavřeli jej do ní a zatloukli latě tak pevně, že se nedaly vyraziti. Potom jej na ramenou vynesli ze světnice; přitom se ozval hlas tak strašlivý, jakým dovedl mluvit jen holič, který řekl: "Ó, rytíři Smutné Postavy, netruchli nad svým uvězněním, neboť jest nutno, abys rychleji dokončil své dobrodružství, do

kterého tě tvá odvaha přivedla; dobrodružství skončí, až krutý lev manchánský se spojí s bílou holubicí toboskou a až ohne šij pod měkké jeho manželské: z tohoto nevidaného spojení vzejdou statečná lvíčata, podobná obrazu svého hrdinného otce; to se stane dříve než

pronásledovatel prchající Nymfy navštíví dvakrátě skvělý obraz své dráhy v svém rychlém a přirozeném úprku."

„A ty, ó, nejšlechetnější a nejpokornější zbrojnoši, jaký kdy měl u pasu meč, na tváři vousy a v nose čich, neztrácej naděje a netruchli nad svým pánem, kterého odvážejí, neboť, zachce-li se stvořiteli světa, budeš brzy povýšen a urozený, že nepoznáš sám sebe; sliby tvého pána nebudou nadarmo; jménem rozumné Mentironiany ti slibuji, že ti mzda bude správně vyplacena, jak uvidíš. Sleduj kroky potulného rytíře, neboť jest nutné, abyste se nerozlučovali. Více ti nemohu říci, buďte sbohem, já odcházím!"

Po ukončení věštby zesílil hlas a potom mu dal tiše vyznění, že téměř všichni mysli, že je to pravda. Dona Quijota jeho prorocství mnoho potěšilo, neboť ihned pochopil, co znamená: že mu slibuje Dulcineu z Tobosa za manželku, že z jejich manželství vzejdou lvíčata, to jest jeho synové, k slávě celé Manche; věře tomu skutečně, hlasitě vzdychl a pravil:

"Aťjsi kdokoliv, kdo jsi mi tolik předpovídal, prosím, popros moudrého kouzelníka, který se ujímá mých záležitostí, aby mě zachránil z tohoto vězení, v němž mě nyní odvážejí, dříve než splní ty radostné a znamenité sliby; a stane-li se to, bude mi trápení v tomto mém vězení nebem, a řetězy, kterými jsem spoután, útěchou, a lože, na němž nyní ležím, nebudu pokládati za tvrdou půdu bojiště, ale za lože manželské. A co se týče Sancha, mého zbrojnoše, spoléhám na jeho věrnost, poctivost a spolehlivost ve štěstí i v neštěstí; poněvadž, i kdyby jej nebo mne opustilo štěstí a já mu nemohl dátí slíbený ostrov, nepřijde nikdy o svoji mzdu, neboť v poslední své vůli určuji, co dostane ne podle svých četných služeb, ale podle mého jmění."

Sancho Panza se pokorně uklonil, políbil mu obě ruce, neboťjed-nu nemohl pro řetězy. Potom jej zjevy vyzdvihly a naložily na volský povoz.

KAPITOLA XLVII.

o podivném začarování dona Quijota a jiných zajímavých příhodách.

Když don Quijote zpozoroval, že je naložen na volský povoz, pravil: "Četl jsem množství příběhů o potulných rytířích, ale nikdy jsem nezaslechl, že by zakleté rytíře dopravovali tímto způsobem a tak zvolna; jiného ovšem nelze očekávat od těchto líných volů; obyčejně letí vzduchem kupodivu rychle vjakémsi tmavém mraku nebo v ohnivém voze, na okřídleném koni nebo na podobném zvířeti; tomu, že mě odvážejí volským potahem, se divím; patrně rytířstvo a kouzla nyníjsí kráčejí jinými cestami než za časů dřívějších; jest možné, že jsem já prvním novým rytířem a že kouzla a způsoby dopravy zakletých jsou proto též nové. Co myslíš, příteli Sancho?"

"Nerozumím tomu," odpověděl Sancho, "neboť neznám knihy o potulných rytířích jako Vaše Milost, ale přesto bych se odvážil tvrdit, že ta strašidla nejsou příliš katolická."

"Otče můj, katolická!" zvolal don Quijote. "Vždyť to jsou samí ďáblové s fantastickými těly, kteří mě přivedli do této situace. A nevěříš-li tomu, ohmatej je a poznáš, že jejich těla jsou pouze ze vzduchu a jejich postávaje toliko zdánlivá."

"Pro Kristapána, pane," podotkl Sancho, „již jsem se jich dotkl, ale ten ďábel, který tu stále běhá, má tělo samé jádro a liší se vůbec od ďáblů, o nichž často slýchám vyprávěti; tvrdí se

totiž, že všichni ďáblové páchnou sírou, ale tenhle voní na sto mil." Tato slova se týkala dona Fernanda, který jako šlechtic mohl voněti.

"Nebud' překvapen, příteli Sancho," odvětil don Quijote, "a pomysli, že ďáblové mnoho znají; přestože přinášejí zápach, přece nepáchnou, neboť to jsou pouze duchové, a páchnou-li přece, tedy nehezky, neboť s sebou stále nosí peklo a nemohou se zbaviti svého soužení; a poněvadž vůně obyčejně působí radost a rozkoš, není možné, aby příjemně voněli. Říkáš-li, že ten ďábel voní ambrou, buď se mýlíš, nebo se tě on snaží poplésti."

Tak spolu rozmlouvali pán a sluha; don Fernando a Cardenio, obávající se, aby Sancho nepoznal jejich plán, který už tušil, usnesli se, že urychlí odjezd; požádali hostinského, aby připravil Rocinanta a Sanchova osla, a on to učinil. Zatím farář umluvil s biřici, že do-

provodí vůz až do vsi za řádný plat. Cardenio upevnil na jedné straně Rocinanta štít, na druhé mísu, rozkázal pokynem Sanchovi, aby vystoupil na osla a uchopil uzdu Rocinantovu; po každé straně vozu jel biřic s puškou.

Než se vůz hnul, hostinská, dcera a Maritornes se přišly rozloučit s donem Quijotem, předstírajíce, že jsou dojaty jeho neštěstím; don Quijote jim pravil: "Nenaříkejte, milé moje paní, poněvadž podobná neštěstí potkávají ty, kteří dělají to, co konám já; kdyby mne podobná neštěstí nestihla, nepokládal bych se za znamenitého rytíře, neboť podobná dobrodružství nepotkávají rytíře špatné a neslavné, na ně si nikdo nevzpomene; ale na statečné vzpomínají často, neboť mnozí jim závidí a hledí, jak by je zničili. Ale ctnost je mocná, že navzdory kouzlu, která uměl jejich původce Zoroaster, zvítězí ve všech zápasech, a ozáří celý svět, jako slunce osvětluje oblohu. Odpusťte mi, krásné dámy, způsobil-li jsem vám nesnáze, úmyslně a vědomě jsem nikdy nikomu neublížil; prostě Boha, aby mě osvobodil z tohoto žaláře, do něhož mě přivedl zlomyslný nějaký kouzelník, a vyvážnu-li z něho, nezapomenu nikdy na dobrodiní, které jste mi v tomto hradě prokázaly; budu vám vděčen a zavázán, jak toho zasloužíte."

Zatímco zámecké dámy rozmlouvaly s donem Quijotem, rozloučil se farář a holič s donem Fernandem a jeho soudruhy, se setníkem, sudím a všemi dámami, které byly - hlavně Luscinda a Dorotea - nesmírně šťastny. Všichni se objali a slíbili si, že si napíší o svých osudech; don Fernando žádal faráře, aby mu sdělil, co se stalo s donem Quijotem, a ujistil jej, že nic ho více nepotěší; sám že mu napíše o svém sňatku, o pokřtění Zoraidy, o osudu dona Luise a o návratu Luscindy domů. Objali se znovu a všichni si slibovali pomoc.

Hospodský přistoupil k faráři, podal mu několik lístků a pravil, že je našel za podšívkou brašny, v níž také našel novelu o nevhodně zvědavém, a poněvadž se nikdo o brašnu nehlásí, že si má vzít všechno, neboť on neumí čísti. Farář mu děkoval a na listech ihned viděl toto napsáno: "Rinconete a Cortadillo, novela"; z toho poznal, že jde o nějakou novelu, a poněvadž novela o nevhodně zvědavém se líbila, soudil, že i tato bude zábavná, neboť obě byly od stejného spisovatele. Uschoval ji, že si ji přečte, až bude mít čas.

Farář i holič vsedli na osly, oba v maskách, aby je don Quijote nepoznal, a jeli za vozem takto: nejprve jel vůz řízený majitelem, po stranách kráčeli dva biřicové s puškami, za ním Sancho Panza na oslu, veda za uzdu Rocinanta, za ním jeli farář a holič zvolna, jak bylo nutné, poněvadž volí kráčeli pomalu.

Spoutaný don Quijote seděl trpělivě v posadě, podobaje se kamenné soše.

Tak jeli asi dvě míle; v údolí se vozka rozhodl, že napase voly a odpočine si. Holič však žádal, aby jeli poněkud dále, že za návrším jest údolí lepší a travnatější než to, kde chtěl odpočívati. Návrh holičův byl přijat a jeli dále.

Farář se ohlédl a uviděl asi šest nebo sedm jezdců, dobře ustrojených a vyzbrojených, kteří je doháněli, neboť uháněli tryskem, jako by jeli na kanovnických mezcích a chtěli se brzo dostat do hospody vzdálené asi míli cesty.

Rychlí dohonili pomalé a pozdravili je uctivě; jeden z nich - byl to totiž kanovník z Toleda a vůdce ostatních - vida řádný průvod vozu, biřiců, Sancha, faráře a dona Quijota, zavřeného v kleci, ne-zdržel se a otázal se, kam vezou toho muže. Jak uhlídal znaky biřiců, myslil, že je to asi nějaký ničema, loupežník a padouch, kterého svaté Bratrstvo bude souditi. Tázal se jednoho z biřiců, který mu řekl: "Pane, tento pán vám řekne, kam jej vezeme, já toho nevím." Don Quijote zaslechnuv tato slova pravil: "Slyšeli jste snad, Milosti, o potulném rytířství? Jestliže ano, řeknu vám o svém nešťastném dobrodružství, neznáte-li je však, nebudu se obtěžovati." Zatím farář a holič se přiblížili k jezdcům, aby jim odpověděli, aniž by vyzradili svoji lest. Donu Quijotovi odpověděl kanovník: "Věru, pane, znám rytířské knihy lépe než Villalpandovy učebnice; neběží-li o nic jiného, můžete se mi bez obav svěřiti."

"Tak tedy," řekl don Quijote, "vězte, pane rytíři, že jsem zaklet do této klece z nepřejčnosti čarodějů, neboť lidé špatní stíhají ctnost více, než ji lidé dobří vychvalují. Jsem potulný rytíř a ne neznámý, ale jsem z těch, kteří přes veškerou nenávisť perských mágů, indických brahmínů a etiopských mudrců proslaví své jméno, aby bylo vzorem a příkladem věků budoucích, aby na něm potulní rytíři poznávali, kterou cestou se mají bráti, aby dosáhli vrcholu statečnosti."

"Pan don Quijote mluví pravdu," poznamenal nyní farář; "není začarován na tento vůz pro své viny a přestupky, ale pro nenávisť těch, které jeho odvaha a ctnost dráždí. Pane, tp je rytíř Smutné Postavy, slyšel-li jste o něm a o jeho statečných činech; vězte, že jeho jméno bude vepsáno v kov a ve věčný mramor, třebaže závist usilovala o zatemnění jeho, a špatnost, aby je ukryla." Kanovník, slyše vězně i člověka svobodného mluvíti stejně, užasl a skoro se pokřižoval; nedovedl si vysvětliti, co se děje, a jeho průvodci rovněž.

Sancho Panza se do toho také zamíchal řka: "Pánové, zlobte se na

mne pro moje slova nebo ne, ale jest pravda, že don Quijote je zaklet tak, jako byla moje matka. Má rozum, jí, pije a vykonává potřebu jako ostatní lidé. A když je tomu tak, jak mi dokážete, že jest zaklet? Slyšel jsem mnohokrát, že zakletí nejedí, nepijí, nespí, nemluví, a můj pán je hovorný jako třicet advokátů." Potom obrátiv se k faráři pokračoval: "Ó, pane faráři, pane faráři! Domnívá se Vaše Milost, že vás neznám? Myslíte, že jsem nepochopil, kam tou komedií s očarováním míříte? Vězte tedy, že přes vaši škrabošku vás znám a chápu vás, třeba své úmysly dobře tajíte. Tam, kde panuje závist, nemůže žít ctnost a štědrost. Aby do toho čert uhodil, nebýt Vaší Velebnosti, byl by můj pán už manželem princezny Mícomicony a já jsem mohl být hrabětem za odměnu svých oddaných služeb. Ale nyní vidím, že je pravdou, že kolo štěstěny se otáčí rychleji než kolo mlýnské; ti, kteří včera byli nahoře, octli se dnes dole. Lituji pouze své ženy a svých dětí, mohli mě uvítat jako panovníka nebo vladaře a zatím zůstávám pouhým čeledínem. To vše říkám, pane faráři, pouze proto, abych vaši starostlivou mysl přinutil k přemýšlení, jak špatně se s mým pánem zachází; dejte si pozor, aby Pánbůh nežádal na vás na věčnosti účty za ochranu a dobrodiní, která můj pán promešká ve vašem zajetí."

"Tak, děkuji pěkně," zvolal holič. "Tak vy také, Sancho, patříte do bratrstva svého pána? Chraň Bůh, vidím, že patříte k němu do klece, začarován jako on, neboť jste nakažen jeho pomateností. K svému neštěstí jste uvěřil slibům a ostrovu, na který myslíte."

"Neuvěřil jsem nikomu a neuvěřil bych ani králi," odpověděl Sancho; "ač jsem chudý, jsem dobrým křesťanem a nedluhuji nikomu; a myslím-li já na ostrov, myslí jiní lidé na horší věci; a jak si kdo ustele, tak si lehne; a poněvadž jsem muž, mohu býti i papežem, natož vládcem ostrova, když jich můj pán může získati množství. Dejte si pozor, Milosti pane holiči, co mluvíte, poněvadž holit brady nic neznamená a je rozdíl mezi Petrem a Petrem. Říkám vám to proto, abyste věděli, že se nedám oklamati, a o zakletí mého pána ví jen Bůh pravdu; ale nemluvme o tom, zbytečně by se to roztahovalo."

Holič Sanchovi neodpověděl, obávaje se, aby mu z hlouposti vše neprozradil; a z téže obavy žádal farář kanovníka, aby popojel vpřed, že mu bude vyprávět tajemství a jiné zábavné příhody. Kanovník ho uposlechl a vyslechl pozorně farářovo vyprávění o povaze, životě, pomatenosti a činech dona Quijota, o příčině jeho bláznovství a příhodě s posadou a o snaze jejich naléztí lék proti jeho pomatenosti.

Všichni užasli nad zvláštní historií dona Quijota; potom kanovník

pravil: "Opravdu, vidím, pane faráři, že jsou rytířské knihy zemi nebezpečny; i já jsem přečetl, oddávaje se zahálčivé zálibě, začátek většiny knih, které vyšly, ale nikdy jsem je nedočtl; myslím, že jsou všechny na jedno kopyto a že tento způsob psaní a tvoření patří k těm známým milesijským bajkám, hloupému to vyprávění, určenému k pobavení a ne k poučení; myslíme tedy, že hlavním účelem těchto knih je zábava, ale nechápu, jak ho mohou dosáhnouti, když jsou přecpány mnohými nesmysly; vždyť opravdovou rozkoš pocítuje duch jen z díla krásného a souladného, jež může pojímatí očima nebo fantazií; žádná nechutná vyprávění nás nemohou uspokojiti."

"Tedy jaká krása a jaký soulad částí s celkem může býti v knize nebo básni, v níž mladý chlapec udeří obra podobného věži, přetne jej na dvě části, jako by byl z marcipánu? A jaký to popis bitvy, když tvrdí, že vojsko nepřátelské má milion mužů? A poněvadž proti nim stojí hrdina knihy, musíme uvěřiti, že zvítězil svou odvahou. A co si máme mysliti o lehkosti, s jakou se královna nebo princezna vrhne do náruče cizího potulného rytíře? Jen rozum člověka nevzdělaného a divokého může bavití příběh o velké věži plné rytířů, plující jako loď po moři, jsoucí večer v Lombardii a ráno v zemích kněze Jana Indického i v jiných, o nichž nepíše Ptolemaios a které neviděl Marco Pólo!"

"A kdyby mi někdo řekl, že spisovatelé píší úmyslně takové knihy a že tedy nemusejí dbáti podrobností a pravdivosti, řekl bych, že lež je o to lepší, oč se podobá pravdě, a více baví, když je přirozená a myslitelná; smyšlené příběhy musejí se přibližovati rozumu čtenářů, mají býti psány tak, aby činily nemožné možným, zmenšovaly nehoráznosti, překvapovaly, udivovaly, vzrušovaly a stejnoměrně bavily; ale ten, kdo se vyhýbá pravděpodobnosti a skutečnosti, nedosáhne ničeho z toho; a na tom přece závisí dokonalost knihy."

"Neznám rytířské knihy, jejíž části by byly v ladu, vždy jsou sestaveny tak, že se zdá, že chtějí vytvořiti nějakou chiméru nebo jiného netvora, ale nikdy podobu souměrnou. Mimoto jejich sloh bývá hrubý, hrdinné činy neuvěřitelné, milostné příhody necudné, chování drsné, bitvy zdlouhavé, myšlenky hloupé, cesty bláznivé; vůbec schází jim rozumné umění, a proto

je nutno, aby spisovatelé rytířských příhod byli vypovězeni z křesťanského státu jako lidé neužiteční."

' Farář, který jej pozorně vyslechl, usoudil, že je to člověk moudrý; proto mu pravil, že s ním souhlasí a že z téhož důvodu spálil všech-

ny knihy dona Quijota; sdělil mu, jak je posuzoval, které hodil do ohně, které spálil; kanovník se jeho vyprávěním bavil a poznamenal, že prese vše nalézá na nich přece něco dobrého, že totiž svou látkou dávají chytré hlavě možnost, aby na nich ukázala sílu fantazie, líčíc zápasy a bitvy, odvážného hrdinu, jeho vlastnosti, jednání, uskoky proti nepříteli, jeho výmluvnost, zralost úsudku a válečnou pohotovost; nebo popisujíc smutný případ nebo veselý, nezvyklý příběh, krásnou dámu, počestnou, moudrou a chytrou, křesťanského, dvorného rytíře nebo nevychovaného, drzého žvanila, zdvořilého, hrdinného a bystrého knížete, líčíc dobrotu a poctivost zbrojnošů a ušlechtilou dobromyslnost pánů.

Přítom má možnost ukázati svoje vědomosti hvězdářské, zeměpisné i hudební vzdělání, znalost státních poměrů a často má příležitost osvědčiti své čarodějnické umění; může vypsati chytrost Odys-seovu, zbožnost Eneášovu, odvalu Achillovu, nehodu Hektorovu, proradnost Simonovu, přátelství Euryalovo, štedrost Alexandrovu, odvážnost Caesarovu, trpělivost a opravdovost Trojanskou, oddanost Zopyrovou, chytrost Catonovu a vůbec všechny vlastnosti, činící dobré muže dokonalými, buď že je dá jednomu, nebo rozdělí na několik částí; a vypráví-li slohem zábavným a vymyslí-li to chytře a pravděpodobně, utvoří čaloun utkaný z mnohých krásných pásem, který po svém dokončení bude dokonalý a půvabný, který nejenom pobaví, ale také poučí; tento nevázaný způsob psaní dává spisovateli možnost, aby ukázal, je-li epikem, lyrikem, tragikem, komikem nebo čím v nejkrásnější a nejsladší vědě básnické, poněvadž epos může býti složen veršem i prózou."

KAPITOLA XLVIII.

o jiných názorech kanovníkových, týkajících se rytířských knih, a o věcech dalších, jeho rozumu hodných.

"Tak jest, jak praví Vaše Milost, pane kanovníku," pravil farář, "a proto zasluhují pokárání všichni, kteří psali knihy bez rozumu, opomíjejíce umění a pravidla, jimiž se mohli proslavit prózou jako básníci poezie latinské a řecké veršem."

Já jsem chtěl kdysi napsati rytířský román řídit se uvedenými pravidly, a mám-li se přiznati, napsal jsem již skoro sto listů; a abych se přesvědčil, souhlasí-li s mými názory, přečetl jsem je rozumným, vznešeným i zase nevzdělaným lidem, kteří s oblibou poslouchali podobné nesmysly a byli nadšeni; ale přesto jsem román nedokončil, mysle, že to nesouhlasí s mým povoláním, a potom také proto, že jsem viděl více hlupáků než lidí moudrých; a protože jest lepší, aby člověku lichotilo několik lidí chytrých, než aby se mu vysmívalo mnoho darebáků, nechci, aby mě posuzovala nafoukaná čeládka, která tvoří dobrou polovinu čtenářů podobných knih."

"K tomu, že jsem zanechal psaní a vůbec myšlenek na ně, přispělo nejvíce nynější drama. Řekl jsem si: V divadelních kusech nyní provozovaných, smyšlených i historických, jest spousta nesmyslů a věcí postrádajících hlavy i paty, ale lidé je přesto poslouchají, to znamená, že je pokládají za dobré, ač to není pravdou; spisovatelé, kteří je píší, tvrdí, že podobné hry vyžaduje vkus posluchačů a ty, které mají formu a obsah jako umělecká díla, že zajímají

pouze několik znalců, kdežto ostatní nechápou jejich hodnoty; proto si spisovatelé raději získávají obživu u většiny než uznání u několika; a to by se mohlo státi také s mým románem, přestože bych se mnoho napře-mýšlel, a dopadl bych jako krejčí z Cantilla; a ač jsem se už několikrát pokusil přesvědčiti herce o jejich mylném názoru i o tom, že by získali větší slávu, vystupující v opravdových, umělecky cenných kusech, a ne v nesmyslných hrách, jsou úplně zaujati svými názory a nepřístupni cizím důvodům."

"Vzpomínám si, že jsem kdysi řekl takovému zatvrzelci: ‚Řekněte mi, nepamatujete se na tři tragédie, které se kdysi provozovaly ve Španělsku? Napsal je slavný básník této země a tragédie se velice lí-

bily a zaujaly posluchače prosté i učené, lid i šlechtu, a vynesly hercům více peněz než třicet nejlepších, které se od té doby hrály?‘ ‚Myslíte, Milosti, asi dramata: Isabela, Fílis a Alexandra?‘ ‚Ano, odpověděl jsem, ‚a řekněte mi, zda nezachovávají pravidla umění a zda proto, že jich šetřily, přestaly bavit obecenstvo? Obecenstvo si nepřeje nesmyslů, ale herci nedovedou nic jiného zahráti. Nenalezl jsem také nesmyslů v dramatech Pomsta za nevděk, Numancie, Zamilovaný kupec ani v Milující nepřítelkyni a v jiných, složených obratnými spisovateli pro jejich slávu a dobrou pověst i pro slávu herců!‘ Podobnými důvody jsem jej poněkud zmátl, ale nepřesvědčil jsem jej, že se mýlí."

"Vaše Milost, pane kanovníku," pravil farář, "obnovila moji starou nechut' k nynějším dramátům stejně jako k románům rytířským, poněvadž, jak tvrdí Tullius, má divadelní kus býti obrazem lidského života, mravů i ctnosti; ale dnes předvádějí obrazy nesmyslů, hanebnosti a nemravnosti; může existovati větší nesmysl než ten, že dítě, které je v prvním jednání ještě v plenkách, v druhém vystupuje jako starší muž? A může být větší pomatenost než ta, že nám předvádějí starce jako hrdinu, mladého muže jako zbabělce, sluhu jako řečníka, páže jako moudrého rádce, krále jako sluhu a princeznu jako služku? Nebo jak šetří časem, viděl jsem jednou divadelní hru, jejíž první jednání se odehrávalo v Evropě, druhé v Asii a třetí v Africe; čtvrté by jistě skončilo v Americe! A je-li napodobení skutečnosti opravdu první vlastností divadelní hry, jak je možné, aby uspokojila pouze obyčejný rozum, když v kuse z doby Pipinovy a Karla Velikého se o předním jeho hrdinovi říká, že je to císař Heraklius, který přišel s křížem do Jeruzaléma a že dobyl Božího hrobu jako Gottfried z Bouillonu, ač jest mezi obojím dlouhá řada let? Je-li ta komedie vymyšlena a přece propletena skutečnými historickými událostmi ne způsobem pravděpodobným, ale s úmyslnými omyly, kterých nelze omluviti, což potom?"

"V tom právě jest zlo; hlupáci říknou, že to jest dokonalé a ostatní puntičkářství. A což, když si povšimneme divadelních her církevních? Jak se tam popisují zázraky, jaký nepravdivý a bláznivý děj přičítající jednomu svatému zázraky druhého? I ve světských hrách jsou zázraky časté, dělané beze vší úcty a rozvahy pouze proto, že se tam zázrak znamenitě hodí a aby houpí lidé se tomu divili a chodili do divadla. To vše nesmírně škodí historii a celému Španělsku, neboť cizinci, zachovávající přesně zákony dramatu, pokládají nás za divochy a omezence, když vidí podobnou nesmyslnou hru. A není vů-

bec omluvou pro řádně spravované státy, že dovolí hráti veřejně hry, aby se prý obecenstvo počestně pobavilo a povyrazilo občas z nudy, do které je vrhá zahálka, a že toho se dosáhne prý jakoukoli hrou, dobrou i špatnou, a není tudíž prý proč vydávati zákony a omezovati autory a herce, aby je skládali a hráli, jak je třeba, když, opakuji, toho, co se žádá, dosáhne se hrou jakoukoliv."

„Já bych řekl, že toho účelu by se dosáhlo lépe dobrými dramaty, neboť když by divák viděl nejprve hru uměleckou a řádně řízenou, pobavil se žerty, poučil, užasl nad událostmi, zbystřil si rozum dokonalými úsudky, naučil se ostražitosti a pozornosti z příkladů, uměl by potom opovrhovati neřestí a milovati ctnost; neboť to vše má vzbuzovati dobrou divadelní hru v srdci diváka, ať je sebenevzděla-nější a hloupější; není možno, aby nebavila a neobveselovala hra s těmito vlastnostmi více než ta, která jich postrádá.“

„Ale vina nespočívá na básnících, kteří mnohdy dobře vědí o chybách, ale příčinu úpadku nutno hledati jinde: divadelní hry staly se zbožím prodejným a tvrdí se, že by jich herci nekupovali, kdyby byly jiné; a proto každý spisovatel chce vyhověti herci, který mu jeho námahu zaplatí. A že je tomu skutečně tak, vidíme z velkého množství her našeho nadaného krajana, které jsou sepsány krásně a vtipně, hladkým veršem a elegantní řečí; mluví také o látkách důležitých tak dovedně, že celý svět se mu klaní; ale že se snažil vyhověti vkusu herců, dopadly mnohé hůře, než by měly.“

„Mnozí píší hry tak hanebně, že po představení herci musí utéci, aby nebyli ztrestáni; ale často už byli ztrestáni, neboť kus urážel krále nebo některý vznešený rod; všechny tyto nepřístojnosti by zmizely, kdyby v městě nějaký vážný a moudrý člověk četl hry předem, a to nejenom hry provozované v sídelním městě, nýbrž v celém Španělsku; bez jeho schválení, pečeti a podpisu nesměl by nikde místní úřad dovoliti provozovat hru; tak by herci posílali dramata do hlavního města a potom by je mohli snadno hráti, neboť spisovatelé by je skládali opatrněji a pečlivěji, vědouce, že by jejich dílo mohlo propadnouti. Tak by se psaly dobré divadelní hry, dobře odpovídající tomu, k čemu jsou určeny: k pobavení obecnstva i k vzdělání lidu ve Španělsku; prospělo by to také bezpečnosti herců a ušetřilo by se práce s udílením trestů.“

„A kdyby byla podobná dohlídka i nad rytířskými romány, jistě by vycházely tak dokonalé, jak Vaše Milost pravila; náš jazyk by se povznesl o neobyčejnou a vzácnou výmluvnost, staré knihy by byly zatlačeny novými, určenými nejenom k ukrácení dlouhé chvíle lidí za-

hálčivých, ale i k pobavení lidí zaměstnaných; není možno, aby luk byl ustavičně napjat a aby vratká lidská povaha mohla býti bez nějaké zábavy.“

Tak rozmlouvali farář a kanovník; tuje dohonil holič a pravil faráři: „Zde jest, pane licenciáte, místo, na kterém bychom si mohli odpočinouti; volí se zde také mohou napásti.“

„Máte pravdu,“ odvětil farář; kanovník se také rozhodl, že s nimi zůstane, neboť se mu líbilo údolí ležící před jeho očima; aby se mohl baviti s farářem a aby se dověděl do podrobnosti o hrdinných činech dona Quijota, poručil svým sluhům, aby zajeli do blízké hospody a přivezli jídlo pro všechny, že tam budou odpočívati. Jeden ze sluhů mu však sdělil, že mají ještě velkou zásobu jídla s sebou, takže je pouze třeba přivézt z hospody obrok. „Tak doved'te všecken náš dobytek do hospody a přiveď'te sem soumara s jídlem.“

Mezitím Sancho zpozoroval, že by mohl promluvit s pánem bez dozoru faráře a holiče, kterým nevěřil; přistoupil k vozu a řekl: „Pane, abych ulehčil svému svědomí, řeknu vám, jak jste začarován: ti dva se škraboškami na obličejích jsou náš farář a holič; domnívám se, že ten únos nastavili ze závidosti nad slavnými činy Vaší Milosti. Jste tedy oklamán a podveden. A abych vám to dokázal, otážu se vás na něco a ze své odpovědi vy sám poznáte, že nejste zaklet, ale pomaten.“

"Zeptej se mne, můj synu Sancho," řekl don Quijote, "řeknu ti, co budeš chtít. A co se týče tvého tvrzení, že nás doprovázejí farář a holič, naši krajané, jest možno, že se jim podobají, ale jinak tomu nevěř; buď přesvědčen, že ti, kteří nás zakleli, se takto přeměnili, neboť změna podoby jest v moci kouzelníků; změnili se v naše přátele, aby tě oklamali. Zavedli tě v bludiště domněnek, ze kterého se nedostaneš, ani kdybys měl provaz Theseův; udělali to asi také proto, abych se nedověděl, kdo mi škodí; neboť ty tvrdíš, že jsou to naši krajané, a já zase vím, že by mě do této klece nedostala žádná lidská síla, vyjma síly nadpřirozené, ledaže by způsob začarování přesahoval vše, co jsem o podobných zakletích četl. A proto mě nezlob a nemysli, že ti uvěřím, neboť oni jsou tím, co říkáš, asi jako já Turkem. Chceš-li něco vědět, mluv, odpovím ti, i kdyby ses ptal do rána."

"Panenko Maria," zvolal Sancho, „jé vůbec možné, aby Vaše Milost byla takový hlupák a zatvrzelec, aby nepoznala, že nelžu? A že toto zajetí a neštěstí způsobila více zlomyslnost než kouzla? Nuže, dokáží vám, že nejste zaklet, ale slibte mi, jako že toužíte dostat se z tohoto neštěstí a abyste byl v náručí mé paní Dulciney co nej-

dříve..."

"Přestaň se zaklínáním," zvolal don Quijote, "a taž se, neboť jsem ti už řekl, že ti odpovím co nejpodrobněji."

"Prosím vás o to," poznamenal Sancho, "rád bych věděl holou pravdu, bez okras, jakou mají mluvit všichni potulní rytíři, vykonávající povolání válečnické."

"Opakuji, že budu mluvit pravdu," odpověděl don Quijote, "a pospěš si s ptáním, Sancho, poněvadž mě unavují ty tvoje domluvy, prosby a průtahy."

"Pravím, že si jsem jist dobrotou a pravdivostí svého pána, a tak, poněvadž je to nutno, ptám se slušně, zda od té doby, co jste zamčen, chtělo se vám, jak se říká, na malou nebo na velkou?"

"Nevím, na jakou malou nebo velkou, Sancho; mluv jasněji, chceš-li řádnou odpověď!" „Je to možné, abyste, Milosti, nerozuměl, co je to malá a velká? Vždyť to říkají dětem už ve škole. Tedy, chci říci, zda jste nepotřeboval udělat, co se nesmí dělat ve společnosti?"

"Už ti rozumím, už ti rozumím, Sancho; ó, mnohokrát a ještě pořád a pomoz mi s tím, sic to špatně dopadne."

KAPITOLA XLIX.,

kde běží o moudrý rozhovor Sancha Panzy s jeho pánem.

"Ach, už to mám," řekl Sancho, "to jsem chtěl vědět stůj co stůj! Nuže, pane, poslyšte, nemůžete popřít, že se všeobecně říká, když je někdo v špatné náladě: nevím, co mu je, nejí, nepije, nespí, neodpovídá rozumně, jistě je očarován. Z toho plyne, že ti, co nejedí, nespí, nepijí a nevykonávají těch přirozených věcí, o nichž mluvím, jsou právě začarováni; ale nejsou jimi ti, kterým se chce to, co se chce Vaší Milosti, která pije, když jí dají, ají, když má co, a odpovídá na vše."

"Mluvíš pravdu, Sancho," odvětil don Quijote, "ale jak jsem ti řekl, je mnoho způsobů zakletí a také je možno, že se časem některý změnil; v tom případě patrně začarovaní dělají všechno co já, a proto proti této časové zvyklosti nelze mluvit ani ji odsuzovati. Jsem jist, že jsem zaklet, a to stačí, aby se moje svědomí uklidnilo, jinak bych nesl ležeti nečinně a zbaběle v této kleci, zbavuje mnohé ubohé a utlačené ochrany a pomoci."

"Přesto však," řekl Sancho, "radím Vaší Milosti, aby se pokusila o útěk, a slibuji, že jí budu v tom, pokud mé síly stačí, nápomocen, abyste mohl opět jet na svém skvělém Rocinantovi, který vyhlíží jako zaklet, kráčeje smutně a sklíčeně; potom se opět vydáme na nová dobrodružství a nepodaří-li se nám to, vrátíme se do klece. Slibuji svým poctivým slovem zbrojnoše, že se do ní uzavru s Vaší Milostí, bude-li Vaše Milost tak nešťastna nebo já tak hloupý, že by se nám nepodařilo utéci."

"Souhlasím a udělám, co radíš, bratře Sancho," odvětil don Quijote, "až bude vhodná příležitost k osvobození, uposlechnu tě ve všem; ale uvidíš, Sancho, že se mýlíš."

Touto rozmlouvou se bavili potulný rytíř a podařený sluha, až dojeli k místu, kde je očekávali farář, kanovník i holič, kteří zatím seskočili ze sedel. Vozka vypráhl voly a pustil je na louku, jejíž svěžest lákala každého, kdo nebyl zaklet jako don Quijote, ale tak chytrý a vtipný jako jeho zbrojnoš; Sancho prosil faráře, aby dovolil jeho pánu opustit na chvíli posadu, poněvadž jinak nebude vězení tak čisté, jak se patří pro jeho pána. Farář porozuměl a odpověděl, že

rád vyhoví té prosbě, ale pod slibem, že jeho pán, až bude volný, nebude vyvádět a neutče někam, kde by jej živá duše nenašla.

"Dávám své slovo," Sancho nato, "že neutče."

"A já také se za něho zaručuji," pravil kanovník, "a hlavně dá-li nám své slovo, že neodejde bez našeho svolení."

"Slibuji," řekl don Quijote, který vše slyšel, "a to tím spíše, že člověk, který je zaklet jako já, nemá vůle, aby dělal, co by si přál; čaroděj může způsobit, že se nehne po tři století, a na útěku by jej vrátil třeba v letu." Pro to vše že jej mohou pustit bez obavy, jinak že prohlašuje, že nebude v jeho moci, aby jejich čichu nebyl obtížným a nepříjemným.

Kanovník ho žádal, aby mu podal ruce - byly spoutány - a potom jej pustili z klece; don Quijote se nejprve řádně protáhl, potom šel k Rocinantovi, poklepal mu po hřbetě a pravil: "Věřím ještě Bohu a jeho požehnané máti, ty vzore všech koní, a doufám, že brzy dosáhneme toho, po čem toužíme, ty že povezeš zase svého pána ajá sedě na tvém hřbetě budu konati úkol určený mi Bohem."

Po těchto slovech don Quijote odešel se Sanchem na vzdálené místo a záhy se vrátil, rozhodnut uposlechnouti rady svého zbrojnoše. Kanovník si jej prohlížel, divil se jeho pomatenosti, ač v ostatních věcech projevoval výtečnou bystrost, začínaje pomateně mluvit jenom, když se mluví o rytířích. Proto, když se usadili na trávník čekající na jídlo, dojat mu pravil: „Jest možné, vznešený pane, aby nevhodná četba pomátla vám rozum tak, že můžete věřit zakletí a podobným věcem, které jsou vzdáleny pravdy jako sama lež? Je nemožné, aby někdo věřil, že žilo na světě to nesmírné množství Ama-disů a jiní slavní rytíři, císařové trapezunští, Felixmartové z Hirca-nie, mimochodníci, potulné slečny, hadi, dravci a obři; že

byla ta neobyčejná dobrodružství, různá kouzla, zápasy, strašné souboje, zvláštní šaty, zamilované princezny, zbrojnoši, z nichž se stala hrabata, vtipní trpaslíci, milostné dopisy, dvoření, odvážné ženy, vůbec vše, o čem se můžeme dočísti v rytířských knihách?"

"Přiznávám se, že se při čtení jich bavím, pokud si neuvědomím, že jsou to lži a bláznovství; jakmile to uvážím, zahodím nejlepší z nich do kouta a vhodil bych ji do ohně, kdybych měl možnost; zasloužily by podobného trestu, neboť jsou nepravé a podvodné, odpírajíce zdravému rozumu jako tvůrci nových společností a nového způsobu života, neboť se snaží přesvědčiti nevzdělaný lid o tom, že jsou pravdivé, ba drzé, že se odvažují plésti hlavy urozené, jako to učinily Vaší Milosti; vás přivedly až tam, že nezbylo než zavřítí vás do klece a odvésti jako lva nebo tygra, kterého za peníze ukazují."

"Nuže, pane doně Quijote, litujte sám sebe a zmoudřete; použijte svého velikého nadání, uděleného vám Bohem, k jinému čtení, které by prospělo vašemu rozumu i cti; a musíte-li nucen náklonností čísti knihy o udatných činech a o rytířích, čtete v Písmě knihu Soudců, kde naleznete velké pravdy a činy stejně pravdivé jako odvážné. Lusitanie měla Viriata, Řím Césara, Kartágo Hannibala, Řecko Alexandra, Kastilie hraběte Fernana Gonzaleza, Valencie Cida, Andalucie Gonzala Fernandez, Extremadura Diega Garcíu de Parédes, Jerez Garcí Pereza de Vargas, Toledo Garcilasa, Sevilla dona Manuela de Leon, a čtení o jejich udatných činech baví, poučuje, těší i udivuje. Ty knihy budou pro Vaší Milost, pane doně Quijote, jimi se vzděláte v historii, naučíte ctnosti a dobrému, zušlechtíte své mravy, stanete se odvážným bez drzosti, statečným bez zrady; bude to k slávě boží, k vašemu prospěchu, k slávě celé Manche, odkud pocházíte, jak jsem se dověděl."

Don Quijote poslouchal pozorně řeč kanovníkovu; když skončil, díval se na něho a pravil: "Zdá se mi, vznešený pane, že jste mi svou řečí chtěl říci, že nebylo potulných rytířů, že knihy rytířské jsou podvodné, falešné, vlasti škodící ajá že jsem chyboval čta je, věře jim a napodobuje je, když jsem si určil namáhavé povolání potulného rytíře; že nebylo Amadisů Galských, ani Řeckých a jiných rytířů, o nichž vyprávějí rytířské romány."

"Ano, právě tak to myslím, jak Vaše Milost říká," odpověděl kanovník.

Don Quijote nato: "Vaše Milost také poznamenala, že mi ty knihy velmi ublížily, pomátly mě a přivedly do klece, a že bych udělal lépe, kdybych četl jiné, zábavnější a poučnější."

"Ano," na to kanovník. "Nuže," pravil don Quijote, „já zase tvrdím, že vaše řeč je nemoudrá a zmatená; řekl jste tolik rouhavých slov o věcech všeobecně známých a pravdivých, že ten, kdo by je popřel jako Vaše Milost, zasloužil by trestu, který vy určujete knihám. Chcete-li někoho přesvědčiti, že nebylo na světě Amadise ani jiných potulných rytířů, o nichž knihy vyprávějí, je to, jako byste chtěl přesvědčovati, že slunce nesvítí, mráz nestudí a země člověka neдрží; který člověk na světě by mohl dokázati, že příběh infantky Floripesy a Víta Burgundského a Fierabrasův na mostě v Mantible za časů Karla Velikého je smyšlený?"

"Při všem se zapřísahám, že to jest pravda, jako že nyní je den, aje-li to lží, potom nebylo Achilla a války trojské, dvanácti pairů francouzských anglického krále Artuše, zakletého až do nynějších časů v havrana, očekávaného stále v království; osmělí se snad někdo tvr-

dití, že jest nepravdivá historie o Guarinu Mezquinovi i o hledání sv. Grálu a že je vymyšlena láska dona Tristana ke královně Isoldě i Gi-nevry k Lanzarotovi, ač mnozí lidé se skoro pamatují na paní Quin-taňonu, nejlepší šenkýřku vína ve Velké Británii? To je pravdivé,

neboť babička z otcovy strany mi často říkala při setkání některé vznešené dámy: „Ta se podobá, můj vnuku, paní Quintaňoně.“ Z toho soudím, že ji znala aspoň z podobizny.“

„Kdo bude tvrdit, že je falešná příhoda Petra a krásné Magalony, když ještě dnes můžeme vidět v zbrojnici královské čep, jímž se řídil dřevěný kůň, na němž odvážný Petr letěl; je větší než oj. A vedle vidíme sedlo Babičky a u Roncesvalles jest roh Rolandův, veliký jako kláda. Z toho vyplývá, že skutečně žilo dvanáct pairů, že žil Petr, Ci-dové a podobní rytíři, kteří se vydali za dobrodružstvím.“

„A jestliže ne, řekněte, že je lží, že byl rytíř Portugalec Juan de Merlo, který táhl do Burgundska a bojoval v městě Rasu s proslaveným pánem de Charni, nazývaným pan Pierres, a že zápasil v Basileji s panem Jindřichem de Remestan, že z obojího zápasu vyšel jako vítěz; že jsou lživá dobrodružství a zápasy Španělů Pedra Barby a Gu-tierre Quijady (z jehož rodu po meči pocházím), kteří přemohli syny hraběte de San Pólo. Popřete, že odešel do Němec za dobrodružstvím don Fernando de Guevarra, že zápasil s Micerem Jorgem, rytířem z družiny vévody rakouského. Řekněte, že byly žertem klání Suera de Quifiones na mostě v Orbigu, výpravy pana Luise de Falces proti donu Gonzalu de Guzman, rytíři kastilskému, a mnoho jiných statečných činů rytířů křesťanských z našeho i cizích království tak skutečných, že tvrdím, kdo by jim nevěřil, nemá všech smyslů pohromadě.“

Kanovník užasl nad spleť lží a pravd, a pozoruje, že don Quijote zná vše o potulném rytířstvu, řekl mu: „Musím přiznati, pane doně Quijote, že v mnohém máte pravdu, hlavně v příhodách o potulných rytířích španělských. Nepopírám, že bylo dvanáct pairů francouzských, ale nevěřím všemu, co o nich arcibiskup Turpin napsal; pravdou jest toto: králové francouzští si vybrali rytíře a nazvali je Pares, poněvadž měli být rovni vznešeností, čestností a odvahou, a ne-byli-li rovni, měli být: byl to řád jako asi Santiago a Calatrava, který od svých členů žádá čestnost, urozenost a odvalu; a jako se nyní říká rytíř johanita nebo alcantarský, říkali tehdy rytíř z dvanácti pairů, neboť v řadě bylo dvanáct členů. Nikdo nepochybuje o hrdinných skutcích Cida nebo Bernarda del Carpio. Čep hraběte Pierra, o němž se Vaše Milost zmínila, jsem neviděl - přiznávám se k své

krátkozrakosti - přes jeho velikost.“ Je tam zcela určitě,“ řekl don Quijote, „někteří tvrdí, že v koženém pouzdru, aby neshnil.“

„Věřím tomu,“ nato kanovník, „ale jako že jsem vysvěcen, neviděl jsem jej; ale dejme tomu, že jsem jej přehlédl; proto však nemusíme věřiti vyprávění o těch různých Amadisech a o jiných rytířích; není také důvodu, aby muž schopností Vaší Milosti, ctný a chytrý, věřil těm vymyšleným a bláznivým rytířským knihám.“

KAPITOLA L.

o vtipném sporu dona Quijota s kanovníkem a jiných událostech.

„Ty knihy, které byly vydány se svolením královým a se schválením úřadů, knihy, které se čtou se zájmem, které chválí malí i velcí, urození i neurození, učení nevzdělaní, vůbec všichni, jsou prý lží,“ pravil don Quijote; „přestože nám mluví o rodičích, rodišti a stáří rytíře, o jeho domově, udatných činech, konaných den po dni, což vše je znakem jejich pravdivosti? Zmlkňte, Milosti, a nerouhejte se; poslechněte mé rady: čtěte je a uvidíte, jak se pobavíte.“

"Řekněte mi, je možné spatřiti něco lepšího než například velké jezero vařící smoly, v níž pluje mnoho hadů, zmijí, ještěrek a jiných divokých zvířat; a uprostřed jezera ozve se smutný hlas: ‚Ó rytíři, ať jsi kdokoliv, chceš-li dosáhnouti štěstí, ukrytého pod těmi černými vodami, ukaž odvalu a vrhni se do černého, vařícího se proudu; ne-uděláš-li toho, nespattíš zázraky v něm skryté; jest v něm sedm zámku Vil, - a rytíř, aniž vyslechl do konce strašného hlasu, bez rozmýšlení vrhne se do jezera i se zbrojí, poroučeje se do ochrany Boha a své dámy; neznámo jak, octne se najednou na kvetoucí louce, které se luhy Elysejské nevyrovňají. Obloha se mu zdá jasnější a slunce zářivější; vidí krásný háj zelených stromů, jeho sluch se těší sladkým, přirozeným zpěvem drobných, pestrých ptáčků, poletujících po větvích. Tu spatří potok, jehož průzračná voda, tekutý křišťál, teče po jemném písku a kamení, připomínaje rýžované zlato a perly. Jinde uhlídá umělý, vodotrysk z jaspisu a hlazeného mramoru, tam zahlédne jiný vystavěný v groteskním slohu, s drobnými lasturami, svinutými bílými a žlutými skořápkami hlemýžďů, s kousky křišťálu a umělých smaragdů; celek je skvělým výtvozem a zdá se, že umění chtějící napodobiti přírodu ji předstihlo."

"Náhle spatří velikou tvrz nebo krásný zámek, se zdmi z ryzího zlata, cimbuří z drahokamů, brány z hyacintů; je vystavěn ve zvláštním slohu, ze samých diamantů, karbunkulů, rubínů, zlata a smaragdů; umění, se kterým je vybudován, má však větší cenu. Tu uvidí množství dívek, nádherně a vkusně oblečených, které vycházejí branou hradu; kdybych měl nyní líčiti všechny podrobnosti, nebyl bych ni-

kdy hotov. Dívka nejvznešenější uchopí statečného rytíře za ruku a mlčky jej uvede do krásného zámku, tam ho svleče a vykoupe jej ve vlažné vodě, namaže vonnými mastmi a oblékne v roucho z nejjemnějšího kmentu, vonné a napuštěné voňavkami; potom zavolá jinou služku, která mu přehodí přes ramena plášť v ceně celého města."

"Co může být krásnějšího než vyprávění, jak jej uvedou do jiné komnaty, kde je k jeho velikému překvapení připravena hostina? A což teprve, když mu polijí ruce vodou vonící ambrou a krásnými květy? A když jej usadí na trůn ze želvoviny? Když jej obsluhují mlčící dívky? Když jej hostí znamenitými jídly, že se nemůže rozhodnoutk. po kterém sáhnouti dříve? Když při hostině slyší hudbu a neví, kdo a kde hraje? A což, když se rytíř po hodech rozloží v křesle a třeba se šťourá v zubech, jak bývá zvykem, a tu vejde jinými dveřmi sličná dívka, usedne k rytíři a vypráví mu o hradu, svém zakletí a jiné zábavné historie?"

"Nechci více o tom mluvit, poněvadž z toho vyplývá, že každá kniha o potulném rytíři vzbudí úžas čtenářův; čtete, Milosti, ty knihy a uvidíte, že zaženou vaši zlou náladu a zlepši rozmar. Já aspoň mohu říci, že od té doby, co jsem potulným rytířem, jsem odvážný, jemný, štědrý, slušný, vzdělaný, oddaný, zdvořilý, trpělivý a vytrvalý v neštěstích, zajetích a zakletích; ač mě před nedávném zavřeli do klece jako blázna, doufám, že svou silou a s přispěním nebe, rie-bude-li osud ke mně krutý, dosáhnou vlády nějakého království; tam dokáži své vděčné a štědré srdce, neboť věřte, pane, chudák štědrost nemůže prokázati, i kdyby byl štědrým nadmíru a vděčnost bez možností je mrtva jako víra beze skutků. Proto toužím, abych se co nejdříve stal císařem, a abych mohl provésti svoje záměry a prokazovati dobrodiní svým přátelům, hlavně svému zbrojnoši, Sanchu Panzovi, člověku dobrému; rád bych mu daroval slíbené hrabství přesto, že vládnouti asi neumí."

Sancho uslyšel poslední slova pánova a zvolal: Jen si pospěšte, Milosti, s tím slíbeným hrabstvím, zavazuji se, že umím vládnout, a nedovedu-li, slyšel jsem o lidech, najímajících vládu od panovníků za určitý roční plat; oni se starají o správu, zatímco vladař bezstarostně

užívá svého důchodu; to udělám já také bez dlouhých průtahů a budu žít z důchodu jako hrabě, ostatní vezmi d'as."

"Bratře Sancho," poznamenal kanovník, "panovník má nejen žít z důchodů, ale také konati spravedlnost, a k tomu je třeba rozumu, pozornosti a hlavně poctivé vůle, neboť jinak chybuje. A Bůh často podporuje dobrý úmysl hlupákův, jako ničí zlý záměr chytráků."

"Podobné filozofii nerozumím," řekl Sancho, "vím pouze, že bych chtěl mít hrabství co nejdříve, že moje duše je jako každá jiná a že bych byl právě tak dobrým vladařem jako jiný; když bych jednal podle svého vlastního přání, byl bych spokojen, a když je člověk spokojen, netouží po ničem jiném, a když po ničem netouží, je všechno v pořádku; jen ať už mám zemi v kapse, a pak uvidíme, jak řekl ten slepý druhému."

"Tvoje filozofie, Sancho, není špatná, ale dalo by se mnoho mluvit o těch hrabstvích," don Quijote nato: "Nevím, co bych dále ještě řekl, řídím se pouze četnými případy z rytířského života, které ukazují, jak rytíři odměnili oddané služby svých zbrojnošů městy a ostrovy; mnozí je učinili i králi. A nač mařím takto čas, když mi je příkladem velký Amadis Galský, který daroval svému zbrojnoši ostrov Pevný. Tak já mohu klidně udělati hrabětem Sancha, nejlepšího zbrojnoše pod sluncem." Kanovník se divil popletenému rozumu (je-li možno, aby takový byl) dona Quijota, který projevil v líčení příhody u jezera, a špatnému vlivu rytířských knih, podivil se také hlouposti Sanchově, který věřil v slíbený ostrov.

Vtom se vrátili sluhové kanovníkovi, připravili hostinu na trávníku ve stínu několika stromů a občerstvili se, aby mohl vozka napásti voly.

Při jídle zaslechli najednou rolničky v hustém křoví a uviděli vyběhnouti pěknou, černě, bíle a hnědě skvrnitou kozu. Za ní běžel pastevec, volaje, aby se zastavila a vrátila se k stádu. Poplašená koza se zastavila u společnosti, jako by u ní hledala ochrany. Pastevec přiběhl, uchopil ji za rohy a jako rozumné bytosti jí řekl: "Tulačko zatoulaná, Strako strakatá, proč se touláte, přestože kulháte? Poplašili vás snad vlci, dceruško? Neřeknete mi to, krásko moje? Ale nač se ptám, vždyť vím, že jste nepokojná ženská; d'as aby odnes' vaši i vašich družek povahu! Vraťte se, vraťte, přítelkyně, nebudete sice šťastna, ale zato bezpečna v košáru mezi družkami. Když vy, která máte býti paní, se potulujete nedovoleně a divoce, co mají potom dělati ostatní?"

Řeč pastevice zaujala nejvíce kanovníka, který mu pravil: "Proboha, bratře, uklidněte se a počkejte; neboť koza, když je to ženská, bude následovati svůj přirozený pud, ať jí bráníte, jak chcete. Pojezte s námi a napijte se, abyste uklidnil svůj hněv, koza si zatím odpočine."

Po těchto slovech mu podal kus studeného králíka. Pastevec jej vzal, poděkoval a pravil: "Nechtěl bych, aby mě Vaše Milosti poklá-

dali za blázna pro moji řeč k zvířeti; neboť má skrytý význam. Jsem venkovan, ale přesto se umím chovati."

"Rád věřím," pravil farář, "neboť zkušenost učí, že i v horách bývají lidé vzdělaní a v chatrčích filozofové."

"Ano, pane," odvětil pastevec, "mnozí škodou zmoudřeli, na důkaz toho vám povím příběh, který potvrdí slova tohoto pána (přítom ukázal na faráře) - ač, nebude-li vás to nuditi." Don

Quijote nato: "Vidím, že tato příhoda se mnoho podobá rytířskému dobrodružství; proto vás rád vyslechnu a tito pánové také, neboť jsou moudří a rádi poslechnou novinky, které baví a překvapují. Začněte, přáteli, posloucháme." „Já ne,“ odpověděl Sancho, "půjdu s touto paštikou tamhle k potoku a tam se najím na tři dny; neboť můj pán don Quijote říká, že zbrojnoši mají jíst, až už nemohou, neboť často v hlubokém lese nejedí třeba šest dní; a nemá-li jídlo v tlumoku, že by se mohl člověk ztratit a změnit třeba v mumii."

"Mluvíš pravdu, Sancho," řekl don Quijote, "jdi a najež se, co můžeš; mně stačí duchovní potrava, a tu mi dá historie tohoto chlapíka."

Kanovník požádal pastevece, aby vypravoval. Pastervec poplácal kozu po hřbetě a pravil jí: "Lehni, Strako, máme dosti času k návratu do stáda." Koza, jako by mu rozuměla, lehla si klidně, - když usedl, vedle něho a dívala se mu do tváře, jako by bedlivě naslouchala vyprávění pastevece, který začal vypravovati takto:

KAPITOLA LI.

o vyprávění pastevcově průvodcům dona Quijota.

"Tak na tři míle od tohoto údolí jest malá vesnice, nejbohatší v celém kraji; tam žil bohatý sedlák, kterého si velice vážili pro jeho čestnost: on sám o sobě tvrdil, že nešťastnějším jej dělá dcera, velmi krásná, vtipná a bystrá, které se každý divil, žasna nad dary, kterými ji obdařilo nebe a příroda. Již v mládí byla krásná a rostla do krásy; v šestnácti letech byla nejsličnější. Pověst o její kráse rozšířila se po celém kraji i do vzdálených měst i síní královských; obdivovali se jí jako zázračnému obrázku. Otec ji střežil a ona sama se chránila nejvíce, neboť žádný zámek, žádná stráž nebo závora se nevyrovná vlastní dívčině počestnosti."

"Bohatství otcovo a krása dceřina lákaly mnohé nápadníky, ale ten, který měl rozhodnouti o tak vzácném skvostu, váhal s rozhodnutím, komu by jej svěřil. Byl jsem jedním z nápadníků a doufal jsem, že se jeho dcera stane mou ženou, poněvadž jsem pocházel z téže vsi, z váženého rodu, byl jsem mlád a dosti bohat a rozumný. Ale ucházel se o ni ještě druhý se stejnými vlastnostmi, a proto otec váhal a rozhodoval mezi námi dvěma; a nevěda si rady, žádal Leandru (tak se jmenuje nešťastnice, která mě zničila), aby mezi námi volila; tak by měli jednati všichni otcové dcer. Neříkám, aby jim dovolili volit z ničemných a špatných, ale z dobrých, které by sami navrhli. Nevím, pro kterého z nás se rozhodla Leandra; její otec se stále vymlouval na její mladost a podobné věci, které nás neodmítaly, ale ani jeho nezavazovaly. Můj sok se jmenuje Anselmo a já Eu-genio, abyste věděli jména osob, které vystupují v této tragédii, která není skončena, ale jejíž konec bude zcela určité nešťastný."

"V té době přišel do naší vsi nějaký Vicente de la Roca, syn chudého sedláka; vrátil se z Itálie, kde byl vojákem. Setník, který táhl naší krajinou, odvedl jej z naší vsi ve dvanácti letech a mladík ve dvaadvaceti letech se vrátil jako voják, ověšen ozdobami ze skla a tenkých ocelových řetízků. Dnes chodil nastrojen tak, zítra jinak, ale vše bylo pouhé pozlátko. Sedláci, kteří jsou už od přirozenosti zlomyslní, tím více, když nemají nic na práci, brzy spočítali, mnoho-li

má šatů a šperků; shledali, že má troje šaty různých barev, troje pod-vazky a punčochy, které on tak upravoval, že se zdálo, že má desatery šaty a aspoň dvacet chocholů. Není to zbytečné, že vám o těchto věcech vypravuji, neboť hrály velikou úlohu v této historii."

"Sedával na kamenné lavičce pod vysokým topolem na návsi a my všichni s otevřenými ústy poslouchali vyprávění o jeho udatných činech. Byl snad ve všech zemích a zúčastnil se všech bitev, zničil více Maurů, než jich žije v Maroku i Tunisu, měl více soubojů než Gante a Luna, Diego García de Parédes a tisíce jiných, ve všech zvítězil a odpůrci nikdy neprolili kapku jeho krve. Ukazoval nám jizvy od střelných ran, jak tvrdil, které utržil v různých bitvách a zápasech. A s neslychanou drzostí mluvil spatra se sobě rovnými i s druhými; tvrdil, že jeho předkem je rámě a šlechtictvím činy a jemu že se nevyrovná ani král. Mimoto uměl hrát trochu na kytaru, že mnozí říkali, že kytara v jeho rukách mluví; někdy také básnil a o každé blbosti, která se ve vesnici přihodila, složil romanci půldruhé míle dlouhou."

"Tohoto vojáka, Vicenta de la Roca, tohoto mluvku, muzikanta a básníka zahlédla několikrát Leandra z okna svého domu. Zamílovala se do trotek a romancí, které ihned po složení rozdala ve dvaceti opisech, poznala jeho hrdinné činy, ajako by ďábel to nastrojil, zamílovala se do něho dříve, než se o ni ucházel; a poněvadž v lásce kráčí k cíli snadněji ten, kterému je jeho dívka příznivá, domluvili se Leandra a Vicente lehce a nežli některý z jejich nápadníků zvěděl o její touze, utekla z domu svého drahého otce - matku totiž nemá - s vojákem, který v tomto případě zvítězil lépe než v bitvách, které si přičítal."

"Tomuto případu se divila celá ves; já jsem užasl, Anselmo byl ohromen, otec zarmoucen a příbuzní rozhořčení; úřady i biřicové pátrali, přehlíželi silnice, hledali v lesích a okolí; za tři dny našli Leandru v lesní jeskyni v košili, okradenou o peníze a šperky. Odvedli ji zarmoucenému otci; při výslechu doznala, že ji Vicente de la Roca oklamal, slibuje jí, že se s ní ožení; přinutil ji, aby utekla v noci z domu a okradla svého otce oné noci, kdy zmizela; on že ji zavedl do hlubokého lesa a zavřel ji do jeskyně, kde ji našli. Tvrdila také, že voják jí na čest nesáhl, ale okradl ji a zanechal v jeskyni. Těžko, páni, je uvěřiti zdrženlivosti mladíkové, ale ona to opakovala a zapřísahala se tak, že se její zoufalý otec uklidnil a oželel bohatství, jen když dcera neztratila skvost, kterého nelze už nikdy nabýti."

"Toho dne, kdy Leandru přivedli, dal ji otec do kláštera v blízkém

městě, doufaje, že se časem zapomene na nemilou příhodu. Leandřino mládí bylo dostatečnou omluvou jejího poklesku, aspoň u těch, kteří ji milovali; ti však, kteří znali její rozum, nepřičítali její hřích nevědomosti, ale lehkomyšlnosti, která je vlastností žen."

"Když Leandra odešla do kláštera, byl Anselmo jako slepý; mně se svět stal nocí beze světla a bez radosti; naše bolest rostla, trpělivosti ubývalo, proklínali jsme vojáka a neopatrnost Leandřina otce. Posléze jsme se s Anselmem umluvili a odešli jsme sem do tohoto údolí, kde on pase velké stádo ovcí a já koz; zde žijeme společně, těšíme se, zpíváme chvály i hany o krásné Leandře, nebo naříkáme a žalujeme nebi na své utrpení."

"Mnohojiných nápadníků přišlo do tohoto hlubokého lesa ajed-nají jako my; je jich mnoho, takže se toto místo podobá pastýřské Arkádii; jest zde množství pastýřů a salaší a není tu místa, kde by nebylo slyšeti jména Leandry. Jedni jí zlořečí a nazývají ji rozmarnou, nestálou a smyslnou, jedni ji odsuzují pro lehkomyšlnost a vrtkavost; jiný ji omlouvá a odpouští jí, druhý ji pomlouvá; ten slaví její sličnost, jiný proklíná její vlastnosti, vůbec, všichni ji zbožňují i proklínají; a šílenost přepadá všechny tak, že mnohý je stížen chorobnou žárlivostí bez příčiny, neboť, jak víme, zhřešila dříve, než si někoho z nás vyvolila. Není skalní strže, ani břehu, ani potoka, ani stínu stromů, kde by některý pastýř nežaloval větru na svou bolest. Všude, kde je ozvěna, ozývá se jméno Leandra"Leandra' zní lesem, Leandra' bublají potůčky; Leandra nás upoutala, očarovala, že beznadějně se kojíme nadějí a děšíme bez příčiny."

"Z těchto bláznovství nejvíc i nejmíň jich jeví můj sok Anselmo, který naříká pouze, že je tak daleko, a k houslím, na něž krásně hraje, zpívá verše, které jsou důkazem jeho nadání. Já kráčím cestou lehčí, zlořečím vrtkavosti žen, rozmarnosti, nečestnosti a zrádnosti, nevěrnosti i jejich bezmyšlenkovité volbě. To vše je příčinou mých slov k této koze, pánové, neboť přesto, že je nejkrásnější z celého stáda, nevážím si jí, neboť je ženského rodu. Vypravoval-li jsem rozvláčně, chci vám rychle posloužit; nedaleko stojí moje salaš, kde mám čerstvé mléko, dobrý sýr a chutné ovoce, které stejně lahodí oku, jako jazyku."

KAPITOLA LII.

o při dona Quijota s pastevcem a o neslýchaném dobrodružství s kajícíky, které šťastně dopadlo, ač se velice unavil.

Pastevcovo vypravování zaujalo všechny přítomné; přede všemi je pochválil kanovník, který poznamenal, že forma vypravování se lišila od obvyklého způsobu pastevců, připomínajíc spíše dvořana, a pravil, že jest správné tvrzení farářovo o učených lidech žijících v horách. Všichni nabízeli svou pomoc Eugeniovi, nejochotněji don Quijote, který pravil:

"Skutečně, bratře pastýři, kdybych mohl podniknouti nějaké dobrodružství, odešel bych ihned pro vaše štěstí vyvést Leándru z kláštera, ve kterém je určitě proti své vůli; nevšímaje si abatyše a nikoho, přivedl bych vám ji, abyste s ní učinil, co byste si přál, šetře přitom zákonů rytířských, které přikazují, že se žádné dívce nesmí dít bezpráví; ale věřím v Pánaboha, že síla škodolibého kouzelníka bude přemožena silou kouzelníka, majícího šlechetnější úmysl; slibuji vám svoji pomoc a radu, jak mi to přikazuje moje povolání pomáhati slabým a raněným a posilovati zarmoucené."

Pastevec na něho pohleděl, a vida, že don Quijote vyhlíží podivně a také divně mluví, tázal se holiče, kdo to je: "Pane, kdo je ten muž, který tak zvláště vypadá a podivně mluví?" Je to slavný don Quijote de la Mancha, odpůrce bezpráví, mstitel křivd, ochránce panen, vdov a sirotků, postrach obrů a vítěz v bitvách."

"Zdá se mi to podobné," odvětil pastevec koz, "knihám o potulných rytířích, kteří dělali vše, co Vaše Milost vypráví o tomto člověku, ač se domnívám, že si Vaše Milost ze mne dělá pouhý žert nebo že tento vznešený muž má v hlavě prázdný dům." Jste darebný pacholek," zvolal don, "vy jste prázdný a omezený a já jsem plnější, než kdy byla ta kurví dcera, co vás přivedla na svět."

Při tomto zvolání uchopil kus chleba a udeřil jím pastevece do obličeje tak prudce, že mu rozmáčkl nos; ale pastevec nerozuměl žertu a pozoruje, že to jde doopravdy, bez ohledu na koberec, ubrus a lidi skočil na dona Quijota, uchopil jej za krk a byl by jej zcela jistě zadusil; ale přišel právě Sancho Panza, chytil jej a udeřil jím o stůl, až se všechno nádobí rozbilo a rozházelo. Jakmile byl don Quijote volný,

dal se do pastevece, který zakrvácen a pokopán Sanchou hledal nějaký stolní nůž, aby se pomstil, ale kanovník a farář mu v tom bránili; holič to však zařídil tak, že pastevec dostal dona Quijota pod sebe a bušil do něho tak, že měl don Quijote obličej plný krve. Kanovník a farář se smáli, biřicové poskakovali radostí a štváli je na sebe jako psy; pouze Sancho byl zničen, neboť kanovníkův sluha jej držel, aby nemohl přispěti na pomoc svému pánu.

Za všeobecné veselosti uslyšeli najednou smutný zvuk trouby; všichni se podívali směrem, odkud přicházel, ale nejvíce ten zvuk dojal dona Quijota, který přesto, že byl téměř ubit, pravil pastevcí: "Bratře ďáble - není možno abys jím nebyl, neboť jsi měl dosti statečnosti a síly mě přemoci - žádám tě, abychom uzavřeli mír aspoň na hodinu, neboť žalostný zvuk trouby mě volá, jak se domnívám, k novému dobrodružství."

Pastevec unavený ranami jej ihned pustil; don Quijote vstal a díval se v tu stranu, kde uslyšel zvuk trouby, a uviděl najednou přicházeti z vrchu množství lidí bíle oblečených jako kajícníci. Toho roku totiž nebylo dešťů a ve všech obcích se pořádala procesí a kající průvody; lidé prosili Boha o déšť; z tohoto důvodu se ubíralo obyvatelstvo blízké vsi ke zbožnému poustevníkovi, bydlícímu na stráni nad tím údolím.

Don Quijote spatřiv divné oděvy kajícníků nevzpomněl, že je již mnohokrát viděl, ale myslil, že je to opět nějaké dobrodružství, které nemůže propást; v jeho rozhodnutí jej utvrdila ještě socha ve smutečných šatech, kterou nesli; pokládal ji totiž za vznešenou dámu, kterou ti padouchové násilím unášejí. Proto spěchal k pasoucím se Rocinantovi, sňal ze sedla uzdu a štít, rychle jej přistrožil a žádal Sancha, aby mu podal meč; potom vsedl na koně a hlasitě volal na všechny přítomné: "Nyní, vznešené panstvo, uvidíte, jak nutní jsou pro svět potulní rytíři: nyní, říkám, uvidíte, až osvobodím tuto vznešenou dámu, jsou-li potulní rytíři hodni úcty."

Po těchto slovech pobídl Rocinanta nohou, neboť neměl ostruh, a klusem (že by kdy byl jel tryskem na Rocinantovi, v této pravdivé knize se nevypráví) jel za kajícníky. Kanovník, farář i holič se pokoušeli jej zadržeti, ale marně; nezadržel jej ani křik Sanchův, který zvolal: "Kam se ženete, doně Quijote, a jaký ďábel vás štvě, abyste útočil na naši katolickou víru? Uvědomte si, u sta hromů, že je to průvod kajícníků a dáma v nosítkách je socha dobrotivé Panny Marie; rozvažte, co děláte, vždyť tentokrát nevíte skutečně, co!"

Sancho však volal marně, neboť jeho pán spěchal ke kajícníkům

osvobodit paní ve smutku a neslyšel; a kdyby byl slyšel, jistě by se byl nenavrátil, třeba mu byl rozkázal sám král. Dojel tedy k průvodu, zastavil koně, který si beztoho již chtěl odpočinouti, a rozčileným a ochraptělým hlasem zvolal: "Vy, kteří máte zastřeny tváře asi proto, že jste špatní, dávejte pozor, co vám říkám!"

Nejdříve stanuli nosiči sochy, a jeden ze čtyř kněží zpívajících li-tanie, pozoruje vzezření dona Quijota, hubenost Rocinantovu a ostatní směšnosti, pravil: "Pane bratře, mluvte rychle, neboť těmto bratřím se zarývají nosítka do těla a nemůžeme se bez příčiny zastavovati, abychom poslouchali dlouhé řeči."

"Řeknu vám to krátce," odvětil don Quijote, "pusťte ihned tuto krásnou zajatou dámu, jejíž slzy a smutný obličej dokazují, že ji vedete s sebou násilím; já, kterýjsem na světě proto, abych napravoval chyby, nepustím vás ani o krok, dokud ji nepropustíte na svobodu."

Z této řeči všichni poznali, že don Quijote je blázen, a proto se vesele smáli; ale jejich smích byl prachem do ohně hněvu dona Quijota, který beze slova vytasil meč a kráčel k nosítkám. Jeden z nosičů se postavil proti donu Quijotovi s napřaženou vidlicí, jíž podpíral nosítka při odpočinku, a odrazil jí útok dona Quijota; rána mečem přerazila vidlici na dva kusy; nosič zbytkem, který mu zůstal v ruce, uhodil dona Quijota do ruky, v níž měl meč, a rytíř podlehl selské síle a svalil se na zem.

Sancho Panza, který za ním rychle přiběhl, viděl, že je poraněn, a proto volal na Quijotova nepřítele, aby jej už nebil, že je to ubohý začarovaný rytíř, který nikdy nikomu neublížil; sedlák se však nedal zadržeti Sanchovým voláním, ale když zpozoroval, že rytíř leží nehybně, vysoukal si šaty k bokům a prchl do polí jako kamzík.

Mezitím se celá společnost dostavila na místo, kde don Quijote ležel; ale lidé v procesí vidouce biřice s puškami báli se nějaké šarvátky, proto se shrnuli kolem sochy, vyzvedli kukly a dūtky, kněží voskovice a čekali na útok, rozhodnutí, že se budou bránit nebo že napadnou útočníky sami; ale osud určil jinak, neboť Sancho se vrhl na tělo svého pána a dal se do žalostného nářku, mysle, že je mrtev.

Oba faráři se poznali a to uklidnilo obě tlupy lidí. První farář vysvětlil krátce život dona Quijota a druhý se s celým průvodem kajícníků šel podívat, je-li ubohý rytíř mrtev; Sancho maje oči plné slz řekl: "Ó, ozdobo rytířstva, který jsi ukončil svůj život pouhou ranou klackem! O, květe svého rodu, chloubu a slávo celé Manche, ano i celého světa, jak to nyní na světě bez tebe bude; svět naplní se darebáky, kteří nebudou za své hanebné činy potrestáni! Byl jsi štěd-

řejší než Alexandr, neboť za pouhých osm měsíců služby jsi mi slíbil ostrov obklopený mořem. Byl jsi pokorný před hrdými a hrdý před pokornými, vydával ses v nebezpečí, trpěl urážky, byl jsi stále zamilován, poučoval jsi dobré, byl jsi strachem zlých, metlou darebáků, vůbec potulným rytířem, což znamená vše."

Slovy a pláčem Sanchovým se don Quijote vzpamatoval a pravil: "Kdo jest vám tak daleko, sličná Dulcineo, trpí ještě větší muka než tato. Pomoz mi, příteli Sancho, vstoupiti do zakletého vozu, v sedle bych se neudržel, neboť mám ruku rozbitou na padrt'."

"S největší radostí, pane," odpověděl Sancho, "vraťme se do vesnice s těmito pány a tam se připravíme na novou výpravu, která snad bude šťastnější."

"Ano," odvětil don Quijote, "nejlépe uděláme, když počkáme, až přejde nynější zlý vliv hvězd." Kanovník, farář i holič schválili jeho rozhodnutí a posadili dona Quijota na vůz, na kterém seděl už předtím; průvod pokračoval dále, pastevec se se všemi rozloučil a biřice farář zaplatil. Kanovník prosil faráře, aby mu napsal o zdraví dona Quijota, potom se rozloučil a odjel. Téměř všichni se rozešli; zůstali pouze farář, holič, don Quijote, Sancho a milý Rocinante, který vše, co se mu přihodilo, snášel pokorně jako jeho pán.

Vozka zapřáhl voly, položil dona Quijota na otep sena a zvolna jel, řídě se přáním faráře; za šest dní dojeli do vesnice dona Quijota právě v poledne, když všechno obyvatelstvo bylo shromážděno na návsi. Všichni spěchali se podívat na vůz, a když poznali krajana, užasli; nějaký hoch spěchal vyříditi hospodyni a neteři dona Quijota, že její strýc a pán se vrátil, vyhublý, žlutý, na otýpce sena a na vol-ském voze. Bylo dojemné, jak ty dvě ženy nařikaly, bily se do prsou a jak zlořečily zatraceným rytířským knihám; to vše se opakovalo, když vůz vjížděl do dvora.

Také žena Sancha Panzy přiběhla a nejprve se vyptávala na osla. Sancho jí řekl, že se má lépe než pán. "Chvála Bohu," zvolala, "udělal mi mnoho dobrého. Ale nyní mi řekněte, milý příteli, jakou jste dostal mzdu? Přivezl jste nějaké šaty nebo dětem botičky?"

"Nepřinesl jsem nic, ženo," odpověděl Sancho, "ale mám něco lepšího a důležitějšího."

"To mám radost," na to žena, "ukážte mi to, ať se potěší mé srdce, sklíčené a smutné vaší dlouhou nepřítomností."

"Nebud'te netrpělivá," řekl Sancho, "ukáží vám to až doma; a podruhé, až se vrátíme z výpravy, budu už hrabětem nebo panovníkem ostrova tak krásného, že srdce zrovna radostí usedá."

"Bůh dej, můj muži, neboť to potřebujuj. Ale vysvětlete mi, co to jest ten ostrov."

"To není med pro oslí hubu," nato Sancho, "dočkej a uvidíš, jak tě budou poddaní zvat svou Milostí."

"Co to mluvíte, Sancho, o Milostech, ostrovech a poddaných?" ptala se znovu Juana Panzová, neboť tak se jmenovala, ač nebyli příbuzní: v Manche totiž ženy přijímají příjmení manželů. "Pomalú, nespěchej, Juano, stačí, že ti nelžu, a zavři hubu! Jen ti mimochodem řeknu, že není na světě nic příjemnějšího než být zbrojnošem potulného rytíře. Je sic pravda, že většina dobrodružství dopadne jinak, než jak si člověk přeje: tak devětadevadesát ze sta se jich nepovede. Vím to ze zkušenosti, protože mě brzo vyhazovali na pokrývce, brzo mlátili. Ale přesto je to pěkné, hledat příhody po horách, lesích, skalách, hradech a žít po hospodách zadarmo a neplatit, čert ví, ani maravedí."

Zatím neť a hospodyně dona Quijota uvítaly, svlékly a uložily na starou postel. Díval se na ně úkosem a nevěděl o sobě. Farář žádal neteř, aby o strýce starostlivě pečovala a aby mu nedovolila podruhé se vydati na dobrodružnou výpravu; vyprávěl také, s jakou námahou se jim podařilo jej přimět, aby se vrátil domů. Tu začaly zase obě naříkat, vzývat nebe, proklínat rytířské knihy a prosit Boha, aby zatratil původce podobných lží a myšlenek. Strachovaly se, že don Quijote zase odjede, jen až se poněkud uzdraví, a nemýlily se.

Ale, ač se spisovatel této historie horlivě snažil vypátrati činy dona Quijota na třetí výpravě, nepodařilo se mu to; v paměti Manchanů se pouze udržela pověst o třetí výpravě dona Quijota do Zaragozy, kde se zúčastnil slavného turnaje; tam také podnikl věci hodné jeho odvahy a moudrosti. Také o jeho smrti nenalezl spisovatel nic; ale náhodou se seznámil se starým lékařem s olověným pouzdrém, které, jak vyprávěl, bylo nalezeno ve vykopaných základech poustevny. V pouzdru našel několik pergamenů, popsaných gotickým písmem, ale španělským veršem; v nich se dočetl mnoho o hrdinných činech dona Quijota, kráse Dulciney z Tobosa, o Rocinantovi, věrnosti a oddanosti Sancha Panzy a pohřbu samého dona Quijota s mnohými náhrobními verši a chválením jeho života a činů. Ty, které se mu podařilo zcela přečísti, zaznamenal v této historii.

Spisovatel této historie za odměnu své veliké práce, kterou mu dalo pátrání a hledání po všech archivech manchských, žádá čtenáře, aby jí věřili, jako věří moudří lidé knihám rytířským; to že jej dostatečně odmění a povzbudí, aby zkoumal jiné historie, ne-li pravdivé, aspoň zajímavé a poutavé.

První slova na pergamenu nalezeném v olověném pouzdrě zněla:

Akademikové z Argamasilly, vesnice v Manchi, o životě a smrti odvážného dona Quijota de la Mancha hoc scripserunt: Monicongo, akademik z Argamasilly, na hrob dona Quijota:

Dobrodruh, jenž okrasou byl Manchy, její pýchou, který dobyl více kořisti než Jason z Kréty, duch, jenž bystrý vzlet měl, napojen byl stále vzněty, širší byl než moře pod oblohou tichou.

Paže, která rozšířila moc svou svrchovanou od Kytaje pod Gaetu a do všech dálných zemí, múza skvělá s úžasnými vtipy kadencemi, jejíž verše vryty do bronzových desek planou.

Hrdina, jenž snadno předčil všechny Amadise, Galaory překonal a zdolal v boji kletém podivnými činy, láskou, již byl živý plameň.

Ten, jenž umlčel a zničil lehce Belianise,

který s Rócinantem věrným bloudil širým světem,

ten zde leží ve tmě věčné, nad ním chladný kámen.

Paniagudo, akademik z Argamasilly, in laudem Dulcineae de To-boso:

Ta, již tu zříté s boubelatou lící, s bujnými ňadry, plnou odhodlání, toť Dulcinea, Tobosa je paní, k níž vzhlížel velký Quijot milující.

Jen pro ni bloudil, jménem její slávy Sierry Negry nehostinnou plání a polem montielským šel v odhodlání k Aranjuezu, pěšky, do únavy.

Toť Rocinanta vinou. Hvězdo krutá! O man chanské té dámy čisté krásy, rytíře toho vpravdě nešťastného!

Smrtí jí krása byla odvanuta a on, ač mramor slávu jeho hlásí, neušel lásce, vzteku zklamaného.

Caprichoso, svým vtipem vynikající akademik z Argamasilly, pje chválu Rocinanta, koně dona Quijota de la Mancha:

Na sloupu pyšném září dýmavou, již Mars tak často krví poskvřňuje, v Manchanův prapor vítr prudce duje, jejíž třímá hrdě nad potulnou hlavou.

Svou zavěsil zbraň jemnou, ocelovou, již seče, kosí, maří, rozčtvrcuje. Toť nové výkony! A pro ni snuje styl nový, slavnou formu novou.

Necht' Gal se chlubí Amadise slávou a jeho syny řecká země celá, že tisíckrát svou slávu rozšířila.

Dnes sbor se vznáší nad Quijota hlavou

a Belona se dotkla jeho čela,-

že do Manchy se všechna pýcha slila.

V té slávě pro věky je moc a síla, vždyť také Rocinante, oř ten zdatný, nad Brilladora, Bayarda je statný.

Burlador, akademik z Argamasilly, Sanchu Panzovi:

Tot' Sancho Panza - malé sic jen tělo, však velký duch; ó, zázrak na zemi! Tot' zbrojnoš beze lsti, to věřte mi, a prostšího snad oko nevidělo.

K hodnosti hraběcí mu mnoho nechybělo, však marný sen; měl tolik nepřátel! a úkladů v tom věku vytrpěl, kdy stěží oslíku se odpouštělo.

Na oslu jezdil klidně [s odpuštěním] za Rocinantem, nejklidnějším ořem, a za svým pánem den co den.

O lidské naděje, kam s marným sněním? Kde klid, když mísíte se s těžkým hořem a konec stín je, smrt a sen.

Cachidiablo, akademik z Argamasilly, na hrob dona Quijota:

Zde leží rytíř pochován, byl řádně bit a smůlu měl, na Rocinantu věrném spěl, s ním projel mnohý světa lán.

A Sancho, chytrák prohnáný, u něho leží mrtev, tich, on zbrojnošem byl z největších, řemeslu věrně oddaný.

Tiquitoc, akademik z Argamasilly, na hrob Dulciney z Tobosa:

A Dulcinea vedle nich, ,ač byla svěží, v líci nach, přec změnila ji v popel, v prach smrt děsná, ošklivá jak hřích.

Ryzího rodu v žilách krev, vzhled dámy, v zraku jistota. Ta byla zárem Quijota, a rodné obce slavný zjev.

Tyto verše bylo možno přečísti; písmo ostatních bylo smazáno, proto je dali nějakému akademikovi, aby je vysvětlil podle dohadu. Vypráví se, že se mu to podařilo po mnohém bdění a velké námaze a že je uveřejní při třetí výpravě dona Quijota. Forse altri canterá con miglior plettro.

Část druhá

VĚNOVÁNÍ HRABĚTI DE LEMOS

Posílaje onehdy Vaší Excelenci svoje komedie, dřív vytištěné než provozované, napsal jsem, vzpomínám-li si dobře, že don Quijote již obul ostruhy hodlaje jít složit poklonu Vaší Excelenci. A nyní pravím, že je již na cestě, a dojde-li dobře, myslím, že bude Vaší Excelenci přece k něčemu dobrý, neboť ze všech stran na mne naléhají, abych ho již vyslal a zbavil tak čtenáře ošklivosti a odporného pocitu, způsobeného jiným Donem Quijotem, který pod jménem Druhé části v přestrojení jde světem; a ten, kdo po něm nejvíc volá, je císař čínský, jenž mi asi před měsícem napsal list, kde mě žádá, ba spíše snažně prosí, abych mu jej poslal, ježto prý chce založit kolegium, na němž by se učilo španělské řeči, a přeje si prý, aby tam byla čtena právě Historie dona Quijota; zároveň mě žádá, abych se stal já správcem tohoto kolegia. Tázal jsem se posla, zda mu jeho Veličenstvo dalo pro mne nějaký příspěvek na výpomoc a úhradu cesty. Prý na to nepomyslilo. "Tak tedy, příteli," odvětil jsem mu, "můžete

se pěkně vrátit, jakmile se vám zachce, do Číny, odkud jste přišel, neboť nejsem tak zdrav, abych se mohl vydat na tak dalekou cestu; a nejen, že jsem nemocen, ale jsem zcela bez peněz. A císař necísař, monarcha nemonarcha, mám v Neapoli velkého hraběte de Lemos, jenž mě podporuje beze všech titulů správcovských a beze všech kolegií, chrání mě a je ke mně více milostiv, než si dokáží přát." S tím jsem se s ním rozloučil a sám se loučím nabízející Vaší Excelenci Soužení Persila a Sigismundy, knihu, již ukončím za čtyři měsíce, dovolí-li Bůh. Kterážto kniha je jistě buď nejhorší, buď nejlepší, jež byla napsána v naší řeči v oboru knih zábavných. A lituji věru, že jsem řekl nejhorší, neboť podle názorů mých přátel je prý tak výborná, jak je to jen možno. Budiž Vaše Excelence zdráva, Persiles líbají ruce i nohy, sluha Vaší Excelence. V Madridu posledního října 1615. - Sluha Vaší Excelence.

Miguel de Cervantes y Saavedra

PŘEDMLUVA

Pomoz mi Bůh, s jakou touhou čekáš asi, čtenáři vznešený nebo prostý, na tuto předmluvu, doufáje v ní nalézt mstivé výpady, útoky a urážky, namířené proti autorovi onoho druhého Dona Quijota; mluvím o tom, který, jak říkají, byl počat v Tordesillas a zrodil se v Tarragoně. Avšak ve skutečnosti neposkytnu ti tohoto zadostiučinění, neboť, ač křivdy probouzejí hněv i v prsou nejpokornějších, v mé hrudi pravidlo to zůstane výjimečně nesplněno. Snad by sis přál, abych mluvil o oslu a drzém hlupákovi; ani mě nenapadne: ať sám nese následky své viny, ať si sní, co si nadrobil, a dost. Co jediné se mne dotklo, je, že mě nazval starým, jednorukým mrzákem, jako by bylo v mé moci zastavit čas, aby neubíhal přes mou hlavu, a jako bych byl přišel o ruku někde v hospodě, a ne na místě nejslavnějším v minulosti, přítomnu a snad v budoucnu. Jestliže má zranění nezáhá pro zraky, jež je vidí, jsou alespoň přece v úctě všech, kdo vědí, kde jsem k nim přišel: neboť lepší je voják mrtvý v bitvě než živý na útěku. A to je o mně do té míry pravdou, že, kdyby mi dnes nabídli a umožnili nemožné, raději bych volil znovu se účastnit oné úžasné bitvy než být sice zdrav a neraněn, ale zároveň se jí neúčastnit. Hvězdy ran, jež voják ukazuje v tváři a na hrudi, vodívají lidstvo k nebeským končinám cti a touhy po spravedlivé slávě. A dlužno i upozornit, že spisovatel netvoří svými šedinami, ale rozumem, jenž se ovšem věkem zdokonaluje.

Uslyšel jsem také, že mě zve závistivcem a že mi vysvětluje jako hlupákovi, co je závist; věru, ve skutečnosti ze dvou závistí možných znám pouze onu posvátnou, vznešenou a dobromyslnou. A proto nepotřebuji stíhat žádného kněze, tím méně, že je sluhou svaté inkvizice. Řekl-li, že jsem závistiv, a on to zřejmě řekl, mýlil se úplně, neboť ctím cizí nadání, obdivuji se cizímu dílu i vytrvalé a dovedné činnosti (Pozn. překl.: Fernández de Avellaneda, autor pod-vrženého druhého dílu Dona Quijota, naznačoval v narážkách, že Cervantes závidí jevištní úspěchy slavnému svému vrstevníku Lopemu de Vega.) Za to děkuji tomu panu autorovi, že řekl, že

moje povídky jsou více satirické než příkladné, ale že jsou dobré; nemohly by být věru dobré, kdyby neměly ze všech vlastností trochu. Myslím, že mě nazveš velmi umírněným a velmi se uzavírajícím mezi své skromnosti: vím, že nemáme mučit mučeného, a tento pán je, myslím, umučen doslova, když se neodvažuje zjeviti se v otevřeném poli na denním světle, zakrývá své jméno a vymýšlí si rodiště, jako by se byl provinil urážkou majestátu. Kdybys ho náhodou poznal, řekni mu za mne, že se nemám za uraženého, že dobře vím, co jsou pokušení ďábelská, a že jedním z největších je domněnka, která člověka napadne, že dovede napsat a vytisknout knihu, jež ho nesmírně proslaví a obohatí. Na důkaz toho bych si přál, abys mu laskavě pověděl tento vtipný příběh:

V Seville žil blázen, který si vedl nejnesmyslněji a nejzábavněji na světě. Sehnal si rákosovou trubičku, na konci seříznutou do špičky, a potkal-li na ulici nebo venku psa, přišlápl mu jednu nohu a druhou mu zvedl rukou, potom do něho tu trubičku vzadu vrazil a nafoukl jej, až vypadal jako míč. Pak jej dvakrát plácl po břiše a pustil jej, říkáje při tom divákům, jichž bylo vždy mnoho: "Vy si asi teď myslíte, že nafouknout psa je snadná práce." A Vaše Milost se asi také nyní domnívá, že je snadné napsati knihu.' Kdyby se mu tento příběh nelíbil, povíš mu, příteli čtenáři, tento, rovněž o bláznu a psu:

V Cordobě žil jiný blázen, který míval zvyk nosit na hlavě kus mramorové desky nebo pořádný kámen, a halezl-li neopatrného psa, postavil se k němu a pustil své závaží rovnou na něj. Pes se poděsil, zaštěkal, zavyl a nezastavil se až bůhví kde. Stalo se, že mezi postiženými psy byl i pes čepičkáře, pánem svým velmi milovaný. Blázen shodil kámen, potloukl psu hlavu, pes se jal výt a pán jej viděl i slyšel; chytil dřevěný loket, jímž měřil, vyběhl na blázna a zmlátil ho, až v něm nebylo kůstky zdravé. A při každé ráně opakoval: "Pse zlodějská, takhle s mým stavěcím psem? Neviděls, vrahu, že ten pes je stavěči?" A tu svou o stavěcím psu vedl, až byl blázen zbit jako žito. Blázen, poučen, se odvrátil a po celý měsíc ho neviděli vyjít, až potom zase vyšel za svým zvykem s nákladem ještě větším. Přišel ke psu, prohlížel si ho znovu a znovu, ale shodit kámen se neodvážil říkáje si: "Pozor! ten pes je stavěč." Všechny psy, jež potkal, i ovčácké a mopslíky, nazýval stavěcími a kamene neshodil nikdy. Stejně se může přihodit i onomu vyprávěči, že už nikdy se neodváží vylévat svou vtípnost do knih, které, jsou-li špatný, jsou těžší kamenů.

Řekni mu také, že mě málo poděsil hrozbou, že mě svou knihou připraví o výdělek, a že mu vzkazují řídit se slavnou fraškou Peredenga: Ať žije pan městský radní a Kristus Pán stůj při všech! Ať žije velký hrabě de Lémos, jehož vyzkoušená křesťanská štedrost mě drží na nohou proti všem ránam mého nepříznivého osudu. Ať mi zachová svou svrchovanou štedrost osvícený pán z Toleda, don Bernardo de Sandoval y Rójas, a pak třebať ať není na světě tiskárny a ať proti mně natisknou více knih, než je písmen v popěvcích o Mingu Revulgovi. Tato dvě knížata, ač jsem se nesnažil naklonit si je pochlebniectvím nebo pochvalou, z vlastní dobroty počala mi přátí a mě podporovati, pročez se pokládám za šťastnějšího a bohatšího, než kdyby mě osud obvyklou cestou dovedl na vrch blaha. Cti může nabýt chudý, ne však ničema, a chudoba může ušlechtilost zacloniti, ale ne zatemniti zcela. Protože ctnost svítí jakýmsi vlastním světlem, a to i úzkými štěrbinami nedostatku, dochází cti a tím i přízně u duchů vznešených a šlechtných.

Více mu neříkej, a ani já ti více nepovím a jen tě upozorňuji, že tento druhý díl Dona Quijota, který ti nabízím, je střížen stejným způsobem a z téže látky jako první, a že ti zde mluvím o donu Quijotovi obšírněji a líčím, jak nakonec zemřel a byl pochován, aby se nikdo neodvážil přinášet o něm nové zprávy; stačí ony staré a stačí rovněž, že člověk poctivý podal o těch rozumných bláznovstvích zprávu jednu, nechtěje se jimi zabývat znovu a znovu: neboť je-li dobrých věcí příliš, nevážíme si jich, a naopak ceníme si i věci špatné, je-li jich nedostatek.

Zapomněl jsem ti říci, abys očekával mého Persila, kterého již dokončuji, a druhý díl Galatey.

KAPITOLA I.,

jak farář a holič rozmlouvali s donem Quijotem o jeho nemoci.

Ve druhém díle tohoto vyprávění Cide Hamete Benengeli mluví o třetí výpravě dona Quijota, jehož farář a holič skoro celý měsíc nenavštívili, nechtějíce obnoviti vzpomínku na minulé

události; jeho neteř a hospodyni navštěvovali však stále, kladouce jim na srdce, aby se o něho pečlivě staraly a dávaly mu stravu vydatnou a zdravou jeho srdci i mozku, kde patrně byl původ celého jeho neštěstí. Obě ženy tvrdily, že to dělají a budou dělat ochotně, poněvadž samy pozorují, že jejich pán časem jedná zcela rozumně; tím byli oba velice potěšeni, soudíce, že jejich nápad, odvésti ho začarovaného volským spřežením, o čemž bylo vypravováno v prvním díle tohoto přesného a obsáhlého vyprávění, byl znamenitý. Rozhodli se tedy navštívit ho a přesvědčiti se o zlepšení jeho nemoci pokládající vyléčení za vyloučené; smluvili se, že se vůbec nezmíní o potulném rytířství, aby nebylo nebezpečí, že rozjitří ránu sotva zacelenou. Navštívivše ho, našli ho sedícího na posteli v zelené kazajce, s červenou toledskou čapkou na hlavě, vyhublého a vyhlížejícího jako mumie.

Byli jim srdečně uvítáni; dotazovali se na jeho zdraví a on jim vykládal o sobě i zdraví velmi rozumně a ušlechtilě. Při řeči dotkli se také vládního zřízení, způsobů vlády, opravovali a odsuzovali zlořády, chválili i zavrhovali mravy; každý z nich mluvil jako nový zákonodárce, Lykurg nebo Solon znovu oživlí, takže se zdálo, že vytvořili nový stát vhodivše jej do ohně a od základů jej přeměnivše.

Don Quijote mluvil o všem řečeném velmi rozumně, takže oba, farář i holič, se domnívali, že jest úplně zdravý a zase při rozumu. Přítomná neteř a hospodyně děkovaly Bohu za zdravý rozum pánův; farář však změnil původní úmysl nezmíniti se vůbec o záležitostech rytířských, chtěje určitě zjistiti, je-li don Quijote skutečně zdravý či jen zdánlivě; za rozhovoru vyprávěl novinky z hlavního města a mimo jiné také o veliké výpravě Turků s mocným loďstvem, o které nebylo známo, kam směřuje a kde se strhne bitva; dále vyprávěl o strachu a zbrojení celého křesťanstva, neboť Turci je napadají skoro každého roku, a o rozkazu Jeho Veličenstva, týkajícím se obrany

pobřeží neapolského, sicilského a ostrova Malty. Don Quijote na to: Jeho Veličenstvo počínalo si jako zkušený válečník, starajíc se včas o ochranu říše před nepřítelem, aby ji nezastihl nepřipravenou; kdyby se však radilo se mnou, ukázal bych mu jiná opatření, na která asi nevzpomene."

Uslyšev to farář, v duchu si myslil: "Ubohý doně Quijote, Bůh s tebou, zdá se mi, že se z výše svého bláznovství vrháš do nesmírné propasti prostoty." Holič, který myslil totéž, otázal se dona Quijota, jaká by byla opatření, o nichž mluví jako o vhodných; jest se bát, aby nebyla nesmyslná jako mnohá, činěná vladařům různými lidmi. Don Quijote nato: "Můj návrh, pane Odřichlupe, není žádný nesmysl, je v něm mnoho pravdy."

"Nemluvím o tom z toho důvodu," odpověděl holič, "ale zkušenost učí, že většina rad dávaných Jeho Veličenstvu je buď nemožná nebo hloupá a často škodí panovníku a říši."

"Můj návrh," namítl don Quijote, "není ani nemožný, ani hloupý, nýbrž je snadný, spravedlivý a vhodný a kratší, než jaký kdy mohl někdo navrhnouti."

"Vaše Milost, pane doně Quijote, váhá nám jej přesto sděliti," podotkl farář. "Ano," nato don Quijote, "nechtěl bych, aby pověděn nyní zde již zítra byl donesen rádcům královým a já abych přišel o chválu a odměnu svého nápadu."

"Dávám své slovo před Bohem," řekl holič, "že se o tom nezmíním nikomu, ani králi, ani lupiči, ani komukoliv jinému. Poznal jsem tuto přísahu v romanci o faráři, který v mešní prefaci sdělil králi, kdo mu ukradl sto dublonův a hbitého mezka."

"Nevím o té povídce," odpověděl don Quijote, "přísaha však stačí, poněvadž vím, že pan holič je čestný muž." „A kdybyste o tom nebyl přesvědčen," pravil farář, "ručím a stojím za něho, že neprozradí v té věci ani slova jako němý, neboť jinak by dostal řádnou pokutu."

"Pane faráři, kdo se však zaručí za Vaši Milost?" otázal se don Quijote. "Moje povolání samo mi prikazuje zachovati tajemství," řekl farář.

Don Quijote nato: "U čerta, kdyby Jeho Veličenstvo dalo vyhlásiti hlasatelem, aby se do určitého dne přihlásili na dvoře všichni potulní rytíři putující Španělskem, a i kdyby se jich nepřihlásilo více než půl tuctu, jest zcela možno, že jeden z nich se najde, který zničí celou moc Turků. Milosti, račte mě pozorně vyslechnouti. Není přece novinkou, že jediný potulný rytíř porazil dvě stě tisíc vojáků, jako by měli pouze jediný krk a byli cukroví? Vzpomeňte, že mnoho historií obsahuje podobné zázraky. Ať jsem zatracený - neboť o jiném se nezmiňuji - nyní měl by žít slavný don Belianis nebo jiný z četných potomků Amadise Galského, neboť, kdyby z nich někdo

žil, dlouho by, vytáhnuv proti Turkům, na vítězství nečekal; Bůh se jistě slituje nad svým lidem a dá mu někoho, kdo se alespoň odvahou, ne-li mocí, vyrovná dřívějším potulným rytířům; neprozradím však více a Bůh mi rozumí."

"Bože," vzdychla nato neteř, "ať zemru, netouží-li můj pán opět se vydati za dobrodružstvím." Don Quijote odpověděl: "Budu potulným rytířem až do své smrti; nechť Turci s jakoukoliv mocí vystoupí ze svých lodí nebo vstoupí na ně s jakoukoliv mocí, já tvrdím již podruhé, že Bůh mi porozumí." Holič nato: "S Vaším dovolením, Milosti, bych rád pověděl kratičké vyprávění o příběhu v Seville, neboť je velmi vhodné a nemohu je nevyprávět a zdržeti se."

Don Quijote svolil, ostatní naslouchali a on počal: "V blázinci v Seville žil muž, který neměl zdravého rozumu, a proto jej tam dali' jeho příbuzní. Stal se mistrem církevního práva v Osuně, avšak tvrdili, že by byl bláznem, i kdyby se jím stal v Salamance. Mistr tam byl dlouhou dobu ošetřován, a domnívaje se, že jest již zdrav a při rozumu, psal arcibiskupovi, žádaje ho snažně a vybraně o pomoc v té bídě, neboť milostí boží nabyl zase rozumu a je v blázinci pouze na přání svých příbuzných, užívajících jeho jmění a lživě ho mínících prohlašovat do smrti za blázna. Arcibiskup dojat tak správnými i rozumnými dopisy rozkázal svému kaplanu, aby se zpravil u správce o pravdě tvrzení licenciátova a aby sám s bláznem promluvil; ukáže-li se, že skutečně není bláznem, ať ho osvobodí a propustí.

Kaplan vykonal rozkaz, ale správce tvrdil, že onen muž stále blázní přesto, že často rozmlouvá jako člověk rozumný, ale nakonec že nadělá tolik nesmyslností, že vyváží počtem jeho předešlé řeči rozumné; vybídl ho, ať s ním promluví a přesvědčí se sám. Kaplan poslechl a za rozmluvy, která trvala dobrou hodinu, kdy blázen neřekl nic popleteného ani nesmyslného a mluvil rozumně, kaplan uvěřil, že je blázen duševně zdrav. Mimo jiné blázen mu také sdělil, že mu správce není nakloněn, nechťje pozbyti darů, které mu přinášejí jeho příbuzní, a proto také že říká, že má pouze rozumné chvíle, ale dosud blázní; nejmíc mu škodí jeho veliký majetek, neboť jeho nepřátelé, aby ho užívali, kladou mu nástrahy a nevěří, že Bůh mu udělil milost a proměnil ho ze zvířete v člověka.

Vskutku, svou řečí uvedl správce v podezření a své příbuzenstvo vyličil jako lakomce a ničemy, o sobě pak mluvil jako o moudrém, takže kaplan se rozhodl vzít jej s sebou a představití ho arcibiskupovi, který by se přesvědčil o celé záležitosti. Kaplan tedy s důvěrou nařídil správci, aby přinesli oděv, s kterým přišel licenciát; správce

ho znovu přemlouval, aby si rozmyslil svůj záměr, že licenciát jistě je ještě šílený; jeho domluvy a námitky neodradily však kaplana od původního úmyslu odvést jej; správce konečně uposlechl, když viděl, že si toho arcibiskup přeje, a licenciát byl oblečen do nového, vzhledného obleku; oblečen za rozumného a svlečen z blázna, požádal kaplana, aby se mohl pro lásku boží rozloučit se svými druhy v blázinci. Kaplan se rozhodl, že půjde s ním a že se přesvědčí, jakého druhu jsou tam blázni.

Odebrali se s některými přítomnými do blázince; tu licenciát, přistoupiv k jedné kleci, kde byl zuřivý blázen, nyní právě klidný a tichý, řekl: „Chtěl byste něco, můj bratře? Odcházím domů, protože Bůh v nekonečné dobrotě a milosti vrátil mi rozum, přestože toho nezasluhuji; jsem již uzdraven a rozumný, neboť Bohu je vše možno; nezoufejte a věřte pevně v něho, poněvadž může uzdravit i vás jako mne, budete-li mu důvěrovati; budu se starati o to, abych vám zaslal nějaké jídlo, které jistě snězte, poněvadž já, v tom zkušený, soudím, že celé naše šílenství je zaviněno hladem v žaludku a větrem v hlavě; jen neztrácejte rozvahu, neboť jestliže nás neštěstí učiní malomyslnými, ničíme své zdraví a přivoláváme smrt.“

Celou tuto řeč zaslechl jiný blázen, který byl zavřen v kleci naproti kleci zuřivce, vstal z rohože, na které odpočíval nahý, a tázal se s křikem, kdo uzdraven a rozumný odchází. Licenciát na to: „Můj bratře, já odcházím, poněvadž není nutno, abych tu déle zůstal, a děkuji nekonečně nebi, že mi poskytlo takovou milost.“ Rozmyslete si, co říkáte, licenciáte, ať vás ďábel neklame,“ řekl blázen; „zastavte se a vraťte se zpět do své klece, tím se ušetříte návratu.“ „Nejsem již nemocen, vím to,“ odpověděl licenciát „proto nebude nutno, abych se vrátil znovu se léčit.“ „Vy opět zdráv? Tedy dobrá, uvidíme, jděte si; ale přísahám při Jupiterovi, jsa pozemským představitelem jeho důstojnosti, že za ten hřích, jehož se dopouští Sevilla, odvádějíc vás z tohoto domu a domnívajíc se, že jste zdráv, ztrestám ji, že bude mít památku navěky, amen. Ty hlupáčku, což nechápeš, že to mohu učiniti, neboť jsem, jak tvrdím, Jupiter Hromovládce a mohu ohroziti, ba i zničiti celý vesmír blesky, které mám ve své moci. Ztrestám však toto nevědomé město jedině tím, že nesešlu déšť po celá tři léta na ně ani na tento kraj od té chvíle, kdy jsem mu marně vyhrožoval. Ty jsi tedy volný, zdráv a rozumný, a já jsem šílenec a nemocen a spoután? Seslat déšť míním tak málo, jako jít se pověsit.“

Všichni bedlivě sledovali hluk a slova šílenčova. Licenciát uchopiv kaplana za ruce pravil mu: „Milosti, nehněvejte se a nevsímejte si

slov bláznových, neboť jestliže on je Jupiter a nesešle déšť, já, který jsem Neptun, otec a bůh vodstva, spustím déšť podle své libosti a kdy toho bude třeba.“ Kaplan na to odpověděl: „Pane Neptune, jistě by nebylo vhodné rozzlobiti pana Jupitera; Vaše Milost se vrátí do své komory a my pro Vaši Milost přijdeme v příhodnější a vhodnější čas.“ Kolemstojící i správce se smáli, sám kaplan stěží udržel smích; licenciát zůstal zase svlečen v blázinci a tím končí celé vyprávění.“

Je to skutečně ona povídka, která se tak hodila, že jste nutně mu-sil ji vypravovati?“ tázal se don Quijote. „Pane Odřichlupe, jen slepec by neviděl podobným sítem! Je vůbec možno, aby si Vaše Milost nebyla vědoma toho, že srovnávání rozumu s rozumem, statečnosti se statečností, krásy s krásou a vznešenosti se vznešeností není milé a v oblibě? Nejsem, pane Odřichlupe, Neptunem, bohem vodstva, a ani netoužím, aby se někdo domníval, že jsem rozumný, nejsem-li jím; snažím se pouze poctivě, abych dokázal světu omyl, ve kterém jest, neobnovuje-li krásnou dobu, kdy zářilo potulné rytířstvo; ale naše zkažené století nezasluhuje toho dobrodiní, kterého užívali věkové, ve kterých potulní rytíři z povinnosti bránili

království, ochraňovali panny, podporovali vdovy a sirotky, trestali buřiče a odměňovali pokorné."

"Na dnešních rytířích většinou šustí spíše damašek, brokát a jiné drahé látky, z nichž jest jejich šatstvo, než zvoní pancíř; nenajdeme rytíře spícího v polích, který v plné zbroji vzdoruje špatnému počasí a který opřen o kopí a nepouštěje nohou z třemenů hledí, jak se říká, ukrást kousek spaní, jak tomu bylo v dobách potulného rytířstva; nikdo již nevychází z lesa, aby odešel do hor a na neúrodné, pusté pobřeží neklidného a bouřícího moře, kde by našel loďku bez vesel, plachty, stožáru a lanoví, na níž by se vydal neohroženě na moře, bojuje proti nesmírným vlnám hlubokého oceánu, které jej tu vyhazují k nebi, tu strhují do propasti; nikdo již necelí odvážně strašné bouři, která ho mimo nadání zažene na tři tisíce mil i více od místa vyplutí, kde ve vzdálené, neznámé krajině potkají ho dobrodružství hodná zaznamenání nikoli na pergamen, ale na bronz; nyní však lenost zvítězila nad pilností, zahálka nad prací, neřest nad ctností, drzost nad statečností, teorie nad obratnou školeností v zbrani, obvyklých jen v zlatých dobách potulného rytířstva."

"Řekněte mi, není-li tomu tak, kdo byl ctnostnější a statečnější než slavný Amadis Galský? Kdo moudřejší než Palmerin Anglický? Kdo zdvořilejší než Tirante Bílý a dvornější než Lisuarte Řecký? Kdo více zápasil než don Belianis a kdo byl odvážnější než Perion Galský

nebo kdo lépe čelil nebezpečí než Felixmarte z Hirkanie? Byl snad někdo upřímnější než Esplandian, vášnivější než don Cirolingio z Trácie? Kdo předčí odvahou Rodamonta, moudrostí krále So-brina, udatností Reinalda? Kdo byl nepřemožitelný jako Roland, kdo švarný a dvorný jako Rugero, slavný předek vévodů de Ferrera, jak zaznamenáno v Turpinově Kosmografii?"

"Tito rytíři a řada jiných, o kterých bych mohl vyprávěti, pane faráři, byli rytíři potulnými a světle i ozdobou rytířstva. Takových by bylo potřeba k mému plánu a s těmi by jeho Veličenstvo zvítězilo, ušetřilo mnoho peněz a Turci by ostrouhali kolečka; já však zůstanu raději ve své komoře a ani vábení kaplanovo mne z ní nedostane; jestliže Jupiter nesešle však déšť, jak řekl holič, jsem tu ještě já a dám déšť, jak se mi zachce; to říkám proto, aby pan Břítvička věděl, že jsem pochopil povídku."

"Vskutku, pane doně Quijote," pravil holič, "Bůh je mým svědkem, že jsem neměl úmyslu vás urazit."

"Vím sám nejlépe, kdy se mám urazit," odpověděl don Quijote.

Farář pravil: "Až dosud jsem téměř ani nepromluvil, ale chci se zbavit pochybností, které mi nedají pokoje stran výkladu pana dona Quijota."

"Panu faráři je dovoleno více," podotkl don Quijote, "ať nám tedy prozradí svoje pochybnosti, protože pochyby nebývají zrovna příjemné."

"S vaším dovolením tedy," řekl farář; "mám pochybnost, že všichni ti rytíři, o kterých Vaše Milost mluvila, nejsou skuteční lidé z masa a kostí, ale vymyšlené pohádky, sny a lži, o kterých vyprávějí lidé nespíce nebo jen napolo."

"To je druhý omyl," odpověděl don Quijote, "kterého se dopouštějí mnozí lidé nevěřící v takové rytíře, a já často a leckdes se snažil tuto skoro obecnou chybu uvést na pravou míru;

mnohdy se mi to nepodařilo, ale časem přece pomocí pravdy, která je tak jista, že bych mohl tvrditi, že jsem na své vlastní oči viděl Amadise Galského, jako urostlého muže bílé líce, černých vousů, vzezření zpola mírného, zpola přísného, úsečné řeči, nepopudlivého a smířlivého; a jak jsem nyní vyličil Amadise, tak bych mohl popsati ostatní potulné rytíře, kolikjich jest v historiích celého světa, neboť myslím, že vypadali, jak je historie kreslí, a tu na základě jejich rekovství a povah, jak jsou vyličeny ve vypravováních, rozumným úsudkem lze také určit, jak vyhlíželi, jaká byla jejich pleť a postava."

Jak si myslí Vaše Milost, pane doně Quijote," tázal se holič, "že byl veliký obr Morgante?"

"Názory o tom, byli-li na světě obři nebo nejsou různé," odpověděl don Quijote, "ale Písmo svaté, ve kterém není ani zrnka lži, ukazuje, že obři byli, ve vyprávění o Filištínovi Go-

liáši, vysokém půl osma lokte, což jest jistě nevidané. Také na ostrově Sicílii našly se hnáty a lopatky, dokazující rozměrem, že pocházejí z obrů velikých jako věže; jejich velikost naprosto vylučuje pochybnosti. Přesto nemohu říci, jak byl Morgante veliký, myslím, že byl menší, a to proto, že ve vyprávění, zaznamenávajícím podrobně jeho odvážné činy, píše se často, že spal pod střechou, a našel-li tedy dům, kde mohl býti, jest jasné, že příliš ohromný nebyl."

"Ano," přisvědčil farář, který se bavil těmito nehoráznými nesmysly, a otázal se dona Quijota, jak si představuje Reinalda de Montalban, dona Rolanda a ostatních dvanáct pairů francouzských, neboť byli také potulnými rytíři. "O Reinaldovi," pravil don Quijote, "bych si dovolil říci, že měl široký obličej, značně zarudlý, neklidné oči, poněkud vykulené; byl nesmírně popudlivý a zlostný, příznivec ničemu a loupežníků. O Rolandovi či Rotolandovi nebo Orlandovi (tak je totiž v historii nazýván) tvrdím, že byl prostřední postavy, širokých ramen, nohy měl trochu křivé, snědý obličej s rudým vousem, tělo zarostlé a výraz hrozivý; jeho řeč byla úsečná, přestože byl velmi zdvořilý a dvorný."

"Jestliže nebyl Roland větší, než pravíte," pravil farář, "není divu, že jej slečna Angelika Sličná odmítla a opustila a dala přednost hezkému, vášnivému a milému mouřenínkovi s ochmýřenou bradou, kterému se vzdala, a že se zamilovala právem spíše dojemného Me-dora než do hrubého Rolanda."

"Ona Angelika, pane faráři," odvětil don Quijote, "byla dívka nestálá, rozmarná a nezřízená a naplnila svět stejně řečí o své nezřízenosti jako o své kráse. Odmítla tisíc velmožů, hrdinů, bystrých mužů, a dala přednost chlapeckému panoši beze jmění a slávy, kromě té, kterou získal pověstí o vděčném přátelství k svému příteli. Proslulý Ariosto, pěvec její krásy, přestal o jejím osudu pěti, buď že nechtěl nebo neměl odvahy po jejím ničemném provinění, a osud ten nebyl asi příliš čestný; skončil takto:

A Kytajejak potom žezla dosáhl, snad někdo jiný lépe vypoví.

Je to zároveň jaksi proroctví, neboť básníci často bývají nazýváni věštcí, to jest proroky. Tato pravda se skutečně ukázala, poněvadž o něco později i známý básník andaluský pěl o jejích slzách a jiný, snad jediný básník kastilský, o její kráse."

"Řekněte mi, pane doně Quijote," žádal holič, "nejsou nějaké básnické satiry o paní Angelice, kterou jiní tolik chválili?" Jsem jist,"

odpověděl don Quijote, "že, kdyby Sacripante nebo Roland byli básníky, že by panenku řádně prohnali; obyčejně básníci odmítnutí dámami smyšlenými nebo skutečnými mstí se výsměšnými satirami a hanlivými popěvkami těm, které byly jimi zvoleny za paní jejich srdcí. Je to pomsta nedůstojná, ale dosud jsem neslyšel jediného potupného verše o paní Angelice, která pobláznila celý svět."

Je to na pováženou," řekl farář, a vtom zaslechli, že hospodyně a neteř, které přestaly mluvit s nimi, křičí na dvoře; všichni vyběhli, aby zvěděli, co se děje.

KAPITOLA II.,

ve které se vypráví o pozoruhodném sporu Sancha Panzy s neteří a hospodyní dona Quijota a o jiných zajímavých událostech.

Historie líčí, že povyk, který zaslechli don Quijote, farář a holič, tropily neteř a hospodyně, volající na Sancha Panzu, který chtěl vniknouti do domu navštívit dona Quijota, a zabraňující mu vstoupiti. "Co si přeje tento ničema v tomto domě? Vraťte se domů, bratře, neboť vy jediný svádíte mého pána a vláčíte jej po světě." Nato Sancho odpověděl: "Hospodyně satanova, já jsem lákán, sváděn a vláčen po světě, ne tvůj pán. On mě vylákal do světa, vy se náramně pletete, on mě taškářsky vytáhl z domu, že prý dostanu ostrov, který jsem dodnes neviděl."

"Ať se těmi ničemnými ostrovy zadusíš," zvolala neteř, "ztracený Sancho! Čemu to říkáš ostrovy, je to snad něco k jídlu, nenažranče?"

"K jídlu to není," řekl Sancho, "řídí se to a ovládá lépe než čtyři města nebo hrabství."

"To je jedno," řekla hospodyně; "ale přesto se sem nevtírejte, vy žoku lumpáctví a darebností, starejte se o svůj dům, vzdělávejte svá skrovná pole a netěšte se na ostrovy, ať už je to cokoliv."

Farář a holič bavili se nasloucháním hádce té trojice; don Quijote však, obávaje se, aby se Sancho neosmělil a nevychrtil ze sebe spoustu hanebností a neprozradil příběhy, které by mu uškodily, zavolal ho, přikazuje ženám, aby mlčely a aby ho nechaly vejíti. Sancho vstoupil a farář i holič se rozžehnali s donem Quijotem, ozelevše už jeho zdraví, když zpozorovali, že je až po krk ve zmatených výmyslech a opět zahloubán do nesmyslností toho nekalého rytířství.

Farář pravil holiči: "Uvidíte, kmotře, že nám náš rytíř zmizí přes hory a doly, dřív než si vzpomeneme."

"Nepochybuji o tom," řekl holič, "divím se však více nevědomosti zbrojnošově než bláznivým snům pánovým; věří v ostrov úplně a zdá se mi, že mu jej nevyrazí z hlavy žádný nezdar." Nato farář: "Bůh to naprav, uvidíme konec této záplavy bláznovství rytíře i zbrojnoše; hodí se k sobě dobře, takže se zdá, jako by byli ze stejného těsta a pánovy nesmysly bez hlouposti sluhovy by nestály za nic."

"Ano," odpověděl holič, "ale rád bych zvěděl, o čem spolu mluví."

"Neteř a hospodyně nám to sdělí," řekl farář, "vím to jistě, nemají takovou povahu, aby neslídily."

Mezitím se don Quijote zamkl se Sanchem ve svém pokoji, kde mu řekl, když byli o samotě: "Trápí mě, Sancho, že vypravuješ, jako bych já tě lákal z domu; víš dobře, že ani já jsem doma nesetrval. Společně jsme odešli, putovali, toulali se, měli stejný osud a potkaly nás stejné nehody; ty jsi lítal na pokrývce jednou, kdežto mě ztloukli stokrát, v tom je moje výhoda."

"Zcela dobře," řekl Sancho, "neboť, jak vaše Milost tvrdí, neštěstí potkávají častěji potulné rytíře než zbrojnoše."

"Mýlíš se, Sancho," odpověděl don Quijote, "neboť Quando caput dolet, a tak dále." - "Neznám jiný jazyk než rodný," na to Sancho. "Chci podotknouti," pravil don Quijote, "že, mám-li bolest v hlavě, bolí mě také všechny údy, a poněvadž já jsem tvým pánem a ty jsi částí mne, jsa sluhou, proto zlo, které mne potkává nebo potká, musí bolet i tebe, jako mne tvé neštěstí."

"Tak to má být," řekl Sancho, "ale když vaši část házeli do vzduchu, hlava byla za zdí a koukala se, a nebolelo ji to ani trochu; mají-li tedy údy cítit bolest hlavy, měla by hlava cítit zase bolest údů."

"Říkáš tím, Sancho," odpověděl don Quijote, "že já neměl bolest, když tě vyhazovali? Jestliže to tvrdíš, věz, že jsem cítil v srdci větší bolest než ty na těle. Ale nechme toho, jistě přijde čas, kdy se v tom dohodneme a uvážíme to. Řekni mi, příteli Sancho, co o mně vyprávějí ve vsi? Co si o mně myslí lid, šlechta a rytíři? Jak mluví o mé odvaze? Jak o mých zdatných činech a mém uhlazeném chování? Co říkají mému úmyslu vzkřísiti a obnoviti starý řád rytířský? Žádám tě rozhodně, Sancho, abys mi vyprávěl, co jsi slyšel, mluv, nezveličuje chválu a neubíraje hany; oddaní vazalové musí svým velitelům říkati úplnou a čistou pravdu, nesmějí ji zveličovati z lichocení ani pro jiný nějaký plytký důvod snižovati; věz, milý Sancho, kdyby vládnoucí slyšeli vždy čistou pravdu bez pochlebenství, byla by zcela jiná doba a také jiné věky by byly nazývány železnými a ne náš věk, který bych nazval pozlaceným za nynějšího stavu věcí. Pamatuj si toto naučení, Sancho, abys mi rozumně a upřímně řekl pravdu, co jsi slyšel o tom, nač jsem se tě tázal."

"Udělám to rád, můj pane," řekl Sancho, "s tou podmínkou, že se Vaše Milost nerozhněvá mou řečí, když si přejete, abych to řekl nahé, neokrášlené šatem jiným, než v jakém jsem se to dozvěděl."

"Zcelajistě se nerozzlobím," odpověděl don Quijote, "vypravuj, Sancho, pravdivě a bez okolků."

"Tedy říkám nejdříve," pravil, "že lid pokládá Vaši Milost za úžasného blázna a mne za hlupce. Šlechta říká, že Vaše Milost nezůstává v hranici nepatrného šlechtictví a že,

ač máte pouze čtyři révy, dvě dlaně polností, cár napřed a cár vzadu, přisvojil jste si titul ,don' a vypínáte se nad rytíře. Rytíři podotýkají, že nejsou příliš nadšeni, když se s nimi rovná šlechtic nižší, nepatrný hidalgo, natírající si boty koptem a spravující si černé punčochy zeleným hedvábím."

"Toto," pravil don Quijote, "na mne není namířeno, jsem vždy řádně oblečen v šat, který není spravovaný. Může býti roztržen, ale spíše zbraní než vetchostí."

"O vaší udatnosti, uhlaženém chování, statečných činech a plánech Vaší Milosti," vyprávěl dále Sancho, "mluví se rozličně; jedni tvrdí, že jste blázen, ale zajímavý, druzí, že jste statečný, ale nešťastný, jiní zas, že máte vybrané způsoby, ale že jste domýšlivý; soudí se tak různě, že na Vaší Milosti ani na mně nezbyvá zbla zdravého."

"Podívej se, Sancho, jestliže ctnost přichází ve velikém množství, je vždy stíhána; málokdo nebo nikdo z mužů zašlých časů neunikl pomluvám. Úžasně statečnému, velmi moudrému a odvážnému veliteli Juliu Césarovi vytýkali ctižádnost a trochu malou čistotu v oděvu a způsobech. Vyprávějí o Alexandrovi, který statečnými činy dosáhl příjmi Velikého, že s oblibou pil; o Herkulovi, přestože se odvážil mnohých rekovných činů, roznášejí, že byl prostopášník a zženštillec. Sílí se, že don Galaor, bratr Amadise Galského, byl chlípny a jeho bratr ufnukaný. Sancho, ostouzejí-li se mužové tak udatní, vydržím i já něco, není-li toho více, než co jsi mi vyprávěl."

Je v tom však háček, při těle mého táty!" nato Sancho. „Je toho tedy více?" tázal se don Quijote. "Ano, teď přijde to nejhlavnější," řekl Sancho, "to, co jsem dosud vyprávěl, jsou ještě koláče, chcete-li se však, Milosti, dovědět všechny klepy, které se o nás šíří, pozvu sem někoho, kdo vám je vypoví všechny dopodrobna; včera večer se vrátil syn Bartolomé Carrasca, studující v Salamance, který se stal bakalářem; šel jsem ho uvítat a tu mi vyprávěl, že příběhy Vaší Milosti jsou již zapsány v knihách pod titulem: ‚O důmyslném šlechtici donu Quijotu de la Mancha‘, a podotkl, že se tam zmiňují o mně, Sancho Panzovi, i o paní Dulcinei z Tobosa ajiných historiích, které nás potkaly o samotě; hrůzou mi vstávaly vlasy na hlavě, jak se to mohl dozvědět povídkář, který to zaznamenal."

"Tvrdím, Sancho," pravil don Quijote, "že naše příhody napsal nějaký moudrý čaroděj, neboť čarodějům není nic tajno, když o tom chtějí psát."

"Ale kdepak," odpověděl Sancho; "žádný mudrc ani čaroděj to nebyl; bakalář Šanson Carrasco (ten, o kterém jsem už mluvil) říká, že spisovatel našich příběhů se nazývá Cide Hamete Beren-gena."

"To je jméno maurské," odvětil don Quijote. "Nejspíš," nato

Sancho, "neboť jsem velmi často slyšel, že Mauři rádi lilek."* "To ses asi zmýlil," pravil don Quijote, "s tím příjmením; to Cide znamená ‚pán‘."

"To může být," řekl Sancho. "Přejete-li si, Milosti, abych ho sem dovedl, doskočím pro něho."

"Bude mě to těšit, příteli," odpověděl don Quijote; "co jsi mi vyprávěl, vzbudilo mou zvědavost, a dokud se nedovím všechno, nepozru s chutí sousta."

"Pak tedy pro něho doběhnu," řekl Sancho; opustil svého pána a za chvíli se vrátil s bakalářem; tu všichni tři začali vtipně rozmlouvat.

* Sancho si plete příjmení Benengeli s obecným jménem berengena jež lilek.

KAPITOLA III.,

v níž se vypravuje o směšném uvažování dona Quijota, Sancha Panzy a bakaláře Sansona Carrasca.

Don Quijote se zamyslel, čekaje na bakaláře Carrasca, od kterého doufal, že se doví události, zaznamenané v knize, o které se Sancho zmínil; nechťel vůbec věřiti, že by podobná historie už byla, neboť na ostří jeho meče neuschla dosud krev jeho nepřátel, nad kterými zvítězil, a už rozšiřovali, že jeho vznešené, hrdinské činy jsou vydány tiskem. Proto se domníval, že je vytiskl nějaký učenec, přítel nebo nepřítel, čarodějnou mocí; byl-li to přítel, že chtěl jeho činy oslaviti a povznést nad skutky vznešeného bludného rytířstva; jestliže nepřítel, že to udělal, aby je ponížil a zařadil mezi nejhanebnější činy, které kdy o nějakém zbrojnoši byly napsány.

"Pravda," řekl si v duchu, "nikdy nic nebylo zaznamenáno o hrdinných skutcích zbrojnošů a jestliže skutečně takové vyprávění je, potom musí býti skvělé, znamenité, vznešené, nádherné i pravdivé, neboť pojednává o bludném rytíři." Tím se poněkud utěšil; mrzelo ho ovšem, že historie jest napsána Maurem, soudě podle jména Cide, a od Maurů nelze očekávati pravdy, neboť většinou jsou to po-vídalečkové a lháři. Bá se, že mluví o jeho lásce nepěkně, a tím že by čest jeho paní Dulciney z Tobosa byla poškozena; on, který pohrdal královnami, císařovkami i dívkami různých stavů, přemáhaje útoky pudů, přál si, aby spisovatel vytkl jeho věrnost a úctu, jakou k ní choval; a tak zamyšleného a pohříženého do tohoto přemýšlení našli jej Sancho a Carrasco, který byl donem Quijotem zdvořilě uvítán, jakmile vešel.

Bakalář, přestože byl nazýván Šanson, nebyl statný, ale zato velice potměšilý; byl bledý, ale velmi chytrý. Bylo mu asi čtyřicet let, tváře měl kulaté, nos dohůry, ústa široká a to vše ukazovalo na zlomyslnou povahu; rád vtipkařil, což dokázal tím, že spatřiv dona Quijota padl na kolena a zvolal: "Velkodušný pane, doně Quijote de la Mancha, podejte mi ruku, neboť při šatu svatého Petra, který nosím, ač nemám jiného svěcení mimo prvá čtyři, Vaše Milost jest nejslavnější ze všech bludných rytířů, kteří kdy žili a budou žiti na tomto světě. Požehnán buď Cide Hamete Benengeli, který vylíčil historii

vašich hrdinských skutků, i zvědavec, který se pokusil o přeložení jich z arabštiny do obyčejné naší španělštiny k zábavě lidské mysli." Don Quijote ho zvedl a pravil: "Skutečně tedy je o mně kniha, kterou sepsal vzdělaný Maur?"

"Ano, pane," odpověděl Šanson, "a vím, že až do dnešního dne bylo vydáno dvanáct tisíc výtisků, jak dokazuje Portugalsko, Barcelona a Valencie, kde byla tištěna a je prý tištěna i v Antverpách; jsem přesvědčen, že nebude řeči, do které by nebyla přeložena."

"Muže vznešeného a ctnostného těší nejvíce," řekl nato don Quijote, "když kniha líčící jeho slavné skutky jest vydána ještě za jeho života v různých jazycích; díím slavné skutky, neboť kdyby běželo o opak, žádná smrt by se tomu nevyrovnala."

„Jde-li o ctnost a slávu," podotkl bakalář, "vynikla Vaše Milost nad všechny bludné rytíře; Maur i křesťan, každý ve své řeči, hleděli ukázati vznešenost Vaší Milosti, odvahu v nesnázích, trpělivost v neštěstí a nezdarech, a čestnost a věrnost v čisté lásce Vaší Milosti k velitelce své, doně Dulcinei z Tobosa."

"Neslyšel jsem nikdy nazývat svou paní Dulcineu doňou, pouze paní Dulcineou z Tobosa, to je tedy chybné ve vyprávění," poznamenal Sancho Panza. "Tohle ovšem není vážná námitka," řekl Carrasco.

"Zajisté," pravil don Quijote; "řekněte mi, Milosti pane bakaláři, které činy v oné knize jsou nejvíce chváleny?"

"Soudí se o tom různě, podle vkusu," pravil bakalář, "jedni chválí dobrodružství s větrnými mlýny, které vaše Milost pokládala za obry a hromotluky, druzí příběh se stoupami; některým se líbí popis obou vojsk, z nichž se stala později stáda ovcí, jiným příhoda s mrtvým, kterého nesli pohřbít do Segovie; jeden tvrdí, že nevšední je osvobození galejníků, druhý je nadšen dobrodružstvím s dvěma obry, z nichž se vyloupli kněží, a při s odvážným Biskajcem."

"Řekněte mi," přerušil ho Sancho, "zaznamenává kniha také příhodu s Yanguejci, když Rocinante lezl za těmi vysokými hrozny?"

"Nic neopominul spisovatel," pronesl Šanson, "zaznamenává úplně všechno, dokonce i kotrmelce, které metal Sancho na pokrývce."

"Kotrmelce jsem dělal, ale ve vzduchu, ne na pokrývce, bohužel, více než jsem si přál," odpověděl Sancho.

"Zdá se mi," řekl don Quijote, "že v každé historii zde, na zemi, jest časté střídání štěstí a neštěstí, zvláště v příhodách o bludných rytířích; v nich nemůže být stále štěstí."

"Avšak někteří, již tyto příhody četli, tvrdí, že by s velkým potěšením viděli, kdyby spisovatelé vynechali některé z velmi četných výprasků, které stihly dona Quijota při častých hádkách," řekl Carrasco. "V tom právě je pravdivost vyprávění," podotkl Sancho. "Ze zdvořilosti jich neměli zaznamenávati," řekl don Quijote, "vždyť není vůbec třeba zmiňovati se o událostech, které nemění pravdu historie, pakliže se jimi snižuje význam hrdiny vyprávění. Věřu, Eneáš nebyl tak pobožný, jak napsal Vergil, ani Odysseus tak vychytralý, jak to vylíčil Homér."

"Ano," odvětil Šanson, "ale je zcela různé psáti báseň nebo historii; básník může opěvovati události na újmu pravdě, tak, jak by si je přál mítí, ale historik musí je psáti tak, jak se skutečně udály, nevynechávaje nic z pravdy a nic nezveličuje."

"Tedy, jestliže ten Maur vypráví jen holou pravdu," řekl Sancho, "jsem přesvědčen, že mezi ranami mého pána jsou zapsány též moje, poněvadž vždy, když měřili záda Jeho Milosti, měřili hned moje celé tělo; to mě nepřekvapuje, neboť podle řeči mého pána jsou údy účastný bolesti hlavy."

"Vy jste lišák, Sancho," nato don Quijote, "zapamatujete si vše, když ovšem chcete."

"Nemohu zapomenout na výprask, který jsem utržil, i kdybych chtěl, mám dosud modřiny na žebrech," řekl Sancho.

"Bud'te zticha, Sancho," odvětil don Quijote, "nepřerušujte pana bakaláře, neboť ho žádám, aby pokračoval, co je dále o mně ve zmíněné knize."

"A také o mně," řekl Sancho, "neboť náležím prý mezi hlavní deky."

"Reky, ne deky, příteli Sancho," řekl Šanson. "Také vy už kárete?" tázal se Sancho. "To tedy tak pokračujte, a neukončíme to do smrti."

"Reky, ne deky, příteli Sancho," řekl Šanson. "Také vy už kárete?" tázal se Sancho. "To tedy tak pokračujte, a neukončíme to do smrti."

"Ať mě Bůh trestá, Sancho," odpověděl bakalář, "ne-jste-li druhým rekem celé historie a někteří by raději poslouchali vás než nejchytřejšího z celé historie, ale mnozí tvrdí, že jste velmi důvěřivý, když jste pokládal za pravdu slib o vládě nad ostrovem, daný vám zde donem Quijotem."

"Slunce ještě svítí," podotkl don Quijote, "až bude Sancho starší, bude také rozumnější a schopnější k vládě než dosud."

"Pro Krista, pane," zvolal Sancho, "ostrov, který bych nedovedl řídit teď, nedokážu řídit ani v letech Metuzalémových; neštěstí je, že zmíněný ostrovje bůhvíkde a nikoliv, že bych neměl schopnostjej řídit."

"Po-nechte to Bohu, Sancho," řekl don Quijote, "všechno možná skončí lépe, než myslíte, vždyť ani list nepadne ze stromu bez svolení božího."

"Máte pravdu," odpověděl Šanson, "a bude-li Bůh chtít, bude Sancho vládnouti tisíci ostrovů, ne pouze jednomu."

"Znám vládce," řekl Sancho, "kteří mi podle mého mínění nedosahují ani k patám, nazývají je však Výsosti a obsluhují je na stříbrném nádobí."

"To nejsou vládcové ostrovů," odvětil Šanson, "ale bezvýznamné lidičky. Ti, co vládnou na ostrovech, musí znát aspoň gramatiku."

"Co je gram, bych ještě věděl," řekl Sancho, "s tou tikou si však nevím rady a ani tomu nerozumím. Ale necháme zatím ostrovy v rukou božích, ony to zařídí, jak bude nejlépe; ale povídám, pane bakaláři Šansone Carrasco, že mě neobyčejně těšilo, že ten, co napsal to vypravování, mluví o mně pěkným způsobem. Protože, na mou víru dobrého zbrojnoše, kdyby o mně povídal věci, jež by nějak snižovaly starého křesťana, jímž jsem, promluvil bych si s ním, až by nás hluší sami uslyšeli."

"To by znamenalo dělat zázraky," namítl Šanson. "Ať je to zázrak nebo ne," zvolal Sancho, "jen ať je každý na pozoru, co vypravuje a zaznamenává, a neplácá nesmysly, jak se mu zamane."

"Nalezli však chybu v té historii," řekl bakalář; "spisovatel vložil do ní novelu: ‚Nevhodně zvědavý‘; není napsána špatně nebo nesprávně, ale není v ní nic společného s Vaší Milostí, doně Quijote."

"Sázím se, že ten hlupák pletl páté přes deváté," zvolal Sancho. "Teď vidím," pravil don Quijote, "že spisovatel mé historie nebyl vědec, ale prázdný mluvka, písící ji ledabyly a bez rozvahy, aniž se staral o to, jak dopadne, jako to udělal Orbaneja, malíř z Ubedy, který byv otázan, co maluje, odpověděl: ‚Až co z toho bude!‘ Kdysi vymaloval kohouta velice neuměle a špatně, takže musil vedle připsati: ‚Tohle je kohout!‘; tak to asi bude také s knihou o mně a budou asi nutné vysvětlivky, aby se jí rozumělo."

"Mýlíte se," řekl Šanson, „jest velmi zřetelná a není v ní nic nesrozumitelného; mládež ji pročítá, děti si v ní slabikují, muži jí rozumějí a starci ji velebí; lidé různých vrstev ji dokonale znají a chápou a spatří-li nějakou herku, ihned zvolají: ‚To je Rocinante!‘; pážataji však pročítají nejvíce; v žádném předpokoji panského domu nechybí Don Quijote; jakmile jej

jeden odloží, druhý jej uchvátí a mnohdy jej jeden chce, ačkoliv jej druhý ještě nedočel. Vůbec celá kniha je velmi příjemná a zábavná, podobná nebyla ještě napsána; nenajdeš v ní stopu neslušného slova, ani rouhavé myšlenky."

"Psátí jinak znamenalo by lež, nikoli pravdu," odvětil don Quijote, "ajiějepisec, kterýsi pomáhá lži, měl by býti upálen jako peně-zokaz; nechápu však, co donutilo spisovatele, aby tam vkládal cizí novely a povídky, vždyť látka o mně je dosti obsáhlá; držel se asi přísloví: 'Čím víc, tím líp'; kdyby však vypsál všechny mé myšlenky, povzdechy, dobrá předsevzetí i skutky a pláč, měl by knihu větší než všechny Tostadovy spisy dohromady. Neboť skutečně, pane bakaláři, podle mého mínění pro psaní jakýchkoliv knih a příhod je zapotřebí ducha vytříbeného a schopného posudku; vyprávěti vtípně

a psátí žertovně jest vlastností velkých lidí. V divadelní hře nejmoudřejší osobou bývá hlupák, neboť nesmí býti omezen, kdo se tváří omezeným. Dějepisectví mi připadá jako posvěcená věc, musí být v ní pravda, neboť tam, kde je pravda, je Bůh; ale mnozí píší a sypou ze sebe knihy jako smažené šišky."

"Žádná kniha není tak špatná, aby v ní nebylo něco pravdy," řekl bakalář. "Nepochybuji o tom," pravil don Quijote, "stává se však často, že lidé, kteří zaslouženě dobyli své pověsti a povznesli ji svými spisy, jakmile je dovolili vytisknout, ztratili všecko nebo pověst hodně pošramotili."

"Důvod jest asi v tom," odpověděl Šanson, "že vytištěný spis je možno přechísti pohodlně a tím postřehnouti všechny chyby; je-li spisovatel slavný, tím také posudek je přísnější. Slavní básníci a výteční historikové svým skvělým nadáním budí obyčejně závist u lidí, kteří posuzují spisy cizí pro své vlastní i cizí potěšení a sami nevydali tiskem dílo vlastní."

"Nedivím se tomu," nato don Quijote, "mnozí bohoslovci kážou špatně, ale znamenitě vytknou chyby těch, kteří káží!"

„Jest tomu skutečně tak," odpověděl Carrasco; "přál bych si, aby kazatelé nevyhledávali prášku v nádherném slunečním jasu díla, které hanobí, neboť i když aliquando dormitat Homerus, ať vzpomenou, jak dlouho bděl, aby stvořil dílo se stínem nejmenším; je docela možné, že to, co pokládají za špatné, je jako mateřská znamínka, která mnohdy zkrášluje obličej; tvrdím, že je to velká odvaha vydati tiskem knihu, neboť není vůbec možno, aby všechny čtenáře zaujala a vyhověla jim."

"Historie o mně zaujala asi málokoho," řekl don Quijote. "Právě naopak, poněvadž jako stultorum infinitus est numerus, tak jsou bezpočtu ti, kteří četli knihu se zájmem; mnozí však soudí, že spisovatel nemá paměti příliš spolehlivé a přesné, neboť zapomněl vyprávěti o zloději, který vzal Sanchovi osla, jen se dovídáme ze spisu, že mu byl ukraden a zanedlouho se Sancho projíždí zase na témž soumaru, aniž ho někdo přivedl zpět; také podotýkají, že zapomněl vyprávěti, k čemu Sancho upotřebil sta dukátů, nalezených v Sieře Mořeně; zapomněl se o nich zmíniti a mnozí jsou zvědaví, co s nimi udělal a zač je utratil; to jsou asi nejdůležitější vady, které onen spis má."

Sancho nato: "Dnes nemám času, pane Šansone, abych tu něco vykládal a vypočítával, je mi nějak špatně od žaludku, a jestliže se ne-posilním dobrým vínem, padnu tu jako kláda; víno mám doma a má stará na mne čeká; jakmile se však najím, vrátím se a budu vyprávěti Vaším

Milostem a všem zvědavým o ztrátě osla a o útratě sta dukátů." Nečekaje na odpověď beze slova odešel.

Don Quijote prosil a žádal bakaláře, aby neodcházel a zůstal na večeři. Bakalář pozvání přijal a při jídle, při kterém měli také dvě holoubata, rozmlouvali o rytířstvu; Carrasco vyhověl rozmaru dona Quijota, po hostině si pospali a když se Sancho vrátil, dali se znovu do hovoru.

KAPITOLA IV.,

ve které Sancho Panza odpovídá na pochybnosti a dotazy Sansona Carrasca a kde se vypráví o různých událostech zasluhujících, aby se o nich mluvilo a vědělo.

Sancho vrátiv se do domu dona Quijota navázal na dřívější rozeprá a pravil: "Na to, co vytkl pan Šanson, že událost o krádeži osla nebyla vysvětlena, odpovídám: téže noci, kdy jsme utekli před Svatým bratrstvem a dostali se do Sierry Mořeny, po oné příšerné příhodě s galejníky a mrtvým, kterého odnášeli do Segovie, můj pán opíraje se o kopí a já sedě na oslu, oba nesmírně skleslí a vyčerpaní, usnuli jsme v křoví, jako bychom spali v peřinách; spal jsem tvrdým spánkem; někdo se ke mně patrně přiblížil a podepřel a podložil čtyřmi koly sedlo; seděl jsem na něm dále, on zatím ukradl osla, aniž jsem co zpozoroval."

"Věc je to lehká a známá, přihodila se Sacripantovi obléhajícímu Albraku; podobným uskokem vytáhl mu koně onen pověstný loupežník Brunelo."

"Když nastalo jitro," vyprávěl dále Sancho, "jakmile jsem se pohnul, koly povolily a ocitl jsem se na zemi; hledal jsem osla, ale nenašel; vytryskly mi slzy a začal jsem takový nářek, že nevypravuje-li o tom spisovatel, může být jist, že nic kloudného nestvořil. Za několik dní procházející se s princeznou Micomiconou spatřil jsem svého osla, na kterém jako cikán jel Gines de Pasamonte, ničema a ukrutný zločinec, kterého jsme s pánem osvobodili z pout."

"V tom není tedy žádné mýlky," řekl Šanson, "ale spisovatel zaznamenává, že ještě než jste osla opět našli, už na něm Sancho jel!"

"Na to nemám odpovědi," pravil Sancho, "buď se pisatel spletl nebo chybu zavinil tiskař."

"Zajisté," odpověděl Šanson, "a jak to bylo s tím stem dukátů?"

"Už jsou ty tam," řekl Sancho, "vydal jsem je na sebe, svou ženu a děti a za to mi žena nebrání v potulkách a cestách ve službách dona Quijota: bídě bych věru pochodil, kdybych se po takové cestě vrátil bez peněz i osla; kdyby si někdo přál dozvědět se více, zde jsem a dokáži třeba i králi, že nikomu do toho nic není, přinesl-li jsem je domů nebo ne, utratil-li jsem je nebo podržel; ani polovička ran, které jsem na potulkách utržil, nebyla by zaplácena těmi penězi, ani kdyby každá stála pouze čtyři maravedí a přidali mi ještě sto

dukátů; každý ať se stará o své hříchy a nedělá z bílého černé a zase naopak; neboť Bůh stvořil každého takovým, jakým je, a mnohdy je i horší."

"Postarám se," odvětil Carrasco, "aby spisovatel při novém vydání, bude-li ho třeba, nevynechal, co Sancho vyprávěl, neboť tím celá kniha získá."

Je ještě něco chybného v tom vypravování?" otázal se don Quijote. "Zajisté," odpověděl Carrasco, "ale není to tak důležité, jako to, co jsem již vytkl."

"Přislíbil snad spisovatel druhý díl?" tázal se don Quijote. "Ano," zněla odpověď Šansonová, "není jej však možno nalézt a spisovatel neví, kde by byl; není jisto, zdali vůbec bude vytištěn, neboť mnozí tvrdí, že druhý díl bývá obvykle špatný; jiní spo-kojují se tím, co jest o donu Quijotovi v prvním díle a domnívají se, že druhý nebude vydán; ale mnozí, kteří jsou spíš veselí než trudní, říkají: „Ať je jen těch quijotských příhod více, ať don Quijote dál útočí a Sancho žvaní; my budeme spokojeni se vším.“"

"A jaký úmysl má spisovatel?" ptal se don Quijote. Jakmile historii nalezne, a pátrá po ní s neobyčejnou vytrvalostí, ihned ji vydá, toť se ví spíše pro zisk, který mu z toho plyne, než pro chválu." Sancho poznamenal: "Tedy hlavně mu jde o zisk! Bude to zázrak, dokáže-li potom něco, protože bude spěchat s prací jako krejčí před Velikonocemi a práce tímto způsobem dělaná nebude míti dokonalosti, jaká se od ní žádá. Ať si dá pozor ten pan Maur, nebo kdo je to, co píše, neboť já a můj pán dáme mu tolik příležitosti svými hrdinstvími a různými příběhy, že může napsat knih třeba sto. Ten dobrý člověk se asi domnívá, že se tu pouze válíme, ale stačí zvednout naši nohu a pozná, na kterou kulháme; míním totiž, že, kdyby pán dal na moji radu, byli bychom už zas na cestách trestající ničemnosti a napravující křivdy, neboť to jest zvyk a právo potulných rytířů."

Sancho ještě nedomluvil, když se ozvalo ržání Rocinantovo, které don Quijote pokládal za šťastnou předzvěst, a určil, že se nejdéle za tři, čtyři dny vydají znovu na cestu; sdělil svůj záměr bakaláři, táže se ho, v kterou stranu měl by výpravu podniknouti; bakalář mu poradil město Zaragozu v království aragonském, kde se právě měl konat skvělý turnaj na oslavu svatého Jiřího a kde může zvítězit nade všemi rytíři aragonskými a tím nad rytíři celého světa. Chválil jeho odvážný a čestný úmysl, upozorňuje ho, aby byl opatrnější a nehledal zbytečná nebezpečí, neboť jeho život patří nejenom jemu, ale všem žádajícím jeho ochrany a pomoci v neštěstí. "To mě právě rmoutí, pane Šansone," poznamenal Sancho, "že můj pán se žene na sto ozbrojených mužů jako mlsný kluk na melouny. U d'asa, pane baka-

láři, přece je doba k útoku i k ústupu, a ne stále: „Svatý Jakub a Španělsko, kupředu!“; od samotného pána jsem se dozvěděl, že uprostřed odvahy a zbabělosti je statečnost, a je-li tomu opravdu tak, netoužím po tom, aby zbaběle utíkal ani aby bojoval proti převaze, která žádá něco jiného; podotýkám, že pojedu s pánem pouze s tou podmínkou, že si svoje srážky vyřídí sám, já se budu starati o jeho pořádek a pohodlí, a v tom za sebe ručím. Nesmí se však domnívat, že se budu chápat zbraně, a třebaš i proti sprostým ničemům a různé čeládce. Nechci se, pane Šansone, proslavit jako hrdina, ale jako poctivý a oddaný zbrojnoš, jakého kdy bludný rytíř měl, a jestliže mi můj pán don Quijote za moje časté a znamenité služby bude chtít dát nějaký ten ostrov, budu mu za milost vděčen, a když mi nedá nic, zůstanu tím, čím jsem: člověk nesmí spoléhat na pomoc druhého, ale na milost boží, a mně bude stejně, a možná víc, chutnat chléb bez ostrova než s ním; nemohu přec tušit, není-li v tom nějaká ďábelská past, v tom vladařství, o kterou bych třebaš klopýtl, upadl a vyrazil si zuby. Narodil jsem se jako Sancho a tak také chci umřít. Ale kdyby mi dobrotivé nebe bez námahy a nebezpečí poskytlo nějaký ten ostrov, nejsem tak pošetilý, abych jej nepřijal, vždyť se často říká: „Dávají-li ti kravičku, utíkej s ohlávku“ a „Blázen, kdo dává, větší, kdo nebere!“

"Bratře," odvětil Carrasco, "teď jste promluvil lépe než učenec; doufejte přesto v Boha a pana dona Quijota, který vás odmění královstvím a nejen ostrovem."

"Málo nebo mnoho, to je stejné," odpověděl Sancho, "říkám vám, pane Carrasco, že pán, udělí-li mi nějaké království, nepřijde o nic, protože jsem si ohmatal tepnu a tvrdím, že jsem dost zdravý k vládě a řízení všech ostrovů nebo království, a to jsem řekl svému pánu již mnohokrát."

"Uvažte, Sancho, že důstojnost mění mravy, a možná že vy, až budete vládnout, zapřete matku, která vás zrodila."

"To se vztahuje na ty," řekl Sancho, "kteří pocházejí z hanebníků, ale netýká se to těch, kteří mají na duši čtyři prsty sádla dobrého křesťanství jako já; jen spoléhejte na mou čestnost, nejsem nevděčníkem."

"Bůh to dej," pravil don Quijote, "uvidíme, až dostaneš vladařství, a zdá se mi, že není daleko."

Dokončiv rozmluvu prosil don Quijote bakaláře, aby mu složil nějaké verše o zamýšleném rozloučení s jeho paní Dulcineou z To-bosa; žádal ho, aby na počátku každého verše bylo písmeno jejího jména a aby písmena na začátku veršů dala jméno Dulcinea z To-bosa. Bakalář odpověděl: "Nejsem sice z proslavených básníků španělských, jichž podle pověsti není více než tři a půl, ale načrtnu ty

verše přes jejich nesnadnost v skladbě; jméno má totiž sedmnáct písmen; kdybych napsal čtyři kastilské sloky po čtyřech verších, zbylo by jedno písmeno, napíšu-li čtyři pětirádkové sloky, takzvané de-cimy nebo redondille, budou mi scházeti tři písmena; ale budu hleděti vynecháním písmene zahrnouti jméno Dulciney z Tobosa do čtyř kastilských veršů."

"Rozhodně to tak musí býti," řekl don Quijote, "neboť kdyby ne-bylo její jméno jasné a čitelné, každá žena bude mysliti, že verše byly složeny pro ni."

Umluvili se, že odejdou do světa za týden. Don Quijote požádal bakaláře, aby se o tom nezmiňoval před farárem, mistrem Mikulášem, neteří ani hospodyní, neboť oni jistě by překazili jeho odvážný a čestný úmysl. Carrasco příslibiv, odešel, žádaje dona Quijota o zprávu týkající se jeho dobrých i zlých dobrodružství, jakmile bude moci; rozloučili se a Sancho šel uchystat vše potřebné k odjezdu.

KAPITOLA V.,

ve které je zaznamenána vtipná a půvabná rozmluva Sancha Panzy s jeho ženou Terezou a jiné události, hodné zapamatování.

Překladaťel na začátku této kapitoly podotýká, že tato pátá je asi podvržená, neboť v ní Sancho mluví bystřeji, než lze očekávati od jeho chatrného rozumu, a mluví věci příliš rozumné, než aby je měl ze sebe; nechtěl jí však vynechat, aby splnil svoji povinnost, a proto dále vypravuje:

Sancho se vrátil domů v radostné náladě; jeho žena, zpozorovavši zdaleka jeho náladu, tázala se ho: "Co se přihodilo, milý Sancho, že jste tak rozjařen?" Sancho odpověděl: "Kdyby Pánbůh chtěl, radoval bych se, ženo má, že nejsem tak vesel, jak se zdám."

"Nechápu vás, manžele," řekla, "a nerozumím, že, kdyby Bůh dal, radoval byste se, kdybyste nebyl vesel, neboť jsem hloupá a nemohu pochopit, jak by se někdo mohl veselit, když by byl smuten."

"Slyšte, Terezo," řekl Sancho, "mám radost, poněvadž se potřetí zúčastním dobrodružné výpravy ve službách svého pána dona Quijota, který chce znovu za dobrodružstvím; nutí mě k tomu nejen nouze, ale i touha, abych získal nových sto dukátů náhradou za utracené; mrzí mě ovšem, že musím opustit vás a naše děti; kdyby mi Pánbůh poskytl všeho, čeho k životu potřebuji, bez námahy doma, nemusil bych se podoukat po světě - Bůh by to mohl učinit pouhou vůlí - a je jisto, že bych byl spokojenější, neboť myšlenka na rozloučení s tebou kazí mi radost; proto jsem řekl, že bych se veselil, kdyby Pánbůh chtěl, z toho, že nejsem vesel."

"Poslyšte, Sancho," řekla Tereza, "mluvíte úplně nesrozumitelně, že vám nikdo nerozumí, od té doby, kdy jste vstoupil do řádu bludných rytířů."

"Stačí, když mi rozumí Bůh, ženo," odvětil Sancho, "a tomu vše jest srozumitelné; nezapomeňte se postarat o osla, sestro, neboť za tři dny musí nésti zbroj; krmte ho dvojnásobně a prohlédněte jeho sedlo a ostatní příslušenství, neboť nejedeme na svatbu, nýbrž do světa zápasit s obry, draky a nestvůrami, poslouchat hukot, sykot, řev a rámus; to vše by byla pouhá hračka, kdybychom se časem nebili s Jangúejčíky a s Maury."

"Věřím ráda, že bludní rytíři," řekla Tereza, "nemají snadný život, a budu prosit Boha, aby vás záhy vysvobodil od takového života!"

"Pravím, ženo, že, nebyl-li bych jist, že již brzo získám ostrov, na místě bych zemřel."

"Mýlíte se, můj pane," řekla Tereza, "ať žije slepice, třebaš tipec měla, a vy buďte zdrav i bez bohatství, vzal je d'as; narodil jste se bez vladařství, žil jste bez něho až do dnešního dne a tak vás i zakopou, až Bůh dopustí. Tolik lidí jest na světě bez vladařství, a přesto nepřestávají žít a počítání jsou mezi lidmi. Hlad je nejlepším kuchařem, a protože ten vždy provází chudé, jsou vždy při chuti. Nezapomeňte na mne a na svoje děti, Sancho, až získáte nějaké vladařství. Sanchičkovi jest již patnáct let, bude nutno, aby chodil do školy, chceme-li, aby ho jeho strýc opat řádně uvedl v církev. Uvažte, že se naše dcera Marie Sancha chce provdat, zdá se mi, že po muži touží jako vy po vládě; aje lepší, když je dcera špatně provdaná než dobře zkažená."

"Dá-li mi Bůh nějakou moc, ženo," odpověděl Sancho, "provdám Marii Sanchu tak velkolepě, že jí budou říkati milostpaní."

"Kdepak, Sancho," odvětila Tereza, "jistější bude, když ji dáme rovnému, než kdybyste jí dal místo dřeváčeků střevíčky a oblékl ji z prosté sukně do panské tuniky a hedvábí a udělal z Mariiky, které nyní tykají, šlechtičnu nebo velkou paní; pak se v tom takové děvče neumí ani otočit, při každém kroku udělá několik hloupostí a každý pozná, že je z nízkého rodu."

"Nemluv zbytečně, hloupá," řekl Sancho, "za nějaký rok si zvykne tak, že jí ta vznešená hodnost bude slušet jako vrozená, a když ne, co na tom? Až bude vznešenou paní, ať se stane cokoliv."

"Pamatujte na svoje postavení, Sancho," pravila Tereza, "nesnažte se povznášet se k vyššímu a nezapomínejte na přísloví, které říká: .Sousedovu hochu utři nos a vezmi si jej domů! To by tak hrálo provdat naši Marii za některého hraběte nebo rytíře, který by s ní zacházel, jak by

chtěl, a nadával jí pradlen a nádenic; jaktěživa to nedovolím, můj muži, k tomu má dcera není zrozena; starejte se jen o peníze, Sancho, a provdám ji já; neboť syn Juana Tocha, Lope Tocho, je chlapec silný a statný, známe ho, a já vím, že děvče mu není lhostejné, mimoto pochází z nás, děvče by bylo dobře provdáno, nám na očích a my všichni, staří i mladí, mohli bychom žítí pohromadě a mír a boží požehnání bylo by při nás. Bude to moudřejší, než kdyby byla provdána do nádherných paláců hlavního města, kde by se stěžila dorozuměla."

"Pojď sem, ty mrcho a ženo Barabášova!" řekl Sancho. "Bez důvodu mě mučíš, abych svoji dceru neprovdal za muže, jemuž by dala syny; kteří by se nazývali Urozenosti. Poslyš, Terezo, slýchal jsem od svých rodičů, že kdo si neváží štěstí, když jej potká, nesmí naříkat,

když minulo; udělali bychom hloupost, kdybychom před ním zavřeli vrata právě teď, když na ně klepe; dejme se tímto příznivým větrem, který vane. (Překladatel pokládá tuto kapitolu za podvrženou právě pro způsob řeči na tomto místě a dále.) Nevidíš, blbečku, jak by bylo skvělé, kdybych dosáhl nějakého znamenitého vladařství, kterým bychom vybředli z bláta, a dal Marii Sanchu rytíři, jehož bych sám vybral? Uvidíš, že tě budou nazývat doňou Terezou Pan-zovou, že v kostele budeš sedět na drahém koberci, poduškách a čalounech k zlosti rytířkám z naší vesnice! Ale vy chcete zůstat stále stejná, ani nerůst, ani se nezmenšovat, jako figura na zdi; dost toho, Sanchička bude hraběnkou a ty si mluv, co chceš!"

"Rozmyslete si, co říkáte, muži," odpověděla Tereza, "já se obávám, že to hrabství bude mé dceři zkázou; dělejte, jak sám rozumíte, získejte jí třeba jméno vévodkyně nebo princezny, ale s mým souhlasem to nebude! Vždycky jsem si vážila rovnosti, bratře, a nelíbí se mi, když se někdo bez důvodů nafukuje; jsem pokřtěná Terezou, poctivým a prostým jménem bez přídavků a ozdob donu nebo doň. Můj otec se jmenoval Cascajo a já, že jsem se za vás provdala, Tereza Panzová, ačkoli by mě správně měli nazývat Terezou Cascajovou; ale zákon je zákon, jsem tím jménem spokojena a netoužím, aby na mě vřeli ještě doňu, na mě trochu těžkou; nechci dávat příležitost, aby ti, kteří by mě viděli vystrojenou po hrabsku nebo vladařsku, řekli: 'Vida ji, jak se ta prasačka nafukuje; včera ještě předla koudel, a když šla do kostela, přehodila si cíp sukně přes hlavu místo závoje a teď se nadýmá v naškrobené sukni se šperky, jako bychom ji neznali!' Nechá-li mi Pánbůh mých pět či sedm smyslů, co mám, nedovolím, abych přišla do takových nesnází; vy, bratře, jen si jděte, udělejte si ze sebe ostrov nebo vládu a nadýmejte se, jak vám libo; při spáse mé matky, já a moje dcera nehne se z naší vsi; poctivé ženě a zlomené noze bývá nejlépe doma a řádná holka hledí si spíše práce než zábavy; odejděte si s tím svým donem Quijotem na ty své výpravy, ale my zůstaneme doma v chudobě, však nám Pánbůh požehná, budeme-li poctivé; nevím opravdu, kdo mu dal titul 'don', když jeho předkové jej neměli."

"Zdá se mi, že máš ďábla v těle!" odpověděl Sancho. "Pánbůh buď s tebou, ženo, ale spletlas to řádně dohromady a bylo to bez ladu a skladu. Jaká je souvislost mezi Cascajem, šperky, příslovími, nadou-váním se a mou řečí? Podívej se, ty hlupáku a nevědomče (mohu tě tak nazvat, neboť nechápeš má slova a nevážíš si štěstí), kdybych řekl, že moje dcera skočila z věže nebo že bloudí světem jako princezna

Straka, bylo by vhodné, abys nesouhlasila s mým plánem; ale když ti bez námahy za chvíli z ní učiním vznešenou paní a povýším ji ze slavníku na slavné, velkolepé křeslo a uvedu ji do síně, kde je více měkkých podušek než Maurů z rodu Almohadas v Maroku, proč nedovolíš a nesouhlasíš s tím, co já?"

"Vězte, proč, manžele!" řekla Tereza; "protože přísloví říká: ‚Kdo drahým rouchem tě pokrývá, tebe i odhaluje!‘; chudáka si lidé nevšimnou, ale boháče si prohlížejí, a jestliže ten bohatý byl chůd, to je nějakých klepů a závisti a pomlou-vačů stále dost, jako rojů včel."

"Vyslechni mě, Terezo," řekl Sancho, "řeknu ti něco, co jsi asi nikdy neslyšela; neříkám to ze sebe, jsou to vše slova kazatele, který v minulém postu byl zde ve vesnici; ten kazatel, nemýlím-li se, pravil, že všechny věci, na které se díváme, se jeví, jsou a zůstávají v naší paměti lépe než věci minulé. (Tato řeč i další slova, která Sancho říká, jsou dalším důkazem tvrzení překladatelova, že tato kapitola není pravá, neboť přesahují rozum Sanchův.) Z toho vyplývá, že spatříme-li nádherně nastrojeného a vyzdobeného člověka se zástupem služebnictva, zdá se nám, že nás přímo nutí, abychom ho ctili, třebaže jsme se v té chvíli upamatovali na jeho nízký původ nebo hanbu; nízký ten rod a chudoba však již minula, a platí pouze přítomné. A vystupuje-li ten, kterého štěstí povýšilo z jeho nízkého stavu (tak to řekl kněz), důstojně, jedná-li zdvořile a štědře ke všem, ne-vtírá-li se těm, kteří jsou ze vznešeného rodu již dávno, věz, Terezo, že zapomenou jeho původ, že si ho budou vážit všichni vyjma nepřející, před kterými žádný příznivý osud není jist."

"Nerozumím vám, muži," řekla Tereza, "dělejte, co chcete, a neplet'te mně hlavu podobnými řečmi a kázáními; je-li vašim určitým nesmyslem provést to, co chcete..."

"Chceš snad říci úmyslem, ženo," pravil Sancho. "Nepřete se se mnou, muži," řekla Tereza, "mluvím, jak Pánbůh dovolí, a přít se nechci; a když už trváte na tom vladařství, radím vám, vezměte s sebou svého syna Sancha a zaučujte jej vladařit, neboť bývá výhodné, když se synové přiučí a podědí otcovu živnost." Jakmile vladařství získám," řekl Sancho, "vzkáži pro něho poslem; tobě pošlu peníze, neboť všichni lidé vladařům rádi půjčí, když jich tito sami nemají. Ustrojte jej tak, aby nikdo nepoznal, jaký jest, ale aby vyhlížel, jaký bude." Jen mi pošlete peníze, a já ho nastrojím jako kvítek."

"Tak jsme se dohodli," pravil Sancho, "že naše dcera bude hraběnkou."

"Toho dne, kdy ji spatřím hraběnkou," odpověděla Tereza, "bude mi, jako by umřela; ale opakuji znovu, abyste jednal, jak sám rozumíte, neboť my ženy jsme již zrozeny, abychom poslouchali muže, třeba hlupáky."

KAPITOLA VI.,

vyprávějící o příhodě dona Quijota, jeho neteře a hospodyně, jedna z nejhlavnějších kapitol celého vyprávění.

Zatímco Sancho Panza a jeho manželka Tereza Cascajová vedli spolu uvedený pošetilý rozhovor, neteř a hospodyně dona Quijota vytušily z mnohých známek, že jejich strýc a pán chce utéci na rytířské potujky za dobrodružstvím potřetí, což podle jejich mínění nevedlo nikam. Marně usilovaly, aby ho od jeho nešťastného úmyslu odvrátily, ale jejich domluvy byly marné, jako kázání na poušti nebo ohýbání studeného železa; hospodyně mu mezi jiným řekla: "Skutečně, pane, nezůstane-li Vaše Milost pěkně v klidu doma a bude-li zase blouditi po horách a dolinách, shánějíc dobrodružství, jak se to prý nazývá, a čemu já říkám holé neštěstí, budu si stěžovati Bohu a králi, aby učinili nějakou nápravu."

Don Quijote nato: "Hospodyně, netuším, co řeknou na tvé stížnosti Bůh ajeho Veličenstvo; vím jen, že kdybych já byl králem, nechal bych to nesčíslné množství každodenních

nevhodných stížností bez odpovědi, neboť jistě největší lopotou pro krále jest musít poslouchati všechny žaloby a raditi; nechci tedy, aby i mou věcí byl obtěžován."

Hospodyně odpověděla: "Řekněte mi, pane, má král na svém dvoře rytíře?"

"Zajisté," řekl don Quijote, "jsou tam mnozí, a je nutno, aby tam byli, neboť jsou ozdobou a důkazem velikosti panovníka a jeho moci."

"A nemohl byste tedy také zůstat na dvoře králově, Milosti, a sloužit svému pánu a králi?"

"Pohled, přítelkyně," řekl don Quijote, "dvořanem může být každý rytíř, ale rytířem ne každý dvořan; všeho je třeba světu a přestože jsme všichni rytíři, jest mezi námi veliký rozdíl: dvořané nevycházejí ze svých komnat ani z bran vladařova sídla, cestující sice celým světem, ale pouze po mapě, za což neplatí ani haléř, netrpí ani zimou ani horkem, hladem ani žízní; my však, skuteční bludní rytíři, potulujeme se celým světem za každého počasí, v jasu i nečasu, ve dne i za světla měsíčního, pěšky i koňmo, znajíce nepřitele ze své vlastní zkušenosti, ne pouze z obrázků, zápasíme s ním při každé příležitosti a v každém případě, nedbajíce maličností a pravi-

del souboje: jedno, zdali nepřítel má kratší kopí nebo meč než my, nebo má-li svaté ostatky a nějaký talisman, máme-li s ním zápasiti pod stejným sluncem nebo jinak; neohlížíme se na obřady při osobním souboji, o nichž ty nevíš nic, ale já je znám; pamatuj si, že potulný rytíř nesmí býti zbabělý, ani když uhlídá deset obrů, dotýkajících se nejenom hlavami oblaků, ale převyšujících je, majících nohy každý jako ohromné věže a ruce podobné stožárům nesmírných a silných lodí, oči veliké jako mlýnská kola a žhavé jako sklářská huť; musí s naprostým klidem a nebojácně s nimi zápasiti, a je-li možno, zvítěziti a zahubiti je za několik okamžiků; nesmí ho odstrašiti ani jejich výzbroj, složená z rybích šupin, tvrdších než diamant, ani břitká čepel damascenská místo meče nebo mlaty s hroty z ocele, jaké já znám; milá hospodyně, vidíš, jaký je rozdíl mezi rytíři, a každý vládce měl by míti v úctě více ten druhý, či lépe řečeno, první druh bludných rytířů; to by bylo nejsprávnější, neboť v příbězích se vypráví o rytířích, kteří zachránili nejedno království, ale mnohá."

"Bože, můj pane," pravila neteř, "nezapomeňte, Milosti, že všechna vaše chvála potulných rytířů jest pohádkou a lží; jejich historie měly býti spáleny, nebo by zasloužily, aby na ně bylo obléknuto sam-benito nebo jiné znamení na úkaz, že kazí dobrý mrav."

"VÍ Bůh, jímž žiji," řekl don Quijote, "že, kdybys nebyla dcerou mé sestry a mojí vlastní neteří, potrestal bych tě za rouhání právě vyřčené, aby to zvěděl celý svět! Cože? Je vůbec možné, aby si žába, která sotva umí paličkovat krajky, dovolila haněti a vytýkati chyby příhodám o potulných rytířích? Jak by se asi zachoval pan Amadis, kdyby to zaslechl? Ale jistě že by ti prominul, neboť byl nejdvořnějším a nejskromnějším rytířem doby a výtečným ochráncem panen; u mnohých jiných bys však dopadla špatně, neboť všichni nejsou zdvořilí, někteří jsou hrubí a nezdvořilí, a ne všichni potulní rytíři jimi jsou skutečně, neboť někteří jsou z čistého ajiní z falešného zlata a ač se neliší celkem příliš, poznají se pod kamenem pravdy; jsou i špatní lidé, chlubicí se, aby se zdálo, že jsou rytíři, a zase vznešení, mermomocí budící zdání lidí nízkých; první se vypínají buď nadu-tostí nebo opravdovou ctností, druzí se snižují buď nedbalostí nebo neřestí, a člověk musí míti správný úsudek, chtěje se vyznati v rytířích, podobajících se sobě podle jména, ale nikoli podle skutků."

"Bůh mi pomoz!" řekla neteř. "Vaše Milost, pane strýce, má tolik vědomostí, že, kdyby bylo nutno, mohl byste kázat lidem z kazatelny; jste však tak velice zaslepený a zřejmě nemoudrý, že sám sebe označujete za statečného muže, přestože jste stár a domníváte se, že

jste statný, ač jste nemocen, že napravujete, co jest křivé, ačkoliv jste sám stářím zkřivlý, že jste rytířem, ačkoliv víte, že jím nejste, neboť může jím býti sice šlechtic, ale ne chud'as."

"Máš v mnohém pravdu, neti," řekl don Quijote, "ale mohl bych ti vyprávěti o rodech šlechtických věcí, že bys užasla. Ale nechci slučovat věci lidské s božskými a proto to raději neřeknu. Poslyšte, mé přítelkyně, pamatujte, že všechny rody možno dělit na čtvero druhů: původ jedněch byl nízký, ale záhy rychlým vzrůstem dospěli k vrcholu vznešenosti; druzí mající počátky velké udrželi se a udržují ve stejné velikosti; jiní, jejichž počátky jsou sice velkolepé, končí jako pyramida vrcholem, zužující svůj počátek a končící bodem, který proti základu není ničím; ti, jichž je nejvíce, nemají počátku ani prostředku a zaniknou beze slávy, a to jest prostý, obyčejný lid."

"Příkladem prvních jest rod otomanský, pocházející z neznámého a skromného pastýře a který nyní jest slavný, jak patrnó. Druhého rodu, o slavném původu, dosud zachovaném, jsou četní vládcové, zdědivší moc, kteří ji udržují, aniž ji zvětšují nebo zmenšují a kteří spokojeně žijí ve svých zemích. Těch, kteří vznešeně začali a skončili bídě, jest tisíce, neboť sem patří všichni faraónové a Ptolemaiové egyptští, císařové římské a celý houf - šmím-li je takto nazvati - mnohých knížat, pánů, Médů, Asyřanů, Peršanů, Řeků a barbarů; všichni tyto rodové a vlády skončili špatně i se svými zakladateli; nyní bychom stěží našli jejich potomka, a kdybychom jej našli, žil by v chudobě a bídě. O prostém lidu není nutno, abych se zmiňoval; stará se pouze o rozmnožení lidí a není hoden chvály nebo pověsti."

"Říkám vám to, vy bláhové, abyste věděly, že v původu a rodech jest velký zmatek, že jen ti rodové jsou skutečně slavní a vznešení, kteří to dokazují ctností, štedrostí a dobrotou svých předáků. Vytýkám právě tyto vlastnosti, neboť hříšný šlechtic stává se dvojnásobným nešlechtníkem a boháč, který skrblí, stává se hrabivým žebrákem, neboť štěstí boháče nespočívá v bohatství, ale v tom, že je může rozdávat, a to ještě ne jakkoliv, ale rozumně."

"Chudý šlechtic své rytířství musí dokázati ctností, laskavostí, ochotou a moudrostí a úslužností, ne pýchou, nadutostí nebo klepy; především musí býti milosrdný, neboť dvěma maravedí, kterými ochotně obdaruje žebráka, dokáže svoji štedrost jako ten, kdo se dá pro svoji štedrost okázale vychvalovati; a každý, kdo pozná tyto jeho ctnosti, pomyslí si, že pochází z dobrého rodu, třebaš jej neznal. Bylo by divné, kdyby tomu tak nebylo, neboť ctnostní lidé a ctnost budou jistě odměněni chválou."

Jen dvěma cestami, milé dcery, mohou se lidé státi boháči a ctěnými, totiž vědou a zbraní. Vyznám se lépe ve zbraních než v vědách a ze své záliby ve válečnictví usuzuji, že na moje zrození měla vliv planeta Mars, jejíž drahou musím kráčet, nevšímaje si celého světa. Zbytečně byste se tedy namáhaly, udělám, co si nebe a osud přejí, co mi rozum káže a k čemu mi radí hlavně moje vůle; vím dobře, jakými nesnázemi je sužováno potulné rytířstvo, vím i o jeho výhodách a vím, že cesta ctnosti jest úzká a stezka neřesti široká a pohodlná, znám jejich cíle, které jsou různé, neboť prostorná cesta hříchu končí smrtí a cesta ctnosti životem, a to ne dočasným, ale věčným. Znam verše slavného našeho básníka kastilského, který říká:

Neschůdnou cestou vzhůru spěje, kde sláva nesmrtelná sídlo má; vrcholu nedojde, kdo chvíli zaváhá."

"Bože, já nešťastná," pravila neteř. "Můj pán jest básníkem! Umí všechno, ví všechno! Sázím se, že kdyby se chtěl stát zedníkem, vystavěl by dům jako klec."

"Ujišťuji tě," pravil don Quijote, "že kdyby rytířské myšlenky nezabíraly všech mých smyslů, dokázal bych vše, zvláště klece a párátka."

Vtom někdo zaklepal a na otázku se ozval Sanchův hlas; hospodyně, která ho nenáviděla, rychle odešla, aby ho neviděla. Neteř mu odemkla a don Quijote jej radostně objal, zavřeli se do jeho světnice a jejich rozmluva vyrovná se předešlé.

KAPITOLA VII.,

ve které se vypráví o rozmluvě mezi donem Quijotem a jeho zbrojnošem a různé jiné znamenité události.

Jakmile hospodyně zpozorovala, že Sancho Panza se uzavírá se svým pánem, uhodla jeho úmysly a domnívající se, že se v tomto rozhovoru dohodnou o třetí výpravě, vzala si plášť a zarmoucená a smutná odešla k bakaláři Šansonu Carrascovi, myslíc, že on, který získal svou výmluvností přátelství dona Quijota, bude moci ho odvrátiti od jeho pošetilého úmyslu.

Našla ho procházejícího se po dvoře jeho domu a klesla mu k nohám zpocená a zoufalá; jakmile Carrasco zpozoroval její ustrašené a žalostné vzezření, řekl jí: "Co se přihodilo, paní hospodyně? Co se vám stalo, že vypadáte, jako byste chtěla duši vypustiti?"

"Milý pane Šansone, nic mi není, až na to, že můj pán zcela jistě pojede." Jak to pojede, paní?" tázal se Šanson. "Což si na těle ublížil?"

"Nepojede na onen svět," odpověděla, "ale pojede branou svého šílenství, můj milý pane bakaláři, chce totiž opět odjeti, a to potřetí za dobrodružstvím, jak tomu sám říká, nechápu však proč, vždyť na tom nic dobrého není. Při první výpravě přivezli ho úplně zmláceného na oslu, při druhé se vrátil s volským spřežením, uzavřen do klece, o které tvrdil, že jest do ní začarován; byl tak sešlý, že by se k němu vlastní matka nehlásila, hubený, přepadlý, s očima dovnitř hlavy zapadlýma, spotřebovala jsem přes deset kop vajec, než se trochu sebral, Bůh, všechno služebnictvo i moje slepice o tom vědí, a slepice by mi nedovolily lháti."

Jsem o tom přesvědčen," řekl bakalář, "jsou tak skvěle tlusté a vydařené, že by raději praskly, než by lhaly. Nemáte skutečně, paní hospodyně, jiného důvodu, nestalo se jiné neštěstí než to, které, jak tvrdíte, don Quijote provede?"

"Nemám, pane," odpověděla hospodyně. "Proto se netrapte," pravil bakalář, "vraťte se spánembohem domů, uchystejte mi něco teplého k snídani a po cestě se modlete k svaté Apolonii, umíte-li to; zajdu k vám a uvidíte zázrak."

"Dej Bůh!" řekla hospodyně, "mám se pomodlit k svaté Apolonii, jak Vaše Milost říká, ale tahle modlitba by byla co platná, kdyby měl pán bolení zubů, ale on má nemocný rozum."

"Vím, co povídám, paní

hospodyně; jděte a nehádejte se se mnou, víte dobře, že jsem bakalářem v Salamance, disputaci mám za sebou, nemám zapotřebí opět se přítí," odvětil Carrasco; hospodyně odešla a bakalář šel oznámit faráři to, o čem se bude později vypravovati.

Don Quijote a Sancho zamčeni rozmlouvali po celou dobu, jak to jest podrobně a pravdivě vypravováno. Sancho pravil svému pánovi: "Pane, už jsem vykvétlil ženě, aby mě nechala odejít s Vaší Milostí, kamkoli se vám zachce."

"Vysvětlil chceš říci, a ne vykvétlil," řekl don Quijote. "Už jsem jednou nebo dvakrát povídal," odvětil Sancho, "vzpomínám-li si dobře, abyste mě nechytal za slova, poznáte-li, co chci říci, a nepoznáte-li, stačí: Sancho nebo čerte, nerozumím ti. A když to ještě nebudu umět vypovědět, pak teprve mě opravujte! Vždyť jsem docela příkopný."

"Nerozumím ti, Sancho," pravil v zář pěti don Quijote, "neboť nevím, co znamená příkopný."

"Příkopný znamená," Sancho nato, "že takový jsem."

"Teď ti rozumím ještě méně," odpověděl don Quijote. Jestli mi nerozumíte, nevím, jak bych to řekl jinak," pravil Sancho, "a Bůh mi pomoz!"

"Aha, už vím," uhádl don Quijote; "chceš říci, že jsi přístupný, vtipný a mírný, že přijmeš v dobrém, co ti povím, a podrobíš se všemu, o čem tě poučím."

"Sázím se, že jste mne chápal a rozuměl mi hned, ale že jste mě chtěl pozlobit a slyšet ode mne sta jiných nesmyslů," řekl Sancho. Je to možné," nato don Quijote, "nuže, co tomu říká Tereza?"

"Tereza mi řekla," řekl Sancho, "abych si Vaší Milost řádně zavázal, neboť co je psáno zůstává a sliby jsou chyby a dobré smlouvy, dobří přátelé, a lepší holub v hrsti než dva na střeše. A já tvrdím, že ženská rada nad zlato a blázen kdo nedbá na to."

"Tvrdím to také," řekl don Quijote. "Mluvte dále, příteli, neboť dnes mluvíte, jako když tiskne."

"To se má takhle," odpověděl Sancho, "Vaše Milost ví právě tak dobře jako já, že jsme všichni smrtelní; dnes jsme zde, zítra jinde, čeká to právě tak na berana jako na jehně a žádný si nemůže určit více hodin života, než mu jich Bůh dopřeje; smrt je hluchá a když buší na naše vrata, neslyší ani nářků ani vyhrůžek, neodstraší jí ani žezla ani mitry, tak se k nám aspoň mluví z kazatelen."

"Máš pravdu," řekl don Quijote, "ale nechápu, nač narážíš."

"Narážím na to," pravil Sancho, "aby mi Vaše Milost vyplácela určitou měsíční mzdu po dobu mé služby, a aby mi byla vyplácena z vašeho statku, protože nechci být odkázán na milost, která se ukáže téměř vždy pozdě nebo špatně, anebo vůbec nikdy. Co mám, to mám, dá-li Bůh. Zkrátka, chci se dovědět, kolik vydělám; slepice také snášejí vejce k vejci,

a schráníme-li po troškách, je toho hodné, a když se něco vydělá, neprodělá se nic. Kdyby mi Vaše Milost darovala slíbený ostrov (ale tomu já sám nevěřím), nejsem ani tak nevděčný ani

tak lakomý, abych nedovolil vypočíst příjem z toho ostrova a moje mzda aby se odečtla od toho výděru."

"Příteli," poznamenal don Quijote, „je lépe mnohdy, odčítá-li se od výměru než od výděru."

"Chápu to," řekl Sancho. "Vidím, že jsem měl říci od výměru a ne od výděru, ale na tom nezáleží, jen když jste mi, Milosti, porozuměl."

"Porozuměl jsem tak dokonale," pravil don Quijote, "že jsem pronikl tvé tajné myšlenky a vím, po čem střílíš svými příslovími. Pohled, Sancho, rád bych ti dal mzdu, ale v žádném vypravování o bludných rytířích nenašel jsem zmínky o platu a nevím, co zbrojnoši asi dostávali měsíčně či ročně; pročetl jsem téměř všechna, ale v žádné historii, pokud se pamatuji, nedával potulný rytíř svému zbrojnoši pevnou mzdu, sloužili všichni nazdařbůh, a když to nejméně čekali, potkalo jejich pány štěstí a oni byli odměněni ostrovem nebo něčím jiným, alespoň titulem a důstojností. Jestliže chcete, Sancho, s touto nadějí a slibem se mnou opět jeti, budiž, pokládám však za nemožné změnit něco z ustáleného zvyku bludného rytířstva; vraťte se domů, milý Sancho, sdělte Tereze svůj záměr; shodnete-li se oba, že se půjde nazdařbůh, bene quidem; jestliže ne, nebudou z nás proto nepřátelé, neboť po dobré službě každý rád sáhne a nezapomeňte, milý synu, že lepší dobrá naděje než mizerná jistota a půjč mi a já ti dám. Říkám vám to, Sancho, abych vám ukázal, že umím právě tak jako vy sypati přísloví jako déšť. Nakonec vám říkám, že nemíníte-li se mnou odejít nazdařbůh a snášeti společně osud, který mě čeká, Bůh svámi a žijte svatě a já si najdu dost zbrojnošů vděčnějších a bedlivějších, méně hloupých a žvanivých než vy." Jakmile Sancho slyšel pevné rozhodnutí pánovo, zatáhlo se nad ním nebe a křídla odvahy sklesla; myslil, že pán se bez něho za nic neobejde. Když byl takto sklíčen a zamyšlen, vstoupili dovnitř Šanson Carrasco a hospodyně s neteří, chtivě uslyšet důvody, které Carrasco uvede, aby jejich pána odradil od úmyslu vydati se na novou výpravu.

Šanson, známý šibal, vstoupiv do místnosti objal dona Quijota jako předešle a významným hlasem řekl: "Chloubo bludného rytířstva, skvělé světlo vojínů, ó, zrcadlo cti národa španělského, kéž dá Bůh všemohoucí, aby lidé ztěžující nebo mařící tobě třetí výpravu nenašli východiska z bludiště svých tužeb a nedosáhli nikdy splnění toho, po čem krivě touží."

Potom obrátiv se k hospodyni pravil: "Paní hospodyně, přestaňte se modlití modlitbu k svaté Apolonii; jsem přesvědčen, že přáním nebe je, aby don Quijote uskutečnil své veliké a nové myšlenky; já bych se velice prohřešil proti svému svědomí, kdybych nepovzbuzoval a nepřesvědčoval tohoto rytíře, aby nezatajoval a nekrotil udatnost svého ramene a vznešeného a odvážného svého ducha; neboť svou nerozhodností zbavuje utiskované právo, sirotky ochrany, dívky cti, vdovy pomoci, manželky podpory a jiných věcí podobných, patřících a slušících vždy řádu bludných rytířů. Tedy, můj milý, odvážný pane doně Quijote, odjeďte za dobrodružstvím, Milosti a Vznešenosti, raději hned než později, a chybí-li vám něco k tomuto dobrodružství, jsem vám k službám svým jménem i svou osobou; bude-li třeba, stanu se i zbrojnošem Vaší Šlechtnosti, považuje tento úkol za šťastný."

Don Quijote řekl Sanchovi: "Netvrdil jsem ti, Sancho, že budu mít zbrojnošů nadbytek? Zde to vidíš, slavný bakalář Šanson Carrasco sám se mi nabízí, on, věčná zábava a kratochvíle univerzitních síní v Salamance, muž zdravý, obratný, mlčelivý, zvyklý horku i mrazu, hladu, žízní, se všemi vlastnostmi zbrojnoše potulného rytíře; ale Bůh nepřipustí, abych k dosažení svých přání skácel a roz-' drtil sloup vědy a schránku dokonalosti a zlomil velkolepou palmu

svobodných umění. Ať setrvá nový Šanson doma ve vlasti k její ozdobě a cti starých rodičů, mně stačí za zbrojnoše kdokoliv, když Sancho odmítá mi sloužiti."

"Ale, pane, neodmítám," řekl Sancho obměkčen se slzami v očích a mluvil dále: "O mně, pane, nesmí nikdo říci: ‚za dobrý skutek špatná odměna!‘; nejsem z rodu nevděčných, vždyť celý svět i celá naše vesnice ví, kdo byli Panzové, z nichž jsem; soudím z mnohých dobrých skutků a četnějších ještě slov, že Vaše Milost mi chce prokazovat přízeň; mluvil-li jsem více, než se slušelo, bylo to kvůli ženě, která, když si zamane něco prosadit, musí dokázat, aby se udělalo po jejím, kdyby měla jazykem mlátit jako bednářovo kladivo po sudu. Ale muž je muž a žena žena. A protože jsem muž, kudy chodím, a pomoci proti tomu není, chci být mužem také ve vlastním domě, i když se to někomu nelíbí. A tak stačí, Milosti, když obstaráte svou závět a abyji nemohli nějak odolat, a dáme se na cestu, aby měl pan Šanson klidné svědomí; říká, že prý ho jeho svědomí stále pudí k tomu, aby měl Vaši Milost k třetí výpravě do světa, a já se vám znovu nabízím k věrným a poctivým službám, takovým, ba lepším, než služby všech zbrojnošů, co potulným rytířům sloužili nebo slouží."

Bakalář byl udiven řečí Sanchovou a jejím závěrem, neboť, ač četl první díl historie jeho pána, nevěřil, že je Sancho tak půvabnou figurou, jako tam byl vylíčen. Ale když nyní slyšel o závěti, kterou by nebylo možno "odolat" místo odvolat, uvěřil všemu, co o něm byl četl, a uznal ho za jednoho z nejpozoruhodnějších blbů našich věků. A řekl si u sebe, že takové dva bláznyjako tento pán a sluha dosud věru svět nespátřil.

Don Quijote a Sancho se objali a uzavřeli opět přátelství a na radu a se svolením znamenitého Carrasca, který byl jejich orákulem, umluvili, že odjedou za tři dny, neboť museli připravit různé věci na cestu, hlavně helmu s hledím, neboť don Quijote prohlásil, že ji musí nutně mít. Šanson mu ji nabídl, věda dobře, že mu ji dá jeho přítel; netřpytila se však ocelí, neboť byla zčernalá špínou a rzí. Hospodyně i neteř proklínaly bez ustání bakaláře, rvaly si vlasy, drásaly obličej a oplakávaly novou výpravu jako plačky na pohřbech, jako by pán odcházel na smrt. Šanson pobízejе dona Quijota na novou výpravu měl určitý záměr, který smluvil s farářem a holičem již předem a který během vyprávění povíme.

Za tři dny připravili don Quijote a Sancho vše potřebné, Sancho uchlácholil svoji ženu, don Quijote neteř a hospodyně a v podvečer odjeli směrem k Tobosu v průvodu bakaláře, kterýje chtěl doprovodit půl míle za ves. Don Quijote jel na znamenitém Rocinantu, Sancho na svém starém oslu, máje torby sedelní vyplněny jídlem a v kapse měl peníze, které dostal od dona Quijota. Šanson objav dona Quijota prosil ho, aby ho zpravil o svých vítězstvích, nebo nehodách, kterými se buď potěší, nebo zarmoutí, jak to vyžaduje jeho přátelství. Don Quijote přislíbil, Šanson se vrátil do vesnice a druzí dva se ubírali k veleměstu Tobosu.

KAPITOLA VIII.,

vyprávějící příhody dona Quijota při návštěvě u paní Dulciney z Tobosa.

"Buď pochválen mocný Alláh!" říká Hamete Benengeli na začátku osmé kapitoly a opakuje toto zvolání třikrát, chvále jej za to, že jsou don Quijote a Sancho už na cestě a že čtenáři jeho výtečného příběhu mohou očekávat statečné činy a vtipné nápady dona Quijota a jeho služebníka; žádá čtenáře, aby nevzpomínali na minulé rytířské činy důmyslného hidalga a sledovali jen činy budoucí, začínající cestou do Tobosa, jako ony začaly na pláni montielské; žádá méně, než slibuje, a vypráví dále:

Když Šanson odešel a oba osaměli, začal Rocinante rzáti a osel hýkati, což don Quijote a Sancho pokládali za dobré znamení a předpověď; po pravdě řečeno, hýkal osel mnohem častěji než kůň ržál, z čehož Sancho usoudil, že jeho úspěch předčí úspěch jeho pána; není jisto, opíral-li tento úsudek o hádání osudu z hvězd, ve kterém se snad vyznal, neboť o tom není ve vyprávění zmínky. Když klopýtł nebo upadł, tvrdíval jen, že je to zlé znamení a že měl zůstat doma; a vskutku, kdo klopýtne nebo upadne, obyčejně si jen roztrhne botu nebo zláme žebra. Měl tedy, ač hlupák, celkem pravdu.

Don Quijote mu řekl: "Příteli Sancho, noc se blíží a je tmavší, než potřebujeme, abychom byli ráno v Tobosu, kam chci jít dřívě, než vyhledáme jiné dobrodružství; tam dosáhnu požehnání a dovolení nepřirovnatelné Dulciney, s níž, jak myslím, vykonám a dokončím každé dobrodružství, neboť nic na světě nebláží potulné rytíře více než náklonnost jejich dam."

"Rád věřím, Milosti," poznamenal Sancho, "ale sotva s ní budete moci promluvit a spatřit ji, natož dosáhnout od ní požehnání; leda by vám je udělila přes zeď dvora, kde jsem ji viděl poprvé, nesají psaní s novinkami o bláznovstvích a nesmyslech Vaší Milosti, které jste tropil uprostřed Sierry Mořeny."

"Myslíš, že to byla zeď dvora, Sancho," pravil don Quijote, "kde jsi uviděl nevyrovnatelnou krásu její a líbeznost? Byla to jistě nějaká galerie, pavlač nebo sloupová chodba nebo jak se tomu říká skvělého královského paláce."

"Mně se zdálo," řekl Sancho, "že je to zeď, možná, že mě opouští paměť."

"Pospěšme tam, Sancho," rozhodl don Quijote, "chci ji pouze spatřit a je mi jedno, bude-li to přes zeď, oknem nebo zahradní mříží; každý paprsek ze slunce její krásy vnikne do mého oka zbystří můj rozum a vzpruží mé srdce, že budu jediný nejmoudřejší a nejodvážnější."

"Ale skutečně, pane," řekl Sancho, "když jsem uhlídal to slunce paní Dulciney z Tobosa, nebylo jasné a nezářilo paprsky; asi proto, že Její Milost prosívala pšenici a četný prach, který tím vznikl, zastiňoval její obličej."

"Skutečně, Sancho," odpověděl don Quijote, "stále se domníváš, věříš a tvrdíš, že moje paní Dulcinea prosívala obilí, ač to není možné, neboť to zaměstnání nesouhlasí vůbec s prací osoby tak vznešené, rozumné a určené k jiným úkolům a jiné práci, dokazující její urozenost zdaleka. Zapomněl jsi na verše našeho básníka, kterými líčí zaměstnání čtyř nymf v křišťálových síních, které se vynořily z líbezného Taja a tkaly skvělé látky na zelené louce; slavný a vtipný básník říká, že tkaniny byly tkány ze zlata, hedvábí a perel; tím si asi krátila dlouhou chvíli moje paní, když jsi ji užíval; možná že některý zlý čaroděj proměňuje v jinou podobu ze zlomyslnosti ke mně vše, co miluji; mám obavy, byl-li pisatelem vyprávění o mých statečných činech nějaký čaroděj, že spletl jednu událost s druhou, jednu pravdu s tisícem lží a zaznamenal celou historii jinak, než jak toho vyžaduje pravdivé vyprávění. Ó závisti, základe nesmírného zla a ničitelko ctností! Každá neřest, Sancho, způsobuje jistou rozkoš, jen závist vzbuzuje pouze hněv, zlost a nenávisť."

"To je moje řeč," řekl Sancho, "a soudím, že v té legendě nebo historii, kterou Šanson Carrasco o nás četl, také moji čest zhanobili, vláčeli ji z bláta do louže, jak se říká, přestože jsem nikdy žádného čaroděje nehanobil a závidět mi není co; jsem sice trochu zlomyslný a poťouchlý, ale to se úplně ztrácí pod rouškou mé omezenosti, která je pravdivá a nelíčená; a kdybych neměl jiné vlastnosti než tu, že vždy pevně věřím v Boha a ve vše, co prohlašuje

svatá církev katolická, že nenávidím Židy - a to je pravda - měli by spisovatelé historií mít se mnou slitování a slušně o mně ve svých spisech vyprávěti; ale ať tvrdí cokoliv, narodil jsem se nahý, a nahý jsem zůstal, nezískal jsem ani neztratil, a i když o mně píší v knihách a jsem v rukou každého, nedbám o to, co o mně píší a vyprávějí ani co by za nehet."

"To mi připomíná, Sancho," poznamenal don Quijote, "příhodu slavného nynějšího básníka, který napsal satiru o všech vznešených dámách, ale jednu vynechal, ani ji nejmenoval. Dáma zpozorovavši

to vytýkala básníkovi, že ji opominul zařadit do seznamu dam a co že na ní je zlého, a žádala jej, aby příběh přibásnil kus a v dodatku ji jmenoval, sice že uvidí. Básník to skutečně na její hrozby udělal a pomluvil ji hůře než klepna, ale ona byla úplně spokojena, jen když byla známá, třeba špatně. Také sem zapadá vyprávění o pastýři, který spálil slavný chrám Dianin, jeden ze sedmi zázraků světa, jen aby jeho jméno bylo známé i v budoucnosti; přestože bylo zakázáno jmenovati ho slovem i písmem, aby tak jeho přání nebylo vyplněno, přece je jisto, že se nazýval Herostrat."

"Sem se také hodí příběh slavného císaře Karla V. a nějakého šlechtice v Římě. Císař chtěl shlédnouti slavný chrám ‚Rotundu‘, nazývaný dříve chrámem všech bohů a nyní názvem příhodnějším: chrámem všech svatých; je to nejzachovalejší budova z dob pohanských v Římě, podávající důkaz štědrosti a vznešenosti svých zakladatelů. Má podobu půlky pomeranče, je velmi světlý, ač je osvětlován pouze jediným oknem nebo světlíkem ve věži. Císař prohlížel tímto světlíkem chrám a římský šlechtic, který jej doprovázel, poukázal na různé přednosti a důležitosti té nesmírné budovy, a když se od světlíku vzdálili, řekl císaři: ‚Vaše Veličenstvo, měl jsem tisíc chutí obejmouti vás a vrhnouti se tím světlíkem, abych proslavil své jméno!‘ ‚Děkuji vám,‘ poznamenal císař, ‚že jste svou špatnou chuť nevyplnil, ale ode dneška nedám vám příležitosti, abyste mi mohl prokázati svoji lásku, a proto vám nařizuji, abyste nikdy nebyl tam, kde budu já, a neoslovoval mne.‘ Přesto mu prokazoval i nadále svou přízeň."

"Tím chci říci, Sancho, že touha po slávě dohání nesmírně k činům. Kdo myslíš, že svrhl Horatia v plné zbroji z mostu do vírů Tibery? Kdo upálil ruku a rámě Muciovo? Kdo přinutil Curtia, aby se vrhl do hluboké, plamenné strže, objevivší se uprostřed Říma? Kdo donutil Caesara, aby překročil Rubikon, nedbaje zlých znamení, která se objevila? A abych poukázal na případy novější, kdo zničil koráby, aby zůstali opuštěni na zemi stateční Španělé pod vedením šlechtěného Cortése na Novém Světě? Tyto všechny odvážné, velké činy vyšly z touhy po slávě, po které smrtelníci baží jako po odměně a části nesmrtelnosti, která jejich slavným skutkům patří; my, rytíři potulní a křesťanští katolíci, máme klásti větší důraz na slávu věčnou v krajích nebeských a nadpozemských nežli na slávu v životě pozemském, neboť tato sláva, i když trvá dlouho, mizí s tímto světem, jehož konec jest předurčen; proto, Sancho, naše činy nesmějí se vymykati z hranic vymezených náboženstvím křesťanským. V obrech musíme

ničiti zpupnost, závist máme ubíjeti dobrotou a přívětivostí, hněv mírností a klidem, nestřídmost a ospalost střídmostí a bděním, zhýralost a neřest ctností a věrností, kterou chováme k dámám, které milujeme, a zahálku putováním po celém světě, vyhledávající příležitost, jež nás může udělati pravými křesťany i výtečnými rytíři. To jsou vlastnosti, Sancho, kterými lze dosáhnouti největší chvály i slávy."

"Rozuměl jsem všemu, co Vaše Milost říkala," řekl Sancho, "ale přece bych chtěl, aby mi Vaše Milost vykvétlila jednu pochybnost, která mě zrovna teď napadla."

"Snad vysvětlila," řekl don Quijote; "i jen ven s tím, vysvětlím ti to, pokud to budu vědět."

"Řekněte mi, pane," tázal se Sancho, "kam se poděli všichni ti Juliové a Augusti, o kterých jste pravil, že jsou mrtví?"

"Pohané," odpověděl don Quijote, "jsou patrně v pekle, kdežto řádní křesťané budou v očistci nebo v nebi." Sancho na to: "Rád bych také věděl, hoří-li u hrobů těch chlapíků stříbrné lampy nebo jsou-li jejich kapličky ozdobeny berlami, rubáši, voskovými vlasy, nohama nebo očima? A ne-li, čím jsou ozdobeny?" Don Quijote odpověděl: "Hrobky pohanů byly obyčejně skvělé chrámy: popel z těla Julia Caesara byl dán na vrchol kamenného obelisku, který je nazýván jehlanem svatého Petra. Císař Hadrián pochován ve tvrzi velké jako vesnice. Královna Artemisa pohřbila svého manžela v hrobce pokládané zajeden ze sedmi divů světa. Žádná však z těchto hrobek nebyla vyzdobena rubáši ani znamenými, která by dokazovala, že ti, kteří jsou tam pohřbeni, jsou světcí."

"Dobrá," řekl Sancho, "a teď mi řekněte, co je větším činem: vzkřísiti mrtvého nebo porazit obra?"

"Zajisté že vzkřísiti mrtvého."

"Už jsem vás dostal!" zvolal Sancho. "Tedy sláva toho, který křísí mrtvé, uzdravuje slepé, chromé a nemocné, i toho, v jehož kapli hoří světlo a jehož ostatky ctí na kolenou zbožní lidé, jest asi cennější zde i na onom světě, než jakou si získali všichni pohanští císařové a potulní rytíři."

"I to je pravda," odpověděl don Quijote. "Tedy všechna chvála, pověst a výhody patří tělům a ostatkům svatých, kteří se souhlasem svaté naší církve dostávají lampy, svíce, rubáše, berly, obrazy, vlasy i oči a nohy na zdvojnásobení zbožnosti a zvětšení své křesťanské slávy. I králové uctívají ostatky, líbají kosti, zdobí jimi své modlitebny i své milé oltáře."

"Co znamená celá ta tvoje řeč, Sancho?" tázal se don Quijote. "To znamená, že bychom se měli dát mezi svaté a byli bychom dříve slavnými. Vězte, pane, že včera nebo předevečirem - možno to tak říci,

neboť jest to nedávno - prohlásili svatými dva mnichy bosáky a každý je teď šťasten, může-li se dotknout nebo políbit železné řetězy, kterými ovíjeli a mučili svá těla; lidé prý je ctí více než meč Ro-landův ve zbrojnici našeho krále, Bůh ho zachovej. Tedy cennější je státi se kajícím mnichem než být odvážným potulným rytířem, u Pánaboha více platí dva tucty kajících ran nežli dva tisíce ran kopím do obrů, strašidel nebo draků."

"Máš pravdu," řekl don Quijote, "ale všichni se nemohou státi mnichy a cesty, které Bůh ukazuje svým věrným k nebi, jsou různé; v nebi jsou také svatí rytíři, neboť i rytířství je náboženstvím."

"Ba," řekl Sancho, "slyšel jsem, že je v nebi více mnichů nežli potulných rytířů."

"Však je také mnichů více než rytířů," poznamenal don Quijote. "Potulných je mnoho," řekl Sancho. "Zajisté," pravil don Quijote, "ale málokterý je hoden jména rytíře."

Při podobných rozmluvách rychle uplynula noc i den a nepotkalo je nic pozoruhodného, a to právě trápilo dona Quijota. Druhého dne k večeru za šera spatřili velké město Tobosa; don Quijote při pohledu na ně oživil, ale Sancho zesmutněl, poněvadž nevěděl, kde jest dům Dulcinein, nikdy jej neviděl právě jako jeho pán; oba byli rozechvěni, jeden, že ho nevidí, druhý, že ho neviděl, a Sancho byl bezradný, nevěda, co udělá, až ho pán pošle do Tobosa. Don Quijote rozhodl, že navštíví město, až se setmí, a zatím že si odpočinou v dubovém lesíku nedaleko Tobosa. Jakmile se setmělo, vjeli do města, kde se jim přihodila nevídaná dobrodružství.

KAPITOLA IX.,

ve které se vypravuje, čeho se v ní dovíme.

Blížila se již půlnoc. Don Quijote a Sancho opustivše dubový lesík dostihli Tobosa. Všude bylo ticho a klid, neboť skoro všichni obyvatelé spali jako zabití. Noc byla jasná, ačkoliv si Sancho přál, aby byla tma, ve které by snad našel výmluvu své nevědomosti. V obci se ozýval jen štěkot psů, který úplně ohlušoval sluch dona Quijota a úplně zstrašoval odvahu Sanchovu. Časem zahýkal osel, ozvali se vepři, zakňouraly kočky a tyto různé zvuky rostly v nočním tichu; to vše zamilovaný rytíř pokládá za zlé znamení. Přesto řekl Sanchovi: "Můj synu, ukaž mi palác Dulcinein, snad bude ještě bdít."

"Co vám mám ukázat, u kozla?" řekl Sancho, "vždyť to byla pouze chalupa, kde jsem ji spatřil."

"To byla tehdy asi v některém malém přístavku svého hradu, kde se radovala se svými dívkami podle zvyku vznešených paní a princezen."

"Pane," pravil Sancho, "myslíte-li skutečně, že chalupa paní Dulciney jest hradem, mlčím, ale jest teď hodina, kdy budou dveře otevřeny? Sluší se, abychom klepali na dveře a vzbudili a vzbouřili kdekoho? Klepeme snad na dům nevěstek jako hýřilové, kteří přijdou a vstoupí kdykoliv?"

"Vyhledáme nejprve hrad, Sancho," poznamenal don Quijote, "a potom ti prozradím, co udělám; pohleď, Sancho, buď jsem slepý, nebo jest zcela jistě palácem Dulcineiným ten ohromný předmět, tvořící stín, který je tamto vidět."

"Zaveďte mě tam tedy, Milosti," řekl Sancho, "uvěřím tomu, jako že je teď den, a třeba, bych jej spatřil a dotknul se ho vlastníma rukama."

Asi po dvou stech krocích přiblížili se k předmětu, který vrhal stín, a poznali, že je to věž hlavního kostela obce. Jsme u kostela, Sancho."

"Taky se mi zdá," odpověděl Sancho, "Pánbůh nás chraň, abychom nespátřili také svůj hrob, neboť procházet se po hřbitově v tuto chvíli je zlé znamení; a vzpomínám si, že jsem řekl Vaší Milosti, že dům té paní stojí v slepé uličce."

"Ať tě Bůh zatratí, hlupče," zvolal don Quijote, "kdo kdy slyšel, aby královské paláce byly vystavěny v slepých uličkách."

"Pane," zněla odpověď, jiný kraj jiný mrav; snad je v Tobosu zvykem stavět hrady a velké budovy do uliček

a prosím Vaši Milost, aby mě nechala hledat v uličkách, snad v některém koutě naleznu její hrad, který by měli psi roztrhat za to, že nás tak pronásleduje."

"Vyjadřuj se uctivěji, Sancho, o věcech patřících mé paní," poznamenal don Quijote; "rozmysleme si vše klidně a neházejme do studně provaz za okovem."

"Budu se krotit," řekl Sancho, "ale Vaše Milost chce, abych našel dům její velitelky o půlnoci, ačkoliv jsem jej spatřil jen jednou a Vaše Milost, která jej viděla asi tisíckrát, neví, kde stojí; jak to mám trpělivě snášeti?"

"Zbláznil bych se z tebe, Sancho," zvolal don Quijote, "ty kacíři, což jsem ti několikrát neopakoval, že jsem ji nikdy neviděl a nikdy jsem nevstoupil do jejího paláce, že jsem se do ní zamiloval jen podle vyprávění a pověsti o její kráse a moudrosti?"

Sancho na to: "Slyším, ale právě tak, jako Vaše Milost ji nikdy nespatriila, neviděl jsem ji ani já."

"Ale to není možné," opřel se don Quijote, "vždyť jsi ji přece spatřil, jak prosívala pšenici, a přinesl jsi mi odpověď na můj dopis."

"Nevšímejte si toho, pane," odpověděl Sancho, "a vězte, že jsem ji viděl a přinesl vám odpověď také jen podle vyprávění a pověsti, protože vím, kdo je paní Dulcinea tak, jako mohu pěstí udeřit do oblak."

"Sancho, Sancho," řekl don Quijote, "čas k žertu, ale také čas, kdy jsou žerty nemístné; proto, že tvrdím, že jsem nikdy nespatriil své paní a s ní nemluvil, ještě nesmíš říkati, že jsi s ní nikdy nehovořil ani ty, když víš, že to není pravda."

Při této řeči zpozorovali dva mezky a z rachotu pluhu za nimi usoudili, že je to sedlák, jedoucí časně zrána před východem slunce na pole; bylo tomu skutečně tak. Sedlák si zpíval romanci:

"Špatněse vám vyplatily, Francouzi, soutisky v Roncesvallech."

Jakmile jej don Quijote uslyšel, zvolal: "Sancho, sázím svou hlavu, že této noci nepochodíme. Slyšíš, co zpívá?"

"Slyším," odpověděl Sancho, "ale copak my máme společného s bitvou u Roncesvalles? Mohl by také zpívat romanci o Galainovi a bylo by to zas jedno."

Vtom se venkovan přiblížil a don Quijote se ho tázal: "Milý příteli, Bůh vám žehnej, nemohl byste mi říci, kde je zde palác neporovnatelné princezny doni Dulciney z Tobosa?"

"Pane," řekl mladík, "jsem zde teprve několik dní ve službě na polní práci u zámožného sedláka; naproti bydlí farář a kostelník, kteří by snad věděli o té paní princezně, neboť mají seznam všech obyvatel Tobosa; zdá se mi

však, že v této vsi nebydlí žádná princezna, ačkoliv je zde mnoho urozených paní, z nichž každá by mohla býti princeznou ve svém domě."

"V počtu těch je asi ta, kterou hledám, příteli," řekl don Quijote. "Snad," odpověděl mladík, "a sbohem, již se rozednívá." A nevšímaje si otázek popohnal mezky.

Sancho viděl, že jeho pán jest zadumán a rozmrzen, a řekl mu: "Pane, nastává jitro a nebylo by vhodné, aby nás slunce našlo na ulici; vyjděme z města, a když se Vaše Milost ukryje někde blízko v křovině, já se vrátím do města za dne a vlezu do každé skuliny, abych vyhledal dům, palác či hrad své paní; a bylo by to tuze zlé, kdybych ji nenalezl; potom promluví s její Milostí a řeknu jí, že očekáváte její rozkazy a příležitost ji navštívit, aniž by vaše návštěva poškodila její pověst."

"Řeč tvá, Sancho, byla krátká, ale moudrosti nekonečné; návrh, který jsi mi teď dal, schvaluji a rád s ním souhlasím; pojď nalézt můj úkryt a ty vyhledej moji velitelku, od jejíž dobroty a moudrosti očekávám laskavost přímo zázračnou."

Sancho, odváděje pána ze vsi, bál se, aby neprohlédl podvod s odpovědí od Dulciney, kterou mu přinesl do Sierry Mořeny, a hleděl proto se co nejdříve vytrahit. Dali se opět na cestu a asi dvě míle od vesnice skryl se don Quijote do houštiny a Sancho se vrátil do města vyhledat Dulcineu; na této cestě potkaly jej různé příhody, vyžadující novou pozornost a důvěru.

KAPITOLA X.,

kteřá vypráví, jakou lstí začaroval Sancho paní Dulcineu, a jiné události směšné i pravdivé.

Přišel spisovatel tohoto znamenitého vyprávění až k této kapitole říká, že by ji raději vynechal, neboť se obává, že mu nebude uvěřeno; bláznovství dona Quijota dostupuje zde vrcholu a nejvyššího stupně, jaký lze si vůbec pomyslet, a snad jej i převyšuje o dvojí dostřel. Vypsal ji věrně podle pravdy se strachem a bázní, nezkrátil a nenatáhl vypravování ani o prášek pravdy, nehledě k tomu, že by mohl býti kárán z nepravděpodobnosti. Jednal zcela správně, neboť pravda se dá ohýbati, ale nikdy přelomiti, a vyjde vždy najevo jako olej nad vodu.

Vypráví tedy dále, že don Quijote, jakmile se skryl do svého houští či lesíka poblíž velikého Tobosa, poručil Sanchovi, aby se vrátil do města a nepřicházel zpět dříve, dokud jeho jménem nepožádá jeho paní, aby se laskavě ukázala svému rytíři a aby mu ráčila dáti své požehnání, ze kterého by mohl doufat v šťastné ukončení své dobrodružné výpravy a obtížných příhod. Sancho přislíbil splniti jeho rozkaz a přinésti mu odpověď příznivou právě tak jako poprvé.

"Odejdi, synu," pravil don Quijote, "a necouvni, až budeš státi v paprscích slunce krásy, ke kterému odcházíš. Jsi šťastnější než všichni zbrojnoši světa. Všimni si a nezapomeň, jak tě přijme, zda zčervená na chvíli při mém vzkazu, zneklidní-li se nebo rozčilí při mém jméně, neupadne-li zpět na sedadlo, bude-li seděti v nádherném křesle, jak se její urozenosti sluší; nezapomeň, kdyby stála, sto-jí-li střídavě na jedné a na druhé noze, odpoví-li dvakrát či třikrát, bude-li laskavá či příkrá, nevlídná nebo milá, bude-li si upravovat, ač toho nebude

třeba, vlasy; vůbec bedlivě pozoruj její jednání a pohyby, neboť z toho poznám, jakou mám naději na její lásku; pamatuj si, Sancho, nevíš-li to, že z počínání a vnějšku milujících při zmínce o jejich lásce nejlépe poznáš, co se děje v jejich srdci. Odejdi, příteli, kéž máš větší štěstí než já a přines lepší zprávy, než jaké tuším a očekávám v hořké samotě, ve které zůstávám, když ty mě opouštíš."

"Vyřídím to a vrátím se spěšně," odpověděl Sancho, "buďte, Mi-

losti, statečnější ve svém srdci, které asi není větší než oříšek, a pamatujte na přísloví, že odvážnost neštěstí přemáhá, neboť kde není slaniny, tam netřeba špýlů, a mnohdy se také říká, že když nejmíň čekáš, zajíc vyskočí. Říkám to proto, že jsme sice dnes v noci neobjevili palác nebo hrad mé paní, ale ve dne jej musím nalézt, snad až nejméně v to budu doufat, a pak ostatní už obstarám."

"Opravdu, Sancho," pravil don Quijote, "přísloví, která uvádíš, když o něčem hovoříme, jsou tak úžasně nevhodná, jako úžasně toužím, aby mi Bůh dal štěstí v tom, po čem prahnu."

Po této odpovědi Sancho obrátiv se popohnal osla, zatímco don Quijote opíraje se o kopí odpočíval na koni; pohroužil se do smutných a těžkých myšlenek, ve kterých ho však zanecháme, a budeme sledovat Sanchu, odjíždějícího od svého pána, starostlivějšího snad než jeho velitel. Jakmile zpozoroval, opustiv les, že dona Quijota není viděti, sestoupil z osla a usadiv se pod strom začal rozmlouvat sám se sebou pravě:

"Tak, bratře Sancho, kam kráčí Vaše Milost? Sháníte snad ztraceného osla?"

"Ale kdepak."

"Co tedy hledáte?"

"Sháním princeznu, slunce krásy a k tomu celé nebe."

"Kde chcete nalézt to, co hledáte, Sancho?"

"Kde? Ve veleměstě Tobosu."

"Nuže dobře. A komu ji hledáte?"

"Slavnému rytíři donu Quijotu de la Mancha, který napravuje křivdy, sytí žíznivé a napájí hladové."

"Dobrá, ale víte, kde je její obydlí, Sancho?"

"Můj pán tvrdí, že bydlí jistě ve skvělém paláci nebo zámku."

"Spatřil jste ji už někdy?"

"Neviděl ji. ani můj pán ani já."

"Nedomníváte se, že by bylo skoro správné, aby Tobosští byli zpraveni o vašem příchodu a úmyslu ukrást jim pricezny a poděsit ženy a aby vás ztloukli a nenechali na vás místa zdravého?"

"Skoro by byli v právu, kdyby se neohlíželi na to, že jsem poslem a že stojí psáno: Příteli, jste jenom posel - viny vaší nevidím."

"Nehřešte na to, Sancho, obyvatelé Manche jsou právě tak prchlivi jako čestní a nesnesou, aby je někdo dráždil. Zpozorují-li vás, Pánbůh s vámi! Dejte pozor na kůži, neboť zde létají rány."

"Nepůjdu hledat pro cizí radost tam, kde má kocour drápy! Konečně pátrat po Dulcinei po Tobosu by bylo jako hledat Maricu v Raveně nebo bakaláře v Salamance. Samotný d'ábel mně tohle nadrobil."

Výsledek celého rozmlouvání Sanchova byl, že si řekl: "Od všeho si může člověk pomoci, jen od smrti ne, neboť pod její jařmo musí jít, i kdyby měl malou chuť, když zavolá. Z tisícerych znamení jsem poznal, že můj pán je blázen, a já se mu vyrovnám: jsem vlastně větší hlupák než on, když s ním jdu a posluhuji mu, je-li pravdivé přísloví:

„Pověz mi, s kým obcuješ, ajá ti řeknu, jaký jsi!“ anebo jiné: „Vrána vráně oči nevyklove.“ Je-li blázen, a to také je, neboť má jednu věc za druhou, plete si bílé s černým a černé s bílým, větrné mlýny nazývá obry, mezky mnichů velbloudy, stáda ovcí nepřátelským vojskem, a tak dále, nebude jistě obtížné přesvědčiti ho, že první venkovanka, kterou potkám, je paní Dulcinea; odpřísáhnu to, když nebude věřit, a bude-li se zapřísahat on, zapřísáhnu se znova a budu trvat na svém, ať se stane cokoliv. Snad svou umíněností dosáhnu toho, že mi už podruhé nesvěří podobný úkol, když uvidí, jak ničemně je vyřizují. Snad si domyslí, že nějaký zlý čaroděj, který ho stíhá, jak se domnívá, změnil její postavu, aby ho ranil a ublížil mu."

Tímto rozhodnutím se Sancho Panza uklidnil, věda dobře, že vše skončí šťastně; setrval na onom místě až do odpoledne, aby jeho pán myslil, že se vrátil z Tobosa; jeho záměr se dařil, neboť když vstal, aby odejel na oslu, zpozoroval tři venkovanky, jedoucí z Tobosa na třech mladých oslicích či oslech - o tom spisovatel nemluví, ačkoliv spíše to byly oslice, neboť vesničanky jich obyčejně užívají; je to konečně jedno, a proto není nutné se tím zabývat. Když Sancho shlédl vesničanky, obrátil se a spěchal k svému pánu donu Quijotovi, který zatím naříkal a milostně vzdychal.

Jakmile jej don Quijote shlédl, pravil: „Jak jsi pořídil, příteli Sancho? Mám poznamenati tento den bílým nebo černým kamínkem?"

"Červenou hrudkou, Vaše Milosti, jako mistr i oznámení svých přednášek, aby si je každý, kdo je uhlídá, lépe prohlédl."

"Tedy tvé zprávy jsou dobré," řekl don Quijote. Sancho nato: "Znamenité, neboť stačí popohnat Rocinanta, Vaše Milosti, a v polích uhlídáte paní Dulcineu z Tobosa přijíždějící navštívit Vaši Milost v průvodu dvou panen."

"Dobrý Bože, co to říkáš, příteli?" pravil don Quijote. "Poslyš, nepodváděj mne a neskutečnými radostnými zprávami neteš mne v mém skutečném smutku."

"Nic bych z toho neměl, kdybych oklamal Vaši Milost," odpověděl Sancho, "můžete ihned posoudit, ři-kám-li pravdu. Když pobídnete koně, pane, spatříte svou princeznu a velitelku nastrojenou, že radost pohledět, i s pannami; jsou jen zlaté záře, ozdobeny perlami a diamanty, rubíny a skládaným brokátem, vlasy jim splývají jako paprsky slunce, ve kterých si pohrává vítr, a jedou na třech strakatých bosácích, je to pěkná podívaná."

"Na klusácích snad myslíš, Sancho?"

"Prašť jako uhoď," řekl Sancho, "bosáci nebo klusáci, jsou to překrásné dámy, ať jedou na čemkoliv, a princezna Dulcinea div člověku hlavu nepoplete."

"Nuže, Sancho, můj synu, pojďme," řekl don Quijote, "a odměnou za tu radostnou

zvěst dostaneš nejlepší díl z mé první kořisti při dobrodružství; ne-jsi-li s tím spokojen, daruji ti tři hřibata od svých kobyl, majících se ohřebiti na naší obecní pastvině, jak ti je známo."

"Vezmu si raděj ta tři hřibata," odpověděl Sancho, "kdo ví, bude-li kořist našeho prvního dobrodružství zač stát."

Mezitím vyjeli z lesa a uviděli selky; don Quijote prohlédnuv cestu k Tobosu překvapeně stanul, když uviděl pouze tři selky, a tázal se Sancha, zda-li už opustily město, když on odjížděl. Jakpak by ne," odpověděl Sancho, "což Vaše Milost oslepla, že nevidí, jak se blíží jako slunce v poledne?"

"Sancho, vidím jen tři selky na oslicích," pravil don Quijote. "Pánbůh mě ochraňuj před d'áblem!" zvolal Sancho, „jak je vůbec možno, aby tři klusáci nebo jak se tomu říká, bílí jako padlý sníh, připomínali Vaší Milosti oslíky? Ať mi vytrhají všechny vousy z brady, je-li, co říkáte, pravda."

"Tvrdím ti, Sancho, že jsou to mladí osli nebo oslice, jako já jsem don Quijote a ty Sancho Panza; aspoň já tak vidím."

"Neříkejte podobné řeči, pane, protřete si oči a pokloňte se paní svých snů, která je už blízko." Jakmile toto řekl, přijel k těm třem venkovankám, slezl z osla a uchopiv ohlávku osla jedné z nich, poklekl a pravil: "Královská princezno a vévodkyně krásy, Vaše Důstojnosti a Výsosti, račte laskavě přijmout svého oddaného rytíře, ze kterého se zmatkem a překvapením stal mramorový sloup, jakmile se dostal do vaší vznešeně společnosti. Já jsem jeho sluha Sancho Panza a on zarmoucený rytíř don Quijote de la Mancha, nazývaný také Rytířem Smutné Postavy." Don Quijote s vytřeštěnýma očima a všechen spletený klekl vedle Sancha a patřil na tu, kterou Sancho jmenoval princeznu a paní; shledal, že je to venkovská holka, ne zrovna hezká, buclatých tváří a s nosem dohůry, což ho tak udivilo, že překvapením ani neotevřel úst.

Venkovanky byly zmateny při pohledu na dva podivné lidi, klečící a zabraňující jejich družce v cestě; ta, kterou zadrželi, přerušila mlčení všecka rozzlobena: "Táhněte z cesty a nezdržujte nás, spěcháme." Sancho odpověděl: "Ó princezno a všemocná vládka To-bosa, což se vaše vznešené srdce nezahřeje při spatření sloupu a opory potulného rytířstva ve své společnosti?" Uslyševši to druhá z nich pravila: Já tě, myslím, poženu, ty šašku! Podívejme se na pány, jak by si chtěli dělat z venkovských holek bláznů, jenže my víme, jak jim odseknout. Táhněte svou cestou a nechte nás na pokoji, jinak zdrávi neodejdete."

Don Quijote nato: "Vstaň, Sancho, neboť se mi zdá, že osud není dosud spokojen mou bídou a zahradil všechny cesty, jimiž by mohlo štěstí vniknouti do mé zubožené duše. Ty, dokonalosti, jakou si vůbec možno přát, vzore ušlechtilosti a jediná radosti mého smutného srdce, které tě miluje, nehleď na to, že zlomyslný čaroděj, stíhající mě, zatemnil moje oči, a pouze je, a změnil jím celou tvoji vznešenou líc a krásu v ubohou selku, neproměnil-li i mou podobu v nějakou příšeru, abych byl odporný tvým očím. Podívej se na mne mile a dobrotivě a pochop z toho, že oddaně klekám před tvou zohavenou krásou, pokornost, se kterou tě moje srdce miluje."

"S tím si jdi na mého dědka," řekla selka, „já se nedám tímhle povídáním obalamutit. Jděte z cesty a nepřekávejte nám a budeme vám vděčný."

Sancho radostně ustoupil, těše se, že z celé historie šťastně vyvázl. Selka představující Dulcineu vidouc volnou cestu bodla oslici bod-cem, který měla připevněný na holi, a dala se po louce. Však oslice podrážděna bodlem víc než obvykle, začala vyhazovati a shodila paní Dulcineu na zem; don Quijote pospíšil jí na pomoc a Sancho upravil sedlo, které sjelo oslici pod břicho. Když chtěl don Quijote pomoci paní Dulcinei do znovu upevněného sedla, usnadnila mu práci: odstoupila, rozběhla se a opřevši se rukama o hřbet oslice vyšvihla se svižně do sedlajako pták a jela obkročmo jako muž.

Tehdy Sancho řekl: "Na mou duši, naše velitelka je hbitější než sokol a nejsvižnější Kórdovan nebo Mejikán mohl by se od ní učit; vyšvihla se přes zadek oslice do sedla rázem a pohání klusáka bez ostruh jako zebra a také dívky, které ji doprovázejí, nezůstávají pozadu a letí všechny s větrem o závod." Skutečně druhé dvě, jakmile se Dulcinea dostala do sedla, rozjely se za ní a uháněly půl míle, aniž se ohlédly.

Jakmile se ztratily z obzoru, don Quijote, který je sledoval, pravil Sanchovi: "Sancho, co myslíš? Pronásledují mě ale ti čarodějové! Povšimni si, že ze škodolibosti a závisti nedopřejí mi ani tu radost, abych spatřil svoji paní v pravé podobě. Zdá se mi, že jsem se narodil, abych byl vzorem všech ubožáků a terčem, do kterého cílí šípy nepříznivého osudu; pomysli, Sancho, že ti darebáci se nespokojili tím, že změnil moji Dulcineu v osobu tak nízkou a ošklivou jako tato vesničanka, a připravili jí též i o to, co je vlastní šlechtickým dámám, které se vždy pohybují jen v sousedství ambry a květů: o příjemnou vůni. Neboť ti povím, Sancho, že když jsem přistoupil pomoci Dulcinei vyhoupnout se na klusáka (jak ty říkáš, neboť mně se

zdál být oslem), udeřil mě zápach po syrovém česneku a opravdu mi omámil a otrávil smysly."

"Ó, bando!" vykřikl Sancho, "bídni a zlomyslní čarodějníci! kéž byste všichni viseli jako sardinky, když je suší! Mnoho víte, mnoho zmůžete a mnoho zla se natropíte! Jako by nestačilo, darebáci, že jste změnil perlové oči mé paní v žaludy, její vlas z ryzího zlata v hřivu zrzavého vola, celý její zjev z pěkného v ošklivý! Musili jste jí sáhnout i po vůni a tak jsme ani dobře neviděli, co bylo ukryto pod tím jejím ošklivým vnějškem! Ostatně nikdy jsem neviděl, že by byla nehezka, právě naopak: a obzvlášť má nad pravým rtem takové mateřské znamení jako knír, se sedmi nebo osmi ryšavými chlupy jako zlatými nitkami, dlouhými přes stopu."

"Mimo to znamení," řekl don Quijote, "podle toho, jak si odpovídají znamení v tváři a znamení po těle, musí mít Dulcinea ještě jedno, na zadnici, na téže straně jako v obličejí; ale na mateřská znamení jsou ty chlupy na nich trochu dlouhé."

"Ale to vám řeknu, Milosti," odvětil Sancho, "že jí tam slušely, jako by tam patřily od přírody."

"To se, příteli, rozumí," nato don Quijote, "neboť příroda neobdařila Dulcineu ničím, co by nebylo dokonalé a povedené; kdyby měla sto takových znamení, jako pravíš, na ní by to nebyla znamení, ale zářící hvězdičky. Ale řekni mi, Sancho, to, co jsem měl za nákladní sedlo, jímž jsi zvíře znovu osedlal, jaké bylo vlastně?"

"Bylo to sedlo jízdecké a dámské," odvětil Sancho, "s pokrývkou v ceně půl království, tak bylo bohatě zdobeno."

"O, že jsem to vše neviděl, Sancho," vzdychl don Quijote; "nyní opět říkám a budu věčně říkat, že jsem nejnešťastnější z lidí."

Dareba Sancho se měl co přemáhat, aby udržel smích, slyše nesmysly svého pána, tak snadno napáleného. Nakonec, po mnoha řečech, znovu vstoupili do sedel a zamířili k Zaragoze, kam mínili dorazit včas k okázalým slavnostem, jež se v onom proslulém městě každoročně konají. Ale dříve než tam dorazili, potkaly je věci tak četné, významné a nevídané, že zaslouží být zapsány a čteny.

KAPITOLA XI.

o podivném dobrodružství dona Quijota u vozu Dvořanů smrti.

Don Quijote cestou přemýšlel o nevhodném vtipu, kterého se dopustili kouzelníci proměnivše jeho paní Dulcineu v ošklivou vesni-í čanku, a nemohl si vůbec vysvětliti, jakým způsobem zase by se změnila v původní podobu; zabrán do těchto myšlenek, uvolnil otěž Rocinantovu, který zpozorovav to loudal se krokem a popásal se na trávě, které bylo v krajině velmi mnoho.

Jeho zadumání přerušil Sancho Panza, řka: "Pane, bolest nebyla určena zvířatům, ale lidem, ač lidé poddávající se jí příliš jsou zvířaty; vzchopte se, Milosti, přitáhněte uzdy Rocinantovy, vzmužte se a buďte zase veselý, jak se patří na bludného rytíře. Vždyť se u čerta nic neděje! Jakýpak zármutek? Kde jsme vlastně, zde nebo ve Francii? Ať čert zatratí všechny Dulciney, neboť nutnější jest zdraví jednoho potulného rytíře než všechna kouzla a proměny na světě."

"Nemluv, Sancho," řekl don Quijote slabým hlasem, "a nerouhej se začarované paní, neboť jejího neštěstí jsem já původcem."

"To je má řeč, každý, kdo ji spatřil dříve, musí zaplakat při její nynější podobě," pravil Sancho.

"To ty můžeš nejlépe potvrditi, Sancho," řekl don Quijote, "neboť jsi ji znal v její skvělé kráse a na tebe nepůsobilo kouzlo tak mocně, abys byl úplně zaslepen; mne však postihla síla čarodějných škodolibostí. Vzpomínám si ale, Sancho, že jsi řekl, že její oči jsou z perel; ale takové oči podobají se spíše okouním než ženským a já si myslím, že Dulcinea má oči ze

zelených smaragdů a veliké a s řasami podobnými duhám; perly z očí dej jí raději do úst za zuby, Sancho, beztoho ses spletl zaměňuje oči za zuby."

"Možné to je," odpověděl Sancho, "zmýlila mě její dokonalá krása jako Vaši Milost její šerednost; poručme to všechno do vůle Pána-boha, který ví, co jest nutné v tomto slzavém údolí zlého světa, kde snad všechno je spojeno s ničemností, přetvářkou a klamem. Ale něco mě znepokojuje, pane, kam totiž pošleme chudáka přemoženého obra nebo rytíře, až ho Vaše Milost pošle představit se paní Dulci-nei. Kdepak ji budou mít ubožáci nalézt? Zrovna je vidím, jak pro-

cházejí Toboso jako pitomí a shánějí paní Dulcineu, kterou nepoznají, i když ji potkají na ulici, jako by nepoznali mého otce."

"San-cho, snad kouzla nebudou působiti na poražené a oslavující ji obry nebo rytíře; ostatně na prvních, které k ní pošlu, uhlídáme, poznají-li ji nebo ne; poručím jim, aby se vrátili a mě o tom zpravili."

"Říkám vám, pane," pravil Sancho, "že, budete-li jednat tak, jak říkáte, mám to za dobré a dozvíme se hned, je-li její proměna jen pro Vaši Milost: byla by to ostatně větší pohroma pro Vaši Milost než pro ni; ponecháme to času, který je nejlepším lékařem podobných nemocí, a uděláme nejlépe, když se vydáme opět na svoji výpravu. Jen když je paní Dulcinea ve zdraví a veselá."

Odpověď dona Quijota byla přerušena károu, která naplněna nejroztodivnějšími lidmi pod sluncem jela přes cestu. Vůz řídil šeredný čert, sedící na kozlíku. Nekrytý vůz neměl ani plachty ani košatiny. Don Quijote spatřil nejprve smrt s lidskou podobou, vedle ní byl anděl s pestrými křídly, na straně stál císař s korunou na hlavě, snad zlatou, smrti u nohou seděl Cupido, bez pásky na očích, s lukem, toulcem a šípy; byl tam i vyzbrojený rytíř, bez přílby a helmy sice, ale s kloboukem ozdobeným pestrým peřím a různé jiné osoby rozličných krojů a pleti.

Don Quijote spatřiv to překvapen myslil, že ho potkává nové a obtížné dobrodružství, a Sancho se zarazil; s odhodlanou myšlenkou na nové nebezpečí postavil se rytíř před káru a hlučným, silným hlasem řekl: "Čeledíne, kočí, d'áble, či kdo jsi, neváhej a řekni mi, kdo jsi, kam jedeš a kdo jsou lidé, kteří jsou na káře, jež mi připomíná více loď Charonovu než káru." Dábel zastavil vůz a mírně řekl: "Pane, jsme herci ze společnosti Angula Zlého, a poněvadž je Božího Těla, provozovali jsme dnes ráno ve vsi za strání hru o Dvořanstvu smrti a budeme ji hráti odpoledne ve vsi, kterou je odtud viděti; poněvadž je to velmi blízko, jedeme ustrojeni za ty, které předvádíme, abychom se nezdržovali dvojím převlékáním. Tento chlapec hraje smrt, ten anděla, ona žena, manželka spisovatelova, královnu, tamten vojáka, ten císaře a já, který mám vždy v této společnosti hlavní úlohu, hraji čerta; chce-li se Vaše Milostještě něco jiného dozvědět, prosím, ptejte se mne, neboť jako čert znám všechno a odpovím obšírně."

"Dávám vám své čestné slovo rytíře," odpověděl don Quijote, "že jsem se domníval spatřiv tento vůz, že mě potkává nové výborné dobrodružství, a nyní říkám, že je nutné, aby člověk ohmatal rukama vše, jinak že se zmýlí. Odejděte klidně, milí lidé, hřejte pěkně a uva-

zujte, nemohl-li bych vám v něčem pomoci; udělám to rád, neboť miluji divadlo od mládí a jako chlapec nemohl jsem od herců očí odtrhnouti."

Při tomto rozhovoru jeden z herců, na jehož divadelním kroji byla spousta zvonečků, přiběhl k donu Quijotovi a mával holí, na níž byly uvázány tři hovězí měchýře, mlátil jimi o zem, skákal a chřestil zvonečky; jeho počínání poplašilo Rocinanta tak, že se nedal udržet, uchopil uzdu do úst a pádil rovinou rychleji, než by kdo mohl od něho očekávat. Sancho zpozorovav nebezpečí pádu, které hrozilo jeho pánu, seskočil z osla a běžel mu pomoci, ale našel rytíře už na zemi i s Rocinantem vedle něho. Takový býval vždy konec Rocinantaovy bujnosti a dovádění.

Jakmile Sancho odběhl za donem Quijotem, vyskočil ďábelský tanečník s měchýři na osla a bil jej, takže osel více strachem a povykem než bolestí z ran, které dostal, začal páditi ke vsi, kde se mělo konat představení. Sancho při pohledu na utíkajícího osla a padajícího pána nevěděl, co udělati nejprve; byl však přece poctivý a svědomitý zbrojnoš a láska k pánovi zvítězila nad láskou k oslu; však při každé ráně, která stihla zadek jeho dobytčete, strachem strnul a přál si, aby rány stihly raději zřítelnice jeho očí než poslední chlup jeho zvířete.

Ustrašen a stísněn přišel na místo, kde byl don Quijote, potlučený více než třeba, pomohl mu vystoupiti na Rocinanta a řekl: "Pane, čert odnesl osla." „Jaký čert?" tázal se don Quijote. "Čert s měchýři," řekl Sancho. "Však jej zase dostaneš," pravil don Quijote, "ať se s ním skryje třeba do nejhlubších a nejtajnějších propastí pekelných. Následuj mě, Sancho, dohoníme káru a vezmeme si za osla jejich mezky."

"Toho není potřeba, pane," řekl Sancho, "nehněvejte se, Milosti, ale mám za to, že ďábel osla pustil a osel se k nám vrací."

Skutečně, neboť ďábel sletěl z osla právě tak jako don Quijote z Rocinanta a šel do vsi pěšky, zatímco se osel vracel k svému pánu.

"Musím však potrestat nezdvořilost toho ďábla na některém z herců, třeba na samotném císaři," pravil don Quijote. "Zanechte toho úmyslu, Milosti," řekl Sancho, "dejte na mou radu a nezačínajte si nic s herci, poněvadž jsou velmi oblíbeni; vím, že herec, který byl u nás obviněn ze dvou vražd, vyvázl bez potrestání i pokuty; pomyslete, Milosti, že jsou to lidé vtípní a zábavní, které každý ochraňuje a podporuje, zvláště když jsou z privilegovaných, královských společností, z nichž dobrá většina se strojí a počíná si jako knížata."

"Přesto," odpověděl don Quijote, "ten čertův herec se mi nesmí vysmívati, i kdyby byl pod ochranou celého lidského rodu." Na to se obrátil ke káře, která vjížděla do vsi, a vzkřikl: "Stůjte, vy šibalská a veselá bando, poučím vás, jak máte zacházeti se zvířaty a osly potulných rytířů."

Herci uslyšeli hlasitý křik dona Quijota, poznali jeho záměr a okamžitě všichni: smrt, císař, vozka-ďábel, anděl i dokonce Cupido a královna sestoupili, nasbírali kamení a sešikovali se, aby mohli dona Quijota přivítati. Jakmile don Quijote uviděl jejich pevnou četvu připravenou k házení kamením, přitáhl uzdu a počal přemýšlet, jakým způsobem má na ně útočiti, aby byl co nejméně v nebezpečí.

Sancho, příjev a zpozorovav, že chce útočiti na pevně sestavenou četvu, pravil: "Bylo by bláznovství něco podobného podniknout; pomyslete, Milosti, že proti létajícímu kamení a krupobití oblázků není na celém světě zbraně, ledaže by se člověk ukryl v mosazném zvonu; třeba pomyslet, že není odvážností, ale zřeštěností, když jediný muž chce bojovati s vojskem, ve kterém je smrt a císařové, a majícím pomoc dobrých i zlých duchů. Nepřesvědčí-li vás toto

rozumné uvážení, buďte jist, že mezi nimi by se nenalezl ani jediný potulný rytíř, přestože jsou jako císaři, králi a knížata."

"Tímhle rozumným důvodem, Sancho, zviklal jsi mé pevné rozhodnutí, jako vždy pravím i dnes, že nemohu bojovat s tím, kdo nebyl pasován na rytíře; je tvou věcí, Sancho, abys, chceš-li, odplatil pohanění spáchané na tvém oslu sám, zatímco já tě budu podporovat odtud křikem a vhodnými radami."

"Netřeba mi msty, řádní křesťané nemají opláceti urážky," odpověděl Sancho, "a vypořádám si to se svým oslem sám, že přenechá odplatu urážky mně, a tou odplatou bude pokojný život po všechna léta, která mi nebe ještě dá."

"Zní-li takto tvoje rozhodnutí," pravil don Quijote, "Sancho dobrý, moudrý, křesťanský a spravedlivý, nevsímejme si těchto strašidel a vydejme se za lepšími a vhodnějšími příhodami, neboť, jak se mi zdá, v této krajině nebudeme postrádati četných a divných dobrodružství."

Obrátil koně, Sancho uchopil osla a smrt s celou společností usadila se zase na káře a jela dále. Podivná příhoda s károu smrti díky rozvaze Sanchově skončila tudíž dobře a den nato potkalo dona Quijota nové zábavné dobrodružství, zajímavé jako předešlé, se zamilovaným potulným rytířem.

KAPITOLA XII.,

vyprávějící o zajímavé příhodě odvážného dona Quijota se statečným rytířem Zrcadlovým.

Noc po dobrodružství se smrtí strávil don Quijote a jeho zbrojnoš pod vysokými, košatými stromy; Sancho přinutil dona Quijota, aby něco snědl ze zásob, které s sebou vzali, a při jídle pravil: "Pane, byl bych špatně pochodil, kdybych si za odměnu té milé zprávy vymínil kořist z prvního vašeho dobrodružství raději než hřibata kobyl. Věru, lepší hrst jistoty než pytel naděje." Don Quijote nato: "Kdybys mi nebyl bránil bojovat, mohl jsem ukořistiti aspoň zlatou korunu císařovny a pestrá křídla Cupidova, která bych ti vyškubaná daroval."

"Komediantská žezla a koruny," odpověděl Sancho, "jsou obyčejně z pozlátka a z plechu, ne z ryzího zlata."

"To máš pravdu," podotkl don Quijote, "neslušelo by se ani, aby divadelní šperky byly pravé; jsou nepravé a strojené jako hra. Přesto však, Sancho, žádám tě, aby sis vážil divadelních kusů a tedy i spisovatelů jejich, poněvadž konají mnoho dobrého pro veřejnost; jejich zásluhou máme při každém kroku před sebou zrcadlo, ve kterém můžeme pozorovati události lidského života, a věru žádný obraz nezjevuje nám lépe, jací jsme a jakými máme býti, než právě divadelní hry a herci. Či jsi neviděl předváděti hru, ve které vystupovali králové, císařové, papežové, rytíři, dámy a jiné osoby? Ten předvádí ničemu, onen podvodníka, ten kupce, ten vojáka nebo zamilovaného hlupce a po skončení komedie, když odloží kroje, všichni herci si jsou rovni."

"Zajisté, viděl jsem," řekl Sancho. "S čím se setkáváme ve hře, to také můžeme viděti v komedii tohoto světa, ve které jedni představují císaře, druzí papeže a vůbec všechny osoby, kolik jich ve hře jest, a když komedie končí čili život odchází a smrt sebere kroje, jimiž se od sebe lišili, jsou si zase rovni."

"Vaše přirovnání je pěkné," pravil Sancho, "ale není nové; mnohokrát jsem je slyšel jako přirovnání ke hře v šachy, kde každá figurka má svůj úkol při hře, ale jakmile se hra skončí, všechny bez rozdílu se dají do váčku, jako když život končí a klade se do hrobu."

"Sancho, den ode dne jsi rozumnější a méně hloupý."

"Inu, musí se něco z vaší chytrosti na mně uchytili," řekl Sancho, "vždyť i úhořova

a neúrodná pole přinášejí užitek, když se řádně vzdělají a pohnojí; tím chci říci, že řeč Vaší Milosti byla pohnojením, které se zachytilo na nevzdělané půdě mého prázdného ducha a vzděláváním je čas, kdy jsem vám sloužil a s vámi se stýkal. Myslím si, že i já vydám hojnou úrodu, která se neuchýlí od řádné cesty vychování, kterou můj chabý rozum Vaše Milost vedla." Don Quijote se usmíval vybrané řeči Sanchově a dával mu za pravdu, neboť mnohdy Sancho mluvil tak, že se musil diviti, ač často, když chtěl Sancho vyprávěti zdvořile a obřadně, spadl na konec vyprávění z výše své moudrosti do hlubiny své nevědomosti; ale velkou vybranost a paměť měl při uvádění přísloví, ať už se k vyprávění vztahovala nebo se vůbec nehodila, jak jste asi pozorovali při vyprávění těchto dobrodružství. Při podobných rozhovorech uplynula většina noci. Sanchovi se chtělo zamknout oční víčka, jak rád říkal, když byl ospalý, proto odstrojil ušáka a pustil jej na volnou pastvu. Rocinanta neodsedlal, neboť mu to pán zakázal pro dobu, kdyjsou na cestách a nespí pod střechem, neboť to bylo dávným ustáleným zvykem bludných rytířů, že uzdu pověsili na hrušku sedla, ale odstrojití sedlo se chránili.

To udělal Sancho a pustil Rocinantajako osla na pastvu; osel s Rocinantem byli přátelé velmi věrní a pověst dí, že spisovatel této pravdivé události zaznamenal to v několika kapitolách, které nevsunul do této historie, aby neporušil vážnost a slušnost, která je nutná při rekovském vyprávění; ale mnohdy opominul svých předsevzetí a popisuje, jak obě zvířata, když k sobě přišla, třela se jedno o druhé a potom že únavou třeba položil Rocinante přes šíji oslovu svůj krk, přečnívající přes ni o dobrý půllokot; oba mnohdy dívající se upřeně na zem setrvali tak dlouhou dobu, třeba i tři dny, až je hlad přinutil, aby si hledali potravu. Spisovatel ve svém díle přirovnával jejich přátelství k přátelství Nisa a Euryala, Pylada a Oresta, z čehož možno usouditi, jak věrné bylo přátelství obou zvířat ku podivu a k zahanbení lidí, kteří nedovedou zachovati přátelství. Často se říká:

Nezná již přítele přítel, z rákosu klube se kopí...

anebo v básni jiné:

Od přítele k příteli štěnice, atd.

Ať se nikdo nedomnívá, že spisovatel chybil srovnávaje přátelství zvířat s přátelstvím lidí, neboť lidé se mnohému důležitému od zvířat přiučili, jako od psů dávení a vděčnosti, od jeřábů ostražitosti, od mravenců čilosti, od slonů studu a od koňů věrnosti.

Sancho usnul pod korkovníkem a don Quijote pod velikým dubem; zanedlouho jej však vzbudil hluk, který uslyšel za sebou, a udiven vstal a rozhlížeje se zpozoroval, že zvuky pocházejí ode dvou mužů na koních, z nichž jeden seskočil ze sedla a pravil k druhému: "Slez, příteli, a odstroj uzdu koním, je zde hojnost pastvy a ticho a klid pro mé milostné myšlenky." Jak uléhal na zem, zazvonila zbraň, kterou byl oděn, z čehož don Quijote usoudil,

že to jest potulný rytíř; přistoupiv k spícímu Sanchovi, zatáhl jej a probudil s velkým úsilím a pravil mu tiše: "Bratře Sancho, dobrodružství!"

"Bůh dej, aby se zdařilo," odpověděl Sancho, "a kde je Jeho Milost pan Dobrodružství?"

"Kde, Sancho?" řekl don Quijote, "vstaň a rozhlédni se, leží tu bludný rytíř ne příliš rozradostněný, neboť jsem spatřil, jak sestoupil z koně a uléhal se zlostí na zem, přičemž mu řinčela zbraň."

"No a v čem vidí Vaše Milost dobrodružství?" otázal se Sancho. "Netvrdím," řekl don Quijote, "že je to dobrodružství, ale začátek. Ale slyšíš, ladí loutnu nebo kytaru, kašle a vzdychá; zdá se, že bude zpívat."

"Skutečně," odpověděl Sancho, "je to asi zamilovaný rytíř."

"Každý potulný rytíř je zamilovaný," podotkl don Quijote, "poslouchejme ho, snad po jeho zpěvu zachytíme jeho myšlenky, neboť jazyk mluví vždy tím, čím srdce oplývá."

Hlas Lesního rytíře, ani výborný, ani špatný, přerušil Sanchovu odpověď; naslouchali jeho zpěvu pozorně a slyšeli toto:

" O, dejte, paní moje, lhůtu mi, jak jenom vůli vaší uzda se,

a moje před tou vaší skloní se, jež reptati proti vám neumí.

Líbí-li se vám, bych, bolestivý, micky se smrti vydal, staň se! Chcete-li lásky platit za ochránce, city vyjevím, jež mlčením se kryly.

Bolestí trýzeň povahu mi dala z měkkého vosku, tvrdého drahokamu. Zákonům lásky vůli podřizují.

Vrhnout se v boj má láska neváhala. Přání svá zjevte, nikdy jež neoklamu. Věčné služby máte přísahu moji. "

Lesní rytíř skončil zpěv povzdechem vydravším se mu z hloubi srdce a za malou chvíli řekl hlasem smutným a bolestným: "Nejkrásnější a nejkrutší ženo světa! Proč dopouštíš, jasná Casildeo z Vandalie, aby tvůj rytíř bídně hynul stálým blouděním a bednou tesknou? Což není dosti na tom, že jsem přinutil všechny rytíře na-varské, leonské, tartesské, kastilské i manchské, aby tě pokládali za nejkrásnější na světě?"

Jsem z Manche a nikdy jsem nic podobného neuznal a nikdy bych také nemohl a nesměl uznati toto pohanění krásy své paní; hled', Sancho, jak ten rytíř blouzní. Ale vyslechněme ho, snad se vysloví určitěji."

"I vysloví," řekl Sancho, "vždyť začal, jako by chtěl naříkat celý měsíc."

Ale Lesní rytíř uslyšev nablízku hovor přestal bědovat, povstal a tázal se milým a zvučným hlasem: "Kdo je zde? Je to snad někdo z davu šťastných, či někdo z počtu zarmoucených?"

"Ze zarmoucených," odpověděl don Quijote. "Tedy se přiblížte," řekl Lesní rytíř, "a pamatujte, že se přiblížíte největší bolesti a smutku."

Don Quijote a Sancho přistoupili k němu, dojati jeho jemnými a přívětivými odpověďmi. Bědující rytíř uchopil dona Quijota za ruku a řekl: "Sedněte si sem, pane rytíři, okolnost, že vás nalézám na tomto místě, vyhledávajícího samotu a jasnou oblohu, vhodné to lože a pravý byt potulného rytíře, svědčí o tom, že jste rytířem, a to potulným." Don Quijote na to: Jsem vskutku potulným rytířem a ač mám duši plnou smutku, neštěstí a bolesti, přesto mám soustrast s cizím zármutkem; z vašeho zpěvu před chvílí jsem poznal, že nehody, které vás stihly, jsou rázu milostného, majíce původ ve vaší beznadějně lásce ke krásné nevděčnici, kterou jste ve svém zpěvu jmenoval."

Rozmlouvali sedíce na holé zemi v míru a klidu, netušíce, že, jakmile nastane den, budou si bít zbraní po hlavách. Jste, pane rytíři, zamilován?" otázal se Lesní rytíř dona Quijota. "Bohužel, jsem," zněla odpověď, "ačkoliv bolest vznikající, vzplaneme-li k předmětu vhodnému, měla by býti nazývána spíše štěstím než neštěstím."

"Opravdu," řekl Lesní rytíř, "jen kdyby nám lhostejnost, kterou možno nazvat ukrutností, nemátla rozum."

"Moje paní mne nikdy neodmítla," řekl don Quijote. "Skutečně ne," pododcl Sancho, který stál nedaleko: "moje paní je mírná jako jehně a měkčí než máslo."

"To je váš zbrojnoš?" tázal se Lesní rytíř. "Ano," řekl don Quijote. "Nesetkal jsem se se zbrojnošem, který by měl odvahu promluvit, když jeho pán mluví; můj zbrojnoš, ač právě tak veliký, jako byl jeho otec, neopovážil by se promluvit, dokud mluvím já."

"Na mou duši!" pravil Sancho, "já mluvil a mohu mluvit před jinačím než... nechme to raději být, co se o tom budeme šířit." Zbrojnoš Lesního rytíře vzal Sancha za ruku a řekl mu: "Pojďme si někam po zbrojnoš-sku porozprávět, jak budeme chtít, a naši velitelé ať se hádají a vypravují si svoje milostné historie, jak jim libo; najdeme je beztoho v tom vyprávění ještě ráno."

"Ale s radostí!" řekl Sancho. "Vyzpovídám se Vaší Milosti, abyste poznal, že se mohu měřit s kterýmkoli řečným zbrojnošem." Pak zbrojnoši odešli a rozmlouvali spolu tak vesele jako jejich pánové vážně.

KAPITOLA XIII.,

pokračující o dobrodružství Lesního rytíře a rozumné, nové a milé rozmluvě zbrojnošů.

Rozešedše se, začali zbrojnoši rozmlouvat o svém životě a rytíři o své lásce; historie mluví nejprve o rozmluvě sluhů, potom teprv o rytířích. Jakmile se oba zbrojnoši vzdálili, řekl Lesní zbrojnoš San-chovi: "Těžký a namáhavý život vedeme, můj pane, my zbrojnoši potulných rytířů; svůj chléb jíme v potu tváře, to jest jeden z trestů, které Pánbůh seslal na naše prarodiče."

"Možno podotknout," poznamenal Sancho, "že nás také mnohdy při jídle mrazí, kdopak jiný trpí více mrazem a horkem nežli ubozí zbrojnoši? Jen kdybychom měli vždy dosti chleba,

neboť bolest při jídle tak nebolí, ale to mnohdy nemáme co do úst kromě větru, který na nás fouká."

"To všechno můžeme snést," pravil Lesní zbrojnoš, "jen když dostaneme odměnu, a bludný rytíř, jemuž sloužíme, přeje-li mu štěstí, snadno získá pro nás odměnou vladařství ostrova nebo pěkného hrabství."

"Budu spokojen s nějakým ostrovem, to jsem už pánovi řekl a on mi jej šlechetně a moudře již několikrát slíbil," řekl Sancho. "Mně stačí některé kanovnictví, a to mám také od pána přislíbeno," poznamenal Lesní zbrojnoš.

"Tak?" zvolal Sancho, "velitel Vaší Milosti je tedy církevním rytířem, že může skýtat svým zbrojnošům taková dobrodiní; můj pán je pouze světský, ale jak vím, mnozí rozšafní, ale falešní podle mého soudu lidé nabádali ho, aby se snažil získat arcibiskupství, on však touží po moci císařské; já sám jsem se chvěl strachy, kdyby se chtěl věnovati církvi, neboť bych nemohl, to vím, u něho mít nějakou pre-bendu; sice jsem chlapík, jak vidíte, Milosti, ale pro úřad církevní jsem hovořoval."

"V tom se Vaše Milost mýlí," pravil Lesní zbrojnoš, "vždyť mnohé vladařství na ostrově nestojí za nic; některé je rozhárané, jiné chuďoučké, jindy smutné, a i nejlepší dá mnoho práce, přemýšlení a starostí, které padají na bedra každému, kdo tam vládne. Snadnější by bylo, kdybychom se my zbrojnoši, zastávající tak zpropade-nou službu, po návratu domů věnovali něčemu lehkému, honitbě nebo lovu ryb; je snad některý zbrojnoš tak nemajetný, že nemá

koně, pár psů a udice, kterými by si krátil na venkově čas?"

"To všechno já mám," odpověděl Sancho, "místo koně ovšem pouze osla, kterého bych nedal za dva koně svého pána; ať mě Pánbůh potrestá špatnými Velikonocemi, třeba těmi, které přijdou nejdříve, proměnil-li bych svého osla za koně a za čtyři měřice ječmene nádavkem. Netropím si žerty, Milosti, když vychvaluji svého šediváčka - můj osel je totiž šedivý. Také nemám nouzi o chrty, kterých je v naší vesnici spousta, a honba mě blaží velice, na cizí útraty zvlášť."

"Pane zbrojnoši," pravil Lesní zbrojnoš, "rozhodl jsem se pevně zanechat těch hloupostí u rytířů; vrátím se do své vesnice a budu se starat o své děti, mám tři jako malované." "Já mám dvě," řekl Sancho, "a mohly by být ukázány i papeži, zejména děvče, které chystám za hraběnku, ačkoliv to matce není příliš vhod."

"Kolik je let oné dámě za hraběnku?" tázal se Lesní zbrojnoš. "Patnáct roků, možná že více o dva nebo méně," řekl Sancho, "ale je štíhlá jako kopí, svěží jako dubnové jitro a pevná jak chlap."

"Tyhle vlastnosti by mohla mít nejenom hraběnka, ale věru i rusalka v lesích. Ó, ta běhna z běhny zrozená, ta musí mít ale kousek síly, mrcha," řekl Lesní zbrojnoš. Na to odpověděl Sancho trochu znechucen: "Není žádná běhna, ani jí nebyl její matka, ani jí žádná z nich nebude, dá-li Bůh, pokud budu naživu. A mluďte zdrženlivěji, neboť na to, že jste vyrostl mezi potulnými rytíři, kteří jsou zdvořilost sama, nezdají se mi vaše slova moc slušná."

"Oh, jak špatně rozumíte pochvalám, pane zbrojnoši," nato druhý; "copak nevíte, že když nějaký zápasník dá býkovi na kolbišti dobrou ránu kopím nebo když se někomu něco podaří, lidé říkají: ó, ten kurví synek, a jak to šikovně provedl! a že ta zdánlivá urážka je velkou chválou? A upřete, že podobné slávy jako synové a dcery zaslouží si také rodiče?"

"Upru," odpověděl Sancho; "to byste pak věru mohl dát mně, mé ženě i vši mé rodině kurvích synů a běhen, protože vše, co dělají a činí, zaslouží si pochvaly největší, a prosím Boha, aby mi dopřál se s nimi znovu sejít a zbavil mě smrtelného hříchu, to jest tohoto nebezpečného řemesla zbrojnošského, jemuž jsem propadl už podruhé, zaslepen a navnaděn váčkem se sto dukáty, nalezeným v Sie-ře Mořeně; a ďábel mi maluje před očima zde, tam a zase brzo onde pytel plný zlatáků a zdá se mi, že už už naň sahám a odnáším si jej domů a půjčuji na úrok a žiju si jako princ: a když na to myslím, snadno snáším všechny námahy, které potkávám vedle svého pošetilého pána, o kterém vím, že je víc bláznem než rytířem."

"Říká se," řekl Lesní zbrojnoš, "že příliš dychtivosti pytle trhá;

a běží-li o blázny, není většího na světě než můj pán, neboť říká: starost o cizí zabila osla, ale když jiný rytíř nabude zas rozumu, který ztratil, on se zblázní a dá se do hledání něčeho, co nevím, kdyby to našel, šlo-li by mu pod vousy." Je snad zamilován?"

"Zajisté," odpověděl Lesní zbrojnoš, "miluje nějakou Casildeu z Vandalie, nejkrutější ženu na světě, ale její tvrdost by jej tak nermoutila, kdyby nebylo jiných věcí, kterých se za pár hodin dovíte."

"Žádná cesta není bez hrbolů nebo děr," řekl Sancho, "snad v každém domě se vaří boby, ale u nás hned na kotle a zdá se, že bláznovství má více přívrženců než moudrost; je-li skutečně pravda, že přátelé v neštěstí jsou nám útěchou, mám možnost těšit se s Vaší Milostí, která je ve službách pána ztřeštěného stejně jako je můj." „Je sice nerozumný, ale odvážný," řekl Lesní zbrojnoš, "a snad ještě více poťouchlý."

"To můj pán naopak, je spíše trochu přihlouplý," odpověděl Sancho. Jinak je dobrák a velmi dobrotivý; dítě by ho v poledne přesvědčilo, že je noc, a právě pro tuto prostotu ho mám rád jako sám sebe a nemohu ho opustit, i kdyby dělal nesmyslů sebevíce."

"Milý bratře a pane," řekl Lesní zbrojnoš, "když chromý vede slepého, často se natáhnou oba dva. Uděláme lépe, když se vrátíme při první příležitosti domů, neboť všechna dobrodružství nekončí vždy dobře."

Sancho časem odplivoval suchou slinou a soucitný zbrojnoš zpozorovav to pravil: "Zdá se mi, že jsme toho už tolik namluvili, že nám vyschlo v krku, mám s sebou v sedle něco dobrého proti tomu." Odešel a za chvíli přinesl veliký měch vína a půl lokte dlouhou paštiku a nenadsazují, neboť byla z velkého králíka, že když ji Sancho ohmatal, tvrdil, že je z kozla a ani ne z kůzlete. Jakmile to Sancho uhlídal, řekl: "A to všechno Vaše Milost má s sebou?"

"Snad se nedomníváte," horlil zbrojnoš, "že jsem nějaký takový, aby mi byla dobrá voda? Můj kůň nese pochoutky lepší, nežli s sebou vozí generál."

Sancho využívaje tmy polykal kusy jako uzly na laně bez dlouhého pobízení a pravil: "Věřu, Vaše Milost jest pravým, řádným a skutečným, pozoruhodným a významným zbrojnošem, jak ukazuje tato hostina, která se zde objevila jako zázrakem; vy nejste jako já chudák a ubožák,

já mám ve svém tlumoku kousek tvrdého sýra, že bych jím rozrazil - obrovi hlavu, pak tři tucty svatojánského chleba a právě tolik ořechů díky lakomství a zásadám svého pána, který tvrdí, že potulní rytíři mají jíst jen suché ovoce a polní byliny." Lesní zbrojnoš nato: "Věřu, nemám žaludek dělaný pro různá pláňata, trávu a ko-

řinky; ať naši pánové zachovávají stanovy rytířské a živí se tím, co mají nařízeno, já mám vždy s sebou řádné občerstvení a na sedle měch vína, který tak zbožňuji, že nikdy neopominu ho zlíbat tisíckrát."

Při těchto slovech jej podal Sanchovi, ten jej zvedl k ústům a díval se dobré čtvrt hodiny na hvězdy a pil; potom nechal hlavu poklesnout na stranu a hluboce vzdychl: "Ó, kurví vínko, opravdu pro křesťany."

"Tak vidíte," pravil Lesní zbrojnoš slyše Sancha, jak jste víno pochválil tím slovem!"

"Přiznávám se," řekl Sancho, "a uznávám, že není nečestné říci někomu, že je z kurvy, když ho chceme pochválit. Ale povězte mi, pane, pro všechny svaté, to víno je z Ciu-dad reál?" „Jste řádný chlapík!" řekl zbrojnoš, je odtamtud a staré hezky dlouho."

Sancho na to: "V tom mne nepodceňujte, vyznám se ve vínech moc dobře, neboť mám na to dobrý a správný smysl, z pouhé vůně poznám jeho vlast, druh, chuť i jeho trvanlivost a stálost, vůbec všechny vlastnosti jako pravý znalec. U nás v rodině z otcovy strany máme dva znamenité okoušeče vína, jací kdy vůbec v Manchi byli, a důkazem toho, co tvrdím, je historka, kterou vám budu vyprávět: Jednou jim přinesli ochutnat sud vína s prosbou, aby posoudili jeho vlastnosti a stav. Jeden ochutnal špičkou jazyka, druhý k němu pouze přivoněl. Onen tvrdil, že chutná železem, a druhý řekl, že je cítiti kozinou. Majitel však říkal, že sud je čistý a do vína že není přidáno nic, co by mu dodávalo příchuti železa nebo koziny. Ale okoušeči stáli na svém. Po čase, když se víno prodalo a sud čistili, našli v bečce malý klíček připevněný na řemínku z kozí kůže; z toho pa-trno, že pochází-li člověk z takové rodiny, může dát v takových případech posudek."

"Proto říkám," řekl Lesní zbrojnoš, "že bychom měli zanechat dobrodružství a starat se, abychom pro koláče nepřišli o chleba; vraťme se do svých chalup, kde nás Pánbůh vyhledá, když bude chtít."

"Půjdu se svým pánem až do Zaragozy, pak s ním o tom promluvíme."

Oba zbrojnoši záhy usnuli únavou z pití a hovoru a spánek aspoň uspal jejich žízeň, kterou zahnat nebylo lze. Zanecháme je spící, ani drží společně prázdný měch a v spánku ještě žvýkají, a obrátíme svou pozornost k Lesnímu rytíři a donu Quijotovi.

KAPITOLA XIV.,

pokračující v líčení dobrodružství Lesního rytíře.

Mimo jiné řeči dona Quijota s Lesním rytířem vyprávění zaznamenává příběh, který Lesní rytíř vyprávěl donu Quijotovi: "Přál bych si, pane rytíři, abyste věděl, že můj vlastní osud nebo lépe moje vlastní vůle mě přinutila, abych miloval nevyrovnatelnou Casildeu z Vandalie; nevyrovnatelnou proto, že žádná žena se jí nevyrovná ani růstem, ani původem ani krásou. Tato Casildea odměnila moje dobré úmysly a počestnou touhu tím, že mě posílala jako

macecha Herakla do různých nebezpečí a jakmile jsem dokončil nějaký čin, uložila mi jiný se slibem, že jeho ukončení bude také koncem mé marné touhy; ale moje námaha vyrostla nekonečně a nevím skutečně, který ten úkol bude poslední a zároveň i počátkem naplnění mé touhy."

Jednou mi rozkázala, abych vyzval slavnou, statečnou a silnou Gi-raldu, obryni v Seville, která, ač mocná a pevná, jako z bronzu, a ač se z místa nehýbá, je přece nejstálejší ženou na světě. Přišed, viděv a zvítěziv nad ní, přinutil jsem ji, aby bez hnutí stála, neboť po celý týden vál silný severní vítr. Jiný její rozkaz zněl, abych zvážil staré kamenné, nesmírné Býky Guisandovy, práce, kterou by měl spíše dělati nádeník nežli rytíř. Jindy mi poručila, abych skočil do propasti Cabra - nebezpečí to bylo úžasné a strašné - a abych ji zpravil o tom, co je v té tmavé hlubině skryto. Přinutil jsem Giraldu ke klidu, zvážil Býky Guisandovy a vypátral jsem ta je propasti, ale moje naděje jsou zklamány a její rozkazy a nechuť ke mně žijí stále."

"Poslední její přání se týkalo rytířů potulných, které mám přinutiti k prohlášení, že ona je nejkrásnější a já nejstatečnější a nejzamilovanější rytíř světa; procestoval jsem větší část Španělska a zvítězil nad četnými rytíři, kteří se mnou nechtěli souhlasiti; největší význam však má, že jsem přemohl v souboji slavného rytíře dona Quijota de la Mancha a donutil jej k přiznání, že moje Casildea jest krásnější než jeho Dulcinea, a myslím, že získav toto vítězství zvítězil jsem též u ostatních rytířů světa, neboť pověst vypráví, že don Quijote porazil všechny. Já jsem přemohl jeho a tím celá jeho sláva, čest a odvaha přešla na mne."

- Tím věru více cti je ve vítězství v čím větší přemožený chodil slávě.

"Tak mi jsou již přičteny nespočetné velké výkony toho dona Quijota."

Don Quijote užaslý poslouchal Lesního rytíře a chtěl ho již již upozornit, že se mýlí, ba že lže; ale ovládl se, chtěl jej přinutiti, aby sám doznal svoji lež, a proto klidně řekl: "Nepochybuji o tom, že Vaše Milost zvítězila nad většinou potulných rytířů Španělska i světa, ale pochybuji, že byste byl zvítězil nad donem Quijotem de la Mancha; byl to snad někdo jiný, jemu velmi podobný, ač se mu jich podobá málo."

"Zapřísahám vás," odpověděl Lesní rytíř, "že jsem zápasil s donem Quijotem a přemohl jej a podrobil. Je to vysoký muž, vyhublý v obličejí, dlouhých údů, snědý, s prošedlým vlasem, orlím, trochu křivým nosem a černými, dlouhými, svislými kníry; na výpravách, kde je nazýván Rytířem Smutné Postavy, ho doprovází zbrojnoš, jakýsi sedlák, Sancho Panza. Tiskne koleny výborného koně Rocinanta a jeho láskou je Dulcinea z Tobosa, dříve nazývaná Aldonza Loren-zOvá, jako moje, kterou, poněvadž její jméno jest Casilda a pochází z Andalusie, nazývám Casildeou z Vandalie. To snad dostačí, abyste mi uvěřil; jestliže ne, můj meč dokáže přesvědčit nedůvěru samu."

"Uklidněte se, pane rytíři," odpověděl don Quijote, "a vyslechněte, co povím. Don Quijote, o kterém mluvíte, jest mým nejlepším přítelem, kterého pokládám za své druhé já, a z vašeho určitého a podrobného líčení vysvítá, že jste jej jistě přemohl; ale vidím přece vlastníma očima a hmatám rukama, že je vyloučeno, aby to byl on; ovšem stíhá ho množství kouzelníků, hlavně jeden, je tedy možné, že některý z nich vzal na sebe jeho podobu a nechal se přemoci, aby zničil jeho slávu, již rozšířil po celém světě svými velkolepými příhodami; na důkaz toho vězte, že jeho nepřátelé-kouzelníci před dvěma dny proměnili sličnou a vznešenou Dulcineu z Tobosa v ošklivou a hrubou vesničanku, a tak snad proměnili i dona Quijota; není-li vám

dostatečným důkazem moje tvrzení, říkám vám, že jsem don Quijote sám a tento don Quijote vám svou zbraní pěšky nebo koňmo, jak je vám libo, dokáže pravdu."

Při této řeči uchopil jílec meče vyčkávaje rozhodnutí Lesního rytíře, který odpověděl klidným hlasem: "Kdo správně platí, neobává se o zástavy; ten, kdo nad vámi, pane doně Quijote, zvítězil, když jste byl proměněn, může doufat, že vás přemůže také ve vaší skutečné podobě; není však hodno rytířů, aby svoje spory vyřizovali zbraní po-

tmě jako lupiči a ničemové, počkáme do rána, aby slunce spatřilo náš zápas, a podmínkou bude, že přemožený se podrobí a vyplní každý rozkaz vítězův, pokud bude ovšem důstojný rytíře."

"Schvaluji tento návrh i podmínku," odpověděl don Quijote.

Po tomto ujednání odešli na místo, kde byli jejich zbrojnoši, a našli je pohřženy do spánku, jak je sen zastal. Vzbudili je a rozkázali jim, aby připravili koně, že časně zrána oba podstoupí krvavý a nevidaný zápas. Tato zpráva omráčila a poděsila Sancha, obávajícího se o svého pána, neboť zbrojnoš Lesního rytíře mu vylíčil mnoho hrdinských činů svého pána. Zbrojnoši mlčky odešli hledat koně, neboť Tito i osel už se poznali a byli pospolu.

Cestou řekl Lesní zbrojnoš Sanchovi: "Vězte, bratře, že není zvykem, aby zbrojnoši v Andalusii přihlíželi klidně zápasu svých ochránců; říkám vám to proto, že nezbyvá, než abychom se také bili a dělali ze sebe třísky, zatímco naši rytíři budou zápasiti."

"Tento zvyk, pane zbrojnoši," řekl Sancho, "je snad rozšířen mezi rváči a zá-keřníky, ale pro zbrojnoše potulných rytířů se to nehodí; můj pán nikdy nemluvil o podobném zvyku a zná zákony potulných rytířů jako Otčenáš. A i kdyby tomu tak bylo a bylo vskutku zákonem, že zbrojnoši musí zápasit, když se jejich velitelé bijí, nedodržím toto nařízení a zaplatím raději pokutu, určenou mírumilovným zbrojnošům; jsem jist, že to dvě libry vosku spraví a ty nebudou státi ani tolik, kolik bych musil zaplatit za cupaninu na vyléčení hlavy, kterou vidím už rozbitou a rozštípnutou vedví. Nemohu také bojovat, poněvadž nemám a nikdy jsem v životě neměl meč."

"Tomu lze odpomoci," pravil Lesní zbrojnoš, "mám tu dva plátěné pytle, stejně veliké, chopte se jednoho ajá druhého a můžeme se bít pytlí, tedy zbraní úplně stejnou."

"S tím souhlasím," pochvaloval si Sancho, "neboť takovým zápasem se vyprášíme, ale nepora-níme."

"To myslím zcela jinak," odpověděl druhý, "neboť do těch pytlíků, aby je vítr neodnesl, nasypeme hladkých oblázků v obou stejně těžkých a tak se budeme bít, aniž jeden druhého zkrátí v jeho právech nebo zbaví výhody."

"Matičko nebeská!" zvolal Sancho. "Podívejme se, jakými kožišinkami a bavlnou chce naplnit pytlíky, abychom si nerozsekali hlavy na cucky a kosti napadrt'. Ale i kdybyste je nacpal hedvábím, pamatujte si, že se bít nebudu; ať zápasí naši pánové a perou se ve zdraví, ale my pijme a jezme, neboť čas to už zařídí, aby nám život ukončil, a proto ještě není nutné, abychom sami vymýšleli způsob, jak jej zkrátit, než sám dospěje až k cíli; raději ať život skončí, až se naplní."

"Přece však bychom se měli bít aspoň půl hodiny."

"Ale ne," odpověděl Sancho, "nebudu tak nevychovaný a nevděčný, abych zápasil a třebaš i málo s tím, s nímž jsem hodoval; nehněvám se, ani nejsem rozzuřen, a tak proč bych se rval jen tak pro nic zanic?"

"V tom vám pomohu," pravil Lesní zbrojnoš; "před zápasem ušetřím hezky Vaší Milosti dva tři políčky, až sebou praštíte, a ať spíte jako zabitý, vzbudím ve vás zuřivost."

"Však já si také vím rady," řekl Sancho, "a ta mi dostačí: uchopím nějaký klacek, a až ve mně Vaše Milost rozníti zuřivost, přetáhnu ji několikrát klackem, až uspím nadobro váš hněv tak, že se vzbudí leda až na věčnosti, kde se dovíte, že si nenechám nic líbit. Ať se každý stará o své a nejlepší by bylo, aby nechal hněv druhého na pokoji, nikdo neví, co se ve druhém skrývá, a mnohdy si někdo jde pro vlnu a vrátí se ostříhaný. Pánbůh posvětil mír a zažehnal vády a někdy i kočka se stane lvem, když ji týráme a trápíme, a nikdo neví, čím bych se stal já, chlap; tím vám dávám na srozuměnou, Vaše Milosti pane zbrojnoši, že se na vaši hlavu sesype všecko zlo, co naše rvačka přinese."

"Nuže dobrá," odpověděl Lesní zbrojnoš, "uvidíme, jen až se rozední."

Vtom tisíce krásných ptáčků začalo zpívat tak, jako by vítalo veselými hlasy probouzející se jitro, které sklepávajíc z vlasů množství perel ukazovalo svou sličnou tvář v oknech východu; tráva svlažena svěží vláhou vypadala, jako by z ní pršely droboučké a bílé perličky, z vrb stékala vonná mana, prameny zurčely, potůčky bublaly, lesy jášaly a luka příchodem slunce byla krásnější. Prvním předmětem v nastalém šeru, který mohl Sancho zpozorovati, byl nos Lesního zbrojnoše, ohromný, zaclánějící skoro celé tělo. Pověst vypráví, že byl neobyčejně velký, uprostřed zahnutý, s bradavicemi, a nafialovělý jako lilek; přečníval mu na dva prsty přes ústa a tak ohyzdil velikostí, barvou, bradavicemi a křivostí jeho celý obličej, že se pod Sanchem, když jej spatřil, chvěly nohy i ruce jako děcku při psotníku a v duchu si umínil, že si raději dá líbiti dvě stě políčků, než by rozzuřil takovou obludu.

Don Quijote se podíval na svého soupeře a poznal, že již spustil hledí, takže neviděl jeho tvář; ale všiml si, že není příliš velký, ale složitý. Přes brnění měl kabát z jemného zlatohlavu, ozdobený malými, třpytivými zrcátky, a vyhlížel v tom velmi vznešeně a malebně; helmu měl ozdobenu množstvím zeleného, žlutého a bílého peří a kopí opřené o strom bylo silné s dlouhým ocelovým hrotem.

Z toho všeho don Quijote usoudil, že jest velmi silný, ale přesto neměl strach jako Sancho Panza; naopak pravil s velkou odvahou

Zrcadlovému rytíři: "Nepřemohla-li vaše touha po boji vaši zdvořilost, žádám vás, pane rytíři, pozvedněte poněkud hledí, abych mohl posouditi, vyrovná-li se váš obličej krásou vašemu úpravnému oděvu."

"Ať jste v tomto boji vítězem nebo poraženým," odpověděl Zrcadlový rytíř, "budete mítí vždy dosti času a příležitosti mě shlédnouti; teď nesplním vaši prosbu, neboť bych se, zdá se mi, prohřešil na sličné Casildei z Vandalie, kdybych ztrácel čas podobnými věcmi, namísto abych vás donutil přiznati to, co žádám."

"Dříve než vsedneme na koně," pravil don Quijote, "řekněte mi, jsem-li já onen don Quijote, o němž tvrdíte, že jste ho porazil."

"Na to mám tu odpověď," pravil Zrcadlový rytíř, "že tomu, nad kterým jsem zvítězil, se podobáte jako vejce vejci; ale poněvadž tvrdíte, že vás kouzelníci nenávidí, nemohu vědět, jste-li to vy nebo ne."

"Z toho poznávám," řekl don Quijote, "že jste byl oklamán; ale vyvedu vás z toho bludu, jen až nám přivedou koně, v kratší době, než jakou byste ztratil vyzdvihuje hledí; spatřím váš obličej, bude-li tomu chtít Bůh, moje paní a moje rámě, a vy poznáte, že nejsem ten poražený don Quijote, za kterého mne máte."

Skončili rozmluvu, vsedli na koně, don Quijote odjel s Rocinan-tem opodál, aby se mohl rozjetí na soupeře, a totéž učinil Zrcadlový rytíř; ale don Quijote se nevzdálil ani o dvacet kroků, když zaslechl volání Zrcadlového rytíře, který mu řekl: "Pamatujte na podmínku našeho boje, totiž, že přemožený musí se vzdát vítězi na milost a nemilost."

"Nezapomněl jsem na to," odpověděl don Quijote, "ale žádám, aby rozkazy vítěze byly důstojné rytíře."

"Toť jisto," řekl Zrcadlový rytíř. Vtom spatřil don Quijote divný nos Zrcadlového zbrojnoše a užasl právě tak jako Sancho a pomyslně si, že je to buď obluda nebo nevidaný člověk, jakých je na světě pomalu.

jakmile Sancho zpozoroval, že se jeho pán vzdaluje k rozjetí, bál se zůstatí s nosáčem o samotě, mysle si, že by stačilo o ten nos zavazit svým a bylo by po boji a on že by se strachem nebo nárazem skácel; běžel za pánem a chopil se třemene Rocinantova, dříve než se don Quijote mohl obrátit, a prosil jej: "Prosím Vaši Milost, aby mi ještě před zápasem pomohla vyšplhat se na tenhle korkovník, odkud budu snadněji přihlížeti statečnému boji Vaší Milosti s tím rytířem."

"Myslím si, Sancho, že se chceš dívat na ten býčí zápas z bezpečí," pravil don Quijote. "Abych přiznal pravdu," odpověděl Sancho, "poděsil mě ten strašný nos zbrojnoše a nemám odvahy být vedle něho."

"Opravdu, toho nosu bych se sám lekl, kdybych nebyl tím, čím jsem; pojď, pomohu ti vylézt, kam chceš."

Zatímco don Quijote pomáhal Sanchovi na strom, Zrcadlový rytíř popojel tolik, kolik uznal za nutné, a nečekaje na upozornění polnicí nebo jiné znamení, obrátil koně, který mnoho nad Rocinantem nevynikal, a co mohl, hnal se na soupeře; zpozorovav, že don Quijote pomáhá Sanchovi, stanul uprostřed dráhy, což bylo velmi vhod koni, který se sotva hýbal. Don Quijote v domnění, že soupeř se na něho řítí, zařal ostruhy do hubených boků Rocinantových a rozjel se tentokrát opravdovým tryskem, jak historie vypráví, kdežto jindy to byl pouhý cval; touto neslýchanou rychlostí dostihl Zrcadlového rytíře, který marně zatínal ostruhy svému koni až po paty, neboť se nehnul z místa, na němž stanul. V této vhodné chvíli a postavení dojel don Quijote k nepříteli, který se zabýval koněm a kopím, jež neuměl nebo nemohl opřít o krunýř. Don Quijote nevšímaje si těchto překážek napadl pohodlně Zrcadlového rytíře a to tak, že jej srazil přes koňův zadek k zemi, kde zůstal rytíř ležeti nehybně jako mrtvý.

Spatřiv to Sancho, slezl z korkovníku a pospíchal k svému pánu, který zatím sestoupiv přikročil k Zrcadlovému rytíři a rozepínal mu řemeny helmice, chtěje prozkoumati, je-li mrtev, a aby mohl dýchat, je-li živ; a uhlídal - jak jen říci, co uhlídal a nevzbudit podiv, úžas a strach posluchačů? Historie vypráví, že poznal podobu, líc, tahy a celý zjev bakaláře Šansona Carrasca. Ihned hlasitě zvolal: "Poběž sem, Sancho, až uhlídáš, neuvěříš! Pospěš, synu, a uvidíš, co dovede umění a moc čarodějů a kouzelníků!" Sancho se přitočil a poznal obličej bakaláře Carrasca, tisíckrát se pokřížoval a odříkal právě tolik modlitbiček. Nepřítel sebou ani nepohnul a Sancho pravil donu Quijotovi: "Myslím, můj pane, že by Vaše Milost měla bez dlouhého přemýšlení prorazit hrdlo mečem tomu muži, podobajícímu se bakaláři Šansonu Carrascovi; možná že v něm usmrtíte některého ze svých nepřátel-kouzelníků." Don Quijote nato: "Možná že máš pravdu, neboť čím méně nepřátel, tím lépe."

Ale jakmile uchopil meč, aby uskutečnil návrh Sanchův, přiběhl zbrojnoš Zrcadlového, už bez nosu, který jej tak hyzdil, a křičel: "Uvažte, Milosti můj pane, co děláte, vždyť je to váš přítel, Šanson Carrasco, ajásem jeho zbrojnoš." Sancho zpozorovav, že nemá nos, řekl: "Kam se vám poděl nos?" Zbrojnoš odpověděl: "Ale, mám jej v kapse." A vytáhl z kapsy falešný nos, jak jsme jej popsali; Sancho pohlédl důkladněji na zbrojnoše a překvapeným hlasem vzkřikl: "Svatá Panno Maria, stůj při mně! To je přece můj soused a kmotr, Tomé Cecial."

"To také jsem," řekl zbrojnoš, "jsem Torné Cecial, kmotře a příteli Sancho, a hned vám řeknu, jakými okolky, klamy

a nebezpečími jsem se sem dostal, jen nejprve požádejte svého pána, aby netýral, nezranil a nezabíjel rytíře Zrcadlového, našeho rodáka, statečného a nerozvážného Šansona Carrasca, jenž mu leží u nohou."

Vtom Zrcadlový rytíř procitl a don Quijote míře hrotem taseného meče proti jeho tváři řekl: Jste synem smrti, rytíři, nepřiznáte-li, že v kráse paní Dulcinea z Tobosa vyniká nad vaši paní Casildeu z Van-dalie; mimoto mi slíbíte, že, vyjdete-li z tohoto boje živ, vyhledáte ji v Tobosu a vyřídíte jí můj vzkaz, ať s vámi udělá, cokoliv se jí zachce; jestliže vám dá svobodu, musíte se ihned navrátiti a vyhledati mě, neboť ukazovatelem vašim bude pověst o mých hrdinských skutečích, která vás dovede ke mně, ať dlím kdekoliv, a dáte mi zprávu o tom, jak se vám vedlo. To jsou podmínky, které se shodují s naší úřadou před soubojem a nepřesahují nařízení potulného rytířstva."

"Doznávám, že děravý a nečistý střevíc paní Dulciney z Tobosaje víc než čisté, ale neučesané vousy Casildeiny a zapřísahám se, že se vydám na cestu a vrátím se dát vám podrobnou zprávu o všem."

"Přiznejte a věřte také," pokračoval don Quijote, "že rytíř, nad kterým jste zvítězil, nebyl a také nemohl býti don Quijote de la Mancha, ale jiný, velmi mu podobný, jako i já přiznávám, že ač jste podobný Šansonu Carrascovi, věřím, že jím nejste, ale že vám jeho podobu dali moji odpůrci, abych utišil svůj hněv a využil svého vítězství zdrženlivě."

"Všecko přiznávám, na vše přistupuji a všemu věřím, jako vy přiznáváte a věříte," odpověděl potlučený rytíř, "ale prosím vás, abyste mi dovolil se zvednout, neboť pádem jsem se pěkně narazil."

Don Quijote pomohl mu vstáti s Tomé Cecialem, jeho zbrojnošem, který Sanchovi, nespouštějícímu z něho očí, odpovídal na otázky, z nichž vysvívalo, že je to skutečně Tomé

Cecial; ale tvrzení pánovo a kouzelné proměnění Zrcadlového rytíře v bakaláře Carrasca zvítězilo, takže nevěřil tomu, co na své vlastní oči spatřil. Pán ani sluha neprohlédli zkrátka šalbu a Zrcadlový rytíř se svým zbrojnošem odešli smutní a rozmrzelí od dona Quijota a Sancha, aby si mohl bakalář napravit hřbet.

Don Quijote a Sancho ubírali se dále do Zaragozy; historie je na této cestě nesleduje, ale prozrazuje, kdo byl Zrcadlový rytíř a jeho nosatý sluha.

KAPITOLA XV.,

objasňující původ Zrcadlového rytíře a jeho zbrojnoše.

Náš don, hrd, povznesen a spokojen se svým vítězstvím nad rytířem tak udatným, jako byl Zrcadlový rytíř, věřil jeho rytířskému slovu a doufal, že se doví skrze něho, je-li jeho paní dosud začarována; neboť poražený rytíř se určitě vrátí - jinak by nebyl rytířem - a přinese mu zprávu o výsledku své cesty. Jinak si to představoval don Quijote a jinak Zrcadlový rytíř, který v té době přemýšlel, kde by se mohl dát namazati, jak jsme již napsali.

Historie vypráví, že, než bakalář Šanson Carrasco poradil donu Quijotovi k nové dobrodružné výpravě, smluvil se s farářem a holičem o způsobu, jakým přinutí dona Quijota, aby zůstal v klidu doma a netoužil po nových nešťastných výpravách. Smluvili se na poradě na podivném návrhu Carrascově, že totiž dovolí donu Quijotovi odjetí, neboť marně byje, jak bylo patrné, byli zdržovali, a potom že Šanson Carrasco, přestrojen za potulného rytíře, jej dohoní a s ním se srazí (důvod k tomu se vždycky najde), porazí jej (o tom nepochybovali) a za podmínku zápasu položí, že přemožený vzdá se vítězi na milost a nemilost. A až ho porazí, že mu pak porytířštěný bakalář poručí, aby se vrátil domů do rodné vsi a zůstal tam celé dva roky; poněvadž bylo jisto, že poražený don Quijote splní určitě rozkaz, aby dostal rytířskému zákonu, zdálo se možným, že ve své osamocenosti zapomene na své blázniviny nebo že zatím naleznou jiný vhodný lék pro jeho potřeštění.

Carrasco s tím souhlasil a za jeho zbrojnoše se dal najmout kmotr a soused Sancha Panzy, Tomé Cecial, veselý a chytrý člověk. Šanson se vystrojil, jak vypsáno, a Tomé Cecial si přidělal falešný nos na svůj přirozený, aby ho jeho soused nepoznal, až se setkají, a oba se ubírali po téže cestě, kterou jel don Quijote, a téměř ho již dostihli při jeho příhodě s dvořanstvem smrti; setkali se s ním nakonec v lese, kde se odehrála historie moudrému čtenáři již známá, a nebýt bláznivých myšlenek dona Quijota, který nevěřil, že bakalář je skutečně bakalářem, nebyl by se pan bakalář nikdy stal licenciátem, neboť chtěl střílet a zle přestřelil.

Tomé Cecial, vida, že se mu jeho záměr nepodařil a skončil neblaze, řekl: "Skutečně, pane Šansone Carrasco, dostali jsme co proto; snadno mudrujeme a ženeme se do něčeho a zle na to potom doplatíme; don Quijote je blázen a my máme zdravý rozum, ale on je přece živ a zdravý a směje se nám, a Vaše Milost dostala výprask a je zarmoucená; usuzujme tedy, kdo je větší blázen, zdali ten, kdo rozumný být nemůže, nebo ten, kdo ze sebe blázna sám dělá?" Šanson nato: "Rozdíl v tom jest, neboť ten, který bláznem jest od přirozenosti, zůstane jím do smrti, a ten, kdo ho ze sebe dělá, může jím přestat být podle své chuti."

"Ano, to je to," řekl Tomé Cecial, já jsem ze sebe blázna dělal, když jsem vstoupil do vašich služeb, a teď mám chuť jím přestat být a vrátím se domů."

"Udělejte to," odpověděl Šanson, "ale nemělo by smyslu, abych se vracel domů já, když mě don Quijote ztloukl, a ač netoužím už po tom, abych mu napravil rozum, půjdu za ním, abych se mu pomstil, neboť bolest v zádech mi brání, abych se cítil naložen milosrdně."

Za tohoto rozhovoru dostihli nějaké vesnice, kde našli lazebníka, který nešťastného Šansona ošetřil. Tomé Cecial odejel a Šanson osaměl přemýšleje o pomstě; na vhodném místě historie ho znovu vyhledá, kdežto nyní se zabaví opět donem Quijotem.

KAPITOLA XVI.

o příhodě dona Quijota s rozumným rytířem z Manche.

Spokojeně, hrdě a povzneseně putoval don Quijote dále, jak jsme již poznamenali, pokládaje se po tomto dobrodružství za nejstatečnějšího potulného rytíře té doby; byl jist, že všechna dobrodružství, která ho ještě v budoucnu potkají, skončí se šťastně, a zapomínal na kouzla čarodějů, na nesčetná bití, která si vysloužil na svých výpravách, na kamenování, při kterém ztratil polovinu zubů, na srážku s galejníky, na drzost a hole Yanguějčů; myslil si, že, kdyby našel lék nebo prostředek k navrácení původní podoby paní Dulciney, že by nestál o největší štěstí, kterého kdy některý potulný rytíř dob dřívějších dosáhl. Zahloubán do těchto myšlenek, byl vyrušen Sanchem, který řekl: Jistě to o ničem dobrém nesvědčí, že ještě stále vidím ten ohavný rypák svého souseďa Tomé Ceciala."

"Snad nevěříš, Sancho, že Zrcadlovým rytířem byl bakalář Carrasco a jeho zbrojnošem tvůj souseď, Tomé Cecial?"

"Nevím, co si mám o tom myslet," řekl Sancho, "ale pověděl mi toho tolik o mém domě, ženě a dětech, že to nemohl vědět nikdo jiný, a když sňal nos, objevila se tvář Tomé Ceciala, jak jej znám z naší vsi a z domova a mluvil právě tak."

"Promluvme si o tom rozumně, Sancho," řekl don Quijote, "hled', proč by měl bakalář Šanson Carrasco se vydávat se mnou bojovat jako potulný rytíř? Nebyl snad mým přítelem? Dal jsem mu někdy příčinu, aby mne nenáviděl? Jsem jeho soupeřem nebo se zabývá válečnictvím a nepřije mi moji slávu, kterou jsem získal?"

"Ale jak se dovíme, pane," řekl Sancho, "proč se ten rytíř, ať byl kdo chtěl, úplně podobal bakaláři Carrascovi a jeho zbrojnoš mému kmotru? A jestliže tohle je kouzlo, jak Vaše Milost tvrdí, což nejsou na zemi jiní, aby se jim podobali?"

"To vše jsou šalby zlomyslných čarodějů, mne pronásledujících, kteří předem věděli dobře, že zvítězím v boji, a proto nastražili to tak, aby poražený rytíř měl podobu mého přítele bakaláře; moje přátelství mělo se postavit mezi můj meč a mé trestající rámě a zmírniti můj spravedlivý hněv, aby nezemřel ten, kdo přetvářkou a úklady usiloval o můj život. Důkazem toho, Sancho, máš vlastní svou zkušenost, která ti nedovolí, aby ses

klamal, jak je čarodějům lehké přeměnit obličej krásný v ošklivý a naopak: před necelými dvěma dny jsi užíval krásu a vznešenost nedostizitelné Dulciney v úplné přirozenosti, kdežto já ji uhlídal v ohavné podobě sprosté selky, s kalnými očima a smrdutým dechem, a připustil-li ničemný kouzelník přeměnu takto hanebnou, nelze se diviti, že proměnil někoho i v Šansona Carrasca a v tvého kmotra, abych nedosáhl slávy vítězství. Mou útěchou jest ale, že jsem přemohl nepřítele."

"Bůh sám ví, co je pravda," řekl Sancho, neboť věděl, že podvodná změna Dulcineina je jeho dílem, a proto nebyl spokojen výmysly svého pána. Nemluvil ale raději, obávaje se, aby nevyzradil svůj uskok.

Při tomto rozhovoru dojel k nim muž na pěkné popelavé klisně, oblečený velkým pláštěm ze zeleného sukna, lemovaným světlým aksamitem, z něhož měl i čapku. Klisna měla lehký jezdecký postroj v barvě plavé a zelené. Muž měl maurskou šavli, zavěšenou na širokém závěsníku, zeleném a zlatém, a opánky byly stejně zhotovené jako závěsník. Ostruhy měl zeleně natřené, ne zlaté, a dobře se hodící k celému oděvu, tak lesklé a hladké, že byly lepší než ze zlata.

Jakmile je rytíř dojel, zdvořile pozdravil, bodl koně a chtěl je rychle minouti, ale don Quijote mu pravil: "Sličný pane, jestliže má Vaše Milost stejnou cestu jako my a nespěchá-li, bude mi velkým potěšením jeti společně."

"Skutečně," odpověděl pán, "nemám naspěch, ale obávám se, aby moje klisna neznepokojila vašeho koně."

"Buďte bez starostí, pane," řekl Sancho, "jen držte kobylu, protože náš kůň je nejpočetnější a nejcudnější na světě; nikdy se nedopustil takové nemravnosti, až na jednu, a to jsme odpykali i s pánem sedmeronásobně; povídám, že Vaše Milost může zůstat, je-li jí libo, neboť si kobyly nevšimne, ani kdybyste mu ji nabízel na talíři."

Jezdec zadržel uzdu, udiven zjevem dona Quijota, jedoucího bez helmice, kterou Sancho pověsil jako tlumok na hrušku oslího sedla; don Quijote prohlížel si Zeleného rytíře s ještě větším zájmem, soudě, že je to znamenitý muž. Byl asi padesátník, málo šedivý, měl orličí nos a oči pólo usměvavé, pólo vážné; z jeho oděvu i vystupování bylo zřejmo, že je to vznešený člověk. Zjev a chování dona Quijota de la Mancha uznal Zelený rytíř za nevidanost; užasl nad délkou jeho koně, hubeností jeho postavy, vyzáblostí a žlutostí těla, nad jeho zbraní, jeho způsoby a chováním, jež byly v kraji po dlouhá léta k nenalezení.

Don Quijote z pozornosti, kterou mu jezdec věnoval, a jeho údi-

vu poznal jeho zvědavost a poněvadž byl dobře vychován a každému ochotně vyplnil přání, předešel jeho otázku a pravil: "Můj zjev, Vaše Milosti, je tak nový a neobvyklý, že mne nepřekvapuje váš úžas, který jistě zmizí, jakmile vám řeknu, že jsem rytíř na cestě za dobrodružstvím, jak se říká. Odešel jsem z domova, zastavil svůj majetek, odmítl pohodlí a šel jsem hledat štěstí tam, kam mne zavede. Chci znovu oživit mrtvé potulné rytíře a klopýtaje i padaje a opět se zdvihaje vyplnil jsem již velkou část svého úmyslu bráně vdovy, chráně panny a pomáhaje vdaným, sirotkům a nezletilým, čímž konám největší úkol potulných rytířů. Za tyto svoje odvážné, četné a křesťanské skutky dostávám již odměnu, že totiž moje sláva rozšiřuje se tiskem téměř mezi všemi národy nebo alespoň mezi valnou částí. Vyšlo již třicet tisíc svazků o mých dobrodružstvích a možná, že se vytiskne třicet tisíc tisíců, jak se líbí, nebude-li tomu brániti nebe. Zkrátka a dobře říkám, že jsem don Quijote de la Mancha, nazývaný také Rytířem Smutné Postavy, a ač vlastní chvála smrdí, pochválím se, neboť je to náležité, není-li zde nikoho, kdo by to učinil; proto, urozený pane, nedivte se již mému koni a kopí, ani štítu a zbrojnoši, ani celému mému oděvu, žlutí mého obličej a suchostí a hubeností mé, neboť víte, kdo jsem a jaký je můj stav."

Don Quijote zmlkl a Zelený rytíř neodpovídal dlouho, takže se zdálo, že nemá co; za dlouhou chvíli řekl: "Uhodl jste mou otázku z mého překvapení, pane rytíři, ale nezbavil jste mne mého úžasu, který způsobil pohled na vás: poznamenal jste, že se nebudu diviti, až se dovím, kdo jste, ale není tomu tak a divím se dvojnásob. Jest možné, aby žili ještě potulní rytíři a aby historie o jejich činech se tiskly? Nemohu uvěřiti, že by byl na světě někdo, kdo by ochraňoval vdovy, bránil panny, ctil vdané a bděl nad sirotky, a neuvěřil bych tomu, kdybych se nesetkal s Vaší Milostí. Díky Bohu, že vaše výborné a pravdivé skutky, jež, jak dítě, jsou zaznamenány, zatlačí v zapomenutí ty bludné rytíře, kterými se hemžil svět na úkor knih pořádných."

„Jsou-li ty historie o rytířích skutečně vymyšlené nebo ne, je ale otázka," odpověděl don Quijote. "Pokládá snad vůbec někdo podobné historie za skutečné?" tázal se Zelený rytíř. Já o nich nepochybuji," řekl don Quijote, "ale o tom nemluvme, neboť věřím v Boha, že, pojedete-li se mnou dále, dokáží Vaší Milosti, že nejednala správně, příklánějíc se k těm, kteří tvrdí, že jsou smyšlené."

Z této řeči dona Quijota poznal Zelený rytíř, že jeho rozum je poněkud zatemněn, a čekal, že to dokáže dalším hovorem. Než pokračovali

v rozhovoru, žádal don Quijote Zeleného rytíře, aby se mu představil, když mu on přece rovněž řekl, kdo a čím je. Na to Zelený muž odpověděl: Já, pane rytíři Smutné Postavy, jsem šlechtic ze vsi, kam, dá-li Bůh, dojedeme; mám dosti velké jmění a jmenuji se don Diego de Miranda; žiji s manželkou, dětmi a přáteli, trávím čas lovem ryb a honbou; nemám sice mnoho sokolů a chrtů, ale přece pár ohařů a hbitou tretku. Mám několik tuctů zábavných a pobožných knih, španělských a latinských, ale rytířských jsem dosud v domě neměl; čtu spíše světské knihy než náboženské, mají-li slušný obsah a upoutávají-li a překvapují-li mě slohem nebo myšlenkami, ale těch je ve Španělsku málo. Časem navštěvuji své známé a přátele, zvu je k sobě a hostiny mé jsou čisté, chutné a dosti bohaté; nelibují si v klepech a nepřipustím, aby se přede mnou pomlouvalo; nejsem zvědav na život druhých a jejich činy, každého dne chodím do kostela, dávám chudým almužnu, ale nevychvaluji svých skutků, abych nebyl ovládán přetvářkou a chlubitostí, nepřáteli vládnoucími často i nejostřejšímu srdci; zaháním, pokud mohu, vády, uctívám Svatou Pannu a věřím v nekonečnou dobrotu boží."

Sancho vyslechl pozorně vyprávění o životě a díle šlechticově a poněvadž se mu zdálo, že jeho život je krásný a svatý a že podobný člověk by mohl konati zázraky, seskočil z osla, uchopil dona Diega za třemen a pohnut k slzám zlíbal mu nohy. Vida to šlechtic zeptal se ho: "Proč to děláte, bratříčku? Proč mě líbáte?" Jen mě nechte," odpověděl Sancho, "zdá se mi, že Vaše Milost jest první svatý na koni, kterého jsem kdy viděl."

"Svatý nejsem," odvětil rytíř, "pouze velký hříšník, ale vy jste asi dobrák, neboť to vaše prostota dosvědčuje." Sancho, který rozesmál svého hluboce zadumaného pána a opět udivil dona Diega, vystoupil opět do sedla.

Don Quijote se tázal šlechtice, kolik má dětí, podotýkáje, že staří filozofové, kterým scházelo poznání pravého Boha, nesmírně cenili dary přírodní, jmění, přátele a množství dětí. "Mám syna, pane doně Quijote," pravil šlechtic, "ale byl bych šťastnější bez něho; není sice špatný, ale není tak dobrý, jak bych chtěl. Je mu téměř osmnáct let, šest let byl v Salamance, kde se učil latině a řečtině, ale když jsem chtěl, aby se věnoval vědám dalším, poznal jsem, že se úplně oddal poezii (může-li poezie býti nazývána vědou) a za živý svět nemohu jej přiměti, aby se věnoval právům, která bych chtěl, aby studoval, nebo teologii, královně věd. Prál bych

si, aby byl výkvětem své rodiny, neboť v nynější době králové cení si počestnou a řádnou vědu, která bez počestnosti jest perlou na smetišti. Po celé dny přemýšlí

jen, vyjádřil-li se Homér v některém verši Iliady správně nebo nesprávně, je-li Marcial v tom či onom z epigramů mravný a jak nutno rozuměti veršům Vergiliovým, vůbec mluví ustavičně o těchto básnících, i také o Horácovi, Persiovi, Juvenalovi a Tibullovi; nynější básníky španělské podceňuje. Přesto však, že o španělskou poezii valně nestojí, namáhá se nyní, aby složil básnický doprovod k čtyřem veršům, zasláným mu ze Salamanky patrně pro literární závody."

Don Quijote nato: "Pane, děti jsou z těla rodičů, a ať jsou jakékoliv, dobré či zlé, máme je milovati jako duši, která nás oživuje; otcové mají je odmalička vésti k ctnosti, učenosti a správným, křesťanským mravům, aby, až dorostou, byly oporou starých rodičů a vzorem svých potomků; myslím, že není správné nutiti je, aby se věnovali té či oné vědě, ačkoliv není zbytečno, poradí-li se jim; jestliže nemusí studovati, pro pane lucrando' a má-li student štěstí, že jeho rodiče milostí nebes jsou zámožní, domnívám se, že mu nemají brániti ve volbě a aby se spíše řídil svou zálibou; ačkoliv básnictví není nutné, ale jen zábavné, přece neubírá na cti tomu, kdo se jím zabývá. Podle mého mínění jest poezie, urozený pane, mladá dívka, překrásná, kterou se snaží okrášlit a ozdobit i jiné dívky, totiž ostatní vědy, kterými si právem dává sloužit, neboť od ní získávají slávu; ale poněvadž jest pannou, nepřipustí, aby se jí dotýkali, vláčeli ji po ulicích a ukazovali na náměstích a v zapadlých koutech paláců. Jest stvořena ze základu tak znamenitého, že ten, kdo s ní dovede náležitě zacházeti, promění ji v ryzí zlato; kdo jí dosáhl, má si jí vážit a nemá dovoliti, aby zacházela do sprosté satiry nebo nechutné znělky; nemá kupčiti a má se věnovati pouze hrdinským básním, tragédiím nebo vtipným veselohrám; nemá se stýkati se skladateli frašek ani s chátrou, která je neschopna viděti a oceniti poklady, které jsou v ní skryty. Ale nedomnívejte se, že myslím chátrou jen sprostý, neurozený lid, ale i každého zaostalého člověka, třeba je pánem nebo knížetem. Kdo tímto způsobem pak vyznává básníky, stane se slavným a váženým u všech vzdělaných národů světa."

"Říkáte, pane, že váš syn necení příliš španělské poezie; myslím, že nejedná správně, z těchto důvodů: slavný Homér, poněvadž byl Řek, nepsal latinsky, Vergilius nepsal řecky, neboť původem byl Říman. Vůbec, všichni staří básníci psali jazykem mateřským, odmítajíce jazyky cizí k vyjádření svých velkolepých myšlenek; tento zvyk by se měl rozšířiti u všech národů a neměli bychom snižovati básníka německého, protože píše mateřským jazykem, ani španělského, ba ani biskajského, básní-li svou řečí; ale váš syn, pane, jak se mi zdá,

nesnižuje španělské poezie, ale básníky, znající pouze španělský jazyk, kteří neznají jiných řečí ani věd, jimiž by zdokonalovali a po-bouzeli své přirozené vlohy; ani to snad není správné, neboť se říká, že básníkem se člověk rodí, že vychází jako básník už z těla matčina a že z nadání daného mu od Boha, bez dalšího učení, tvoří básně, dokazující, že pravdu mluvil ten, kdo řekl: est Deus in nobis atd. Tvrdím také, že rozený básník své umění znající předčí básníka, toužícího se jím státi jen proto, že se umění naučil. Umění nikdy nevy-nikne nad přirozenost, spíše ji jen zdokonalí; a tehdy teprve bude básník dokonalý, sloučí-li přirozené nadání s uměním."

"Účelem mé přednášky jest, že Vaše Milost nemá brániti svému synu, aby nekrácel za svou hvězdou, neboť, jestliže je dobrým žákem, a on jistě je, a dosáhl-li prvního stupně vědomostí a znalosti jazyků, dosáhne jejich zásluhou i vrcholu věd, vhodných pro šlechtice jako mitra pro biskupy nebo talár pro moudré právníky. Zlobte se, Milosti, na syna, píše-li satiry

snižující cizí čest, pokárejte jej a zničte je; ale bude-li básniti způsobem Horatiovým, vytýkaje moudře vady jako onen, chvalte jej, neboť básník může mluvit proti závisti a bičovat svými verši závistivce a jiné vášnivce, jen když neuvede jména; mnozí básníci se však z pouhé zlomyslnosti vydávají v nebezpečí, že budou vypovězeni na ostrovy v Pontu. Básník cudný v životě bude cudný i ve verších, neboť pero jest výrazem duše a zaznamenává myšlenky, jak se v ní rodí. Králové pak a knížata cení si, velebí a královsky odměňují nádherné básnictví u lidí vzdělaných, ctnostných a vážných, dokonce je zdobí větvemi stromu, kterému se blesk vyhýbá, jako na důkaz toho, že nikdo nemá se dotknouti těch, jichž hlavu zdobí podobná koruna."

Zelený rytíř užasl nad výkladem dona Quijota tak, že opravil své dřívější mínění o něm, že je blázen. Sancho za této rozmluvy, která ho nudila, odbočil z cesty a žádal o trochu mléka pastýře dojícího nedaleko ovce; v okamžiku, kdy šlechtic, potěšený rozvahou a vzdělaností dona Quijota, chtěl obnoviti rozmluvu, don Quijote zvednuv hlavu uhlídal přijíždět po silnici vůz, plný královských praporek; tuše nějakou novou příhodu požádal hlasitě Sancha o helmu; Sancho zaslechl volání svého pána, opustil pastýře a chvátal, pobídnuv osla, k donu Quijotovi, kterého potkalo strašné a divné dobrodružství.

KAPITOLA XVII.,

jež líčí nejtuzší mez, k níž došla a mohla dojít neslýchaná statečnost dona Quijota v dobrodružství se lvy, které mělo šťastný konec.

Historie líčí, že Sancho, v okamžiku, kdy byl donem Quijotem zavolán o helmu, kupoval právě pár hrudek tvarohu, který prodávali ti pastýři; překvapen pánovým naléháním, nevěděl kudy kam s tvarohem a nechtěje jej zahodit, když už jej zaplatil, měl nápad schovat jej do pánovy přílby, načež běžel za pánovým rozkazem. Pán mu řekl: "Dej sem, příteli, přílbu, neboť, ať nerozumím dobrodružství, jestliže mne příhoda, která mě vzápětí potká, nepřinutí sáhnout ke zbrani."

Muž v zeleném plášti slyše to rozhlédl se kolem sebe a uhlídal pouze vůz ozdobený třemi nebo čtyřmi praporky, z čehož usoudil, že náklad jeho jsou peníze Jeho Veličenstva, a upozornil na to dona Quijota. Rytíř však nevěřil, domnívaje se ustavičně, že vše, co ho potká, jest dobrodružství, a řekl šlechticovi: "Ten, kdo je připraven, jest již napolo vítězem. Nebude škoditi, když se přichystám, neboť zkušenost mě poučila, že mám nepřátele viditelné i neviditelné a nejsem jist, kdy a kde a jakým způsobem mne napadnou."

A obrátil se k Sanchovi a žádal helmu; Sancho nemaje času, aby odstranil tvaroh, podal ji tak, jak byla. Don Quijote ji vzal a nasadil si ji na hlavu, aniž si všiml, co je v ní. Tvaroh se smáčkl a tu syrovátka počínající stékat po tvářích a vousu dona Quijota poděsila jej tak, že pravil Sanchovi: "Co se děje, Sancho? Mám za to, že mi měkne lebka nebo mozek, nebo že se celý potím, věru ale ne strachem, přestože tuším strašné dobrodružství. Půjč mi něco, máš-li, čím bych se mohl otří ti, neboť pot mi stéká i do očí." Sancho mu mlčky podal šátek, velebě Boha, že si jeho pán nevšiml, co se děje.

Don Quijote se otřel a sňal helmici, aby zjistil, co jej studí na hlavě, a spatřiv v helmě bílou kaši přičichl k ní a zvolal: "Při životě mé paní Dulciney z Tobosa, vždyť je to tvaroh, který sis tam ukryl, ty zrádný lotře a ničemný zbrojnoši!" Sancho na to s klidným pokrytectvím: "Dejte mi ten tvaroh, je-li to tvaroh, Milosti, a sním jej; ale ať jej raději sní ďábel, neboť on jej tam ukryl. Já že bych měl odvahu tak zneuctíti helmu Vaší Milosti? To jste přišel na pravého!"

Opravdu, pane, s pomocí boží vidím, že čarodějníci pronásledují také mne, neboť jsem zbrojnošem Vaší Milosti, tedy vaší částí; oni tam patrně vložili nečistotu, chtějíce vzbuditi váš hněv, abyste mě jako obvykle ztloukl; ale teď jistě se minuli cíle, neboť věřím v zdravý rozum svého pána, který jistě ví, že nemám ani tvarohu ani mléka ani nic podobného a kdybych to měl, skryl bych to raději do svého žaludku."

"To je možné," pravil don Quijote.

Šlechtic, který byl svědkem celého výstupu, užasl, když si don Quijote, sotvaže si utřel hlavu, tváře a vousy, nasadil helmu, usedl pevně v třemenech, vytasil meč a uchopil kopí, řka: "Ať se stane cokoliv, jsem pevně rozhodnut zápasiti třeba se samotným Satanášem!"

Vůz s praporečky se zatím přiblížil a nebylo v něm nikoho kromě mezkaře a muže sedícího na kozlíku. Don Quijote postavil se před ně a řekl: "Kam jedete, bratři? Komu patří vůz? Jaký náklad vezete? A čím jsou tyto praporky?" Vozka mu odpověděl: "Vůz je můj a vezu na něm v kleci dva lvy, které posílá místodržící Oranský Jeho Veličenstvu darem; královské prapory značí pak, že náklad vozu je královským majetkem." Jsou ti lvi velcí?" tázal se don Quijote. "Ano," odpověděl muž na kozlíku, "dosud nikdy větší ani podobní nebyli do Španělska z Afriky dopraveni; to vím já, neboť jsem krotitel a přivezl jsem jich už mnoho, ale takovýchle ne. Jsou dva, lev je v přední kleci, lvice v zadní, a mají hlad; nepřekázejte nám, Milosti, neboť spěcháme, abychom je nasýtli, poněvadž dnes ještě nežrali." Don Quijote mírně se usmívaje řekl: "Se lvíčky si na mne nepřijďte! Se lvíčky na mne a právě teď! Bůh ví, že ti pánové, kteří je sem posílají, uvidí, jsem-li muž, který se bojí lvů. Milý brachu, poněvadž jste krotitel, otevřte klece a osvobod'te šelmy, ať zde, ria poli mohu dokázat, kdo je to don Quijote de la Mancha, na vztek všem kouzelníkům, kteří je na mne pošvali."

"Aha, aha," poznamenal k sobě teď šlechtic, již jest viděti, kdo je ten milý rytíř; tvaroh mu bezpochyby promočil lebku a rozměkčil mozek." Vtom přiskočil Sáncho a řekl: "Pane, pro Pána Krista, zabraňte, aby se můj pán nepustil do těch lvů, nebo nás roztrhají na kousky."

"Což je váš pán takový blázen, že se bojíte a věříte, že by zápasil se zvířaty tak divokými?" otázal se šlechtic. "Blázen není," odpověděl Sancho, "ale zbrklý."

"Zařídím to už, aby nebyl," pravil šlechtic a řekl donu Quijotovi, žádajícímu krotitele, aby otevřel klece: "Pane rytíři, potulní rytíři mají se vrhati do takových dobrodružství, která dávají tušit, že skončí dobře, a ne do takových, kde není naděje na vítězství, neboť srdnatost, která se stává zbrklostí,

není udatností, ale bláznovstvím; tito lvi pak neútočí na Vaši Milost a ani je to nenapadne; je to dar Jeho Veličenstvu a nesluší se zdržovali je a zastupovati jim cestu."

"Hled'te si, Milosti," odpověděl don Quijote, "svého krotkého ohaře a bystré fretky a neplet'te se do cizích povinností; toto jest mou záležitostí a vím nejlépe, jdou-li tito páni lvi na mne čili nic." A obrátiv se na krotitele řekl: "U sta hromů, darebo, nepustíte-li ihned lvy, přibodnu vás tímto kopím na vůz!" Vozka vida neústupnost toho vyzbrojeného hastroše pravil: "Pane můj, dovolte mi laskavě vypráhnouti mezky a odvésti je do bezpečí dřívě, než pustím lvy; kdyby mi je roztrhali, zničí můj celý život, protože nemám nic krom tohoto vozu a mezků."

"O muži nedůvěřivý," zvolal don Quijote, "slez tedy, vypráhni si mezky a udělej co chceš; brzy však poznáš, že ses zbytečně namáhal a že sis mohl místo práce odpočinout." Vozka

rychle vypráhl mezky a krotitel hlasitě zvolal: "Beru si všechny přítomné za svědky, že proti své vůli a přinucen vyhrůžkami pouštím lvy a žádám, aby veškerá nebezpečí a škody způsobené šelmami i moje mzda byly hrazeny tímto pánem. Vaše Milosti, skryjte se, než je pustím, neboť mně neublíží."

Šlechtic rytíři podruhé domluvil, poukazuje na to, že dráždí Boha podobným bláznovstvím. Na to mu don Quijote odpověděl, že sám ví nejlépe, co dělá. Šlechtic ho žádal, aby si to rozumně promyslel, neboť on že je jist, že jest na omylu. "Nechce-li Vaše Milost býti svědkem smutného konce, který předvídá, popožeňte klisnu a skryjte se," nato don Quijote. Sancho jej se slzami v očích prosil, aby se nevydával v podobné nebezpečí, že byly proti tomu pouhým mlskem větrníky i příšerná příhoda u stoup a ostatní odvážné činy, které podnikl za celý život. "Vězte, pane," řekl Sancho, "že to není žádný úklad a kouzlo, neboť jsem spatřil v mřížích spár skutečného lva, z kterého usuzuji, že lev s takovým drápem je větší než hora."

"Co nevidět se ti bude samým strachem zdáti, že je větší než půl světa. Ustup, Sancho, zhynuli zde, učini, co jsme již dávno smluvili: vyhledej Dulcineu a více neříkám."

Pronesl ještě několik slov, naprosto vylučujících naději, že by mohl upustiti od svého bláznivého úmyslu. Šlechtic v zeleném plášti byl by mu rád zabránil, ale věda dobře, jak různě jsou ozbrojeni, uznal za dobré nepouštět se do zápasu s bláznem, za kterého již dona Quijota doopravdy měl. Rytíř vyhrožuje nutil opět krotitele, dáváje tím příležitost šlechtici, aby pobodl klisnu, Sanchovi, aby pobídl osla a vozkovi, aby práskl do mezků: a všichni hleděli, aby byli od vozu co nejdále dříve, než lvi vyjdou z klece. Sancho již oplakával

pána, pokládaje za jisté, že tentokráte z lvích spárů živ nevyvážné; proklínal svůj život a hodinu, kdy se stal znovu jeho zbrojnošem, proto však nezapomněl popoháněti osla, aby se dostal jak možno nejdále od vozu.

Když byli prchající dosti daleko, krotitel opět naléhal na dona Quijota a domlouval mu jako učinil dříve, ale marně, neboť mu rytíř řekl, ať se mluvením nenamáhá a raději pospíší. Zatímco krotitel otevíral klec, uvažoval don Quijote, neměl-li by podstoupiti boj spíše pěšky než koňmo; obával se, aby se Rocinante pohledem na lvy nepoděsil; proto slezl z koně, zahodil kopí, připravil štít a meč a volně s neobyčejnou odvahou a pevným srdcem kráčel k vozu, odevzdávaje se do ochrany Boha a paní Dulciney.

Nutno poznamenati, že spisovatel této znamenité historie dospěv až sem zvolal: "Ó statečný a přeodvážný doně Quijote de la Mancha, zrcadlo, ve kterém by se měli shlížeti všichni rytíři světa, druhý a nový Manueli del Leon, který byls vzorem rytířů španělských! Jakým způsobem mám vyprávěti o hrdinném zápase, aby platil za pravdu příštím věkům? Jaké pochvaly bys nezasloužil, i kdyby to byly hyperboly hyperbol? Sám, pěšky, nebojácny, statečný, s pouhým mečem, jenž nenese znaku žádného z proslulých mečířů, se štítem z oceli ne příliš čisté a jasné napadáš dva lvy, nejdivočejší, jací se kdy zrodili v afrických lesích! Odvážný Manchane, vlastní tvoje činy ať ti jsou chválou, neboť nemám slov, kterými bych tě mohl dost pochváliti!"

Spisovatel dokončiv svoje oslovení, pokračoval ve vyprávění: krotic spatřiv dona Quijota připraveného vidět, že musí lvy pustiti, nemá-li upadnouti v nemilost u rozzlobeného a statečného rytíře, i otevřel klec, ve které byl nezvykle velký, děsný a ošklivý lev. Tento se nejprve převalil, řádně protáhl, dlouze zažíval a jazykem na dvě pídě dlouhým si protřel oči a obličej; potom vyhlédl ven, rozhlížel se na všechny strany hrozivýma očima, které by poděsily

i samotnou odvalu. Don Quijote dívaje se mu upřeně do očí přál si, aby vyskočil ajiž ho napadl; mýnil jej roztrhati rukama, tak daleko dostoupila jeho neslýchaná bláznivost. Ale pyšný lev, spíše zdvořilý než útočný, nevšiml si ani bláznovství ani marné odvahy a rozhlédnuv se obrátil se k donu Quijotovi zadkem a nenuceně a lhostejně se vrátil do klece.

Tu don Quijote žádal krotitele, aby jej vyhnal ranami a drážděním. "To si rozmyslím," řekl tento, "neboť bych byl první, koho by rozsápal. Smiřte se s tím, co se stalo, neboť větší odvahy býti nemůže,

a nedrážděte štěstí podruhé; lev má dveře dokořán a chce-li ven, může; pakliže nevyšel dosud, nevyjde dnes vůbec; vaše odvaha se dostatečně ukázala. Povinností řádného zápasníka je, jak soudím, aby * vyzval svého soupeře a čekal jej v poli; nedostaví-li se, stává se padouchem a druhý je tím samým vítězem."

"Máte pravdu," řekl don Quijote, "zavři klec, příteli, a řádně mi dosvědč, že jsi otevřel dveře lvu, který, přestože jsem ho očekával, nevyšel, já že ho čekal podruhé a on znovu nevyšel a lehl si. Více nepotřebuji, d'as vem kouzelníky! Pánbůh ať jest pomocníkem rozumu, pravdě a skutečnému rytíři a zavři klec, já zavolám uprchlíky z daleka, aby poznali mé vítězství z tvých úst." Krotič vyplnil rozkaz, don Quijote připevnil na hrot píky šátek, kterým si po tvarohové povodni utíral obličej, a dával jim znamení.

Oni stále prchali ohlížejíce se při každém kroku a šlechtic jel stále první. Jakmile Sancho uzřel znamení, pravil: "Sázím svůj život, nezví těžil-li můj pán nad šelmami, protože sám dává znamení." Všichni pozorovali znamení dona Quijota, potom přemohli poněkud strach a přibližovali se pomalu k místu, odkud je don Quijote očividně volal. Posléze přece přišli k vozu a tu řekl don Quijote vozkovi: "Bratře, zapřáhněte svoje mezky a pokračujte v cestě, a ty, Sancho, mu dej dva zlaté dukáty pro něho a pro krotitele za to, že jsem je zdržel."

"S radostí, pane," odpověděl Sancho, "ale co lvi? Jsou mrtvi nebo živi?"

Ted' vyprávěl krotič podrobně o zápase, zveličuje, jak jen mohl a uměl, odvalu dona Quijota: jak se jeho pohledu lev poděsil a nevyšel z klece, ačkoliv dvířka byla dlouhou dobu otevřena, a jak mu rytíř dovolil zavřít dveře nerad a s velkým sebezapřením teprve, když ho upozornil na to, že by bylo pokoušením Boha, aby lva nutil vyjít z klece drážděním. "Co si o tom myslíš, Sancho?" tázal se don Quijote. "Hle, jakou moc mají čary před skutečnou odvahou. Mé štěstí mohou kouzelníci zničit, ale proti mé odvaze a síle jsou bezmocní." Sancho vyplatil dva dukáty, vozka zapřáhl, krotič zlíbal ruku donu Quijotovi, děkuje mu za prokázanou laskavost a slibuje, že bude vyprávěti, až se dostane ke dvoru, o neslýchané odvaze samému králi. "Kdyby snad Jeho Veličenstvo chtělo věděti, kdo to byl, řekněte mu, že Lví rytíř, jak se ode dneška budu nazývati místo rytíř Smutné Postavy; v tom jsou mi starým vzorem potulní rytíři, kteří měnili často svá jména, když měli příležitost."

Všichni, vůz i don Quijote a jeho druhové, pokračovali v cestě. Po celou dobu don Diego de Miranda vůbec nepromluvil a pozoroval

bedlivě dona Quijota, co činí a říká, a zdálo se mu, že je to moudrý blázen a bláznivý mudrc. Neznal totiž první díl jeho historie, neboť jinak, kdyby jej byl četl, neobdivoval by se jeho skutkům a řeči znaje dobře jeho pomatenost a nepokládal by jej střídavě za blázna a rozumného, neboť jeho řeč byla chytrá, uhlazená a pěkná, ale skutky nesmyslné, bláznivé a ztřeštěné; řekl sám k sobě: Jest možné větší bláznovství nežli posaditi si na hlavu helmu

tvarohem naplněnou a domnívati se, že čarodějníci člověku změkčili mozek? A větší ztřeš-
těnost než bez rozvahy zápasiti se lvy?"

Z jeho zamyšlení jej vyrušil don Quijote, řka: "Nepochybuje že mě Vaše Milost pokládá za pomatence a blázna, a nebylo by divu, kdybych jím byl, neboť moje činy o tom svědčí. Ale přesto bych si přál, aby Vaše Milost poznala, že nejsem blázen ani slaboduchý, jak se zdá. Pěkně vypadá, když statný rytíř na kolbišti před králem přemůže divokého býka nebo když se utká třípytivě vyzbrojen se soupeřem před zraky dam; pěknýje pohled na všechny ty rytíře, jejichž válečné umění jest ke cti jejich knížatům; ale nade všecky vyniká potulný rytíř bloudící pustinami, křížovatkami, lesy a horami sám, vyhledávaje nebezpečná dobrodružství, aby získal jimi jen slávu a nehynoucí pověst. Cení si více potulného rytíře, opakuji, který ochránil vdovu někde v pustině, než rytíře dvorského, kořícího se městské slečince."

"Rytíři mají různá zaměstnání; dvořan ať je k službám dámám, honosnou ozdobou a chloubou králova dvoru, ať dává nádherné hostiny pro chudé rytíře, ať pořádá zápasy a turnaje a vystupuje vznešeně, okázale a štědře a hlavně křesťansky; tím zastává správně svůj úkol; ale potulný rytíř musí blouditi celým světem, pronikati nejrůznější bludiště, vrhati se vstříc nebezpečí, snášeti v pustinách žár palčivého slunce uprostřed léta, krutý vítr a mráz v zimě; nesmí utíkati před lvy, hroziti se oblud, báti se draků, neboť jeho pravým úkolem je vyhledávati je, napadati je a vítěziti nad nimi."

„A protože jsem z řad potulného rytířstva, musím napadati všechno, co se týká mého oboru. Bylo tedy mou svatou povinností napadnouti lvy, jak jsem učinil, ačkoliv jsem věděl, že je to nesmírně odvážné; jsem si dobře vědom, co znamená udatnost a že stojí mezi šílenstvím a zbabělostí. Méně chybné však jest, když odvážný muž dospěje až k hranici slepé odvahy, než kdyby klesl až k zbabělosti; jako jest hýřilu snadnější státi se štědrým než lakomci, tak opravdovému odvážlivci je lehčí býti vpravdě hrdinným nežli zbabělci státi se opravdu hrdinským. A co se týče dobrodružství, věrte mi, pane

doně Diego, lépe je schválně je vyhledávati, než se jim vyhýbati, neboť posluchačům se více líbí: „Ten rytíř je slepě statečný a prudký“ než „ten rytíř jest bojácný a zbabělý“."

"Pravím, pane doně Quijote," řekl don Diego, "že vaše řeč i konání je v úplném souladu s rozumem a zdá se mi, že, kdyby se zákony a řády potulného rytířstva ztratily, byly by zachovány v prsou Vaší Milosti jako v knihovně nebo archivu; ale pospěšme si, neboť je již dosti pozdě, abychom přijeli do vsi do mého domu, kde si Vaše Milost odpočine od námahy ne-li tělesné, jistě duševní, která často i tělo zmáhá."

"Přijímám vaše pozvání jako důkaz přízně a milosti, pane doně Diego," odpověděl don Quijote. Pospíšili si a kolem druhé hodiny odpoledne dojeli do vsi a domu dona Diega, jehož don Quijote nazval rytířem Zeleného Pláště.

KAPITOLA XVIII.,

jak se dařilo donu Quijotovi v domě rytíře Zeleného pláště a jiné nezvyklé věd.

Don Quijote shledal dům dona Diega de Miranda prostranný, podobný venkovským domům; nade dveřmi byl kamenný a hrubě tesaný znak, na nádvoří pak byl sklep a v průjezde výklenek s množstvím džbánů z Tobosa, které mu připomněly změněnou a zakletou jeho Dulcineu; neвшímaje si nikoho z přítomných jen si povzdechl a řekl:

"Sladký přírody skvoste, k mému neštěstí vzniklí, sladký, veselý tvore, boží jež vůle řídí..."

ó, toboské džbány, které mi připomínáte sladký důvod mé hořkosti!"

Jeho zvolání zaslechl student-básník, syn dona Diega, který jim přicházel s matkou vstříc; matka i syn udiveni pozorovali podivné vzezření dona Quijota, který seskočil z Rocinanta a dvorně ji žádal, aby mu dovolila políbiti ruku, a don Diego pravil: "Uvítejte, paní, s náležitou laskavostí dona Quijota de la Mancha, nejodvážnějšího a nejmoudřejšího potulného rytíře." Paní jménem doña Cristina přijala jej velmi přívětivě a zdvořile a don Quijote uvedl se jí také mnohými hledanými a zdvořilými slovy. Seznámil se i se studentem, který z řeči dona Quijota soudil, že jest chytrý a učený.

Potom spisovatel probírá podrobně vše, co možno spatřiti v domě zámožného zemana; ale překladatel této historie vynechal vhodné podobné maličkosti, poněvadž nezapadají do rámce celého vyprávění, které klade hlavní důraz na pravdivost, a ne malicherné podrobnosti.

Uvedli dona Quijota do komnaty a tam mu Sancho sňal zbroj, takže don Quijote zůstal v kalhotách a kazajce z kamzičiny, pošpi-něné rzi zbroje; na krku měl neškrobený studentský límec bez krajek, boty měl hnědé a navoskované. Meč měl zavěšený na řemeni z tulení kůže přes rameno, neboť prý dlouhá léta trpěl ledvinovou nemocí. Přehodil přes sebe plášť z jemného hnědého sukna, umyl

si hlavu asi pěti či šesti konvemi vody (počet konví není přesně znám), ale voda byla stále jako syrovátka vinou nenasytného Sancha, který koupil ten nešťastný tvaroh. Vystrojen vešel don Quijote vznešeně a pansky do jiné komnaty, kde jej očekával student, aby jej zabavil, než připraví stůl; paní doña Cristina chtěla totiž důstojně uctíti vzácného hosta a ukázat, jak jej dovede pohostit.

Zatímco don Quijote odkládal zbroj, tázal se don Lorenzo (to bylo totiž jméno syna dona Diega) otce: "Pane, kdo jest onen rytíř? Já i matka užasli jsme nad jeho jménem, chováním a oblekem i názvem ‚potulný rytíř‘."

"Nevím, jak ti odpověděti, synu," řekl don Diego, "mohu jen říci, že se dopouští věci jako největší blázen a že jeho řeč jest zcela rozumná, pravý opak jeho skutků; mluv s ním a prozkoumej jeho znalosti a posuď, neboť jsi rozumný, je-li v něm více rozumu nebo bláznovství; já sám soudím, že jest spíše blázen než rozumný, abych přiznal pravdu."

Potom don Lorenzo odešel pobaviti dona Quijota, jak už řečeno, a mimo jiné řekl don Quijote donu Lorenzovi: "Otec Vaší Milosti, pan don Diego de Miranda, mě zpravil o vašem vzácném nadání a schopnostech i o tom, že jste velkým básníkem."

"Básníkem snad jSem," odpověděl don Lorenzo, "ale že bych byl velkým, o tom nemůže býti řeči; sice miluji poezii a dobré básníky, ale nemohu býti nazýván velkým, jak otec tvrdí."

"Ta skromnost se mi zamlouvá," řekl don Quijote, "neboť málokterý básník je tak skromný, aby o sobě pyšně nemyslel, že jest největším básníkem na světě."

"Každé pravidlo má svou výjimku," řekl don Lorenzo, "najde se snad přece básník, který o sobě tak nesmýšlí."

"Takových je málo," odpověděl don Quijote; "řekněte mi, Milosti, o čem nyní básníte. Váš otec mi řekl, že vás ty verše znepokojují stále a dají vám mnoho námahy. Je-li to nějaký básnický doprovod, rád bych jej slyšel, neboť jim také trochu rozumím; a jde-li o literární závody, hleďte, Milosti, získati druhou cenu, neboť první obyčejně dosáhne ten, kdo má buď příznivce nebo pochází ze vznešeného rodu, kdežto druhá se udílí spravedlivě; tím třetí cena stává se druhou a první třetí podle toho, jako při rozdělování cen na univerzitách. Ale přece vyznamenaný první cenou jest slavný."

"Až dosud mluví rozumně," řekl si don Lorenzo, "pokračujme tedy." Právil k němu: "Soudím, že Vaše Milost studovala. Které vědy jste poslouchal?"

"Vědu o potulném rytířství," odpověděl don Quijote, "která se vyrovná poezii, ba snad ji ještě o něco předčí."

"Neznám té vědy a neslyšel jsem o ní," řekl don Lorenzo. "Tato věda

obsahuje všechny nebo dobrou většinu věd ostatních, neboť ten, kdo ji studuje, má býti právníkem a znalcem všech zákonů, aby udílel každému, co mu patří; má být teologem a znáti správně a přesně základy učení křesťanského, které vyznává; má býti lékařem a vyznat se ve všech léčivých bylinách, aby je poznal v poušti a pustině, neboť potulný rytíř nemůže pro každou maličkost sháněti ranhojiče; má býti hvězdářem, aby určil podle hvězd přesně hodinu noční a díl světa, ve kterém se nalézá; a má býti dobrým matematikem, neboť toho potřebuje na každém kroku; nepřipomínám, že musí býti čestný a ctnostný, a co se týče maličností, říkám, že má plovati, jako prý plovál Nicolas-ryba či Nicolao-ryba; musí dovésti okovati a osedlati koně a dát mu uzdu; a abych opět uvedl vlastnosti důležitější, má býti věrný Pánubohu a své dámě, má býti čistý v myšlenkách a slovech i štědrý v skutcích, odvážný v činech, trpělivý v neštěstí, vlídný k nuzným a má hlásati pravdu, třebaš platil svým životem. Ze všech těchto dílů záleží skutečný potulný rytíř a z toho vidí Vaše Milost, pane doně Lorenzo, jaká je to věda, ona věda o potulném rytířství a možno-li ji srovnávati s nejdůležitějšími vědami, kterým učí na školách."

„Je-li tomu skutečně tak," řekl don Lorenzo, "tvrdím, že tato věda předčí všechny." Jak to myslíte, je-li tomu tak?" tázal se don Quijote. "Nevěřím, že by byli kdy a zvláště dnes potulní rytíři s těmi vlastnostmi." Již mnohokrát jsem řekl," odpověděl don Quijote, "a zase říkám, že většina lidí má za to, že nebylo potulných rytířů, a poněvadž vím, nedokáže-li jim nebe samotné pravdu, že bych se já o to marně pokoušel - neboť mám o tom již zkušenost - nebudu se nyní namáhati, abych Vaší Milosti vyvrátil její i mnoha jiných omyl, ale požádám nebe, aby vás poučilo a přesvědčilo, že potulní rytíři byli velmi užiteční v dávných dobách i jak by byli užiteční nyní; teď ovšem zvítězila vinou hříchu spíše lenost, zahálka, obžerství a neřest."

"Host chytře vyvázl," řekl si don Lorenzo, "je to přece podivný člověk a já bych byl bídným hlupákem, kdybych o tom nebyl přesvědčen."

Rozhovor skončili, neboť je zavolali k obědu. Don Diego tázal se syna, co si myslí o hlavě hostově, a syn odpověděl: "Z jeho bláznovství ho nevyлéčí ani všichni lékaři a pravdiví spisovatelé světa; je to úplný blázen, ale má mnoho jasných chvilék." Oběd se úplně vyrovnal těm, o nichž don Diego řekl, že je strojí pro hosty: byl skutečně čistý, chutný a hojný. Donu Quijotovi se nejvíce líbilo ticho domu, který připomínal kartuziánský klášter.

Po obědě, jakmile poděkovali Bohu a umyli si ruce, požádal vřele don Quijote dona Lorenza, aby přednesl verše pro literární závody. Don Lorenzo řekl: "Abych nepřipomínal básníka, který odmítá, když ho žádají, aby přednášel, a sype to ze sebe, když se ho nikdo neprosí, řeknu svoji glosu, kterou se nedožaduji žádné ceny, ale kterou jsem chtěl zbystřiti pouze svůj rozum."

"Můj přítel, moudrý muž," poznamenal don Quijote, "nedoporučoval psáti glosy k veršům, neboť prý nemohou přesně souviseti s textem a často, ba obvykle, se minou úplně s cílem i smyslem toho, co mají glosovati; zákony glos jsou mimoto příliš přísné, nedovolují otázek, dlouhých úvodů, tvoření substantiv ze sloves ani záměny smyslu a vůbec jsou spisovatelé glos vázáni ještě jinými přesnými pravidly, jak Vaše Milost jistě ví."

"Skutečně, pane doně Quijote," pravil don Lorenzo, "rád bych vás někdy uvedl do rozpaků, ale uklouznete vždy jako úhoř."

"Nechápu," odpověděl don Quijote, "co tím Vaše Milost míní, tvrdíc, že vždy uklouznu."

"Řeknu vám to," pravil don Lorenzo, "ale nyní prosím, Milosti, vyslechněte moji glosu a nejprve glosované verše:

Kdyby má minulost navrátila se, na jiné věru bych nečekal, než abych zrakem svým uhlídal, .
co osud mi chystá v budoucím čase.

GLOSA.

Poněvadž štěstí světa vratké,
i já jsem v krátké ztratil době
vše, co mi bylo kdysi sladké,
své nelítostné díky sudbě.

Po léta osudu se kořím,
po léta klečím mu u nohou;
Osude, smiluj se! Já věřím:
polevit strasti mé nemohou,
leč kdyby minulost navrátila se.

Jiného nechci já blaženství, po jiném netoužím já jmění, na jiné nežárlím vítězství, v jiném
nevidím povýšení,

leč v štěstí, kteréš poznat mi dal.

Osude, bolest svou bych snesl,

utlumil všechn duše své žal,
nad ohněm trýzně bych nehlesl.
Na jiné věru bych nečekal.
Nemožné ovšem žádám věci,
neboť na světě moci není,
která by nazpět zase téci
přiměla čas, padlý v zapomnění.
Hodiny letí, běží a jdou,
bláznivé myslit je na návrat;
blazeuje, kdo by chtěl řečí svou
zadržet prchavý jejich řad:
kéž bych je zrakem svým uhlídal.

Zítí v jich kole zčarovaném, doufat hned a hned se zase bát? Vžití, žitím neprávem zvaném, vítán je milenci smrti chlad. Já též bych nelekal se smrti, tajemný hlas však mluví ve mně a ránu zdržuje, co drtí, bázně hlas; tím mi hrozí temně, co osud chystá mi v budoucím čase."

Jakmile skončil, uchopil don Quijote, povstav, pravici dona Lo-renza a zvolal hlasitě, že téměř křičel: "Při vznešeném nebi, šlechtný mladíku, jste největším básníkem světa a jste hoden, aby vás ověnčili ne na Cypru, ani v Gaetě, jak řekl básník, jemuž at' Bůh odpustí, ale v Akademii v Athénách, kdyby dnes ještě byla, nebo v Paříži, Bologni a Salamance. Soudce, kteří vám neudělí první cenu, at' zničí Foibos svými šípy a Múzy at' nikdy nevkročí do jejich domů. Předneste mi, pane, chcete-li, nějakou větší báseň, neboť bych chtěl poznati úplně vaše skvělé nadání."

Je jistě zajímavé, že don Lorenzo byl potěšen chválou dona Qui-jota, přestože jej považoval za blázna. - Ó moci pochlebenství, kam až saháš a co všechno pojme tvoje moc! Tuto pravdu dokázal don Lorenzo, neboť na přání dona Quijota přednesl tuto znělku o Pyra-movi a Thisbe:

"Zdí otvor prorazila mladá kráska a prsa Pyramova láskou jala; Bůh Amor rodný ostrov zanechal a jde se přesvědčit, co zmohla láska.

Zde ticho vládne, neboť neosmělí se hlásek projít úzkou štěrbinou; však duše se tu k sobě přivínou, vždyť láska nemožnosti konat velí.

Touha ji zavedla; odvážná dívka jde vstříc stínů, mrtvých chladné říši. To osud rozkázal a člověk darmo lká. Oba milence tak, divný osude! zabíjí, kryje, k životu zas křísí zároveň meč, hrob, vzpomínka básníka.

Don Quijote vyslechnuv tu znělku řekl donu Lorenzovi: "Díky Bohu, že jsem v nesmírném množství planých básníků našel jednoho opravdového, kterým jest Vaše Milost, můj pane, neboť tak soudím z dokonalosti této znělky."

- Celé čtyři dni byl don Quijote hostem dona Diega a potom prosil za dovolení, aby mohl odejít, vzdávaje mu dík za laskavé pohoštění; myslil, že není vhodné, aby potulný rytíř žil delší dobu v nečinnosti a požitcích, a chtěl opět hledati podle povinnosti dobrodružství, v této krajině prý velmi četná, kterými by si ukrátil čas, než nastane den sedání v Zaragoze, kam míří. Chtěl nejprve prozkoumati jeskyni Montesínovu, známou z podivných vypravování, a hlavně v ní odkrýt pravé prameny sedmi jezírek, zvaných Ruideřiných. Don Diego i jeho syn souhlasili s jeho počestným plánem a žádali jej, aby si vzal z jejich majetku vše, čeho potřebuje; oni sami že mu přispějí, čím budou moci, jak to vyžaduje jeho rod i jeho čestné povolání.

Pak nastal den rozloučení, který byl radostně očekáván donem Quijotem, ale smutně Sanchem, kterému se v hojnosti domácnosti dona Diega notně líbilo; netoužil po hladu v pustinách a lesích, kde často nuzoval s prázdným tlumokem. Proto napěchoval dumok vším, co měl za nejnütnější.

Při loučení řekl don Quijote donu Lorenzovi: "Nepamatuji se, řekl-li jsem už Vaší Milosti, a řekl-li jsem, opakuji, že, chce-li Vaše Milost bez námahy a dlouhých bloudění a přece jistě dosáhnouti ne-

schůdného vrcholu chrámu slávy, musí opustit úzkou stezku poezie a dáti se na užší cestu potulného rytířství, která vás může lehce udělati císařem." Touto radou podal don Quijote poslední důkaz svého bláznovství, který ještě zvětšil, řka: Jen Bůh tuší, jak rád bych pana dona Lorenza vzal s sebou a naučil jej odpouštěti poraženým a vítěziti nad pyšnými, což jsou hlavní ctnosti potulného rytířstva; ale v tom mi brání jeho mládí a krásné jeho cíle, stačí tedy, upozorním-li Vaši Milost, oddá-li se poezii, že je nutno, abyste spoléhal spíše na cizí úsudek než vlastní, neboť všem rodičům vlastní děti jsou nejkrásnější a při duševních dětech tento omyl platí dvojnásob."

Otec a syn divili se opět jeho popletené řeči brzo rozumné, brzo bláznivé i vytrvalosti, s jakou ve všem spatřoval jen nešťastná dobrodružství, vrchol svých snah. Zdvořile si nabídli znovu svoji pomoc a don Quijote a Sancho Panza poručivše se paní hradu vydali se na cestu, první na Rocinantu, druhý na oslu.

KAPITOLA XIX.

o příběhu zamilovaného pastýře a o jiných opravdu pěkných příhodách.

Don Quijote ještě nedaleko vsi dona Diega potkal dva muže, duchovní nebo studenty, a dva venkovany jedoucí na čtyřech oslech. Jeden ze studentů vzal s sebou v ranečku ze zeleného plátna něco bílého prádla a dva páry vlněných punčoch, druhý měl pouze dva nové kordy na šerm s koženými váčky na špičce. Venkované vezli různé věci, svědčící, že jedou z nákupu z velkého města domů do vsi; studenti i venkované se podivili donu Quijotovi jako každý, kdo jej spatřil, a toužili seznámiti se s mužem, tak se lišícím od ostatních. Don Quijote je pozdravil a seznav, že mají společnou cestu, nabídl se jim za společníka, proseje, aby jeli volněji, neboť jejich osli vykračovali si bystřeji než jeho kůň. A aby je získal, řekl jim, že je

potulný rytíř, který všude vyhledává ve světě dobrodružství, a pověděl jim, že se jmenuje don Quijote de la Mancha a že je zván Lví rytíř.

To vše připadalo vesničanům, jako by hovořil řecky nebo turecky, ale studenti ihned uhodli, že je don Quijote trochu pomatený; přesto však se mu obdivovali a jeden z nich řekl: "Nemáte-li určitého cíle, pane rytíři (ti, kdož se vydávají za dobrodružstvím, jej obyčejně nemají), pojed'te s námi, Milosti, a spatříte nejkrásnější a nejbohatší svatbu, jaká se kdy slavila v Manche a v okolí." Don Quijote se otázal, bude-li to svatba nějakého velmože, když ji tak velebí. "Ne," odpověděl student, "bude to svatba jen sedláka se selkou, on jest však nejbohatší v celém zdejší okolí a ona krásná, že krásnější není k nalezení. Přípravy k svatbě, která se má konati na lučině u vsi, ze které pochází nevěsta, nazývaná krásnou Quiterií, jsou velkolepé; ženich se jmenuje Camacho; nevěstě je osmnáct let a ženichovi dvaadvacet. Oba jsou pro sebe jako stvoření, ačkoliv někteří pomlouvači tvrdí, že rod krásné Quiterie je vznešenější než rod Camachův; dnes ovšem na tom málo záleží, poněvadž bohatství znamená nejvíce. Camacho je opravdu štědrý, dal vybudovati loubí nad celou loukou, takže slunce stěží se prodere, chce-li se podívati na trávu, kterou je louka pokryta. Bude se tam tančiti s meči i drobnými rolníčkami, neboť v jeho vsi takové tance znají. O dupáku se nezmiňují,

neboť jich k němu nazval až Pánbůh brání; avšak žádná z těch věcí, o kterých jsem vyprávěl, nebude na svatbě tak důležitá jako to, co při nich podnikne odmítnutý Basilio. Je to mladý pastýř z téže vsi co Quiteria a má dům vedle domu rodičů Quiteriiných; toho využil Amor, aby obnovil zapomenutou lásku Pyrama a Thisby, neboť Basilio se zamiloval do Quiterie ještě jako útlé dítě a ona splácela jeho touhu počestnou laskavostí, takže si celá ves vesele vyprávěla o lásce dětí Basilia a Quiterie. Když dorostli, otec Quiteriin zakázal Basiliovi obvyklé návštěvy v svém domě a aby se zbavil ustavičného hlídání, rozhodl se provdati svoji dceru za bohatého Camacha; Basiliovi ji dáti nechtěl, neboť štěstí mu nebylo tak příznivo jako příroda. Při- znávám bez závidy, že je to nejvtipnější chlapec, jakého znám, metá skvěle tyčí, znamenitě zápasí a hraje v míč, běhá jako kamzíček, skáče lépe než koza, koulí kuželky, jako by čaroval, zpívá jako skřivan, hraje na kytaru, že téměř mluví, a především výborně zná šerm."

"Pro tuto jedinou přednost," poznamenal don Quijote, "by ten mladík měl dostati za ženu nejen krásnou Quiterii, ale samu královnu Ginevru, kdyby ještě žila, přes odpor Lanzarota a všech jiných, kteří by mu bránili."

"To by měla slyšet moje žena," řekl Sancho Panza pozorně naslouchající, "neboť ona tvrdí, že si každý má vzít jen sobě rovnou, a zastává přísloví: ‚Vrána k vráně sedá‘. Přál bych si, aby si ten milý Basilio, který se mi líbí, vzal tu paní Quiterii, aby se potěšili a měli dobře ti, kteří nepřejí sňatku milenců" (toto myslil ovšem naopak). "Kdyby se mohli vzít všichni, kdo se mají rádi," řekl don Quijote, "přestalo by právo rodičů rozhodovati o sňatku svých dětí; potom by si dcery zvolily za manžela třeba sluhu svého otce, nebo nafoukaného a nastrojeného mladíčka z ulice a možná i ničemného rváče, neboť láska zaslepuje rozvahu, které je nutně třeba při změně stavu; ve stavu manželském je velké nebezpečí, že se zmýlíme, a je třeba velké opatrnosti a ochrany boží, abychom se nezklamali. Chce-li se někdo vydati na dlouhou cestu a je rozumný, najde si nějakého řádného a příjemného společníka, který by jej doprovázel; proč nemá totéž učiniti člověk, který má celý svůj život až do smrti trávit s druhým, zvláště když jej má tento provázeti na lože, za stůl a všude, jako žena činí? Žena není zbožím, které je možno koupiti, vrátiti, prodati nebo vyměnit, ale bytostí neodlučitelnou až do konce života; jest smyčkou, která se stane gordickým uzlem, vlo-íš-li si ji na krk, a ten není možno rozvázati jinak leč smrtí. O tomto tématě bych mohl hovořiti déle, ale zdržuje mě zvědavost na další osudy Basiliovy, může-li nám je pan licenciát vylíčiti."

Student, bakalář či licenciát, jak jej nazýval don Quijote, odpověděl: "Nevím více o něm, nežli že od oné chvíle, kdy se dozvěděl o svatbě krásné Quiterie s bohatým Camachem, nikdo ho nespátřil usmáti se nebo rozumně promluvit; stále je zadumán, smuten, rozmlouvá sám se sebou, patrně se pomátl; jí velmi málo, pouze ovoce, a spí-li vůbec, tak v polích na zemi jako divoké zvíře; časem vzhledne k obloze nebo tupě se zadívá najedno místo, takže připomíná sochu v šatu, kterým vítr pohazuje.-Jeho hluboká láska jest zřejmá a strachujeme se, že manželský slib krásné Quiterie bude jeho smrtí."

"Bůh to zařídí," řekl Sancho, "neboť raní-li, tak také vyléčí a nikdo nemůže říci, co se zítra stane; je to ještě hezkých pár hodin a mnohdy za jedinou chvílku spadne i chalupa; často jsem viděl, že přšelo a zároveň svítilo slunce, a mnohý večer klidně usne a ráno se už neprobudí. Řekněte mi, může se někdo chlubit, že zarazil hřebík do kola osudu? Ne, a mezi ,ano' a ,ne' ženy neodvážil bych se položit ani špičku špendlíku, že by se tam nevešel. Jestli Quiterie miluje Basilia celým svým srdcem, má celý pytel naděje, neboť láska prý se dívá brýlemi, že jimi vidí zlato místo mědi, bohatství místo chudoby a perly namísto blikavých očí."

"Ať tě čert vezme, Sancho, přestaň již!" zvolal don Quijote. Jak začneš s příslovími a rčeními, nedočká se nikdo konce, leda Jidáš, který tě vezme. Řekni mi, hlupče, jak ty můžeš mluvit o hřebu, kolu ajiném?"

"Inu, když mne nechápete," odpověděl Sancho, "nedivím se, že pokládáte moji řeč za nesmysl, ale to nevadí, já si rozumím a vím, že jsem neřekl nic hloupého; to jen Vaše Milost, můj pane, klystýruje moje hovory a činy."

"Kritizuje je správně," podotkl don Quijote, "a ne klystýruje, ty hanobiteli řeči, aby ti jazyk zdřevěněl!"

"Nezlobte se, Milosti," řekl Sancho, "víte dobře, že jsem nežil v hlavním městě a nestudoval v Salamance, abych poznal, pletu-li slova ve své řeči. Bůh je mým svědkem, že nemůžete žádati, aby Sayagan hovořil jako Toled'an, a jistě jsou i Toled'ané, kteří mluví až hanba poslouchat."

"Ano," přisvědčil licenciát, "neboť nemohou ti, kteří vyrůstali vjíř-chárně a na Zodocoveru, mluvit vybraně jako ti, kteří tráví celé dny v chodbách hlavního chrámu, a přece jsou všichni Toled'ané. Ryzím, čistým a ozdobným jazykem mluví vzdělaní dvořané, i když jsou třeba z Majalahondy; zdůrazňují vzdělání, neboť jich jest málo a základem správné mluvy je vzdělání, zvláště pojí-li se k němu i cvik. Já, pánové, studoval jsem církevní právo v Salamance a jsem trochu hrd, že se dovedu vyjadřovati jasně, správně a vybraně."

"Kdybyste si více byl hleděl cvičení jazyka než cvičení v šermu," řekl druhý student, "mohl jste býti prvním žákem a nemusil jste dopadnout nejhůře ze všech."

"Mýlíte se, bakaláři," odpověděl licenciát, "odsuzujete-li cvičení v šermu jako zbytečnost."

"Nemýlím se," řekl Corchuelo, "jsem o tom naopak pevně přesvědčen a dovolte, abych vám to názorně dokázal: kordy s sebou máte, místa je zde dost a já mám náležitou sílu a prudkost a odvahy dost, abych vás přesvědčil, že mám pravdu. Můžete sesednout a užít svých nacvičených kroků, výpadů a bodů a já věřím, že svou přirozenou, nenaučenou obratností vám zahraju, až uslyšíte andělíčky zpívat; ve svou obratnost věřím, neboť žádný člověk na světě mne dosud nepřinutil k útěku a není na zemi takového, abych před ním ustoupil."

"O útěku nemluví," řekl licenciát, "ale je zcela možné, že by vám vykopali hrob na tom místě, kde byste se se mnou utkal; tím chci říci, že by vás zničil můj výcvik, který přehlížíte."

"To se ihned uvidí," zvolal Corchuelo, seskočil z osla a uchopil vztekle jeden kord, který vezl licenciát na svém dobytčeti.

"Tak to nepůjde," řekl ihned don Quijote, "budu řídit zápas a rozhodovati o tom, co často zůstává nerozřešeno." Sestoupil s Ro-cinanta, uchopil kopí a stanul uprostřed cesty v tom okamžiku, kdy již licenciát vybranými pohyby a kroky zaútočil na Corchuela, který se na něho střemhlav vrhal, probodávaje ho, jak se říká, očima. Oba sedláci, kteří zůstali na oslech, byli diváky této smrtelné tragédie.

Corchuelo sekal, bodal, mlátil, odrážel a mával kordem prudčeji než krupobití. Bránil se jako podrážděný lev, ale licenciát mu vrazil k ústům váček na hrotu svého kordu, aby jej políbil jako svaté ostatky, a to jeho vztek ochladilo. Vůbec, licenciát zasáhl kordem všechny knoflíky jeho krátkého kabátu, rozsekal mu šaty, že mu visely jako polypova ramena, dvakrát mu shodil klobouk a podráždil jej tak, že rozrušen chopil kord za jílec a odhodil jej skoro na tři míle, jak prohlásil jeden z přítomných venkovanů, povoláním soudní písař, který mu pro kord doběhl; to byl dostatečný důkaz, že skutečně cvik vítězí nad silou.

Corchuelo znaven usedl a Sancho k němu přišel a pravil: "Skutečně, pane bakaláři, uposlechněte mne a podruhé se nepouštějte v zápas kordy, ale v zápas pěstí nebo házejte tyčí, protože na to spíše se hodíte mládím i silou. Skuteční mistři šermu prý trefí hrotem kordu i do jehelního ouška." Jsem potěšen," řekl Corchuelo, "že jsem svou porážkou zchytil a poznal pravdu, jež mi byla neznáma." Potom vstal a objal licenciáta a byli přáteli jako dříve.

Písař, který šel pro meč, se pro ně příliš loudal, a poněvadž chtěli včas dostihnouti do vsi Quiteriiny, odkud byli, jeli dále. Cestou je licenciát poučoval o přednostech kordu slovy tak přesvědčivými a tak promyšlenými důvody, že přesvědčil všechny o výbornosti toho umění, a i Corchuelo se vzdal své zaujatosti.

Než dojeli do vsi, setmělo se, ale obloha nad vsí se jim zdálajakoby poseta nesčíslnými hvězdami. Zaslechli také různé zvuky nástrojů jako fléten, tamburín, harf, dud, bubínků a zvonců; když se přiblížili, zpozorovali bránu, postavenou u vchodu do vsi, ozdobenou lampičkami, kterými vítr tiše vanoucí ani nepohnul, neboť neměl síly, aby šelestil listím stromů.

Hudebníci bavili svatebčany, procházející se na tom příjemném místě ve skupinách: mnozí tančili, jiní zpívali, jiní hráli na různé ná: stroje. Zdálo se, že celá ta lučina hostí plesající radost a tančící blaho. Mnozí jiní stavěli lešení, ze kterých by mohli pohodlně přihlížeti představení a tancům, které se připravovaly na místě, kde se měla slaviti den nato svatba bohatého Camacha a pohřeb Basiliův.

Don Quijote odmítl jeti do vsi, ač jej bakalář i sedlák žádali; za důvod dal jim, že potulní rytíři nocují raději v polích a lesích než v osadách a třebas pod zlatými střechami; poodjel tedy z cesty, ač Sancho jeho rozhodnutí přijal mrzutě, vzpomínaje na bohaté pohoštění v zámku či domě dona Diega.

KAPITOLA XX.,

kde se vypráví o svatbě bohatého Camacha a o příběhu chudého Basilia.

Sotva jasná jitřenka dovolila zářícímu Phoebovi, aby osušil svými horkými paprsky vodní perly na jejích zlatých vlasech, don Quijote čile vstal a zavolal zbrojnoše Sancha, který dosud chrápal. Zpozorovav to don Quijote řekl, dříve než jej vzbudil: "Šťastnější nade všechny lidi, žijící na světě; nezávidíš, není ti záviděno a spíš klidně, kouzelníci tě nestíhají a nestraší tě kouzla! Spi, pravím znovu a opakuji tisíckrát, neboť ti nevadí v spánku žárlivost tvé dámy, ani tě nepro-bouzejí myšlenky na splacení dluhů, netrápí tě pomýšlení, co budeš zítra jísti ty i tvoje hladná rodina, ani tě nezneklidňuje ctižádost ani netýrá lichý světský přepych, neboť tvé touhy končí starostmi o tvého osla, kdežto péči o sebe jsi ponechal mně. To jest starost a tíha daná přírodou i zvyklostí všem pánům. Sluha spí, zatímco pán bdí a přemýšlí o jeho blahu a o tom, jak mu službu zpříjemnit. Když nebe je z kovu a odpírá nutné zemi vláhy, netrápí to sluhu, ale pána, který musí živiti sluhu, i když je hlad a neúroda, poněvadž sluha mu sloužil, když byl dostatek a hojnost."

Sancho neodpovídal, neboť spal a nebyl by se tak záhy vzbudil, ale vyrušil jej don Quijote násadou kopí. Rozespalý a líný rozhlédl se na všechny strany a řekl: "Zdá se mi, že cítím vanout od té uvité brány vůni smažící se slaniny, a ne kmínu a tymiánu; a svatba, která začíná touto vůní, není asi chudá, na mou věru."

"Nemluv, ty žroute," řekl don Quijote, "a pojd', podíváme se spolu na svatbu, abychom viděli, co bude dělati odmítnutý Basilio."

"To je mi jedno," odvětil Sancho, "neboť, kdyby nebyl chudák, slavil by svatbu s Quiterií on. To by bylo pěkné, bez peněz a chtít se ženiti slavně! Věřu, pane, myslím, že chudák má být spokojen s tím, co má, a nemá chtít, aby mu slunce zářilo i o půlnoci. Vsadil bych svou pravou ruku, že Camacho může zahrabati Basilia do stříbrňáků a v tom případě by Quiteria hodně prohloupila, kdyby odmítla šperky a skvosty Camachovy a provdala se za házení tyčí a šerm Basi-liův. Za zdařilé mrštění tyčí nebo šermování nedostane člověk v hospodě ani čtvrtku vína. Umění a nadání, které nic nevynášejí, patří

hraběti z Nemanic; když má tyto vlastnosti někdo, kdo má také hodně peněz, to už neříkám ovšem nic. Dům řádný možno vybudovat jen na řádném základě, a tím jsou, jak myslím, nejlepší peníze."

"Proboha, Sancho," řekl don Quijote, "přestaň už jednou, vždyť kdyby ti člověk dovolil říci vše, co pokaždé chceš, nezbylo by ti času ani k jídlu ani spaní, neboť bys ustavičně jen žvanil."

"Kdyby Vaše Milost neměla děravou paměť," odpověděl Sancho, "připomněla by si podmínky naší úmluvy, než jsme opustili domov; slíbila, že mi dovolí říkat, co budu chtít, jen když to nebude proti příteli a k újmě Vaší Milosti, a myslím, že jsem se proti této podmínce ještě nepro-hřešil."

"Nepamatuji se, Sancho, na to," řekl don Quijote; "a i když jsme to tak smluvili, mlč už a pojd', neboť nástroje, které jsme zaslechli včera večer, zase znějí vesele údolím; svatba patrně bude slavena za ranního chládku, a ne v odpoledním horku."

Sancho vyplnil pánův rozkaz, osedlal Rocinanta, položil sedlo na osla a oba vsedše do sedel zvolna vjeli pod loubí. Sancho nejprve spatřil mladého býka, připevněného na rožeň z jilmu, a

pekoucího se na ohni, pro který porazili dost velký lesík; kolem ohně stálo šest hrnců, ne obyčejných, ale podobných kádím, z nichž byla v každé spousta masa, ba celí skopci a vypadali jako holoubata; na stromech bylo rozvěšeno nekonečné množství stažených zajíců, oškubaných slepic, i rozmanitá zvěř a ptáci, aby je vzduch ochladil. Bylo tam více než šedesát měchů, aspoň po třiceti litrech, jak Sancho spočetl, a naplněných jemným vínem, jak se ukázalo. Bílý chléb byl nakupen na hromady jako obilí na sýpce, sýr připomínal zdi cihel, ve dvou ko-tlech oleje, větších než barvířské, smažilo se pečivo, které, usmažené, nabírali dvěma lopatami a ponořovali je vedle v druhém kotli do medu. Kuchařky a kuchaři, jichž bylo asi padesát, vedli si čistě, obratně a vesele. Vyplnili břicho býka dvanácti jemnými selaty, aby mu zlepšila uvnitř chuť a dodala křehkosti; různé koření, připravené ve velké truhle, kupovali snad na centy, ne na kila. Celá svatba i přípravy byly zkrátka venkovské, ale tak bohaté, že by jimi bylo lze nasytití celé vojsko.

Sancha, který vše dobře pozoroval, všechno zajímalo a nic mu neušlo. Měl nejprve chuť na hrnce masa, z nichž by byl s radostí přijal řádnou porci, potom na víno a konečně na pečivo v pánvi, možno-li nazývati pánvemi veliké kódy; a poněvadž se nemohl přemoci, přiblížil se k jednomu čilému kuchtíkovi, žádaje ho zdvořile a vybraně, aby mu dovolil namočit si do těch hrnců kousek chleba. Kuchař na to: "Bratře, dnes zde nesmí nikdo míti hlad, díky štědrému Camachovi; sežeňte si někde sběračku a naberte si slepici nebo dvě, a ať vám svědčí."

"Nevidím žádnou," odpověděl Sancho. "Bože, jak jste neobratný a nesmělý," řekl kuchař. Přitom uchopil pánev a vytáhl jí tři slepice z kotle a dvě husy a pravil Sanchovi: "Pojezte, přáteli, k snídani tuto drobnost, než nastane oběd."

"Nevím, kam to mám dát," řekl Sancho. "Tak si vezměte celou pánev," odpověděl kuchař, "tím se bohatství a radost Camachova nezmenší."

Don Quijote zatím pozoroval na druhé straně loubí dvanáct sedláků na krásných kobylách ve skvělých a bohatých postrojích s rolničkami na prsou koní, kteří objeli ve svátečním kroji mnohokrát louku s veselým křikem a voláním: "Ať žijí Camacho a Quiteria! On je tak bohatý jako ona krásná a ona je nejkrásnější na zemi." Don Quijote slyše to řekl si: Je zřejmo, že ti lidé nespátřili jaktěživi Dul-cineu z Tobosa, jinak by tak ukvapeně nevychvalovali Quiteriu."

Potom začali přicházeti pod loubí různí tanečníci a mezi jinými i tanečníci s meči; bylo to čtyřiadvacet hezkých a jarých mladíků, oděných jemným bílým plátnem a na hlavách měli pestré šátky. Jeden z jezdců otázal se jejich vůdce, statného to hocha, zdali se někdo z tanečníků nezranil. "Dosud nikdo, chvála Bohu, všichni jsou zdraví." Potom začal tančiti s ostatními tak svižně a dovedně, že don Quijote, který už viděl různé tance, byl tímto nadšen nade všechny. Líbily se mu také tančící mladičké a krásné dívčinky, jimž nebylo jistě míň než čtrnáct a více než osmnácte let; všechny měly zelené šaty; rusé vlasy, spletené i rozpuštěné, mohly se rovnati vlasu slunce a v nich měly zapleteny věnce z jasmínu, růží, chudobek a kozího listu. Vedl je ctihodný stařec a stará dáma, ale oba byli obratnější než bylo lze očekávati od jejich stáří. Tanec doprovázely zámořské dudy a dívky, jejichž obličejové svědčily o ctnosti a jejichž nožky jen hrály, tančily nejpůvabněji na světě.

Pak přišel na řadu nový tanec, a to tanec provázený recitací. Osm rusalek bylo rozděleno na dvě skupiny; jedné velel Cupido s křídly, lukem, toulcem a šípy a druhé Bohatství, oděné do pestrého hedvábí a zlata. Rusalky, které vedl Cupido, měly na zádech připevněny bílé pergamenové lístky a na nich svá jména: první Poezie, druhá Moudrost, třetí Ctnost, čtvrtá Statečnost. Jména rusalek krácejících za Bohatstvím byla rovněž označena: Štědrost slula

první, Odměna druhá, Poklad třetí, Klidný majetek čtvrtá. Před nimi, tažen čtyřmi divochy, okrášlenými břečťanem a zeleně obarveným konopím, jel dřevěný hrad a divoši vypadali tak přirozeně, že měl Sancho bezmála strach. V čele hradu i na čtyřech zdech stálo: Tvrz cudnosti.

Doprovázeli je čilí bubeníci a flétnisté. Nejprve zatančil Cupido dvakrát dokola, potom vystřelil šíp na dívku na cimbuří tvrze a zvolal:

"Bůh jsem mocný, jehož zdání zemí hýbe, moře řídí, větrů vodí tiché vání, v lůně země jasně vidí běsů pekla děsné klání.

Nebezpečí pro mne není. Co se mi jen zachce, mohu. Nemožné pro lidské dění skutkem je, kam vložím nohu. Svět dle vůle mé se mění."

Skončil básničku, vystřelil šíp k zámku a odešel na místo. Pak se objevilo Bohatství, dvakrát zatančilo, a když bubny umlkly, pravilo:

" Víc než láska jistě zmohu. Je to láska, jež mě vodí.

Z nejsilnějšího jsem rodu, jenž zemi, nebi vévodí

všem přeznámého původu.

Bohatství jsem, při kterém že jednati neumějí lidé, není velkým divem. Jaké jsem, se ti věnuji na věky až věků, amen."

Bohatství odešlo a předstoupila Poezie, která nejprv zatančila jako ostatní, pak upřela oči na zámeckou slečnu a řekla:

"Myšlenkami nejsladšími oděna tvé duše krása, vznešenými, důvtipnými, jestliže v mých verších jása tisícero znělkami.

Není-li snad žádostí mou tvoje pýcha uražena, přede tlupou závistivou písni bude povznesena v slávu, výši nadhvězdnu."

Poezie ustoupila a ze strany Bohatství předstoupila Štědrost a po-tančivši řekla:

"Lide'zvu vždy štědrostí dar, jenž jako vyhýbá se hříchu marnotratnosti, stejně pilně vystříhá se zdání vlažné milosti.

Dnes však chci slout marnotratnou, bych tě uctila po právu; ač chybou je, tož přece ctnou, znakem milostného mravu, darem jevit lásku svou. "

Všechny osoby obou skupin vystoupily, zatančily a přednesly svoje básně, některá vybrané, jiná směšné; don Quijote zapamatoval si ale, ač měl paměť dobrou, jenom ty, které jsme zaznamenali; potom se všechny proplétaly a splétaly půvabně a lehce v řadách, a kdykoliv se Amor přiblížil k tvrzi, vystřelil na ni šíp a Bohatství vrhalo do ní pozlacené koule. Za notnou chvíli tance Bohatství vyndalo veliký měšec z kůže španělské kočky naplněný penězi, jak se zdálo, a vhodilo jej do tvrze. Úderem prolomily se zdi, skácely se a dívka zůstala bez ochrany. Bohatství a jeho četa přiběhli a připravovali se, hodivše jí na hrdlo zlatý řetěz, že ji zajmou a

unesou; jakmile to však shlédli Amor a jeho družina, chystali se jim zabránit a při celém tom představení tančili a chodili podle rytmu za zvuků bubínku. Divoši je utišili, rychle zbudovali zdi tvrže, dívka se do ní opět skryla a celé představení skončilo k všeobecné spokojenosti publika.

Don Quijote se otázal jedné z rusalek, kdo jim celou hru sestavil a navrhl. Řekla mu, že kněz z jejich vsi, který je velmi nadaný pro podobné věci. "Vsadil bych se," pravil don Quijote, "že ten bakalář nebo obročník přeje více Camachovi než Basiliovi a že skládá lepší satiry než nešpory. Případně upozornil v té taneční hře na přednosti Basiliovy a bohatství Camachovo."

Sancho zaslechnuv jeho řeč řekl: "Kdo má, ten má, a já jsem při Camachovi." Don Quijote na to: Je zřejmo, Sancho, že jsi sedlák a voláš slávu tomu, kdo pochodil."

"Nevím, jaký jsem," odpověděl Sancho, "ale je jisto, že bych z hrnců Basiliových nedostal tak krásnou maličkost, jako jsem dostal z hrnce Camachova." Pochlubil se pávní plnou hus a slepic, uchopil jednu a vesele a s chutí se do ní pustil a řekl: "Za vlastnosti Basiliovy nedám ani troník, neboť člověk je tolik, kolik má, a tolik má, kolik je. Moje babička říkala, že na světě jsou dva druhy lidí, jeden říká ‚mám‘ a druhý ‚nemám‘ a sama říkala ‚mám‘; a za naší doby více znamená ten, který má, než ten, který mnoho ví, a také osel se zlatým řemenem vyhlíží lépe než kůň se sedlem; a proto znovu opakují, že jsem větším přítelem Camacha, v jehož hrncích je plno maličností husích, slepicích a zaječích, než Basilia, v jehož hrncích je, má-li vůbec jaké, jen samá břechka."

Již jsi ukončil tu svou řeč, Sancho?" otázal se don Quijote. "Musím ukončit," odpověděl Sancho, "neboť, jak se mi zdá, Vaší Milosti se to nelíbí, jinak bych dovedl řečnit třeba tři dni."

"Dej Bůh, Sancho," řekl don Quijote, "abych tě uhlídal němým, než umru."

"Podle toho, jak žijeme," řekl Sancho, "natáhnu dříve já než Vaše Milost a pak snad budu němý a nepromluvíím do konce světa nebo aspoň do soudného dne."

"I kdyby tomu tak bylo, Sancho," řekl don Quijote, "tvoje mlčení nedá nikdy dohromady, co dají tvé řeči, které jsi už namluvil, které mluvíš a ještě do konce svého života namluvíš; ostatně přirozeně, že zemru dříve než ty, a pak tě nespátřím asi nikdy němého, neboť hovoříš, i když piješ nebo spíš, to mi věř."

"Na mou duši, pane," řekl Sancho, "té zubaté nelze důvěřovat, zhltně stejně skopce jako berana; náš farář říkal, že se stejným krokem ubírá do bohatých hradů královských jako do chudých chatrčí nuzáků. Ta ženská je mocná dost, ale málo zdvořilá, také příliš nevybírá, všecko snese a hltá a do svého rance shromažďuje lidi všeho druhu, všech věků i stavů. Je žencem, který po poledni neodpočívá, žne za každé doby suché i zelené traviny a není možno o ní říci, že žvýká, ale hltá a polyká vše s ustavičným hladem, který nikdy neukojí; ač nemá břicha, je vodnatelná a touží stále po lidských životech, které pije jako člověk džbán studené vody."

"Ustaň, Sancho," zvolal don Quijote, "zadrž, než upadneš, neboť vše, co jsi pronesl o smrti prostě po selsku, mohl by opakovati i dobrý kazatel. Ve skutečnosti, Sancho, mohl by ses státi kazatelem a jít kázat, kdybys měl tolik slušného chování co přirozené chytrosti."

"Správně káže, kdo správně žije," odpověděl Sancho, "o jiné telelo-gii nevím."

"Také více nepotřebuješ," řekl don Quijote, "ale nedovedu si vysvětliti, že toho víš tolik; přece se tvrdíš, že na počátku moudrosti stojí bázeň boží, a ty se bojíš ještěrky více než Boha."

"Starejte se, Milosti, o svoje rytířstvo," řekl Sancho, "a neposuzujte cizí strach nebo odvalu, poněvadž se bojím Pánaboha právě tolik jako ostatní; dovolte mi, pane, abych pomohl ze světa téhle maličkosti, a tohle všechno jsou plané řeči, za které budeme ještě pykat na onom světě."

Opět se pustil s chutí do své pánve a vzbudil i chuť dona Quijota, který by mu byl zcela jistě pomohl, kdyby se nebyla přihodila nová událost, kterou zaznamenáváme dále.

KAPITOLA XXI.,

Učící dále svatbu Camachovu a jiné výborné události.

Když tak don Quijote a Sancho spolu mluvili, jak vylíčeno, zaznělo hlasité volání a hluk; křičeli a hlučeli to jezdci na kobylách, přijíždějící tryskem s hlasitým voláním vstříc snoubencům, kteří se blížili uprostřed různých hudebníků, tanečníků, s farářem a příbuzenstvem obou rodin a význačnými, svátečně ustrojenými osobami přespolečných osad.

Sancho spatřiv nevěstu řekl: "Skutečně, je ustrojena po měšťsku, ne po selsku. Pane Bože, vždyť má na krku drahé koraly místo penízků a šaty z nejjemnějšího aksamitu a ne ze zeleného sukna z Cuenky; a vsadím se, že lemování je jistě z atlasu a ne z plátna. Tohle nejsou ruce, ozdobené achátovými kroužky, čert mě vezmi, ne-jsou-li ty náramky zlaté, vykládané perlami bílými jako mléko, a nemá-li každá cenu oka v hlavě! A ty vlasy! Ó, ta kurví dcerka, má-li je pravé, nespatriil jsem nikdy delší a světlejší, co jsem živ. A kdo by co mohl mít proti její postavě, vždyť je jako palma, plná datlových hroznů - těm se podobají šperky v jejích vlasech a na šíji. Na mou věru, to je holka jako lusk a v bankách flanderských by ji jistě koupili."

Don Quijote se usmíval prosté chvále Sancha Panzy; zdálo se mu, že se žádná žena nevyrovná jeho paní, Dulcinei z Tobosa. Krásná Quiterie byla trochu bledá, asi po neklidné noci, kterou prožije každá nevěsta před svou svatbou.

Ubírali se k vyvýšenému místu na louce, ozdobenému koberci a květinami, kde se měl konati svatební obřad a odkud se měli podívat na tance a hry. Když se blížili k tomu místu, uslyšeli hlas, který za nimi volal: "Sečkejte přece, lidé nerozumní a zbrklí!" Na toto zavolání se všichni ohlédli a spatřili muže v černé říze, ozdobené ohnivě rudým kašmírem, který měl hlavu ověncenou cypřišovým smutečním věncem a v ruce držel velkou hůl. Poznavše v něm, když přišel blíže, Basilia, stanuli všichni, čekajíce, že jim vysvětlí svoje zvolání a slova, a strachujíce se, aby jeho příchod neznamenal nějaké neštěstí.

Přišel unaven a udýchán, postavil se před snoubenci, zarazil hůl železným koncem do země a bled, zíraje upřeně na Quiterii, pravil chvějícím se a chraptivým hlasem: "Víš zajisté, nevděčná Quiterio, že podle svaté víry, kterou vyznáváme, nesmíš se provdati za mého života, a víš dobře, že jsem čekal, až se časem a mým přičiněním zdvojnásobí můj majetek a že jsem nikdy nezlehčoval tvoji čest; ale rys nechala za svými zády mé čestné úmysly a chceš učiniti, ač patříš mně, svým pánem jiného, jemuž bohatství přináší nejen pohodlný život, ale i štěstí; a

aby jeho štěstí dostoupilo vrcholu (ne že bych byl přesvědčen, že je toho hoden, ale poněvadž je to vůle božij, odstraním vlastní rukou překážku a nesnáz stavějící se mu v cestu a zničím sama sebe. Ať žije bohatý Camacho a nevděčná Quiteria dlouho a šťastně a ať zahyne ubohý Basilio, kterému chudoba zničila křídla štěstí a sklátila jej v hrob!"

Po těchto slovech uchopil hůl zaraženou v zemi, která však byla, jak se ukázalo, pochvou dlouhého kordu v ní skrytého, opřel o zem jílec a nalehl rychle a odvážně na kord; zakrvácený hrot a polovice ocelového ostří projela mu zády a ubožák klesl na zem probodnut vlastní zbraní a zbrcen krví. Ihned přichvátali jeho přátelé, zdrceni jeho krutým osudem a koncem; don Quijote seskočil z Rocinanta a přiběhl mu na pomoc a drže jej v náruči zpozoroval, že není ještě mrtev. Chtěli mu kord odstranit z těla, ale přítomný farář to zakázal, soudě, že se musí nejprve vyzpovídati, protože zcela jistě zemře, jakmile mu jej vytrhnou.

Basilio se poněkud vzbudil a tiše a bolestně řekl: "Kdybys mi, krutá Quiterio, podala v této poslední a krátké chvíli ruku k sňatku, domníval bych se, že moje odvaha bude omluvena, neboť bylo by to moje největší štěstí, toto spojení s tebou." Farář slyše to napomenul ho, aby se staral dříve o spásu své duše nežli o žádosti tělesné a aby prosil Boha za odpuštění svých poklesků i svého zoufalého činu. Basilio řekl, že se nevyzpovídá, nestane-li se Quiteria jeho ženou, neboť to blaho by vzpružilo jeho vůli a dodalo mu síly, aby se vyznal ze svých hříchů. Don Quijote uslyšev přání umírajícího prohlásil, že prosba Basiliova je spravedlivá, náležitá a uskutečnitelná, neboť pan Camacho bude stejně ctěn, ožení-li se s paní Quiteriou jako s vdovou po hrdinném Basiliovi nebo přijme-li ji od otce. Pouhé ano, kterým bude sňatek potvrzen, nebude míti jiného významu, než že bylo vysloveno, neboť svatebním ložem při tomto sňatku bude hrob.

Camacho slyše to váhal co říci a počítati, ale přátelé Basiliovi ho prosili a naléhali na něho, aby Quiteria svolila k sňatku, aby duše Ba-

siliova nebyla zahubena odcházejíc ze života v zoufalství, až konečně svolil, poněvadž to vyplnění jeho touhy oddalovalo pouze na chvíli. Potom všichni, jedni prosíce, jiní se slzami, nutili Quiteriu a vyzývali ji, aby se provdala za ubohého Basilia, ona však podobala se mramoru a strnulé soše a neodpovídala nevědouc, nemohouc nebo nechtíc; snad by byla vůbec nepronesla ani slova, kdyby ji byl farář nepožádal o rychlé rozhodnutí, že Basilio umírá a nemá času k jejím dlouhým průtahům.

Tehdy krásná Quiteria mlčky zdrcena a smutná přistoupila k místu, kde ležel Basilio s očima obrácenými v sloup, těžce dýchaje a zmateně a rychle opakuje její jméno; zdálo se, že umře jako pohan a nějaký řádný křesťan. Quiteria se k němu přiblížila, klekla a prosila jej o ruku pohyby, ne slovy.

Basilio otevřel oči a pohlédnuv na ni pevně pravil: "Quiterio, ty ses nade mnou slitovala, ale tvůj soucit mě zničí, neboť nemám sil snášeti štěstí, které mi dáváš chtějíc se za mne provdati, ani přemoci bolest zahalující mi oči strašným stínem smrti. Prosím tě však, světlo mého neštěstí, nesvoluj k sňatku se mnou pouze proto, abys vyplnila mou prosbu, a neklamej mne opět, ale doznej slovy, že si mě vyvoluješ jako pravého manžela a bez donucování; bylo by kruté, abys mě v tomto případě oklamala nebo se přetvařovala tomu, kdo s tebou vždy jednal pravdivě."

Při těchto slovech omdlával, takže se všichni přítomní domnívali pokaždé, že již zemře. Quiteria uchopila cudně a ostýchavě ruku Basiliovu a řekla mu: "Žádná moc nezvrátí mé

vůle a stávám se tvou zákonitou manželkou dobrovolně a přijímám tvou ruku, podáváš-li mi i ty svoji ruku ze své svobodné vůle beze zmatku a aniž ti vadilo neštěstí, které tě stihlo pro tvou ukvapenost."

"Podávám ti ji," odpověděl Basilio, "beze zmatku nebo omylu, se zdravým rozumem, daným mi nebem; tak se ti zaslíbují a stávám se tvým mužem." Já tobě manželkou," řekla Quiteria, "ať již žiješ ještě dlouhá léta, nebo ať tě odnesou z mé náruče do hrobu."

"Na to velké poranění," poznamenal Sancho Panza, "vypráví ten mladík skoro mnoho; ať zanechá těch zamilovaných řečí a stará se raději o svou duši, kterou má, jak myslím, už na jazyku."

Basilio a Quiteria si podali ruce, slzící a vzrušený farář je oddal, žádaje Boha o věčný mír pro duši mladého muže; Basilio, jakmile dosáhl požehnání, vyskočil a vytrhl kord, jemuž čepelí bylo jeho tělo. Všichni přítomní byli překvapeni a někteří, spíše hloupí než chytrí, volali: "Zázrak! Zázrak!" Užaslý a překvapený farář sáhl obě-

ma rukama na ránu a poznal, že čepel neprojela masem a žebry Basiliovy, ale železnou rourou, plnou krve, již si šikovně na ono místo upevnil; později zvěděli, že krev připravil tak, aby se nesrazila.

Farář, Camacho i všichni přítomní zkrátka poznali, že byli oklamáni a podvedeni. Quiteria nebyla patrně nijak uražena žertem, dokonce slyšíc, že kdosi tvrdí, že sňatek jest podvodný a neplatný, prohlásila, že jej tedy prohlašuje za platný; všichni z toho usuzovali, že žert byl nastrojen se souhlasem a úmluvou obou; rozzlobený Camacho a jeho příznivci chtěli se ihned pomstít, tasili meče a útočili na Basilia, kterého ihned hájilo lidí právě tolik; don Quijote pak s napřaženou píkou, kryje se štítem, zaujal místo v čele jejich. Sancho, který nepřál nikdy podobným dobrodružstvím, odešel ke kotlům, z nichž měl ty své maličkosti, neboť se mu zdálo, že je to místo téměř posvátné a hodné úcty.

Don Quijote zvolal: "Ustaňte, pánové, neboť není vhodné mstít urážky způsobené láskou; pomyslete, že láska i válka je totéž a ve válce je dovoleno a velmi časté uchýlovati se ke lsti a zradě k poražení nepřítele, a tedy i v lásce jest správná lest a uskok, kterých užíváme, abychom dosáhli cíle, pokud by to neškodilo prospěchu a cti milované bytosti! Quiteria a Basilio se stali manželi spravedlivým a laskavým řízením Prozřetelnosti. Camacho, poněvadž je bohat, může dosáhnouti štěstí kdekoliv, kdykoliv se mu zachce. Basiliovým majetkem jest jen tato ovečka, kterou mu nesmí vzít žádný, ani ten nejmocnější; co Bůh spojí, nikdo ať nerozlučuje, a kdyby se o to někdo pokusil, bude ztrestán hrotem tohoto kopí."

Při této řeči mával kopím na všechny strany tak obratně, že zahnal všechny, kteří ho nikdy neviděli; Camacho pak uražen odmítnutím Quiteriiny přestal ji milovati, a proto také farář, muž moudrý a laskavý, snadno ho utišil i jeho přátele; na rozkaz Camachův skryli meče a vinili Quiteriu z lehkomyšlnosti více než Basilia z uskoku.

Camacho uvážil, že, miluje-li Quiteria Basilia jako děvče, že by jej milovala také jako žena, a soudil, že musí děkovati Bohu více za to, že mu ji vzal, než kdyby muji byl nechal; když se uklidnili přátelé Camachovi, i Basiliovi se uklidnili a zámožný Camacho, aby dokázal, že ho žert nermoutí, rozkázal, aby se svatba dokončila, jako by on se ženil; ale Basilio, jeho manželka a přátelé s tím nesouhlasili a odjeli do vsi Basiliovy, neboť i čestní a moudří

chudáci mívají přátele, kteří je ctí, chrání a milují, jako boháči mají ty, kteří jim pochlebují a je doprovázejí.

S nimi odjel také don Quijote, kterému se obdivovali jako muži

odvážnému i jako hrdinovi. Sancho jediný však byl rozmrzen, že se nemohl zúčastnit hodů a radovánek Camachových, které končily až v noci, a jel smuten a zarmoucen s donem Quijotem, provázejícím družinu Basiliovu. Opustil sice hrnce egyptské, ale nesl je ve svém bříše a vzpomínka na snědené "maličkosti", které dostal v pánvi, byla mu odznakem toho opuštěného štěstí a štědrosti. Následoval Rocinanta tedy syt, ale smuten a zamyšlen, na svém oslu.

KAPITOLA XXII.,

kde se líčí nádherné dobrodružství v jeskyni Montesínově uprostřed Manche, které odvážný don Quijote de la Mancha se zdarem ukončil.

Velmi vděčně pohostili novomanželé dona Quijota za jeho šlechetné zakročení a obdivovali se nejen jeho odvaze, ale i jeho moudrosti, soudíce, že podle válečného umění je Cidem a podle výmluvnosti Ciceronem. Také milý Sancho byl tři dny hostem novomanželů, kteří, jak se ukázalo, skutečně nebyli smluveni o falešném poranění; byl to uskok Basilio, který očekával výsledek, jenž se také dostavil, ale ovšem přiznal, že svůj záměr svěřil několika přátelům, aby mu včas pomohli v úmyslu uskutečnit jeho podvod.

"Není možno a nesluší se nazývati podvodem to, co ukazuje na čestné zakončení," řekl don Quijote, "sňatek milujících jest pak cílem vznešeným, ač hlad a stálá nouze bývá lásce velkou překážkou; láska je sama radost a štěstí, zvláště když milenec svou milenkou již získal, a chudoba a hlad jsou toho největšími nepřáteli." Podotkl, že toto vše říká pouze s tím úmyslem, aby pan Basilio zanechal cviku, kterým se zabýval, neboť z něho sice získal slávu, ale ne jmění; ať raději hledí dosáhnouti jmění způsobem dovoleným a chytrým, o který lidé moudří a příčinliví nemají nouze. Chud'as, který je ctěn, - může-li chud'as býti ctěn - má poklad, má-li krásnou ženu; jakmile mu ji někdo odloudí, odloudí a zničí i jeho čest. Půvabná a počestná žena chudobného muže zaslouží, aby ji ověnčili vavřínem a vítěznou palmou. Její půvab láká ty, kteří ji vidí a poznávají; ti potom na ni útočí jako královští orlové nebo jiní ptáci na lahodné vna-didlo; spojuje-li se však s půvabem i chudoba a bída, napadají ji také havrani, jestřábi a jiní dravci; tu, která se ubrání jejich útokům, možno nazvati korunou mužovou. "Hleďte, chytrý Basilio," poznamenal don Quijote, "nepamatuji se již, který filozof tvrdil, že na celém světě je pouze jedna řádná žena; radil, aby každý byl jist, že tou jedinou jest jeho žena, potom že bude šťastně žít. Nejsm sice ženat a dosud jsem na ženění nemyslel, ale přesto bych se odvážil dáti každému radu, kdo by mě o to požádal, jak má nalézt ženu, kterou by si mohl vzít. Nejprve bych mu radil, aby si všímal více pověsti než majetku, neboť počestná žena získává dobrou pověst nejen tím, že

počestná jest, ale i tím, že se počestnou zdá; pověsti ženy více škodí, jedná-li veřejně příliš neopatrně a svobodně, než hřeší-li potají. Přivedeš-li si do svého domu ženu dobrou, snadno si ji udržíš a mnohdy i její dobrotu zvětšíš; zlou-li však, těžce takovou napraviš, neboť přejíti z jedné krajnosti na druhou je obtížné. Netvrdím, že by to nebylo možné, ale domnívám se, že je to nesnadné."

Sancho slyše tato slova řekl si: "Když já mluvím a má to trochu smysl, tvrdí můj pán, že bych měl být kazatelem a kázat světu, ale když on začne vykládat a radit, měl by se stát ne kazatelem, ale kazatelem pro kazatele a po ulicích by měl kázat všem napořád. Čertův chlapík, takový potulný rytíř, ten má vědomostí! Ajá blbec jsem myslel, že rozumí jen svému rytířství, a zatím není nic, do čeho by se nepletl a čemu by nerozuměl." Sancho si to říkal poněkud nahlas, pán to uslyšel a tázal se ho: "Co to mumláš, Sancho?"

"Ale neříkám a ne-brumlám nic," odpověděl Sancho, "jen jsem si myslel, že jsem měl vědět to, co teď Vaše Milost řekla, než jsem se ženil, že bych si asi teď řekl: ‚Volu nejlíp bez chomoutu.‘" Je snad tvoje Tereza zlá, Sancho?" tázal se don Quijote. "Inu, zlá není," řekl Sancho, "ale není taky dobrá, a hlavně ne, jak bych chtěl." Jednáš špatně," poznamenal don Quijote, "když pomlouváš svoji ženu, přece matku svých dětí."

"I ona mi to vrací," odpověděl Sancho, "vždyť ona mě pomlouvá také, kdykoliv se jí zachce, nejvíce když žárlí, potom aby s ní vydržel sám Satanáš."

Celé tři dni byli hosty novomanželů, kteří je znamenitě poctili. Potom don Quijote poprosil licenciáta šermíře, aby mu dal průvodce, který by mu ukázal jeskyni Montesínovu. Chtěl totiž sám do ní sestoupit a prozkoumat ji, aby poznal osobně, jsou-li pravdivé zázraky, které se o ní šířily v celém kraji. Licenciát mu doporučil svého bratrance, výtečného studenta a horlivého čtenáře rytířských knih, který jej s radostí doprovodí až k vchodu do jeskyně a ukáže mu jezírka Ruideřina, známá též v celé Manchi, ba i v celém Španělsku; zároveň mu sdělil, že bude v něm mít příjemného společníka, neboť onen mladík píše knihy a věnuje je knížatům. Bratranec přijel na březí oslici, jejíž sedlo bylo potaženo pruhovaným čalounem z hrubého plátna. Sancho osedlal Rocinanta, připravil osla a tlumok řádně naplněný; stejně důkladně pln byl i tlumok bratrancův; odevzdali se do vůle Boha, rozloučili se a odjeli na cestu k jeskyni Montesínově.

Cestou tázal se don Quijote bratrance, jakými pracemi se zabývá, co studuje a čím je. Bratranec řekl, že jest humanistou a že vydává

tiskem knihy, zábavné i velmi užitečné státu; jedna z nich, Kniha o krojích, popisuje barvy, hesla a úpravu sedmi set tří krojů, a v ní se mohou poučit dvorští kavalíři, v době slavností a zábav, bez doprošování se někoho nebo obtížného přemýšlení; podle ní upraví kroj podle svého přání a záliby.

"Žárlivý, odmítnutý, zapomenutý i opuštěný, každý má ode mne, co mu náleží, a každý kroj padne jako schválně dělaný. Jinou knihu chci nazvat Proměny nebo Španělský Ovid, je to kniha psaná podivuhodně a nově; napodobuji humorně Ovida a vyprávím o Giraldě sevillské i o andělu na Magdalenském chrámu, o vzniku pramene Ven-ciguerrského v Córdobě, o býcích Gusandových, Sieře Mořeně, o pramenech nazývaných Leganitos a Lavapiés v Madridě; vzpomenu i na studnu Vší, studnu u Zlatého pramene a Převorčinu; to vše popisuji vhodnými metamorfózami, alegoriemi i proměnami, které jsou nejenom zábavné a neobvyklé, ale i poučné. Napsal jsem ještě jinou knihu, kterou jmenuji Dodatkem k Vergiliu Polydorovi, jež mluví o původu věcí, a je v ní uloženo mnoho studia: vykládám v ní důležité věci, o kterých se Polydor nezmínil, a elegantně je vysvěduji. Virgilius nám opominul říci, kdo první měl rýmu, a kdo první se mazal, aby vyléčil syfilis; já to vysvěduji na základě spisů a dovolávám se více než pětadvaceti spisovatelů a z toho Vaše Milost jistě posoudí, postupoval-li jsem správně a bude-li kniha k užítku."

Sancho vyslechnuv bedlivě řeč bratrancevo řekl: "Bůh vám dej hodně štěstí, až ty knihy vydáte tiskem, ale řekněte mi, pane, můžete mi říci - víte to určité, neboť víte všechno - kdo se první drbal na hlavě? Já si myslím, že praotec Adam."

"Asi," řekl bratranec, "neboť bezpochyby měl Adam hlavu i vlasy, ve kterých se patrně někdy drbal, neboť byl první člověk."

"Taky si to myslím," poznamenal Sancho, "ale teď mi řekněte, kdo první letěl vzduchem?"

"Skutečně, bratře," řekl bratranec, "nevím to, dokud to v knihách nepřečtu; poučím se, až se vrátím domů k svým knihám, a sdělím vám to při našem příštím sedcání, neboť jsme se jistě neviděli naposled."

"Poslyšte, pane," zvolal Sancho, "nemučte se tím, mně se zdá, že to už vím; byl to jistě Lucifer, když jej vyhnali nebo shodili z nebe a on spadl do propastí." Je to pravda, příteli," podotkl bratranec. Don Quijote nato: "Tuhle otázku a odpověď jsi jistě někde slyšel, ta není z tebe, Sancho."

"Nemluvte, pane," odpověděl Sancho; "víte, že, začnu-li se dotazovat a odpovídat si, nebudu hotov do rána. Opravdu, nepotřebuji radu susedovu, chci-li se ptát na blbosti a odpovídat si hlouposti."

"Říkáš více, Sancho, než víš," poznamenal don Quijote, "vždyť mnozí pracují, aby vyzkoumali a do-

věděli se mnohé, a když to zvědí, nemá z toho rozum ani paměť nic."

Za podobných milých řečí jim uběhl den; přenocovali v malé ves -, nice, odkud nebylo k jeskyni Montesínově dále než dvě míle, jak jim sdělil bratranec; radil také donu Quijotovi, aby sehnal provazy, po kterých by se mohl, přivázán, spustit do hlubin. Don Quijote poznamenal, že kdyby se měl dostat i do hlubin pekelných, prozkoumá, kde jeskyně končí, a proto také koupili přes sto loket provazu a druhého dne odpoledne dorazili k propasti; její otvor byl rozlehlý a široký, ale zarostlý hložími, divokými fíky, ostružiním a hustým, spleteným trním, zakrývajícím a zavírajícím celý otvor.

Jakmile tam dorazili, sestoupili; Sancho a bratranec uvázali dona Quijota pevně na provaz a při tom řekl Sancho: "Rozmyslete si, Milosti, svůj úmysl, nepohřbívejte se zaživa a nespouštějte se dolů jako láhev, kterou chtějí ve studni ochladit; vždyť není ani vaším úkolem ani vaším cílem prozkoumání této propasti, která je snad horší než maurská lidomorna pro otroky."

"Přivaž mě a mlč, příteli," řekl don Quijote, "to jest mým údělem." Průvodce nato: "Žádám Vaši Milost, pane doně Quijote, abyste vše důkladně prohlédl a prozkoumal; možná že tam najdete něco, o čem bych mohl psát ve svém spise o proměnách."

"Nestarejte se," řekl Sancho, "tady neudělali zahradníkem kozla."

Potom přivázali důkladně dona Quijota přes osníř, nikoli přes pancíř. Don Quijote řekl: "Chybili jsme, že jsme nevzali s sebou nějaký malý zvoneček, který bychom připevnili na

provaz; z jeho zvonění byste věděli, že se stále spouštím a že jsem živ; ale nemáme jej, Pánubohu poručeno."

Potom klekl, tiše se pomodlil, žádaje Boha o pomoc a šťastný výsledek v tomto novém a nebezpečném kousku; potom hlasitě poznamenal: "Paní mých snů a citů, vznešená a nevyrovnatelná Dulcinea z Tobosa, dostihnou-li tvůj sluch sliby a prosby tvého rytíře, pro tvoji krásu tě prosím, vyslyš mě; žádám té pouze o přízeň a pomoc v této chvíli, kdy jich potřebuji. Sestoupím a zmizím do této jeskyně jedině z toho důvodu, aby svět viděl, že, jsi-li ty mou ochránkyní, není ničeho, oč bych neusiloval a co bych nevykonal."

Potom přistoupil k jeskyni a shledal, že tam nemůže sestoupiti, leč proseká-li otvor, uchopil tedy meč a počal si raziti cestu trním v ústí jeskyně. Tím hlomozem a šustotem se vyplašilo hejno havranů a vran, kteří vyletěli tak prudce, že dona Quijota povalili. Byl by to jistě pokládal za zlé znamení a zanechal by svého úmyslu prozkoumati podobné místo, kdyby byl tak pověřivým, jako byl dobrým ka-

tolikem. On však vstal, a vida, že odtamtud již nevyletují žádní ha-' vrani ani noční ptáci, jako netopýři, vyrazivší společně s havrany, dal se spustiti bratrance a Sanchem na dno strašné propasti; než se tam spustil, Sancho jej poželhal a sám se mnohokrát pokřížoval, řka: "Provázej tě Bůh a Panna Maria z posvátné skály francouzské i gaetská svatá Trojice, květe, ozdobo i vzore potulných rytířů! Už tam odcházíš, vítězi světa, srdce z ocele, rámě bronzové! Opakuji opět, nechť tě Bůh přivede zpět zdravého a bez úrazu na svět, který opouštíš, abys zahynul v propasti, ktef ou sám vyhledáváš!" Podobně se modlil a naříkal bratranec. Don Quijote je žádal stále, aby jej spouštěli, a oni tak činili.

Když jeho hlas dozněl z hlubiny a oni již spustili celých sto loket, rozhodli se, že jej opět vytáhnou, neboť dále jej spustiti nemohli. Čekali ještě půl hodiny a potom vytahovali provaz lehce a bez tíže; z toho usoudili, že don Quijote v jeskyni zůstal. Při této pouhé domněnce se Sancho rozplakal a rychle vytahoval provaz, aby zvěděl, co se přihodilo; ale jakmile vytáhli asi osmdesát loket, cítili tíhu a tím se nesmírně potěšili.

Když vytáhli vše až na deset loket, poznali dona Quijota, na něhož Sancho zvolal: "Vítám vás zpět, pane, myslili jsme už, že si vás tam podrželi, až budete mít mladé." Ale don Quijote mlčel, a když jej vytáhli nahoru, zpozorovali, že má oči zavřené jako spící. Položivše jej na zem rozvázali provaz, ale on sebou ani nepohnul. Obraceli jej a zmítali jím tak, až se za dlouhou dobu vzpamatoval, a protahuje se, jako by procítal z těžkého spánku, a pohlížeje z jednoho na druhého poněkud zděšeně pravil: "Bůh vám promiň, přátelé, že jste mě vzbudili z nejkrásnějšího a nejlíbeznějšího života a podívané, kterou jistě žádný člověk neviděl a nezažil. Opravdu, teprve teď vidím, že všechno štěstí tohoto života prchá jako stín a sen a uvadá jako polní květ. Ó ubohý Montesíne! Ó smrtelně raněný Durandarte! Ó nešťastná Belermo! O plačící Guadiano a smutné dcery Ruideřiny, které svými vodami prozrazujete, jak mnoho plakaly vaše sličné oči!" Bratranec a Sancho pozorně vyslechli slova dona Quijota, která pronášel jakoby z velké bolesti. Žádali jej, aby jim je objasnil a aby jim vyprávěl, co viděl v pekle. "Peklem to nazýváte?" zvolal don Quijote. "Poznáte brzy, že toho nezaslouží." Žádal je o nějaké jídlo, že má veliký hlad. Rozprostřeli bratrancův koberec na trávě, šli za zásobami do tlumoků, usedli a přátelsky a v shodě posvačili i povečeřeli; když uklidili nádobí z koberce, pravil don Quijote de la Mancha: "Zůstaňte seděti a vyslechněte mě, synové moji!"

KAPITOLA XXIII.,

o neuvěřitelných věcech, které výborný don Quijote spatřil v hluboké propasti Montesínově, a jež pro svou nemožnost a úžasnost uvádějí v podezření z nepravdivosti tuto kapitolu.

Byly asi čtyři hodiny odpoledne, slunce, které bylo pod mrakem, mírně hřálo a don Quijote mohl tedy bez obtížného vedra vyprávěti o své příhodě v jeskyni Montesínově svým vzácným posluchačům. Začal takto: "V hloubce dvanácti nebo čtrnácti sáhů této propasti jest napravo výklenek a místo, kam by se schoval vůz s mezky. Slabé světlo, vnikající tam štěrbinami končícími daleko na povrchu země, osvětluje tento prostor. Tento výklenek jsem spatřil v té chvíli, kdy jsem byl již unaven a kdy mě již omrzelo viseti na laně a klesati do té temné propasti, ač jsem dobře nevěděl, kam se dostanu; i rozhodl jsem se, že tam zůstanu a odpočinu si. Volal jsem hlasitě, abyste mne nespouštěli, leč dám znamení, ale neslyšeli jste mne asi; provaz, který jste spouštěli, jsem tedy svinoval do klubka a usedl naň, přemýšleje, jak bych se dostal na dno, když jsem neměl nikoho, kdo by mě opět spouštěl."

"V této nejistotě přemohl mě náhle tvrdý spánek, ač jsem se bránil, z něhož jsem se záhy však probudil nenadále a nevěda jak: byl jsem uprostřed krásné louky, nejpůvabnější a nejlíbeznější, jakou příroda kdy stvořila a jakou si nedovede představit ani nejvzletnější mysl lidská. Přece jsem si sáhl na hlavu a prsa, abych se přesvědčil, jsem-li to já nebo nějaký klamný přelud; hmatem, citem a rozumem jsem se přesvědčil, že jsem to já, týž jako nyní. Spatřil jsem nádherný královský palác, jehož zdi, jak se mi zdálo, byly stavěny z čirého křišťálu, a vážného starce ve fialové vlněné říze, již táhl za sebou, vycházejícího z velké dvoukřídlové brány paláce. Přes prsa měl zelenou atlasovou šerpu učeneckou, na hlavě měl milánský černý baret a bílý vous sahal mu až po pás. V ruce držel růženec se zrnky většími než ořechy a s desátky jako pštrosí vejce. Jeho zjev, krok, vážné vystupování a postava mě dohromady i každá zvlášť udivily a oslnily."

"Přistoupil ke mně, laskavě mě objal a řekl: „My, začarovaní v této samotě, očekáváme tě už po dlouhá léta, statečný rytíři doně Quijote de la Mancha; čekáme tě, abys oznámil světu, co se skrývá v této hluboké jeskyni zvané Montesínově, do které jsi sestoupil. Tento

statečný čin byl určen tobě, tvému nepřemožitelnému srdci a tvé skvělé odvážnosti. Následuj mne, jasné pane, odkryji ti zázraky tohoto průhledného hradu, jehož jsem velitelem a ochráncem: jsem Montesínos, po němž jest jeskyně nazvána."

Jakmile jsem to uslyšel, tázal jsem se ho, je-li pravdivé pozemské vyprávění o dýce, kterou prý vyřízl srdce z prsou svému příteli, slavnému Durandartovi a pak je odevzdal paní Belermě, jak si jeho umírající přítel přál. Řekl mi, že je to skutečně pravda, pouze že neužil dýky, ale mečíku ostřejšího než jehla."

"Ten mečík jistě vypracoval sevillský Ra-mon de Hóces!" poznamenal Sancho. "To nevím," odpověděl don Quijote, "ale Ramon de Hóces jej asi nezhotovil, neboť zemřel ne dávno a bitva u Roncesvalles, kde se toto neštěstí udalo, byla již dávno. To však nepůsobí na pravdivost celého vyprávění."

"Ano," poznamenal bratranec, "pokračujte, naslouchám vám s velkým potěšením."

"Se stejným potěšením vyprávím," řekl don Quijote; "tedy vážný Montesínos doprovodil mě do křišťálového paláce, ve kterém, v přízemní, chmurné síni z alabastru stál mramorový náhrobek mistrovské práce, na němž ležel rytíř, ne z bronzu nebo z mramorů jako na jiných náhrobcích, ale skutečný rytíř z krve a kostí. Jeho pravice, trochu chlupatá a svalovitá, důkaz

to síly rytířovy, byla položena na srdci; než jsem se mohl otázi Montesína, pravil mi vida můj udivený pohled na náhrobek: „To jest můj přítel Durandarte, výkvět a vzor statečných a milujících rytířů své doby; začaroval jej sem, právě tak jako mne a mnohé jiné muže a ženy, Merlin, francouzský kouzelník, který prý jest synem ďáblovým; já však myslím, že je spíše samotným ďáblem než synem ďáblovým. Proč a jakým způsobem nás začaroval, nikdo neví, ale snad se to dozvíme v pravý čas, který, jak se domnívám, již přichází. Ale jedno mě překvapuje: Durandarte zemřel v mé náruči a já jsem vyňal jeho srdce vlastní rukou - opravdu, vážilo jistě dvě libry, neboť jak učí přírodozpytec, je ten, kdo má těžší srdce, také statečnější; proč tedy tento rytíř, který zemřel, běduje a nařiká, jako by byl živý?“

"Po těchto slovech ubohý Durandarte zvolal:

Příbuzný můj, Montesíne, o jediné jsem vás žádal: až má duše z těla vyjde, byste srdce z prsou vyňal dýkou nebo ostrým mečem, zanesl je bez prodlení ubohé mé Belermě."

"Vážný Montesínos slyše to klekl před nařikajícího rytíře a s pláčem řekl: „Pane Durandarte, milý můj strýce, vyplnil jsem přece váš rozkaz v den naší porážky: vaše srdce, které jsem vyňal co nejpečlivěji, aniž jsem nechal v hrudi to nejmenší, otřel jsem krajkovým šátečkem a odešel jsem s ním do Francie, jakmile jsem vás pochoval s mnohými slzami, jež by stačily k smytí krve, která mi na rukou ulpěla, když jsem vynímal vaše srdce; vězte, že jsem v první vesničce ha cestě z Roncesvalles posypal vaše srdce solí, aby se nekazilo a abych je ne-li čerstvé, alespoň suché donesl paní Belermě, kterou právě tak jako nás zaklel čaroděj Merlin před mnoha lety a s námi Guadianu, vašeho zbrojnoše, dueňu Ruideru se sedmi jejími dcerami a dvěma neteřemi a s mnohými vašimi známými a přáteli; ačkoliv přešlo přes pět set let, nezemřel nikdo z nás, pouze chybí Ruidera a její dcery a neteře, které proměnil Merlin v jezírka, slitovav se nad jejich slzami: to jsou jezírka Ruiderina, jak jim říkají pozemšťané v Manchi. Sedm těch dcer náleží králům španělským a obě neteře patří rytířům posvátného řádu johanitského.

Guadiana, váš zbrojnoš, změnil se v řeku, neboť také oplakával vaše neštěstí; tato řeka, po něm nazvaná, vytrysknuvši na povrch země shlédla oblohu jiného světa než našeho, rozželela se, že vás opouští, a znovu zmizela v hlubinách země; není však možné, aby zabránila svému toku, proto časem vyvěrá a slunce a oči lidí mohou ji viděti. Jezírka napájí ji vodou a spojena s mnohými jinými přítoky teče mocná a velká do Portugalska. Teče však smutně a zádumčivě, neboť v ní nežijí vzácné a drahé ryby, ale nechutné a bezcenné, lišící se značně od ryb zlatého Taja.

„To, co nyní říkám, můj strýce, opakoval jsem už mnohokrát; neodpovídáte mi však, tedy mi buď nedůvěřujete nebo mne neslyšíte; Bůh ví, jak mě to rmoutí. Nyní vám ale oznámím novinu, která sice nezmenší váš žal, ale také jej nezvětší. Pohleďte, že tu u nás stojí - vzbudte se a uvidíte jej - slavný rytíř don Quijote de la Mancha, o němž věstil čaroděj Merlin mnoho věcí; ten rytíř, který opět vzkřísil s úspěchem, jakého nedosáhly minulé věky, dnes již zapomenuté potulné rytířstvo a jehož pomocí snad budeme z kouzel vysvobozeni, neboť velké skutky jsou určeny pro veliké muže!“

„I kdyby se to nestalo,“ řekl nešťastný Durandarte tiše a teskně, „i kdyby se to nestalo, můj strýce, jen trpělivost a dejme si ještě kartičky.“ Potom se obrátil, odmlčel se a neřekl již ani slova.“

"Vtom bylo slyšet nesmírné vzdychání a nařikání, provázené hlubokými vzdechy a bojácnými vzlyky. Obrátiv se spatřil jsem za křišťá-

lovou stěnou průvod dvou řad panen, krásných, smutečně oblečených a s bílými turbany podle tureckého zvyku na hlavách. Za nimi kráčela jejich velitelka, jak bylo patrné z její vznešenosti; byla také oblečena černě s bílým širokým závojem sahajícím až na zem. Turban měla dvakrát větší než turban některé z ostatních; obočí měla srostlé, nos poněkud dohůry, velká ústa, rty červené a zuby, které se časem objevily, byly řídké a nepravidelné, avšak bílé jako loupané mandle; v ruce v jemném šátku držela, pokud jsem viděl, seschlé a svaštělé srdce, přeměněné v mumii. Montesínos mi vysvětlil, že jest to začarované služebnictvo Durandartovo a Belermino a poslední, která nese srdce, že jest paní Belerma, která se se svým služebnictvem prochází takto čtyřikrát za týden; že všechny zpívají nebo lépe řečeno lkají verše nad mrtvolou a bédným srdcem jeho příbuzného; a zdá-li se mi nehezkou a poněkud nepodobnou vyprávění, které o ní jde, že jsou toho příčinou těžké noci a horší dny, které tráví v tomto zakletí; možno to také viděti na jejích stínech pod očima a její bledosti; tato bledost a kruhy pod očima nesouvisí nijak s obvyklou měsíční churavostí u žen, poněvadž jí netrpí už po měsíce, ba léta, ale pocházejí z bolesti nad srdcem, jež stále nosí v svých rukou a jež jí připomíná a neustále na mysl znovu uvádí neštěstí nebohého milence. A kdyby těch věcí nebylo, sotva by se jí vyrovnala krásou, půvabem a svěžestí velká Dulcinea z Tobosa, tak slavená v celém kraji, ba po všem světě."

„Láry, fáry,“ odpověděl jsem, „pane Montesíne, vyprávějte svůj příběh, jak se patří, neboť víte, že přirovnání obyčejně nestojí za mnoho a není nutno hned srovnávat. Nedostižná Dulcinea z Tobosa zůstane takovou, jakou jest, a paní Belerma jest, jakou byla a jest, a to stačí.“ Nato mi řekl: „Pane doně Quijote, prosím, promiňte mi, doznávám, že jsem se zmýlil a vyjádřil nesprávně, tvrdě, že by se paní Dulcinea nemohla rovnati s paní Belermou; kdybych byl poznal ze sebemenšího slova, že Vaše Milost jest jejím rytířem, raději bych se byl kouzl do jazyka, než bych ji byl srovnával s něčím, leda se samotným nebem.“ Tímto vysvětlením slavného Montesína jsem zmírnil svůj hněv, který vzplanul v mé hrudi při srovnání mé paní s Belermou."

„A to se divím,“ poznamenal Sancho, „že se Vaše Milost nepustila do toho dědka, nepřelámala mu všechny kosti a nevytrhala mu vousy do posledního.“

"Ne, příteli Sancho," pravil don Quijote, "nehodilo by se to, neboť jest povinností náš všech ctít starce, i nerytíře a tím spíš rytíře, a zvláště začarované. Víím velmi dobře, že v jiných

vzájemných otázkách a odpovědích jsem nezůstal pozadu za ním." Bratranec řekl potom: „Je mi záhadou, pane doně Quijote, že jste toho tolik spatřil, napovídal a dozvěděl se za tak krátkou dobu, po kterou jste zůstal vjeskyni.“

"Kdyjsem se tam spustil?" tázal se don Quijote. "Ani ne před hodinou," odpověděl Sancho. "To není možné," zvolal don Quijote, "vždyť tam bylo třikrát jítro a třikrát večer, z čehož soudím, že jsem se zdržel asi tři dny vjeskyni skryté vašim očím."

"Pán jistě mluví pravdu," podotkl Sancho, "neboť vše, co jej potká, je samé kouzlo, a to, co jsme pokládali za hodinu, trvalo pro něho asi tři dny a tři noci."

"Tak to asi bude," řekl don Quijote. Jedl jste, pane, za celou tu dobu?" tázal se bratranec. "Ani sousta," odpověděl don Quijote; "a ani jsem hladu nepocítil."

"A jedí vůbec začarovaní?" tázal se bratranec. "Nikoliv," řekl don Quijote, "nejedí, nemají výkalů, ale myslí se, že jim rostou nehty, vousy a vlasy."

"A spí zakletí, pane?" zeptal se Sancho. "Ne," odpověděl don Quijote, "za ty tři dny, které jsem tam s nimi pobyl, žádný nespal a já také ne."

"Sem se dobře hodí přísloví: ‚Pověz mi, s kým obcuješ, a já ti řeknu, jaký jsi.‘ A poněvadž se Vaše Milost stýkala se začarovanými, kteří nejedí a nespí, není divu, že jste také nejedl a nespal po celou tu dobu, kdy jste s nimi byl; nehněvejte se, Milosti, ale tomu, co jste zde vyprávěl, nevěřím ani trošku, ať mě Bůh - skoro bych byl řekl čert!"

"Proč nevěříte?" otázal se bratranec. "Lže snad pan don Quijote? Vždyť i kdyby měl úmysl lháti, neměl kdy vymyslet si tak nesmírné množství lží."

"Netvrdím, že můj pán lže," pravil Sancho. "Co tedy myslíš?"

"Domnívám se," řekl Sancho, "že Merlín nebo ti kouzelníci, kteří zakleli všechny ty lidi, o nichž Vaše Milost mluví a které také spatřila, vnukli vám a nakukali celou tu historii, kterou nám vyprávíte nebo ještě budete vyprávět."

"Možná, Sancho," řekl don Quijote, "přece ale vše, o čem jsem vám vypravoval, jsem spatřil svýma očima a sáhl si na to vlastníma rukama. Podivíš se, až ti řeknu, že mezi všemi podivnými nesčíslnými zázraky, na které mě Montesínos upozornil (cestou, až bude více pokdy, povím ti je dopodrobna), uhlídal jsem tři selky, které tančily a pobíhaly po krásné louce jako tři kozičky, a zblízkajsem shledal, že jednouje nedostižná paní Dulcinea z Tobosa; byla se dvěma vesničankami, s nimiž jsme se setkali a mluvili na toboské cestě. Otázal jsem se Montesína, zná-li je, a on mi vysvětlil, že jsou to patrně nějaké zakleté urozené paní, které se teprve před několika dny objevily na louce; tím prý nesmím býti překvapen, poněvadž tam je množství dam z dávných dob i nynějších, které jsou začarovány v různé podoby, a že tam poznal také královnu

Ginevru a její dueňu Quintaňonu, která podala Lanzarotovi, vrátivšímu se z Británie, víno."

Po těchto slovech si Sancho opravdu myslel, že se smíchem zblázní nebo umře, neboť znal dobře falešnou historii se začarovanou paní Dulcineou, kterou si sám vymyslel a vyhlásil, a právě z toho soudil pevně, že jeho pán jest úplný blázen, a pravil mu: "V prokletou hodinu a chvíli, v nešťastný den sestoupila Vaše Milost, drahý můj pane na onen svět, a v neblahém čase jste se srazil s panem Montesínem, který vás takhle pobláznil. Měl jste zde na zemi zdravý rozum od Pá-naboha, Milosti, mluvil jste duchaplně a dával jste rady komukoliv, ale nevyprávěl jste nikdy nesmysly jako teď."

"Znám tě dobře, Sancho, a proto si také nevšímám tvých řečí," odpověděl don Quijote. "Ajá zase řečí Vaší Milosti," odsekl Sancho, "zbijte si mě nebo zabte za ta slova, která jsem pronesl a která ještě řeknu, budete-li vyprávět podobné nesmysly. Řekněte mi, Milosti, když jsme spolu zadobře, jak jste poznal naši velitelku a jestliže jste s ní hovořil, co jste jí řekl a co odvětila?"

"Poznal jsem ji podle šatů, neboť měla stejné, jako když jsi mi ji ukázal," odpověděl don Quijote. "Oslovil jsem ji sice, ale ona beze slova, obrátivši se zády, rychle prchla, že by ji nezasáhla ani střela. Chtěl jsem ji následovati a byl bych to udělal, ale Montesínos mě od toho

odvrátil, abych se prý marně nenamáhal a že se blíží hodina, kdy musím z jeskyně. Slíbil mi, že mě za čas zpraví o tom, jak jeho, Belermu, Durandarta a všechny ostatní vysvoboditi; ze všeho, co jsem tam spatřil, zarmoutilo mě však nejvíce, že, když jsem takto hovořil s Montesínem, přiblížila se ke mně nepozorovaně jedna z přítelkyň nešťastné paní Dulciney a tiše mi rozrušeným hlasem pravila v slzách: „Moje velitelka, paní Dulcinea z Tobosa, líbá vám ruce, táže se po vašem zdraví a z velké nouze vás prosí o půjčku půl tuctu reálů, nebo kolik jich máte, na tuhle vlněnou spodničku, kterou přináším; a zavazuje se vám svým slovem, že je co nejdříve splatí.“

„Užasl jsem nad tímto vzkazem a tázal jsem se pana Montesína: „Cožpak, pane Montesíne, mohou mítí začarovaní také nouzi?“ On na to: „Skutečně, milostivý pane doně Quijote, takzvaná nouze je rozšířena všude, všech se týká, všechny stihá a pronásleduje i zakleté; posílá-li vám paní Dulcinea z Tobosa tuhle zástavu, která se mi zdá dobrou, za půjčku šesti reálů, pošlete jí je, neboť jich asi nutně potřebuje.“ „Zástavu nepřijmu,“ řekl jsem, „ale také jí nedám, co žádá, neboť mám pouze čtyři reály“ (byly to ty, Sancho, jež jsi mi onehdy dal pro almužnu chudým u cesty), a dal jsem jí je řka: „Rek-

něte své velitelce, drahá přítelkyně, že jsem srdečně zarmoucen nad její bídou a že bych si přál býti milionářem, abych jí mohl přispěti; vyřid'te jí, že se mi nemůže vésti příliš dobře, neboť toužím marně po jejím milém pohledu i bystrém rozhovoru, a že ji prosím snažně, aby se laskavě ukázala a pohovořila se svým věrným sluhou a ubohým rytířem. Vyřid'te jí také, že, než se naděje, zví, že jsem se zapři-sáhl pomstou, jako markýz de Mantua, když v lese našel svého umírajícího synovce, že totiž nesní chléb na ubrusu, mimo jiné drobnůstky; ajá přísahám, že bez odpočinku budu procházeti všemi sedmi díly světa horlivěji nežli infant don Pedro Portugalský, až ji vysvobodím z kouzel.“ „Ano,“ řekla dívka, „to vše i víc jste povinen pro svoji paní učiniti,“ vzala čtyři reály a místo poklony udělala kotrmelec dobré dva lokte do výšky.“

„Pane bože!“ v té chvíli vzkřikl Sancho, je tohle možné, aby kouzelníci a čáry měli takovou sílu, aby proměnili zdravý rozum mého pána v tohle pitomé blouznění? Můj pane, vzchopte se, Milosti, nezapomínejte na svoji vážnost a nevěřte hloupostem, které vám zmátly a zkazily rozum.“

„To vše, Sancho, říkáš, že mě máš rád,“ pravil don Quijote, „a poněvadž nerozumíš životu, vše, v čem je nějaká nesnáz, pokládáš za nemožné. Opakuji, že přijde doba, kdy ti sdělím mnohé, co jsem v jeskyni viděl, a potom uvěříš celé historii, jejíž pravdivost nesnese odmlouvání ani hádku.“

KAPITOLA XXIV.,

vyprávějící tisíc hloupostí stejně nepatrných jako nutných k pochopení této znamenité historie.

Překladatel této znamenité knihy, kterou původně napsal Cide Hamete Benengeli, říká, že u kapitoly líčící dobrodružství v jeskyni Montesínově našel na okraji napsaná rukou samého Hameta tato slova: „Nemohu věřiti ani pochopiti, že by byly pravdivé všechny příhody statečného dona Quijota, jak jsou vyličený v minulé kapitole. Příčina toho jest, že všechny jeho příběhy až dosud udalé, byly možné a pravděpodobné, ale příhoda v jeskyni neobsahuje nic, podle čeho bych se mohl domnívati, že je pravdivá, neboť překračuje rozumné meze. Není však možno, aby lhal, neboť to byl pravý hi-dalgo a nejšlechetnější rytíř své doby a byl

by nelhal, i kdyby do něho šípy stříleli. Také poukazují na to, že celý příběh vyprávěl se všemi uvedenými podrobnostmi, a že si nemohl v tak krátké době vymyslet takovou motanici nesmyslů; zdá-li se tato kapitola podvržena, není to mou vinou, já jsem ji napsal, nedokazuje ani její pravdivost ani lež. Ty, rozumný čtenáři, posuď ji sám, já se nemohu a nesmím déle u ní zdržovati. Sice se vypravuje, že v hodině smrti ji odvolal a přiznal, že si ji vymyslel, neboť se mu prý zdálo, že se dobře hodí k dobrodružstvím, která znal ze svých knih." Pak vypráví dále:

Bratranec byl zděšen drzostí Sancha Panzy i trpělivostí jeho pána a přičítal mírnost, kterou jevil, radosti ze spatření jeho paní Dulci-ney z Tobosa, třeba zakleté; nebýt toho, že by Sancho zasloužil výprasku za svoje slova a odmluvy, a usoudil, že Sancho se chová k svému páriu trochu opovážlivě. Potom pravil: "Věřím úplně, pane doně Quijote, v znamenitě šťastný výsledek vaší výpravy; já sám jsem čtyřnásobně získal: předně, seznámil jsem se s Vaší Milostí, což pokládám za velké štěstí, za druhé jsem se dozvěděl, co je skryto v jeskyni Montesínové a o tajemství proměny Guadianovy a jezírek Ruideřiných; zaznamenám to ve své knize o Španělském Ovidovi, na níž pracuji; za třetí jsem se dozvěděl o stáří karet, kterých užívali už za dob císaře Karla Velikého, jak patrně z řeči Durandartovy; Vaše Milost totiž vyprávěla, že Durandarte po dlouhé řeči Montesínové procitl a řekl: Jen trpělivost a dejme si ještě kartičky'. Tomu způ-

sobu řeči nenaučil se jistě v zakletí, ale dokud žil ve Francii neočarován v době císaře Karla Velikého. Tohoto objevu pak převhodně užiju ve své druhé knize, totiž v Doplnku ke knize Vergilia Polydora o vynálezech za starověku; myslím, že se spisovatel opominul zmíniti o kartách, a zaznamenám to já, neboť se mi to zdá velmi důležité, zvláště doložím-li to svědkem tak vážným a opravdovým, jako je pan Durandarte. Za čtvrté jsem se dověděl o původu řeky Guadiany, který až dosud byl neznámý."

"Máte pravdu, Milosti," pravil don Quijote, "však velmi rád bych věděl, komu věnujete ty knihy, dá-li vám Bůh, abyste dostal svolení k tisku, ačkoliv o tom pochybuji."

"Ve Španělsku jsou šlechtici a grandové, kterým je mohu věnovati," odpověděl bratranec. "Příliš mnoho ne," poznamenal don Quijote, "ne snad, že by věnování nezasloužili, ale odmítnou je, aby nebyli nuceni dáti spisovateli odměnu, které by, jak se zdá, jeho práce i zdvořilost zasloužila. Vím o velmoži, který má vlastnosti, jež jiným chybějí, a to v takové míře, že, kdybych se pokusil upozorniti na ně, vzbudil bych závist ve více než čtyřech šlechtických srdcích. Ale k tomu se vrátím, až bude příhodnější doba, nyní se raději starejme o nocleh."

"Nedaleko odtud," pravil bratranec, "je chata poustevníka, prý bývalého vojáka, ceněného za dobrého křesťana a moudrého, šlechtěného muže; vedle poustevny postavil i malou chaloupku za své peníze, a ač malá, ukryje hosty."

"Chová ten poustevník slepice?" tázal se Sancho. Jako většina poustevníků," odpověděl don Quijote; "nyní nežijí poustevníci jako ti v pustinách egyptských, kteří se šatili palmovým listím a jedli kořínky. Ovšem nedomnívejte se, že chvále tyto haním ony; tvrdím pouze, že nynější pokora nevyrovná se dřívějšímu přísnému životu a nouzi; přesto však jsou všichni dobří, aspoň já je za takové mám, a je-li už všude nějaký stín, více zla způsobí hříšník veřejný než pokrytec tvářící se dobrým."

Vtom uhlídali muže, rychle kráčejičího a pohánějíčího mezka, nesoucího píky a halapartny. Dohoniv je pozdravil a spěchal dále. Don Quijote mu řekl: "Člověče dobrý, zastavte se, zdá se mi, že spěcháte rychleji, než váš mezek stačí."

"Nemám kdy, pane," odpověděl muž, "poněvadž zítra ráno jest zapotřebí zbroje, kterou vezu; proto musím pospíchat a sbohem. Ale chcete-li se dozvědět, kam je vezu, najdete mě v hospodě za poustevnou, kde přenocuji; vyhledáte mne tam, máte-li touž cestu, a budu vám vyprávět podivné příhody; nyní opět sbohem." A popohnal mezka tak, že don Quijote neměl kdy tázat se ho, jaké podivné příhody chce jim vyprávět, ale poněvadž byl

trochu zvědav a vždy toužil po novinkách, rozkázal, že ihned budou pokračovati v cestě a přenocují v hospodě, a ne v poustevně, jak navrhl bratranec.

Všichni tři vsedli tedy do sedel a rovnou zamířili do hospody, kam krátce před nocí dojeli. Bratranec žádal dona Quijota, aby se zastavili v poustevně a občerstvili se tam douškem. Sancho Panza ihned obrátil k ní osla, rovněž don Quijote i bratranec; ale nezastihli poustevníka doma, což patrně způsobil Sanchův zlý osud. Oznamil jim to mladší poustevník, jehož v poustevně zastihli. Žádali jej, aby jim nalil drahého vína, ale on jim řekl, že žádají-li laciné vody, milerád jim poslouží, ale vína že jeho pán nemá. "Kdybych chtěl pít vodu," řekl Sancho, "tak jsem mohl již na cestě, studní bylo všude dost! Ó svatbo Camachova a bohatství v domě dona Diega, kolikrát si na vás vzpomenu!"

Odešli tedy z poustevny a chvátali k hospodě a za chvíli spatřili před sebou nepříliš chvátajícího mladíčka a dohonili jej. Přes rameno nesl meč, na němž měl uvázaný uzlíček asi se šatstvem, kalhotami, pláštěm a nějakou tou košilí; na sobě měl šat z aksamitu s atlasovou výzdobou, košili měl vytaženou navrch, na nohou měl hedvábné punčochy a střevíce po městsku vpředu vykrojené. Bylo mu asi osmnáct nebo devatenáct let, byl veselý a zdál se velmi bystrý. Pro zkrácení cesty prozpěvoval si seguidilly.

Právě když jej doháněli, zpíval si jednu, již si bratranec zapamatoval a jež prý zněla:

"Do války mě vede nezbytí, potřeba! Kdybych měl peníze, byl bych, věru, doma."

První jej oslovil don Quijote: "Cestujete příliš nalehko, pane ga-láne! A kam že, kam? Rádi bychom to věděli, ráčíte-li nám to sdělití." Mladík nato: "Zejdu tak nalehko, působí horko a má chudoba a cílem mým je vojna." Jak to chudoba?" tázal se don Quijote; "horko ovšem spíš, to připouštím."

"Pane," pravil mladík, "v tomhle ranečku nesu aksamitové kalhoty patřící k tomuto šatu; roztrhám-li je cestou, nebudu se s nimi moci pochlubit v městě a na nové nemám peněz; z toho důvodu i abych se provětral, jdu takto; až dostihnu několika setnin pěchoty, vzdálených odtud ani ne dvanáct mil, dám se na vojnu, a potom dostanu již soumara, abych dostihl

přístavu, odkud nás odveze loď; být to má prý Cartagena. Budu raději sloužit ve válce králi a on aby byl mým pánem a velitelem, než abych sloužil nějakému hladovci v sídelním městě."

"Získá tím Vaše Milost nějakou výhodu?" tázal se bratranec. "Kdybych byl ve službách některého španělského granda nebo jiné vznešené osobnosti," řekl mladík, "jistě bych dosáhl nějaké výhody, neboť to je právě prospěch ze služby u lidí řádných, že opouštíme čeledník a dostáváme hodnost praporčíka nebo setníka nebo jiné výhodné postavení; ale já nešťastník

byl jsem vždycky ve službách pánů z Nemanic a všelijaké přilezlé havěti, měl jsem mizerný plat, a když jsem si dal naškrobiti límec, pohltilo to polovici mzdy; byl by to zázrak, aby takový dobrodružný panoš měl aspoň trochu štěstí."

"Řekněte mi při svém životě, drahý příteli," otázal se don Quijote, "je-li vůbec možné, abyste za celou dobu své služby nezískal nějaké livreje?"

"Měl jsem už dvě," odpověděl panoš, "ale jako mnichu vystupujícímu z kláštera před složením slibů vrátí jeho šaty a vezmou si opět kutnu, tak mně moji pánové vzali livrej, kterou jsem měl nosit pouze pro okázalost, a vrátili mi moje šaty ihned po obstarání záležitostí v hlavním městě, když se vrátili domů."

"To je řádná *espilorcheria*, jak se říká italsky," pravil don Quijote, "přesto však buďte šťasten, že jste opustil hlavní město s předsevzetím tak šlechtným, jako vy máte; nic na světě není tak vznešené a užitečné jako sloužiti nejprve Bohu, pak králi a přirozenému pánu, a hlavně vojensky, čímž možno lépe než vědou dosáhnouti ne sice největšího bohatství, ale největší cti, jak jsem již mnohokrát tvrdil; věda sice dala základ četnějším dědictvím než válečnictví, ale přesto vojáci předčí učence jakousi věcí, jistým leskem, který je staví přede všechny. Zapamatujte si, co vám nyní povím, bude vám to prospěšné a přinese vám to útěchu při námaze; nemyslete na neštěstí, která vás mohou potkati, neboť nejhorší jest smrt, však je-li čestná, nic ji nepředčí."

"Tázali se Julia Caesara, statečného římského císaře, která smrt je nejlepší. Řekl jim, že nenadálá, okamžitá a nečekaná, a ač mluvil jako pohan, neznalý skutečného Boha, odpověděl úplně správně, neboť se držel lidského citu; neboť mysleme si, že vás zabijí při prvé srážce buď dělovou ranou nebo výbuchem zákopu, co na tom? Smrt je nutná a je koncem všeho a Terentius říká, že lepší je pohled na mrtvého vojáka, který byl zabit v bitvě, než na živého a zdravého na ústupu. Rádný voják dobývá slávy poslušností svých velitelů; pamatujte si, synu, že vojínu jest lépe páchnouti prachem než pižmem

a zestárnete-li v tomto čestném povolání, třeba i plný ran, zmrzačený nebo chromý, nebudete zbaven proto cti, které nemůže škoditi ani chudoba. Nyní však jest i nařízeno, aby staré, zmrzačené vojáky ošetřovali a živili, neslušíť se, aby ses nimi jednalo, jako jednájí ti, kteří propouštějí na svobodu černé své otroky, když tito zestárnou a stanou se neschopni práce, a tak pod záminkou, že jim dávají svobodu, vydávají je napospas hladu, jehož se tito nezbaví leč smrtí. A více vám již neřeknu, jen vsedněte za mne na mého koně a v hospodě, které záhy dostihneme, se mnou povečeříte a zítra se zas vydáte na cestu; Bůh dej, aby vaše cesta byla tak dobrá, jak toho vaše předsevzetí zaslouží."

Panoš odmítl pozvání, aby vsedl za dona Quijota, a Sancho prý si tehdy řekl sám pro sebe: "Pánbůh pomáhej mému pánu! Jak je možno, aby člověk, který dovede povědět tolik a tak rozumných věcí jako teď, mluvil také o podobných bláznovstvích jako o Montesí-nově jeskyni? Inu, vidíte, a je to tak!"

Za šera již dostihli hospody a Sancho s radostí uviděl, že ji pán nepokládá za hrad jako obyčejně, ale za skutečnou hospodu. Don Quijote sháněl se ihned po příjezdu po muži s kopími a halapartnami a dozvěděl se, že ve stáji krmí mezka; totéž udělali bratranec a Sancho, který přidělil Rocinantovi nejlepší žlab i nejlepší místo v stáji.

KAPITOLA XXV.,

kde se přesně vypráví o dobrodružství s hýkáním, o půvabnosti loutkářově a skvělých výpovědech věštící opice.

Don Quijote by nepozřel sousta, jak se říká, kdyby dříve nevy-slechl a nezvěděl podivné příběhy, o kterých se zmínil muž vezoucí zbraně. Šel za ním, jak mu hostinský řekl, našel jej a žádal, aby mu ihned pověděl, jak na cestě slíbil. Muž pravil: "Moje pozoruhodné vyprávění vyžaduje klidu a nesmí se při něm stát; dovolte, Milosti, abych nejprve obstaral svého mezka, a pak vám povím věci, nad nimiž užasnete."

"Souhlasím s vámi a ještě vám i pomohu," pravil don Quijote a ihned se chopil práce, prosel oves a vyčistil žlab; jeho ochota přiměla muže k ochotnému vyprávění, jak slíbil. Sedl si na kamennou lávku, don Quijote k němu a bratranec, panoš, Sancho Panza a hostinský byli jeho posluchači. I začal vypravovati:

"Vězte, Milosti, že v obci vzdálené odtud půl páté míle utekl konšelovi osel nedbalostí a zlomyslností služebného děvčete (o tom by se mohlo mnoho vypravovati); konšel se marně všemožně snažil jej nalézt. Vypravuje se všeobecně, že se osel ztratil před čtrnácti dny, když tu konšel kráčel přes náves ajiný konšel na něho zavolal: ‚Dejte mi odměnu, kmotře, objevil jsem vašeho osla!‘ ‚Rádně vás obdaruji, kmotře,‘ odpověděl druhý, ‚ale dříve mi prozradte, kde jste jej našel?‘ ‚Spatřil jsem jej dnes ráno v lese bez sedla a postroje, hubeného, až srdce usedalo,‘ řekl nálezce. ‚Snažil jsem se jej dohnati do vesnice, ale byl již velmi divoký a poplašený; jakmile jsem se k němu přiblížil, prchl a zmizel v hlubokém lese. Přejete-li si, pomohu vám jej společně hledat, vrátím se, jen co odvedu domů tuto oslici.‘ ‚Přijímám s radostí vaši nabídku,‘ pravil majitel osla, ‚a vynasnažím se vám to odplatit.‘"

"Tuto událost vypravují všichni pravdiví svědkové právě tak jako já. Konšelé odešli tedy do lesa pěšky a ruku v ruce a zastavili se na místě, kde mysleli, že jej naleznou; ale to se nestalo a neukázal se, ač hledali. Vida tedy, že se osel neobjevuje, pravil konšel, který jej zahlédl, k druhému: ‚Pomyslete, kmotře, napadl mě způsob, kterým bychom jistě mohli zvíře nalézt, třeba bylo skryto v útrokách země a nejen v tomto lese; znám totiž znamenitě hýkati, a umíte-li také vy

trochu, je nám dobře.‘ ‚Říkáte trochu, kmotře? Bůh ví, že mě nepředčí ani oslové.‘ ‚Uvidíme hned,‘ řekl druhý konšel, ‚rozhodl jsem se, že projdeme les, každý jinou stranou a projdem jej celý a chvílemi střídavě zahýkáme; je vyloučeno, že by nás osel nezaslechl a neozval se, je-li zde.‘ Majitel osla nato: ‚Skutečně, kmotře, to je skvělý nápad, hodný vašeho znamenitého důvtipu.‘"

"Rozešli se podle úmluvy a oba zahýkali skoro současně; oba oklamáni hýkáním a domnívajíce se, že se ozval osel, počali hledati, a když se setkali, řekl majitel osla: Je to možné, kmotře, že to nebyl můj osel?‘ ‚To jsem byl já,‘ řekl druhý. ‚Pak vám říkám,‘ řekl pán oslův, ‚že se hýkáním úplně vyrovnáte oslu, a neslyšel a neviděl jsem nic tak přirozeného, co jsem na světě.‘ ‚Tato chvála a uznání,‘ odpověděl původce plánu, ‚náleží spíše vám, kmotře, neboť Bůh, který mě stvořil, ví, že hýkáte obratněji než největší a nejcvičenější hýkal; máte hlas vysoký, přesně včas se ozvete, přerušujete hlas často a znenadání, vůbec uznávám vaši převahu a nechávám vám palmu a odevzdávám prapor té nevidané školenosti.‘ ‚Povídám tedy, že si sebe budu odedneška cenit víc a budu přesvědčen o svém umění a daru; domníval jsem se sice, že hýkám dobře, ale nikdy mě nenapadlo, že to umím tak znamenitě, jak vy říkáte.‘ ‚Říkám vám,‘ pravil druhý, ‚že mnohé vzácné nadání přichází nazmar a neprospívá těm, kteří ho nedovedou využití. Naše schopnosti nemohou nám prospěti, leč pouze v podobných

případech, jaký se nám právě teď naskytl, a to ještě zbývá nám prositi Boha, aby nám prospěly."

"Po této rozmluvě opět se rozešli a zase hýkali a stále se pletli a scházeli se jako předtím. Potom si určili znamení, aby poznali, jsou-li to oni nebo osel, hýkali totiž dvakrát po sobě. Tak prohledali celý les, hýkali po každém kroku, ale osel neodpověděl ani v nejmenším. Jak mohl také ubožák nešťastný hýkati, když jej našli rozsápaného vlky v hustém křoví? Když jej pán spatřil, pravil: ‚Nedivme se, že neodpověděl, ale kdyby byl živ, jistě by byl zahýkal slyše nás, anebo nebyl osel; nelituji, že jsem jej našel mrtvého, neboť odměnou za to namáhavé hledání bylo mi, kmotře, vaše zdařilé hýkání.‘ ‚Nu dobrá, kmotře,‘ pravil druhý, ‚když zpívá opat dobře, snaží se také páteřík.‘"

"Skličeni a ochraptělí vrátili se do vesnice a celý příběh o hledání vyprávěli svým přátelům", sousedům i známým, vychvalující vzájemně své obratné hýkání, až se to brzo rozneslo do sousedních vsí; a ďábel, který nikdy nezahálí a přináší a se je rád hádky a různice, kam přijde, rozsévaje klepy a vymyšlenosti, způsobil, že, jakmile lidé

ze sousedních obcí spatřili někoho z naší vesnice, zahýkali jako na výsměch konšelům. Toho se chytili kluci, což jest stejné, jako by se toho chopili všichni čerti z pekla, a hýkání se rozšířilo z obce do obce tak, že sousedé z hýkavé obce se od ostatních liší nyní asi jako černoši od bělochů, a nevhodný žert dostoupil tak daleko, že se vysmívání vydali již několikrát ve zbroji a sešikování na vysměváčky a svedli s nimi bitvy a nezabránila tomu živá duše, ani strach, ani ostuda. Domnívám se, že zanedlouho vyrazí do boje naši, to jest lidé z hýkavé obce, a potáhnou na druhou ves, od nás asi dvě míle, která nás nejvíce uráží; abychom byli dostatečně vyzbrojeni, nakoupil jsem píky a halapartny, jak jste viděli. Toje tedy ta podivná příhoda, kterou jsem vám chtěl vyprávěti, a neznám jiné, jestli se vám tato nelíbila."

Tak ukončil dobrý muž své vypravování. Vtom se ve vratech hospody objevil muž, jehož celý oděv, punčochy, spodky i kabát byly zhotoveny z kamzičiny, a zvolal: „Je zde místo, pane hospodský? Přichází hadačská opice a hra o osvobození Melisendřině.“

"Ale toje mistr Pedro!" zvolal hospodský. "To bude veselý večer." Zapomněl jsem říci, že mistr Pedro měl levé oko a skoro půl tváře zavázány zeleným šátkem, neboť měl asi celou tu stranu nemocnou. Hospodský pokračoval: "Buďte vítán, Milosti pane mistře Pedro; kde jste nechal opici a divadlo, že je nevidím?"

"Přijdou ihned," odpověděl muž v kamzičím oděvu, "šel jsem napřed obstarat místo."

"Samotného vévodu z Alby bych odmítl a dal bych místo mistru Pedrovi," zvolal hostinský. Jen přiveďte opici a divadlo, je zde dnes večer dosti hostů, kteří zaplatí, až spatří umění opice." Muž v obvazu nato: "Nuže dobrá, zmírním cenu a spokojím se, jen dostanu-li na útratu. A teď se vrátím pro vůz s opicí a divadlem." Potom odešel z hospody.

Don Quijote ihned vyzvídal, kdo je ten mistr Pedro a jaké to má divadlo a opici. Hospodský mu řekl: Je to známý komediant, cestující dlouho po arragonské Manchi, a předvádí kus o osvobození Melisendřině slavným Gaiférem; je to jedna z nejskvělejších a nejlépe sehraných historií, jež jsem viděl v této části království; také má opici řídkých schopností, jakých je málo mezi opicemi a které jsou vzácností u lidí; otázke-li se jí někdo na něco, pozorně vyslechne otázku, pak skočí svému pánu na ramena a pošeptá mu do ucha odpověď, kterou

mistr Pedro řekne potom nahlas; vypovídá lépe minulé věci než budoucí, a ač se někdy mýlí, většinou mluví pravdu, z čehož soudím, že má d'ábla v těle. Za každou odpověď, kterou opice, totiž její

pán řekne, když mu ji pošeptala do ucha, bére dva reály; proto se domnívají, že je mistr Pedro velmi zámožný a je galantní, jak se říká v Itálii; je znamenitým společníkem a přeje si jen což: mluví za šest, pije za dvanáct, a to vše z výdělků svého jazyka, opice a divadla."

Vtom mistr Pedro přijel s divadlem na voze a velikou bezocasou opicí, dosti hezkou, se zadkem jakoby plstěným; don Quijote spatřiv ji ihned řekl: "Řekněte mi, paní věštkyň, jak dopadneme? Co nás potká? Zde jsou mé dva reály." A rozkázal Sanchovi, aby je odevzdal mistru Pedrovi, jenž za opici pravil: "Pane, to zvíře nevěští budoucnost, ví pouze něco o minulosti a něco o přítomnosti."

"Na mou duši," zvolal Sancho, "nedám ani troník, aby mi pověděla, co mě už potkalo, neboť kdo to zná lépe než já? A byla by učiněná hloupost, abych platil za to, co už dávno vím; ale že ví věci přítomné, vezměte si moje dva reály a povězte mi, co dělá teď moje žena Tereza Panzová a čím se zabývá." Mistr Pedro odmítl peníze, řka: "Neberu předem odměnu, dokud neprokáží službu."

Klepl si dvakrát na levé rameno, opice se na ně vyhoupla a přiblíživši dámu k jeho uchu rychle drkotala zuby; to dělala, co by 'Věřím v Boha' odříkal, potom seskočila na zem a mistr Pedro klesl na kolena, objal kolena dona Quijota a řekl: "Objímám tato kolena jako dva sloupy Herkulovy, ó slavný obnoviteli zapomenutého už potulného rytířstva, ó nikdy dost neceněný rytíři doně Quijote de la Mancha, vzpruho oslá-blých, podpora klesajících, rámě padlých, berlo a útěcho nešťastných!" Don Quijote byl nesmírně udiven, Sancho překvapen, panoš ohromen, hýkavý zpitomen a hospodský zmaten; vůbec užasli všichni, kteří slyšeli zvolání komedianta, jenž pokračoval: "A ty, dobrý Sancho, nejlepší zbrojnoši rytíře nejlepšího, buď kliden; tvoje žena Tereza je zdráva a právě češe libru lnu, a abych ti podrobněji o ní podal zprávu, má u sebe nalevo džbán s rozbitým hrdlem a v něm správný doušek vína, kterým si krátí práci."

"Tomu rád věřím," poznamenal Sancho, "je to řádná ženská a nebýt zárlivá, nedal bych ji ani za obryni Andan-donu, která byla prý žena jak se patří, jak můj pán tvrdí. Jenže ta moje Tereza ráda užívá, třeba to bylo na škodu dědiců."

"Ajá dím," řekl don Quijote, "že každý, kdo mnoho cestuje a čte, vidí také mnoho a mnoho se doví; kdo by mi dokázal, že jsou opice, které hádají, kdybych to neviděl nyní na své vlastní oči? Jsem skutečně don Quijote de la Mancha, jak uhodl tento dobrý tvor, ačkoliv mě trochu přechválil; ale ať jsem jakýkoliv, děkuji Bohu, že mi dal mírného a soucitného ducha, schopného vždy činiti dobře každému a zle nikomu."

"Kdybych měl čím zaplatiti," pravil panoš, "otázal bych se pana opičáka, co mě potká cestou, na kterou jsem se dal." Mistr Pedro, který zatím vstal od nohou dona Quijota, řekl: Již jsem pravil, že to zvíře budoucnost nevěští; kdyby věštilo, nezáleželo by na penězích, neboť, abych prokázal službu přítomnému panu donu Quijotovi, nehleděl bych na svůj prospěch; poněvadž to jest mou povinností k němu a abych se mu zalíbil, postavím divadlo a obveselím teď celý hostinec zadarmo." Hostinský zřejmě potěšen ukázal mu místo pro postavení divadla, a to za chvíli bylo postaveno.

Don Quijote nebyl příliš spokojen s výpověďmi opice, protože se mu zdálo nevhodným, aby pouhá opice znala věci minulé nebo budoucí. Zatímco mistr Pedro stavěl jeviště, uchýlil se don Quijote se Sanchem do kouta stáje, aby je nikdo neslyšel, a řekl: "Pohled', Sancho, zkoumal jsem podivnou schopnost té opice a myslím si pro sebe, že její majitel jistě uzavřel výslovně nebo mlčky pakt s ďáblem."

"Pacht kočky s ďáblem musí být zpropadeně špinavá věc," pravil Sancho, "ale v čem má mistru Pedrovi prospět podobné pachtování?"

"Nerozumíš mi, Sancho; chci říci, že se nějak dohodl s ďáblem, aby opici dal onu schopnost, pro kterou získává živobytí, a až bude bohat, dá ďáblu duši, o niž vždy tomuto nepříteli lidskému jde. A co mě svádí k této víře, je, že opice zná jen věci minulé a přítomné, a vědomosti ďáblu se týkají právě jen jich; věci budoucí zná jen z dohadu a ne všechny, neboť toto poznání je vyhrazeno Bohu, pro nějž není minulosti ani budoucnosti, ale vše je pouhou přítomností. Je tedy zřejmo, že z opice mluví ďábel, a divím se, že ji neobžalovali u církevních úřadů, nezkoumali a nevymítli z ní, s cí pomocí předvídá. Neboť je jisto, že ta opice není hvězdář, a že ani ona, ani její pán nedovedou rýsovat ony obrazce, jimž říkají obrazce osudu, dnes tak ve Španělsku rozšířené, že není ženské, kluka, ba ševče, který by si netroufal obrazec sestrojít, jako by šlo o hru karet, a neničil tak svou lží a hloupostí podivuhodnou pravdivost vědy. Vím o jedné paní, která se zeptala takového hadače z obrazců, zda malá její fenka bude mít štěňata, a bude-li je mít, kolik a jaké barvy. Načež ten pan hadač sestrojil obrazec a řekl, že psinka štěňata mít bude, a to tři, jedno zelené, druhé červené a třetí strakaté, ovšem pod podmínkou, že se ta fenka spáří mezi jedenácti a dvanácti v noci nebo ve dne, a to v neděli nebo v sobotu. A co se stalo? Za dva dny potom fena posla přežravši se a ten pan hadač dosáhl v místě pověsti neomylného věštce, jak se to stává u všech nebo u většiny hadačů."

"Chtěl bych," pravil Sancho, "aby Vaše Milost požádala mistra Pedra, aby se otázal opice, je-li pravdivé dobrodružství, které podcalo Vaši Milost v jeskyni Montesínově; odpusťte, pane, ale myslím, že to vše byl pouhý blud nebo lež nebo pouhý sen Vaší Milostí."

"To je možné," řekl don Quijote, "poslechnu tvé rady tedy, ačkoliv se tím pochybností nezbavím." Vtom přišel mistr Pedro oznámit donu Quijotovi, že jeviště jest již hotovo, a žádal jej, aby se zúčastnil představení, které prý stojí za podívanou. Don Quijote mu zjevil své přání a požádal ho, aby se otázal opice na příhody v jeskyni Montesínově, byly-li snem či skutečností, že on sám myslí, že byly i skutečné i klamně.

Pedro neodpověděl ani slova přivedl opici, postavil se opodál dona Quijota a Sancha a pravil: "Pohled'te, paní opice, tento rytíř přeje si věděti, bylo-li jakési dobrodružství, které zažil v jeskyni zvané Montesínově, skutečné nebo klamně." Zatřásl ramenem jako obvykle, opice mu na ně vyskočila a šeptala mu, jak se zdálo, do ucha; pak mistr Pedro řekl: "Opice tvrdí, že část vašeho dobrodružství či co vás potkalo v oné jeskyni byla klamná, část pravděpodobná; více na tuto otázku nemůže odpověděti, chce-li se však Vaše Milost dozvědět více, řekne vše na váš dotaz příštího pátku, neboť nyní, jak sama řekla, jest příliš unavena a zotaví se až v pátek."

"Neříkal jsem, že se mi dobrá polovice z vypravování o dobrodružství Vaší Milosti v jeskyni zdá lživá?" řekl Sancho. "Činy to dosvědčí, Sancho," řekl don Quijote, "neboť čas vše odkrývá a přivádí vše na světlo, i kdyby to bylo skryto v útrokách země; to stačí a nyní se pojďme podívat na divadlo mistra Pedra, které bude jistě jakousi novinkou."

"Nikolivja-kousi," zvolal mistr Pedro. "Mé divadlo má šedesát tisíc novinek; tvrdím, Milosti pane doně Quijote, že jest to jedna z největších zajímavostí nynější doby, a operibus credite et non verbis; ale začněme, neboť jest již dosti pozdě ajá toho chci ještě mnoho předvésti, říci a ukázati."

Don Quijote a Sancho odebrali se do místnosti, kde bylo jeviště již postaveno a opona rozhrnuta; četné hořící svíčky z vosku vypadaly a svítily velice pěkně. Mistr Pedro odešel za jeviště, neboť musil pohybovati umělými figurami, a před jevištěm mladý jeho sluha vysvětloval a objašňoval tajemství hry; hůlkou, kterou držel v ruce, ukazoval na jednotlivé figurky, které se na jevišti objevily. Jakmile se všichni hosté hospody posadili nebo postavili před jevištěm a když don Quijote, Sancho, panoš a bratranec obsadili nejlepší místa, sluha mistra Pedra začal odříkávati to, o čem se dozví každý, přečte-li si následující kapitolu.

KAPITOLA XXVI.,

pokračující v půvabném dobrodružství loutkáře a vypravující jiné opravdu zajímavé věci.

Umlkli Tyrští a Trojane, totiž chci říci, že všichni diváci pozorně poslouchali vykladače tajemství, když tu se zajevištěm ozvalo bubnování, hlas trubek a rachocení četných děl; hluk na okamžik utichl a tlumočnick zvolal: "Tato pravdivá hra, která se nyní Vaším Milostem předvádí, vzata jest přesně z francouzských kronik a španělských románů, které jdou od úst k ústům starých i mladých po ulicích. Hra představuje osvobození Melisendry, zajaté Maury ve španělském městě Sansueni, jejím manželem panem donem Gaiférem; městem Sansueni zvalo se kdysi nynější město Zaragoza; ale povšimněte si, Milosti, jak hraje don Gaiféros v kostky, jak také říká báseň:

U stolu při hře sedí don Gaiféros,

na svou už dávno nemyslí Melisendru."

"Osoba, která právě vstupuje na jeviště s korunou na hlavě a žezlem v pravici, jest Karel Veliký, domnělý otec Melisendřin. Nelíbí se mu zahálčivý způsob života a lhostejnost jeho zete a přichází jej pokárat. Poslyšte, jak důrazně a prudce jej napomíná, jako by jej chtěl několikrát přetáhnout žezlem přes hlavu; někteří spisovatelé dokonce tvrdí, že to učinil; když mu dokázal, jaká záhuba hrozí jeho cti, nepostará-li se o osvobození své manželky, pravil mu prý:

- Dosti jsem pověděl vám, vězte! -

Povšimněte si, Milosti, ják císař se odvrací a odchází, nevšímaje si rozhněvaného dona Gaiféra, který prudce zahazuje hrací desku a žádá, aby mu připravili zbraň; prosí svého bratrance dona Rolanda o meč Durindanu, ten však odmítá, že nemůže, nabízejí mu ale svůj doprovod na té nebezpečné výpravě, kterou podniká; ale rozhněvaný hrdina zdráhá se přijmouti tvrdě, že sám dovede vysvoboditi svou manželku, třeba byla skryta v nejhlubších útrokách země; potom ozbrojen vydává se na cestu."

"Pohled'te, Milosti, na onu věž, kterou je možno spatřiti; je to jedna z věží maurského hradu zaragozského, nyní nazývaného Aljafe-

ría; dáma v maurském oděvu na balkoně jest sličná Melisendra, která odtamtud často se dívala na cestu do Francie a vzpomínala ráda v zajetí na Paříž a svého manžela. Nyní uvidíte však něco nového a dosud vámi nevidaného. Zajisté vidíte toho Maura tiše se kradoucího s prstem na ústech za Melisendru? Všimněte si, jak ji rychle políbil na rty a ona si uplívla a utírá si ústa bílým rukávem košile; pláče a rve si zoufalstvím krásné vlasy, jako by ony byly vinny tím zločinem? A nyní pohled'te: onen vznešený Maur, kterého vidíte v sloupoví, jest král Marsilio Sansueňský; zpozoroval drzost Maurovu a přesto, že jest jeho příbuzným a věrným přítelem, poroučí, aby jej svázali, vyplatili mu dvě stě ran a vedli jej městem s hlasateli napřed, biřici vzadu, jak bylo zvykem; vidíte, jak již tamhle skoro vykonávají jeho rozkaz, ačkoliv zločin vlastně ještě nedokonán, ale Maurové neznají odkladů ani dlouhého odvolávání, jako to je u nás."

"Chlapče, chlapče," pravil nahlas don Quijote, "vykládejte ten svůj příběh krátce bez průtahů a rozvláčností, neboť chce-li člověk poznati řádně pravdu, je třeba mnoha důvodů a důkazů." Nato se ozval vzadu mistr Pedro: "Hochu, zbytečně mnoho nemluv a dělej a poslechni rozkaz pána, který tomu jistě dobře rozumí; nejlepší je pěkně prostý zpěv, beze všech kudrlinek."

"Poslechnu vás," řekl hoch a pokračoval: "Ten člověk blížící se v gaskoňském plášti je sám don Gaiféros, očekávaný toužebně manželkou, jež spokojena s potrestáním drzé Maura radostně a klidněji vstoupila na balkon věže; a myslíc, že mluví s nějakým počestným, mluví vše, co jest v této romanci, se svým manželem:

Rytíři, do Francie míříš? Ptej se tam po Gaiférovi!"

"Nebudu však v tom pokračovati, poněvadž rozvláčnost obyčejně nebaví; vizte jen, že don Gaiféros odhruje plášť a nyní poznáváte z radostných posunků Melisendřiných, že jej poznala; teď sestupuje z balkonu, aby odjela na koni za svým manželem. Ale ubohá! Cíp sukně uvázl za železnou tyč balkonu a zůstává viseti nemohouc sestoupiti dolů. Ale dobré nebe, jak vidíte, vysvobozuje i z nejhorší bídy; don Gaiféros přijíždí a prudčeji strhne na zem, nedbaje, že se jí roztrhá drahá sukně; pak ji rychle vyzvedne na hřbet koně ob-kročmo jako muže a žádá ji, aby ho zezadu objala kol hrudi, aby nespada; paní Melisendra obyčejně takto nejezdí. Všimněte si, že i kuň prozrazuje řehtáním svou radost nad krásným a odvážným

břemenem, nesa svého pána i paní. Rychle se obrátivše opouštějí město a spěchají vesele a rozjařeně k Paříži. Jeďte s Bohem, upřímní milenci, jimž se žádný nevyrovná! Dojeďte šťastně do své vlasti, kterou milujete, bez překážek a nástrah na blahé cestě! Kéž spatří zraky vašich známých a přátel, jak žijete klidně dny života, a necht' vám jich je přáno, kolik jich bylo dopřáno Nestorovi."

Tu opět zvolal mistr Pedro: "Pomalů, hochu, spěješ tuze vysoko, všeho s mírou." Hoch neodpověděv pokračoval: "Ale všetečné oči, jimž se nic neskryje, spatřily Melisendru slézat z balkonu a vsedat na koně a ihned se to dověděl král Marsilio, jenž velel do zbraně. Pa-třte, jaká rychlost! Ze všech věží mešit v celém městě znějí zvony."

"Ty zvony sem nepatří, mistře Pedro," poznamenal don Quijote, "Maurové nemají zvony, ale bubny a píšťaly, podobné našim klarině-tům, proto znění zvonů v Sansueni je holým nesmyslem." Mistr Pedro slyše tato slova ustal v zvonění a pravil: "Nevšímejte si takových drobností, milostivý pane doně Quijote, a nechtějte ve všem takových důkladností. Což se u nás nehraje tisíce divadelních kusů, plných nesmyslů a nesprávností, které se přesto líbí, a lidé

se jim často dokonce obdivují i chválí je? Pokračuj, hochu, a nevíš si jejich poznámek; když budu mít za to peníze, jsem ochoten hrát víc nesmyslů, než má slunce atomů."

"Máte pravdu," řekl don Quijote a hoch pokračoval: "Pohleďte, jaké množství vznešeného rytířstva spěchá pronásledovat ty dva katolické milence, slyšte, co hlaholí polnic, ječí píšťal a kolik se ozývá bubnů a bubínků; obávám se, že je dohoní a přivlekou zpět, přivázané k ocasu vlastního jejich koně. Bylo by to strašné napohled." Tu don Quijote spatřiv takové množství Maurů a slyše takový povyk, rozhodl se pomoci uprchlíkům; vstal a hlasitě zvolal: "Nepřipustím, aby za mé přítomnosti a za mého života někdo týral tak statečného a slavného rytíře, jakým jest don Gaiféros. Ustaňte, podlá lůzo, stíhat ho a pronásledovat, nebo se setkáte se mnou." Po těch slovech vytasil meč, vrhl se skokem k jevišti a prudce a neobyčejně vztekale jal se sekat do maurských figurek, poráží je jedny, utínaje hlavy a údy druhým, drtí ony a jednou dokonce se rozehnal mečem, že by byl zasáhl mistra Pedra a useknul mu hlavu jako makovici, kdyby nebyl uskočil a neskrčil se.

Mistr Pedro křičel: "Ustaňte, Milosti pane doně Quijote, pomyslete, že to nejsou opravdoví Mauři, které ničíte, bijete a rozsekáváte, ale loutky z lepenky! Pomyslete přec při mých hříších, že ničíte mne a celý můj majetek!" Don Quijote se však nepřestal ohánět mečem

a rozdával rány sečné i bodné, jakoby přival vodní. Než by dvakrát Věřim odříkal, zbořil celé jeviště, roztříštil všechny loutky na kusy, krále Marsilia těžce poranil a císaři Karlovi Velikému rozpoltil hlavu i korunu. Obecenstvo bylo zděšeno a opice utekla na střechu hostince; bratranec se bál, panoš dostal strach a sám Sancho Panza byl velmi polekán, neboť nikdy neviděl svého pána tak rozzlobeného a zuřivého, jak se při té hrůze zapřísahal.

Don Quijote zničiv úplně celé jeviště uklidnil se trochu a pravil: "Chtěl bych, aby zde byli všichni ti, kteří pochybují o zásluhách potulných rytířů a věřit v ně nechtějí. Pomyslete jen, co by se bylo stalo z milého dona Gaiféra a krásné Melisendry; jistě by je ti psi byli dostihli a nějak jim ublížili. Ať tedy žije potulné rytířstvo a předčí vše, co je nyní na světě!"

"I spánembohem!" řekl zdrceně mistr Pe-dro, "a já ať zemru, neboť jsem tak nešťastný, že bych mohl opakovati po králi donu Rodrigovi:

Včera Španělsko mě zvalo pánem, a dnes nemám, kam bych hlavu složil.

Před půlhodinou, ba ještě méně, jsem byl pánem králů a císařů, majitelem četných stájí s koňmi, beden a zavazadel se spoustou krásného šatstva, a nyní jsem chudým, nešťastným žebrákem a nemám ani opice, neboť než ji opět chytím, řádně se zapotím, a to vše vinou nevhodné zuřivosti pana rytíře, který prý chrání sirotky, trestá křivdy a koná jiné dobré skutky; u mne jediného se však minul se svým šlechtným cílem - ach, blahoslaveno a pochváleno budiž nebe, kde se nejvíc zdvíhá! Rytíři Smutné Postavy bylo asi určeno, aby zničil postavy moje."

Sancho Panza dojat slovy mistra Pedra pravil: "Nenaříkej, mistře Pedro, a neplač, nebo mi srdce pukne žalostí; můj pán, don Quijote, jest tak dobrým a katolickým křesťanem, že, pozná-li, že tě poškodil, jistě ti rád dá náhradu a zaplatí řádně."

"Kdyby mi aspoň hradil pan don Quijote část škody, kterou mi udělal, byl bych s tím spokojen a Jeho Milost by spasila svoje svědomí, neboť nedosáhne spasení ten, kdo bez svolení majitele má něco cizího a nevrací to."

"Máte pravdu," poznamenal don Quijote, "ale nevím ještě, mistře Pedro, co mám vašeho."

"Tak!" zvolal mistr Pedro. "A kdo rozsekal a rozmetal tyto zbytky, válející se po tvrdé, neplodné zemi, než nezdolná síla tohoto statečného ramene, a komu patřila ta těla, když ne mně, a konečně, čím jsem si vydělával peníze, když ne jimi?"

"Nyní zase vidím, co jsem viděl už často," pravil na to don Quijote, "že kouzelníci, kteří mě stíhají, mi postaví před zrak věci, jak jsou, a pak je změní, jak se jim líbí. Říkám vám poctivě a bez přetvářky, pánové, kteří mě posloucháte, že jsem pokládal vše za skutečnost, domnívaje se, že Melisendra jest Melisendrou, don Gaiféros donem Gaiférem, Marsilio Marsiliem a Karel Veliký Karlem Velikým; proto jsem se rozhněval a chtěl chrániti a brániti prchající, jak mi to kázala moje povinnost potulného rytíře, a s tímto dobrým úmyslem jsem podnikl, co jste viděli. Že to skončilo naopak, je vinou ne mou, ale oněch lotrů, kteří mě stíhají. Sám se nicméně odsuzuji k náhradě za svůj omyl, ačkoliv jsem se ho nedopustil ze zlomyslnosti. Ať si mistr Pedro určí cenu za zničené figurky, a já ji splatím řádnou a platnou mincí kastilskou."

Mistr Pedro ukloniv se řekl: Jiného jsem se nenadal od křesťanské šlechtnosti dona Quijota de la Mancha, dobrého pomocníka a zastávce všech ubohých a chudých lidí bloudících světem; pan hostinský a velký Sancho ať prostředkují mezi Vaší Milostí a mnou a určí cenu skutečnou či pravděpodobnou rozbitých loutek." Hostinský i Sancho svolili a poté sebral mistr Pedro ze země bezhlavého krále Marsilia Zaragozského řka: Jest jisto, že tento král nemůže již zastávati hodnost královskou, již míval, a proto žádám, souhlasíte-li s tím i vy, půl pátá reálu za jeho zničení, smrt a konec."

"Pokračujte," řekl don Quijote. "Za toto roztětí," pokračoval mistr Pedro zvedaje rozpolceného císaře Karla Velikého, "chci pět a čtvrt reálu a není to mnoho."

"A málo také ne," podotkl Sancho. "Ale ani příliš ne: shodněme se na pěti reálech," navrhl hostinský. "Dejte mu všech pět a čtvrt," pravil don Quijote, "nezáleží na tom, bude-li státi celé to neštěstí o čtvrt reálu více nebo méně; a popilte si, mistře Pedro, mám již hlad a jest již čas k večeři."

"Tato figura," pokračoval mistr Pedro, "které schází nos a oko, je krásná Melisendra; za tu žádám, a spravedlivě, dva reály a dvanáct maravedí."

"V tom by byl d'as," zvolal don Quijote, "aby v tuto chvíli nedosáhla Melisendra se svým manželem již francouzské hranice; zdálo se mi přece, že jejich kůň letí spíše než běží, a proto se nedám od vás oklamati beznosou Melisendrou, neboť ta skutečná, promyslí-li vše důkladně, již se veselí o závod se svým manželem ve Francii; Bůh pomoz každému k jeho majetku a my jednejme poctivě a řádně a pokračujme!" Mistr Pedro zpozorovav, že don Quijote mluví jako blázen a trvá na své původní myšlence, nechtěl, aby mu unikl, a proto rychle řekl: "Patrně to není Melisendra, ale některá

z jejich služebných, a zaplatíte-li mi za ni šedesát maravedí, budu spokojen a budeme dobře vyrovnáni."

Podobným způsobem odhadl cenu mnoha jiných rozmlácených figur a oba prostředníci ji snížili se souhlasem obou stran; celkový obnos byl čtyřicet a tři čtvrti reálů, které Sancho ihned vyplatil; mimoto žádal mistr Pedro dva reály za obtížné chytání opice. "Vyplat' mu je, Sancho, za to si chytí nejen opici na střeše, ale koupí si ještě jednu v hospodě, a zaplatil bych

dvě stě za šťastnou zprávu každému, kdo by mi zaručeně řekl, jsou-li paní doña Melisendra a pán don Gaiféros již ve Francii a doma."

"Nikdo to nedovede říci lépe než moje opice," pravil mistr Pedro, "ale teď ji nepolapí ani ďábel; myslím však, že ji oddanost ke mně a hlad přinutí k návratu ještě dnešní noci; nu, uvidíme, jak Pánbůh chce."

Spor pro divadlo utichl tedy a všichni povečeřeli klidně a šťastně za peníze štědrého dona Quijota. Ještě za tmy odešel muž s píkami a halapartnami, a když se rozednívalo, přišli se rozloučiti s donem Quijotem bratranec a panoš, onen vracel se domů a panoš, aby pokračoval v cestě, na niž mu don Quijote přispěl tuctem reálů. Mistr Pedro se chtěl vyhnouti dlouhým řečem dona Quijota, neboť jej znal velmi dobře, proto vstal před východem slunce a se zbytky divadla a opicí odešel rovněž za dobrodružstvím. Hospodský, který neznal dona Quijota, obdivoval se jeho bláznovství i jeho štědrosti. A když Sancho vyplnil rozkaz pánův a řádně zaplatil, opustili hospodu téměř v osm hodin zrána. Nyní je opustíme na jejich cestě a povíme jiné věci, nutné k vysvětlení této skvělé historie.

KAPITOLA XXVII.,

kde se vypráví, kdo byl mistr Pedro a jeho opice a jaká nehoda stihla dona Quijota v hýkavém dobrodružství, které neskončilo, jak by si byl přál a jak myslil.

Cide Hamete, kronikář tohoto velkého vyprávění, počíná tuto kapitolu těmito slovy: "Přisahám jako katolický křesťan." Jeho překladatel praví, že, přísahá-li Cide Hamete jako katolický křesťan, ač je Maur (a tím byl beze vší pochyby), znamená to pouze, že, jako katolický křesťan, když už přísahá, mluví nebo má mluvit pravdu, také on se drží pravdy jako ten přísahající katolík ve všem, co míní psát o donu Quijotovi a zvláště o tom, kdo byl mistr Pedro a co to bylo za hadačskou opici, jež vábila a udivením plnila všechny vsi svými výpověďmi. A říká, že každý, kdo četl první díl této knihy, si jistě vzpomíná na Ginesa de Pasamonte, jehož zachránil don Quijote s ostatními galejníky v Sieře Mořeně. Za toto dobrodružství se mu ti zlí a nezřízení lidé špatně odměnili a zle mu zaplatili. Tento Gines de Pasamonte, jež don Quijote zval Ginesillo de Parapilla, ukradl San-chu Panzovi osla; v první knize vinou tiskařů bylo vynecháno jak a kdy, proto si mnozí mysleli, že je ta chyba tiskařů zaviněna zapomnětlivostí spisovatelovou. Gines jej totiž ukradl Sanchovi, když na něm seděl spal, podobným úskokem jako Brunelo, když Sacripantovi před Albrakou odvedl koně zpod nohou; o tom, jak jej Sancho opět získal, bylo již vyprávěno.

Tento Gines ze strachu před trestem spravedlnosti za své nesčetné ničemnosti a zločiny tak mnohé, že je sám sepsal v tlustý svazek, rozhodl se, že odejde do království aragonského; zavázal si levé oko a stal se komediantem, neboť komedie a různé kejkle rukama ovládal dokonale. Od několika křesťanů vracejících se z Berberska z otroctví koupil náhodou i onu opici a naučil ji, že mu na určitý pokyn skočila na rameno a šeptala do ucha nebo se aspoň tak stavěla. Než vešel do vesnice s divadlem a opicí, důkladně se vyptal v sousední obci nebo jinde na zvláštní události ve vsi a na osoby a dobře si je zapamatoval; sehrál nejprv nějakou historii, jednou tu, jednou onu, ale vždy veselou, známou a zajímavou.

Po představení seznámil obecenstvo se schopností své opice, zdůrazňuje, že uhodne minulost a přítomnost, ale na otázky o budouc-

nosti že neodpovídá. Za každou odpověď žádal dva reály, někdy i méně, jak soudil o zámožnosti tazatelů; když se časem dostal do domu, jehož osudy znal, přestože se ho netázali nechtějící platiti, dal opici znamení a potom říkal, že mu opice vyprávěla to a to, jak to s událostmi souviselo. Tak si získal neobyčejné důvěry a všichni šli jen za ním; a poněvadž byl velmi chytrý, odpovědi se obyčejně hodily na otázky, a protože nikdo ho nezkoumal a nechtěl vědět, jakým způsobem opice věští, oklamal každého a hromadil peníze.

Jakmile vstoupil do hostince, poznal ihned dona Quijota i San-cha, a proto oba tak udivil i všechny přítomné; ale byl by to zle odpykal, kdyby byl don Quijote ťal mečem níže srážeje hlavu králi Mar-siliovi a ničeho jeho jízdu, jak bylo vyprávěno v předcházející kapitole. Toť vše o mistru Pedrovi a jeho opici.

Nyní se vracím opět k donu Quijotovi de la Mancha; opustiv hospodu ustanovil, že nejprve projde břehy řeky Ebra, než odejde do města Zaragozy, neboť doba turnajů byla ještě daleko a měl kdy. S tímto úmyslem pokračoval v cestě bez jediného dobrodružství dva dny a třetího dne dostihnuv vrcholu kopce uslyšel hluk bubnů, trub a pušek. Nejprve myslel, že tudy táhne nějaký pluk vojáků; aby je spatřil, pobídl Rocinanta a z vršku, když naň dojel, uviděl dole asi dvě stě lidí, jak přibližně určil, ozbrojených různými zbraněmi, jako kopími, kušemi, oštěpy, halapartnami i pikami, několika puškami a mnohými štíty. Zamířil z vršku k cestě a uviděl zřetelně prapory, rozeznal barvy a spatřil znaky, hlavně odznak na praporu nebo korouhvi z bílého atlasu; byl tam dovedně nakreslen osel velikosti malého sardinského oslíka se zdviženou hlavou, tlamou otevřenou a vyplazeným jazykem; z jeho postavy i podoby bylo viděti, že hýká, kolem něho pak byl nápis s tímto dvojverším:

Ñehýkali nadarmo oba starostové.

Podle tohoto znaku poznal don Quijote lidi z hýkavé vesnice, řekl to Sanchovi a vysvětlil mu nápis na praporu. Poznamenal také, že se vypravovatel celé příhody patrně zmýlil, neboť podle dvojverší na praporu hýkali starostové, ne konšelé, jak on tvrdil. Sancho Panza odpověděl: "Nehleďte na to, pane, třeba se ve vsi konšelé, kteří tehdy hýkali, stali starosty, a tak je možno je nazývat oběma názvy. Konečně pravdivosti příběhu neškodí, byli-li to konšelé nebo starostové, jen když hýkali, je to ostatně jedno, hýká-li starosta nebo kon-

šel." Domyslili si a poznali, že se uražená vesnice střetla s druhou, která ji urazila více, než jak dovolovalo sousedství.

Don Quijote zamířil k nim k velkému smutku Sanchovu, který se nikdy rád nepletl do podobných sporů. Sešikovaní jej vzali mezi sebe, myslíce, že to jest nějaký jejich straník. Don Quijote zvedl hledí a s důstojnou hrdoostí a ušlechtilostí dojel k oslímu praporu; tam jej obklopili přední mužové vojska a dívali sena něho užaslí jako všichni, kteří se s ním poprvé setkali. Don Quijote zpozorovav jejich úžas a vida, že nikdo jej neoslovuje, využil toho ticha a hlasitě pravil: "Ctění pánové, důtklivě vás prosím, abyste bez přerušování vyslechli můj výklad, ovšem bude-li se vám líbiti a nebudete-li se nuditi; tehdy na nejmenší váš pokyn dám si zámeček na ústa a budu držeti jazyk za zuby." Všichni ho ujistili, že rádi vyslechnou jeho výklad, aby mluvil.

Pak don Quijote pokračoval: Já, pánové, jsem potulný rytíř, jehož povoláním je válečnictví a jehož povinností jest chrániti potřebné a pomáhati utiskovaným. Před několika dny dověděl jsem se o vaší nehodě a proč se musíte chápati každé chvíle zbraně k potrestání nepřátel; promyslel jsem několikrát celou vaši záležitost a myslím, usuzuje podle zákonů o souboji, že

se neprávem cítíte uraženi, vždyť jednotlivec nemůže urazit celou obec, pouze kdyby ji celou obžaloval a vinil ze zrady, nemaje dostatečné množství důkazů proti určitému jednotlivci. Příklad toho máme u dona Diega Ordóněza de Lara, který obžaloval celé město Zámoru, nevěda, že pouze Vel-lido Dólfos zradil zavraždil krále; proto obvinil a vyzval všechny a všichni měli právo pomsty a odpovědi. Ovšem don Diego se trochu ukvapil a překročil hranice obviňování i výzvy, obžalovává a vyzývá mrtvé, řeky, obilí, plod v těle mateřském a mnohé jiné nepatrnosti, jak jsou přítom uváděny; ale co dělat, když propukne hněv, není pouta, jež by svázalo jazyk."

"Poněvadž tedy jednotlivec nemůže urazit celé království, provincii, město, obec ani vesnici, jest patno, že nemáte příčiny mstiti válečnou výpravou urážku, které není; to by bylo pěkné, aby se na každém kroku pobíjeli Kocourkovští s těmi, kteří jim tak říkají, nebo ti Kastrolníci, Zelinkáři, Rakaři, Mydlinkové a jinak přezdívaní, jimiž si vyplachují ústa kluci a ledajací lidé. To by tak hrálo, aby všechny tyhle znamenáné obce se zvedly a mstily, nadělaly si šavli z klarinetů a mlátily se při každém nepatrném sporu. Nikoliv, toho Bůh nechce a nedopustí; rozumní muži a řádné vesnice mají pouze ze čtyř důvodů bojovati, zbrojiti a vydávati ve zkázu svoje osoby, životy a maje-

tek: předně pro obhájení víry katolické, za druhé pro své životy, neboť to káže zákon lidský i božský, za třetí na obhájení cti, své rodiny a jmění, a konečně za čtvrté ve spravedlivé válce ve službě králově. Pátý pak důvod možno spojit s důvodem druhým a jest to obrana vlastí."

"S těmito pěti důvody možno spojit ještě jiné mnohé, odůvodněné a spravedlivé, které také ukládají boj; ale chopí-li se někdo zbraně z příčiny malicherné a směšné a spíše pro zábavu než pro urážku, zdá se, že nemá zdravého rozumu, tím více, že nespravedlivá pomsta - a spravedlivou nemůže msta býti - odporuje přímo svatému náboženství, jež vyznáváme a které káže, abychom dobře činili nepřátelům svým a milovali ty, kteří nás nenávidí. Zdá se sice trochu nesnadné dostáti tomuto přikázání, ale pouze těm, kdo dávají přednost světu před Bohem a tělu před duší; Ježíš Kristus, opravdový Bůh i člověk, jenž nikdy nelhal a také lháti nemohl a nemůže, náš zákonodárce, řekl, že jeho jho jest sladké a břímě lehké; nemohl tedy žádati něco, co bychom nemohli plniti. Z tohoto důvodu, milí pánové, jest nutno, aby se Vaše Milosti uklidnily po zákonu božském i lidském."

"Ať mě čert veme," řekl si v duchu Sancho, "nevyrovná-li se niůj pán telelogovi nebo není-li mu podoben jako vejce vejci." Don Quijote si oddechl a chtěl v řeči pokračovati, poněvadž posluchači zůstali tiši, a byl by to učinil, ale prostořekost Sanchova mu v tom zabránila, neboť ten, vida, že pán přerušil výklad, pravil místo něho: "Můj velitel, don Quijote de la Mancha, dříve nazývaný rytířem Smutné Postavy, nyní Lvím rytířem, jest rytíř velmi moudrý; znalostí latiny a španělštiny vyrovná se bakaláři, dobře radí a dobře jedná jako řádný voják a ovládá všechna ustanovení a předpisy v takzvaném souboji; a proto musíte poslechnout jeho rad, a dopadnete-li při tom špatně, chci to sám odnést; vždyť je holým bláznovstvím pokládat za urážku, když na člověka někdo zahýká. Vzpomínám si, že jako chlapec jsem hýkal kdykoliv mě napadlo a nikdo mě proto nehonil, a to tak mistrně a pravdivě, že se vždycky všichni oslové ve vesnici rozhýkali, a přece jsem zůstal synem svých rodičů, které každý ctil; a ačkoliv mi to umění mnohý z předních mužů ve vsi záviděl, nevšímá jsem si toho ani trochu. Abych vám dokázal, že mluvím pravdu, poslyšte, toto umění se, jednou naučeno, nikdy nezapomene, právě jako plování."

Stiskl si rukou nos a zahýkal tak hlasitě, že to bylo slyšeti i v okolních údolích; jeden z kolemstojících, domnívaje se však, že si z nich

dělá blázna, napřáhl se a uhodil jej klackem, který držel v ruce, tak, že Sancha srazil k zemi. Don Quijote vida ublížení spáchané na San-chovi rozjel se s píkou na muže, který mu dal ránu, ale zastoupili mu cestu a zabránili v pomstě; poněvadž viděl, že se na něho valí déšť kamení a že proti němu míří množství kuší a tolikéž pušek, obrátil Rocinanta a chváta, jak tento nejvíc mohl, prose vřele Boha, aby jej ochránil od záhuby; na každém kroku trnul strachem, že mu koule prorazí hrud' a vyletí prsy, a každou chvilku vydechl, aby se přesvědčil, že ještě dýchá. Ale ozbrojená tlupa se uklidnila vidouc ho utíkati a nestříleli na něho. Sancha, jakmile se poněkud vzpamatoval, vysadili na osla a poslali za partem. Nenabyl sice dosud vědomí, aby mohl ovládati osla, ten ale klusal po stopě Rocinantově, bez něhož nemohl chvilku žít. Don Quijote odjel kus cesty a obrátiv se zpozoroval, že se Sancho blíží, i zastavil se a čekal na něho, jakmile viděl, že jej nikdo nestíhá.

Ozbrojená četa setrvala tam až do tmy, a ježto je nepřátelé nenapadli, vrátili se vesele a radostně do vesnice; kdyby byli věděli o starém zvyku Řeků, jistě by byli vybudovali na onom místě vítěznou trofej.

KAPITOLA XXVIII.,

o které Benengeli tvrdí, že věci v ní obsažené pozná, kdo ji přečte, jestliže ji přečte pozorně.

Na útěku se hrdina obrátí jen, když zpozoroval úklad, ale mužové moudří mají šetřiti svých sil pro doby příhodnější. Tato zásada ukázala se pravdivou na donu Quijotovi, který uprchl před rozzuřeným davem a zlými nástrahami zuřivého lidu; nevšímaje si Sancha ani nebezpečí, ve kterém jej opustil, vzal nohy na ramena a hleděl utéci tak daleko, aby byl v bezpečí. Za ním přijel Sancho napříč přes osla, jak již bylo řečeno. Když dostihl dona Quijota, nabyv už vědomí, spadl z osla k nohám Rocinantovým zděšen, rozmlácen a zbit.

Don Quijote seskočil a spěchal prohlédnouti mu rány, a když viděl, že je zcela zdrav, pravil mu rozzlobeně: "Hýkal jste, Sancho, v nepravý čas; kdo vám řekl, že jest radno mluvit v domě oběšencově o provaze? Jakou konečně basou může být muzika hýkání potvrzena než basou výprasku? Děkujte Bohu, Sancho, že vás požehnali klackem, a ne per signum crucis šavlí."

"Nemohu odporovati," řekl Sancho, "neboť se mi zdá, že mluvím dost svým hřbetem; ale nyní raději odjed'me, já už hýkat nebudu; ale nezamlčím, že potulní rytíři utíkají a zanechávají své řádné zbrojnoše zbité napospas nepřátelům."

"Neutíká, kdo ustupuje," řekl don Quijote, "pamatuj si, Sancho, že statečnost bez rozvahy jest zbrklostí, a vítězné skutky po-třeštěného nutno přičítati více šťastné náhodě než odvaze; proto tvrdím, že jsem ustoupil, ale neprchl; v tom se úplně podobám mnoha odvážným mužům, kteří se zachovali pro lepší příležitosti, jak vyprávějí mnohé historie, které si však ponechám pro sebe, neboť tobě by nepomohly a mne nebavily."

Potom Sancho za pomoci dona Quijota vystoupil do sedla, rytíř vsedl na Rocinanta a pomalu ujížděli k olšovému lesíku, vzdálenému asi čtvrt míle. Časem Sancho bolestně naříkal a vzdychal a na otázku dona Quijota, proč tak činí, řekl, že necítí záda od kříže až do týla a že skoro omdlévá. "Nejsem na rozpacích o příčině tvé bolesti," poznamenal don Quijote, "uhodili tě klackem dustým a dlouhým, který ti dolehl na celý hřbet, kde cítíš bolest, a kdyby byli zabrali klackem více, bolelo by tě více."

"Pro Krista Pána," zvolal Sancho, "to jste mě věru náramně poučil a krásně vyložil! Hrom do toho - jako by příčina mé bolesti byla tajemstvím a bylo potřebí říkat, že mě bolí vše, co zasáhl klacek? Kdyby mě bolely kotníky u nohou, bylo by třeba těžko uhodnout příčinu, ale bolí-li mě to, kde mě ztloukli, není třeba velikého hádání. Skutečně, pane, na bolesti cizího člověka nezáleží a den ode dne vidím jasněji, že jsem špatně dopadl vstoupiv do služeb Vaší Milosti, protože, dovolil-li jste mě tentokrát zbít, příště a často se zas vrátí vyhazování na pokrývce a ostatní klukoviny; tentokráte mi ztloukli záda, příště mi vyškrábou oči. Mnohem lépe bych udělal (ačkoliv jsem hlupák a za celý život nic pořádného neudělám), kdybych se vrátil k ženě a dětem, staral se o ně a pečoval z toho, co mi Pánbůh ráčil dát, a nepotloukal se s vámi po světě cestou necestou a nepil špatně a nejedl hůře. A to nemluvím o spánku! Ustelte si, bratře zbrojnoši, na sedmi stopách země nebo na dvakrát tolika, chcete-li, záleží pouze na vás a rozložte se podle libosti; aby hrom uhodil a spálil na popel prvního, který přičichl k potulnému rytířství, nebo toho, kdo se první stal zbrojnošem těch bláznů, kterými jistě byli minulí potulní rytíři; o nynějších se nezmiňuji, neboť je tím, poněvadž Vaše Milost jest jedním z nich a poněvadž jsem přesvědčen, že Vaše Milost má větší vědomosti a lépe mluví nežli ďábel."

"Vsadil bych se s vámi, Sancho," odpověděl don Quijote, "že vás, můžete-li takto žvanit, nebolí nic. Mluvte si, můj synu, vše, co vám přijde na mysl a na jazyk: za to, že necítíte bolest, budu míti radost z mrzutosti, kterou působí vaše drzosti. A když si tolik přejete vrátiti se k ženě a dětem, Bůh ví, že vám nebráním; mé peníze máte u sebe, spočítejte si, jak dlouho jsme již z naší vsi na třetí výpravě a co jste mohl a měl dostati na měsíc a vyplat'te si vlastní rukou!"

"Když jsem byl ve službě u Torné Carrasca, otce bakaláře Šansona Carrasca, jehož Vaše Milost zná, dostal jsem za měsíc dva dukáty a stravu," odpověděl Sancho; "co mi dá Vaše Milost, nevím, ačkoliv myslím, že služba zbrojnoše u potulného rytíře je daleko namáhavější než služba nádeníka u sedláka; neboť, sloužíme-li u sedláka, máme ve dne plné ruce práce, a často hodně namáhavé, ale večer se nasýtíme teplým jídlem a pokojně se vyspíme v posteli, kde jsem neležel, co jsem ve službách Vaší Milosti, kromě několika dní u dona Diega de Miranda; a pořádně jsem se také nenajedl, krom těch maličností z hrnců na svatbě Camachově a že jsem se napil, najedl a vyspal v domě Basiliově; jinak jsem usínal na holé zemi pod širým nebem, vystaven, jak se říká, nepohodě, živě se kouskem sýra a drobtý

chleba, pije vodu ze studánek a potoků, které jsme objevili v pustinách, jimiž jsme se prodírali."

"Musím přiznati," pravil don Quijote, "že máš ve všem praydu; o kolik žádáte více, než vám platil Tomé Carrasco?"

"Myslil bych," pravil Sancho, "aby mi Vaše Milost zaplatila měsíčně o dva reály více; to bych byl spokojen; to bude můj plat za práci; ale Vaše Milost měla by mi přidati ještě šest reálů za svůj slib a slovo, že se mi dostane vladařství ostrova; to by bylo pak celkem třicet reálů."

"Souhlasím," nato don Quijote, "vypravili jsme se ze vsi před pětadvaceti dny, vypočítejte si tedy, Sancho, mzdu, která vám patří, podle platu, kterýjste si určil, a vyplat'te si ji sám, jak jsem již podotkl."

"U sta hromů!" zvolal Sancho, "Vaše Milost se značně mýlí, neboť za slíbené vladařství žádám plat od té chvíle, kdy mi je Vaše Milost slíbila, až donynějška." „Je to snad, Sancho,

hodně dlouho, co jsem vám to přislíbil?" tázal se don Quijote. "Nepletu-li se," odpověděl Sancho, "bylo to před dvaceti lety, o tři dny více nebo méně."

Don Quijote se notně uhodil do čela, zasmál se chutě a pravil: "Nebyli jsme přece na všech cestách a v Sieře Mořeně déle než asi dva měsíce a ty, Sancho, tvrdíš, že jsem ti přislíbil ostrov před dvaceti lety! Zdá se mi, že si chceš za mzdu ponechat všechny moje* peníze; toužíš-li po nich skutečně, daruji ti je, ať ti slouží, já se stanu rád chudým a bez tróniku, zbavím-li se tak ničemného zbrojnoše. Řekni mi, ty ničemo nedbalý povinností zbrojnoše potulného rytíře, kde jsi slyšel nebo četl, že by se kdy zbrojrioš potulného rytíře dohadoval se svým pánem: ‚Tolik a tolik mi zaplatíte měsíčně za moji službu?‘ - Odeber se, ty ničemný padouchu a darebáku - a tím vším jsi - na maře magnum vyprávění rytířských, a nalezněš-li, že nějaký zbrojnoš řekl nebo si jen pomyslel, cos řekl ty, přibij mi jej na čelo a poznamenej mě ještě čtyřmi jizvami v obličejí! Obrat' osla a vrať se domů, neboť se mnou nezůstaneš ani chvílku. To je tvůj vděk za chléb! A takovému člověku já sliboval! Ó tvore, jenž jsi více zvířetem než bytostí rozumnou, opouštíš mě nyní, kdy jsem se chtěl o tebe postarati, aby ti navzdory tvé ženě říkali ‚Velmožný!‘ Vracíš se domů nyní, kdy jsem se rozhodl pevně udělati tě pánem nejkrásnějšího ostrova na světě? Zkrátka, jak často opakuješ: ‚není všechno zlato‘ atd. Jsi osel a oslem zůstaneš a budeš až do smrti, a já tvrdím, že umřeš dříve, než si uvědomíš, že jsi zvíře."

Sancho hleděl chvílkami na dona Quijota, dokud ho takto káral, a potom se slzami v očích smutně a lítostivě řekl: "Pane, vím, že mi schází pouze ocas, abych byl opravdovým oslem; chce-li mi jej Vaše

Milost přidělati, doznám, že si ho zasloužím, a budu vám sloužiti jako soumar po všechny dny života mého. Promiňte mi, Milosti, odpusťte mi moji nevědomost a uvažte, že nevím skoro nic, a vyprávím-li mnoho, že je to více z hlouposti než zloby. Ale přiznání je cesta k polepšení."

"Podivil bych se, Sancho, kdybys ve své řeči neužil nějakého přísloví. Tedy ti odpustím, napravíš-li se a nebudeš-li napříště tak ziskuchtivý; musíš hleděti, abys obrnil své srdce a posílil se, a mocněji věřil mým slibům, neboť co se vleče, neuteče!" Sancho slíbil řka, že i ve své slabosti nalezne odvahy.

Zatím dorazili do háje. Don Quijote si lehl u nohou jilmu, Sancho u nohou buku, poněvadž tyto i všechny stromy mají nohy, a ne ruce. Sancho celou noc strávil v bolestech, neboť rána klackem ho více bolela v nočním vzduchu. Don Quijote v noci stále vzpomínal; nicméně přece usnuli a jakmile se rozednilo, vydali se ke břehům slavného Ebra, kde je potkalo nové dobrodružství, které povíme v další kapitole.

KAPITOLA XXIX.,

líčící slavné dobrodružství začarovaného člunu.

Táhnouce cestou vypsanou i nevypsanou za dva dny po noci v olšovém háječku dojeli don Quijote a Sancho k břehům Ebra; don Quijote radostně je uhlídal, prohlížel příjemné břehy, čisté vody, klidný tok a hojnost jeho tekutého křišťálu, a ten pěkný pohled vzbuzoval v jeho mysli milostné myšlenky; vzpomněl si především, co viděl v jeskyni Montesínově, neboť, ač mu opice mistra Pedra řekla, že část jeho dobrodružství je pravdivá, část lživá, on se držel spíš té části pravdivější než lživé, na rozdíl od Sancha, který pokládal za dokonalou lež části obě.

Za těchto okolností spatřil malou loďku bez vesel a ostatní výstroje, uvázanou ke kmeni stromu rostoucího na břehu. Rozhlédl se na všechny strany a nespátřiv nikoho slezl ihned z Rocinanta a rozkázal Sanchovi, aby též sestoupil z osla a přivázal obě zvířata nedaleko ke kmeni jilmu nebo vrby. Sancho se ho tázal, proč náhle sesedli a proč vázat zvířata. Na to don Quijote odpověděl: "Věz, Sancho, že tahle loďka, aniž by opak byl možný, mě přímo volá a vyzývá, abych do ní vstoupil a chvátal na pomoc nějakému rytíři nebo jiné potřebné vznešené osobě jsoucí asi v nebezpečí; jest obvyklé v rytířských historiích i u kouzelníků v nich vystupujících, že, když jest rytíř v nebezpečí, ze kterého může uniknouti pouze pomocí jiného rytíře, vzdáleného třeba i dva nebo tři tisíce mil, ba i více, tohoto donesou buď v oblaku nebo mu pošlou lodici, do níž vstoupí, a okamžením ho přenesou vzduchem nebo mořem, kam si přejí a kde je jeho odvahy třeba; tato lodice má sloužiti k podobnému účelu, Sancho, to je jisto, jako že je nyní den, a než nastane noc, přivaž osla a Rocinanta, a ať nás Bůh chrání, neboť vstoupím jistě do loďky, i kdyby mě varovali mniši bosáci."

"Když se to má takhle," řekl Sancho, "a Vaše Milost za živý svět neupustí od svého - neříkám nesmyslu, musím poslechnout a sklonit hlavu, jak to říká přísloví: 'Udělej, co ti pán káže, a sedni s ním k jeho stolu.' Přesto, abych uklidnil své svědomí, upozorňuji Vaši Milost, že ta loďka je asi rybářů, kteří v této řece loví nejlepší lososy světa, a ne kouzelníků." Přitom Sancho přivazoval obě zvířata, pone-

cháváje je s velkým smutkem ochraně a péči čarodějů. Don Quijote jej povzbuzoval, aby se zbytečně netrápil, že opouští zvířata bez hlídky, poněvadž ten, kdo je ochraňuje cestou oceánem do dalekých krajin, bude také pečovati b ně. "Nevím, co je to ociámen," poznamenal Sancho, "slyším tohle slovo v životě poprvé."

"Oceánem, Sancho," vysvětloval don Quijote, "a značí to vzdáleným mořem; ne-zazlívám ti, že to nevíš, poněvadž není nutno, abys znal latinsky, jako mnozí, tvrdící, že latinsky dovedou, a zatím neznají."

"Tak již jsem je přivázal," řekl Sancho, "co budeme teď dělat?" Don Quijote nato: "Pokřičíme se a vytáhneme kotvy, to znamená, že vstoupíme do loďky a přesekneme provaz, jímž je přivázána loďka."

Vstoupil do ní, Sancho za ním, přeťal provaz a loďka pomalu opouštěla břeh; jakmile Sancho zpozoroval, že se vzdálili asi dva lokte od břehu, začal se třásti a báti o život; ale nic jej nesušovalo více, než že zaslechl hýkání oslovo a to, že uhlídal, jak se Rocinante pokouší odvázati. Tehdy pravil pánovi: "Osel hýká žalostí nad naším odchodem a Rocinante se namáhá odvázat se, aby se mohl vrhnout za námi. Žijte spokojeně, drazí přátelé, kéž bláznovství, které nás odlučuje, končí zklamáním a vrátí nás vám!"

Po těchto slovech nařikal tak trpce, že mu don Quijote řekl zlostně a rozčileně: "Proč máš strach, zbabělý tvore? Nad čím nařikáš, cukrový paňáku? Kdo tě stíhá nebo kdo ti ubližuje, zbabělce s duší krysy? Co ti schází, že nařikáš uprostřed dostatku? Přecházíš snad hory Rífské pěšky a bos a nesedíš na lavici jako vévoda, kolébán příjemnými vlnami řeky, s níž se zakrátko dostaneme na širé moře? Jistě jsme už ujeli šest nebo osm set mil a kdybych měl s sebou astro-labium k měření severní šířky, pověděl bych ti přesně, co jsme už proputovali; buď znám málo, nebo jsme už minuli nebo záhy přijedeme k rovníku, který dělí opačné póly ve stejné vzdálenosti."

"A až přijedeme k tomu krmníku, co říkáte," ptal se Sancho, "kolik to budeme mít za sebou?"

"Mnoho," odvětil don Quijote, "neboť z tří set šedesáti stupňů, jež obsahuje země pevná i vodou pokrytá, budeme mít uraženo tehdy přes polovinu podle Ptolemaia, největšího známého kosmografa."

"Pane Bože," pravil Sancho, "co to zas, Milosti, říkáte nevinnému člověku vole a nějaká Mája a ještě také mu nadáváte žirafa?" Don Quijote se usmál, jak Sancho spletl jména a povolání kosmografa Ptolemaia, a pravil: "Pamatuj si, Sancho, že Španělé a vůbec všichni nalodivší se a jedoucí do Indie poznají, že již minuli rovník, podle toho, že všechny vši zahynou a nenajde se na celé lodi ani jedné, i kdyby ji zlatem platil. Proto si, Sancho, sáhni na záda, a najdeš-li něco živého, budeme ihned vědět, kde jsme, a nenajdeš-li, jsme již za rovníkem."

se na celé lodi ani jedné, i kdyby ji zlatem platil. Proto si, Sancho, sáhni na záda, a najdeš-li něco živého, budeme ihned vědět, kde jsme, a nenajdeš-li, jsme již za rovníkem."

"Příliš tomu nevěřím," odpověděl Sancho, "ale poslechnu Vaši Milost, ačkoliv nevím, proč tohle mám zkoušet, když vidím na své vlastní oči, že nejsme od břehu vzdáleni ani pět loket, a nevzdálili jsme se od místa, kde jsme zanechali zvířata, ani dva lokte, vždyť tamhle je Rocinante i osel, kde jsme je nechali; a vidíte sám dobře, jako já vidím, že pokračujeme mravenčím krokem."

"Udělej, Sancho, co jsem ti poručil," řekl don Quijote, "a neplet' se do ostatního; nevíš jistě, co to jsou kolury, linie, rovnoběžky, obratníky, souhvězdí, póly, rovnodennosti, planety, body a stupně, z nichž je složena klenba nebeská i zemská; kdybys o tom všem věděl nebo aspoň o části, poznal bys, kolik rovnoběžek jsme již minuli, která souhvězdí viděli a které hvězdy máme nad sebou nebo nyní spatříme. Radím ti znovu, sáhni na sebe a lov, neboť jsem jist, že jsi čistší než arch nepopsaného papíru."

Sancho si pěkně sáhl rukou až na levé podkolení a zvednuv hlavu pohlédl na svého pána a zvolal: "Bud' ta zkouška je mylná, nebo jsme ještě daleko nedospěli tam, kam Vaše Milost říká."

"Nalezl jsi snad něco?" tázal se don Quijote. "A moc," nato Sancho. Oklepal se a umyl Si celou ruku ve vodě, po které zvolna pluli doprostřed proudu. Loďku nepoháněla ani tajná síla, ani kouzelník, ale sám tok, v té době klidný a tichý.

Vtom spatřili několik lodních mlýnů na řece a don Quijote spatřiv je ihned upozorňoval Sancha: "Podívej se, příteli, tamhle se ukazuje město, hrad nebo zámek, ve kterém žije utlačený šlechtic nebo nějaká královna, infantka či princezna, která potřebuje mé pomoci."

"Co to u čerta povídá Vaše Milost o hradu, městě nebo zámku?" tázal se Sancho. "Vždyť to jsou lodní mlýny na pšenici."

"Nemluv, Sancho," pravil don Quijote, "podobá se to sice mlýnům, ale nejsou to mlýny, a říkám znovu, že opět působila kouzla a změnila věci z jejich původní podoby; neříkám, že se také promění ve své podstatě, ale zdá se to a učí tomu i zkušenost o proměně Dulci-ney, jediného útočiště mých nadějí."

Mezitím loďka zajela doprostřed řeky a plula nyní rychleji než dřív. Mlýnáři, spatřivše, že pluje po proudu a směřuje jím ke kolům, vyběhli rychle a v značném počtu zastavit ji dlouhými bidly a nevyhlíželi pěkně ve svých pobílených šatech a obličejích. Počali hlasitě volati: "Zatracení lidé, kam jedete? Nevážíte si snad života? Chcete

se snad utopit a nechat se roztrhat koly?"

"Neříkal jsem ti, Sancho," pravil don Quijote, "že jsme tam, kde se mi naskytuje příležitost dokázat sílu svého ramene? Podívej se, jací zločinci a ničemové stavějí se nám v cestu a jací ohavníci se mi protiví; pohled, jaké množství příšer se nám vysmívá. Však uvidíte, ničemové." Vztyčil se na loďce a jal se hlasitě hrozit mlynářům: "Chátró ničemná a špatná, osvobodte z vězení ihned toho, koho v té tvrzi žalářujete, ať je urozený či nízký, ať je jakéhokoliv původu; já, don Quijote de la Mancha, jmenovaný také Lvím rytířem, mám přikázáno nebem, abych šťastně ukončil tuto výpravu!"

Po tomto zvolání uchopil meč a jal se jím sekat proti mlynářům, kteří nerozumějící jeho nesmyslům počali bidly zastavovati loďku, směřující již náhonem ke kolům, Sancho kleče na kolenou, prosil nebe o záchranu z tohoto jistého nebezpečí a díky obratnosti a úsilí mlynářů se to také stalo; opřevše se o loď ji sice zadrželi bidly, ale převrhli ji a s ní shodili dona Quijota i Sancha do vody. Donu Quijotovi nehrozilo nebezpečí, neboť plaval jako husa, ale přesto váha zbroje jej dvakrát stáhla ke dnu; kdyby mlynáři nebyli skočili do vody a nebyli je vytáhli oba, byli by zde našli svou Tróju. Když je mlynáři vytáhli na břeh, spíše promočené než chtivé vody, klesl Sancho na kolena a se sepjatýma rukama a očima upřenýma do nebes vroucně prosil Boha, aby jej podruhé chránil před nerozvážnou a bláznivou zbrklostí jeho pána.

Vtom přiběhli rybáři, majitelé loďky, kterou mlýnská kola rozdrtila, a vidouce ji zničenou, počali Sancha odstrojovati a od dona Quijota žádali náhradu. Klidným hlasem, jako by se nic nebylo přihodilo, oznámil mlynářům a rybářům, že jim náhradu s radostí dá, propustí-li osobu nebo osoby, uvězněné v tom hradě. "Co to mluvíte o osobách a hradu," řekl jeden z mlynářů, "bláznivý člověče? Snad nám nechcete odraditi lidi, kteří melou v těchto mlýnech?"

"Dost," zašeptal k sobě don Quijote, "mluvil bych na poušti, chtěje příměti tuto chátrou k nějakému šlechetnému skutku; do této příhody zasahují asi dva mocní čarodějové a jeden ničí úmysly druhého; jeden mi loďku ukázal a druhý mě převrhl; kéž Pánbůh učiní nápravu, neboť celý svět je samá přetvářka a vzájemný zápas. Více dělati nemohu." Potom pohlížeje na mlýny zvolal: "Přátelé, ať jste kdokoliv, uvěznění v tomto žaláři, odpusťte mi, že vás na své i vaše neštěstí nemohu osvoboditi z vašeho zajetí; toto dobrodružství je patrně určeno a vyhrazeno pro jiného rytíře!"

Po těchto slovech se dohodl s rybáři na náhradě padesáti reálů,

kteří Sancho s nechutí vyplatil, řka: Ještě dvě takové projížďky a pryč je všecken majetek." Rybáři i mlynáři obdivovali se jim, neboť se velice lišili od ostatních lidí; nechápali, čeho se týkají řeči a otázky dona Quijota, a pokládajíce je za bláznů nechali je a vrátili se do svých mlýnů a rybáři do svých ohrad. Don Quijote a Sancho vrátili se nato ke svým zvířatům nevyhlášení ze svého bláznovství; tak dopadla příhoda se začarovanou loďkou.

KAPITOLA XXX.

o příhodě dona Quijota u půvabné lovkyně.

V melancholické náladě a nevěli vrátili se k zvířatům; Sancha nejvíce mrzelo zbytečné vydání, neboť mu bylo, jako by vše, co mu berou, rvali mu ze srdce. Nepromluvivše ani slova vystoupili do sedel a opouštěli slavnou řeku, don Quijote přemýšleje o své lásce a Sancho o

svém zbohatnutí, a to se mu tentokrát zdálo velmi vzdálené; ačkoliv byl hloupý, přece věděl, že téměř všechny skutky jeho pána jsou bláznivé, a proto hledal příležitost sebrat se a vrátit se domů bez dlouhého dohadování a loučení; ale náhoda určila vše jinak, než jak v bázni čekal.

Druhého dne totiž při západu slunce vyjeli z lesa a don Quijote spatřil lidi na konci zelené louky; když se k nim přiblížil, rozeznal ovce a sokolníky. Přijel ještě blíže a spatřil uprostřed nich krásnou paní na bílém mimochodníku se zeleným postrojem a sedlem stříbrem kovaným. Paní byla oděna také v zelený, nádherný šat bohatý tak, že připomínala nádheru samu. Na levé ruce jí seděl sokol a z toho don Quijote usoudil, že jest dámou vznešenou a paní všech lovců, a také jí skutečně byla, a pravil Sanchovi: "Synu můj, Sancho, odeber se k té dámě se sokolem a vyříd' jí, že já, Lví rytíř, líbám ruku Její Kráse, a dovolí-li Její Vznešenost, že jí přijdu vskudcu ruku políbit a sloužit jí, pokud mé síly stačí a ona dovolí; a hled', Sancho, by ses nezmýlil, a neplet' do řeči svá přísloví." Jako bych to někdy dělal," odpověděl Sancho, "vždyť to není poprvé, co jsem poslán se vzkazem ke vznešeným a urozeným dámám."

"Kromě poselství, se kterým jsi šel k paní Dulcinei," poznamenal don Quijote, "nevím o žádném jiném, aspoň ne v mých službách."

"To je pravda," odpověděl Sancho, "chci jen říci, že poctivého dlužníka nebolí zástavy a že v bohatém domě snadno se na oběd sežene. Je zbytečno mi co říkat a dávat mi upozornění, neboť jsem vším opatřen a všemu trochu rozumím."

"Důvěřuji ti, Sancho," pravil don Quijote, jed' tedy šťastně a opatruj tě Bůh!"

Sancho poháněje osla dostihl zakrátko půvabné lovkyně, před kterou sestoupil, padl na kolena a pravil: "Krásná paní, rytíř, kte-

rého můžete tamhle spatřiti, se jmenuje Lví rytíř a jest mým velitelem a já, nazývaný doma Sancho Panza, jsem jeho sluhou. Lví rytíř, nedávno rytíř Smutné Postavy, posílá mě se vzkazem, aby mu Vaše Milost laskavě dovolila uskutečnit s vaším svolením, dovolením a povolením svoji touhu, totiž jak on říká a já myslím, aby mohl sloužiti Vaší výsostné Výsosti a Kráse; dovolí-li to Vaše Vznešenost, udělá dobře a jemu tím prokáže nesmírnou laskavost a přízeň."

"Opravdu, milý zbrojnoši," na to paní, "zhostil jste se svého poslání dokonale, jak se sluší; vstaňte, neboť se nehodí, aby klečel zbrojnoš slavného rytíře, jako je rytíř Smutné Postavy, o němž jsem již mnoho slyšela; vstaňte, příteli, a doneste svému pánu vzkaz ode mne, že jest vítán a očekáván mnou a vévodou, mým manželem, v zámečku, který zde máme."

Sancho se zvedl, udiven krásou, laskavostí a zdvořilostí milé dámy a zvláště tím, že věděla o jeho pánu, rytíři Smutné Postavy; Lvím rytířem jej nenazývala asi proto, že to jméno přijal nedávno. Vévod-kyně, jejíž jméno jest dosud neznámo, tázala se ho: "Řekněte mi, bratře zbrojnoši, je vaším velitelem rytíř, o němž je vydána kniha o Důmyslném rytíři donu Quijotovi de la Mancha, který má za paní svého srdce Dulcineu z Tobosa?"

"Ario, paní," odpověděl Sancho, "a zbrojnoš, který vystupuje nebo by měl vystupovati v té knize a kterému říkají Sancho Panza, jsem já; ledaže by mě byli zaměnili v kolébce, totiž v tiskárně." Jsem tím velmi potěšena," pravila vévod-kyně, "nyní jed'te, bratře Sancho, a

vyřídíte svému pánu, že zdrav došel a že ho radostně vítám ve svém kraji, neboť mě nemohlo potkati nic radostnějšího pro mne."

Sancho se vrátil přechoťně s tímto vzkazem k svému pánovi, vypravuje dopodrobna vše, co vznešená dáma řekla, a chvále prostými slovy její krásu, zdvořilost a laskavost. Don Quijote se usadil statně v sedle, opřel se v třmenech, vyzvedl hledí, popohnal Rocinanta a s vybranou zdvořilostí jel se poklonit paní vévodkyni, která zatím svému muži, vévodovi, davši jej zavolat, oznámila vzkaz dona Quijota. A poněvadž oba znali první díl tohoto vyprávění a poznali z něho divné bláznovství dona Quijota, očekávali jej radostně a zvědavě; rozhodli se, že se budou řídit jeho návrhy a přisvědčovati jeho řečem a že po celý čas, kdy bude u nich na návštěvě, budou se k němu chovati jako k bludnému rytíři a dodržovati všechny ceremonie, které znali z knih o potulných rytířích, které četli a měli velmi rádi.

Zatím se don Quijote přiblížil se zdviženým hledím, a když chtěl

t sestoupiti z koně, Sancho slezl honem mu podržet třmen; ale zapletl

se slézaje z osla do provazu u sedla a nemohl se vyprostit a visel ústy a prsy k zemi. Don Quijote, který neměl ve zvyku sestupovat z koně, když mu někdo nedržel třmen, domnívaje se, že Sancho jej už drží, vyskočil ze sedla a strhl s sebou i sedlo Rocinantovo, asi špatně připevněné, a spadl na zem i se sedlem, styděl; se a posílaje Sancha mezi zuby do horoucích pekel; ten stále visel nohou v provazu. Vévoda rozkázal svým lovcům, aby pomohli rytíři i zbrojnoši, a ti pomohli na nohy rytíři, potlučenému pádem.

Rytíř se dobelhal, jak mohl, k panstvu a chtěl pokleknouti, ale vévoda nedovolil, ihned seskočil z koně a objímaje dona Quijota pravil: „Je mi líto, pane Rytíři Smutné Postavy, že váš první krok na mém majetku byl nešťastný; ale nemotornost zbrojnoše je mnohdy příčinou horších neštěstí."

"Krok, při kterém jsem uviděl vás, velmožný kníže," odpověděl don Quijote, "nemohl býti nešťastný, i kdybych se zřítíl až na dno propasti, neboť i z té by mě pozvedla čest, že jsem vás uviděl. Můj zbrojnoš - Bůh ho potrestej! - umí lépe pouštět uzdu svého drzého jazyka než řádně přidělati a utáhnouti sedlo, aby drželo pevně; ale ať jsem, jak jsem, na zemi nebo stoje, pěšky nebo koňmo, vždy nabízím své služby paní vévodkyni, důstojné vaší manželce, důstojné paní krásy, princezně laskavosti."

"Pomalu, milý pane doně Quijote de la Mancha," zvolal vévoda, "není možno vychvalovati jinou krásu tam, kde jde o paní Dulcineu z Tobosa."

Sancho Panza vypletl se zatím z provazu a přistoupiv blíže pravil dříve, než mohl jeho pán odpovědět: "Nemožno popřít, ba musím potvrdit, že jest paní Dulcinea z Tobosa krásná, ale když se nejmíň čeká, vyskočí zajíc; já jsem slyšel, že to, čemu říkají příroda, je jako dílna, kde dělají z bláta hrnce, a ten, kdo udělá jeden hrnec pěkný, může udělat takové i dva nebo tři; to říkám proto, že moje paní, vévodkyně, není ošklivější než moje velitelka paní Dulcinea z Tobosa." Don Quijote se obrátil a řekl vévodkyni: "Račte laskavě pomysli, Vznešenosti, že žádný potulný rytíř na světě neměl ve svých službách tak žvanivého a vtipného zbrojnoše, jako mám já; o tom se Vaše Milost nejlépe přesvědčí, přijme-li mě na nějaký čas do svých služeb." Vévodkyně na to: Jsem potěšena, že je dobrý Sancho tak vtipný, neboť to dokazuje, že je rozumný, neboť vtip a půvab, jak jistě víte, pane doně Quijote, hlupákům schází; a poněvadž je Sancho vtipný a milý, myslím, že je i moudrý." „A žvanil," poznamenal don

Quijote. "To je dobře," pravil vévoda, "neboť mnoho žertů potřebuje také mnoho slov; a abychom řečí nemařili času, pojd'te, pane rytíři

Smutné Postavy..."

"Lví, Milosti," podotkl Sancho, "Smutná postava už je ta tam, teď je Lví od hlavy k patě." Vévoda mluvil dále: "Žádám tedy pana Lvího rytíře, aby nás doprovodil do blízkého zámku, kde bude uvítán, jak toho vyžaduje jeho znamenitost a jak přijímáme já i vévodkyně všechny potulné rytíře, se kterými se setkáme." Mezitím Sancho už upevnil a pevně přidělal Rócinantovi sedlo, don Quijote naň vystoupil, vévoda pak na krásného koně a majíce vévodkyni uprostřed uhaněli k zámku. Vévodkyně žádala Sancha, aby jel vedle ní, neboť se jí nesmírně líbily vtipy, které pronášel. Sancho se nedal prosit, přidál se k nim a účastnil se hovoru k velké radosti vévodkyně i vévody; ti byli velmi potěšeni návštěvou takového potulného rytíře a podařeného zbrojnoše.

KAPITOLA XXXI.

o mnohých významných věcech.

Sancha nesmírně těšila důvěrná přízeň paní vévodkyně a těšil se, že se bude v zámku míti asi jako v domě dona Diega a Basiliově, neboť myslil stále na dobré jídlo a těžil ze všeho, kdykoliv a pokaždé, jakmile se mu jen naskytla příležitost.

Historie vypráví, že na cestě k zámku je vévoda předejel a dal sluhům rozkazy, jak se chovat k donu Quijotovi; když se tento přiblížil s vévodkyni k bráně zámku, vyběhli ihned sluhové nebo štolbové v řízách z karmazínového jemného atlasu, pomohli mu sestoupiti ze sedla a šeptali mu, aby to nikdo neslyšel: "Pomozte sestoupiti ze sedla paní vévodkyni, Milosti." Don Quijote poslechl, a oba se zahrnovali zdvořilostmi; nakonec zvítězila vévodkyně, která prohlásila, že hesestoupí z koně leda s pomocí vévodovou, neboť prý není hodila, aby přijímala pomoc od tak slavného rytíře. Tu jí pomohl vévoda, a když vstoupili na velké nádvoří, dvě krásné dívky položily donu Quijotovi na ramena velký, šarlatový plášť a v tom okamžiku vběhli do sloupoví kolem nádvoří sluhové a služky domu a hlasitě křičeli: "Vítej, chloubu a květe potulného rytířstva!" Téměř všichni či většina kropili dona Quijota i vévodské manžely voňavkami, nad čímž don Quijote užasl. Tohoto dne poprvé byl jist zcela, že jest skutečným potulným rytířem a ne smyšleným, neboť s ním jednali tak, jak se dočetl, že jednali s rytíři minulých dob.

Sancho sestoupil z osla a vstoupil s vévodkyni do zámku; tu si vzpomněl s lítostí, že nechal osla bez dohledu, i přistoupil k úctyhodné dueně vítající s ostatními vévodkyni a zašeptal jí: "Paní Gonzálezová, nebo jak se Vaší Milosti tento..." Jsem doña Rodríguezová de Gri-jalba," odpověděla dáma, "a co si přejete, bratře?" Sancho nato: "Buďte tak laskavá, Milosti, prosím vás, a vyjděte před zámek, tam najdete mého osla, a rozkažte, aby ho dovedli do stáje, anebo jej tam doved'te sama, je ubožák trochu nesmělý a není rád sám nikterak." Je-li pán tak chytrý jako sluha," odsekla paní, "máme se nač těšit. Táhněte, bratře, i s tím kdo vás přivedl a postarejte se o svého osla sám, my dueni nejsme zde v domě pro podobné práce."

"Na mou duši," po-

znamenal Sancho, "znám od svého pána, který se v těch historiích vyzná, příběh o Lanzarotovi, vrátivším se z Británie, a že prý: 'dámy pečovaly o něj, komorné o jeho koně.' Co se týče mého osla, nevyměnil bych jej ani za vraníka pana Lanzarota."

"Bratře, jste-li zpěvák rytířských písní," odvětila komorná, "nechte si své verše tam, kde se hodí a kde vám něco vynesou, neboť na mně si nevezmete ani fíku."

"No," na to Sancho Panza, "byl by taky zpropadeně přezrálý, protože, kdyby se v kartách hrálo o roky, mohla byste prohrávat věčně."

"Kurví synu," křičela komorná celá už rozpálena vztekem, "Bohu se zodpovím, jsem-li stará či ne, a ne vám, ničemo, nacpaný česnekem."

Křičela tak, že ji uslyšela vévodkyně, vrátila se a spatřivši komornou tak rozčilenou, s očima zrudlýma, ptala se jí, s kým se hádá. "S tímhletem," odvětila komorná, "který na mně mermomocí chtěl, abych mu obsloužila osla, který stojí u bran zámku, dáváje mi za příklad, že to tak nevím kde dělali, že nějaké dámy pečovaly o nějakého Lanzarota a nějaké komorné o jeho koně, a nakonec mi ke všemu nadal starých bab."

"To by mě urazilo do nejvyšší možné míry," odpověděla vévodkyně. A obrátivši se k Sanchovi řekla: "Vězte, Sancho, že jest doña Rodríguezová velmi mladá; čepec nosí spíše ze zvyku a důstojnosti než pro pokročilé stáří."

"Aťjsem pronásledován zlým osudem, dokud budu živ," zvolal Sancho, "jestliže jsem ji chtěl urazit; požádal jsem ji o to pouze z toho důvodu, že svého osla mám tak rád, že jsem pokládal jedinou paní doňu Rodríguezovou za dost vlídnou, abych jí svěřil svého osla."

"Don Quijote to zaslechl a pravil: "Podobné řeči jsou tu nevhodné, Sancho."

"Pane," řekl Sancho, "každý může mluvit o nutných záležitostech, kde chce; vzpomněl jsem si na osla zde, a proto jsem také zde o něm mluvil; kdyby to bylo ve stáji, mluvil bych o něm ve stáji." Vévoda nato: "Sancho je v právu a nelze jej proto hubovati; o osla se dobře postaráme, buďte o tom ujištěn, Sancho, povede se mu jako vám samému."

Za této řeči, která všechny bavila kromě dona Quijota, vystoupili nahoru a vstoupili s donem Quijotem do sálu s nádhernými brokátovými a zlatem protkávanými čalouny; šest dívek odňalo mu zbraň a sloužilo mu jako pážata; o všem, co mají dělat a jak se chovat, byly poučeny vévodou a vévodkyní, aby byl don Quijote přesvědčen, že s ním jednají jako s potulným rytířem. Don Quijote odepjav zbraň byl v úzkých kalhotách a kabátu z kamzicí kůže; postavu měl suchou, vysokou a hubenou, tváře se mu v ústech jedna druhé dotýkaly, vůbec vyhlížel tak, že dívky obsluhující ho stěží zadržovaly smích (to měly nařizeno panstvem co nejpřísněji), aby se hlasitě nerozesmály.

Žádaly jej, aby se nechal odstrojiti, že mu navléknou košili; ale on odmítl, tvrdě, že cudnost je znakem statečných rytířů právě tak jako odvaha. Požádal je, aby daly košili Sanchovi, uzamkl se s ním v pokoji, kde stálo nádherné lože, a tam se odstrojil a oblékl si ji.

Když zůstal se Sanchem o samotě, řekl mu: "Řekni mi, nový lumpe a starý pitomče, jak jsi mohl uraziti a drze mluvit s dámou tak úctyhodnou a dobrou, jako je ona? Slušelo se, aby ses strachoval o osla, či je tato vrchnost taková, aby trápila hladem zvířata, když s laskavostí

přivítala jejich pány? Proboha, Sancho, buď slušný, neukazuj své hrubé niti, aby nevěděli, že jsi utkán z tkaniva špatného a hrubého! Považ, hříšný člověče, že pán, který má uhlazené a zdvořilé sluhy, sám dosáhne větší vážnosti a že z největších ozdob knížat před veřejností jsou sluhové dobří jako oni sami. Nemyslíš, ty zatracený hlupáku, že, poznají-li, že jsi nevzdělaný sedlák nebo sprostý šprý-mař, budou mne pokládati za nějakého koňáře nebo dobrodružného tuláka? Ne, milý příteli, vyvaruj se podobných nezdvořilostí: kdo klopýtá v řeči a dělá nemístné vtipy, padá při prvním nárazu a je pokládán za ubohého šaška. Drž svůj jazyk za zuby, promysli svá slova, než je vypustíš z úst, pamatuj, že jsme se dostali tam, kde s pomocí boží a odvahou mého ramene zvětšíme svoji pověst i majetek." Sancho mu přislíbil, že si zalepí hubu, jak mu praví, nebo si raději ukousne jazyk, než by zbytečně a bez rozmyslu žvanil, a ujistil ho, že nikomu neřekne o jejich původu, ať je bez starosti.

Don Quijote se oděl, připjal si meč, oblékl šarlatový plášť, na hlavu posadil baret ze zeleného atlasu, který mu přinesly dívky, a takto vystrojen vstoupil do velkého sálu, ve kterém jej uvítaly dvě stejné řady dívek držících nádobí na mytí rukou; posloužily mu uctivě a s poklonami. Dvanáct pážat s ceremoniářem doprovodilo je ke stolu, kde jej již panstvo očekávalo. S uctivostí a slávou zavedli jej mezi sebou do jiné síně, kde byl stůl nádherně prostřený pouze pro čtyři osoby. Vévodkyně a vévoda uvítali jej u dveří sálu s knězem směsně vážným: často v domech knížat poroučejí ti, kteří se knížaty nenarodili; kteří chtějí, aby velikost velkých měřila se úzkým rozměrem jejich ducha; kteří, chtějíce ukázat duším jimi spravovaným, že jsou moci omezené, vnukají jim nízkost povahovou. K těm patrně náležel i tento důstojný kněz, který s panstvem uvítal dona Quijota. Vyměnili mnoho zdvořilostí a potom se odebrali ke stolu, majíce dona Quijota mezi sebou. Vévoda požádal dona Quijota, aby se posadil v čelo stolu; ten sice odmítl, ale vévoda jej donutil, že usedl. Kněz si sedl naproti a vévoda a vévodkyně po stranách stolu.

Sancho, který byl přítomen, byl překvapen zdvořilostí a úctou prokazovanou panstvem pánu; a vida, co lichotek si říkají vévoda a don Quijote, než se usadili, poznamenal: "Pověděl bych rád příhodu o podobném rozsazování v naší vesnici, nebudou-li ovšem Vaše Milosti něco namítati." Don Quijote, zděšen, byl přesvědčen, že bude vypravovat nějakou pitomost. Sancho naň pohlédl, rozuměl mu a řekl: "Nemějte strach, Milosti, že zapomenu a vyzvaním něco, co by se tu neslušelo; pamatuji si rady, které jsem před chvilkou od Vaší Milosti dostal, mám-li mluvit hodně nebo málo, a dobře nebo zle."

"Nevím o ničem, Sancho," odpověděl don Quijote, "ale vypravuj rychle, co zamýšlíš." Sancho nato: "Co chci vyprávět, je pravda, a můj pán mi dosvědčí, že nelžu."

"Lži si, Sancho, jak se ti líbí," řekl don Quijote, "je mi to jedno, ale rozmysli si, co říkáš."

"Rozmyslil a rozvážil jsem si to tak, že hned poznáte, že mluvím ryzí pravdu."

"Navrhoval bych," pravil don Quijote, "aby Vaše Vznešenost dala toho žvanila vyhodit za dveře, nebo nám řekne tisícere hlouposti."

"Při životě mého vévody," zvolala vévodkyně, "musí Sancho u mne zůstat; líbí se mi a mám ho ráda, protože je vtipný."

"Kéž se vtip Vaší Svatosti dočká ještě mnoha dní," Sancho nato, "za chválu, které nejsem hoden. Ale vyslechněte historii, kterou budu vyprávět:"

"Šlechtic z naší vesnice, bohatý a vznešený, neboť pocházel z rodiny Alamos de Medina del Campo, vzal si za ženu doňu Mencii de Quifiones, dceru dona Alonza de Marafon, rytíře řádu Svatého Jakuba; ten utonul v Herraduře a kvůli němu byla jednou rvačka v naší vesnici (zdá se mi, že tam tehdy byl i pán můj don Quijote) a při ní zranili toho ničemu Tomasilla, syna kováře Balbastra. Že mluvím pravdu, pane? Zapřísahám vás, potvrďte to, abych nebyl tím panstvem pokládán za lživého žvanila."

"Soudím až dosud," podotkl kněz, "že jste spíše žvanil než lhář, uvidím, co bude dále." Na to don Quijote: "Dovoláváš se tolika svědků a dotýkáš se tolika podrobností, že musím potvrdit pravdivost tvého vyprávění; vypravuj stručně svou historii, neboť z tvé obšírnosti usuzuji, že budeš končit po dvou dnech!"

"Chce-li mi udělati radost, ať ji vypravuje bez zkracování a jak umí, i kdyby to trvalo šest dní, neboť i v tom případě byly by to nejradostnější dny mého života," pravila vévodkyně.

"Říkám vám, milí pánové," vypravoval Sancho, "že ten šlechtic, kterého znám jako vlastní ruce, neboť z mého domku do jeho možno dostřelit, pozval k sobě chudého, ale čestného sedláka."

"Zkraťte to," přerušil ho kněz, "vypravujete tak, že budete hotov s vypravováním až na věčnosti."

"S pomocí boží dokončím ji za míň než

poloviční dobu," odpověděl Sancho. "Tedy sedlák přišel do domu šlechtice, o němž jsem vyprávěl a který, dej mu Pánbůh věčnou slávu, je už mrtev, a podle znamení se tvrdí, že odešel na věčnost jako anděl; já jsem u toho nebyl, neboť v té době jsem sekl v Tembleque..."

"Pro svou spásu, synu, vraťte se z Tembleque a dokončete svoje vyprávění a nepochovávejte nebožtíka šlechtice, nepřejete-li si ještě jiný pohřeb."

"Tak tedy," pokračoval Sancho, "když měli sednout ke stolu, vidím je, jako by to dnes bylo..."

Manželé vévodští radostně pozorovali vztek dobrého duchovního nad rozvleklým vyprávěním Sanchovým a don Quijote se užíral zuřivou zlostí. "Když se měli oba posadit tedy ke stolu," řekl Sancho, "sedlák chtěl mermomocí, aby se v čelo stolu posadil šlechtic, a ten zas, aby si tam sedl sedlák: šlechtic tvrdil, že je nutno v jeho domě plnit jeho rozkazy, a sedlák odmítal ze zdvořilosti a dobrého vychování, až jej rozhněvaný šlechtic uchopil oběma rukama za ramena a násilím posadil se slovy: ‚Posaďte se, trumbero, pro vás budu stejně v čele stolu, ať si sednu kamkoliv!‘ To je konec povídky a soudím, že se sem hodí."

Don Quijote měnil svůj snědý obličej do tisíce barev, až byl celý strakatý, a panstvo tajilo smích, aby se don Quijote úplně neurazil, a rozumělo poťouchlosti Sanchově; vévodkyně, aby mluvili o něčem jiném a aby Sancho ještě dále nežvanil, otázala se dona Quijota, jaké dostal zprávy od paní Dulciney a daroval-li jí v poslední době nějaké obry nebo ničemy, kterých jistě zničil mnoho. Don Quijote na to: "Paní má, moje neštěstí mělo počátek, ale nebude nikdy skončeno. Porazil jsem obry a poslal jí darem lupiče a ničemy, ale kde ji mají nalézti, když je začarována a změněna v ošklivou selku, jakou by člo- věk pohledal."

"Tohle je mi divné," řekl Sancho Panza, "pokládal jsem ji za nejkrásnější ženu na světě; aspoň vím, že lehkostí a pružností zahanbí kejklíře. Na mou duši, paní vévodkyně, vyskočí ze země na oslici jako kočka."

"Vy jste ji spatřil začarovanou?" tázal se vévoda Sancha Panzy. Jakpak by ne?" řekl Sancho. "Vždyť jsem to byl u všech kozlů já, který jsem to začarování první uhodl! Je tak zakleta jako můj otec."

Jakmile duchovní zaslechl o obrech, lupičích a kouzlech, poznal, že je to asi don Quijote de la Mancha, jehož příběhy vévoda obvykle četl a pro které jej mnohokrát napomínal, že prý je nesmyslem číst nesmysly. Jakmile poznal, že tomu tak opravdu jest, rozhněván zvolal: "Vaše Excellence, můj pane, odpyká u Pána za to, co teď tropí

tento dobrý muž. Domnívám se, že tento don Quijote nebo don Blázen, či jak jej nazývají, není tak hloupý, jak by Vaše Excellence ráda viděla, dávajíc mu možnosti k větším ještě nesmyslům a bláznovstvím."

Pak se duchovní obrátil k donu Quijotovi se slovy: "A Vy, hliněná hlavo, kdo vám namluvil, že jste potulným rytířem a že vítězíte nad obry a zajímáte lupiče? Odejděte v klidu a poslechněte mé rady: vraťte se domů, starejte se o děti, máte-li je, spravujte své jmění, nechte toulek světem, přestaňte se živit větrem a nebuďte pro smích všem známým a neznámým. Jak jste si proboha mohl vymyslet, že byli a jsou potulní rytíři? Kdepak žijí ve Španělsku nebo v Manchi obři nebo zbojníci, zakleté Dulciney a všechny ty nesmysly, které se o vás šíří?"

Don Quijote naslouchal pozorně radám ctihodného chlapíka a spatřiv, že zmlkl, vyskočil zapomínaje na povinnou úctu k hostitelům a rozhněvaně s tváří zkřivenou zvolal... Jeho odpověď vyžaduje však zvláštní kapitoly.

KAPITOLA XXXII.,

zaznamenávající odpověď dona Quijota kazateli a jiné vážné a veselé příběhy.

Povstal tedy don Quijote třesa se na celém těle jako v horečce a pravil o překot a přerývaně: "Dům, ve kterém jsem, přítomní hostitelé, a vážnost, kterou cítím k vašemu postavení, Vaše Milosti, mi brání a svazují ruce mého oprávněného hněvu; a proto, i protože vím jako všichni ostatní, že zbraň lidí v klerice jest shodná se zbraní žen, totiž jazyk, dám se jazykem v rovný zápas s Vaší Milostí, od které bych byl spíše očekával dobré rady než podlé pomlouvání. Zbožná a dobře míněná pokárání mají znít jinak a žádají si jiných okolností. Přinejmenším to, že jste mě káral veřejně a drsně, přesahuje meze slušnosti, neboť pokárání vyžaduje spíše klidu než hrubosti; a jest nesprávné nazvat hned hříšníka bláznem a šilencem, když ani nevíte o hříchu, který vytýkáte. Řekněte mi, Milosti, z jakého bláznovství mě karáte a urážíte a radíte mi, abych se vrátil domů a pečoval o své jmění, ženu a děti, ač nevíte, mám-li nějaké? Stačí snad vnutit se drze do cizích příbytků a poroučeti jejich majitelům? Mnohý nevyšel z těsných zdí leč jakéhož sirotčince a poznal leda dvacet či třicet mil okolí a nyní se opovažuje dávat předpisy rytířstvu a posuzovati potulné rytířstvo!"

Je to snad zbytečné zaměstnání nebo utrácení času, bloudíme-li světem, odmítající prospěch, ale vyhledávající nebezpečí, jimiž čestní mužové získávají nesmrtelnost? Kdyby mě bláznem nazývali rytíři a lidé urození a znamenití, měl bych to za neodpustitelnou urážku, ale že mě

pokládají za hlupáka knihomolové, kteří nikdy nevstoupili na stezky rytířské, nedělám si z toho nic; jsem rytířem a rytířem umřu, přeje-li si to Bůh; jedni kráčejí širokým polem pyšné ctižádosti, druzí nízkou otročí cestou podlézavosti, mnozí cestou klamně přetvářky a jiní cestou pravé zbožnosti; já se ubírám, následuje svou hvězdu, úzkou pěšinou potulného rytířstva a dodržuje jeho zákony, odmítám sice odměnu, ne však čest. Bil jsem se za urážky, mstil jsem bezpráví; vítězil jsem nad obry a zápasil s draky; miluji jen proto, že to vyžaduje čest potulného rytířstva, ale, ač zamilován, nenáležím do počtu milenců, kteří hřeší, neboť miluji zdr-

ženlivě a platonicky. Moje myšlenky vždy směřují k čestným cílům: prokazovati každému dobro a nikomu zlo. A řekněte mi, Výsosti, vznešený vévoda a vévodkyně, zaslouží-li býti nazýván hlupákem, kdo toto chce, toto koná a takto jedná?"

"Opravdu, Bůh ví," pravil Sancho, "nebraňte se už, Milosti, můj pane a veliteli, nelze už nic namítat, říkat a myslit; ostatně, tento pán tvrdí, že na světě nežili a nežijí potulní rytíři, je tedy jasno, že neví, co mluví."

"Vyjste tedy, bratře," zeptal se kněz, "Sancho Panza, který dostane od pána ostrov?"

"Zajisté," odpověděl Sancho, "a budu ho hoden jako jiný; víte, já jsem z těch, co o nich platí: Mezi dobré jdi, a staneš se jedním z nich, a Pověz mi, s kým obcuješ, ajá ti povím, kdo jsi, a Jaký strom, takový stín. Dal jsem se k dobrému pánu a provázím ho už po měsíce, takže musím být už jako on, z dopuštění božího. A dá-li Bůh dobrého zdraví, ani jemu nebudou chybět říše na kralování a ani mně ostrovy k spravování."

"Opravdu, příteli Sancho," pravil vévoda, "a jménem pana dona Quijota dávám vám zde vládu na ostrově, který právě nemá panovníka a stojí za to."

"Klekni, Sancho," zvolal don Quijote, "a polib nohy Jeho Excelenci za dobrodiní, které ti udělil." Sancho, uposlechl a kněz vida to nesmírně rozzloben vstal a pravil: "Při šatu, který nosím, prohlašuji Vaši Excelenci za právě takového pomatence, jako tito hříšníci; uvažte, jak nemají oni tropit bláznovství, když lidé rozumní je v něm utvrzují. Buďte s nimi, Milosti, a dokud budou u vás návštěvou, nevкроčím já do vašeho domu a ušetřím si kárání toho, co nemohu napravit." Beze slova přestal jít a odešel nedbaje proseb vévodských manželů; ale vévoda ho příliš nezdržoval, nemoha pro smích nad jeho nevhodnou zlostí.

Když přestal, pravil donu Quijotovi: "Pane Lví rytíři, Vaše Milost odpověděla tak případně, že není nutné vyvracetí dále, co se zdá urážkou, ale co jí není; neboť, jak Vaše Milost lépe než já ví, nikoho nemohou urazit ženy ani duchovní." Nato don Quijote: "Ano, a to proto, že kdo nemůže býti uražen, také nikoho neurazí. Ženy, děti a kněží nemohou se brániti, když je někdo zhaní, a nemohou být tedy ani uraženi, neboť rozdíl mezi pohaněním a urážkou, jak ví Vaše Excellence lépe než já, je tento: pohanění je způsobeno tím, kdo pohanit vůbec může, pohaní a na pohaně trvá; urážka pak může pocházet od kohokoliv, i bez pohanění. Dám příklad: člověk klidně kráčí po ulici, náhle jej přepadne deset vyzbrojených chlapíků a bijí jej; on se chopí meče a koná svou povinnost, ale nepřátelé, mnohem silnější, jej přemohou a zabrání mu provéstí jeho zá-

měr, totiž pomstítí se; urazili jej, ale nezhanobili. Jiný případ to potvrdí: stojícího člověka napadne jiný, zbijí jej klackem a nečekaje uteče; druhý za ním utíká, ale nedohoní ho. Ztlučený byl uražen, nikoli však pohaněn, neboť pohanu nutno potrestati. Kdyby člověk,

kterýjej zbil holí, a třebaš i úkladem, tasil pak meč a na něho čelem útočil, byl by napadený i pohaněn i uražen: uražen, že byl ztlučen úkladem, a pohaněn, že útočník neprchl a postavil se za svou Urážku; proto já, podle pravidel týkajících se neblahých soubojů, byl jsem uražen, nikoliv zhanoben, neboť ženy ani děti nemohou se brániti ani utéci, a to platí též o členech církve: tito tři druhové lidí postrádají zbraní útočných i obranných; ačkoliv by se podle přirozeného řádu měli postavit na odpor, přece nikoho nemohou pohanět; proto nejsem pohaněn, ač jsem před chvílí pravil, že bych mohl být, neboť není možné, aby pohanil, kdo nemůže být pohaněn. Pro tuto příčinu nemohu cítit a necítím hanobení toho chlapíka; jen škoda, že odešel, dokázal bych mu, že se klame, hlásaje, že nebylo a není potulných rytířů na světě; kdyby se to dověděl Amadis nebo někdo z jeho nesčetných potomků, Jeho Milost by asi špatně dopadla,"

"To je má řeč," přisvědčoval Sancho, "byli by mu dali jednu, že by ho rozt'ali šůry dolů jako jablko nebo přezrálý meloun. Ti nebyli tak na to dát si líbit nějaké šťourání. Na mou duši, povídám, že, kdyby byl zaslechl Reináldos de Montalban povídačky toho človíčka, byl by ho přes ni praštil, že by tři léta nepromluvil. Jen ať si s nějakým z nich začne a pozná, dostá-ne-li se mu z pazourů!" Vévodkyně smíchem omdlévala při řeči Sanchově a v duchu uznala, jako asi mnozí přítomní s ní, že jest půvabnější a bláznivější než jeho velitel.

Don Quijote se uklidnil, hodování skončeno a ke stolu se přiblížily čtyři mladé dívky; jedna z nich nesla stříbrnou mísu, druhá stříbrnou konvici, třetí na ruce dva bílé krásné ručníky a čtvrtá, majíc rukávy vysoukány až k lokti, přinesla v bílých rukou (á jaké by jinačí byly?) kulaté, neapolské mýdlo. Mladá dívka s mísou přišla k donu Quijotovi a půvabně a přirozeně mu strčila mísu pod bradu; rytíř beze slova, podivuje se tomuto obřadu a maje za to, že jest zvykem v tom kraji umývati si bradu místo rukou, vystrčil bradu co mohl a vtom už voda tekla, a dívka mu ji rychle pomýdlila a pokryla sněhem; neboť mydliny byly bílé jako sníh a ona mu namýdlila nejen vousy, ale i celý obličej a oči, které musel přivířít.

Vévoda a vévodkyně nebyli zpraveni o tomto úmyslu a proto čekali, jak toto nezvyklé umývání skončí. Dívka namýdlivši jej na stopu

předstírala, že nemá již vody, a poslala pro ni dívku s nádobou, že pan don Quijote počká. Skutečně počkal a vyhlížel tak směšně a divně, že to nelze vůbec vylíčiti. Všichni přítomní (a byl jich slušný počet) pohlíželi na něho a bylo opravdu divem a nemalou slušností, že dovedli ukrýti svůj smích při pohledu na krk na loket dlouhý, nezvykle hnědý, oči zavřené a vous pokrytý mýdlem; dívky, strůjkyně tohoto žertu, neodvážily se zvednouti hlavy na své pány; vévoda i vévodkyně nevěděli, mají-li se smáti nebo zlobiti, potrestati drzá děvčata neboje odměniti za zábavu, kterou jim připravila podívaná na dona Quijota v tomto stavu.

Konečně se dívka s nádobou vrátila, umyly dona Quijota a dívka s ručníky jej pozorně utřela a očistila; potom všechny čtyři se mu zdvořile uklonily a chtěly odejít, ale vévoda zavolal děvče s umyvadlem, poněvadž nechtěl, aby don Quijote prohlédl žert, a řekl: "Pospěšte si a umyjte mne, ale hleďte, ať nám voda stačí." Vtipná a bystrá dívka přistoupila, podala vévodovi umyvadlo jako donu Quijotovi, dívky jej rychle namýdlily, umyly, otřely a s poklonami odešly. Později se zvědělo, že si vévoda umínil, že, neomyjí-li jej jako dona Quijota, potrestá jejich opovážlivost, ale ony ji napravily, neboť ho namýdlily řádně.

Sancho pozoroval bedlivě umývání a řekl si: "Pane Bože, kdyby také myli vousy zbrojnošům v téhle zemi jako rytířům! Bůh ví i duše moje, potřeboval bych to už, a i kdyby mi je trochu oholili, bylo by to na prospěch."

"Copak si to říkáte, Sancho?" tázala se paní vévodkyně. Sancho nato: "Vždycky jsem slyšel, že po hostině na dvoře jiných knížat podává se voda na ruce, a ne mýdlo na vousy a říkám, že čím déle člověk žije, tím více uvidí, ač se také povídá, že kdo dlouho žije, také více vytrpí; ale takovéhle mytí, myslím alespoň, jest spíš příjemné než namáhavé."

"Buďte bez starosti, příteli Sancho," pravila vévodkyně, "rozkáži dívkám, aby vás umyly a třeba vypraly celého, potřebujete-li."

"Spokojím se, když mi vymyjí bradu," řekl Sancho, "aspoň zatím, neboť čas ukáže, co si Pánbůh bude přát."

"Správce," řekla vévodkyně, "vyplňte přesně přání milého Sancha." Správce ji ujistil, že bude dbát pana Sancha, a odešel se Sanchem k obědu; vévodští manželé s donem Quijotem zůstali u stolu a rozmlouvali o válečnictví a potulném rytířstvu.

Vévodkyně prosila dona Quijota, aby jí vylíčil a vykreslil krásu a tvář paní Dulciney z Toboša, neboť se zdá mít šťastnou paměť; že podle vypravování o její kráse myslí, že jest nejkrásnější ženou na světě a dokonce i v Manchi.

Don Quijote při tomto přání vévodkyně vzdychl a pravil: "Kdybych si mohl vyjmouti srdce a ukázati je Vaší Vznešenosti na tomto stole a na míse, zmenšil bych svému jazyku námahu vyprávěti to, co si lze těžko představit, neboť Vaše Milost by v něm shlédla celou její podobu. Ale jak mám nyní vylíčiti a popsati bod za bodem sličnost nedostižné paní Dulciney? Takový těžký úkol náleží na ramena povolanějšímu, měl by být úkolem štětcí Parhasiovu, Timántovu nebo Apellovu, nebo dlátu Lysippovu, aby ji vymalovali nebo vytesali v mramoru a bronzu, a výřečnost ciceronská a demosthenská měly by pěti její chválu."

"Co míníte slovem demosthenská, pane doně Quijote?" tázala se vévodkyně, "slyším je poprvé v životě."

"Demosthenská výmluvnost," nato don Quijote, "znamená výmluvnost Demosthenovu, jako ciceronská Ciceronovu; byli to největší řečníci světa."

"Ano," pravil vévoda, "ale příliš jste se touto otázkou nevyznamenala. Bylo by nám však přece milé, kdyby ji pan don Quijote vylíčil, neboť byť to bylo jen zhruba a lehce, přesto její podobu všechny ženy jí budou záviděti."

"Vyhověl bych vašemu přání," odpověděl don Quijote, "ale neštěstí, které ji nedávno potkalo, setřelo z mé mysli její obraz a měl bych ji pro ně raději oplakávati než líčiti. Neboť vězte, Milosti, že, když jsem před několika dny šel jí políbit ruce a pro požehnání a svolení k této třetí výpravě, setkal jsem se s jinou, než kterou jsem hledal: byla zakleta a změněna z princezny a krásky v šerednou selku, z anděla v d'ábla, z příjemně vonící v zapáchající, z dámy vybraně mluvící v hrubou vesničanku, z mírně si vedoucí ve vzteklici, ze světla v tmě, zkrátka paní Dulcinea z Tobosa byla změněna v děvku jako ze Sayaga."

"Bože!" zvolal vévoda, "kdo spáchal takovou ničemnost světu? Kdo okradl jej o jeho krásu, která jej těšila, o půvab, který jej bavil, a ctnost, jež mu dodávala cenu?" Don Quijote nato: "Kdo jiný než nějaký škodolibý čaroděj ze závistivců, kteří mě pronásledují! Ten zatracený rod, přivedený na svět, aby zatemňoval a ničil udatné skutky hrdinů a osvětloval a vynášel činy lidí zlých. Čarodějové mě stíhali, stíhají a budou stíhati, dokud mne i moji slávu

rytířskou nesrazí do propasti zapomenutí; pronásledují mě a zraňují na místě, jak vědí, nejcitlivějším, neboť vyrvati potulnému rytíři paní jeho srdce je jako vyrvati mu oči, kterými hledí, vzítí mu slunce, které jej ozařuje, a potravu, jež ho posilňuje. Potulný rytíř bez dámy jest strom bez listí, dům bez základů a stín bez těla, to jsem řekl mnohokrát a znovu opakují."

"Tím je vše řečeno," pravila vévodkyně, "ale máme-li uvěřiti knize, která o donu Quijotovi nedávno vyšla a všem se líbí, najdeme v ní, nemýlím-li se, že Vaše Milost neviděla nikdy paní Dulciney a že ta paní ve skutečnosti nežije, ale je vysněna a vymyšlena Vaší Milostí, která jí přičtla všechny půvaby a dokonalosti, jaké se vám líbily."

"O tom bych mohl mnoho mluvit," odpověděl don Quijote. Jediný Bůh zná pravdu, žije-li Dulcinea, nebo je-li vysněna, tyto věci není možno vyzkoumati do základů. Svoji dámu jsem nevysnil ani nevybásnil, ačkoliv v mých představách, a tak tomu i býti má, obsahuje vlastnosti, které ji mohou proslaviti po všem světě; jest dokonalá krásná, důstojná, a ne pyšná, milostná, ale ctnostná, milá, neboť zdvořilá, zdvořilá pak, poněvadž vzdělaná; pochází konečně ze vznešené rodiny, neboť u dam vznešených krása září a vyniká dokonaleji než u žen nízkého původu."

"Máte pravdu," poznamenal vévoda, "ale dovolte mi laskavě, pane doně Quijote, abych podotkl, co nemohu zamlčeti; z historie o vašich udatných činech usuzuji, že, žije-li opravdu nějaká Dulcinea, ať už v Tobosu nebo jinde, a je-li tak nedostižně sličná, jak Vaše Milost tvrdí, nemůže se porovnávatí urozeností s rodem Oriánů, Alastraja-reů, Madasimů a vůbec se žádným z rodů, jichž jsou plny romány, které dobře znáte."

"Na to mohu říci," řekl don Quijote, "že Dulcinea jest dcerou svých činů, že dobré vlastnosti povznášejí rod a že jest větší ctihodný ctný člověk z nízkého rodu než hříšník z urozeného a tím více, že dokonalé vlastnosti Dulcineiny mohly by ji povznéstí na královnu: zásluha ženy krásné a dobré zmůže největší zázraky a nese v sobě nejvyšší možnosti, i když je výslovně nejeví."

"Opravdu, pane doně Quijote," zvolala vévodkyně, "Vaše Milost mluví pravdu nebo trefí vždy to pravé, jak se říká; od této chvíle věřím a přinutím všechny ve svém domě, i vévodu, svého pána, bude-li nutno, aby uznali, že Dulcinea z Tobosa opravdu žije, je krásná, vznešená a že je hodná služby rytíře, jakým jest don Quijote - více ji nemohu a neumím vychváliti. Přesto mě ale mrzí jistá okolnost a zlobím se poněkud na Sancha Panzu: neboť, když jí nesl list od vás, jak řečená kniha zaznamenává, viděl Dulcineu, jak prosévá pytel pšenice a to, jak se zdá, ještě obyčejné červené; proto právě pochybuji o její vznešenosti."

Don Quijote nato: "Vaše Vznešenost, paní, jistě ví, že téměř všechna dobrodružství, která mě potkávají, nebo aspoň většina, vymykají se zákonům dobrodružství jiných rytířů; buď končí jinak z nepředvídaného zakročení osudu, nebo se mi nedaří škodolibostí něja-

kého mstivého čaroděje; ale jest známo, že všichni nebo mnozí slavní potulní rytíři měli zvláštní moc brániti se kouzlům, anebo byli tak silní, že byli nezranitelní, jako slavný Roland, jeden z dvanácti pairů francouzských, o němž jde pověst, že byl zranitelný jenom na chodidle pravé nohy a pouze špičkou velké jehly, nikoli zbraní jinou; z toho důvodu Bernardo del Carpio u Roncesváles vyzdvihl jej ze země a zardousil v objetí, vzpomínaje, jak usmrtil Herakles Aritaia, divokého obra, jenž byl prý synem Země. Proto myslím, že mám snad také podobnou vlastnost, ne sice nezranitelnost, neboť jsem se několikráte přesvědčil, že mám tělo choulostivé a zranitelné, ani nejsem chráněn proti kouzlům: byl jsem totiž už zavřen v kleci,

kam by mne bez kouzel celý svět nebyl dostal; a poněvadž jsem z ní vyvázl, myslím, že žádné jiné kouzlo mě nemůže zničit; čarodějové, vědouce dobře, že mé osoby nemohou užívatí k věcem špatným, mstí se mi na tom, co je mi nejdražší, a ubližují Dulcinei, mému životu, snažíce se mě tak usmrtití."

"A proto když můj zbrojnoš šel k ní se vzkazem, změnili Dulcineu v selku, zaměstnanou sprostou prací, totiž prosíváním obilí, ale už jsem řekl, že ta pšenice nebyla červenou pšenicí, ani pšenicí vůbec, ale orientálními perlami; a abych dokázal pravdivost svého tvrzení, prozradím Vaším Milostem, že jsem zavítal do Tobosa před několika dny a nemohl jsem naléztí Dulcinein palác; druhý den ji zbrojnoš Sancho uviděl ve skutečné podobě, nejkrásnější na světě, kdežto já změněnou v hrubou, ošklivou vesničanku, neslušné mluvící, ačkoliv moje dáma je slušnost sama; a poněvadž já nejsem zaklet a domnívám se, že je to i nemožné, jest zakleta, ponížena, změněna a přetvořena ona, v ní se mi pomstili moji nepřátelé a já ji budu oplakávatí věčně, dokud nenabude dřívější podoby. To vše říkám proto, aby se nikdo nedivil, že ji Sancho spatřil, jak prosívala pšenici, neboť není divu, změnili-li ji mně, že ji přeměnili též jemu. Dulcinea pochází z urozeného a váženého rodu z hlavní šlechty toboské, jež je četná, slavná a stará. Nevyrovnatelná Dulcinea zvětší znamenitě slávu a pověst své obce v dobách budoucích, jako Helena proslavila Tróju a Cava Španělsko, zde však důvod k pověsti bude lepší."

"Také upozorňuji Vaši Vznešenost na Sancha Panzu, jenž jest nejzábavnějším zbrojnošem, jaký kdy byl v službách potulného rytíře; mnohdy při své tuposti bývá tak bystrý, že je nemalou rozkoší přemítat, je-li chytrý nebo hlupák, někdy je zase škodolibý, a tu se táži, je-li to ničema, ale častá bláznovství naopak opět nasvědčují, že jest hlupák. Všemmu důvěruje, přestože o všem pochybuje. Často si mys-

lim, že provede pořádnou hloupost, ale on znenadání ukáže neobyčejnou chytrost. Vůbec, neproměnil bych jej za jiného zbrojnoše, i kdyby mi přidali k němu celé město; proto se rozmyšlím, je-li skutečně dobré ho poslat do vladařství, které mu Vaše Milost laskavě dala, ač uznávám jeho jisté vlohy k panování; kdyby si trochu zbystril rozum, věděl by si rady v jakémkoliv vladařství, jako si ví král rady v ukládání daní, a to vše tím spíše, že z četných případů víme, že k vládě není potřebí zvláštní schopnosti, ani velkého vzdělání, neboť mnozí neumějí ani čísti, a přece vládnou jako draví ptáci. Stačí, že mají dobrou snahu a všeho si náležitě hledí, neboť rádců, kteří by jim poradili a zkoumali, co činit, jak to obyčejně bývá u vznešených a málo vzdělaných vladařů, kteří májí k ruce právníka, budou míti hojnost vždy. Poradil bych mu pouze, aby nepřijímal úplatků a neposkytoval za ně práv a jiné věci, o kterých pomlčím; v příhodné době k Sanchovu prospěchu i zdaru ostrova, na kterém má vládnouti, je vyslovím."

Sem až došli v hovoru vévoda, vévodkyně a don Quijote, když tu ozval se v paláci veliký povyk a křik a do sálu vběhl Sancho, celý ustrašený, s nějakým cárem místo ručníku pod bradou, a za ním vrazil zástup kuchařů či spíše darebů z kuchyně a jiných sluhů, z nichž jeden držel vaničku s vodou, podle barvy a čistoty patrně špínou; běhal za ním a honil ho a chtěl mu ji podstrčítí pod bradu, zatímco druhý darebák předstíral, že jej chce umýti. "Co se stalo, bratři?" zvolala vévodkyně. "Co to znamená? Co zamýšlíte udělati tomu dobrákovi? Zapomínáte, že se má státí vladařem?" Povedený ten holič na to: "Ten pán se nechce mýti, a je to přece obyčej, který dodržel vévoda i jeho pán."

"Ale chci," zvolal zlostně Sancho, "ale v čistší vodě a s bělejším ručníkem a ne tak umazanýma rukama; neliším se tolik od svého pána, aby jeho umývali andělskou vodou a

mne ďábelskou špinou; obyčej v různých krajinách a hradech knížat jsou jen tehdy dobré, nepřehánějí-li příliš, a ten zdejší obyčej umývání je horší veřejného mrskání. Mám bradu čistou a nepotřebuji podobného chlazení a kdo se opováží ke mně přistoupit a dotknout se mého jediného chlupu či brady (říkám to zdvořile), tomu má pěst ostane v lebce, neboť podobná zdvořilost a umývání podobá se spíše urážce než úctě k hostům."

Vévodkyně div nezhylnula smíchem při Sanchově hněvivém horlení; don Quijote byl ale nemile překvapen vida Sanchův špinavý ručník a spoustu kuchyňského služebnictva, které na něho doráželo, a proto ukloniv se zdvořile vévodům, jako by prosil o dovolení

mluviti, pravil klidně té bandě: "Poslyšte, páni rytíři, dejte pokoj tomu hochovi a jděte svou cestou nebo jinam, jak chcete; můj zbrojnoš je tak čistý jako jiní a tahle vanička je mu příliš malá a vonná; udělejte, co vám radím, a nevsímejte si ho, neboť ani on, ani já podobným žertům nerozumíme."

Tu ho Sancho přerušil a řekl: Jen ať zkusí si ze mne dělat vtipy, vydržím to, jako že je nyní tma. Dejte mi hřeben nebo cokoli a pročešte mi vous, bude-li tam něco na urážku čistotě, oholte mě třeba proti srsti." Vévodkyně stále se smíchem řekla: "Sancho Panza mluví ve všem pravdu a bude mít vždy pravdu: je čist, jak tvrdí, a nepotřebuje se mýti; když se mu nezamlouvá náš zvyk, musí se mu vyhověti, tím spíše, že jste si vy, sluhové čistoty, vedli příliš zbrkle a nedbale, možná že i drze, přinesše muži takovému a takovým vohl sům místo umyvadla a konvic z ryzího zlata a ručníků z pěkného německého plátna dřevěné nádoby a kuchyňské hadry; vůbec, jste špatní nevychovaní a musíte stále ukazovat, darebové, svou zášť k zbrojnošům potulných rytířů."

Darební sluhové a doprovázející je správce se domnívali, že to vé-, - vpdkyně myslí doopravdy, sňali Sanchovi hadr zpod brady, pustili ho a krotce, téměř ustrašeně odešli. Sancho, vida, že je mimo nebezpečí, které měl za značné, klekl před vévodkyni a zvolal: "Od vznešené dámy lze očekávat i vznešenou pomoc; za milost, kterou mi nyní Vaše Vznešenost poskytla, nemohu se odvděčit jinak, než že toužím být nyní pasován na potulného rytíře, abych po celý svůj život mohl být v službách tak vzácné dámy; jsem sedlák, říkají mi Sancho Panza, mám ženu a děti a jsem zbrojnošem; mohu-li něčím z toho prokázat službu Vaší Milosti, provedu rozkaz Vaší Vznešenosti rychleji, než mi poručí." Jest viděti, Sancho," nato vévodkyně, "že jste se učil dvornosti ve škole dona Quijota, jenž jest dvornost sama; chci říci, že jste byl vzdělán na řadrech dona Quijota, kterýje zřídlem dobrých způsobů a výkvětem jemného mravu, či bravu, jak vy říkáte; přeji štěstí takovému pánu i takovému zbrojnoši, z nichž jeden jest polárkou potulného rytířstva, druhý hvězdou věrnosti zbrojnošské; povstaňte, příteli Sancho, obdaruji vás za vaši dvornost a poprosím svého pána, vévodu, aby vyplnil co nejrychleji svůj slib dáti vám vladařství." Tím byla rozmluva skončena, don Quijote si šel zdřímnout a vévodkyně žádala Sancha, aby zůstal u ní a jejich dívek v chladné místnosti, nechce-li se mu tuze spát. Sancho poznamenal, že je sice zvyklý spáti v létě čtyři nebo pět hodin, ale že vyhoví její dobrotě a seč bude se přičiní, aby toho dne neusnul a že se vrátí podle

jejího rozkazu; potom odešel. Vévoda vydal nová nařízení, jak mají zacházeti s donem Quijotem jako s potulným rytířem, aby se nepro-hřešili proti pravidlům obvyklým prý u dávných potulných rytířů.

KAPITOLA XXXIII.

o vtípném rozhovoru vévodkyně a jejích dívek se Sanchem Pauzou, hodným, abychom si jej přečetli a zapamatovali.

Vypravuje historie, že onoho odpoledne si Sancho nezdřímil; dodržel své slovo a byl u paní vévodkyně, jež se těšila, že jej řádně vyzpovídá, a rozkázala mu usaditi se vedle ní na nízkou židličku, ačko-

ir liv Sancho ze zdvořilosti nechtěl se posadit. Vévodkyně ho požádala, aby se usadil jakožto vladař a aby vypravoval jako zbrojnoš, že pro obojí své povolání jest hoden místa samotného Cida Rui Diaza Cam-peadora. Sancho krče rameny si sedl a všechny dívky a dueni vévodkyniny jej obklopily a tiše a bedlivě poslouchaly jeho slova.

Vévodkyně první pravila: "Nyní, když jsme o samotě a nikdo nás neslyší, žádám pana vladaře o vysvětlení jistých pochybností z četby knihy už tištěné o donu Quijotovi, například, že Sancho, ačko-

*. liv nikdy neviděl Dulciney, totiž paní Dulciney z Tobosa, ani jí neodevzdal dopis dona Quijota, protože jej zapomněl v zápisníku v Sieře Mořeně, přece se odvážil vymyslet její odpověď a že právě prosívala pšenici, přestože vše byl podvod a lež a pohana nevyrov-natelné Dulciney a provinění proti povinnosti a věrnosti dobrého zbrojnoše."

Sancho beze slova na tuto řeč vstal, po špičkách přešel celý sál choule se a klada prst na ústa, nahlédl za čalouny a potom se zase posadil, řka: "Nyní, moje paní, když jsem jist, že zde není nikdo krom přítomných tajně ukryt, odpovím bez strachu a ukvapení na vaše otázky, přítomné i budoucí: předně vám říkám, že můj pán don Quijote jest podle mne úplný blázen, přestože mnohé jeho řeči, podle názoru mého i jiných, jsou tak chytré a rozumné, že by se vyro-

i naly řečem samotného satanáše; ale přesto jsem opravdu a bez rozpaků přesvědčen, že jest blázen, a protože jest takový můj názor, říkám mu nesmysly jako o té odpovědi na jeho psaní, a abych vám pověděl pravdu o začarování mé paní doni Dulciney, o němž ještě

/ není zmínky v knize, to jsem si také vymyslel, ačkoliv to jest asi tak pravda, jako že dvakrát dvě je deset." Vévodkyně jej žádala, aby jí pověděl o tom začarování či lži, a Sancho jí vyprávěl celou historii, jak se zběhla, k velkému obveselení všech přítomných.

Při této rozmluvě pravila vévodkyně: "Z vyprávění Sanchova mám v duši jednu pochybnost a někdo mi jakoby našeptává: Je-li don Quijote de la Mancha pomatený blázen a nerozuma a jeho zbrojnoš Sancho Panza, přestože je o tom přesvědčen, mu slouží a ho doprovází a věří jeho marným slibům, jest asi větší blázen a hlupák než jeho pán; a je-li tomu skutečně tak, pak chybíš, paní vévodkyně, da-ruješ-li tomu Sanchu Panzovi k řízení ostrov, neboť nedovede-li řídití sebe, jak by mohl řídití jiné?"

"Bůh ví, paní," odpověděl Sancho, "tato pochybnost je oprávněna, ale řekněte, Milosti, tomu našeptávajícímu, ať mluví, jak chce, já že vím, že mluví pravdu, a kdybych nebyl blázen, již dávno bych byl odešel od svého pána, ale to je už můj osud a mé trápení: nemohu jinak, musím za ním, pocházíme z jedné obce, jím jeho chleba a mám ho rád; on je vděčný, daroval mi osly, a potom jsem věrný a tak nic není na světě, co by nás mohlo odloučit, leda lopata a rýč; a nedaruje-li mi Vaše Vznešenost slíbený ostrov, zůstanu přece dítkem božím a možná, že to poslouží mému svědomí; neboť ač jsem hloupý, vzpomínám si na přísloví, že mravenci narostla křídla jen pro neštěstí. A také by se mohlo stát, že do nebe přijde Sancho zbrojnoš,

ale ne Sancho vladař. Ostatně, říká se: u nás chléb stejně dobrý jako ve Francii; a v noci všechny kočky jsou černé; a kručí v břiše tomu, kdo do večera nesnídal; a žaludek jako žaludek, není jeden větší než druhý, a šťasten takový, který se spokojí slámou a senem; a o ptactvo nebeské Bůh se stará; a lepší vrabec v hrsti než holub na střeše, a hrob všechny srovná, a smrt naměří stejnou papeží jako kostelníku: a vůbec do té jámy se vejdem všichni a srovnáme se tam dobře a ne-li, srovnají nás, třebaš nařikáme, a pak dobrou noc! Znovu říkám, nedá-li mi Vaše Vznešenost ostrov, poněvadž jsem hlupák, budu mít chytrosti dost, abych poznal, že jsem nic nedostal, a říká se, že vedle kříže číhá ďábel a není všechno zlato, co se třpytí, a od volů, pluhu a jha povýšili sedláka Wambu na krále španělského a z nádhery, rozkoši a bohatství uvrhli Rodriga napospas hadům, mluví-li pravdu staré romance."

"Zajisté," odpověděla dueña Rodríguezová, která byla mezi posluchačkami; "v jedné romanci se vypráví, že hodili krále Rodriga zaživa do hrobky plné ropuch, hadů a ještěrek a že za dva dny slyšeli jej volati tiše a bolestně:

Již mě požírají, běda, požírají tam, kde jsem nejvíc hřešil.

A proto tento muž činí dobře, chce-li býti raději sedlákem než králem, když by jej měla užíratí podobná havěť."

Vévodkyně se usmála prostotě své dueni a podivila se hovoru, vývodům a pořekadlům Sanchovým, jemuž pravila: "Milý Sancho, víte, že rytíř snaží se splnit svůj slib třeba za cenu svého života. Vévoda, můj pán a manžel, nenáleží sice mezi potulné rytíře, ale rytířem jest přece, proto vyplní svůj slib dát vám ostrov přes závist i poťouchlost celého světa. Nezoufejte proto, Sancho, neboť až tomu budete nejméně věřiti, budete posazen do vladařského křesla ostrova i státu a chopíte se žezla, že je pak nedáte ani za jiné, třikrát delší; pouze vás žádám, abyste spravedlivě vládl svým poddaným a pamatoval, že jsou věrní a z poctivých rodin."

Sancho nato: "Není nutno, abyste mě napomínala k poctivé vládě, poněvadž jsem dobrák a cítím s ubožáky sám od sebe; nepokradeš tomu, kdo se o tě stará; ale jako že jsem pokřtěn, přetvářku nesnesu, jsem starý pes a rozumím všemu a vše prohlédnu včas a nedám se balamutit a nesvolím, aby mi věšeli bulíky na nos, protože vím, kde mě střevíc tlačí; říkám: lidem dobrým poradím a pomohu, lidé zlí nenajdou u mne ani ochrany, ani pomoci. Myslím, že při panování jest nejdůležitější začátek, a možná že za čtrnáct dní vladaření si budu hryzat nehty dlouhou chvílí a že tomu porozumím lépe než práci na poli, kterou konám už od malička."

Vévodkyně nato: "Mluvíte rozumně, Sancho, žádný se učeným nenarodí a biskupové se stávají z lidí, ne z kamení. Ale abychom se vrátili k očarování paní Dulciney, myslím a pevně věřím, že lež, již jste podvedl svého pána, říká, že ta selka jest Dulcineou, a že ji pán nepoznává, jen protože je začarována, byla pouze lstí některého čaroděje, kteří dona Quijota stíhají; vím ze spolehlivého pramene, že selka skákající na oslici byla a jest opravdu Dulcinea z Tobosa a že milý Sancho, domnívaje se, že podvádí, byl sám oklamán; o té pravdě není možno býti na pochybách, stejně jako o věcech, které jsme nikdy neviděli. Vězte, pane Sancho, že také zde máme čaroděje, kteří nás milují, kteří nám povědí, co se děje ve světě, upřímně, bez lsti a klamu, a věřte, Sancho, že ta skákavá selka byla Dulcinea z Tobosa, začarovaná tak jako její rodná madca; a až to nejméně budeme očekávati, spatříme ji v její skutečné podobě, a pak Sancho pozná, že se dosud mýlil."

"To je docela možné," nato Sancho, "nyní také chci uvěřit tomu, co prý můj pán viděl v Montesínově jeskyni; tvrdí, že tam uviděl paní Dulcineu z Tobosa stejně oděnou, jak jsem já vyprávěl, že jsem ji

uhlídal, když jsem ji sám zaklel; bylo tomu asi všemu naopak, jak Vaše Milost říká, neboť není možno, abych si já hlupák za takovou chvíli vymyslel tak vtipný uskok, a také můj pán není jistě takový blázen, aby důvěřoval takové nemožnosti na mé prázdné a liché slovo. Paní moje, nespravedlivě mě ale pokládáte za zlomyslného, neboť hlupec jako já nemusí přemýšlet o poťouchlých a ničemných úmyslech kouzelníků; vymyslel jsem si to, abych zbytečně nezpůsobil hádku se svým pánem donem Quijotem, a ne proto, abych jej urazil; a vyšel-li z toho opak, všemohoucí Bůh na nebesích soudí naše srdce."

"Pravda," odpověděla vévodkyně, "povězte však nyní, Sancho, co pán říká o jeskyni Montesínově, poněvadž bych ráda slyšela pravdu." Tu Sancho dopodrobna vyložil celé ono dobrodružství. Když skončil, vévodkyně pravila: "Z té celé historie vysvítá, že, když velký don Quijote praví, že tam viděl tutěž selku, kterou Sancho spatřil u bran Tobosa, je to bezpochyby sama Dulcinea, a že v tom mají jistě prsty čarodějové nesmírně záluďní a chytří."

"Tohle tvrdím také," zvolal Sancho Panza, "a je-li moje paní Dulcinea z Tobosa začarována, týká se to pouze jí, a já nemyslím, že je mou povinností, abych se mstil četným nejspíše a zlým nepřátelům svého pána; je jisto, že ta, kterou jsem já spatřil, byla selka, a za tu jsem ji měl a pokládal a byla-li to Dulcinea, mně po tom nic není a tím hůře pro ni. Ale kdepak, to každou šalbu svalují na mne a hned: Sancho to říkal, Sancho to způsobil, Sancho sem, Sancho tam, jako by se se Sanchem dalo orat a vláčet a jako bych nebyl ten, o kterém už píše i v knihách, jak mi řekl Šanson Carrasco, kterýjst přece bakalářem ze Salamanky, a takový nesmí lhát, leda když se mu to hodí a něco z toho má. A není tedy příčiny, aby se do mne někdo pouštěl; a protože pověst mám dobrou, a jak můj pán říká, více platí dobrá pověst než velký majetek, dejte mi to vladařství a uvidíte divy a že z řádného zbrojnoše stane se i dobrý panovník."

"Celá vaše řeč, Sancho," zvolala vévodkyně, "podobá se Catono-vým výrokům nebo alespoň jako byste ji byl vzal z hlavy sama Micaela Verina, jenž florentibus occidit annis. Tedy krátce, abych to řekla podle vašeho zvyku, pod špatnou čepicí bývá dobrý piják."

"To je pravda, paní," odvětil Sancho, "rád jsem se napil odjakživa. S tou žízni je to pravda, nebudu se přetvařovat. Piju, když mám žízeň, i když ji nemám, i když mi dají, abych se nezdál upejpavým nebo nevychovaným; neboť jaké bych to musil mít kamenné srdce, abych si neťukl s kamarádem? Ale zřídka se podívám sklenici na dno: tihle

zbrojnoši potulných rytířů skoro obyčejně pijí vodu, protože se toulají jen po loukách, lesích a polích, horách a skalách a vínka se ne-dovzdychají, kdyby za ně dávali oko své hlavy."

"Ráda věřím," zvolala vévodkyně, "a nyní si jděte, Sancho, zdřímnout, jindy si porozprávíme obšírněji a postaráme se, abyste to vladařství dostal, jak pravíte." Sancho zlíbal znovu ruce vévodkyni a prosil ji, aby se laskavě postarala o jeho šediváka, kterýjst světlem jeho zraků. Jaký je to šedivák?" tázala se vévodkyně. "Ale můj osel," Sancho nato, "nazývám ho šedivák, abych mu nemusil nadávat oslů. Když jsem vstoupil do tohoto zámku, prosil jsem tuhle paní dueňu, aby se o něho postarala, a ona se rozzuřila, jako bych jí byl řekl, že je ošklivá a stará, ačkoliv dueni by se měly raději starat o dobytek než se roztahovat v pokojích. Pánbůh ví, na podobné paní měl spadeno jeden šlechtic z naší vesnice."

"To byl asi pořádný sprosták," pravila dueña doña Rodríguézová, "neboť kdyby byl šlechtic dobrého rodu, jistě by je vychvaloval do nebes."

"Dobrá," zvolala vévodkyně, "nechme toho, doña Rodríguézová ať nemluví a pan Panza ať se uklidní, já už dohlédnu na osla a poněvadž je Sanchovým oblíbencem, budu se oň starat jako rodná matka."

"I jen ho nechte ve stáji," poznamenal Sancho, "ani já ani on nezasloužíme, aby se Vaše Milost pokládala za naši matku, a to ani na okamžik, a než bych to připustil, nechal bych se raději zbít; můj pán sice tvrdívá, že zdvořilostí není nikdy dost, ale při zvířatech a oslech nutno se uskromnit a vést si pozorně."

"Vezměte jej, Sancho, s sebou na vladařství," řekla vévodkyně. "Tam jej budete moci zahrnout přízní, jak budete chtít, a osvobodit jej třeba od práce."

"Ať si nemyslí Vaše Milost, paní vévodkyně, že řekla příliš mnoho," pravil Sancho, "často jsem už pozoroval, že osel byl na vladařství, a můj by tedy nebyl žádnou novotou."

Vévodkyně se opět zasmála a pobavila jeho řečí, potom mu rozkázala, aby si šel odpočinout, a sama šla vyprávět vévodovi o rozhovoru se Sanchem; oba umluvili podobně vtipný žert rytířského rázu a způsobili si z dona Quijota tolik zvláštních a chytrých vtipů, že jsou to nejznamenitější dobrodružství v této velké knize popsána.

KAPITOLA XXXIV.,

která vypráví způsob, jak by bylo možno osvoboditi začarovanou Dulcineu z Tobosa, což je jedna z nejkrásnějších příhod celé historie.

Vévodu a vévodkyni velmi bavily rozhovory s donem Quijotem a Sanchem Panzou; víc a více se přikláněli k myšlence udělati si z něho žert, a aby se podobal skutečnému dobrodružství, použili jeho příhody v jeskyni Montesínově, kterou jim sám vyprávěl, aby jejich žert byl dokonalý. Vévodkyně byla nejvíce překvapena lehkověr-ností Sanchovou, hlavně že uvěřil pevně v začarování Dulciney z Tobosa, ačkoliv on sám ji zaklel a celou historii vymyslel. Dali služebnictvu příslušné obšírné rozkazy, jak si vésti, a odejeli s ním po šesti dnech na lov s takovým množstvím jezdců a honců, jako by to byl samotný král. Don Quijote i Sancho dostali zelený lovecký oděv z jemného sukna; don Quijote jej odmítl podotýkaje, že brzo zase odjede na nesnadnou výpravu válečnickou a že není možno, aby s sebou vozil skříně se šatstvem. Sancho si jej vzal a rozhodl se, že jej při první příležitosti prodá.

V určený den ozbrojil se don Quijote, Sancho se ustrojil a přidal se k družině jezdců na svém oslu, kterého nechtěl opustiti, ačkoliv mu vnucovali koně. Don Quijote, vždy úslužný a zdvořilý, uchopil uzdu koně vévodkyně, která byla nádherně oblečena, ačkoliv t'o vévoda nechtěl dovoliti. Přijeli do lesa mezi dvěma vysokými vrchy a tam rozestavili leč, každý zaujal určené místo, honci rozděleni byli na všechny strany a štvance začala za velikého hlaholu, povyku a křiku, že bylo stěží vlastní slovo slyšeti pro štěkot psů a zvuky rohů. Vévodkyně sestoupila z koně a držíc ostrý oštěp postavila se na stezku, kudy chodívalo několik divokých kanců. Vévoda a don Quijote sesedli též a postavili se vedle ní; Sancho boje se nebezpečí neodvážil se seskočit, zůstal na oslu a postavil se za všechny.

Jakmile se s četným služebnictvem rozestoupili, uviděli ohromného kance, který se hnál k nim, štván psy i honci; skřípal zuby a cenil tesáky a z tlamy mu tekla pěna. Když jej don Quijote spatřil, chopil štít a tasil meč a hnál se proti němu; totéž udělal vévoda s oštěpem, ale všechny by byla předhonila vévodkyně, kdyby ji nebyl vévoda zadržel. Pouze Sancho, jakmile uhlídal mocné zvíře, slezl

z osla a utíkal, jen se za ním prášilo, a chtěl se vyšplhati na vysoký dub, ale marně; v polovici stromu uchopil větev a snažil se dostat se výše, ale tu jej potkalo neštěstí: větev se přelomila, on sletěl a padaje zůstal viset ve vzduchu na pahýlu a dolů nemohl; zpozorovav, že si trhá zelený kabát, a domnívaje se, že divoké zvíře ho dosáhne, do-stane-li se k němu, křičel hlasitě a prosil úpěnlivě o pomoc tak, že všichni, kteří jej neviděli, ale slyšeli, mysleli, že je kořistí zubů nějakého dravce.

Divoký kanec byl nakonec zabit četnými ranami oštěpů, které mu nastavili; tu se don Quijote na Sanchovo volání obrátil poznav ho po hlase a uviděl jej viseti na dubu hlavou dolů a pod ním stál osel, který i v neštěstí při něm setrval. Cide Hamete říká, že málokdy spatřil Sancha Panzu bez osla a osla bez Sancha; tak velké bylo jejich přátelství a přichylnost. Don Quijote spěchal na pomoc Sanchovi, a když byl Sancho už na svobodě a na zemi, prohlížel svůj lovecký kabát a oplakával jej, domnívaje se, že ty šaty mají cenu panství. Mezitím vyzvedli ohromného kance na soumaru, přikryli rozmarýnovými a myrtovými větévkami a dovezli jej s jáсотem do velkého stanu uprostřed lesa; tam byla již na stole připravena bohatá a nádherná hostina, svědčící o bohatosti a štědrosti hostitelově. Sancho ukazuje vévodkyni rozbitý kabát, řekl: "Kdyby to byl hon na zajíce nebo na ptáky, byl by můj kabát ušetřen tohoto konce; nechápu, jaké potěšení je štvání zvířete, které by mohlo člověka usmrtit, kdyby jej zachytilo tesákem. Vzpomínám si na jednu starodávnou romanci, která zní:

Medvědy sežrán budeš jako Favila... "

"To byl gótský král, kterého roztrhal na honu medvěd," pravil don Quijote.

"Proto to také vypravuji," odpověděl Sancho, "a nesouhlasím, aby se knížata a králové pro svou kratochvíli vydávali do takového nebezpečí, které, myslím, ani snad zábavou není, poněvadž při ní zahyne zvíře, které nic nespáchalo." Jste na omylu, Sancho," nato vévoda, "poněvadž honba divoké zvěře jest důstojnou a slušnou zábavou králů a knížat. Lov jest vlastně obrazem války, neboť uskoky, lstí a nástrahami v něm chceme zvítěziti nad nepřítelem, aniž se sami zraníme; zápasíme při velkých mrazech i v nesnesitelném horku nedbajíce nepohodlí, nespíme a tužíme údy; je to tedy cvičení, které

nikomu neškodí a mnohým prospívá; a potom hlavně, tento lov, právě jako lov sokolů, není pro všechny a je vyhrazen pouze králům a velmožům. Proto tedy, Sancho, opravte svůj názor a až dostanete vladařství, lovte a uvidíte, jaká je to skvělá věc."

"Mýlíte se," řekl Sancho, "pořádný panovník má být doma; to by tak hrálo, aby unavení lidé přišli na radu a on by se zatím bavil v lese; to by potom vladařství vzkvétalo! Na mou duši, pane, honba a podobná zábava náleží spíše lenochům než vladařům; mým pobavením bude na Boží hod lízaný mariášek a v neděli a ve svátek kuželky, poněvadž tyhle lovy se nesrovnávají ani s mou povahou, ani s mým svědomím."

"Bůh dej, Sancho, aby tomu bylo skutečně tak, ale sliby se slibovaly a blázni se radovali."

"Aťsi," nato Sancho, "pocivého dlužníka zástava nebolí; a kde Bůh hospodaří, tam se dobře daří; a nohy střeva nesou, ne střeva nohy; chci říci, že, splní-li se mi s pomocí boží můj dobrý úmysl, budu jistě vládnout líp než král orel; ať mi jen podají prst, však jim ukážu, chytanu-li za celou ruku."

"Ať tě proklejí Pánbůh a všichni svatí, zatracený Sancho," zvolal don Quijote, "často se ptám, kdy už přijde den, kdy budeš mluvití plynně, pořádně a bez přísloví. Nevšímejte si, ctění pánové, toho nevědomce, nebo vám rozdrtí mozek ne mezi dvěma, ale mezi dvěma tisíci přísloví, tak rozumnými a vhodnými, že Bůh pomoz jemu i mně, kdybych je měl všechny vyslechnouti!" Vévodkyně nato: "Pořekadla Sancha Pauzy počtem sice předčí přísloví řeckého učitele, ale cenou se jim vyrovnají, ač jsou tak krátká. Baví mě více, co mne se týče, než mnohá včasnější a vybranější."

Za podobné rozmluvy vešli ze stanu do lesa a prohlíželi místa na čekání; tak jim uplynul den a nastala noc, temná a bouřlivá na onu roční dobu - bylo to v létě. Bylo šero, které velice prospělo žertu vévodských manželů; jakmile se počalo tmít, ještě před úplnou nocí, celý les jako by vzplanul a ze všech stran bylo slyšeti polnice a jiné válečné nástroje hudební, jako by se hvozdem blížila jízda. Světlo ohňů téměř oslepovalo zrak a hluk válečných nástrojů ohlušoval okolostojící a všechny, kdož zůstali v lese. Potom uslyšeli nekonečný válečný povyk, s jakým jdou Maurové do bitvy, ozvaly se trouby, kla-rinety, zahřměly bubny a zaječely píšťaly společně tak hlasitě a náhle, že člověk, který v tom povyku tolika různých nástrojů neztratil smysly, nikdy je neměl. Vévoda se poděsil, vévodkyně se polekala, don Quijote se podivil, Sancho se chvěl a zděsili se i ti, kteří znali příčinu hluku. Bázní zmlkli, a vtom je mýjel posel přestrojený za d'á-

bia, jenž troubil jako na trubku na velký dutý roh, z něhož se ozýval hrozný a chraplavý zvuk.

"Haló, bratře posle," zvolal vévoda, "kdo jste, kam chvátáte ajaké to vojsko spěchá tímto lesem?" Posel strašným a divokým hlasem na to: "Jsem d'ábel a sháním dona Quijota de la Mancha, za mnou spěchá šest zástupů čarodějů, táhnoucích na triumfálním voze nevyrovnatelnou Dulcineu z Tobosa. Jede začarována společně s odvážným Francouzem Montesínem naříditi donu Quijotovi způsob, jakým je možno ji vysvobodit."

"Kdybyste byl d'ábel, jak tvrdíte a jak také vaše podoba nasvědčuje, poznal byste už. dona Quijota de la Mancha, stojícího před vámi."

"Pane Bože, na mou víru," zvolal d'ábel, "nepozoroval jsem ho, neboť myslím na tolik věcí, že jsem na tu nejdůležitější zapomněl."

"Tenhle d'ábel," poznamenal Sancho, "je asi pořádný člověk a řádný křesťan, jinak by se nedovolával Boha a své víry; teď se mi zdá, že v pekle jsou řádní lidé." Dábel obrátiv se potom k donu Quijotovi z koně mu pravil: "Za tebou, Lví rytíři, jehož bych spatřil raději ve lvích spárech, byl jsem poslán nešťastným, ale odvážným rytířem Montesínem, který mi dal vzkaz pro tebe: máš naň počkati na místě, kde tě dohoním, neboť přijíždí s Dulcineou z Tobosa, aby ti pověděl, co je nutno k jejímu vysvobození. Pro nic jiného mě neposlal i nemám důvodů se zdržet: d'áblové jako já ať stojí při tobě a dobří andělé při této vrchnosti." Pak zatroubil na veliký roh a nevšímaje si, odpovědli-li, odjížděl.

Všichni přítomní byli znovu udiveni, zvláště Sancho a don Quijote. Sancho proto, že opět slyšel navzdor pravdě o zakletí paní Dulciney, a don Quijote proto, že váhal, má-li pokládati

dobrodružství v jeskyni Montesínově za pravdivé nebo smyšlené. Zamyšleného rytíře se vévoda otázel: "Počkáte na ně, pane doně Quijote?" Jakpak ne!" odpověděl. "Zůstanu zde bez bázně a odvážně, i kdyby mě napadlo celé peklo."

"Ale já, spatřím-li ještě jednoho čerta a za-slechnu-li ještě jeden roh, setrvám tu, jako že jsem teď ve Flan-dřích," podotkl Sancho.

Mezitím se ještě více setmělo a lesem počala zářit četná světla, asi jako suché páry zemské, které po nebi poletující budí zdání, že se hvězdy pohybují. Také bylo slyšeti hrozný hluk, jako z těžkých kol a volských potahů; před' podobným drsným a ustavičným hlomozem prý utíkají vlci a medvědi, zdržující se v místech, kudy jedou. Tento hluk se zdvojnásobil jiným, jako by se čtyři srážky nebo bitvy strhly najednou na všech čtyřech stranách lesa: z jedné strany hřměla

hrubě děla, z jiné nesčetně práskaly rány pušek, z blízka znělo volání bojujících a jinde zase válečný pokřik Maurů. Rohy, trubky, kla-rinety, polnice, bubny, děla, pušky a nejvíce děsivý rachot vozů skládaly dohromady hluk tak příšerný a zmatený, že don Quijote musil se obrnití vší svou odvahou, aby se nepoděsil, a Sancho sebou praštil do faldů sukně vévodkyni, jež jej zadržela a poručila rychle pokropiti ho vodou. To ho vzkřísilo v chvíli, kdy se už blížil vůz se skřípavými koly.

Byl tažen čtyřmi ohromnými voly, pokrytými černými houněmi; na každém rohu měli přípevněnu hořící voskovou pochodeň; ve voze na vyvýšeném místě odpočíval důstojný stařec s dlouhým vousem, sahajícím mu až k pasu a bílým jako padlý sníh; oblečen byl v dlouhý šat z hrubého černého plátna. Četná světla, přípevněná na voze, dovoľovala spatřit a rozeznat veškeren náklad. Vůz vedli dva hrozní d'áblové, oblečení rovněž v černý šat a s tak oškřivými obličejí, že Sancho spatřiv je zavřel oči, aby je neviděl ještě jednou.

Jakmile vůz k nim přijel, vztyčil se důstojný stařec z vysokého svého sedadla a vážně zvolal: „Já jsem moudrý Lirgandeo.“ Potom beze slova odejel. Za ním přijel jiný vůz stejně vypravený s jiným starcem, který rozkázal zastaviti a pravil neméně důstojně než první: „Já jsem moudrý Alquife, věhlasný přítel Urgandy Neznámé.“ Potom odjel. Podobným způsobem zastavil u nich další vůz, ná němž však seděl na trůně ne stařec jako ti první, ale silný muž nepřijemného zevnějšku, který pravil, povstav, hrubým a d'ábelským hlasem: „Já jsem Čaroděj Arcalaus, zapřísáhlý nepřítel Amadise Galského a celého jeho rodu.“ Pak se vzdálil. .

Opodál se ty tři vozy zastavily a nesnesitelný rachot kol utichl; ozývala se pouze tichá a příjemná hudba, kterou se Sancho trochu uklidnil, domnívaje se, že je to dobré znamení, a pravil k vévodkyni, od níž se na krok nevzdálil: „Paní, kde je hudba, nemůže být nic zlého.“

"A také ne, kde je světlo a zář," poznamenala vévodkyně. Sancho odpověděl: "Světlo pochází z ohňů a zář ze zapálených hranic, a ty jsou kolem nás a mohly by nás upáliti, ale hudba věští vždy radost a slavnosti."

"Uvidíme," řekl nato don Quijote, který to zaslechl, a v příští kapitole se ukáže, že měl pravdu.

KAPITOLA XXXV.,

co dalšího se don Quijote dověděl o tom, jak vysvobodit Dulcineu, a jiná zajímavá dobrodružství.

Spatřili přijížděti vůz, nazývaný triumfální, za zvuků příjemné hudby; byl tažen šesti hnědými mezky, pokrytými bílou látkou, a na každém z nich jel kající, též bíle oblečený, s velkou hořící svíčí v ruce. Vůz byl dvakrát nebo třikrát větší než ostatní a podle něho kráčelo a na něm sedělo dalších dvanáct kajících jako sních bílých se zapálenými pochodněmi; pohled na ně udivoval i děsil zároveň. Na vyvýšeném trůnu odpočívala víla, oděná množstvím jemných, stříbrem prokávaných látek, třpytících se zlatými plíšky, které dodávaly šatu zdání lesku, když ne bohatosti. Obličej měla zahalený průsvitným a tenkým závojem, který ji nezakrýval tak, aby nebylo možno spatřiti sličný dívčí obličej. Množství světel zjevovalo její krásu i věk; bylo jí asi nejvýše dvacet, nejméně šestnáct let; vedle ní seděla postava v dlouhém oděvu s hlavou zahalenou do černé látky.

Když vůz zastavil před vévodskými manželými a donem Quijotem, zmlkly hoboje, pak harfy a loutny a postava v říze povstala, rozevřela šat a strhla závoj; spatřili samu smrt, hubenou a šerednou: don Quijote se polekal, Sancho zděsil a vévodští manželé též jevíli strach. Živá ta smrt se vzpřímila a pronešla ospalým a nepříliš hbitým jazykem toto:

Merlín jsem, o němž historie praví, Dábel že sám byl jeho otcem vlastním, lež, která zaslouží, by pravdou byla. Kníže jsem uměn černých, vládcem zván a pokladem vědy Zoroastrovy; jsem nad věky vítězem, nad stoletími, jež námahou mrou uvést v zapomnění bludného rytířstva statečné činy, jimž od věků svou lásku věnoval jsem.

Černých věd kněží, mistři čaroději, mágové, kouzelných sil mocní vládci,

krutostí svou svět naplnili děsem. Já pak jsem něžný, mírný, přelaskavý, a cílem mým vždy jenom dobro lidské. Do temných jeskyň v hrůzném dolu pekla, kde duše má se kouzly zabývala, bolestné kvílení se náhle sneslo toboské Dulciney nejkrásnější.

Tak zvěděl jsem, jak kouzly proměněna z vznešené dámy v hrubou selku sprostou, a bolem pohnut duši jsem pohroužil do děsné, kruté, tajné čarů vědy; uzavřev bytost svou pak v hrůzoplnou dutinu kostry, v níž mě nyní zříte, zprávu vám dáti přicházím, jak spravit neštěstí bolestivé, přeosudné.

Slávo ty, pýcho všech, kdo odívají z ocele tuniku a diamantů, majáku, světloňosi, vůdce, hvězdo, polárko těch, co spánku zanechali líného, lůžek měkkých, s rozhodnutím nesnadné, krvavé a namáhavé řemeslo bludných rytířů provádět!

Hrdino, k tobě mluvím, jemuž nikdy

nevzdáno dosti slávy, k tobě, mužný,

přemoudrý doně Quijote, jež možno

nádherou Manchi nazvat, Spaněl hvězdou

Bytosti dřívější by opět došla

z Tobosa krásná Dulcinea,

třeba jen, aby zbrojnoš Sancho Panza

tisíce tři a třístakrát se bičem

přes zadek uhodil na kůži holou,

a bolet musí jej a pálit, ba žhnout.

Přemoženi tím všichni, kteří byli

nešťestí původ, vznik i důvod sám,

a poselství mé tím splněno, páni, k vám.

"Na to se chci vsadit!" vzkřikl Sancho. "Ne třitísíckrát, ale ani třikrát se neuhodím, jako si nedám tři rány dýkou! Dábel tě odnes za podobný rozkaz, to věru nevím, co má společného můj zadek s kouzly! Bůh ví, že, neumí-li pan Merlín vysvobodit paní Dulcineu z Tobosa jinak, začarována půjde do hrobu." Don Quijote nato: "A já vás, pane ničemo, nacpaný česnekem, chytím a přivážu ke stromu nahého, jak vás matka zrodila, a vysázím vám ne tři tisíce tři sta, ale šest tisíc šest set ran tak hlučných, že je bude slyšeti na tři tisíce tři sta dostřelů; a ani necekněte, nebo z vás vyrazím duši!"

Po těchto slovech Merlín pravil: "To se nesmí státi, neboť šlehy určené Sanchovi musí si dáti bez reptání a dobrovolně, kdy sám bude chtít, neboť doba není stanovena; ale chce-li se z toho mučení vyplatiti pouze polovicí výprasku, může si dáti našlehat cizí rukou, třeba byla poněkud těžká."

"Cizí, necizí, těžká, nebo netěžká," zvolal Sancho, "na mne nesáhne žádná ruka. Cožpak jsem Dulcineu z Tobosa porodil, že moje zadnice má vykoupiti to, čím se prohřešily její oči? Jen ať to vezme na sebe můj pán, je to jeho věc, on ji za každým krokem jmenuje svým životem, duší, jídlem i ochranou; ten by ji mohl a měl vykoupiti bičováním, ale já? a bičovat se? To si potkáte."

Po těchto slovech povstala víla v stříbrném šatě, sedící vedle Merlínova ducha, odkryla jemnou roušku z líce a ukázala obličej, podle zdání všech velmi sličný, a s mužskými pohyby a hlasem ne zrovna něžným řekla přímo Sanchovi: "O, neblahý zbrojnoši, prázdná hlavo, srdce dřevěné s nitrem z kamení a křemene, kdyby ti rozkázali, ničemo a násilníku, abys skočil z vysoké věže, kdyby na tobě žádali, ty zhoubo lidského rodu, abys pozřel tucet ropuch, dva tucty ještěrek a tři zmije, kdyby tě nutili, abys usmrtil svou ženu a děti strašnou a ostrou šavlí, nemohli bychom se diviti, že se bráníš a rozmyšlíš; ale že děláš okolky pro pouhé tři tisíce tři sta šlehů, které snese sebe-špatnější školák každého měsíce, překvapí, udiví a zděsí soucitné srdce každého, kdo tě nyní slyší i každého, kdo to jednou zví; podívej se, ty ničemné a tvrdohlavé zvíře, svýma vytřeštěnýma sovíma očima do mých zraků, podobných, zářivým hvězdám, a uvidíš, jak se z nich řinou slzy, kapka po kapce i proudem, rozrývající krásná pole tváří mých v brázdy, cesty a silnice. Smiluj se, ty lupiči a nedobrá stvůro, nad mým kvetoucím mládím, vždyť mi není ještě dvacet let, pouze devatenáct a něco; mám snad skončit a uvadnout pod podobou vesnické holky? A jestli nyní tuto podobu nenesu, je to pouze, že pan Merlín, zde přítomný, prokázal mi zvláštní milost, aby tě do-

jala má krása, neboť slzy smutné krásy proměňují skály v bavlnu a tygry v ovečky. Jen se švihej do toho svého zadku, ty zbujný netvore, přemoz svou lenost, která tě nutí jen k jídlu a zas k jídlu, a vysvobod' mé lepší tělo, mírnou moji duši a půvabný můj obličej; a nechceš-li se dáti pohnouti mnou a šlechetně se rozhodnouti, udělej to pro ubohého rytíře vedle sebe, svého pána, který s duší najazyku, na palec ode rtů, jak vidím, očekává tvoji odpověď, krutou nebo mírnou, aby mu buď duše ulétla, nebo se navrátila do žaludku."

Při těchto slovech položil si don Quijote ruku na krk a řekl vévodovi: "Bůh ví, pane, že Dulcinea řekla pravdu; duše mi vázne v hrdle jako plitka na samostřílu."

"Co tomu říkáte, Sancho?" tázala se vévodkyně. "Opakuji, paní," řekl Sancho, "co jsem řekl: ty rány bičem odvíám."

"Odmítám máte říci, Sancho, a ne odvíám," poznamenal vévoda. "Nechtě mne, Milosti," nato Sancho; "co bych dával pozor na takové drobnosti a mluvím-li tak či onak, popletly-li mě ony rány, které dostanu nebo si mám dát tak, že nevím ani, co mluvím a co dělám. Chtěl bych jen vědět od své paní doni Dulciney z Tobosa, kde ji takhle naučili prosit; chce, abych si rozbil tělo, a přitom mi říká prázdná hlavo, nezkrocené zvíře a dává mi jiná špatná jména, která aby si čert nechal líbit. Mám snad tělo z bronzu a týká se mne snad, aby byla vysvobozena nebo ne? Co mi nabízí, aby mě získala? Spoustu jemného prádla, košil, čepic a střevíců, ačkoliv je nenosím? Ne, leda pár nadávek, ač zná zdejší přísloví: Osel, nese-li náklad zlata, lehce přejde i hory a Dary přemáhají i skály a k Bohu se modlí a ruky nezavírej a Lepší jedno vezmi než dvě dám ti. A můj pán, místo aby mě pohladil po zádech a polichotil mi, až bych změkl v, bavlnu a vosk, vyhrožuje mi, že mne chytí, přiváže ke stromu a nabije dvojnásob. A ať to zarmoucené panstvo nezapomene, že si přeje, aby si našlehal nejen zbrojnoš, ale i vladař, a to se přičí, abych řekl, zdravému rozumu. Jen ať se naučí, u čerta, pokorně prositi a býti zdvořilý, časy se mění a lidé nemají vždy dobrou náladu. Jsem právě zdrcen, neboť jsem si rozškubal zelený kabát, a oni přijdou, abych si dobrovolně nasekal, po čemž toužím, jako abych byl u Indiánů starostou."

Vévoda na to: "Opravdu, příteli Sancho, neobměkčíte-li se na zralý fik, nebudete vladařem. To by bylo pěkné, abych svým obyvatelům ostrova poslal krutého vládce s kamenným srdcem, jehož ne-obměkčí ani slzy trpících dívek, ani domluvy rozumných, mocných a starých čarodějů a vědců. Tedy, Sancho, buď se sešleháte sám, nebo se dáte sešlehat, nebo nedostanete ostrov."

"Pane," zeptal se

Sancho, "nedal byste mi dva dny na rozmyšlení, co bych spíše snesl?"

"Nikoliv," nato Merlín, "teď hned a na místě nutno určit, jak celá událost dopadne; buď se Dulcinea zakleta opět v selku vrátí do jeskyně Montesínovy, nebo odejde do elysejských polí, kde se zdrží do doby, než bude počet šlehů dovršen."

"Tedy, milý Sancho," pravila vévodkyně, "jen odvalu a vzpomeňte, že vás don Quijote živil; všichni mu musíme sloužit a být mu vděční za jeho dobrou povahu a odvážné činy. Odhodlejte se, synu, k tomu šlehání, a ďábel ať táhne k čertu a bázeň k bázlivcům, neboť ,s chutí do toho, půl díla hotovo', jak sám říkáte."

Na ty řeči odpověděl Sancho nesmyslnou otázkou k Merlínovi: "Řekněte mi, Milosti pane Merlíne, ďábelský posel, když tu byl, přinesl mému pánovi zprávu od pana Montesína a že má na něho můj pán čekat, protože se doví, jak lze vysvoboditi zakletou paní Dulci-neu z Tobosa; ale neviděli jsme dosud ani Montesína, ani nikoho podobného." Merlín nato: "Milý Sancho, ďábel je hlupec a neobyčejný dareba; poslal jsem ho za vašim pánem se zprávou ode mne, ne od Montesína, neboť Montesín je ve své jeskyni a čeká či spíše touží po vysvobození, do kterého jest ještě daleko; je-li vám dlužen, nebo potřebujete-li s ním něco projednati, dopravím a zanesu vás, kam si přejete; nyní mi dejte slib na to pokání a pamatujte si, že prospěje vaší duši i tělu; duši pro šlechetný čin, který tím vykonáte, tělu proto, že máte dosti krve a neuškodí vám, když o trochu přijdete."

"Máme na světě dost lékařů," řekl Sancho, "a ještě čarodějové se jim pletou do řemesla; nuže, poněvadž mě všichni nutí, ačkolivjá to nechápu, říkám tedy, že slibuji a dám si ty tři tisíce a tři sta ran, ale vymíňuji si, že se budu bít, kdy se mi bude chtít, a nikdo nebude mi předpisovat ani dni, ani dobu, a já se postarám, abych svůj slib vyplnil co nejdřív, aby svět měl zase radost ze sličnosti paní Dulciney z Tobosa, neboť vidím, že jest opravdu krásná, ač jsem tomu nevěřil. Dále si vymíňuji, že se nebudu muset bít až do krve a že rány, které mne snad nezasáhnou, budou mi také počítány. A kdybych se zmýlil, ať pan Merlín je počítá sám, a poněvadž ví všechno, ať mi oznámí, kolik se jich nedostává nebo o kolik je jich víc."

"O tom, že je jich více, nebude nutno vás zpravovati," poznamenal Merlín, "neboť, jakmile jich bude plný počet, bude paní Dulcinea ihned vysvobozena a přichvátá vděčně poděkovati a obdarovati milého Sancha za jeho službu. Nemusíte tedy se starati o šlehy scházející nebo přebývající, neboť Bůh nedej, abych někoho oklamal, a třeba o vlas."

"Tak tedy, s pomocí boží," zvolal Sancho, "souhlasím

se svým neštěstím a slibuji, že vyplním pokání za daných podmínek." Sotva to dořekl, ozvala se opět hudba a výstřely z nescíslných pušek a don Quijote uchopil Sancha do náruče a zlíbal ho tisíckrát na čelo a tváře. Vévoda, vévodkyně a ostatní přítomní jásali a vůz odjížděl; když sličná Dulcinea míjela vévodské manželzy, uklonila hlavu a San-chovi vysekla notnou poklonu.

Zatím se blížilo veselé a usměvavé jitro; květy na polích rozkvetly a povstaly, tekutý křišťál pramenů, bzuče mezi bílými a hnědými křeménky, pospíchal splatit daň řekám, které jej čekaly. Země byla radostná, obloha jasná, vzduch čistý, slunce zářivé a vše dohromady i každá věc zvlášť ukazovala, že den, který šlapal jitřence na vlečku, bude krásný a jasný. A vévodští manželé blaženi, že se jim šťastně zdařil jejich vtipný úmysl, odešli do zámku rozhodnutí, že v žertu budou pokračovati, neboť je bavil nade vše.

KAPITOLA XXXVI.

o podivném a nevidaném dobrodružství dueni Doloridy, nazývané také hraběnkou Trojaldovou, a o dopisu Sancha Parny jeho manželce Tereze Sanchové.

Vévoda měl neobyčejné šibalského a vtipného správce; ten vystupoval jako Merlín a byl původcem celého minulého dobrodružství, složil veršíky a převlékl jistého panoše za Dulcineu. Týž připravil na přání pánů jiné čtveráctví, vtipné a podivuhodné, jak si lze jen představit. Den potom tázala se vévodkyně Sancha, zdali již začal s pokáním na vysvobození Dulciney. Oznámil jí, že ano, neboť té noci si dal už pět ran. Vévodkyně se ho tázala, jakým

způsobem se udeřil, a on, že rukou. "To není bičování," poznamenala vévodkyně, "spíše pleskání; jsem jista, že moudrý Merlín nebude spokojen takovou mírností, a bude asi nutno, aby si milý Sancho zhotovil dűtky s háčky nebo uzly, aby je cítil; krev je nejlepší pečetí a vysvobození tak urozené paní, jako jest Dulcinea, nesmí přijít lacino a lehce se nevykoupí."

Sancho nato: "Darujte mi, Milosti, nějaké dűtky nebo provaz, jímž se budu bít, nebude-li to působiti příliš velkou bolest; pamatujte si, Milosti, že ač jsem sedlák, mám tělo spíše z bavlny než z rákosí a nesmím je zničit kvůli cizímu člověku."

"Dobrá," řekla vévodkyně, "zítra dostanete dűtky, které se vám hodí a jsou pro jemnost vašeho těla jako stvořeny, jako by byly jeho bratrem."

Sancho odpověděl: "Vznešenosti, drahá paní moje, napsal jsem pro svoji manželku Terezu Panzovou dopis, v němž ji seznamuji s příhodami, které mé potkaly od té doby, co jsem ji opustil; prosil bych Vaši Rozumnost, aby jej přečtla, domnívám se, že jsem jej napsal po vladařsku, totiž jak vladaři psávají."

"Kdo jej složil?" otázala se vévodkyně. "Kdopak jiný než já, hříšník," řekl Sancho. "A napsal jste ten dopis vy?" zeptala se vévodkyně. "Kdepak," zvolal Sancho, "umím se pouze podepsat, psát a číst neumím."

"Půjčte mi jej," pravila vévodkyně, jistě svědčí o hojnosti a bystrosti vašeho vtipu."

Sancho vyndal ze záhradří nezalepený dopis, vévodkyně jej vzala a rozevřevši jej čtla toto: "Psaní Sancha Panzy manželce jeho Tereze Panzové: Notně mé cestou řezali, ale jel jsem si jako rytíř; notně jich ještě dostanu, ale to vladařství za to! Ale to teď nechápeš, milá Te-

rezo, povím ti to jindy. Věz, Terezo, že jsem se rozhodl, abys jezdila v kočáře, neboť se to patří, a pěšky ať si chodí nemá tvář! Jsi ženou vladaře a nedovol, aby tebou někdo vláčel. Posílám ti zelené lovecké šaty, které mi darovala paní vévodkyně, přešij je na sukni naší dceři! Můj pán, don Quijote, je, jak jsem slyšel v tomto kraji, moudrý blázen a půvabný pomatenec, a já se prý od něho nelíším. Sestoupili jsme do Montesínovy jeskyně a mudrc Merlín mě vybral za osvoboditele začarované Dulciney z Tobosa, jež se u nás jmenuje Aldonza Lorenzová. Mám se třítisíckrát třístakrát bez pěti šlehnout a ona prý bude vysvobozena z čar jako matka, která ji zrodila. Nemluv o tom s nikým, neboť zkus se někomu svěřit a jedni řeknou, že je to bílé, a druzí, že je to černé. Za několik dní odeberu se na vladařství a odcházím tam s přáním získat spoustu peněz, kteréžto přání mají prý všichni noví vladaři. Rozhlédnu se tam a oznámím ti, máš-li za mnou přijíti nebo ne. Osel se má dobře, poroučí se ti a já ho neopustím, i kdybych se stal tureckým kalifem. Moje paní vévodkyně ti líbá ruce tisíckrát, odpověz, že tyjí je líbáš dvoutisíckrát, neboť nic není lacinějšího než zdvořilost, jak tvrdí můj pán. Pánbůh mi neposkytl nový tlumok a sto dukátů jako onehdy, ale netrap se proto, milá Terezo, neboť i po zrníčku zobajíc kuře se nají a při vladaření si to nahradím, ač mě trápí, že mi řekli, že jak to zkusím, prsty si ukoušu; je-li to pravda, přišlo by mi vladařství draho, ač almužna, kterou si mrzáci a jednoručí vyžebrají, vynáší víc než kanovnictví. Zkrátka zbohatneš a poštěstí se ti v každém případě. Bůh ti uděl tolik štěstí, co může, a mne ochraňuj, abych ti mohl sloužit.

Napsáno zde v zámku 20. července 1614. Tvůj manžel vladař Sancho Panza."

Vévodkyně dočetši dopis pravila Sanchovi: "Milý vladař se zmýlil trochu ve dvou věcech: předně, že tvrdí, nebo naznačuje, že vladařství dostal za to, že se má zbíti, ačkoliv ví a popříti nemůže, že mu je vévoda, můj pán, přislíbil, když o bití nebylo ještě ani řeči; za druhé, že se v něm ukazuje jeho hladovost, a byla bych nerada, kdyby byl lakomcem, neboť lakomství trhá vlastní pytle a hrabivý vladař prokazuje hrabivou spravedlnost."

"Tak to není, paní," nato Sancho, "a nezdá-li se Vaší Milosti ten dopis takový, jaký by měl býti, zničím jej a napíši jiný, ale možná že mnohem horší, bude-li ponechán na mém rozumu."

"Ne, ne," zvolala vévodkyně, "tohle psaní stačí a chci, aby si je přečetl také vévoda." Potom odešli do zahrady, kde toho dne měla být připravena hostina. Vévodkyně ukázala Sanchův dopis svému manželi a ten se jím nesmírně pobavil.

Po obědě, když ze stolu sklizeno, bavili se dlouho vtipnými řečmi Sanchovými, když tu náhle byli vyrušeni smutným zvukem píšťaly a silného, nepříjemného bubnu. Všichni, jak se zdálo, byli vzrušeni tou zmatenou, hrubou a žalostnou hudbou, zvláště don Quijote, který nemohl ani setrvat poplašením na židli; o Sanchovi nelze říci než jako obyčejně, že strachem utekl do svého obvyklého útulku, za sukni paní vévodkyně, neboť znící hudba byla skutečně smutná a velice žalostná. Všichni udiveni takto spatřili vcházeti do zahrady dva lidi oděné smutečním oblekem tak dlouhým a splývavým, že se vlekl po zemi; ti tloukli do velkých, též černé potažených bubnů. Vedle nich šel černý pištěc stejně oděný. Za touto trojicí ubírala se ohromná postava, ne oděná, ale zakrytá černým rouchem bez rukávů a zase s dlouhou vlečkou. Roucho měla přepásáno černým pásem s obrovskou šavlí s černým jílcem a pochvou na něm. Obličej měla zakryt průsvitným černým závojem, pod kterým bylo možno spatřiti dlouhý vous bílý jako sníh. Podle rytmu bubnů kráčela vznešeně a vážně. Vůbec její vysoká postava, velebná chůze, černé roucho i průvod mohl překvapiti a překvapil všechny diváky neznající ji.

Pomalou a důstojně přistoupila, jak vypsáno, klekla před vévodu, kterýji uvítal stoje s ostatními přítomnými. Vévoda nepřipustil však, aby mluvila klečíc. Strašná obluda tedy vstala a odkryla závoj, ukazujíc nejstrašnější, nejmohutnější, nejbělejší a nejhustší vousy, jaké kdy lidské oči mohly viděti; a potom se ozval ze široké a mohutné hrudi jeho vážný a zvučný hlas; muž dívaje se na vévodu pravil: "Milostivý a urozený pane, zvou mne Trojfal-dovec s bílým vousem; jsem zbrojnoš hraběnky Trojfal-dové, nazývané také dueňou Doloridou, a od ní přicházím k Vaší Vznešenosti s poselstvím, aby Vaše Výsost laskavě svolila k její návštěvě, neboť chce vyprávěti o svém smutku, jenž jest nejpodivnější a nejpodivuhodnější, jaký by mysl na světě nejžalostnější mohla vymysleti; táže se především, je-li v tomto zámku odvážný a nepřemožený rytíř don Quijote de la Mancha, jehož hledá již z království candayského až do vaší země, pěšky a bez jídla, což jest možno pokládati za zázrak nebo sílu čar. Očekává u brány této tvrze nebo letního sídla a vstoupí jen s vaším svolením. Řekl jsem."

Potom zakašlal, a hladě si oběma rukama vous shora dolů, očekával klidně odpověď vévodovu, který pravil: "Milý zbrojnoši Trojfal-dově s bílým vousem, víme již dávno o žalu paní hraběnky Trojfal-dové, vinou kouzelníků nazývané dueňou Doloridou; řekněte jí, hrozný zbrojnoši, aby vstoupila, že jest zde přítomen slavný rytíř don

Quijote de la Mancha, od jehož ušlechtilosti může očekávati veškeré pomoci a ochrany; sdělte jí ode mne, že i já jsem ochoten ji chrániti, bude-li toho třeba, neboť mi to poroučí povinnost rytíře, kterým jsem: musíť rytíři pomáhati všem ženám, zvláště ovdovělým dueňám, utlačovaným a neštěstím stíženým, z nichž jest patrně vaše velitelka." Po těchto slovech se uklonil Trojfal-dovec kolenem až k zemi a dav pištěci i hudebníkům znamení, za stejných

zvuků a týmž krokem opustil zahradu, nechávaje všechny v údivu nad jeho příchodem a vystupováním.

Tu vévoda obrátiv se k donu Quijotovi pravil: "Tedy, slavný rytíři, temnoty poťouchlosti a nevědomosti nemají moci, aby zničily a zatemnily světlo odvahy a ctnosti. Minulo teprve šest dní, co Vaše Dobrota se zdržuje v tomto zámku, a už z dalekých a vzdálených krajů přicházejí, ne na vozech ani na velbloudech, ale pěšky a hladovějíce, trpící a utištění; věří, že tato odvážná paže přinese lék jejich žalu a trápení; a to vše pro vaše slavné skutky, které jsou známy dokola po celém světě."

"Kéž by zde byl, pane vévodo," odpověděl don Quijote, "ten roztomilý kněz, jenž nedávno při hostině jevil tolik nelásky a nevlídnosti pro potulné rytíře, aby viděl na své vlastní oči, jak jsou na světě potulní rytíři potřební. Svou vlastní rukou mohl by se přesvědčiti, že trpící a bezútešní nevyhledávají pomoci v nesmírných a obludných neštěstích v domech učenců, ani u venkovských kostelníků, ani u rytíře znajícího pouze svou ves, ani u zahálčivého dvořana, který shání spíše klepy, aby je mohl rozšiřovati a vyprávěti, než aby se zúčastnil hrdinských činů, o nichž by se vyprávělo a psalo. Pomoc v trápení, podporu v nedostatku, obranu dívek a potěchu vdov naleznete jen u potulných rytířů; za to, že jím i já jsem, děkuji nekonečně nebi a pokládám za štěstí veškerou námahu a strádání, které mne v tomto mém čestném povolání mohou stihnouti. Ať vejde jen ta paní a řekne co chce; silou svých ramenou a nebojácnou rozhodností svého statečného ducha opatřím pro ni nápravu."

KAPITOLA XXXVII.,

pokračující v slavném dobrodružství dueni Doloridy.

Náš vévoda a vévodkyně radostně pozorovali, že se don Quijote chytil na jejich záměr, a tu Sancho poznamenal: "Nechtěl bych, aby mě tato paní nějak připravila o slíbené vladařství; slýchal jsem od jednoho toledského apatykáře, který mluvil jako špaček, že jak se do něčeho dají ženské, nic dobrého z toho nepojde. Pomoz Pánbůh, ale ten apatykář na ně měl pifku! No, a protože jsou protivné a drzé dueni všechny, ať jsou jakékoliv povahy a stavu, jakápak musí teprve být taková dueňa Bolestná (pozn. překl. Dolorida = bolestná), jak nazvali tuhle hraběnku o třech faldech či o třech ocasech, protože u nás ocas a fald a fald a ocas je totéž."

"Nemluv, příteli Sancho," řekl don Quijote, "ta paní dueňa jde ke mně ze zemí vzdálených a tak asi není z těch, které myslel apatykář. A pak je to hraběnka a když už hraběnky jsou dueňami, slouží pouze královnám a císařovnám, a ve svém domě jsou vlastními paními a mají zase své dueni." Přítomná doňa Rodríguezová odpověděla nato: "Mé paní, vévodkyni, slouží dueni, které by se mohly státi hraběnkami, kdyby jim osud přál; ale jací králové, takové zákony, a nikdo ať nepomlouvá dueni, a zvláště ne svobodné a starší! Já sice starší nejsem, ale je mi jasno a zřejmo, oč je lepší dueňa svobodná než dueňa ovdovělá. A kdo nám na hřbetě chlupy stříhá, ať se nůzkami ne-probodne!"

"Přece jen," odpověděl Sancho, "by těch chlupů, co potřebují ostříhání, bylo na dueních tolik, jak říkal apatykář, že líp je tou kaší nemíchat, a kdyby se třebaš i páčila."

"Zbrojnoši jsou odjakživa naši nepřátelé," nato doňa Rodríguezová, "neboť stojíce na stráži v předsíních a vidouce nás stále, když se právě nemodlí - a to je často -, pomlouvají nás, vykopávají naše chyby a zakopávají naši pověst. Ale na kolo s nimi, ať se jim to líbí nebo ne, musíme být na světě a v domech vévodů, i když hlady umíráme a šatíme černou barvou

jeptišek svá jemná nebo hrubá těla, jako by někdo skrýval v den procesí smetiště koberci. Opravdu, kdybych mohla a měla kdy, dokázala bych nejen všem zde, ale celému světu, že není ctnosti, která by dueni scházela."

"Věřím vám napro-

sto," řekla vévodkyně, "moje milá doña Rodríguezová; ale počkejte a uklidněte se nejprve vy i ostatní dueni a potom budete moci vyvrátit špatný názor zlého apatykáře i přesvědčení, které chová v srdci slavný Sancho." Sancho nato: "Od chvíle, kdy jsem nabyl vznešenosti vladařské, pozbyl jsem zbrojnošských slabostí a nestarám se o všechny dueni ani za mák."

Rozmluva o dueních by jistě nebyla ještě skončena, kdyby nebyli vyrušeni opět pištcem a bubeníky, i usoudili, že se dueña Dolorida blíží. Vévodkyně se tázala vévody, má-li jí jít vstříc, když jest hraběnkou a vznešenou osobou. Sancho na to dříve, než mohl vévoda odpovědět: "Protože jest hraběnkou, měli byste ji jít uvítat, ale poněvadž je také dueňou, říkám vám, abyste se mi nehnuli."

"Kdo ti dal dovolení se do toho plést, Sancho?" zeptal se don Quijote. "Kdo, pane?" odpověděl Sancho. Já sám a také mohu, neboť jsem zbrojnošem, který se učil dobrým mravům ve škole Vaší Milosti, rytíře nejzdvořilejšího a nejvychovanějšího z vychovaných; a v těch věcech, jak jsem od vás slyšel, se prohrává stejně, ať máte o kartu víc nebo méně. Moudrému jen napověz!"

"Sancho má pravdu," pravil vévoda, "uvidíme, jak bude hraběnka vystupovat, a podle toho se potom budeme řídit."

Vtom se přiblížili hudebníci a pištec jako poprvé. A tím spisovatel ukončil tuto krátkou kapitolu a v následující pokračuje v témže příběhu, který jest v celé knize jedním z nejpozoruhodnějších.

KAPITOLA XXXVIII.,

vypravující, co řekla o smutném svém příběhu dueña Dolorida.

Za smutnými hudebníky přišlo do zahrady asi dvanáct dueň ve dvou řadách; byly oblečeny v široké mnišské roucho, zhotovené z valchované vlněné látky, s bílými závoji z bavlněné jemné roušky, sahajícími až na zem a odkrývajícími pouze obrubu klášterního roucha. Za nimi vešla hraběnka Trojfaldová, vedena za ruku zbrojnošem Trojfaldovcem s bílým vousem; byla oděna jemným černým, ne-česaným flanelem, z něhož by při česání nevypadlo ani zrníčko či hrášek prachu. Její ocas či vlečku, nebo jak to nazvat, se třemi cípy nesli tři panošové též smutečně oděni; ti z ostrých úhlů, tvořených třemi cípy, sestavili nápadný matematický obrazec, z kterého všichni, kteří tu ostrocípou vlečku viděli, poznali, že právem se jmenuje hraběnka Trojfaldová, to jest hraběnka se třemi faldy. Benengeli proto říká, že to bylo správné, že však původně se jmenovala hraběnka Vlčí, neboť v jejím hrabství bylo množství vlků; kdyby místo vlků byly lišky, byla by nazývána hraběnkou Liščí; jest totiž zvykem v oněch krajinách jmenovati panstvo podle věcí, kterých je v jejich zemi nejvíce; tato hraběnka však na oslavu nové své vlečky nazvala se Trojfaldovou namísto Vlčí.

Dvanáctjejích dueň a sama paní kráčely v průvodu; obličejy měly zastřeny černým závojem neprůsvitným, na rozdíl od hraběnky, jejíž závoj byl průhledný; jejich závoji neprosví-talo nic.

Když průvod dueň vešel, povstali vévoda, vévodkyně, don Quijote a ostatní, kdo na dlouhé to procesí hleděli. Dvanáct dueň stanulo a utvořilo špalír, kterým kráčela Dolorida držíc se stále ruky Trojfal-dovcovy. Vévoda, vévodkyně a don Quijote vidouce to, slijí vstříc na dvanáct kroků. Klesla na kolena a spíše silným, drsným hlasem než jemným a příjemným, pravila: "Neprokazujte, prosím, Vznešenosti, takovou zdvořilost mně, svému sluhovi, totiž služebnici, neboť jsem tak nešťastna, že ji nemohu odplatiti, jak by toho vyžadovala povinnost; moje zvláštní a nezvyklé neštěstí odneslo mi rozum bůhvíkam, ale jistě velmi daleko, protože čím víc jej hledám, tím méně ho mám."

"Blázen by byl, paní hraběnko," řekl vévoda, "kdo by neviděl

vaši urozenost na vaší osobě, která vyžaduje na první pohled nejvybranější úcty a nejkvětnatější zdvořilosti." Podal jí ruku a uvedl na místo vedle vévodkyně, jež ji také velmi zdvořile pozdravila. Don Quijote mlčel a Sancho by byl za život rád spatřil obličej Trojfal-dové a některých jejích dueni; ale bylo to nemožno, dokud samy dobrovolně závoj neodkryly.

Všichni utichli a mlčky očekávali, kdo první promluví; byla to dueňa Dolorida, která pravila: Jsem jista, nejmocnější pane, překrásná paní a velemoudří posluchači, že moje arcineštěstí vzbudí ve vašich přectných prsou soucit stejné ochotný jako šlechtný a citlivý, neboť jsem tak nešťastna, že bych dojala mramor, obměkčila diamanty a roztavila ocel nejkruťších prsou na světě. Ale dřív než se svěřím vašemu sluchu, neřkuli uším, chtěla bych vědět, je-li v tomto shromáždění, společnosti a přátelském kruhu rytíř přene-poskvrněný, don Quijote, nejmanchanštější z bohatým manchan-ských, a jeho velezbrojnoš Sancho Panza."

"Panza tuje," předběhl Sancho ostatní s odpovědí, "a nejquijotštější don Quijote také, a tak jen račte, nejbolestnější veledueño, říci, po čem toužebně toužíte, neboť všichni jsme veleuchystáni přerychle vám přispět velepomocí a arcislužbou."

Mezitím vstal don Quijote a pravil dueni Doloridě: "Ubohá paní, je-li možno, aby vaše neštěstí mělo naději na spásu odvahou a silou nějakého potulného rytíře, nabízím vám odvalu a sílu svou; nejsou sice silné a vytrvalé, ale jsou celé vám k službám. Jsem don Quijote de la Mancha a mou povinností je pomáhati všem potřebným; z tohoto důvodu, paní, není třeba, abyste vyhledávala přízeň nebo dělala okolky; vyprávějte přímo a bez průtahů své neštěstí, neboť vám naslouchají uši, které mohou ne-li vám pomoci, alespoň s vámi cítiti."

Po těchto slovech se dueňa Dolorida tvářila, jako by se chtěla vrhnout k nohám dona Quijota, a také to udělala a objímajíc je pravila: "Před tato chodidla a nohy klekám, nepřemožený rytíři, neboť jsou základem a sloupem potulného rytířstva; toužím zlíbati ty nohy, jejichž kroky jediné mohou zmírniti mé neštěstí. Ó odvážný rytíři, jehož pravdivé, hrdinné skutky předčily a zatemnily bájná hrdinství Amadisů, Esplandianů a Belianisů!" Potom se obrátila od dona Quijota k Sanchu Panzovi a uchopivši jej za ruce zvolala: "A ty, zbrojnoši, nejpoctivější ze všech zbrojnošů dob přítomných i minulých, jehož věrnost jest delší než vousy Trojfal-dovce mě zde doprovázejícího, právem můžeš se vychloubat, neboť jsa v službách slavného

dona Quijotajsi vlastně zbrojnošem součtu všech rytířů, kteří kdy po světě vládli zbraní. Dovolávám se tvé věrné dobroty, buď mým přímluvcem u svého pána, aby ihned pomohl mně, nejpokornější a nejbědnější hraběnce!"

Sancho nato: "Drahá paní, je-li má dobrota tak dlouhá a velká jako vousy vašeho zbrojnoše, na tom mi houby záleží; jen když má duše bude mít svou bradu a knír, až půjde z tohoto světa, na tom záleží, a o vousy pozemské se nestarám; ale i bez tohoto nářku a orodování se přimluvím u svého pána (vím, že mě má rád a zvláště nyní, kdy v jisté věci potřebuje mé pomoci), aby přispěl Vaší Milosti, jak jen bude moci; jen, Milosti, ven se svým neštěstím, vypovězte nám je a my už uvidíme, co se dá dělat."

Vévoda i vévodkyně div nepraskli smíchem z toho všeho; nalič-ilit' sami toto dobrodružství a obdivovali se mlčky chytrosti a lstivosti Trojfaldové, která znovu usedla a pokračovala: "V slavném království Candayi, ležícím mezi Velkou Taprobanou a Jižním mořem, asi dvě míle za mysem Comorinem vládla vdova po králi Archipielovi, doña Maguncia. Z manželství jejího s jejím pánem a manželem vzešla dcerka, princezna Antonomasia, dědička celého království, která rostla a sílila pod mou ochranou a péčí, neboť jsem byla nejstarší a nejvznešenější dvorní dáma její matky. Dny utíkaly a nové přicházely a děvčátku Antonomasii bylo čtrnáct let; byla dokonale půvabná, že nic půvabnějšího příroda nikdy nestvořila. A nedomnívejte se, že byla nerozumná; byla právě tak rozumná jako krásná a byla na světě nejkrásnější, a nepřetrhly-li její život nepřátelské sudičky a závistivý osud, jest jí dosud; ale jistě tak neučinily, nebe přece nepřipustí na zemi takovou hanebnost, aby byl utržen nedozrálý hrozen z nejkrásnější révy."

"A do té krásy, kterou můj neobratný jazyk nedovede vychváliti, zamilovalo se nekonečné množství domácích i cizích knížat a mezi nimi osmělil se pozvednout mysl svou k nebi této sličnosti obyčejný rytíř u dvora, spoléhaje na své mládí a odvahu a mnohé své dobré vlastnosti a ctnosti, na svou obratnost a šťastný vtíp, neboť vězte, Výsosti, nenudím-li vás, že uměl hráti na kytaru, až mluvila, byl básníkem a znamenitým tanečníkem a zhotovoval ptačí klece tak, že by si jejich výrobou vydělal na živobytí, kdyby bylo toho naprosto třeba; a tyto vlastnosti a znalosti pohnuly by horu, natož mladou dívku."

"Všechny ty přednosti i vtíp a půvab a umění nepostačily by vůbec k dobytí pevnosti mé chráněnký, ale ten ničemný podvodník snažil se nejprve zalíbiti se mně. Nejprve ten darebák a bezcitný lupič

chtěl dosáhnouti mé přízně a pohnout mou vůlí, abych já, slabá velitele, dala mu klíče od pevnosti, kterou jsem chránila. Zkrátka, vli-chotil se mému rozumu a získal mou vůli různými šperky a nevím už jakými cetkami. Více si mě však naklonil a víc mě zdolal verši, které zpíval jedné noci, kdy jsem jej poslouchala v zamřížovaném okně do uličky, kde zpíval. Nemýlím-li se, zpíval takto:

, Sladkou pro mou nepřítelku bolest se rodí duši zraňující, na chvíli věru nelze zjasnit líci, nemohut světu zjevit muku.'

"Tato píseň zdála se mi z perel a hlas mi zněl sladce jako sirupem a od onoho okamžiku, kdy jsem si uvědomila, do jakého neštěstí mě tyto a podobné verše přivedly, často si myslím, že by z dobře řízených států básníci měli být vyhnáni, jak navrhoval Platon, alespoň básníci milostní, kteří neskládají básně podobné veršům markýze Mantovského, které pobaví i rozpláčou děti i ženy, ale vtipné nápady, jakoby něžnými trny pronikající duši, jako blesk ji zapalující, aniž spálí šat. Jindy zpíval:

,Přjd' jen tiše, milá smrti, čas tvůj at' mi není znám: at' slast, že již umírám, životu mne nenavráti.'

"A zpíval jiné verše a písně tohoto druhu, které když se zpívají, podmaňují, a čtou-li se, lákají. A což potom, když skládal verše zvané *segui-dillas*, tehdy velmi obvyklé v Candayi! Tu jako by duše tančila a smála se, tělo se rozjásalo a všemi smysly jako by šla rtuť. A proto říkám, pánové, že by měli právem podobné pěvce vyhnati na ještěřčí ostrovy. Oni sami nicméně nejsou viníky, ale prost'áčci, kteří jim lichotí, a hloupé ženy, které jim důvěřují. A kdybych byla bývala řádnou dueňou, jakou jsem být měla, nebyly by se mne tkly jejich popletené rozumy a nebyla bych věřila jejich řečem: žiji umíraje, planu ohněm v ledu, chvěji se zimou v ohni, doufám v beznaději, zůstávám odcházeje a jiné takové nesmysly, jichž jsou jejich knihy plny. A co když při-slibují ptáka fénixe z Arábie, korunu Adriainu, Sluneční koně, perly z jihu, zlato z Tíbaru a balzám z Pancaye? O tom básní nejvíce, neboť snadno se slibuje to, conikdy nemohou a nechtějí vyplniti."

"Ale kam to odbočuji, já ubohá! Jaké bláznovství, jaká lehkovážnost mě nutí, abych mluvila o chybách druhých lidí, když mám svých dosti! Ach, já nešťastná! Nepodmanily mne zpěvy, ale moje lehkomyšlnost, nepřemohla mne hudba, ale moje zpozdilost; moje hloupost a špatná bedlivost ukázaly cestu a upravily chůzi donu Clavijovi - tak se totiž ten rytíř jmenoval -, mou vinou se mnohokrát, jednou a pak už často, dostal do ložnice Antonomasie, mnou oklamané, a nejím; dostal se tam pod jménem zákonného manžela, neboť, ač hříšnice, přece bych nedovolila, aby se nemanžel dotkl byť i jejího podešvu. Kdežpak v záležitostech, které já řídím, musí se manželstvím počínat!"

Jejich poměru překážela pouze jediná nesnáz, totiž nerovnost rodů, neboť don Clavijo byl pouhým rytířem a princezna Antono-masia, jak jsem řekla, dědičkou království. Nějakou dobu zůstala tato láska v tajnosti mou bedlivostí, až jsem viděla, že vše vyjde najevo podivným šířením břicha Antonomasiina, a strach před tím donutil nás, abychom o tom všichni tři přemýšleli; usnesli jsme se, že než nehoda vyjde najevo, požádá don Clavijo před vikářem Antono-masii za ženu na základě písemného slibu infantčina, že bude jeho/ chotí; sama jsem listinu sestavila tak pevně, že by ji nezrušila ani síla Samsonova. Vše bylo rychle sjednáno, vikář prozkoumal listinu, vyzpovídal moji paní, která se ke všemu přiznala, a rozkázal předložit listinu u nejpočestnějšího soudce dvorského."

Tu Sancho zvolal: "Tak to jsou i v Candayi dvorští soudcové, básníci a *seguidille*? Teď mohu přísahat, že svět je všude stejný; ale pospěšte si, Milosti paní Trojfalldová, jest již pozdě a jsem smrtelně zvědav na konec celé té dlouhé historie."

"Ano," odpověděla hraběnka.

KAPITOLA XXXIX.

o dalším průběhu úžasné a významné příhody paní Trojfalldové.

Každou poznámkou Sanchovou bavila se vévodkyně stejně, jako jí byl don Quijote pohněván; zakázal Sanchovi další mluvení a Dolo-rida pokračovala: "Infantka pevně trvala na svém prvním rozhodnutí a neuhnula ani o krok a tak vikář po dlouhém soudním řízení rozhodl v prospěch dona Clavija a dal mu ji za zákonnou manželku. To pohněvalo královnu, doňu Maguncii, matku Antqnomasiinu tak, že za tři dny jsme ji pohřbili."

"To tedy umřela?" poznamenal Sancho. "Samo sebou," odpověděl Trojfalldovec, "v Candayi není zvykem pochovávat živé, ale mrtvé."

"Už se stalo, pane zbrojnoši, že pohřbili člověka v bezvědomí, myslíce, že jest mrtev," nato Sancho; "soudím, že by bylo pro královnu Maguncii lepší, kdyby byla pouze omdlela, neboť člověk, pokud je živ, mnoho napraví a zbrkllost infantcína nebyla taková, aby si ji brala hned tak vážně. Kdyby si ta paní vzala za muže nějakého svého panoše nebo domácího sluhu, jak prý mnoho žen učinilo, byl by ovšem konec; ale provdala-li se za rytíře tak šlechtného a obratného, jak jste nám ukázala, skutečně, ta hloupost nebyla tak velká, jak se zdá; neboť podle pravidel mého pána zde přítomného, který mě nenechá lhát, mohou i rytíři, a zvláště potulní, dosáhnouti titulu císařského jako učenci hodnosti biskupské."

"Mluvíš pravdu, Sancho," pravil don Quijote, "neboť má-li potulný rytíř aspoň trochu štěstí, může se snadno státi nejmocnějším pánem pod sluncem. Ale pokračujte, paní Dolorido, neboť myslím, že teprve nyní nám prozradíte hořkost tohoto až dosti sladkého příběhu."

"Ano, zhořkl," vzdychla paní hraběnka, "zhořkl tak, že i zeměžluč je sladší a vavřín chutnější. Královna tehdy zemřela, nejen omdlela, a my ji pohřbili, a sotva ji zakopali a my se s ní naposledy rozloučili, tu - quis talia fando temperet a lacrimis? - zjevil se nad hrobkou královninou na dřevěném koni obr Malambruno, strýc Magunciin, necita a zároveň čaroděj, aby pomstil svým uměním smrt své neteře, ztrestal drzost dona Clavija a nezřízenost Antonomasiinu; zaklel je hned na hrobě, ji v bronzovou opici a jej v strašného krokodýla z ne-

známého kovu, a mezi ně postavil sloup rovněž z kovu se syrským nápisem, který přeložen do candayštiny a nyní do španělštiny zní: Tito dva drzí milenci nenabudou své původní podoby, dokud odvážný Manchan se se mnou neutká v souboji, neboť toto nevidané dobrodružství jest určeno peklem výhradně jeho odvaze."

"Potom vytrhl z pochvy obrovskou šavli, uchopil mě za vlasy a tvářil se, jako by mi chtěl rozpárati hrdlo a utíti hlavu. Strachem se mi hlas zadrhl a byla jsem téměř bez sebe, přece však jsem se vzchopila ze všech sil a ustrašeným a smutným hlasem jsem mu řekla tolik věcí, že upustil od vykonání toho hrozného potrestání. Potom rozkázal, aby poslali pro ostatní dueni hradu, které zde vidíte; přeháněje naši vinu, urážlivě mluvil o povaze, špatném smýšlení a ještě horším jednání dvorských dam, svaluje vinu na všechny, ačkoliv jsem jednala špatně pouze já; oznámil nám, že nás potrestá nikoli na hrdlech, ale jiným trestem, rovnajícím se pro nás stálé občanské smrti. A ve chvíli, kdy to řekl, se nám zdálo, že se nám rozšiřují póry na tvářích a že nás někdo píchá jehlami do celého obličejce. Ihned jsme si pospíšily rukama do tváří a shledaly jsme, že vypadají tak, jak je nyní uhlídáte."

Dolorida a ostatní dueni odkryly závoje a ukázaly obličejce celé vousaté, ty zrzavé, ony černé a zase bílé i jiných barev. Vévoda a vévodkyně předstírali úžas, don Quijote, Sancho žasli a ostatní přítomní byli ohromeni.

Trojaldová mluvila dále: "Tak se nám pomstil ten ničema a bídák Malambruno, zakryv naše jemné a půvabné tváře hrubými štětínami. Kéž by nebe bylo připustilo, aby nám raději svou ohromnou šavlí uťal hlavy, než aby zatemnil světlo našich lící touto srstí, neboť uvažte, pánové (a chtěla bych, aby se při tom, co chci říci, moje oči staly prameny; ale přemýšlením o naší záhubě a mořem slz, jež prolily, vyschly a vyprahly naše oči jako plevy, a proto to říkám bez slz), táži se vás, kam se má uchýliti vousatá dueña? Který otec nebo matka se nad ní ustrne? Kdo jí pomůže? Neboť má-li i jemné tváře, ale obličej zhyžděný četnými vodičkami a líčidlem, stěží nalezne někoho, kdo by o ni stál; co má potom dělat, když odkryje tvář, a ta je jeden les? O dueni a družky moje, v nešťastné hodině jsme přišly na svět, ve zlé chvíli nás otcové zplodili."

Po tomto zvolání se zdálo, že omdlévá.

KAPITOLA XL.

o věcech týkajících se této příhody a tohoto památného dobrodružství.

Vskutku všichni, které baví dobrodružství jako toto, měli by poděkovati Cide Hametovi, jeho původnímu autoru, že tak zevrubně vyličil i nejmenší podrobnosti a jedinou nepatrnost nenechal ve stínu. Vypráví myšlenky, odkrývá představy, prozrazuje věci zamlčené, odpovídá na pochybnosti a rozbírá důvody, vůbec uspokojuje i drobné žádosti toho nejzvědavějšího. Ó slavný spisovatel! Ó šťastný doně Quijote! O slavná Dulcineo! O půvabný Sancho Panzo! Vy všichni společně i každý jednotlivě žijte věčně pro pobavení a obecnou radost žijících!

Příběh vypráví, že Sancho spatřiv Doloridu ve mdlobách řekl: "Na mé čestné slovo poctivého chlapa a při Panzech, všech mých předcích, neslyšel jsem a neviděl a ani můj pán mi nevypravoval a snáď ho ani nenapadlo podobné dobrodružství! Tisíc Satanů, abych neklel, čaroději a obře Malambruno, což jsi nemohl ztrestat ty hříšnice jinak, než aby zarostly! A nebylo by lepší a nebyly by raději, kdybys jim byl uřízl polovic nosu, a třebaš huhňaly, než aby zvousatěly? Vsázím se, že nemají ani na holiče."

"Uhodl jste, pane," řekla jedna z dvanácti, "nemáme peněz na holení, a proto ze šetrnosti mnohé z nás užívají smolné lepkavé náplasti, kterou se zalepí obličej, potom se rázem odtrhne, a máme tváře hladké a holé jako dno kamenitého hmoždíře; v Candayi mnohé ženy chodí sice po domech a trhají chloupky, upravují obočí a dělají jiné podobné práce ženské, ale my, dvorní dámy své paní, jsme jich nepřijímaly, neboť většinou to jsou kuplířky, bývalé lehké ženy, které samy už přestaly vábit; nevysvo-bodí-li nás don Quijote, půjdeme do hrobu vousaté."

"Dám si vyrvati svůj vous v maurské zemi," zvolal don Quijote, "nepomohu-li vám."

Vtom se Trojfalďová vzpamatovala a pravila: "Odvážný rytíři, o-zvěna tohoto vašeho slibu probudila mě uprostřed mdloby, probudila mě z ní a vrátila mi smysly; znovu vás žádám, slavný potulný rytíři a hrdinný pane, abyste svůj milý slib uskutečnil!"

"Nestane-li se to, nedávejte mi viny," odpověděl don Quijote; "porad'te mi, paní, co mám učiniti? Moje statečnost je vám k službám."

„Jde o toto," řekla Dolorida; "pěškyjest království candayské vzdáleno pět tisíc mil, o dvě méně nebo více; přímo vzduchem je tam tři tisíce dvě stě dvacet sedm mil. Vězte také, že Malambruno mi slíbil, že setkám-li se se svým rytířským zachráncem, pošle mu koně dobrého, a ne jankovitého, jako jsou koně nájemní; bude to prý dřevěný kůň, týž, na němž unesl odvážný Piérres krásnou Magalonu; ten kůň se prý ovládá čepem v čele vloženým, který nahrazuje uzdu, a řítí se lehce vzduchem, jako byjej poháněli sami ďablové. Tohoto koně podle starého vypravování zhotovil mudrc Merlín a půjčil jej svému příteli Piérresovi k dlouhým cestám; na něm unesl, jak jsem podotkla, krásnou Magalonu vzduchem; že uvedl v ustrnutí všechny, kdož se dívali na něho ze země. Půjčoval jej pouze svým přátelům nebo těm, kdo řádně zaplatili, a od dob velkého Piérresa nejel na něm, pokud víme, nikdo. Později svými čáry získal jej Malambruno a má jej v moci a jezdí na něm na svých cestách, které podniká v krátkých lhůtách do různých zemí: dnes je zde, zítra ve Francii a jindy zase v Potosí. Dobré je"že ten kůň nežere, nespí, nemá podkov a lítá vzduchem svižně bez křídel;

ten, kdo na něm sedí, mohl by držeti pohár naplněný vodou a neulil by ani kapky, jak pokojně a rovně se pohybuje. Také krásná Magalona proto na něm ráda jezdila."

Sancho nato: "Co se týče pokojného a rovného pohybu, ne sice ve vzduchu, ale po zemi, není nad mého osla a ten by se vyrovnal všem koňům, co je jich na světě." Všichni se zasmáli a Dolorida pokračovala: "Máme-li býti vskutku vysvobozeny ze svého neštěstí, objeví se zde, vedle vás, tento kůň za půlhodiny po soumraku, neboť Malam-bruno mi slíbil, že mi, ať je kdekoliv, rychle a bez obtíží pošle koně na znamení, že rytíř, se kterým jsem se setkala, jest ten, kterého sháním."

"A kolik lidí může na tom koni jet?" tázal se Sancho a Dolorida řekla: "Dva lidé, jeden v sedle a druhý za sedlem a obvykle jsou to rytíř a zbrojnoš, není-li po ruce nějaká dívka k unesení."

"Chtěl bych vědět, paní Dolorido," zeptal se Sancho, "jak tomu koni říkají." Dolorida na to řekla: "Nemá jméno koně Bellerofon-tova, nazývaného Pegas, také se nejmenuje Bukefal jako kůň Alexandra Velikého nebo Brilladoro jako kůň zuřivého Rolanda; ani se nejmenuje jako kůň Reynálda de Montalban Bayart ani jako Fron-tin, kůň Rugerův, ani jako Boates a Periloa, jak se prý nazývali koně Slunce, a také nenese jméno Orelia, koně nešťastného Roderiga, posledního krále gótského, který na něm odejel do bitvy, v níž ztratil království a život."

"Vsázím se, že když nemá žádné z těchto pro-

slulých jmen slavných koní, že nebyl také pojmenován podle koně mého pána, Rocinanta, který předčí všechny, které jste uvedla."

"Uhodl jste," odpověděla zarostlá hraběnka, "ale jmenuje se přece velmi vhodně, totiž Clavilefto Lehký, neboť je dřevěný a má čep na čele a uhání lehce, a proto se, co do jména, vyrovná slavnému Roci-nantovi." (Pozn. Clavo = hřebík, leño = dřevo.)

"To jméno se mi dost zamlouvá," řekl Sancho, "řídí se nějakou uzdou nebo ohlávkou?" Již jsem vysvětlila," řekla Trojfalldová, "že pomocí čepu; když jím rytíř na něm sedící otočí jedním nebo druhým směrem, řídí jej, jak si přeje, buď vysoko ve vzduchu nebo blízko při zemi, že se jí téměř dotýká, nebo konečně uprostřed, jakož má být při každém řádném činu."

"Chtěl bych jej spatřit," poznamenal Sancho, "ale kdo se domnívá, že na něm pojedou, ať už v sedle nebo za ním, chce hrušky na olši. Jsem rád, když se udržím na svém oslu, v širokém sedle měkčím než hedvábí, a nyní bych měl jet na dřevěném zadku koňském bez podušky a polštáře? Namouduši, ani mě nenapadne otláčit se, že se někdo chce zbavit vousů; jen ať se každý oholí, jak se mu dá, já však nebudu provázet svého pána na téhle dlouhé cestě, tím méně, že mne při holení těchhle vousů není tak potřebl jako pro vysvobození mé paní Dulciney."

"O ano, musíte při tom býti, příteli," řekla Trojfalldová, "neboť bez vás, jak tomu rozumím, nesvedeme nic."

"Tak, a tu to máme!" nato Sancho; "co je zbrojnošům do dobrodružství pánů? Ti, dopadne-li dobrodružství dobře, odnesou si slávu, a pro nás snad jen dřina? U sta hromů, kdyby aspoň řekli pak ti dějepisci: 'Ten a ten rytíř šťastně dokončil dobrodružnou výpravu s pomocí svého zbrojnoše toho a toho, bez něhož by to nebyl vykonal.' Ale to jen suše: 'Don Paralipomenon Tříhvězdný s úspěchem podnikl dobrodružství se šesti nestvůrami,' a o zbrojnoši, který při

všem pomáhal, ani muk, jako by vůbec nebyl. Znovu říkám, panstvo, že svého pána nedoprovázím, a mnoho zdaru a zůstávám zde u paní vévodkyně; aje možno, že až se pán vrátí, shledá, že se věc paní Dulciney třikrát, ba pětkrát zlepšila, protože si míním dát ve volných chvílích tolik ran bičem, že na mně chlupu nezůstane."

"Nicméně je dlužno, abyste jel se svým pánem, bude-li třeba, dobrý Sancho, neboť vás o to prosí hodní lidé; pro váš neodůvodněný strach nezůstanou přece tváře těchto paní takhle zarostlé - to by tak hrálo!" „A tu to máme znova!" zvolal Sancho; "kdyby se ten dobročinný skutek podnikal pro nějaké cudné panny nebo školní děvčátka, ještě bych nekoukal na nějakou tu dřinu, ale abych se vystavo-

val nebezpečí pro nějaké vousy dueň, hrom do toho, raději bych je viděl vousaté všechny od největší do nejmenší, a to jak ty útlocitné, tak ty s tlustou kůží."

„Jste ve zlém s dueňami, příteli Sancho," řekla vévodkyně, "a zastáváte příliš názor toledského apatykáře, ale věru nemáte pravdu, neboť v mém domě jsou dueni, které by mohly být vzorem ostatním, jako například zde přítomná doña Rodríguezová, která mi nedovolí mluvit jinak." „Jen mluvte, Excellence," pravila Rodríguezová, "a bůhví co jest pravda, a ať jsme dobré nebo zlé, vousaté nebo hladké, i nás porodily matky jako jiné ženy; a poněvadž nás Pánbůh poslal na svět, jistě ví proč; já se odevzdávám do jeho milosrdenství a ne do něčích vousů."

"Tedy dobrá, paní Rodríguezová," pravil don Quijote, "a vy, paní Trojfaldová a ostatní, věřím v nebe, že milostivě shlédne na vaše neštěstí, a Sancho udělá, co mu rozkáží; jen kdyby už přišel Clavilefio a já se utkal s Malambrunem, neboť vím, že žádná břitva by Vaše Milosti snáze neoholila, než můj meč zbaví hlavy ramena Malambruno. Bůh sice snáší špatné lidi, ale ne navždy."

"Bože," vzdychla nyní Dolorida, "ať všechny hvězdy na nebeské báni laskavě shlédnou na Vaši Šlechtnost, odvážný rytíři, a poskytnou vašemu duchu veškeren úspěch a odvalu, abyste se stal štítem a obhájcem pohaněného a nešťastného plemene dueního, které apatykáři urážejí, zbrojnoši tupí a panoši klamou: běda hloupé, která nevstoupila raději v květu věku do kláštera, než aby se stala dueňou! Ubohé my, dueni, neboť i kdybychom měly po meči za předka samotného Hektora trojského, přece naše paní neřeknou nám jinak než pouze ‚Vy‘, i kdyby jim někdo za trochu víc zdvořilosti nabízel království. Ó obře Malambruno, jsi sice čarodějem, ale jistě stojíš v daném slově, pošli nám již nesrovnatelného Clavileña, aby byl již konec našemu trápení, neboť hrůza, přijdou-li vedra a my zůstaneme zarostlé."

Trojfalldová mluvila tak dojemně, že rozplakala všechny přítomné; i Sancho se slzami v očích si umínil, že půjde se svým pánem třeba na konec světa, vysvobodí-li tím ony úctyhodné tváře od vousů.

KAPITOLA XLI.

o příchodu Clavileña a konci tohoto dlouhého dobrodružství.

Vtom přišla noc a chvíle, kdy se měl objeviti proslulý kuň Clavilefio. Don Quijote byl už mrzut, že prodlévá, neboť se domýšlel, že buď on není rytířem předurčeným pro toto dobrodružství a Malambruno proto koně neposílá, buď že Malambruno nemá dosti odvahy k souboji. Vtom vkročili do zahrady čtyři divoši pokrytí břečťanem nesouce na ramenou

velkého koně ze dřeva. Postavili jej na zem a jeden z nich pravil "Ať rytíř, má-li dosti odvahy, vsedne na tento stroj!"

"Do toho mi nic není," nato Sancho, "protože nemám ani dosti odvahy, ani nejsem rytíř." Dívoch však pokračoval: "Za ním na hřbet ať si sedne jeho zbrojnoš, má-li rytíř nějakého, a ať se svěří udatnému Malambrunovi, neboť nemíní mu ublížiti ničím jiným, leč svým mečem. Stačí otočiti čípkem v týle a kůň s vámi dolétné t'am, kde na vás čeká Malambruno. Avšak abyste netrpěli závratí pro výšku a vznešenost cesty, zamhuřte oči, pokud kůň nezařehťá, což znamená, že je u cíle." Potom opustivše Clavileña vrátili se, odkud přišli.

Dolorida patříc na koně pravila téměř k slzám pohnuta donu Qui-jotovi: "Statečný rytíři, Malambruno dostal slovu, koně zde vidíš, vous nám roste a každá z nás tě prosí svým vousem, abys nás oholil a brad zprostil; nyní je jen na tobě, abys se zbrojnošem vsedl na koně a dal se na novou výpravu."

"Tak i velmi rád udělám, paní hraběnko Trojfalldová, ba ani si nevezmu podušku na sedlo, ani ostruhy připínat nebudu, abych se neopozdil. Do té míry toužím, abych spatřil vás i tyto dueni s hladkou bradou a bez vousů."

"Ale já to neudělám," pravil Sancho, "ani rád, ani velmi rád; ne-mohou-li se zbavit vousů, než vylezu-li koni na hřbet, ať si jen můj pán najde jiného zbrojnoše za průvodce a tyhle paničky jiný způsob oholení: já nejsem čarodějník, abych rád létal povětrím. A copak by mi řekli moji ostrované, až by zvěděli, že já, vladař, lítám vzduchem? Mimoto je do Candaye více než tři tisíce mil a stačí, aby se kůň unavil nebo obr rozzlobil, a nedostaneme se zpět ani za šest let, a to už nebude ani ostrova, ani ostrovanů, aby o mě stáli, a ostatně se říká

„sejde z očí, sejde z mysli“, a „dávají-li ti krávu, pospěš pro provaz“. Ať mi vousy těch dam odpustí, ale svatému Petrovi je nejlíp v Římě a mně nejlíp zde, v domě, kde se mi dostalo tolik milosti a kde mě jeho pán chce nejmilostivěji udělat vladařem."

Tu řekl vévoda: "Milý Sancho, ostrov vám mnou slíbený nezmizí ani neuplove a lpí tak pevně na hlubinách země, že ho nikdo neurve ani neodstraní. Víte dobře jako já, že se k dobrému úřadu nedostane nikdo bez uplácení, a já si přeji jakožto úplatek za vladařství, abyste provázel svého pána dona Quijota a podstoupil toto významné dobrodružství; ať se už vrátíte na Clavilefiovi tak spěšně, jak se zdá podle jeho hbitosti, anebo ať, v případě nepříznivém, připutujete po svých ode dveří k dveřím a od hospody k hospodě, vždy naleznete svůj ostrov, kde jste jej opustil, ostrované vás přijmou vždy se stejnou blahovůlí za vládce i já vám zachovám stejnou milost. A nepochybujte, Sancho, že tato moje slova jsou pravdivá, neboť byste tím patrně urazil mou dobrou vůli prokázat vám službu."

"To stačí, pane," vece Sancho, "jsem jen ubohý zbrojnoš a tolik zdvořilosti je pro mne příliš. Ať můj pán vsedne, mně zavažte oči a svěřte mě Bohu a řekněte mi jen, mohu-li se modlit a volat k andělům, až poletíme těmi výsostmi?" Trojfalldová odvětila: "Svěřte se Bohu, Sancho, nebo komukoliv jinému, neboť Malambruno je i kouzelníkem i křesťanem a nejen líčí své čáry chytře a hbitě, aleje i s každým zadobře."

"Tak mi pomoz Pánbůh," na to Sancho, "a svatá Trojice z Gaety."

"Od památného dobrodružství u valch," pravil don Quijote, "neměl Sancho, pokud se pamatuji, tolik nahnáno jako dnes; kdybych byl pověřivý, jako lidé bývají, nutila by mě jeho

bázkivost k přemýšlení. Ale pojd'te sem, Sancho, rád bych vám řekl několik slov mezi čtyřma očima, dovolí-li ctěná společnost."

Potom odvedl Sancha pod stromy a vzav jeho ruce do svých pravic: "Bratře Sancho, viz, jak dlouhé putování máme před sebou, a Bůh sám ví, kdy se vrátíme a zbude-li nám na výpravě dost času a možností. Proto bych si přál, abys odešel do svého pokoje jako pro něco na cestu a rychle si tam dal z těch tří tisíc tří set ran, jež sis uvolil dát, pořádný díl, aspoň pět set. Alespoň si to dříve odbudeš a dílo začaté je jako zpola už dokončené."

"A tumáš!" na to Sancho, "máte-li pak vy, Milosti, všechny pohromadě. To mi připomíná, že se říká: ,vidíš, že jsem sama druhá, a sháníš se po věnečku'. Teď, když si mám sednout na tvrdé prkno, Vaše Milost chce, abych si rozbil zadnici? Opravdu, Milosti, vy nemáte rozum. Nyní jdeme pomoci due-

ňám od brad a já vám slibuji při svém životě, že až se vrátíme, pospíším si s plněním svého slibu tak, že budete spokojen, a to stačí." Tu pravil don Quijote: Jsem tedy spokojen s tvým slibem, Sancho, a věřím v jeho splnění, neboť jsi sice hlupák, ale poctivec osvědčený." Jaký černý?" řekl Sancho, "jsem jen snědý. Ale i kdybych byl do všech barev, splnil bych své slovo."

Potom se jali vsedat na Clavilefta a don Quijote řekl vsedaje: "Za-važte si oči, Sancho, a vsedněte, neboť posílá-li pro nás kdo z tak daleka, nemůže tak činit jen proto, aby získal skrovnou slávu toho, kdo podvedl důvěřivé; a i kdyby výsledek všeho byl opakem mé představy, žádná lest nemůže nám vzít slávu, že jsme se na toto hrdinství vydali."

"Pojďme jen, pane," odvětil Sancho, "neboť vousy a slzy těch dam mi zraňují srdce a nedám do úst, pokud je nevidím hladké jako dříve. Sedněte, milostivý pane, a zavažte si oči první, neboť mám-li být za sedlem, musí zřejmě vsednout někdo první do sedla."

"Pravda," nato don Quijote, vytáhl z kapsy šátek a řekl Doloridě, aby mu zavázala oči; když tak učinila, šátek zase rozvázal, řka: "Vzpomí-nám-li si dobře, četl jsem u Vergilia o trojském paladiu, totiž dřevěném koni, věnovaném Řeky bohyni Palladě a naplněném vojáky Již potom zničili Tróju do základů. Bylo by tudíž náležité, abychom se nejdřív seznámili s tím, co má Clavilefto v břiše."

"Toho není potřeba," odpověděla Dolorida, "ručím za to a vím, že Malambruno není ani lstivec, ani zrádce. Jen vsedněte, milostivý doně Quijote, beze strachu, a co se s vámi zlého stane, padniž na mou hlavu!"

Don Quijote myslil, že by vzbudil pochyby o své statečnosti, ať by řekl cokoli o svém bezpečí, a bez okolků vsedl na Clavilefta a "sáhl mu na čep lehko otáčivý. A protože kůň neměl třmenů a rytíři visely nohy, vypadal jako postava z malovaného nebo tkaného flámského čalounu představujícího římský triumf. Sancho vsedl nerad a zvolna a usadiv se za sedlem co nejpohodlněji poznal, že koňův zadek je dost tvrdý a nepříjemný, i poprosil vévodu, aby mu dali nějaký polštář nebo podložku, buď z podnoží paní vévodkyně, buď z lože některého panoše, neboť koňův zadek je prý spíše jako z mramoru než ze dřeva. Trojfaldová odpověděla, že Clavilefto nestrpí postroje ani podušek, ať si tedy Sancho sedne jako ženy, aby netrpěl tolik tou tvrdostí. Sancho poslechl, rozloučil se se všemi, dal si zavázat oči, ale jakmile mu je zavázali, strhl zase šátek a patře na přítomné v zahradě smutně a v

slzách žádal, aby ho v tom dobrodružství pamatovali řadou otčenášů a zdrávasů, že se také za ně někdo pomodlí, až se podobně dostanou do úzkých. Tu zvolal don Quijote: "Ničemo,

copak jsi pod šibenicí nebo umíráš, že potřebuješ takového modlení? Cožpak nesedíš, darebný bázlivče, na témž místě, kde seděla krásná Magelona, aby z něho sestoupila ne do hrobu, ale na trůn jako královna francouzská, nelže-li vypravování? A zda já, který jsem u tebe, se nevyrovnám statečnému Piéresovi, jenž seděl na místě, kde nyní já sedím? Zakryj oči, bezduchý zbabělce, a již ani slova o svém strachu, alespoň ne přede mnou!"

"Ať mi tedy zavážou oči," odvětil Sancho; "když si nepřejete, abych se odevzdal Bohu, ani aby mě mu jiní odevzdali, jak se nemám strachovat, že se tu žení všichni čerti, kteří nás odnesou do Peralvilla?" (P., popraviště Svatého bratrstva u Ciudad réal.)

Zavázali jim oči a don Quijote vida vše hotovo uchopil čep; sotva se ho dotkl, vzkřikly všechny dueni a vše jalo se volat: "Bůh tě provázej, statečný rytíři, Bůh s tebou, srdnatý zbrojnoši! Už letíte vzduchem rychleji než šíp a plníte ustrnutím a podivem všechny, kdo vás ze země sledují. Drž se, udatný Sancho, a neklat' sebou, ať nespadneš, protože by tvůj pád byl hroznější než pád onoho jinocha, který chtěl řídit sluneční vůz svého otce." Sancho slyše volání přitiskl se k pánu a objímaje ho kol těla pravil: "Pane, ti lidé volají, že jsme vysoko, a přece jejich volání se nese až k nám; vypadá to, jako by byli a mluvili vedle nás."

"Na to nedej, Sancho," vece don Quijote, "neboť toto dobrodružství a náš let nejsou po obvyklém rozumu, i uslyšíš a uvidíš věci na tisíc mil, zachce-li se ti; netiskni se na mne tak, sic mě shodíš. Opravdu nevím, proč máš strach, neboť chci odpřisáhnout, že jsem jaktěživ neseseděl na koni klidnějším; jako bychom se ani nehýbali! Zanech obav, druhu, vše jde jak náleží a vítr přeje naší plavbě."

"Opravdu," odvětil Sancho, "vždyť se do mne opírá vítr prudký jako z tisíce měchů."

To byla i pravda, neboť do něho dulo z několika hrubých měchů. Vévoda, vévodkyně a správce připravili tu příhodu výborně, že jí nic nescházelo k dokonalosti. Don Quijote pravil cítě vání větru: "Nejspíše, Sancho, jsme již v druhé sféře vzduchu, kde se rodí kroupy a sníh, hrom a blesk vznikají ve sféře třetí, a stoupáme-li tak rychle, dospějeme až do sféry ohně, a tu nevím, jak točit čepem, abychom se nedostali, kde bychom mohli uhořeti." V tom okamžiku jim počali opalovat tváře holemi, na nichž byla koudel, snadno ze vzdálenosti zapálitelná a uhasitelná. Sancho pocítil teplo a řekl: "Chci dát krk za to, že jsme již v tom ohni nebo hodně blízko, protože se mi připálil notný kus vousu. Pane, sdělám si šátek a podívám se, kde jsme."

"To nedělej," odvětil don Quijote, "pamatuj na skutečný pří-

běh licenciáta Torralvy, kterého odnesli d'áblové vzduchem. Jel na tyči, oči zamhouřené, a za dvanáct hodin byl v Římě v ulici U Věže jeptiščiny, kde spatřil poplach, bouři a smrt Bourbonovu; ráno byl už v Madridu a vypravoval vše co viděl. Řekl, že když letěl vzduchem, rozkázal mu d'ábel, aby otevřel oči, a když tak učinil, zdálo se mu, že je k měsíci na dosah ruky, a netroufal si pohlédnout k zemi, aby nedostal závrat'. Nesmíme tudíž sdělati šátků z očí, Sancho, neboť kdo o nás pečuje, též za nás ručí, je možno, že vzlétáme tak prudce, abychom se snesli do candayského království, jako vzlétají sokol a ostříž, aby se snesli na volavku, a ačkoliv podle mého není ani půlhodiny, co jsme opustili zahradu, buď jist, že máme notný kus cesty za sebou."

"To nevím," vece Sancho Panza, "ale snesla-li to ta paní Ma-gallanes nebo Magalona na tomhle koňském zadku, neměla tělo moc jemné."

Tyto řeči obou slyšel vévoda, vévodkyně i všichni v zahradě a velmi se pobavili, a aby nasadili korunu tomuto podivnému a chytře navlečenému dobrodružství, zapálili koudel Clavileňovi pod ocasem a kuň, pln prskavek, vybuchnuv prudce vylétl do povětří a shodil dona Quijota i Sancha Panzu napůl spálené. Zatím se celý zástup dueň i s Trojfaldivou vytratil ze zahrady a ti, kdo zbyli, leželi jako omdlelí na zemi. Don Quijote a Sancho vstali pohmoždění a rozhlédnuvše se poznali užasle, že jsou v zahradě, z níž vyjeli, a že po zemi leží plno lidí. Ještě více žasli, když stranou spatřili do země vraženou vysokou píku, nesoucí na dvou zelených provázcích z hedvábí hladký bílý pergamen, kde stálo ve velikých zlacených písmenech: "Proslulý rytíř don Quijote de la Mancha vydal se na dobrodružství hraběnky Trojfaldivé, jinak dueni Doloridy, a jejich družek a korunoval je úspěchem už tím, že se o ně pokusil. Malambruno se tím spokojil, brady dueň jsou vousu prosty a královský pár don Clavijo a Antonomasia nabyli své původní podoby. Až bude naplněno mrskání zbrojnošovo, bílá holubice bude osvobozena od morových supů, kteří ji pronásledují, a dojde objetí svého milence. Tak rozhodl moudrý Merlin, kouzelník nad kouzelníky."

Don Quijote čta nápis na pergamenu pochopil jasně, že běží o osvobození Dulciney, a poděkoval nebesům, že s nebezpečím tak nepatrným vykonal dílo tak nesmírné a vrátil prvotní tvářnost lícím úctyhodných dueň, jež zmizely. Pak odešel k místu, kde ležel omdlelý vévoda a vévodkyně, vzal vévodu za ruku a pravil: "Drahý pane, nabud'te ducha, nic se nestalo, čin byl již vykonán bez nehody, jak zřejmě plyne z nápisu na tomto sloupu." Vévoda se probíral po-

málu jako z těžkého snu a stejně si vedla i vévodkyně a všichni ležící v zahradě; projevovali takový ustrašený údiv, že by bylo lze myslit, že je potkalo vskutku, co líčili žertem. Vévoda přečetl nápis zrakem ještě nerozjasněným a rozevřev potom paže objal dona Quijota, řka, že je nejvýbornějším rytířem, jakého věky kdy viděly. Sancho hleděl kol po Doloridě, abyji spatřil bez vousů aje-li bez nich hezká, čemuž nasvědčovala její statná postava. Řekli mu však, že po pádu planoucího Clavilefla k zemi zmizela celá družina dam i s Trojfaldivou, že byly však hladké a bezvousé.

Vévodkyně se otázala Sancha, jak se měl na té dlouhé cestě. Sancho odvětil: "Cítil jsem, paní, jak letíme ve sféře ohně, jak můj pán pravil, a chtěl jsem se trochu porozhlédnout, ale pán, jehož jsem žádal za svolení sdělat šátek z očí, mi nedovolil. Ale já jsem zvědavý a rád zvím, co se mi zapovídá, a tiše, aby to nebylo vidět, jsem si po-odstrčil šátek, kterým jsem měl zavázány oči, a podíval jsem se na zem. Zdálo se mi, že není větší než zrno hořčičné, a lidé na ní byli sotva něco nad lískové ořechy a z toho je vidět, jak jsme přitom byli vysoko." Vévodkyně odpověděla: "Příteli Sancho, rozmyslete si, co mluvíte. Myslím, že jste neviděl zemi, ale jen lidi na ní, protože, zdála-li se vám země zrnkem hořčice a lidé lískovými ořechy, jediný člověk by zcela patrně zakryl celou zemi."

"To je pravda," vece Sancho, "ale já ji uviděl ze strany a uhlídal jsem ji celou."

"Poslyšte, Sancho," nato vévodkyně, "pohlížíme-li na něco ze strany, nemůžeme to spatřit celé."

"Tomu pohlížení nerozumím," odpověděl Sancho, "a vím jenom, že by Vaše Vznešenost měla pamatovat na kouzla, jimiž jsme letěli, a že jsem kouzlem mohl vidět zemi i se všemi lidmi, a

to odkudkoliv. Ale nevěříte-li tomuhle, neuvěříte, Milosti, ani tomu, že když jsem poodstrčil šátek shora, viděl jsem, že máme k nebi ani ne píd' a půl, a mohu vám, moje paní, přísahat, že je veliké. Tu jsme se náhodou dostali na místo, kde je souhvězdí Sedmi koziček, a ví Bůh i má duše, jak jsem je uviděl, chtělo se mi s nimi chvilku pohrát, protože jsem jako hoch býval u nás pasákem, a kdybych byl neudělal po svém, myslím, že bych byl pukl! Víte tedy, co jsem učinil? Neřekl jsem nic, ani pánovi, slezl jsem tiše z Clavileña a hrál si skoro tři čtvrti hodiny s kozičkami, které jsou jako zvonečky a kvítky, a Clavileño se nehnul na krok."

"A s čím si zatím hrál don Quijote," zeptal se vévoda, "zatímco si milý Sancho hrál s kozičkami?" Don Quijote odpověděl: "Všechny tyto příhody a události se dějí nezávisle na zákonech přírody, a co

Sancho vypráví, není tedy zvláštní. Já o sobě pravím, že jsem si šátek neshrnul zdola ani shora a neviděl jsem ani zemi, ani oblohu, ani moře, ani břehy, ale cítil jsem, že letím sférou vzdušnou a že se dotýkám i ohnivé. Nedomnívám se však, že bychom i tou prolétli, a poněvadž sféra ohníváje mezi oblohou měsíční a nejvyšší sférou vzdušnou, nemohli jsme dospět až k obloze, kde je Sedm koziček, o kterých Sancho povídá, a nespálit se přitom. A poněvadž se tak nestalo, Sancho lže, nebo se mu to zdá."

"Ani nelžu, ani se mi nic nezdá a dejte si ode mne popsat ty kozy, chcete-li poznat, mám-li pravdu či ne."

"Tedy nám je, Sancho, popište!" řekla vévodkyně. "Dvě jsou zelené, dvě červené, dvě modré a jedna strakatá," nato Sancho. "To bude nějaká nová kozí odrůda," pravil vévoda, "na naší zemi není takových barev, totiž koz tak zbarvených."

"To se ví, že ne," řekl Sancho, "ale vždyť je potřebí, aby mezi kozami nebeskými a pozemskými byl nějaký rozdíl."

"Řekněte mi, Sancho," ptal se ještě vévoda, "viděl jste mezi těmi kozami také kozla?"

"To ne, pane," odvětil Sancho, "já jsem slyšel, že se žádný za rohy měsíce nedostane." Dále se ho na cestu neptali, vidouce, že Sancho dovede procestovat celá nebesa a říci, co se všude v nich děje, a zůstat při tom v zahradě.

To byl konec dobrodružství dueni Doloridy, jemuž se vévoda a vévodkyně hodně nasmáli hned i po celý život a které by Sancho byl líčil staletí, kdyby byl tak dlouho živ. Don Quijote pošeptal Sanchovi nakloniv se k jeho uchu: "Sancho, mám-li věřit, co jsi viděl v nebi, musíš věřit, co jsem viděl v jeskyni Montesínově. To ti stačí!"

KAPITOLA XLII.

o tom, jak don Quijote napomenul Sancha Panzu, než se odebral vládnout na ostrov, i o jiných veledůležitých věcech.

Se šťastným a rozkošným výsledkem dobrodružství s Doloridou byli vévoda a vévodkyně tak spokojeni, že se rozhodli v žertech pokračovat, vidouce, že i nadále budou brány za bernou minci. Tudíž dali svým služebníkům a poddaným pokyny a rozkazy, jak se chovat k Sanchovi za jeho vlády na slíbeném ostrově, a druhého dne, to jest den po letu Clavileňově, řekl vévoda Sanchovi, aby se připravil a přichystal jít vladařit, neboť prý ostrované naň již čekají jako na

májový déšť. Sancho se poklonil řka: "Od chvíle, kdy jsem sestoupil z nebes a z jejich výše spatřil zemi a uviděl ji tak malou, přešla mě z velké části má velká chuť být vladařem. Neboť jaká sláva je vládnout zrnku hořčice a jaké důstojenství nebo moc řídit půl tuctu lidí velkých jako lískový ořech; vskutku, nezdálo se mi jich být více na zemi. Kdyby mi Vaše Milost laskavě dala kousíček nebe, a třebaš by bylo jen půl míle, vzal bych jej raději než největší ostrov na světě."

"Hled'te, příteli Sancho," odpověděl vévoda, "nemohu nikomu dát nebe ani co by za nehet, neboť takový dar a milost jsou vyhrazeny Bohu jedinému. Dávám vám, co vám dát mohu, totiž řádný ostrov, kulat'oučký a dobře stavěný a neobyčejně úrodný a bohatý, kde, dovedete-li pracovat, můžete pozemským bohatstvím vysloužit si nebeské."

"Dobře tedy," odvětil Sancho, "dejte mi ten ostrov a já budu hledět být vladařem takovým, abych došel nebe vzdor všem darebákům. Nedělám to, abych se povznesl ze svého stavu a stal se něčím více, ale abych okusil, jak chutná být vladařem."

"Okusíte-li to jednou, Sancho," pravil vévoda, "obětujete všechno za vladaření, neboť není sladší věcí než rozkazovat a být poslouchán. Jistě, až se stane váš pán císařem, a jistě jím bude, jak poměry ukazují, císařství mu už nikdo neodejme a bude ho trápit a tížit v duchu, že není už dávno císařem."

"Pane," odvětil Sancho, "myslím, že je dobré vládnout, a třebaš i jen stádu dobytka."

"Ať mě pochovají s vámi, Sancho," nato vévoda, "ale vy víte všecko! Doufám, že budete vladařem takovým, jak váš rozum slibuje. Budiž tedy, vězte, že už ráno se odeberete vládnout na ostrov. Dnes

večer vám přichystají náležitý šat, jež budete nosit, a vše nutné k vašemu odjezdu."

"Ať si mě obléknou," pravil Sancho, "jak chtějí; ať nosím cokoliv, zůstanu Sancho Panza."

"To je pravda," řekl vévoda, "ale šat se má řídit podle úřadu nebo důstojenství, a nebylo by dobře, aby se právník oblékal jako voják, ani voják jako kněz. Vy, San-,cho, budete oblečen částečně jako učenec, částečně jako vojevůdce, poněvadž na ostrově, který vám dávám, je potřebí stejně učenosti jako zbraní a stejně zbraní jako učenosti."

"Učený moc nejsem," nato Sancho, "protože neznám ani abecedu; ale k dobrému vladaření stačí držet se Krista. Zbraní, jež mi dáte, budu užívat, pokud nepadnu, a pak pomoz Pánbůh!"

"Budete-li toto mít na paměti," pravil vévoda, "nemůžete, Sancho, v ničem chybit."

Zatím přišel don Quijote, a zvěděl, co se děje i jak rychle má nastoupit Sancho své vladaření, s vévodovým svolením vzal jej za ruku a odešel s ním do svého pokoje, aby mu poradil, jak si vést ve svém úřadě. Vešel do pokoje zavřel dveře za sebou a přinutil téměř násilím Sancha, aby usedl vedle něho. Pak mu vážně pravil:

"Nekonečné díky vzdávám nebi, příteli Sancho, že se ti zdařilo dojít štěstí dříve, než jsem svůj dobrý osud potkal já. Chtěl jsem ti zaplatiti tvé služby a čekal jsem na své štěstí a zatím jsem teprv na jeho počátku, kdežto ty, předčasně a proti rozumnému očekávání, do-sáhlš odměny svých přání. Jiní podplácejí, obtěžují, prosí, pracují dnem i nocí, dožadují se a závodí, a přece

nedosáhnou toho, oč usilují; přijde jiný, neví ani jak, a dostane se mu úřadu a hodnosti, o niž se mnozí ucházeli; zde se dobře hodí přísloví, že dobré i zlé čeká na ctižádostivé. Ty, který proti mně jsi hlupák, bez časného vstávání a nočního bdění, beze všeho přičinění, pouhým vánkem, který k tobě zavál z potulného rytířství, stal ses vladařem ostrova jakoby nic. To vše ti říkám, Sancho, abys nepřičítal milost, jížs dosáhl, svým zásluhám, ale abys děkoval nebesům, která klidně řídí věci, a také povolání rytířskému, jež v sobě obsahuje vznešenost. Otevři srdce víře v to, co ti pravím, a poslouchej, synu, pozorně mne, svého Ka-tona, který ti chce poradit a být ti Severkou, vedoucí tě do jistého přístavu z bouřlivého moře, na něž se vydáš. Neboť úřady a vysoké hodnosti nejsou nic jiného než hluboké zátoky zmatků. Za prvé, synu, musíš se báti Boha; v bázni boží je moudrost, a budeš-li moudrý, nemůžeš v ničem pochybit. Za druhé, uvědom si, co jsi, snaž se poznat sám sebe, což je nejnepřístupnějším poznáním, jež si lze představit. Budeš-li se znáti, nebudeš se nafukovati jako žába, která se chtěla srovnávat s volem. Kdybys to dělal, vzpomínka, že jsi doma pá-

sal prasata, bude ti jako ošklivé nohy pod chvostem tvého bláznov-štví.

"To je pravda," odpověděl Sancho, "ale to bylo, když jsem byl hochem; později, jako mladík, pásal jsem husy a ne prasata. Ale zdá se mi, že na tomhle nezáleží, neboť ne všichni, kdo vládnou, pocházejí z královského rodu."

"Zajisté," odvětil don Quijote, "a proto ti, kdo nejsou šlechtici původem, mají provázeti důstojnost svého úřadu mírnou laskavostí, která, vedena rozvážností, je uchrání zlomyslného šepotu, jemuž neujde žádný stav. Buď pyšen, Sancho, na nízkost svého původu a nestyď se říkat, že pocházíš ze sedláků; tak, vida, že se proto nezlobíš, nikdo tě tím nebude zlobit, ba bude ti k větší cti býti pokorným poctivcem než pyšným hříšником. Nespočetní jsou ti, kdo z nízkého rodu zrozeni došli nejvyšších hodností v církvi a státu; na důkaz toho mohl bych ti dát tolik příkladů, že by tě unavily. Pohleď, Sancho, budeš-li se spravovati ctností a honositi se činy ctnostnými, není třeba, abys záviděl těm, kdo měli za předky knížata a šlechtice, neboť krev se dědí, ale ctnosti se těžce nabývá a ctnost sama o sobě platí více než krev. Stane-li se následkem toho kdy, že tě přijde na ostrově navštívit někdo z tvých příbuzných, ne-I vyháněj ho, ani neurážej, ale přijmi, pohosti a obdaruj; tak se zachováš, váš nebi, jež nemá rádo, aby někdo pohrdal tím, co stvořilo, a naplníš i, čím jsi povinen přírodě zákony řízené. Vezmeš-li si k sobě svou ženu (neboť není dobře, aby vladaři byli dlouho bez manželek), poučuj ji, napomínej a zbavij její původní hrubosti: vše, co moudrý via-dař získá, obyčejně zkaží a utratí hrubá a hloupá žena. Jestliže ovdovíš (což se může státi) a budeš-li moci dík svému úřadu hledati ženu lepší, neber si takovou, aby ti byla za udici a vnaidlo. Neboť vpravdě ti říkám, že za vše, co žena soudcova přijme, bude se musit její manžel zodpovídati v sídle posledním, kde po smrti čtyřnásobně zaplatí účty, o které se zaživa nestaral."

"Nikdy se nedej vésti zákonem zvůle, poněvadž to dělají hlupáci, kteří se mají za chytráky. Ať slzy chud'asovy v tobě probouzejí více soustrastí, nikoliv však více práva než důvody bohatcovy. Snaž se odkrýt pravdu mezi sliby a dary bohatého jako v nářku a naléhání chudého. Když je možno a hodno užití laskavosti, nevaluj celou přís-j nost zákona na viníka, neboť pověst soudce přísného není lepší než pověst soudce milosrdného. Jestliže snad nakloníš váhu spravedlnosti, ať to není pod tíží daru, ale pod tíží slitování. Přijde-li ti souditi při některého tvého nepřítele, přestaň mysliti na svou urážku a mysl na právo případu. Ať tě vašeň vlastní neoslepuje ve při cizí;

neboť chyby, kterých by ses tehdy dopustil, byly by většinou bez nápravy; pakliže bys je mohl napravit, bylo by to na škodu tvé pověsti, ba i tvého jmění. Přijde-li hezká žena žádat tě

o spravedlnost, nehleď na její slzy a neposlouchej její nářek a rozvaž dlouze podstatu její žádosti, nechceš-li, aby tvůj rozum vzal za své v jejím nářku a tvá dobrota v jejím vzdychání. Nekářej slovy ty, jež máš trestat skutky, neboť nešťastnému stačí trest sám a netřeba k němu přidávat zlé řeči. Viníka, kterého stihne tvá spravedlnost, pokládej za ubožáka stíženého okolnostmi zkažené přirozenosti naší, a pokud jen budeš moci bez újmy strany protivné, buď milosrdný a mírný; nebpt' ač boží vlastnosti jsou všechny stejné, více září a vyniká pro náš pohled boží milosrdenství než boží spravedlnost."

"Budeš-li poslušen těch naučení a pravidel, Sancho, dlouhého věku se dožiješ, tvá pověst bude věčná, odměna vrchovatá, štěstí nevýslovné, oženiš své syny podle své vůle, oni a vnuci dosáhnou titulů, budeš žít v klidu a míru s lidmi a na posledních krocích života stihne tě krok smrti v zralém a blaženém stáří a zatlačí ti oči něžné a jemné ruce tvých pravníků. Co jsem ti dosud řekl, jsou naučení k ozdobě tvého ducha. Poslyš nyní ta, jež mají sloužiti k ozdobě těla."

KAPITOLA XLIII.

o dalších radách, jež dal don Quijote Sanchu Panzovi.

Kdo by nepokládal dona Quijota za osobu velmi rozumnou a nejlepších úmyslů slyše tento výklad? Ale jak jsme již vícekrát řekli v průběhu této velké historie, bláznil jen ve věcech rytířství a jinak projevoval rozum jasný a břitký, takže na každém kroku jeho skutky vyvracely jeho rozum a jeho rozum vyvracel jeho skutky. Však v dalších radách, které dal Sanchu Panzovi, projevil velký vtíp a došel nej-zazší meze své rozumnosti i svého bláznovství. Sancho jej poslouchal velmi pozorně a snažil se zapamatovat sijeho rady, neboť se jimi mínil řídit a dovést těhotenství své vlády k šťastnému porodu. Don Quijote pokračoval těmito slovy:

"Co se týče řízení tvé osoby a tvého domu, Sancho, především ti ukládám, aby ses držel v čistotě, stříhal si nehty a nenechával je růst, jako činí mnozí, kteří se hloupě domnívají, že dlouhé nehty okrašlují ruce, jako by ten odpadkový výrostek, který si nestříhají, byl ještě nehem, a ne drápem dravčím. Je to zlozvyk sprostý a zbytečný. Nechod', Sancho, neopásán a rozepjat, neboť nepořádný šat svědčí o nespořádaném duchu, ačli ta nepořádnost a nedbalost neznamena přetvářku, jak se soudilo o Juliu Caesarovi. Rozumně rozpočítej, co ti může vynést tvůj úřad.; dovolí-li ti dáti tvým sluhům livrej, dej jim počestnou a účelnou, a ne nápadnou a křiklavou, a poděl jí své sluhy a chudé. Chci říci, máš-li obléci šest pážat, oblec tři a tři chudé, a tak si opatříš pážata pro život zemský i pro život v nebi. Marnivci nikdy nedospějí k tomuto novému způsobu dávati livrej. Nejez česnek, ani cibuli, aby po čichu nepoznali tvoji prostotu. Chod' zvolna, mluv klidně, ale ne tak, aby se zdálo, že sám sebe posloucháš, neboť každá strojenost je špatná. Obědvej málo a večeř ještě méně, neboť zdraví celého těla je tvořeno v dílně žaludku. Pij mírně a uvaž, že příliš vína ani nezachovává tajemství, ani neplní slova. Hleď, Sancho, abys necpal příliš do úst a před nikým neeruktoval."

"Co je to eruktovat, to nevím," řekl Sancho. I pravil don Quijote: "Eruktovatí, Sancho, znamená říhati, ale to je jedno z nejnepěknějších slov, jež obsahuje španělská řeč. Proto vtípní lidé si pomohli

latinou a místo říhat říkají eruktovat a místo říhání erukce. A jestliže někdo těm výrazům nerozumí, nezáleží na tom, neboť užívání je časem zavede tak, že jim snadno lidé porozumějí. Toť obohacování jazyka, jímž vládne obecné užívání."

"Opravdu, pane," řekl San-cho, "neříhat je jedna z rad a pokynů, které si chci pamatovat, neboť to dělám hodně často."

"Neeruktovat, Sancho, nikoliv neříhat," pravil don Quijote. "Od nynějška budu říkat neeruktovat," odpověděl Sancho, "a věru na to nezapomenu."

"Také, Sancho, nesmíš míchat do svých řečí mnoho přísloví, jak máš ve zvyku, neboť ač jsou přísloví drobnými výroky moudrosti, často je tak přitáhneš za vlasy, že se podobají spíše nesmyslu než moudrosti."

"Tomu může odpomoci jen Bůh," odpověděl Sancho, "protože znám více přísloví, než jich může být do knihy, a všechna zároveň mi jdou do úst, když mluvím, a derou se o přednost; jazyk popadne první, které potká, i když se nehodí; ale od nynějška budu hledět užívat jen těch, která odpovídají vážnosti mého úřadu, protože kde je všeho dost, snadno oběd strojit, a jasné smlouvy, dobří přátelé, a já nic, já muzikant, a hlupák ani nemá, ani neudrží."

"Tak vidíš, Sancho," řekl don Quijote, "hrneš, sypeš a meleš přísloví a žádné se nehodí. Trestejte si ho, a on si povede svou! Já ti zde pravím, abyšes vystříhal přísloví, a ty okamžitě jich odříkáš litanii, která se hodí k tomu, co říkáme, jako pěst na oko. Hleď, Sancho, netvrdím, že pů-, sobí špatně přísloví připomenuté vhod, ale hromadit a mlít přísloví jedno přes druhé činí řeč nesmyslnou a sprostou."

"Vsedneš-li na koně, nekloň se tělem na zadní hrušku sedla, ani nenatahuj nohy daleko od koňova břicha, a také nejed' nedbale" jako bys jel na mezku. Neboť jízda na koni jedny činí rytíři, druhé podkoními. Nespi mnoho, neboť kdo nevstává se sluncem, netěší se ze dne; věz, Sancho, že čilost je matkou štěstí, a lenost, opak její, nikdy nedošla cíle žádaného touhou. - Poslední radu, kterou ti nyní chci dáti, ač se netýká zdobené tvého těla, prosím, měj dobře na paměti, neboť nebude ti, myslím, méně na prospěch než ony, jež jsem ti dal dosud: nikdy se nepři o urozenosti a nesrovnávej rod s rodem, poněvadž ze dvou srovnávaných je nutně jeden lepší: ten, jehož ponížíš, bude tě nenávidět a ten, jemuž dáš přednost, se ti jistě neodmění. - Oblékej se v dlouhé nohavice, volný kabát a plášť ještě o něco volnější; široké kalhoty nenes, ty nesluší ani rytířům, ani vladařům. - Toto mě tedy napadlo, Sancho, bych ti poradil. Časem a podle okolností poskytnu ti pokyny další, budeš-li mě pečlivě zpravovat o svém stavu."

"Pane," odpověděl Sancho, "vidím dobře, že vše, co jste mi řekl, je dobré, svaté a užitečné. Ale jak mi to má pomoci, nevzpomenu-li si na nic? Rozumí se, že mi nevyjde z hlavy, že si nemám nechávat dlouhé nehty a že se mám oženit podruhé, naskytne-li se mi možnost, ale z té ostatní pletenice, motanice a míchanice nevím už nic a nepodržím z ní víc než z loňských sněhů; proto bude potřebí, abych to měl písemně. Neumím sice číst ani psát, ale dám to svému zpovědníkovi, aby mi to opakoval a připomínal, až bude potřebí."

"Běda mně, hříšnému," odpověděl don Quijote, "jak je zle, ne-umějí-li vladaři čísti ani psát. Věz, Sancho, že neumí-li člověk číst nebo je-li nešika, jedno ze dvou: buď je z rodiny příliš nízké a sprosté, buď je sám tak nepodařený a špatný, že dobré výchovy a vzdělání nebyl schopen. Máš to velikou vadu a přál bych si, aby ses naučil aspoň se podepsati."

"Podepsat se dovedu dobře," odvětil Sancho, "protože když jsem byl radním v naší vsi, naučil jsem se pár písmenům, jako jsou nápisy na pytlích, která prý znamenala mé jméno. Ostatně se mohu tvářit, jako bych měl pravici zchroulou, a mohu dávat podpisovat druhým. Neboť všemu lze odpomoci, jen smrti ne, a jakmile budu mít vládu a moc, budu dělat, co se mi zlíbí. Čí táta je starostou... Já budu vladařem, a to je víc než být rychtářem; ať si jen přijdou a uvidí! Ať mě urazí a pomluví, a dostanou, že je to přejde; komu Pánbůh, tomu všichni svatí a hloupost boháče platí na světě za moudrost. A až budu tím boháčem, jsa vladařem, a budu štědře rozdávat, jak mám v úmyslu, budu pro svět bez chyby. Jsi-li z medu, mouchy tě jedí, a stojíš za tolik, kolik máš, říkávala jedna z mých babiček, a kdo už má dost, nestojí o cizí."

"Kéž tě Bůh zatratí, Sancho," řekl v tom okamžiku don Quijote. "Ať tě šedesát tisíc d'áblů odnese i s tvými příslovími! Už je meleš hodinu a každé z nich mě bodne. Tahle přísloví tě jistě jednou dovedou na šibenici; pro ně tě musí tví poddaní vyhnat, nebo se proti tobě spiknouti. Řekni mi, kde je bereš, hlupáku, a jak jich to, blbče, užíváš? Já, než řeknu jedno a vhod, potím se a dru jako s pařezy."

"Proboha, můj pane a vládce," odpověděl Sancho, "vy se také hned zlobíte pro nic za nic! Co se, u všech čertů, rozčilujete, že užívám svého majetku, neboť jiného nemám, jen přísloví a ještě přísloví. A teď vím čtyři, která by se sem moc hodila jako schválně dělaná, ale neřeknu je, protože mluvit stříbro, mlčet Sancho."

"Ten Sancho, to nejsi ty," pravil don Quijote, "neboť ty nejsi mlčení, ale žyanění a odmlouvání. A také bych rád věděl, jaká to čtyři

prísloví tě teď napadla, že se tak hodila. Neboť hledám ve své paměti, a mám ji dobrou, ale nic mne nenapadá." Jaká jiná přísloví," řekl Sancho, "než: ‚Co tě nepálí, nehas‘, a ‚Na táhni mi z domu a nech mou ženu není odpovědi‘ a ‚Ať džbánem do kamene či kamenem do džbánu, je po džbánu‘. Všechna jsou jako stvořena! Ať se nikdo nepře s vladařem nebo s tím, kdo rozkazuje, protože špatně pochodí jako ten, kdo hasí, po čem mu nic není. Na to, co řekne vladař, není odpovědi, jako jí není, řekne-li někdo: táhni mi z domu a nech na pokoji mou ženu! A co se džbánu a kamene týče, smysl přísloví uvidí i slepý. Proto je nutno, aby kdo vidí mrvu v oku bližního svého, viděl i břevno v oku svém, aby se o něm neřeklo: Mrtvé se nelíbila bezhlavá. A Vaše Milost ví dobře, že hlupák ví ve svém domě více než moudrý v cizím."

"To ne, Sancho," odpověděl don Quijote, "hlupák neví nic ani ve svém domě ani v cizím, protože hloupost není grunt, na němž by mohlo státi řádné stavení. Nechme toho, Sancho; budeš-li však špatně vládnout, bude to tvou vinou, ale na moji hanbu. Utěšuje mě však, že jsem učinil, co bylo mou povinností: poradil jsem ti tak rozumně a moudře, jak jsem mohl. Tím jsem zproštěn povinnosti a slibu. Kéž tě vede Bůh, Sancho, a vládne tobě ve tvé vládě a irfhe kéž zbaví strachu, v němž jsem, že obrátíš ostrov vzhůru nohama, což bych mohl zameziti, kdybych odkryl vévodovi, co jsi zač, a řekl mu, že celá tvá měchatá osobička není než pytel přísloví a zlomyslnosti."

"Pane," odvětil Sancho, "zdá-li se Vaší Milosti, že nejsem k tomu vladaření, hned se ho vzdám; neboť víc si vážím jediného nečistého kousku z nehtu své duše než celého svého těla a užívím se, ať jsem Sanchem o chlebě a cibuli nebo vladařem uprostřed koroptví a kapounů. Když spíme, jsme si všichni rovni, velicí i malí, chudí i bohatí. A všimnete-li si, Milosti, uvidíte, že jste mě do toho vladaření dostal jen vy, protože já houby rozumím vládě na

ostrovech. A mys-líte-li, že budu-li vladařem, musí mě odnést čert, chci raději jako Sancho do nebe než jako vladař do pekla."

"Bůh je mi svědkem, Sancho," řekl don Quijote, "že už pro tato poslední tvá slova soudím, že zasloužíš býti vladařem tisíce ostrovů. Máš dobrou povahu, bez níž veškerá učenost neobstojí. Poruč se Bohu a snaž se nezbloudit z původního úmyslu; totiž měj vždy pevnou vůli a úmysl dobře činiti za všech okolností, neboť nebesa vždy přejí dobrým úmyslům. A pojďme k jídlu, neboť myslím, že ti pánové na nás již čekají."

KAPITOLA XLIV.,

jak se Sancho Panza stal vladařem a co podivného potkalo dona Quijota v zámku.

Prý stojí v originálu této historie, že překladatel přeložil tuto kapitolu jinak, než ji napsal Cide Hamete, který v ní žaluje sám na sebe, že vzal do rukou příběh tak suchý a volnost vylučující, jako je historie o donu Quijotovi; stále prý musí mluvit jen o něm a o San-chovi a nesmí si dopřát odboček a epizod důležitějších a zábavnějších; praví, že věnovati stále svou mysl, ruku i pero jedinému předmětu a mluvit ústy pouze několika osob je námahou nesnesitelnou a nevýhodnou pro autora a že, aby ušel této nevýhodě, vypomohl si v první části několika povídkami, jako O nevhodně zvědavém a O zajatém setníkovi, které jsou jakoby nezávislé na ději, kdežto všechna ostatní vyprávění obsahují příhody dona Quijota sama a musila být vypsána. Také prý myslí, že mnozí, pozorně sledující rekovské činy dona Quijota, nevšimnou si povídek a přejdou přes ně buď spěšně, buď rozmrzele, aniž si uvědomí, co v nich je půvabu a umění, které by vynikly, kdyby povídky vyšly o sobě, mimo bláznovství dona Quijota a hloupost Sanchovu. Proto do této druhé části nemínil vložiti samostatných povídek, ale několik vhodných epizod, vzešlých však z událostí samých, a i ty budou v počtu omezeném a stručně jak jen možno. A poněvadž se omezuje a uzavírá do úzkých mezí vypravování, ač by byl schopen, mocen a vzdělán pojednati o celém vesmíru, žádá, aby jeho práce nebyla zneuznána a aby byl pochválen, ne snad za to, co napsal, ale za to, co vědomě nenapsal.

Pak pokračuje ve vypravování: po obědě toho dne, kdy byl dal Sanchovi rady, don Quijote mu je odevzdal písemně, aby si vyhledal toho, kdo by mu je přečetl; ale sotva mu je dal, už padly do rukou vévodových a vévoda je přečetl vévodkyni: oba se znovu podivili bláznovství i moudrosti dona Quijota. Pokračující v žertech poslali toho odpoledne Sancha s velkým průvodem na místo, jež proň mělo být ostrovem. Ten, komu byl Sancho svěřen, byl vévodův správce, muž rozumný a vtipný (kde není rozumu, není ani vtipu). Ten byl představoval hraběnku Trojfaldivou s obratností, o níž bylo psáno.

A s touž obratností i na základě pokynů svých pánů, jak si má se San-chem vést, vedl si podivuhodně.

Stalo se, že když Sancho spatřil toho správce, zdálo se mu, že má obličej jako Trojfaldivá, i pravil obrátiv se k svému pánovi: "Pane, ať si mě čert vezme, jak tu stojím spravedlivý křesťan, nepřiznáte-li, že tvář toho vévodova správce je docela tvář Doloridinou." Don Quijote pohlédl pozorně na správce a prohlédnuv jej řekl: "Proč by tě měl bráti čert, Sancho, spravedlivého křesťana (ostatně nevím, co chceš říci); tvář Doloridy je sice tvář správcovou, ale proto ještě správce není Dolorida, protože kdyby byl, byl by v tom velký rozpor. Teď není chvíle na taková ověřování a také bychom se zapletli do zmateného labyrintu. Věř mi, příteli, že se potřebujeme vřele pomodliti k Pánu, aby nás oba osvobodil od zlých kouzelníků a zlých čarodějů."

"To není žert, pane," odpověděl Sancho "ale právě jsem ho slyšel mluvit a zdálo se mi, že mi zní zrovna do uší hlas Trojfaldivé. Dobře, budu mlčet, ale dám si pozor od nynějška, neodkryji-li jiné znamení, aby potvrdilo nebo vyvrátilo mé podezření."

"Tak bude dobře," řekl don Quijote, "a řekni mi o všem, co v tomto případě objevíš, i o všem, co tě potká ve vladařství."

Sancho nakonec odjel s četnou družinou, oblečen za učence a zahalen v široký plášť ze světlé, vlnivé látky, s čepicí podobnou; seděl na mezku osedlaném za koně a za ním podle rozkazu vévodova šel jeho osel s postrojem a lesklými ozdobami z hedvábí. Sancho se co chvíli ohlížel po svém oslovi a byl tak spokojen v jeho společnosti, že by nebyl měnil s německým císařem. Při loučení políbil vévodovi a vévodkyni ruku a přijal požehnání od svého pána, který mu jeudělil v slzách, a Sancho je přijal vzlykaje.

Laskavý čtenáři, nech v pokoji šťastně odjížděti dobrého Sancha a připrav se na dvě mírky smíchu, které ti připraví zpráva, jak si vedl ve svém úřadu, a zatím věz, co se stalo jeho pánovi té noci. Nezasmě-ješ-li se tomu, alespoň otevři ústa k podivu, neboť dobrodružstvím dona Quijota musíme se buď diviti, buď smáti.

Vypravuje se tedy, že sotva Sancho odjel, don Quijote pocítil svou osamělost, a kdyby byl mohl jeho poslání odvolat a vladařství ho zbavit, byl by to učinil. Vévodkyně uviděla jeho smutek a tázala se po příčině: zda je to nepřítomnost Sanchova, a v domě jsou prý zbrojnoši, dueni i služební, kteří mu poslouží k plné spokojenosti. Jest pravda, moje paní," odpověděl don Quijote, "že cítím nepřítomnost Sanchovu; ale to není hlavní důvod, proč se zdám smuten, a ze všech nabídek Vaší Excelence přijímám a vybírám jen dobrou vůli,

s níž mi je činíte, a jinak prosím Vaší Excelenci, aby mi dovolila v svém pokoji posloužit si sám."

"Opravdu," pravila vévodkyně, "tak to nesmí být; mají vám sloužit čtyři z mých služebných, hezké jako květ."

"Pro mne by nebyly květem," odvětil don Quijote, "ale trnem, který by mi bodal do duše. Nevstoupí do mého pokoje, ani nic podobného, leč by létaly. Jestliže mi Chce Vaše Vznešenost i nadále prokazovati milosti, jichž nezasloužím, dovolte, abych si vedl po své vůli, ve svém pokoji sám si posloužil a postavil zeď mezi svoji chuť a cudnost. Nechci ztratit tento svůj zvyk pro štědrost, již mi Vaše Výsost chce prokázati. A rozhodně budu raději spát oblečen, než bych dovolil, aby mě někdo svlékal."

"Dosti, dosti, pane doně Quijote," odpověděla vévodkyně; "co se mne týče, dám rozkaz, aby ani moucha nevstoupila do vašeho pokoje, natož služebná. Nejsem taková, abych mohla ublížit cudnosti pana dona Quijota, neboť, jak jsem seznala, jeho četným ctnostem vládne počestnost. Svlékejte se, Milosti, a oblékejte o samotě a po svém, kdykoliv si přejete; nikdo tomu nebude bránit a ve svém pokoji najdete nádobu nutnou pro toho, kdo spí v uzamčeném pokoji a nechce, by ho přirozená potřeba nutila odemknout. Ať žije sto tisíc let velká Dulcinea z Tobosa a ať se její jméno rozšíří po vší zemi, kdyžtě zasloužila lásku rytíře tak statečného a počestného, a ať milostivá nebesa vnuknou srdci Sancha Panzy, vladaře našeho, chuť skončit brzo své pokání, aby se svět zase potěšil krásou tak velké dámy." Na to odpověděl don Quijote: "Vaše Výsost promluvila, jak se na Výsost sluší, neboť v ústech šlechetných dam

nemá býti nic nešlechtného. Šťastnější a známější po světě bude Dulcinea, protože ji Vaše Vznešenost pochválila, než kdyby ji chválili nejvýmluvnější lidé světa."

"Dobře tedy, pane doně Quijote," odvětila vévodkyně, je čas povečeřet a vévoda asi už čeká. Pojd'me, Milosti, k večeři a lehnete si záhy, neboť cesta, již jste včera vykonal do Candaye, byla dlouhá a jistě způsobila trochu únavy."

"Necítím žádnou, paní," zněla odpověď dona Quijota, "neboť si troufám přísahat Vaší Excelenci, že jsem za celý život neseděl na koni klidnějším a rovnějšího kroku než Clavileño, a nevím, co mohlo přivést Malambruna, aby se zbavil tak lehkého a dobrého zvířete a spálil je bez okolků." „Je možno," odvětila vévodkyně, "že litoval, že ublížil Trojfaldivé a družkám i jiným lidem a že natropil zla jako čaroděj a kouzelník a že chtěl skoncovat se všemi nástroji svého povolání: proto spálil Clavileña jako nástroj hlavní, který ho nejvíce pokoušel, toulaje se po všech zemích; ale jeho popel, trofej

nápisu a statečnost velkého dona Quijota de la Mancha jsou věčné." Don Quijote znovu poděkoval vévodkyni a po večeři odešel sám do svého pokoje, nedovoluje nikomu, aby vešel mu posloužit: tak se bál příležitostí, jež by ho mohly svést či donutit porušit počestnou věrnost, již zachovával své paní Dulcinei, stále máje na paměti výbornost Amadisa, květu a zrcadla potulných rytířů. Zamkl za sebou dveře, odstrojil se za světla dvou svíček, a když si stahoval punčochy, (ó neštěstí, nehodné takové osoby!) uklouzly mu ne vzdechy, ani něco jiného, co by bylo k úhoně jeho slušných mravů, ale asi dva tucty ok na punčoše, že se podobala mříži v okně. Milý pán se neobyčejně zarmoutil a byl by dal unci stříbra, kdyby byl měl v pokoji klubko zeleného hedvábí: povídám zeleného, protože punčochy byly zelené.

Zde zvolal Benengeli a napsal: "Chudobo, chudobo, nevím, co pohnulo onoho velkého básníka cordovského, aby tě nazval ‚svatým darem, za nějž není vděku'. Ač jsem Maur, vím ze styků s křesťany, že svatost záleží v milosrdenství, pokoře, víře, poslušnosti a chudobě; ale přesto praví, že Bohu je velmi blížek ten, kdo je pouze chudý, ne ovšem onou chudobou, o níž praví jeden z jejich největších svatých: ‚Mějte všechny věci své, jako byste je neměli', neboť tu běží o chudobu duševní. Ale ty, chudobo pravá, o níž jedině mluvím, proč se obořuješ ráda na rytíře a šlechtice více než na jiné? Proč je nutíš záplatovat střevíce a nosit jeden knoflík kabátu hedvábný, druhý vlněný, třetí skleněný? Proč jejich límce musí být většinou vždy neškrobené a nesbírané?" Z tohoto je zjevno, že nosit škrobené a sbírané límce je dávnou módou. Pak pokračoval: "Ubohý je šlechtic, který, aby uchoval důstojenstvími špatně a tajně a dělá z páradca pokrytce, užívaje ho na ulici, ač nejedl nic, proč by musil čistit chrup. Ubohý je, pravím, kdo má citlivou čest a domnívá se, že na míli cesty poznají na něm spravovaný střevíc, propoceny klobouk, opotřebovaný plášť a hladový žaludek!"

Tohle vše se vrátilo na mysl donu Quijotovi, když mu pustila oka; ale utěšil se při pohledu na pár cestovních bot Sanchem mu zanechaných, jež si umínil nazítří obout. Nakonec ulehl zamyšlen a smu-ten, stejně proto, že mu scházal Sancho, jako pro nenapravitelnou zkázu punčoch, které by byl zašil třeba i jinobarevným hedvábím, což je z nejpatrnějších znamení bídy, jež může projevit šlechtic za své dlouhé nouze. Zhasil svíce; nemohl usnout horkem, vstal tedy a otevřel trochu mřížované okno do pěkné zahrady a otvíraje uslyšel a ucítil někoho chodit a mluvit v zahradě. Jal se pozorně naslouchat.

Hlasy pod ním zazněly mocněji, takže uslyšel tato slova: "Nenuť mne, Emerencie, do zpěvu, vždyť víš, že od chvíle, kdy onen cizinec vkročil do zámku a mé oči ho spatřily, neumím zpívat, leč pouze plakat. A spánek mé paní je spíše lehký než těžký a nechtěla bych za

všechny poklady světa, aby nás zde našla. I kdyby však spala dále bez procitnutí, nadarmo bych zpívala, spí-li pevně a neslyší-li mne ten nový Aeneas, jenž přišel do mého kraje, by mě poranil."

"Nedbej na to, milá Altisidoro," bylo odpověděno; "vévodkyně spí i všichni v tomto domě kromě pána tvého srdce, který probudil tvou duši; právě jsem uslyšela, jak otvírá mřížové okno svého pokoje, a bezpochyby je tedy vzhůru. Zpívej, ubožačko, tiše a něžně k harfě, a uslyší-li nás vévodkyně, vymluvíme se na horko."

"O to neběží, Emerencie," odpověděla Altisidora, "ale o to, aby můj zpěv neprozradil mé srdce a aby ti, kdo nevědí o mocné síle lásky, mě neměli za lehkomyšlnou a neslušnou dívku. Ale staň se cokoliv, lépe stud na líci než zranění v srdci."

Hned potom bylo slyšet něžný zvuk harfy. Don Quijote při jejím zvuku ustrnul, neboť si okamžitě vzpomněl na nesčetná podobná dobrodružství s okny, mřížemi, zahradami a hudbou, vyznáními lásky a mdlobami, jak o nich byl četl ve svých už zničených rytířských románech. Hned si pomyslel, že nějaká vévodkyně dívka se do něho zamilovala a že z počestnosti musí svoji touhu tajit; bál se, aby nepodleh, a rozhodl se v duchu, že se nedá; poroučeje se ze vši své mysli a vůle své paní Dulcinei z Tobosá rozhodl se vyslechnout hudbu, a aby naznačil, že poslouchá, napodobil kýchnutí, nad čímž se dívky nemálo zaradovaly, neboť si jiného nepřály, než aby je don Quijote slyšel.

Probravši a naladivši harfu Altisidora počala tuto romanci:

"Ach ty, jenž spíš na loži na holandských polštářích, v hlubokých snech trávíš noc od soumraku k svítání.

Nejstatnější z rytířů, co jich Mancha zrodila, ctnější, požehnanější nežli zlato Arábie!

Poslyš dívku tesknící, pěknou, ale nešťastnou,

která v světle tvých dvou svéc cítí planout duši svou.

Hledáš dobrodružství jen, nalézáš však cizí pláč, zraňuješ a odpíráš ránám, jež způsobils, lék.

Pověz, hochu statečný, - kéž ti Bůh sám požehná -, zdali v Libyi ses zrodil nebo v jacy výšinách?

Zda tě hadi kojili, zdali chůvou byly tvou drsné rokle pralesů nebo hrůzné strže hor?

Právem může Dulcinea mladá, zdravá, statečná chlubit se, že zkrotila tygra, dravce divého.

Za to slavnou stane se od Henares k Jaramě, od Taja k Manzanares, z Pisnergy k Arlanze.

Hned bych vyměnila s ní a nádvkem dala jí svoje šaty nejlepší, zlatou třásní zdobené.

Kéž bych náruč znala tvoji neb aspoň tvým nad ložem mohla hladit hlavu tvou vyčesávajíc ti vlas.

Žádám příliš, nehodná milosti tak významné:

nohy tvé bych laskala, spokojena málem jsouc.

O šat bych se starala

a střevíce ze zlata

a z damašku punčochy,

plášť holandský bych ti dala.

A co perel přejemných, každá jako oříšek; rovných by jim nebylo, za zázrak by platily.

Nehleď z skály Tarpejské, jak zde hynu v požáru, krutý manchský Nerone, nerozněcuj ho už víc!

Dítě, něžná dívka jsem, do patnácti chybí mi ještě devět měsíců: přísahám ti u své duše!

Nejsem křivá, nekulhám, zdravé ruce obé mám a mé vlasy liliové k zemi samé splývají.

Ústa trochu orlí mám, trochu vyhrnutý nos, ale zoubky z topasu. Krása má jde do nebes.

Posloucháš-li, slyšíš už, krásnějších že hlasů není, a co do mé postavy, menší je než prostřední.

Všechny moje půvaby kořistí jsou šípů tvých;

komornou jsem v domě tom, Altisidora - mé jméno.

Zde skončil zpěv poraněné Altisidory a počal údiv zbožňovaného dona Quijota, který k sobě s velkým povzdechem pravil: "Proč mám jen býti tak nešťastným rytířem, že není dívky, aby se do mne neza-milovala, jak na mne pohlédne! Cožpak má býti tak krátké štěstí nevyrovnatelné Dulciney z Tobosa, že ji nenechají samotnu těšiti se z nesrovnatelné stálosti mé? Čo na ní chcete, královny? Troč ji pronásledujete, císařovny? Proč na ni dotíráte, dívky čtrnáctileté a patnáctileté? Nechtě ji, dovolte ubohé, ať zvítězí, ať se těší a raduje z osudu, který jí Amor uchystal vzdávaje jí mé srdce a odevzdávaje jí mou duši. Pohleď, dave zamilovaných, že jenom pro Dulcineu jsem cukrový a pro všechny ostatní pouze kamenný; pro ni jsem medem, a pro vás pelyňkem. Pro mne jediná Dulcinea je krásná, rozumná, počestná, řádná a urozená, a ostatní jsou ošklivé, hloupé, lehké a špatného rodu. Příroda mě uvedla na svět, abych byl její a ničí jiný. Ať Altisidora pláče nebo zpívá, ať si zoufá dáma, pro niž mě ztloukli v zámku zakletého Maura! Já musím býti Dulcinein v každém případě, musím býti čistý, slušný a počestný přes všechny čarodějné moci světa."

Přitom rázně zavřel okno a sklíčen i smuten, jako by ho bylo potkalo velké neštěstí, ulehl na lože, kde ho zatím necháme, neboť nás volá velký Sancho Panza chtěje počít své slavné vladaření.

KAPITOLA XLV.

o tom, jak se velký Sancho Panza ujal ostrova a jak počal vládnout.

Ó věčný objeviteli protinožců, pochodni světa, oko nebeské, "milý poháněči ochlazovačů", Timbrie zde a jinde Foibe, zde střelče, jinde lékaři, otče Poezie, vynálezce Hudby, ty, jenž vždy vycházíš a nikdy nezapadáš, ač se nám zdá! K tobě mluvím, slunce, jehož pomocí člověk rodí člověka, tebe prosím, abys mi přálo a ozářilo temnotu mého rozumu, abych mohl líčiti bod za bodem vladaření velkého Sancha Panzy, neboť bez tebe se cítím slab, neschopen a zmaten!

Sancho tedy dojel se vším svým průvodem do osady asi o tisíci obyvatelích, jež byla z nejlepších, které vévoda měl. Řekli mu, že se ostrov jmenuje Barataria, buď že se osada Barataria jmenovala, nebo poněvadž se k vládě dostal lacino (Barato = laciný). Když dojeli k bránám města, jež byly zavřeny, vyšla správa městská, aby je uvítala, zvony zvonily a všichni obyvatelé projevovali společně radost; s velkou nádherou dovedli Sancha do hlavního kostela k poděkování Bohu a potom mu za směšných obřadů odevzdali klíče městské a uznali ho za trvalého vladaře ostrova Baratarie. Kroj, vous, tloušťka a malá postava nového vladaře udivovaly všecken lid, který neznal čertovo kopýtko věci, i ty, velmi četné, kteří je znali.

Nakonec jej vyvedli z kostela, přivedli k soudcovskému stolci, posadili jej naň a správce vévodův mu řekl: Je starým zvykem na tomto ostrově, pane vladaři, že ten, kdo se slavného toho místa ujímá, musí odpovědět na otázku, kterou mu položí a jež je trochu zapletená a nesnadná. Z odpovědi lid soudí na rozum svého nového vladaře a buď se z jeho příchodu těší nebo rmoutí." Za této řeči správcovy Sancho hleděl na četná velká písmena na protější zdi, a poněvadž neuměl číst, tázal se, co je to za malby na té stěně. Odpověď zněla: "Pane, zde je napsáno a zaznamenáno, kterého dne se Vaše Výsost ujala ostrova, totiž: Dnes, toho a toho dne a měsíce roku toho a toho, ujal se vlády na ostrově pan don Sancho Panza a ať jí po mnoho let užívá."

"Komupak říkají don Sancho Panza?" ptal se Sancho. "Vaší Výsosti," odvětil správce, "neboť na tento ostrov nevstou-

pil jiný Sancho než ten, který zde sedí v křesle."

"Ale vězte, bratře," řekl Sancho, "že já nejsem don a žádný z mého rodu nebyl. Říkají mi prostě Sancho Panza, Sancho se jmenoval můj otec, Sancho děd a všichni byli Panzové, bez donu a bez doň. Zdá se mi, že na tomhle ostrově musí být víc donu než oblázků. Ale dost! Jakože mě Bůh slyší, možná že budu-li čtyři dny vládnout, vyplením ty dony, vždyť je jich tolik, že musí trápit jako komáři. Dejte mi nyní tu svou otázku, pane správce, a já odpovím, jak nejlépe budu moci a ať se lidé rmoutí nebo nermoutí."

V tom okamžiku vstoupili do soudní síně dva muži, jeden oblečen jako sedlák, druhý jako krejčí, neboť měl nůžky v ruce, a krejčí pravil: "Pane vladaři, já a tento sedlák přicházíme před Vaši Milost z toho důvodu, že tento človíček přišel včera do mé dílny (neboť jsem, dovolíte-li, vyučeným krejčím, buď Pánubohu chvála), dal mi kus sukna do rukou a zeptal se: „Pane, stačilo by tohle sukno na kapuci?“ Já změřil sukno a řekl, že ano. On si asi myslil, jak si myslím já, a myslím správně, že mu chci ukrást kus sukna, neboť je lstivý a špatně smýšlí o krejčích; i pravil, abych se podíval, nestačí-li sukno na dvě kapuce. Uhodl jsem, co si myslí, a řekl jsem, že ano; a tu on, chlapík, když běží, o hanebný úmysl, kapuci stále přidával ajástale sliboval, až jsme se zastavili na kapucích pěti. A nyní si pro ně právě přišel, já mu je dávám, ale on mi nechce zaplatit od práce, naopak chce, abych mu buď zaplatil nebo vrátil sukno."

„Je to všecko pravda, bratře?“ otázal se Sancho. „Ano, pane,“ odpověděl muž, „ale dejte si, Milosti, ukázat těch pět kapuci, co mi ušil.“

„Ale ano,“ nato krejčí a vytáhnuv ihned ruku zpod pláště ukázal na ní pět kapuci navlečených na konečky prstů, řka: „Tadyje pět kapuci, které na mně tento človíček chce, a u Boha i mého svědomí, že mi ze sukna nezbylo nic; dám dílo prohlédnout znalci řemesla.“

Všichni přítomní se smáli množství kapuci a novému sporu. Sancho se trochu zamyslel, pak řekl: „Zdá se mi, že v tomhle sporu se nemá dlouho odkládat, ale spíše soudit zdravým rozumem; proto vynáším, že krejčí ztrácí plat za práci a sedlák sukno, a kapuce ať se rozdají uvězněným v žaláři a dost!“ Jestliže rozsudek o válku dobyt-kářově udivil okolostojící, tento vzbudil jejich smích; ale nakonec se stalo, co rozkázal vladař.

Před toho předstoupili dva starci; jeden z nich měl rákosovou hůl; muž bez hole řekl: „Pane, kdysi jsem půjčil tomuto člověku deset zlatých dukátů pro dobrou vůli a dobrý skutek a s podmínkou, že mi je vrátí, až jej o ně požádám. Uplynulo mnoho dní a já je nežádal,

abych ho tím neuvedl do větší nouze než ta, v níž byl v době půjčky. Ale protože se mi zdálo, že o placení nedbá, požádal jsem ho jednou, pak vícekrát, ale on nejen mi je nevrací, ale upíraje a tvrdí, že jsem mu nikdy deset zlatých dukátů nepůjčil, a pakliže přece ano, že mi je už vrátil. Nemám svědky ani na půjčku, ani na splacení, poněvadž mi nesplatil nic. Prosil bych, aby mu Vaše Milost dala přísahat, a bude-li přísahat, že mi je vrátil, odpouštím mu je zde i před tváří boží.“

„Co tomu říkáte, stařečku s holí?“ pravil Sancho. Starý odpověděl: „Přiznávám se, pane, že mi je půjčil, i skloňte, Milosti, svou hůl; a svěruje-li věc mé přísaze, odpřisáhnu, že jsem mu je vrátil a splatil skutečně a doopravdy.“ Vladař sklonil hůl a vtom stařec s holí podal svou hůl druhému starci, aby mu ji podržel za přísahy, jako by mu tuze překážela; pak vložil ruku na kříž soudcovské holi, řka, že opravdu mu bylo půjčeno těch deset na něm žádaných dukátů, ale že je vrátil z ruky do ruky a že je žalobce na něm žádá znovu, poněvadž si vrácení neuvědomil. Vida to velký vladař zeptal se věřitele, co praví na řeč odpůrcovu, a ten řekl, že pravděpodobně jeho dlužník mluví pravdu, neboť on ho má za poctivce a dobrého křesťana, a že sám musil zapomenout, jak a kdy mu bylo splaceno, a že napříště už na něm nebude žádat nic. Dlužník vzal si zase svou hůl a ukloniv se hlavou odcházel ze soudní síně.

Sancho vida, jak odchází, jako by se nechumelilo, a patře též na trpělivost žalobcovu, sklonil hlavu k hrudi a opřev ukazovák pravice o obočí a nos zamyslel se na chvíli; pak zvedl hlavu a rozkázal, aby mu zavolali zpět starce s holí, jenž odešel. Přivedli ho a Sancho vida jej pravil: „Dejte mi, dobrý muži, tu hůl; mám jí potřebí.“

„Velmi rád,“ odpověděl starý, „zde je, pane.“ A vložil mu ji do ruky. Sancho ji vzal a podávaje ji druhému starci řekl mu: „Běžte spánembohem, už vám bylo zapláceno.“ Jak to, pane?“ odvětil stařec; „cožpak tahle hůl stojí za deset zlatáků?“

„Stojí,“ řekl vladař, „a ne-li, jsem největší hlupák na světě. A teď uvidíme, mám-li vtipu, abych vládl celému království.“ Rozkázal, aby hned, u přítomnosti všech, byla hůl zlomena a otevřena. Učinili tak a uvnitř v holi našli deset zlatých dukátů.

Všichni byli udiveni a pokládali svého vladaře za nového Sala-mouna. Tázali se ho, z čeho poznal, že v oné rákosce je deset dukátů, a on odpověděl, že když viděl, jak před přísahou

stařec podává svou hůl žalobci pro chvíli přísahy a potom přísahá, že mu peníze vrátí skutečně a doopravdy, a jak svou hůl zase znovu od něho bere,

přišlo mu na mysl, že žalované peníze jsou uvnitř holi. Z toho prý je vidět, že ač mnozí vládci jsou hloupí, Bůh je řídí v jejich soudech. Že ostatně slyšel faráře své vsi vyprávět příběh podobný, že má tak dobrou paměť, že by nebylo druhé takové na celém ostrově, kdyby nezapomínal na vše, nač si chce vzpomenout.

Nakonec starci odešli, jeden v hanbě, druhý s penězi, a přítomní se divili dál a ten, co zapisoval výroky, skutky a jednání Sanchova, nemohl se rozhodnout, má-li jej mít za hlupáka nebo chytráka.

Po skončení této pře objevila se před soudem žena pevně držící člověka v šatu bohatého dobytkaře a křičící: "Spravedlnost, pane vladaři, spravedlnost, a nenajdu-li ji na zemi, půjdu si pro ni do nebes. Můj drahý pane vladaři, tento ničema mě přepadl v poli a užil mého těla, jako by to byl nevypraný hadr, a běda mně, uloupil mi, co jsem střežila víc než třicet let, bránil to před Maury i křesťany, domácími i cizinci. Zdali jsem byla proto tvrdá jako korkovník, bez porušení jako salamandr v ohni nebo vlna na trní, aby pak přišel takovýhle a bral mě do svých čistých rukou?"

"O to právě běží, má-li ten galán ruce čisté nebo ne!" pravil Sancho a obracuje se k muži vyzval ho, aby mluvil a odpověděl na obvinění té ženy. Ten, celý popleten, řekl: "Pánové, jsem ubohý obchodník s prasaty a dnes ráno jsem prodal zde, v místě, s odpuštěním, čtyři prasata, která mi vynesla pro daně a smlouvání o něco míň, než zač stála. Vraceje se domů, do vsi, potkal jsem cestou tuhle paničku a čert, který všechno nalíčí a zplichťí, způsobil, že jsme si spolu zažertovali. Zaplatil jsem jí dost, ale jí to nestačilo, popadla mě a do-vlekla až sem. Říká, že jsem jí učinil násilí, a lže, to přísahám, riebo odpřísáhnu. Taková je pravda, ale více ani zrno."

Tu se ho vladař otázel, zda má s sebou nějaké stříbrné peníze; on na to, že asi dvacet dukátů v záňadří, v koženém váčku. Sancho rozkázal, aby jej vytáhl a odevzdal na místě žalobkyni. On to učinil chvěje se. Žena jej přijala a s tisícem poklon všem a prosíc Boha za život a zdraví pana vladaře, který tak pečuje o nuzné sirotečky a panny, odcházela ze soudní síně, držíc měšec oběma rukama, ale dřív pohlédla dovnitř, jsou-li tam vskutku stříbrné. Sotva zmizela, řekl Sancho dobytkaři, kterému již tekly slzy a oči i srdce šly za váčkem: "Běžte, člověče, za tou ženskou a vezměte jí váček, i když se bude bránit, a vraťte se s ní sem!" Neřekl to hloupému ani hluchému, protože muž vyletěl jako blesk a běžel za rozkazem.

Všichni přítomní byli zvědaví na výsledek pře a brzo potom vrátili se muž i žena, vpeření do sebe více než poprvé: ona měla sukni zdvi-

ženu a váček v klíně a muž se pral, aby jí jej vzal, ale nebylo to možné, tak se žena bránila, povykujíc: "Spravedlnosti, Bože a světe! Pohled'te, Milosti, pane vladaři, na nestydatost a drzost toho ničemy, který mi před lidmi na veřejné ulici chtěl vzít váček, který jste mi rozkázal dát."

"A vzal vám jej?" ptal se vladař. "Kdepak vzal!" nato žena, "spíš se nechám zabít, než abych dala váček! Kdežpak na mne! To by na mne mušili jinší kocouři než tenhle šeredný ubožáček! Kleště a kladiva, palice a dláta mi jej z drápů nevyrvou, ba ani lví spáry! Spíš vypustím duši z těla!"

"To je pravda," řekl muž, „já se vzdávám a přiznávám se k porážce i vyznávám, že mi síly nestačí, abych jí jej vzal. Raději ji nechám."

Tu pravil vladař ženě: "Ukaž mi ten váček, ctnostná silačko!" Ona mu jej ihned podala a on jej vrátil muži, řka k mužatce, jež si hrála na znásilněnou: "Sestřičko, kdybyste byla tuhle sílu a statečnost, se kterou jste bránila měšec, ukázala, a třebaš jen zpoloviče, v obraně svého těla, síly Herkulovy by vám nemohly učiniti násilí. Sbohem a d'as vás vezmi a nezdržujte se mi na tomto ostrově ani na šest mil okolo pod trestem dvou set ran bičem. Táhněte, povídám, žvanilko, nestydo a podvodnice!" Žena se poděsila a odešla zahanbena a za-rnioucena a vladař řekl muži: "Běžte sbohem domů, človíčku, i s penězi a od nynějška, nechcete-li o ně přijít, hleďte, aby se vám už nechtělo s nikým žertovat!" Muž vykoktal své díky a odešel a přítomní znovu se obdivovali rozsudkům a výnosům nového vladaře. Vše to, v zaznamenání dějepiscově, bylo napsáno vévodovi, který čekal velmi toužebně.

Zůstavme zde milého Sancha, neboť velmi spěcháme k jeho pánovi, zneklidněnému hudbou Altisidořinou.

KAPITOLA XLVI.

o strašném úděsu zvonečkovém a kočičím, který zažil don Quijote za hovoru o vášni zamilované Altisidory.

Zanechali jsme velkého dona Quijota tonoucího v myšlenkách probuzených v něm hudbou zamilované slečny Altisidory. Ulehl s nimi, ale jako by to byly blechy, nenechaly ho ani okamžik spát, ani zdřímnout, a k nim se mísily i myšlenky na punčochy. Ale poněvadž čas je lehký a žádná překážka ho nezdržuje, ujížděl jako jezdec na hodinách a velmi rychle přišlo jitro. Vida to don Quijote opustil měkké peří a hbitě oblékl svůj šat barvy kamzicí a obul své cestovní boty, aby schoval své ohavné punčochy. Navrch přehodil šarlatový plášť a hlavu pokryl čepicí ze zeleného aksamitu, ozdobenou stříbrnými stuhami; přes ramena navlékl závěsník s dobrým svým a ostrým mečem, chopil se velkého růžence, který s sebou stále nosil, a velmi slavnostně a sebevědomě zamířil do síně, kde dleli vévoda s vévod-kyní již ustrojeni a jako by naň čekali.

Když šel jednou z chodeb, našel tam Altisidoru s druhou dívkou, její přítelkyní, any na něj čekaly; jakmile Altisidora spatřila dona Quijota, napodobila mdloby a její přítelkyně ji zachytila do klína a velmi hbitě se jí jala rozpínati život. Don Quijote, který na to patřil, řekl přistoupiv k nim: "Už vím, z čeho pocházejí tyto nehody." Já nevím," odpověděla přítelkyně, "protože Altisidora je nejzdravější dívka z tohoto domu, a pokud ji znám, nikdy jsem od ní neuslyšela vzdeghu. Zatraceni buďtež všichni potulní rytíři světa, jsou-li všichni nevděčníky! Běžte pryč, Milosti pane doně Quijote, neboť pokud zde budete, ubohé dítě se nevzpamatuje." Nato odvětil don Quijote: "Dejte mi, milostivá paní, doněsti dnes večer do mého pokoje loutnu! Potěším tuto ubohou dívku, jak budu nejlépe moci, neboť na počátku lásky bývá osvědčeným lékem rychlé zklamání." S tím odešel, aby věc nezpozorovali lidé. Byl pár kroků, když omdlelá Altisidora přicházejíc k sobě řekla k své družce: "Loutnu bude dobře mu přinést; don Quijote nás chce asi vyčastovat hudbou a ta nebude asi zlá, bude-li od něho." Potom odešly zpravit vévod-kyni o tom, co se děje, a o loutně, jíž si žádá don Quijote. Vévodkyně nadměru rozveselena umluvila s vévodou i svými komornými žertík

spíš směšný než škodlivý a velmi vesele se čekalo na noc, která se dostavila stejně rychle jako den strávený vévodou a vévodkyní v jadrném hovoru s donem Quijotem.

Toho dne poslala vévodkyně skutečně a vážně jedno z pážat (které bylo v lese hrálo osobu začarované Dulciney) k Tereze Pan-zové s listem od jejího manžela Sancha Panzy a s balíkem šatů, jež jí byl zanechal, aby je odeslala, a uložila mu, aby jí přinesl řádnou zprávu o všem, co se s ní děje.

Po tom všem, když přišla jedenáctá hodina noční, don Quijote našel v svém pokoji loutnu; naladil ji, otevřel okno a ucítil lidi v zahradě. Probrav struny loutny a zladiv ji znovu, jak nejlépe uměl, odplivl, odkašlal a hlasem sice chraptivým, ale dobře nasazeným zazpíval tuto romanci, složenou jím samým toho dne:

"Prudká lásky vášeň často rozum náš základů zbaví, prostředkem jí k tomu slouží bezstarostná zahálčivost.

Ale šití, pilná práce, stálé zaměstnání bývá lékem proti tomu jedu milostného soužení.

Jsou-li dívky zdrženlivé, toužící být manželkami, počestnost je jejich věnem, zároveň i jejich slávou.

Rytíři, již bloudí světem, i ti, co u dvora žijí, s rozpustilými se baví, z poctivých však ženy volí.

Známy jsou nám lásky ranní, hosté snadno probudí je; ale hned tu jejich západ, rozloučení-konec jejich.

Láska snadno roznícená, která zítřek nepřetrvá, v duši stopy nezanechá, ani obrazu hlubšího.

Na obraze obraz druhý není zvykem malovati, a kde jedna krása vládne, druhá kořen nezapustí.

Dulciney z Tobosa v hladké ploše ducha svého vidím obraz vmalovaný, který věky nesetrou.

Věrnost duší milujících vlastností je nejcennější, skrz ni Lásky divy činí, do své výše pozvedaje."

Když byl don Quijote na tomto místě svého zpěvu, jemuž naslouchali vévoda s vévodkyní, Altisidora i všichni zámečtí lidé, spustili náhle z ochozu přímo nad Oknem dona Quijota provaz, na němž bylo uvázáno víc než sto zvonečků, a za nimi vysypali velký pytel koček, které měly také uvázány kol krků menší zvonečky. Takový byl rámus zvonečků a mňoukání koček, že vévodové sami, ač vymyslili ten žert, byli překvapeni a odvážný don Quijote div neomdlel. Osud chtěl, aby dvě nebo tři kočky vnikly oknem pokoje a pobíhaly v něm tak, že se podobaly řádícímu zástupu d'áblů. Zhasily v pokoji hořící svíčky a hledaly, kudy by unikly. Potřásání provazem se zvonci nepřestávalo a většina obyvatelů zámku, nevědouce oč běží, čekala v napětí a údivu.

Don Quijote se zdvihl a uchopiv meč jal se bodat mříží, volaje hlasitě: "Vari, zlí čarodějové! Vari, kouzelnická luzo! Jsem don Quijote de la Mancha a proti mně nic nezmohou a nepořídí vaše zlobné úmysly." A obrací se po kočkách, které se honily pokojem, bodal po nich; utekly k mříži a tudý prchly až na jednu, jež, přivedena do úzkých ranami dona Quijota, vskočila mu do tváře a zařala se mu do nosu drápy i zuby, takže, don Quijote dal se z bolesti do křiku, jak jen mohl. Vévoda i vévodkyně, slyšíce to a vědouce, oč asi běží, velmi ry-

chle přiběhli do jeho pokoje a otevřevše hlavním klíčem spatřili ubohého rytíře namáhat se ze všech sil strhnout kočku z obličej. Vstoupili se světlem a uviděli nerovný boj. Vévoda se měl ku pomoci, ale don Quijote křičel: "Nechtě mi jej! Zůstavte mne samotná proti tomu ďáblu, tomu čaroději, tomu kouzelníku! Já jej naučím, kdo je don Quijote de la Mancha." Ale kočka se nestarala o hrozby, prskala a škrábala. Konečně mu ji vévoda odtrhl a vyhodil mříží. Don Quijote zůstal s podrápanou tváří a pohmožděným nosem, ale přesto velmi rozhněván, že ho nenechali dokončit bitvu, již započal s tím ničemným čarodějem.

Dali přinést třezalkového oleje a sama Altisidora mu obvázála sněžnými rukama všechna zraněná místa a přitom mu tiše řekla: "Všechna tato neštěstí tě pronásledují, zatvrzelý rytíři, za hřích tvé krutosti a tvrdohlavosti. A dejž Bůh, aby tvůj zbrojnoš Sancho zapomněl se bičovat, aby nikdy nevyšla ze zakletí ta tvoje milovaná Dul-cinea, aby ses s ní nepotěšil, ani s ní nevešel v manželské lože, alespoň pokud budu živa já, jež tě zbožňuji." Na to vše don Quijote neodpověděl slovem, ale hluboce vzdychl; pak se natáhl na postel, děkuje vévodům za pomoc, ne snad že by byl měl strach z té kočičí, čarodějně a zvonivé luzy, ale poněvadž si byl vědom, že mu přišli pomoci s dobrým úmyslem.

Vévodové jej nechali odpočívat a odešli, rozmrzeni špatným koncem žertu; neboť si nepomyslili, že to dobrodružství přijde donu Quijotovi tak draze: stálo ho pět dní pobytu v pokoji a na loži, kdež se mu přihodilo jiné dobrodružství, chutnější než předešlé. Ale dějepisec jeho nechce je vypravovat hned, ale běží za Sanchem Panzou, který si vedl velmi dbale a vtipně ve svém vladařství.

KAPITOLA XLVII.,

kde je pokračováno o tom, jak si vedl Sancho Panza ve svém vladaření.

Vypravuje historie, že ze soudní síně odvedli Sancha Panzu do skvostného paláce, kde ve velké síni bylo prostřeno ke královské a čisté hostině. Jakmile Sancho vstoupil, zazněla hudba a čtyři pá-žata nabídli mu vody na ruce, což Sancho velmi vážně přijal. Hudba ztichla, Sancho si sedl v čelo stolu, neboť jiného křesla a jiného příboru tu nebylo. Vedle něho se postavil člověk, z něhož se později vyklubal lékař, s hůlkou z velrybí kostice v ruce.

Zvedli nádherný a bílý ubrus, jímž bylo přikryto ovoce a mnoho talířů různých jídel. Člověk, který se zdál studentem, pomodlil se požeňání a páže přivázalo Sanchovi ubrousek s obrubou. Jiný, který konal službu prvního číšníka, posunul mísu s ovocem. Ale sotva si vladař ukousl, muž s hůlkou se jí dotkl mísy a ihned s neobyčejnou rychlostí byla odnesena. Ale číšník mu přinesl jinou, s dalším jídlem. Sancho se ho chystal okusit, ale dřív než se k němu dostal a je okusil, už se ho dotkla hůlka a páže je odklidilo stejně rychle jako ovoce. Sancho se nad tím pozastavil a hledě na všechny ptal se, má-li se snad při onom jídle jíst jako při kejklířském představení.

"Nemá se jísti jinak, pane vladaři," odpověděl člověk s hůlkou, "než jak je zvykem a obyčejem na jiných ostrovech, kde jsou vladaři. Já jsem, pane, lékař a jsem na tomto ostrově vydržován, abych léčil jeho vladaře, i pečuji o jejich zdraví víc než o vlastní, studuje dnem i nocí a zkoumaje založení vladařovo, abych jej uzdravil v případě nemoci. A především bdím nad jeho obědy a večeřemi, nechávaje ho jísti to, co se mi zdá mu svědčit, a bera mu, o čem myslím, že škodí a kazí žaludek. Proto jsem rozkázal odnésti ovoce, neboť je příliš vlhké, a stejně i mísu s dalším jídlem, neboť bylo příliš teplé a obsahovalo mnoho koření, po němž roste žízeň; ten pak, kdo příliš pije, ničí a stravuje kapalnou podstatu těla, na níž závisí život."

„Je-li tomu tak, tahle mísa pečených koroptví, které jsou, jak vidím, dobře připraveny, mi nijak neuškodí.“ Nato lékař: „Z těch nepojí pan vladař, pokud budu živ!“ Jak to?“ řekl Sancho. Lékař odpověděl: „Poněvadž náš učitel Hippokrates, polární hvězda a světlo Me-

dicíny, dí v jednom svém aforismu: *Omnis saturatio malá, perdricis autem pessima*, to jest: Každé přesycení je zlé, ale koroptví nejhorší.“

„Má-li se to tak,“ pravil Sancho, „podívejte se, pane doktore, které z jídel na tomto stole mi nejvíc poslouží a nejméně uškodí, dejte mi z něho a nešťouchejte mi do něho hůlkou! Neboť, u života vladařova, kterého mi Bůh popřej, umírám hladem a brát mi jídlo, i když se to panu doktorovi nelíbí a ať říká cokoli, znamená mi spíš života ukracovat než přidávat,“

„Máte pravdu, Milosti pane vladaři,“ nato lékař, „a tudíž se mi zdá, že Vaše Milost nesmí jísti z tamhleté králičí sekané, neboť to je nebezpečné jídlo. Z této telecí by se mohlo okusiti, kdyby nebyla pečená a s omáčkou; v tomto stavu však ne!“ I řekl Sancho: „Tamhleť mísa trochu dál, co se z ní kouří, bude asi olla podrida, a protože v té jsou smíchány vždy věci nejrůznější, jistě v ní najdu něco, co mi zachutná i prospěje.“

„Absit,“ pravil lékař, „vzdal se nás, špatná myšlenko! Není na světě věci horšího druhu než olla podrida. Olly podridy jsou dobré pro kanovníky, školské rektory nebo pro sedláky na svatbě, ale pryč s nimi ze stolů vladařských, kam patří jen všecko nejlepší a jemné. Je to proto, že všude a kýmkoliv jsou nejvíce ceněny léky prosté a ne složité, neboť v prostých nemůže býti omylu, ale v složitých ano pro množství věcí, z nichž jsou složeny. Co podle mého názoru by měl nyní pan vladař pojísti, aby si zachoval a upevnil zdraví, je sto oplatků a pár jemných řízků z kdoule, které ustálí žaludek a pomohou trávení.“

Sancho slyše to opřel se o lenoch křesla, změřil si několikrát lékaře a vážným hlasem se ho zeptal, jak se jmenuje a kde studoval. Ten odpověděl: Jmenuji se, pane vladaři, doktor Petr Škrobenec z Aguera a pocházím z osady Tirteafuera (slovní hříčka; T. znamená: klid' se odtud) mezi Caracuelem a Almodóvarem del Campo, trochu napravo, a mám hodnost doktora univerzity v Osuně.“ Na to Sancho, celý vzteklý, odpověděl: „Tak, pane doktore Petře Škrobenče z Aguera, které čert vezmi, rodáku z Tirteafuera, napravo, když jdeme z Caracuela do Almodóvaru, v Osuně vyštudovaný, klid' se odtud, sic vezmu hůl, jakože slunce svítí, a vymlátím, počínaje vámi, všechny doktory z ostrova, nebo aspoň ty, o kterých poznám, že jsou hlupáci. Protože doktorům moudrým, zkušeným a rozumným se pokloním a budu je ctít za lidi boží. Ale opakuji, ať zmizí Petr Škrobenec, nebo chytну křeslo, na kterém sedím, a dám mu s ním do hlavy; a až se mne zeptají u dvora, omluvím se, že jsem posloužil Bohu a zabil špatného lékaře a veřejného kata. A teď mi dejte

najíst, nebo si nechte vladařství, protože úřad, v kterém se člověk nenají, nestojí za zlost.“

Lékař se poděsil vida hněv vladařův a chtěl se uklidit ze síně, když vtom zazněla poštovská trubka na ulici a vrchní číšník přistoupiv k oknu vrátil se, řka: „Přichází kurýr od pana vévody, nese jistě nějakou důležitou zprávu.“ Kurýr vstoupil zpocen a unaven a vytáhnuv ze záhadří složený list vložil jej do rukou vladařových. Sancho jej odevzdal správci a rozkázal mu přečíst adresu, jež zněla: Donu San-chu Panzovi, vladaři ostrova Baratarie, do jeho vlastních nebo tajemníkových rukou. Sancho se nato zeptal: „Kdo je tu mým tajemníkem?“ Jeden z přítomných odpověděl: Já, pane, neboť umím číst a psát a jsem Biskajec.“

"To ovšem," řekl Sancho, "byste mohl být tajemníkem třeba sama císaře. Otevřte list a podívejte se, co v něm stojí!" Novopečený tajemník poslechl a seznámiv se s dopisem pravil, že běží o věc soukromou. Sancho rozkázal, aby byla síň vyprázdněna a aby zůstali jen správce a vrchní číšník; ostatní, i lékař, odešli. Potom tajemník přečetl tento dopis:

"Došlo mého sluchu, pane d'one Sancho Panzo, že nepřátelé moji a tohoto ostrova chtějí naň jedné noci podniknouti zuřivý útok. Je třeba bdít a míti se na pozoru, aby vás nepřekvapili. Také jsem se dozvěděl skrze bezpečné zvědy, že do osady přijdou čtyři přestrojenci, aby vás zavraždili, neboť se bojí vaší bystrosti. Otevřte dobře oči a všimněte si, kdo s vámi přichází mluvit, a nejezte, co vám nabídnou. Budu se snažiti vám pomoci, dostanete-li se do nesnází, a veďte si ve všem, jak očekávám od vašeho rozumu. Psáno zde, 16. srpna, o čtvrté ranní. Váš přítel vévoda." f

Sancho byl ohromen i ostatní se tak tvářili; Sancho se obrátil k správci: "Čeho je potřebí nejdřív, a to hned, je vsadit do vězení doktora Škrobence. Neboť má-li mě někdo zabít, je to on, a to smrtí bídnou a nejhorší, totiž hladem."

"Také," řekl vrchní číšník, "myslím, aby Vaše Milost nejedla z toho, co je na stole, protože to nabí-dlyjeptišky, ajak se říká, za křížem se skrývá čert."

"Neříkám, že ně," odpověděl Sancho, "a teď mi dejte kus chleba a čtyři libry hroznů, protože do těch se jed nedostane. Opravdu, bez jídla nevydržím, a máme-li být hotovi k bojům, které nám hrozí, musíme být řádně krmeni, protože žaludek nosí srdce, a ne srdce žaludek. Vy, tajemníku, odpovězte vévodovi, mému pánu, že se stane vše, co poroučí ajak to poroučí, bez chyby. Napište, že líbám ruce své paní vévod-kyni a že ji prosím, aby nezapomněla poslat můj list a balík mé ženě Tereze Panzové, že mi tím prokáže velkou milost a já se vynasnažím

sloužit jí, pokud mi síly stačí. A k tomu můžete připojit, že líbám i ruku svému pánu donu Quijotovi de la Mancha, aby viděl, že nejsem nevďěčník. Vy konečně, jakožto dobrý tajemník a dobrý Biskajec, můžete přidat, co si přejete a co je nejspíše vhod. A teď pryč s těmihle ubrusy a dejte mi jíst a já si poradím se všemi špehouny, vrahy a čarodějníky, co jich proti mně i ostrovu přijde."

Vtom vstoupil panoš a řekl: „Je tu jakýsi žadatel z vesnice a chce mluvit s Vaší Milostí o věci prý velmi důležité."

"To je divné," řekl Sancho, "s těmihle žadateli. Je možné, aby byli tak hloupi, že nevidí, že nemají chodit se svými žádostmi v podobnou chvíli? Cožpak my vladaři a soudcové nejsme lidmi z masa a krve a nepotřebujeme mít klid, pokud nutnost žádá, či chtějí snad, abychom byli z mramoru? Bůh ví a namouduši, že potrvá-li má vláda (ale ona ne, jak se mi podobá) , dám položit na lavici nejednoho žadatele. Teď řekněte tomu člověku, ať vejde! Ale všimněte si dřív, není-li to jeden ze špehounů nebo můj vrah!"

"Nikoliv, pane," odpovědělo páže, "je to nějaký blbeček, a ať mě mají za hloupého, není-li dobrý jako chléb."

"Zbytečné obavy," pravil správce, "vždyť tu jsme všichni."

"Bylo by možno," zeptal se Sancho číšníka, "abych teď, když tu není doktor Petr Škrobenc, snědl něco důkladného a podstatného, a třebas i kousek chleba s cibulí?"

"Večer u večere si, Milosti, nahradíte, co chybělo u oběda, a budete spokojen a odškodněn," řekl číšník. "Dej Bůh!" odpověděl Sancho.

Vtom vešel sedlák slušného vzezření a na sto honů bylo vidět, že je poctivý a dobromyslný. První, co řekl, bylo: "Kdo je ten pan vladař?"

"Kdo jiný," nato tajemník, "než kdo sedí v křesle?"

"Pokorně se mu tedy klaním," pravil sedlák. A pokleknuv žádal o ruku k políbení. Sancho odepřel a rozkázal mu zvednout se a pronést přání. Sedlák vstal a řekl: Já jsem, pane, sedlák a pocházím z Miguelturry, osady na dvě míle od Ciudad real."

"Začíná to už zas jako s Tirteafu-erou," pravil Sancho; "mluvte, bratře! Mohu vám říci, že znám docela dobře Miguelturru a že není odtamtud daleko do naší vsi." Je to tak, pane," pokračoval sedlák, „já jsem z milosrdenství božího že-nat v klidu a pokoji podle svaté církve římsko-katolické. Mám dva syny studenty, mladší bude už bakalářem, starší licenciátem. Jsem vdovcem, neboť žena mi umřela, či spíš mi ji zabil špatný lékař, který jí dál projímadlo, když byla těhotná: kdyby Bůh byl dovolil, aby dítě přišlo na svět a bylo chlapec, dal bych ho vystudovat doktorem, aby nezáviděl bratřím, bakaláři a licenciátovi."

"To tedy," povídal Sancho, "kdyby vaše žena nebyla umřela, nebo kdyby ji byli nezabili, ne-
byl byste teď vdovcem."

"Ne, pane, právě že ne," odpověděl sedlák. "To jsme něco zvěděli," nato Sancho; "ale dál, bratře, teď je spíš čas ke spaní než k jednání."

"Tak tedy," pokračoval sedlák, "můj syn, co má být bakalářem, se zamiloval v naší vesnici do děvčete, Clary Perleriny, dcery Ondřeje Perlerina, velmi bohatého sedláka. A to jméno Perlerino není rodné, ale nesou je, poněvadž všichni z toho rodu mají dnu (perlático = nemocný dnu), ale místo Perláticos jim říkají trochu lépe Perle-rinos. Mám-li říci pravdu, děvče je jako perla z východu a z pravé strany je jako polní květ; z levé tak ne, protože jí chybí oko, po neštovicích. A ač má i v tváři mnoho velkých důlků, ti, co jsou do ní zamilováni, říkají, že to nejsou důlky, ale hroby pro duše jejích milenců. Je tak čistotná, že aby si nezamazala obličej, nosí nos, jak se říká, vyhrnutý, že se zdá, jako by jí z tváře utíkal; ale přitom je tuze hezká, protože má velká ústa, a kdyby jí v nich nechybělo deset nebo dvanáct zubů a stoliček, mohla by přijít mezi nejhezčí a ještě vyniknout. O rtech ani nemluví, protože jsou tak jemné a něžné, že kdyby se mohly hoblovat, byla by z nich hoblovaček hromada; ale protože mají jinou barvu, než mají rty obyčejně, jsou jako zázračné, neboť jsou pruhovány modře, zeleně a fialově. Odpusťte mi, pane vladaři, že tak podrobně popisuji tu, která se nakonec má stát mou dcerou. Mám ji rád a líbí se mi."

"Popisujte si, co chcete," řekl Sancho, "neboť já si popisy libuji, a kdybych byl obědval, nebylo by pro mne lepšího zákusku než vaše podobizna."

"Tím mohu posloužit," odpověděl sedlák, "dostaneme se k němu, nejsme-li u něho ještě. Povídám, pane, že kdyby sd' mohla vypovědět její krása a urostlost, bylo by to k podivení. Ale není to možno, protože je pokřivlá a sražená a má kolena u nosu a při tom všem je vidět, že kdyby se mohla narovnat, vrážela by hlavou do stropu. A už by byla podala ruku k

zasnoubení mému bakaláři, ale nemůže ji natáhnout, protože ji má zkroucenou, ale přec jen pěknou a dobře rostlou, s dlouhými a žlábkovanými nehty."

"To je pěkné," řekl Sancho, "a dejte pozor, bratře, už jste ji vymaloval od hlavy k patě. A co si teď přejete? Rovnou k věci bez dlouhých okolků, zdržování a rozkladů!"

"Chtěl bych, pane," odpověděl sedlák, "aby mi Vaše Milost laskavě dala doporučující list pro otce dívčina s žádostí, aby se konaly ty svatby, poněvadž si jsme rovni v statech pozemských i v darech přirozených. Protože, abych řekl pravdu, pane vladaři, můj syn je posedlý a není dne, aby ho třikrát nebo čtyřikrát netýrali zlí duchové. Jed-

nou spadl do ohně a od té doby má obličej vrásčitý jako pergamen a oči trochu uslzené a vlhké. Ale povahu má andělskou, a kdyby sám do sebe nebušil a netloukl pěstmi, byl by učiněný blahoslavený."

"Chcete ještě něco, člověče?" zeptal se Sancho. "Chtěl bych," řekl sedlák, "ale bojím se to říci; ale co, konečně, ať to ve mně neplesniví. Rád bych tedy, milostivý pane, abyste mi dal tři sta nebo šest set dukátů jako příspěvek na věno mého bakaláře, chci říci příspěvek na založení domácnosti, protože, konečně, mají žítí sami pro sebe, ne-odkázáni na vrtochy obou otců."

"Více nechcete už nic?" pravil Sancho, "řekněte jen, bez bázně a strachu!"

"Už docela nic," nato sedlák.

Sotva to řekl, Sancho vyskočil, popadl křeslo, na kterém seděl, a zvolal: "Sprost'áku venkovský a protivný, nezmizíte-li ihned z mé přítomnosti, vsadím se, že vám tím křeslem rozbiji a rozmlátím hlavu! Kurví synu, cos popisoval sama čerta, v tuhle dobu na mne jdeš o šest set dukátů? Kde je mám vzít, smrade? A nač bych ti je dával, i kdybych je měl, lumpe a hlupáku? Co je mi do Miguelturry a do všech Perlerinů? Táhni, povídám, sic při životě vévody, svého pána, udělám, co jsem řekl! Tyjsi z Miguelturry, ale z pekla tě sem, darebáku, poslali mě pokoušet. Řekni mi, lotře, ještě nevládnou den a půl, a už chceš, abych měl šest set dukátů?" Číšník dal znamení sedlákovi, aby se vzdálil, a ten poslechl s hlavou sklopenou, a jak se zdálo, boje se, aby vladař nesplnil svou hrozbu: uměť' ničema velmi dobře svou úlohu.

Nechme však Sancha ve zlosti a mír buď okolo něho, vraťme se pak k donu Quijotovi, jehož jsme opustili s obvázaným obličejem, an si léčí kočičí rány, z nichž se neuzdravil po osm dní. Jednoho z těch dnů se mu přihodilo, co Cide Hamete miní vypravovat přesně a pravdivě, jako vůbec věci této historie, i když jsou sebenepatrnější.

KAPITOLA XLVIII.

o tom, co potkalo dona Quijota s paní Rodríguezovou, dueňou vévodkyni, a o jiných příhodách hodných zapsání a věčné paměti.

Nesmírně mrzut a smuten byl zraněný don Quijote, s obličejem zavázaným a poznamenaným, ne rukou boží, ale drápy kočičími - neštěstí to, jež s sebou přináší potulné rytířství. Po šest dní nevyšel mezi lidi a jedné z těch nocí, bdě v myšlenkách na svá neštěstí a na to, jak ho Altisidora pronásleduje, uslyšel, že někdo klíčem otvírá dveře jeho pokoje; pomyslně si, že zamilovaná dívka přichází překvapit jeho počestnost a přimět ho k zradě věrnosti, již měl zachovat Dulcinei z Tobosa. "Ne," řekl přesvědčen o své domněnce a hlasem slyšitelným,

"největší krása světa nedokáže, abych přestal zbožňovati tu, již jsem vryl a vtiskl do hloubi svého srdce a nejskrytějšího svého nitra, ať už jsi, paní moje, změněna v selku páchnoucí cibulí, ať v nymfu zlatého Taja, předoucí látky zlaté a hedvábné, a ať tě střeží Merlín nebo Montesínos kdekoliv. Neboť, buď si kdekoliv, jsi má i já zůstanu tvůj, ať jsem kdekoliv."

Tato slova dokončil a dveře se právě otevřely. Postavil se na postel, zabalen od hlavy k patě do žluté příkrývky, noční čepičku na hlavě, tvář a kníry obvázány: tvář pro poranění, kníry, aby se nerozcuchaly a neklesly. Takto vystrojen podobal se nejpodivnějšímu strašidlu, jaké si lze představit. Oči upřel na dveře, ale ač očekával, že se v nich objeví pokorná a pokořená Altisidora, spatřil vstoupit velmi ctihodnou dueňu, v bílém, vroubeném, dlouhém šatu, jenž ji jako plášť halil od hlavy k patě. V prstech levé ruky držela půl rozžaté svíčky a pravou si stínila, aby jí světlo nebilo do očí, krytých obrovskými brýlemi. Kráčela tiše našlapujíc a lehce. Don Quijote se na ni podíval ze své vyhlídky, a když viděl její úbor a uvědomil si její mlčení, myslil si, že to nějaká čarodějka nebo kouzelnice mu v tom ústroji přichází ublížit, a počal se spěšně křížovat.

Vidění se blížilo, a když bylo v polovici pokoje, zvedlo oči a vidělo spěch, s jakým se don Quijote znamená křížem: a jestliže on se bál postavy její, ona se poděsila jeho. Vidouc ho tak dlouhého a žlutého, v plachtě a obvazech, které ho znetvořovaly, vykřikla: Ježíši, copak to je?" Leknutím jí vypadla svíčka z rukou; potmě se obrátila

na útěk, ale strachem se zapletla do sukní a udeřila sebou o zem. Don Quijote poděšen jal se mluvit: "Zaklínám tě, zjevení či co jsi, abys mi řeklo, kdo jsi a co ode mne chceš. Jsi-li trpící duše, pověz mi, a já pro tebe učiním vše, co budu moci, neboť jsem katolický křesťan a rád prokazuji služby všem; proto jsem se i stal členem potulného rytířstva, jehož povinnosti se vztahují i na duše v očištění." Omráčená dueňa slyšíc se zaklínat usoudila podle svého strachu; na strach dona Quijota a odpověděla mu hlasem zkormouceným a tichým: "Pane doně Quijote, jste-li jím skutečně, nejsem strašidlo, ani přízrak, ani duše z očištěnce, jak si Vaše Milost asi myslila, ale paní Rodríguezová, čestná dueňa paní vévodkyně, a přicházím za Vaší Milostí v potřebě, jaké Vaše Milost obyčejně odpomáhá."

"Řekněte mi, paní Rodríguezová," řekl don Quijote, "nepřicházíte snad dělati prostřednicí? Vězte v tom případě, že nejsem pro nikoho, dík nevy-rovnatelné kráse mé paní Dulciney z Tobosa. Pravím zkrátka, paní i Rodríguezová, že jestliže se uvarujete všech milostných nabídek a necháte je stranou, můžete si znovu rozsvítiti svíčku a vrátiti se a pojednáme o všem, co vám bude libo, krom, jak pravím, všech svůdnických předhůzek." Já a dělat někomu posla, milý pane?" odpověděla dueňa; "špatně mě znáte, Milosti. Ještě nejsem tak stará, abych si začínala s takovým dětinstvím, neboť, chvála Bohu, duše mi ještě drží v těle a všechny mé zuby a stoličky v ústech, až na pár, o které jsem přišla v horečkách, zde, v Aragoně, tak častých. Ale počkejte, Milosti, trochu! Půjdu si rozsvítit svíčku a vrátím se hned svěřit vám své starosti jakožto lékaři všech bolestí na světě."

A nečekajíc na odpověď vyšla z pokoje, kde zůstal don Quijote uklidněn, zamyšlen a čekaje. Ale hned ho napadlo tisíc myšlenek o tom novém dobrodružství a zdálo se mu, že špatně učinil a hůře i ještě uvážil, vydal-li se takto v nebezpečí, že poruší věrnost slíbenou své dámě; říkal si: "Kdoví zda d'ábel, který je chytrý a obratný, nebude mě nyní chtít oklamati dueňou, nedovedl-li toho císařovnamí, královnami, vévodkyněmi, markýzami a hraběnkami? Slyšel jsem mnohokrát a od lidí rozumných, že může-li, nastrčí nám raději ohavu než krasavici. Kdoví zda tato samota, příležitost a ticho neprobudí mé spící touhy a nezpůsobí, že na sklonku let padne ten, jenž nikdy neklopýtá? V podobných případech je lépe uprchnouti než

sváděti bitvy. Ale já asi nejsem při zdravém rozumu, myslím-li si a vy-slovuji-li podobné nesmysly. Vždyť není možno, aby taková dueña v bílém šátku, široká a brýlatá, mohla probudití smyslnou choutku třeba i v hrudi nejzkaženější? Cožpak je snad vůbec na světě dueña

s pěkným tělem? Je snad vůbec na světě dueña, jež by nebyla drzá, vrásčitá a kroutilka? Pryč s tebou proto, chásko dueň, neužitečná k lidské rozkoši! Ó, jak měla pravdu ona paní, o které se vypráví, že měla dvě vycpané dueni s brýlemi i poduškami v čele svého výstupku, jako by pracovaly, a ty figury jí stejně sloužily k zachování přísnosti síně její jako dueni skutečné."

Přitom vstal z postele, aby zavřel dveře a zamezil paní Rodrigue-zové vstup. Ale když již zavíral, vrátila se paní Rodriguézová s rozžatou svíčkou a spatřivši dona Quijota zblízka, zahaleného v příkrývku, s obvazy a noční čepicí, poděsila se znovu a ustoupivši o dva, kroky řekla: Jsem bezpečna, pane rytíři? Nepokládám za znamení velké počestnosti, že jste vstal z postele." „Já mám podobnou otázku, paní," odpověděl don Quijote; "ptám se tedy, jsem-li v bezpečí, že nebudu napaden a znásilněn?"

"Od koho, pane rytíři, a koho se to ptáte po tom bezpečí?" odvětila dueña. "Od vás a vás se ptám," nato don Quijote, "protože ani já nejsem z mramoru, ani vy z bronzu, ani není deset ráno, ale půlnoc a ještě něco, myslím, a jsme v pokoji osamělejším a tajnějším, než byla jeskyně, kde zrádný a smělý Aeneas miloval krásnou a soucitnou Didonu. Ale podejte mi ruku, paní, a já nechci další záruky krom své vlastní zdrženlivosti a počestnosti árté, již mi poskytuje váš úctyhodný šat." Přitom políbil svou pravici a uchopil její, již mu podala s toužebnými ceremoniemi. Zde Cide Hamete v závorce praví, že by při Mahomedovi dal lepší ze svých dvou pláštů za to, kdyby viděl, jak ti dva jdou ruku v ruce od dveří k posteli. "

Konečně don Quijote vlezl do postele a paní Rodriguézová si sedla do křesla, stranou postele, nechávajíc si brýle i držíc dále svíčku. Don Quijote se skrčil a celý zakryl, nechávaje volný jen obličej. Když se oba uhníždili, don Quijote přerušil mlčení: "Nyní, paní Rodriguézová, si můžete uleviti a vylíti vše, co máte v svém starostlivém srdci a ztrápeném nitru. Budu naslouchati cudným sluchem a pomohu vám soucitně."

"Doufám," odpověděla dueña, "neboť od osoby tak ušlechtilé a milé, jako je Vaše Milost, nebylo lze očekávat jinou než tuto křesťanskou odpověď. Je tomu tedy tak, pane doně Quijote, že ač mě vidíte sedět v tomto křesle, uprostřed království aragonského a v šatu dueni zubožené a opovrhované, jsem přece z Ovidia v Asturii a z rodu spřízněného s nejlepšími v kraji. Ale můj zlý osud a nedbalost mých rodičů, kteří předčasně zchudli, aniž věděli jak, mě zanesly ke dvoru, do Madridu, kde mi rodiče, aby měli pokoj a zamezili horší, našli službu u vznešené dámy; a vezte, Milosti, že v paličkování

a bílé práci žádná se mi po celý život nemohla postavit. Rodiče mě nechali ve službě a vrátili se domů a odtamtud brzo odešli, asi do nebe, neboť byli dobrými katolickými křesťany. Osířela jsem a zůstala jsem odkázána na bídny plat a skrovné dary, jichž se takovým služebným v paláci dostává. A v tu dobu, aniž jsem se o to přičinila, zamiloval se do mne podkoní z toho domu, už v letech, vousatý a statný, a krom toho rytířský jako král, neboť byl z hor. Nemilovali jsme se tak tajně, aby se toho nedozvěděla má paní a ta k zamezení řeči a klepů nás v klidu a pokoji sezdala podle naší svaté matky katolické církve římské; z toho manželství se narodila dceruška, která měla znovu zabít mé štěstí, měla-li jsem jaké. Nezemřel jsem sic při porodu, neboť byl včas a zdařil se, ale brzo potom zemřel můj manžel

z jakéhos leknutí: kdybych nyní měla kdy vám o tom povědět, vím, že byste se, Milosti, podivil."

Přítom počala něžně stkáti pravíc: "Odpusťte mi, Milosti pane doně Quijote! Nemohu si pomoci, ale jakmile si vzpomenu na nešťastného svého muže, derou se mi slzy do očí. Ví Bůh, jak důstojně zvedal mou paní na plece mocného mezka černého jako smola! Tenkrát totiž nebyly zvykem kočáry a nosítka jako prý dnes a dámy jezdily za svými podkoními. Tohle vám však aspoň musím povědět, aby byla patrná zdvořilost a přesnost mého dobrého manžela: když vjel do ulice Svatojakubské v Madridu, která je trochu úzká, vyjížděl z ní právě dvorní sudí a před ním dva strážníci, ajakmile jej můj dobrý podkoní spatřil, obrátil mezka, dávaje najevo, že se vrátí s ním. Moje paní, která seděla na mezku za ním, mu pošeptala: „Co děláte, nešťastníku, což nevidíte, že jedu tímto směrem?“ Sudí, zdvořilý, zadržel otěži koně, řka: „Jeďte dále, pane, svým směrem, neboť jsem to já, jenž je povinen doprovodit paní doňu Casildu (tak se jmenovala má paní)“. Můj manžel nicméně ještě usiloval, s čepicí v ruce, o to, vyprovodit sudího. Vidouc to má paní, plna zlosti a hněvu, vytáhla z pouzdra tlustý špendlík nebo myslím sídlo a vrazila mu jej do kyč-lí, až můj manžel vykřikl a nahnul se tak, že spadl na zem i s paní. Její dva sluhové přiběhli ji sebrat a stejně i sudí a strážníci, pozdvihla se celá Brána Guadalajarská, totiž ti povaleči okolo ní: moje paní přišla domů pěšky a můj manžel běžel k lazebníkovi, řka, že má vnitřnosti skrz naskrz probodené. Pověst o dvornosti manželově se tak roznesla, že za ním běhali i kluci po ulicích. Ale z téhož důvodu a že byl také trochu krátkozraký, moje paní ho propustila ze služby a já si u sebe myslím, že z bolesti nad tím nepochybně zemřel."

"Ovdověla jsem, v nedostatku a majíc na starosti dceru, která krás-

nela jako mořská pěna. Konečně, poněvadž jsem byla švadlena vyhlášená, paní vévodkyně, právě provdaná za pana vévodu, mě ráčila přivést s sebou sem, do království aragonského, a stejně i mou dceru, která den ode dne rostla, a s ní i její půvab: zpívá jako skřivánek, je rychlá jako myšlenka, tančí jako blázen, píše a čte jako učitel a počítá jako lakomec. O její čistotě ani nemluví, protože plynoucí voda není čistší. A nyní je jí, jestliže si dobře vzpomínám, šestnáct let, pět měsíců a tři dny, na dnu nesejde. Konečně se do toho mého děvčete zamiloval syn velmi bohatého sedláka z jedné vsi pana vévody nedaleko odtud. Zkrátka, poznali se, nevím ani jak, a on pod slibem manželství svedl mou dceru a nechce si ji vzít. Pan vévoda, ačkoliv to ví, neboť jsem si mu stěžovala ne jednou, ale mnohokrát, a žádala ho o rozkaz, aby se ten sedlák s mou dcerou oženil, dělá hluchého a sotva mě vyslechne: otec svědčův je totiž velmi bohat, půjčuje mu peníze a ručí zaň občas, a proto ho nechce nijak pohněvat, ani mu způsobit nepříjemnost. Chtěla bych tedy, pane můj, aby Vaše Milost na sebe vzala nápravu té křivdy buď prosbou, buď zbraní, neboť všichni lidé tvrdí, že jste přišel na svět, jen abyste napravoval křivdy, odčiňoval bezpráví a chránil ubohé. A pomněte, Milosti, na sirobu mé dcery, její ušlechtilost, mládí a všechny dobré vlastnosti, které má, jak jsem řekla. U Boha a mého svědomí, ze všech dívek, co má moje paní, žádná jí nesahá ani po paty a ta, co jí říkají Altisidora a kterou mají za nejodvážnější a nejhezčí, je za mou dcerou ještě na dvě míle. Neboť vězte, milostivý pane, že není všechno zlato, co se třpytí: ta Altisidora je spíš domýšlivá než krásná a spíš rozpustilá než zdrženlivá a přítom ani ne moc zdravá: má dech nějaký silný, že vedle ní nelze chvíli vydržet. A to ještě paní vévodkyně..., ale raději mlčet, říká se, že i stěny mají uši."

"Co je s paní vévodkyní, přísámbohu, paní Rodríguezová?" zeptal se don Quijote. "Když mě tímhle zaklínáte," odpověděla dueña, "musím odpovědět na vaši otázku po pravdě. Podívejte se, pane doně Quijote, na krásu paní vévodkyně, na pleť tváře, jež se podobá hladkému a

lesklému meči, na ty líce jako krev a mléko, v jedné slunce, v druhé měsíc, a na tu jarost, se kterou kráčí po zemi, jako by jí pohrdala: zdalipak nevypadá, jako by vnášela zdraví, kam vkročí? Nuže, vězte, Milosti, že za to má děkovat především Bohu a pak dvěma vředům, které má na nohou, jimiž odtéká veškerá špatná vlhkost, již je podle lékařů plna."

"Panno Maria," řekl don Quijote, „je možno, aby paní vévodkyně měla takové vytékající boláky? Tomu bych nevěřil, kdybych to slyšel i od mnichů bosáků, ale poně-

vadž to praví paní Rodríguezová, bude to tak. Ale z těch vředů a na takovém místě jistě nevytéká vlhkost, ale tekutá ambra. Opravdu, teď jsem uvěřil, že dělají-li se vředy, je to důležité pro zdraví."

Sotva tu větu don Quijote dořekl, dveře pokoje byly mocným úderem otevřeny, úlekem z té rány paní Rodríguezové vypadla svíčka z ruky a v pokoji nastala tma jako v tlamě vlčí, jak se říká. Pak ucítila ubohá dueña, že ji chopily za chřtán dvě ruce tak silně, že jí nedovolovaly ani vzdychnout, a že jí jakási druhá osoba velmi obratně a bez hlásku zvedá sukňě a něčím jako pantoflem počíná vyplácet, že by se kámen ustrnul. A ač don Quijote skutečně trnul, nehýbal se z postele, nevěda, co se děje, a čekal tiše a mlčky, ba strachoval se, aby se i jemu nedostalo z výplaty. A nebylo to nadarmo, neboť když mlčenliví kati ztloukli dueňu (jež se neodvážila naříkat), chopili se dona Quijota, vybalili ho z plachty a příkrývky a poštipali ho tolik a tak citelně, že se nemohl přemoci a bránil se pěstmi; vše to se sběhlo za podivuhodného mlčení.

Bitva trvala asi půlhodiny. Strašidla odešla, paní Rodríguezová si shrnula sukňě a bědujíc nad svým neštěstím odešla ze dveří beze slova donu Quijotovi. Ten, bolavý a uštípaný, zahanben a zamyšlen, zůstal o samotě, kde ho i my zanecháme přemýšlet, kdo byl hanebný čarodějník, jenž ho tak zvedl. I to se zví časem. Ale Sancho Panza nás volá a pořádek naší historie si toho žádá.

KAPITOLA XLIX.

o tom, co se stalo Sanchu Panzovi při toulce ostrovem.

Zůstavili jsme velkého vladaře rozzlobeného a hněvivého z poví-davého a lstivého sedláka, který si z návodu správce navedeného vévodou tropil ze Sancha žerty; ale ten se nedal nikomu, ač byl jen drsný a nevzdělaný prost'ák, a řekl všem přítomným i doktoru Petru Škrobencovi, jenž, jakmile bylo odbaveno osobní vévodovo psaní, vrátil se hned do síně: "Teď opravdu chápu, že soudci a vladaři musí nebo mají být ze železa, aby necítili dotěrnost žadatelů, kteří v každou hodinu a v každý čas chtějí být slyšeni a vyslyšeni a starají se jen o svou záležitost nedbajíc ničeho jiného. A jestliže je ubohý soudce nevyslechne a oslyší, buď že nemůže, buď že není právě hodina vyhrazená slyšení, proklínají ho a reptají, hledají na něm špatnosti a i pomlouvají jeho rod. Hloupý, nesvědomitý žadatel, nespěchej tolik, počkej, až na tebe dojde, a dbej doby vyhrazené jednání, nechod' v čas jídla, ani v čas spánku, neboť soudcové jsou z masa a kostí a musí dopřát přírodě, oč právem žádá; to ovšem neplatí o mně, který nedávám své přírodě ani najíst dík panu doktoru Petru Škrobená z Tirteafuery, zde přítomnému, jenž chce, abych umřel hladu, a tvrdí, že tato smrt je životem, a kéž Bůh dá takový život jemu a jemu podobným, totiž špatným lékařům, neboť dobří zaslouží palmu a vavříň."

Všichni, kdo znali Sancha Panzu, byli udiveni slyšíc jej mluvit tak vkusně a nevěděli, čemu to přičíst, leda tomu, že hodnosti a důležitá posláná buď rozum bystří, buď jej ohlupují.

Nakonec mu doktor Petr Škrobenec z Aguera a Tirteafuery slíbil večeři před nocí, ač se to přičilo všem aforismům Hippokratovým. Vladař se upokojil a čekal velmi toužebně na večer a hodinu k jídlu; ač se mu zdálo, že čas stojí a nehýbá se z místa, přece přišla chvíle vytoužená, kdy mu dali k večeři sekané hovězí s cibulí a vařené nožky z telete už nemladého. Dal se do všeho s větší chutí, než kdyby byl dostal milánské jeřáby, římské bažanty, moronské koroptve nebo husy z Lavajos, a za jídla řekl obrátiv se k doktorovi:

"Hled'te, pane doktore, od nynějška se nestarejte shánět pro mne

k jídlu lahůdky a jemnosti, poněvadž to by vyvrátilo můj žaludek z jeho kolejí, protože je zvyklý na kozí, hovězí, uzené, solené, řepu a cibuli; dají-li mu náhodou nějaké pochoutky, přijímaje s nechutí a někdy i s ošklivostí. Vrchní číšník mi může přinést to, čemu říkají ollas podridas, to voní tím líp, čím je to starší, a může mi tam zamíchat a přidat co chce, jen když to bude k jídlu; já se mu odvděčím a zaplatím mu jednou. A ať si nikdo ze mne netropí šašky, protože buď jsme nebo nejsme: žijme všichni a jezme v dobré shodě a míru, neboť vychází-li slunce z boží vůle, vychází pro všechny. Budu vládnout tomuto ostrovu na prospěch práva a bez úplatků a každý ať má oči otevřené a dá si na sebe pozor, neboť vám pravím, že čert nespí, a budu-li jen mít příležitost, uhlídáte divy. Buďte z medu a mouchy vás snědí."

"Zajistě, pane vladaři," řekl vrchní číšník, "máte mnoho pravdy v tom, co jste řekl, a já vám nabízím jménem všech obyvatel tohoto ostrova službu přesnou, lásku a dobrou vůli, neboť mírný způsob vlády, který ve svých zásadách Vaše Milost nastínila, nedovolí jim konat nebo myslit něco na úkor Vaší Milosti."

"Věřím tomu," odpověděl Sancho, "a byli by hlupáci, kdyby konali nebo mysleli něco jiného. A opakují, aby se dbalo na výživu mou i výživu mého osla, na čemž v tomto případě nejvíce záleží, a až přijde hodina, vyjedeme na obhlídku. Je totiž mým úmyslem vyčistiti tento ostrov od všeho neřádu a tuláků a lidí lenošivých a špatných. Vězte, přátelé, že tuláci a lenoši jsou ve státu jako trubci v úlech, kteří jedí med tvořený včelami dělnicemi. Mám v úmyslu podporovat sedláky, zachovávatí výsady šlechtické, odměňovat ctnostné a zvláště ctít náboženství a čest kněžstva. Co se vám zdá, přátelé? Říkám něco kloudného, nebo to nemám v hlavě v pořádku?" ,

"Vaše Milost mluví tak," řekl správce, "že jsem udiven, jak člověk bez studií jako vy, Milosti, neboť, myslím, jste nestudoval vůbec, může říci tolik věcí plných moudrosti a důvtipu, tak přesahujících vše, co od vašeho rozumu očekávali ti, co nás sem poslali, i my, kteří jsme sem přišli. Každý den lze vidět na světě nové věci: žerty se mění v pravdu a posměváčkové jsou sami uváděni v posměch."

Přišla noc a vladař povečeřel s dovolením pana doktora Škrobence. Vstali k obchůzce; Sancho vyšel se správcem, tajemníkem a vrchním číšníkem, kronikářem, jenž měl zaznamenávat jeho skutky, strážníky a písaři a bylo jich na půl setniny. Sancho krácel uprostřed se svou holí a radost bylo naň pohledět.

Prošedše několika málo ulicemi osady uslyšeli třesk nožů a při-

běhnuvše spatřili zápasit dva muže o samotě; ti, když viděli blížít se spravedlnost, ustali a jeden pravil: „Ve jménu Boha a krále! Jak je možno trpět, aby v osadě této veřejně loupili a přepadávali na samé ulici?"

"Uklidněte se, výborný muži," řekl Sancho, "a povězte mi, co je důvodem tohoto nešváru! Neboť já jsem vladař." Druhý ze soků pravil: "Pane vladaři, poučím vás stručně. Vězte, Milosti, že tento šlechetník právě vyhrál v této herně naproti přes tisíc reálů, bůhvíjak. Byl jsem přítomen a rozhodl jsem nejednu pochybnou sázku v jeho prospěch proti hlasu svého svědomí; sebral se s výhrou, a kdežto jsem čekal, že mi dá alespoň nějaký ten tolar, jak je zvykem a obyčejem dávat významným lidem jako já, kteří pomáháme v dobrých i zlých případech, odporujeme nešlechetnosti a bráníme sporům, on zastrčil peníze a odešel z domu. Šel jsem v zlosti za ním a slušně i zdvořile jsem ho požádal aspoň o osm reálů, neboť vězte, že jsem čestný muž a nemám ani zaměstnání, ani důchodu, neboť moji rodiče mne nic nenaučili a nic mi nezanechali. Ničema, nad nějž Ca-cus nebyl větším zlodějem a Andradilla větším podvodníkem, nechtěl mi dát víc než čtyři reály. Pohleďte, Milosti pane vladaři, na tu nestoudnost a nesvědomitost! Však věru, kdyby Vaše Milost nebyla přišla, vypáčil bych mu ze chřtánu tu výhru a poznal by, zač je toho loket."

"Co tomu říkáte?" ptal se Sancho. Druhý odpověděl, že jeho protivník mluví pravdu a že mu nechtěl dát víc než čtyři reály, protože mu je dává často; že ti, kteří chtějí brát zadarmo, mají být skromní a s veselou tváří vzít, co se jim dává, nedávat se do sporu s výherci, leč by věděli jistě, že jsou podvodníky a že jejich vyhraje falešnou výhrou; a že není lepšího znamení, že on je poctivec a ne zloděj, než jeho odmítnutí druhého obdarovat: vždycky totiž podvodníci jsou poplatní zvloučím, kteří je znají. "Tak jest," pravil správce, "uvažte, Milosti pane vladaři, co se má stát s těmito dvěma muži."

"Toto," odvětil Sancho: "vy, výherce, poctivý či nepoctivý či jinaký, dejte okamžitě tomuto útočníkovi sto reálů a mimoto musíte vyplatit třicet pro chudé vězně; a vy, jenž nemáte zaměstnání ani důchodu, vezměte ihned těch sto reálů a do noci a dne opusťte tento ostrov na deset let, sice je, přestoupíte-li zákaz, strávíte na onom světě, neboť vás já, či spíše kat z mého rozkazu pověsí. A nikdo mi neodporuj, sic ho pohladím svou rukou."

První vytáhl peníze, druhý je přijal, jeden opustil ostrov a druhý odešel domů a vladař řekl: "Nezmohu nic, nezruším-li tyto herny; neboť mi je zjevno, že velmi škodí."

"Tuhle aspoň," pravil jeden z pí-

sařů, "Vaše Milost nebude moci zrušit, poněvadž ji drží mocná osoba a bez srovnání v ní za rok prohrává víc, než vytěží z karet. Proti jiným hernám menšího rozsahu Vaše Milost bude moci projevit svou moc, neboť ty jsou škodlivější a kryjí více hanebností. V podnicích významných rytířů a pánů se pověstní podvodníci neodvážejí užívat svých lstí. Poněvadž pak hráčská neřest se stala obecným zvykem, je lépe, aby se hrálo v podnicích lidí významných než v domě nějakého řemeslníka, kde zdrží nešťastníka přes půlnoc a odrou ho zaživa."

"Vskutku, písáři," řekl Sancho, "vím, že o tom by se dalo mnoho povídat."

Zatím přišel strážník vleká jakéhos mladíka a pravil: "Pane vladaři, tento hoch šel směrem k nám, a jakmile poznal lidi od soudu, obrátil se a dal se na útěk jako daněk. To je znamení, že asi něco provedl. Pustil jsem se za ním, a kdyby byl neklopýtl a neupadl, rozhodně bych ho byl nedohonil."

"Pročs utíkal, člověče?" ptal se Sancho. Hoch odpověděl: "Pane, abych se vyhnul dlouhému vyptávání, jež soudci vedou." Jakého jsi řemesla?"

"Tkadlec."

"A co tkáš?"

"Bodáky na kopí, s dovolením Vaší Milosti." Jste tedy vtipálek? Chlubíte se žertíky? Dobře! A kam jste nyní šel?"

"Pane, nadýchat se vzduchu."

"A kde se lze nadýchat vzduchu na tomto ostrově?"

"Tam, kde vane."

"Dobrá: odpovídáte velmi vhod a jste chytrý, mladíce; ale pomyslete, že vzduch jsem já, že vám zafučím do plachet a zanesu vás do vězení. Chopte se ho, holá, a odved'te! Však já to zařídím, aby se dnes v noci vyspal bez vzduchu."

"Bůh ví," řekl hoch, "Vaše Milost mě asi stejně pošle vyspat do vězení, jako mě učiní králem."

"A proč bych tě neposlal vyspat do vězení?" odpověděl Sancho, "nemám moc, abych tě sebral a uvěznil, kdykoliv budu chtít?"

"Ať má Vaše Milost sebevětší moc," řekl mladík, "nestačí to, abyste mě poslal spát do vězení." Jak to, že ne?" nato Sancho; "hned ho odved'te, ať uvidí na vlastní oči svůj omyl, a třebaš by sebevíc chtěl profous být k němu ze zisku milostiv: uložím mu dva tisíce dukátů pokuty, nechá-li tě z vězení na krok."

"To všechno je k smíchu," odpověděl mladík, "celý svět nedokáže, abych se vyspal v žaláři."

"Řekni mi, d'áble," pravil Sancho, "máš snad nějakého anděla, aby ti pomohl a vyprostil tě z pout, do nichž tě míním vsadit?"

"Ale pane vladaři," odvětil hoch vtipně, "buďme rozumní a mluvmе k věci. Dejme tomu, Milosti, že mě dáte odvést do vězení, že mě tam vsadí do želez a vstrčí do kobky a pohrozí profousovi těžkými tresty, nechá-li mě uniknout, a on že splní rozkazy; přes to všechno, nebudu-

-li chtít spát a zůstanu-li vzhůru celou noc bez oka zamhouření, dokáže snad Vaše Milost se vší svou mocí, abych se ve vězení vyspal, ne-budu-li chtít?"

"To věru ne," řekl tajemník, "ten člověk dokázal svou."

"Tak tedy," pravil Sancho, "odpíral byste spát jen z důvodu své vůle a ne, abyste se mi protivil?"

"Ne, pane," řekl mladík, "na to jsem ani nepomyslel."

"Tak běžte s Bohem," řekl Sancho, "a vyspěte se doma a Bůh vám dej pěkný sen, neboť já vás oň nechci připravit. Ale radím vám, abyste si od nynějška netropil šašky ze spravedlnosti, sic padnete na nějakou, která vám ty šašky omastí."

Mladík odešel a vladař pokračoval v obchůzce a brzo přišli dva strážníci vedouce nějakého muže: "Pane vladaři, tento, jak se zdá, mužský, není vlastně mužský, ale žena, a to ne špatná, přestrojená za muže." Přistrčili jí k tváři dvě nebo tři svítilny a v jejich záři objevili ženský obličej, podle podoby asi šestnáctiletý nebo o něco víc, s vlasy zachycenými v sítku ze zlata a zeleného hedvábí; líc její byla hezká jako tisíc perel. Prohlédli si ji odshora až dolů a uzřeli, že má růžové, hedvábné punčochy s tkaničkami z bílého taftu a třapci ze zlata a perel, zelené kalhoty ze zlatem tkaného sukna a kabát podobný, pod ním však život z nejjemnějšího sukna, zlatobílý; střevíce její byly bílé a mužské a meče neměla, ale drahocennou dýku, a na prstech mnoho vzácných prstenů. Zkrátka všem se ta dívka líbila, nikdo ji však ze všech diváků neznal a místní rodáci řekli, že nemohou uhodnout, kdo je; nejvíc byli udiveni ti, co věděli o žertech, které mají Sancha potkat, neboť tato příhoda a tento objev staly se bez nich, i čekali tedy v pochybnostech, co z toho vyjde.

Sancho byl omráčen krásou dívčinou a tázal se jí, kdo je, kam jde a co ji přimělo vzít na sebe onen šat. Ona, oči sklopeny na zem, v počestném studu odpověděla: "Nemohu, pane, říci tak veřejně to, co jsem si tolik přála ukrýt. Chci, aby bylo zjevno jedno: nejsem zloděj, ani zločinec, ale nešťastná dívka, již žárlivost přinutila porušit slušnost, jež náleží počestnosti." Slyše to správce pravil Sanchovi: "Pane vladaři, vzdalte přítomné, ať ta dáma bez rozpaků může říci, co si přeje." Vladař dal příslušný rozkaz, všichni odstoupili vyjma správce, vrchního číšníka a tajemníka.

Když zůstali o samotě, dívka pokračovala: Já, pánové, jsem dcera Petra Péreza Mazorcy, jenž má pronajato vinařství v tomto městě a často k nám přichází."

"To nemá smyslu, paní," odpověděl správce, "já znám velmi dobře Petra Péreza a vím, že nemá vůbec dětí, ani syna, ani dcery; mimoto říkáte, že je to váš otec, a přitom přidáváte, že k vám často přichází." Já jsem si toho také všiml," pra-

vil Sancho. Jsem tak popletena, pánové, že nevím co říkám," odpověděla dívka; "pravda je ta, že jsem dcerou Diega z Llany, kterého jistě všichni znáte."

"Ani to nemá smyslu," odvětil správce, "znám i Diega z Llany, vím, že je významným a bohatým šlechticem, že má syna a dceru a že od té doby, co ovdověl, nikdo z celé této osady nemůže říci, že spatřil tvář jeho dcery; drží ji v takovém uzavření, že nedovolí ani slunci, aby ji zhlédlo. Při tom všem se říká, že je nesmírně hezká."

"To je pravda," odpověděla dívka, "a tou dcerou jsem já; lže-li či ne pověst o mé kráse, jste už, pánové, poznali, neboť jste mě spatřili."

Přitom se dala do tklivého pláče; vida to tajemník řekl tiše do ucha vrchnímu číšníkovi: "Beze vši pochyby se ubohému děvčeti stalo něco vážného, když se v takovém šatě a v takovou hodinu přes svůj původ toulá mimo domov."

"To je jisté," zněla odpověď číšníková, "tím spíše, že její slzy potvrzují to podezření." Sancho ji potěšil nejlepšími důvody, jež byly v jeho moci, a požádal ji, aby jim beze strachu řekla, co ji potkalo: všichni se prý budou snažit upřímně a všemi možnými způsoby jí pomoci.

"Tedy, pánové," odpověděla, "můj otec mě držel zavřenu po'deset let, neboť deset let je již matka v zemi. Doma se slouží mše v bohaté oratoři a já po celou tu dobu nepoznala leč na nebi slunce za dne a měsíc a hvězdy v noci, nevím však, co jsou ulice, náměstí a chrámy, ba ani co jsou lidi krom mého otce, bratra a Petra Péreza, nájemce, který k nám pravidelně přicházel, a proto mě napadlo říci, že je mým otcem, abych nemusila jmenovat pravého. Toto věznění a zákaz vycházet z domu, třebaš jen do kostela, mě po mnoho dnů a měsíců už velmi trápí; toužila jsem poznat svět, nebo alespoň místo, kde jsem se narodila, a zdálo se mi, že se tato touha nepřičí slušnosti, jakou mají dívky z předních rodin zachovávat. Když jsem slyšela, že se pořádají býčí zápasy, metání oštěpů a divadelní představení, ptávala jsem se svého bratra, o rok mladšího, co je to za věci a co je mnoho jiného, co jsem neviděla; on mi to líčil, jak nejlépe uměl. Vše rozdmychovalo ve mně tím více touhu vidět. Konečně, abych skončila vyprávění o své zkáze, požádala jsem a poprosila svého bratra, oč jsem ještě nikdy nežádala a neprosila..." A znovu se dala do pláče. Správce jí řekl: "Pokračujte, milostivá dámo, a dopovězte nám, co se vám přihodilo, neboť vaše slova a vaše slzy vyzbudily u nás všech zvědavost."

"Málo mi už zbývá dopovědět," odpověděla dívka, "ale mnoho slz k pláči, poněvadž špatné touhy nemohou mít jiné následky než rovněž špatné."

Krásna dívčina zasáhla duši vrchního číšníka, i zvedl znovu svou svítilnu, aby ji znovu spatřil, a zdálo se mu, že jí z očí netekou slzy, ale perly a luční rosa, ba ještě stupňoval jejich cenu a rovnal ji k perlám z východu a přál si, aby její neštěstí nebylo tak kruté, jak naznačovaly její pláč a nárek. Vladař byl netrpěliv pro dívčinu zdlouhavost ve vyprávování a řekl jí, aby je již nenapínala na skřípec, že je pozdě a zbývá jim ještě kus cesty městem. Přerývaně štkajíc a zadržujíc vzdechy pravila: "Mým neštěstím a zlým osudem není nic jiného, než že jsem požádala svého bratra, aby mě oblékl za muže do jednoho ze svých obleků a vyvedl mě jednou večer, až otec usne, podívat se na město; pronásledován mými prosbami svolil k mému přání, a obléknuv mě do tohoto šatu a sám si obléknuv šat můj, který mu padl jako ulitý, neboť nemá jediného vousku a podobá se hezounké dívčce, opustil se mnou dnes večer dům asi před hodinou, nebo přibližně tak; vedeni svým nedospělým a nerozumným nápadem toulali jsme se po celém městě, a když jsme se chtěli vrátit domů, spatřili jsme přicházet velký zástup lidu. Bratr mi řekl: „Sestro, to je asi stráž; dej se do běhu, jako bys měla křídla na nohou, a za mnou, ať nás nepoznají, sic zle s námi bude!“ Přitom se obrátil a počal nejbě-žet, pravím, ale letět. Já dřív než po šesti krocích jsem leknutím upadla a vtom přiběhl strážník a předvedl mě před vás, kde jsem pro svou špatnost a vrtošivost zahanbena před tolika lidmi."

"Zda se vám vskutku, dámo," řekl Sancho, "nepřihodilo jiné neštěstí a zda vás nevyvedla z domova žárlivost, jak jste řekla na počátku svého vyprávování?"

"Nepřihodilo se mi nic ani mne nevyvedla žárlivost, nýbrž jen touha spatřit svět, jež se netýkala jiného* leč ulic tohoto města."

Na potvrzení řeči dívčiny přišli strážníci, vedouce jatého bratra, jež chytil jeden, když utíkal od sestry. Měl na sobě pouze bohatou sukni a plášť z modrého damašku s třásněmi z jemného zlata, hlavu pak neměl pokrytu ani čepcem, ani jinou ozdobnou věcí, leda svými vlasy, jež byly jako zlaté prstence, neboť byly rusé a kadeřavé. Vladař, správce a vrchní číšník s ním poodešli, a aby je sestra jeho neslyšela, otázali se ho, jak se dostal do onoho šatu, a on se stejným studem a rozpaky vyprávěl týž příběh jako jeho sestra, z čehož se nemálo zaradoval zamilovaný vrchní číšník.

Ale vladař pravil: "Zajisté, panstvo, to bylo velké klukovství, ale nebylo potřebí pro takovou hloupost a nerozvážnost tolika slz a tak dlouhých nářků. Kdybyste byli řekli Jsem ten a ten a ta a ta a odešli jsme z domu svých rodičů na výlet, jen ze zvědavosti a bez jiného

úmyslu,' bylo by hotovo a bez fňukání a pláče."

"To je pravda," odpověděla dívka, "ale vězte, milostiví pánové, že jsem byla tak poděšena, že jsem nedovedla zachovat náležitou míru."

"Nic se nestalo," odvětil Sancho, "pojd'me a zanecháme vás v domě vašeho otce, snad vás ještě nepohřešil. A od nynějška nebuďte jako děti a nestojte tolik o to, poznat svět, neboť poutivé děvče jako zlomená noha, obojí patří domů; a žena a slepice se toulají, až se ztratí, a která chce poznat, také chce být poznána. To vám stačí." Mladík poděkoval vladaři, že je milostivě dopravuje domů, a tak zamířili k domovu, jenž nebyl odtamtud příliš vzdálen.

Když došli, hodil bratr kamínkem do okna s mříží, okamžitě sestoupila služka, už na ně čekající, a otevřela jim dveře; oni vešli a zanechali ostatní v údivu stejně nad ušlechtilostí a krásou jako nad jejich touhou poznat svět v noci a v městě samém; všechno to přičítali jejich mládí. Vrchní číšník zůstal s poraněným srdcem a rozhodl se hned příštího dne požádat o její ruku jejího otce, jsa si jist, že mu nebude odepřena, když je přece služebníkem vévodovým. I Sancho měl nápad oženit mladíka se svou dcerou Sančičkou a rozhodl se, že to provede svou dobou, maje za to, že dceru vladařovu žádný ženich neodmítne. Tím byla obchůzka toho večera skončena a za dva dny potom i vladaření, čímž vzaly za své a byly zničeny všechny jeho záměry, jak se objeví dále.

KAPITOLA L.,

kde se odkrývá, kdo byli čarodějové a katové, již natloukli dueně. a poštipali a poškrábali dona Quijota, a vypráví o příhodách pážete, nesoucího psaní Tereze Pantové, ženě Sancha Panzy.

Přepodrobný shledavač atomů této pravdivé historie Cide Ha-mete dí, že ve chvíli, kdy paní Rodríguežová vyšla ze svého pokoje, aby se odebrala do pokoje dona Quijota, uslyšela ji jiná dueña, která s ní spala, a poněvadž všechny dueni rády vědí, slyší a číhají, vyšla za ní tak tiše, že dobrácká Rodríguežová jí neucítila; a jakmile ji dueña uviděla vstupovat do pokoje Quijotova, aby v ní neutrpěl újmy obecný zvyk dueň - klepat, okamžitě běžela oznámit vévodkyni, že paní Rodríguežová je u dona Quijota. Vévodkyně to řekla vévodovi a žádala ho o dovolení, aby se ona a Altisidora směly jít podívat, co ona dueña chtěla s donem Quijotem. Vévoda svolil a tu obě velmi opatrně a tiše, krok za krokem, přikradly se až ke dveřím pokoje, a to tak blízko, že uslyšely vše, o čem uvnitř mluvili, A když vévodkyně uslyšela, že Rodríguežová vynáší na veřejnost její boláky, nemohla odolat, a stejně i Altisidora, a tak, plný hněvu a planouce pomstou, vrazily do pokoje, nasekaly donu Quijotovi a ztloukly dueňu, jak vyličeno. Neboť urážky krásy a ješitnosti ženské probouzejí v ženách neobyčejný hněv a zapalují touhu mstít se.

Vévodkyně sdělila vévodovi, co se stalo, a on se velmi pobavil; vévodkyně, toužíc si tropit další žerty a krátit si dlouhou chvíli s donem Quijotem, vyslala panoše, jenž byl představoval Dulcineu žádající o své osvobození (na něž Sancho Panza zaměstnán vládou zcela zapomněl), k Tereze Panzové, jeho ženě, s jeho psaním, s druhým psaním od ní samé a s velkou šňůrou

vzácných korálů. Historie vypráví, že panoš byl velmi vtipný a bystrý a přeje si dobře posloužit svým pánům rád se vydal do Sanchovy vsi.

Když se k ní přiblížil, uviděl na potoce prát množství žen, jichž se otázel, zda v oné vsi žije jakási Tereza Panzová, žena jistého Sancha Panzy, zbrojnoše rytíře jménem don Quijote de la Mancha. Na tu otázku se zvedlo děvče, které tam pralo, a řeklo: "Ta Tereza Panzová je má matka a Sancho je pantáta a ten rytíř je náš pán."

"Tak pojd'te, panenke," řekl panoš, "a ukažte mi svou matku! Nesují dopis a dar od vašeho otce."

"Velmi ráda, můj pane," odpovědělo děvče, které

se podobalo asi čtrnáctileté. A nechavši prádlo, jež prala, kamarádce, neobuvši se a nevzavši na hlavu - neboť byla bosá a prosto-vlasa - skočilo před panošova koně a řeklo: "Pojd'te, Milosti. Naše chalupa je na konci vsi a v ní je matka, velmi postrašená, že už dlouho nic neví o pantátovi." Já jí však nesu tak dobré zprávy," pra-

f vil panoš, "že za nejistě bude musit poděkovat Bohu."

Konečně poskakujíc, utíkajíc a dovádějíc došlo děvče až do vsi, a než vstoupilo do chalupy, křičelo z prahu: "Pojd'te sem, matko Terezo, pojd'te; tadyjeden pán přináší dopis ajiné věci od tatínka." Na to volání vyšla matka Tereza Panzová, předouc na kuželi koudel, v hnědé sukni. Ta byla tak krátká, že se zdála ustřižena na stydkých místech. Měla život také hnědý a vystřiženou košili. Nebyla příliš stará, ač se zdála přes čtyřicet, ale silná, přímá, svalnatá a kostnatá. Vidouc dcerku a panoše na koni řekla: "Co se stalo, dítě, co je to za pána?" Je služebníkem paní doni Terezy Panzové," odpověděl panoš a přitom sestoupil z koně a velmi poníženež poklekl před paní Terezu řka: "Dejte mi svoje ruce, milostivá paní doňo Terezo, jakožto zákonitá a vlastní manželka pana dona Sancha Panzy, sama vladaře ostrova Baratarie."

"Ale milý pane, vstaňte a nedělejte tohle," odpověděla Tereza, "nejsem žádná ženská z paláce, ale chudá selka, dcera nádeníka a žena potulného zbrojnoše a žádného vladaře."

"Vaše Milost," nato panoš, „je hodnou ženou vladaře arcihod-

; ného a na důkaz té pravdy přijměte, Milosti, toto psaní a tento dar." Okamžitě vytáhl z kapsy šňůru korálů se zlatými sponami, dal jí ji kol hrdla a řekl: "Tento dopis je od pana vladaře a ten druhý, co přináším, a ty koraly jsou od paní vévodkyně, která je darem posílá Vaší

i Milosti."

Tereza byla ohromena a stejně i její dcera; děvče pravilo: "Ať mě zabijí, není-li v tom náš pán don Quijote, který asi daroval otci vladařství nebo hrabství, jež mu tolikrát byl sliboval."

"Tak je to," odpověděl panoš, "neboť zásluhou pana dona Quijota je nyní pan Sancho vladařem ostrova Baratarie, jak se uvidí z tohoto psaní."

"Přečtěte mi je, pane šlechtici," řekla Tereza, "neboť ač umím příst, číst neumím ani špetku." Já také ne," připojila Sančička, "ale počkejte tu na mne, já zavolám někoho, kdo to přečte,

buď samotného faráře, buď bakaláře Šansona Carrasca, přijdou jistě rádi, aby zvěděli novinky o mém otci."

"Není třeba volat nikoho, já sic neumím příst, ale číst umím a přečtu psaní." A přečetl je tedy celé; poněvadž o něm už byla zmínka, necituje se zde; potom vytáhl druhé psaní, od

ř vévodkyně, a to znělo takto:

"Milá Terezo, dobrota a rozumnost Vašeho manžela Sancha mě pohnuly a přinutily požádat mého manžela, vévodu, aby mu svěřil vladařství jednoho ze svých četných ostrovů. Mám zprávy, že vládne jako ostříž, s čímž jsem velmi spokojena a stejně i vévoda, můj pán. Vzdávám velké díky nebesům, že jsem se nezmýlila vyvolivši jej pro takové vladařství. Neboť vězte, paní Terezo, že je velmi těžko nalézt na světě dobrého vladaře, a když se ke mně Bůh zachová tak, jak San-cho vládne. - Posílám Vám zde, milá moje, šňůru korálů se zlatými sponami; chtěla bych, aby to byly perly z východu; ale kdo ti dává kost, nechce tě vidět mrtvou. Přejde chvíle, kdy se poznáme a budeme mít bližší styky, a Bůh ví, co bude. Poručte mě Sančičce, své dceři, a řekněte jí ode mne, ať se připraví, neboť ji provdám vznešeně, až si nejmíň pomyslí, - Ve Vaší vsi prý jsou jedlé žaludy, pošlete mi jich asi dva tucty; přijdou mi velmi vhod, poněvadž budou od Vás; napište mi hodně a zpravte mě o svém zdraví a jak se Vám vede. A kdybyste měla něčeho zapotřebí, stačí Vám jen otevřít ústa, neboť Vaše ústa budou vyslyšena. Bůh s Vámi. Dáno zde. Vaše milující Vás přítelkyně, vévodkyně."

"Ach," řekla Tereza, poslechnuvši dopis, "jak hodná a skromná dáma! S takovými paními bych třeba do hrobu chtěla, ale nešě ze-mankami jako u nás ve vsi, které si myslí, že protože jsou zemanky, vítr se jich nesmí dotknout, a chodí do kostela tak zpupně, jako by byly samými královnami, a zdá se, že mají za potupu podívat se na selku. A tady se podívejte, ta hodná paní, třebas je vévodkyní, raí říká přítelkyně a jedná se mnou jako se sobě rovnou: ó, kéž ji vidím jednou povznesenu nad nejvyšší zvonici v Manche. A co se týče žaludů, milý pane, pošlu jich vaší paní větel, a to tak tučných, že se na ně mohou chodit dívat jako na zázrak. A teď se, Sančičko, postarej o pána, dej do pořádku jeho koně, přines vejce ze stáje a nakrájej hodně slaniny, ať mu dáme najíst jako knížeti: dobré noviny, které nám přinesl, poctivá tvář, kterou má, toho zaslouží. Zatím půjdu říci o naší radosti sousedkám, panu faráři a panu Mikuláši, holičovi, kteří byli a jsou takovými přáteli tvého otce."

"Ano, maminko," odpověděla Sančička, "ale vy mi dáte polovici té šňůry korálů, poněvadž nemám paní vévodkyni za tak hloupou, aby ji poslala celou jen vám."

"Bude tvoje celá, děvče," odpověděla Tereza, jen mě ji nech nosit na krku pár dní; opravdu se mi zdá, že mi hřeje srdce."

"Také se zaradujete," řekl panoš, "až uvidíte balík, který je v tomto tlumoku: je to šat z nejjemnější látky, který vladař oblékl jediný den k lovu a celý jej posílá dámě Sančičce."

"Ať žije ti-

sic let," odpověděla Sančička, "i ten, kdo jej přináší, ani o den méně, a třeba dva tisíce, je-li potřebí."

Zatím Tereza odešla z domu s psaními i šňůrou na krku a poklepávala na psaní jako do bubínku; potkavši náhodou faráře a Šansona Carrasca jala se tančit, řkouc: "Tak už,

namouduši, nejsme chudáci! Máme vladařstvíčko! A teď ať o mne zavadí ta nejnamalovanější zemanka! Já jí ukážu."

"Co se děje, Terezo Panzová? Copak je to za bláznovství a jaké jsou tyto listiny?"

"Žádné jiné bláznovství než psaní od vévodkyně a vladařů, a tady na krku mám jemné koraly, zdrávасы a otčenáše jsou z kutého zlata, ajájssem vladařka."

"Bůh nám buď ku pomoci, nerozumíme vám, Terezo, a nechápeme, co říkáte."

"Tady uhlídáte," odpověděla Tereza a podala jim psaní.

Farář je přečetl nahlas pro Šansona Carrasca a Šanson i farář se-podívali jeden na druhého jakoby v údivu ze čteného a bakalář se zeptal, kdo ta psaní přinesl. Tereza na to, aby s ní šli do její chalupy, že uvidí posla, chlapce jako ze zlata, který jí přinesl i další dar, cennější než prvý. Farář jí sňal koraly z hrdla, prohlédl je, potom ještě jednou, a přesvědčiv se, že jsou vskutku jemné, znovu se podívil a řekl: "Při šatu, který nosím, nevím, co bych řekl a co si mám myslelo těchto psaní a darech: na jedné straně vidím a uznávám pravost těchto korálů, na druhé pak čtu, že vévodkyně žádá dva tucty žaludů." Jděme věci na kloub," řekl Carrasco, "to jest, pojďme se podívat na posla tohoto dopisu a od něho se poučíme o nesnázích, jež se nám naskýtají."

Učinili to a Tereza se vrátila s nimi. Našli panoše provívajícího trochu ječmene pro svého koně a Sančičku krájející ze slaniny, již chtěla smíchat s vejci a dát panoši k jídlu; panošův zjev a pěkný šat se oběma zamlouval. A když ho byli zdvořile pozdravili a on je, požádal ho Šanson, aby jim poskytl zprávy o donu Quijotovi i o San-chovi: že sice četli psaní Sanchovo i vévodkynino, ale že jsou nicméně popleteni, nechápajíce, oč běží v tom vladaření Sanchově a zvláště na ostrově, když přece všechny ostrovy, nebo alespoň většina, v Středozezemním moři náležejí Jeho Veličenstvu králi. Panoš odpověděl: "O tom, že pan Sancho Panza je vladařem, není pochybnosti; vladaří-li na ostrově nebo jinde, není mou věcí; ale stačí, že je v té osadě více než tisíc obyvatel. A co se týče těch žaludů, pravím, že moje paní vévodkyně je tak prostá a skromná, že nejen může žádat žaludy od selky, ale pošle si někdy i pro hřeben k sousedce. Neboť vězte, pánové, že aragonské dámy, ač stejně urozené, nejsou tak malicherné a povýšené jako dámy kastilské: prostěji jednají s lidmi."

Za té řeči přiběhla Sančička s vejci v zástěře a ptala se panoše: "Povězte mi, pane, nosí snad pantáta, co je vladařem, dlouhé kalhoty?"

"Nevšiml jsem si," odpověděl panoš, "ale jistěže nosí."

"Ach Bože," na to Sančička, jaký asi je tatínek v dlouhých, těsných kalhotách! Víte-li pak, že od té doby, co jsem se narodila, toužím vidět tatínka v dlouhých kalhotách?"

"V těch ho, milostivá slečno, uvidíte, dočkáte-li se," odpověděl panoš, "Bůh ví, že potrvá-li vladařství jen ještě dva měsíce, dočká se i čepice přes uši." Farář i bakalář si dobře všimli, že si panoš tropí žerty, ale pravost korálů a lovecký šat, který Sancho posílal (zatím jim jej Tereza ukázala), je znovu uváděly v pochybnost; přesto však se zasmáli přání Sančičky i řeči Terezy, jež pravila:

"Pane faráři, vyzvězte, jde-li někdo do Madridu nebo do Toleda, ať mi tam koupí řádnou spodničku s boky, a aby byla podle módy a nejlepší, jakou lze dostat; neboť opravdu musím dělat čest, jak jen mohu, vladařství svého muže, a rozzlobím-li se, půjdu k tomu dvoru a budu jezdit kočárem jako ty druhé. Má-li někdo muže vladařem, může si to pořídit a dovolit."

"Ach, jejej, maminko," řekla Sančička, "dej Bůh, aby to bylo ještě dnes, třeba by lidé říkali, až by mě viděli sedět se svou paní matkou v kočáře: 'Podívejte se na tu ženskou*'táta jedl česnek, a ona si sedí a roztahuje se v kočáře jako papežka.' Ale ať si tlapou blátem a já si pojedu v kočáře a země se nohou netknu. Tím hůře pro všechny pomlouvače světa! Jen když jsem v teple a ať se smějí! Nemám pravdu, maminko?" *

Jakpak bys neměla, děvče!" odvětila Tereza, "a všechno tohle štěstí a ještě větší mi můj dobrák Sancho předpověděl a uvidíš. jjiol-ka, že budu i hraběnkou. Protože v štěstí záleží jen na dobrém počátku a slyšela jsem mnohokrát od tvého dobrého otce (který je stejně otcem tvým jako otcem přísloví): Když ti dávají, ber, a když ti dávají vladařství, seber je, a když hrabsrví, chyt' je, a když ti říkají: na na, popadni ten dobrý dar! Nespěte a nepromeškáte štěstí a dobré náhody, jež klepou na dveře vašeho domu!"

"A co je mi do toho," přidala Sančička, "řekne-li někdo, až mě uvidí nastrojenou a domýšlivou: Dostal pes kalhoty ..., a tak dále?" Na to řekl farář: "Nemohu jinak a myslím, že všichni z tohoto rodu Panzů se narodili každý s pytlím přísloví v těle: žádného z nich neznám, aby je nespál kdykoliv a v každé své řeči."

"To je pravda," pravil panoš, "pan vladař Sancho jich užívá na každém kroku, a ač se mnohá nehodí, přece se líbí a paní vévodkyně i vévoda je velmi chválí."

Ještě tvrdíte, milostivý pane," řekl bakalář, "že je pravdou to vla-

daření Sanchovo a že je na světě vévodkyně, která mu posílá dary a píše? My tomu nevěříme, ač jsme se dotkli darů a přečetli psaní, a myslíme, že je to nějaká příhoda našeho krajana dona Quijota: o všech si myslí, že se dějí kouzlem. Chci říci, že mám chuť se vás dotknout a ohmatat vás, abych viděl, jste-li přízrakem posla nebo člověkem z masa a krve."

"Pánové, nevím o sobě víc, než že jsem poslem skutečným a že pan Sancho Panzaje opravdovým vladařem a že moji pánové, vévoda s vévodkyní, mohou udělit a také udělili vladařský úřad a že jsem slyšel, že si v něm řečený Sancho Panza vede výborně; je-li v tom kouzlo čili nic, o tom se přete, milostiví pánové, mezi sebou! Více nevím, a zapřísahám se v tom životem svých rodičů, a ti jsou živi a mám je velmi rád."

"To je možné," odvětil bakalář, "ale dubitat Augustinus."

"Ať pochybuje, kdo chce," odpověděl panoš, "řekl jsem pravdu a pravda musí vždy vyplynout nad lež jako olej nad vodu; a ne-li, operibus credite et non verbis (skutkům věřte a ne slovům); ať jde někdo z vás, milostiví pánové, se mnou, a uvěří vlastnímu zraku, nevěří-li vlastnímu sluchu."

Já jdu hned," řekla Sančička, "vezměte mě, milostivý pane, za sebe na koně, ráda se půjdu podívat na pantátu."

"Dcery vladařské nesmějí jezdit samy, ale provázeny kočáry, nosítky a velkým počtem služebníků."

"Ale bože," nato Sančička, "mně by se stejně sedělo na oslici jako v kočáře. Copak mě máte za mazlíčka?"

"Mlč, holka," řekla Tereza, "nevíš co říkáš, a ten pán má pravdu. Jaký čas, takový plášť; je-li otec Sanchem, jsi jen Sanchou, a je-li vladařem, jsi paní. Nemám pravdu?"

"Více, paní Terezo, než myslíte," řekl panoš, "a dejte mi najíst a propusťte mě, neboť se chci vrátit dnes večer." Nato řekl farář: "Pojďte se, Milosti, najíst skromně ke mně, neboť paní Tereza má více dobré vůle než prostředků uctít tak vzácného hosta." Panoš odmítl, ale nakonec musil přijmout na svůj prospěch a farář ho s sebou odvedl rád, neboť tak měl možnost vyptat se ho zevrubně na dona Quijóta a jeho výkony.

Bakalář se nabídl Tereze k napsání odpovědi, ale ta si nepřála, aby se bakalář pletl do jejích věcí, majíc ho trochu za vtipálka, i dala koláč a dvě vejce kostelníkovi, který uměl psát; ten jí napsal dvě psaní, jedno pro jejího muže, druhé pro vévodkyni, obě po jejím rozumu, která nejsou z nejhorsích v této dlouhé historii, jak se dále uvidí.

KAPITOLA LI.

o dalším vladaření Sancha Panzy a jiných pěkných příhodách.

Docházíme k vyličení dne po noci vladařovy obchůzky, již vrchní číšník strávil beze spánku přemýšleje o tváři, jarosti a kráse přestrojené dívky; správce použil zbytku noci k vypsání svému panstvu všeho, co Sancho Panza učinil a řekl, a podívoval se stejně obojímu, neboť jeho slova se mísila s jeho skutky a v nich chytrost s hloupostí. Konečně pan vladař vstal a z rozkazu doktora Petra Škrobence mu dali k snídani trochu zavařeniny a čtyři doušky studené vody, což by byl Sancho s chutí vyměnil za kus chleba a hrozen vína; ale vida, že se svou vůlí nepořídí proti nutnosti, podrobil se jí, ač ho srdce bolelo a žaludek jeho byl unaven; doktor Petr Škrobenec ho přesvědčil, že skromný a jemný pokrm zbystřuje rozum, čehož je nejvíce třeba osobám ustanoveným k vládě a vážným úřadům, v nichž mají používat ne tak sil tělesných jako schopností rozumu. Pro tu sofistiku Sancho trpěl hlad, a to takový, že v tajnosti proklínal vladaření a toho, kdo mu je dal; ale přes hlad i zavařeninu se jal toho dne soudit a první mu předložil otázku nějaký cizinec za přítomnosti správce i ostatní družiny. Zněla:

"Pane, mohutná řeka dělila na dvě části jediné panství. Dejte-pozor, Milosti, neboť případ je důležitý a dost nesnadný. Přes tu řeku vedl most, pravím, a na jeho kraji šibenice a jakási soudní síň, v níž obyčejně čtyři soudcové soudili podle zákona, jež vydal vlastník řeky, mostu a panství a jenž zněl: ‚Přechází-li někdo po tomto mostě z jedné strany na druhou, ať odpřisáhne nejprv, kam jde a proč; přizná-li pravdu, nechť je mu dovoleno přejít; vyřkne-li lež, ať zemře zde na šibenici bez milosti jakékoliv.‘ Poněvadž zákon i přísná jeho podmínka byly známy, mnozí přecházeli a na jejich přísaze bylo hned patno, že mluví pravdu, i nechávali je soudcové odejít svobodně. Stalo se však, že jeden člověk při přísaze prohlásil, že přichází zemřít na šibenici, jež zde stojí, a pro nic jiného. Soudce ta přísaha zarazila, i řekli: ‚Ne-cháme-li tohoto člověka volně přejít, lhal u přísahy a podle zákona má zemřít; ale pověsíme-li jej, přisahal pravdu, řka, že přichází zemřít na šibenici, a podle téhož zákona má býti propuštěn.‘ Jste tážán,

milostivý pane vladaři, co soudcové s tím člověkem učiní, neboť až dosud pochybují a čekají. Poněvadž pak zvěděli o bystrém a vysokém rozumu Vaší Milosti, poslali mě, abych vás jejich jménem požádal o váš názor v tom zapleteném a pochybnosti budícím případě."

Na to Sancho odpověděl: Jisté je, že si to ti páni soudcové, kteří vás ke mně poslali, mohli ušetřit, poněvadž jsem člověk spíš tupý než bystrý. Ale přesto mi ještě jednou opakujte záležitost, abych jí porozuměl. Možná že snad přijdu na to pravé." Žadatel opakoval znovu a znovu, co byl poprvé řekl, a Sancho pravil: "Zdá se mi, že tuhle záležitost rozhodnu v okamžiku, a to tak: člověk přísahá, že přichází umřít na šibenici; a umře-li na ní, přísahal pravdu a podle zákona zaslouží svobodu k přechodu mostu; a neoběsí-li ho, přísahal lež a z téhož zákona zaslouží, aby ho pověsili." „Je to tak, jak pan vladař praví," řekl posel, "a porozuměl jste případu úplně, nelze ani více žádat a není žádných pochybností."

"Povídám tedy," odvětil Sancho, "ať tu část toho člověka, která přísahala pravdu, nechají přejít a onu část, jež lhala, oběsí, a tím způsobem bude přesně naplněna podmínka přechodu."

"Ale pane vladaři," odpověděl tazatel, "to bude třeba, aby byl ten člověk rozdělen na části, na lživou a pravdivou; a aby mohl být rozdělen, nutně musí zemřít a tak není dosaženo ničeho z toho, čeho zákon žádá, a je přece výslovně nutno, aby byl naplněn."

"Pojďte sem, pane dobráku," zněla odpověď vladařova, "ať jsem hlupák, nemá-li ten poutník, o němž mluvíte, stejný důvod zemřít jako žít dál a přejít most; neboť jestliže ho pravda zachraňuje, lež ho stejně odsuzuje. A je-li tomu tak, myslím, abyste řekl těm pánům, kteří vás ke mně posílali, aby ho propustili, ježto mají stejný důvod ho odsoudit jako propustit: jeť vždy chva-litebnější činit dobře než činit zle. A tohle bych podepsal svým jménem, kdybych uměl psát, ostatně v tomto případě jsem nemluvil ze svého, ale vzpomněl jsem si na radu, již mi s mnoha jinými dal můj pán don Quijote noc předtím, než jsem se stal vladařem tohoto ostrova, totiž je-li spravedlnost na pochybách, abych od ní upustil a přidržel se milosrdenství. Bůh chtěl, aby mi to nyní přišlo na mysl, poněvadž se mi to nyní hodí."

"Tak jest," odpověděl správce, "a myslím, že ani sám Lykurg, který dal zákony Spartaňanům, nemohl by dát lepší rozsudek než velký Panza. A budiž tím skončeno toto ranní slyšení a já dám rozkaz, aby se pan vladař po své chuti najedl."

"To bych rád aje také proč," řekl Sancho, "dejte mi najíst a naneste mi sporů a otázek, rozfouknu je do vzduchu." Správce splnil svůj slib, neboť se mu zdálo, že je hříchem umo-

řit hladem tak moudrého vladaře; mimoto chtěl s ním skončit té noci a provést mu poslední žert, jež mu provést měl.

Když Sancho pojedl toho dne proti pravidlům a aforismům doktora z Tirteafuery, mezitímco sklízeli ze stolu, vstoupil posel s dopisem od dona Quijota pro vladaře. Sancho rozkázal tajemníkovi, aby si jej přečetl, a není-li v něm něco tajného, aby jej četl nahlas. Tajemník poslechl a proběhnuv jej jednou pravil: "Může se číst nahlas. To, co pan don Quijote píše Vaší Milosti, zaslouží být vytištěno a vypsáno zlatými písmeny. Praví toto:

„Dopis dona Quijota de la Mancha Sanchu Panzovi, vladaři ostrova Baratárie. Kdežto já očekával zprávy o Tvé nedbalosti a nehoráznostech, milý Sancho, jednáš rozumně, jak jsem slyšel, zač jsem obzvláště poděkoval nebesům, která umějí ubohé pozvedati se slámy a z hlupáků dělati chytráky. Říkají mi, že vládneš, jako bys byl ne vladařem, ale obyčejným

člověkem, a že ve věcech lidských si vedeš, jako bys byl němou tváří, tak daleko jde prý tvá skromnost. Chci, abys si uvědomil, Sancho, že mnohokrát je slušno a nutno pro důstojnost úřadu potlačit skromnost srdce, neboť chování toho, kdo zastává vážný úřad, má se řídit tím, čeho od něho žádají, a ne tím, k čemu jej vede jeho skromná povaha. Šať se dobře, neboť ani klacek, je-li upraven, klacku se nepodobá. Neříkám, abys nosil šperky a nádherný šať, ani aby ses jsa soudcem strojil za vojáka, ale oblekej šať, jehož si tvůj úřad žádá, a ať je čistý a úpravný.'

„Abys získal přízeň lidu, jemuž vládneš, musíš mimo jiné činit'í zvláště dvě věci: být zdvořilý ke všem, ale to jsem ti řekl už minule; za druhé, starat se o hojnost potravin, neboť nic nepopouzí mysl chudých tak jako hlad a nouze. Nevydávej mnoho výnosů a ať jsou dobré a zvláště ať jsou zachovávány a naplňovány, neboť výnosy, jichž není dbáno, jsou, jako by nebyly, spíš naznačují, že kníže, jenž byl dost rozumný a vážný, aby je vydal, nebyl dost mocný, aby přinutil k jejich zachování; zákony, které straší, ale nejsou plněny, jsou jako trám, král žab, z něhož měly žáby na počátku strach, ale pak jím pohrdaly a skákaly po něm. Buď otcem ctností a otčímem hříchů! Nebuď vždy přísný, ani vždy mírný, a vol střední cestu mezi kraj-nostmi, neboť v tom je jádro moudrostí. Navštěvuj žaláře, masné krámy a trhy, protože přítomnost vladařova na takových místech je velmi důležitá: těší vězně, doufající v krátkost svých pří, straší řezníky, kteří proto dávají správnou váhu, a děsí kramářky z téhož důvodu. Neukazuj se lakotný (ani jsi-li jím snad, čemuž nevěřím), hltavý, ani náchylný k ženám; neboť zví-li lid a ten, kdo s tebou jedná,

tvoji určitou slabost, budou na tebe útočiti z té strany, až tě strhnou v úplnou zkázu.'

„Rozvaž několikrát a opakuj si často rady a pokyny, jež jsem ti dal písemně, než ses odtud vydal do svého vladařství, a uvidíš, že v nich nalezneš, budeš-li je zachovávat, cennou pomoc, jež ti ulehčí námahy a nesnáze, které vladaře na každém kroku čekají. Piš svým pánům a ukaž se vděčným! Nevděk je totiž dcerou pýchy a jedním z největších hříchů a ten, kdo je vděčen svým dobrodincům, ukazuje, že je vděčen i Bohu, jenž mu prokázal a stále prokazuje tolik dobrodiní.'

„Paiií vévodkyně vyslala kurýra s tvým šatem a jiným darem k tvé ženě Tereze Panzové, čekáme odpověď každou chvíli. Já jsem byl poněkud churav následkem jisté kočkoviny, která mě potkala, a ne příliš na prospěch mému nosu; ale na tom nesejde, neboť jsou-li kouzelníci, kteří mě mučí, jsou i jiní, kteří mne brání. Zprav mě, zda správce, kterýje u tebe, byl pro něco v příhodách s Trojaldovou, jak jsi podezíral, a pouč mě o všem, co se ti stane, vždyť nemáme k sobě daleko. Pomýšlím opustiti brzo tento zahálčivý život, jímž nyní žiji, neboť jsem se proň nezrodil. Potkala mě příhoda, která mě asi uvede v nemilost u tohoto panstva; ale ačkoliv mi to je velmi nemilé, nevadí mi to, protože, konečně, musím si spíše vésti podle svého povolání než podle jejich vkusu, řídě se příslovím: amicus Plato, sed magis amica veritas (je mi přítelem Plato, ale větší přítelkyně pravda) . Říkám ti to latinsky, protože myslím, že ses naučil latinsky od té doby, co jsi vladařem. Buď s Bohem, jenž tě chraň před vším ublížením. Tvůj přítel don Quijote de la Mancha.'

Sancho vyslechl dopis velmi pozorně a všichni, kdo jej slyšeli s ním, prohlásili jej a pokládali za rozumný. Sancho zvednuv se od stolu a zavolav tajemníka zavřel se s ním pak ve svém pokoji a chtěl bez prodlení odpovědět svému pánu donu Quijotovi. Řekl tajemníkovi, aby psal, co mu řekne, neubíraje a nepřidává nic; tak se i stalo. A odpověď Sanchova byla takováto:

„Dopis Sancha Panzy donu Quijotovi. Jsem tak zaměstnán úřadováním, že nemám ani kdy poškrábat se na hlavě a ostříhat si nehty, a proto je nosím tak dlouhé, až pánbůh brání. Říkám to, drahý můj pane, abyste nebyl překvapen, že jsem vám dosud nedal vědět o svém zdaru nebo nezdaru ve vladaření, při kterém užiji víc hladu, než když jsme se oba toulali lesy a pustinami. Pan vévoda mi onehdy psal, že se na ostrov vloudili nějakí špehouni, aby mě zabili, ale dosud jsem neodkryl žádného krom jednoho doktora, kterýje v tomto

městě placen, aby zabíjel všechny vladaře, co přijdou: jmenuje se Petr Škrobenec a pochází z Tirteafuery. Považte, Milo.sti, nemám-li už pro to jméno mít strach, že mu umru pod rukama! Ten doktor o sobě říká, že neléčí nemoci skutečné, ale že je předchází a předem zamezuje: jeho medicínou je nejíst a zas nejíst, až z vás je kost a kůže, jako by nebylo vyhladovění horší nemocí než horečka. Zkrátka, zabíjí mě hladem a já umírám vztekem, protože jsem šel vladařit, abych se mohl najíst teple, napít studeně, abych si odpočíval v holandských příkrývkách na polštářích z peří, a zatím se postím, jako bych byl poustevník; ale poněvadž to nedělám dobrovolně, myslím, že mě nakonec vezme čert. Doposud jsem neviděl ani troníku daně nebo důchodu a nedovedu si představit, kam to povede; neboť mi tu řekli, že zdejší lidé dali nebo půjčili vladařům, kteří ha tento ostrov přicházejí, dřív než sem vkročili, mnoho peněz a že je to běžným zvykem u většiny vladařů, nejen u zdejších.’

„Této noci při obchůzce jsem dopadl velmi hezkou dívku v mužských šatech a jejího bratra v ženských; do dívky se zamiloval můj vrchní číšník a v duchu si ji zvolil za ženu, jak praví, a já vyvolil toho hochu za zetě. Dnes vyjevíme své úmysly slovem otcí obou, jímž je Jakýsi Diego de la Llana, zeman a starý křesťan. Trhy navštěvuji, jáfe mi Vaše Milost radí, a včera jsem našel kramářku prodávající nové ořechy a shledal jsem, že smíchala čtvrtci nových se čtvrtci starých, prázdných a shnilých; přisoudil jsem je všechny školním dětem, ty už je dovedou dobře rozeznat, a jí jsem zakázal čtrnáct dní vstoupit na trh. Řekli mi, že jsem soudil výborně. Mohu Vám říci, Milosti, že se zde v městě povídá, že není horších lidí než kramářky, neboť jsou všechny nestydaté, nesvědomité a drzé, a tomu věřím, podle těch, co jsem viděl jinde.’

Jsem velmi rád, že paní vévodkyně psala mé ženě Tereze Panzové a poslala jí dar, o němž mluvíte, a budu se jí hledět časem odměnit: polibte jí, Milosti, za mne ruce a povězte jí, že to neuložila do dřavého pytle, jak uvidí na mých skutcích. Nechtěl bych, aby Vaše Milost měla nepříjemnosti s tímto mým panstvem, poněvadž rozhněvání se Vaše Milost s nimi, zřejmě to vypadne mně na škodu a není dobře, abyste Vy, který mi radíte být vděčným, sám nebyl vděčen k tomu, jenž vám tolik dobrodiní prokázal a s takovými ohledy vás choval na svém zámku. Tomu o té kočkovině nerozumím, ale myslím, že to bude asi nějaké darebáctví, jež Vám rádi provádějí zlí kouzelníci; však to zvím, až se uvidíme.’

„Chtěl bych Vaší Milosti něco poslat, ale nevím, čeho si přejete:

leđa snad pár stříkaček na klystýr, neboť na tomto ostrově je dělají velmi zdařile. Potrvá-li můj úřad, poohlédnu se po něčem k poslání. Napíše-li mi má žena, Tereza Panzová, zaplaťte, Milosti, poslovi a zašlete mi dopis, protože velmi toužím zvědět, co se děje doma a co je s ženou a dětmi. A s tím Bůh uchraň Vaší Milost zlomyslných kouzelníků a mne zbav v klidu a pokoji tohoto vladařství, ač o tom pochybuji, neboť podle toho, jak se mnou jedná doktor Petr Škrobenec, budu ho zbaven zároveň se svým životem.

Služebník Vaší Milosti, Sancho Panza, vladař.’

Tajemník zavřel psaní a hned vypravil posla; posměváčci se pak shromáždili a dohodli mezi sebou, jak připravit Sancha Panzu o vladařství. Ten večer strávil Sancho vydáváním několika nařízení, týkajících se správy toho, co měl za ostrov, a nařídil, aby nebylo v obci trpěno překupování potravin a aby do ní mohlo přicházet víno odevšad s podmínkou, že bude oznamováno místo původu, aby mohla být určena jeho cena podle jeho hledanosti, dobroty a pověsti; ten, kdo by je ředil vodou nebo vylhával jeho původ, aby byl popraven; snížil cenu vši obuvi, zvláště střevíců, neboť se mu zdálo, že stoupá nesmírně; ustanovil míru platů služebnictvu, které o překot běželo za "svým prospěchem; zakázal pod velmi přísnými tresty zpěv nemravných a nezřízených písní ve dne i v noci; nařídil, aby žádný slepec nezpíval verše o zázracích, ani neukazoval osvědčení o pravosti zázraků, maje za to, že většina zázraků slepci opěvaných je vymyšlena na úkor pravých; stvořil úřad starosty chudých, ne aby je pronásledoval, ale aby zkoumal jejich chudobu, neboť ve stínu předstírané chudoby a falešného poranění skrývají se zlodějská ramena a pijanské zdraví.

Zkrátka, zařídil věci tak dobré, že podnes trvají v onom městě a jsou nazývány Zákony velkého vladaře Sancha Panzy.

KAPITOLA LII.,

kde se vypráví dobrodružství druhé dueni Doloridy či Angustiady, jinak paní Rodríguezové.

Cide Hamete vypravuje, že když se don Quijote uzdravil ze svých škrábů, pomyslně si, že život na zámku je proti všem zákonům rytířství, jež vyznával, a že se rozhodl požádat vévody o dovolení k odjezdu do Zaragozy, kde se blížila doba slavností; tam doufal vydobýt si brnění, které se na takových slavnostech získává. A když byl jednoho dne u stolu vévodského a počínal už obracet v skutek svůj úmysl a žádat o dovolení, náhle vstoupily dveřmi do síně dvě ženy (jak se ukázalo) v smutku od hlavy k patě a jedna z nich přistoupivši k donu Quijotovi padla mu k nohám jak dlouhá, tak široká, ústa přitiskla k jeho nohám a jala se plakat tak srdcervoucně, opravdově a bolestně, že zmátla všechny poslouchající diváky; ačkoliv se vévodové domnívali, že běží o nějaký žert osnovaný služebnictvem cíonu Quijotovi, přece jen, vidouce sílu vzdechů, nářku a pláče ženina, byli na pochybách a v napětí, až milosrdný don Quijote ženu pozvedl ze země a pobídl ji sejmouti závoj z uplakané tváře.

Ona poslechla a objevilo se, že je osobou, na kterou by nikdo nebyl pomyslně: pod závojem se totiž ukázal obličej paní Rodríguezové, dueni z toho domu sama; druhá žena ve smutku byla její dcerou, podvedenou synem bohatého sedláka. Všichni, kdo ji znali, byli ohromeni a vévodové víc než všichni ostatní, neboť, ač ji měli za omezenou a přihlouplou, nemyslně, že by se mohla zbláznit. Nakonec se paní Rodríguezová obrátila k pánům a pravila: "Dovolte mi, Excellence, abych pohovořila krátce s tímto rytířem, neboť je toho třeba, mám-li se zdarem vyvázat z postavení, do něhož mě uvedla odvaha zlomyslného sedláka." Vévoda pravil, že jí dovolení dává a ať promluví s donem Quijotem, jak si jen přeje. Tu řekla obracejíc hlas i tvář k donu Quijotovi:

"Statečný rytíři, před několika dny jsem vám už vypověděla věrolomnou ničemnost, již zlý sedlák spáchal mé milované dceři, kterou je tato nešťastnice zde, a vy jste mi slíbil ujmout se jí a napravit křivdu jí spáchanou; nyní však jsem zvěděla, že chcete opustit tento zámek za novými dobrodružstvími, jež vám Bůh udělí. Proto bych

chtěla, dříve než zmizíte na oněch cestách, abyste vyzval toho ne-zkroceného hrubce a přinutil jej vzít si mou dceru podle slibu manželství, který jí dal, dřív než si s ní zahrál. Neboť

očekávat spravedlnost od pana vévody, toť žádat hrušky na olši, jak jsem Vaší Milosti už spravedlivě vysvětlila. A s tím, Pán náš dej vám, Milosti, mnoho zdraví a nás neopouštěj!"

Na ta slova odvětil don Quijote velmi vážně a okázale: "Dobrá dueño, zmírněte své slzy, či lépe řečeno, utřete je a nechte vzdychání! Beru na sebe pomoci vaší dceři, již by bylo bývalo lépe nevěřit tak lehkověrně slibům zamilovaných, které se povětšinou lehce dávají a velmi těžko plní; s dovolením pana vévody odejdu ihned vyhledatí onoho nesvědomitého mladíka, naleznu jej, vyzvu a zabiju, od-mítne-li vyplnití dané slovo; neboť hlavní povinností mého povolání je odpouštětí pokorným a trestatí zpupné, to jest pomáhatí ubohým a ničití ukrutníky."

"Není potřebí," řekl na to vévoda, "aby Vaše Milost hledala sedláka, na něhož si tato dobrá paní stěžuje, a ještě méně, abyste mě žádal o dovolení vyzvat jej; já sám jej prohlašuji za vyzvána a беру na sebe zpravit jej o tom vyzvání a přinutit jej přijmout je a dostavití se na soud na můj hrad: zde oběma vykáží kolbiště bezpečné, zachovávaje veškeré podmínky, jichž se v takových případech má dbát, zachovávaje i spravedlivost pro každého, jakž musí činit všichni knížata, již dovolují, aby se svobodně zápasilo v hranicích jejich knížetství."

"S tímto ujištěním a s dovolením Vaší Vznešenosti," odvětil don Quijote, "nyní už pravím, že se tentokrát vzdávám svého šlechtictví a snižuji se k nízkosti zločincově a činím se jemu rovným, propůjčuje mu právo k zápasu se mnou; a tak, ač není přítomen, jej vyzývám, poněvadž spáchal zlo, oklamav tuto dívku, jež byla pannou a už není, jeho vinou, a již musí splnit daný slib manželství, sic zemře v potýkání."

Pak sundav rukavici vhodil jí doprostřed síně a vévoda jí zvedl, řka, že, jak byl pravil, přijímá vyzvání jménem svého poddaného a stanoví dobu klání za šest dní, kolbiště hradní nádvoří a zbraně ty, jichž obvykle rytíři užívají: kopí a štít a kroužkový krunýř s ostatními součástmi, bez klamu, podvodu a pověry, prohlédnuté a prozkoumané soudci kolbiště. Ale především je třeba, aby výborná dueña i nehodná dívka vložily své právo na spravedlnost do rukou pana dona Quijota, jinak nebude ničeho a vyzvání nedojde náležitého splnění. "Vkládám," řekla dueña. Já také," připojila se dcera všecka uplakaná, zahanbena a mrzuta. Rozhodnuv takto a rozmysliv si, co

v tomto případě počne, vévoda propustil paní ve smutku a vévod-kyně nařídila, aby od té chvíle s nimi jednali nějak s komornými, ale jako s dobrodružnými dámami, jež přišly do jejího domu hledat spravedlnost: dali jim tedy zvláštní pokoj a sloužili jim jako cizinkám, ne bez údivu ostatních služebnic, jež nevěděly, kam až povede pošetilost a drzost paní Rodríguezové a její neblahé dcery.

Aby byla zábavnost dovršena a konec jídla dokonalý, vstoupil náhle do síně panoš, který donesl psaní a dary Tereze Panzové, ženě vladaře Sancha Panzy; jeho příchod naplnil radostí vévody, toužící zvědět, co ho cestou potkalo; na jejich dotaz panoš odpověděl, že to nelze vypovědět ani před veřejností ani krátce, aby jejich Excellence ráčily posečkat do soukromí a zatím se pobavily těmito dopisy. Vytáhnuv dva odevzdal je do rukou vévodkyně: jeden nesl v záhlaví: 'Psaní pro paní vévodkyni tu a tu, nevím odkud', a druhý: 'Psaní pro mého muže Sancha Panzu, vladaře ostrova Baratarie, jemuž Bůh popřej delšího věku než mně'. Vévodkyně, jak se říká, hořela, dokud nepřečtla psaní: otevřela je, přečtla pro sebe, a vidouc, že je lze číst nahlas, aby i vévoda a přítomní slyšeli, učinila tak řkouc:

"Dopis Terezy Panzové vévodkyni: .Velmi mě potěšilo, moje paní, psaní, jež mi Vaše Výsost poslala, neboť jsem si ho vskutku velmi přála. Šňůra korálů je velmi pěkná a lovecký šat mého muže není o nic horší. Celá naše vesnice má velkou radost, že Vaše Milost udělala vladařem mého manžela Sancha, ale nikdo tomu nevěří, zvláště ne farář, pan Mikuláš, holič, a bakalář Šanson Carrasco. Ale mně to* nevádí; pro to věc ještě pravdou zůstane a každý ať si říká, co chce, ačkoliv, abych mluvila pravdu, kdyby nepřišly koraly a šaty, také bych tomu nevěřila: u nás ve vsi všichni mají mého muže za hlupáka a nemohou pochopit, k jakému vladařství se to může hodit, když předtím vládl jen stádu koz. Pánubohu poručeno, ať ten vše řídí, jak uzná, neboť toho mají jeho děti potřeby.'

Já, drahá paní, jsem se rozhodla, s dovolením Vaší Milosti, si polepšit a jít se ke dvoru roztáhnout do kočáru, abych vytřela zrak tisíci závistníků, které už mám. A proto pěkně prosím Vaši Excelenci, aby rozkázala mému muži poslat mi pár grošů, a ať to stojí za řeč, neboť u dvora jsou výdaje veliké, chléb po reálu a libra masa za třicet maravedí, to je na pováženou! A nechce-li, abych odjela, ať mi napíše včas, protože mě už pálí nohy, jen se vydat! Také mi říkají známé a sousedky, že přijdeme-li ke dvoru nádherně vystrojené, můj manžel se stane více známým díky mně než já díky jemu, protože se mnozí nutně budou ptát: Copak to je za dámy v tom kočáře, a můj

sluha odpoví: Žena a dcera Sancha Panzy, vladaře ostrova Baratarije. "A takovým způsobem Sancho bude proslaven, já ctěna a vše v pořádku.'

„Mrzí mě, jak jen možná, že se letos žaludů v naší vsi málo načesalo, přesto jich Vaší Milosti posílám asi půl čtvrtce, které jsem po jednom nasbírala a načesala v lese; větší jsem nenašla, ač bych si přála, aby byly jako pštrosí vejce. Nezapomeňte, Nádhernosti, mi psát, já vám pečlivě odpovím, zpravujíc vás o svém zdraví a o všem, co by bylo nového ve vsi, kde prosím Pánaboha, aby ostříhal Vaši Výsost a na mne nezapomněl. Má dcera Sancha a můj syn líbají Vaší Milosti ruce. Ta, jež si více přeje vidět Vaši Milost než jí psát, Tereza Panzová.'

Všichni s náramnou chutí vyslechli psaní Terezy Panzové, zvláště vévodové, a vévodkyně tázala se dona Quijota, nebylo-li by dobře otevřít psaní určené vladaři, jež prý jistě bude výborné. Don Quijote odpověděl, že je otevře, aby se jim zavděčil, učinil tak a viděl, že je psáno takto:

„Dopis Terezy Panzové jejímu muži Sanchu Panzovi: Předrahy Sancho, dostala jsem tvé psaní a říkám a přísahám ti jako katolická křesťanka, že málo scházelo, abych se zbláznila radostí. Opravdu, bratře, když jsem uslyšela, že jsi vladařem, myslila jsem, že mě šlak treť z toho štěstí, vždyť víš, že prý náhlá radost zabíjí jako velká bolest. Sančičce, tvé dceři, se z té radosti něco stalo, ani nevěděla a byla celá mokrá. Šaty, kteréš mi poslal, jsem měla před sebou, koraly, jež mi poslala paní vévodkyně, na krku, obě psaní v ruce a posel byl vedle mne, a přece se mi zdálo, že vše, co vidím a hmatám, je jen sen. Neboť kdo by si mohl pomyslit, že pasák koz se stane vladařem ostrovů? Však víš, příteli, že má matka říkala, že člověk musí být dlouho živ, aby hodně viděl; říkám to proto, že čekám spatřit ještě víc, budu-li ještě déle živa: nechci se zastavit, dokud tě neuvidím nájemcem nebo výběřčím daní; to jsou řemesla, od kterých sice čert odnáší ty, co jich zneužívají, ale které přec jen, koneckonců, nesou peníze.'

„Paní vévodkyně ti poví o mém přání jít ke dvoru: rozmysli si to a zprav mě o své vůli! Já ti budu hledět být ke cti a budu jezdit v kočáře. Farář, holič, bakalář, ba ani ten kostelník nevěří, že jsi vladařem, a tvrdí, že je to podvod nebo kouzlo, jako všecko, co se děje tvému pánu

donu Quijotovi. Šanson říká, že musí za tebou, vytáhnout ti to vladařství z hlavy a donu Quijotovi z lebky jeho bláznovství. Já se jen směju a prohlížím šňůru a stříhám z tvého obleku na šaty na-

šemu děvčeti. Poslala jsem paní vévodkyni pár žaludů; chtěla bych, aby byly zlaté. Pošli mně nějaké perlové šňůry, jsou-li na tvém ostrově v módě.'

.Nového je ve vsi, že Berruecová vdala svou dceru za nějakého mazala, který sem k nám přišel malovat, co by se dalo. Obecní rada mu dala malovat znak Jeho Veličenstva nade dveřmi rychtářství, on si řekl o dva dukáty, dali mu je předem, maloval týden a nakonec nenamaloval nic, že prý nedovede takové hlouposti; peníze vrátil, ale přece se oženil, jako by byl pořádný řemeslník. Pravda je, že už nechal štětce, vzal motyku a chodí na pole, jak se sluší a patří. Syn Petra de Lobo přijal první svěcení a chce být knězem; když to zvěděla Minguilla, vnučka Miňgua Silvata, podala naň žalobu, že prý jí slíbil manželství; zlé jazyky naznačují, že s ním byla v jiném stavu, ale on zapírá, až se hory zelenají. Letos není oliv a v celé vsi nenajdeš kapky octa. Přešla tudy četa vojáků a odvedli si s sebou tři děvčata ze vsi; ani ti neřeknu která, protože se třeba vrátí a někdo se najde, kdo si je vezme, i s jejich hříchem nebo hříškem. Sančička plete krajky, denně si vydělá osm poctivých maravedí a hází je do pokladničky, aby měla na výbavu; ale teď, když jsi vladařem, jí dáš věno ty, a nepotřebuje se ani namáhat. Studna na návsi vyschla; do šibenice uhodil hrom a pro mne ať si uhodí i do ostatních.'

,Cekám na tvou odpověď a rozhodnutí, co se týče mého odjezdu ke dvoru. Bůh ti dej delší věk než mně neb alespoň takový, neboť bych tě nechtěla nechat na světě beze mne. Tvá žena Tereza Part-zová.'

Dopisy byly vyneseny do nebe a oceněny; zasmáli se jim i podivili. A aby to bylo zpečetěno, přibyl posel nesoucí psaní od Sancha donu Quijotovi, který je rovněž přečetl veřejně: vzbudilo pochybnosti, je-li vskutku vladař hlupákem. Vévodkyn" odešla, aby zvěděla od panaše, co jej potkalo v Sanchově vsi, a ten jí to vylíčil velmi obšírně bez opominutí jediné okolnosti; odevzdal jí žaludy a k tomu i sýr, jež mu Tereza dala, protože je prý velmi dobrý, lepší než tronchon-ský. Vévodkyně vše přijala s nesmírným potěšením, v němž ji zanecháme a budeme vyprávět o konci vladařství velkého Sancha Panzy, výkvětu a zrcadla všech ostrovních vladařů.

KAPITOLA LIII.

o úmorném skoncování vladaření Sancha Panzy.

"Věřiti, že v tomto životě věci potvrzují věčně beze změny, znamená věřiti mylně; spíše se zdá, že život jde dokola, totiž točí se v kruhu: jaro přichází po zimě, léto po jaru, po létě přichází podzim, po podzimu zima, po zimě jaro, a tak se čas točí stále kol tohoto kruhu; jen život lidský spěje k svému konci lehčeji než vítr a nečeká na obnovu, leč v druhém onom životě, jenž nemá mezí." Toto praví Cide Ha-mete, mohamedánský filozof, neboť lehkost a nestálost tohoto časného života a trvání očekávaného života věčného pochopili i mnozí beze světla víry, jen na základě osvícenosti přirozené. Zde však to náš autor připomíná pro rychlost, s níž skončilo, za své vzalo, zničeno bylo a jako stín a kouř uprchlo vladaření Sanchovo.

Ten, leže sedmé noci svého vladaření na posteli, přesycen ne chlebem a vínem, ale rozsuzováním a dáváním dobrozdání, zákonů a předpisů, když už mu počínala ospalost přes

všechn hlad zavírat víčka, uslyšel takový hluk zvonů a hlasů, že se mu zdálo, že se celý ostrov potápí. Posadil sena postel a pozorně naslouchal, zda by mohl uhodnout, co je příčinou tak velkého poplachu. Ale nejen to nepoznal, ale byl zmaten a naplněn strachem a hrůzou ještě více, když hluk zvonů a hlasů vzrostl o hlasy nespočetných trub a bubnů.

Vstav vzal trepky pro vlhkost půdy, a aniž oblekl župan či něcp podobného, vyšel do dveří svého pokoje, když tu spatřil přibíhat chodbou přes dvacet osob s planoucími pochodněmi v rukou a tasenými meči, hlasitě sborem křičících: "Do zbraně, do zbraně, pane vladaři! Do zbraně, spousta nepřátel vnikla na ostrov a jsme ztraceni, nepo-může-li nám váš důvtip a statečnost." S tímto zuřivým křikem a v zmatku doběhli až k Sanchovi, ohromenému a omámenému tím, co slyšel a viděl, a když byli u něho, jeden mu řekl: "Ozbrojte se okamžitě, velmožný pane, nechcete-li zahubit sebe i celý tento ostrov!" Já a ozbrojit se?" ptal se Sancho, "ale copak já rozumím vojně a obraně? Tyhle věci bude nejlíp nechat mému pánovi donu Quijotovi, ten je vyřídí a ukončí v okamžiku. Ale já, hříšník boží, nevím o útocích ani zbla."

"Ach, pane vladaři," řekl druhý, "co je to za od-

kládání? Ozbrojte se, Milosti! Tady vám přinášíme zbraň obrannou i útočnou a vzhůru na náměstí, veďte nás a velte nám, bude tak po právu, vždyť jste naším vladařem."

"Tak mi tu zbraň navlechte, musí-li to být," odvětil Sancho.

Hned mu přinesli dvě pavézy, jež předem byli obstarali, a pověsili mu je přímo na košili, nedovolivše mu obléci šat jiný, jednu pavézu vpředu, druhou vzadu, a protáhli mu ruce skrze otvory v pavézách a přivázali ho k nim tak pevně provazy, že byl jako zazděn nebo zatlučen, podoben vřetenu, neschopen se ohnout v kolenech a hnout se na krok. Do rukou mu dali kopí a o to se opřel, aby se udržel na nohou.

Když ho tak vystrojili, vyzvali ho k pochodu, aby je vedl a povzbudil všechny: poněvadž prý on je jejich hvězdou, lucernou i světlem, jejich věc dobře dopadne. Jakpak já nešťastník mohu pochodovat," odpověděl Sancho, "když nemohu ohýbat kolena pro ty tabule přišité na tělo? Nezbyvá než mě odnést v náručí a položit nebo postavit do nějaké brány a tu budu hájit, buď tímto kopím nebo svým tělem."

"Kupředu, pane vladaři," řekl jeden z mužů, "strach víc než tabule vám brání vykročit; dost už a hněte se, je pozdě, nepřátel přibývá, křik sílí a nebezpečí hrozí." r

Na ty pobídky a urážky ubohý vladař zkusil se hnout a praštil sebou tak mocně o zem, až myslil, že je na kusy. Ležel jako želva zavřená a zakrytá svými krunýři, nebo jako půl vepře v soli mezi dvěma škopky, nebo též jako člun vytažený na písek; ale ten zástup posmíví váčků ho vůbec nepolitoval vidajej na zemi: zhasivše pochodně dali se znovu do většího křiku a volání "Do zbraně", běhali spěšně po ubohém Sanchovi, bušili meči do pavéz, a kdyby se ubohý vladař nebyl skrčil a choulil hlavu mezi pavézy, špatně by to s ním bylo dopadlo. Svinut do těsné dutiny potil se a zas potil a ze všeho srdce se poroučel Bohu, aby mu pomohl z toho nebezpečí. Jedni oň klopýtali, druzí přes něj padali a jeden se naň dokonce na notnou chvíli postavil a odtud jako z hlásné věže velel vojskům volaje: "Sem, našinci, tudy útočí nejvíc nepřítel. Sřeďte tento průlom; tuto bránu zavřete! Porazte onen žebřík! Sem dehet, smůlu a pryskyřici v kotlích vroucího oleje! Zavřete ulice prošívanicemi!" Zkrátka vyjmenoval křiče ze vsí síly všechny drobnosti, nástroje a potřeby válečné, jimiž se město brání útoku, a zmlácený Sancho, který to poslouchal a všechno snášel, si říkal u sebe: "Ó, kéž

by Pánbůh ráčil už dopustit, aby byl ostrov vyřízen a já mimo tuto velkou úzkost, mrtev či živ." Nebesa vyslyšela jeho přání, a když se toho nejméně nadál, uslyšel

hlasy: "Vítězství, vítězství! Nepřátelé jsou přemoženi! Pane vladaři, zvedněte se a pojd'te se radovat z vítězství a rozdílet kořist odňatou nepřítelům mocí tohoto nepřemožitelného ramene!"

"Zdvihněte mě," řekl truchlivě bolavý Sancho. Pomohli mu vstát a jsa na nohou pravil: "Nepřítele, kterého jsem přemohl já, ať mi přibijí na čelo! Kořist vzatou nepříteli rozdílét nebudu, ale žádám a prosím přítele, mám-li jakého, aby mi dal doušek vína, neboť usychám, a aby mi utřel pot, neboť se rozplývám." Utřeli jej, přinesli mu víno a odvázáli pavézy, on se posadil na postel a omdlel strachem, úlekem a únavou. Už mrzelo šprýmaře, že šprýmovali příliš, ale procitnutí San-chovo jejich obavy z jeho mdlob zmírnilo. Zeptal se, kolik je hodin; řekli, že už svítá. Umlkl a bez dalšího slova se počal strojit ponořen v hrobový klid a všichni naň hleděli a čekali, za čím se tak spěšně strojí.

Konečně byl oblečen a pomalu, neboť byl zmlácen a nemohl zčerstva, odešel do stáje a za ním všichni přítomní; přistoupiv k svému oslu objal jej a vtiskl mu polibek míru na čelo a ne bez slz v zrácích mu pravil: "Pojd'te sem, druhu a příteli můj i spolutrpitele v námahách a utrpení: pokud jsem žil s vámi a neměl jiných myšlení a starostí než o váš postroj a vaše krmivo, šťastné byly mé hodiny, dny i roky; ale co jsem vás opustil a jal se vystupovat na věž ctižádosti a pýchy, vešlo mi do duše tisíc béd, tisíc trápení a čtyři tisíce starostí." A zatímco toto říkal, sedlal osla, aniž kdo co k němu promluvil. Na osedlané pak zvíře s velkou bolestí a námahou vystoupil a obrátiv svou řeč k správci, tajemníku, vrchnímu číšníku a doktoru Petru Škrobencovi řekl:

"Uvolněte cestu, milí pánové, a nechte mě vrátit se k staré své svobodě! Nechtě mě vyhledat svůj dřívější život, ať mě probudí z nynější smrti. Nenarodil jsem se, abych byl vladařem, ani abych hájil ostrovy a města před nepřáteli, když se jim zachce je napadnout. Lépe rozumím orání a kopání, ořezávání a vysazování révy než dávání zákonů a hájení krajů a království. Dobře je svatému Petrovi v Římě. Chci říci, že dobře je každému, drží-li se řemesla, pro něž je zrozen. Lépe mi sluší v ruce srp než vladařské žezlo; raději se najím úkropu, než abych byl vydán na milost neschopnému lékaři, který mě zabíjí hladem; a raději si odpočinu v létě ve stínu dubu a v zimě si obléknu kožich s pár chlupy na svobodě, než abych si lehal do holandských polštářů a šatil se sobolí kožišinou jako otrok vladařství. Zůstaňte sbohem, milostiví pánové, a řekněte panu vévodovi, že jsem se nahý narodil a nahým zůstal: neztrácím a nezískávám, to jest bez trojníku

jsem přišel do vladařství a bez trojníku odcházím, docela jinak, než odcházejí obyčejně vladaři z ostrovů. A teď uvolněte cestu a nechte mě jet: jedu se dát namazat, neboť myslím, že mám všechna žebra polámana od nepřátel, kteří dnes v noci prese mne přešli."

"Ne tak, pane vladaři," řekl doktor Škrobeneček, já vám dám, Milosti, nápoj proti otlučeninám a pohmožděním, jenž vám hned vrátí dřívější zdraví a sílu; a co se týče jídla, slibuji, že se polepším a nechám Vaši Milost jíst v hojnosti ze všeho, čeho si bude přát."

"Pozdě!" řekl Sancho, "spíš se dám na tureckou víru, než abych zůstal. Takové žerty se neopakují. Bůh je mi svědkem, že zůstat vtomto vladařství nebo přijmout jiné, byť mi je dávali na talíři, je pro mne stejně možné jako letět bez křídel do nebe. Jsem z rodu Panzů a ti jsou všichni tvrdohlaví, a když jednou řeknou ‚ne‘, znamená to ‚ne‘, a třebaš proti celému

světu. Ať v této stáji zůstanou mravenčí křídla, co mě vynesla do vzduchu, aby mě tam sežraly vlašt'ovky a jiní ptáci, a já se vracím na zem chodit po svých: a nejsou-li zdobeny střevíci z korduánu, budou vždy mít na sobě aspoň škorňe s provázky. Ovce k ovci a každý ať se natahuje, jak peřina stačí. Nechtě mě už odejít, připozdívá se."

Na to pravil správce: "Pane vladaři, velmi ochotně necháme'cVde-jít Vaši Milost, ač nás bude tuze trápit tato ztráta, neboť váš vtíp a křesťanské jednání zavazují k lásce k vám. Ale je známo, že každý vladař musí, dřív než opustí kraj, kde vladařil, vydati počet. Vydejte, Milosti, počet za těch deset dní svého vladaření, a běžte sbohem.* "Nikdo jej na mně žádat nemůže," odpověděl Sancho, "leč by mu poručil pan vévoda; a toho uvidím a vydám mu počet, jak se patří, tím spíš, že netřeba jiného důkazu o tom, že jsem vladařil jako anděl, než že odcházím docela nahý, a takový vskutku odcházím."

"Bůhví že má velký Sancho pravdu," řekl doktor Škrobenec, "á myslím, abychom ho nechali odejít, neboť vévoda bude nesmírně potěšen jeho příchodem."

Všichni to uznali a dovolili mu odejet, nabídnuvše mu dříve průvod a vše, čeho by si přál pro občerstvení své osoby a pohodlí cesty. Sancho řekl, že by chtěl jen trochu ječmene pro osla a půl sýra a půl bochníka pro sebe; poněvadž je cesta krátká, nepotřebuje prý většího a lepšího opatření. Všichni ho objali i on s pláčem objal všechny a zůstavil je v udivení jak nad svými výroky, tak nad svým rozhodnutím pevným a rozumným.

KAPITOLA LIV.,

která jedná o věcech této historie a žádné jiné.

Vévoda a vévodkyně rozhodli, že výzva, již učinil don Quijote jejich poddanému z důvodu již řečeného, skončí soubojem, a poněvadž mladík byl ve Flandrech, kám utekl, aby se paní Rodríguezová nestala jeho tchyní, rozkázali, aby na jeho místo nastoupil gaskoň-ský lokaj Tosílos, ježž předem výborně poučili, jak si má ve všem vést. Dva dny potom řekl vévoda donu Quijotovi, že se jeho sok dostaví za čtyři dny a ozbrojen za rytíře na kolbišti prokáže, jak dívka lhala, a to drze a úplně lhala, tvrdíc, že jí přislíbil manželství. Don Quijote byl s touto novinou velmi spokojen a slíbil sám sobě v tomto případě vykonat divy a měl za nesmírné štěstí, že se dostalo příležitosti ukázat tomu panstvu, kam až sahá síla jeho mocného ramene. Netrpělivě a š*ťasten čekal po čtyři dny, které, měřeny jeho nedočkavostí; byly proň čtyřmi tisíciletími.

Néchme je plynout (jako necháváme odplývat jiné věci) a provázejme Sancha, jenž ani vesel ani smuten putoval na svém oslu za svým pánem, jehož společnost mu byla milejší než vladařství všech ostrovů na světě. Stalo se, že nedaleko ostrova, na němž byl vládl (on nikdy nezkoumal, vládne-li to na ostrově, v městě, městysi nebo vsi), spatřil přicházet cestou, jíž se sám bral, šest poutníků s holemi, cizinců toho druhu, kteří zpěvem prosí o almužnu. Přiblíživše se k němu postavili se do řady a zvednuvše hlas všichni najednou jali se zpívat svou řečí, jíž Sancho nerozuměl krom jediného slova jasně vysloveného: 'almužna', a podle toho poznal, že prosí o dar. A poněvadž byl, jak praví Cide Hamete, velmi milosrdný, vytáhl z tlumoku půl sýra a půl bochníka, jimiž se byl zásobil, dal jim je, naznačuje znamením, že nic jiného nemá.

Přijali vše radostně a říkali: "Geld! Geld!"

"Nerozumím, co na mně chcete, dobří lidé," odvětil Sancho. Tu vytáhl jeden z nich váček ze záňadří a ukázal jej Sanchovi, který z toho pochopil, že chtějí peníze: klada si palec na chřtán a natahuje ruku vzhůru, naznačil jim, že nemá ani groše, a pobídnuv osla oddělil se od nich. A když je míjel, jeden z nich se naň pozorně zahleděl, vrhl se k němu, ob-

jal jej kol pasu a hlasitě a velmi španělsky mu řekl: "Bůh s námi, co to vidím? Je možná, abych držel v náručí svého drahého přítele a dobrého souseda Sancha Panzu? Ale jistě že ano, vždyť ani nespím, ani nejsem teď opilý." Sancho byl udiven, že je jmenován svým jménem a že jej cizí poutník objímá; nemohl jej nijak poznat, ač si jej beze slova velmi pozorně prohlížel.

Poutník řekl vida jeho napětí: Jak je možno, bratře Sancho Panzo, že nepoznáváš svého souseda, Maura Ricota, kramáře ze své vsi?" Tu se naň Sancho podíval pozorněji, počal si ho připomínat a nakonec jej poznal docela, z osla jej objal kolem hrdla a řekl: "Kdo tě, u všech čertů, měl poznat, Ricote, v tom maškarním kroji, co na sobě máš? Řekni mi, kdo z tebe udělal Němce a kdes vzal odvahu vrátit se do Španěl, kde se ti špatně povede, zajmou-li tě a poznají?"

"Neprozradíš-li mne ty, Sancho," odvětil poutník, Jsem jist, že v tomto šatě mne nepozná nikdo. Sejděme z cesty tam do té topolové aleje, kde mí druhové chtějí pojišť a odpočinout si, a ty pojíš s námi, neboť jsou to lidé přívětiví, a já ti budu mít kdy povědět, co mě potkalo po odchodu z naší vsi podle rozkazu Jeho Veličenstva, který tak krutě pronásledoval nešťastý můj národ, jak jsi slyšel."

Sancho poslechl, Ricote promluvil s ostatními poutníky a oťfěsli stranou mezi topoly, dosti daleko od královské silnice. Odložili hole, svlékli pláště a zůstali bez kabátů. Byli to samí mladí, hezcí lidé, krom Ricota, muže už v letech. Všichni měli dumoky, a jak se zdálo, dobře naplněné, zvláště věcmi kořennými, které probouzejí žízeň na dvě míle. Natáhli se na zemi a na trávníku jako na ubrusech rozložili chléb, sůl, nože, ořechy, sýry a kosti z uzeniny, jež bylo jsšně lze obíratí, ne-li už žvýkati; také vyňali černé jídlo, jménem prý kaviár, připravované z rybích jiker a vzbuzující velkou žízeň; nechyběly ani olivy, ač suché a neupravené, ale chutné a v dobrém stavu.

Co však dostalo první cenu hostiny, bylo šest měchů vína, neboť každý ze svého tlumoku vytáhl jeden; ba i dobrý Ricote, jenž se z Maura změnil v Němce, vytáhl svůj, který co do velikosti mohl závodit s ostatními pěti. Dali se do jídla s velkou chutí a zvolna, pochutnávajíce si na každém soustu nabodávaném špičkou nože; ode všeho jedli jen málo a najednou zvedali paže i měchy, přitiskli ústa k ústí a upřeli oči do nebes: zdálo se, že do nich míří; tak zůstávali notnou chvíli, kývajíce hlavami ze strany na stranu, což dokazovalo jejich rozkoš, a převáděli do svých žaludků, co bylo v útrokách měchů. Sancho se díval na všechno a nebolelo ho to; naopak, aby splnil přísloví, jež velmi dobře znal: ‚Kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti‘,

vyžádal si od Ricota měch a zamířil do nebes jako ostatní a s nemenší chutí. Čtyřikrát se měchy daly zvednout, popáté to již nešlo, neboť byly hubenější a splasklejší než rákos, což trochu zmírnilo veselost do té doby projevovanou.

Co chvíli podal některý svou pravici Sanchovi a řekl:

"Španěl a Němec, šecker jedno: dobrá kamerád" a Sancho odpovídal: "Dobrá kamerád, namouduši," a smál se pak hodinu, nevzpomínaje v nejmenším, co se mu přihodilo za vladaření: neboť pokud člověk jí a pije, starosti naň nemohou. Nakonec bylo dopití vína znamením k všeobecnému spánku na témž stole a týchž ubrusech; jen Ricote a Sancho zůstali bdít, protože více jedli než pili.

Ricote odvedl Sancha a sedli si pod dubem nechávající poutníky pohříženy v sladkém spánku; Ricote pak nezadrhuje po maursku čistou kastilštinou toto řekl Sanchovi: "Dobře víš, Sancho Panzo, příteli a sousede, jak vypovídací nález, který Jeho Veličenstvo dalo vyhlásit proti mému lidu, nás všechny postrašil a poděsil; alespoň mne zděsil tak, že jsem cítil krutý trest, hrozící mně i mým dětem, předčasně, už před uplynutím lhůty, již nám povolili k opuštění Španělska. Rozhodl jsem se tedy, po svém zdání rozumně (jako ten, kdo ví, že v určité lhůtě mu vezmou dům, v němž žije, a stará se o nový, kam by se přestěhoval), rozhodl jsem se, pravím, že odejdu sám bez své rodiny z domova a vyhledám místo, kam ji odvedu pohodlně a beze spěchu, s nímž se ostatní vybrali."

"Dobře jsem totiž viděl i všichni naši stařešinové, že ty výnosy nebyly pouhými hrozbami, jak někteří pravili, ale opravdovými zákony, jež budou v svůj čas provedeny. A věřil jsem tomu tím spíše, že jsem věděl o zlých a nesmyslných úmyslech našich lidí; byly takové, že se mi zdálo, že samo božské vnuknutí pohnulo Jeho Veličenstvo k uskutečnění tak znamenitého rozhodnutí. Ne snad, že bychom všichni byli vinni, neboť byli mezi námi křesťané praví a upřímní; ale bylo jich málo a nemohli se postavit na odpor těm, kdo jimi nebyli, nebylo tudíž moudré hřát hada na prsou a trpět nepřátele ve vlastním domě. Nakonec jsme byli právem potrestáni vyhnáním, trestem to lehkým a mírným podle některých, ale pro nás nejhroznějším, co nás mohl stihnout. Ať dlíme kdekoliv, pláceme pro Španělsko; vždyť jsme se v něm narodili a je naší přirozenou vlastí. Nikde nenalzáme přijetí, po kterém v svém neštěstí toužíme: v Berbersku a všech krajích Afriky, kde jsme doufali být přijati a vítáni, nás nejvíce urážejí a trýzní. Neznali jsme štěstí, až jsme je ztratili: téměř všichni cítíme tak velkou touhu vrátit se do Španěl, že většina

z těch (a je jich mnoho), kdo znají španělsky jako já, vracejí se a zanechávají onde ženy a děti bez ochrany: tak milují Španělsko. Nyní poznávám a okouším výrok, že je sladká láska k vlasti."

"Opustil jsem, jak říkám, naši ves a odešel do Francie, a ačkoliv nás tam dobře přijímali, chtěl jsem poznat vše. Itálií jsem se dostal do Německa a tam se mi zdálo, že lze žít nejsvobodněji, poněvadž tamější obyvatelé nehledí na drobnosti: každý si žije, jak si přeje, neboť ve větší části země vládne svoboda svědomí. Najal jsem si dům blízko Augsburgu a přidal jsem se k těmto poutníkům, jakých každého roku mnoho do Španěl přichází navštívit poutníka místa: ta místa jsou pro ně pravou Indií, jistotnou zásobárnou, vyzkoušeným ziskem. Přejdou celé Španělsko a není vsi, odkud by odešli hladoví a žízniví, jak se říká, a přinejmenším bez jednoho reálu na penězích; na konci cesty mívají našetřeno přes sto reálů, které, v zlatých mincích, buď uvnitř svých holí, buď v záplatách pláštěů, buď jiným obratným způsobem, který znají, odnesou z království do svých zemí, přes všechny stráže na hranicích a v přístavech, kde jsou prohlíženi."

"Nyní je, Sancho, mým úmyslem vyzvednout poklad, který jsem zakopal, což mohu učiniti bez nebezpečí, neboť je mimo ves, napsat nebo dojet z Valencie pro svou dceru a ženu, které jsou v Alžíru; přemýšlím, jak je převést do některého z přístavů francouzských a odtud do Německa, kde vyčkáme boží vůle. Neboť, koneckonců, je jisto, že moje dcera Ricota a Františka

Ricotová, moje žena, jsou katolické křesťanky, a ač já jím nejsem příliš, přece jen mám blíž do křesťana než do Maura a prosím stále Boha, aby oteřel zrak mého rozumu a projevil mi, jak mu mám sloužit. A co mě uvádí v podivení, je, že nevím, proč moje žena a moje dcera odešly do Ber-berska a ne do Francie, kde mohly žít jako křesťanky."

Nato odpověděl Sancho: "Pohleď, Ricote! To nebylo asi na jejich vůli, neboť je odvedl Jan Tiopieyo, bratr tvé ženy, a poněvadž je ryzím Maurem, šel tam, kde se mu nejvíc líbilo. A ještě něco ti povím: myslím, že jdeš marně za tím, cos schoval. Slyšeli jsme, že tvému švagru a tvé ženě zabavili mnoho perel a zlatých peněz, které s sebou nesli."

"To je možné," odvětil Ricote, "ale já vím, Sancho, že se nedotkli mého pokladu, poněvadž jsem jim nevyzradil jeho místo, boje se nějaké šalby. A chceš-li, Sancho, jít se mnou a pomoci mi jej vybrat a dopravit, dám ti dvě stě tolarů, s nimiž odpomůžeš své nouzi, neboť víš, že je mi známo, že jí máš hodně."

"Udělal bych to," odpověděl Sancho, "ale nejsem vůbec skrblik: to jsem se dnes ráno

vzdal úřadu, při němž bych si byl mohl dát udělat zdi domu ze zlata a jíst dřív než za šest měsíců ze stříbrných mís. A proto, poněvadž se mi zdá, že bych zradil svého krále, kdybych pomáhal jeho nepřátelům, nešel bych s tebou, ani kdybys mi zde hotově vyplatil čtyři sta tolarů a ne slíbil dvě stě."

"Ajakého úřadu ses to vzdal, Sancho?" ptal se Ricote. "Vzdal jsem se vladařství ostrova," odvětil Sancho, "takového, že věru na tři hony podobného nenajdeš."

"A kde je ten ostrov?" zeptal se Ricote. "Kde? Dvě míle odtud a jmenuje se Baratarie," odpověděl Sancho. "Mlč, Sancho," řekl Ricote, "přece ostrovy jsou uvnitř moře a na zemi jich není." Jak není?" nato Sancho; "povídám ti, příteli Ricote, že dnes ráno jsem jej opustil a včera ještě jsem na něm vládl, jak se mi líbilo, až se hory zelenaly. Ale přec jsem se ho vzdal, neboť řemeslo vladařské se mi zdá nebezpečným."

"A co jsi získal za vladaření?" tázal se Ricote. "Získal jsem," odvětil Sancho, "že jsem poznal, že se nehodím za vladaře, leda stádu dobytka, a že v takovém vladařství lze dobýt bohatství jen na újmu odpočinku, spánku, ba i jídla: neboť na ostrovech jsou vladaři nuceni jíst málo, zvláště mají-li lékaře k péči o své zdraví."

"Nerozumím ti, Sancho," řekl Ricote, "ale zdá se mi, že vše, co říkáš, je nesmysl: kdo by tobě mohl svěřit ostrovy pod vládu? Copak bylo na světě málo lidí šikovnějších k vladaření než ty? Mlč, Sancho, vzpamatuj se a hleď, chceš-li jít se mnou, jak jsem ti řekl, pomoci mi vyzvednout poklad, jež jsem ukryl (neboť je tak veliký, že zaslouží jména poklad), a dám ti, jak jsem pravil, na živobytí."

"Už jsem ti odpověděl, Ricote," nato Sancho, "že nechci. Buď rád, že tě nezradím, jdi šťastně svou cestou a mne nech jít mou! Vždyť vím, že o poctivě nabyté může člověk přijít, ale se zle nabytým může ztratit i svou duši."

"Nechci naléhat," pravil Ricote, "ale řekni, byls doma ve vsi, když z ní odcházeli moje žena, dcera a švagr?"

"Byl," řekl Sancho, "a mohu ti říci, že z tvé dcery je tak hezké děvče, že vyběhla celá vesnice a všichni říkali, že je nejkrásnějším stvořením na světě. Plakala a objímala všechny své přítelkyně, známé i jen příchozí a všechny prosila, aby ji poroučeli Bohu a Panně Marii, a vše tak dojemně, že jsem se rozplakal, ač nejsem uplakanec. Věru, mnozí by byli chtěli ji ukrýt nebo ji unést cestou, ale báli se protivit se královskému rozkazu. Nejvášnivějším se ukázal don Petr Gregorio, ten bohatý, ze-manský syn, kterého znáš a který prý ji měl velmi rád; když odešla, už se v naší vsi neobjevil a všichni myslíme, že se dal za ní unést ji. Ale dosud jsme nic nezvěděli."

"Vždycky jsem měl nemilé tušení,"

řekl Ricote, "že ten rytíř miluje mou dceru, ale spoléhal jsem na čestnost Ricotinu a netrápil jsem se jeho láskou k ní. Snad jsi už slyšel, Sancho, že Maurky se mísily málo nebo nikdy z lásky s rody starých křesťanů, a moje dcera, která si, jak věřím, hleděla více svého křesťanství než lásky, nebude asi příliš dbát dvoření páně zemanova."

"Dej to Bůh," odvětil Sancho, "oba byli by nešťastní. A nechte mě odejít, příteli Ricote! Chci ještě dnes v noci dojet k svému pánu donu Quijotovi."

"Bůh s tebou, bratře Sancho; i moji druhové procítají a je čas k další cestě." Pak se oba objali, Sancho vsedl na osla, Ricote uchopil svou hůl a rozešli se.

KAPITOLA LV.

o tom, co potkalo Sancha cestou, a jiných věcech, které stály za spatření.

Poněvadž se Sancho s Ricotem zdržel, nemohl toho dne už dorazit do vévodského zámku: byl na půl míle od něho, když jej stihla noc, dost tmavá a neproniknutelná. Protože bylo léto, mnoho si z toho nedělal, sjel prostě z cesty s úmyslem přenocovat. Jeho neblahý a nešťastný osud chtěl, aby při hledání co nejpohodlnějšího místa spadl i s oslem v hlubokou a tmavou jámu mezi prastarými stavbami; padaje poručil se Bohu ze všeho srdce svého, neboť měl za to, že se nezastaví leč až v hlubokosti podzemské.

Ale nestalo se tak: v hloubce o trochu větší než tři výšky mužské osel dopadl a on na něj bez úrazu a ublížení. Ohmatal si celé tělo, vydechl, aby poznal, je-li celý či někde děrav; a vida, že je v dobrém stavu, zdrav a úplně bez úhony, nelenil si vzdát Páriu bohu dlouhé díky za milost, již mu prokázal; neboť bezpečně čekal, že bude na tisíc kusů. Také ohmatal rukama stěny jámy, bude-li možno se z ní dostat bez cizí pomoci; ale shledal, že všechny stěny jsou hladké a bez hrbolů, což jej velmi zarmoutilo, zvláště když uslyšel oslíka smutně a bolestně naříkat. Nebylo to příliš, ale jistě nenaříkal, aby vtipkoval: byl asi potlučen.

"Ach," řekl tehdy Sancho Panža, "jaká neslýchaná dobrodružství podcávají na každém kroku ty, kdo žijí na tomto bídném světě! Kdo by byl řekl, že já, včera ještě vladař ostrovní, rozkazující sluhům a poddaným, dnes se mám vidět pohřbena v jámě, bez pomocníka, bez sluhy a poddaného, kteří by přiběhli na pomoc! Zde musíme zemřít hladem, já i mé zvíře, ač-li neumřeme dřív, ono z potlučení, já ze zármutku. Jistě nebudu tak šťasten, jako byl můj pán don Quijote de la Mancha, když sestoupil a spustil se do jeskyně čaroděje Mon-tesína, kde našel pohoštění lepší než doma, neboť se tam, jak se zdá, dostal rovnou k prostřenému stolu a odestlané posteli. Tam spatřil krásná a milá vidění, a já tu uvidím asi jen ropuchy a hady. Kam mě to, nešťastníka, zavedlo mé bláznovství a nápady? Odtud vytáhnou mé kosti, až se

nebesům uráčí, aby mě našli, holé, bílé a ztrouchnivělé, a s nimi i kosti mého osla a podle těch snad poznají,

kdo jsme, alespoň ti, kdo věděli, že Sancho Panza se nikdy neodloučil od svého osla, ani osel od Sancha Panzy. Ještě jednou: ubožáci jsme, neboť nám nedovolil zlý náš osud zemřít doma a mezi svými, kde by nás aspoň byl kdo politoval a zatlačil nám oči v poslední naši hodinu, když už by našemu neštěstí nebylo pomoci! O příteli a druhu můj, jak jsem se ti špatně odměnil za tvé dobré služby! Odpusť mi a pros osud, jak nejlépe dovedeš, aby nás vyprostil z té bídné tísně, v níž jsme oba. A já ti slibuji ověncit hlavu věncem vavřínovým, aby ses podobal slavnému básníkovi, a dát ti dvojnásob obroku."

Tak bědoval Sancho Panza a jeho zvíře mu naslouchalo beze slova odpovědi; v takové nouzi a nesnázi se ubožák nalézal. Konečně, když byl celou noc strávil v srdcervoucím nářku a lamentování, nastal den a v jeho světle a záři Sancho spatřil, že nic není nemožnějšího než se dostat z té hloubky ven bez cizí pomoci, i počal naříkat a křičet, zda jej někdo uslyší; ale všechno jeho křik vyzněl jako na poušti, neboť v širokém okolí nebylo, kdo by jej poslouchal, a tu již docela uvěřil, že je ztracen. Osel ležel tlamou vzhůru a Sancho Panza jej převrátil na nohy, na nichž se sotva udržel. Sancho vytáhl z tlumoku, jež stihl stejný osud pádu, kus chleba, dal jej zvířeti, které jej vděčně přijalo, a řekl mu, jako by mu rozumělo: „Jíš-li ji s chlebem, i bolest chutná."

Pak objevil ve stěně jámy otvor schopný pojmout osobu, sehnula-li se a skrčila. Sancho k němu přistoupil, skrčil se, vlezl do něho a spatřil, že uvnitř je prostorno a široko; bylo tam i světlo, neboť tím, co bylo lze nazvat stropem, vnikal sluneční paprsek a vše odhaldval. Spatřil též, že se otvor šířil a rozkládal v jiný značný otvor. Vrátil se tedy k svému zvířeti a jal se kamenem odrývat hlínu okolo vstupu, že zakrátko stvořil vchod, jímž bylo oslu snadno projít, a to se stalo. Vzal jej za ohlávku, dal se kupředu jeskyní, aby poznal, končí-li na druhé straně východem. Brzo šel potmě a brzo po ohmatu, ale nikdy beze strachu.

"Pomoz mi Pánbůh všemohoucí," říkal si u sebe, "tohle moje neštěstí bylo by pro mého pána dona Quijota pěkným dobrodružstvím. Ten by jistě měl tuhle hlubinu a hladomornu za květnatou zahradu a palác Galianin a doufal by, že z té tmy a úzkosti vyjde na nějakou louku pokrytou kvítím. Ale já ubožák, bezradný a bázlivý, myslím na každém kroku, že se pode mnou otevře jiná jáma ještě hlubší a že mě pohlítí. Neštěstí, vítám tě, jdeš-li jen jedno." Tímto způsobem a v těchto myšlenkách se mu zdálo, že ušel asi půl míle;

tu spatřil nějakou záři, jež se podobala denní a někudy vcházela: podobalo se, že cesta, podle něho na onen svět, má volný východ.

Zde ho Cide Hamete Benengeli nechává a vrací se k donu Quijo-tovi, netrpělivě a spokojeně čekajícímu na souboj, jež měl svést s lupičem cti dcery paní Rodríguezové, již chtěl pomstít za křivdu a bezpráví zločinně na ní spáchané. Stalo se, že, vyjev jednoho rána s úmyslem cvičit se k zápasu, jež den na to očekával, pobídl a uhodil Rocinanta, až tento uskočil na sám okraj jakési propadliny a byl by do ní jistě spadl, kdyby byl don Quijote nezatáhl silně za otěže. Zadržel koně a ten se nezřítil; přitočil se blíže a z koně pohlédl do hlubiny: dívaje se takto uslyšel zevnitř silné volání a pozorně naslouchaje porozuměl a rozeznal, že hlas praví: "Hej, tam nahoře! Uslyší mě nějaký křesťan a smiluje se nějaký milosrdný rytíř nad hříšníkem zaživa pochovaným, nad ubohým dóvladařilým vladařem?"

Donu Quijotovi se zdálo, že slyší hlas Sancha Panzy, což jej překvapilo a vzrušilo; i zakřičel, jak jen mohl: "Kdo je tam dole? Kdo nařiká?"

"Kdo by tu mohl být a kdo tu má nařikat jiný," zněla odpověď, "než utrápený Sancho Panza, vladař na své neštěstí a pro své hříchy ostrova Baratarie, bývalý zbrojnoš slavného rytíře dona Quijota de la Mancha!" Když to don Quijote uslyšel, zdvojnásobil se jeho údiv a vzrostl jeho strach, neboť ho napadlo, že je asi Sancho Panza mrtev a zde že trpí jeho duše. V tomto domnění pravil: "Zapřísahám tě vším, čím tě zapřísahat mohu jako katolický křesťan, abys mi řekl, kdo jsi! Ajsi-li trpící duše, řekni mi, co chceš, abych pro tebe učinil. Neboť jako je mým povoláním prospívati a pomáhati potřebným tohoto světa, stejně je jim i pomáhat a udílet podporu potřebným světa onoho, kteří si nemohou pomoci sami."

"To tedy," zněl hlas, "je Vaše Milost, jež ke mně mluví, jistě mým pánem donem Quijotem de la Mancha; a dokonce i hlasem se mu jistotně podobáte."

"Don Quijote jsem," odvětil don Quijote, "a za posláním mám pomáhat a posilovat v nouzi živé i mrtvé. Proto mi pověz, kdo jsi, neboť mě překvapuješ. Jsi-li totiž mým zbrojnošem Sanchem Panzou a umřel-lis, nevzali-li tě ďáblové ajsi-li z milosrdenství božího v očistci, naše matka Svatá církev římsko-katolická má dost prostředků, aby tě vysvobodila z muk, v nichž jsi; já pak, pro svou osobu, jí pomohu, pokud moje jmění stačí. Vyslov se tudíž už jednou a řci, kdo jsi."

"Prohlašuji a přísahám při zrození toho, čeho si Vaše Milost přeje," bylo odpověděno, "že jsem, pane doně Quijote de la Mancha, váš zbrojnoš Sancho Panza a že jsem nikdy a jakživi neumřel; ale opustil jsem své vladařství z důvodů a příčin, jež potřebuji

k vypovězení chvíle času, dnes v noci jsem spadl do téhle jámy, kde ležím i s oslem, který mi nedovolí lhat, neboť na důkaz pravdy je tu se mnou." A opravdu! Zdá se, že osel Sanchové řeči porozuměl, neboť se v okamžiku dal do hýkání, a to tak mocně, že se celé sklepení ozývalo. "Slavný to svědek!" řekl don Quijote; "hýkání poznávám, jako bych tů hýkal já sám, a tvůj hlas, milý Sancho, slyším. Počkej jen! Půjdu do vévodského zámku, který je blízko, a přivedu někoho, kdo tě vytáhne z té jámy, kam tě asi zavedly tvé hříchy."

"Běžte, Milosti," řekl Sancho, "a vraťte se brzo, u Bohajediného: už to snést nemohu, být zde pohřben zaživa, a mimoto umírám strachem."

Don Quijote ho opustil a odebral se na zámek povědět vévodům o příhodě Sancha Panzy, jíž se nemálo podivili, ač dobře porozuměli, že spadl asi druhým ústím sklepení, jež zde bylo odnepaměti; nedovedli si však představit, jak opustil vladařství, aniž oni o tom věděli. Nakonec prý přinesli lana a provazy a po velké námaze mnoha lidí vytáhli osla i Sancha Panzu z temnot na boží světlo. Jeden student vida to řekl: "Takovýmhle způsobem by měli všichni špatní vladaři opouštět svá vladařství, jako tento hříšník opouští hloubku propasti: mrtev hladem, bled a myslím bez trojníku." . ,

Sancho jej slyšel a pravil: "Před osmi nebo desíti dny jsem, bratře mumlale, vstoupil na ostrov svěřený mé vládě a za tu dobu jsem ani jednu hodinu neměl dostatek chleba, ale zato mě pronásledovali doktoři a nepřátelé mi polámali kosti. Neměl jsem příležitost vybírat daně, ani vydírat. A proto, myslím, jsem nezasloužil opustiti vladařství takovýmhle způsobem; ale člověk míní, Pánbůh mění, a Bůh ví nejlíp, čeho je každému potřebí, a jaký čas, tak se stroj, a

nikcfe ať neříká: ‚Z té vody nepij‘ a někdo si myslí ‚mám slaninu‘ a nemá ani špýl. Bůh mi rozumí a to stačí, víc neřeknu, ač bych mohl.“

"Nezlob se, Sancho, ani netrap tím, co uslyšíš; nemělo by to konce. Měj čisté svědomí a ať si říkají, co chtějí! Chtít zavřít ústa po-mlouvačům, toť chtít dveřmi zavřít volné pole. Opustí-li vladař vladařství bohat, řeknou o něm, že byl zloděj; pakliže chud, řeknou, že byl hlupák a nešika." Jisto je," odvětil Sancho, "že tentokrát mě budou mít spíš za hlupáka než za zloděje."

Za těchto řečí došli, obklopeni kluky a mnoha jinými lidmi, do zámku, kde v síni dleli již vévoda s vévodkyní čekající na dona Quijota a Sancha; ten nechtěl vstoupit k vévodovi dřív, než opatří osla ve stáji, protože, jak říkal, strávil velmi špatnou noc v hospodě.

Potom vstoupil k svým pánům, k nimž pokleknuv před nimi pravil:

Já, pánové, poněvadž si toho Vaše Vznešenost přála, vydal jsem se bez jakékoliv zásluhy své vladařit na váš ostrov Baratarii, na nějž jsem vstoupil nah a nah jsem zůstal: neztrácím nic, ani nezískávám. Měl jsem svědky u sebe, kteří povědí, jak se jim uzda, vládl-li jsem dobře či špatně. Rozřešil jsem případy pochybné, rozhodoval jsem ve sporech, a vše to umíraje hladem z vůle doktora Petra Skrobence z Tirteafuery, lékaře ostrovního a vladařského. Přepadli mě nepřátelé v noci, a ač nás uvedli do velkých nesnází, ostrované praví, že se ubránili vítězně silou mé paže, a Bůh jim dej takové zdraví, jakou mají pravdu. Zkrátka za tu dobu jsem změřil obtíže a povinnosti, které vladaření s sebou přináší, a shledal jsem pro svou osobu, že moje ramenaje neunesou a že to není náklad pro má záda, ani šipy pro můj toulec. A tak dřív než by semnou uhodilo vladařství, chtěl jsem já uhodit vladařstvím, i zanechal jsem yčera ráno ostrov, jak jsem jej našel, s týmiž ulicemi, domy a střechami, které měl za mého příchodu. Nic jsem si od nikoho nevypůjčil a nehleděl jsem si naplnit stodoly; a ačkoliv jsem měl v úmyslu vydat několik užitečných nařízení, nevydal jsem žádné, boje se, že nebudou zachovávána: to je pak totéž, vydat je nebo nevydat. Jak pravím, opustil jsem ostrov provázen jen svým oslem: spadl jsem do jámy, šel jsem jí dále, až dnes ráno za slunečního světla jsem spatřil východ z ní, ale nikterak schůdný; a kdyby mi nebe nebylo poslalo mého pána dona Quijota, zůstal bych tam do skonání světa. Tedy zde, pane vévodo a paní vévodkyně, je váš vladař Sancho Panza, jemuž deset dní, co byl vladařem, stačilo k poznání, že mu je málo plátno být vladařem, nejen snad ostrova, ale celého světa. A na základě toho líbám nohy Vašich Milostí, jako když si děti hrají a říkají: ‚Škatule, škatule, hýbejte se,‘ hýbám se z vladařské stolice a přecházím do služby k svému pánu donu Quijotovi: v té službě se aspoň najím, i když jím svůj chléb ve strachu. A pro mne, jen když se najím, ať je to mrkví nebo koroptvemi!"

Tím Sancho skončil svou dlouhou řeč, za níž se don Quijote nepřestal strachovat, že řekne tisíc nesmyslů; když viděl, že jich bylo jen pár, vzdal v duchu díky nebesům. Vévoda objal Sancha a řekl mu, že ho trápí, že Sancho tak brzo nechal vladaření, ale že mu ve svém státě dá úřad méně namáhavý a výnosnější. Vévodkyně též ho objala a rozkázali, aby jej pohostili, protože na něm bylo patrné, že je zbit a umořen.

KAPITOLA LVI.

o neobyčejném a nevidaném boji mezi donem Quijotem de la Mancha a lokajem Tosílem na obranu dcery pani Rodríguezové, dueni.

Vévodští manželé nelitovali žertu, že udělili Sanchu Panzovi vladařství; toho dne přišel nadto sám správce a vylíčil jim bod za bodem všechny téměř výroky a skutky Sancha Panzy za ony dny a nakonec jim vylíčil i přepadení ostrova, strach Sanchův a jeho odchod, což se jim nemálo líbilo.

Historie vypráví, že potom nastal den souboje. Vévoda mnohokrát byl vyložil lokaji Tosílovi, jak si má vésti s donem Quijotem, aby jej přemohl, ale nezabil, ani nezranil; rozkázal také, aby byly sňaty hroty kopí, řka donu Quijotovi, že křesťanství, jímž se honosí, nedovoluje, aby se souboj konal s takovým nebezpečím života, a ať je don Quijote spokojen, že mu na svém panství poskytuje volné zápasíště, ač je to proti výnosu svatého Koncilu, jenž takové souboje zapovídá; ať se tedy prý don Quijote nesnaží jednat v tomto vážném případě neústupně. Don Quijote odvětil, že Jeho Výsost může rozhodovati o okolnostech záležitosti, jak se jí uráčí, on že poslechne ve všem. Když pak nastal významný den a vévoda nařídil, aby v zámeckém dvoře bylo postaveno rozsáhlé lešení pro soudce klání a dueni-ža-lobce, matku i dceru, dostavilo se k podívané nevidaného bdjje ze všech okolních míst a vsí nekonečné množství lidu: neboť nikdy v tom kraji nikdo ze živých a nikdo z mrtvých nespátřil podobnou věc a neslyšel o ní.

První vstoupil do oploceného kolbiště ceremoniář, jenž změřil pole a prošel je celé, aby na něm nebylo léčky nějaké ani ukryté věci, o niž by se mohlo klopýtnout a padnout; pak vstoupily dueni a posadily se na svá místa, se závoji staženými přes oči až na prsa; jevily nemalý neklid, an byl don Quijote již na kolbišti. Zakrátko provázen zněním mnoha trub objevil se na konci kolbiště na mocném koni, až celým kolbištěm otrásal, velký lokaj Tosílos se spuštěným hledím i všecek vzepjat a s řádnými, třpytícími se zbraněmi. Kuň se zdál frýzský, široký a sivé barvy; z každé nohy mu viselo po dvaceti librách dlouhé srsti. Statečný zápasník se blížil, dobře zpraven vévodou, jak se má zachovat k udatnému donu Quijotovi de la Mancha, že se má

rozhodně stříci jej zabít, snažit se vyhnouti se první srážce a odvrátit tak smrtelné nebezpečí, které najisto hrozilo, kdyby se naplno s ním srazil. Projel zápasíštěm a naproti místu, kde dlely dueni, zastavil se trochu, aby pohlédl na tu, která si jej žádala za manžela.

Pořadatel zavolal dona Quijota, který se byl již na zápasíště dostavil, a zároveň s Tosílem zeptal se dueň, zda svolují, by jejich právo zastupoval don Quijote de la Mancha. Přisvědčily a prohlásily, že vše, co ve věci učiní, budou mít za správné a pevně platné. V tom okamžiku byli už vévoda s vévodkyní usazeni na galerii nad kolbištěm, věnčeným nespočetným davem čekajícím na krutý, nevidaný boj. Podmínkou zápasu bylo, že zvítězí-li don Quijote, jeho protivník musí se oženit s dcerou paní Rodríguezové; bude-li poražen, jeho sok je zproštěn slibu, o nějž se bojovalo, bez zvláštního zadost- učinění.

Ceremoniář je rozestavil, aby jim nevadilo slunce, a každého postavil na vytčené místo. Bubny zazněly, hlas trub naplnil vzduch a země se třásla pod kopyty; srdce přihlížejícího zástupu octla se v napětí, neboť jedni se báli, druzí si přáli příznivého či nepříznivého výsledku boje. Don Quijote, poroučeje se vším svým srdcem Pánubohu a paní Dulcinei z Tobosa, čekal, až mu bude dáno přesné znamení k útoku; ale náš lokaj měl jiné myšlení: myslil na to, co nyní povím.

Podobá se, že když se díval na svou nepřítelkyni, zazdála se mu být nejkrásnější ženou, jakou kdy v životě viděl; a slepé dítě, obyčejně nazývané Amor na tomto světě, nemínilo ztratit příležitost naskytnuvší se k vítězství nad lokajskou duší a zanést ji do seznamu svých trofejí;

přiblížil se tudíž k němu jednoduše, aniž to kdo viděl, a vstřelil ubohému lokajovi do levého boku šíp na dva lokte, protknuv mu ták srdce naveskrz. A bylo mu to lze bez nebezpečí, neboť Amor je neviditelný, vchází a odchází, kudy chce, aniž na něm kdo žádá počet z činů. Pravím tedy, že když dali znamení k útoku, byl náš lokaj všecek omámen, myslel na krásu té, kterou už učinil paní své svobody, i nedával pozor na zvuk trubky jako don Quijote. Ten, sotva jej zaslechl, vyřítit se a vyrazil proti svému nepříteli, pokud Rocinan-tovi bylo možno běžet tryskem. Jeho dobrý zbrojnoš Sancho při pohledu na jeho útok křičel: "Bůh tě ved', smetano a květe bludného rytířstva! Bůh ti dej vítězství, neboť máš právo na své straně!"

Ačkoliv Tosílos viděl dona Quijota řídit se na sebe, nehnul se o krok z místa, ale hlasitě zvolal na rozhodčího soudce a řekl mu, když přišel: "Pane, tento boj se svádí o to, ožením-li se či ne s onou

dámou?"

"Tak jest," zněla odpověď. „Já jsem totiž člověk svědomitý," řekl lokaj, "a vyčítal bych si, kdybych měl v boji pokračovat. A proto pravím, že se prohlašuji za přemožena a chci se okamžitě oženit s onou dámou." Rozhodčí byl slovy Tosílovými udiven, a poněvadž byl jedním z těch, kdo osnovali příhodu, nevěděl co říci. Don Quijote se zastavil v půli cesty, vida, že naň protivník jeho neútočí. Vévoda nevěděl, proč není v boji pokračováno, ale pořadatel běžel mu oznámit Tosílova slova: ta jej nesmírně překvapila a pohněvala. Zatímco se toto dělo, Tosílos dojel před paní Rodríguezovou a hlasitě zvolal: "Chci se, paní, oženit s vaší dcerou a nemíním získávat sporem a zápasem, co mohu získat v mírii a bez nebezpečí života."

Slyše to statečný don Quijote pravil: „Je-li tomu tak, jsem volný a prost slibu: vezměte se spánembohem, a poněvadž vám ji Bůh dal, ať vám ji svatý Petr požehná!" Vévoda sestoupil na zámecký dvůr a přistoupiv k Tosílovi pravil: „Je pravda, rytíři, že se prohlašujete za poražena a že pouze svým bázlivým svědomím míníte se oženit s touto dívkou?"

"Ano, pane," odpověděl Tosílos. "Má dobře," řekl k tomu Sancho Panza, "protože co máš dát myši, dej to kočce, a ta ostatní obstará."

Tosílos si rozvazoval hledí a žádal, aby mu rychle pomohli, že mu již nestačí dech a že nevydrží tak dlouho pod tak těsným příkrovem. Sňali mu je spěšně, a tu byl odkryt a zjeven obličej lokajův. Při pohledu naň se paní Rodríguezová a její dcera daly do křiku: "To je podvod! Podvod! Tosíla, lokaje páně vévodova, nám podstrčili místo pravého manžela! Spravedlnost boží a královu za tuto zlomyslnost, ne-li ničemnost."

"Netrapte se, paní," řekl don Quijote, "není tu zlomyslnosti ani ničemnosti. Pakliže snad ano, nedopustil se jí vévoda, ale zlí kouzelníci, kteří mě pronásledují a kteří závidíce mi slávu tohoto vítězství změnili tvář vašeho manžela v tvář tohoto, jak pravíte, lokaje vévodova. Dbejte mé rady a přes zlobu mých nepřátel ožeňte se s ním, neboť pravděpodobně je to týž, kterého chcete dostati za manžela."

Vévoda, který tohle slyšel, ze vši své zlosti se dal do smíchu a pravil: "Tak neobyčejné jsou příhody, které potkávají pana dona Quijota, že si skoro myslím, že tento můj lokaj mým ani není. Ale uijme této obratné lsti: odložme svatbu o čtrnáct dní, zavřeme tuto osobu, která nás uvádí do pochybností, a čekajme, zda se za tu dobu vrátí do své dřívější podoby. Tak dlouho

jistě nebude trvat zloba čarodějů proti donu Quijotovi, tím spíše, že jim tyto podvody a přeměny jsou málo platný."

"Ach, pane," řekl Sancho, "ti darebáci si už opravdu

vzali do zvyku proměňovat věci, které se týkají mého pána. Jednoho rytíře, kterého minule přemohl, jmenovaného rytířem Zrcadlovým, proměnili v bakaláře Šansona Carrasca, našeho přítele doma ve vsi, a paní Dulcineu z Tobosa proměnili v hrubou selku. A proto se domnívám, že tento lokaj zemře jako lokaj a bude žít jako lokaj po všechny dny svého života." Nato řekla dcera Rodríguezové: "Ať je kýmkoliv ten, kdo si mne žádá za ženu, svoluji k tomu, protože raději chci být zákonnou ženou lokaje než svedenou milenkou šlechtice; ba ten, kdo mě svedl, jím ani není."

Nakonec se všechny tyto věci a příhody skončily tím, že Tosílos bude zavřen, dokud se neuvidí, v co se přemění. Všichni provolali vítězství dona Quijota, ale většina jich byla smutná a zarmoucena, že neviděli tak toužebně očekávané bojovníky rozbité na kousky, stejně jako bývají zarmouceni kluci, když odsouzenec není oběšen, protože mu prominul buď žalobce, buď soud. Lid se rozešel, vévoda a don Quijote se vrátili do zámku, Tosíla zavřeli a paní Rodríguezová i její dcera byly neobyčejně spokojeny, protože tak nebo onak případ musil skončit svatbou; a Tosílos nepřál si ničeho jiného.

KAPITOLA LVII.

o tom, jak se don Quijote rozloučil s vévodou a co ho potkalo s chytrou a rozpustilou Altisidorou, komornou vévodkyně.

Již se donu Quijotovi zdálo, že je záhodno opustit lenošivý život, jež vedl na zámku; myslil, že jeho osoba světu velmi chybí, je-li uzavřen pohodlně v nesčíslných hostinách a rozkoších, které mu ono panstvo jako potulnému rytíři strojilo, a měl za to, že se bude musit přísně nebesům odpovídat za tu zahálčivost a uzavřenost. I požádal jednoho dne vévody o dovození k odchodu. Dostal je od nich s ujištěním, že jeho odchod je velmi rmoutí.

Vévodkyně odevzdala Sanchu Panzovi psaní od jeho ženy a ten nad nimi zaplakal, řka: "Kdo by si byl pomyslel, že velké naděje, jež se v prsou mé ženy Terezy Panzové zrodily při zprávě o mém vladařství, skončí mým návratem k neklidnému, dobrodružnému životu mého pána dona Quijota de la Mancha? Přesto mě těší, že se "moje Tereza zachovala, jak se na ni patří, a poslala vévodkyni žaludy; neboť kdyby je byla neposlala, byla by se ukázala nevděčnicí a já bych byl zarmoucen. Co mě těší, je, že tento dar nemůže být nazván úplatkem, protože já jsem byl už vladařem, když ona žaludy poslala, a je náležité, aby ti, jimž se dostalo dobrodiní, osvědčili svou vděčnost, a třebaš i drobností. Já jsem vskutku nah vstoupil do vladařství a nah je opouštím; a tak mohu říci s klidným svědomím, což není málo: „Nah jsem se zrodil, nah jsem zůstal: neztrácím ani nezískávám!" To si říkal Sancho v den odchodu.

Odcházející don Quijote rozloučiv se večer předtím s vévodou objevil se jednoho jitra ve zbroji na zámeckém nádvoří. Z chodeb naň pohlíželi všichni zámeční lidé i vévodští manželé vyšli, aby ho spatřili. Sancho seděl na oslu s tlumokem, zavazadly a rancem jsa velmi spokojen, neboť správce vévodův, který byl hrál Trojfaldu, mu dal váček s dvěma sty zlatými dukáty a don Quijote o tom ještě nevěděl.

Zatímco, jak řečeno, naň všichni pohlíželi, pozvedla náhle mezi ostatními přihlížejícími dueňami a komornými vévodčínými rozpustilá a chytrá Altisidora svůj hlas a žalostně zvolala:

"Slyš mne, krutý rytíři! zadrž trochu otěže, neporaňuj ostruhou nezvedenou herku svou! Pomni na to, falešný, že neprcháš před zmijí, ovečku však opouštíš z všeho stáda nejmladší. Podvedl jsi, netvore, nejkrásnější dívčinu, co Diana měla v horách a co v lesích Venuše.

Uprchlý Eneáši, krutý Virene,

d'ábel buď s tebou! Vyhlad' tě z kořene!

V drápech svých si odnášíš, škůdce svatokrádežný, samo srdce milenky něžné, sladké, pokorné. Čepce tři mi ukradls, pruhované podvazky z nohou, které hladkostí mramoru se rovnají. Vzdechy moje odnášíš, které jsou z plamene tisíc Trojí sžehly by, kdyby tolik bylo jich.

Uprchlý Eneáši, krutý Virene,

d'ábel buď s tebou! Vyhlad' tě z kořene!

Srdce tvého zbrojnoše Sancha kéž je svěhlavé, aby Dulcinea nikdy kouzel prosta nebyla. Za tvé hříchy tresty ať věčně snáší nešťastná, častot'pyká nevinný za zlo, které nespáchal.

Kéž se tvoje příhody obracejí v neštěstí, rozkoše ať v pouhé' sny, any tvé měj nepaměť!

Uprchlý Eneáši, krutý Virene,

d'ábel buď s tebou! Vyhlad' tě z kořene!

Ať tě mají za lháře

od Sevilly k Marcheně,

od Granady po Lochu,

v Londýně, vší Anglii.

Sedneš-H si ke kartám

- hřejí si jakoukoliv hru -,

král ať se ti vyhýbá,

o eso ať nezavadíš!

Prst si celý uřízni

místo oka kuřího,

kořen v dásni zůstaň ti

z přetržené stoličky! > ."

Uprchlý Eneáši, krutý Virene,

d'ábel buď s tebou! Vyhlad' tě z kořene!"

*/

Zatímco bolestná Altisidora tímto způsobem naříkala, don Quijote měl zrak upřen na ni; pak, aniž jí slovem odpověděl, obrátit se k Sanchovi a řekl: "Zapřísahám tě, drahý Sancho, životem tvých předků, řekni mi pravdu: vzal jsi snad náhodou ty tři čepce a podvazky, o kterých tato zamilovaná dívka mluví?" Nato Sancho odpověděl: "Ty tři čepce mám, ale o podvazcích nemám ani zdání." Vévodkyně byla udivena rozpustilostí Altisidorinou, neboť jí sice měla za odvážnou, vtipnou a nevázanou, ale přece ne do té míry, aby si troufala podobná uličnictví; divila se tím více, že nebyla o žertu předem zpravena.

Vévoda chtěl vtip korunovat i pravil: "Neschvaluji, pane rytíři, že ač se vám v tomto mém zámku dostalo dobrého přijetí, o němž víte, přece jste se odvážil odnést tři čepce, ba snad i podvazky mé komorné. Ta znamená mluví o špatné povaze a lživosti vaší pověsti. Vraťte jí ty podvazky! Ne-li, vyzývám vás k boji na život a na smrt a nebojím se, že zlomyslní čarodějové mi promění obličej, jako učinili

v případě mého lokaje Tosíla, který s vámi zápasil."

"Nedej Bůh," odpověděl don Quijote, "abych tasil meč proti vaší převznešené osobě, od níž se mi dostalo tolika dobrodiní: čepce vrátím, neboť Sancho říká, že je má. Podvazky nemohu, neboť ani já jsem je nedostal ani on. Ať si vaše komorná laskavě prohlédne své přihrádky, jistě je najde. Já, pane vévodo, jsem nikdy nebyl zloděj, ani jím nemíním být, co živ budu, Bůh-li mi neodepře svou pomocnou ruku. Tato dívka mluví jako zamilovaná (jak sama praví) a za to já nemohu. Proto nemám, proč bych žádal za prominutí ji nebo vás, Výsosti, jehož prosím o lepší mínění o sobě a o nové dovolení pokračovati v cestě."

"Bůh vám dej cestu tak šťastnou, pane doně Quijote," řekla vévodkyně, "abychom stále slyšeli jen dobré zprávy o vašich výkonech. Jeďte sbohem, neboť čím více meškáte, tím více rozněcujete oheň v srdcích dívek, jež na vás pohlížejí. Svou komornou pak pokárám tak, aby napříště nehřešila ani pohledem ani slovy." Jen jednou mě ještě vyslyš, prosím, statečný doně Quijote," zvolala tehdy Altisidora; "prosím tě za prominutí obvinění z krádeže podvazků, neboť, u Boha i duše mé, mám je na sobě a byla jsem roztržitá jako ten, co seděl na oslu a hledal jej." „A neříkal jsem to?“ pravil Sancho; já se ta*k na to hodím, schovávat kradené! Kdybych to byl chtěl dělat, měl jsem tisíc příležitostí ve svém vladařství!"

Don Quijote sklonil hlavu a poklonil se vévodským manželům i všem okolostojícím, obrátil Rocinanta a provázen Sanchem na oslu opustil zámek bera se k Zaragoze.

KAPITOLA LVIII.

o tom, jak se sesypalo na dona Quijota tolik dobrodružství, že jedno pro druhé nemá místa.

Když se doň Quijote spatřil svoboděn v širém poli a zbaven výčitek Altisidořiných, zdálo se mu, že je ve svém živlu a že se jeho duch obnovuje k dalšímu pokračování v plnění rytířských povinností. Obrácen k Sanchovi pravil: "Svoboda, Sancho, je jedním z nejcennějších darů, jež nebesa poskytla lidem; jí se nemohou rovnati poklady, jež země uzavírá a moře kryje; pro svobodu a čest možno, ba dlužno se odvážit života a naopak otroctví je nejhorší neštěstí, jež člověka může potkat. Pravím to, Sancho, poněvadž jsi viděl hojnost a dostatek, jimž jsme se těšili v zámku, který opouštíme; ale uprostřed oněch chutných hostin a ledových nápojů zdálo se mi, že jsem tísněn hladem, neboť jsem se z nich netěšil tak svobodně, jako kdyby byly mé. Povinnost býti vděčen za prokázaná dobrodiní a milosti je poutem, jež nepopřává duchu volného vzletu. Šťasten onen, jemuž nebe dalo kus chleba bez nutnosti děkovati zaň jinému než nebi samotnému."

"Přes to vše, co jste právě řekl," pravil Sancho, "nébýlo by pěkné, abychom nebyli vděčni za dvě stě zlatých dukátů, jež mi dal správce vévodův ve váčku, který chovám jako náplast a lék na srdci pro strýčka Příhodu; vždycky nenajdeme zámky, aby nás v nich pohostili, ale někdy padneme i na hospody, kde nám nařezou." >

Za těchto a jiných rozmluv oba potulní druhové, rytíř i zbrojnoš, jeli dále, až urazivše o něco víc než míli spatřili na trávníku zelené louky jíst asi tucet lidí v selských šatech, rozložených na svých pláštích. Blízko sebe měli jakési bílé plachty, pod nimiž něco kryli; plachty byly roztaženy, napjaty a místy na něčem visely. Don Quijote dojel k jedlíkům, pozdravil je nejprv zdvořile a zeptal se, co pod oněmi příkrývkami ukrývají. Jeden z nich mu odpověděl: "Pane, pod těmi příkrývkami je několik soch na oltář, který stavíme v naší vsi; neseme je zahaleny, aby nevybledly, a na ramenou, aby se nerozbily."

"Budete-li tak laskaví," odpověděl don Quijote, "rád bych je viděl, neboť sochy, které se s takovou péčí přenášejí, jsou asi pěkné." Jak by nebyly," řekl druhý, "však jsou také drahé: žádná z nich opravdu není pod padesát dukátů. A abyste, Milosti, viděl, že je to pravda, počkejte a uhlídate na vlastní oči."

Zvedl se, nechal jídla a sňal roušku z první sochy, v níž se objevil svatý Jiří na koni, s drakem svíjejícím se mu u nohou a s kopím pro-

bodávajícím sani tlamu. Bylo to představeno divoce, jak se obvykle děje, a celá socha byla samé zlato, jak se říká. Don Quijote pravil: "Tento rytíř byl jedním z nejlepších potulných rytířů božského vojska, jmenoval se svatý Jiří a ochraňoval i dívky. Pohleďme na druhou!" Muž ji odkryl a objevil se svatý Martin na koni, an dělí plášť se žebrákem. Sotva jej don Quijote spatřil, pravil: "Tento rytíř byl také z křesťanských dobrodruhů a myslím, že byl spíš štědrý než udatný, neboť můžeš viděti, Sancho, že se dělí o plášť s chudým dávaje mu polovici. Pravděpodobně byla tenkrát zima; jinak by mu jej byl dal asi celý, jak byl štědrý."

"Tak to asi nebylo," řekl Sancho, "spíše se držel přísloví, jež praví: Ať dáváš či bereš, porad se s rozumem."

Don Quijote se zasmál a požádal o odkrytí další pokrývky, pod níž se objevila socha patrona Španělska na koni, s krvavým mečem v ruce, ženoucího Maury a drtícího hlavy. Don Quijote řekl vida ho: "Tento je zajisté rytíř a z pluků Kristových, jeho jméno je svatý Jakub Maurobijce aje z nejstatečnějších svatých a rytířů, jež měl svět a nyní mají nebesa." Konečně odkryli poslední příkrývku a ukázalo se, že skrývá pád svatého Pavla z koně se všemi podrobnostmi jeho obrácení na víru, které bývají zobrazovány. Byl jako živý a zdálo se, že

KVistus s ním mluví a Pavel že odpovídá. "Toto," pravil don Quijote, "byl největší nepřítel, jež své doby měla církev boží, a největší obránce její, jakého už nikdy míti nebude. Byl potulným rytířem svým životem a dokonalým světcem svou smrtí, dělníkem neúnavným na vinici Páně, učitelem národů, jemuž nebesa byla školou a učitelem a mistrem sám Ježíš Kristus."

Dalších soch už nebylo, i požádal don Quijote, aby je znovu přikryli, a pravil k těm, kdo je nesli: "Za dobré znamení mám, bratři, že jsem viděl, co jsem viděl, neboť tito svatí a rytíři vyznávali, co já vyznávám, totiž řemeslo vojenské; ale na rozdíl ode mne byli svatí a bojovali o věci božské, a já jsem hříšník a bojuji za věci lidské. Oni dobyli nebes silou svých paží, neboť i nebes lze dobýt, a já dosud nevím, čeho dobývám svým utrpením. Ale kdyby moje Dulcinea z Tobosa byla vyproštěna ze svého neštěstí, což by zlepšilo můj osud a posílilo moji mysl, snad bych zaměřil své kroky lepší cestou, než kterou nyní jdu."

"Bůh to vyslyš a hřích ať sluchu nemá," řekl Sancho při té příležitosti. Mužové byli udiveni zjevem i řečmi dona Quijota, ač nerozuměli ani polovinu toho, co jimi míní. Dojedli, naložili své sochy a rozloučivše se s donem Quijotem šli dále svou cestou.

Sanchovi bylo znovu, jako by svého pána viděl poprvé, tak se divil jeho vědomostem a zdálo se mu, že nemůže být na světě historie ani

události, aby ji neměl v malíčku a paměti. Řekl mu: "Opravdu, pane můj, jestliže to, co nás dnes potkalo, lze nazvat dobrodružstvím, bylo to z nejmírnějších a nejkliďnějších dobrodružství, která nás za naší pouti potkala: přečkali jsme je bez výprasku a strachu, netasili jsme meče, nebylo s námi uhozeno o zem, ani nemáme hlad. Pochválen buď Bůh, že mi to dovolil spatřit na vlastní oči."

"Máš pravdu, Sancho," řekl don Quijote, "ale musíš uvážiti, že všechny doby nejsou stejné a stejně neplynou; a co lid obyčejně nazývá ‚znamení‘ a co se nezakládá na rozumném důvodu, to moudrý má a pokládá za šťastnou příhodu. Nějaký z takových pověřčivců ráno vstane, vyjde z domu, potká mnicha z řádu blahoslaveného svatého Františka, a zrovna jako by potkal draka, obrátí se a vrací se domů. Jinému se rozsype sůl po stole a hned mu smutek zalije srdce, jako by příroda byla povinna oznamovati předem neštěstí věcmi tak nepatrnými jako zmíněné. Rozumný křesťan nemá se tak sháněti po úmyslech božských. Scipio přistál v Africe, klopýtl při skoku na pevninu a jeho vojáci měli to za špatné znamení; ale on objal zemi a řekl: ‚Nemůžeš mi utéci, Afriko, neboť tě pevně držím v náručí.‘ A proto, Sancho, setkání s těmi sochami bylo pro mne přešťastnou náhodou."

"Také tomu věřím," odpověděl Sancho, "a chtěl bych, aby mi Vaše Milost řekla, z jakého důvodu Španělé, když se chystají k boji, vzývají toho svatého Jakuba Maurobijce, volajíce: ‚Santiago y cierra, España!‘ Copak je Španělsko otevřeno, že je potřeba je zavírat, neboť co to je zač?"** Jsi hlupáček, Sancho," odvětil don Quijote, "věz, že tohoto velkého rytíře s růžovým křížem dal Bůh Španělsku za patrona a obránce, zvláště za krutých bojů, které Španělé sváděli s Maury, a proto ho vzývají jako svého ochránce ve všech bitvách, ba mnohokrát jej v nich i zřetelně spatřili, an sráží, rozdupává, ničí a pobíjí pluky arabské. Na důkaz té pravdy bych ti mohl dáti mnoho příkladů poskytovaných pravdivými historiemi španělskými."

Sancho změnil předmět řeči a řekl svému pánu: "Velmi se divím, pane, rozpustilostí Altisidory, komorné vévodkyně: řádně ji musil zranit a probodnout ten Amor, který je prý hoch slepý, a ač má oči

*) "Santiago y cierra, Espafia", heslo starošpanělských vojsk, znamená v středověké španělštině "SvatýJakub (s námi); útoč, Španělsko!" V době Cervantesově sloveso cerrar ztratilo už význam .útočiti', .napadati', a podrželo pouze význam .zavíratí'. Sancho mylně má Espafia za předmět slovesa cerrar a domnívá se, že heslo znamená: "SvatýJakube, zavři Španělsko!"

krhavé či spíše je nevidomý, zamíří-li do srdce, i kdyby bylo sebemenší, trefí do něho a prorazí je naveskrz svými šípy. Také jsem slyšel, že se milostné šípy lámou a otupují o stydlivost a zdrženlivost dívek. Ale o tuhle Altisidoru se spíš naostřují, než otupují."

"Věz, Sancho," řekl don Quijote, "že láska nemá ohledů a nedbá rozumných hranic ve svém průběhu a že má tutéž povahu jako smrt: stejně útočí na vysoké paláce královské jako na nízké chatrče pastýřů, a když se úplně zmocní duše, první, co učiní, je, že jí odejme bázeň a stud; a proto Altisidora projevila svou touhu bez rozpaků, ač vzbudila v mém srdci spíš zmatek než hněv."

"To je zjevná krutost," řekl Sancho, "nevděk neslýchaný! O sobě mohu říci, že by mě podmanilo a podrazilo nejmenší její milostné slůvko. U všech rohatých, jaké srdce z mramoru, nitro z bronzu a hliněná duše! Ale nemohu uvěřit, že tu dívku tak uchvátilo a uneslo, co na vás viděla: kdepak tu je jaká krása, jaká švarnost, jaká uhla-zenost, jaký obličej, jaká jednotlivá věc nebo všechny dohromady, aby se do toho zamilovala? Pravda pravdoucí je, že často Vaši Milost prohlížím od paty po poslední vlásek hlavy a vidím víc věcí k nahnání strachu než ke vzbuzení lásky. Slyšel jsem také, že krása je první a hlavní podmínkou lásky, a poněvadž Vaše Milost jí nemá ani špetku, nechápu, do čeho se ta ubohá zamilovala."

"Nezapomeň, Sancho," odpověděl don Quijote, "že jsou dva druhy krásy: duševní a tělesná. Duševní krása sídlí a projevuje se v rozumu, poctivosti, čestném chování, štedrosti a dobrých mravech a všechny tyto vlastnosti může mít i člověk ošklivý; a jestliže se dbá na tuto krásu a ne na tělesnou, láska rodívá se prudká a mocná. Já, Sancho, dobře vidím, že nejsem hezký; ale také vím, že nejsem znetvořen. Člověku stačí nebyti obludou, aby byl velmi milován, má-li duševní dary, které jsem ti vyjmenoval."

Za těchto řečí a rozmluv vjeli do lesa mimo cestu a náhle, aniž to očekával, don Quijote se zapletl do sítí ze zelených nitek, které byly napjaty od stromů ke stromům. Nemoha uhadnout, co by to bylo, řekl Sanchovi: "Zdá se mi, Sancho že tyto sítě jsou asi nějaké z nejnevidanějších dobrodružství, jaké si lze mysliti. Ať mě zabijí, jestliže čarodějníci, kteří mě pronásledují, nechtějí mě do nich zaplésti a zdržeti v cestě jako v pomstu za krutost, s níž jsem se zachoval k Altisidoře. Ale pravím jim, že i kdyby tyto sítě byly z nejtvrďšího diamantu místo ze zelených nití a silnější než síť, do níž chytil žárlivý bůh kovářů Venuši a Marta, roztrhnu je, jako by byly z rákosí nebo z bavlny."

Chtěl pokračovat v cestě a roztrhati vše, když se tu před ním objevily vyskočivše zeza stromů dvě přerokozšné pastýřky či aspoň dívky v pastýřských šatech: kabátky a sukně měly ovšem z jemného brokátu, ba sukně byly z nejvzácnějšího zlatohlavu. Vlasy měly rozpuštěny po ramenou a byly tak plavé, že mphly závodit s paprsky sama slunce; pokryty byly dvěma girlandami, jednou ze zeleného vavřínu, druhou pak upletenou z rudého laskavce. Věk jejich,

jak se zdálo, ani nebyl nižší patnácti ani nepřesahoval osmnáct. Pohled na ně udivil Sancha, překvapil dona Quijota, zastavil slunce na jeho dráze. Všichni čtyři udiveně mlčeli, nakonec však jedna z pastýřek promluvila první, řkouc donu Quijotovi: "Zadržte, pane rytíři, a netrhejte sítě, neboť jsou zde napjaty ne vám na škodu, ale k naší zábavě. Poněvadž pak vím, že se nás zeptáte, proč byly rozestřeny a kdo jsme, chci vám to říci několika slovy. Ve vsi, jež je na dvě míle odtud a v níž žije mnoho významných lidí, mnoho rytířů a boháčů, řada přátel a příbuzných se dohodla, že se odebere s ženami, syny i dcerami, sousedy, přáteli a příbuznými na toto místo, které je z nejpříjemnějších v celém okolí, a že utvoří mezi sebou novou pastýřskou Arkádii, v níž by se dívky ustrojily za pastýřky a chlapci za pas-, týře. Naučili jsme se dvěma eklogám, jedné od pověstného básníka Garcilasa, druhé od výborného Camoësa v jeho vlastní řeči portugalské, ale dosud jsme je nehráli. Včera byl den našeho příchodu; zde mezi těmito stromy jsme postavili několik stanů, jimž říkají polní, na břehu hojného potoka, zúrodnujícího všechny tyto lučiny. Večer jsme napjali tyto sítě mezi stromy, abychom oklamali ptáčky, kteří se do nich chytí poplašení naším křikem. Je-li vám libo, pane, být naším hostem, budete přijat štědře a zdvořile, neboť nyní nesmí vstoupit do našeho tábora nevěle a smutek."

Umlkla. Don Quijote jí odpověděl: "Zajisté, překrásná dámo, nebyl více překvapen a udiven Akteon, když náhle uviděl koupající se Dianu, než já, když jsem v ustrnutí spatřil vaši krásu. Chválím druh vaší zábavy a děkuji za vaši nabídku. Mohu-li vám posloužiti, dejte mi rozkaz a spolehněte, že vás bude poslechnuto, neboť mým povoláním není nic jiného leč býti úslužný a dobře činiti všem lidem, zvláště pak tak vznešeným, jak vy se v osobách svých jevíte. A kdyby tyto sítě, které zabírají malý prostor, zabraly celý povrch světa, hledal bych si cestu jinými světy, abych je nepotrhal; abyste pak uvěřily této mé nadsázce, vězte, že vám to slibuje sám don Quijote de la Mancha, došlo-li vašeho sluchu toto jméno."

"Ach, má drahá přítelkyně," řekla tehdy druhá pastýřka, "jaké ne-

smírné štěstí nás to potkalo! Vidíš tohoto pána před námi? Nuže, zvěstuji ti, že jest to nejstatečnější, nejzamilovanější a nejuhlazenější muž světa, nelže-li a nepodvádí-li vypravování, jež bylo o jeho činech vytištěno a jež jsem četla. Vsadím se, že tento dobrý muž, který jej provází, je Sancho Panza, jeho zbrojnoš, jehož rozkošnostem se žádné nevyrovnejí."

"To je pravda," pravil Sancho, "já jsem skutečně ten rozkošný zbrojnoš, o kterém Vaše Milost mluví, a tento rytíř je můj pán, sám don Quijote de la Mancha, zvěčněný v tom vypravování."

"Ach!" děla druhá dívka; "poprosme jej, přítelkyně, aby zůstal! Naši rodiče i sourozenci tím budou nekonečně potěšeni, neboť i já jsem slyšela o jeho statečnosti a půvabu totéž, co ty pravíš, a zvláště prý je nejvěrnějším a nejpočestnějším milencem, jenž byl kdy znám; jeho dámou je jakási Dulcinea z Tobosa, již celé Španělsko přiznává palmu krásy."

"To se děje právem," řekl don Quijote, "ač-li to neuvádí v pochybnost nepřirovnatelná krása vaše. Nenamáhejte se, dámy, zdržující mne, neboť přesné povinnosti mého povolání mi nikterak nedovolují odpočívati."

Zatím přišel na místo, kde všichni čtyři dleli, bratr jedné z pastýřek, sám oblečen za pastýře s nádherou a okázalostí odpovídající i nádheře pastýřek. Dívky mu vyprávěly, že muž v jejich společnosti je statečný don Quijote de la Mancha a druhý že je jeho zbrojnoš Sancho; o obou již věděl, neboť byl četl knihu o nich. Statný pastýř se také nabídl a žádal dona Quijota, aby se s ním odebral ke stanům. Don Quijote byl nucen svolit i učinil tak. Vtom se ozvalo volání

ptáč-nické a sítě se naplnily rozmanitými ptáčky, kteří oklamáni barvou sítí upadali v nebezpečí, jemuž ulétali. Na místě se shromáždilo přes třicet lidí, vesměs neobvykle přestrojených za pastýře a pastýřky, a okamžitě byli poučeni, kdo jsou don Quijote a jeho zbrojnoš, což je nemálo potěšilo, neboť již o něm věděli z jeho historie. Došedše k stanům našli prostřeno bohatě, hojně a čistě; uctili dona Quijota prvním místem a prohlíželi si jej a divili se mu.

Když bylo sklizeno, don Quijote u velkém klidu promluvil, řka: "Někteří lidé říkají, že největším z hříchů lidmi páchaných je pýcha, já však pravím, že jím je nevděk, připomínaje, že se říká: nevděčníků je peklo plné. Pokud mi bylo možno, od chvíle, kdy jsem nabyl rozumu, snažil jsem se vystříhati se tohoto hřichu; a nemohu-li oplatit dobrodiní, jichž se mi dostane, jiným dobrodiním, alespoň toužím, abych tak mohl učiniti, a nestačí-li toto, veřejně ona dobrodiní hlásám: neboť ten, kdo přiznává a hlásá dobrodiní, jež mu jsou prokazována, také je stejným odměňuje, může-li. Ostatně většinou ti,

kdo dobrodiní přijímají, mají méně prostředků než ti, kteří je prokazují, a nade všemi je Bůh, dárce největší, a dary lidské nemohou se srovnávat s dary božími pro nekonečný rozdíl mezi člověkem a Bohem. Tuto omezenost a nedostatečnost do jisté míry nahrazuje vděčnost. Já, vděčný za milost zde mi prokázanou, nemohu se odvděčiti stejnou měrou trvám v těsných hranicích svých možností a nabízím, co mohu a co mi odpovídá: pravím, že po dva plné dny uprostřed této královské silnice do Zaragozy budu prohlašovat, že tyto dámy přestrojené za pastýřky, zde přítomné, jsou nejkrásnějšími a nejdvořnějšími dívkami světa, vyjímaje pouze nevyrovnatel-nou Dulcineu z To bosá, jedinou paní mých myšlenek, budiž řečeno s dovolením přítomných pánů i dam."

Slyše to Sancho, který velmi pozorně naslouchal, zvolal: Je možno, aby se někdo na světě odvážil říkat a přísahat, že můj pán je blázen? Řekněte sami, páni pastýři! Našel by se v nějaké vesnici farář, ať je sebe chytřejší a studovanější, aby dovedl říci, co řekl můj pán, a našel by se potulný rytíř, ať je sebeslavenější pro udatnost, aby nabídl, co zde nabízí můj pán?" Don Quijote se obrátil k Sanchovi a s tváří rozpálenou hněvem řekl: „Je možno, aby se někdo na celém světě našel, kdo by nepřiznal, že jsi hlupák, hloupostí vycpávaný'a; lemovaný zlomyslností a ničemností? Co se pleť do mých věcí a kdo tě pozval, abys zkoumal, jsem-li rozumný nebo popletený? Mlč a neodpovídej, ale osedlej Rocinanta, sňal-lis mu sedlo: půjdeme obrátit ve skutek mou nabídku. A poněvadž pravda je na mé straně, mů-f žeš už prohlásit za přemožené ty, kteří by jí chtěli odporovat."

A s velkým hněvem a známkami rozčilení vstal ze svého místa,*<až se lidé kolem divili, jsouce na pochybách, mají-li ho pokládat za blázna nebo rozumného. Ačkoliv jej přemlouvali, aby se nenamáhal, že dobře znají jeho ochotu se odvděčit a že není potřeba dalších projevů k uznání jeho statečného ducha, neboť stačí ony, o nichž se mluví v historii jeho činů, don Quijote přece jen provedl svou a vsednuv na Rocinanta, navléknuv na rámě štít a uchopiv kopí postavil se doprostřed královské silnice, nedaleko zelené louky. Sancho na svém oslu jej následoval a s ním i celý pastýřský houfec, žádostivý vidět, k čemu povede jeho vyzývavá a neslýchaná nabídka.

Stoje tudíž (jak jsem vám řekl) uprostřed cesty don Quijote rozrazil vzduch tímto voláním: "Vy, poutníci a cestující, rytíři, zbrojnoši, pěši i jezdcí, kteří se berete touto silnicí nebo tudy přejdete do dvou dnů! Vězte, že don Quijote de la Mancha, potulný rytíř, zde stojí a tvrdí, že všechny krásy a ušlechtilosti světa jsou překonány krásou

a ušlechtilostí, již v sobě obsahují nymfy obývající tyto louky a háje, s výjimkou paní mé duše Dulciney z Tobosa. Kdo je opačného mínění, ať se přiblíží, neboť zde jej očekávám." Dvakrát opakoval táž slova a podvakrát nebyla uslyšena žádným dobrodruhem; ale osud, jenž řídil jeho záležitosti čím dále tím lépe, chtěl, aby se za chvíli objevil na cestě zástup lidí na koních, z nichž řada třímala kopí a kteří jeli v houfci a spěšným poklusem. Sotva je spatřili druhové dona Quijota, obrátili se zády a utekli řádný kus od silnice, neboť poznali, že kdyby prodleli, mohli by se snadno dostat do nebezpečí. Pouze don Quijote s neohroženým srdcem zůstal nepohnut a Sancho Panza se schoval za Rocinanta.

Houfec kopiníků dojel a jeden z nich, jedoucí vpředu, hlasitě vykřikl na dona Quijota: "Táhni, čertův člověče, z cesty, sic tě býci rozdrťí na kousky."

"Bídná chásko," odpověděl don Quijote, "co proti mně zmohou býci, i kdyby byli z nejstatnějších, jež rodíjarama na svých březích! Vyznejte, darebáci, bez rozmýšlení, že je pravda, co jsem zde prohlásil; ne-li, biji se s vámi." Honec dobytka neměl kdy odpovědět a don Quijote se uklidil, i kdyby byl chtěl. A tak stádo statných býků i klidných volů býky vedoucích, množství honců i jiných mužů, kteří řídili býky do osady, kde se příštího dne měli účastnit býčích zápasů, najelo na dona Quijota, Sancha, Rocinanta a osla, srazilo všechny na zem a podupalo je. Sancho byl rozmlácen, don Quijote bez sebe, osel ztloučen a Rocinante ne bez úhony.

Ale nakonec se zvedli všichni a don Quijote kulhaje a padaje se spěšně dal do běhu za stádem, volaje: "Zastavte a počkejte, bídná chásko, jediný rytíř je proti vám a ten není z těch, ani se nepodobá těm, kteří říkají: prchajícímu nepříteli stav zlaté mosty." Ale to nezadrželo spěchající honce a na jeho hrozby dali stejně málo jako na loňský déšť. Únava přemohla dona Quijota a víc pohněván než po-mstěn posadil se u cesty, až k němu došli Sancho, Rocinante a osel. Ti došli, pán i sluha se znovu posadili a nerozloučivše se ani s napodobenou Arkádií pokračovali v své cestě, spíše zahanbeni než s chutí.

KAPITOLA LIX.,

kde se vypráví o neobyčejné příhodě, již lze míti za dobrodružství, která potkala dona Quijota.

Od uprášenosti a únavy, které si don Quijote a Sancho jediné odnesli ze styku s nezdvořilými býky, odpomohl jasný a čistý pramen, který našli pod svěžími stromy, vedle nichž se oba tuláci, pán i sluha, uložili, nechavše svobodné, bez ohlávky a uzdy, osla i Rocinanta. Sancho se uchýlil k zásobám svého tlumoku a vytáhl z něho, co nazýval 'příkonem'. Don Quijote si vypláchl ústa, umyl obličej, s kterýmžto občerstvením nabrala nového dechu jeho pokleslá statečnost. Don Quijote nejedl zármutkem a Sancho se neodvažoval dotknout se jídla před sebou ze zdrženlivosti a čekal, až začne pán: ale vida, že pán ponořen v myšlení ani si nevzpomene vzít kus chleba do úst, mnoho nemluvil a zhrdaje veškerým slušným chováním, jal se rovnat do žaludku chléb a sýr, jež s sebou měl. "

Jez, milý Sancho," řekl don Quijote, "udržuj svůj život, na němž ti záleží víc než mně, a mne nech zemřítí působením mých myšlenek a mých neštěstí! Já, Sancho, jsem se narodil, abych žil umíraje, a ty, abys zemřel po jídle. A abys viděl, že mám pravdu, pohlédni ria mne, o němž jednájí knihy, jenž jsem slavný svými vojenskými činy, umírněný v jednání, ctěný knížaty a vytoužený dívkami; a když jsem doufal v triumfální palmy a věnce, získané a zasloužené svými statečnými výkony, dočkal jsem se, že mě dnes ráno podupala, zkopala a potloukla kopyta nečistých a hnusných zvířat. Tato myšlenka mi otupuje zuby, ochromuje

stoličky, umrtvuje ruce a odnímá úplně chuť jísti, takže zamýšlím umřítí hladem, což jest nejkrutější ze všech smrtí."

"Tak tedy," řekl Sancho, aniž přestal hbitě žvýkat, "Vaše Milost neschválí ono přísloví, které říká ‚Ať si umřel, ale s plným břichem‘. Já však nemám v úmyslu se připravit o život, ale spíš míním dělat jako švec, který tahá zuby za kůži, až ji dostane, kam chce. Já budu tahati za život a přitom jíst, až jej dovedu ke konci, který mu určila nebesa, a vězte, pane, že není většího bláznovství než si chtít zoufat jako vy; věřte mi, najezte se a převalte trochu na zelené polštáře tohoto trávníku a uvidíte, jaké budete cítit ulehčení, až se probudíte."

Don Quijote poslechl, neboť se mu zdálo, že slova Sanchova plynou spíš z hlavy filozofa než hlupáka; pravil mu: "Kdybys, Sancho, nyní pro mne chtěl učiniti, co ti nyní povím, ulehčení moje bylo by jistější a můj zármutek ne tak značný: zatímco budu spát, měl bys poodstoupiti z tohoto místa podle svého zdání, obnažiti své tělo / a otěžemi Rocinanta dáti si tři sta nebo čtyři sta ran na účet těch tří tisíc a několika, jež si máš dáti, abys vysvobodil z kouzel Dulcineu; neboť je nemalým neštěstím, že ubohá ta dáma je ještě začarována vinou tvé nepamětlivosti a nedbalosti."

"O tom by se dalo mluvit," řekl Sancho, "teď spěme oba a Bůh už rozhodl, co potom bude. Vězte, Milosti, že je to kruté, má-li se člověk bít s chladnou krví, . a zvlášť padají-li rány na tělo špatně chované a hůře krmené. Ať je paní Dulcinea jen trpělivá; až to bude nejméně čekat, bude ze mne síto samým bičováním, to uvidí. A pořád se žije, až do smrti; chci říci, že jsem ještě živ a mám též dobrou vůli splnit svůj slib."

Don Quijote mu za to poděkoval, pojedl něco málo, Sancho hodně a oba si lehli k spánku, nechávající pásti podle vůle a bez překážky v bujně trávě, již byla louka zcela pokryta, oba stálé druhy a přátele, Rocinanta a osla. Procitli dost pozdě, vsedli do sedel a dali se na další cestu, spěchající, aby dorazili do hospody, již bylo vidět asi na míli. Povídám, že to byla hospoda, poněvadž don Quijote ji tak nazval, přes svůj zvyk nazývat všechny hospody hrady. Dojeli tam a zeptali se hospodského, má-li místo k přenocování. Bylo jim odpověděno, že ano, a to tak pohodlné a blahobytné jako v Zaragoze. Sestoupili ze sedel a Sancho uložil své zásoby v pokoji, k němuž mu hospodský dal klíč, odvedl zvířata do stáje, dal jim obrok a šel se zeptat dona Quijota sedícího na lavici na rozkazy, děkuje přitom obzvláště nebesům za to, že se pánovi hospoda nezdá být hradem.

Přišla hodina večere i uchýlili se do své světnice a Sancho se zeptal hospodského, co jim může dát k jídlu. Hospodský na to, že samo pomyšlení, ať si řekne o cokoliv, že hospoda je zásobena ptáky nebeskými, drůbeží pozemskou i rybami mořskými. "Tolik toho ani není třeba," odpověděl Sancho, "pár pečených kuřat nám stačí, protože můj pán je choulostivý a jí málo a ani já nejsem žrout." Hostinský odvětil, že nemá kuřat, neboť krahujci mu je rozchvátili. "Tak dejte, pane hostinský," řekl Sancho, "upěci slepici, ale aby byla křehká!"

"Slepici? Otče drahý!" zvolal hostinský, "včera jsem jich, namouduši, poslal do města prodat přes padesát! Ale krom slepic požádejte o cokoliv."

"Tak tedy," pravil Sancho, "aspoň telecí nebo kůzlečí."

"Doma ho právě teď," byla odpověď, "nemám, protože došlo; ale

příští týden ho bude nadbytek!"

"To je nám málo platné," odpověděl Sancho, "ale snad všechny tyto nedostatky znamenají nadbytek slaniny a vajec."

"Proboha," zněla odpověď hostinského, "to má pan host pěknou paměť! Vždyť jsem vám řekl, že nemám slepic, a chcete, abych měl vejce? Žádejte, přejete-li si jiná jemná jídla, ale neshánějte se po mlsnostech."

"Tak už dost, u všech všudy," řekl Sancho, "a řekněte mi konečně co máte, a nechte marných řečí, pane hostinský!" Hospodský pravil: "Co skutečně a doopravdy mám, jsou dvě hovězí nohy, které se podobají telecím ručičkám, nebo mám také dvě telecí ručičky, které se podobají hovězím nohám; jsou vařeny s hrachem, cibulí a slaninou a v tuto chvíli říkají: Sněz mě už, sněz mě už!"

"Vymíňuji si je už teď," řekl Sancho, "a ať se jich nikdo nedotýká, neboť zaplatím je lépe než kdo druhý; na nicjiného nemám větší chuť a je mi jedno, jsou-li to ručičky nebo nohy."

"Nikdo se jich nedotkne," řekl hospodský, "protože ostatní moji hosté jsou vznešení lidé a mají s sebou kuchaře, sluhu pro nákupy i spíží."

"Co do vznešenosti," řekl Sancho, "nikdo není vznešenější než můj pán; ale jeho povolání nedovoluje mu mít sebou špižírny a vinné sklepy; natáhneme se třeba uprostřed louky a nakrmíme žaludy nebo mišpulemi."

"

Takto rozmlouval Sancho s hospodským, ale pak přestal odpovídat, neboť byl otázan, jakého povolání nebo řemesla je jeho pán. Nastala chvíle večeře, don Quijote se vrátil do pokoje, hospodský přinesl jídlo v stavu, v němž právě bylo, a velmi ochotně sedl si i sám za stůl. '

Je pravděpodobno, že ze druhé světnice vedle don Quijotovy, oddělené jen tenkou přepážkou, uslyšel don Quijote slova: "Přisám životu Vaší Milosti, pane doně Jeronýme, než nám přinesou večeři, přečtme si ještě další kapitolu z druhého dílu Dona Quijota de la Mancha!"* Sotva don Quijote uslyšel své jméno, vstal a pozorně poslouchal, co se o něm říká; slyšel pak, jak řečený don Jeroným praví: "Proč chcete, Milosti pane doně Juane, abychom čtli ty nesmysly? Není možno, aby tomu, kdo četl první díl historie o donu Quijotovi de la Mancha, líbil se tento díl druhý."

"Přesto," řekl don Juan, "bude dobře jej číst, neboť není knihy tak špatné, aby v sobě neměla něco dobrého. Co se mi na tomto nejvíce nelíbí, je, že líčí dona Quijota už vystřízlivělého z lásky k Dulcinei z Tobosa."

Cervantes psal tuto kapitolu, když se mu do rukou dostal druhý díl Důmyslného rytíře dona Quijota de la Mancha, napsaný Avellanadou a vydaný v Tara-goně r. 1614. Cervantes s ním ihned polemizuje.

Slyše to don Quijote pln hněvu a zlosti zvedl svůj hlas a zvolal: "Kdokoliv by řekl, že don Quijote zapomněl nebo může zapomenouti na Dulcineu z Tobosa, poučím jej rovnými zbraněmi, že je dalek pravdy. Neboť ani nevyrovnatelná Dulcinea z Tobosa nemůže být zapomenuta, ani v donu Quijotovi se nemůže zroditi zapomenutí: jeho znakem je věrnost a jeho povoláním je zachovávat ji lehce a bez veškerého násilí na sobě."

"Kdo nám to odpovídá?" tázali se z druhého pokoje. "Kdo to má být jiný," odpověděl Sancho, "než sám don Quijote de la Mancha, který splní, co řekl i co řekne, neboť poctivý dlužník nebojí se o zástavu."

Ještě to Sancho nedořekl a dveřmi pokoje vstoupili dva rytíři, jak se zdálo; jeden z nich objal kol hrdla dona Quijota a řekl: "Vaše přítomnost nemůže zapřítí vaše jméno, ani vaše jméno nemůže nezaručovati vaši přítomnost: pane, jste beze vší pochyby pravý don Quijote de la Mancha, severní hvězda potulného rytířstva, navzdory tomu, kdož se chtěl zmocniti vašeho jména a snížití cenu vašich re-kovství, jak to učinil skladatel knihy, kterou vám zde odevzdávám." A vložil mu do rukou knihu, již nesl jeho druh, a don Quijote ji vzal a beze slova jal se ji přebírat; za chvíli mu ji vrátil, řka: "V tom * málu, co jsem zhlédl, našel jsem tři věci na autorovi hodné pokárání. Především několik slov, která jsem četl v předmluvě. Za druhé, že je kniha psána aragonsky, poněvadž často vynechává členy. Za třetí, co nejvíce v něm ukazuje nevědomce, je to, že se mýlí a uchyluje od pravdy v tom nejdůležitějším na vypravování: tady říká, že se žena Sancha Panzy, mého zbrojnoše, jmenuje Marie Gutiérrézová, a není to pravda, nýbrž Tereza Panzová. A kdo se mýlí ve věci tak důležité, možno se obávati, že se mýlí i ve všem ostatním líčení."

Nato řekl Sancho Panza: "To je mi pěkný vypravěč! Ten asi jistě je zpraven o našich příhodách, když nazývá Terezu Panzovou, mou ženu, Marie Gutiérrézová. Vezměte ještě tu knihu, pane, a podívejte se, zdali tam je i o mně a nezměnil-li mi jméno!"

"Pokud jsem slyšel, příteli," řekl don Jeroným, „jste bezpochyby Sancho Panza, zbrojnoš pana dona Quijota."

"To jsem," odvětil Sancho, "ajsem na to hrd."

"Věru," pravil kavalír, "tento nový autor nejedná o vás s čistotou, jež se na vaší osobě jeví: líčí vás jako přihlouplého žrouta docela bez půvabu, naprosto jiného, než je Sancho popsáný v prvním díle historie o vašem pánovi."

"Bůh mu odpust'," řekl Sancho, "kdyby mě raději nechal v mém koutku a dal mi pokoj, protože hraje jen ten, kdo umí, a dobře je Petrovi v Římě."

Oba šlechtici pozvali dona Quijota do svého pokoje k večeři, ne-

boť prý dobře vědí, že v té hospodě není věcí hodných jeho osoby. Don Quijote vždy zdvořilý, přijal pozvání a povečeřel s nimi; Sancho zůstal nad hrncem jako jeho poloviční pán: sedl si v čelo stolu a s ním i hospodský, jenž ručičky a nohyjedl stejně rád jako Sancho. Za hovoru při večeři ptal se don Juan dona Quijota, jaké má zprávy o paní Dulcinei z Tobosa: zda se vdala, je-li matkou nebo aspoň těhotná či je-li neporušená a vzpomíná-li, pamětliva cti a dobrého zdání, na milostné myšlení pana dona Quijota. Na to on odpověděl: "Dulcinea je neporušena a mé milostné myšlení věrnější než kdy jindy; naše dopisování je slabé jako dříve a její krása proměněna v selskou ošklivost." A potom jim dopodrobna vypověděl zakletí paní Dulciney, co jej potkalo vjeskyni Montesínově, rozkaz daný mu moudrým Merlínem, jak ji vysvobodit z čarů výpraskem Sanchovým. Oba kavalíři byli svrchovaně spokojeni slyšíce dona Quijota líčit podivné příhody jeho života a stejně se divili jeho nesmyslům jako uhlazenému způsobu, s nímž je vypravoval. Brzo jej měli za rozumného, brzo se jim měnil v blázna a nedovedli se rozhodnout, jaké místo mu vykázat mezi rozumností a bláznovstvím.

Sancho skončil večeři a opustiv opilého hostinského vstoupil do pokoje svého pána a vstupuje řekl: "Ať mě zabijí, pánové, necrčte-li spisovatel té knihy, kterou máte, abychom se poškorpili. Chtěl bych jen, když už o mně říká, že jsem žrout, aby mě nevydával aspoň za opilce."

"Ale on vydává," řekl don Jeroným; "nevzpomínám si už, jakým způsobem, ale vím, že jeho řeči jsou neslušné a nadto lživé, jak* vidím na tváři výborného Sancha zde před sebou."

"Věřte mi, Milosti," pravil Sancho, "že Sancho a don Quijote té historie jsou jistě jiní než ti, o kterých vypráví kniha složená Cidem Hametem Benen-gelim a kteří jsou ti praví: můj pán je statečný, rozumný a zamilovaný a já mile prostý a ani žrout, ani opilec."

"Tak tomu věřím," děl don Juan, "a kdyby to bylo možné, mělo by se rozkázat, aby se nikdo neosmělil jednat o velkém donu Quijotovi, leč původní autor Cide Hamete, jako rozkázal Alexander, aby se nikdo neodvážil jej obrazit, leč Apelles."

"Ať mě obrazí, kdo obrazí," pravil don Quijote, "ale ať mi neubližuje, neboť často trpělivost překypí, urážejí-li ji příliš."

"Žádnou urážku," řekl don Juan, "nelze učinit panu donu Quijotovi, aby se za ni nemohl pomstít, jestliže ji nezachytí raději štítem své trpělivosti, která se mi zdá silná a velká."

Za těchto a podobných řečí minula valná část noci; a ačkoliv by si don Juan byl přál, aby don Quijote četl více z knihy, neboť chtěl vidět, co namítne, nedosáhli toho na něm: říkal, že prohlašuje knihu

za přečtenou a potvrzuje její hloupost a že si nepřeje, aby se její autor, dojde-li jeho sluchu, že ji měl v rukou, těšil myšlenkou, že on ji četl; od věcí nemravných a hrubých mají prý být myšlenky odváděny, tím spíše pak oči.

Tázali se ho, kam má v úmyslu. Odvětil, že do Zaragozy, aby se účastnil klání v brnění, jež tam každého roku bývá pořádáno. Don Juan mu řekl, že ona nová historie vypráví, jak don Quijote, ať je to kterýkoliv z nich, byl v Zaragoze na turnaji prstencovém, chudém na vynalézavost, skoupém na rytířská hesla, chudičkém na kroje, ale bohatém na hlouposti. "Z toho důvodu," odpověděl don Quijote, "nevkročím nohou do Zaragozy, a tak celému světu objevím proha-nost toho nového autora a lidé uvidí, že já nejsem tím donem Qui-jotem, o kterém on mluví."

"To uděláte velmi dobře," pravil don Jeroným; "ostatně jiný turnaj je pořádán v Barceloně a tam bude moci pan don Quijote ukázat svou cenu."

"Takovýje můj úmysl," řekl don Quijote, "propusťte mě, Milosti, neboť již je čas jít spát; mějtež mě a čítejte v počtu svých největších přátel a služebníků."

"A mne také," pravil Sancho, "snad to bude na něco dobré."

S tím se rozloučili a don Quijote i Sancho odešli do svého pokoje zůstávající dona Juana a dona Jeronýma v údivu nad pomícháním jejich rozumu a bláznovství; vpravdě uvěřili, že toto jsou praví don Quijote a Sancho, a ne ti, o nichž vyprávěl aragonský autor. Don Quijote vstal záhy a klepaje na přepážku druhé světnice rozloučil se se svými hostiteli. Sancho zaplatil

hostinskému skvěle a poradil mu, aby méně chválil zásobenost své hospody, ale lépe ji zásobil.

KAPITOLA LX.

o tom, co se přihodilo donu Quijotovi cestou do Barcelony.

Bylo svěží jitro a bylo znát, že takový bude i den, když don Quijote opustil hospodu, dotázav se nejprve, kudy je nejkratší cesta do Barcelony, aniž by se zavadilo o Zaragozu: do té míry toužil odhalit lži-vost onoho nového vypravěče, který jej tak tupil, jak říkali. Stalo se, že po více než šest dní ho nepotkalo nic hodného vypsání; po jejich uplynutí, když jel mimo cestu, stihla ho noc mezi hustými duby nebo korkovníky; v tom Cide Hamete není tak přesný, jako v jiných věcech bývá.

Pán i sluha sestoupili ze svých zvířat a uvelebili se pod pni stromů; Sancho, který toho dne už posvačil, nebránil se okamžitému vstupu do bran spánku. Ale don Quijote, jemuž bránily spát více jeho myšlenky než hlad, nemohl zamhouřit oka: toulal se v myšlenkách Vtisi-cerými místy, brzo se domníval být v jeskyni Montesínově, brzo viděl vskakovat na svou oslici Dulcineu v selku proměněnou, brzo opět mu zněla v uších slova mudrce Merlina, oznamující mu podmínky a výkony, jejichž vyplněním a uskutečněním bude Dulcinea vysvobozena. Zoufal si nad lhostejností a krutostí svého zbrojnoše Sancha, neboť se domníval, že si dal jen pět ran, což je číslo nesrovnatelně malé vedle nesmírného počtu, jenž ještě chyběl; a to jej tak trápilo a mrzelo, že si řekl toto: Jesdiže Alexander Veliký roztal gordijský uzel, řka „Roztít jako rozvázat“, a přece se stal neomezeným pánem vši Asie, totéž by se nyní mělo státi ve věci začarované Dulcinei, kdybych našlehal Sanchovi přes jeho vůli: neboť je-li podmínkou jejího osvobození, aby Sancho dostal tři tisíce a několik šlehů, co mi na tom záleží, dá-li si je sám nebo dá-li mu je jiný, když přece hlavní je, aby je dostal, ať přijdou odkudkoliv.“

S tou myšlenkou odešel k Sanchovi, vzav předem otěže Rocinan-tovy a upraviv je, aby jim bylo lze bičovat, a počal mu snímat šle; je domnění, že Sancho měl jen jednu, na níž mu držely kalhoty. Sotva však počal, Sancho se docela probudil a ptal se: „Co je? Kdo to po mně sahá a rozpíná mě?“ Já to jsem,“ odvětil don Quijote, „přicházím odpomoci tvé nedbalosti a zbaviti se svých útrap: přicházím ti

našlehati, Sancho, a naplniti částečně povinnost, k níž ses zavázal. Dulcinea trpí, a ty si žiješ bezstarostně, já pak umírám touhou. A proto se rozepni dobrovolně, neboť mým úmyslem je dát ti zde o samotě alespoň dva tisíce ran.“ „A to ne,“ řekl Sancho; „nechte mě s pokojem, Milosti, sic, u Boha pravého, nás uslyší i hluší. Rány, k nimž jsem se zavázal, musí být dobrovolné a ne násilné, a teď se mi nechce se tlouci. Stačí, že jsem vám dal své slovo nabít si a našlehat, až se mi zachce.“

„Na tvé dobré vůli to nesmí záviset, Sancho,“ pravil don Quijote, „neboť jsi tvrdého srdce a choulostivý, ač pros-ták.“

A přitom se snažil a namáhal rozepnout ho; vida to Sancho Panza vstal, vrhl se na svého pána, chytil se s ním do křížku a kopnův ho uhodil s ním o zem bradou vzhůru, klekl mu pravým kolenem na prsa a přidržel mu ruce svými, že se nemohl ani hnouti ani vydechnout. Don Quijote říkal: Jak, zrádce, ty se vzpíráš svému pánovi a přirozenému vládci? Osměluješ se na svého chlebdárce?“

"Nese-sazuji ani nekorunuji krále," odvětil Sancho, "ale bráním sám sebe, neboť jsem svým pánem. Slibte mi, Milosti, že mi dáte již pokoj a nebudete pomýšlet zbičovat mě, a nechám vás v pokoji a bez nesnází; a ne-li,

Zde zemřeš, zrádce, nepříteli doni Sanchy."

Don Quijote mu to slíbil a přísahal u života královny svých myšlenek, že se nedotkne ani chlupu jeho šatu a že ponechá bičování na jeho vůli a zdání.

Sancho se zvedl a odešel z toho místa notný kus; mínil se opřít o jiný strom, když tu ucítil, že se něco dotýká jeho hlavy, a zdvihnuv ruce nahmatal dvě lidské nohy se střevisi i kalhotami. Zachvěl se strachem; odběhl k jinému stromu a zde ho potkalo totéž. Zavolal na dona Quijota, aby mu šel pomoci. Don Quijote uposlechl a na jeho otázku, co se mu stalo a proč má strach, Sancho odvětil, že ty stromy jsou plny nohou lidských. Don Quijote je ohmatal a hned uhodl, oč běží; řekl Sanchovi: "Není třeba, abys měl strach, neboť nohy, které hmatáš a nevidíš, náleží asi nějakým lupičům a banditům, kteří jsou na těch stromech oběšeni: tady je spravedlnost obyčejně větší, jakmile je chytne, po dvaceti i po třiceti. Podle toho hádám, že jsem blízko Barcelony."

A jeho mínění bylo správné. Za úsvitu zvedli oči a spatřili plody

oněch stromů: byla to těla lupičů. Zatím se rozednívalo. Poděsili-li je mrtví, neméně je ustrašilo přes čtyřicet banditů živých, kteří je náhle obklíčili a rozkázali katalánsky, aby bez hluku vyčkali příchodu náčelníkova. Don Quijote byl právě opěšalý, jeho kuň bez uzdy, kopí opřeno bylo o strom, zkrátka byl zcela bezbranný; proto pokládal za dobré založit ruce, sklonit hlavu a zachovat své síly pro lepší chvíli a příležitost. Lupiči jali se prohledávat osla a nenechali nic z toho, co nesl v dumoku a zavazadle; Sanchovi se vyplatilo, že tovary vévodovy i tovary z domova nosil ve váčku na bříše; přesto vše by ti výtečníci byli vyšukali a prohlédli i to, co ukryl ve váčku na holém těle, kdyby v tom okamžiku nebyl přijel náčelník.

Zdál se asi čtyřiatřicátník, byl statný, nadprostřední výšky, pohledu vážného a hnědé pleti. Přijížděl na mocném koni, v drátěné košili a se čtyřmi pistolemi za pasem (kterým v tom kraji říkají křemenové). Spatřil, že se jeho zbrojnoši, neboť tak nazývají lidi tohoto řemesla, chystají obrát Sancha Panzu; zakázal jim to a bylo ho hned uposlechnuto a tak byl váček na bříše zachráněn. Byl udiven pohledem na kopí opřené o strom, štít na zemi a dona Quijota, odzbrojeného a zamyšleného, s nejsmutnější a nejtesknější tváří, jakou mohl stvořit Smutek sám. "V

Přistoupil k němu a řekl mu: "Nebud'te tak smuten, brachu, neupadl jste do rukou nějakého krutého Osirise, ale do rukou Roque Guinarta, jež jsou spíše milosrdné než kruté."

"Důvodem mého smutku," odvětil don Quijote, "není, že jsem upadl do tvé moci, sta* tečný Roque, pro jehož slávu hranice země nestačí, ale že jsem byl tak nedbalý, že mě tvoji vojáci zajali s koněm bez uzdy, ač je mou povinností dle řádu bludného rytířství, jež vyznávám, míti se stále na pozoru a býti v každém okamžiku vlastní svou stráží. Neboť věz, velký Roque, že kdyby mě byli našli v sedle, s kopím a štítem v rukou, nebylo by jim příliš snadno zmocniti se mne: jsem totiž don Quijote de la Mancha, jenž naplnil svými výkony veškeren svět."

Roque Guinart hned poznal, že nemocí dona Quijota je spíš bláznovství než zdatnost; ač jej několikrát slyšel jmenovat, nikdy nepokládal jeho skutky za pravdivé ani si nemohl vmluvit,

že by se podobný nápad mohl zmocnit lidského srdce; proto se neobyčejně zaradoval, že jej potkal a že se může dotknout zblízka, o čem byl pouze slyšel zdálky. Řekl mu: "Statečný rytíři, netrapte se a nepokládejte za neblahý osud své nynější postavení! Je možno, že se tímto klopýtnutím váš nahrbený osud napřímí, neboť nebesa podivnými a nevidanými oklikami, jež by lidé nevymyslili, zvedávají padlé a obohacují chudé."

Don Quijote se mu chystal poděkovat, když tu uslyšeli za zády jakoby dusot stáda koní; byl to ve skutečnosti kůň jediný a na něm se řítíl mladík, zdálo se, asi dvacetiletý, oblečený v zelený damašek se zlatými stuhami, v krátké spodky a pláštík, s kloboukem přehnutým po valonském způsobu, v přiléhavých, těsných botách, s ostruhami, dýkou a zlaceným mečem, malou puškou v ruce a dvěma pistolemi za pasem. Na ten hluk Roque obrátil hlavu a spatřil tuto hezkou postavu, která blížíc se k němu pravila:

"Tebe hledám, statečný Roque, a chci v tobě nalézt ne-li odpomoc, alespoň úlevu v mém neštěstí; a abych nenapínala tvou zvědavost, neboť vím, žes mě nepoznal, povím ti, kdo jsem: jsem Klaudie Jeronýma, dcera Šimona Forte, tvého obzvláštního přítele a úhlavního nepřítele Clauquella Torrellase, který je i tvým nepřitelem, jsa z tábora odpůrců. Víš už, že tento Torrellas má syna, majícího jméno Vincenc Torrellas; měl je alespoň před méně než dvěma hodinami. Abych zkrátila líčení svého neštěstí, povím ti krátce, čeho se na mně dopustil. Spatřil mě, oblíbil si mě a já jsem jej vyslechla a zamilovala jsem se bez vědomí otce: neboť není ženy, ať je v jakémkoliv ústraní a odloučenosti, aby neměla nadbytek času pro uskutečnění a naplnění své ztřeštěné touhy. Nakonec mi slíbil být mým manželem a já mu dala slovo být jeho, aniž jsme v činech pokračovali. Včera jsem zvěděla, že se zapomněv na svou povinnost ke mně žení s jinou, a to dnes ráno, což mi zmátlo smysly a připravilo o trpělivost. A poněvadž otec není ve vsi, bylo mi možno obléci se do šatu, který vidíš; ženouc koně dostihla jsem dona Vincence asi míli odtud a bez nářků a poslouchání výmluv vystřelila jsem naň z této pušky a mimoto z obou pistolí: myslím, že jsem trefila jistě více než dvěma kulkami do jeho těla, otevřevší tak brány, kudy vyjde moje čest, potřísněná jeho krví. Tam jsem jej nechala mezi jeho sluhy, kteří se neodvážili a nemohli jej bránit. Jdu k tobě, abys mě převedl do Francie, kde mohu žít u příbuzných, a abych tě poprosila o ochranu svého otce, sic se četní přátelé dona Vincence odváží násilně se na něm pomstít."

Roque, udiven smělostí, odvahou, pěkným zjevem i dobrodružstvím hezké Klaudie, jí řekl: "Pojď, paní, podíváme se, je-li tvůj nepřítel mrtev. Potom uhlídáme, čeho je ti nejvíce třeba." Don Quijote, který byl pozorně naslouchal řeči Klaudiině i odpovědi Roque Guinarta, pravil: "Nikdo se nemusí namáhati obranou této dámy, беру to na sebe: vydejte mi mého koně a mé zbraně a počkejte zde na mne! Pojedu za tím rytířem a mrtvého či živého jej přinutím splniti slib daný takové kráse."

"Ať o tom nikdo nepochybuje," řekl San-cho, "protože můj pán má pro svatby moc šťastnou ruku: před pár dny oženil také takového, co neplnil dívce slib. A kdyby kouzelníci, kteří ho pronásledují, nebyli změnili ženichovu pravou tvář v tvář lokaje, v téhle chvíli ta dívka už by pannou nebyla."

Roque, více zaujatý myšlenkou na příhodu krásné Klaudie než řečmi pána a sluhy, je neposlouchal; rozkázal svým zbrojnošům, aby Sanchovi vrátili vše, co mu z osla vzali, a poručil jim, aby se uchýlili na místo, kde strávili poslední noc; sám hned odejel s Klaudií velmi spěšně vyhledat dona Vincence, raněného nebo mrtvého. Dojeli k místu, kde jej potkala Klaudie, a našli pouze čerstvě prolitou krev; rozhlédli se na všechny strany a tu odkryli na

kopci nějaké lidi i pochopili, což se ukázalo pravda, že to je don Vincenc, jež jeho sluhové mrtvého nebo živého odnášejí pohřbít nebo ošetřit. Pospíšili za nimi, a poněvadž oni jeli pomalu, dohonili je snadno. Nalezli dona Vincence v náručí jeho sluhů, prosícího je znaveným a zesláblým hlasem, aby ho tam nechali zemřít, neboť bolest ran nedovoluje prý, aby v cestě pokračoval.

Klaudie a Roque seskočili z koní a přistoupili k němu: služebníci se polekali přítomnosti Roqueovy a Klaudie byla zaražena viděním dona Vincence; půl dojatá, půl přísná přiblížila se k němu a berouc ho za ruku pravila: "Kdybys mi byl dal podle naší úmluvy tuto ruku, nikdy bys nebyl v tomto stavu." Zraněný šlechtic otevřel své téměř zavřené oči a poznávaje Klaudii řekl: "Vidím, krásná a oklamaná paní, že tyjsi byla, kterás mě zabila, což je trestem nezaslouženým a nepřislušejícím mým touhám a mým činům, jimiž jsem tě nikdy nechtěl a nedovedl urazit."

"Tedy není pravda," řekla Klaudie, "že ses hodlal dnes ráno oženit s Leonorou, dcerou bohatého Balvastra?"

"Ovšem že ne," odpověděl don Vincenc, "můj zlý osud ti asi přinesl onu zprávu, abys mě ze žárlivosti připravila o život. Ale poněvadž jej ztrácím tvou rukou a v tvém objetí, pokládám svůj osud za šťastný. A abych tě ujistil, že je to pravda, stiskni mi ruku a přijmi mě za manžela, je-li ti libo, neboť nemohu ti poskytnout větší náhrady za křivdu, kterou jsi podle svého domnění ode mne utrpěla."

Klaudie mu stiskla ruku a srdce se jí sevřelo, že omdlela na zkrváčené hrudi dona Vincence, a jeho zachvátily smrtelné křeče. Roque nevěděl rozpaky co činiti. Sluhové běželi pro vodu, aby mu postříkali tvář, přinesli ji a omyli ho. Klaudie se probudila ze mdlob, ale don Vincenc se z křečí už nevzpamatoval a dokonal v nich svůj život. Klaudie, poznávši, že sladký její snoubenec už nežije, dala se do hla-

šitého vzlykání, žalovala do nebes, rvala si vlasy vydávajíc je na pospas větru, zranila si obličej vlastníma rukama a projevovala všechny známky bolesti, jež lze očekávat od zraněného srdce. "O krutá, nerozmýšlena ženo," volala, jak snadno ses rozhodla učinit skutkem zlý úmysl! Ó zuřivá sílo žárlivosti, k jakému zoufalému konci vedeš toho, kdo ti otevře svá ňadra! Ó snoubence můj, tvůj nešťastný osud, mně v kořist vydaný, odvedl tě z manželského lože do hrobu!"

Klaudie naříkala tak smutně, že zaslzel i Roque, zvyklý neprolévat slzy za žádné okolnosti. Plakali sluhové, Klaudie na každém kroku klesala a celá jejich skupina podobala se táboru smutku a místu neštěstí. Nakonec Roque poručil sluhům dona Vincence, aby odnesli jeho tělo do vsi jeho otce, jež byla nablízku, k pohřbení. Klaudie řekla Roquovi, že chce odejít do kláštera, kde byla abatyší jedna z jejích tet, a že v něm míní dokončit svůj život v společnosti jiného, lepšího a věčného manžela. Roque pochválil její dobrý úmysl a nabídl jí svůj průvod, až kam si bude přát, a slíbil, že bude bránit jejího otce před příbuznými dona Vincence a třeba před celým světem, bude-li mu chtít ublížit. Klaudie rozhodně odmítla jeho doprovod a děkujíc za jeho sliby, jak nejlépe mohla, rozloučila se s ním v pláči. Sluhové dona Vincence odnesli jeho tělo, Roque se vrátil k svým a to byl konec lásky Klaudie Jeronýmy. A jaký měl být jiný, tkaly-li nit jejího žalostného průběhu nepřemožitelné a kruté síly žárlivosti?

Roque Guinart našel své zbrojnoše na místě, kde je byl zanechal, a u nich dona Quijota na Rocinantu a řečníciho k nim, aby zanechali onoho života stejně nebezpečného pro duši jako

pro tělo,; ale poněvadž byli většinou Gaskoňci, lid drsný a zpustlý, řeč dona Quijota do nich příliš nevnikala. Roque se zeptal po svém návratu San-cha Panzy, vrátili-li mu jeho lidé šperky a předměty, jež uloupili z osla. Sancho odvětil, že ano, až na tři čepce, které mají cenu tří měst. "Co to povídáš, člověče," řekl jeden z přítomných; "mám je já a nestojí za tři reály."

"Tak jest," řekl don Quijote, "ale můj zbrojnoš je cení tak, jak povídá, poněvadž mi je dal ten, kdo mi je dal."

Roque Guinart nařídil, aby byly hned vráceny; pak rozkázal svým postavit se do řady, dal přinést všechny šaty, šperky a peníze i vše, co od posledního dělení uloupili, a odhadnuv vše krátce, dav odnést zpět věci nedělitelné a přepočítav je na peníze, rozdělil kořist vši své tlupě s takovou nestranností a rozvážností, že ani o vlas nepřekročil spravedlivost a nezpronevěřil jí ani zrno.

Všichni byli spokojeni, uklidněni a vyplaceni a Roque řekl donu Quijotovi: "Kdyby vůči nim nebyla zachovávána tato přesnost, ne-

bylo by lze mezi nimi žít." Načež Sancho pravil: "Podle toho, co zde vidím, spravedlnost je věcí tak dobrou, že je ji třeba zachovávat i mezi lupiči." Uslyšel to jeden zbrojnoš a zdvihl pažbu pušky, již by byl asi rozbil Sanchovi hlavu, kdyby byl Roque Guinart nevykřikl, aby se mírnil. Sancho se poděsil a rozhodl se neotevřít ústa, pokud bude mezi těmi lidmi.

V té chvíli přišel zbrojnoš nebo zbrojnoši, rozestavení jako stráže po cestách, aby bděli, kdo jimi přichází, a zpravovali svého vůdce o tom, co se děje: "Pane, nedaleko odtud, cestou k Barceloně, přichází velký houf lidí." Nato odvětil Roque: "Uhlídals, jsou-li to ti, kteří hledají nás, nebo ti, které hledáme my?"

"Ti, které hledáme my," odpověděl zbrojnoš. "Tedy kupředu všichni," nato Roque, "a přiveďte mi je ihned a ať vám žádný neuteče." Poslechli, don Quijote, Sancho a Roque zůstali sami a čekali, koho zbrojnoši přivedou.

Zatím řekl Roque donu Quijotovi: "Divným to způsobem života se asi zdá panu donu Quijotovi život náš, divnými naše dobrodružství a příhody a všechny nebezpečnými; a nedivím se tomu, neboť vskutku přiznávám, že není života neklidnějšího a pohnutějšího než náš. Mne k němu přiměla nevím jaká touha pomstít se, která má dost síly, aby zmátla srdce nejkldnější: od přírody jsem soucitný a dobromyslný. Ale jak jsem pravil, touha pomstít urážku, která mi byla způsobena, tak zdolala všechny mé dobré sklony, že setrvávám při tomto řemesle proti svému rozumu. Ajako jedna propast volá jinou a jeden hřích druhý, nahromadilo se msty tolik, že nejen svofl, ale i cizí obstarávám. Bůh však dovoluje, abych, ztracen v bludišti svých poblouzení, neztrácel alespoň naději dostat se z něho dc*bez-pečí."

Don Quijote se podivil slyše Roquova slova, tak dobrá a rozumná, neboť se domníval, že mezi lidmi podobných řemesel, lupiči, vrahy a zákeřníky, nemůže být nikdo s dobrou rozvahou, i řekl: "Pane Roque, počátkem zdraví je poznání nemoci a dobrá vůle nemocného užívati léků lékařem předepsaných: Vaše Milost je nemocna, zná svou bolest a nebesa či lépe Bůh, jenž je naším lékařem, vám poskytne léky k uzdravení, které léčí zvolna, znenáhla a ne jako zázrakem; a poněvadž jste projevils, Milosti, ve své řeči svou rozmyslnost, stačí býti dobré mysli a očekávati zlepšení nemocného svědomí. Chce-li si pak Vaše Milost uspořiti kus cesty a snadno se dostat na cestu spásy, pojd'te se mnou: naučím vás býti potulným rytířem,

přičemž bývá tolik námahy a neštěstí, že přijmete-li je za pokání, za chvíli vás dovedou do nebe." Roque se zasmál radě dona Quijota

a změniv řeč vyprávěl mu tragickou příhodu Klaudie Jeronýmy, která velmi zarmoutila Sancha: neboť se mu zamlouvala krása, ne-nucenost a jarost děvčete. -

Zatím se vrátili zbrojnoši z výpravy, vedoucí s sebou dva rytíře na koních, dva pěší poutníky a ženský kočár asi s šesti sluhy, provázejícími dámy koňmo i pěšky, a dva další mezkáře, náležející rytířům. Zbrojnoši je obstoupili a vítězi i přemožení zachovávali hluboké ticho čekající, až velký Roque Guinart promluví. Ten se otázal rytířů, kdo jsou, kam míří a kolik s sebou vezou. Jeden z nich odpověděl: "Pane, jsme dva setníci španělské pěchoty, naše prapory jsou v Neapoli a míříme se nalodit na čtyři galeje, které prý jsou v Barceloně a mají rozkaz odplout na Sicílii. Máme s sebou asi dvě stě nebo tři sta dukátů, s nimiž se pokládáme za bohatý a šťastný, neboť obvyklá chudoba vojáků nedovoluje větších pokladů." Roque dal tutéž otázku jako setníkům i poutníkům. Bylo mu odpověděno, že miní odplout do Říma a že oba dohromady mají asi šedesát reálů. Chtěl vědět také, kdo jede v kočáře a kam a kolik má peněz, a jeden z jezdců pravil: "V kočáře jede paní doña Guiomar de Quifiones, žena vladaře neapolské provincie, s dceruškou, komornou a dueňou; nás * sluhů, kteří je provázíme, je šest a peněz máme na šest set dukátů."

"Máme tu tedy," řekl Roque Guinart, "devět set dukátů a šedesát reálů: mých vojáků je asi šedesát. Vypočítejte, kolik připadá na každého, neboť jsem špatný počtář." Lupiči slyšíc tato slova jali se provolávat: "Ať žije po mnohá léta Roque Guinart navzdor psům, kteří se snaží o jeho zkázu." Setníci byli zřejmě zkormouceni, paní vladařova zesmutněla a poutníci vidouce konfiskaci svého majetku se nikterak neradovali.

Roque je takto držel na chvíli v napětí; ale nechtěl, aby jejich zármutek dlouho trval, neboť jej bylo znát na dostřel z ručnice, i pravil setníkům: "Půjčte mi laskavě, páni setníci, šedesát dukátů a paní vladařka osmdesát, jež na ni provází, byla spokojena, neboť opat je živ z toho, co si vyzpívá, a pak můžete pokračovat svobodně a bez překážky v své cestě s průvodním listem, jež vám dám, aby vám nikdo neublížil, narazíte-li na jiné z mých čet, které jsem rozsadil zde po okolí. Není nikterak mým úmyslem ubližovat vojákům ani ženám, zvláště ne vznešeným." Dlouze a vybraně poděkovali setníci Roquovi za jeho zdvořilost a štědrost, již viděli v tom, že jim nechal vlastní peníze. Paní doña Guiomar de Quifiones chtěla vystoupit z kočáru a zlíbat ruce i nohy velkého Roqua; ale ten k tomu rozhodně nesvolil, ba požádal ji za prominutí, že jí ublížil, nucen plnit

přesné povinnosti svého zlého řemesla. Paní vladařka poručila jednomu ze sluhů, aby ihned vyplatil osmdesát dukátů, jež na ni připadly, a setníci již vyňali svých šedesát. Poutníci se chystali odevzdat všechn svůj ubohý majetek, ale Roque jim řekl, aby jen zůstali klidni, a pravil ke svým: "Z těch dukátů dostane každý po dvou a zbude jich dvacet: deset jich bude dáno těmto poutníkům a druhých deset tomuto dobrému zbrojnoši, ať si na toto dobrodružství v dobrém vzpomíná."

Bylo mu přineseno psací náčiní, jímž byl vždy opatřen, a Roque jim sepsal průvodní list pro vůdce svých čet, rozloučil se s nimi a propustil je na svobodu celé udivené jeho šlechtností, statečnou povahou a podivuhodným chováním: pokládali jej spíše za Alexandra Velikého než za pověstného lupiče. Jeden z banditů řekl svou gas-koňsko-katalánskou řečí: "Ten náš hejtman spíš se hodí za pátera než za lupiče; a chcél-li být od nynějška štedrý, ať rozdává ze svého a ne z našeho!" Nešťastník neřekl to dosti tiše, aby to Roque nezaslechl; chopil se meče

a rozťal mu hlavu téměř vedví, řka: "Takto trestám drzé omlouvače." Všichni byli zděšeni a žádný se neodvážil slova, v takové je udržoval kázni.

Roque poodešel a napsal dopis svému příteli v Barceloně, kde jej zpravil, že je u něho pověstný don Quijote de la Mancha, ten potulný rytíř, o němž se tolik vypráví; oznámil mu, že rytíř je nejpůvabnějším a nejrozumnějším člověkem na světě a že mu jej za čtyři dny, na den svatého Jana Křtitele, odevzdá na městském pobřeží, ozbro- * jeného vši jeho zbrojí, na jeho koni Rocinantovi i se zbrojnošem Sanchem na oslu, a aby to oznámil jeho přátelům Niarrům, abfse s ním pobavili; napsal též, že by si přál, aby to potěšení bylo odepřeno nepřátelskému rodu Cadellů, ale že je to nemožné, poněvadž bláznovství a vtipnosti dona Quijota a nápady jeho zbrojnoše San-cha Panzy nutně působí zábavu všeobecnou. Toto psaní odeslal po jednom ze svých zbrojnošů, který změnil lupičský šat za selský, odešel do Barcelony a odevzdal je, komu bylo určeno.

KAPITOLA LXI.

o tom, co potkalo dona Quijota při vstupu do Barcelony, a o jiných věcech, spíše pravdivých než rozumných.

Tři dny a tři noci pobyl don Quijote u Roqua, a kdyby byl zůstal i tři sta let, nebylo by mu chybělo věci k obdivu a podivu na jeho životě: zde se probouzeli, tam jedli; jednou prchali nevědouce před kým, podruhé čekali nevědouce na koho; spali stojíce, přerušovali svůj spánek a přecházeli z místa na místo; stále se jen stavěli špehové, vyslychaly stráže, zapalovaly doutnáky pušek, ač jich měli málo, neboť téměř všichni měli pistole na křemen. Roque trávil noci mimo své lidi, na místech a v útulcích, o kterých nevěděli, neboť četné odsudky na smrt, které místodržící barcelonský nad ním vynesl, jej zneklidňovaly a strašily, i neodvažoval se důvěřovat nikomu, boje se, že vlastní jeho lidé buď jej zabijí, buď vydají spravedlnosti. Jeho život byl dozajista bídný a svízelný.

Konečně cestami neužívanými, stezkami a skrytými pěšinami vydali se Roque, don Quijote, Sancho a šest jiných zbrojnošů do Barcelony. Dorazili na pobřeží v noci před svatým Janem, Roque objal dona Quijota i Sancha, jemuž dal deset slíbených dukátů, jež mu byl dosud neodevzdal, a opustil je s tisíci slibů z jedné i druhé strany. Roque se vrátil.

Don Quijote čekal na den tak, jak byl, na koni; zanedlouho počala se ukazovat v oknech východu tvář bílé jitřenky, naplňujíc radostí trávu i květy, ale ne sluch, jež v témž okamžiku potěšil zato zvuk mnoha píšťal a bubnů, zvonění zvonečků a ,Vari, vari, z cesty' jezdců, kteří, jak se zdálo, vyjížděli z města. Jitřenka ustoupila slunci, jež s tváří větší než okrouhlý štít počalo se pomalu zvedat z nejnižšího obzoru.

Don Quijote a Sancho rozhlédli se na všechny strany, spatřili moře, dosud jimi nevidané; zdálo se jim nesmírné a široké, o mnoho větší než jezera v Ruideře, která viděli v Manche; spatřili galeje na pobřeží, jež spustivše stanové přístřešky objevily se plny praporků a vlajek, třesoucích se ve větru a čeřících svým dotykem vodu; uvnitř zněly polnice, trouby a píšťaly plnící blízko i daleko vzduch příjemným a válečným zvukem; počaly se hýbat a vésti si jako v boji na klid-

ných vlnách a jim jaksi odpovídali nespočetní jezdcí vyjíždějící z města na krásných koních a v nádherných šatech.

Vojáci na galejích vystřelili mnoho ran z děl a těm bylo odpověděno vojáky na hradbách a věžích městských: hrubé dělostřelectvo s děsným hlukem rozráželo vzduch a jemu přisvědčovala děla galejí. Klidné moře, veselá země, jasný vzduch, na okamžik mračný kouřem z děl, jako by vlévaly nebo rodily ve všech lidech náhlou radost. Sancho nechápal, jak ta tělesa hýbající se po moři mohou mít tolik noh.

Zatím dojeli tryskem s voláním, jekem a válečným pokřikem muži v nádherných šatech na místo, kde stál don Quijote napjat a překvapen, a jeden z nich, ten, kterému Roque dopsal, promluvil hlasitě k donu Quijotovi: "Buďte vítán do našeho města, zrcadlo, majáku a severní hvězdo veškerého potulného rytířstva, co na světě ho jest. Buďte vítán, pravím, statečný doně Quijote de la Mancha! Mluvím ne o tom falešném, padělaném a podvrženém, kterého nám předvedli nedávno v nepravdivém vypravování, ale o pravém, skutečném a věrném, kterého nám vyličil Cide Hamete Benengeli, květ dějepisců."

Don Quijote neodpověděl slovem a jezdcí nečekali na jeho odpověď, ale obrátili se se vším svým průvodem a jali se tvořit kruh kol dona Quijota, jenž obraceje se k Sanchovi řekl: "Ti nás výborně poznali. Vsadím se, že četli naši historii i vypravování Aragoncbvo nedávno vydané." *

Rytíř, který oslovil dona Quijota, promluvil znovu: "Pojeďte, Milosti, pane doně Quijote s námi, jsme všichni vašimi sluhy a velkými přáteli Roque Guinarta." Nato don Quijote odpověděl: Jestliže dvornost rodí dvornost, vaše, pane, rytíři, je dcerou nebo velmi blízkou příbuznou dvornosti velkého Roqua. Veďte mě, kam si přejete, nebudu míti jiné vůle kromě vaší, zvláště budete-li jí chtít použití k svým službám." Rytíř mu odpověděl stejně vybraně, všichni je uzavřeli do svého středu a za zvuků píšťal a bubnů se s ním dali k městu.

Když do něho vstupovali, ďábel, který všechno zlé řídí, a dva z kluků, kteří jsou horší než ďábel sám, svévolní a odvážní, se vloudili do zástupu: jeden zvedl ocas oslovi, druhý Rocinantovi a vložili a vpravili jim pod ocas po hrsti bodláků. Ubohá zvířata cítila nové ty ostruhy, stiskla ocasy a zvětšila ještě svou bolest tak, že se dala do vyhazování a shodila své pány na zem. Don Quijote rozhněván a uražen běžel odstranit své herce ten chochol zpod ocasu a Sancho oslu.

Jeho průvodci chtěli potrestat drzost kluků, ale nebylo to možno, neboť oba zmizeli v davu tisíce jiných kluků, kteří je provázeli.

Don Quijote a Sancho si znovu sedli a s toužou hudbou a za téhož volání slávy dojeli do domu svého průvodce, velikého a nádherného, neboť náležel bohatému rytíři. Tam je opustíme, neboť si to přeje Cide Hamete.

KAPITOLA LXII.,

jež jedná o dobrodružství čarovné hlavy a jiných dětinstvích, jež je dlužno vypovědět.

Don Quijote byl tedy uhoštěn u muže jménem dona Antonia Mořena, rytíře bohatého a moudrého, přejícího počestné a slušné zábavě; přijav dona Quijota do domu hledal způsob, jak by jeho bláznovství učinil veřejným, aniž by mu ublížil, neboť není žertem, co bolí, a není řádnou kratochvílí, co škodí druhému. První, co učinil, bylo, že odňal donu Quijotovi zbroj a vyvedl jej v jeho těsném a špinavě žlutém oděvu na balkon nad jednu z hlavních městských ulic, na oči lidí a kluků, kteří si jej prohlíželi jako opici. Znovu před ním pobíhali ti lidé v

okázalém šatě, jako by se byli tak ustrojili pro něho a ne proto, že byl svátek, a Sancho byl neobyčejně spokojen, neboť se mu zdálo, že se dostal, aniž věděl jak, znovu na svatbu, jako byla Camachova, znovu do domu, jako byl dům dona Jakuba z Mířandy, a znovu do zámku, jako byl vévodův.

Toho dne jedlo u dona Antonia několik přátel a všichni uctívali dona Quijota a jednali s ním jako s potulným rytířem, z čehož se necítil radostí, všecek nadšen a pyšný. Sancho měl tolik vtipných řečí, že všichni sluhové domu i kdo jej slyšeli mu zrovna viseli na ústech. Don Antonio řekl Sanchovi u stolu: "Zde máme zprávy, milf Sancho, že tak rád slepičí hrudí a špekové knedlíky, že zbudou-li vám, schováte si je na druhý den za řadry."

"Ne, pane, to není to," odpověděl Sancho, „dbám více na čistotu než na najedení a pán můj don Quijote, zde přítomný, dobře ví, že nám oběma stačí na týden hrst žaludů nebo ořechů. Je ovšem pravda, že když mi někde náhodou dají krávu, jsem tam hned s provazem, totiž jím, co mi dají, a jsem spokojen s časy, jaké jsou. A kdyby někdo říkal, že jsem nenasytný a špinavý žrout, mějte za to, že nemluví pravdu. A řekl bych to ještě jinak, kdybych se neohlížel na úctyhodné brady okolo stolu."

"Zajisté," pravil don Quijote, "že zdrženlivost a čistota, s nimiž Sancho jí, mohou být zapsány a vryty do bronzových desek na věčnou památku věkům budoucím. Ovšem, má-li hlad, zdá se trochu hltavý, protože jí spěšně a žvýká plnými ústy, nicméně čistotu vždy zachovává a v době, kdy byl vladařem, naučil se jísti obřadně: to jedl

dokonce vidličkou hrozny, ba i jádra granátová." Jak?" řekl don Antonio, "vladařem že byl Sancho?"

"Ano," odpověděl Sancho, "a to na ostrově Baratarii. Vládl jsem tam deset dní, až se hory zelenaly, a za tu dobu jsem přišel o všechn klid a naučil jsem se pohrdat všemi vladařstvími světa. Utekl jsem odtamtud, spadl jsem do sklepa a měl jsem se už za mrtva, ale zázračně jsem vyvázl." Don Quijote vyprávěl podrobně celý průběh vladaření Sanchova, což se velmi líbilo posluchačům.

Když bylo sklizeno ze stolu, don Antonio vzal dona Quijota za ruku a odvedl jej do osamělého pokoje, kde nebylo jiné ozdoby mimo stůl z pestrého mramoru, jak se zdálo, spočívající na jedné noze také mramorové: na stole stálo poprsí, asi z bronzu, na způsob poprsí římských císařů, od hrudi nahoru. Don Antonio prošel s donem Quijotem celým pokojem, obešel několikrát stůl a potom řekl: "Nyní, pane doně Quijote, když mám jistotu, že nás nikdo neslyší a neposlouchá, chci vám svěřit jednu z nejzvláštějších příhod či spíše nevidaností, jež si lze mysliti, s podmínkou, že Vaše Milost uloží, co jí řeknu, do nejzazší skryše mlčení."

"Přisahám," odpověděl don Quijote, "a pro větší jistotu na skryš tu položím ještě kámen. 1 Chci totiž, abyste věděl, Milosti - doně Antonio (neboť již znal jeho jméno), že mluvíte s mužem, jenž má sice uši k slyšení, ale ne jazyk k mluvení; proto můžete bezpečně přenést, co máte na srdci svém, na srdce moje a být jist, že jste to uvrhl do propasti mlčení."

"Spolehaje na tento slib," odpověděl don Antonio, "udivím Vaši Milost tím, co nyní uvidí a uslyší, a ulehčím poněkud bolesti, již mi působí, že nemám, komu bych svěřil své tajemství, přičemž nelze spolehnout na každého."

Don Quijote byl napjat čekaje, kam povedou tyto předběžné okolky; zatím jej don Antonio vzal za ruku a přejel jí bronzovou hlavu a celý stůl i mramorovou nohu, na níž spočíval; pak řekl: "Tato hlava, pane doně Quijote, byla zhotovena jedním z největších čarodějů a kouzelníků, jež svět měl a který byl tuším Polák rodem a žák slavného Escotilla, o němž se vypráví tolik divů. Byl zde, v mém domě, a za odměnu tisíce dukátů, kterou jsem mu dal, pořídil tuto hlavu, jež má tu vlastnost a moc, že odpoví, nač se jí kdo otáže; zkoumal směry větrů, kreslil souhvězdí, pozoroval hvězdy, všímal si světových stran a nakonec ji stvořil tak dokonalou, jak ji poznáme zítra; neboť v pátek bývá němá, a poněvadž dnes je pátek, jsme nuceni čekat do zítřka. Zatím si můžete, Milosti, rozmyslit, nač se jí budete přát zeptat, neboť vím ze zkušenosti, že mluví pravdu ve všech svých odpovědích."

Don Quijote byl udiven schopností a vlastností hlavy a váhal donu Antoniovi uvěřit: ale vida, že se za velmi krátkou dobu přesvědčí, ne-řekl nic, jen mu poděkoval za zjevení tak velkého tajemství. Opustili pokoj, don Antonio zavřel dveře na klíč a odešli do síně, kde dleli ostatní pánové. Zatím jim Sancho vyprávěl mnohá dobrodružství a příhody, které potkaly jeho pána.

Toho večera vyvedli dona Quijota na procházku, beze zbraně, oblečeného jako do ulice, zahaleného do pláště z podšíváného sukna, v němž by se byl za oně letní doby zapotil, i kdyby byl z ledu. Poručili svým sluhům, aby zabavili Sancha a nenechali ho vyjít z domu. Don Quijote nejel na Rocinantovi, ale na vysokém mezku volného kroku, velmi dobře vystrojeném. Přes ramena mu dali plášť a na záda, aniž o tom věděl, přišili pergamen, kde napsali velikým písmem: Toto je don Quijote de la Mancha. Když procházka počala, nápis přivábil oči každého, kdo je viděl, a zatímco četli: Toto je don Quijote de la Mancha, rytíř se divil, že každý, kdo naň pohlédne, jej jmenuje a zná; obrátiv se k donu Antoniovi po svém boku pravil: "Velká je přednost, již potulné rytířství v sobě obsahuje, neboť činí známým a slavným toho, kdo je vyznává, po všech končinách země; vskutku, hleďte, pane doně Antonio, že i děti tohoto města, ježínne nikdy neviděly, mě znají."

"Tak jest, pane doně Quijote," odpověděl don Antonio; "jako oheň nemůže zůstat ukryt a uzavřen, ani ctnost nemůže zůstat dlouho neznáma: ta pak, jež je získána řemeslem rytířským, září a trůní nade všemi ostatními." * Stalo se pak, že dona Quijota beroucího se vším tím popsaným nadšením spatřil jakýsi Kastilec a ten přečetl si nápis na jeho zádech a zvolal: "Čert s tebou, doně Quijote de la Mancha! Jak ses mohl dostat až sem a přežít ty nesčetné výprasky, které si neseš na hřbetě? Jsi blázen, ale kdybys jím byl doma a v hranicích své potřeštěnosti, bylo by dobře; ty však umíš pobláznit a ohlupit každého, kdo s tebou jedná a promluví: jen se podívej na ty pány, co tě provázejí. Vrať se, hlupáku, domů a hleď si svého jmění, své ženy a svých dětí a nech těch duchaprázdností, které ti užírají smyslu a pokřívují rozum."

"Bratře," řekl don Antonio, jděte si svou cestou a nedávejte rady tomu, kdo se vás o ně neprosí. Pan don Quijote de la Mancha je velmi moudrý a my, kteří ho provázíme, nejsme žádní hlupáci. Ctnost jest ctít všude, kde ji lze nalézt, a ať vás čert vezme a nelezte, kde vás nevolají!"

"Bůh ví, že máte pravdu," odpověděl Kastilec; "protože dávat rady tomuhle človíčkovi je jako házet hrách na stěnu. Ale přec mě zpropadeně mrzí, že dobrý rozum, který prý tento potřeštěnec

ve všem jeví, mu odtéká struhou jeho potulného rytířství. A ať mě skutečně čert vezme, jak pravíte, mne i všechny mé potomky, jestliže odedneška, i kdybych byl živ déle než Metuzalém, dám někomu radu, i když mě o ni požádá." Rádce odešel a procházka

pokračovala; ale kluci a všechen lid se tak tlačili, aby si přečetli nápis, že jej musil don Antonio sundat, jako by donu Quijotovi smetal něco jiného.

Přišla noc, i vrátili se domů: bylo tam shromáždění dam, neboť žena dona Antonia, paní urozená a veselá, hezká a vtipná, pozvala jiné své přítelkyně, aby přišly uctít jejího hosta a pobavit se jeho nevidaným bláznovstvím. Množství jich přišlo, nádherně se povečeřelo a zábava počala téměř o deseti v noci. Mezi dámami byly dvě rozpustilé a vysměvavé, a až zcela počestné, trochu nevázané, když měly příležitost pobavit se žertem bez závady. Ty uchvátily s takovým spěchem dona Quijota k tanci, že ho celého potrhaly, nejen na těle, ale i na duchu. To byl kus podívané na figuru dona Quijota, dlouhého, napjatého, hubeného, žlutého, těsně upjatého v šatu, nešikovného a zvláště nikterak ne skočného. Dámičky jakoby kradí naň milostně dotíraly a on, také jakoby kradí, je odmítal; ale vida se vehnána do tízkých samou láskou řekl hlasitě: "Fugite, partes adversae! Dopřejte mi klidu, hříšné myšlenky! Odstupte, dámy, se svými touhami, neboť královna tužeb mých, nevyrovnatelná Dulcinea z Tobosa, nedovolí, aby touha po někom jiném než po ní si mě podmanila a zotročila."

A řka to sedl si uprostřed síně na zem, potrhán a polámán tím tanečním cvičením. Don Antonio dal jej odnést na lože a první, kdo se ho zmocnil, byl Sancho, který řekl: "Ať mě sám, náš pane, ale že jste si zatancoval! Myslíte, že všichni hrdinové umějí tančit a všichni bludní rytíři křepčit? Myslíte-li si to, povídám, že se mýlíte: znám člověka, který se spíš odváží zabít obra, než by si povyskočil. Kdyby vám běželo o dupáka, zastoupil bych vás, ten tančím jako jestřáb. Ale k panskému tanci neumím ani první krok." Těmito a jinými řečmi Sancho návštěvníky zábavy rozesmál; svého pána uložil na postel a přikryl jej, aby se vypotil z toho mrazného tance.

Den nato, zdálo se donu Antoniovi, že bude dobře vyzkoušet čarovnou hlavu, i zavřel se v pokoji, kde byla hlava uložena, ve společnosti dona Quijota, Sancha, dalších svých dvou přátel a obou dam, které zřídily dona Quijota při tanci a zůstaly přes tu noc u ženy dona Antonia. Vylíčil jim vlastnost hlavy, prozradil jim tajemství a prohlásil, že to je první den, co schopnost čarovné hlavy bude dokázána.

Krom obou přátel dona Antonia nikdo jiný neznal čertovo kopýtko kouzla, a kdyby se don Antonio svým druhům nebyl předem vyznal, i oni by byli upadli v údiv jako ostatní, neboť jinak nebylo ani lze: tak dovedně a zručně byla hlava zhotovena.

První, kdo přistoupil k uchu hlavy, byl sám don Antonio a řekl jí tiše, ale ne tak, aby všichni neslyšeli: "Řekni mi, hlavo, pro moc, kterou v sobě chováš, co si nyní myslím?" A hlava mu odpověděla bez hnutí rtů, jasně a zřetelně, že všichni rozuměli: "Nezabývám se myšlenkami." Slyšíce to všichni byli ohromeni, tím spíše, že v celém pokoji ani okolo stolu nebylo lidského tvora, který by byl mohl dát onu odpověď. "Kolik je nás zde?" znovu se otázal don Antonio. A bylo mu odpověděno stejným tichým hlasem: Jste tu ty a tvoje žena, dva tvoji přátelé a dvě její přítelkyně, slavný rytíř jménem don Quijote de la Mancha a jeho zbrojnoš, který se nazývá Sancho Panza." Rozumí se, že se podivili znovu, a rozumí se, že se jim zježily vlasy na hlavě z čirého údesu. Don Antonio odstoupil od hlavy a řekl: "To mi stačí, abych pochopil, že jsem nebyl oklamán tím, kdo mi tě prodal, hlavo moudrá, hlavo výmluvná, hlavo odpovídající a podivuhodná! Ať jde jiný a otáže se, nač si přeje!"

A poněvadž ženy jsou obyčejně všetečné a rády vyzvídají, prvťórpři-stoupila jedna z obou přítelkyň ženy dona Antonia a dala hlavě tuto otázku: "Řekni mi, hlavo, co mám činit, abych byla velmi hezká?" A odpověď zněla: "Buď velmi počestná!"

"Víc na tobě nechci," řekla tazatelka. Potom přistoupila její družka, řkouc: "Chtěla bych vědět, hlavo, zdali mě můj manžel miluje či ne." Bylo jí odpověděno: "Hleď na to, jak se k tobě chová, a zviš to." Vdaná žena odstoupila, řkouc: "Tahle odpověď nestála za otázku, protože se rozumí samo sebou, že chování prozrazuje vůli toho, jenž jedná."

Potom přišel jeden z přátel dona Antonia s otázkou: "Kdo jsem?" A dostal odpověď: "Však to víš."

"Na to se tě neptám," odvětil rytíř, "ale abys mi řekla, víš-li to ty."

"Ano, vím," byla odpověď, „jsi don Pe-dro Noriz."

"Více vědět nechci, neboť to stačí, abych pochopil, hlavo, že víš všechno." Odstoupil a přiblížil se druhý přítel a zeptal se: "Řekni mi, hlavo, po čem touží můj prvorozený syn?"

"Už jsem řekla," zněla odpověď, "že se nezabývám touhami. Ale přece ti mohu říci, že si tě tvůj syn přeje pochovat."

"Máš pravdu," pravil rytíř, "to vidím na vlastní oči; lze to nahmatat prstem." A více se netázal. Žena dona Antonia řekla: "Nevím, hlavo, nač se tě ptát; chtěla bych jen vědět, zda se budu po mnohá léta těšit dobrému svému manželu." A odpověď pravila: "Zajisté že ano, neboť jeho zdraví a umírněný

způsob života slibují dlouhá léta, jež si mnozí lidé často zkracují nestří dmostí."

Potom přistoupil don Quijote se Slovy: "Řekni mi ty, kdo odpovídáš: bylo pravda nebo sen, co vypravuji, že mě potkalo v jeskyni Mon-tesínové? Jsou zajištěny rány mého zbrojnoše Sancha? Uskuteční se vysvobození Dulciney?"

"Co se jeskyně týče," zněla odpověď, "dalo by se mnoho říci: je v tom ze všeho trochu; rány Sanchovy budou postupovat pomalu a vysvobození Dulciney dojde náležitě skutečnosti."

"Více si nepřeji zvědět," pravil don Quijote, "neboť jak spatřím Dul-cineu vysvobozenou, řeknu si, že najednou přichází veškeré štěstí, kterého bych si mohl jen přát."

Poslední tazatel byl Sancho a tázal se takto: "Hlavo, dostanu náhodou ještě jedno vladařství? Vybřednu ze zbrojnošské nouze? Uvidím ještě ženu a děti?" Na to mu bylo odpověděno: "Dostane se ti vladařství nad tvým domem; vrátíš-li se domů, uvidíš ženu i děti; vystoupíš-li ze služby, přestaneš být zbrojnošem."

"Dobrotivý Bože," pravil Sancho, "tohle bych si dovedl říci sám; huř by neodpověděl ani prorok Hloupý Honza."

"Osle," řekl don Quijote, "co chceš, aby ti odpověděli? Nestací ti, že odpovědi, které hlava dala, odpovídají na dané * otázky?"

"Stačí," na to Sancho, "ale přál bych si, aby se vyslovila šíře a pověděla toho víc."

Tím se skončilo dotazování a odpovídání, ale ne údiv všech, kromě obou přátel dona Antonia, kteří znali háček. Cide Hamete Benengeli jej hned vysvětluje, aby čtenářstvo nenapínal a aby

se nedomnívalo, že se v hlavě ukrýval nějaký kouzelník nebo neobyčejné tajemství; praví, že si don Antonio Mořeno pořídil doma tuto hlavu podle jiné, kterou viděl v Madridu a již zhotovil jakýs rytec, pro svou zábavu a překvapování nevědomých; zařízení bylo pak toto: deska stolu byla dřevěná, nabarvená a nalakovaná, jako by byla z mramoru, a stejně i noha, na které stála, se čtyřmi orlími drápy, které z ní čněly pro větší rovnováhu. Hlava, jež se podobala obrazu či soše římského císaře a byla bronzové barvy, byla celá dutá a stejně dutá byla i deska stolu, do níž zapadala tak přesně, že nebylo vůbec znát jejich zapojení. Noha stolu byla rovněž dutá a dutina její souvisela s prsy a hrdlem hlavy a to vše ústilo do pokoje pod místností, kde byla socha. Celou tou dutinou nohy, stolu, hrdla a prsou sochy vedla plechová roura, tak těsně, že nemohla nikým být spatřena. V místnosti dolní, odpovídající pokoji nahoře, stál ten, kdo měl odpovídat, ústa přiložena k ústí, takže hlas jako hlásnou troubou šel shora dolů a zdola nahoru, zřetelně a jasně, takže nebylo lze poznat nástrahu.

Synovec dona Antonia, vtipný a chytrý student, odpovídal; poněvadž byl poučen svým panem strýcem, kdo má toho dne s ním vejít do pokoje k hlavě, bylo mu snadno odpovědět hbitě a přesně na první otázku; na ostatní odpověděl dohady, ale chytrými, jsa sám chytrý. Ba Cide Hamete praví, že tento div trval deset nebo dvanáct dní; ale městem se rozneslo, že don Antonio chová ve svém domě čarounou hlavu odpovídající všem tazatelům, a tu don Antonio, boje se, aby se věc nedonesla k sluchu bdělých strážů naší Víry, vysvětlil záležitost pánům inkvizitorům, ti pak mu rozkázali, aby hlavu zničil a dále nepokračoval, aby nevědomý lid nebyl pohoršován; ale v domnění dona Quijota a Sancha Panzy hlava zůstala čarounou a odpovídající, ovšem na větší spokojenost dona Quijota než Sancha Panzy.

Rytíři městští, aby se zalíbili donu Antoniovi a zalichotili donu Quijotovi a poskytl mu příležitost k projevu jeho pošetilostí, rozhodli, že turnaj prstencový bude za šest dní; nestalo se tak, a proč, zvíme později.

Don Quijote dostal chuť projít se městem pomalu a pěšky, boje se, aby ho nepronásledovali kluci, kdyby jel na koni, a tak on i San-cho s dalšími dvěma sluhy, které mu dal don Antonio, vydali se na procházku. Stalo se, že jda kterous ulicí don Quijote zvedl oči a spatřil nade dveřmi velikým písmem: Zde se tisknou knihy; to jej velmi potěšilo, neboť do té doby neviděl žádnou tiskárnu a přál si poznat její zařízení. Vstoupil se vším svým průvodem a uviděl, že tu se* tiskne, tam opravuje, zde sází, onde sazba zlepšuje, zkrátka uviděl celé ono zřízení, jež je vidět ve velkých tiskárnách. Don Quijote přistoupil k jedné přihrádce a zeptal se, co se v ní dělá; sazeči odpověděli, on se podívil a šel dál.

Mezi jinými zastavil i jednoho a ptal se ho, co dělá on. Sazeč odvětil: "Pane, tento kavalír, který je zde," a přitom ukázal na muže velmi dobré postavy a značné vážnosti, "přeložil jistou toskánskou knihu do naší španělštiny a já ji vysazuji pro tisk." Jak se ta kniha nazývá?" ptal se don Quijote. Na to překladatel odvětil: "Pane, v to-skánštině se kniha nazývá Le bagatelle."

"A co odpovídá slovu le ba-gatelle v naší španělštině?"

"Le bagatelle," řekl překladatel, jest, jako bychom my španělsky řekli .maličkosti'; ačkoliv je tato kniha svým jménem skromná, obsahuje a uzavírá v sobě mnoho věcí dobrých a podstatných."

„Já," pravil don Quijote, "znám trochu toskánsky a pyšním se, že umím přednášeti několik stancí Ariostových. Ale povězte mi, milos-

tivý pane (ne že bych chtěl zkoušeti vtip Vaší Milosti, ale prostě jsem zvědav), našel jste ve své knize někdy slovo .piñata'?"

"Ano, mnohokrát," odpověděl překladatel. "A jak je překládáte do španělštiny?" tázal se don Quijote. Jak bych je jinak překládal," nato druhý, "než ,hrnec'?"

"U všech všudy," řekl don Quijote, jak jen jste v toskánské řeči zběhlý! Vsadím se, že kde se toskánsky říká ,piace', vy říkáte španělsky ,ráčí', a že ,piú' překládáte ,více', ,su' .nahore' a ,giú' ,dole'."

"To se přece samo sebou rozumí," řekl překladatel, "vždyť ta slova si přesně odpovídají."

"Odvážím se přísahati," pravil don Quijote, "že Vaše Milost není dosud uznána ve světě, který vždy nerad odměňuje květného génia a chvalitebnou práci. Kolik to schopností je ve vás ztraceno! Kolik génia odstrčeno! Kolik výbornosti zneuznáno! Ale přes to vše se mi zdá, že překládati z jedné řeči do druhé, kromě ovšem z královen všech řečí, latiny a řečtiny, je jako pohlížeti na flámské koberce obrácené naruby: je sice znáti postavy, ale jsou plny nití, jež je zakrývají, a nemají té hladkosti a barvy jako na líci. A překládání z jazyků snadných nedokazuje ani nadání, ani schopnost stylu, jako ji nedokazuje ten, kdo opisuje listinu z jiné listiny. Nechci z toho vyvozovati, že by překládání nebylo věci chvályhodnou: člověk by se mohl zabývati věcmi ještě horšími a které by mu přinesly menšího užitku. Z tohoto počtu bud'tez vyňati dva slavní překladatelé: doktor Cristó-bal de Figueroa, jenž přeložil Pastor Fido, a don Juan de Jáurigui, překladatel Aminty, kteří s velkým štěstím uvádějí v pochybnost, co je překlad a co originál. Ale povězte mi, Milosti, tato kniha se tiskne na váš náklad, nebo jste už prodal právo nějakému knihkupci?"

"Tisknu ji na svůj náklad," odpověděl překladatel, "a míním získat tisíc dukátů přinejmenším tímto prvním vydáním, které bude mít dva tisíce výtisků, po šesti reálech jeden, a bude vyprodáno za chvíli."

"To jste, Milosti, pěkný počtář," odpověděl don Quijote, "zdá se opravdu, že nevíte o chytráctví knihtiskařů a dohodě, která mezi nimi je. Ručím vám, že až uvidíte, že máte na zádech dva tisíce výtisků, budete tak sedřen, že se poděsíte, a zvláště není-li kniha příliš dobrá a není-li vtipná."

"Cože," řekl překladatel, "chcete snad, Milosti, abych ji prodal knihkupci a ten mi dal za právo tři maravedí a ještě si myslil, že mi dělá milosti? Já netisknu své knihy pro světskou slávu, ale jsem už dost v světě znám svými díly: hledám zisk, neboť bez něho dobrá pověst nestojí ani za trojník."

"Bůh vám dej, Milosti, šťastné pořízení," řekl don Quijote a přistoupil k dalšímu oddělení, kde spatřil, že opravují arch knihy nazý-

vající se Světlo duše; pravil vida to: "Ačkoliv je mnoho knih tohoto druhu, mají se přece jen tisknouti, neboť je i mnoho hříšníků a je potřebí nekonečného počtu světél k osvětlení těch zatemnělců." Pokračoval a spatřil, že také opravují jinou další knihu; zeptal se po jejím titulu a odpověděli mu, že se nazývá Druhá část Důmyslného rytíře dona Quijota de la Mancha a že ji napsal ten a ten, rodák z Tordesillas. "Už vím o té knize," řekl don Quijote, "a na svou pravdu a svědomí jsem se domníval, že už byla spálena na prach jakožto nesmysl. Ale její svatomartinský den jednou také nastane, jako nastane pro každé prase. Historie vymyšleně

jsou do té míry dobré a zábavné, v níž se blíží pravdě nebo pravděpodobnosti, a příběhy skutečné jsou tím lepší, čím jsou skutečnější." Když domluvil, opustil tiskárnu se známkami jistého hněvu.

Téhož dne rozkázal don Antonio, aby jej odvedli podívat se na galeje na pobřeží, což velmi rozradovalo Sancha, který je jaktěživ neviděl. Don Antonio zpravil velitele galejí, že toho dne odpoledne přivede svého hosta, pověstného dona Quijota de la Mancha, o němž již velitel i všichni městští lidé věděli. Co se mu na galejích přihodilo, bude pověděno v příští kapitole.

KAPITOLA LXIII.

o nehodě Sancha Panzy při návštěvě galejí a novém dobrodružství krásné Maurky.

Nemálo don Quijote rozmýšlel o odpovědi čarovné hlavy, ale nepřišel vůbec na její šalebnost a jeho myšlenky končily vždy slibem, proň zajištěným, že Dulcinea bude osvobozena. Chodil sem a tam a radoval se sám u sebe, spoléhaje, že brzo uvidí vyplnění. Sancho, ačkoliv pojal v ošklivost povolání vladařské, jak bylo řečeno, přece jen si přál znovu někomu rozkazovat a být poslouchán. Neboť toto neštěstí s sebou rozkazování přináší, i když se děje žertem.

Zkrátka, toho odpoledne don Antonio Mořeno, jeho hostitel, jeho dva přátelé, don Quijote a Sancho odešli na galeje. Velitel, zpraven o jejich návštěvě, byl zvědav na oba pověstné muže, dona Quijota i Sancha, a jakmile se objevili na nábřeží, všechny galeje strhly stanové pokrývky a zazněly trubky; potom spustili na vodu člun, pokrytý bohatými koberci a polštáři z karmínového aksamitu, a když do něho don Quijote vkročil, velitelská loď vypálila z děla na svém boku a ostatní galeje taktéz; když pak don Quijote vystupoval po pravém žebříku, všechna posádka, jakož je zvykem, když vznešená osoba vystupuje nagalej, jej pozdravila volajíc: „Hu, hu, hu“ třikrát. Generál - takto jej budeme nazývat - jenž byl vznešeným šlechticem valencijským, podal mu ruku, pak objal dona Quijota a řekl mu: "Tento den označím si bílým kamínkem, protože je to jeden z nejlepších, kterých se asi dožiji, neboť jsem viděl pana dona Quijota de la Mancha. To vše proto, že v sobě obsahuje a pojímá veškerou výtečnost potulného rytířstva." Don Quijote mu odpověděl stejně dvorně, nadmíru šťasten, že je s ním jednáno jako s velkým pánem.

Všichni odešli na zád, velmi pěkně upravenou, a usedli na lavice; lodní dozorce se objevil v uličce mezi lavicemi a píšťalou dal znamení, aby posádka shodila šat, což se stalo v okamžiku. Sancho vida tolik lidí nahých byl překvapen a jeho údiv vzrostl, když spatřil napínat plachty proti slunci tak rychle, že se mu zdálo, že tu pracují všichni čerti. Ale to všechno nebylo vůbec ničím vedle toho, co nyní povím.

Sancho seděl na lavici vedle předního veslaře pravé strany lodní

a ten, naveden už, co má činit, ho chytil, zvedl v náručí a celá posádka, čile na nohou, počínajíc na pravé straně, si jej počala letem podávat z náručí do náručí, od lavice k lavici, a to tak rychle, že ubohý Sancho, oslepen, myslil nepochybně, že si jej odnášejí d'áblové; neustáli, pokud jej nevrátili zpět levou stranou a nepostavili na zád. Ubohý byl namožen, udýchán a zpocen a neschopen pochopit, co se to s ním stalo. Don Quijote, který viděl bezkřídlý let Sanchův, tázal se generála, zda je to lodní křest oněch, kdo poprvé vstupují na galeje; pakliže ano, on, který nemíní se oddati námořnímu řemeslu, nechce prý se podrobiti podobným cvikům a přísahá prý Bohu, že pokusí-li se někdo uchopit jej a pohazovat jím, vybodá z něho duši; přitom povstal a chopil se meče.

V tom okamžiku strhli stanové plachty a s nesmírným hlukem nechali klesnout dolů ráhno. Sancho si myslel, že nebe vypadlo ze svých veřejí a padá mu na hlavu: skrčil ji, pln strachu, až mezi kolena. I donu Quijotovi se zachvěly nohy, neboť se též zatřásl, skrčil v ramenech a z lící se mu vytratila barva. Posádka zdvihla ráhno stejně spěšně a hlučně, jako je spustila, a to beze slova, jako by v sobě neměla hlasu ani dechu. Dozorce dal znamení, aby zvedli kotvu", a vskočiv do uličky mezi lavicemi s bičem, jal se jím bít mužstvo po zádech: galej vyplouvala zvolna na moře.

Když Sancho uviděl, jak se najednou pohybuje tolik barevných nohou, neboť za ně pokládal vesla, řekl si: "Tohle jsou ty pravé čáry, a ne ty, o kterých mluví můj pán. Copak udělali tito nešťastníci, že je tak bijí, a jak se tenhle jediný člověk, který tu běhá pískaje, odvažuje tlouci tolik lidí? Povídám, že je to peklo nebo aspoň očiítec." Don Quijote, vida pozornost, s níž Sancho hleděl, co se děje, řekl mu: "Ach, milý Sancho, jak rychle a snadno byste se mohl, kdybyste jen chtěl, odstrojiti do půl těla, sednouti si mezi tyto pány a učiniti konec zakletí Dulciney. Uprostřed bídy a bolesti toliké necítíte příliš svou; a možná že mudrc Merlín by počítal každou ránu z těchto za deset z oněch, které si nakonec dáte sám, neboť jsou dávány upřímně."

Generál se chtěl zeptat, o jaké rány to běží a o jaké vysvobození Dulciney, když tu námořník zvolal: "Věž v Monjuí dává znamení, že u pobřeží, na západ, je veslová loď." Slyše to generál vskočil do uličky a zvolal: "Holá, děti, ať nám neuteče! Bude to korzářská brigantina z Alžku, ona loď, již nám oznamuje hláska." Tu dorazily k velitelské lodi i tři ostatní galeje, aby přijaly rozkazy. Generál rozkázal, aby dvě vypluly na moře, sám že s další bude sledovat břeh,

takže jim cizí loď neunikne. Mužstvo přitlačilo na vesla, ženouc galeje tak divoce, že se zdály letět. Ty, které vyjely na moře, spatřily asi na dvě míle loď, již podle oka odhadly okolo čtrnácti nebo patnácti veslařských lavic, a byla to pravda; loď uzřevši galeje dala se na útěk s úmyslem a nadějí uniknout pro svou lehkost; ale nezdařilo se jí, neboť velitelská galej byla z nejlehčích lodí námořských a tak se k ní blížila, že lidé na brigantině poznali nemožnost útěku; kapitán byl by chtěl už složit vesla a vzdát se, aby nerozrušil velitele našich galejí, ale osud, který chtěl jinak, rozhodl, aby velitelský koráb dospěl již tak blízko, že na lodi bylo možno uslyšet výzvu k vzdání se z korábu velitelova: dva Toraquiové, to jest Turci, kteří na brigantině pluli s jinými dvanácti, v opilosti vystřelili ze dvou mušket a zastřelili dva vojáky na předku lodí našich.

Vida to generál přísahal nešetřit nikoho na lodi, ale když se na ni obořil se vší rychlostí, unikla mu pod samými háky. Galej notný kus přejela; mužstvo lodi vidělo, že je ztraceno, zvedlo plachty, zatímco se galej vracela, a znovu vesly i plachtami se dalo na útěk. Ale jejich spěch jim nepomohl tolik, kolik jim uškodilajejich odvážnost, neboť něco přes půl míle odtud je velitelská galej zahákovala a za-S jala všechny živé. Zatím dorazily obě druhé galeje a všechny čtyři i s kořistí vrátily se ke břehu, kde čekalo nekonečné množství lidí, žádostivých spatřiti, co přivázejí. Generál zakotvil blízko břehu a seznal, že je na zemi místokrál z města; rozkázal vyslat člun pro něho a spustit ihned ráhno k okamžitému pověšení kapitána a ostatních Turků zajatých na lodi, asi šestatřiceti osob, vesměs statných lidí, a co více, tureckých střelců.

Generál se otázal, kdo je kapitánem brigantiny, a bylo mu odpověděno španělsky jedním ze zajatců, v kterém se později ukázal španělský odpadlík: "Tento mladík, pane, kterého zde vidíte, je naším kapitánem." A ukázal mu na nejhezčího a nejšvarnějšího hochu, kterého by si

lidská obraznost mohla představit. Zdálo se, že nemá ještě dvacet let. Generál se ho zeptal: "Pověz mi, nerozmyslný pse, kdo tě navedl, abys mi zabíjel vojáky, když viděls, že utéci nemůžeš? Je tohle úcta k velitelským lodím? Nevíš, že drzost není odvahou? Pochybnost a naděje mají činit muže odvážnými, ale ne drzími." Kapitán se chystal k odpovědi, ale generál jej nemohl vyslechnout, běže přivítat místokrále, už vstupujícího na galej v průvodu několika svých služebníků a několika osob z lidu.

"Byl to dobrý lov, pane generále," řekl místokrále. "Dobrý," odpověděl generál, "a Vaše Excellence jej hned uvidí viset na tomto ráh-

ně." Jak to," nato místokrále. "Poněvadž mi zabili," odvětil generál, "proti všemu zákonu, rozumu a zvykům válečným dva vojáky z nejlepších na těchto galejích a já jsem přísahal pověsit všechny zajaté, zvláště tohoto chlapce, který je kapitánem brigantiny." A ukázal mu na mladíka, který měl již ruce svázané, provaz kol hrdla a čekal na smrt.

Místokrále se naň podíval a spatřil jeho krásu, statnost a pokoru; jeho krása byla proň v tom okamžiku doporučením, i zachtělo se místokráleli zamezit jeho smrt a zeptal se ho: "Řekni mi, kapitáne, jsi Turek národností, Maur, nebo odpadlík?" Nato mladík odpověděl rovněž kastilsky: "Nejsem ani Turek, ani Maur, ani odpadlík."

"Co tedy jsi?" zeptal se místokrále. "Křesťanská žena," odvětil mladík. "Žena a křesťanská a v tomto šatu a za těchto okolností? To je obdivuhodné, ale lze tomu jen těžko věřit."

"Odložte," pravil hoch, "pánové, vykonání mé popravy, neboť nepřijdete o mnoho, odložíte-li svou pomstu, dokud vám nevypovím svůj život." Kdo by měl srdce tak tvrdé, aby se neobměkčil těmito slovy aneb aspoň nevyslechl, co smutný a nešťastný mladík chtěl říci! Generál mu pravil, aby řekl, co si přeje, ale aby nedoufal v prominutí zjevné viny. S tímto svplením ., " jal se hoch vypravovat: "

"Z onoho národa, spíše nešťastného než rozvážného, na který v tyto dny bylo vylito moře neštěstí, jsem se zrodila: jsem z rodičů maurských. Když se přivalilo jejich neštěstí, byla jsem dvěma svými strýci odvedena do Berberska, aniž mi pomohlo vyznávání, že jsem křesťanka, neboť jsem jí skutečně, a ne zdánlivá a z přetvářky, ale pravá a katolická. Nepomohlo mi prohlášení této pravdy pfbti těm, již dostali za úkol bídně nás vyhnati, a ani moji strýcové mi neuvěřili: má slova měli za lež, vymyšlenou, abych mohla zůstat v zemi, kde jsem se narodila, a odvedli mě tedy s sebou víc násilím než dobrovolně. Měla jsem matku křesťanku i otec byl stejně rozumným křesťanem; sála jsem katolickou víru s mlékem, vyrostla jsem v dobrých mravech a ani jazykem ani mravem jsem nikdy, myslím, neprojevila, že jsem Maurka."

"Zároveň s těmito ctnostmi, neboť mám za to, že ctnostmi jsou, rostla i má krása, mám-li jakou. A ačkoliv moje ústraní a uzavřenost byly veliké, nebyly asi takové, aby mě nemohl spatřit mladý rytíř jménem don Gaspar Gregorio, prvorozený syn šlechtice, který je pánem vsí nedaleko naší. Jak mě spatřil, jak jsme spolu mluvivali, jak se do mne zamiloval a jak já mu ne opakem splácela, bylo by dlouhé vypravování, obzvláště ve chvíli, kdy se bojím, že mi zadrhnou mezi ja-

zykem a hrdlem krutý provaz, jenž mi hrozí. Proto pouze povím, jak mě chtěl don Gregorio provázet do vyhnanství. Vmísil se mezi Maury příšle z jiných vsí, neboť znal velmi dobře maursky, a cestou uzavřel přátelství s oběma mými strýci, kteří mě s sebou vedli. Můj otec,

rozmyslný a budoucnosti pamětlivý, jakmile zvěděl o prvním výnosu k našemu vypovězení, opustil ves a odešel hledat útulek do cizích zemí; na jistém místě, které pouze já znám, ukryl a zakopal mnoho perel a drahokamů a něco peněz v portugalských zlatnících a dvoudukátech; rozkázal mi, abych se nedotýkala v ničem pokladu, jež zanechával, kdyby nás snad vyhnali ze země před jeho návratem."

"Poslechla jsem a š oběma strýci, jak jsem pravila, a jinými přáteli uchýlili jsme se do Berberska a usadili jsme se v Alžíru, a tím jsme se usadili v samém pekle. Král zvěděl o mé kráse a došlo jeho sluchu i mé bohatství, a to bylo zčásti mé štěstí. Povolal mě k sobě, tázal se mne, z které části Španělska jsem a kolik peněz a jaké šperky přináším. Pověděla jsem mu vesnici i to, že skvosty a peníze jsou v ní zakopány, ale že by je bylo lze snadno vyzvednout, kdybych se sama pro ně vrátila. To vše jsem mu pověděla z obavy, aby jej nezaslepila má krása, ale jeho vlastní lakota."

"Zatímco se mnou takto mluvil, přišli mu říci, že zároveň se mnou přibyl i nejstatnější a nejhezčí mladík, jakého si lze představit. Pochopila jsem hned, že mluví o donu Gasparu Gregorioví, jehož krása předstihuje vše, co za krásu může být ceněno. Polekala jsem se vědoma si nebezpečí, v němž se don Gregorio nalézá, neboť u oněch tureckých barbarů více je ceněn a vážen hezký chlapec nebo mladík než nejkrásnější žena. Král ihned poručil, aby mu jej přivedli ukázat, a tázal se mne, je-li pravda, co o onom mladíku říkají. Já, jakoby z vnuknutí nebes, pravila, že ano, ale že jej upozorňuji, že mladík není mužem, ale ženou jako já, a že jej prosím, aby mi dovolil jít jej obléci do přirozeného šatu, aby se úplně ukázala jeho krása a mohl se objevit v jeho přítomnosti s menšími rozpaky. Řekl mi, abych tedy v pokoji odešla a že druhý den promluvíme, jak bych se mohla vrátit do Španěl a vyzvednout skrytý poklad. Promluvila jsem s donem Gasparem, sdělila mu nebezpečí, v němž se ocitá, uka-zuje-li se jako muž, oblékla jej za Maurku a téhož odpoledne ji dovedla před krále; ten vida ji byl udiven a rozhodl se podržet ji a dát ji darem sultánovi; aby pak odstranil nebezpečí, jež mohlo jí hrozit v serailu jeho žen, a poněvadž sám sobě nedůvěřoval, dal ji odvést do domu jakýchsi vznešených Maurek, aby ji střežily a jí sloužily;

odvedli ji tam ihned. Co jsme oba prožili (neboť nemohu popřít, že jej mám ráda), budiž necháno na uvážení těch, kdo jsou nuceni se rozloučit milující se."

"Potom král rozhodl, že se vrátím do Španěl touto brigantinou a že mě budou provázet dva rodilí Turci, titíž, co zabili vaše vojáky. Také se mnou přijel tento španělský odpadlík - a ukázala na muže, který první promluvil -, o němž dobře vím, že je tajným křesťanem a že přichází s větší touhou zůstat ve Španělsku než se vrátit do Berberska; ostatní posádka brigantiny jsou Mauři a Turci, kteří slouží jen k práci veslařské. Oba Turci, lakomí a drzí, bez ohledu na příkaz, aby mne a tohoto odpadlíka na nejbližším břehu španělském v křesťanském šatě, jímž přicházíme opatřeni, vysadili na břeh, nejprve chtěli promést toto pobřeží a něco ukořistit, dá-li se; báli se, že vysadí-li nás hned na zemi, můžeme nějakou náhodou, jež nás potká, vyrazit, že na moři kotví brigantina, a že je galeje zajmou, jsou-li nějaké na tomto pobřeží. Večer jsme objevili tento břeh a byli odkryti, aniž jsme zvěděli o těchto čtyřech galejích, a potkalo nás, co jste viděli. Don Gregorio zůstává tudíž v ženském šatu mezi ženami v zjevném nebezpečí života a já mám ruce spoutány a očekávám, či, spíše bojím se, že přijdu o život, ač mě již tíží. Toto je, pánovíe, konec mé žalostné historie, stejně pravdivé jako nešťastné; prosím vás jen, abyste mě nechali zemřít jako křesťanku, neboť, jak jsem už pravila, ničím jsem nepřispěla k vině, jež je přičítána lidem mého národa." *

Umlkla, oči zalily horkými slzami, jež sdílely mnohé z přítomných žen. Místokrál něžně a soucitně přistoupil beze slova k ní a svýňla rukama sňal provaz poutající krásné ruce Maurčiny. Zatímco křesťanská Maurka líčila historii svého bloudění, nespustil z ní oči starý poutník, který vstoupil na galej zároveň s místokrálem; a sotva skončila řeč, vrhl se k jejím nohám, objal je a hlasem přerývaným tisícerým vzlykáním a vzdechy pravil: "Ó Anno Felix, nešťastná moje dcero! Já jsem tvůj otec Ricote, jenž jsem se pro tebe vrátil, neboť nemohu žít bez tebe, své duše." Na ta slova Sancho vyvalil oči a zvedl hlavu, kterou měl skloněnu přemýšleje o svém nešťastném letu, a pohlédnuv na poutníka poznal v něm sama Ricota, s nímž se setkal toho dne, kdy se vzdal vladařství; přesvědčil se též, že běží o jeho dceru, která zbavena pout objala otce mísíc svoje slzy s jeho.

Otec řekl pak generálovi a místokráli: "Toto je, pánové, má dcera, šťastná jménem, ale nešťastná v příhodách svého života. Jmenuje se Anna Felix příjmením Ricotová a je proslulá stejně svou krásou jako

mým bohatstvím. Opustil jsem vlast, abych hledal v cizích zemích, kdo by nás přijal a poskytl nám útulek, a naleznuv hledané v Německu, vrátil jsem se v poutníčkem šatu ve společnosti Němců pro svou dceru a vykopal velký poklad, který jsem ukryl. Dceru jsem nenašel, ale poklad ano a mám jej s sebou; nyní však podivným obratem, jehož jste byli svědky, našel jsem i poklad, který mě nejvíce obohacuje, totiž svou milovanou dceru. Jestliže naše nevinnost a její i moje slzy mohou otevřít vaši přísnou spravedlností brány milosrdenství, mějte s námi slitování, neboť jsme nikdy nepomýšleli ublížit vám, ani jsme nijak nesdíleli úmysly našich lidí, pravém vypovězených."

Tu řekl Sancho: "Ricota dobře znám a vím, že je pravda, jak říká, že Anna Felix je jeho dcerou; do těch druhých maličkostí, jak chodili sem a tam a měli-li dobré či špatné úmysly, mi nic není." Za všeobecného údivu všech přítomných nad podivuhodným případem generál řekl: "Jediná z vašich slz mi nedovolí splnit svou přísahu: žijte, krásná Anno Felix, pokud vám nebesa určila, a ať pykají za hřích drzí smělci, kteří se ho dopustili." A rozkázal okamžitě pověsit na ráhne oba Turky, kteří zabili jeho vojáky; ale místokrál ho snažně žádal, aby je nevěšel, poněvadž si vedli spíše šíleně než drze. Generál uposlechl, poněvadž msta se těžko vykonává, zchladla-li krev.

Potom se snažili vymyslet plán, jak dostat dona Gregoria z nebezpečí, v němž vězel; Ricote nabídl přes dva tisíce dukátů, které měl v perlách a skvostech; bylo mnoho návrhů, ale žádný se nevyrovnal návrhu zmíněného již španělského odpadlíka: nabídl se, že se vrátí do Alžíru na nějaké malé lodici, asi o šesti lavicích, opatřené křesťanskými veslaři, neboť ví, kde, jak a kdy je možno a nutno přistát, a zná i dům, kde don Gaspar bydlí. Generál a místokrál byli na pochybách, mají-li věřit odpadlíkovi a svěřit mu křesťanské veslaře, ale Anna Felix naň spolehla a její otec Ricote slíbil vykoupit křesťany, budou-li náhodou zajati.

Po tomto rozhodnutí místokrál vystoupil na břeh a don Antonio Mořeno s sebou odvedl Maurku i jejího otce, protože mu místokrál doporučil, aby je uhostil a pečoval o ně, jak jen lze, že mu sám nabízí vše, co by z jeho domu mohlo sloužit k pohoštění. Takovou laskavost a soucit vnukla krásná Anny Felix jeho srdci.

KAPITOLA LXIV.,

kteřá jedná o dobrodružství, jež dona Quijota zarmoutilo nejvíce ze všech, která ho dosud byla potkala.

Historie vypráví, že žena dona Antonia Mořena byla velmi spokojena vidouc Annu Felix ve svém domě; přijala ji radostně, jata stejně její krásou jako rozumem jejím, neboť obojím Maurka neobyčejně vynikala; všichni městští lidé jako přivoláni poplašným zvonem přicházeli se na ni podívat.

Don Quijote řekl donu Antoniovi, že názor, jež přijali, co se osvobození dona Gregoria týče, není dobrý, že obsahuje více nebezpečí než užitku a že by bylo lépe, aby do Berberska vypravili jeho i se zbraněmi a koněm; on že by zajatce vysvobodil navzdor celému maur-skému národu, jako don Gaiferos vysvobodil svou ženu Melisandru. "Pamatujte, Milosti," řekl Sancho, "že pan don Gaiferos vysvobodil svou ženu na pevné zemi a odvedl ji do Francie po ní; ale tady, itóiyž snad dona Gregoria vysvobodíme, nemáme ho kudy přivést do Špa-ně, protože vprostředkujest moře."

"Na vseje lék kromě na smrt," odpověděl don Quijote; "přistane-li lodice ke břehu, můžeme na ni vstoupiti, třeba tomu bránil celý svět."

"Vaše Milost to velmi pěkně* a snadno maluje," pravil Sancho, "ale od řeči k skutku je daleko a já se držím odpadlíka, který se mi zdá být řádný muž a dobrosrdečný." Don Antonio řekl, že nebude-li mít odpadlík úspěch, utekou se o pomoc k velkému donu Quijotovi, jenž se vypraví do Berberska. Dva dny potom vyplul odpadlík v lehké lodici se šesti vesly po každé straně, opatřené výbornou posádkou, a za další dva dny vyrazily i galeje k východu; generál požádal místokrále, aby mu laskavě oznámil průběh osvobozování dona Gregoria a osudu Anny Felix, a místo-král slíbil si vést podle jeho žádosti.

Jednoho jitra, když se don Quijote vybral k procházce na pobřeží, a to ve vší své zbroji, neboť, jak často říkal, zbroj mu byla ozdobou a zápas odpočinkem a on bez nich chvilku nevydržel, ušel k sobě přicházet jakéhosi rytíře, také úplně ozbrojeného, jenž měl na štítu namalován zářící měsíc. Když byl na doslech, zvolal míře svými slovy na dona Quijota: "Výtečný a nikdy náležitě nedochválený doně Quijote de la Mancha, jsem rytíř Bílého měsíce, o jehož neslýchaných

výkonech jsi snad slyšel. Přicházím s tebou zápasiti a vyzkoušeti sílu tvých paží, abych ti ukázal a donutil tě vyznati, že má dáma, ať je kdokoliv, je nesrovnatelně hezčí než tvá Dulcinea z Tobosa. Vyznáš-li, že je to pravda, bez okolků, uchráníš se smrti a mně ušetříš námahu zabítí tě. Budeš-li bojovati a já tě přemohu, nechci jiného zadostiučinění, než že necháš bojů, přestaneš hledati dobrodružství, sebereš se a uchýlíš se na rok do své vsi, kde budeš žíti nedotýkaje se meče, v tichém míru a užitečném klidu, neboť to prospěje vzrůstu tvého jmění a spáse tvé duše. Pakliže ty mne přemůžeš, moje hlava bude ti vydána na milost, moje zbraně a můj kůň budou tvou kořistí a na tebe přejde sláva mých výkonů. Rozmysli si, co je pro tebe lepší, a odpověz ihned, poněvadž dnešek jsem si určil za hranici k dokončení této záležitosti."

Don Quijote byl překvapen, ba ohromen troufalostí rytíře Bílého měsíce i důvodem jeho výzvy i odpověděl mu klidně a přísně: "Rytíři Bílého měsíce, o jehož výkonech jsem dosud nic neslyšel, přinutím vás odprisáhnouti, že jste nikdy neviděl vznešenou Dulcineu; kdybyste ji byl viděl, vím, že byste se hleděl vystříhati tohoto sporu, poněvadž pohled na ni by vás vyvedl z bludu, že byla nebo může býti kVása srovnatelná s její. Proto neříkám, že lžete, ale že jste na omylu v svém domnění, a přijímám vaše vyzvání za vytčených podmínek, a to hned, aby neprošel den, jež jste určil; pouze vyjímám z podmínek, aby na mne přešla sláva vašich výkonů, neboť nevím jakých a kterých; jsem spokojen se svými, tak jak jsou. Zvolte

tudíž část bojiště, kterou si přejete, já učiním taktéž, a komu Bůh popřeje, svatý Petr požehná."

Z města zpozorovali rytíře Bílého měsíce a řekli o něm místokráli i to, že mluví s donem Quijotem de la Mancha. Místokrál se domníval, že je to nějaké nové dobrodružství naličené donem Antoniem Mořeném nebo nějakým jiným městským kavalírem, a vyjel ihned na pobřeží v průvodu dona Antonia a mnoha jiných rytířů; přijel právě, když don Quijote obracel Rocinanta, aby se mohl náležitě rozehnat. Místokrál, vida, že oba rytíři jeví úmysl se utkati, vjel mezi ně a tázal se, z jaké příčiny se dávají tak nenadále do boje. Rytíř Bílého měsíce odpověděl, že běží o přednost v kráse, a krátce mu řekl totéž, co donu Quijotovi, i s podmínkami souboje navrženými a přijatými oběma stranami.

Místokrál přistoupil k donu Antoniovi a tiše se ho optal, ví-li, kdo je rytíř Bílého měsíce, nebo chtějí-li to provést donu Quijotovi nějaký žert. Don Antonio mu odvětil, že neví ani kdo je cizinec, ani

děje-li se souboj žertem nebo doopravdy. Tato odpověď uvedla místokrále do rozpaků, má-li je či nemá nechat pokračovat v boji; ale nemoha si vmluvit, že by to bylo něco jiného než žert, odstoupil a řekl; "Pánové rytíři, není-li tu jiného léku než buď přiznati, buď zemřít a stojí-li pan don Quijote na svém a vy, pane rytíři Bílého měsíce, také na svém, bojujte si, je-li to vůle boží." Rytíř Bílého měsíce poděkoval dvorně a rozumně místokráli za dovolení, jež jim dával.

Don Quijote učinil totéž, poručil se z plna srdce nebesům a své Dulcinei (jako vždy před bitvami, které sváděl), zvětšil znovu ještě svůj rozběh, neboť viděl, že protivník činí totéž, a beze zvuku, trubky či jiného válečného nástroje, který by jim dal znamení k útoku, obrátili oba v témž okamžiku otěžemi své koně; poněvadž byl rytíř Bílého měsíce lehčí, dojel don Quijota ve dvou třetinách cesty a utkal se s ním tak prudkým nárazem, že aniž se ho dotkl kopím, zdviženým, zdá se, v pravý čas, srazil jej i s Rocinantem nebezpečně k zemi. Skočil hned na něho a vloživ mu ostří kopí na hledí řekl: Jste přemožen, rytíři, a zemřete, neučiníte-li přiznání podle podmínek našeho souboje." Don Quijote zmlácen a omámen, aniž zvedl hledí, odpověděl, jako by mluvil z hrobu, zesláblým a nemocným hlasem: "Dulcinea z Tobosa je nejkrásnější žena na světě, já nejnešťastnější rytíř na zemi a nebylo by dobře, aby moje bezmocnost byla na úkor této pravdě. Chopte se, rytíři, kopí a vezměte si můj život, když jste si už vzal mou čest."

"Toho zajisté neučiním," pravil rytíř Bílého měsíce, "ať žije, ať žije ve své neporušenosti pověst o kráse paní Dulcinei z Tobosa; spokojím se, uchýlím se velký Quijote do své vesnice na rok nebo na dobu, již mu určím, jakž jsme*foz-hodli před počítím tohoto boje."

Všechno toto slyšeli místokrál a don Antonio i mnozí jiní přítomní a potom i odpověď dona Quijota, že vše ostatní vyplní jako přesný a pravý rytíř krom toho, co je na něm žádáno na úkor Dulciney.

Po tomto prohlášení rytíř Bílého měsíce obrátil koně a pokloniv se pohybem hlavy místokrálovi mírným klusem vjel do města. Místokrál poručil donu Antoniovi, aby odjel za ním a na určito zvěděl, kdo to je. Dona Quijota zvedli, odkryli mu tvář a objevili, že je bez krve a zpocen. Rocinante, velmi zle zřízen, nemohl se na tu chvíli ani hnout. Sancho, všecek smutný, všecek sklíčen, nevěděl co říci a co počít; zdálo se mu, že se celá tato příhoda udala

ve snu a že všechno je jen nastraženo kouzlem. Viděl tu svého pána poraženého a přinuceného vzdát se vojenského života na rok; představoval si už

slavnou záři jeho výkonů zatemněnu, naděje jeho nových slibů rozptýleny, jako se rozptyluje kouř ve větru. Báł se, aby Rocinante nezůstal chromý a jeho pán s vykloubenými údy. A nebylo by to malé neštěstí, kdyby byl zůstal! Nakonec jej na nosítkách, jež dal místokrál přinést, dopravili do města a tam se vrátil i místokrál, žádostiv zvědět, kdo je rytíř Bílého měsíce, který přivedl dona Quijota do tak bídného položení.

KAPITOLA LXV.,

kde je dáno poučení, kdo byl rytíř Bílého měsíce, a vypráví se o osvobození dona Gregoria i jiných událostech.

Don Antonio Mořeno následoval rytíře Bílého měsíce a stejně ho následovalo, ba pronásledovalo mnoho kluků, dokud se neuzavřel v jistém domě uvnitř města. Don Antonio vstoupil touže ho poznat. Jakýsi zbrojnoš vyšel rytíře přivítat a pomoci mu ze zbroje; potom se rytíř uchýlil do pokojíku a s ními i don Antonio, plana zvědavostí, kdo to je.

Když rytíř Bílého měsíce viděl, že jej onen kavalír neopouští, řekl mu: "Vím dobře, pane, proč přicházíte: chcete vědět, kdo jsem. A poněvadž není, proč bych vám to odpíral, zatímco mi tento sluha bude pomáhat ze zbroje, povím vám to, aniž se o krok spustím pravdy. Vězte, pane, že se jmenuji bakalář Šanson Carrasco a jsem ze vsi dona Quijota de la Mancha, jehož bláznovství a poštilostit'apí všechny nás, kteří ho známe, a já jsem z těch, kteří ho litovali nejvíce; myslil jsem, že jeho spásaje v klidu a y tom, aby zůstal ve svém kraji a svém domě, a proto jsem se rozhodl přimět jej, aby tam zůstal: budou tomu tři měsíce, co jsem se vydal na cestu jako potulný rytíř, pod jménem rytíř Zrcadlový, s úmyslem zápasit s ním a přemoci jej bez ublížení a pod podmínkou, že přemožený bude vjidán na milost vítězi; mínil jsem na něm žádat (neboť jsem soudil, že bude přemožen), aby se vrátil do své vsi a neopouštěl ji po celý rok, během něhož by mohl snad být vyléčen; ale osud to zařídil jinak, neboť mě porazil, a srazil z koně a tak se můj úmysl nepovedl. On pokračoval ve své cestě a já jsem se vrátil poražen, v hanbě a potlučen pádem, který byl neobyčejně nebezpečný. Nicméně touha vyhledat jej znovu a přemoci jej mne neopustila, jak se dnes ukázalo. A poněvadž je tak přesný v plnění zákonů bludného rytířství, beze vší pochyby splní i rozkaz, který jsem mu dal, a dodrží své slovo. Toto je, pane, co se stalo, a více vám nepotřebuji říkat nic; prosím vás, abyste mne neprozradil a neříkal donu Quijotovi, kdo jsem, aby měly moje dobré úmysly účinek a nabyl znovu zdravého rozumu člověk, který jej má výtečný, jakmile jej opustí rytířské nesmysly."

"Ach, pane," řekl don Antonio, "Bůh vám odpust' křivdu, již jste

se dopustil na celém světě, chtěje učinit znovu rozumným nejpůvabnějšího blázna, kterého země nosí. Nevidíte, pane, že se prospěch, jenž vyplyne z rozumnosti dona Quijota, nevyrovná zábavě, již poskytuje svým šílenstvím? Ale domnívám se, že veškerá obratnost pana bakaláře nestačí, aby vrátila rozum muži tak dokonale bláznivému, a kdyby to nebylo nemilosrdné, řekl bych: kéž by se don Quijote nikdy neuzdravil, neboť jeho zdravím ztrácíme nejen žertovné kousky jeho, ale i žertovnosti jeho zbrojnoše Sancha Panzy, z nichž kterákoliv dokáže vrátit veselost samé Melancholii. Přesto budu mlčet a nepovím mu nic, abych uviděl, mám-li pravdu v domnění, že všechna snaha pana Carrasca nepovede nikam."

Bakalář odpověděl, že je ta záležitost na dobré cestě a že doufá v šťastný výsledek. Don Antonio se mu nabídl učinit, cokoliv by si přál; on se s ním rozloučil, dal naložit na místě svou zbroj na mezka a týž den opustil na koni, na němž bojoval, město a vrátil se domů, aniž se mu přihodilo, co by mělo býti vyprávěno v této pravdivé historii. Don Antonio vypověděl místokráli vše, co mu byl řekl Carrasco; místokráli se to příliš nezamlouvalo, poněvadž návratem dona Quijota domů mizela zábava, již se mohli těšit všichni, kdo věděli o jeho bláznovství.

Don Quijote zůstal šest dní na loži, teskliv, smuten, zamyšlen a zle zřízen, přemítaje v myšlenkách nešťastnou událost své porážky. San-cho jej těšil a mezi jiným mu řekl: "Pane můj, zvedněte hlavu a buďte vesel, můžete-li, a děkujte nebesům, že ač jste byl sražen k zemi, vyvázl jste bez zlámaných žeber; vždyť víte, že kde se rozdává, také se dostává a že není všude slanina, kde jsou špýle, a nedejte na lékaře, protože žádného léčení ve vaší nemoci není třeba. Vraťme se domů a nechme toulek a hledání dobrodružství v krajích a místech, která neznáme. A uváží-li se dobře, nejvíce poškozen jsem tu já, ač Vaše Milost je nejhůře zřízena. Já jsem se sice s vladařstvím vzdal i touhy být vladařem, ale nevzdal jsem se touhy být hrabětem, a to nikdy nebude skutkem, nestane-li se Vaše Milost králem vzdajíc se svého povolání rytířského; a tak se mé naděje obracejí v dým."

"Mlč, Sancho, vždyť víš, že moje vyhnanství nepotrvá déle než rok, potom se vrátím k svému čestnému povolání a nebudu mít nouzi o království, jichž lze dobýti, a o hrabství, jež ti budu moci darovati."

"Bůh nás vyslyš," řekl Sancho, "a hřích ať sluchu nemá; vždyjsem slýchal, že je lepší vrabec v hrsti než holub na střeše."

Takto mluvili, když vstoupil don Antonio a řekl se známkami neobyčejné spokojenosti: "Výborné zprávy, pane doně Quijote: don

Gregorio a odpadlík, jenž se proň vydal, jsou na břehu. Co pravím na břehu? Už jsou v domě místokrálově a budou tu v okamžiku." Don Quijote se poněkud potěšil a pravil: "Opravdu, málem bych byl řekl, že by mi způsobilo radost, kdyby vše dopadlo naopak a já tím byl přinucen vydati se do Berberska, kde bych silou svého ramene osvobodil nejen dona Gregoria, ale všechny křesťanské zajatce, co jich v Berberskuje. Ale co dím, já nešťastný! Nejsem-li pak přemožen? Nebyl jsem sražen? Nejsem-li ten, kdo se nemůže dotknouti zbraně po celý rok? Co mohu slíbiti? Čím se honosím, sluší-li mi spíše pracovati vřetenem než mečem?"

"Nechtě toho, pane/" řekl Sancho; "ať si žije slepice, třebas i s tipcem, a dnes mně, zítra tobě. V těchhle srážkách a rvačkách se nesmí věci brát tak vážně, protože kdo dnes padne, zítra se může zvednout, leda by chtěl zůstat v posteli, totiž zmalomyslně a nedbat o nabytí nových sil k novým bojům. A nyní, Milosti, ať uvítáte dona Gregoria, neboť se mi zdá, že lidé běhají poplašeně a že je už asi v domě."

Byla to pravda. Don Gregorio a odpadlík podali již zprávu místo-králi o cestě i návratu a don Gregorio žádostiv spatřit Annu Felix přišel i s odpadlíkem do domu dona Antonia. Ačkoliv byl don Gregorio, když jej osvobodili z Alžíru, v ženském šatu, v lodici jej vyměnil za oděv jistého zajatce, který uprchl s ním; ostatně, ať by si přišel v rouchu jakémkoliv, vždy by se jevil jako osoba hodná lásky, služeb a úcty, neboť byl neobyčejně hezký, asi sedmnáctiletý nebo osmnáctiletý. Ricote a jeho dcera vyšli ho uvítat, otec v slzách, dcera v uzar* dění.

Neobjali se mezi sebou, neboť kde je velká láska, nebývá přílišná nenucenost. Don Gregorio a Anna Felix přivedli svou dvojí krásou v podiv všechny, kdo byli přítomni. Za oba milence mluvilo mlčení a oči jejich byly řečí, jež vyjádřila jejich šťastnou a počestnou touhu. Odpadlík vylíčil, jakých obratných prostředků užil k osvobození dona Gregoria; don Gregorio vylíčil, v jaké tísní a nebezpečí se octl mezi ženami, u nichž zůstal, a to ne obšírně, ale několika slovy, čímž projevily, že jeho moudrost předstihuje jeho věk. Nakonec Ricote zaplatil a odměnil štědře jak odpadlíka, tak veslaře. Odpadlík vstoupil znovu do církve a z údu zkaženého stal se opět údem čistým a zdravým pokáním a lítostí.

Dva dny potom jednal místokrál s donem Antoniem, jak zaříditi, aby Anna Felix se svým otcem zůstala ve Španělsku, neboť měli za to, že není nikterak nenáležitě, aby tu zůstala dívka tak křesťanská a otec, zdálo se, tak poctivý. Don Antonio nabídl, že se vydá vyjednat tu věc ke dvoru, kam musí nutně i za jinými záležitostmi, a dal

na srozuměnou, že přízní a dary lze tam dosíci mnoha nesnadných věcí.

"Nikoliv," řekl Ricote, jenž byl přítomen za této řeči, "nelze spoléhat ani na přízeň ani na dary, neboť u velkého dona Bernardina de Velasco, hraběte de Salazar, jež pověřilo Jeho Veličenstvo naším vypuzením, nezmohou ani prosby, ani sliby, ani dary, ani nářky; je sice pravda, že v sobě spojuje milosrdenství se spravedlností, ale poněvadž vidí, že celé tělo našeho národa je nakaženo a prohnílé, užívá na něm spíše žíraviny, jež spaluje, než masti, která uklidňuje. Tak díky své obezřetnosti, rozmyslnosti, pilnosti i hrůze, kterou nahání, řádně provedl úlohu tak těžkou a složitou, již na sebe vzala jeho silná ramena, aniž naše obratnosti, uskoky, prosby a podvody mohly oslepit jeho argusovské oči; drží je stále na pozoru, aby nezůstal a neskrýl se někdo z našich, jenž by časem jako ukrytý kořen vypučel a vydal jedovaté plody ve Španělsku již čistém, již zbaveném nebezpečí, v němž je naše množství udržovalo. Hrdinské to rozhodnutí, věru, velkého Filipa Třetího a neslýchaná to rozvážnost, že byl úlohou pověřen právě don Bernardino de Velasco."

"Nicméně učiním všechny možné zákroky a ať nebesa dopustí, co se jim zlíbí," řekl don Antonio; "don Gregorio půjde se mnou potěšit bolest, již jeho rochče asi pociťují nad jeho zmizením. Anna Felix zůstane u mé ženy v mém domě nebo v nějakém klášteře a vím, že pan místokrál bude potěšen, zůstane-li v domě jeho dobrý Ricote, dokud se neuvidí co vyjedná." Místokrál souhlasil s celým návrhem, ale don Gregorio, zvěděv, co se chystá, prohlásil, že žádným způsobem nemůže a nemíní opustit doňu Annu Felix; chtěje však přece uvidět své rodiče a zaříditi návrat pro ni, svolil k zmíněnému ujednání. Anna Felix zůstala u ženy dona Antonia a Ricote v domě místokrálově.

Nastal den odchodu dona Antonia a po dvou dalších dnech odchod dona Quijota a Sancha: pán z koně mu nedovolil, aby se vydal na cestu dříve. Při loučení dona Gregoria s Annou Felix teklo mnoho slzí a bylo mnoho vzdechů, mdlob a pláče; Ricote nabídl donu Gregoriově tisíc dukátů, chce-li, ale on nepřijal nic kromě pouhých pěti od dona Antonia a slíbil, že mu je vrátí u dvora. Pak se oba rozloučili a později i don Quijote a Sancho, jak bylo už řečeno: don Quijote byl beze zbroje, v šatu cestovním, Sancho šel pěšky, poněvadž osel nesl zbroj.

KAPITOLA LXVI.,

jež jedná o tom, co uvidí, kdo ji přečte, nebo uslyší, kdo bude poslouchat její četbu.

Když vyjížděl z Barcelony, don Quijote pohlédl zpět na místo, kde byl padl, a řekl: "Zde stála Trója! Zde moje neštěstí a nikoliv má zbabělost odneslo slávu, již jsem si dobyl; zde si qsud se mnou zahrál ve své nestálosti; zde byly v temnotu pohřženy moje výkony a zde nakonec kleslo moje štěstí, aby už nikdy nepovstalo!" Sancho nato řekl: "Statečným srdcím náleží, pane můj, snášet trpělivě neštěstí a těšit se ze zdaru; tak soudím podle sebe sama, poněvadž jsem byl vesel, když jsem byl vladařem, a nyní, když jsem pěším zbrojnošem, nejsem smuten. Slyšel jsem, že ten, jehož zvou Osudem, je opilec, vr-tošivec a mimoto je slepý, takže nevidí co činí a neví, koho dolů sráží a koho povyšuje." Jsi velký filozof, Sancho," odpověděl don Quijote, "mluvíš velmi rozumně, nevím, kdo tě tomu učí. Mohu ti však říci, že není osudu na světě a věci, které se na něm přiházejí, ať dobré, ať špatné, nedějí se náhodou, ale zvláštní prozřetelností nebes a odtud pochází úsloví: každý je strůjcem svého štěstí. Byl jsem strůjcem svého, ale nevedl jsem si s nutnou rozvahou, a proto moje ná-* roky tak hanebně selhaly. Byl bych si měl pomyslit, že mocné velikosti koně rytíře Bílého měsíce nemůže odolat slabost Rocinanta. Odvážil jsem se přece nakonec, učinil jsem, co bylo v mé moci, a srazili mě; ačkoliv jsem ztratil čest, neztratil jsem, ani nemohu ztratiti schopnost splniti své slovo. Pokud jsem byl potulným rytířem, odvážným a statečným, svými díly a svými pažemi dodával jsem víry svému počínání; nyní, když jsem pěším zbrojnošem, dodám víry aspoň svým slovům tím, že splním svůj slib. Kupředu tudíž, příteli Sancho, a stravme ve svém kraji ten rok noviciátu, v jehož ústraní nabudeme nové síly k návratu do válečného života, na který nikdy nezapomenu."

"Pane," odvětil Sancho, jít pěšky není věci tak příjemnou, abyste mě poháněl a pobízel k velkým denním pochodům. Pověsme tuto zbroj na nějaký strom místo oběšence, já si sednu oslovi na hřbet, a jakmile zvednu nohy nad zem, budeme činit denní pochody takové, jaké Vaše Milost bude chtít a vyměří. Ale myslit si, že půjdu

pěšky, a odměřovat je dlouhé, je nesmysl."

"Máš pravdu, Sancho," odpověděl don Quijote, "pověsme mou zbroj jako trofej a pod ní nebo vedle ní vyryjme do stromů, co bylo napsáno na trofeji zbraní Rolandových:

Nikdo se jich nedotýkej,

kdo nemůžeš měřiti svou sílu s Rolandem..."

"Vaše slova jsou jako perly," nato Sancho, "a kdybychom mohli Rocinanta na cestě postrádat, bylo by dobře pověsit i jeho."

"Ale já nemíním věšeti ani jeho ani zbroj," odvětil don Quijote, "aby se ne-řeklo: za dobrou službu špatná odplata."

"Výborně praví Vaše Milost," odpověděl Sancho, "poněvadž podle názoru rozumných vinu oslovu netřeba svádět na sedlo; a poněvadž jste tuto příhodu zavinil vy, potrestejte sám sebe' a nevylévejte si zlost na rozbité už a zkrvavené zbroji, ani na mírném Rocinantovi, ani na mých něžných nohou, chtěje, aby putovaly přesmíru."

Za těchto řečí a rozmluv jim ušel celý onen den, ba ještě čtyři další, aniž je co vyrušilo z jejich cesty; pátého dne našli na kraji jisté osady u dveří hospody množství lidí, které se tam veselilo, neboť byl svátek. Když se don Quijote blížil, jakýsi sedlák promluvil: "Někdo z

těchto dvou pánů, kteří zde přicházejí a neznají žádnou ze stran, nám poví, jak rozhodnout naši sázku."

"Zajisté že povím," odpověděl don Quijote, "a se vši spravedlností, pochopím-li ji."

"Případ je takový, dobrý náš pane," řekl sedlák, "že jeden soused z této vsi, tak tlustý, že váží dvě stě padesát liber, vyzval k závodů v běhu jiného souseda, jenž váží jen sto dvacet; podmínkou bylo, že mají běžet sto kroků stejně zatížení, a když se ptali vyzývajícího, jak se má zatížení vyrovnat, prohlásil, že vyzvaný, vážící sto dvacet liber, si má naložit na záda sto třicet liber železa: tak že se vyrovná dvě stě padesát liber tlustého se sto dvacíti hubeného."

"To ne," řekl Sancho, dřív než don Quijote odpověděl; "mně, který jsem před několika dny přestal být vladařem a soudcem, jak všichni vědí, náleží prozkoumat tyto pochybnosti a rozsoudit celý spor."

"Odpověz si jenom, příteli Sancho," řekl don Quijote; "mám úsudek tak zmatený a pobouřený, že se mi nechce krmiti kočku drobtý." Na toto dovolení řekl Sancho sedlákům, kteří v značném počtu čekali kol něho s otevřenými ústy na odpověď: "Bratři, co tlustý žádá, nemá smyslu a ani stínu spravedlnosti; neboť je-li pravda, jak se říká, že vyzvaný může volit zbraně, není náležité, aby volil

takové, které by mu překážely nebo zamezily zvítězit. A proto je mým názorem, aby byl vyzývající tlustých oloupán, oškrabán, omý-cen, odřen, ohlazen a aby mu bylo ubráno sto třicet liber váhy na oněch místech těla, kde se mu nejspíše bude líbit: tak mu zbude stodvacet liber a vyrovná se se sto dvacíti librami svého odpůrce a budou moci běžet o závod za stejných podmínek."

"Mám za to," řekl jeden sedlák, který vyslechl rozsudek Sanchův, "že tento pán mluvil jako svatým Duchem osvícený a rozhodl jako kanovník. Ale jistěže si tlustý nebude chtít nechat vzít unci svého masa, natož sto třicet liber."

"Nejlíp bude, nechají-li běhu," odpověděl jiný, "aby se hubený nepotrhal tíhou a tlustý nepřišel o maso; dejme polovinu sázky na víno a dovedme tyto pány do hospody, kde řádné mají, a pro nás a za nás... kapuce, když prší." Já, pánové/Vod-větil don Quijote, "vám děkuji, ale nemohu se zdržeti mi na okamžik: smutné myšlenky i události mne nutí zdáti se nezdravým a cestovati rychleji než krok za krokem." Pobídl Rocinanta ostruhami a vyrazil kupředu, nechávaje diváky plny údivu nad vzezřením podivné své osoby i nad rozumností svého sluhu; neboť za něho San-cha měli. Jiný sedlák pravil: „Je-li sluha tak chytrý, jaký pak musí být;, ř teprv pán! Vsadím se, že jdou-li studovat do Salamanky, budou co nevidět dvorskými soudci, protože o nic jiného neběží, než studovat a studovat a mít příznivce a štěstí; sotva se pak člověk naděje, a už má soudcovskou hůl v rukou nebo mitru na hlavě."

Tu noc strávili pán i sluha uprostřed polí pod širým, odkrytým nebem a den nato pokračující v cestě spatřili, že se k nim blíží chodec s tlumokem na zádech a oštěpem či píkou v ruce, zjevem pěší posel: když se přiblížil k donu Quijotovi, zrychlil krok a bezmála k němu doběhl, objal mu pravou nohu, neboť výše nedosáhl, a pravil mu se známkami velké radosti: "Ach, pane můj, doně Quijote de lá Man-cha, jaká velká spokojenost naplní srdce mého pána, vévody, až zví, že se Vaše Milost vrací do jeho zámku, neboť je v něm dosud i s paní vévodkyní."

"Neznám vás, příteli," odpověděl don Quijote, "nevím, kdo jste, nepovíte-li mi to." Já, pane doně Quijote," odvětil posel, „jsem Tosílos, lokaj páně vévodův, který s vámi nechtěl bojovat pro svatbu dcery doni Rodríguezové."

"Bůh pomoz," řekl don Quijote, je možno, abyste vy byl tím, kterého mí nepřítelé kouzelníci proměnili v lokaje, o kterém mluvíte, aby mě připravili o slávu onoho boje?"

"Mlčte, dobrý pane," nato posel; "nebylo žádných čarů a žádné proměny obličeje: byl jsem tak lokajem Tosílem při vjezdu na kol-

biště, jako jsem jím byl při odjezdu. Mínil jsem se oženit bez boje, protože se mi děvče líbilo; ale stal se opak, neboť jakmile Vaše Milost opustila zámek, pan vévoda mi dal vyplatit sto ran holí, poněvadž jsem porušil rozkazy, jež mi dal před bojem. Dopadlo to tak, že děvče je už jeptiškou, paní Rodríguezová se vrátila do Kastilie a já jdu teď do Barcelony doručit místokráli psaní, které mu posílá můj pán. Chce-li Vaše Milost doušek, teplý sic, ale čistý, zde mám čturu řádného vína a nevím ani kolik kusů tronchonského sýra, který vyvolá a probudí žízeň, jestliže snad spí."

"To si dám líbit," řekl San-cho, "a nechte dalších okolků a nalejte, dobrý Tosíle, navzdor všem kouzelníkům, co je jich v Indii."

"Opravdu," pravil don Quijote, "ty jsi, Sancho, největší žrout světa a největší hlupák na zemi, nechápeš-li, že tento posel je začarovaný a tento Tosílos padělaný. Zůstaň si s ním a nacpi se, ale já pojedu zvolna dále a počkám, až přijdeš."

Lokaj se zasmál, vytáhl svou čturu, vyňal z tlumoku sýr, vyndal chléb a posadil se i se Sanchem na zelený trávník; v klidu a dobré vůli vytahali a snědli úplně veškeren obsah tlumoku s takovou dobrou chutí, že olízali i obálku dopisu, z jediného důvodu, že voněla sýrem.

' Tosílos řekl Sanchovi: "Bezpochyby tenhle tvůj pán, milý Sancho, musí platit za blázna."

"Cože, musí platit?" odvětil Sancho, "nic nemusí nikomu platit! Platí-li, platí dobrovolně a ještě k tomu jak, zvláště jsou-li bláznovství peníze. Já to dobře vidím a také mu to říkám, ale k čemu je to? A především teď, co je v koncích, protože byl přemožen rytířem Bílého měsíce." Tosílos ho požádal, aby mu vyprávěl, co se stalo, ale Sancho mu odpověděl, že je nezdvořilé nechat svého pána čekat, že na to budou mít kdy podruhé, potkají-li se; setřásl drobtý z kabátu a vousů, vstal, pohnal osla, řekl sbohem, opustil Tosíla a dohonil pána, který naň čekal ve stínu stromu.

KAPITOLA LXVII.

o rozhodnutí dona Quijota stát se pastýřem a vést život venkovský, dokud neuplyne slíbený rok, a o jiných příhodách opravdu radostných a výborných.

Přemnohé-li myšlenky trápily dona Quijota dřív, než byl sražen k zemi, počet jejich ještě vzrostl po jeho pádu. Čekal ve stínu stromu, jak bylo řečeno, a tam se naň myšlenky sbíhaly jako mouchy na med a bodaly jej: jedny se týkaly vysvobození Dulcineina, druhé života, jež povede v nuceném svém ústraní. Přišel Sancho a chválil mu štedrost lokaje Tosíla. Je možno," řekl mu don Quijote, "abys dosud myslil, Sancho, že to je opravdový lokaj? Zdá se, že jsi

zapomněl, že jsi viděl Dulcineu proměněnu v selku a Zrcadlového rytíře v bakaláře Carrasca, což vseje dílem kouzelníků, kteří mě pronásledují. Ale pověz mi: otázal ses toho Tosíla, jak říkáš, co Bůh počal s Altisidorou? Zdali oplakávala můj odchod, či zda už složila do rukou zapomenutí milostné touhy, které ji týraly v mé přítomnosti?"

"Mé myšlenky nebyly takové," odpověděl Sancho, "abych se mohl ptát na hlouposti. U všech všudy, pane, máte snad nyní v úmyslu shánět se po cizích touhách, zvláště milostných?"

"Pohled', Sancho," řekl don Quijote, „je velký rozdíl mezi věcmi konanými z lásky a tím, co se děje z vděčnosti. Je zcela možno, že rytíř odmítá milovati, ale nemůže býti, ve vší příslosti řečeno, aby*byl nevďěčný. Zdá se, že mě Altisidora milovala: dala mi tři čepce, o kterých víš; plakala při mém odchodu; proklela mě, nadala mi a bědovala bez ohledu na stud veřejně: to vše naznačuje, že mě zbožňovala, neboť hněv milenců vede k zlořečení. Nemohl jsem jí poskytnouti naděje ani nabídnouti poklady, protože jsem své naděje věnoval Dulcinei a poklady potulných rytířů jsou jako poklady strašidel zdánlivé a falešné; mohu jí věnovati jen tyto vzpomínky na ni, nicméně nikoliv na újmu vzpomínek na Dulcineu, které ubližuješ svým odkládáním zbičovat se a ztrestati toto tělo (kěz by je vlci sežrali!), jež chce býti zachováno spíše pro červy, než by pomohlo oné ubohé dámě."

"Pane," odpověděl Sancho, "mám-li říci pravdu, nemohu si namluvit, že by rány přes mou zadnici mohly mít něco společného s vysvobozováním začarovaných; to je jako bychom řekli: ‚Bolí-li vás hla-

va, namažte si kolena.' Přinejmenším si troufám přísahat, že i kdybyste byl četl sebevíc historií o potulném rytířství, nikdy jste se nedočel o vysvobozování z kouzel výpraskem. Ale ať ano či ne, já si jej dám, až budu mít chuť a čas mi poskytne pohodlnou příležitost k pokání."

"Bůh dej," odvětil don Quijote, "a nebesa ti uděleť milost, abys prohlédl a poznal svou povinnost pomoci mé paní, která je i tvou paní, neboť ty jsi můj."

Za těchto řečí pokračovali v cestě a došli až na místo, kde byli podupáni býky. Don Quijote je poznal a řekl Sanchovi: "Zde je louka, kde jsme se setkali s podivnými pastýřkami a statnými pastýři, kteří tu chtěli obnoviti nebo napodobiti pastýřskou Arkádii, nápad to stejně novýjako rozumný! Líbí-li se ti, Sancho, chtěl bych, abychom je napodobili a změnili se v pastýře, alespoň na dobu, po niž musím žíti v ústraní. Koupím několik ovcí i vše ostatní, čeho je potřebí k pastýřskému řemeslu, a půjdeme, já pod jménem pastýře Quijo-tiza a ty pod jménem pastýře Panzina, přes hory, lesy a lučiny, tu vesele zpívající, tam žalně pějící a pijící z křišťálových vod pramenů nebo z jasných potůčků či hojných řek. Svě přesladké plody nám hojnou rukou budou poskytovat duby, kmeny tvrdých korkovníků nám budou sloužit za křesla, vrby nám dají stín, růže svou vůni, širé louky tisícibarevné koberce, jasný a čistý vzduch svůj dech, měsíc a hvězdy světlo, zpěv rozkoš, pláč novou veselost, Apollo verše, láska vtipné výroky, jimiž se budeme moci zvěčniti a státi slavnými nejen pro nynějšek, ale i pro věky budoucí."

"Hrome," řekl Sancho, "to by se mi hodilo, ba lákalo by mě to, takový způsob života. A jistě, sotva to uvidí bakalář Šanson Carrasco a holič, pan Mikuláš, hned nás budou chtít napodobit a stát se pastýři s námi; a to ještě nedej Bůh, aby nedostál chuť také farář jít na salaš, poněvadž je veselý a rád se pobaví."

"Velmi dobře jsi pravil," řekl don Quijote, "a vstoupí-li bakalář Šanson Carrasco do pastýřské družiny, jakože bezpochyby vstoupí, bude se moci jmenovati pastýř Sansonino nebo též pastýř Carrascón. Holič Mikuláš se bude moci nazývati Miculoso jako už starý Boscán si říkal Nemoroso. Faráři nevím, jaké jméno dáme, ne-li nějakou odvozeninu od jeho titulu, kupříkladu Curiambro (pozn. El cura = farář). Pro pastýřky, jichž budeme milenci, máme jmen jako máku na vybranou; a poněvadž jméno mé paní se hodí stejně na pastýřku jako na princeznu, nepotřebuji se namáhati hledat pro ni jiné, vhodnější; ty, Sancho, dáš své pastýřce jméno, které se ti zachce."

"Nedám jí asi jiné," nato Sancho, "leďa Terezóna, které je vhod-

né i pro její tloušťku i proto, že se už jmenuje Tereza. Také, až ji budu slaviti ve svých verších, budu moci vysloviti své cudné touhy, poněvadž nepolezu nikomu do zelí. Nebude však dobře, aby měl farář pastýřku, pro dobrý příklad; bude-li však chtít bakalář nějakou, ať ukáže upřímně srdce na dlani!"

"Pomoz mi Bůh," pravil don Quijote, „jaký to jen povedeme život, příteli Sancho! Jaké to flétny nám dolehnou v sluch, a co zámořských dud, co bubínků, co zvonečků, co houslí! A co teprv, ozve-li se do vši této různé hudby zvuk albo-gues! To bude možno spatřiti téměř všechny nástroje pastýřské!"

"Co je to albo-gues?" ptal se Sancho, "nikdy jsem o tom neslyšel, ani jsem to neviděl za celý život."

"Albogues," odpověděl don Quijote, "jsou plechy na způsob mosazných svícňů, a naráží-li se jedním o druhý dutou stranou, vydávají zvuk, ne sice příliš příjemný * harmonický, ale který neuráží a hodí se dobře k venkovskému zvuku dud a bubínků; to slovo albo-gues je maurské jako všechna slova, která v naší španělštině počínají na al, jako: almohaza (hřbílko), almorzar (snídat), alhombra (koberec), alguacil (soudní sluha), alhucena (levandule), almacén (sklad), alcancia (spořitelnička) ajiná podobná, jichž je o něco více; pouze tři slova maurská má naše, řeč, která se končí na i, totiž borceguí (polobotka), zaquizanf (přístřešek) a maravedí (m. mince). Alhelí (fiala) a alfaquí (mohamed. duchovní) jsou zřejmě arabská i svým al - na počátku i svým koncovým - í. Toto jsem ti řekl mimochodem, poněvadž mi to přivedla na mysl příležitost zmíniti se o albo-gues. Mnoho nám pomůže k zdokonalení tohoto povolání, že jsem trochu básníkem, jak víš, a že jím je v neobyčejné míře i bakalář Šanson Carrasco. O faráři nemlívám, ale vsadím se, že se i on v básnění vyzná; o mistru Mikuláši nepochybuji vůbec, protože všichni jeho řemesla, nebo většina, hrají na kytaru a skládají veršičky. Já budu bédovati nad odloučením, ty budeš opěvati věrnou lásku, pastýř Carrascón bude zpívati o lásce odmítnuté a farář Curiambro o tom, co mu napadne, a tak půjde věc jako po másle."

Nato Sancho odpověděl: „Já jsem, pane, tak nešťasten, že se bojím, že nikdy nenastane den, kdy bych se oddal tomuto povolání. O, jaké hladké lžíce zhotovím, až budu pastýřem! Jaká jídla, jakou smetanu, jaké věnce a co pastýřských drobností vyrobím, které mě musí proslavit za vynalézavého, ne-li už za vtipného! Má dcera San-čička vám bude nositi jídlo na salaš. Ale pozor, je hezká a pastýři jsou spíš zlomyslní než hloupí a nechtěl bych, aby šla pro vlnu a vrátila se ostříhána; láska a hříšné touhy se toulají zrovna tak po venkově jako

po městech, po pastýřských chatrčích jako po královských palácích, a hení-li příležitosti, není ani hříchu; čeho oči neviděly, srdce nezeli, a víc zmůže skok do křoví než prosba nesmělého."

"Dosti už přísloví, Sancho," řekl don Quijote, "neboť jediné z těch, co jsi pronesl, stačí na vyjádření tvé myšlenky. Mnohokrát jsem ti už radil, abys tak neplýtvál příslovími a užíval jich s mírou, ale toť jako bych kázal na poušti: Trestejte si mě a já si povedu svou!"

"Zdá se mi," odpověděl Sancho, "že s Vaší Milostí se to má jako v přísloví .Povídá kotel k pekáči: klid' se, umazance'. Vytýkáte mi, že mluvím v příslovích, a sám sypete jedno na druhé."

"Pohled', Sancho," odvětil don Quijote, „já užívám přísloví vhod, a když nějaké povím, padne jako prsten na prst, ale ty je přitahuješ za vlasy a házíš jimi, místo abys je řadil. Vzpomínám-li si dobře, řekl jsem ti oněhdy, že přísloví jsou krátké výroky těžené ze zkušenosti a z přemýšlení našich starých mudrců; přísloví, které se nehodí, je spíše nesmysl než moudrý výrok. Ale nechme toho, a poněvadž už přichází noc, poodstupme ze silnice na místo, kde strávíme tuto noc, a Bůh ví, co bude zítra."

Sešli z cesty a povečeřeli pozdě a špatně, k velké nevěli Sanchově, jemuž tanuly na mysli nedostatky, jež snáší potulné rytířstvo v lesích i na horách, a naopak přepych zjevný v zámcích a domech třeba dona Diega de Miranda a dona Antonia Mořena nebo na svatbě bohatého Camacha; ale řekl si, že není možno, aby byl stále den nebo stále noc, a tak strávil noc spánkem a jeho pán bděním.

KAPITOLA LXVIII.

o sviním dobrodružství dona Quijota.

Noc byla dost temná, neboť měsíc byl sice na obloze, ale nebylo ho vidět: paní Diana občas jde na procházku k protinožcům a zanechá hory v tmách a údolí v šeru. Don Quijote učinil zadost přirozenosti a vyspal se prvním spánkem, aniž si však popřál druhého. Naopak Sancho se druhého nedočkal, poněvadž první mu trval od večera do rána: v tom bylo patrné jeho výborné založení a bezsta-rostnost. Dona Quijota však udržovaly starosti v takové bezesnosti, že probudil Sancha a řekl mu:

"Divím se, Sancho, lhostejnosti tvé povahy; představuji si, že jsi z mramoru nebo bronzu, v němž není pohybu ani žádného citu. Já bdím, když ty spíš; pláčeš, když zpíváš; omdlévám hladem z postu, když se nemůžeš hnouti ani vydechnout z přejedení. Dobrým" sluhům náleží cítiti bolesti pánů a sdíleti jejich city, alespoň pro dobré zdání. Pohled' na jasný klid této noci na samotě, v níž se nalézáme a jež nás vybízí přerušiti spánek trochou bdění. Vstaň, při svém životě, poodejdi kousek ode mne a s dobrou myslí, směle i vděčně* si dej tři sta nebo čtyři sta ran na účet vysvobození Dulcineina; žádám tě o to, ba snažně prosím, neboť se nechci s tebou dostati do ltlížku jako oněhdy, věda, že máš těžké pěsti. A až si je vysázíš, strávíme zbytek noci zpěvem: já budu zpívati o svém rozloučení, ty o své věrnosti a tím od nynějška už počnem pastýřské povolání, které budeme provozovati v naší vsi."

"Pane," odpověděl Sancho, "nejsem jeptiška, abych z nejlepšího spánku vstával a bičoval se, a nezdá se mi, že by z bolesti po výprasku bylo snadno přejít k hudbě. Nechtě mě spát, Milostí, a netrapte mě tím bičováním, sic mě přinutíte, že se nikdy nedotknu ani chlupu na svém kabátě, natož chlupu na těle."

"Ó duše zatvrzelá! Ó zbrojnoši nemilosrdný! Jak zle jsem užil chleba a jak špatně uvážil milosti, které jsem ti prokázal a míním ještě prokázati! Mou zásluhou jsi se stal vladařem a

mou zásluhou máš naději býti záhy hrabětem nebo dosíci jiného rovnocenného titulu a naděje ty budou splněny, jen co uplyne tento rok, neboť ‚post tenebras spero lucem‘."

"Tomu nerozumím," odvětil Sancho; "rozumím jen tomu, že ve spánku nemám ani strachu, ani nadějí, ani trápení, ani slávychti-vosti. Dobře budiž tomu, kdo vynalezl spánek, plášť, který přikrývá všechny lidské myšlenky, jídlo, jež zahání hlad, vodu, jež uhasí žízeň, oheň, jež zahřívá, chlad, chládek, jež mírní horko, všudyplatný peníz, jímž lze vše koupit, váhu a závaží, jež vyrovnává pasáka s králem a prost'áčka s mudrcem. Jedinou stránku špatnou má spánek, jak jsem slyšel, totiž že se podobá smrti, neboť mezi spáčem a mrtvým není valného rozdílu."

"Nikdy jsem tě neslyšel hovořiti, Sancho," řekl don Quijote, "tak uhlazeně jako nyní. Na tom poznávám, že je pravdivé přísloví, kterého někdy užíváš: Ne s kým jsi se zrodil, ale s kým jsi chodil."

"Ale hrome," odvětil Sancho, "teď nesypu ze sebe přísloví já, ale Vaší Milosti padají z úst po dvou, lépe než mně; ovšem, mezi mými a vašimi je asi ten rozdíl, že vaše jsou pronášena vhod a moje nevhod."

Na tom byli, když uslyšeli temný hluk a drsný hřmot rozléhající se po všech oněch údolích. Don Quijote vyskočil na nohy a chopil se meče a Sancho se přikrčil za osla chráně si boky svázanou zbrojí a sedlem svého zvířete; třásl se strachem a don Quijote byl vzrušen. Hluk rostl každým okamžikem a blížil se k oběma bázlivcům nebo alespoň k jednomu, poněvadž neohroženost druhého je známa. Případ byl ten, že nějací muži hnali k prodeji na trh přes šest set vepřů a putovali s nimi právě v tuto chvíli; hluk, chrochtání a kručení z nich šlo takové, že ohlušilo sluch dona Quijota a Sanchův a nepoznali, oč může běžet. Veliké chrochtavé stádo klusem přiběhlo a bez úcty k důstojnosti dona Quijota a Sanchově přelilo se přes oba, rozházelo ohradu Sanchovu a strhlo nejen dona Quijota, ale přídávkem i Rocinanta. Běh, chrochtání a rychlost, s níž ta nečistá zvířata přikvačila, rozházely po zemi sedlo, zbroj, osla, Rocinanta, Sancha i dona Quijota.

Sancho vstal, jak jen mohl, a chtěl na svém pánovi meč, že prý zabije půl tuctu těch nafoukaných a hrubiánských vepřů: neboť už poznal, o koho běží. Don Quijote mu řekl: "Nech je být, příteli; tato potupa je pokáním za můj hřích; je spravedlivým trestem nebes, aby přemoženého potulného rytíře sežrali šakalové, upíchalý vosy a potlapala prasata."

"To je asi také trestem nebeským," odpověděl Sancho, "štípou-li zbrojnoše přemožených rytířů mouchy, žerou-li je vši a týrá-li je hlad. Kdybychom my zbrojnoši byli syny rytířů, jimž sloužíme, nebo jejich blízkými příbuznými, bylo by v pořádku, kdyby nás stíhal trest za jejich hříchy až do čtvrtého kolena; ale co mají

společného Panzové s Quijoty? Teď si však znovu lehněme a prospěme to málo, co zbývá z noci, a až Bůh dá světlo, bude nám dobře."

"Spi si, Sancho," odvětil don Quijote, "neboť ty jsi se k spaní narodil; já, který jsem se zrodil, abych bděl, po dobu, která do dne schází, popřeji volného běhu svým myšlenkám a ukonejším je mad-rigalem, který jsem dnes v noci bez tvého vědomí složil v své hlavě."

"Mně se zdá," nato Sancho, "že myšlenky, které vedou k skládání veršů, nemohou být valné; veršujte si, Milosti, jak chcete, a já se vyspím, jak budu moci." Načež roztáhnul se po

vůli po zemi skrčil se a usnul, jako by ho do vody hodil, aniž ho probouzely dluhy, ručení nebo nějaká bolest.

Don Quijote opřen o peň buku či korkovníku (Cide Hamete, neurčuje blíž, jaký to byl strom) zazpíval takto doprovázeje se vlastními vzdechy:

"Kdykoliv, lásko, pomyslím

na bolestné strasti, jež působíš,

toužím, by smrt vzala mě již

a byla tak muk mých ukončením.

Avšak když krok ten nastává,

jímž v přístavu smrti loď přistane,

radost zas nová ve mně vzplane v

a vzepře se život i odvaha.

Život mě takto zabíjí

a naopak smrt žítí mě nutí:

divné hře té bez vyhnutí

jsem napospas dán, jí bídně žiji."

Každý z těchto veršů provázel mnoha vzdechy a nemálo slzami, jak se slušelo pro toho, jehož srdce tesknilo naplněno bolestí nad porážkou a vzdáleností Dulcineinou.

Zatím nastal den, slunce zamířilo svými paprsky Sanchovi do očí, ten procitl a protáhl se otrásaje se a napínaje lenivé údy; pohlédl na spoušť, již způsobily svině v jeho zásobárně, a proklel stádo i ostatní. Nakonec se oba znovu dali na počatou svou cestu, a když se odpoledne chýlilo ke konci, spatřili, že se proti nim blíží asi deset jezdců a čtyři nebo pět pěších. Srdce dona Quijota poskočilo a Sanchovo se

zděsilo, neboť přicházející lidé měli kopí, štíty a vypadali jako do bitvy. Don Quijote se obrátil k Sanchovi a řekl: "Sancho, kdybych mohl provozovati své vojenské povolání a můj slib mi nevázal paže, tuto výpravu, která se k nám blíží, bych slupl na posezení; ale je možné, že je to něco jiného, než čeho se bojíme."

Zatím jezdci dojeli, zvedli kopí, beze slova obklopili dona Quijota a napřáhli mu kopí na záda i prsa hrozíce mu smrtí. Jeden z pěšáků položil prst na ústa na znamení, aby mlčel, chopil se uzdy Rocinan-tovy a odvedl jej ze silnice; ostatní pěšáci ženouce před sebou San-cha i osla, všichni za zázračného mlčení, dali se za tím, který vedl dona Quijota; rytíř se chtěl dvakrát nebo třikrát zeptat, kam ho odvádějí a co chtějí, ale sotva hnul rty, už mu je zavírali hroty

kopí. Sanchovi se vedlo stejně: sotva jevil chuť promluvit, jeden z pěších jej píchl bodákem a stejně i osla, jako by byl chtěl také mluvit.

Snesla se noc, přidali do kroku a v obou zajatcích vzrostl strach, obzvláště když uslyšeli, že jim občas říkají: "Hýbejte se, troglodyti! Mlčte, barbaři! Táhněte, lidožrouti! Nebrečte, Skyti! Nevykulujte oči, raubířští Polyfémi, masožraví dravci!" A ještě jinými jmény těmto podobnými mučili sluch ubohého pána a sluhy. Sancho si u sebe *říkal cestou: "My že jsme volovítí? My že jsme kamnáři a žrouti! My že jsme feny, na které se volá ,Tumáš, na'? Tajména se mi nelíbí, nedobrá vítr fouká a všechno neštěstí na nás dopadá najednou jako na psa hůl; a kéž skončí toto nešťastné dobrodružství jen tou holí!" Don Quijote jel omámen, aniž mohl vším svým rozmyslem uhodnout, co znamenají tajména plná urážlivosti, která jim dávají a ze kterých mu bylo jasno, že nelze čekat nic dobrého, ale lze se bát mnoha zlého.

Téměř o hodině s půlnoci přijeli do zámku, v němž don Quijote dobře poznal zámek vévodův, kde přednedávnem pobývali. "Bůh mi pomoz," řekl si, jakmile poznal místo, "co to jen bude? V tomto domě je přece vše dvornost a dobré chování! Ale poraženým dobré se mění v zlé a zlé v horší." Vstoupili na hlavní zámecké nádvoří a spatřili, že je ozdobeno a vypraveno způsobem, který zvýšil jejich údiv a zdvojnásobil strach, jak se uvidí v následující kapitole.

KAPITOLA LXIX.

o nejzvláštější a nejnavyklejší příhodě, která v průběhu této velké historie dona Quijota potkala.

Jezdci sestoupili z koní a spolu s pěšáky uchopili spěšně dona Quijota a Sancha a odnesli je na nádvoří, kolem něhož hořelo téměř sto pochodní vsazených do svíců a na ochozech nádvoří přes pět set svítilen; ač byla noc a zdála se dost temnou, nebylo ji rozeznati ode dne. Uprostřed nádvoří se zvedal katafalk asi na dva lokte od země, celý přikrytý velikým přikrovem z černého aksamitu, a dokola na jeho stupních plály svíčky z bílého vosku na více než stu stříbrných svíců; na katafalku bylo vidět mrtvé tělo tak sličné dívky, že svou krásou i samu smrt činila krásnou. Hlavu měla na brokátovém polštáři a na ní věnec upletený z rozmanitých vonných květin, ruce zkříženy na prsou a v nich větve žluté vítězné palmy. Z jedné strany nádvoří stálo lešení a dvě křesla, v nich pak seděly dvě osoby, k'ěťfé vypadaly jako králové, ať už skuteční, ať za ně přestrojení, neboť měly koruny na hlavách a žezla v rukou. Po straně lešení, na které se vystupovalo po několika schodech, stála další dvě křesla, na něž ti, co přinesli zajatce, posadili dona Quijota a Sancha; vše to se dělo " mlčky a zajatým bylo znamením dáno na srozuměnou, aby také mlčeli; ale ani bez znamení nebyli by zajatci promluvíli, protože údiv z toho, co viděli, svazoval jim jazyky.

Potom vstoupily na lešení s velikým průvodem dvě vznešené osoby, ve kterých don Quijote okamžitě poznal své hostitele, vévodu a vévodkyni, a posadily se do dvou nádherných křesel, po bok těm, kteří se zdáli králi. Kdo nad tím neměl být udiven, připojíme-li k tomu, že don Quijote odkryl v mrtvém těle na katafalku tělo krásné Altisidory? Když vévoda s vévodkyni vystoupili na lešení, don Quijote a Sancho se zvedli a hluboce se poklonili a vévodští manželé jim také odvětili pozdravem lehce uklánějíce hlavy. Zatím přišel ze strany jakýsi sluha a přistoupiv k Sanchovi přehodil naň černý plátěný šat, celý pomalovaný ohnivými plameny, sňal mu čapku a dal mu na hlavu vysokou čepici, jako nosí odsouzenci Svaté inkvizice, a řekl mu do ucha, aby neotvíral ani úst, sic mu dají roubík nebo jej zabijí. Sancho se prohlédl odshora dolů a viděl se hořet v plame-

nech; ale poněvadž ho nepálily, nedbal na ně ani jako na zlámanou grešli. Sňal si čepici a spatřil, že je pomalována čerty, i dal si ji znovu na hlavu, říkáje si u sebe: "Co z toho, když mě ty plameny nepálí a čerti neberou." Don Quijote na něho také pohlížel, a ač strach napíнал jeho smysly, musil se zasmáti vida Sanchovu figuru.

Zatím počal vycházet zpod katafalku, zdálo se, tichý a příjemný zvuk fléten, který zněl něžně a milostně, neboť nebyl rušen žádným lidským hlasem: na tom místě samo ticho mlčelo. Náhle se objevil vedle polštáře té, zdálo se, mrtvoly hezký mladík oděný po římském způsobu a za zvuku harfy, na niž sám hrál, zazpíval jemným hlasem tyto dvě stance:

" Už Altisidora se smrti snem se loučí, krutostí již zabil don Quijote; však dříve než na dvoře nádherném se vzácných dam objeví slavnostní závoje a paní moje s dueň svých sborem, které na se vzaly z vlny drsnépicote, o dívky zapějí neštěstí a kráse * a zpěv můj Orfeovu vyrovná se.

A nemyslím, že povinností mou je zpívat krásu tu jen po života čas; až zchladne jazyk, ústa odemrou, i tehdy pozvednu na tvoji chválu hlas. A duše má nad styžskou hladinou, z těla vězení prhlá, zpívat začne zas a tebe chválíc státi přinutí svou silou vody zapomenutí."

"Dost," řekl v tomto okamžiku jeden ze zdánlivých králů: "dost, božský pěvce. Bylo by nekonečně chtít nám dnes vyličit smrt a půvaby nevyrovnatelné Altisidory, nikoliv mrtvé, jak se nevědomý lid domnívá, ale živoucí jazykem Slávy a trestem, který podstoupí zde přítomný Sancho Panza, aby ji navrátil do ztraceného světla. A proto ty, Radamante, který se mnou soudíš v zasmušilých jeskyních Di-tových, poněvadž znáš podmínky určené nevyzpytatelným osudem, aby se tato dívka vrátila k sobě, pověz a vyslov je ihned, ať se neod-kládá dobro, jež očekáváme od jejího vzkříšení." Sotva to pronesl soudce Minos, druh Radamantův, oslovený se zvedl a pravil: "Ó slu-

žebníci tohoto domu, vysokí i nízcí, malí i velcí, pojdte všichni sem a přiřijte k nosu Sanchovu dvacet čtyři šňupky, štípněte jej dvanáctkrát a šestkrát píchněte do paží a boků! V tomto obřadu záleží spása Altisidořina."

Sancho Panza slyše to přerušil mlčení, řka: "Povídám vám, že se stanu spíš Maurem, než bych dovolil, aby mi mučili obličej a sahalo do tváře. U všech všudy, co má týráni mého obličeje společného se vzkříšením této slečny? Namlsala se baba blínu... Začarují Dulcineu a mne tlukou, aby se odčarovala; umře Altisidora nemocí z dopuštění božího a křísí ji tím, že mi dají čtyřadvacet šňupek, probodají mi tělo špendlíky a zraní ramena štípáním. S těmihle žerty si běžte na kmotra, já jsem starý pes, na mne se nedělá ,na na'."

"Zemřeš," vzkřikl Radamant; "obměkči se, tygře! pokoř se, zpupný Nimrode, trp a mlč, neb na tobě nechtějí nic nemožného. A nesnaž se prozkoumati nejasnosti této záležitosti: šňupky obdržíš, píchat se uvidíš a štípán budeš úpěti. Nuže, pravím, sluhové, naplňte můj rozkaz; ne-li, jakože jsem poctivec, uvidíte, proč jste se narodili."

Tu se na nádvoří objevilo asi šest dueň v průvodu, jedna za druhou, čtyři z nich s brýlemi a všechny měly pravice zvednuty vzhůru a zápěstí jim na čtyři prsty vyčnívala z rukávů, aby se ruce zdály delší, jak je nyní v módě. Sancho, sotva je uviděl, zařval jako býk: "Ať si mě tedy ohmatává kdo chce, ale aby na mne sahalo dueni, to ne! Ať si mi rozdrápou obličej, jako se stalo mému pánovi v tomto zámku samém, ať mi probodají tělo špičatými dýkami, ať mi skřípou ramena* rozpálenými kleštěmi: vše snesu trpělivě a posloužím těmto pánům, ale aby

se mne dotkly dueni, nedovolím, kdyby si mě čert bral." Také don Quijote přerušil mlčení a řekl Sanchovi: "Měj trpělivost, synu, a vyhov těm pánům a vzdej vřelý dík nebesům, že vložila do tvé osoby takovou moc, abys svým utrpením vysvobožoval začarované z kouzel a křísil mrtvé."

Dueni byly už blízko Sancha a ten, mírný už a přesvědčen, usadil se pevně v křesle a nastavil svou tvář i vous k první, jež mu dala řádnou šňupku, následovanou hlubokou poklonou. "Méně zdvořilosti a méně líčidel, paní dueño," řekl Sancho, "Bůh ví, že vám ruce páchnou octovou vodičkou." Konečně mu všechny dueni daly po šňupce a mnoho jiného služebnictva jej poštípalo; ale píchání špendlíky snést nemohl, vyskočil z křesla zřejmě rozlícen, popadl hořící pochodeň, kterou měl po ruce, a mrštil jí po dueních a všech svých katech, volaje: "Pryč, pekelná sebranko, nejsem z bronzu, abych necítil ta úžasná muka!"

Zatím se Altisidora, která byla asi unavena dlouhým ležením naznak, obrátila na bok a vidouce to přítomní téměř všichni najednou vzkřikli: "Živajé Altisidora! Altisidora žije!" Radamant rozkázal Sanchovi, aby se už nezlobil, neboť je už dosaženo žádoucího cíle. Jakmile don Quijote uviděl, že sebou Altisidora hýbe, šel a poklekl před Sanchem se slovy: "Nyní je čas, synu můj a nikoliv jen zbrojnoši, aby sis dal pár ran z těch, jimiž jsi povinen pro vysvobození Dulcineino. Nyní pravím, neboť dozrála tvoje schopnost a jsi mocen způsobiti dobro, které od tebe čekáme." Nato Sancho odpověděl: "Tohle je mi taškářství na taškářství, a ne med na lívance. To ještě scházelo, aby po štípání, snůpkách a bodání přišly teď rány bičem! Už věru nic neschází než vzít pořádnou skálu, přivázat mi ji na krk a hodit mě do studně, což by mě moc nebolelo, mám-li být obětním beránkem a snímat cizí hříchy. Nechtě mě, sic, bůhví, vším tím seknu a pošlu to vše k čertu."

Mezitím se Altisidora posadila na katafalku a zároveň zazněly pís-ťaly, provázené flétnami a všeobecným provoláváním: "Ať žije Altisidora! Ať žije!" Vévodové vstali a s nimi i králové Minos a Radamant a všichni ostatní, též don Quijote a Sancho, a šli Altisidoře v ústrety a pomoci jí z katafalku. Ta se tvářila jako znavena, poklonila se vévodům a králům a pohlížeje po straně na dona Quijota pravila: "Bůh ti odpusť, krutý rytíři, neboť pro tvou bezcitnost prodlela jsem na onom světě zdá se mi více než tisíc let; tobě, ach, nejsoucitiější zbrojnoši, jakého země nosí, děkuji za život. Milý Sancho, odedneš-ka měj šest mých košil, které ti dávám, a ušij si z nich šest jiných pro sebe: a nejsou-li/všechny celé, jsou všechny aspoň čisté."

Sancho jí za to políbil ruku s kacířskou čepicí v ruce a kleče na kolenou. Vévoda rozkázal, aby mu ji odňali a vrátili mu jeho čapku, sundali mu plamenný plášť a odevzdali jeho kabát. Sancho poprosil vévodu, aby mu nechali plášť i mitru, že si je chce odnést domů na znamení a památku nevidané té příhody. Vévodkyně pravila, že nechají, neboť už ví, jakou je mu velkou přítelkyní. Vévoda poručil vyklidit nádvoří a aby se všichni odebrali do svých pokojů a dona Quijota i Sancha aby dovedli do komnat, které už znají.

KAPITOLA LXX.,

kteřá následuje za šedesátou devátou ujedná o věcech nutných k jasnosti této historie.

Sancho spal té noci na přenosném lůžku v témž pokoji jako don Quijote, čemuž by se byl chtěl vyhnout, kdyby byl mohl, neboť dobře věděl, že ho jeho pán nenechá spát samým ptaním a odpovídáním a jemu se nechtělo tuze mluvit: cítil ještě bolesti z nedávného mučení a ty mu poutaly jazyk a bylo by mu bývalo milejší spát'e samotě v chatrči než v té bohaté

komnatě se společníkem. Jeho obava byla tak oprávněná a podezření tak bezpečné, že sotva se jeho pán uložil, řekl: "Co myslíš, Sancho, o příhodě této noci? Velká a mocná je síla odmítnutí v lásce, neboť jsi na vlastní oči spatřil Altisidoru mrtvou, a ne snad šípem, ani mečem, také ne jinou vojenskou zbraní, ani smrtelnými jedy, nýbrž žalostí nad chladností a poh/dái, ním, s nimiž jsem s ní vždy jednal."

"

"Ať si spánembohem umřela, kdy chtěla a čím chtěla," odpověděl Sancho, "a mne mohla nechat doma, protože ani jsem nebyl do ní zamilován, ani jsem jí jakživ nepohrdl. Já nevím a nemohu si domyslet, čím se děje, že spása Altisidory, dívky spíš rozmarné než moudra, má něco společného s mukami Sancha Panzy, jak jsem už řekl. Teď jsem ovšem už jasně a zřetelně poznal, že na světě jsou kouzelníci a kouzla, a Bůh mi od nich pomoz, protože sám si pomoci neumím. Přesto prosím Vaši Milost, abyste mě nechal spát a více se mne neptal, nechcete-li, abych vyskočil z okna."

"Spi, milý Sancho," odvětil don Quijote, "dovoluje-li ti popíchnání, poštipání a šňupky, které jsi dostal."

"Žádná bolest," odvětil Sancho, "se nevyrovnala urážlivým šňupkám, a to jen z toho důvodu, že mi je daly dueni, aby do nich hrom! A teď znovu prosím, aby mě Vaše Milost nechala spát, poněvadž spánek je ulehčením pro ty, kdo bdíce trpí neštěstími."

"Budiž," pravil don Quijote, "a Bůh buď s tebou!"

Oba usnuli a zatím Cide Hamete, autor tohoto dlouhého vypravování, vypsál a vylíčil, co přimělo vévody k uspořádání zmíněné ceremonie; praví, že bakalář Šanson Carrasco nezapomněl, jak rytíř Zrcadlový byl přemožen a sražen donem Quijotem, kterážto porážka a pád zvrhla a zmařila všechny jeho úmysly; usmyslil si pokusit

se znovu, doufaje v lepší výsledek než minule; zvěděl od panoše, který přinesl dopis a dar Tereze Panzové, ženě Sanchově, kde don Quijote mešká, vyhledal si novou zbroj a koně a do štítu si vložil bílý měsíc; to vše naložil na mezka vedeného sedlákem, ne však Tomé Cecialem, svým bývalým zbrojnošem, aby ho ani Sancho, ani don Quijote nepoznali. Tak dospěl až na zámek vévody, jenž ho poučil o cestě a směru, jímž se don Quijote bere, aby se účastnil turnajů v Zaragoze; také mu vylíčil šprým, který si s ním ztropil udáním podmínek Dulcineina vysvobození, které se mělo uskutečnit na útraty Sanchova zadku; konečně mu i pověděl o žertu, který vyvedl Sancho svému pánu, namluviv mu, že Dulcinea je kouzlem proměněna v selku, a jak vévodkyně, jeho žena, namluvila Sanchovi, že se mýlí on sám a že Dulcinea začarována vskutku jest. Tomu se bakalář nemálo zasmál a podivil, rozvažuje nad lstivostí i prostotou Sanchovou i nad nesmírným bláznovstvím dona Quijota.

Vévoda jej požádal, aby se, nalezne-li dona Quijota, vrátil touže cestou, ať už přemožen nebo vítěz, a řekl mu, co jej potkalo. Bakalář tak učinil: vydal se za ním, v Zaragoze jej nenalezl, pokračoval v cestě a stalo se mu, co bylo vylíčeno. Vrátil se přes zámek vévodův a vypověděl mu vše, i podmínky souboje a že se don Quijote, jakožto čestný potulný rytíř, už vrací splnit své slovo a uchýlit se na rok do své vsi, za kteroužto dobu, pravil bakalář, může se vyléčit ze svého bláznovství: jen za tím účelem se on tak přetvářel, neboť je prý žalostná věc, aby rytíř tak rozumný jako don Quijote byl blázen. Potom se rozloučil s vévodou a vrátil se do své vsi, aby tam čekal na dona Quijota přicházejícího za ním.

Zde našel vévoda příležitost uspořádat onen šprým; do té míry se bavil dobře donquijotstvím a sanchovtvím; dal střežiti blízké i vzdálené cesty na všech stranách zámku, kudy se domníval, že by se don Quijote mohl vracet, mnoha svými sluhy jízdními i pěšími, kteří jej měli, najdou-li ho, násilím či po dobrém přivést do zámku; ti ho našli, dali zprávu vévodovi, jenž, věda předem co činit, jakmile zvěděl o jeho příchodu, dal zapálit pochodně a svítilny na dvoře a položil Altisidoru na katafalk se všemi vyličenými obřady, tak věrnými a dobře nastrojenými, že jim k pravdě málo scházelo. Cide Hamete praví, že pokládá vysměváčky za stejné bláznů jako vysmívané a že měli vévodové sami na dva prsty do hlouposti, když se tak namáhali ztropit si žert ze dvou pošetilců.

Když dva naše hrdiny zastal den, jeden spal, jako by ho do vody hodil, a druhý bděl v rozháraných myšlenkách; zachtělo se jim

vstáti, neboť don Quijote, ať poražený, ať vítěz, neměl nikdy zalíbení v poduškách zahálce přejících. Altisidora, po mínění dona Quijota z mrtvých vstalá, pokračujíc v žertování svých pánů vstoupila do jeho pokoje, ověnčená toužou korunou, již měla na katafalku, oděna v tuniku z bílého hedvábí, posetou zlatými květy, s vlasy rozpuštěnými po ramenou a opírajíc se o hůl z černého, přejemného ebenu. Don Quijote, popleten a zmaten její přítomností, se skrčil a přikryl téměř nad hlavu přikrývkami a žíněnkami lože, aniž se jeho oněmělý jazyk zmohl na nějakou dvornost. Altisidora se posadila do křesla u hlavy jeho lože, vzdychla hluboce a něžným, slabým hlasem mu řekla:

Jestliže urozené dámy a zdrženlivé dívky nedbají cti a dovolují svému jazyku porušit všechnu slušnost a veřejně vyhlásit tajemství, jež jejich srdce chová, znamená to, že jsou v slepé uličce. Já, páně doně Quijote de la Mancha, jsem jedna z nich; jsem stísněna, přemožena a zamilována, ale přes to vše trpělivá a počestná, a to do té míry, že mi puklo srdce mlčením a zemřela jsem. Po dva dny jsem byla mrtva pro krutost, s níž ses ke mně choval,

ó, tvrdší než mramor k nárkům mým,

necitelný rytíři, anebo alespoň pokládána za mrtvou těmi, kdo mě viděli; a kdyby Láska majíc se mnou slitování nebyla vložila lék v utrpení tohoto dobrého zbrojnoše, byla bych zůstala tam, na onom světě." *

"Zrovna tak dobře mohla jej Láska vložit v utrpení mého osla," řekl Sancho, "byl bych jí za to vděčný. Ale povězte mi, paní, a nebesa vás obdarťte jiným, něžnějším milencem, než je můj pán!, co jste viděla na onom světě? Copak je v pekle? Poněvadž ten, kdo zemře ze zoufalství, nemůže skončit jinde než v pekle."

"Abych vám pravdu řekla," odpověděla Altisidora, "já jsem asi nezemřela úplně, protože jsem se do pekla nedostala; kdybych do něho byla přišla, rozhodně bych odtamtud byla nevyvázla, i kdybych byla chtěla. Ve skutečnosti jsem se dostala jen k pekelné bráně, kde si asi tucet čertů hrálo míčem: všichni měli kalhoty a kabátce s valonskými límci, zdobenými flámskými krajkami a stejnými manžetami, z nichž jim paže čněly na čtyři prsty, aby se ruce zdály delší; v nich drželi plamenné pátky, nejvíce mě překvapilo, že místo míčů užívali knih plných větru a cucků, což je podivuhodné a nevidané; ale ještě více jsem byla udivena, když jsem viděla, že při té hře všichni chrochtají, všichni se hádají a proklínají, ač mezi hráči bývá přirozeno, že se získávají radu

a prohrávající rmoutí."

"To není nic divného," odvětil Sancho, "protože d'áblové, ať hrají nebo ne a vyhrávají nebo ne, nikdy nemohou být spokojeni."

"Tak tomu asi bude," odpověděla Altisidora, "ale naplňuje mě udivením ještě jedno (totiž, tenkrát mě naplnilo), že po prvním letu byl míč zničen a nemohlo ho být použito podruhé; a tak tam přšely knihy nové i staré až ku podivu. Jedné z nich, nové, lesklé a pěkně svázané, dali ránu, až z ní vyrazili vnitřek a rozmetali listy. Jeden čert ptal se druhého: 'Podívejte se, co je to za knihu.' A ten mu odpověděl: 'To je druhý díl vypravování o donu Quijotovi de la Mancha, nikoliv složený původním svým autorem Cidem Hametem, ale jakýmsi Aragoncem, který se vydává za rodáka z Tordesillas.' 'Pryč s ní odtud,' nato první čert, 'a hod'te ji do propastí pekelných, ať jí už mé oči nevidí.' 'Je tak špatná?' druhý zase. 'Tak špatná,' vece první, 'že kdybych já sám ji schválně chtěl udělat horší, neuměl bych.' Pokračovali ve hře napalující další knihy a já, poněvadž jsem slyšela jmenovat dona Quijota, kterého tolik miluji a jemuž tolik přeji, snažila jsem se zapamatovat si toto vidění."

"Bylo to jistě vidění," řekl don Quijote, "protože jsem jediný na světě a ono vypravování jde už z ruky do ruky, ale v žádné se nepo-zdrží, protože každý do něho kopne. Nebyl jsem uražen, slyše, že se toulám jako strašidlo po temnotách podzemských a v světle pozemském, neboť nejsem to já, o němž ona historie jedná. Kdyby byla dobrá, věrná a pravdivá, bude žít po staletí; ale jsouc špatná nemá daleko od své kolébky do hrobu."

Altisidora se chystala pokračovat ve svých nářcích na dona Quijota, když jí don řekl: "Mnohokrát jsem vám řekl, paní, že mě mrzí, že jste zaměřila svými touhami na mne, když vám přece mohu býti nanejvýš vděčný, nikoliv spláceti vám rovnou. Narodil jsem se, abych náležel Dulcinei z Tobosa, a osud, je-li jaký, mě určil pro ni; mysliti, že jiná kráska zaujme místo, které v mém srdci má, znamená mysliti nemožné. Toto je dostatečné poučení, abyste se znovu uchýlila do mezí své počestnosti, neboť nikdo nemůže býti nucen k nemožnostem." Altisidora slyšíc to projevovala hněv a uraženost: Jakože je Bůh nade mnou, pane slanečku, hlavo hmoždířová, datlová pecko, paličatější a tvrdší než sedlák, jež je marno prosit, když si něco umíní, skočím-li na vás, vyškrábu vám oči! Myslíte si snad, pane poražený a pane seřezaný, že jsem umřela pro vás? Všecko, co jste viděl této noci, bylo jen naličeno, já nejsem ženská, abych si pro takové velbloudy nechala bolet špínu za nehtem, natož abych umírala."

"Tomuhle rád věřím," řekl Sancho; je k smíchu, že by zamilovaní umírali z lásky; říkat to o sobě, to dovedou; ale skutek útek."

Za těchto řečí vstoupil hudebník, zpěvák a básník, jenž zpíval ony dvě uvedené Stance, poklonil se hluboce donu Quijotovi a řekl: "Pane rytíři, mějte a vedte mě v počtu svých nejvěrnějších služebníků, neboť již dlouho jsem vám oddán, jak pro vaši slávu, tak pro vaše výkony." Don Quijote mu odpověděl: "Povězte mi, Milosti, kdo jste, ať moje zdvořilost je spravedlivá k vašim zásluhám." Mladík odvětil, že je hudebníkem a chvalopěvcem z minulé noci. "Zajisté," nato don Quijote, "Vaše Milost má nádherný hlas; ale to, co jste zpíval, nebylo podle mého příliš vhodné, neboť co mají Stance Garcila-sovy společného se smrtí této dámy?"

"Nedivte se tomu, Milosti," zněla odpověď hudebníkova, "jeť zvykem nevychovaných básníků naší doby psát, jak koho napadne, a krást z kohokoliv, ať je to vhodné nebo ne, a nemohou zapět nebo napsat hlouposti, aby nebyla prohlašována za básnickou licenci."

Don Quijote byl by si přál odpovědět; ale vyrušili jej vévoda s vévodkyní, kteří k němu vešli: bavili se vespolek dlouho a příjemně a Sancho měl tolik vtipů a zlomyslnosti, že se vévodové znovu podivili jeho prostotě i bystrosti. Don Quijote je poprosil, aby mu obvolili odjet téhož dne, neboť prý přemoženým rytířům jako on spíše náleží obývat chlév než královské paláce. Dali mu dovolení ochotně a vévodkyně se ho zeptala, uchovala-li si Altisidora jeho přízeň. Odpověděl: "Vězte, paní moje, že se všechno zlo v té dívce rodí ze zas hálčivosti, pro niž je lékem počestné a ustavičné zaměstnání. Řekla mi zde, že se v pekle nosí krajky, a poněvadž je asi umí háčkovati! ať je z ruky nepouští: budou-li jí létati v rukou háčkovací paličky, nebude jí poletovati myslí obraz nebo obrazy předmětu její lásky. To jest pravda, to je mé zdání a to je má rada."

"A má také," připojil Sancho, "neboť jsem za celý svůj život neviděl krajkářku, která by pro lásku zemřela: pracující děvčata myslí spíš na ukončení svých prací než na milování. To říkám ze svého, neboť, pokud okopávám, nevzpomínám na svou starou, totiž na svou Terezu Panzovou, kterou mám raději než oko v hlavě."

"Velmi dobře pravíte, Sancho," řekla vévodkyně, "a já zařídím, aby se od nynějška moje Altisidora zabývala nějakou ruční prací, neboť je v nich učiněnou mistryní."

"Není třeba, paní, užívat tohoto léku," odvětila Altisidora, "protože myšlenka na ukrutnost, s níž se ke mně zachoval tenhle tulácký lupič, vypudí mi ho z hlavy bez dalších prostředků. A s dovolením Vaší Vznešenosti bych ráda odtud odešla,

abych už nemusila patřit ne na jeho smutnou postavu, ale na jeho ošklivou a ohavnou figuru."

"Tohle mi připomíná," řekl vévoda, "co se povídá:

Ten, kdo urážky pronáší, je blízek odpuštění."

Altisidora se zatvářila, jako by otírala šátečkem oči, a poklonivši se svým pánům opustila pokoj. "Prorokuju ti," řekl Sancho, "ubohé děvče, prorokuju ti, pravím, zlý osud, protože ses zapletla s duší z rákosu a srdcem z dubu. Věru, kdyby to bylo se mnou, jinak by kohout kokrhal." Tím byla rozmluva skončena, don Quijote se oblékl, pojedl s vévody a odjel odpoledne.

KAPITOLA LXXI.

o tom, co potkalo dona Quijota a jeho zbrojnoše Sancha cestou domů.

Don Quijote, přemožený a štvaný, jel nesmírně zamyšlen, ale z druhé strany i značně vesel. Jeho smutek byl působen jeho porážkou, jeho veselost uvážením schopnosti Sanchovy projevené vzkříšením Altisidory, ač jen po jistém váhání uvěřil, že zamilovaná dívka byla opravdu mrtva. Sancho nebyl vesel vůbec, protože ho zarniuco-valo, že Altisidora nesplnila slovo a nedala mu košile; přemýšleje o tom pravil pánovi: "Zajisté jsem, pane, nejnešťastnější lékař na světě; svět nosí na sobě doktory, co zabijí nemocného, jež ošetřují, a chtějí dostat zapláceno za svou práci, že podepsali jen nějakou ce-duličku na lék, který nedělají ani oni, ale lékárník, a ty, nemocný hlupáku, užívej! Ale mně, kterého cizí zdraví stojí krev, šňupky, ští-" páni, píchání a rány bičem, nedají ani trojník. Ale povídám, zepři-nesou-li mi na krk nějakého jiného nemocného, budou mě musit podmazat, abych se o něho staral, protože opat žije z

toho, co si vyzpívá, a nechci si myslit, že mi nebesa dala moc, kterou mám, abych z ní udílel nazdarfbůh kdekomu." *

"Máš pravdu, příteli Sancho," odpověděl don Quijote, "a Altisidora si nevedla vůbec dobře, nedala-li ti slíbené košile. Tvoje mfcc je sice gratis data a nestála tě žádnou námahu, ale námahou tuje dávati se tělesně mučiti. O sobě ti mohu říci, že kdyby sis přál plat za výprask na vysvobození Dulcineino, dal bych ti jej slušný; ale nevím, zda léčení to připouští plat, a nechtěl bych, aby cena zbavovala lék účinku. Přesto se mi zdá, že nepřijdeme o nic zkouškou. Rozmysli si, Sancho, kolik chceš, a namrsej si hned a zaplat' si hotovými a vlastní rukou, neboť vezeš u sebe mé peníze."

Na tuto nabídku otevřel Sancho oči a uši dokořán a ve svém srdci projevil ochotný souhlas s výpraskem a řekl svému pánovi: "Tedy dobře, pane, rád chci uspokojit Vaši Milost v tom, čeho si žádá, a na svůj prospěch, neboť láska k mým dětem a ženě mě nutí k zjištnosti. Povězte mi, Milosti, kolik mi zaplatíte za každou ránu, již si dám?"

"Kdybych ti měl zaplatiti, Sancho," odpověděl don Quijote, "úměrně k velikosti a hodnotě léku, poklad benátský a doly v Potosí

by ti nestačily k zaplacení; přesvědči se, kolik s sebou máš mých peněz, a urči si cenu za každou ránu."

"Ran je," odvětil Sancho, "tři tisíce tři sta aještě něco; dal jsem si z nich asi pět, ostatní zbývají; odpočteme těch pět od ostatních a máme jich tři tisíce tři sta; bude-li každá po čtvrtreálu (a laciněji nedám, kdyby celý svět poroučel), přijde to na tři tisíce tři sta čtvrtreálu, to jest tisíc pět set půlreálů a sto padesát půlreálů; z těch máme pětasedmdesát reálů, které přidáme k sedmi stům padesáti i dělá to celkem osm set dvacet pět reálů. Ty si odpočtu od těch, které nesu Vaší Milosti, a vrátím se domů bohat a spokojen, ač zpráskán; ale koláče nejídá nikdo..., a to stačí."

"Ó požehnaný Sancho, předrahý Sancho," odpověděl don Quijote, „jak ti budeme zavázáni, Dulcinea i já, po všechny dny života, jichž nám nebesa dopřejí! Vráti-li se do ztracené podoby (a není možno, aby se nevrátila), neštěstí její se promění v štěstí a má porážka v nejblaženější triumf. A uvaž, Sancho, kdy miníš započítati s trestem, neboť zkrátíš-li lhůtu, přidám ti sto reálů."

"Kdy?" nato Sancho; "ještě dnes v noci. Hleďte, Milosti, abychom ji strávili v polích, pod širým nebem, a já si rozsekám tělo."

Noc přišla, očekávána donem Quijotem s největší možnou úzkostí; zdálo se mu, že kola vozu Apollova se polámala a že se den nezvykle protahuje, jako se děje milencům, kteří nikdy nemohou ukojit velikost své touhy. Nakonec zajeli pod příjemné stromy stojící poněkud stranou cesty a tam opustivše sedlo oslovo i Rocinantovo natáhli se do zelené trávy a pojedli ze zásob Sanchových. Sancho upletl z ohlávky a podpínky oslovy mocný a ohebný karabáč a odešel asi na dvacet kroků od pána mezi několik buků.

Don Quijote, vida smělost a jarost, s níž šel, mu řekl: "Hleď, příteli, ať se nerozbiješ na kusy, dbej, aby rána šla po ráně, a nesnaž se spěchati příliš, aby ti uprostřed nedošel dech; míním, že se nesmíš tlouci tak tvrdě, abys zemřel dřív, než dojdeš žádaného počtu. A abys o nic nepřišel

snad mylným počtem, já se postavím opodál a budu na svém růženci počítati rány, které si dáš. Nebesa ti přejeť, jakož dobrý tvůj úmysl zaslouží."

"Kdo poctivě splácí, nemá strach o zástavu," řekl Sancho, "myslím dávat si takové, aby mne nezabily, ale bolely, neboť v tom asi záleží podstata tohoto zázraku." Svlékl se potom do půl těla, popadl provaz, počal se bít a don Quijote jal se počítat rány. Sancho se udeřil asi šestkrát nebo osmkrát, potom se mu však žert zdál trochu nesnadný a cena příliš nízká; zastavil se trochu a řekl svému pánovi, že běží o mýlku, protože každá rána zaslouží být zaplacená půlreálem, a ne čtvrtreálem. "Pokračuj, milý

Sancho, a neumdlévej," řekl mu don Quijote, "zdvojnásobím ti cenu."

"Tak děj se vůle boží," pravil Sancho, "a ať rány prší!"

Ale darebák přestal si je vyplácet přes záda a bil do stromů, vzdychaje občas, jako by s každou z nich mu byla rvána duše. Něžná pak duše dona Quijota, který se bál, aby se Sancho nepřipravil o život a svou neopatrností nepřekazil splnění jeho touhy, vnukla mu tato slova: "Ve jménu tvého života, příteli, ať věc přestane na tomto, neboť se mi lék zdá velmi krutý a není zmeškáno; Zámory také nedobyli za hodinu. Počítal-li jsem dobře, dal sis přes tisíc ran; zatím to stačí, neboť osel, řečeno sprostě, snese náklad, ale ne přetížení."

"Nikoliv, pane," nato Sancho, "o mně se nesmí říkat ,za malou práci velký plat'. Odejděte, Milostí, ještě trochu a dovolu mi dát ještě asi tisíc ran; takto si odbudeme úlohu nadvakrát a ještě nám kus"uk-na zbudě."

"Když jsi v tak dobrém rozpoložení," řekl don Quijote, "nebe ti pomoz a bij se, já se vzdám." Sancho se dal znovu do práce s takovou prudkostí, že již otloukl kůru z mnoha stromů: s takovou krutostí se bičoval; a dav nesmírnou ránu do buku vykřikl: "Zde umře Šanson a všichni, kdo jsou s ním!"

Don Quijote přiběhl hned na bolestné to zvolání a úder nelítostného biče, uchopil spletenou ohlávku sloužící Sanchovi za karáček a řekl: "Nedovoluj osud, příteli Sancho, abys pro mé zalíbení přišel o život, jenž má sloužit k výživě tvé ženy a tvých dětí; ať Dulcinea čeká na lepší okolnosti. Já se zdržím v mezích příznivé naděje a dočkám, až nabudeš nových sil, aby byla tato věc skončena k všeobecné spokojenosti."

"Když si toho Vaše Milost přeje," odpověděl Sancho, "buď si spánembohem a přehoďte mi svůj plášť přes ramena, protože se potím a nechtěl bych nastydnout: začátečníkům v kajícnictví vždy hrozí tohle nebezpečí." Don Quijote uposlechl, sám zůstal odkryt a přikryl Sancha, který spal až do svítání; pak se znovu vydali na cestu, až se zastavili, tentokrát v osadě asi tři míle vzdálené.

Seskočili z koní u hospody, kterou don Quijote uznal za hospodu, a ne za hrad s příkopem, věžemi, mříží v bráně a padacím mostem, neboť od své porážky vedl si ve všem s lepším rozumem, jak se brzo poví. Vykázali jim přízemní pokoj, jenž měl místo čalounů několik starých plátěných maleb, jaké na vsi bývají. Jedna velmi neuměle představovala únos Heleny, když smělý host ji uloupil Menelaovi, a druhá příběh Didony a Eneáše: Dido stála na vysoké věži a dávala znamení polovicí přikrývky prchajícímu hostu, jenž odplouval mořem na fregatě či brigantině. Don Quijote znamenal na obou výjevech, že Helena neodcházela příliš nerada, ale šibalsky se po straně

smála, ale krásná Didona prolévala slzy jako ořechy; vida to pravil: "Tyto dvě dámy byly přenešťastny, poněvadž se nezrodily v našem věku, a já zase jsem nešťasten přede všemi, že jsem se nezrodil ve věku jejich; neboť kdybych byl potkal tyto pány, ani Trója nebyla by byla zapálena, ani Kartágo zničeno, protože všechno to neštěstí bylo by odvráceno tím pouze, že bych byl zabil Parida."

„Já se vsadím," řekl Sancho, "že za nějakou dobu nebude krčmy, hospody, hostince a holičského krámků, kde by nebyla vymalována historie našich slavných činů. Ale přál bych si, aby ji vymalovaly ruce dovednějšího malíře, než byl tento."

"Máš pravdu, Sancho," pravil don Quijote, "neboť tento malíř je jako Orbaneja, malíř, který byl v Úbedě; ten, když se ho ptali, co maluje, říkal: ‚Co z toho bude‘, a když náhodou vymaloval kohouta, napsal pod něj ‚Toto je kohout‘, aby si nemyslili, že to je liška. Takový se mi zdá, že asi je, Sancho, malíř nebo spisovatel, což je totéž, který vydal na světlo historii toho nového dona Quijota, která vyšla: maloval nebo psal to, co z toho bude. Nebo byl také jako jistý básník, který žil v minulých letech u dvora: jmenoval se Mauleón a odpovídal hbitě na všechny možné otázky; kdosi se ho zeptal, co znamená ‚Deum de Deo‘ a on rfato: ‚Dej, kam dej!‘ Ale nechme toho a pověz mi, Sancho, míníš-li si vyplatiti dnes v noci druhou dávku, a jestliže ano, zda pod střechem nebo pod širým nebem."

"Panebože," nato Sancho, "to, co si mám v úmyslu dát, mohu zrovna tak doma jako v poli; ale přece bych si přál, aby to bylo mezi stromy, neboť se mi zdá, že mě jaksi provázejí a pomáhají snášet má muka zázračně."

"Učiníme tedy jinak, milý Sancho," odpověděl don Quijote, "a abys nabral sil, necháme to až do své vsi, neboť tam dorazíme nejpozději pozítří." Sancho odvětil, že učiní po jeho přání, ale on že by si přál ukončit záležitost krátce, za teplé krve a pokud je mlýn v chodu, neboť v prodlévání je často nebezpečí; také prý ".přičiň se a Bůh ti požehná' a ‚víc platí jedno tumáš než dvě dám ti' a ‚lepší vrabec v hrsti než holub na střeše'."

"Už dost přísloví, Sancho, pro jediného Boha," řekl don Quijote, "zdá se, že se vracíš k si-cut erat. Mluv zvolna, jednoduše a nepopleteně, jak jsem ti už mnohokrát radil, a uvidíš, že se ti to stokrát vyplátí."

"Nevím, co to mám za neštěstí," odpověděl Sancho, "že nemohu mluvit rozumně bez přísloví a že není přísloví, jež by se mi nezdálo rozumné. Ale polepším se, budu-li moci." A tím skončil, pro tentokrát, svou řeč.

KAPITOLA LXXII.

o tom, jak don Quijote a Sancho dojeli do své vsi.

Celý onen den setrvali don Quijote a Sancho v té hospodě čekající na noc, tento, aby v otevřeném poli dokončil zbytek svého trestu, onen proto, aby viděl ukončení, jímž jeho touha docházela cíle.

Zatím dorazil do hospody jízdný pocestný se třemi nebo čtyřmi sluhy, z nichž jeden řekl tomu, který se zdál mezi nimi pánem: "Zde si můžete, milostivý pane doně A'lvare Tarfe, dnes odpoledne odpočinout: hostinec vypadá čistý a svěží." Don Quijote slyše to pravil

Sanchovi: "Hled' Sancho, když jsem prohlížel onu druhou část své historie, zdá se mi, že jsem tam letmo zahlédl toto jméno ,doň A'lvaro Tarfe'."

"To je možné," odpověděl Sancho, "nechme ho sestoupit z koně a potom se ho zeptáme." Kavalír sestoupil a hostinská mu dala přízemní pokoj naproti pokoji dona Quijota, okrášlený jinými malbami na plátně, podobnými těm, které měla místnost Qui-jotova.

Nově příchozí rytíř oblékl letní šat, vyšel na zápraží hospody, roz* sáhlé a svěží, kde se procházel don Quijote, a zeptal se ho: "Kam míříte, milostivý pane šlechtici?" A don Quijote mu odpověděl: *Do blízké vesnice, odkud pocházím. A kam putuje Vaše Milost?" ,Já, pane," nato kavalír, ,jedu do Granady, své vlasti."

"A znamenité vlasti!" odvětil don Quijote, "ale povězte mi, Milosti, laskavě své jméno, neboť se mi zdá, že je pro mne důležitější znát je, než mohu vpravdě říci." Jmenuji se don A'lvaro Tarfe," odpověděl host. Nato don Quijote odvětil: "Domnívám se, že jste bezpochyby, Milosti, oním donem A'lvarem Tarfe, který je obsažen v druhé části Historie dona Quijota de la Mancha, nedávno vytištěné a vydané na světlo boží jistým současným autorem." Jsem jím," odpověděl kavalír, "a onen don Quijote, hlavní hrdina vypravování, byl velkým mým přítelem a já jsem byl, jenž ho vyváděl z domova nebo aspoň pohnul, aby se vydal na turnaje v Zaragoze, kam jsem cestoval; a opravdu jsem mu prokázal mnoho přátelských služeb a zachránil jsem ho, aby mu kat neztloukl záda, neboť byl příliš smělý." ,A povězte mi,

milostivý pane doně A'lvare, podobám-li se v něčem onomu donu Quijotovi, o němž mluvíte?" Jistěže nikoliv," odpověděl host, "naprosto v ničem." ,A onen don Quijote," povídal náš hrdina, "měl s sebou zbrojnoše Sancha Panzu?"

"Měl," nato don A'lvaro, "a ačkoliv měl zbrojnoš pověst velkého vtípáka, nikdy jsem od něho neuslyšel vtípu."

"To rád věřím," ozval se v tom okamžiku Sancho, "protože dělat vtípy neumí každý; a ten Sancho, o kterém mluvíte, milostivý pane šlechtici, bude jistě nějaký nesmírný pitomec, nemehlo a darebák dohromady. Protože pravý Sancho Panzajsem já a sypu vtípy, jako když prší; a nevěříte-li, přesvědčte se, Milosti, a pojd'te se mnou aspoň na rok a uvidíte, že je trousím na každém kroku, a tolik a takové, že se mi smějí všichni, kdo poslouchají, třeba ani já nevím většinou co říkám. A pravý don Quijote de la Mancha, ten slavný, statečný a rozumný, zamilovaný, naprávce křivd, strážce nedospělých a sirotků, obrana vdov, vrah dívčích srdcí, ten, jenž za jedinou paní uznává nevyrovnatelnou Dulcineu z Tobosa, je tento pán zde, který je mým velitelem; každý jiný don Quijote a každý jiný Sancho je směšným výmyslem."

* "Bůh ví, že vám věřím," odvětil don A'lvaro, "neboť jste promluvil vtípněji čtyřmi větami, které jste pronesl, příteli, než druhý Sancho všemi, které jsem od něho slyšel, a bylo jich mnoho. Spíše se cpal než dobře mluvil a byl spíše pitomý než vtípný a mám za nepochybné, že kouzelníci, kteří pravého dona Quijota pronásledují, usmyslili si pronásledovat mne donem Quijotem falešným. Ale nevím, co tomu říci, poněvadž mohu přísahat, že jsem ho nechal v Nunciově blázinci v Toledě, aby ho vyléčili, a nyní tu máme druhého dona Quijota, zcela odlišného od mého."

Já," pravil don Quijote, "nevím, jsem-li pravý, ale troufám si říci, že nejsem falešný. Na důkaz toho vězte, milostivý můj pane doně A'lvare Tarfe, že jsem za celý svůj život nebyl v

Zaragoze; naopak, poněvadž jsem si řekl, že se onen vybájený don Quijote nalézá na turnajích v tomto městě, rozhodl jsem se sám do něho nevkročiti, abych světu ukázal jeho lživost. Proto jsem přímo zaměřil do Barcelony, archivu dvornosti, hostince cizinců, útulku chudých, vlasti statečných, pomsty uražených, milé shody pevných přátelství, jedinečné svou polohou a krásou. A ačkoliv příhody, které mě tam potkaly, nejsou příliš milé, ale velmi trpké, vzpomínám na ně bez lítosti, jen proto, že jsem viděl město. Zkrátka, pane doně A'lvaro Tarfe, já jsem don Quijote de la Mancha, týž, o kterém pověst vy-

praví, a ne onen nešťastník, jenž chtěl ukrásti mé jméno a nabýti slávy mými nápady. Prosim Vaši Milost při tom, čím je povinna svému šlechtictví, abyste laskavě prohlásil před starostou této osady, že jste mě jakživ neviděl, až nyní, a že já nejsem donem Quijotem, o němž mluví druhý díl, ani tento můj zbrojnoš Sancho Panza že není člověkem, ježž Vaše Milost poznala."

"Učiním to velmi rád," odpověděl don A'lvaro, "ač vzbuzuje podivení vidět dva dony Quijoty a dva Sanchy v téže době, totožné jménem a nepodobné skutky; a opakuji a tvrdím, že jsem neviděl, co jsem viděl, a že se mi nepříhodilo, co se přihodilo."

"Pravděpodobně," řekl Sancho, je Vaše Milost očarována jako má paní Dulci-nea z Tobosa; kéž by se líbilo nebesům, aby vysvobození Vaší Milosti záleželo v dalších třech tisících a pár ranách, jako si vyplácím pre.ni: dal bych si je nehledaje zisku."

"Těm ránám nerozumím," řekl don A'lvaro. Sancho mu odpověděl, to že je dlouhé vypravování, ale že mu to poví, pojedou-li náhodou touže cestou.

Zatím nastal čas k jídlu; don Quijote a don A'lvaro pojedli spolu. Náhodou vstoupil do hospody starosta té vsi s písařem; don Quijote obrátil se na starostu se žádostí, aby mu učinil po právu a dovolil donu A'lvarovi Tarfe, rytíři zde přítomnému, prohlásit ve své přítomnosti, že nezná dona Quijota de la Mancha, taktéž přítomného, a že řečený není totožný s mužem, o němž mluví historie zvaná Druhá část dona Quijota de la Mancha, složená jakýmsi Avellanedou, rodákem z Tordesillas. Starosta provedl věc podle právních předpisů a prohlášení se udalo se všemi v podobných případech obvyklými náležitostmi. Don Quijote a Sancho byli s tím velmi spokojeni, jako kdyby na podobném prohlášení mnoho záleželo a jako by různost obou donu Quijotů a obou Sanchů jasně neplynula z jejich činů a řečí. Don A'lvaro a don Quijote si vzájemně učinili mnoho zdvořilých nabídek k službám, jimiž velký Manchan projevil svou rozumnost, takže vyvedl dona A'lvara z omylu, na němž byl; don A'lvaro pochopil, že je asi očarován, když se zblízka stýkal s dvěma tak rozdílnými dony Quijoty.

Nastal večer, vyjeli ze vsi a za půl míle se cesta dělila směrem vedoucím do vsi dona Quijota a směrem, jímž se měl dát don A'lvaro. Za krátkou tu dobu vyličil mu don Quijote svou nešťastnou porážku, začarování a lék Dulcinein a to znovu překvapilo dona A'lvara, který objev dona Quijota i Sancha pokračoval ve své cestě a don Quijote ve své. Tu noc strávili pod dvěma stromy, aby měl Sancho příležitost naplniti svoje pokání, a on je naplnil stejným způsobem jako noc

předtím, na útraty kůry obou buků spíš než svých zad, které si tak šetřil, že mu by z nich rány bičem nebyly odehaly ani mouchu, kdyby si na ně byla sedla. Klamány don Quijote nepropásl ani ránu a shledal, že s ranami z předešlé noci je jich tři tisíce dvacet devět. Zdálo se, jako by si slunce přivstalo, aby spatřilo tu oběť, a s jeho světlem dali se znovu na cestu,

rozmlouvající vespolek o mýlce dona A'lvara a jak bylo vhodné vyžádat si jeho prohlášení před úřadem a tak náležitě.

Toho dne a té noci putovali, aniž je potkala věc hodná vypravování, leda že té noci Sancho dokončil svůj úkol, nad čímž se don Quijote nesmírně zaradoval a čekal na den, zda snad cestou nepotká už kouzel zbavenou Dulcineu, svou paní. Cestou pak nepotkal jedinou ženu, aby se nešel přesvědčit, není-li to Dulcinea z Tobosa, neboť měl bezpečně za to, že sliby Merlínovy nemohou být lživé. Za těchto myšlenek a přání vyjeli na vršek, z něhož zhlédli svou ves, a Sancho, sotvaže ji spatřil, padl na kolena a řekl: "Otevři oči, vytoužený domove, a pohleď, že se k tobě vrací Sancho Panza, tvůj syn, ne-li tuze bohatý, alespoň řádně spráskaný. Otevři náruč a přijmi rovněž vlídně syna svého dona Quijota, jenž přichází sice přemožen tíží paží, ale vítěz nad sebou samým, a to, jak mi řekl, je největší vítězství, jehož si lze přát. Nesu peníze, protože sic mě zmlátili důkladně, ale zaplatili mi kavalírsky."

"Nech těch hloupostí," řekl don Quijote, "a vykročme pravou nohou ke vsi, kde dopřejeme vzletu svým obrazotvornostem a ujednáme způsob, jímž povedeme život pastýřský."

Sjeli z vršku a vjeli do vsi.

KAPITOLA LXXIII.

o znameních, jež spatřil don Quijote při vstupu do své vsi, a jiných příbězích dodávajících této velké historii ozdobnosti a pravděpodobnosti.

Když vjížděli do vsi, spatřil don Quijote, jak praví Cide Hamete, že se na humnech hádají dva kluci, a jeden pravil druhému: "Ani se nenamáhej, Periquillo, už jí neuvidíš nadosmrťi." Don Quijote to uslyšel a řekl Sanchovi: "Nevšiml sis, příteli, že ten hoch pravil: ,už jí neuvidíš nadosmrťi'?"

"Nuže, co na tom," odpověděl Sancho, "žajto řekl ten hoch?"

"Co na tom?" odvětil don Quijote; "nevidíš, že obrátím-li ta slova na sebe, znamenají, že už nikdy nespátřím Dulcineu?" Sancho chtěl dopovědět, když tu byl vyrušen tím, že po poli uháněl zajíc pronásledovaný smečkou chrtů a lovců; zajíc poděšen přiběhl a schoval a skrčil se pod nohami oslovými. Sancho jej chytil do ruky a podával donu Quijotovi, jenž říkal: "Malum signum! Malum signum! Zajíc utíká! chrti za ním: Dulcinea se neukazuje!"

"Vyjsté'po-divín, Milosti," pravil Sancho; "dejme tomu, že tento zajíc je Dulcinea z Tobosa a chrti, kteří jej pronásledují, jsou ničemní kouzelníci, kteří ji proměnili v selku, ona prchá, já ji chytnu a odevzdám do moci Vaší Milosti, jež ji drží v náručí a hladí: jaképakje to potom zlé* znamení a co zlého lze z toho tušit?"

Oba hádající se kluci přiběhli se podívat na zajíce a Sancho se"e-ptal jednoho, proč se přeli. Ten, který povídal ,už jí neuvidíš nadosmrťi', odpověděl, že vzal druhému hochovi klec s cvrčky a že mu ji už nemíní vrátit nadosmrťi. Sancho vytáhl z kapsy čtyři čtyráky, dal je klukovi za klíčku a vložil ji do rukou dona Quijota se slovy: "Teď jsou, pane, zrušena a zmařena zlá znamení, která nemají s našimi příhodami, jak si myslím, ač hlupák, více společného než s loňskými mraky. A vzpomínám-li si dobře, slyšel jsem od faráře z naší vsi, že nesluší lidem křesťanským a rozumným všímat si těchto dětinství, ba Vaše Milost sama mi

to řekla minule, naznačujíc mi, že jsou hlupáky všichni křesťané, kteří dbají na znamení. Není tedy třeba se nad tím pozastavovat, nýbrž pojďme dále a vstupme do vsi."

Přišli lovci, požádali o svého zajíce a don Quijote jim jej vydal; jeli dále a u samé vesnice setkali se na loučce s farářem, který se tam modlil, a s bakalářem Carrascem. Dlužno vědět, že Sancho Panza pře-

hodil přes osla a balík zbroje, aby byly přikryty, plátěnou tuniku pomalovanou ohnivými plameny, v níž jej oblékli na zámku vévodově v noc vzkříšení Altisidořina. Nasadil oslovi také na hlavu kacířskou čepici, což bylo nejnevidanější proměnou a ozdobou, již se kdy zvířeti na světě dostalo. Farář i bakalář je hned poznali a spěchali k nim s otevřenou náručí. Don Quijote seskočil a pevně je objal; a kluci, darebáci nenapravitelní, zpozorovali čepici na hlavě zvířete, přiběhli se podívat a říkali jedni druhým: "Pojďte, hoši, uvidíte osla San-cha Panzy nafintěnějšího než Mingo a herku dona Quijota hubenější než prvního dne."

Nakonec obklopeni kluky a provázeni farářem a bakalářem vešli do vsi, zaměřili k domu dona Quijota a našli na jeho prahu hospodyni i neteř, jiniž už došla zpráva o jejich příchodu. Stejně došla zpráva i Tereze Panzové, ženě Sanchově, jež rozčuchána a téměř v košili, vlekouc za ruku svou dceru Sančičku, přiběhla vstříc manželovi; vidouc, že není tak nastrojen, jak očekávala od vladaře, řekla mu: Jak to přicházíte, manžele, vždyť se zdá, že jdete pěšky, a víc se mi podobáte pobudovi než vladaři."

"Mlč, Terezo," nato Sancho, "mnohokrát, kde jsou špýle, není slaniny; pojďme domů a tam uslyšíš divy. Peníze nesu, a to je hlavní, a získal jsem je svou přičinlivostí a bez cizí škody."

"Nesete-li peníze, můj dobrý manžele," pravila Tereza, "ať jsou vydělány tak nebo onak; ať je jakýkoliv způsob, jímž jste k nim přišel, neuvedl jste tím na tento svět nic nového," Sančička objala svého otce a ptala se ho, nese-li jí něco, že na něj čekala jako na májový déšť; chytila se ho v pasu, jeho žena ho vzala za ruku, dcerka táhla osla a odešli domů nechávající dona Quijota v jeho domě v moci neteře a hospodyně a společnosti farářově a bakalářově.

Don Quijote neohlížeje se na trvání a čas odešel okamžitě s bakalářem i farářem stranou a krátce jim vyličil svou porážku a závazek nevyjít ze vsi po celý rok, který na sebe vzal a který míní doslova splnit a neporušit ani v nejmenším jako pravý potulný rytíř, povinný řídit se přesným řádem potulného rytířstva; dále že pomýšlí státi se pro ten rok pastýřem a strávití jej v samotě polí, kde může popustiti otež se svému milostnému myšlení a oddati se pastýřskému a ctnostnému konání; že je prosí, nemají-li mnoho práce a nebrání-li jim záležitosti důležitější, aby byli laskavě jeho druhy, že koupí ovce a dostatečné stádo, aby jim mohl dáti pastýřská jména; ať ostatně vezmou na vědomí, že hlavní v celé té věci je už hotovo, protože pro ně vymyslel jména hodící se na ně jako ušitá. Farář ho požádal, aby jim je řekl. Don Quijote odpověděl, že sám se bude jmenovati pas-

týř Quijotiz; bakalář pastýř Carrascón, farář pastýř Curambro; San-cho Panza pastýř Panzino.

Všichni byli jako omámeni novým bláznovstvím dona Quijota, ale aby jim znovu neutekl ze vsi na rytířskou výpravu, doufajíc též, že za ten rok bude moci býti vyléčen, svolili k jeho novému úmyslu a schválili za rozumné jeho bláznění nabízejíc se mu za druhy v jeho povolání. "Poněvadž, jak kdekdo ví," řekl Šanson Carrasco, jsem proslavený básník, na každém kroku budu skládat verše pastýřské nebo dvorné nebo jaké se mi nejlépe bude hodit, abychom se na lučinách, po nichž budeme bloudit, bavili; a nejvíce je potřebí, milí pánové,

aby si každý vybral jméno pastýřky, kterou miní slavit ve svých verších, a abychom nenechali stromu, byť byl sebetvrďší, do něhož bychom nevydlabali a nevryli její jméno, jak je zvykem a obyčejem zamilovaných pastýřů."

"To se hodí znamenitě," odpověděl don Quijote, "ač já nepotřebuji hledati jméno vymyšlené pastýřky, neboť je tu nevyrovnatelná Dulcinea z Tobosa, sláva těchto krajů, ozdoba těchto lučin, podstata krásy, výběr půvabů, zkrátka bytost, již možno vzdávat veškerou chválu, ať je třeba i nadsázkou."

"To je pravda," řekl farář, "ale, my <.,-, si vyhledáme šikovné pastýřky, a nebudou-li se nám hodit a líbit, ať nechá každá tak." K tomu připojil Šanson Carrasco: "A nebude-li se nám jich dostávat, máme tu jména z obrazů a knih, jichž je plný svět: Filida, Amarillis, Diana, Flérida, Galatea a Belisarda. Když je prodávají na trzích, proč bychom nemohli i my si je koupit a pokládat je za své? Bude-li se moje dáma, či lépe řečeno, moje pastýřka náhodou jmenovat Anna, budu ji slavit pod jménem Anarda; jesniže Františka, nazvu ji Franceina, pakliže Lucie, Lucindá, a tím je vše hotovo. Sancho Panza, vstoupí-li do tohoto bratrstva, bude moci slavit svou ženu Terezu Panzovou pod jménem Terezaina."

Don Quijote se zasmál udílení jmen a farář nesmírně pochválil jeho ctné a úctyhodné rozhodnutí a nabídl se znovu za společníka pro všechen čas, který mu zbude po nutných jeho povinnostech. S tím se s ním rozloučili a prosili ho i radili mu, aby dbal svého zdraví a popřál si všeho dobrého.

Osud chtěl, aby rozhovor těch tří vyslechly neť a hospodyně; jakmile hosté odešli, obě vstoupily k donu Quijotovi a neť mu řekla:

"Copak je to, pane strýčku? Teď, když jsme myslily, že Vaše Milost zůstane doma a bude zde žít klidně a počestně, chcete se zaplést do nových zmatků a dělat ze sebe

Pastýřku, co přicházívá, pastýřku, co odchází...?"

Věru, rákos je už tvrdý na píš'aly." K tomu hospodyně přidala: "A bude snad schopna Vaše Milost strávit v polích horka letní, zimní jitra a snést vyty vlků? Zajisté ne! To je řemeslo a povolání lidí silných, otužilých a vychovaných pro ně téměř od peřinky a plínek. A to ještě, ač si to obojí mnoho neodevzdá, je líp být potulným rytířem než pastýřem. Pohleďte, pane, a dbejte mé rady: nedávám vám ji převedena a opilá, ale na lačný žaludek a víc než padesátiletá. Zůstaňte doma, pečujte o své jmění, často se zpovídejte a pomáhejte chudým a beru vinu na sebe, nebude-li vám při tom dobře."

"Mlčte, dcery," odvětil jim don Quijote, "já dobře vím co dělám. Odved'te mě na lože, neboť se mi zdá, že mi není zcela dobře, a buďte jisty, že ať jsem potulným rytířem nebo toulajícím se pastýřem, neopominu nikdy opatřovati vám, čeho byste potřebovaly, jak uvidíte na mých skutcích."

A milé dcery (a hospodyně i neť jimi beze vší pochyby byly) jej odvedly do postele, daly mu najíst a pečovaly oň, jak jen mohly.

KAPITOLA LXXIV.

o onemocnění dona Quijota, jeho závěti a smrti.

Jelikož věci lidské nejsou věčné a obzvláště životy lidí se chýlí stále od svého počátku, až dospějí svého konce, a poněvadž život dona Quijota neměl božské výsady zdržeti svůj průběh, nastal jeho konec a smrt, když nejméně myslil. Ať to bylo působením smutku nad porážkou, ať dopuštěním a rozkazem nebeským, dostal horečku, která ho připoutala na lože na šest dní, během kterých jej mnohokrát navštívili jeho přátelé, farář, bakalář a holič; Sancho Panza, jeho dobrý zbrojnoš, neopouštěl jeho záhlaví. Domnívali se, že jej do toho stavu přivedl zármutek z přemožení a bolest, že nespátřil vyplnění své touhy osvobodit z kouzel Dulcineu, i snažili se jej všemožným způsobem potěšit: bakalář mu říkal, aby si dodal ducha a vstal k J.2L - ... hájení pastýřského povolání, že pro ně složil už eklogu takovou, že se Sanazarovy musí schovat, že už koupil z vlastních peněz dva nádherné psy k hlídání stáda, jeden že se jmenuje Barcino, druhý Butrón a že mu je prodal dobytkař z Quintanaru. Ale don Quijote nepřestával být smutný.

Jeho přátelé zavolali lékaře, ten mu ohmatal tep, nebyl tuze spokojen a řekl, aby se pro každý případ staral o spásu své duše, neboť spása těla je v nebezpečí. Don Quijote to vyslechl klidně, ale nikoliv jeho hospodyně, neť a zbrojnoš, kteří se jali hořce plakat, jako by jej měli před sebou už mrtvého. Lékař měl za to, že jej usmrcují smutek a bolesti. Don Quijote prosil, aby jej nechali o samotě, že se chce trochu vyspat. Uposlechli a on spal v jednom kuse, jak se říká, šest hodin, že už hospodyně a neteř myslily, že zemře ve spaní.

Ale nakonec procitl a hlasitě zvolal: "Požehnán buď mocný Bůh, který mi prokázal takové dobrodiní! Jeho milosrdenství nemá konce a hříchy lidské je nezkracují a neruší." Neť dávala pozor na slova strýcova a zdálo se jí, že jsou rozumnější než obyčejně, alespoň než za té nemoci, a zeptala se ho: "Co pravíte, milostivý pane? Co je nového? Jaké je to milosrdenství a jaké lidské hříchy, o nichž mluvíte?"

"Mluví, neti," nato don Quijote, "o milosrdenství, jež mi v tom-

to okamžiku prokázal Bůh, jemuž, jak jsem pravil, nepřekážejí mé hříchy. Už mám rozum svobodný a jasný, prostý temných stínů nevědomosti, jimiž mi jej zastínila neblahá stálá četba ohavných rytířských románů. Už uznávám jejich nesmyslnost a trápí mě jen, že jsem vybědl z bludu tak pozdě, že nemám kdy na nápravu četbou knih jiných, jež by osvítily mou duši. Cítím, neti, že umírám, a chtěl bych zemřít způsobem, jenž by projevil, že můj život nebyl tak špatný, abych zanechal pověst blázna. Byl jsem jím sice, ale nechci potvrdit tuto pravdu svou smrtí. Zavolej mi, milá, mé dobré přátele, faráře, bakaláře Šansona Carrasca a holiče, mistra Mikuláše, neboť se chci vyzpovídati a učiniti závěť."

Tuto námahu neteři uspořil vstup všech tří. Sotva je don Quijote spatřil, řekl: "Veselte se se mnou, milí pánové, že už nejsem don Quijote de la Mancha, ale Alonso Quijano, pro své obyčejě přezvaný Dobrákem. Již jsem nepřítelem Amadisa Galského a celého nekonečného zástupu jeho potomstva, již se mi oškliví všechny světské historie o potulném rytířstvu, již znám svou pošetilost i nebezpečí, do něhož mě přivedla jejich četba, již je zavrhuji s hrůzou, neboť se z milosrdenství božího napravila moje hlava." Když to ti tři uslyšeli, pomyslili si, že se ho zmocnil asi nějaký nový bláznivý nápad. Šanson mu řekl: "Nyní, pane doně Quijote, když nás došla novina, že paní Dulcineaje vysvobozena z kouzel, začínáte s tímhle? Teď, když je vše hotovo, abychom se stali pastýři a trávil život zpěvem jako knížata, chcete se, Milosti, stát poustevníkem? Mlčte, při svém životě, vzpamatujte se a nechte povídání!"

"Moje povídání," odvětil don Quijote, "bylo až dosud příliš prav-divo na mou škodu a má smrt je s pomocí nebes obrátí v můj prospěch. Cítím, pánové, že spějí rychle k svému konci:

nechme žerty stranou a přiveďte mi zpovědníka, aby mě vyzpovídal, a písaře, aby sepsal mou závěť. Neboť za takovýchto okolností člověk nemá žertovati se svou duší; prosím tedy, aby se šlo, zatímco mě pan farář bude zpovídati, pro písaře." Jeden se podíval na druhého udiven slovy dona Quijota a uvěřili mu, ač s nesnází; jedním pak ze znamení, podle nichž usoudili, že umírá, bylo, že se tak snadno z bláznovství vrátil k rozumu, neboť po tom, co dosud řekl, mluvil ještě hojně dále a stále tak správně, křesťanský a rozumně, že jim odňal zcela pochybnosti a přesvědčil je o svém rozumu. Farář poslal všechny ven, zůstal s ním o samotě a vyzpovídal jej.

Bakalář šel pro písaře a vrátil se zakrátko s ním i se Sanchem Pan-zou. Sancho, který už zvěděl od bakaláře, v jakém stavuje jeho pán,

vida hospodyni a neteř plakat, jal se také nabírat a slzet. Zpověď skončila a farář vyšel, řka: "Opravdu umírá a opravdu nabyl rozumu Alonzo Quijano Dobrák; můžeme vejít, aby složil závěť." Tato zpráva působila na zalité oči hospodyně, neteře a dobrého zbrojnoše Sancha Panzy tak nesmírně, že počali proudem prolévat slzy a vydávat z prsou tisícové hluboké vzdechy: neboť skutečně, jak už bylo řečeno, ať byl don Quijote jen suše Alonzem Quijanem Dobrákem či donem Quijotem de la Mancha, vždy byl mírné povahy a jednání příjemného, a byl proto milován nejen domácími, ale i všemi, kdo jej znali.

Vešel písař s ostatními a nadepsal záhlaví závěti; když pak don Quijote poručil svou duši podle všech oněch křesťanských podmínek, jichž je žádáno, Bohu, přišel k odkazům a řekl: "Item, jest mou vůlí, aby Sancho Panza, z něhož jsem ve svém bláznovství učinil svého zbrojnoše, nebyl činěn odpovědným jistě peníze, které má, a aby na něm nebyly žádány úcty, poněvadž mezi mnou a jím byly počty, dary a dluhy, ale naopak, aby zbude-li něco, ať dostane, co mu dlužím, a bude toho málo, zbytek tento byl jemu odevzdán, a nechť mu to svědčí; a jako jsem se mu snažil za svého bláznění opatřitj via - " dařství na ostrově, přál bych si mu nyní za zdravého rozumu darovati celé království, poněvadž toho zaslouží pro upřímnost své povahy a věrnost svého jednání." Obrátiv se k Sanchovi, řekl mu: "Odpusť mi, příteli, že jsi mou vipou vypadal stejně bláznivý jako já a že jsem tě nakazil svým vlastním omylem, že totiž byli a jsou po-* tulní rytíři na světě."

"Ach," odpověděl Sancho vzlykaje; "neumírejte, milostivý riúú pane, ale poslechněte mé rady a žijte dlouhá léta, protože největší bláznovství, kterého se může člověk v tomto životě dopustit, je pro nic za nic umřít, aniž jej kdo vraždí a aniž jej ubíjejí jiné ruce než ruce smutku. Hled'te, nebud'te leniv, vstaňte z té postele a pojďme do polí, oblečení za pastýře, jak jsme si umluvili. Třebas za nějakým křovím najdeme paní Dulcineu vysvobozenou z čarů a to bude jedna radost! Jestliže umíráte bolestí, že jste byl přemožen, vymluvte se na mne a řekněte, že vás srazili, protože jsem špatně osedlal Roci-nanta, vždyť jste ostatně četl ve svých rytířských knihách, že být shozen ze sedlaje docela obyčejnou věcí mezi rytíři a že dnešní přemožený je zítra vítězem."

"Tak jest," řekl Šanson, "dobrý Sancho Panza se v těch případech výborně vyzná."

"Pánové," pravil don Quijote, „jen pomalu, neboť v loňských hnízdech není letos ptáků. Byl jsem blázen a nabyl jsem rozumu, byl

jsem don Quijote de la Mancha a nyní jsem, jak jsem řekl, Alonzo Quijano Dobrák. Kéž mi u Vašich Milostí má lítost a moje upřímnost vrátí úctu, které jsem se těšil, a pan písař nechť pokračuje: Item, odkazuji všechno své jmění, tak jak jest, své neteři Antonii Quijanové, zde

přítomné, vyhrazuje z něho nejprve, čeho bude potřebí na úhradu učiněných odkazů: především si přeji, aby byl vyplacen plat dlužný hospodyni za dobu, po níž mi sloužila, a mimoto dvacet dukátů na šaty. Za vykonavatele jmenuji pana faráře a pana bakaláře Šansona Carrasca zde přítomné. Item, jest mou vůlí, aby bude-li se chtít moje neť Antonie Quijanová provdati, stalo se to s mužem, o němž se dříve vyšetří, že neví, co jsou rytířské knihy; shledá-li se, že to ví, a bude-li se chtít moje neť nicméně zaň vdáti a vdá se, nechť pozbuďte všeho mého odkazu, kteréhož vykonavatelé budou moci použiti podle své vůle na šlechtné účely. Item, snažně prosím řečené pány vykonavatele své vůle, popřeje-li jim příznivý osud poznati autora, jenž prý složil onu historii nazvanou Druhá část hrdinských skutků dona Quijota de la Mancha, aby jej požádali mým jménem co nejsnažněji, aby mi prominul příležitost, bez úmyslu mnou mu danou, k napsání tolika a takových nesmyslů, které v knize podává; neboť opouštím tento svět s výčitkou, že jsem mu poskytl příčinu k jejich napsání."

Tím uzavřel svou závěť a padl v mdlobách jak dlouhý, tak široký na lože. Všichni se poděsili a spěchali mu pomoci; po tři dny, které ještě žil po dnu, kdy sdělal závěť, omdléval velmi často. Celý dům byl vyrušen z klidu, ale přesto neť jedla, hospodyně popíjela a Sancho Panza se veselil, neboť dědictví zahání nebo mírní dědicovu myšlenku na bolest, kterou právem nechává po sobě mrtvý. Konečně nastala poslední hodinka dona Quijota, když už přijal všechny svátosti a obšírně a výmluvně se zřekl rytířských knih. Písař byl přítomen a prohlásil, že se nikdy v žádném rytířském románu nedočel, že by byl nějaký potulný rytíř zemřel na svém loži tak klidně a křesťansky jako don Quijote. Ten pak za soucitného pláče přítomných vypustil ducha a umřel.

Farář vida to požádal písaře, aby mu zhotovil svědeckou výpověď, že Alonzo Quijano, řečený Dobrák, obvykle zvaný don Quijote de la Mancha, opustil tento svět a skončil smrtí přirozenou; toto svědectví žádal, aby zamezil všem autorům kromě Cida Hamete Benengeliho podvodné vzkříšení dona Quijota a nekonečné historie jeho.

Tak skončil Důvtipný rytíř z Manchy, jehož ves Cide Hamete neuvedl přesně, aby dovolil všem městům a osadám manchským přiti

se oň mezi sebou, přivlastňovat si jej a pokládat jej za svého syna, jako se sedm řeckých měst svářilo o Homéra. Nelíčíme zde nárek Sanchův a neteře a hospodyně dona Quijóta, ani neuvádíme nové nápisy na jeho hrobě, vyjma nápis, jež složil Šanson Carrasco:

Zde Hidalgo mocný v Pánu sní,

jenž přivedl kmeti takové

svou odvalu, že smrt - všeho paní -

životní vůli rekově

nebyla schopna vzít zbla ani.

On příliš si světa nevážil,

všem pro smích a za strašáka byl,

však z příhod jeho vidno za to,

co pravdy tají slova tato:

Moudrým zemřel, jako blázen žil.

A přerozvážný Cide Hamete řekl svému peru: "Zde zůstaneš visíc na této deštičce za drát, milé moje pero, nevím ani, dobře-li seříznuté či špatně rozštípené, a budeš tu žít po dlouhá století, jestliže tě domýšliví a darební vypravěči nesejmou a neznesvětí. Ale dřív než po tobě sáhnou, můžeš je upozornit a říci jim, jak nejlépe umíš:

Vari, vari, darebové!

Nikdo se mne nedotýkej;

toto dílo, dobrý králi,

pro mne bylo vyhrazeno.

Výhradně pro mne se narodil don Quijote a já pro něho; on uměl jednat a já psát; jen my dva jsme jednotou navzdory falšujícímu spisovateli z Tordessilas, který se odvážil nebo odváží psát hrubým a drzým pštrosím brkem o výkonech mého statečného rytíře, což není náklad pro jeho ramena ani námět pro jeho vychladlý důvtip. Upozorni jej, poznáš-li ho náhodou, aby nechal odpočívat v hrobě unavené a již zetlelé kosti dona Quijota a nechtěl jej odvádět proti všem právům smrti do Staré Kastilie, nutě ho vstávat z hrobu, kde vskutku a opravdově leží, natažen jak dlouhý, tak široký a neschopen třetí výpravy a nového odjezdu. Neboť k zesměšnění všech výprav tolikerých potulných rytířů stačí dvě, které podnikl, k rozkoši i potěše lidí, kteří o nich zvěděli, jak u nás, tak v cizích královstvích. Tím splníš své křesťanské poslání, radíc dobře tomu, kdo ti přeje zlé, a já budu spokojen a pyšen, že jsem byl první, který se těšil z ovoce svých spisů zplna tak, jak si toho přál, neboť nic jiného nebylo mým přáním, leč zoškliviti lidem falešná a pošetilá vypravování knih o rytířích, která, zásluhou a vlivem historie o mém pravdivém donu Quijotovi, již upadají, a není pochyby, že upadnou úplně."

Vale